

21

GIB I. MIHĂESCU

O P E R E

IV

R O M A N E

*Ediție îngrijită,
studiu introductiv,
note și comentarii*

de

AL. ANDRIESCU

SCRIITORI ROMÂNI

EDITURA MINERVA

București, 1980

D. Inv. nr. 1500650

NOTA EDITORULUI

Volumul de față cuprinde romanele *Zilele și nopțile unui student întârziat* și *Donna Alba*. Cum am specificat în volumele anterioare, textul stabilit de noi se bazează pe ultima ediție revăzută de autor. Folosim deci, pentru *Zilele și nopțile unui student întârziat*, ediția apărută în 1934, la editura „Cugetarea”, și pentru *Donna Alba*, ediția din 1935, publicată de Institutul de editură „Cultura românească”. Cărțile lui Gib. I. Mihăescu, deși tipărite sub supravegherea sa directă, abundă în greșeli de tipar și în inconsecvențe de tot felul față de normele limbii literare. Rezultă de aici necesitatea unei permanente raportări, în vederea stabilirii textului, la manuscrisele autorului și la celelalte ediții alcătuite sub controlul său.

Dintre toate cărțile lui Gib I. Mihăescu, romanul *Zilele și nopțile unui student întârziat* este cel mai neglijent scris și tipărit. Nu este vorba numai de transcrierea inconsecventă a unor nume proprii (Polixeni și Polixenia), de păstrarea unor dublete ca: *frunței/frunții*, *noptei/noptii*, *luminei/luminii*, *cr/cri* (sau), *dracu/dracul*, *tipu/tipul* sau de folosirea aceleiași forme pentru persoana a III-a singular și plural, în cazul unor verbe, pe care le-am păstrat întocmai, ca specifice epocii, ci și de fraze prost construite, al căror înțeles suferă din această cauză. Când, în urma confruntării cu manuscrisele sau cu alte ediții supravegheate de autor, am putut depista astfel de erori în construcția frazei, le-am îndreptat. În alte cazuri, am fost nevoiți să păstrăm frazele neclare așa cum apăreau ele în textul de bază, ca în exemplul acesta: „Ești curios, explică el printre înghițituri, că dumitale ți se pare curios, că... mie mi s-ar putea părea curios cele ce mi le-ai spus până acum și că dai atita extensiune explicațiilor de care te servești, pentru a-mi dovedi de ce te-ai ținut după mine...” (ed. 1934,

p. 192). Lipsa manuscrisului romanului *Zilele și nopțile unui student întîrziat*, din care se păstrează doar cîteva zeci de file, din mai multe variante, în arhiva familiei, la Drăgășani, și cîteva file la Muzeul de istoria literaturii din București, face imposibilă verificarea unor fraze obscure, de felul celei citate.

Romanul *Donna Alba* este, în schimb, mai îngrijit redactat, cu excepția finalului, scris ceva mai în grabă, așa cum se întîmplă și în alte cărți ale autorului. Din fericire, manuscrisul romanului se păstrează la Muzeul literaturii române din București, împreună cu o parte din corecturile în șpalt și în pagină, făcute chiar de autor. În arhiva de la Drăgășani se păstrează, de asemenea, un număr important de șpalți cu corectura autorului. Se cuvine să menționăm că în afara ediției din primăvara anului 1935, au apărut, din acest roman de mare succes, repetîndu-se cumva situația editorială a *Ruscaicei*, alte două ediții, probabil la scurt timp una după alta. Fără îndoială că autorul a verificat textul primei ediții, imediat după tipărirea ei, și va fi făcut și unele îndreptări în vederea retipăririi romanului. Plecarea în vacanță, la Mangalia, în luna august, îmbolnăvirea, întoarcerea la Drăgășani și internarea în sanatoriul „Martin Luther” din Sibiu, în luna septembrie, moartea neașteptată a scriitorului, în 19 octombrie 1935, fac puțin probabilă posibilitatea unei munci efective de supraveghere și corectare a textului pentru următoarele două ediții. Neavînd siguranța că autorul s-a putut îngriji pînă la capăt de reimprimarea romanului, rămasă în sarcina editurii, am preferat să luăm ca text de bază pentru romanul *Donna Alba* prima ediție, atît de stăruitor supravegheată de autor în ultimele sale luni de sănătate. Diferențele dintre ediția I și cea de a III-a, nedatată și greu de datat, scoasă din interese comerciale, sînt dealtfel minime. Confruntarea acestor ediții ne-a permis totuși să îndreptăm unele erori din prima, textul nostru de bază, și să acceptăm unele modificări care clarifică fraza. Acestea din urmă sînt consemnate în subsolul paginii în care apar. Credem că aceste puține îmbunătățiri ale textului s-au putut produce la sugestiile autorului, după lectura primei ediții, chiar dacă nu s-a mai putut ocupa direct de retipărirea romanului. În ediția I, de pildă, apare o repetiție supărătoare, într-o frază ca aceasta: „De bună seamă că nu i-a spus nimic, de vreme ce nici prințul nu mă întrebă nimic în privința asta : asta e semn că ea are motive serioase să ocolească un astfel de subiect” (p. 260). În ediția a III-a, repetiția este evitată în felul următor: „De bună seamă că nu i-a spus nimic în privința asta : ceea ce e semn că ea are motive serioase să ocolească un astfel de subiect” (p. 268).

O altă particularitate a ediției a III-a a romanului *Donna Alba*, pe care ne-am însușit-o, este scrierea conjuncției *ori*, paralel cu restrîngerea dubletului *or*, și tendința de generalizare a genitiv-dativului în *-ii* (frumuseții față de frumuseței, dezertării față de dezertărei etc.). În astfel de situații, ținînd seama de evoluția limbii române literare și chiar a scrisului lui Gib I. Mihăescu, am acceptat lecțiunile propuse de ediția a III-a a romanului *Donna Alba*, întrezărind și aici o cale pe care s-ar fi angajat scriitorul. Firește, mai rarele apariții ale lui *or* sau a formelor de genitiv-dativ în *-ei*, și în cea de a III-a ediție, au fost păstrate și în ediția noastră.

AL. A.

**ZILELE ȘI NOPTILE
UNUI
STUDENT ÎNTÎRZIAT**

1934

La casa no. 4 bis din Fundătura Șapte Fintini, un trecător tânăr, cu aer mulțumit, poate de dimineața aceasta plină de lumini, țîșnind din toate părțile ca apa într-un loc bogat în izvoare — așa cum arăta
5 numele pe cel de aci —, își lipi ochii negri și grei pe fâșia albă din fereastră, cu litere trase din vîrf de băț muiat în cerneală violetă, vestind: „De închiriat cameră mobilată“.

Trecătorul cel tânăr evaluează dintr-o ochire căsuța
10 scundă, dar de construcție nouă și cu zidăria curată, și pătrunse prin porțița de alături, căscată ușor în alinierea severă de stacheți proaspeți, nevăpsiți, ai gardului de la stradă.

În curte, în fața pridvorului cu geamlîc, nou-venitul
15 se găsi ca într-un fel de grădiniță cu cărării strîmte printre răzoare și mici ronduri nesimetrice, ale căror podoabe de buruieni populare și zarzavaturi înflorite zăceau firave și muced, în smocuri zburlite, sub umbra umedă și matinală a unui tei bătrîn. El bătu în geamlîcul pridvorului și sunetul sonor și repetat al degetului
20 păru că vestește întreaga fundătură de sosirea unui necunoscut.

Printre *brise-bisé*-le de pînză de casă, scunde și neregulat întinse pe bețișoarele de sîrmă galbenă,
25 văzu atunci înălțîndu-se, prin întredeschizătura ușei din capul săliței, frunte și ochi de femeie, lucind de

vie curiozitate, pentru a pieri numaidecât apoi, în semi-obscuritatea de unde se ivise.

5 Vizitatorul bănuia că doamna, desigur proprietărea, nu era încă gătită și se așeză pe stîngă în batută în doi țărui în chip de bancă, de sub teiul în verdele șters al căruia începutul de toamnă se grăbise să arunce primele pete stacojii. Dar n-avu timp decît să-și amintească sumar că figura care-l întîmpinase astfel era destul de tînără și chiar simpatică, cînd ușa
10 se auzi din nou. Pe treapta de beton a pridvorului apărură femeia, în rochie ușoară de vară, cu ciorapi străvezii de ață cafeniu-închisă, după modă, și cu pantofi înalți.

15 — Bună dimineața, domnule! Ce doriți dumneavoastră? răsună răspicată și dîrză vocea ei, luînd pentru sine inițiativa conversației, în momentul cînd celălalt se pregătea să vorbească.

Domnul cel tînăr o privi drept în ochi, pentru a lămuri la rîndu-i, de la început, că nu-i nici dînsul
20 tocmai dintre cei care se intimidază prea repede și răspunse ceva mai tîrziu, puțin mirat de întrebare:

— Nu aveți o cameră mobilată de închiriat?

Femeia, la rîndu-i, nu se grăbi cu răspunsul, ci-l măsură nemulțumită și oarecum intrigată de ochii
25 cei grei.

— Ba da... Pofțiți de-o vedeți! declară înțepat și categoric.

Și-i făcu loc la intrarea pridvorului. Apoi îi arătă drumul spre încăperea de la stradă.

30 — Pe-aici.

El își scoase însă pălăria tare, fără să se urnească, și-și trecu mîna prin părul foarte negru și foarte creț, privind-o drept în miezul ochilor și pîrînd a-i spune:
„Acum ce mai zici?”

35 Dar ea se mulțumi să spună sec și indiferent:

— Pofțim...

— După dumneavoastră, făcu el galant.

Acest semn de distinsă manieră păru că-nsflețește într-un alt chip pe tînăra gazdă, care-și țuguie deo-
40 dată buzele, își înțepeni gîtul și trecu înainte, vădit încîntată.

„Camera mobilată” era o încăpere destul de largă, plină de soare, sănătoasă, prea încărcată și gătită în chip bătrînesc. Patul cu macat roșu, un pat larg cu tăblie înaltă, de lemn mohorît și cu urme de luciu, era
5 așezat de-a lungul unicului părete întreg, netăiat nici de ușă, nici de ferestre. La mijloc stătea o masă rotundă, pe pedestal cilindric, din care se desfăceau trei picioare zdrene de leu. Era așternută cu față de horbotă lucrată în igliță și avea pe ea obișnuitul vas de lemn,
10 lăcuit negru și pictat, cu mănunchi bogat și mătăsos de iarbă dungată, un ghioc enorm, un ceas cu sonerie și cu tic-tac greu, o chibritelniță smălțuită cu sculptură alegorică și o infinitate de mărunțșuri inutile.

Soba era cu olane, iar lavoarul de lemn, cu capac;
15 lîngă pat, măsuță de noapte, pe lîngă păreți, scaune greoaie de pluș, un dulap cu oglindă din aceeași garnitură cu patul, ba chiar și o mașină de cusut. Ferestrele erau apărate de perdele albe de tul și de perdele grele de stofă, strînse-n falduri cu frînghii roase, de
20 mătase străveche. Din tavan atîrna [o] lampă de bronz împodobită, cu *abat-jour* umflat, de porțelan; la începuturile ei — și poate și acuma, la vreme de nevoie — de bună seamă fusese făcută să ardă cu petrol, dar de astă dată, sub căscătura *abat-jour*-ului atîrna, ca o limbă
25 de clopot diafan, para unui bec electric.

Nou-venitul, plin la trup și elegant, în hainele la modă, vag uzate, privea toate aceste amănunte cu
luare-aminte de om obișnuit cu astfel de negustorie. La fiecare mișcare, din îmbrăcămintea lui porneau
30 ușoare reminiscențe de apă de Colonia, care nu puteau scăpa nasului feminin al proprietăresei, încît aceasta, după ce turuise ca o lecție calitățile odăii și tăcuse brusc, așteptînd oferta contrarie, de astă dată le reluă la numărât mai domol, mai insistent, cu explicații mai
35 complexe, cu glas voalat și parcă tulburat.

„Tinerelul e bine!” gîndea ea, examinîndu-l pe furiș și ridicînd mai des privirile spre pata de negură a ochilor și a sprîncenelor, spre fruntea mată-sidefie, spre părul lucios și încîrlionțat, de parcă era făcut cu
40 mașina, și coborîndu-le, mai rar, spre figura ceva cam largă pentru statura lui și la nasul prea dezvoltat la bază

și prea ascuțit la vîrf, pe-care însă îl reabilita cu prisosință o gură mică, de-un roșu viu, și-un rîs sănătos, de dinți mici, regulați și puternici.

„Îi plac mahalagioaicei! „gîndea și tinerele, prea cunoscător în materie, cu toată fereala, destul de străvezie a cucoanei. Dar nici ea nu e de lepădat. Părul e netuns și bogat, cu siguranță că despletit ajunge pînă la glezne; iată o noutate care-mi sosește tocmai de pe vremea nunții hatmanului Timuș cu fecioara lui Vasile-Vodă Lupu. Ș-apoi e de-un castaniu din cele mai fine. Pîntecul e drept c-a început să se bage de seamă, nu prea cine știe cît, nu-i vorbă, dar sînul se ține încă bine și caută semeț a ceartă. Piciorul, ceva-ceva cam dolofan, este însă nu se poate mai bine modelat, are un arc pînă-n jaretă, ce s-ar putea arăta cu mîndrie orișunde, dincolo de hotarul Fundăturii celor Șapte Fîntîni; în schimb figura — dar asta interesează mai puțin — deși regulat tăiată și simpatică, poartă cu măreție marca de fabricațiune a locului.

Amatorul de închiriere se declară mulțumit. Dincolo, la coana Săftica Mănguleașă, din Fundătura Dorului, lucrurile s-au prezentat cu mult mai prost. E drept că și scutirea de chirie a început chiar de la a doua lună. Dar acum se poate declara sătul pînă-n gît de sistemul ăsta de locațiune; între o mie, două, acolo, pe lună, și libertatea însăși, e timpul ca să prefere și pe cea din urmă. Monopolul instituit de coana Săftica întrecuse chiar orice așteptare.

— Și care e prețul, dacă nu vă supărați? ...dar înainte, îi taie el la timp răspunsul pe buze, îmi dați voie să mă prezint: Băiatu, Mihnea Băiatu, stud... adică doctorand în drept...

Îi apucă bărbătește mîna cam mare și cu miros, strivit la vreme în rochie, de zarzavat tocat, și o purtă între degetele lui lungi și subțiri, cu unghii lucii, pînă sus la buze, fără să se aplece, ca un grav și perfect gentleman. Și depuse pe ea, ca și cum nu i-ar fi mirosit nici un fel de mărar, un sărut apăsător de buze calde. Numele ei se înecă în gît.

— Doamna?

Ea mai făcu o încercare, întreruptă de tusă, după care izbuti în sfîrșit să articuleze:

— Nisipoiu.

El însă, în semn că nu-i complet mulțumit, nu-i lăsa încă mîna...

— Și numele celălalt, personal? o întrebă rîzînd.

— Polixeni, Polixeni Nisipoiu.

El îi strînse foarte ușor degetele într-ale lui, apoi îi liberă mîna cu tact, înainte de-a aduce vorba din nou de prozaicul preț.

Dar păstrînd încă impresia atingerii calde, elastice și voinicești, doamna Polixeni Nisipoiu avu un moment de recul și ochii i se deschiseră ca în fața unei recunoașteri neașteptate. Care va să zică ăsta era.. care va să zică unul din aceia, din domnișorii eleganți și buni de gură din *centru*, cari sucesc mințile femeilor slabe de înger, dîndu-le cu piciorul fără milă, după ce le-a stors ultima picătură de vlagă și s-a folosit pînă la fund de punga lor. Era un... ăsta, cum se spune, era un tip. Ah, auzise ea mult și bine de astfel de domni și cetise berechet, la gazetă, despre isprăvile lor, mai ales în ultima vreme.

Și ca la trîmbița unei deșteptări subite, ea-și îmbrățișă cu ochii, ca o leoaică puii înainte de atac, toate lucrurile din odaia asta, cele mai bune din cîte adusese de zestre domnului grefier Nisipoiu.

— Prețul e două mii cinci sute de lei, domnule! puse brusc degetul de-a dreptul pe rană, cînd celălalt tocmai se așezase și se părea că mai are și altele de spus, desigur tot fără nici o legătură cu elementul esențial al unui tîrg serios.

Dar la auzul acestei sume, pe care ea o socotise ca o dezlegare de farmec, un fel de „piei drace!“ însoțit de scuipat în cruce, doamna Polixeni Nisipoiu văzu cu uimire că tipul n-a pierit, că hainele i-au rămas la fel, rîsul sănătos nu s-a desprins dintre buze ca o dantură falsă și ochii-i sînt tot atît de greu de suportat ca la început.

Domnul Mihnea Băiatu, cîntărind din nou odaia, cînd într-un ochi, cînd într-altul, ca și cînd ar fi pus

toată mobila de-aici într-unul și prețul cerut în celălalt, opină cu aer de obiectivitate:

— Eu cred că cu două mii e cât se poate de bine plătită...

5 Va să zică contra, oferea și el o sumă, care n-avea nimic nesperios în cuantumului ei, va să zică nu se repezea din nou la mîna-i cu miros de pătrunjel tocat (doamna Nisipoiu o plimbă ca din întîmplare pe la nas, să vadă dacă mirosul a fost într-adevăr pătrunzător, dar, constatînd că aproape se pierduse, își recăpătă îndată încrederea și siguranța de sine) ca s-o convingă prin presiunea degetelor calde să lase cât mai jos cu putință și nici nu se grăbea să accepte dintrodată, cu indiferența princiărilor a escrocilor, cari știu bine că tot n-au să plătească vreodată.

15 Contrapropunerea lui restabili deci starea ei de spirit, brusc dezechilibrată de o teamă foarte legitimă pe vremurile astea de întîmplări atît de neașteptate, că foarte adesea, cînd la prima aruncătură de ochi constata că *Universul* de astăzi mai aduce vreo noutate senzațională, începea să exclame cu neoprită satisfacție și vie nerăbdare către oalele de pe mașină, ce nu apucaseră încă să dea în fier: „Ce-o mai fi și ăștia, draga mea, să știi că se întoarce pămîntul cu dosul în sus... Am ajuns sfîrșitul lumii, draga mea...”

25 Cu toate astea, doamna Nisipoiu nu se grăbi să consimță la prețul cel nou. E drept, chiriașul vechi, un bătrîn încasator la primărie, atîta plătea, două mii, nu mai mult. Dar domnul Nisipoiu, grefierul, așa-i lăsase dumneaei cuvînt; două mii cinci sute: prețul chiriilor era în plină urcare.

30 — Așa că mai treceți dumneavoastră după-amiază... Eu din vorba *dumnealui* nu ies, îi înfruntă ea privirile cu acest suprem avertisment...

35 — Foarte drăguț din partea unei soții iubitoare, o încurajă el mînos, făcînd-o să-și piardă din nou cumpătul și să i se întoarcă vorbele, ce mai pregătise să-i spună, din gît înapoi. Foarte rar cînd mai găsești acum femeii care să nu iese din vorba bărbatului. Poate nici nu sunt trei în țară. De aceea, cînd mai întîlnești cîte una, e ca și cînd ai da de-o monedă de aur, de dinainte de război...

Ea se uita, incapabilă să-i răspundă, cum își lua pălăria tare și mînușile. Forma elegantă a acestora și răsfîrîntul lor pe jumătate, așa cum mai văzuse ea de curînd la un domn, care sârise în fața cofetăriei

5 Capșa dintr-o mașină nou-nouță pentru a prizoni coborîrea a trei cocoane — „bine, așa de bine, draga mea, că parcă erau toate trei scoase din cadru” —, o zăpăciră îndeosebi.

10 Și dacă ea nu iese pînă la urmă din cuvîntul domnului Nisipoiu din proprie inițiativă, mai ales cînd domnul Mihnea Băiatul îi apucă din nou degetele în catifelata înclăștare a mîinii lui călduțe, ca apa încropită, numai bună pentru baie, cu siguranță asta se întîmplă numai din cauză că beregata ei nu mai izbuti să mai emită

15 nici un sunet.

Abia după ce dînsul o conduse afară, făcîndu-i la onoruri de parcă ar fi fost casa lui, nu a ei, și-i mai sărută o dată mîna în pragul ușei de la sălița cu geamlîc, de astă dată ceva mai lung, ca pentru despărțire,

20 în timp ce ochii grei scormoneau adînc privirile-i pierdute, și abia cînd tocurile sonore ale pantofilor roșii, ceruți ca lacul, se opriră pentru a lăsa să se audă zgomotul sec al porței, tăios ca o ghilotină de lemn, ea putu în sfîrșit să-și smulgă vocea din suflet și să-și

25 exercite funcțiunea, de care profita destul doar, în momentele de zbucium ale Fundăturii, a graiului articulat:

— Va să zică pot spune soțului meu că veniți după-masă, pentru rezultat...

30 — Desigur, se auzi răspunsul domnului Mihnea, după-masă, la cinci, dar ea mai mult văzu acest răspuns în zîmbetul tandru pe care el i-l aruncă peste gard, ca o sărutare.

Rămasă singură, coccana Polixeni Nisipoiu nu se îndreptă dintru început spre bucătărie, ci se mai abătu o dată în odaia de închiriat unde se privi din față și dintr-o parte în oglinda cea mare a dulapului cu haine, corectîndu-și cu acest prilej pieptănătura și făcînd să dispară cele cîteva șuvițe ușoare ce-și scosesea rebele

40 sfredelul din acele de os. Coccana Polixeni aspiră pe

gînduri mirosul acru de tutun ars și de scrum strivit pe farfurioară, ce rămăsese de pe urma vizitatorului, pentru ca după o scurtă codire, tocmai cînd se pregătea să iasă, să revină energic, să ia scrumiera și să-i
5 scuture conținutul în gura sobei, ridicînd neliniștită urechea, de parcă s-ar fi grăbit să ascundă urme ce nu trebuiau văzute.

Pe urmă se repezi la bucătărie, unde apucă voincește cuțitul de pe tocător. Noroc că pînă acum doar
10 morcovul, ardeiul, păstîrnacul, pătlăgeaua, pătrunjelul și alte legume, ne sau mai puțin mirositoare, se întîmplaseră să fie victimele marelui cuțit; cepei de abia acum îi venea rîndul, și cocoana Polixenia avu
15 așadar toată mulțumirea și siguranța că n-a lăsat domnului cel fercheș nici cea mai neînsemnată impresie de neplăcere. Ce s-ar fi întîmplat oare dacă el ar fi întîrziat cîteva momente? Și doamna Polixenia luă la zor bulbii albi de ceapă, care, într-o clipită, nu răma-
20 seră decît rotocoale și spirale destrămate; coana Polixenia le amestecă în restul tocăturii și le împinse cu vîrfu-
l cuțitului, de pe scîndurică, lacomelor capete ce ridica neconținut apa clocotitoare din oala de fier.

Tocmai atunci ea auzi noi ciocănituri în geamlîcul de la pridvor. Coana Polixeni ieși grabnic, foarte
25 dispusă și plină de comunicativitate; credea c-a venit, ca de obicei, cocoana Filofteia, care e gata cu bucătăria încă de la 9 de dimineață, pentru a porni apoi în con-
trol prin toate gospodăriile vecine.

Dar afară aștepta tot un domn. Un domn, se părea,
30 deși hainele lui, cum remarcă fatal coana Polixeni, după vizita celui-lalt, nu arătau pe nicăieri urmă de mașină de călcat. Curate desigur și de postav bun, dar cu ele umbla, cu ele parcă dormea. În dreptul
genunchilor, două gogoși enorme de stofă o lămuriră
35 deplin pe coana Polixenia că noul venit era un nesimțitor.

— Iertați, am văzut un bilet în poartă... Aveți o cameră mobilată...

Și pe urmă mustățile blonde, cărunte și lăsate a
40 oală, nu dovedeau semn bun din partea-i; la vîrsta lui nu umblă cineva holtei, după camere mobilate.

— Poftim...

E de ajuns să te uiți la mutra lui pösomorită, ca să-ți dai seama de la început că trebuie să fie un dugos și un sanchiu.

5 El a rămas în cadrul ușei și de acolo examinează odaia. Se pare că nu-i sociabil deloc, căci doar mormăie pentru sine și întrebuițează doar întrebări scurte. Lăsîndu-l să studieze în voie camera, coana Polixenia și-amintește că domnul Bănică Nisipoiu are o mare
10 stimă pentru oameni de-ăștia care vorbesc puțin, dar dînsa nu-i deloc dispusă să-i împărtășească părerile. Cu un astfel de ins, Doamne ferește, dacă ți-ar fi bărbat, ai muri de urît. Dealtminteri, domnul Bănică își are totdeauna părerile după cursul vîntului. Azi îi
15 plac oamenii cari vorbesc puțin, mîine vine și-i povestește cu admirație nemărginită de vreun avocat, adus de la Palatul de justiție, care a făcut praf pe domnul Manole, apărătorul obișnuit al judecătoriei din sub-
20 urbie, „numai așa, Polixenio, cum mi l-a adus din cuvînt“.

— Mă rog, și care-i prețul? întrebă străinul după ce-a examinat cu de-amănuntul odaia, fără să se fi urnit din prag.

25 Dar coana Polixenia știe s-o taie dintr-un cuvînt oamenilor nesuferiți.

— Trei mii...

— Trei mii? face străinul fără să se mire atît cît s-ar fi așteptat coana Polixenia. Și fără a mai adăoga
vreun cuvînt pornește încruntat spre ieșire.

30 Ea îl urmează mai de aproape, plină de cel mai profund dispreț. Ia uite ce mitocan, care pleacă înainte, lăsînd o femeie să meargă după dînsul!

Și coana Polixenia își amintește cu un surîs manierele domnului Mihnea, care va veni după-masă la
35 rezultat. Contrastul cu ursul ăsta burtos și cu picioare încovoiate e atît de bătător la ochi, că dumneaei îi aruncă din urmă o căutătură de profund dezgust, nemulțumită că nu calcă mai repede să iasă odată. E nespuse de fericită că i-a făcut-o cu cele trei mii.
40 Oare ce credea moșulicul de el, că pe Fundătură află îndată odăi și cu cinci sute de lei?!...

— Se găesc în alte părți și mai ieftine, dădu ea deodată cu gura, pentru a-i face otrava și mai amară.

5 Dar la aceste vorbe străinul se opri în pragul pridvorului și se întorse întunecat spre dînsa. Coana Polixenia își stăpîni brusc pasul, ce se destinsese firesc, și se retrase într-o parte, cu fața parcă adumbrită de-o teamă.

10 — Uite ce, cocoană, se lăsă către notele de jos vocea și așa destul de groasă a mitocanului, făcînd pe coana Polixenia să tremure de-a binelea. Două mii cinci sute primești?

15 Acest „primești” trîntit așa, la singular, cu o voce atît de brutală, fatal trebui să eclipseze în mintea coanei Polixenia lumina pe care o aprinsese cifra două mii cinci sute. Comparația cu domnul Mihnea, Mihnea Băiatu, se impuse iarăși de la sine și răspunsul, care nu îndrăzni să iese dintru început din gura dumneaei, de astă dată nu mai pregetă.

20 — Dacă doriți, treceți dumneavoaș... treci dumneata după-masă, să întreb și pe soțul meu...

— După-masă? La cît după-masă?

— După-masă, la... șase.

— Bună ziua.

— Bună ziua...

25 Streinul se grăbi spre ieșire. Coana Polixenia șovăi. Ce făcea? Era nebună? Dacă domnul ăsta găsește ce caută pînă după-masă? Pentru un firfizon de Calea Victoriei, pierdea o diferență de cinci sute de lei! Ce-avea să zică Nisipoiu de toată asta?

30 Se repezi la poartă din cîțiva pași. Streinul nu dispăruse de pe Fundătură. Începu să strige, desperată.

— Domnule, domnule...

Streinul se-ntoarse, o măsură de departe cu ochii lui întunecați...

35 — Pofțiți încoa, domnule...

Streinul o privi dușmănos, apoi dădu din umeri plictisit; deși cîștigase bucată bună de drum, totuși vocea lui se auzi clară...

— Ai spus după-masă, vin după-masă.

40 Și-i întoarse spatele.

— Ce mitocan, suspină doamna Nisipoiu, trîntind poarta. Ducă-se dracului, dac-o găsi în altă parte!

Și urcînd neliniștită treapta pridvorului, izbucni într-o adevărată criză de lacrimi.

5 — Să mă ierte Nisipoiu cu mitocanii lui... Pentru cinci sute de lei n-am cheful să-mi amărăsc zilele... Și pe urmă măcar de-o găsi el odaie ca a noastră în Fundătură, scînci covîrșită de amărăciune. Apoi trînti, cu și mai multă tărie, ușa bucătăriei. Eu la casa mea, 10 domnule, începu acum să strige unui Nisipoiu nevăzut, am fost învățată altfel. Pe noi nu ne-a umilit banul. Nu zic, n-am avut averile lui Iov, dar cred că e de ajuns și casa asta, care, să mă ierți dumneata, putea să fie și zestre de căpitan nu numai de grefier... să mă ierți 15 dumneata...

Dar aci, glasul coanei Polixenia tăcea ca să lase să se audă în fundul conștiinței sale un alt glas, neauzibil pentru urechile pisice și ale cîinelui, ce se țineau de poala ei, făceau frumos și o priveau cu ochii smeriți, exprimîndu-și inutil prezența prin cîte un mieunat 20 scurt sau început de lătrat, căci coana Polixeni tocmai tăia carnea —, un glas pe care-l auzea numai ea, așa cum anahoreții auzeau din străfundurile pustiei glasul lui Dumnezeu. Iar glasul acesta semăna într-adevăr 25 cu al lui Dumnezeu, tocmai prin blîndețea și prin înțelepciunea lui împăciuitoare; de fapt era glasul lui Nisipoiu, care se înrădăcinase atît de adînc în memoria coanei Polixenia, că ea îi percepea astfel, în lipsa domnului Bănică, și timbrul și surdina aceea de răgușală, 30 firească unei voci de grefier, care se mai abate și pe la cîte o țuică înainte de a veni la masă și mai are, ca tot funcționarul mic, și păcatul tutunului pe deasupra:

„Tocmai Polixenia, tocmai”, răsună acum în urechile ei acest glas al conștiinței; „tocmai pentru că 35 e zestrea ta, averea ta, tocmai de aceea e păcat să ne batem joc de ea și să dăm odaia pe nimic. Gîndește-te că sunt cinci sute de lei ăia, Polixenio, cărora le-ai dat cu piciorul! Ce nu puteai tu cumpăra, să zicem doar la toaleta ta, cu ăle cinci hîrtiuțe...”

40 Și coana Polixenia auzi glasul conștiinței cu timbrul voci soțului ei, deși domnu Bănică nu cunoștea în

realitate altă denumire de găteți femeiești, decât aceea generică, de zorzoane, enumerînd ce ar fi putut lua, pentru dînsa numai, în fiecare lună, cu cinci sute de lei.

Atunci începu crîncen s-o muncească muștrările
5 cugetului, care se abat asupra sufletului omenesc după
fiecare faptă rea. Ea interpretează biblic, cum apucase de la
părinți, cele două vizite de adineaori. Întîi venise ispita
cochetă și cu glas de cîntec ademenitor; pe urmă
10 principiul dur și aspru al cumpătărei de sine, a cărei
răsplată Dumnezeu o și pusese alături, evaluată gata
la cinci hîrtii de cîte o sută pe lună, adică la o mie de
lei pe două luni, ceea ce făcea exact șase mii pe un
an întreg.

Și domnul care personifica virtutea dumnezeiască
15 părea a fi tocmai unul din aceia care caută singură-
tate și liniște, și care, odată acestea găsite, nu mai
înțelege să-și mute cortul la fiecare lună, ca toți țig-
anii de *dumnealor*, de cavaleri d-ăștia, care de multe
ori pleacă, uitînd chiar să plătească.

20 Dar Dumnezeu, în marea lui bunătate, văzînd calea
cea dreaptă, pe care a apucat în sfîrșit sufletul coanei
Polixenia, îi va trimite înapoi pe cei doi vizitatori și
va ști dumneaei atunci cum să procedeze cu dînsii!

La drept vorbind, Mihnea acela, domnul Mihnea
25 Băiatu, ar putea să nu mai vină... Lucrurile ar merge
mai ușor așa. Dar el va veni, mizerabilul, cu ochii aceia
de tîlhar.

Și doamna Polixenia simte un fior cald, pornind
din mîină, din dreptul unde se sărută mîna de obicei,
30 și ocolindu-i corpul în toate direcțiile.

Nenorocirea cea mare însă e că domnul celălalt va
veni la șase. De ce i-a spus bătrînului să vie la șase,
așa dintr-o dată, fără să-și dea seama cum? Cine s-a
gîndit pentru ea că domnul de-al doilea trebuie adus
35 ceva mai tîrziu decât domnul dintîi, decât domnul
Mihnea, adică prea tîrziu...

Cine s-a gîndit pentru ea astfel, cu propriul ei cap,
că ea un moment n-ar mai sta la îndoială, dacă ar fi
să cîntăre cu mintea limpede de-acum pe care dintre
40 cele două oferte s-o primească?...

Cine s-a așezat astfel în gîndul ei și i-a întors
voința?...

Cocoana Polixenia se miră profund și nu se dumi-
rește. Acum, în locul fiorului cald, un fior rece o stră-
bate în sens invers față de cel dintîi. Corpul coanei
5 Polixenia se cutremură tot, căci ea crede în necunoscut,
în arătări și în destin.

— Doamne, fie voia ta! zice și intră în bucătărie,
făcîndu-și cruce.

10 Domnul Nisipoiu a venit la masă și e fometos.
— Polixenio... îi mărturisește dînsul în bucătărie,
frecîndu-și mîinele ațîțat de mirosul făgăduitor al
bucatorilor. Mi-e o foame, draga mea, de nu te văd
înaîntea ochilor... Treizeci de procese am strigat de
15 dimineață și mai avem încă pe atîtea după-masă. Dar
repede, că mă întorc numaidecît la judecătorie...

— Cum, ai și după-masă procese? se arată nemul-
țumită coana Polixeni, cu toate că simți într-însa o vie
senzație de ușurare. Va să zică, după-masă nu stai
20 acasă?...

Și dădu zor la mîncări, scuturînd tingirile de pe
mașină, ca să nu se prindă de fundul vaselor. Tocă
repede pătrunjel și-l răsturnă în supă, apoi se-apucă
să aștearnă șervet alb pe colțul mesei lungi (ca oamenii
25 pătrunși de spiritul sănătos al economiei, mîncau în
sufragerie numai cînd aveau musafiri).

Domnul Nisipoiu își frecă mîinile cu și mai multă
putere, văzînd graba devotată a soției sale și ascu-
tînd, odată cu zăngănitul, ațîțător de acizi stomacali,
30 al farfuriilor, cuvintele ce rostea acum coana Poli-
xeni, cum altele la fel nu-și prea amintea s-o mai fi
văzut vreodată:

— Vai de păcatele și-ale voastre, bărbaților. Mun-
ciți să dați în brînci și nimeni nu ține socoteală de
munca voastră. Nici o răsplată ca lumea de nicăieri,
nici o bucurie...

— Muncesc pentru tine, Polixenio, întrerupse miș-
cat, cu înțelepciune, domnul Nisipoiu, și asta e marea
mea bucurie.

— Dragul meu, muncind pentru mine, muncești pentru tine, căci nu se poate să ne închipuim unul fără altul...

5 Domnul Nisipoiu privi uimit la soția sa. Așa vorbe înalte, hotărît lucru, niciodată nu scăpaseră din gurița-i conjugală, destul de umblătoare de obicei. Pînă acum era învățat să fie primit oarecum mai repede la masa de la prînz, să i se semnaleze că iar a adus miros de țuică în casă și să fie compătimit că el n-are priceperea lui Vulpache, celălalt grefier, și chiar a lui Nae, arhivarul, băiatul coanei Filofteia Piscupeasca, „cari n-au primit nici o zestre de la nevestele lor (propriu-zis numai primul era înșurat) și cum au făcut, cum au dres, că azi au case proprii, cel dintîi chiar două, una de închiriat întreagă, și una — jumătate de locuit, iar jumătate tot de închiriat... iar lîngă cea rămasă de la tat-său și-a mai turnat una pe ulița alăturată”.

20 Mai ales bocitul ăsta pe priceperea neputincioasă a bărbatului ei devenise de nesuferit pentru domnul Bănică... Începuse să se repete prea des și, cum lui nu-i plăcea cearta, nu știa cum să mănînce mai repede și să plece mai în grabă, spre creșterea la paroxism a nemulțumirii ei, că nu stă să-i ajute barem la gospodărie, ca măcar aici să facă treabă, dacă la judecătorie stă cu mîinile în sîn.

25 „Să mai bați și tu un cui, să mai ungi o ușă, să vezi ce-are cișmeaua de tot țîrîie într-una...”

30 Va să zică pînă acum coana Polixeni nu cunoștea nici un merit activității profesionale a domnului Nisipoiu, și astăzi încă o schimbare totală, de să te miri și să nu crezi...

35 Domnul Bănică, ai cărui ochi se ridicară de pe figura coanei Polixeni în spațiul bucătăriei, de parcă ar fi urmărit să prindă în aer misterul deliciului acestui miros de bucate, surise dulce pe sub mustața lui blond-căruntă, tăiată scurt, ceva cam umflată și cam vînată la vîrf.

40 — Apoi, Polixenio, aceasta-i adevărata recunoștință a muncii, glăsuiește el. Nu-mi trebuia recunoștința celor mari, care nu va veni niciodată... Aș fi vrut ca barem tu să deschizi ochii. Și iată că i-ai deschis...

Adevărul tot va veni odată la masa asta, mă gîndeam. Și iată că a venit... Pentru că munca de rob, ca munca de rob, asta recunosc, poate mulți o duc... Dar o muncă, înainte de toate, trebuie să fie...

5 Și o lăasă să completeze dînsa...

Dar doamna Nisipoiu mestecă în sec negăsind termenul care se oprise în gîtul dumnealui.

10 — Cu-ra-tă, madam, cu-ra-tă... E, ai băgat în sfîrșit de seamă? Ce folos că de-alde Vulpache și feciorul Filofteiei strîng averi... Țla nu e ban curat, draga mea, coborî el vocea...

Și tăind calm aerul cu mîna de mai multe ori:

15 — Eu, niciodată, madam... la mine nu s-a pomenit... așa ceva...

20 Domnul Nisipoiu se feri să spună pe nume acelui „așa ceva”... Dar din tonul misterios și scoborît pe care-l întrebunțase, reieșea că trebuie să fie tare grav și urît ceea ce vroia să spună.

Însă doamna Nisipoiu pricepea și asta-i era deajuns. Căci trăgîndu-l de gît în jos, ea îi aduse fruntea lui lîngă fruntea ei, încurajîndu-l:

25 — Lasă să muncești tu așa cum muncești... și să se procopsească alții... Mie nu-mi trebuie în casă bani blestemați... La mine, la noi acasă, la părinți, nu banii au făcut pe om... Să trăiești tu și să muncești cîntît... Și-o vom scoate noi la căpătîi... Aoleo, à propos... s-a prezentat... unul... un chiriaș... un... domn... un domn, da... tînăr... dar nu dă mai mult ca două mii... și...

30 — Și...

— Și...

— Vrea să ia... pentru cameră, nu...?

— Desigur... dar vream să spun, ce zici...?

Vine la cinci să ia răspunsul...

35 — Bine ai făcut că i-ai spus să vie după-masă... Eu zic să i-o dăm... chirile se scumpesc, e drept... Dar cine știe cît mai rămînem cu camera goală...

40 — Va să zică, i-o dăm... numai că parcă e un făcut... cum o dai mai ieftin... cum te pomenești cu altul că oferă mai mult.

— Eah... așa n-o mai tocmim nici pînă la anul. Dă-i-o! Chiar mă și gîndeam să-ți spui s-o lași la nevoie și pînă la două mii... Așa că dacă vine nu mai sta pe gînduri... Numai să nu fi găsit în altă parte, pînă
5 după-masă.

— A, nu, vine sigur... vreau să zic, cu două mii, unde mai găsește el chilipirul ăsta... camera i-a plăcut numaidecît...

— Atunci e bine... Taci c-o aranjaram și p-asta...
10 De trei săptămîni sta odaia goală și parcă mă apăsa pe suflet... În sfîrșit, astăzi s-au lămurit toate... Trebuie să scriu cu roșu în calendar... cade din cînd în cînd și așa cîte-o zi bună pe capul omului. Haide, vino să te pup... că de trei ani nu mai știu ce e aia...

15 Și coana Polixeni își lăsă gura sub apăsarea cu vag parfum de țuică a mustăților și a buzelor conului Bănică, potrivit de pe acum în gînd vocea cu care va răspunde vizitatorului morocănos de la ora șase:
„S-a dat, domnule!...”

20 Domnul Bănică Nisipoiu strîngea dosarele pe îndelete după ieșirea domnului judecător. Împricinații rămași în sală, cari n-auziseră sau nu înțeleseseră hotărîrea judecătorului, or nu le venea să-și creadă urechilor, se apropiau de bară și mai întrebau încă.
25 o dată pe domnul grefier.

— A, dumneata ești domnul Macriveanu? Își amintea domnul Bănică.

— Nu, Acrivescu...

30 — Or așa... Respins acțiunea cu 1000 de lei cheltuieli de judecată.

— V-aș ruga să vă uitați în dosar...

35 — Ce să mai mă uit? N-ai acționat dumneata pentru mutarea gardului? turburare de posesie, nu? Acțiunea nefondată, martorii nu știu, lipsă de probe, respinge...

40 Și domnul Bănică rostea acest „respinge”, de parcă justiția s-ar fi pronunțat a doua oară, cu o solemnitate în glas de care domnul judecător era cu totul de parte. Lua dosarele sub braț și pornea cu pas majestuos de magistrat, aruncînd împricinatului, care,

legat de ultima nădejde, tot se mai încăpățîna să-l roage ca să deschidă dosarul, ultima speranță:

— Apel în termen de zece zile la tribunal.

5 — Cu toate astea, dacă nu vă supărați, parcă eu am auzit altfel.

— Termenul curge de la pronunțare...

— Martorii au spus toți cum trebuia... Cred că am avut martori destul de buni...

10 — Martorii dumitale ar fi fost buni în servitute, nu în posesorie... Dar poți să faci acțiune nouă și să *abandonezi* posesoria...

Și domnul Bănică trece înainte, mîndru că Acrivescu n-a înțeles nimic.

15 În privința asta dumnealui are ideile sale. Justiția nu trebuie înțeleasă de toți proștii, ea nu poate fi — cum se exprima dînsul — decît „oficiul unei elite supreme”. Mi se pare că domnul Bănică Nisipoiu văzuse vorbele astea undeva într-o prefață de carte, deschisă lîngă vreo servietă de avocat, și-l impresionaseră profund. La început îi plăcuseră numai de dragul pronunțării: „oficiul unei elite supreme”. Atunci le rostea foarte des, mai cu seamă la cîrciumă, uneori numai în gînd, ca să nu le uite ordinea.

25 După ce le prinsese sensul, le exprima numai la nevoie, ca o mîndrie. Desigur că doamnei Nisipoiu i le spusese de cele mai multe ori, dar doamna Nisipoiu își bătea joc de astfel de cimilituri și da să se înțeleagă că ar fi preferat de bărbat pe unul ca Vulpache, celălalt grefier al judecătoriei.

30 Ce înțelegea coana Polixenia de „misiunea justiției pe pămînt”? Ea observa lucrurile sub „unghiul de vedere al lucrativității”.

35 Domnul Bănică era însă un temperament opus. Cînd dumnealui regreta că n-a învățat carte, n-o făcea decît de dragul învățătorei în sine. Ar fi putut descifra orice tratat periodic i-ar fi intrat în mîină, fie românesc, fie franțuzesc, și termenii latinești n-ar mai fi rămas secret pentru dînsul.

40 Astfel dumnealui ofta uneori, în rarele lui clipe de destăinuire a inimei, care coincideau de obicei cu al cincilea or al șaselea ciocănaș de țuică de prună, or

al patrilea de rachiu de drojdie, la bodega domnului Tancu de lângă judecătorie, sau în cârciuma lui Tănăsache din Fundătură:

— Ah, dacă aş fi învăţat eu unul Facultatea, aş fi dat nişte hotărîri de să se ducă pomina. Eu, mă, nu m-aş fi lăsat să mă mănînce viermii la judecătorie... he, he... cine ştie unde aş fi fost acum...

Aci se oprea, ferindu-se să precizeze unde băteau gîndurile sale, însă dacă i s-ar fi putut zări drept în miezul cugetului, s-ar fi văzut că domnul Bănică nu pregeta să se gîndească chiar cît se poate de sus. Pentru că Nisipoiu avea multe motive să se bucure de o mare încredere în puterile lui. El era convins că fiecare grad în magistratură l-ar fi obţinut cu mult înaintea celorlalţi colegi, tocmai pentru că nu s-ar fi fost folosit de protecţiei şi favoruri, ci ar fi atras luarea-aminte asupra-i numai prin pasiunea fără seamăn ce o avea de ştiinţa legilor şi prin dreptatea neclintită, singura de care s-ar fi slujit la darea hotărîrilor...

— Trebuie să fii nebun, îl aducea la realitate Vulpache mîngîindu-şi caierele lungi ale mustăţilor, ale căror vîrfuri se încolăceau tocmai sub urechi, dacă îţi închipui tu că poţi înainta în ţara românească fără să faci hatîr la politică. Ba eu, băiete, dacă aş fi învăţat carte, ştiu că aş fi fost avocat...

Nisipoiu se aştepta la această preferinţă a colegului său, pe care ştia că nu l-a devorat nicicînd altă patimă decît a banului. De aceea Vulpache n-a tresărit vreodată auzind o frumoasă maximă juridică. Pentru el magistratul nu e însemnat decît pentru că e mai mare şi poate da ordine; iar valoarea avocaţilor era cîntărită după cîştig.

Cît priveşte pe Piscupescu, băiatul Filofteiei, arhivarul, pentru acesta nu exista nici măcar *optativul* or *condiţionalul*. El privea cu compătimire pe cei doi bătrînei, cum le spunea, făcîndu-şi planuri seci, ce-ar fi fost, dacă ar fi fost...

— Tu eşti *modul indicativ* în sine, îi striga Nisipoiu, ale cărui cunoştinţe din clasele primare şi din cele două clase de gimnaziu, cîte putuse urma, se păstrau intacte.

— *Vindicativ*, nevindicativ, să mă văd eu odată portărel şi lasă... O să vedeţi dumneavoastră...

În grefă, domnul Nisipoiu găseşte ca de obicei pe Vulpache, şoptind ceva misterios şi asigurător la urechea unui cetăţean, care-l ascultă admirativ şi surîzător, subliniindu-i uneori vorbele cu aplecări convinse din cap. Cîteodată Vulpache face un pas îndărăt, deschizîndu-şi larg mîinile în lături, zburîndu-şi mustăţile zdrene şi privindu-şi crunt partenerul pe sub stuful sprîncenelor. Apoi figura i se îndulceşte brusc, şi-o apropie iar de convorbitorul din ce în ce mai uimit şi mai încîntat, şi începe din nou şopăcăitul la ureche.

Uşa dinspre arhivă e zvîrlită deodată de părete. Acolo Piscupescu, vîlăgan înalt şi zdravăn, asigură la fel pe-un alt împricinat, apucă repede o hîrtie şi face la moment o socoteală, din cîteva trăsături sigure cu condeiu, luat de la ureche. Întinde hîrtia convorbitorului, apoi se apleacă adînc preocupat pe maldărul de dosare.

— Mi-ai adus, mă, pe Herşcovici Herşcu, o mie doi sute *unsşpece pădoizecîpatru*, răcneşte el la un băieţaş tuns chilug, dintre practicanţii cari, copii, flăcăi or vîrstnici, îşi au fiecare, lângă mesele lor, clientul respectiv, pe care-l îndrumează, cu ample explicaţii şi cu note de plată la moment întocmite cu condeiu de după ureche, pe drumul spinos şi viclean al procedurii.

— Herşcovici Herşcu nu se găseşte! răspunde întrebatul cu glas de şcoală primară, în care mijeste revolta surdă a asupritului, că a fost întrerupt tocmai în partea cea mai patetică a cuvîntărei către împricinatul dinainte, premergătoare redactării fiţuicei cu socoteala.

— Caută-l la 23 or la 25, zăpăciturile! L-aţi pus la an greşit. Hai, mişcă repede că-ţi rup picioarele! strigă Piscupescu, pentru a învedera tuturor de faţă, streini de cancelarie, şi mai cu seamă clientului propriu, rangul şi autoritatea sa asupra subalternilor de la mesele dimprejur, cu tarif din ce în ce mai ieftin, potrivit cu vîrsta şi implicit, de bună seamă, cu priceperea şi vechimea.

Dar băiatul, acum odăiaș, în orele de ședință aprod, revine după câteva minute cu ochi sperioși, cu buza lăsată în jos, ca un școlar prins cu tema nescrisă.

— Nu e nici la 23, nici la 25... abia apucă să zică.

— Ce faace! răcnește domnul arhivar bulbucînd ochii cu vădită exagerare. Mi-ați pierdut dosarul, ticăloșilor. În două minute să am dosarul pe masă, altfel *se interzice* toate lucrările pentru *particulari*... Haid, executarea! răcnește el militărește, făcînd cu ochiul celui din fața sa, în semne de asigurare că amenințarea nu se referă și la dînsul.

Particularii se uită cu neliniște la domnul arhivar, dar atunci se aude glasul tihnit al lui Mărin, cel mai în vîrstă dintre practicanți.

— Caută-l bine, Nae, c-o fi la tine pe masă, oi fi numărat două dintr-o dată, ori s-o fi amestecat cu dosarele în lucru...

Cuvintele lui Mărin au restabilit astfel situația. Adresatul pe nume către autoritarul domn arhivar și tutuirea dumisale de către un simplu scriitor de masă comună și fără aparență apreciabilă au arătat particularilor din sală că Nae Piscupescu nu-i chiar o autoritate tocmai-tocmai absolută și exclusivă.

Dar domnul arhivar trebuie să-și ridice iarăși acțiunile importanței sale, fie chiar și într-o măsură mai restrînsă. De aceea dînsul nu-i răspunde lui Mărin, ci răcnește din nou la băiețaș:

— Ei, s-a găsit? Nu-l văd pe masa mea, în două minute să se găsească.

Numai că atunci se ridică de alături, ca un acord de contrabas, glasul care pune toate lucrurile la locul lor, al lui Vulpache.

— Hei, gura acolo... Ce va să zică scandalulăsta... Asta e judecătorie or ce dracu e?

Dar între timp micul odăiaș s-a apropiat tiptil pe la spatele arhivarului, iar ochii ageri și copilărești au început să umble ca verighetele prin răvășala de dosare și registre, îngrămădite pe masa acestuia. Deodată mîna lui subțirică se repede ca o săgeată pe sub brațul voinic al lui Piscupescu și, dintr-o smucitură, a și tras dintr-un opis vechi dosarul căutat.

— 1211/24 Herșcovici Herșcu, distrugere și lovire, uite-l *domne*, pe masă la dumneata, ce mai faci gură, vibrează fragedă, plîngătoare și plină de satisfacție în același timp, vocea copilului. Și mai zici că noi l-am pier...

Ultimul cuvînt îi îngheață pe buze, căci în prag a apărut statura puternică și mutra întunecată a lui Vulpache.

— Tot tu, mă, cu gura mare! scrișnește el la băiatul înghețat. Am să-ți rup urechile, ticălosule. Haid, ieși afară, măgarule...

— Da ce, domne? Începu să plîngă băiatul... Mă înjură că i-am pierdut dosaru și dosaru la-mnealui pe masă...

— Ieși, cînd ți-am zis o dată! urlă cu vocea de tunet domnul grefier Vulpache, de zornăie geamurile și începe să vibreze firetul becului din tavan.

Și înainte ca băiatul, mai mult aruncat de această descleștare de uragan, să apuce clanța, domnul grefier Vulpache i-a tăiat drumul dintr-o săritură și l-a apucat de ceafă. Se aud câteva plescăituri îndesate pe pielea pistriță a capului tuns, subliniate de mustura sacadată a funcționarului dreptăței:

— Asta e judecătorie, or ce mama ta mai e... Asta e local de... de... de... justiție, sau ce mama lui mai e...

Și pedeapsa inexorabilă a justiției ultragiante mai răsună de câteva ori pe sonora cutie craniană a micului ei emul.

În cele două cancelarii s-a lăsat acum liniște de moarte.

Fără să intervină, domnul Nisipoiu surîde scîrbit de întreaga împrejurare: el știe că toată această întrecere de puteri nu-și are obîrșia atît în vanitatea celor mari — ceea ce încă ar mai fi fost de iertat — și cu atît mai puțin în trebuința de restabilire, chiar cu o mică jertfă — socoate dumnealui cu toată convingerea — a autorității desăvîrșite, tulburate de-un țînc obraznic ori inconstient. Dar aci, se vede bine, nu e altceva decît nevoia aprigă a concurenței bănești.

Și pentru a-și arăta dezaprobarea, încuie calm cutiile biroului și plecă, fără nici un bună seara, la țuica de prună a domnului Tancu.

5 Din colțul lui, ținul, al cărui client se subtilizase, arunca furișe priviri încruntate celor rămași, și reținuta-i frământare trăda micul lui cuget în proces de asimilare a învățătorei celei noi, pe care o va trece mai departe, când va putea, la rîndu-i, să-și încolăcească mustățile pînă sub urechi.

10 În seara asta, d. grefier Nisipoiu nu zăbovi mult prin oraș, curios să-și vadă studentul. Îl găsi nu numai deplin instalat în odaia mobilată, dar ca și când ar fi fost de-al casei de nu se ține minte, în chiar plina posesie a grădiniței. Mihnea Băiatu stătea sub teiul cel

15 bătrîn și, în semiobscurul pe care-l făcea umbra serei cu lumina felinarului de pe stradă și cu razele ce răzbăteau din casă, lăsa să-i umble agale mîna pe strunele unei mandoline.

La apariția de matahală a staturii domnului

20 Nisipoiu, căruia noaptea îi da proporții și mai respectabile, mandolina mai suspină de două ori și tăcu. Domnul Bănică se opri și-l ținți prin întunecul diluat: nu prinse însă decît mișcări și forme vagi — și luciul puternic a doi ochi de pisică, fixîndu-l statornic și

25 pătrunzător.

Domnul Bănică vroi să înainteze prietenos, dar o sfială parcă, nedeslușită, îl mai ținu cîteva clipe locului, înainte de a se hotărî definitiv. Dar atunci fixitatea celor doi ochi de pisică se pierdu, arzînd și mai

30 mistuitor în emanațiile lor fosforice, într-o lumină răutăcioasă de satisfacție și de biruință, de parcă puterea lor necunoscută ar fi și prins, în micile obiective, ezitarea interioară, de animal uriaș pus de la început în respect de îmblînzitor, a binedezvoltatului domn Nisipoiu.

35

Scăpat de licărul acela de fosfor, domnul Bănică înaintă un pas, în vreme ce forma mobilă de sub nuc se apropie de dînsul, flexibilă și parcă alunecînd.

— Dacă nu mă înșel, domnul proprietar Nisipoiu,

40 se auzi o voce prietenoasă și cîntătoare.

— El însuși! Domnul...?

— Mihnea Băiatu, doctorand, se prezentă domnului proprietar domnul chiriaș.

— A, urmați Medicina dumneavoastră?

5 — Nu, Dreptul... doctorand în Drept...

— Ah, urmați Dreptul dumneavoastră... aha... știți că-mi pare bine... Aha, asta e bună... de mult doream să am chiriaș un student la Drept...

Mihnea Băiatu zîmbi fericit că a putut, involuntar,

10 să aducă o astfel de plăcere proprietarului său.

— Va să zică la Drept, bun, bun... Cea mai frumoasă știință, domnule, Dreptul, își mărturisii entuziasmul pentru acest studiu domnul Nisipoiu... Cred, se grăbi să adauge apoi numaidecît cu modestie.

15 Asta e umila mea părere... Pentru că e știința dreptății și eu nu cred să fie ceva mai greu, dar și ceva mai nobil, decît a învăța meșteșugul după care să dai dreptate la oameni. După ce umblă oamenii, domnule, mai lacomi, ca după dreptate? Și ce-i întărită mai

20 mult, domnule, și ce-i face să devie fiare sălbatece, ca lipsa de dreptate?

Mihnea Băiatu consideră cu îngrijorare entuziasmul grefierului. Cu puțin înainte, când îl asistasese la depunerea bagajelor, doamna Nisipoiu, plină de vervă,

25 îi destăinuise slujba soțului ei. Și Băiatu, văzînd această izbucnire de lirism juridic, tocmai gîndea:

„Să știi că tipul e-n stare să-mi puie vreo întrebare din Civil...”

Însă Băiatu nu era tocmai omul care să se lase la

30 discreția situațiilor dificile. Așa că, amintindu-și lecția de deschidere a profesorului Tanoviceanu, pe care o audiase exact în toamna anului 1915, constată că entuziasmul actual al grefierului nu se deosebea de entuziasmul răposatului penalist decît prin termenii pe

35 care-i întrebuița fiecare.

— Științele pure, domnule, se apucă tam-nesam Băiatu să rezume acel memorabil curs de deschidere (el asistasese la începutul lungei sale cariere de student antebelic, credincios, la toate cursurile de deschidere;

40 și dacă, bunăoară la Penal, nu continuase, în afară de vreo două fericite excepții, să audieze și restul prele-

gerilor, aceasta se întâmplase nu pentru că Dreptul penal n-ar fi fost pentru el o știință atractivă — dimpotrivă i se părea cel mai digerabil din toate cursurile de Drept, plăcut și interesant la cetit —, însă bătrînul Tanoviceanu avea neplăcutul obicei de a-și fixa ora de curs tocmai între opt și nouă dimineața, ceea ce era pur și simplu excesiv pentru un tînăr student cu o atît de intensă viață nocturnă), științele pure, domnule repetă el pentru a avea timp să-și scruteze memoria — ca matematicile, fizica, chimia etc..., lămuri pe grefier —, își propun să descopere adevărul; artele și științele în legătură își propun să descopere și să fixeze în legi frumosul, pe cînd Dreptul, *domnilor*, își propune să realizeze cea mai nobilă dintre revendicările spiritului omenesc: dreptatea, domnilor...

Cînd îl auzi pronunțînd pentru a doua oară pluralul „domnilor“, domnul Nisipoiu se uită în lături să vadă dacă nu se mai ivise cineva lîngă dînsul, fără să bage de seamă.

Dar nu, tînărul ăsta vorbea așa pentru că vorbea ca din carte, trebui să conchidă, luat de șuvoiul violent al unei admirații desăvîrșite, care creștea pe măsura debitului verbal al tînărului chiriaș. La fel cum vorbesc avocații mari, cînd descind de la Palatul de justiție la umila lui judecătorie și, de bună seamă, așa cum vor fi vorbind profesorii de pe catedrele universitare.

Tînărul ăsta, îl privi el cu toată simpatia de care era capabil, de bună seamă că era-un aliat atît după cursurile lui de la facultate, cît mai ales după marile procese și după pledoariile celebre la Palat, exact cum ar fi fost și el — aci domnul Nisipoiu oftă —, dacă ar fi avut norocul să-l aducă pe lume o pereche de părinți mai cu stare. O, Doamne, cum s-ar fi înghemuit atunci la procesele cele mari, cum s-ar fi postat din timp la ușă ca să apuce loc bun, cum s-ar fi împrietenit cu toți aprozii, adică, în cazul acela, cum ar fi cinstit pe toți aprozii Palatului, ca să le cîștige simpatia și să-i dea drumul în sală, chiar cînd publicul ar fi fost poftit cu invitații personale!

În timpul acestei adînci reflecții, Mihnea Băiatu, care tocmai făcea o meritată pauză, profită de ocazie pentru a întreprinde o fugară revistă a chestiunilor care-i erau mai familiare din întreaga materie a Dreptului, ca să-și dea sama către care țărături să vireze brusc conversația, în cazul cînd matahala asta cu capul cît o baniță — numai bun de susținut două coarne cren-goase de cerb — ar avea fantezie să-l încolțească cu cine știe ce obscură și stupidă chichiță de judecătorie de ocol. Metoda asta o mai întrebuițase el — nu-i vorbă, fără succes — la mai multe din numeroasele tentative de examene la care se hazardase în van, în cei unsprezece ani numărați, de cînd obținuse, la ghișeul secretariatului, mult dorita, pe vremea aceea, carte de student.

Astfel, întrebă la Dreptul roman să spună ceva despre *traditio*, el care cunoștea bine — și acum și-o mai aduce aminte — *mancipatio*, începuse: „*Traditio* nu-i ca *mancipatio*, unde părțile aduc cinci martori, un *antestatus* și o balanță...”

Și plin de siguranță se apucase să descrie *mancipatio*. Profesorul l-a lăsat resemnat să sfîrșească, după ce i-a tras de mai multe ori luarea-aminte că e în afară de subiect. Cînd a terminat, chiar l-a felicitat: „Bun, perfect, dar acum să vedem ce e cu *traditio*“.

Nu fără a roși, acum aproape imperceptibil, Mihnea își amintește cum mai aplicase metoda asta și profesorului seriei de studenți din anul următor, la care nădăjduia să aibe mai mult noroc. Acesta l-a întrebă despre *fideicomisul* la romani. Băiatu, care nu era edificat nici măcar asupra termenului, a înghițit puțin în sec și a început cu glasul ferm și cu siguranța care-l caracteriza în toate împrejurările: „*Fideicomisul* nu-i ca *mancipatio*, care era modul de dobîndire cel mai uzitat la romani...” Pe semne însă că *fideicomisul* era pe vremea aceea atît de îndepărtat și atît de fără legătură cu *mancipatio*, că pe domnul profesor l-a apucat un rîs nervos, care s-a comunicat pînă și figurilor, cînd mai albe ca varul, cînd mai funebre ca ceara, ale studenților, de parcă erau așezați nu în bănci, ci pe-un scaun electric colectiv.

Mihnea Băiatu a rîs și el, aparent cu multă poftă, și a trecut înapoi în bancă, fluturînd pe buze, ca un steguleț de biruință, un zîmbet șiret și batjocoritor, știind bine că această cădere cu zgomot îi aduce concomitent
5 simpatia colegilor, cari admiră pe îndrăzneți și chiar — pentru isprăvi mai de seamă — le dă proporții de personaje legendare: „Măi, a fost odată unu, la examenul lui...”

Astfel că Băiatu a știut atunci să cadă, ca unul din eroii de demult, cari știau să moară cîntînd, rîzînd sau bătîndu-și joc de călăi, or de tiranii care-i trimeteau la moarte. O mai mare glorie ca asta numai reușitul la examen ar mai fi întrecut-o!...

Dar atunci avea de furcă cu profesorii universitari, oameni savanți și obișnuiți cu trucurile mult imaginativului tineret. Acum însă, simțea că-l va lăsa cu gura căscată pe acest biet grefier, cu competența lui juridică...

Revăzu deci în minte — în timp ce domnul Nisipoiu se necăjea să întărească unul din picioarele băncii de sub tei cu un țaruș — toate domeniile în care se simțea tare. Mai întîi părțile introductive ale tuturor ramurilor Dreptului: *Ce este Dreptul? Locul Dreptului între științe... Deosebirea între Forță și Drept...* Pe urmă, desigur: *mancipatio*, a cărei descriere amănunțită, cu pronunțarea în latinește a cuvintelor sacramentale, va ului într-atîta pe acest biet jălbar de judecătorie, încît mai l-ar face să creadă că are în fața lui chiar pe domnul Longinescu, de la facultate, în persoană.

Va fi ceva cu totul savant, pentru acest umil grefier pus pe gînduri, să-i demonstreze că a ști Dreptul roman e ca și cum ai fi descoperit o cheie cu care poți descuria orice problemă, cît de încurcată, din Dreptul actual.

35 Astfel... astfel... astfel...

Ei drăcia dracului!

Astfel...

Cum, nenisorule, adică n-are el idee de o cît de infimă părticică a nesfîrșitului Drept civil... Din cursul
40 domnului Nolică Antonescu...?

Ah, da... Poftim: Căutarea paternității interzisă, poftim, poftim. Scandalul public, lumina în care ar fi pusă familia, fundamentul societății... Și bate zdravăn la fundament... Pe urmă... Jurisprudența a
5 variat... Se poate acționa în daune de către mama abandonată... Poftim, poftim... Alta, să vedem!... Tot din cursul ăla... Aha, da: *En fait de meubles, possession vaut titre*, a ha, ha, a ha, ha!... Or cum venea asta?... Mobilele, va să zică e suficient să le ai în mîină... și s-au prescris... pe cînd la imobile e
10 prescripția *decenală*,... iată un termen!... sau prescripția 30 ani, *longa praescriptio*... Romanii, *domnii*, mai cunoșteau *longissima praescriptio*, de cincizeci de ani...

15 Bun, va să zică încă o chestie!...

Și asta în Civil... Dar Penalul?...

Mai întîi istoricul și filosofia... adică Lombrozo, tipul criminal, vizita la închisoare, criminalii puși pe două rînduri: Lombrozo trece și citește după mutra
20 fiecăruia care ce crimă a săvîrșit... tata Lombrozo să trăiască!... Pe urmă Enrico Ferri, care aplică metoda în literatură... Astfel nebunia lui Hamlet... Forme de nebunie epileptică... A, dar poate nu știți ce e cu Hamlet... O!... O!!!... poveste lungă... îmi
25 dați voie...

Și iată partea teoretică... Acum partea practică... Să zicem legitima apărare... în sfîrșit, toate scuzele legale (Băiatu avea o deosebită slăbiciune pentru orice fel de scuze).

30 Pe urmă ce ar mai veni...

Domnul Nisipoiu, care între timp își isprăvisese treaba, contempla cu respect pe tînărul convorbitor pierdut în adînci meditații, cugetînd la rîndu-i, și mai amărît de soarta lui, că lipsa unei învățături universitare nu
35 numai că împiedică drumul spre situații mai înalte, dar chiar te face să înțelegi lucrurile prea din scurt, prea la vîrfurile nasului, și nu să le îmbrățișezi dintr-o dată, privindu-le din înălțimea teoriilor, ca acest student fericit.

40 — La noi, la judecătorie, îngăimă el cu smerenie, afacerile penale sunt de puțină importanță. Furturi,

bătăi, insulte, distrugeri... Însă în Civil se prezintă uneori chestii foarte încurcate...

— Sunt încurcate pentru că au deviat mult de la adevărata albie a Dreptului roman, care a fost *jus civile quiritium*, declară impozant Mihnea Băiatu.

— Dar tocmai pentru că au ajuns așa încurcate, e o plăcere să le descurci... să asisti la chipul cum știu să le descurce avocați iscusiți, complectă Nisipoiu modest...

— Dreptul nu trebuie să fie încurcat, grăi cu înțelepciune Mihnea Băiatu. Idealul e să ai legi, cari să cuprindă toate dezlegările gata scrise. Așa era la romani. La ei, desigur, Dreptul era mai simplificat pentru că și nevoile vieții erau mai simple. Însă Dreptul la ei era categoric. Magistratul nu mai era nevoit să oscileze de colo pînă colo și să dibuiască în necunoscut. De exemplu: *mancipatio*. Asta era un mod de transmitere a proprietății unor lucruri sacre numite *res Mancipi*, a căror transmitere era interzisă. Dar îmi vei zice dumneata: „Bine, domnule, dacă transmiterea lor era interzisă, cum se mai puteau transmite?” Apoi îți voi răspunde numaidecît: aici era meșteșugul! Așadar veneau vânzătorul și cumpărătorul într-o piață unde aduceau cinci martori, un *antestatus*, adică șeful lor, și o balanță. Și aduceau și sclavul, or boul, or berbecul, care trebuiau vîndute. Iar dacă se vindea pămînt, aduceau un bulgăre din pămîntul acela. Cumpărătorul pune mîna pe om ori pe lucrul de vînzare și rostea formula consacrată: „*Hunc ego hominem ex jure Quiritium meum esse aio, isque mihi emptus est hoc aere aeneaque libra...*” (Și era o măreție să auzi pe Băiatu glăsuind latinește). Adică: „Robul este al meu și l-am cumpărat cu banii și cu balanța asta”. Înțelegi dumneata? Așa zicea cumpărătorul față de martori, iar vânzătorul tăcea. Asta se chema o *confessio in jure*, adică neîmpotrivindu-se, tăcînd, lăsa să se creadă că este așa cum spunea cumpărătorul. Atunci *antestatus* lovea cu un drug de aramă de cîntar, asta în amintirea vremurilor cînd nu erau bani rotunzi și vînzările se făceau cu drugi de aramă, de argint, de bronz, care nefiind marcați trebuiau cîntăriți...

Băiatu se opri puțin ca să legumească și mai bine efectul pe care acest curs de Drept roman îl făcuse asupra domnului Nisipoiu. Efectul era într-adevăr incomparabil. Razele de lumină care scăpau din casă prin geamlicul pridvorului își dăduseră toate înflinire în ochii grefierului de judecătorie, reflectîndu-se în ei ca jocul unei comori descoperite pe neașteptate.

„Se poate să mai existe oameni atît de naivi, ca la o vîrstă ca a acestuia să se îmbete de astfel de istorioare?” se întrebă cu gravitate și cu sincer interes Mihnea Băiatu. „Eu n-aș fi crezut-o...”

Și continuă hotărît să dea lovitura de grație:

— Precum ți-am spus la începutul începuturilor, în schimbul lucrurilor, se dau la vînzări drugi de metal. Pe drugii ăștia erau desemnate capete de boi, or de bouri, iar dacă drugii erau mai mici, chiar capete de oaie. De ce? mă vei întreba. Pentru că și mai înainte de acest sistem monetar, domnule, adică înainte de drugi, măsura vînzărilor erau vitele. Pămînt, sare, grîu, fîn, bărbați, femei, copii, sclavi se vindeau contra capete de vită. Un om mai tînăr costa 4 boi — afirmă el cu toată siguranța — or $4 \times 4...$ șaisprezece berbeci sau țapi, or de $2 \times 16...$ treizeci și doi, treizeci și două de oi. În vaci, *ne afirmă izvoarele noastre*, calculul s-ar fi făcut $4 \times 2... =$ opt vaci... Dar regula nu e fixă. Aci sunt mari controverse între savanți: Girard, Gaston May, Momsen sunt de-o părere... Savigny, Ihering... î... Laurent, Mourlon, Planiol sunt de altă părere...

— Planiol! tresări plin de admirație grefierul, căruia acest nume i-era familiar, din crîncenele pledoarii ale avocaților la bara judecătoriei, cînd se dau bătăliile în fond...

— Daa și Planiol! confirmă cu aplombul obișnuit Mihnea Băiatu, puțin plictisit că, în graba de cunoscător cu care trebuise să dea iama printre savanți, or numai simpli autori de manuale universitare, nimerise și cîțiva civilști. Planiol, înainte de a fi civilistul pe care-l știi, era un romanist de mîna întîii...

— Tocmai, vream să spun, cît de mari trebuie să fie oamenii ăștia — își dădu modest cu părerea domnu

Nisipoiu — cît de plini de înțelepciune, dacă ei nu se mulțumesc numai cu ceea ce este astăzi, dar merg cu mintea pînă-n fundurile trecutului.

— Ei, și vrei să știi dumneata, în fundurile trecutului, cum foarte pitoresc le numești, cum se făceau transmisiunile de bunuri, domnule? Înainte de a se întrebuița vitele ca monedă? *Trocul*, domnule, — exclamă Băiatu, nu fără o ușoară nuanță de dispreț în ton, pentru a umili complect pe acest ignorant, tăindu-i pofta pe viitor de alte incursiuni în domeniul cunoștințelor sale, — trocul, domnule, adică schimbul în natură. Dar cu asta intrăm într-un alt domeniu al științelor pozitive, intrăm în economia politică și-n științele sociologice, domnule, unde s-a ilustrat un Malthus, Adam Smidth, Lassale, cu legea de aramă, și *căsătorit cu o româncă*, și autorul actual, cel mai mare dintre toți, *André Gide*, dragă domnule! îl privi el cu infinită milă. Dai un pește pe-o varză, un dovleac pe-un pepene, un copil pe-un ciur de mălai, de unde vine și povestea... căci îmi închipui că vei fi auzit și dumneata — răsună glasul lui a ușoară batjocură — că pe vremurile acelea comerțul de oameni era în floare... O femeie tînără și frumuseică costa cinci iepe sirepe... dar despre asta în ora vii... vreau să zic altă dată —, încheie el brusc cursul, gîndind cu mulțumire ce orizont vast se deschide dinainte-i, abordînd, la vreo încolțire, capitolul sclavilor.

Ai material... să tot brodezi pe el cinci-șase prelegeri pentru acest grefier curios și iscoditor, pe care ignoranța nu pare să-l umilească, la fel cu acei indivizi cărora nu le e rușine de propria sărăcie.

— Bună seara, domnule grefier, făcu zorit Mihnea Băiatu, îndreptîndu-se spre casă.

Dar domnul Nisipoiu, literalmente fascinat, se urni după dînsul ca după o remorcă, cu ochii plini de luciul nesățios al mulțumirei.

— Minunate lucruri se cuprind în cărți. Ori cum ați spus că se numea vînzarea aceea la... pe vremea lui Traian, cînd...

Noroc că din prag tocmai intervenea doamna Nisipoiu care, după ce aruncă în treacăt un zîmbet de

aleasă politețe tînărului student, se încruntă spre domnul Bănică.

— Dar nu mai vii la masă, domnule?!... Lasă pe domnul, dînsul are de cetit... Dînsul e tînăr, are alte *aspirații*. Și întorcîndu-se din nou spre Băiatu, care tocmai se apropiase, îi făcu loc, cerîndu-i scuze pentru un bărbat așa de vorbăreț: Așa e el... Știți... Cred că nu v-a plictisit prea mult.

Mihnea Băiatu e satisfăcut. Examinează mulțumit mobilele din odaie, se apropie de una din ferestrele ce dau în stradă, pe care o deschide și o închide la loc, și e fericit aproape că fereastra nu scîrție și se închide așa ușor. Apoi se așează pe marginea patului și reflectează. Potrivit normelor ce-și impusese, astăzi se arătase iarăși, prin modul neglijent cu care înmînase proprietăresei întreaga chirie, cu adevărat un chiriaș care n-a știut niciodată ce va să zică o datorie pentru locuință sau măcar vreo rată rămasă ceva mai în urmă. Un chiriaș care, în primele luni, dovedește promptitudine în achitarea chiriei — suna decalogul lui Băiatu — e așteptat totdeauna în lunile de mijloc și e ca și scutit în lunile din urmă.

Ba, la lunile din mijloc, Băiatu a întîlnit proprietărese care ajungeau pînă și să-l certe că depunea atîta grijă ca la întîi chiria să fie lichidată.

— E dogmă la mine, madam...

Încetul cu încetul, dogma începea să-și moaie din tărie, dar dacă nu la întîi, cel puțin la zece, ori la douăzeci ale lunii, chiria tot va fi plătită, cu consimțămîntul și chiar din îndemnul proprietăresei; e timpul în care întîmplarea face ca aceasta să primească din partea fercheșului doctorand cu totul altfel de avansuri decît cele bănești. În sfîrșit vine vremea cînd creditul poate rezista chiar pînă la mai multe luni. Curios, exact atunci e și epoca în care doamna proprietăreasă vede lucrurile cît mai în roz cu puțință, plutind într-o dulce și necurmată beatitudine; pentru ca într-o bună dimineață fericitele zile să dispară ca stolul unor păsări vrăjite.

În dimineața aceea, după ce domnul „legitim” — dacă e, și Mihnea îl prefera totdeauna, căci cînd se întîmplă să fie, povestea se deapănă cu mult mai comod pentru dînsul și chiar mai sigur, experiența doar i-a confirmat-o în nenumărate rînduri — a purces la slujbă sau după trebuințe, doamna proprietăreasă se îndreaptă alegră spre cuibul fericirii extraconjugale... însă cuibul e neatins, patul întocmai cum l-au așezat mînușitele ei aseară și lucrurile toate la locul lor.

Deocamdată doamna proprietăreasă suride îngăduitoare:

— Iar a făcut-o lată domnișorul az-noapte.

Și se așează pe scaun, hotărîită să-l aștepte și să-l tragă șăgalnic de urechi.

Însă contactul cu scaunul îi aduce întunecate gînduri.

Dacă pricina o fi vreo...?

Atunci în intențiile sale trasul de urechi se schimbă într-un tărăboi groaznic. Doamna proprietăreasă examinează cu sînge rece tot ce trebuie să-i arunce în obraz.

Depinde. Dacă ochii îi vor fi turburi de băutură, nuanță pe care dumneaei o cunoaște de minune dintr-o lungă carieră conjugală, invecțivele desigur nu vor depăși o anumită limită: va fi mai mult o morală simțită și dezinteresată. Însă dacă din hainele, din părul lui creț și dintre buzele lui cărnose se va desprinde alt parfum decît al tutunului și al băuturii trăsverse, să vedem ce umbrelă va putea să mai întindă sub ploaia de înjurături? Iar filipica va culmina desigur cu groaznica scadență: chiria!...

Chiria, pe trei, patru, cinci, or chiar șase luni!

Mai mult de șase luni Mihnea Băiatu nu-și aminteste să fi ajuns vreodată cu creditul; nu pentru că n-ar fi putut, dar pentru că n-a vrut el.

Astfel doamna proprietară îl așteaptă în dimineața sfîrșitului, și pe măsura zăbovirei se acumulează în gît, îndoit, numărul blestemelor, al ocărilor, al răgetelor, pe care i le va arunca în obraz.

Dar deodată ochii dumneaei se opresc înciudați asupra unui loc „gol”, da, acolo la picioarele patului.

Acolo era un geamantan de piele, învelit elegant în îmbrăcămintă de pînză verde, spălăcită.

Era vestitul, elegantul și mult călătoritul geamantan al lui Mihnea Băiatu.

Atunci femeia cată deznădăjduită în juru-i. Ochii ei se opresc asupra lavoarului unde săpuniera, port-periuța de dinți și micile ustensile simpatice de nichel și sticlă, ale absentului — care-i complectau atît de fericit persoana și chiar i-o suplineau în ochii acestor gospodine pasionate ori sentimentale — dispăruseră și ele. Dispăruse și mandolina din cui și *pardessus*-ul ultra englezesc și rufăria fină din dulap! Iar de undeva, dinspre fereastră, un șipot subțire și răcoros de aer proaspăt și matinal îi arată drumul pe unde pasărea cu ochi și cîntec frumos își luase zborul.

Mihnea Băiatu își făcea o plăcere nespusă să-și închipuie toate aceste amănunte de „scene”, petrecute după plecările lui „inopinate”, cum le spunea cu o delicioasă nevinovăție. Și-n amintirile acestea nu era răutate, ba chiar le îmbrăca într-o dulce melancolie, care subzista mai mult or mai puțin, după profunzimea ochilor și-a sentimentelor celor părăsite, ca și după drăgălășia boiului respectiv, fără de care nu putea lua viață la dînsul nici un contract de locație, orcît de arătoasă sau de ieftină ar fi fost odaia prezentată. Și astfel se făcea că uitarea neplătitorilor rate trecea pe un plan cu totul și cu totul secundar, gestul lui înnobilîndu-se cu aceste tandre aduceri-aminte, care uneori îl înduioșau chiar pînă ce i se umezeau ochii, tot gîndindu-se la „bieteile suflete lăsate”, cum le spunea cu drag, la privirea lor rătăcită, la tremurul lor nervos, la glasul lor nesigur, cînd în dimineața despărțirii îi aflau lipsa. Ce putea face? Mai presus de toate aceste duișii era voința lui neclintită: trebuia să se întîmple astfel, tocmai pentru a da ființă acestor „încîntătoare suveniruri”, acestor „surprinzătoare meandre ale vieții” care, la drept vorbind, singure ele te fac s-o trăiești cu poftă și s-o guști din plin.

Mai putea oare atunci amănuntul prozaic al chiriei să aibe vreun rol în aceste dulci și mișcătoare drame, pur sufletești? O, da, desigur: pentru biata părăsită era

unicul pretext să-și clameze dezastrul inimei în fața legitimilor, preschimbați în duhovnici mîngîitori: „Îți spuneam eu, draga mea, să nu te încrezi în papugii de aștia... Tu nu și nu, că e și el de familie, că părinții
5 îi dispun, că o fi făcut și el chef, o fi jucat vreo carte, or o fi avînd vreo *mazurcă*... dar că la plecare, după examene, o să ne achite, că e tînăr de condiție. Ş-apoi nu-i sunt bagajele aci? E, acum spune-mi, rogu-te: unde-i sunt bagajele și unde i-e condiția?”

10 Dar propriu-zis și pentru Mihnea meschinele conturi deschise erau, în unele cazuri, prilej de mîhnire adîncă; pentru că stupide piedici de a savura în plină amploare aceste divine duioșii, printr-o plecare la lumina zilei, printr-o predare în regulă de obiect cu
15 obiect, trezitor de atîtea răscolitoare amintiri pe figura deznădăjduită a celei părăsite, la un moment hotărît și prevestit, a cărei sosire ea încă ar spera că n-ar putea să se întîmple și pe care s-ar sili s-o preîntîmpine cu toată vibrarea pasiunii ei dezlănțuite.

20 O, de mult, Băiatu visează la fericirea asta fără seamăn, pe care, durere, niciodată nu și-a putut-o plăti:

„— Dar ce-au a face socotelile, Mihnișorule?

— A, pardon doamnă, la mine e dogmă...”

25 Unsprezece ani întregi n-a avut parte să vadă cu ochii această negrăită fericire, pe care nu și-a putut-o decît închipui: un blestem parcă l-a urmărit totdeauna, chiar atunci cînd a avut toți banii chită în mînă, să prefere aspra și coclita lor mîngîiere dulcii duioșii
30 a „bunului rămas”. Totdeauna l-a robît acest ban infect și mizerabil, care, după ce-l lipsea de astfel de plăceri ideale, îi dispărea dintre degete în modul cel mai stupid cu putință, la cine știe ce ghină de table sau la cine știe ce pocher idiot.

35 Ah, suflete, suflete!

Mihnea Băiatu s-a oprit la cîrciuma lui Tancu pentru a-și complecta provizia de țigări. Apoi se îndreptă tihnit spre stația de tramvai care, constatase cu multă satisfacție, era cu mult mai aproape de

noul domiciliu decît de casa coanei Săftica Mănguleasa din Fundătura Dorului.

Pe trotuar nu mai aștepta tramvaiul decît o fată înăltuță, care-și tot strîngea silueta subțire și foarte
5 mobilă într-un *pardessus* de culoare deschisă. Băiatu, trecînd pe lîngă dînsa, săvîrși conștiincios ritualul bucureșteanului care se respectă. O fixă deodată drept în adîncul ochilor verzi și înfruntători, îi plimbă pe fața dulce de copil, îi opri ca un negustor care descopere
10 repede vițiile, pînă și cele mai ascunse, ale lucrului de cumpărat, asupra gîtului ce făcea groapă destul de adîncă dedesubtul beregății și deasupra pieptîșorului supt ușor printre coaste, pe urmă le coborî asupra mijlocului puțin mai jos decît ar fi trebuit, în sfîrșit,
15 pe ghebele subțiri, brusc arcuite în dreptul pulpelor, de parcă ciorapii foarte moderni ar fi ținut strînse acolo, legate anume, două mandarine.

„Cam slabă domnișoara”...

20 Fata suferi examenul obișnuit și cu aer de nepăsare, cu ochii puțin plecați, dar scormonind prin țesătura genelor fazele „impresiei”.

Mihnea Băiatu trecu mai înainte și se opri la cîțiva pași în spatele ei; domnișoara rămase nemișcată mai
25 multă vreme, pîrînd cu totul preocupată de cine știe ce gînduri, dar pivotînd ușor pe călcîie, dinaintea ochilor de geambaș, care-i evaluau acum spinarea, șalele și coapsele.

Cînd crezu că examenul este mai în toi, făcu o întoarcere bruscă, gata să se supere pe acești ochi
30 inoportuni, care prea-prea întreceau orice măsură.

Dar Mihnea Băiatu tocmai își sfîrșea țigarea, încordînsu-se a privi în adîncul străzii dacă se zărea cumva luminile tramvaiului întîrziat. Nemulțumită că nu s-a
35 întors cu o secundă mai devreme, fata începu să se plimbe agitată, îndepărtîndu-și cu aere de prințesă ofensată privirile ori de cîte ori ajungea în dreptul lui.

Tramvaiul își arată în curînd ochii somnoroși și roșii și se opri smucit, deschizîndu-și violent ușile automate. Băiatu făcu loc domnișoarei subțiri, care urcă
40 apăsător, cu capul în sus, fără să mulțumească, de parcă

de cînd lumea tot alții i-au deschis ușile și s-au repezit să-i facă vad dinaintea pașilor auguști.

Erau singuri în tramvai. Și cu toate că ea se așezase cu un rînd înainte, pe acelaș șir de bănci, totuși se puteau vedea bine, în geamul din față. Se fixau astfel încordați prin acest joc de raze răsfrînte; de mai multe ori ea trebui să plece ochii sub puterea, chiar reflectată, a ochilor lui.

Mihnea Băiatu era tocmai gata să dea drum primului zîmbet, primului porumbel din corabie, să vadă dacă unda instabilă, a celor dintîi dibuiri telepatiche, a făcut loc terenului solid, bun pentru aruncatul ancorei.

Dar, la stația la care tocmai se oprișe, tramvaiul culese de pe drum, oroare și nebulie! pe doamna Aglaia Turcitu, pen... ba... antepenultima lui gazdă, pe răbojul căreia rămăsese neșterse șase creștături lunare... și, Dumnezeuule al strămoșilor noștri!... pe însuși domnul Atanasie Turcitu, bărbatul ei, în persoană. Doamna Turcitu era o moldovancă bălaie, cu nasul în vînt, și cu toate că n-ai fi putut să-i zici scundă, domnul Atanasie, lung și osos, mai că o întrecea cu două capete.

Domnul Atanasie, deschizînd cu galanterie rigidă ușa și indicînd grav doamnei banca pe care trebuia să se așeze, nu luă seamă la cele două persoane care se mai găseau în vagon. Dar coana Aglaia, numai ochi și fițuială, nu se putu să nu-i arunce în toate părțile, în scurtul timp cît avu ca să-și ocupe locul.

Mihnea Băiatu, preocupat grozav să caute pe ce să-și pună privirile în panică, observă — el putea cu ușurință să-și caute de lucru ochilor sub bănci, dar în acelaș timp să bage perfect de seamă și ce se petrece deasupra — c-a fost văzut. Și primul gînd fu desigur să se ridice și să dispară pe platforma dinapoi, ca pasagerul care simte brusc nevoia unei țigări; acolo, în orice caz, era un pas mai aproape de stația următoare, unde avea să se arunce, cu dărnicie totală, nopții prietene și ocrotitoare.

Dar, pînă la stațiunea următoare, ar putea să-i vie chef și lui nenea Turcitu să fumeze o țigare și chiar

să-l apuce de haină cînd o fi să pună piciorul pe treaptă. Iar fata asta cu claviculele ieșite îl privește atît de stăruitor prin geamul din față, de parcă ar fi înțeles îndată că între cele două tabere există o trăsătură de unire, adică de discordie, și prin aer umblă semne alarmanante de furtună.

Într-adevăr, încă de la început, gurița doamnei Turcitu s-a apropiat de urechea uriașă a consortului, care numai la acest simplu contact a și sărit pe scaun, iar fața i s-a întors, aprinsă și congestionată, înapoi spre banca lui Băiatu. Pe urmă, după o cruntă considerație a acestuia din urmă și a poziției sale strategice, ochii de taur excitat cu roșu și-au recăpătat direcția normală și-un precipitat conciliabul a urmat atunci între soți.

Mihnea Băiatu zîmbea prin geam, invitînd la calm pe domnișoara din față, care, neliștită, întorsese de cîteva ori capul spre dînsul.

„Nu înțelegi, fi spuneau ochii lui. O chestie de coarne, de părăsire și acum de răzbunare.”

Tramvaiul s-a oprit la stație și Mihnea a sărit în picioare. Exact în același timp toate cele trei capete dinainte s-au întors înapoi. Mihnea a surș cu o flegmă cu totul neașteptată din partea unor ochi atît de negri și focosi ca ai lui, iar pasul, în loc s-o ia spre ușa din fund, a luat-o apăsător și sigur spre domnul Turcitu.

Și Mihnea Băiatu s-a oprit cu aplomb lîngă fostele lui gazde, părăsite clandestin la vreme de noapte, și le-a salutat cu largă și rizătoare prietenie.

— Ce mai faceți, doamnă și domnule Turcitu?

Și înainte ca Turcitu să-i pună mîna în piept și să-i strige în al său *patois* din suburbia Filaretului (Doamne, ce-o căuta familia asta în locuri atît de opuse domiciliului lor!?): „Bă, tîlharule, acumă nu mai scapi! Am să te dau pe mîna vardistului, că mi-ai fugit noaptea pe fereastră...”, domnul Mihnea Băiatu s-a și aplecat cu o elegantă mișcare și a sărutat mîna doamnei Turcitu, săgetînd-o în fundul ochilor cu una din acele priviri care răscolesc pînă în măduva oaselor și cele mai ascunse amintiri.

Apoi apucînd mina domnului Turcitu i-o scutură cu putere, tocmai pentru a-i învedera că în brațul său se găsește la nevoie și așa ceva...

— Ce mai faci, iubite domnule Turcitu, scumpul meu concetățean? Vai, nu voi uita niciodată clipele înălțătoare ale discuțiilor noastre politice, de pe vremea cînd am avut onoarea să fiu chiriașul domniilor-voastre, apasă el tare pe cuvinte pentru a acoperi orice posibilitate de replică brutală, ca să edifice pe domnișoara cea subțire asupra legăturilor care pot să existe între o persoană ca dînsul și o familie ca aceasta de *simpli burghezi*.

Domnul Turcitu privea pe vorbitor cu ochii muiți, pînă în fund, în cea mai turbure stupoare. Omușorul îi juca de-a lungul gîtului ca ludionul în vasul lui de sticlă și buzele-i tremurau...

Mihnea Băiatu zîmbea însă și ochii lui fixau lunganul dinainte-i, așa cum ochii împlînzitorului fixează în cușcă fiara abia adusă din pustiu. Totuși frumosu-i roșu natural dispăruse din obraji cari, sub lumina puternică a becurilor din vagon, împrumutau vizibil culcarea galbenă pămîntie a cerei. Dar cuvintele lui erau răspicate și fără nici o adiere de teamă.

— Ei, ce zici, coane Turcitule, ai văzut că m-ai rămas cu desăvîrșire... ai văzut că n-au trecut trei săptămîni, de cînd discutăm, și au și venit ai dumneavoastră la putere? Nici nu știi ce bucurie am avut... Mihnea Băiatu era să completeze „...că n-am făcut nici un parî...” Dar se opri la timp, îngrozit că era să aducă vorba de bani, într-un moment atît de puțin priincios pentru un astfel de subiect. Nici nu știi ce bucurie am avut, că în sfîrșit te-am știut aranjat. Cred că acum ești mulțumit...

Dar calmul tocmai revenise și întrebătorului, masiv și cutremurător:

— E, aș fi eu destul de mulțumit, neică, dacă n-ar fi pe lumea asta destule lichele... glăsui el încordat și categoric.

— He, ce să-i faci, așa a fost de cînd lumea, întrepruse la timp Băiatu... dar ce mi-a plăcut la dumneata, strigă el repede, pentru a lua orice cuvînt din gura

adversarului, ceea ce am admirat, a fost siguranța cu care mi-ai spus: „Peste trei săptămîni vin ai noștri, domnule!” „Nu vin, nene Turcitule!...” „Vin, domnule, cînd îți spun...” Parcă văd și acum scena: ai bătut cu pumnul în masă: „Eu cînd îți spun o vorbă — e vorbă”, ai strigat dumneata hotărît, strigă la rîndu-i Băiatu, respirînd mai în voie că a găsit în sfîrșit acest gen de vorbit, care ocolește întrebările și ferește de răspunsuri. Și așa a fost coane Turcitule... Mă gîndeam la dumneata. Omul ăla e profet, nu altceva... Întocmai s-a întîmplat precum a zis! Și Băiatu rîse cu multă poftă de potrivirea lucrurilor. Ei bine, domnule, am mai auzit eu vorbe de-astea... profeții politice... Dar așa ceva, o certitudine, o *devizajare* a viitorului atît de sigură, într-o vreme cînd orice *perspectivă* era întunecată... Nene Turcitule, dar dumneata ar trebui să faci politică de-adevărat, politică *à outrance* nu așa în diletant...

Pe buzele lui Turcitu trecu un zîmbet fugar, strivit însă repede de figura aceea care se vrea neconținut colțuroasă. În schimb, la fiecare cuvînt neînțeles de dînsa, doamna Turcitu surîdea duios și privea cu reproșuri mai conciliante pe admiratorul subit al bărbatului ei.

— Dealtfel, cred că nu te-ai lăsat dumneata, continuă Băiatu fără preget, văzînd că zîmbetul smuls cu atîta trudă buzelor cumplitului său fost proprietar, uitat neachitat pe termen de șase luni, s-a stins așa de ușor —, cred că nu te-ai lăsat dumneata cu una, cu două... Probabil că ești consilier în comisia interimară a culoarei... Nu, nu-i așa, nene Turcitule? Ia să vedem, sunt și eu barem nițel ghicitor, nițel profet, acolo... încercă el, cu o comparație umilitoare pentru dînsul, gradul cel nou de ostilitate din tabăra adversă.

— Nu, închipuiți-vă, nu l-a numit nimic, domnule Băiatu, răsări atunci argintiu glasul doamnei Turcitu.

Însă lui Băiatu îi trebuia neapărat glasul dumnealui... Și dîndu-și seama că joacă o carte serioasă, răsturnă în partea opusă speteaza băncii, așa că se putu așeza în voie în fața lor.

— Cum se poate? Cum te-ai lăsat dumneata, coane Turcitu!...

— Cum m-am lăsat să mă calce toți netrebnicii în picioare..., mocni în sfârșit, din nou, mult așteptatul glas.

— Foarte rău, foarte rău, condamnă prompt și cu asprime Băiatu această slăbiciune de neiertat. Dumneata nu trebuia să lași lucrurile așa. Dumneata trebuia să te duci și să bați din picior: „Ce faceți domnilor cu mine, care am fost oșteanul cel mai credincios al partidului?”...

Mihnea Băiatu șopti aceste cuvinte, din cauza afluenței de pasageri care umpluseră tramvaiul la stația cea nouă. Dar șoapta lui avu atîta fermitate într-însa, că vorbele-i pădură îndesate ecouri de trombon.

Doamna Turcitu îl privi cu ochi luminați de plăcere și recunoștință.

— Vezi? spuse ea soțului său. Ți-am spus eu... Toată lumea care-ți vrea binele gîndește așa despre tine... Numai invidioșii...

— Și cred că are mulți, se repezi iarăși Băiatu, văzînd că, în loc de orice răspuns, domnul Turcitu a ridicat plictisit din umeri, împingîndu-și soția ușor cu cotul și strîmbînd în așa fel din nas, că parcă alt subiect de conversație da să arate că ar voi să aibe cu Băiatu.

— Păi vezi, ți-am spus eu, izbucni repede Băiatu, ștergîndu-și sudoarea cu batista răspînditoare de plăcute mirosuri și care, judecînd după priviri, păreau că trezesc ecouri dulci în memoria doamnei Turcitu...

— Ți-am spus eu, modestia te distruge pe dumneata... Muncești pentru alții...

— Asta i-am spus-o și eu, se năpusti atunci și doamna Turcitu... Iaca așa și-a pierdut timpul, se scula în viul nopții și se îmbrăca la moment... „Unde te duci, mă?” „În propagandă!...” Și zbughi-o... Și-l mai prindeam tocmai dimineața următoare, dacă nu lipsea cîte două, trei zile în șir... Dealtfel știi prea bine și dumneata, că doar atunci erai la noi...

— Și ochii coanei Aglaia se ridicară spre tavanul vagonului, plin de-atîtea amintiri. Băiatu era tocmai

să intervină pentru a îndepărta conversația și de la lipsurile de atunci, cam lungi, ale domnului Turcitu: „Da, cam pe atunci am plecat”. Dar cuvîntul „plecat” era tocmai cel mai interzis dintre toate și, încurcat, el strînse sprîncenele, căutînd cu calm aparent, în mintea încolțită, noul șirag de idei în care să-și facă vînt. Dar cocoana Aglaia reluă mîntuitoare:

— Toată noaptea și toată ziua lipsă... Că și eu mă luasem de gînduri, ca femeia... (Și ochii ei clipiră subtil spre Băiatu.) „Un’te duci Costică, de nu tu casă, nu tu masă?...” „Lasă, pentru conu Jenică... sunt ostașu lui credincios...” Și conu Jenică în sus, conu Jenică în jos... E... ce mi ți-a făcut conu Jenică, pe urmă cînd s-a văzut cu ciolanu... Vorba domnului... (arată spre Băiatu). Nu tu, barem comisie interimară... nu tu ceva, o mulțumire, ca la politică.

— Da mai taci, frate, odată. Nu înțelegi că nu se putea.

— Da, nu se putea?... Dar cu Măndicescu, cum s-a putut, ripostă înțepată coana Aglaia.

— Poftim Măndicescu, poftim pe cine mi-au pus, se minună și Băiatu, care habar n-avea cine e Măndicescu. Păi bine, coane, de unde l-au mai scos și p-asta!... Adică întrucît e el mai grozav ca dumneata...

— Hm... mormăi Turcitu. Ăla-i d-al lui domnu Jenică...

— Dar dumneata ce ești?...

— Eu, mai bine îmi vedeam de treabă...

— Așa-i c-ai ajuns la vorba mea?... își roti Băiatu ochii triumfători. Adică să mă ierte conu Jenică (Băiatu nu știa nici chiar Jenică ăsta cine e) ...dar tocmai cu Măndicescu a găsit el să te înlocuiască...

— Zice că a dat ceva parale... Adică a cheltuit din pungă la alegeri.

— Păi pe pungă merge, domnule? Nu vezi, d-aia nu se mai alege nimic de țara asta.

— Da ce, crezi c-a cheltuit? se îndoi Turcitu... Astea-s baliverne de-a lui conu Jenică...

— Păi vezi, coane Turcitu! Așa e c-am avut dreptate să te sfătuiesc, să nu te iei după ăștia și să rămîi

frumușel acasă... Ei și dacă a cheltuit câteva tram-
vaie... dumneata n-ai cheltuit?...

— Da cum nu! se însufleți conu Turcitu, în vreme
ce ochii lui Băiatu străluceau de bucuria izbînzii...

5 Cîți sutari n-am dat pe gîrlă... Da mă rog... n-aș
fi zis nimic... dar să nu-l pună nici pe el...

— Pe Măndicescu?

— Păi sigur...

— Păi eu ce zic?...

10 Lui Băiatu îi venea să pornească darabana cu
picioarele în podea. Cocoana Aglaia îl privea cu o
mare mulțumire. Și Mihnea Băiatu recunoscă în gînd
că are toată dreptatea să se considere mare meșter
în arta de a învîrți după deget pe micii săi semeni.
15 Acum nu-i rămînea decît să dezvolte. Dar domnul
Turcitu se și ridică:

— Trebuie să schimbăm aici, la *Brătianu*, explică
el lui Băiatu, care se ridicase la rîndu-i. Așa că... să
venim la...

20 — Bine, da aci cobor și eu, se grăbi Mihnea să-i
oprească iarăși vorba cea nedorită în gît... După
dumneavoastră, se înclină el politicos, împingîndu-i
cu delicateță dindărăt spre ușile deschise.

Jos, pe estradă, conversația rula iarăși pe departe,
25 întoarsă cu pricepere de Băiatu; iar cînd ochii lui
iscoditori descoperiră, în șiragul de vagoane presărat
pe dreptul bulevard, mult așteptatul „20” arătîndu-și
numărul luminos în depărtare, însoți semnalarea eveni-
mentului de unul din cele mai elegante și mai căldu-
30 roase saluturi din cariera lui. Încît domnul Turcitu,
grăbit și cu o stîngăcie de mahalagi, care aduse o
netă strîmbătură de neplăcere și de dezaprobare pe
buzele doamnei Turcitu, îngăimă cu oarecare sfială:

— Da mi se pare că avem și noi o mică socoteală.

35 — Se face, se face, declară categoric Băiatu...
Urmă o clipă de stîngenire pe care Băiatu vroia s-o
acopere c-o recunoaștere cinstită. Acolo, șase luni nu
joacă cine știe ce rol... s-a întîmplat... un pocher...
Însă domnul Turcitu îi luă înainte:

40 — Mi se pare că două luni, făcu el plimbînd ochii
întrebător de la Băiatu la soția sa.

Atît îi mărturisise mititica, gîndi înduioșat Băiatu.
Cine știe ce-a mai fost și pe sufletele ei, cînd a tre-
buit să acopere socoteala cu micile ei născociri fe-
meiești...

5 — Da de unde... una singură, și-aminti doamna
Turcitu... plictisită încă de gafa soțului său. Luna
din urmă.

— Păi parcă spuneai... se încruntă ușor Turcitu...

— Spuneam, spuneam... am spus și eu la necaz...

10 Și privind șăgalnic drept în ochii soțului ei, rîse voios.
Dar blana de la mantou de unde era să mi-o cumpăr...
Costă ceva mai scump decît ți-am spus, mărturisi ea
îmbujorată.

Ochii domnului Turcitu fulgerară scurt. Dar ea
15 tocmai își cerea scuze lui Mihnea că a profitat de ple-
carea lui, pentru a-și pune în aplicare micile strata-
geme femeiești.

— Așa suntem noi femeile, ciripi ea înveselită. În
familia dumneavoastră nu se obișnuiește?

— O, ba da, ba da..., dar cum să nu? i-auzi vorbă,
se grăbi Băiatu să confirme, ușurat, pe nepusă-masă,
de atîta datorie, uitîndu-se la coana Aglaia ca la o
minune. Și drept recunoștință își reamintea cu mult
drag de pielea ei albă, care se îmbujora deodată, pe
întinderi mari, la cea mai mică atingere.

Drept aceea, cînd ea îi spuse că le-ar face multă
plăcere revenirea lui în casă la dîșii ca musafir, Băiatu,
odată cu promisiunea făcută cu multă galanterie, se
jură în fundul cugetului său că se va duce.

30 — Știi, asta n-are nici o legătură cu mica datorie
rămasă, îl încurajă ea ca o burgheză de periferie care
știe unde să pună punctul temeinic și sănătos. Poți
să ne-o plătești și mai tîrziu... cunoaștem noi... pe
studenții ăștia... le dă și lor ochii la multe, clipi ea,
35 îngăduitoare, spre soțul ei.

Iar domnul Turcitu încheie galantom și protector
ca un politician de marcă și bogătaș ce se găsea:

— Sigur, sigur, ce mai încape vorbă... dacă e
numai pentru atîta !...

Și-și împinse soția spre treptele tramvaiului „20”, căruia vagoanele sosite înainte îi cedară în sfârșit locul în stația supraîncărcată.

Înainte de a porni, Băiatu își plimbă instinctiv 5 privirile prin mulțimea de pe stradă: subțirica cea înaltă dispăruse demult desigur, dar asta nu însemna că a pierdut-o pentru totdeauna. Se urcă doar amândoi la aceeași stație! Și el simți plimbându-i-se impetuos prin vine, cald și ațîțător, hidromelul unei noi curiozități. Un cap de copil pe-un corp excesiv de slab! La 10 drept vorbind nu cunoscuse decît femeii învoalte.

El porni și abia atunci putu să-și dea seama, după pasul parcă liberat din poverile gravității, de împrejurarea teribilă prin care trecuse; o ușurare fără de 15 seamăn îi domnea acum în suflet, o pace adîncă asemeni înserărilor de pe cîmpuri. Asemeni nopților de pe front, cînd încetau rachetele și tunurile și luminau doar stelele și adiau doar plopai, cînd natura reintra în stăpînirea deplină a depărtărilor ei deposedate.

20 Mihnea Băiatu își amintea adesea de război, dar atît de îndepărtat, că evenimentele zguduitoare prin care trecuse se păreau că i le-a povestit, ori că i le-a citit cineva, altul. Trebuia, totdeauna, mintea să-i spună: „Tu ai fost...”

25 El puna atunci această îndepărtare neverosimilă pe seama atît de multor evenimente, prin care trecuse de atunci încoace și pe care le denumea în mare dispreț „civile”, dar mai ales pe nepăsarea celor din juru-i, pe ocolul vădit pe care toți îl făceau, virînd brusc, 30 ori de cîte ori drumul vreunei amintiri, vreunei preocupări, apuca răsna spre întîmplarea cea grozavă.

Mihnea și-o puna totdeauna dinaintea ochilor, cînd împrejurările îl sileau să treacă printr-o nevoie nouă. „Am trecut eu *pe-acolo*?” își spunea el. Și atunci 35 buzele i se încrețeau de dispreț și el pășea în vîltoare cu o siguranță care-l ducea totdeauna singură, ca bulboanele de la marginea rîurilor, pe malul izbutirei.

Îndată îi umplea atunci sufletul satisfacția deplină și discretă că s-a mai răzbunat încă o dată pe nepăsa-

rea generală pentru destul de îndrăzneța dar anonimă lui glorie de demult.

Dar și acum, chiar după vulturelele astea civile, cum le denumea cu dispreț, mai ales cînd veneau atît 5 de neașteptat, ca aceea din astă-seară, el știa mai cu seamă să prețuiască simțimîntul acestei păci desăvîrșite, coborîndu-i prin frunte în inimă ca o adiere dumnezeiască.

„Iată un sentiment pe care dobitoicii ăștia nu-l vor 10 înțelege niciodată”, își spune Mihnea Băiatu despicînd valurile de oameni, curgînd fără nici o noimă într-o parte și într-alta, la un loc cu mașinile și cu trăsurile, pe strîmta stradă a Lipscanilor, încotro pornise în pas săltat. „Ei nu vor avea niciodată marea 15 mea satisfacție, pentru că toți acești imbecili își plătesc gazdele și chiriile și nu știu ce înseamnă poezia unei părăsiri de domiciliu noaptea, pe fereastră, cînd proaspăta răcoare, venind parcă de departe, de la hotarele cerului înstelat, sosește să te ajute, ca o complice dezinteresată. 20

Ei nu știu ce înseamnă eroismul!...”

Ochii lui alergau zglobii din trecătoare în trecătoare, săreau din automobile în trăsuri, de pe trotuarul 25 dimpotrivă, alături de dînsul, orunde îi atrăgeau, nesimțit, culorile atît de variate ale costumelor feminine! Ei umblau, doreau, alegeau, se dădeau în toată libertatea, și pasul lui se iuțea pe măsură ce putea dobîndi, crescînd ca un buchet pe cîmpuri, alte 30 priviri drept răspunsuri, ori cîte un zîmbet, ba chiar și rîsete fugare, pe care, cîte o trecătoare în mare vervă, privindu-l, le împărțea subit și gentil între dînsul și partenerul de la braț. Băiatu prindea din zbor fericit și mulțumitor partea ce i se cuvenea, demarcată de un anume surplus de ton, pe care mulți nu știu să-l des- 35 prindă, și acorda la rîndu-i drumeței, cu care-și încrușișă privirea cîteva clipe de înaripată tandrețe, pentru a păși mai departe, dispus ca de un pahar tare de vin, în zarva noilor surprize.

La un moment dat, pasul i se opri dinaintea cuiva, 40 care-i aștepta dîrz coborîrea de pe bordura trotuarului supraîncărcat și-l privea cu ochi poruncitori și zvîc-

nind în fulgere de nerăbdare. Era un tânăr sublocotenent, a cărui uniformă, nou-nouță și foarte reglementară, arăta pe ostașul de curînd ieșit din școala militară. Lui Băiatu îi veni întîi să rîdă de atitudinea marțială a ofițerului prea proaspăt și care, în furnicarul ăsta grăbit, mai sta să-și afirme cinul și importanța. El chiar făcu o mișcare de cedare, însă înțepeneala și ochii din ce în ce mai scăpărători ai celui alt îl făcură să se încapățîneze la rîndu-i și să-și proptească piciorul ferm pe poziție.

Cîteva curioși întoarseră capetele.

— Parcă am fi doi țapi pe punte, glăsui Băiatu prietenos și dispus din nou să cedeze. Numai că dîrzenia ofițerului îl ispita să vadă ce ar putea să se întîmple pînă la urmă. Într-adevăr cuvintele lui înfuriaseră pe preopinant într-atîta, încît obrajii i se umflaseră ca o pungă izbită cu furie de șuvoiul singelui.

— Cum îți permiți... izbuti să articuleze subțirelul sublocotenent, nehotărît să dea asaltul definitiv împotriva unui adversar a cărui structură îndeajuns de solidă abia mai tîrziu se gîndise s-o evalueze, ca un prea tînăr militar ce se afla, și la care eroismul pornește înaintea prozaicei rațiuni strategice.

Curioșii se strînseră...

— Domnilor, le explică Băiatu, cu rîsul acela liniștit și sigur de sine cu care ar fi scos din fire și pe un general, nu numai pe un june debutant în arta de a comanda și a-și impune voința. Domnilor, domnul ofițer ține cu orice preț să cobor eu de pe trotuar și să-i fac loc, deși ar putea să facă și dumnealui acelaș lucru...

Figura sublocotenentului învinețise. Prea tînăr și prea sfios — sfiala înecase cu desăvîrșire mica doză de impertinență cu care blestema acum clipa cînd se băgase în această stupidă încurcătură — nu mai putea să îngăimeze nici un cuvînt și nici nu găsea cum să facă vreo mișcare, care să-l scoată dintr-o situație atît de penibilă, fără ca prestigiul să-i fie prea micșorat...

— Ei, și de ce nu i-ai face, domnule? interveni flegmatic un civil rubicond și cu privirea binevoitoare.

Dacă omului îi place să se dea alții în lături dinaintea dumnealui, fă-i, domnule, plăcerea asta... Ce te costă, domnule... stăruie el cu voce din ce în ce mai crescută și mai împăciuitoare.

— Dumneata trebuie să cobori, apostrofă acum pe Băiatu, strecurîndu-se în primele rînduri, un alt sublocotenent, mic, dar acesta plin de inimă și cu vorbă gata la răspuns. Nu vezi că este sublocotenent, nu vezi că uniformă îți spune de la început cu cine ai a face... Dinaintea armatei, toată lumea trebuie să se dea în lături... De-aceea am ajuns unde ne aflăm, că nu mai e respect, nu mai e nimic...

— Domnule sublocotenent, îmi dați voie, interveni în discuție un alt civil, cu ochelari și cu mustăcioară blondă, măsurat la vorbă și distant. Toată lumea se dă în lături în fața armatei, după cum dumneavoastră, cînd veți intra în birou la mine, trebuie să intrați anunțat și cu cuviință... Cînd suntem pe stradă, e bine însă să dăm considerație vîrstei noastre...

— Dumneavoastră nu mai țineți seama de nimic, răcni peste capete o voce de cetățean indignat. Dar ce, noi nu suntem oameni...

Urmare sîsîituri și dezaprobări...

— Dumneata prea avansezi...

— Păi așa e, domne... ce mai la deal, la vale, ne-am săturat...

— Ei, să știi de la mine, domnule sublocotenent, luă și Băiatu cuvîntul, foarte satisfăcut de această împrejurare și cît se poate de demn, pentru că se plictisise și vrea să găsească o ieșire, să știi de la mine, tună el ca să întreacă gălăgia iscată. Gradul dumitale eu l-am purtat, domnule, demult, domnule, cu onoare, domnule, pe front...

Un murmur de aprobări însoți această mărturisire...

— Acolo ar trebui să fiți așa belicoși, nu pe trotuare... mugii cetățeanului indignat și invizibil în grămada de capete.

— Ar trebui să vă gîndiți cînd *busculati* lumea pe străzi, că nu știți cu cine aveți de-a face... rosti domnul cu mustața blondă, dojenitor și împăciuitor...

Mihnea Băiatu găsi ușor acum, în cercul de actori și spectatori, un culuar ce se despică respectuos dinaintea-i, după ce făcu ofițerilor o excesiv de politicoasă reverență: „Am onoarea să vă salut!”

Ceva mai încolo, privi în urmă. Grupul, departe de a se sparge, crescuse simțitor. Și devenise și mai gălăgios. El surise de isprava lui, „demonic”, cum îi plăcea să suridă, dar deschise și mai mult pasul, precaut.

Se simțea foarte *bucureștean* când provoca sub cerul liber astfel de discuții publice, ce-l nedumeriseră mult pe el, sfiosul de acum zece ani, când venise încoace. Simple neînțelegeri care proveneau din aproape nimic, pentru a se umfla pînă la absurd și chiar pînă la intervenția gardienilor, și terminînd de multe ori la secția polițienească. Entuziasmat atunci pentru tot ce socotea el că este bucureștean și că trebuie neapărat să-i placă, îndrăzni de la un timp să se amestece chiar cu oarecare ardoare în aceste mici conflicte de stradă, încît nu o dată se întîmplă să tragă singur ponoasele unor fapte provocate de alții. Primi chiar unele citații de chemare în judecată, dar, cu domiciliul său etern nestabil, putu scăpa cu ușurință oricărei amenzi, cu repercusiuni devastatoare asupra cuantumului pensiunii lunare ce continua și acum să vie regulat din provincie.

Astfel că, în ultimul timp, bucureștean mai puțin zelos, însă îmbogățit de experiențe, Mihnea se mulțumea să-și satisfacă astfel de pasiuni de plin aer, numai provocîndu-le și dispărînd cu abilitate cînd pe orizontul lor apropiat începeau să mijească diversele complicații.

Mihnea Băiatu căuta acum — și de asta venise încoace — un restaurant nou și foarte înțesat de consumatori. Astăzi, în afară de evenimentele zilei acesteia bogate în întîmplări, plata acontului de chirie îi ușurase mult din greutate și, pentru că se simțea chiar ca un fluture de ușor și zglobiu, grija lui instinctivă era acum și mai ascuțită să nu nimerească, în beția zborului, cine știe ce buruiănă cu petale lipicioase, or cu corolă dispusă în formă de vicleană cursă.

Așadar, cînd găsi ce căuta, nu se grăbi să intre pînă nu examinează din prag toți chelnării cari ieșeau în

roiuri, dinspre bufetul luminos, încărcat și monumental ca o orgă de mare catedrală. Aveau toți brațele pline de farfurii și de castroane pe care le plimbau cu mișcări îndrăznețe și abilități de prestidigitator printre șirurile de mese și printre șiroaiele de consumatori, ce ieșeau sau cari, abia veniți, examinau cu atenție unde ar putea să-și găsească loc la mesele supraînțesate.

Nu s-ar putea exagera afirmînd că Mihnea Băiatu cunoștea poate mai bine de jumătate pe chelnării din București. Nu desigur pe nume; căci nu avea interes să-și exercite memoria decît asupra figurilor.

Și lucrul e ușor de înțeles dacă se știe că Băiatu, nu o dată, și-a luat masa de seară în condițiunile în care vrea să și-o ia și acum. E de adăugat că astfel de mese, plătite și răsplătite cu destule emoții, făcuse să-i fie servite în număr destul de mare, mai cu seamă în primii ani ai existenței lui la București. Mai încoace însă, cînd oglinda i-a șoptit prietenește că ar fi timpul să-și schimbe titulatura de student în aceea de doctorand, sistemul a fost în bună parte părăsit. În orice caz executat cu incomparabil mai multe precauții. Ceea ce-i da lui singur să înțeleagă că arta-i în această privință a început să-și arăte rînjetul sfîrșitului.

Dar în seara asta, cînd totul i-a mers de minune, el simte gîlgînd într-însul, vijelioase, puterile primei tinereți. Lăasă deci să-i scape locul care se goli îndată, la o masă tocmai din fundul sălei supraîncărcate și sonore; însă se repezi ca un uliu, dînd peste alții și chiar peste o duduie, pe care se prefăcu că n-o vede, la unul din locurile cele mai bine situate, pentru ca operația să-i iasă de minune.

Avantajul acestui loc era că se găsea foarte aproape de ușă. Iar altă calitate, pe care o au mesele mai apropiate de intrare, e și aceea că de obicei se ocupă de indivizi grăbiți, cari n-au de gînd să-și piardă noaptea toată dinaintea halbelor de bere incontinuu reinnoite. Apoi afluența din jurul lor e veșnic viu curgătoare, ca undele într-una primenite ale rîului cel repede la drum.

Or, într-un astfel de rîu, oricînd te poţi da la fund cu cea mai mare uşurinţă; curentul lui grăbit, mai ales cînd înoţi anume într-acolo, te depune repede afară, în aerul rece şi îmbărbătător.

Astfel Băiatu nu se grăbi deloc şi mîncă în tihnă, ca unul care, deşi aşezat la mesele acestea din faţă, înţelege să-şi petreacă noaptea în voie şi să-şi facă siesta pe îndelete. Şi pînă să sfîrşească el, toţi comesenii se schimbară, într-adevăr; afară de unul, pus parcă popîndău acolo.

Imbecilul nu înţelegea deloc să se urnească; aşa că Băiatu, vrînd, nevrînd, trebui să mai comande o prăjitură, o cafea, un lihior, încă o halbă.

Şi-n gînd invoca toate duhurile nevăzutului ca să-l ducă odată dracului din faţa lui. Dacă ar plesni de apoplexie, se gîndea el contemplîndu-i abdomenul enorm, împrejurarea ar fi nu se poate mai binevenită. În zarva şi-n îngrămădeala ce s-ar produce, el s-ar găsi cu totul în elementul său.

Sala gemea. Uşa de la intrare nu mai prididea. Din şuvoiul gros al noilor-veniţi, afluenţi umflaţi se desăfaceau printre liniile simetrice de mese. În aerul zadarnic premenit în vuiet de ventilatoare, domnea, definitiv stăpînitor, mirosul dulceag al alcoolului, pe tron dumnezeiesc, purtat de norii de fum ai atîtor ţigarete, trabuce şi pipe de toate calibrele, din care se înălţa spre tavan, domol şi fără greş, ca jertfele bine primite.

De mai multe ori momentul loviturii finale se ivise ispititor. Dar domnul cel balonat nici gînd să se urnească. Şi momentul era astfel necontenit pierdut.

Chelnărul soseşte din nou; poate îi va da gîndul cel bun apoplecticului să ceară plata! Ceilalţi comesenii sunt cu totul proaspeţi şi habar n-au de ce s-a petrecut înaintea lor. Dar porcul ăsta gros, cît numai bun de-a fi tăiat de Crăciun, şi care ronţăia cu atîta poftă şunca semenului său, cunoştea toate fazele mesei pe care şi-o oferise Băiatu. Numai faza finală n-o văzuse, cu ochii lui bleođiţi peste fire, de parcă ar fi ghicit că tovarăşu-i de masă n-ar dori să fie văzută niciodată.

Băiatu se cutremură. Dacă hipopotamul nutreşte întocmai aceleaşi gînduri ca şi dînsul? În cazul ăsta, cel care rămînea pe urmă era pierdut!

Aruncă deci o privire îngrijată spre înalta orgă a bufetului. Chelnărul lor nu se vedea; probabil era în dos, la bucătărie... Aşa că, acum or niciodată! Cu o mişcare leneşă îşi apucă pălăria tare din cuiarul apropiat şi şi-o puse deocamdată pe ceafă, ca unul care încă nu s-a hotărît definitiv ce are să facă. Îşi înfipse apoi o scobitoare nouă între dinţi şi aruncă o ultimă ochire spre bufetul-orgă, care, în loc de sunete, emitea cele mai voioase lumini. Niciodată un „moment“ mai propice nu i se oferise lui Băiatu. A-i da şi acum cu piciorul...

Tălpile se proptiră în mozaicul duşumelei.

Dar mişcarea se opri aci neterminată. Căci ochii roşii ai... porcului se opriseră drept în ochii lui şi gura, care molfăise pînă acum numai la cărnuri şi brînzeturi conservate, molfăi acum spre dînsul, mie-roasă şi duhnitoare:

— Domnule, mă iertaţi... dar eu vă cunosc de undeva... De un ceas, de cînd mă uit la dumneata...

„De trei ceasuri, porcule“, îl corectă în gînd Băiatu... Dar glasul lui întonă şi el, la rîndu-i, potrivit de dulce:

— Da, da, ne cunoaştem, să ştii că ne cunoaştem... Tocmai asta mă întrebam şi eu... de unde, frate...? Însă acum înţelegeţi...

Şi după ce aruncă o ultimă privire spre bufet, făcu, fără nici o jenă, sculîndu-se, un gest elocvent, spre deşert...

— Un moment numai...

Domnul cel gras încuviinţă din cap cu largă înţelegere şi naturală toleranţă, iar conmesenii ceilalţi, printre care şi o doamnă mai în vîrstă, bine crescuţi, părăură că n-aud, nici nu văd...

Lui Băiatu îi fu mult pînă ce dădu în albia şuvoiului celui mare, acum, desigur, mult mai scăzut. Pe urmă de la uşa halei de bere şi pînă la tramvai...

Adică pînă la primul tramvai pe care-l găsi în staţie, pentru că Băiatu nu putea să aştepte aci, atît de

aproape de localul abia părăsit, sosirea chiar a tramvaiului care putea să-l ducă direct acasă...

O luă deci pe-o direcție acum străină, dar care altădată îi fusese familiară, pentru că nu există linie de tramvai în București, la capătul căreia Mihnea Băiatu să nu fi locuit vreodată...

Făcu însă numai trei stații și coborî să aștepte legătura, care să-l îndrepte pe drumul cel bun. Și nu regretă calea ce-o apucase. Căci aci, în fața stației, se nemeri să fie secția de poliție la care tocmai se întimplase să se rezolve conflictul stîrnit de el acum cîteva ceasuri pe strada Lipscani.

Din poliție ieșeau: unul dintre cei doi sublocotenenți, și anume cel care apăruse pe urmă, unul dintre civilii care luaseră parte la discuție, și anume unul, și-aduce perfect de bine aminte, care luase cuvîntul tocmai cînd plecase el, în sfîrșit alți doi, complect necunoscuți.

Mihnea Băiatu constată cu nespusă plăcere că provocase și de data asta una lată de tot și cu adevărat bucureșteană, o răfuială fără cauză și fără scop, la care iau parte, pe rînd, toți trecătorii pe care întîmplarea îi aduce la locul pricinii. Cei care au început-o au dispărut de mult, alții vin, le iau locul, și pînă ce „chestia” să se domolească — de obicei cu concursul poliției — pe scena împrejurării s-au și perindat cîteva serii de actori.

„Bucureștenii”, deși păreau acum împăcați, totuși nu se potoliseră încă din combătut. Ei restabileau de astă dată contribuția fiecăruia, de păreri, și cîștigul pe care-l repurtaseră unul asupra celuilalt. Aci mai rămînea încă un simbur de neînțelegere.

— Eu am spus de la început, ținea morțiș să se știe unul dintre cei complect necunoscuți: armata țarei trebuie respectată atîta timp cît ea asigură respectul reciproc... Cum, n-am zis bine, domnule sublocotenent?... Adică atunci la ce mai servește armata?... Ca să te dea jos de pe trotuar?...

— A nu, pardon..., se auzi altă voce, întrerupînd vehement, dar pe care Băiatu n-o mai putu identifica, pentru că grupul intrase în întunec. Pardon, pardon!...

mai strigă vocea, apoi se coborî într-atîta că nu se mai auzi nimic...

Cînd Băiatu urcă în sfîrșit în vagonul întîrziat, grupul, ajuns din urmă, tocmai își făcea intrarea, în corpore, pe poarta cu ostrețe verzi a vestitei grădini de vară: „La calul bălan”.

Un tînar frumos, atît de simpatic la vorbă, atît de repede la faptă, plin de atîta prezență de spirit, de curaj, de vioiciune, nu se putea să nu placă pînă dincolo de margini soților Nisipoiu. În nu mai mult de două luni de zile îi cuceri pe amîndoi definitiv; în primul rînd desigur pe doamna, pentru care nenumăratele lui calități lăsau cu mult în urmă modestele ei pretenții, pe urmă pe domnul, care se convinsese temeinic că Băiatu e un băiat serios, un adevărat student, adică doctorand, ce-și va trece în curînd ultimele examene pentru a ieși om serios și burdof de carte, nu simplu licențiat, ci chiar doctor în drept.

Erau însă două chestiuni pe care el încă nu le lămurise cu domnul doctorand, „ca să nu spună omul” — își scuza domnul grefier propria sfială — „că prea îmi iau asupra lui rolul de controlor, or de tată”.

Întîi, predilecția lui Băiatu, de a-i oferi la fiecare întîlnire o simplă conferință cu subiect juridic, îl măgulea într-un mod cu totul deosebit, dar preferința pentru subiecte penale îl cam nedumerea.

„Adică să nu stăpînească el tot așa și Civilul?...”

Și conul Nisipoiu simțea de datoria sa să-i atragă luarea-aminte, cu delicatețe, că tăria unui avocat la Civil se dovedește — și de-acolo își trage viața...

Pe urmă îl mai nedumerea o chestie și mai delicată...

Adică dacă domnul Băiatu e doctorand, atunci e de la sine înțeles că trebuie să aibe diploma de licență la buzunar. Mă rog, atunci de ce nu profesează?...

În București mai toți avocații, precît știa, sunt licențiați... Poate s-a schimbat ceva cu legea cea nouă...

Îngrijat, domnul grefier ceruse lămuriri de la mai mulți din avocații care frecventau judecătoria unde

lucra. Toți îl asigurară: nu s-a introdus nici un doctorat obligatoriu pentru avocați sau magistrați. S-a discutat și chestia asta, când s-a făcut legea, și poate chiar va fi ținută în vedere la vreo viitoare modificare, dar drepturile câștigate rămân bine câștigate...

Domnul Nisipoiu și-a croit în fel și chip interpellarea pe care plănuise s-o adreseze junelui doctorand, pentru a fi scos din aceste nedumiriri. Dar dorind să procedeze cu toată delicatețea, o amîna pe zi ce trece, negăsind momentul potrivit să-l întrebe fără a-l jigni oarecum... Totuși dorința de a-i deschide capul îl îmboldea, îl rodea.

El cunoștea foarte bine pe tinerii ăștia, cari nu-și dau seama de timpul care trece și care nu se mai întoarce niciodată. He, dacă el ar fi avut mijloace, ar fi știut el cum să economisească vremea asta, cel mai prețios dintre toate avuturile omului! Și cel mai nebagat în seamă! Cu nepăsare toți îl aruncă, îl varsă, îl lasă să se verse ca apa la cană, când se uită robinetul deschis... Toți, în toate părțile...

Adică ce așteaptă băiețașul ăsta să-și ia doctoratul, când se poate înscrie numai cu licența în barou? De ce să nu-și facă el anii uceniciei avocațești odată cu doctoratul? De ce să nu culce doi iepuri dintr-o lovitură?...

Nu, hotărît, oricît s-o supăra domnul Băiatu, el trebuie să-l scuture, trebuie să-l dezmeticească... Și să lase pe el... Iacă e om cinstit... Niciodată de când l-au făcut arhivar, de când a schimbat meseria pe cont propriu, de practicant, cu aceea de lefegiu al statului, n-a luat un ban de la un împricinat... Și n-a făcut nimănui nici un hatîr... Dar acum mai că ar vorbi cu un împricinat, cu altul.

„Hai, omule, că-ți recomand eu unul, un avocat tînăr și inimos“...

He, să dai mult să găsești, în primii ani ai carierei, pe unul priceput, care să te ajute.

Domnul Nisipoiu nu se lăsă deci pînă nu făcu într-o bună zi, luînd-o pe departe, cu delicatețe, propunerea aceasta lui Băiatu.

— Mă rog, dacă dumneata ești student la doctorat... dar nu te superi de ce-ți spui...

— Nu mă supăr deloc, coane... răspunse Băiatu, punîndu-se în gardă cu destulă neliniste...

— Apoi dacă dumneata ești student la doctorat, păi trebuie să ai și licența gata... trebuie să fi luat licența care va să zică...

Băiatu mîrîi ușor în adîncul pieptului... Adică... îl suspectează? Mă rog, și-n definitiv ce-l privește pe el toate astea?... Chiria pînă acum a plătit-o în regulă, încolo...

— Mă rog, nu trebuie să fie cu supărare...

A făgăduit că va fi fără supărare, acum trebuie să stea și să asculte calm tot ce-i va spune grefierul.

— Dar am spus, coane Nisipoiule, nu-i nici o supărare...

— Eu nu vreau să iscodesc... n-am nici un interes... oho... dar nici un interes... se scutură conul Nisipoiu de orice interes ca de Satana... Dar numai așa, știi, ca să mă dumiresc... și eu... ca omul, care nu a învățat carte... Asta vream să întreb... Ca să fii la doctorat, nu trebuie întîi să ai licență?...

— Firește că trebuie... Aha... zi, te îndoiiești dacă o am cumva, rîse acru Băiatu. Ei bine, domnule Nisipoiu, iacă am să mă rog de cei de la secretariatul facultăței să mi-o împrumute și mie într-o zi, ca să i-o arăt proprietarului meu, care nu crede că sunt licențiat... așa am să pun în petiție.

— Vai de mine, atunci iaca nu mai spun nimic...

— Lasă, coane Nisipoiule, acum n-o lua și dumneata așa... vă cunosc eu pe dumneavoastră, oamenii ăștia de Drept — apăsă el ironic pe cuvîntul drept — pînă nu scoate omul documentul din buzunar nu-l credeți... *Instrumentum probatorium*, făcu el savant...

Domnul Nisipoiu, pe care cele două cuvinte latinești îl aruncaseră iarăși înapoi în umilînța ignoranței lui, de unde vrea să iese, ca să îndrumeze el, nevolnicul, pe-un om de carte și cultură ca acesta, nu se lăsă totuși pînă nu împărtăși tînărului său chiriaș și prieten gîndurile care-l munciau.

— Iartă-mă, coane Băiatule, eu nu vreau să mă grozăvesc... dar am văzut mulți tineri magistrați cari știau bine să pronunțe latinește, dar când era vorba de pronunțarea ailaltă, a hotărîrei, suspendau
5 ședința și mă chemau în cabinet să-mi ceară părerea. Am văzut și avocați tineri ca dumneata, venind cu ghiozdanul colo, parcă de când mama lui l-a făcut numai avocat a fost... Se furlandisea față de clienți de parcă era un curcan printre turma de curci și... pe urmă...
10 când deschidea dosarul, îmi șoptea mie la ureche să mă întrebe dacă procedura este bine îndeplinită sau nu... Să nu-ți fie cu supărare, dar poți să ai și titlu de doctor, și încă de la Paris, și când te-oi băga eu într-o chichiță de-ale mele, să știi că de ce te-oi învăța
15 mai mult să ieși, d-ăia o să te încurci mai rău...

— Ei bine, chițibușerii d-alea nu se învață la facultate, se scutură Băiatu ca de-o oroare... Dreptul e cu totul altceva, coane Nisipoiule, privi el departe, misterios.

— Știu, oftă Nisipoiu, dar asta e partea rea... Că mulți sunt cari se vîră printre articole ca printre niște metereze... Și te împoașcă de-acolo, de nu poți să te mai miști nici într-o parte... Apoi, cocoane, dacă
20 vrei să fii avocat, chit că n-o să te ții de chichițe, da ascultă și sfatul meu de bătrîn; de știut trebuie să le știi, ca să poți să te aperi de ele, când ți le aruncă
25 ălălalt, din partea ailaltă... De ce nu vii dumneata pe la mine, să ți le arăt? făcu muștrător conul Nisipoiu. Iacă, nu mi-aș bate capul cu oricare altul...
30 Dar dumneata mi-ești drag... se cunoaște de departe că ești om bun... eu sunt tare cunoscător, să știi... Eu am văzut și d-ăia și d-ăia... Și eu ca eu... da să vezi pe nevastă-mea... Aia-ți *discernă* pe om dintr-o mie...

35 Mihnea Băiatu privea drept în ochi pe grefier și pupilele lui se măreau și se deschideau rînd pe rînd, cu repeziciune, ca și când ar fi vrut să prindă în jocul lor necurmat intențiile ascunse ale lui Nisipoiu.

Răspunsul însă nu putea fi decît unul. Mihnea
40 Băiatu cunoștea acest lucru de minune: niciodată nu trebuie să zici nu, când ai început cu da, și dimpo-

trivă... Cum o să-l mai creadă celălalt licențiat dacă ar începe să inventeze de-acuma la greutăți or la imposibilități, ce-l opresc să-i asculte aprioric sfatul, când
5 celălalt s-ar putea informa numai decît dacă astfel de invenții pripite sunt plauzibile... Deci acum *da* pe toată linia...

— Da, da, știi că e o idee asta, strigă Băiatu, dînd aprobător din cap, ca și când ar fi auzit cea mai fericită propunere ce-i putea face. Da..., da... este o
10 idee, este o minunată idee ce-mi spui dumneata... Asta am auzit-o și eu spunîndu-se, că tinerii avocați și magistrați, licențiați proaspăt, o cam încurcă zdravăn la început... Mă rog, de când lumea, practica a fost una, teoria alta... Ce folos că ești burduf de
15 carte... nu vorbesc de mine, se întrerupse el modest, în protestările grefierului... Dar vorba vine, oricît de burduf de carte oi fi dumneata, oricît ai ști pe dinafară toate șuruburile unei mașini de tren, bunăoară, dacă n-ai pus niciodată mîna pe vreunul din ele, cu siguranță
20 că nici n-o să știi s-o urnești din loc, dacă...

— Sau dac-o urnești, cine știe pe unde o nimerești cu ea dacă...

— Ai mare dreptate, nene... domne.

— Nu, nu, lasă așa... vreau să-mi zici numai așa, că-mi ești tare simpatic...

25 — Ai mare dreptate, nene Nisipoiule. Iacă să știi că am să încep să viu... Și pe urmă, te pomenești că m-o tenta și înscrisul de-acum în barou...

— S-a terminat... de mîine te aștept... și...
30 n-avea grija... Pînă acum eu n-am recomandat la nimeni un client, făcu Nisipoiu misterios... Când m-a întrebat omul, eu totdeauna i-am spus: „Ia-ți un avocat”. „Pe cine?” m-a întrebat el. „Pe cine vrei... acolo nu m-amestec”, i-am tăiat-o scurt... că la mine
35 n-a mers niciodată, declară el, ridicîndu-și deodată capul dintre umerii între care îi plăcea să-l ție înfundat... Niciodată... E, la dumneata să știi... (Acî cuvintele se traduseră în cîteva mișcări ale degetelor.)
40 Ești cel dintîi pentru care...

— Bine, coane... și lasă că facem noi... șopti inspirat Băiatu, gîndindu-se de îndată la amicului său

Grigoraș Idrîșteanu, pe care-l găsisse la rîndu-i cu o vechime de doi ani în facultate, dar care acum două veri își luase în sfîrșit licența, după o activitate universitară de unsprezece ani împliniți, înscriindu-se pe loc în baroul Ilfov.

Băiatu știa bine că Idrîșteanu se plîngea de clienți; dacă i-ar spune și lui să se mute prin mahalaua asta, tocmai bine ar înființa o societate în trei. El i-ar servi, pînă una, alta, de secretar; iar domnul Nisipoiu de furnizor și desigur de dirijor juridic, că știința lui Idrîșteanu... Cîștigul împărțit în trei ar fi destul de rotunjour, și unde mai pui că ar crește pe zi ce trece, mai ales că Băiatu ar depune toate silințele ca noua asociație să prospere printr-o muncă îndrîjită și neogoiată: unul cu titlul, unul cu scrisul, unul cu învîr-teala.

— Am reflectat adînc la propunerea dumitale. grăi el după o tăcere. Însă eu am un prieten foarte bun, ce să-ți spun, un frate de cruce. Suntem jurați să nu facem nimic unul fără celălalt. De cînd m-așteaptă el să mă întovărășesc cu dînsul, căci el și-a luat licența acum un an... vreau să spun cu un an înaintea mea... De cînd îmi tot bate el capul să începem împreună. Și de aceea, scumpe domnule Nisipoiu, dacă am începe noi în trei, eu uite, ți-o spun, să știi că facem treabă zdravănă...

Domnul Nisipoiu a privit întîi crunt în pămînt, cum i-era obiceiul, apoi și-a prăvălit privirile lui vineții și grele drept în ochii lui Băiatu.

— Domnule Băiatu, a luat apoi cuvîntul domol și metodic... domnule Băiatu, iacă, de ce te cunosc mai mult, de atîta izbutești să mă farmeci mai mult...

— Atunci s-a făcut! strigă plin de veselie Băiatu, apucîndu-i mîinile.

— Ești inimos, ești foarte inimos, îl întrerupse calm grefierul, desfăcîndu-și mîna dintre degetele lui fine pentru a i le apuca la rîndu-i între palmele grele și a i le scutura cu simpatie nesfîrșită. Ești foarte inimos... și cum spun, de aia te iubesc mult, că te văd dezinteresat și cum se zice... altruist... Că tocmai vorbeam cu nevastă-mea, care și ea a băgat de seamă

acest lucru... Iacă, e foarte dezinteresat, îmi spunea dumneaei... Și asta e un rău...

Băiatu făcu o mișcare, pe care Nisipoiu i-o stăpîni cu obișnuitul lui gest cu care poțtea la răbdare.

...Vreau să zic, continuă el, n-ar fi chiar așa de rău să fie cineva dezinteresat, ba chiar ar fi tare bine, ba chiar ar fi minunat de bine... dacă toată lumea... Ehe... Dar atunci n-am mai fi noi grefierii, n-ați mai fi dumneavoastră doctoranzii, n-ar mai fi dumnealor magistrații și avocații... Cum s-ar zice, toată lumea ar trăi ca-n sînul lui Avram... N-ar mai fi nici judecători, nici facultăți de Drept și nici această minunată știință a Dreptului, propunerea mea nu ar mai avea nici un rost... Un avocat, domnule Băiatu, trebuie înainte de toate să fie interesat... El nu trebuie să-și însoțească interesul lui decît cu al unuia singur, care are mai multe fețe și-l poate chema Stan, Bran, Stancu, Trancu, cum vrei dumneata, însă care, pentru el, nu poartă decît un nume: clientul. Tovarăș? Un avocat? Tot un avocat...? Neam făcut nimic... Și pe urmă, ce mai la deal, la vale... Am spus, mi-ești drag și de-aia ți-aș da concursul meu cu plăcere... Dar pentru un altul, eu nu mă bag... Eu nu sunt de profesie, cum se spune, samsar de procese; în lunga mea carieră nu s-a întîmplat...

Și domnul Nisipoiu tăie aerul într-o parte și-nalta cu palma întinsă.

Băiatu păru că reflectează adînc la vorbele grefierului. Dar repede un surîs de înțelegere îi miji în colțul buzelor, care se răsfrînseră într-un colț, pentru a lăsa să se vadă albeața unui dinte...

„Al dracului, interesat grefier“, îl cîntări Mihnea pe sub sprîncene. „Cum mă ia el de frumușel, pe departe... Trebuie să cedez, n-am ce să fac...“

Și dintele apăru iar în răsfrîngerea buzei. Îl bătu binișor pe braț:

— Lasă, coane Nisipoiu, că facem noi... La urma urmei, iaca... să nu zici că-mi vîr toți amicii or toate cîmotivele în combinație... Nu vreau ca să crezi așa ceva despre mine și să-ți strici ideea ce-o ai și care, să știi, e foarte adevărată, că sunt un dezinteresat... Ei

dumneata să cunoști oamenii. Eu am să te învăț...
Și madam Nisipoiu...

★

5 Mihnea Băiatu a bătut toate cafenelele în lung
și-n lat, chiar și pe acelea în care „micile lui lovituri”,
cum numea el mesele unde făcea abstracție de plată,
se petrecuseră nu se mai ține minte de câte luni. Asis-
tase din spatele unui jucător la o partidă strașnică de
table, apoi la un carambolaj care-l umpluse de ad-
mirație, deși el însuși era recunoscut ca un bun mînuitor
10 al tacului.

Pe urmă își plimbase jovialitatea și siguranța de sine
într-un cinematograf, unde întunerecul îl făcu să
nimerească lingă o ființă femeiească atît de hîdă că
lui Mihnea îi fu cu neputință să-și închipuie de ce-și
15 retrăsese cotul cu atîta violență, cînd cotul lui, din
irezistibilă obișnuință, o atinsese la început, ca din
întîmplare, atît de domol. Și cu atît mai mult îl uimi
acest lucru, cu cît scena din întunerec se petrecuse
tocmai cînd, pe pinza luminată, Vivian Gibson oferea
20 unul dintre cele mai pătimase săruturi ale ei.

Vivian Gibson era pasiunea lui... Și se mira că o
artistă, care putea să întrupeze atîta rafinată și șer-
puitoare feminitate, nu se bucura, în stima amatorilor,
de prestigiul, dincolo de superlativ, pe care Băiatu
25 i-l atribuia. Asta nu-l împiedeca să-și manifeste admi-
rația cu tot mai multă ardoare, oriunde i se oferea
prilejul, și să regrete tot mai rara ei apariție pe ecran.

Filmul, pe care-l văzu acum, era extras dintr-o
nuvelă a lui Schnitzler și nu conținea decît povestea
30 banală a vieții unui student. El întîlnește o femeie
cochetă, în *dancing*-ul unui somptuos hotel, dansează
cu dînsa, îi face curte cu succes; bărbatul află, are loc
un duel și studentul e ucis. Atît numai; dar amănun-
tele acelea simple care se perindau pe ecran și care
35 — Băiatu o simțea cu vrăjmășie —, din cauza liniei
simple a subiectului, interesau destul de mediocru
publicul din sală, pe el îl electrizau. Rămase înfipt în
locul lui și la rulajul următor; și oricît de admirabilă,

oricît de parfumată și oricît de excesiv de mobilă fu
mica drăcoaică, ce înlocui alături de dînsul pe morocă-
noasa hîzenie a pămîntului dintîi, el rămase complet
nemîșcat, cu ochii voalați de bura regretului subit,
5 cu mîinile încheștate pe brațele fotoliului, cu mintea
adînc întoarsă către firul trecutului și al vieții de
acum...

Așa i se scurgeau zilele. Și el n-avusese parte de
ceva deosebit, de o femeie cu totul și cu totul frumoasă,
10 inteligentă, cultă, nobilă. De o femeie *din lumea mare*.
O aventură strălucitoare, cu sau fără peripeții dra-
matiche, însă cu mult parfum, cu lumină discretă, or
cu clar-obscururi de interior încărcat și impunător,
cu foșnete de mătăasă veritabilă, cu vorbe alese și pli-
15 ne de subtile subînțelesuri, cu zilnicele despărțiri
melancolice și teatrale, cu așteptări nerăbdătoare și
dominate de obsesia parfumului tainic și chemător.
Una din acele femei care ți se năzar dintr-odată pe
stradă, în goana mașinei, or descinzînd din ea în beția
20 de lumină a vitrinei unui magazin, diafană ca însăși
lumina aceea, încît te îndoiești dacă luînd-o în brațe
nu s-ar topi ca visurile frumoase și ireale.

Pînă acum, isprăvile lui amoroase n-au trecut de
fetele și de proprietăresele de mahala, pîntecoase și
25 cu sîinii dezumflați — unele, desigur, frumoase sau
pline de vrednice însușiri pe care nu le găsești la tot
pasul, dar prostuțe, cioplite cu toporul, caraghios de
sentimentale, cu gusturi vulgare și cu dorințe mes-
chine: bere cu mititei, *montagne russe*, articole de
30 Moși și spirite la la Tănase drept în culmea expansi-
unei amoroase!...

Hotărît lucru, Mihnea Băiatu se putea declara
săturat pînă în gît de amorul democrat. El plecă de la
cinematograf întru tîrziu foarte melancolic, și după
35 ce întoarse plictisit capul celor cîteva domnișoare,
fără interes, care-i aruncară în treacăt priviri bine-
voitoare, trecu prin fața vitrinelor luminoase ale cofe-
tăriei Capșa.

Acolo, rezemat într-un cot de vergeaua de alamă,
40 el privi multă vreme prin geamul uriaș tabloul viu
dinăuntru. La mese se găseau mai multe femei; toate

aveau ținute drepte, mișcări ordonate și grave, priviri strecurate de-a lungul genelor, iar altele de-abia perceptibile, pierdute în spațiul luminos al localului în care fumatul e interzis, de parcă ar fi trăit doar în lumea lor de visuri, departe de cotidianul meschin și ticălos de dincoace de geamuri.

Aci era lumea mare pentru Mihnea Băiatu.

Iată, erau și ele fardate ca toate femeile de azi; dar ce gust în potrivirea pudrei cu culoarea părului și a ochilor — ce artă în întinderea ei pe piele. Parcă erau toate, cu mișcările lor grave și încete, cu atitudinile lor de statui, capodopere muiate în smalt.

Mihnea Băiatu nu-și mai putea întoarce ochii de la adevărata feerie, pe care i-o descoperea geamul luminos, cum lupele cele mari din panopticum descopăr priveliști fermecate mulțimei de gură-cască de la Moși.

El examinează ce aveau în farfurioare, consideră după culoare cam ce lichioruri bea fiecare, se extazie dinaintea artei cu care una din ele sorbea din paharul cu apă dinaintea-i, parcă fără să-l atingă cu buzele.

Pe urmă, mai îndrăzneț, examinează fiecare figură. La cea dintâi pe care-și opri privirile mai cu atenție băgă de seamă însă că ochii, pe care luciul fardului îi aducea mai în față, erau teșiți sub o frunte ce se retrăgea neconținut, pe măsura privirei, față de partea de jos a figurei, care dimpotrivă înainta sub formă de bot.

— Asta e intrusă, mormăi Băiatu nemulțumit. E îmbogățită de război...

Pe nasul vecinei acesteia descoperi o aluniță care, de asemeni — întîrziind privirea —, se prefăcea în neg destul de caraghios, judecînd după locul prea avansat pe care era situat.

Băiatu nu descurajă.

Examenul lui trecu mai departe. Și se dovedi un expert examiner. Nimic nu scăpă neobservat de la aceste femei, care să nu fi meritat cel puțin nemulțumire, dacă nu chiar dezgust. Picioare groase, ori chiar prea subțiri, dar otova și unele și altele, fără nici o undă de pulpă, fără nici o noimă.

Șolduri prea revărsate — și defectul acela supărător de obișnuit al mai tuturor frumoaselor bucureștene: șezutul prea jos față de lungimea trupului.

Era atât de frecvent defectul ăsta și aici, ca pretutindeni, că Băiatu, care principal nu avea predilecții pentru anume statură, culoare și formă, căuta printre ele nerăbdător pe cele de statură mijlocie, la care potriveala construcției stabilea un raport mai plăcut ochiului între diferitele dimensiuni.

Dar iată — acolo în fund — privirile lui descoperiră ceea ce căuta. Iată acolo o adevărată marmoră, care nu face decît să surîdă, vag și neconținut egal, întrecerii de cuvinte dintre cei de la o masă cu dînsa.

Și ei sunt bine, desigur, ca doi tovarăși făcuți pentru dînsa, dar profilulei e fără pereche. Și iată, pe sub masă, lungile și elegantele ei picioare. Iată, genunchiul sus, coapsa care se dezvoltă pe încetul, și nu brusc, într-o șuncă dizgrațioasă, ca la toate celelalte de la mesele dimprejur.

„Se mai găsește, se mai găsește“, își spuse pentru sine Băiatu extrem de mulțumit, de parcă ar fi descoperit, într-un fund uitat de buzunar, cine știe ce surpriză prețioasă și asigurătoare.

Simți cum dispoziția îl invadea din toate părțile, ca șuvoaiele de apă, cînd pătrund țîșnitoare în pîn-tecul spart al corabiei.

Dar idealul pe care îl găsisese, în sfîrșit, se ridică deodată — și cei doi cavaleri însoțitori de asemenea.

„Nu e nimic, o voi urma! își declară hotărît Băiatu, enorm de încîntat că, ridicată, constatările lui se adevăreau cu desăvîrșire. O voi urma pînă în pînzele albe...“ Și ce mers elegant, ce destindere nobilă a piciorului care înaintează!...

Băiatu își scutură bustul, verificînd printr-un gest automat prinsoarea hainelor și dacă pantalonii se țin bine în bretele. Asta era la el gestul care însoțea obișnuit hotărîrile momentane, ori intrările în acțiune.

Cînd fu aproape de ușă, figura cea distinsă înfilni privirea mutului adorator prin limpezimea geamului. Ea vorbea ceva, începuse în sfîrșit ea să vorbească. Și continua a grăi, înaintînd, celor ce-o urmau, în vre-

me ce privirea ei considera din treacăt pe privitorul cu ochi de fosfor.

Băiatu fu în culmea fericirii. Ochii cei mari și minunați nu se întoarseră brusc, văzându-l cum o examinează atât de stăruitor; dimpotrivă, ei părură că acceptă cu plăcere omagiul acestei examinări focose.

De aceea chiar, când ieși, ea spuse tare, privindu-l dintr-o parte, ca să audă și Băiatu dorința ei cea nouă:

— Nu, știți ce? Am găsit... De aci mergem la „Leul și cîrnatul“. Am un gust să trag ceva la măsea... și să-mi cînte Oaie porcării...

Dar dacă Băiatu nu găsi nici acum pe acea femeie din lumea mare, către care convergeau visurile lui cele mai ascunse și mai ideale, nu descurajă totuși cît de puțin.

Trebuie să mai fie aici, în Bucureștii aștia de după război, ceea ce își amintea el, demult, acum zece ani, dacă nu și mai bine, că văzuse pe aceeași Cale a Victoriei, în numeroasă și admirabilă paradă...

Trebuie să mai fie undeva exemplare rare și uitare de furia aceasta subită a epocii devastatoare... El va căuta, trebuie să mai existe!...

Ah, vremurile acelea, Doamne, cît e de atunci cînd făcea pentru întâia oară coadă la ghișeul secretariatului facultății, cu actele chită și cu argintul sunător pentru taxa de înscriere în mînă...

Și pentru a nu știu cîta oară în viața lui, el făcu aceeași strînsă legătură între înscrierea îndepărtată la facultate și cocoanele, și *high-life*-ul din vremurile acelea... Toate astea trebuie să mai existe, dar pentru a ajunge acolo, trebuie întâi rezolvată atît amar de vreme nerezolvata chestiune a examenelor. Cum poți să pătrunzi acolo fără cuvenita diplomă de licență?...

Și ca tot românul, Băiatu văzu și acum tot așa de limpede ca și atunci necesitatea diplomei...

Licență, avocat, bani, saloane, toate trecură pe dinaintea ochilor destinîndu-se ca verigile roșii ale unui șarpe de foc...

Și o nevoie subită și imperioasă îl apucă, inexplicabil, de glasul domnului Nisipoiu, umilul său proprietar, care de bună seamă habar n-are de Vivian Gibson, de femeile din lumea mare, de viața strălucitoare și zgomotoasă, dar care — așa ceva nu s-ar fi așteptat Mihnea în viața lui — își da atîta poftă de învățătură.

Chiar a doua zi, dis-de-dimineață, Mihnea deschise voinicește cărțile de Drept. Dar și acum, ca și în alte dăți — căci Băiatu le mai luase în piept de cîteva ori pentru efemere răstimpuri — dîrzenia lui îl duse fatal la o zdrobitoare greșală de tactică.

Într-adevăr, el se repezi de-a dreptul la reduta cea mai grea, la acel bloc de piatră, atît de inexpugnabil la prima vedere, care se cheamă Dreptul roman.

Dar Dreptul roman nu e chiar un vrăjmaș atît de rigid cu cei ce vor să-i încalce domeniile. Dimpotrivă, e nu se poate mai viclean.

Te primește binevoitor cu un istoric al dezvoltării lui, din cele mai simpatice; te poartă apoi prin capitolul patetic al stărilor civile.

Aci Băiatu avu prilejul să-și amintească de cîteva romane și nuvele celebre care-i procuraseră multă plăcere la cetire, pe vremea liceului, cînd cinematograful nu era atît de în floare. Apoi îi aduse aminte de cele cîteva filme de mai tîrziu, care reprezentau aceleași povești sau alte întîmplări din aceeași vreme.

Numai că acum el băgă de seamă că toate aceste lucruri i se prezintă într-un chip mai comprimat și mai ordonat, într-un astfel de chip, că el simți lumină asupra unor amănunte ce atunci i-au rămas obscure sau de neînțeles. Băiatu simți pentru prima oară în viața lui palpitîndu-i în suflet interesul științific. Și fu extrem de entuziasmat.

Așteptă pe domnul Nisipoiu la poartă și-i făcu o dare de seamă cît se poate de amănunțită asupra tuturor celor aflate. Măgulit la culme de atenție și mai cu seamă de niște noutăți atît de extraordinare precum *capitis diminutio, maxima, media* și *minima*, conul Nisipoiu îl pofti la masă.

Aci, Băiatu trebuia să se menție însă numai în domeniul celei mai mari dintre cele trei *diminutio*,

pentru că aceasta înduioșă nespuse pe doamna Nisipoiu, întâi prin subiect în sine, al doilea, desigur, pentru că astfel de lumini înalte le afla de la un băiat atât de drăguț și de *bine* ca tînărul ei chiriaș. Se jură
5 că are să meargă și ea la cinematograful, pentru că Băiatu avu desigur grijă să-și împăuneze dezvoltarea cu toate istorioarele ce știa în legătură, cînd o mai vedea că se anunță filme din viața celor vechi, pe care pînă acum le ocolise, „mă mir singură de ce?”.

10 Cît pentru domnul Nisipoiu, chestia robiei trecu pe-un plan inferior; își cam făcuse el idee, încă dinainte, de ce putea fi vorba.

— Însă, înțelegi dumneata, astfel de lucruri încurcate și frumoase n-au totuși nici o legătură cu
15 împrejurările și legile de astăzi.

Băiatu se simți obligat să protesteze în numele drepturilor omului, cîștigate cu atîta trudă, acum nu mai mult de un secol, și de frică discuția să n-o ia spre Civil, contra acestei nepăsări față de durerile trecutului, din care s-a plămădit viața liberă de astăzi.
20

— Cred că-ți convine dumitale astăzi, iartă-mă că-ți vorbesc așa, scumpe coane Nisipoiu, dar nu trebuie niciodată, conchise el sentențios, să uităm cît au luptat pentru noi strămoșii noștri.

25 Evident, fu aci locul pentru Băiatu ca să facă o dramatică incursie în domeniul Revoluției Franceze, cu care prilej pitorescul expunerii și imaginația liberă depășiră mult culoarea prea mată a istoriei. Fazele revoluției le amestecă cu fără prea mult scrupul științific, cum de altfel se și cuvenea cu un eveniment ca acesta lipsit de gradăție, întocmai ca o piesă care ar culmina la început și s-ar termina cu expunerea. El croi o cu totul altă revoluție franceză, în care luarea
30 Bastiliei nu mai fu un punct de plecare, ci de ajungere, și în care Charlotte Corday nu ucidea un tiran revoluționar, ci pe aristocratul Marat, deghizat în iacobin.

35 — Cum îi mai turuie gura, se înfioră cu glas tare coana Polixenia, scuturînd capul cu admirație și țintindu-l provocator.

40 Iar domnul Nisipoiu, ca un om al justiției ce era, trebui să constate cu dreptate:

— Care va să zică dumneata nu te pricepi numai în de-ale Dreptului, ci și în istorie, precum văd... Apăi va să zică n-a cheltuit degeaba banii cu dumneata tatăl dumitale... Și trăgîndu-l ușor de braț: „Însă, uite ce... la Drept să știi că n-ajung numai teoriile...
5 Dar lasă că am să fac eu nițică practică cu dumneata. Și de nu i-oi bate pe toți ăia... cum ești așa bun de gură... Apoi, frecîndu-și minile, satisfăcut: În sfîrșit, am găsit și eu chiriașul care-mi trebuia...”

10 Pe urmă domnul Nisipoiu rămînea pe gînduri și ochii lui căutau melancolici un unghi al bagdadiei, în vreme ce pe sub masă piciorul doamnei se agita nerăbdător.

Multă vreme domnul Nisipoiu rămase astfel, în vreme ce Băiatu răspundea cu dibăcie la întrebările cu două tăiușuri ale doamnei Nisipoiu. Apoi domnul grefier oftă prelung, clătînd din cap cu tristețe:

— Of, Doamne, multe lucruri frumoase mai sunt de aflat pe lumea asta... legea mă-sei de viață... e,
20 da ce să-i faci, dacă n-am avut și eu parte de ele... Și ochii lui învăluiau atunci nu cu invidie pe Băiatu, ci cu adevărată dragoste și îndatorință... Și nici nu m-a învrednicit Dumnezeu cu un băiat așa ca dumneata, ca să-mi pun toate nădejdiile într-însul... și să-i deschid lui ochii spre aceste comori ale pămîntului...

Aci urechile lui Nisipoiu se ciuleau parcă de aceeași nerăbdare, de care se agita pe sub masă piciorul soției sale. Părea că așteaptă un răspuns, un cuvînt, dar
30 apoi îndată își luă seama că acest cuvînt nu putea fi spus tocmai de acela care aștepta mai degrabă să i se spună.

Și atunci simțea topindu-i-se acest cuvînt în gît, neavînd putere să prindă aripă și să zboare înainte:

35 — Însă te voi socoti ca pe copilul meu... și te voi face eu, așa cum mi-ar fi plăcut să fiu eu însumi... legea mă-sei de viață... de mult visam, barem să găsesc unu...

40 Dar chiar fără să-l pronunțe, și fură de ajuns toate celelalte efuziuni de simpatie ale proprietarului său,

ca Mihnea să se hotărască serios să evite de-acum înainte pe domnul Nisipoiu. Mai întâi lucrul se impunea de la sine, tocmai pentru a dovedi doamnei Nisipoiu că el nu vrea să profite de ciudata simpatie a lui nenea Bănică pentru dînsul, ca să se afle prea des în calea invitațiilor lui la masă. Pe urmă chiar aceste dovezi de sinceritate a unui sentiment atît de neobișnuit din partea soțului încurca socotelile noului-venit în privința soției. Lui Mihnea îi plăcea doamna Nisipoiu; și ascunzișurile ei îl intrigau. În orice caz, judecînd după exterior, avea impresia că această femeie ar fi fost unul din trofeecele cele mai de preț în galeria lui atît de populată de gazde simpatice. Însă, hotărît lucru, domnul grefier îl încurca cu desăvîrșire; nicio-
15 dată în destul de lungă lui carieră de chiriaș sentimental, Băiatu nu mai dăduse de un soț care să se năpustească la dînsul cu brațele atît de deschise. Dimpotrivă, pînă acum el căuta să capete încrederea și chiar simpatia bărbaților pe a căror frunte se amuza, apoi, să sădească podoabe cornoase de varii și cît mai
20 complicate forme.

Or dragostea neașteptată a celui de-acum îi turbura tot singele rece; Băiatu era el însuși un sentimental, și orice marcă de dragoste dezinteresată i s-ar
25 fi arătat, ori din ce parte ar fi venit, îl copleșea cu desăvîrșire și-l făcea incapabil oarecum să răspundă cu vreo nemernicie. Dar domnul Nisipoiu la rîndu-i nu era chiar omul care, odată pasionat de vreo idee ori de vreun sentiment, să lase lucrurile în pană. El continua așadar să dea tîrcoale prin curte, făcîndu-și de
30 lucru gospodărește și aruncînd ochiri furișe spre ușa chiriașului său. Astfel că într-o seară, domnul Nisipoiu îl prinse în sfîrșit și-l aduse iar la masă. Vorba aceea, pe nepusă-masă, pentru că coana Polixeni se supăra chiar de-a binelea de această invitație neaștep-
35 tată.

— Mai întâi nu m-am preparat cu nimic... protestă ea, însă domnul Băiatu va fi așa de bun să ne scuze...

40 — Facem noi, facem noi... împacă lucrurile domnul Nisipoiu.

Într-adevăr, de masă era ușor de făcut ceva pentru un invitat mai mult, căci coana Polixeni dăduse oricînd dovadă că are provizii destule la cămară. Însă ceea ce n-o potrivea pe ea îndeosebi — și asta se vedea din mișcarea neconținută și involuntară pe care o făcea cu mîna spre gît, parcă să-l acopere, și din nervozitatea cu care căuta la oglindă, de unde, numai-decît ce-și întîlnea imaginea, întorcea ochii amărîtă și întunecată — era de bună seamă faptul că, nefiind
10 anunțată din vreme, n-avusese și n-avea timp suficient să se arate așa cum trebuia să se prezinte în fața unui oaspe ca frumosul Mihnea.

Ea se refugie într-o odaie alăturată, unde își potrivea pieptănătura în grabă și-și smălțui cu pudră obrazii
15 asudați, apoi veni surîzătoare și mai bine dispusă, că pricina cea mai grea și poate esențială a întregului acest necaz fusese în parte înlăturată.

Pe urmă pregăti o grămadă de bunătăți, din nimicuri, cu pricepere de gospodină, de parcă de cine-
20 știe cîtă vreme fusese orînduit să aibe loc astă-seară această masă.

Mihnea Băiatu mîncă fără pofta aceea a lui, cu atît mai grozavă, cu cît știa că va păcăli mai zdravăn pe chelnerul ce-l servea. De astă dată simțea, precum
25 se așteptase chiar de la început, o ușoară melancolie împînzindu-i sufletul și buna lui dispoziție obișnuită. Domnul Nisipoiu asta întrecea orice măsură; prea era din cale-afară de nevinovat, ca tînărul său amic să aibă și de data asta mulțumirea că răsplătește un bine cu o măgărie. De aceea, Mihnea Băiatu curmă în cele
30 din urmă asaltul de priviri lunguroase ale doamnei Nisipoiu și hotărî să se dedice numai domnului, printr-o amplă dizertație asupra necesității categorice a Dreptului roman în învățămîntul superior.

Însă pe domnul Nisipoiu, în momentul asta, nu-l
35 interesau cîtuși de puțin chestiunile pedagogice, chiar dacă erau în legătură cu Dreptul. În astă-seară domnul Nisipoiu era predispus la sentimentalism.

40 Drept care coborî în pivniță, ca să scoată, dintr-un loc anume, niște sticle anume, ascunse de dînsul mai demult. Pe urmă, rugă pe Băiatu ca să-și aducă man-

dolina, cu care își aminti că-l văzuse în grădiniță, când s-au întâlnit întâia oară.

— Nu te scuza, o luă înainte Nisipoiu. Știu că ocupațiile te împiedică s-o dăscălești ca un artist adevărat... altfel i-ai mai fi zis așa, câteodată... Dar

barem să auzim și noi tremurat de strună... Băiatu surise șiret. Și pînă să se întoarcă Nisipoiu din pivniță, el avu timp să-și aducă și să-și acordeze bășica de lemn biziitoare. Îl primi cu un marș triumfal, care surprinse și încîntă atît de mult pe domnul gre-

fier, cu această nouă revelație, încît îl făcu să ridice una din sticle în sus, ca securea lui Mihai Viteazu, și să străbată de mai multe ori bucătăria dintr-un perete într-altul, în pas de defilare.

Se lăsa cu ziafet mare. Coardele mandolinei bătura adînc în noapte. De mai multe ori domnul Nisipoiu trebui să coboare scările beciului și să aducă, odată cu proviziile noi, mirosumed de nisip și mucigai. Iar în toate răstimpurile de lipsă ale dumisale, Mihnea Băiatu trebui să-și plece gîtul pe gîtul și pe pîntecele mandolinei, de parcă s-ar fi amuzat să-i simtă mai de aproape rezonanța interioară, numai ca să evite arșița tropicală cu care-l stropea privirile lacome ale coanei Polixeni.

Într-un rînd domnul Nisipoiu își aduse aminte de cîntecul vechi al primilor lui fiori de dragoste, când începuse să dea tîrcoale casei coanei Polixeni.

Frunzuliță foi de fag...

Mindro, te-am cătat cu drag...

Toată vara prin zăvoi

Doar om da ochi amindoi...

Se înălțară atunci în noapte, odată cu sunetele mandolinei, trei voci diferite, îngroșate și pițigăiate, aducînd într-un glas, din apusuri depărtate, amintirea trecutului defunct, aducînd înaintea a trei perechi de ochi luminați, fragede, ca în zilele însozite de demult, două tinereți și o copilărie...

Berze vin, berze se duc

Eu de doru-ți mă usuc...

Mihnea Băiatu văzu cu suflet larg deschis, cît bolta cea mare de afară, cum ochii lăcrămoși ai domnului Nisipoiu căutară la ochii lăcrămoși ai doamnei Nisipoiu. Și el, Mihnea Băiatu, ridică atunci pahar plin pentru viața de familie, pentru căminele cinstite, unde cei izbiți de valurile grele ale vieții fără rost găsesc un loc de popas, o adiere de bunătate și un îndemn de „rămînere”, de „așezare”. (Plăcerea cea mare a lui Băiatu era să pozeze în romantic, bătut de crunte valuri, și pe care îl urmărește pretutindeni blestemul de a nu se mai putea fixa. Dar acum un tihnit accent de sinceritate învăluia cuvintele sale.)

Astfel zise și se așează.

Iar drept răspuns, amîndouă mîinile domnului Nisipoiu îi apucară mîna, pe deasupra mesei, și amîndouă picioarele doamnei Nisipoiu îi apucară strîns piciorul, pe dedesubt.

Hotărîrea cea aprigă a lui Băiatu de a da o cumplită iamă prin toate cursurile celor trei ani de Drept, pe care, după prima zi rodnică în rezultate, o amîna pentru cea dintîi luni care avea să vie, și de aci la zi întîi cel nou, care se apropia, nu dură, după acest termen fatal, decît vreo două-trei zile. Ceea ce, evident, tot era un progres față de celelalte ale sale vitejii asemănătoare din trecut.

Chiar de îndată ce trecu de capitolul robiei și dădu de forme juridice mai puțin emoționante și mai bogate în detalii, în excepții și în teorii istorico-juridice care se băteau cap în cap, ori care păreau să n-aibă nici un punct de legătură între ele, ceea ce e și mai îngrozitor pentru o minte trăită în libertate și hrănită cu idei proprii, oricît de îndrăznețe, Băiatu începu să se simtă iarăși plictisit și surmenat. Cînd abordă capitolul tutelei, starea lui sufletească se coborî pînă la zero absolut.

Închise cartea, o aruncă și, întins pe pat, închise ochii pentru a-și revizui astfel puterile și dispoziția sufletească. Și constată că acestea au ieșit amarnic zdrobite de stîncă dură și neclintită a acestui idiot, stupid, caraghios și inutil studiu care se numește

Dreptul roman, cel cu care făcea furori în fața domnului Nisipoiu.

Și începu să se îmbrace zorit, deși era de dimineață. Tot timpul cât îi ținu facerea toaletei, se ironiză cu cruzime:

„I-auzi, cauți pe Vivian în *Legis Actio per manus injectionem*. Rahat... Astea-s cuvinte să sperii pe-un Nisipoiu, imbecilul...”

Regretele veniră și ele la rîndu-le — căci mai avea o pungă pusă bine și cu de acestea — și sub covîrșitoarea lor năvală, Băiatu trebui să se trîntească în pat, pe jumătate îmbrăcat, cu cămașa de noapte deasupra pantalonilor, cu periuța de gură în mînă și cu spuma de pastă uscată pe dinți și pe buze.

Cine dracu m-a pus să urmez porcăria asta de Drept?... cînd toată lumea mă felicită de talentul meu dramatic. Cînd toți mă îndemnau spre Conservator...

Pe urmă, în aceeași poziție, Băiatu reîntocmi, pînă spre prînz, viața care ar fi dus-o urmînd doar Conservatorul...

E, ar fi făcut pe figurantul, ici, colo, pînă se învîrtea de intrat la Teatrul Național. Doar n-avea el pe-atunci protecția lui Belcot? Sigur, în acest timp, domnul Ștefan Băiatu, bogatul negustor de vinuri, nici n-ar fi vrut să audă de el.

Și cu toate astea, iată, și-l amintea pe domnul Ștefan, contemplîndu-l uneori, după ce la spectacolul de liceeni, din orașelul natal, Mihnea repurtase succesele cele mai grozave:

— De, băiete, ce să-ți spun, mi-a plăcut... ai jucat frumos... hm... ai avea tu nițel talent... Iar după o pauză de gîndire profundă, în care timp își scărpină bărbuța neagră-surie, pe obrazul slab, îl vedea dînd din cap, convins: Și ai, mă, nu glumă... Mă gîndesc cum au jucat ceilalți și-mi zic: Ba ai băiete cu caru...

Părea nespus de măgulit în amorul propriu părintesc. Iar Mihnea dădea plictisit din umeri. Știa el lucrurile astea, nu mai era nevoie să i le spună domnul Ștefan. Și fără să răspundă, chipurile strîmba din nas,

privind într-alt cotlon al odăii, ca și cînd ar fi așteptat să se schimbe subiectul ăsta de vorbă, care era doar de la sine înțeles. Începea să-l... amețească.

Dar atunci intervenea coana Ecaterina, voinică și grasă, încercînd să domine cu cuvîntul ei cristalin și autoritar pe soțul plăpînd la trup și cu idei atît de ruginite:

— Atunci de ce nu-l lași să facă Conservatorul? Coana Ecaterina era femeie care nu se lăsa învinsă de prejudecăți. Ea demult băgase de seamă zvicnetul cel nou al pulsului lumii... Adică, vrei să-mi spui dumneata, demonstra ea încăpățînatului ei soț, că un Nottara bunăoară *cîștigă* mai puțin ca oricare din clîntăii de la judecătoria noastră, cu licența în buzunar... Și pe urmă vaza... De-un Nottara știe toată lumea...

Dar pe domnul Ștefan era greu să-l scoți din ale lui. De bună seamă, nici dînsul nu s-a îndoit propriu-zis vreodată de talentul fiului său, ba iaca, se încredința tot mai adînc de el cu orice nou spectacol dat în vacanțe de băieții întorși de la școli. Însă dumnealui vroia cu orice chip să-și vadă băiatul avocat.

— Un avocat ce e, decît un actor? răspundea dumnealui invariabil coanei Ecaterina... N-are decît să-și dezvolte talentul la bară... și-așa, cum îl vîd, îi prevăd mare viitor... Iar banii se-nghesuie zdravăn în buzunar... Și cît privește renumele (căci renumele și la unul și la altul venea în rîndul al doilea)... cît privește renumele, să mă ierți dumneata, dar n-oi fi vrînd să zici că un *Take Ionescu* se bucură de mai puțin renume și are un nume mai puțin onorabil decît Nottara al dumatiale... Ce, parcă-i zic eu să vie să facă avocatură în tîrgul ăsta păcătos?...

Discuția urma astfel între cei doi soți pînă tîrziu în noapte, iar Mihnea nu contribuia la ea decît cu semnele de plictiseală și nerăbdare pe care le făcea îndeajuns de vădit, fără a se grăbi totuși s-o curme cu energie. Din cînd în cînd, strîmbînd din nas rîzgîiat, mai lăsa să-i scape cîte-un: „Ia mai lăsați-mă în pace, că mi-e somn”, dar cu vocea pe jumătate și cu urechea lacomă, ciulită pe sub plapomă.

Numai cînd conversația înceta de la sine și domnul Ștefan începea să moșăie, în vreme ce coana Ecaterina lua cărțile de dat de pe măsută, să treacă în odaie la dumneaei, numai atunci răsărea și Mihnea din patul lui:

— Dar n-ați mai sîrșit, frate, odată?... Lasă, nu vă îngrijiți de mine... Am să fac și pe unul și pe celălalt... Parcă dacă urmezi Dreptul nu poți să faci și Conservatorul?... Parcă fruntea mea e atît de îngustă încît să nu încapă sub ea și două științe dintrodată...

La aceste vorbe, tată și mamă schimbau între ei priviri de încuviințare și admirație. Și toată lumea pleca mulțumită să se culce.

După ce-a terminat liceul, Băiatu s-a înscris, precum s-a legătuit, și la Drept și la Conservator. Le-a urmat cu asiduitate pe amîndouă primul trimestru, pe urmă cursurile de la Drept au fost uitate. Pe Băiatu îl preocupa mult vîna dramatică. Se ducea foarte ades la teatru și se amesteca, pînă chiar și neîntrebat, în discuțiile privitoare la jocul artiștilor. Își da totdeauna părerea în competent și nu arare ochii începeau să-i strălucească de dîrze intenții eroice și belicoase cînd părerile nu i se împărtășeau.

Dar la examenul de fine de an a constatat că nu pregătise nici o bucată ca lumea. Ori el ținea cu orice preț să-și epateze profesorul, care-i făcuse oarecare greutăți toamna trecută, la examenul de admitere. Fuseseră nevoie chiar de unele intervenții în fața căroră examinatorul, artist cu renume la Teatrul Național (pentru doamna și domnul Băiatu un invidios, desigur; pentru Mihnea, un înapoiat, neînțelegător al artei „moderne“), trebuise să se plece. Dar se răzbunase și el, amintindu-i-o lui Băiatu în fiecare oră, cu vocea lui de bas, care împrumuta atîta naturalețe rolurilor pe care le interpreta la teatru:

— He, he, băiete, aicea nu merge pe politică, aicea merge pe talentul sacru...

O să-i arate el, Băiatu, ce însemnează acela talent sacru...

Dar la toate temele, domnul profesor rămînea nemulțumit...

— E și chestie de interpretare, domnule profesor...

— Ce interpretare, domnule, dumneata să interpretezi cum spun eu...

Băiatu îl privea cu un aer de noblețe pămuită, de persecutat, de neînțeles, dar ținînd capul cu semeție rezistentă și subversivă; îl rotea compătimitor peste capetele celelalte care se tîrau în voia tuturor capriciilor arierate ale domnului profesor, dovedind astfel o lipsă completă de personalitate.

He, de cîte ori nu încercase și el să asculte, să se lase în voia micilor erezii dramatice ale domnului profesor!

— Fă-i, măi, pe gustul lui, îl îmbărbătase domnul Ștefan. Pînă te vezi scăpat...

De acord era și Mihnea Băiatu. În schimb, *personalitatea* lui, „*acel ceva, tată, ascuns în suflet*“ nu ceda, nu se lăsa învins, chiar împotriva concesiilor pe care Băiatu ar fi fost dispus s-o facă domnului profesor.

— Și ăst, tată, ăst ceva de care-ți spui, se cheamă focul sacru, de care tot îmi cîntă dumnealui... Focul sacru care a făcut pe atîția să rămîie încăpățînați în credința lor, chiar cu riscul de a fi arși pe rug...

— Bine, bine, spunea domnul Ștefan, ca un biet negustor ce se găsea... Dar vezi că acum nu mai merge... Că ăla nu te arde pe rug... te arde la examen... Măi... fă-i pe voie...

Mihnea Băiatu întorcea capul de la un tată atît de neînțelegător spre doamna Băiatu, care oricînd sta gata să-i ia apărarea...

Cînd anul trecu, domnul Ștefan începu din nou cu vocea lui uscată și monotonă:

— Bine, Mihneo, cu Conservatorul înțeleg, ai dreptate, personalitatea, focul ăla... Dar cu Dreptul?..

— Ah... Dreptul, făcu Mihnea cu cel mai adînc dispreț. Dreptul ăsta dacă n-ar fi...

Însă domnul Ștefan nu căpătase în răstimp nici un motiv de desconsiderare pentru această știință. Ba, dimpotrivă, stima lui pentru ea crescuse, în urma unor noi și repetate reflexii. Așa că în anii ce urma,

Mihnea fu nevoit să povestească, în scrisori patetice, emoțiile prin care trecuse la examenul ce „tocmai dase” și de al cărui rezultat „e mai mult ca sigur” — cultivînd în acelaș timp amicitia reporterilor celor tineri de la gazete, ca atunci cînd publică numele reușiiilor la examenul respectiv, să-l treacă și pe dînsul la locul cuvenit în alfabet.

Astfel pentru primii doi ani domnul Ștefan luă cunoștință chiar din ziare că fiul său avea cel puțin „examele de bază” și că „a scăpat de Roman”, așa încît „e ca și licențiat”.

Noroc că abia acum gazetele găsiră să se dezbrace de vechiul obicei de a înșira după fiecare sesiune numele studenților cari izbuteau să treacă primele examene; de-acum nu le mai interesară decît listele de licențiați. Ceea ce pentru unul ca Băiatu, „gata cu examenele de bază”, n-ar mai fi avut nici o însemnătate dacă, odată cu această reformă, redacțiile n-ar fi adoptat și stupida măsură de a nu publica decît liste autorizate de secretariatele facultăților, cu sigilii în regulă și alcătuite cu toată atenția, astfel ca să nu mai existe puțință de strecurare.

În fața acestei împrejurări, reporterii cei tineri pe cari Mihnea îi trata cu deosebită condescendență, stropită de cele mai multe ori cu halbe spumoase de bere, își declinară acum orice putere asupra secretarilor de redacție. Așa că nefericitul student trebui să constate cu mîhnire că în ziua de astăzi cu presa nu mai e de făcut nimic. Lacomă și venală, așa, deodată, ea nu se mai lăsa sedusă cu un pahar, două, de bere. Mijloacele lui nu-i permiteau s-o satisfacă pe aceeași scară întinsă, pe care auzise că se pun acum la cale lucrături și șuruburi, în misterul cabinetelor tapetate cu bumbac și despărțite cu triple uși de restul muritorilor, cum își închipuia el că trebuie să fie acele inaccesibile secretariate de redacție.

Era deci amenințat să rămînă în ochii domnului Ștefan fără licență; de aceea și el declarase război de unul singur unei astfel de prese vîndute și imorale, făcînd-o cum îi venea la gură ori de cîte ori se ivea prilejul.

Cu toate astea, tot presa săraca avea să-l scoată întîmplător din încurcătură, acum cînd domnul Ștefan începuse să-și cam piardă răbdarea.

— Bine, Mihule, ziceai că doar să te vezi scăpat de Roman, că *al treilea* e un joc ... Și cînd colo, de doi ani ... nu mai miști deloc ...

Dar Mihnea mișca plictisit din mîini și din buze:

— Lasă, domne... am eu și alte planuri... n-am stat de licența *dumitale*... Ei uite, am s-o dau și p-asta... să mă scap și de fleacul ăsta...

De toate ar fi putut să-l bănuiască domnul Ștefan pe Mihnea, dar numai de nesinceritate nu. Uite, cînd nu face treaba, recunoaște singur. Cînd vrea s-o facă însă, nu glumea, jurnalele de demult stau mărturie. De aceea dumnealui găsea mai nimerit să-l ia cu binișorul.

— O dai acum, în toamnă, Mihule?...

— Nu, răspunse categoric Mihule... Credeam că ne-am înțeles asupra acestui punct.

— Dă-o, Mihule... ia-ți inima în dinți odată...

— Nu, pentru că n-am preparat-o complet... Eu nu pot să mă prezint la examen cu cărțile necitite... Ce să mai zică domnul Ștefan în fața acestei sincerități...

— Atunci cînd o dai, Mihule?

— În februarie! Nu ți-am mai spus?

— O dai în februarie?

— Ai cuvîntul meu...

Și Mihnea, serios și grav, cu fața întoarsă în direcția contrară, întindea dintr-o parte mîna tatălui său, așa cum văzuse la Cameră că fac miniștrii cînd coboară în pauze de pe banca lor printre deputați.

Într-adevăr, Mihnea era doctorand numai pentru familia Nisipoiu și pentru toate familiile gazdelor sale. Pentru domnul Ștefan Băiatu, Mihule nu era decît student în preajma licenței.

— N-am nevoie să te păcălesc, tată. Eu nu vreau să-ți toc banii la București prin fraudă.

Dar pentru ca să nu-l ducă ispita într-acolo, domnul Ștefan îi adusesese aminte toată vara de făgăduială.

Mihnea întorcea totdeauna capul plictisit și nu mai zicea nimic. La el doar vorba era vorbă.

Numai când fu gata să plece spre București, la începutul toamnei, Mihnea fu nevoit să părăsească puțin mutismul lui fudul și elocvent.

Căci cu hîrțiile albastre în mîna tremurătoare, domnul Ștefan îl fixa prin ochelarii încălecați pe vîrfurile nasului.

— Va să zică Mihule, în februarie.

— Domnule, grăi Mihule solemn... Eu când dau, nu numai că dau, dar și iau... Așa mi-era ușor să mă prezint la examene... dar eu nu mă prezint, pînă nu sunt sigur. Și, după o pauză semnificativă, adăugase: Așa se dau *loviturile*... Cînd ești sigur de succes, nu cu mîinile pe jumătate goale...

— Ai dreptate, Mihule, îl aprobă domnul Ștefan... Licența e și ea ceva mai grea... Ți-a trebuit și ție nițel studiu mai mult...

După ce s-a văzut cu banii în buzunar, Mihule a rînjit:

— Ei, nu-i așa, domnule! N-am dat-o pentru simplul motiv că n-am preparat-o... Dacă o preparam o luam, să știi dumneata... Eu nu sunt timpit să prepar un examen doi ani... Mai ales *pe al treilea*, care n-are Roman.

Domnul Ștefan îl privea uimit pe deasupra ochelarelor, cu gura căscată, neînțelegător:

— Cum, Mihule, va să zică mărturisești că n-ai învățat nimic aști doi ani...

— Da, mărturisesc că am avut altceva mai important... ți-am mai spus.

— Cum, mi-ai mai spus?... Păi nici la Conservator n-ai dat...

— Lasă Conservatorul... Să mă văd cu licența și pe urmă îi iau eu în piept și pe domni ăia... Însă ți-am spus... am făcut și alte studii, pentru cultura mea generală... Asta nu contează la d-ta? Pentru că la drept vorbind, tată, dumneata știi bine că Dreptul nu-l urmez decît ca să-ți fac duminică plăcere.

— Cum, Mihule, să-mi faci mie plăcere...

— Cum? Adică te dai în lături?... Din cauza duminică îl urmez... Că avocații în sus, că Take Ionescu în jos... Eu, dacă aș fi fost lăsat de capul meu, să ascult de chemarea sufletului meu, de focul meu sacru, dacă părintele, acest tiran al voinței copilărești, n-ar exista, vreau să zic, nu s-ar amesteca... și-ar lăsa copilul liber, să-și urmeze singur cariera... ca-n Suedia și-n Norvegia... da, da... și-n Franța, și-n Germania și-n Spania și-n toate țările din lume civilizate... da, da... atunci copilul s-ar duce după îndemnul sufletului și al chemării sale... De ce vrei dumneata, domnule, să mă faci avocat cu orice preț, cînd eu poate n-am chemarea pentru așa ceva? De ce?... Iaca, dacă nu te amestecai dumneata, eu n-aș fi urmat Dreptul... Eu aș fi urmat Literalele care sunt cu mult mai aproape de sufletul meu, mai potrivite cu aptitudinile mele... De-atunci eram doctor, nu licențiat...

— Cum, Mihule! izbucni domnul Ștefan indignat. Pînă acum îmi dai zor cu Conservatorul... că Dreptul te stînjenește la Conservator, că nu știu ce... Acum de unde îmi mai scosești și Literalele?...

— Literalele, domnule, Literalele și Conservatorul, nici că se poate o apropiere mai ideală, mai potrivită... Literalele... Artele, istoria, literatura... Ce m-ai dat pe mine la Drept, domnule? făcea Mihule, deschizîndu-și larg brațele în semn de ineputabilă nedomirire... Dreptul îmi trebuia mie? Dar, în sfîrșit, mi-am zis... Să-l fac... Am făgăduit, îl fac... La mine vorba e vorbă... Însă te rog să mă lași în apele mele... Mai aveam un examen... Nu l-am dat... Am avut gust să mai răsflu și eu... Să mai citesc și eu altele, să mai audiez și alte cursuri... Acum m-am odihnit. În februarie îl dau... o dau... licența... și ți-o aduc peșcheș... Am zis, o fac... Dar atît și nimic altceva... Te rog ca un fiu iubitor ce-ți sunt să nu mă mai bați la cap...

Domnul Ștefan respiră ușurat. Va să zică tot o dată... El zîmbi deci liniștit, apoi se înduioșă:

— Bine, Mihule, nu zic nimic. Așteptăm ca mulțumirile să ne vie de la tine, fără să te mai îndemnăm... Că uite și noi pentru tine muncim...

5 — Mihule, Mihule, se amestecă și coana Caterina, care pînă acum tăcuse și își privise, nu uimită ca domnul Ștefan, dar plină de admirație, odrasla —, Mihule nu trebuie să te superi, poate că ai dreptate, poate că și
10 Literale se potriveau cu temperamentul tău pasionat și cu imaginația ta... Dar mă uitam acum, cînd discutai cu tat-tău. Nu ți-e rușine să-ți fie? E, cum zici tu, mă, că nu ești făcut pentru Drept? Îți turuia gura, mă... și-o întorceai și-o aduceai... Parcă te vedeam într-o togă cu mînele largi și făcînd cu pumnul la procuror: D-lor, art. cutare spune așa și așa... și
15 așa... Mihule!

Mihu își stîlci, dintr-o mișcare bruscă a capului, expresia de mulțumire care-i mijise pe buze...

— E, și *ce te făceai* cu Literile tele, Mihule? Întreabă iar, așa într-o doară, domnul Ștefan...

20 — Cum ce mă făceam? Profesor de... de... și chiar de...

— Profesor... profesor.... Lasă-mă cu profesorii dumitale, domnule... Eu o țin la a mea: Cine e însemnat în țara asta, domnule? Avocații... Asta e... Numai
25 de ei vorbește toată lumea... Să mă slăbești cu profesorașii dumitale cu pingelele rupte și cu bonurile neachitate la mine la casă.

Mihnea însă îl fulgeră cu o singură privire, făcîndu-l să-i încremenească cuvîntul pe buze. Și cînd tăcere
30 se făcu, el aruncă deodată lovitura de grație...

— Hm... Iorga... e avocat, hai?... De el nu se-aude în țara asta?

Și porni lăsînd iarăși pe domnul Ștefan cu gura căscată...

35 Numai coana Ecaterina nu-și pierdu cumpătul. Ea dădu din cap, admirativă, spre domnul Ștefan...

— Greu, greu să-i stai împotrivă la discuții, declară dumneaei...

40 — Și mai zice că nu i-am nimerit talentul, făcu domnul Ștefan, reprimîndu-și fericirea și ocolînd grăbit

printre mobile să-și caute pălăria, pentru că întîrziase mult de la pivniță.

În toamna aceasta, Mihnea Băiatu plecase la București cu îngrijorarea în suflet. Cuvîntul era cuvînt
5 și trebuia să fie împlinit, ca domnul Ștefan, în februarie viitor, să nu taie dintrodată frumușica rentă lunară ce-i trimetea atît de regulat și pe care Băiatu știa s-o cheltuiască aproape în întregime pe lucruri plăcute, scutind-o de cele mai multe ori de impozitul plicticos
10 al chiriei și uneori chiar de al mesei...

Grija lui Mihnea nu era desigur ca, acum toamna, să dea examenul al doilea, pentru ca la februarie să fie gata de examenul al treilea, deci gata de licență. Mihnea Băiatu nu putea să se prezinte în toamna
15 aceasta la examenul II, din sfîntul motiv că pînă acum nu trecuse nici examenul I. Iar cît despre examenul I, nu putea de asemenea fi vorba, pentru că mai întîi nu știa aproape nimic (sau cu excepția firimiturilor culese cam de prin toți anii, cu care putea să întrețină
20 din cînd în cînd pe domnul Nisipoiu, cu desăvîrșire nimic) și-n rîndul al doilea, pentru că și dacă l-ar fi dat și l-ar fi și trecut pe deasupra, mai era la mijloc examenul al II-lea, așa că în februarie tot n-ar fi putut lua licența, singura pe care, pentru tatăl său,
25 mai rămase s-o mai ia și pe care o aștepta cu atît nesaț domnul Ștefan.

Dealtminteri nici Mihnea Băiatu nu credea în imposibil sau în supranatural. Așa că îngrijorarea lui se îndrepta pe-un tărîm cu totul și cu totul altul decît
30 s-ar fi putut crede...

Îngrijorarea lui se îndrepta asupra unei persoane, unui tînr, unui student, un băiat cu adevărat eminent și care luase primele două examene cu elogii.

Iar interesul pe care Mihnea Băiatu îl purta acestui
35 june eminent își avea obîrșia în faptul, nu tocmai prea neobișnuit, că acela purta același nume ca și dînsul. Propriu-zis un nume foarte asemănător. Îl chema Băiatu Mihail, însă pe liste și în cataloage, Mihnea Băiatu observase că era trecut, ca și dînsul,
40 de multe ori, *Băiatu Mih.*

Constatarea o făcuse întâmplător acum un an de zile, când, fără să-și dea seama de ce, pașii îl duseseră spre Universitate; văzuse fierbere mare la intrarea din fața statuei lui Mihai Viteazu și intrase și el în sala blocurilor arheologice de piatră, unde se afișează rezultatele examenelor de la Drept.

Pe stradă se lăsase una din acele călduri bucureștene — era prin iunie — care fac asfaltul mobil sub picior, și el își aminti involuntar și cu plăcere de răcoarea cea mare a sălei cu pietre funerare, cu fragmente de statui și de blocuri încărcate cu inscripții antice și basoreliefuri.

Intră. După câte putu descoperi din glumele și risetele grupului numeros de studenți dinăuntru, tocmai se aștepta rezultatele anului I. Ale anului al doilea chiar fuseseră afișate cu puțin înainte.

Băiatu privi îmboldit de mustrare la acești băieți atît de tineri față de dînsul. Ei tot așteptau ceva, aveau o speranță, pe cînd el... Și regretă cu sinceritate, că de-atîta amar de vreme nu s-a mai înscris la examene. Poate cădea, dar poate reușea. Totul depindea de noroc. O strigau în gura mare acești gălăgioși cari-și povesteau toți deodată emoțiile încercate de curînd:

— Da să mă vezi pe mine la *Roman* — strigă cu glas pițigăiat unul cu capul cît un pumn, sub o pălărie tare. Pe-âl dinaintea mea l-a întrebat despre *transmissiones*... Mă credeți, mă băieți, că nici acum nu știu ce-o mai fi cu *transmissiones* ălea... Mi se pare că e pe la *Bunuri*...

Un hohot de rîs general izbucni drept răspuns:

— Habar n-ai, mă...

— Se face, dă-l dracului...

— E la *Succesiuni*, puiule...

Băiatu zîmbi ca un nedreptățit. N-avea ideea ce puteau fi acele *transmissiones*, dar cel puțin știe cu precizie că se vorbea de ele în cursul de *Succesiuni*. Parcă și vede, la mijlocul fasciculei trase la șapirograf: *Transmissiones*...

— Și, mă, culmea, continuă studentul cu capul cît un pumn, ăla dinaintea mea, chinez, fraților, tot ca mine... Ce să vă mai spun, eram fiert... Îmi și fă-

cusem testamentul... Cînd colo, ce să vezi că mă întreabă?... Ce este *mancipatio*... Or asta era specialitatea mea... Ei bine, fraților, i-am turuit ca apa... Și nimic nu mai m-a întrebat altceva...

— Ți-a dat albă, dădu convins din cap un coleg care fusese martor ocular...

Rîsetele și veselia nu răsunau deloc ciudat deasupra acestor pietre care fuseseră martore la atîtea veselii și mai cu seamă la atîtea dureri defuncte. Mihnea Băiatu se refugiase în mijlocul lor de crunta ironie a norocului, contemplîndu-le elegiac și cugetător. Gîndul lui, pentru a se scutura de obsesia acestui cap cît pumnul, care fusese întrebat tocmai de *mancipatio* — „specialitatea lui” — se dusesese acum, tocmai în ziua aceea, cînd dalta artistului le-a înfrățit cu soarta omului, dîndu-le ultima cioplitură. O fi fost poate tot o zi caldă ca aceasta, cu același soare de iunie vîrsînd flăcări și melancolie...

Dar de atunci cîte alte zile nu le-a atins ușor cu aripa lor luminoasă sau întunecată în drumul fără popas al timpului! Băiatu își aminti chiar și de-un vers horatian, învățat prin liceu, care predisunea la aceleași reflecții: începea cu *Eheu!* și continua cu un nume de om la vocativ... Cum dracului îi zicea omului ăluia, frate dragă?...

Eheu! șopti el de mai multe ori înclinînd ă jale din cap; o dispoziție melancolică păru că-i umple atunci suflétul și Băiatu înțelese acum limpede că nu nevoia de răcoare îl adusesese aicea, ci tocmai sentimentul acestei dulci tristeți, care se degaja din bătrînele pietroaie spre a-l mostra cu blîndețe pentru nepăsarea lui față de galopul fără frîu al timpului.

Și pentru a-și da parcă mai bine seama pînă la ce adîncimi poate ajunge acest galop, care pe el îl lăsase în urmă mai mult de o decenie, Mihnea plasă cu imaginația lui suplă toți acești bolovani într-aceeași cetate daco-romană, pe care și-o închipui mică, asemeni orașului său natal, răspîndindu-i prin for, pe uliți, prin case și la cimitir. Îi închipui apoi pe vremea năvălirilor, într-o cețoasă zi de toamnă, pe urmă îi zări

spărți și îngropați pe jumătate, pe vremea voievo-
datelor.

5 Dar predispus acum la reverie exclusiv antică,
gîndurile îl duseră iarăși înapoi în vremurile lui Traian.
Băiatu revedea aceste vremi în felul său desigur.
Dîndu-și pălăria de pai gros pe ceafă, el își reconstitui
în minte o uliță sarmisegetuzană, cu un *miles gloriosus*
dezarmat, luînd-o agale printre garduri, la lumina
10 pală a lunei, pentru ca la un loc anume să fluiera cu
înțeles. Numai decît apoi, o autohtonă zglobie, cu ochi
de drac și picioarele goale, apare la ostrețe. Și eterna
conversație printre gard începe... iar femeia tuturor
secolilor, fascinată de luciul bumbilor de bronz, întinde
mîna cochec spre podoaba ostășească.

15 „Mă, frumoasă a fost viața în toate timpurile!”
cugetă el, de astă dată agasat de zgomotul irespectuos,
față de niște relicve atît de prețioase, pe care-l făceau
studenții. Dar pentru că tot viață era ceea ce-i des-
tăinuiau pietrele moarte, el se afundă și mai adînc
20 printre cărările dintre blocuri, observînd cu atenție
desemnurile (la inscripții nu se mai uita, fiindcă era
inutil) și oftînd iarăși: „Eheu... eheu... cum dracului
îl chema pe ăla...” Și pentru că „ăla” nu binevoia
să-i apară deloc în minte, substitui versului antic,
25 o cugetare proprie: „Viața trece, pietrele rămîn...”

Acum, de după enormele pietroaie dispuse simetric,
el privi ca printre crucile unui cimitir tinerețea zglobie
și nepăsătoare „de astăzi”, al cărei huiet venea acum
atenuat și parcă de o falsă rezonanță. I se părea că
30 privește din depărtarea a două mii de ani și se cutremură
în fața acestei perspective, a cărei ameteală de pră-
pastie o cunoaște și o caută, cu pasiune îndărătnică
de alpinist, doar savantul solitar.

35 „Mă, frumoasă e și știința!” rosti Băiatu convertit
deplin la studiu și oferind, solemn și cu larghețea lui
obișnuită, pe altarul acestei religii, care e atît de severă
în alegerea adeptilor, odată cu disprețul convenit acestor
zgomotoși fii ai norocului, cîte șase ore pe zi de studiu
drastic și în special de studiu antic. Istorie veche
40 înainte de Drept roman pentru ca acesta să-i pară
pe urmă floare la ureche. Va începe chiar de mîine

lecturile istorice ale lui Paul Guiraud, pe care le păș-
trează virgine din liceu: apoi, odată edificat asupra
vieții vechi, va ataca direct pe Momsen — și, paralel,
cursul lui Longinescu, care nu i se va mai părea de-acuma
5 imposibil. Își propuse chiar să reînceapă toți autorii
latini din liceu și chiar să-și cumpere — ceea ce ar
fi fost maximum de sacrificiu pentru acest novice
convertit, care de cînd avea banii de studiu pe mînă,
nu mai știa ce e aceea curs ori volum propriu — o
10 carte cu exerciții elementare de elenă.

Praf îl va face pe Longinescu, cînd, la orice întrebare
a acestuia, răspunsul va fi o formulă latină:

„Eheu, eheu... eheu... *fugaces*... aha, aha...
15 *Postume*... *Postume*... ăsta e, mă, fir-ar al dra-
cului... Eheu, *fugaces*, *Postume*! *Postume*!... *anni*...
anni...”

Mai departe nu mai merse... Știa că e ceva cu
anni... dar atît. În orice caz, reconstituirea atît cît
o făcuse era într-adevăr un cîștig prețios.

20 Mulțumi pietrei pe care se așezase și care, odată
cu trezirea memoriei, îi mai lansa prin șezut tot mai
vii curenți de frig în trup. Se ridică să plece, dar își
simți picioarele amorțite. Răceala pietrelor îl cotropise
bine și Băiatu avu deodată senzația mormîntului rece
și pustiu. Dar nici acest avertisment de probă nu fu
25 în stare să-l clintească din hotărîrea neștrămutată ce
luase și din adorarea zeiței căreia acum i se juruise
definitiv. Își bătu zdravăn coapsele și pulpele și se
îndreptă cu pas apăsător spre contemporaneitatea care
acum crescuse, și era din ce în ce mai zgomotoasă
30 și mai vie, în jurul afișarului, temut și încă misterios.

Privi cu disprețuitoare compătimire la fețele acestea
tinere, care, sub masca unei exuberanțe factice, as-
cundeau grija dezastrului și a prăbușirii. Își croi drum
35 printre ei, împingîndu-i ușor cu cotul și cu superio-
ritatea noii hotărîri și a versului restabil: „*Eheu*,
fugaces, *Postume*, *Postume*... *anni*...” și se opri
dinaintea listelor anului al doilea, căutînd locul unde,
nu după mult, numele lui va străluci încărcat de
40 bile albe.

Litera B: Băleanu, Bălușescu... mai sus: Badea...
Badin... mai jos... *Băiatu Mih.*

5 Închise ochii uluiți ca de-o aprindere subită, solară,
pentru a-i deschide iarăși neîncrezători și a-i reînchide
literalmente orbiți.

Acolo era numele lui.

10 Băiatu Mih. *Mih* și un punct... Poate Mihail sau
poate cine știe cum, poate tocmai Mihnea, și alături,
voi zei și zeițe ai întregii antichități!... designația:
elogii.

Atât și nimic mai mult: elogii!

Asta chiar că era un miracol zeiesc!

15 Băiatu Mih. ! Cine Dumnezeu o mai fi și tipu ăsta !
Vai, simpatice, dulce băiat ! Care va să zică, dacă acum
în iunie el ia examenul al doilea, la anul, tot în iunie,
va lua pe al treilea. Și încă în ce condiții ! Așa că în
iunie viitor, ziarele cele mai mari și mai intransigente
cu listele absolvenților universitari vor publica în
20 lista licențiatilor în Drept pe Băiatu Mih. cu elogii.
Ah, nu... bilele nu se pun la gazetă, altfel ar fi pericol
de congestie cerebrală pentru domnul Ștefan... dar
în orice caz, la anul, își va vedea visul cu ochii: băiatul
lui va fi licențiat !

25 Mihnea Băiatu era să strige un ura formidabil, să
răsune toată sala asta, cu toate secolile dintr-însa,
acumulate pe întinsele-i margini. Și ca și când de când
lumea n-ar fi simțit fiorul lor adânc și muștrător, el
plecă atât de sigur că viitorul lui s-a rezolvat în sfârșit,
și dus de atîta fericire, că unul din studenții care-și
30 așteptau încă soarta, și care tocmai îi făcea loc, îl
întrebă arătîndu-i listele:

— Este ?

Drept răspuns, Băiatu întinse și el degetul într-
acolo, rostind clar și apăsător:

35 — La litera B. Băiatu Mih. Toate albe cu elogii.
Și plecă în tăcerea generală și respectuoasă ce se
lăsase. La pietre nici nu se mai uită.

„Băiatule Mih. ... Cine-oi fi tu, dragule, scumpule...
Mîncă-te-ar tata, de băiat dulce... Unde ești tu acum,
40 puile, să te pup cu sete pe amîndoi obrajii tăi...
dulci și dolofani...”

În zilele acelea atât de călduroase de iunie bucu-
reștean, Mihnea Băiatu alergă de dimineața pînă
seara după omonimul său. Cercetă toate cantinele,
toate căminurile, îi luă urma și porni după ea prin
5 mahalalele îndepărtate, dar trebui să-și întrerupă
repede cercetările, care, Doamne păzește, puteau să-l
ducă pe negîndite prin cine știe ce străzi unde-și avusese
și el domiciliul vreodată și unde puteau să-i iasă în
cale atîtea dezagreabile surprize.

10 Dar din tot ce putuse afla, Mihnea stabilise că
Băiatu Mih. era din Brăila, unde probabil și plecase
imediat după examene, că în afară de Drept mai urma
și Literele, și încă Litere nu glumă: filologia clasică,
istoria și filosofia, că era un student eminent, înfocat
15 luptător naționalist, niciodată în urmă cu examenele.

Cele mai multe din aceste informații, Mihnea le
află de la un concetățean și coleg al omonimului său,
și văzu că lucrul este cît se poate de serios: dacă un
coleg și încă un concetățean dă astfel de referințe, nu
20 mai încapă îndoială că la anul, în iunie, Băiatu Mih.,
de la Brăila, va fi cu licența în buzunar.

— Va să zică, la anul, credeți că Brăila va număra
încă un avocat în plus și chiar din cei mai eminenti?...
întrebă Băiatu în culmea fericirii pe convorbitorul său.

25 Dar convorbitorul, înainte de a răspunde, aruncă
lui Mihnea o privire atât de întrebătoare, încît acesta
se grăbi să se despartă, înainte ca privirea să se trans-
forme în întrebare propriu-zisă. Și pentru a evita
orice explicații, el se recomandă luîndu-și ziua bună:

30 — Vasilescu, doctorand...

Toamna următoare, Mihnea putea să dea în sfârșit
ochi cu salvatorul său, asupra căruia îi atraseră atenția
chemările unui grup gălăgios pe sălile Universității.
Era un vlăjgan înalt și slab, cu mișcări de miop, cu
35 oasele atât de ieșite prin pielea obrazului, că parcă
dinainte-i privirile luau puteri de raze roentgen, des-
lușindu-i clar configurația hîrcei. Un craniu cu ochelari.
Mihnea își închipui cum trebuie să-i iese coastele prin
pielea trunchiului și se înfricoșă.

40 — Doamne, de nu s-ar curăța pînă la examen.

Băiatu Mih. se vede că-și terminase ce avea de lucru pe la Universitate, pentru că pornise spre ieșire, cu pașii țepeni, largi și parcă fără direcție. Mihnea era oarecum decepționat. Nici o distincție în el, nici o
5 eleganță. Noroc că nu era jerpelit, altfel ar fi fost cu neputință de umblat cu el pe stradă. Lasă că și așa...

„Hm, se cruci Mihnea Băiatu, cum dracu le-a fost dat tot la tonți de ăștia să nu se sperie de-atâtea cursuri
10 cîte a mai lăsat Dumnezeu. Și încă de la patru facultăți!”

Mihnea Băiatu îl urmărea de aproape, zăbovind însă, să ajungă în străzi ceva mai dosnice ca să-l acosteze, făurind într-una în minte fraza de introducere, care
15 să pară cît mai puțin insolită ciudatului omonim. Amurgul dospea cu spor, întinzînd chenare tot mai compacte în jurul acoperișurilor. Întunecimea crescîndă încuraja pe Mihnea; în schimb Băiatu celălalt băgase de seamă că e urmărit și întorsese în două rînduri capul, cu îngrijorare.

20 Pe urmă iuțise pasul.

Însă Mihnea, ca să nu-l sperie, lăsase pe al lui domol.

La un colț de stradă, Băiatu Mih. dispăru deodată. Atunci Mihnea se repezi.

25 Tocmai bine ajunse să-l vadă dispărînd după al doilea colț, nu după ce aruncă în urmă-i, prin roatele uriașe ale ochelarilor, privirea lui de miop.

Mihnea Băiatu se avîntă elastic ca o panteră.

30 Erau acum într-un cartier tăcut și neumblat... Era tocmai locul dorit.

Mihnea Băiatu coti la rîndu-i colțul al doilea, dar atunci deșirătura osoasă a celui alt se destinse din umbră și i se interpuse în cale.

— Mult ai să mai mă urmărești, domnule!

35 — Mi se pare că am onoarea cu domnul Băiatu Mih., eminentul student de la Drept, filologie clasică, filosofie și istorie.

— Da... și ce poștești dumneata?

40 — Îmi dați voie, glăsui Mihnea mîeros și monden, scoțîndu-și pălăria lui cea tare. Îmi dați voie: Vasilescu, doctorand în Drept.

— Da, foarte încîntat, răspunse celălalt sec, fără să-i ia mîna, ceea ce făcu pe Băiatu să se felicite c-a avut inspirația să nu-l interpeleze pe străzile mai umblate.

5 — Numele meu văd că-l știți. Acum vă rog să-mi spuneți ce doriți de la mine?

— O! Nimic... drept să vă spun... decît să vă cunosc.

10 — Cum, domnule, te ții după mine de două ceasuri ca să-mi spui că ții numai să mă cunoști? Poftim, m-am oprit. Ce? lăsa el glasul deodată. Credeai că mi-e frică.

Și-și încrucișă în semn de sfidare brațele pe piept.

15 — Vai de mine, domnule Băiatu, replică Mihnea cu efuziune. Se poate să vă închipuiți așa ceva? Dar drept ce mă luați?

— Atunci de ce te ții, domnule, după mine? izbucni celălalt și mai iritat.

20 — Dar pentru simpla plăcere de a face cunoștința unui student așa de eminent.

— Aha... *merci*... asta puteai s-o faci direct la Universitate. Însă domnul Vasilescu, nu?... doctorand, nu?... dorea să cunoască... nu-i așa... și umila mea locuință, nu-i așa?... înainte de a cunoaște pe
25 umilul ei chiriaș. Apoi, domnule, poți să le spui celor cari te-au trimes... nu-i așa... că puteau să găsească un altul mai bun. Știu, mi-a spus colegul meu Dăscălescu, nu-i așa... că mi-ai făcut onoarea să te interesezi de mine din iunie... *Merci*... Însă, acum, puteai să ai atîta prevedere, să-ți găsești măcar alt
30 nume... Tot Vasilescu, Vasilescu, doctorand, trebuie să recunoști, e imprudent... Te demaști cu o ușurință, nu-i așa... cam ieftină...

35 Băiatu abia se stăpîni să nu facă un pas înapoi, de stupeare.

„De unde poate ști imbecilul ăsta că mă cheamă altfel?”

40 — Vezi, vezi că te-am demască, urlă deodată Băiatu Mih. triumfător, prinzîndu-i mișcarea. Ho, ho! va să zică ați ajuns acum să urmăriți lumea... Să dați atacuri nocturne... urla Băiatu Mih. cît îl

lua gura, dinaintea lui Mihnea Băiatu, care se uita îngrijorat în juru-i și pentru prima oară binecuvînta spiritul de economie al Prefecturii de poliție la recrutarea agenților.

5 „Asta mi-ar mai trebui... să-mi ceară semnal-
mente și să vadă nebunu c-a avut dreptate... Să
se afle la poliție pricina acestei urmăriri... Și domnul
Ștefan să citească în gazete, în loc de știri din Capitală:
un caz nostim... Într-adevăr, tare nostim...”

10 — Te rog, te rog să nu te miști! urla înainte Băiatu
Mih. Dar ce, nu este poliție aici?... Aha, poliția vine
numai cînd pornim noi... nu-i așa... numai contra
noastră... dar pe ei... aha... te pomenești că ești
chiar de la poliție dumneata...

15 Abia acum Mihnea Băiatu își aminti că astă-vară,
colegul de la Brăila al acestui nebun îl informase că
stimabilul e și înfocat luptător naționalist...

— Stai, domnule, pentru numele lui Dumnezeu,
nu mai țipa așa... am să-ți explic îndată.

20 — Nici o explicație, domnule... Mă rog, atîta să-mi
spui, ești de la poliție... sau ești trimis din partea
lojilor.

— Care loji, domnule?...

25 — Aha... te faci neznai... Hrubele iudeomasonice,
amice... Loja Marelui Orient... sau alelalte toate,
șmechere...

Băiatu răsuflă ușurat, nu atît că se duminise acum
de-a binelea, dar pentru că Băiatu Mih. scoborise în
sfîrșit glasul.

30 — Fii serios, domne, și lasă-mă în pace cu hrubele
dumitale...

— Ce să te las, ce să te las... aha... nu pleci
de-aici pînă nu vine poliția...

35 Vocea exaltatului începuse iar să crească amenin-
țătoare...

„M-a luat dracu, își zise Mihnea, nemaigăsind vreo
poartă de ieșire. S-a dus dracului licența la iunie
viitor...”

40 Dacă aș fugi, gîndi el aruncînd priviri disperate
în juru-i, cataligele ăstuia m-ar ajunge din două să-

rituri... Să-l pocnesc o dată, treaba se-ncurcă și mai
rău... gazetele toate o să zbîrnie...”

Și nemaigăsind nimic altceva, nefericitul Mihnea
duse instinctiv mîna la frunte. Se închină involuntar.

5 — Doamne, Maica Domnului! Vezi-ți de treabă,
domnule, ce te-a apucat?... Ascultă aicea să te
lămuresc...

Și se închină pentru a doua oară...

10 Cînd ridică ochii spre înaltul și deșiratul său omonim,
acesta îl privea încă uimit prin căscăturile ochelarilor,
care aveau aceleași dimensiuni ca și gura-i de asemenea
larg căscată și rotundă... Crucea fusese semnul
mîntuitor.

— Adică nu ești mason?...

15 — Da nu sunt, domnule, și lasă-mă în pace cu
masonii dumitale... Sunt om ca toți oamenii, oltean,
creștin ortodox și întrucît privește francmasoneria...

20 Aci Mihnea Băiatu complectă cu o serie de argumente
stereotipe și profund românești dovada afirmațiunei
sale, argumente atît de drastice, că nu mai fu nevoie
de nici un adaos.

25 Băiatu Mih. îi întinse mîna frățește, tocmai cînd
gardistul apărea după colț și arunca o privire îndelungă
și întrebătoare, în adîncul străzei, celor doi indivizi,
cari porniră cu pas domol și prietenesc.

Pentru a cîștiga definitiv pe noul său prieten,
Mihnea a întrebuițat metoda clasică: o serie de mese,
plătite la timp potrivit de distanțat pe toată durata
anului, astfel ca focul sacru al amicitiei să fie între-
ținut cu spor și prisosință pînă-n iunie viitor. Așa,
băiatul domnului Ștefan avu prilejul să devie și na-
ționalist, căci celălalt Băiatu nu-l lăsă deloc cu teoriile
lui politice.

35 Îi mărturisise că sunt omonimi, și chiar în legătură
cu această potrivă de nume explică Mihnea prietenia
subită care-l cuprinsese deodată, auzind că poate fi
un Băiatu atît de eminent student, atît de muncitor
și de dornic de a cuprinde cu mintea atîtea științe
deodată. Îi declară și lui că e doctorand la Drept,
40 însă deocamdată nu s-a hotărît încă nici să intre în

magistratură, nici să se înscrie în barou, nici să-și dea examenele la doctorat.

— Înțelegi, am lăsat un spațiu cam adânc între licență și doctorat... Nu vreau să spun c-am uitat
5 totul și că mi-e greu să reîncep... Eu n-am dat examenele așa cum ți le-ai dat dumneata, eu m-am mulțumit să citesc de mîntuială cîteva săptămîni înaintea fiecărei sesiuni... Așa că și cînd m-am trezit licențiat, mult mai mult decît la început tot nu știam. Și nu mă prea
10 prăpădesc eu cu firea pentru atîta... Dreptul este experiență... Cîteva luni de practică la tribunal și mai cu seamă prietenia cu un grefier te învață de cincizeci de ori mai mult decît șapte doctorate la facultate. Totuși aș fi vrut să nu încep fără doctorat...
15 Însă nu pot să citesc... Nu mai pot... Sunt blazat... Știi, mie mi-a plăcut mai mult viața decît... Înțelegi... Și de aceea aveam nevoie de stimulent, vream să văd băieți tineri învățînd cu poftă, să-mi facă și mie poftă. Așa, ca o amintire, înțelegi, m-am pomenit
20 atunci la ușa secretariatului de la Drept, în fața listelor. Acolo ți-am văzut numele identic cu al meu. Am văzut: elogii. M-am informat de dumneata. Întîmplarea a făcut să găsesc tocmai pe prietenul și concetățeanul acela al dumitale, Dăscălescu. Înțelegi... nu mi-a venit să-i spun că sunt Băiatu... era prea complicat
25 ca să fi stat cu el atunci de poveste și să-i lămuresc cele ce-ți spun acum dumitale.

Și astfel prietenia lor merse pe îndelete pînă în mult așteptatul iunie; Mihnea puneă atîta preț pe seriozitatea și dragostea de învățătură a celui alt, încît
30 sconta la sigur să-i vadă, și desigur să-și vadă, numele publicat printre licențiații cei proaspeți ai acestui an.

Avea de gînd să se prezinte de îndată atunci domnului Ștefan cu marea surpriză, pe care o ținea în adîncă
35 tăcere, cu unica lui diplomă: ziarul.

„Ce zici, boier Ștefane? Așa e că nu te-am păcălit? Așa e că nu ți-am mîncat banii de pomană prin Bucu-
rești?”

Odată cu zilele călduroase de examene, Mihnea se
40 abătu deci pe la facultate. Întîlni pe Băiatu Mih.

coborînd scările, cîte patru trepte deodată, cu cataligele lui.

— Cum stăm cu examenele, boier Băiatule?

— Uite chiar acum putui scăpa de unu.

5 — Și...

— Am ieșit peste rînd să m-asculte. Mă duc repede la întrunirea de protestare... știi, iau cuvîntul...
trebuie să fi început, adio.

Și fără a-i mai lua mîna, din cîteva sărituri dispăru
10 pe ușa cea mare.

Mihnea Băiatu scoborî liniștit și se duse să bea un
șpriț. Un moment se gîndi să scrie acasă domnului Ștefan, că s-a înfipt în sfîrșit și la ultimul examen
de licență și că merge bine.

15 Emoțiile prin care ar trece cu adevărat iubitul său părinte, în așteptarea rezultatului, ar contribui de bună seamă cu un procent respectabil la felicitarea finală și pecuniară. Dar spiritul de scenă birui în sufletul acestui artist începător și neînțeles: venirea acasă
20 dimineața, odată cu ziarele care aveau să anunțe vestea cea mare, și răspunsul, negru pe alb, dat invariabilei și melancolice întrebări de întîmpinare a tatălui: „Iar n-ai făcut nimic, Mihneo?” — domnul Ștefan și cocoana Ecaterina desfăceau ziarele abia
25 după-masa, cînd se tolăneau pentru siestă pe canapelele din salon — îi păru, chiar din punctul de vedere al profitului, un procedeu tactic și mai de preț.

Și această splendidă inspirație fu cu adevărat spre
norocul lui Mihnea, căci ducîndu-se peste cîteva zile
30 la Universitate să vadă rezultatele, rămase îngrozit și crezu că-i vine rău. Băiatu Mih. nu era printre cei trecuți. Cum, adică pierduse și el examenul? Cum, un băiat ca dînsul, care a trecut numai cu bile albe, pînă acum, și cu elogii? Dar asta era nemaipomenit.

35 Pe urmă își aminti graba cu care o pornise, atunci cînd îl întîlnise, la întrunire.

„Asta e... politica distruge în țara noastră și pe cele mai valoroase forțe. Ce mă făceam eu acum, dacă-i scriam domnului Ștefan?”

40 Și Mihnea Băiatu porni descurajat și trist, ca unul care personal ar fi căzut la examen. Mai mult chiar,

ca unul care și-a pierdut definitiv posibilitatea de a se mai vedea cu o diplomă universitară. Căci dacă nebunului de ambițios îi vine cheful să renunțe la Drept, după această teribilă înfrângere pentru dînsul!

5 Și ochii lui Mihnea rătăciră turburi printre grelele pietre funerare. Ba încă se și închipui în fund de mormînt, cu pieptul apăsător de greutatea tuturor la un loc.

Abia cînd îi mai trecu această covîrșitoare uluială, care la o vîrstă ceva mai înaintată i-ar fi fost fatală, Mihnea putu să-și dea seama că nu văzuse chiar deloc numele omonimului său pe listă. Or, fie că ar fi căzut, fie că numai s-ar fi retras din examen, numele, în orice caz, ar trebui să figureze acolo...

10 Iar puțin mai tîrziu întîlni pe Băiatu Mih. în culmea fericirii. Luase absolvența cu izbîndă mare, la Litere, la patru specialități. Mihnea trebui să-l felicite și să se bucure din tot sufletul. Chiar îi oferi și o masă, în decursul căreia îl întrebă, așa, ca într-o doară:

— Ei, acum, la toamnă, vine rîndul Dreptului.

20 — Nuuu...

— Cum, te lași de Drept? strigă îngrozit Mihnea, plesnind cu șervetul în farfurii. Dar ce faci, domnule? Dumneata îți dai cu piciorul la viitor.

— Da nu-mi dau deloc.

25 — Păi crezi că cu Literele dumitale ai să faci treabă în viață? Păi ce faci dumneata cu Literele, domnule? Dreptul, domnule! Toți oamenii mari ai țării au fost și sunt avocați... Uite, Take Ionescu, Titulescu... î... Iuliu Maniu... V... V...

30 — Cu toate astea, la toamnă, trebuie să sfîrșesc cu Literele. Trebuie să-mi dau toate licențele. Dreptul la iarnă.

— Așaa?! răsufă ușurat Mihnea.

Dar un pic de îndoială tot îl mușcă de inimă.

35 — Bine, da ai să poți da dumneata atîtea licențe la toamnă... ca să poți fi sigur că la iarnă rămîi numai cu Dreptul.

— Hî... mîrîi drept răspuns Băiatu Mih. Și întoarse capul într-o parte, oarecum jignit că prietenul lui nu-l cunoaște. La iarnă *am luat* licența în Drept, declară el solemn, întrebînd, pentru a arăta cît e de sigur,

trecutul în locul viitorului, și întinse mîna lui Mihnea, în semn de legămînt... Se poate să las eu Dreptul, domnule!... se întrebă el cu tonul care arăta de la sine cît de absurdă putea fi chiar numai această bănuială.

5 Atunci Mihnea, oprindu-și fericirea strigătoare în piept, prinse chiar puțin curaj și încercă să-și plaseze un mic deziderat:

— Uite ce! iscodi el... Nu s-ar putea să dai Dreptul la toamnă și să lași Literele pentru la iarnă?

10 — Dreptul la iarnă! repetă laconic, în loc de răspuns, Băiatu Mih. Și-n semn că e nestrămutat în deciziunile lui, schimbă vorba.

— Dreptul la iarnă! spuse și Mihnea domnului Ștefan, cînd se duse să-și petreacă vara la casa părintească.

— De ce, mă Mihule, nu vrei tu să te scapi de el la toamnă, stăruie, în mai multe rînduri, mînos, domnul Ștefan... Ai mai rămas cu ultimul an... Încă o efortare și... ai scăpat.

20 — Dreptul la iarnă, ripostă sec Mihnea. Dar pentru că în orice caz el era mai puțin uscat ca Băiatu Mih., nu se putu să nu completeze: Știți, la mine vorba e vorbă... De ce să spun toamnă, cînd o să fie la iarnă... Am socotelile mele.

25 Toamna, se petrecu întocmai cum spunea Băiatu Mih. El termină cu toate specialitățile de la Litere: luă istoria, filosofia, latina, greaca, romanica, ba, ca secundare, mai luă pe deasupra româna și franceza. În fața rezultatelor, Mihnea Băiatu rămase ca trăsnet; chiar pînă acolo nu credea că ar putea merge cineva cu învățătura, oricît de vrednic ar fi și oricîtă dragoste de carte ar avea. Cineva, pe care-l mai chema și Băiatu.

35 Totuși o îndoială nouă i se zvîrcoli neplăcut prin minte. Germana. La germană Băiatu Mih. nu-și luase licența. Nu cumva o să se petreacă iar vreo nouă dislocare de licențe la iarnă?

40 Alergă deci să-l felicite și să se asigure că, în orice caz, sesiunea de februarie e dedicată Dreptului.

— Germana, cred c-o mai lași și pe iunie.

— Păi am dat și germana, domnule, dar tot ca secundar. Pe iunie îl rezerv pentru altceva, mult mai înalt.

Deci trăgînd în toamna asta la domnul Nisipoiu, Mihnea era asigurat în privința titlului universitar. Mai rămînea, pentru a și-l valorifica la nevoie, ceva mai tîrziu, să înceapă liniștit examenele și s-o ia agale cu primul an. Și pentru a călca în sfîrșit cu pasul drept și plin în această mult și van încercată întreprindere, iacă, acum norocul îl adusese lîngă acest grefier plin de Drept — dar din cel substanțial — și de regrete, al cărui fiecare cuvînt era un îndemn și fiecare oftat — o alarmă.

Numai că teribilele *Elemente de drept roman*, fie ele ale lui Longinescu, fie ale lui Girard, continuau să însemne o încăpățînată disonanță în acest concert de armonioase împrejurări!

Toate aceste amintiri trecură prin mintea lui Băiatu, pline de vigoarea lucrurilor și întîmplărilor proaspăt văzute și trăite. Dar soarele se ridicase, în răstimp, de tot deasupra casei domnului Nisipoiu, așa că în camera lui Mihnea domnea acum umbra răcoroasă a nămiezelor din odăi. Prin aerul clar și neirizat, el văzu jucînd deasupra capului rari funigei de cremă de dinți uscată. Își aminti că e cu periuța de gură în mînă și țîșni din pat ca să-și termine toaleta. La două, cînd sfîrși să se îmbrace, o foame ascuțită îl încerca cu vîrfurile ei de bold prin măruntaie. Plecă repede, de frică să nu întîlnească pe domnul Nisipoiu, cu chef de vorbă, ca omul după masă.

Cu cît se vedea mai mult ocolită, cu atît doamna Nisipoiu se îndîrjea mai zdravăn întru înfrîngerea rezistentului ei chirieș. Ceea ce o ațîța pe dumneaei mai mult, în această neogoiată ofensivă, era că ocolul adversarului nu părea brusc și definitiv. Dimpotrivă, instinctul ei de femeie cetea lămurit în ochii lui Mihnea adîncul regret că trebuie să-și dea toate ostenețele ca nici o împrejurare proprie și vicleană să nu-i surprindă pe amîndoi prin casă, singuri și dezarmați de fragedele

lor scrupule (doamna Nisipoiu le zicea „prințipiuri“). Ea aproba chiar pe Mihnea Băiatu pentru atitudinea lui cinstită; și această frumoasă calitate sufletească era o podoabă mai mult la șiragul de virtuți care-o trăgeau imperios spre dînsul.

Astfel, fără să se fi ajuns încă pe creasta aceasta de munte cu multe alunecături într-o parte și-ntr-alta, ei nu erau totuși prea departe, în ceața de înălțimi în care se dibuiau. Dar Fundătura celor Șapte Fîntîni și străduțele din împrejurimi de mult îi pusese unul în brațele celuilalt.

Poate numai pentru o „confirmare juridică“, precum spunea Piscușescu în limbajul lui, convinsese tînărul, neobositul și într-adînc clarvăzătorul arhivar, pe mama sa, doamna Filofteia Piscușescu, să invite familia Nisipoiu la sindrofia ce se proiectase pentru ajunul Sfîntului Mihai.

— Poți să aduci și pe domnu pe care-l aveți în gazdă, nene Bănică.

— A... e un băiat, mă... cum nu s-a mai văzut.

— Atunci, te rog, adu-l chiar „cu *manu militaris*“, dacă nu vrea de bunăvoie.

Dar pentru Mihnea Băiatu nici nu putea fi vorba despre astfel de proceduri drastice ca să poată fi adus la o sindrofie. Acolo se pot găsi cocoane, domnișoare, se pot face flirturi pe deasupra capetelor de mahalagii nepricepuți în arta privirilor și a surîsurilor, se pot pune pe îndelete temeliile zdravene ale unor aventuri care de cele mai multe ori lasă amintiri neșterse, capital neprețuit pentru cei ce-și socotesc plăcerea cea mai mare a sufletului, aceea de a-și istorisi peripețiile vieții, cu atît mai minunate, cu cît, mai complicate fiind, povestitorul a știut să le stăpînească ițele și să rămînă totdeauna deasupra lor.

... Astfel, în seara știută, familia Nisipoiu, însoțită de tînărul și elegantul ei chirieș, își făcu intrarea în salonul Piscușescăi. Arhivarul le ieși înainte în sală și ajută pe doamna Nisipoiu să-și scoată mantoul cu guler de blană. Filofteia îi aștepta în ușă și-i luă în primire cu un zgometos sărut trîntit în mijlocul obrazului Polixeniei, care se întoarse repede la oglinda cuierului

ca să constate ravagiile aduse de această mahalagioaică de modă veche dichisului ce-și făcuse cu atîta migală, cu pudră și roșu. Domnului Nisipoiu, amfitrioana, dreaptă și cu păr alb, îi duse singură mîinile la buze, admonestîndu-l cu strășnicie că a uitat-o cu desăvîrșire, grăbindu-se apoi cu zîmbet perfid să și-l scuze tot dînsa — în vreme ce grefierul prezenta pe tînărul Băiatu — și cu aceeași voce răsunătoare, ca să răzbată adînc înapoi, în toate urechile din salon:

— Vă cred, vă cred, dacă v-a sosit așa mîndrețe de chiriaș... Cum să nu ne uitați pe noi ceștelalți... Îmi pare bine, domnule Băiatu!... Băiatu? Da stai, frate, nu ești dumneata rudă cu Mișică de la Caracal... nu..., aha, da, da... ăla era Băiețelul... Băiatu, n-am cunoscut... adică... ce zic eu...

Dar, intrînd în salon, și doamna Nisipoiu și Mihnea avură unele surprize. Mihnea recunoscă printre cei dinăuntru, desigur musafiri ca și dînsul, pe domnișoara cea subțire, cu care avusese odată plăcerea să călătorească în tramvai și să se contemple reciproc într-unul din geamurile vagonului, plăcere brutal întreruptă de apariția menajului Turcitu. În schimb, coana Polixenia cu greu putu să mențină expresia de bucurie a zîmbetului de bună cunoștință, care trăgea greu să se preschimbe în uimire și oroare, cînd trebui să răspundă rînjetului lătăreț al bătrînului care venise să închirieze camera în aceeași zi cu Mihnea Băiatu.

— Domnul Gavril Gălușescu, îl recomandă coana Filofteia, clipind cu tainic subînțeles.

— Vă mai aduceți aminte de mine, doamnă, rosti greoi și apăsător domnul Gălușescu, după ce musafirii se așezară. Am vrut să închiriez odaie mobilată la dumneavoastră.

— Da, mi-aduc aminte, răspunse curajos coana Polixenia. Numai că, ați nimerit prea tîrziu, cu părere de rău...

— Ba, chipurile, eu am venit la vreme, că m-ați chemat la răspuns după-amiază... Da să vede că ați preferat *la preț* pe domnul...

Se făcuse tăcere adîncă din partea tuturor celorlalți, ca domnul Nisipoiu să audă bine această împrejurare

ignorată de dînsul, dar cunoscută așa de limpede de toată mahalaua.

Coana Polixenia schimba fețe, fețe. Se vedea bine că se străduiește, fără prea multă izbîndă, să-și păstreze calmul și mai cu seamă zîmbetul care-i sta pe buze ca o floare într-un cazan de catran. Fața îi înnegrise și pieptul ei clocotea. Simțea cum îi vin, una peste alta, agitat, toată colecția de cuvinte cu care cei obraznici trebuiesc puși la locul lor și pe care putea s-o depene un ceas în șir, ca o adevărată și vrednică urmașă a părinților ei, băștinași din tată în fiu în Fundătura Șapte Fîntîni:

„Da ce te privește pe tine, ghiuj bătrîn... Iau pe cine-mi place în casa mea și n-ai să te amesteci tu, gură strîmbă... Mai bine vezi-ți de fâlcile cari ți s-au scofilit, de-ai început să rîzi ca moartea... Nu vezi că miroși a colivă cale de-o poștă...”

Asta i le spunea toate coana Polixeni ghiujului bătrîn, și încă și altele și mai și, dar numai în gînd ca să nu facă pe plac Pîscupearcăi, Marghioliței Balama (devenită Balaman) cu sfrijita ei de studentă, Vasilica (Vevé, de...), domnului Vulpache, celălalt grefier de la ocol, cămillei de nevastă-sa și calului de fiică-sa, rămasă văduvă de tînără, de-a dracului ce-a fost, că a știut să-și bage repede bărbatul în pămînt, ca să poată să-și dea poalele peste cap nesupărată de nime...

O, ho, cîte ligheane de lături n-avea coana Polixeni să le împrăște pe toate... la o adică. Le știe toate tainele și metehnele... Dar nu vrea să le facă pe plac... Căci întru întîii ele ar fi rîs cu poftă mare c-au scos-o din sărite... și pe urmă c-au aruncat otravă adevărată între ea și domnul Nisipoiu, de vreme ce a usturat unde a căzut...

— Îmi pare bine c-am găsit la dumnealor, arată ghiujul spre Marghiola Balama, tot cu două mii cinci sute de lei, apasă el grav pe sumă, privind drept în ochii domnului Nisipoiu...

— Se poate, domnule, tăie scurt coana Polixeni, da, vezi dumneata, cu bătrînii e foarte greu... Eu spun verde, pentru că s-aduse vorba, bătrînii sunt mai pre-

tențioși ca femeile, la o cameră mobilată, și eu servitoare n-am, că nu-mi dă mâna... La coana Marghiolița s-o putea, că sunt două femei.

Aci domnișoara Vevé avu tresărire de umeri, ca și
cînd i-ar fi pus cineva o lamă rece de metal pe grumaz.
Era gata să spună înțepat:

„Eu nu deretec camere de chiriaș!”

Dar mama ei îi luă înainte, încă și mai înțepată:

— Fata mea nu scutură camere de chiriași... Ea
are alt rost pe lume...

— În sfîrșit, conchise coana Polixeni, abia stă-
pînindu-și un zîmbet de răutate, cu bătrînii e greu;
poate, de... într-o noapte are nevoie de-o doftorie,
de doftor, de spițerie... continuă ea fără milă, hotărîtă
să plătească pînă la ultima para, în vreme ce domnul
Bănică îi făcea semne desperate, din spatele arhi-
varului, să înceteze...

Dar ea nu vrea să vadă, nici s-auză.

— Ba și de popă! se auzi vocea groasă a celui
vizat...

Și domnul Gălușescu se puse pe un rîs zdravăn,
căruiua îi puse punct o tusa tot așa de zdravănă. Iar
coana Polixeni plimbă biruitoare privirea asupra
asistenței, pe care de la început o simțise pregătită
ca să-i „facă figura”. Părea că spune: „Mă rog, căruiua
îi mai dă mâna...”

Vulpache și Piscupescu se priviră pe furiș, invi-
tîndu-se reciproc. Dar nimeni nu mai îndrăzni să se
avînte în arenă.

Băiatu se așezase lîngă domnișoara Balaman, cu
care-și verifica, reciproc, titlurile universitare.

— A, sunteți în întîiul la Științe, constată el cu
vădită surpriză și plăcere... La fizico-chimice...
Sunteți în ritmul vremii... V-ați pasionat desigur
de ultimele descoperiri... de progresul din ce în ce
mai accelerat al omenirii...

— Da, răspunse ea repede, și unde mai pui că la
Științe sunt concurenți mai puțini la catedrele secun-
dare...

— Da, aveți dreptate, continuă el apreciind spiritul
practic al copilei. Cele mai multe vacante sunt orele

de știință... Apoi e și frumoasă, își dădu el din nou
cu părerea... Bunăoară pe mine, dacă aș fi urmat
Științele, m-ar fi pasionat optica, declară el cu un
ușor accent de glumă...

— Optica, ce idee! făcu ea... E cea mai insipidă...
Geometrie multă și plictiseală... Eh, deveni apoi
mai concedantă. În ansamblu cu celelalte ramuri
ale fizicei mai merge... Știi, vibrațiile, undele lumi-
noase... Dar așa, luată aparte... e groaznică...

— Mă mir c-o găsiți astfel... continuă pe acelaș
ton Băiatu. Mie, tocmai partea geometrică mi-ar fi
plăcut. De exemplu, ce ziceți de legile reflecției
luminii... Și pentru că domnișoara Balaman îl privea
cam nedumerită, el se gîndi că trebuie să-i dea aluzia
pe șleau, coborînd puțin vocea: Legile reflecției lu-
minii, cu aplicația lor la geamurile de tramvai...

Ea-l privi și mai nedumerită, apoi deodată se
lumină și pufni în rîs.

Deveniră prieteni buni și fata îl urmări toată seara
cu simpatie, aruncînd din cînd în cînd priviri furișe
spre doamna Nisipoiu. Mai ales cînd coana Polixeni
își trăda neliniștea prin vreo privire intrigată sau
prin vreun cuvînt șuierat or voalat, șchiopătînd brusc
în mijlocul conversației, studentei în fizico-chimice
i se umplea fața de razele fericirii.

Pentru a o îndepărta de dînsul, doamna Nisipoiu
îi propuse să cînte ceva la pian. Fata începu să facă
mofturi, dar cînd Băiatu își uni la rîndu-i rugămintea
lui a cu tuturor, domnișoara Vevé se supuse.

Dar, spre uimirea tuturor, Băiatu se îndreptă la
rîndu-i cu pași siguri spre pian, se așază lîngă fată și,
la momentul trebuincios, întoarse pagina caietului de
note. Acest gest, care implica desigur și știință în
materie, îl ridică definitiv și peste măsură în ochii
asistenței. Domnul Nisipoiu exulta.

— V-am spus eu, șoptea el lui Piscupescu și lui
Vulpache. Țasta este un fenomen... Țasta, domnule,
văd c-a știut să profite de noroc...

— Cum să profite de noroc, nene Bănică?

— De noroc... c-a avut părinți bogați... cari i-au
pus cartea în mînă... Și el n-a lăsat-o, ca atîția...

Of, legea mă-sei de viață, nici eu n-aș fi lăsat-o, mă băieți...

Dar după două, trei cîntece, prea cunoscute, și pe care asistența feminină, cu Piscupescu, le acompania de-un zumzet surd de voci, d-ra Vevé începu să greșească.

— La diez... o îndreptă Băiatu, încurajînd-o, dar asta o descurajă și mai mult...

— Mai bine cîntă dumneata, făcu ea, cedîndu-i locul.

El vroia s-o oprească, dar toată lumea se asocia la propunerea fetei. Băiatu primi și, în semn de consimțire, trecu toate clapele sub galopul sigur al degetelor. Cu toate că era bun cunoscător al notelor, el cînta numai după ureche; el putea foarte bine să corijeze pe alții cînd nota era falsă, însă el, personal, era incapabil să urmărească un text, cînd începea să-i zică. Însă îi „zicea”. Avea o ureche minunată, care nu putea să dea greș niciodată. Îi plăcea atunci să-i urmărească degetele lungi și osoase, jucîndu-se pe clape, apoi își lăsa capul pe spate, cînd știa că partea care a venit la rînd este tocmai cea care place mai mult auditorilor; numai rar arunca ochii pe note, fără a vedea însă nimic, spre a arăta că deși se folosește mult de memorie și mai pune cîte o floriceică de la el, ici, colea, nici textul adevărat nu-l neglijează. Imediat apoi, după ce lăsa să se înțeleagă c-a rămas tot pe drumul cel bun, își răsturna iar capul pe spate, or îl plimba într-o parte sau alta, aplecîndu-l domol la o melodie mai lunguroasă.

După ce execută ce avea mai ales și mai la modă în repertoriu, se retrase, în protestările tuturor, cerînd să se execute la rîndu-i și proprietarul pianului.

Și-și plimbă nesigur privirile de la arhivarul Piscupescu la coana Filofteia. Dar proprietarii pianului nu știau să cînte.

— A, probabil, se dumiri Băiatu, ați avut o domnișoară în familie...

— M...da...și a *deces*...asigură coana Filofteia.

Dar Băiatu prinse atunci zbor furișat de zîmbete pe fețele tuturor. El îl atribui desigur pronunțării

incorecte a cuvîntului „radical”, pe care coana Filofteia ținuse să-l întrebuinteze. Însă coana Polixeni îl lămuri în șoaptă:

— Minte! Fiică-sa care a *deces* — apasă ea intenționat pe acest cuvînt — nu știa să cînte. A fost al unui biet profesor chiriaș și l-a oprit zălog pentru chirie, dinainte de război, care a și dispărut cu *acele evenimente*.

Informația asta îi plăcu foarte mult lui Băiatu. De cînd, doar, nu era el de părere că nici chiriașul, cînd îi vine apa la moară, nu trebuie să cruțe pe proprietar! Ba se simți atît de dispus, încît, deși insistențele se mîntuiseră, se așeză din nou la pian, din proprie pornire, în aplauzele tuturor.

De astă dată arta lui Băiatu a făcut furori. Căci el intră acum în domeniul vast, în care se plimba ca pe o moșie strămoșească, al sîrbelor, al jocurilor și al cîntecelor românești. Teancul de note fu lăsat acum în pace. Iar mai către urmă, cînd paharele de vin se înmulțiră și cînd pînă și ochii domnișoarei Balaman se împărtășiră din culoarea licorii Domnului, cîntecele începură să alunece ușor pe panta lucrurilor fără perdea. Domnișoara Vevé rîdea, foarte rușinată, dar amuzată, pînă la hohot înfundat și sughituri. Însă Băiatu știa să întoarcă frîna la timp, sărînd dintrodată de la repertoriul obraznic al mahalalei, la celălalt, mai cuviincios, chiar cînd e îndrăzneț, al poporului. Uneori, pentru asistența de astă-seară, atîngea chiar ineditul:

Pădure

Pădure

Pădure ca la Hirtoape,

Lele, Dodă,

Fetele mă iubesc toate...

Nevestele jumătate,

Văduvele-a treia... parte.

El se acompania abia șoptit, însă rotunjind bine cuvintele ca ele să intre în toate urechile. În vremea aceasta, doar basul ținea ușor hangul. Pe urmă melodia era atacată din nou și din plin numai din pian și de data asta făcea atîta vuiet, de parcă toate clapele

s-ar fi pus să cînte de-a valma, ca toate broaștele înnebunite subit în iaz.

Izbînda fu desăvîrșită. Coana Polixeni regretă că n-are pian. Coana Filofteia îl invită să vie cît mai des.

5 Și, arătînd spre Vevé, îl asigură:

— Aici, la mine, mai totdeauna se adună fete frumoase.

Doamna Balaman îl invită și dînsa. Iar Vevé lăasă, în șoaptă sugrumată, să-i scape viitorul loc de întîlnire, departe de toți ochii și de toate urechile.

10 Mîinile lor se strîngeau adesea cu putere și genunchii se atingeau, fără să se retragă.

Amănuntele acestea scăpau ușor celorlalți. Numai ochiul coanei Polixenia veghea. La început ea crezuse că pîrdalnicul ei chiriaș doar dînsei îi aruncă priviri pătimașe pe deasupra capetelor. Dar ochiul ei, puțin cam îngrijat de această asistență care-i chema odorul în toate părțile, descoperi ușor că-n vreme ce hoțul ăsta de oltean își îndrepta căutăturile spre dînsa cu aer șiret și conspirativ, ca și cînd ar fi spus că toate 20 astea nu-s lucruri decît de moment, mîna lui se plimba discret și stăruitor de-a lungul soldului fetei.

Coana Polixeni se oțări ca o leoaică.

25 „Ea-și bagă *formele* în mîna lui!” se încredință ea în gînd și-și jurui să scape pe bietul băiat de la pierzanie.

Dar odată cu hotărîrea ei se întîmplă ceva atît de neașteptat, că ea însăși rămase multă vreme uluită, iar indignarea i se urcă deodată atîta de multă în gît, încît crezu că se sufocă. Privind cu totul într-altă 30 parte, Băiatu șopti cîteva cuvinte, apoi ieși afară. Și nu trecură două minute și fata, care întîi se prefăcu că dă o deosebită atenție conversației grupului de lîngă ușă, o zbughi pe nesimțite după dînsul. Oricît îi urmărea cu luare-aminte mișcările, coana Polixeni, 35 cîtva timp, nici nu observă că fata dispăruse.

Însă cînd băgă de seamă în sfîrșit, nici că mai pregetă. Se apropie la rîndu-i de grupul de la ușă, pe care-l alcătuiau bărbatu-său, domnul Gălușescu și Vulpache. Cocoanele celelalte formau alt grup, iar 40 Piscupescu, de cînd tăcuse pianul, pusese patefonul în mișcare „cu niște plăci noi, *pe cîinste*, onorabil public”.

Muzica patefonului luase la timp locul pianului, astfel că, multă vreme, cei dinăuntru n-ar fi băgat de seamă desigur dezertarea tinerilor.

Doar coana Polixeni stătea pe jeratec. Ea zîmbea silit la gluma lui Gălușescu:

— Zi, ți-era frică să nu mă găsești înțepenit într-o bună dimineață, hai, coană Polixenio!

Dacă ar fi stat cu mintea la cele ce-i spunea, coana Polixenia ar fi putut poate să bage de seamă că risul lui Gălușescu nu era prea deschis, ba că ochii lui erau puțin cam măriți de spaima propriei glume. Vorbea de urît, parcă să scape de el...

Însă Vulpache aduse vorba iar de metehnele lungului lanț de judecători și de ajutori, de care avusese parte judecătoria lui.

15 — Da pe Barzon, ți-l mai aduci tu aminte, Nisipoiule...?

Și cînd luară pe Barzon în primire, coana Polixenia văzu bine că nu se mai află între ei. Nici chiar Gălușescu n-o mai vedea, pentru că, deși gura-i rîdea, ochii lui se măreau tot mai mult de groază privind nemișcatele umbre dintr-un colț.

„O fi și asta”, își spunea el în gînd, amintindu-și de unele scurte ameteți suspecte și îngrijorătoare cu care se ferise să-și alarmeze proprietarii din urmă. 25 „Într-o bună dimineață... Hm... într-o bu...”

Ea atunci se strecură afară. Și prin geamlîcul pridvorului, ochii ei căutară sub copacii gîrbovi și aproape goi. Alături, pe-o bancă, cei doi tinerii își țineau și acum genunchii apropiați, dar luna nu putea să-i spună coanei Polixeniei, atît cît se prelingea printre frunzele necăzute ale crengilor, dacă mîna lui o înlănțuise. Mai mult se putea bănui lucrul acesta, pentru că 30 prea erau lipiți umăr la umăr. Dar coana Polixeni n-avu nevoie să zăbovească mult pentru a-și putea mulțumi curiozitatea. Capul lui Băiatu se aplecă asupra capului fetei și buzele li se lipiră așa de lung, că coana Polixeni se pomeni numărînd... Și nici cînd ajunse la treizeci, cele două capete lipite de dragoste nu se desfăcură. Ea simți cuțite reci împungînd-o în toate ungherele corpului, fără milă. 40

„Are dreptate”, își spunea ea. „Are dreptate bietul băiat... Prea m-am purtat cu el rece... Doar l-am văzut că e sfios și abia lasă să-i strângi mîna... Dar iată-l, cînd îi dai curaj... iată-l ce mai cocoș îmi e. Ah, fetele ăstea, din ziua de azi”, scriși ea cu indignare, drept încheiere.

Însă nici după această constatare, care răpi o bună bucătică de timp, gurile celor de sub pomi nu se desprinseseră. Așa ceva coana Polixenia nu mi văzuse niciodată. Un gînd diabolic trecu atunci prin capu-i; cum sunt așa pierduți, să cheme toată asistența: „Ia poftim, coană Marghiolișo, să vezi ce mai succese are Vasilica dumitale...” Ar fi năvălit atunci tot salonul și răzbunarea complotului dejucat adineauri ar fi fost desăvîrșită. Ah, i-ar fi tras o plecare, cu trofeul de chiriaș alături, de-ar fi dîrdîit toată mahalaua! Dar două lucruri o rețineau: întîi, că pînă la venirea privitorilor se putea întîmpla cei doi să înceteze... Apoi „doctorelul” nostru se putea să aibă vreo neplăcere de pe urma zdravănelui și fiorosului Vulpache, care, cine nu știa în mahala, el era tatăl adevărat al copilei subțiri. Deci alungînd astfel de gînduri prea repezite, coana Polixenia se mulțumi să se strecoare de-a lungul pridvorului și se opri în cadrul ușei de la mijloc. Dar nici acum nu izbuti să se facă observată. Capul lui Băiatu se aplecase de tot peste capul fetei; parcă-l mîncă, nu-l săruta. Și parcă nu se mai sătura; ba încă era atît de lacom ticălosul, că nimic nu mai vedea, nu mai auzea, nu mai simțea.

Încît coana Polixenia se putuse apropia cu ușurință de dînsii, cu pasul ei nesimțit de fantomă. Și așteptă, compunîndu-și în minte o urare cît mai caustică, pe care să le-o adreseze la despărțire. Dar celor doi tineri li se lipiseră buzele parcă. Iar coana Polixeni se pomeni că nu se mai simte la locul ei acolo. Dădu un pas înapoi și chiar mai mulți și iar nu fu simțită. Iar pe buzele ei simțea furnici. Ajunsese înapoi la ușa pridvorului și-ar fi putut chiar să intre fără ca nesățioșii înlănțuiți să simtă că pe lîngă ei s-a plimbat îngerul necazului.

„Ce fel de sărutare e asta de ține de o jumătate de ceas!” se întrebă intrigată coana Polixeni. Și dis-

creția subită, care-o adusese înapoi, se topi acum din nou în sînul ei care tresălta pișcat de strechea nerăbdărei, a curiozității, a necazului, a otrăvei.

Examină, cu toată atenția, de aci, din ușa pridvorului. Într-adevăr nu era decît un simplu sărut. Ci, iaca, asta era chiar nemaipomenit. Adică se poate săruta cineva și cu ora!

Coana Polixeni se simțea în același timp scandalizată și fericită în fața acestei descoperiri. Nu s-ar fi gîndit măcar că are un astfel de chiriaș. Așa e cu timizii ăștia... draga mea. E mult, pînă-i pui pe drum. Pe urmă știu ei cum să umble.

Coana Polixeni nu se mai putu stăpîni; furnicile de pe buze îi umpluseră acum toată fața, sîinii, mîinile, picioarele, tot corpul. Înaintă din nou, fie ce-o fi. Pasul îi tremura.

— Să vă fie de bine, trebui ea să strige ca să se poată auzi, pentru că și vocea ei i-era sugrumată.

Cei doi se desprinseseră deodată: fata scoase un țipăt ușor și-și acoperi fața cu mîinile.

— Iertați-mă că v-am deranjat, se scuza coana Polixeni. Ieșisem să iau puțin aer și nu băgasem de seamă că sunteți aci... Dar iacă, eu mă întorc chiar acum... Rămîneți! Încurajă ea fata care se ridicase. Lasă că nu spun înăuntru... se grăbi să adauge insinuantă și protectoare, ca o deținătoare de neașteptate și grele secrete. Sunteți doar tineri... E timpul vostru acum, șuierea printre dinți. Și pentru că fata o privea neîncrezătoare, coana Polixeni o atrase spre dînsa... Mititica mea, îi spuse coana Polixeni îmbrățișînd-o... Orcînd poți să vii pe la mine... Și o sărută o dată pe buze... Vino, mîine chiar, dacă-ți face plăcere... Și o sărută din nou, de astă dată și mai lung, și mai cu multă pasiune... Poți să stai cît vrei la mine... N-avea nici o grijă, rămîne între noi... îi șopti în fundul urechei și pe urmă iar îi prinse buzele, pe care i le reținu lung, lung, îndelung, strîngînd-o înfiorată, de parcă ar fi vrut să absoarbă tot fiorul pe care celălalt îl lăsase acolo. Te voi iubi ca pe surioara mea, mi-ești foarte dragă... Și lasă, am să fac eu totul ca să fiți

fericiți... îi șoptea ea înainte, sărutînd-o rătăcită și surîzînd demonic unui plan sinistru, care acum i se lămurea tot mai deplin în minte... O să fii foarte fericită, gemu ea, strîngînd-o cu pasiune nemărginită și surîzînd neconținut necunoscutului. Hai spune, cînd vii... Mîine vrei?

Iar Mihnea Băiatu, care n-aurise decît primele cuvinte, le privea cum se îndepărtează în noaptea dulce de toamnă și auzea zvon de sărutări. Nici el nu mai înțelegea nimic... Oare cum venea asta... coana Polixenia se oferea celeilalte... hm, ce-i oferea? ...

Ochii lui se înfingeau nedumeriți în întunerecul curței, în care conturul învoalt al Polixeniei ducea tot mai adînc silueta fină a fetei.

Cînd sindrofia se sparse, coana Polixeni șopti la urechea lui Băiatu...

— Are să fie bine, ștregarule...

Și-l strînse de mînă sălbatec, palpitînd din tot pieptul și vîrsînd flăcări pe ochi.

La judecătoria de ccol din mahala, activitatea curgea neîntreruptă de la o zi pe alta. Și Vulpache și Piscupescu erau mulțumiți că Nisipoiu nu se amestecă la nevoile împričinaților. Din cînd în cînd, primea și el să facă vreo jalbă cîte unui năpăstuit. Asta cînd motivul acțiunii i se părea foarte interesant. Dar cînd reclamantul se apucă să-i plătească, el îl trimitea la băieții cari făceau copiile. În privința asta avea ambiție ca de magistrat: să nu i se spună că a primit sub un chip sau altul bani de la „părți”. Mai ales că adesea și judecătorul — *domnul consilier* — și ajutorul îi cereau și lui părerea la darea hotărîrilor. Mai mult încă, îl chemau în unele *spețe* la sfat, chiar dacă Vulpache luase *ședința*, iar pronunțarea hotărîrei se amînase. Dar niciodată nu se întîmplase ca să fie chemat și Vulpache la *ședințele* lui Nisipoiu.

Asta o băgase de seamă și unul și celălalt. Apoi consilierul, care ținea morțiș să treacă la Curte, ținea deocamdată un cabinet de instrucție, de unde i se părea lui că se va putea agita mai în voie, decît de la această judecătorie de pace, pentru țelul dorit:

acolo vrea să tragă și pe Nisipoiu, cu toate că pe-acesta nu-l prea atrăgeau spețele penale. Însă consilierul, care mai ales față de dînsul nu făcea nici un secret din proiectele sale, îl asigura că popasul la instrucție va fi trecător. Dar Vulpache, la urechea căruia răzbătuse toate acestea, se făcea că nu-i e necaz. Chiar și cînd domnul consilier îi felicita colegul în fața tuturor:

— Măi Nisipoiule, măi, păcat de tine! Cum n-ai făcut tu, măi, liceul, c-ai lua facultatea toată într-o sesiune! Mă, să știi că dacă trec la instrucție nu te las... să nu care cumva să faci prostia să nu primești... Lasă că n-are să-ți fie rău cu mine...

Pe cînd Vulpache primea complimente cu totul de alt soi: „Habar n-ai, Vulpache!” or: „Măi Vulpache, ție ți-ar fi stat bine cu șorț dinainte și cu balanța în mînă...” or: „Mă, cîntarul dreptăței nu e balanță de oltean...”

Alteori, domnul consilier, om foarte nervos, se înfuria zdravăn:

— Asta e hotărîre, Vulpache!? Țștia sunt „motivele” care ți le-am dat eu... Idiot ești, mă...

Aprodul, pentru că toate lucrurile astea se petreceau în cabinet, trăgea cu urechea. El doar avusese atîtea de pătimit după urma lui Vulpache și a lui Piscupescu... Se strecura repede spre grefă și șoptea la urechea domnului Nisipoiu:

— Domnu consilier a făcut iar pe domnu grefier Vulpache idiot.

— Cînd?

— Iaca, acum.

Nisipoiu surîdea ascuns. Îi plăcea. Era singura lui satisfacție față de colegul care făcea bune afaceri din postul lui și pe care, mai din bunătate, mai din dispreț, nu-l denunța cînd îl prindea cu cîte vreun matrapazlîc. Nici nu făcea măcar vreo aluzie judecătorului, ca să-l pună pe urmele faptei necurate or îndoielnice. Se mulțumea cu atîta; mai ales cînd apostrofa se petrecea în fața lui. Sau cînd, după ce dispărea micul aprod, revenea după cîteva momente, de astă dată radios, cu pas apăsător și strigînd cît îl lua gura:

— Domnul grefier Nisipoiu, la domnu consilier...

— Da de ce mă cheamă, mă? întreba Nisipoiu cu aer neștiutor și bine prefăcut...

— Nu știi, tot ceartă pe domn grefier Vulpache acolo, c-ar fi greșit nu știu ce... Și zice că să vii dumneata...

Copiștii zîmbesc cu gura pînă la urechi și se întreprivesc semnificativ. Numai Piscupescu, care a auzit totul, dincolo la arhivă, prin ușa dată de părete, se întunecă și repede nervos maldărele de dosare.

Odată puștiul îndrăznise să lămurească:

— Zice ca să vii dumneata, să îndrepti ce-a greșit acolo...

— Cine-a greșit, mă? lumînarea mă-tii! a răcnit cît l-a luat gura domnul Piscupescu. Ce te-amesteci tu, mă banditul? și s-a repezit cu palma ridicată asupra lui...

Dar domnul Nisipoiu a intervenit grabnic...

— Ia lasă, Piscupescule... hai, sfîrșește...

— Îl fac praf pe mucosu ăsta obraznic, a strigat din nou Piscupescu, în culmea indignărei.

— Lasă, nu-l mai face... Aici e judecătorie, nu e poliție... judecătoria e făcută contra bătaii, nu pentru...

— Îi dau eu lui contrabătaie...

— Lucruri d-ăștia să n-aud... Ce? rări domnul Nisipoiu deodată cuvintele, apăsîndu-le și făcînd să se umple de lumină toți ochii celor mici, vrei să te raporteze la domnul consilier? N-am gust să văd pe-aici anchete și treburi d-ăștia... Mi se pare că eu le înghit, observațiile, pentru dumneavoastră... Că de ce închid ochii la multe? apăsă el și mai tare pe cuvinte.

Piscupescu nu mai zise nimic și se retrase întunecat, în vreme ce Nisipoiu se îndrepta spre cabinetul judecătorului ca să descurce greșelile lui Vulpache.

Dealtfel nici Piscupescu, nici Vulpache n-aveau interes să se certe cu domnul Nisipoiu. „Nenea Bănică” le era foarte prețios, căci sfaturile lui juridice erau minunate.

— Ce-i facem aici, nene Bănică?

— Trîntește-i o acțiune în simulație...

— Păi de ce, nene Bănică?

— Bă, fă tu cum spui eu...

Cîteodată, cînd nu era ascultat, se mai putea auzi, în grefă, dialoguri de felul acesta. Glăsuia Nisipoiu:

— E, coane Vulpache, cum s-a ales cu rezilierea aia...

Dar conul Nisipoiu fusese înștiințat din vreme, de aprod, ce se alesese de reziliere...

— Eah... facem apel...

— Mai bine ai face anulare... Bagi ceva martori... Cu probele pe care le ai dumneata nu faci nimic nici în apel...

Iar profețiile lui Nisipoiu se îndeplineau cu precizie biblică.

Dar dacă nu putea fi de glumit cu conul Nisipoiu pe tărîm juridic, în schimb vestea pe care într-o bună zi o aduse Vulpache lui Piscupescu, că madam Nisipoiu și-a găsit un chiriaș tînăr cu 2 000 de lei pe lună, pentru care a respins pe unul bătrîn cu 2 500 de lei, a fost ca o rază caldă și veselă de lumină în mijlocul iernii pustii. Va să zică le venea și Bănică puțin la mînă. „Cercetarea” cu „părțile față”, de la sindrofia coanei Filoftea, le-a întărit și mai mult speranțele.

— Ai văzut-o? Cum a ieșit cu fata lui madam Balaman, cum s-a luat și ea după dînșii?...

— Dar vedeai cu ce ochi se uita la filfizon... Și pe Vevé, s-o mînnce nu altceva...

Vulpache și Piscupescu erau răcoriți în sfîrșit.

Din ziua aceea între ei se născu un limbaj special, de cuvinte ce se încrucișau pe deasupra capetelor celorlalți, neînțelegători și nedumeriți.

— Îi zice, îi zice... striga unul din grefă...

— Solid, solid, răcnea celălalt din arhivă...

— Aha, au început să crească...

— Se văd, se văd, urla Piscupescu.

Uneori, cînd împrejurarea se arăta, nu se sfiau să-l ia direct în răspăr pe Nisipoiu. Așa, cînd piciorul acestuia alunecă odată pe-o coajă de portocală, Piscupescu strigă din ușa arhivei:

— Țin-te bine, țin-te bine, nu te lăsa jos, nene Bănică.

— Îți cresc cucuiele de doi coți în frunte, mă Bănică! rânji și Vulpache.

5 La Tancu, la cite-o țiucă, se duceau cu toții, și acolo era singurul loc unde Bănică Nisipoiu se simțea în voie cu cei doi colegi ai săi. Cu Țoiurile de țiucă în mină, glumele lor păreau în sfârșit să aibe un rost și Bănică, nepriceput la duhuri, făcea haz de ele, fără să simtă când Vulpache și Piscupescu îl împoșcau
10 chiar ceva-ceva mai tărișor. Aci însemnau și ei în sfârșit ceva și domnul Nisipoiu era mulțumit cu atîta, ca să nu se căiască mai în urmă că și-a pierdut vremea degeaba. Ba chiar observa că domnul Tancu, circiumarul negu și gros, cu fâlcile lăsate ca la boi și cu ochii ploștiți, rîdea cu multă poftă, cu rîsul lui de astmatic, dar cu îngăduință, să nu-și piardă un client, cînd cei doi duhlii își luau colegul în șfichie. Se vedea bine că și domnul Tancu, ca și mușterii ceilalți ai prăvăliei,
15 ca și cei mai mulți din mușterii prăvăliei de alături, cu dosare și citații, dealtminteri, aveau mai multă cuviință și respect față de mustața brună, cărunță, cît doi vrăbioi cioc în cioc, a lui Vulpache și față de ochiul șiret și nasul roș al lui Piscupescu, decît de matahala de trup uriaș, bun și inofensiv, a domnului Nisipoiu. Domnul Bănică le vedea și le înțelegea el
20 toate astea... Dar încuviința îngăduitor: „Ce se pricep ei la meșteșugul Dreptului!”...

30 Mai ales că nu-i era greu să prindă din zborul cuvintelor ce se schimbau în circumă, că în lipsa lui cei doi se grozăveau cu priceperea lor și chiar își atribuiau fapte, în discreditul lui Nisipoiu, pentru care judecătorul totuși îl lăudase pe dînsul și-i bruftuise pe ei. Eah! Dar dacă adevărul nu era așa, ce să mai stai să descurci
35 lucruri d-ăștia fără importanță?

Se descurcă ele de la sine, odată ș-odată...

40 În ziua aceea făcea mare zarvă în circumă evenimentul timpului. O doamnă din societatea bună își omorîse amantul, care vrea s-o lase după ce o făcuse să-și părăsească bărbatul. Întîmplarea aceasta impresionase profund pe domnu Tancu, care o citise în ziarul

de dimineață și care asigura acum pe toți mușterii săi că va face pe dracul în patru ca să ia parte și dînsul la dezbaterile de la jurați...

5 — Ca jurat, nea Tancule? întrebasesc Piscupescu.
— Ce ca jurat? holbă conu Tancu niște ochi îngroziți...

— Dar atunci cum?

— Ca *public*, ca toată lumea...

10 — Păi bine, nea Tancule? intervenise și Vulpache.
De ce să te milogești dumneata după un loc la înghesuială? De ce să stai acolo la teasc? Cum ești de gras, te topești tot...

— Pe cînd așa, îl ambiționă Piscupescu, ești jurat, stai liniștit pe bancă, ascultă în liniște...

15 — Și pe deasupra ești și judecător, întregi Nisipoiu coborînd Țoiul de la gură... Jurat, adică judeci, discuți în comisie și-ți dai votul... Poți să-i convingi și pe ceilalți să hotărască la fel...

— Hm! rămasesc nenea Tancu pe gînduri...

20 — Or poate nu ești pe liste? întrebă Piscupescu...

— Ba chipurile sunt, n-aș mai fi fost, că înainte de război nu mai mă lăsau... Am dat o grămadă de bani pe certificate medicale și pe alte alea... formalități, cum se zice, ca să scap... Îmi rămînea prăvălia de izbeliște, domnule, nu altceva... Să nu mai aud de porcăria asta! Dar acuma, știi așa, ca chestie, ca să mai aud și eu... De, n-ar strica, e interesant...

— Cum vrei, nene Tancule... dar de, om bătrîn și gras... așa te sfătuiesc...

30 Conu Tancu rămasesc adîncit în gînduri...

— Ai dreptate, spusesc el într-un tîrziu... Mai bine te distrezi liniștit, pe bancă... Și dacă ai o părere, apoi are cine să ți-o asculte... Numai că p-ormă trebuie să te duci la toate chestiile alelalte, fără in-
35 teres...

— Eu aș condamna-o, își dădu cu părerea Piscupescu. I-auzi, să omoare ea om tînăr, la începutul viitorului...

40 — Ba eu aș achita-o, Piscupescule, se pronunță Vulpache, trîntind Țoiul pe tarabă... Așa le trebuie firfizionilor ăstora, care încurcă femeile oamenilor și

le scot din minți... A făcut-o să lase om cu stare și să vină la el... și pe urmă-i dă cu piciorul...

Involuntar, la auzul acestor vorbe, Piscupescu, se întoarce către vorbitor. Iar Vulpache, ca și când tocmai atîta ar fi așteptat și el, îi făcu din ochi, arătînd cu 5 cu bărbia din fugă spre Nisipoiu.

— Ai dreptate și dumneata, încuviință Piscupescu...

— Nu, răcni conu Tancu, intervenind cu toată sinceritatea. Care va să zică dumneata ai două vini: 10 înțîi că-ți părăsești bărbatul, al doilea că-ți omori amantul, socoti el pe degetele-i negre și dolofane, ca niște cîrnați. Care va să zică, dacă aveai numai vina dintîi, te condamnăm... la divorț și precurvie... Iar dacă aveai numai vina a doua, te osîndeam ca om, 15 cum se zice, criminal... Și-acuma, pentru că le ai pe amîndouă, te achit...

— Bravo, nene Tancule, îl felicită Nisipoiu. Iacă un jurat care ar pune și judecată în apreciere, nu numai simțire... Ai glăsuț ca un adevărat judecător, nene 20 Tancule.

Nenea Tancu se îngîmfă foarte, dar afectă modestie și ridică din umeri, ca și când cele spuse de Nisipoiu, chiar de ar fi fost și adevărate, acumă nu-l mai puteau surprinde. În vremea asta, între Vulpache și Piscupescu 25 lucra nedomolită suveica înțelegerilor mutești. Mișcări din buze, lăsări de pleoape, semne misterioase cu degetul, surîsuri de aprobare, priviri furișe, care se frîngeau pieziș în spinarea lui Nisipoiu — căci se-n-dreptau spre dînsul numai cînd nenea Bănică era 30 întors cu spatele — stabiliră între cei doi pactul ascuns al alianței și atacului.

— Eu zic că ea l-a vîrît în casă, își dădu cu părerea Piscupescu, privind mohorît la cei trei. Femeia, domnule, ea le învîrte toate, ea le coase și le descoase.

— Aș, îl combătu Vulpache, trimețîndu-i veste ascunsă din ochi, ca să n-aibe nici o grijă că-l contrazice. Tipul a urmărit-o. Ce și-a zis? Asta trebuie să aibe 35 bani, pentru că firfizonii ăștia de la Capșa la bani se aruncă. Asta trebuie să aibe bani... E... casă bună, 40 mobilă frumoasă, dama mai în vîrstă, bărbatul...

îmbrobodit... aici e de mine... Și intră: „Mă rog, aveți cameră mobilată de închiriat?...“

— Ce cameră? domnule, protestă nenea Tancu, ca unul ce era în cunoștință deplină a faptelor. N-auzi 5 c-a fost secretarul lui bărbatu-său, care era arhitect? Bărbatu-său l-a adus în casă...

— A, atunci se schimbă socoteala, interveni grabnic Piscupescu... pentru a nu lăsa o prea repede îndoială 10 să-și facă loc în capul lui nea Bănică. Atunci, așa le-a fost norocul...

— Da de unde? continuă Vulpache îndărătnic. O fi fost secretarul lui bărbatu-său... Însă el pe ea a avut-o în vedere cînd s-a angajat la bărbatu-său... 15 Ce tot îmi spuneți dumneavoastră, îi cunosc eu...

— Atunci el o știa pe ea mai de mult, se asocie din nou Piscupescu.

— De bună seamă... Ei trebuie să se fi cunoscut de pe stradă... Astăzi cu ochiul, mîine cu gura... 20 Pe urmă înțelegerea: „Tu să te duci la bărbatu-meu să te facă secretar...“ Parcă văd toate lucrurile astea... Ea e de vină, domnule... cunosc eu marfa asta... Și-și răsuci mustața în semn de încredințare.

Nisipoiu remarcă îndată contrazicerea lui Vulpache, dar știindu-l fără ordine în idei, se mulțumi doar să 25 zîmbească.

— Ei vezi, așa-și fac unii treburile, cugetă conu Tancu...

— D-aia e bine, omul, glăsuț Vulpache sentențios, să mai nimerească acasă și înainte de regulă... da 30 știi, pe neașteptate...

— Aoleu, hai repede acasă, nene Vulpache, strigă Piscupescu, făcîndu-i cu ochiul că ceea ce spune nu-l privește pe dînsul...

Dar nea Vulpache nu era omul care, pentru a vîrî 35 o intrigă, să nu facă nițel pe caraghiosul.

— Hai, mă nene... Aoliu... o omor, țipă el, rîzînd șiret cu ochii... Mă Piscupache, ferece de tine, băiete, că n-ai pe cine omori...

Afară se întunecase bine, Felinarul electric pe care edilitatea îl așezase drept dinaintea prăvăliei lui conu 40 Tancu, în semn de înaltă luare-aminte pentru însușirile

lui electorale, se clătina ușor, ca un balon luminos, purtat de adieri, mutînd lumini și umbre pe asfaltul umed.

5 Piscupescu își ridică gulerul pardesiului și o luă ceva mai repejor. Cei doi întinseră și ei piciorul.

— Îl vezi, al dracului, cum se grăbește? se întoarse Vulpache către Nisipoiu... Parcă ar vrea să ne vadă cît mai degrabă cu grămada de coarne în cap... Ai dracului sunt măgarii ăștia neînsurați, ai, Bănică!

10 Dar Bănică rîse asigurat:

— N-ai nici o grijă, Vulpache, nu *ti* teme... Apoi chicotind de-a binelea, cu ochii iluminați de-o idee năstrușnică, venită pe neașteptate: Mai degrabă ai zice că mie ar putea să mi se întîmple... Ha, ha, ha...
15 Că eu am un tinerel în casă...

Piscupescu, care mergea înainte, încetini automat pasul, întorcînd puțin urechea, iar Vulpache privi poznaș la vorbitor.

— Dar nu e nici o teamă... Băiat serios o fi el,
20 nu-i vorbă, dar de, tînărului îi dă inima... Și pe urmă, de... Polixeni, nu poți zice că nu e în stare să-ți dea gata un filfizon d-ăștia... Însă asta e... Polixeni repede i-o taie... Înțelegeți, ei nu-i arde d-ăștia, declară Nisipoiu în aprobările rîzătoare ale celorlalți...
25 Ș-apoi, tinerelul meu, Băiatu, nu știu, mă băieți, cum se face, că nu l-am găsit de două ori, de cînd e la mine, seara acasă... El știe cînd vine... eu știu numai cînd pleacă... Am băgat de seamă că eu sunt deșteptătorul lui. Cînd viu acasă la prînz, găsesc transperantele lăsate... Cînd ies, după-masă, ferestrele sunt deschise și boierul a plecat... Abia de-l prind și eu cîteodată, de mai stau de vorbă cu el, că tare deștept e... și cult...
30 Nu prea știe el chițibușuri și civil... dar teorie înaltă, cum învață ei la facultate, cîtă poștești... Țasta, cînd o fi avocat, numai în latinește o să-i zică... Cînd a fost să-l aduc la sindrofia voastră, a trebuit să-l pîndesc ca să-l prind și să vi-l aduc... Bănică Nisipoiu sfîrși de vorbit tot așa de calm și de natural precum începuse. Iar cînd sfîrși, își lăsă auditorul gînditor și posomorît.
40 Pentru că, la sindrofie, și auditorul băgase de seamă că,

oricît de nărăvașă părea coana Polixeni, elegantul ei chiriaș nu prea se arăta deloc tocmai-tocmai la fel față de dînsa.

*

5 Cu toate astea, cînd ajunse acasă, domnul Bănică Nisipoiu nu se arată cîtuși de puțin surprins, găsind lumină în odaia lui Băiatu...

„Examenul, sireacul”, gîndi Nisipoiu și trecu înainte.

Cînd intră la dîștii, coana Polixeni îl aștepta, întin-
să pe pat. Își pusese brațele cruce sub cap, și corpul ei,
10 parcă lungit, și fața ei muiață în vis, ochii închiși pe jumătate și surîsul dulce-vag de pe buze arătau destindere și mulțumire adîncă. Lumina becului, ea însăși avea o anumită culoare trandafirie, adesea cu ușoare palori și reveniri de parcă ar fi făcut cu ochiul.

15 Domnul Bănică Nisipoiu simți gîdilindu-i nările mirosul apei de Colonia, pe care o întrebuița Polixeni la zile mari; în aer plutea boarea amorului, care umplu cu sînge bogat toate vasele sanguine ale soțului întors acasă, după mai multe țuici și o convorbire pitorească
20 de cîrciumă, despre femeii frumoase din lumea mare și despre drame amoroase.

Coana Polixeni nu făcu nici o mișcare la apariția lui, numai ceva mai pe urmă întoarse capul ușor spre
părete, parcă să-și ferească acolo un vis început.

25 Domnul grefier se simți străbătut de fiori; la dumnea-lui așa ceva se întîmpla mai rar. Însă cînd se întîmpla, trupul lui mare era potopit din toate părțile de efluvii fierbinți care-l făceau să tremure și să se simtă moale ca o cîrpă...

30 În astfel de împrejurări, cuconul Nisipoiu putea să arăte însușiri alese și mare vrednicie, dar toată greutatea sta în a trece piedica începutului. Gravitatea persoanei lui și conștiința seriozității îl obligau să ia lucrul pe departe și-l constrîngeau să găsească neapărat un
35 preambul.

Or, de data asta, preambulul era găsit: drama, care preocupa toată capitala. Însă domnul Nisipoiu, ca familist onorabil, trebuia să vestejească vehement

astfel de nemernicii ; și femeia necredincioasă și amantul ei trebuiau plesniți cu strășnicie de biciul moralei sale. Apoi să vie încet, încet, la chestie, ca oameni onești, cari merită să se iubească liniștiți, pentru că duc viața dreaptă și cinstită, departe de mișeliile și urâciunile care răzbat din cînd în cînd de sub fardul somptuos al acestei cetăți de voluptate și ispită.

Astfel că n-apucă să zică altceva după bună seara și îndată figura lui, atît de pașnică de obicei, deveni întunecată și teribilă. Conul Nisipoiu se opri în loc, cu picioarele larg desfăcute și cu mîinile în buzunare.

Coana Polixeni, băgînd de seamă că tace, tresări și urmări speriată privirea sinistră. Dar pe podea, acolo unde se fixaseră ochii lui, ea nu văzu nimic. Respiră ușurată. Însă groaza se întoarse la gîndul că el ar fi putut descoperi ceva grav sub vreun scaun, sub masă sau chiar sub pat, unde ochiul ei nu putea ajunge.

„Să fi uitat ceva? Să-i fi căzut ceva?” gemu în adîncul inimei sale coana Polixeni, cu sufletul secătuit.

Altcum, de bună seamă, ea s-ar fi ridicat zglobie și, înfruntînd orice priviri, ar fi ridicat obiectul inoportun dînd toate explicațiile trebuincioase. Dar acum, privirea cumplită a conului Nisipoiu, care se întorsese asupra-i, o bătuse parcă în cuie, așa într-o rînă, cum apucase să se miște.

— Mare murdărie ! hîrșci glasul lui dramatic și nefericit.

Coana Polixeni se lăsă zdrobită pe pernă...

„Ce-o fi uitat? Ce-o fi uitat aici, Dumnezeule?!” se întrebă sfîrșită. „Să-i fi căzut vreo batistă!... Atunci ar fi ușor de dat o explicație; dar dacă a uitat, scăpate pe jos, gulerul și cravata, pe care acum și-amințește că le-a scos!... chiar ea, cu mîna ei i-a deznodat cravata... la început, atunci... Doamne, Dumnezeule... asta este... Că ea ca o... s... sc... ca o... ah, ah Doamne... a încremenit aci... moleșită... în loc să se uite în toate părțile, nu cumva să fi rămas ceva după dînsul...”

Așa gîndea, amuțită de groază, coana Polixeni, în vreme ce domnul grefier, în seara asta ceva mai afumat ca de obicei de țuica domnului Tancu, făcea penibile

sforțări să găsească o expresie, cît mai teribilă și mai patetică în acelaș timp, pentru a face legătura cu marea josnicie ce se săvîrșise în oraș...

— Ce mîrșevenie ! izbuti el să îngăimeze, lăsînd ochii iarăși sub pat și mutîndu-i din nou la coana Polixeni, pe care voia cu orice preț s-o inițieze în faptul de senzație, ce-l devorau cu nesaț zierele. Și nemulțumit cu atîta, se grăbi răgușit: Ce lume necinstită, scîrboasă, sss... ts... nemernică... Ce femeie ticăloasă... care-i dai tot sufletul și cinstea dumată pe mîna... și ți-o terfelește în noroi... Și ochii lui fulgerau de mînie și de ură; niciodată țuica nu-l atinsese așa bine pe domnul grefier ! Femeia își puse capul în palme, ascunzîndu-și privirile îngrozite. Tîrfă ordinară, glăsui mai departe Nisipoiu. Și la ai bogați ca și la ai săraci, tîrfă e tot tîrfă... Bărbatul muncește cît i-e ziuica de mare și ea cu firfizonu în pat... S-o bați pînă la sînge, nu altceva... s-o bați cu biciul, nu altceva ! Asta e pedeapsa ei... Coana Polixeni gemu de durere. Cu toate astea pedeapsa nu i se păru prea grozavă. Bietul Nisipoiu era om bun. Un altul, la o astfel de întîmplare, putea să ia și barda. S-o bați ! răcnea Nisipoiu și chiar ridică mîna, pentru a o lăsa nimicitoare în gol... s-o lovești pînă n-o mai mișca...

Cu toate astea el nu punea mîna pe nimic, așa că Polixeni se gîndea : e beat... dacă ar fi fost treaz, era să fie rău de tot... Acuma însă era tot timpul să intervină și ea...

— Iartă-mă, Bănică, scînci coana Polixeni, izbucnind în bocete... Iartă-mă... că numai o dată... că numai astă-seară a venit... jur că numai astă-seară, Bănică... Bănică a rămas cu vorba înfiptă în gura căscată și cu biciul imaginar în mîna ridicată. Jur, Bănică... Fir-ar ai dracului să fie cu ce-au mîncat în zilele Paștelui... Că ei ți-au băgat în cap... Piscupescu și cu Vulpache... să bagi nasul pe sub paturi... Conul Nisipoiu se uită îndobitocit sub pat, dar sub pat nu e nimic... Ah, c-am văzut eu de la sindrofie... nu i-ar mai răbda Dumnezeu... cu neamu... cu neam de neamul lor... alege-s-ar praful de semința lor... că totdeauna te-au păscut... și-au vrut să bage fiere în tine... că ăia

fiți sunt dușmani... și te mănîncă și te sapă... că te-au orbit și tu-i crezi prieteni...

Orbită de deznădejde, coana Polixeni aluneca spre această diversiune, ca spre unicul liman de salvare pe care-l mai puteau zări ochii ei, acoperiți de perdea întunecată de lacrimi. Apoi ca o leoaică se ridică din pat, se repezi la soțul înlemnit și-l încolăci strîns cu brațele.

Dar domnul grefier tot nu pricepea mare lucru; sub pat nu se zărea nici o probă. Însă lumina neobișnuită la un astfel de timp, pe care o văzuse la fereastra lui Băiatu, cînd venise, îi lumină cu putere creierul, ce începea să iasă din torpoare...

— Mărturisire și prezumții puternice, răgi el, împingîndu-și cu silă nevasta. Pe urmă o apucă de păr și începu s-o plesnească: Spune, spune tot, cătea!

Apoi, năpădit de-o idee nouă, ieși repede, trîntind ușa, pentru a apuca și a aduce încoace, la confruntare, cît mai era vreme, pe complice...

Coana Polixeni se rostogoli, nu atît de forța cu care fusese împinsă, cît de disperare, pe podea, ba încă se lovi, cu voie, de piciorul mașinei de gătit. Și începu să urle de durere, cu o deosebită voluptate; în gîndul ei mija, ca o lumină de felinar slab într-un beci profund, speranța că urletele-i ar putea aduce înapoi pe cel plecat la groaznică răzbunare.

Și pentru a-și asmuți puterea răgetelor, ochii căutară cravata și gulerul boclucaș... Dar ochii i se zgîiră, ca unui mort, de groază, și orice sunet i se înțepeni în gît, cînd văzu că totul fusese o rătăcire, o nebunie, mai teribil... o prostie...

Știa bine că Nisipoiu nu se aplecase, nu ridicase nimic de jos.

Atunci?...

S-a dat singură cu capul în fîntînă...

— Păcatele mele, Doamne, ce-am făcut!...

Și-a îndreptat cu un gest dezordinea fustelor și a dat buzna pe ușă, pregătind în minte urletul pe care avea să-l scoată afară, în liniștea nopții:

„Îl omoară degeaba, oameni buni... N-a fost nici un guler... nici o cravată!”

Dar cum deschise, văzu în capătul celălalt al săliței, prin ușa trîntită de părete, namila domnului Nisipoiu examinînd odaia chiriașului. Era grozav de crîncen și nu făcea nici o mișcare. „Ce să se fi întîmplat oare?” se întreba ea, apăsîndu-și sînul care-i zvîcnea dezordonat ca o pasăre de-abia tăiată, sufocînd-o și făcînd-o să se reazime stoarsă de puteri de dunga ușei. „Să-l fi și omorît, așa, fără nici o vorbă? Nu se poate... doar n-a avut timp la îndemînă și n-a avut cuțit în mînă, nici nu s-a auzit pocnet de revolver... și apoi, ce revolver... așa numai un pumn... nu se poate fără luptă... doar și băiatul e destul de zdravăn...”

Coana Polixeni tresare deodată și se înfige în ușă: domnul Nisipoiu s-a mișcat. Pășește, dispare în latura, care nu se poate vedea de-acî, a odăii... „Doamne, acum îl omoară!” răzbate deodată în creierul ei, și dintr-o săritură a și ajuns la ușa săliței, gata să se arunce afară, să scape, să urle. Dar statura lui Nisipoiu a apărut iarăși în cadrul luminos al odăii. Ea se înghemuie de geamlîc, cu sufletul pierdut. Nisipoiu revine pe săliță, enorm și îngrozitor; ea smucește ușa, și dintr-un salt a ajuns în mijlocul curței...

Îl aude răcnind în urmă-i, poruncindu-i să se oprească... Dar ea a ajuns la porțiță și se întoarce îngrozită. Înainte de a arunca în noapte chirăitul suprem, să judece distanța care o mai separă de viață... Și se oprește, clătîindu-se și potolindu-și cu amîndouă mîinile inima care dă să iasă: namila n-o urma... Nici nu era în curte...

A rămas mult în bluza subțire, în noaptea de iarnă. Ochiul ei a scormonit înfrigurat cotloanele obscure ale curții, dar nici urmă de Nisipoiu: în schimb, de-acî, din stradă, a văzut o umbră mișcîndu-se liniștit pe fondul luminos al ferestrei dinspre curte... Acolo, transperantul era doar pe jumătate lăsat. Îngrozită de această tăcere lugubră, incredințată că actul grozav se săvîrșise, cu infinite precauții se apropie de fereastra revelatoare. A aruncat îndată privire de uliu spre pat și pe podele... Nici urmă de Băiatu și nici de Nisipoiu. Nu mai înțelege nimic...

Ba da... Ea face involuntar o mișcare spre porțița de stacheți... Își reține sufletul: creștetul domnului Nisipoiu a apărut din nou în cadrul ferestrei și numai la înălțimea prichiciului. Coana Polixeni se apropie dîrdîind de geam; domnul Nisipoiu e într-un genunchi și examinează cu amănunțime... Doamne, Dumnezeu-le, ce cercetează el atît de jos?... se cutremură coana Polixeni. Dar domnul Nisipoiu s-a întors puțin; în mîna lui e o batistă; o duce la nas, o miroase, o cercetează din nou. E-a lui! e-a lui! e gata să strige coana Polixeni, nu mai cerceta! Se pare că și domnul Nisipoiu s-a convins de acest lucru, că o aruncă; dar se apleacă iar și scoțoește cu ochiul atent pe sub pat, prin sobă, în dulăpiorul de desubt al lavoarului. Pe urmă se ridică și începe să se plimbe cu pași largi de la pat la fereastră; ea se ferește de cîte ori se apropie, deși, privindu-l cum vine, i-ar veni să rămînă și să-i ceară îndurare prin geam, cu figura-i care se strînge într-o expresie sinceră de milogeală și umilință...

Dar după cîteva duceri și reveniri de acestea, din ce în ce mai puțin agitate, domnul Nisipoiu se oprește deodată în fața mesei din mijloc. O carte lătarează și cartonată stă deschisă acolo. El ezită cîtăva vreme, apoi se apleacă și privește... se încruntă, pare că se minunează foarte, își face loc pe scaun și se așează.

Și începe să citească.

Iar coana Polixeni de-abia acum poate reflecta mai în voie: pe semne că „domnul Mihnea” a simțit ceva... a auzit zgomot pe cînd citea... și i-a dat Dumnezeu gîndul ăl bun s-o tulsească... Și-acum s-a pus să-l aștepte... Să-i aștepte...

— Bietul băiat! oftă ea ușurată... Și abia apucă și el...

Într-adevăr, domnul Nisipoiu cetește. Cetește și așteaptă. Căci Băiatu trebuie să revină. Nu l-a găsit aici, a simțit mizerabilul și a fugit la timp. Și-n cazul ăsta pîndește pe afară, căci va trebui să se întoarcă să-și ia bagajele. De bună seamă ea l-a reîntîlnit și l-a pus în curent cu felul cum l-a trădat... Foarte bine, îi va aștepta pe amîndoi. Unul din ei măcar tre-

buie să se întoarcă în noaptea asta... Dar dacă vor porni amîndoi la... la... Bine... Foarte bine! Dacă va fi așa... mîine de dimineată va ști ce e de făcut... Pînă una, alta, ca om de drept emerit ce se găsește, a prins a cerceta cotloanele și lucrurile odăii, în căutare de corpuri delictive, pentru a se convinge dacă murdăria asta nu se consumă mai de mult, sub acoperișul casnic... Dar oricît a scormonit cenușa din sobă și oricît și-a trosnit gîtul răsucindu-l pe sub pat, pe sub dulapuri, mese și scaune, n-a dat de nimic suspect. Prin geamantane nu i-a umblat, ca să nu ridice tîlharul, mîine, poimîine, cine știe ce pretenții împotriva-i, „coroborîndu-le” cu eventuala plîngere pentru pedeapsa ce-l așteaptă.

I-a fluturat apoi paginile cursurilor de pe masă, doar o da de vreun bilețel edificator. Și-a dat într-adevăr de ceva și mai grozav decît orice dovadă a nelegiuirii lui actuale: o scrisoare a domnului Ștefan, dată recent, în care bătrînul amintește fiului promisiunea solemnă că-n iarna asta va fi sorocul definitiv al licenței — și avertizîndu-l că dacă și acum sesiunea va mai fi scăpată „eu, Mihule, nu mai fac absolut nici o cheltuială, că mi-o fi de ajuns de atît amar de vreme de cînd arunc banii în zadar. Să nu zici că nu ți-am spus.”

Noroc că domnul Ștefan nu preciza ce dimensiuni avea acel „atît amar de vreme”, pentru ca domnul Nisipoiu să-și facă o idee și mai justă de aptitudinile și dragostea de studiu a chiriașului său. Dar îi fu de ajuns și această descoperire pentru a-și da seama, mai bine, cam cu ce fel de doctorand avusese a face.

Pe urmă, domnul Nisipoiu aruncă în treacăt privirea în locul din carte în care scrisoarea fusese înfipțată ca un semn; de bună seamă „excrocul” cetise aci de curînd. Cartea o recunoscuse de la prima vedere conu Nisipoiu: era volumul familiar oricărui om în legătură profesională cu justiția și cu dreptul, *Codul penal* adnotat de Pastion și Papadopol.

Fu deci cu atît mai curios să vadă ce anume capitol din legea borfașilor interesase, acum în urmă, pe acest răufăcător. Și rămase de astă dată cu desăvîrșire stu-

pefiat. Codul era deschis la articolul 253: „Omorul săvârșit de către bărbat asupra soției sale...”

Ochii domnului Nisipoiu clipiră involuntar, pentru a aluneca apoi grăbiți pe literile mari și categoric imprimate ale articolului:

„...nu este scuzabil dacă viața soțului sau a soției care a comis omorul n-a fost pusă în pericol, chiar în momentul când s-a comis”.

Nisipoiu aprobă pe legiuitor cu scurtă înclinare a capului. Dar ochii o iau înainte nerăbdători:

„În caz de adulter”... — a-ha asta îmi cetea dumnealui în astă-seară... firfizonul — „omorul comis de către soț asupra soției sale sau asupra complicei, sau de către soție asupra soțului sau a complicei, în casa conjugală, este scuzabil”.

— Va să zică dumnealui studia chestia în toată regula! se cruci domnul grefier.

Dedesubtul articolului, întins aproape pe un sfert de pagină mare, cu caractere largi și apăstate, urma litera mărunță a doctrinelor și jurisprudenței.

Și ochiul curios lunecă și într-aci. Se oprește asupra spețelor care i se potrivesc personal și parcurge sumar pe celelalte: abilitatea de cunoscător îl avizează de la primele cuvinte cu ce jurisprudență or cu ce pasagiu de doctrină are a face:

„2. Pentru ca flagrantul delict să constituie o provocare, legea cere două condițiuni: a) delictul de adulter să fie flagrant, fiindcă numai acesta poate produce o turburare mare asupra soțului înșelat; b) adulterul să fie săvârșit în casa conjugală...”

— Va să zică al doilea element e cîștigat cauzei! constată domnul Nisipoiu și ochiul excitat alunecă mai departe. Sare iar vechi jurisprudențe și teorii, de asemeni temele complexe, caută nerăbdător ultimele aliniate unde știe că va găsi progresele științei în acest domeniu:

„10. ...Curtea de Casație recunoaște astăzi că premeditarea se poate concilia cu provocarea și că art. 321 (250 rom.) deși nu vorbește decît de omor, permite totuși să se scuze și asasinatul...”

„...Încă unii autori propun o distincțiune și decid că soțul este scuzabil, dacă, avînd vagi bănuieli despre infidelitatea femeii sale, se înarmează pentru a omori pe vinovat...”

Broboane grele de sudoare inundează fruntea lucie a domnului Nisipoiu... Literale și rîndurile încep să-i joace dinaintea ochilor în dans sălbatec.

„10. Alți autori decid că asasinatul este scuzat ori de cîte ori condițiile legale, cerute de art. 324, sunt realizate, căci legea pune în acest text o prezumție legală...”

„...puțin importă dacă el a cedat sau nu unui moment de minie necugetată, sau că a avut or nu mai dinainte conștiință de necinstea femeii sale...”

Ochii i se pleoștiră pe pagina lucioasă. Dar deodată se scutură și împinse cartea! „Ia lasă-mă, domnule... nu, nu... moarte de om nu fac...”

Întinse iar mîna, magnetizat de sclipirea de ochi a miilor de litere, sub lampă. Dar o trase repede ca ars și, ca să scape de obsesia minusculilor lighioane, o închise cu zgomot. Și conu Nisipoiu își pulveriză de trei ori scuipatul în aer și se închină:

— Piei drace!...

Un scîncet îndurerat trezește pe domnul grefier din noianul negrelor gînduri. Ochii lui au devenit amnare lovite de fier și-n brațe i se încordează oțelul mușchilor. Dar e numai coana Polixeni, care geme în cadrul ușei și care cere îndurare cu mîna întinsă și cu ochii plîși... Încurajată de cetania lui, coana Polixeni și-a luat inima în dinți și-a apărut umilă și înfrîntă în fața cruntului judecător.

— Hai, Bănică, acasă! îl îndeamnă ea cu glasul jalnic. Haideți la noi, Bănică, și nu-ți mai face sînge rău degeaba... Bănică, Bănică... ce te-a apucat pe tine așa din senin și fără drept... că nimic nu s-a întîmplat, Bănică... Trupul lui Bănică se încordează și capul lui se scutură ca al unui leu în minie... Dar coana Polixeni nu-i dă răgaz de izbucnire: ...uite, mai jur o dată, Bănică, așa să am parte de ce am mai scump, dacă s-o fi întîmplat ceva, Bănică... Asta mi-e mîna, asta mi-e crucea... Ei ți-au vîrît în cap,

că zic că-ți sunt prieteni, nu i-ar mai răbda Maica Domnului să-i mai rabde, de să vii tu cu bănat pe mine și să te uiți pe subpaturi...

5 — Cum femeie! răcnește domnul Nisipoiu, de se cutremură toată casa, nemaiputându-se stăpîni. N-ai mărturisit tu adineaora...

— N-am mărturisit, Bănică, n-am mărturisit, că n-am avut ce să mărturisesc... că nu s-a întîmplat nimic, Bănică...

10 Domnul Nisipoiu își oprimă tîmplele cu pumnii enormi, nemaîștiind nici cum să urle în fața acestei reveniri dirze și mincinoase...

— N-ai spus dumneata, madam... își vîră el capul, cu ochii strînși pînă la orbire, în fața ei — n-ai jurat dumneata adineaori că numai o dată s-a întîmplat...

15 Dar coana Polixeni suportă apropierea lui neclintită și hotărîtă:

— N-am jurat, Bănică...

— Aa... ah... răcnește domnul Nisipoiu, vîrîndu-și mîinile în pușinul cît a mai rămas din podoaba lui capilară. Ieși că te omor! șuieră apoi cu ochii înroșiți de sîngele care i-a invadat tot creierul, cu brațele tremurînd de groaza faptei teribile, care s-a încuibat în ele. Piei din ochii mei că intru în păcat!

25 Dar coana Polixeni nu se abate nici un milimetru dinaintea acestei urgii. Ea bravează înainte, senină și angelică, rostindu-și calm și înțelepțește nevinovăția, și numai în ochii ei întunecimea și fixitatea aceea de culoare dovedesc o încordare supremă, o siguranță rece, mult mai de temut, desigur, decît vijelia care se zbate în fața ei și pe care o va doborî în curînd la picioare.

30 — Eu am jurat că numai o dată a fost la mine... la noi... în odaie, astă-seară, glăsuiește mai departe coana Polixeni, cu fața inspirată, cu urechile larg deschise, de parcă o înțelepciune streină, eterică, coborîră protector asupra-i, i-ar dicta aceste vorbe. Dar ce-ți închipui dumneata că s-a întîmplat cu asta, de te uitai pe subpaturi și în toate colțurile?... Băiatul s-a purtat frumos și cuminte. A stat și a fumat o țigare... atîta s-a întîmplat... că dacă-și permitea

altceva, mă înțelegi... nu mai știa pe unde s-o nimească afară... toate lăturile din găleată le vărsam după dînsul. Dar poți să te porți astfel cu un om așa de manierat ca el?

5 Brațele domnului Nisipoiu au căzut în jos și ochii i s-au căscat, parcă s-o înghită...

— Minți, femeie nerușinată! mai poate el s-o înfrunte, dar fără energia de la început...

10 — Nu mint, Bănică, să n-am parte de ce mi-e mai aproape pe lume, Bănică... Uite-te-aicea: asta mi-e mîna, asta mi-e crucea... Atîta s-a întîmplat, daaa... asta recunosc... nu trebuia să-l aduc în lipsa ta înăuntru... dar a venit și a ciocnit în ușă, ca să ceară un chibrit... Și asta a fost vina mea... că fără tine acolo, eu l-am poftit înăuntru, și l-am poftit să șadă, Bănică... Dar tu ai venit, asmuțit de vrășmașii tăi, Bănică, începu ea să plîngă de-a binelea, ai de zic că

15 și-s prieteni, dar vreau să te vadă cu casa stricată și să le dai lor leafa prin ale cîrciumi, nu i-ar mai răbda Maica Domnului și sfînta zi de mîine! Ai venit să mă ocări din senin și să mă faci ca pe-o aia de pe stradă... de m-am speriat și am crezut c-o fi uitat băiatul pe-acolo vreo batistă, ori vreo tabacheră cumva, restabili ea lucrurile, calm și metodic, de te-ai năpustit pe mine cu astfel de *apropouri*...

25 Domnul Bănică își vîrîse mîinile în buzunare și începuse să măsoare camera în lat. Înghița în sec și spumega.

30 — Nu se poate, femeie, hotărî într-un tîrziu, după ce rostogoli în minte, pe toate fațetele, chipul cum se petrecuse mărturisirea ei... nu se poate... ai declarat o dată, nu mai poți s-o întorci...

— N-am declarat nimic, Bănică, n-am declarat că n-am avut ce să declar...

35 — Ha, ha, crezi că mă duci pe mine... un cap de muieră ca dumneata... așa crezi? eu care sunt hîrșit de anchete și judecăți? Ha, ha, ha, ha, ha... dădu dînsul, uimit și amuzat de scîrbă, drum rîsului său amar... *pe mine*, femeie... crezi că mă poți purta așa?

— Nu te port, Bănică, nu te port nicicum, că nu spun decît dreptul sfînt și adevărat... Uite, asta mi-e mîna...

5 — Lasă madam că nu mă îndupleci cu jurămintele dumitale, răcni luminat domnul Bănică. Și plesnind degetele pe codul de pe masă, ca un avocat la bară, rosti edificat: Da colea, de ce era semn tocmai la articolul 253? A-ha, nu înțelegi? Păi eu nu mă mișc de aici cucoană pînă nu aflu toată tărășenia... Haid!

10 înapoi în odaie! Și înșfăcînd-o cu toată puterea de umăr, o împinse, zguduînd-o cu brutalitate pe săliță, deschise larg ușa „lor” și o îmbrînci înăuntru cu toată puterea. Așa... și-acum să vedem ce zice și domnul... domnul complice. Vă potriviți în vorbă... au ba?

15 rosti el solemn și amenințător.

Și porni rîzînd sarcastic și înfiorător, trîntind ușa cu atîta putere și răsucind cheia pe din afară de două ori cu atîta violență, că toate frigurile începură să zgîlție pe coana Polixeni, mai ales cînd gîndul o purta

20 fără voie spre acel misterios și înfricoșător articol 253. Căci, obișnuit, coana Polixeni, și mai ales în aceste clipe de teribilă așteptare, atribuia o forță mistică legilor, de a descoperi pe vinovați.

Auzind pașii domnului Nisipoiu prin curte și prin săliță, instinctiv Băiatu purtase mîna iarăși la guler; și găsindu-l, evident, la locul lui, revenise calm la gîndurile de mai înainte. Ori ce gîndise acum cîteva clipe?... ah, da... țigări... Nu mai sunt țigări... trebuie să se deranjeze puțin pînă la cîrciuma din colț.

30 Simțea o mare nevoie de fumat, dar parcă nici de pe așternutul plușat al patului nu s-ar fi ridicat. Amintirea îl ducea neconținut cu un ceas mai devreme:

„Strașnică muiere, domnule... gemea din cînd în cînd, înfricoșat ca dinaintea unei mari revelații.

35 Mamă Doamne... așa ceva nu mi-a fost dat în viața mea să văd...” Și apoi, izbucnind în explozii surde, de sinceră și patetică recunoștință, declară solemn: „Nene Nisipoiule, acumă văd că te iubesc cu și mai multă pasiune și te asigur că-ți voi fi chiriaș credincios,

40 cine știe cît de-acum înainte!”

Dar de ce memoria neastîmpărată îi readucea în sînge fiorul senzațiilor tari și noi abia ațipite, de aceea nevoia tutunului devenea mai imperioasă. Astfel că Băiatu porni tocmai la timp, ca să nu dea piept în

5 piept pe săliță cu domnul Nisipoiu. Din odaia conjugală răzbătea vocea coanei Polixenia și în treacăt accentul ei plîngător zăbovi o clipă în auzul lui Băiatu.

„Ah, face pe suferinda, mititica,” își închipui el trimițîndu-i în gînd o sărutare. Asta pentru a-și masca emoția care încă o consumă!” se felicită el fericit și

10 plin de sine.

Și ușa cea mare se lăsă pe urmă-i acoperind zdupăturile care tocmai începuseră în camera incendiată de cea mai aprigă mînie a lumii.

15 La cîrciuma din colț, Mihu, care era grăbit să se întoarcă spre a se tolăni din nou îmbrăcat pe macatul de pluș, împletindu-și visurile cu lectura *Madonei din Sleeping-car* de pe măsută, găsi obloanele trase. Înjurînd cu toată cerbicia putorile de negustori, cari se culcă cu găinile lăsînd comerțul românesc pe mîinile străinilor, Mihnea fu nevoit să se aventureze în noapte tocmai spre prăvălia domnului Tancu; dar și aci îl aștepta o decepție. „Intimele”, „Regalele”, „Specialele”, „Bucureștii”, „Ferdinand” se terminaseră; domnul Tancu își mișcă greoi falcile negre, pătate de plăgile sure ale urmelor de brici, spre a-și exprima regretul că pînă mîine dimineață nu mai dispune decît de calități inferioare, care, mai ales în aceste momente, nu puteau decît să repugne fericitului doctorand. Îde-

20 pîrtîndu-se astfel din cîrciumă în cîrciumă, la o oră cînd obloanele încep să pîrîie și într-o periferie în care tutunul bun e obiect de lux, Mihnea, pe care vuietul surd al centrului nu fu în stare să-l abată de la pofta lui îndărătnică de interior, reveni aproape după două

25 ceasuri acasă și primul lucru care-l făcu, pătrunzînd prin porțița de stacheți, fu să-și reproșeze că uitase lumina deschisă și că face astfel pagubă inutilă menajului Nisipoiu. El nu văzu în umbra cotețelor, pentru că nici nu se uită într-acolo, pe domnul Nisipoiu — care

30 după ce-și încuiase nevasta, tocmai sfîrșise de dat o raită pe afară să vadă dacă „banditul” nu pîndește

pe undeva, să-și ia bagajele tiptil, când s-or liniști lucrurile —, și intră călcînd în vârful picioarelor, ca un om atent la somnul celor ce-i sunt atît de scumpi și dragi, și unul ca și celălalt; iar pentru domnul Nisipoiu, ca orice apaș în exercițiul profesiei.

Domnul grefier intră la Băiatu puțin după aceea, fără să bată la ușă, dar regretă îndată această „omisiune” și se dezaprobă mental, vehement. Asta înseamnă că a călcat cu stîngul, pentru că, fie el direct în cauză, un anchetator nu trebuie să-și piardă un moment cumpătul și recea judecată, punînd cu astfel de stîngăcii în gardă pe cel care trebuie prins, în cursa strîmtă a măr-turisirei, cu cea mai mare dibăcie.

Și poftim: pe scumpu-i prieten de pînă ieri îl găsește — și acum, după două ceasuri de hoinăreală — ca și pe doamna Nisipoiu, lungit pe pat, îmbrăcat, cu mîinile sub cap și cu ochii duși în cine știe ce lume, în cine știe ce închipuiri, în cine știe ce amintiri!

Dintr-un salt, Băiatu a fost în picioare și a salutat pe grefier cu măgulitoare vorbe de bunăvenire. Și închipuindu-și că dacă i-a făcut la ora de față onoarea să-l aștepte și să-l viziteze, asta trebuie să fie în strînsă legătură cu numărul țuicilor luate înainte de masă, deduse de aci că simpatica lui gazdă are gust de conversație, evident juridică, mai ales că de multă vreme nu se mai văzuseră spre a se trata reciproc cu acest comestibil deopotrivă de scump pentru amîndoi.

— Îmi pare tare bine că ai mai venit pe la mine, „nene” Nisipoiule, își exprimă el îndată satisfacția, de astă dată cu vădită sinceritate și bucurie... Pentru că și eu am gust de nițică vorbă. Știi, mi-e nu știu cum, așa... îi destăinuie el întinzîndu-se fericit... Aș face ceva, dar parcă mi-e lene și parcă-mi stă așa ca o încropeală prin oase...

Domnul Bănică înțelegea de minune dispoziția asta, pe care i-o descria tînărul său chiriaș; de cîte ori n-o avusese și dumnealui doară, cînd se desfăcea din strînsorile aprige ale Polixeniei.

— În sfîrșit nu știu de ce, continuă celălalt, dar simț o mare mulțumire în mine...

Ceea ce-l lăsa de-a dreptul perplex însă era tocmai ușurința, inconștiența ori cinismul cu care acest mizerabil i-o mai și spunea!

— Poate unde mă simt atît de bine... la dumneavoastră... cu dumneavoastră...

Uluit de îndrăzneală, negăsind cum să înceapă, făcînd schime cu buzele tremurînde, care vreau zadarnic să se transforme în cuvînt, și căutîndu-și neconținut o bază mai marțială pentru poziția picioarelor, schimbînd-o apoi îndată cu una mai normală pentru a nu da încă de bănuir, domnul grefier chiar că ar fi făcut impresia, pînă și unui novice, că într-adevăr, pe ziua de astăzi, s-a întrecut mai abitir ca niciodată cu țuica de prună a domnului Tancu.

Ceea ce dădea răgaz lui Băiatu să-și recapituleze pe repezeală materia juridică de care mai dispunea, ca unul ce ținea morțiș să-și menție rangul de licențiat în ochii priceputului său proprietar. Încă mai dinainte constatase că sacul se cam isprăvise — și acuma îl ademenea o chestie prea elementară și care i se păruse prea la putița tuturor de-a o descoase, pentru a n-o lăsa, în întreținerile lui cu Nisipoiu, decît ca pe cea din urmă rezervă pentru vremuri de complectă lipsă. „Chestia” era penală, deci nu tocmai tocmai pe gustul gazdei sale; noroc că o împrejurare dramatică, petrecută de curînd în lumea mare, și de care gazetele erau pline, îi legitimau în momentul de față prezența în discuția chiar a doi juriști emeriti ca dînșii, cari altfel nu și-ar pierde vremea cu roman-tism de acesta juridicesc.

— Ei, ce zici de întîmplarea asta, coane Nisipoiu?... Cred că ai citit gazetele... Ia să vedem cum te pronunți!

Dar domnul Nisipoiu întîrzia să se pronunțe și păstra în privirile lui o fixitate care nu putu să scape ochiului atent al lui Băiatu. Fatal, mîinile lui agere se înfundară atunci în buzunare, în vreme ce domnul grefier, văzîndu-l cum se caută grijuliu, clătina din cap ca un procuror care a și sesizat mișcarea. Ce dracu, să fi lăsat vreo urmă? Aș, deloc: uite batista, portțigaretul, pila de unghii și mica pudrieră de metal

cu oglinjoară; toate sunt la locul lor. Atunci ce l-a apucat de-l privește așa fără să vorbească; or e afumat pînă dincolo de margine?

— Ți-am spus eu, coane Bănică, penalul are far-mecele lui... Stai numai să vezi...

Și el începu să cuvînteze cu toată dezinvoltura, examinînd totuși în minte cam ce altă urmă ar mai fi putut lăsa în odaie la coane Polixeni. A fumat, e drept, acolo o țigare stînd de vorbă cu dînsa, înainte ca dumnea-ei să-i vie deodată cheful să-i desfacă în anumit înțeles cravata, schimbînd cu desăvîrșire tonul și direcția conversației începute: dar își aduce limpede aminte că lucrurile luînd această întorsătură, la care nu se aștepta, Băiatu, din vechi principiu, nu mai strivise țigara în farfurioară, ci o dusesse să o arunce direct în mașină. Să-i fi dat de bănuiră mirosul tutunului? Dar domnul Nisipoiu fumează însuși.

— ...va să zică... după ce-și părăsește bărbatul și familia... este la rîndu-i părăsită. Atunci pretinde o ultimă întîlnire și trage cu revolverul... Eu îți spun sincer c-aș achita-o... Cum dai voie soțului să se răzbune... (Mihnea simți cum începe să i se moaie vocea: „cine dracu l-a pus să se bage tocmai în tîmpenia asta de întîmplare?”)... cînd își prinde soția în flagrant delict de adulter... to-ot... așa... dă-i voie și ei (aci simți venindu-i curajul și rări cuvintele, apăsîndu-le) să se răzbune, cînd... după ce, amăgită și scoasă din minți (vocea iar începu să-i scadă)... e părăsită cu atîta lașitate... (Dar deodată ochii i se aprinseră și protestă cu o nemaipomenită energie.) E... e... e... să se sfîrșească odată cu îndrăzneala acestor domnișori de industrie...

Iar în gînd își repeta într-una: „Dacă nici acum nu-și mișcă falcile sunt pierdut...”

Domnul Nisipoiu tresări în fața acestei izbucniri și privi și mai stăruitor la convorbitorul său; fiindcă avea chef de vorbă, trebuia lăsat, firește, să trîncănească înainte. Doar toți acuzații cari vorbesc mult sfîrșesc prin a se încurca singuri în propriile lor cuvinte. Și trebuie arătat boierașului ăstuia fanfaron și obraznic, mincinos și cu licența neluată, că în realitate nu e

nimic de capul lui pomădat și creț și că poate fi prins în capcană mai ușor decît cel mai năuc dintre derbedei.

Domnul Bănică Nisipoiu, în sfîrșit, rinjește. Pentru că lucrurile au ajuns aci, e timpul de dat cărțile pe față și de început ancheta propriu-zisă. Și falcile lui grele se mișcă pentru a-l pofti cu straniu licăr în priviri să continue:

— Dă-i înainte, ce te-ai oprit așa?... Ce e cu porcii ăia de domnișori de industrie... Hai?... domnule Băiatu...

S-a oprit și și-a schimbat brusc tonul, înșfăcăt la timp de spiritul juridic: vehemența aparține execuției, pe cînd acum se găsesc încă-n perioada de judecată. Nu avea deocamdată nici o dovadă, nici o mărturisire la îndemînă; acum era deci tot locul întrebărilor încovoiate ca ghearele de clește, care prind și strîng și nu mai lasă celui întrebat nici o putință de mișcare.

Dar, avertizat de toate aceste evidențe și mai ales de cea din urmă, Băiatu s-a dumirit complet asupra rostului vizitei întîrziate. Cum, de unde, tipul a simțit ceva: singura scăpare era deci să-și continue vorbirea pe drumul început.

— Imoralitatea, domnule! reîncepu el, privind la rîndu-i fix în ochii grefierului, a ajuns la culme; plutim, pot zice, într-un ocean de păcătoșenie.

Experiența îi arătase, nu o dată, că orice nor din minte și orice bănuială a celui căruia te adresezi pot fi ușor spulberate cu o mină de veselie, de dezinvoltură, de nepăsătoare îndrăzneală, cu care, legat la ochi, trebuie să te repezi cu capul înainte, în însuși mijlocul îndoielii.

— Numai necinste și trădare pretutindeni! strigă deci cu toată convingerea, regretînd că nu se află el în partea dinspre ușă. Și în viața publică, ca și-n viața de familie... scuzați de cacafonie.... Fierul roșu trebuie aplicat numaidecît; de aceea rolul pen-lului este să intervină îndată, cu toată gravitatea, nu așa cum se face acuma... pentru că trebuie să recunoști și dumneata ca magistrat, că indulgența dumnea-voastră, a judecătorilor, e cauza acestei stări de lucruri...

Domnul Nisipoiu clocotește. În mintea lui se clatină tot mai violent cumpăna alternativelor. Foarte bine, codul poate că era deschis la 253 din cauza dramei din oraș... dar cuvintele și purtarea Polixeniei... și licența neluată...

5 Și Băiatu vorbește, vorbește, vorbește... E o imposibilitate să-l iei de guler și să începi să-l scuturi... Dacă ar tăcea cumva... o, dar parcă el înțelege ce-l așteaptă, dacă va tăcea..., și vorbește, vorbește...
10 E limpede că tilharul pledează în propria lui dramă...

— ...totul, totul e imperfect în alcătuirea noastră socială... codurile sunt timpite... le-am copiat după francezi așa, s-o nimeri, nu s-o nimeri... Poftim, articolul ăsta... 253 (Băiatu își flutură degetele în
15 aer). E așa... în doi peri... imperfect, imperfect... complet imperfect...

E cu neputință să întrerupi un vorbitor cu pumnul. De aceea domnul Nisipoiu simte nevoia să urle, să-l oprească odată, ca să poată, în sfârșit, da drumul interogatorului mult dorit...
20

Iar Mihnea Băiatu a lăsat acum chestia de principiu și a intrat în speță.

— Și atunci se naște întrebarea, dezbate el cu foc înainte — ...ea, femeia... e culpabilă sau nu de
25 gestul ei?... Aicea trebuie să ne oprim noi. A ucis ea cu luciditate sa-au... a fost pra-ada unei sures-cită-ări, care i-a întunecat cugetul, când și-a dat seama de greșala ce-a făcut, părăsind un om cinstit, onorabil, cu situație, pentru un altul care... n-a știut
30 să-și ție cuvântul...

— Pentru-un firîngău, pentru-un pomădat, pentru o haimana și-un porc fără rușine, care nu merită decît să-i sucești gîtul ca la un pui de găină... putu în sfîrșit să zbiere conul Nisipoiu, năpustindu-se, pe această
35 poartă deschisă, înapoi, la ceea ce-l durea pe el și agitînd cu violență brațul enorm. Privirile lui creșteau amenințătoare, iar namila de trup prindea acum proporții omerice: creșteau văzînd cu ochii, în lumina palidă a becului, parcă și el obosit de această încordare. Să rămînem aci, domnișorule...
40

— Bun, să rămînem, acceptă și celălalt, hotărît și grav... Să ne oprim puțin la faptul inițial, la adulter și la părăsirea bărbatului... să vedem...

— Să vedem! repetă Nisipoiu a cărui mîna și-a recăpătat deocamdată direcția normală. Ho, ho, încep
5 mărturisirile...

— Să vedem care a fost atunci agentul moral...

Agentul moral! Iată două cuvinte care holbează
10 peste fire ochii domnului Nisipoiu.

— Agentul moral?! Hm, ce are a face aci agentul moral... agentul moral al imoralului ăluia de... de...
15 de...

— Da, agentul moral, continuă Băiatu șuierînd din greu și ștergîndu-și de zor nădușeala de pe frunte. Pentru că lucrurile poate s-au petrecut și altfel, *domnule*
15 Nisipoiu. Închipuiește-ți un biet tînăr student, un biet suflet de provincial, venind deodată în clocotul acestei Capitale infernale. Băiatul se duce regulat la școală, învață, ia an după an... se apropie licența...

— Ce licență... Ha, ha... lasă că știm noi... licența, a, ha...
20

— Doar era arhitect... diploma de...

— Aha... ăla... bine! dar... aha... Lasă la
25 urmă, poftim, avem tot timpul!...

Băiatu furișează o privire iscoditoare spre codul deschis de pe masă. „Mi se pare că am vîrît-o într-însul“, încercă el să-și amintească... „Fir-ar a dracului de scrisoare, că nu mă învăț o dată să le rup...”

Dar vocea lui face sforțări să se mențină la calm și
30 seninătate.

— ...viitorul băiatului începe să se contureze. Se gîndește să facă puțină politică. Dă de-un om ca lumea...

— Săracul, bietul om, oftează Nisipoiu. Ah, păcătos... păcătos... suflet păcătos și slab... să calci
35 cu gheata capul șarpelui, nu să-l bagi la sîn...

— ...își alege așadar un arhitect cu renume. Se angajează... bu-un... și toate merg bine la început. Dar domnul arhitect are o soție de toată nostimada, cum se zice... (Domnul grefier tresare crunt și ciulește urechile, aruncîndu-i crîncene priviri. Și... tîna-

5 rul învățacel trece sfios pe lângă dînsa. Nu se întîlnesc
 decît rar. El salută și trece înainte. Dar iacă, doamna
 și-a pus ochii pe tînăr. (Domnul grefier și-a lăsat capul
 uimit într-o parte și sprîncenele lui se ridică, parcă să
 10 lase tot mai multă lumină ochilor, cari au descoperit
 ceva neașteptat în punctul din podea, unde s-au fixat.)...
 Și în loc să-i răspundă la salut, căutînd să treacă și ea
 înainte, mîndră ca o nevastă de patron, sau binevoi-
 15 toare, ca o doamnă atentă cu cei din jurul ei — con-
 tinuă Băiatu cu tot mai multă ardoare, observînd că
 de data asta lovitura a prins —, iacă frumoasa noastră
 cocoană împinge lucrurile și mai departe. Ochii ei
 parcă spun altceva tînărului, care se zăpăcește de tot
 20 cînd o vede. Ba chiar în treacăt îl mai atinge cu cotul,
 cînd îi dă mîna să o sărute strînge cu anumit interes
 pe a băiatului, îi răspunde la saluturile lui cu vorbe
 care-ți dau de gîndit... Băiatul săracul, care e tînăr,
 de, dar care, vezi dumneata, n-a glumit pînă acum decît,
 25 vorba aia, ba cu o servitoare, ba se furișă noaptea la
 stabilimente cu tarif, înțelegi dumneata, s-a fîstîcit de
 tot. O cocoană pe care o credea serioasă și, iacă, îi
 face toate avansurile... Ce să facă? Întîi se gîndește
 să se ducă la bărbat și să dea totul pe față... Dar cu ce
 30 dovedește? Cocoana va striga ca din gură de șarpe
 că a fost calomniată și domnul îl va da afară... Să o
 respingă? Cocoana se va răzbuna, criticîndu-l la bărbat,
 înjosindu-l și cerînd să-l înlătore... *Cunoști dumneata*
femeile, nene Nisipoiu!... S-o ocolească? Hm... asta
 35 e singurul mijloc bun, cînd vrei să păstrezi cîntea
 unui om care ți-a făcut bine, om pe care îl iubești.
 Și vrei cu orice preț — apăsă el pe cuvinte — să-l
 respecti... (Domnul Nisipoiu își întoarce ochii mici,
 ca de arici la pîndă, dar încă încruntați, spre vorbitor.)
 ...Ei, ți-ai găsit, continuă Băiatu, cu o volubili-
 40 tate cum n-a mai avut pînă acum în viața lui. Ți-ai
 găsit! Cînd vrea femeia... Te urmărește, domnule,
 vine după tine... Îți iese în cale cînd nici cu gîndul
 nu gîndești... ba, dacă mai stai în aceeași casă cu
 ea, îți intră în odaie, domnule. I-a năzărit ei pe tine
 și pace!... Te nimerește ba pe jumătate îmbrăcat,
 ba în pat dimineața. (Tresărire violentă la domnul

5 Nisipoiu.) Tu zici pardon! Ea, că nu știu ce-a uitat
 aci cînd a scuturat ieri. (Nici Băiatu, nici Nisipoiu
 n-au băgat de seamă aci că doamna din lumea mare nu
 putea să scuture camera unui secretar.) A doua zi tu
 10 încui ușa... Îți bate la ușă. Taci. Bate mai tare. Strigă.
 Te face să crezi că Dumnezeu știe ce s-a mai întîmplat...
 Iei ceva pe tine, sumar; deschizi... vine să-ți dea o
 scrisoare, dar nu se mulțumește că ai luat scrisoarea,
 15 intră și ea... Ești încurcat... aștepti să plece... vrei
 să te speli... să te îmbraci... Se face că nu înțelege...
 Atunci îi spui lămurit... Mă scuzați, vă rog, vreau să
 mă spăl... A, poftim, îți răspunde, poftim, poftim,
 nu mă uit... fă tot ce vrei — îți spune cu înțeles —
 20 nu te jena de mine... m-am învățat atît de mult cu
 dumneata... Tu nu-ți vezi urechile de roșii... o pri-
 vești și nu mai înțelegi nimic... și cum stai așa prost
 coala, lîngă scaun (Băiatu arată scaunul de lîngă el,
 cu un gest firesc, pe care domnul Nisipoiu îl primi
 cu o înclinare tot așa de firească a capului)... cum stai
 25 așa prost, odată te-ai și pomenit că te-a cuprins...
 te zbați... ea te potopește cu gura și se împinge în
 tine și te împinge (Băiatu arată spre pat) că om ești...
 Mai ești atunci stăpîn pe tine?... Ai uitat și de bine-
 făcător și de prieteni și de omul care ți-e mai drag
 30 și-ți vrea binele și de tot... Pe urmă poți să-ți dai cu
 pumnii în cap cît poțestești... dacă s-a făcut, s-a făcut...
 — coboară el vocea dramatic și începe să scîncească,
 parcă ar fi un lovit de năpastă, ca la Conservator —
 mai poți, mai ai curajul să te duci la cel înșelat și să-i
 35 spui... Iacă așa se naște minciuna... Și pe urmă se
 strînge una peste alta... Ce să facă acum bietul
 băiat?...

Figura domnului Nisipoiu s-a schimonosit peste
 măsură; are atîtea cute, care se întretaie așa de dure-
 35 ros, că parcă ai crede o față nefirească, machiată,
 artificială. Mintea lui de om al legilor înțelege minu-
 nat și îmbrățișează toate urmările expunerii celui-
 lalt. Iar acela dă implacabil... lovitură după lovitură...
 — În cele din urmă, își ia lumea în cap și... să
 40 zicem că fuge... Adică, ce să zicem, că așa s-a și
 întîmplat. Noi discutăm doar cazul ăsta... speța...

deci fuge... ea după el... Își lasă și bărbat și tot, nu se mai ascunde... Când îi cășună femeiei, știi dumneata... nu mai are nici o rușine (Nisipoiu clătina capul nervos și repede; „te pomenești că e în stare s-o
5 facă și pe asta nebuna“, cugetă el cu oroare, gîndindu-se la rîsul lui Vulpache și Piscupescu). În cele din urmă băiatul ridică și el glasul: E... pînă aci... Acum dacă lucrurile s-au dat pe față, are și el curajul să se ridice... Nu, *nene* Nisipoiule? Păi stai, madam!
10 pînă unde! Și acum țin-te; lacrimi și vaiete; mă lași tocmai acum... el nu mă mai primește... tu mă gonești... și plînsете și zvîrcoliri pe jos... Pe urmă scoate revolverul și pac!... (Amîndoi tresar la acest pac!) He, și hai acum la jurați: l-am omorît pentru că
15 m-a sedus... pentru că nu mi-am mai dat seama de mine, pentru că, văzînd că sunt mai săracă decît și-a închipuit acest vînător de avere, m-a alungat... Iar publicul ca de obicei: săraca de ea, victimă socială etc., etc... știi dumneata, ce-ți mai spun eu.

20 Figura lui Nisipoiu nu se mai vede. A intrat toată în pămînt, de parcă el ar fi fost vinovat de toate aceste grozăvii, care au decurs una după alta.

Încît vorbitorul, după o mică pauză, înaintă un pas, concludent, cu mîinile încrucișate pe piept:

25 — Ei, spune și dumneata acum, coane Nisipoiule, cine e vinovatul... dă și dumneata cu piatra! strigă el sfidător, apoi complectă scoborînd tonul: admițînd că ești jurat...

Dar conul Nisipoiu nici nu mai îndrăznește să-l
30 privească, se ridică fără să mai zică un cuvînt și dispare, mînat, spre odaia conjugală, de cumplită fierbere, sub năprasnică presiune.

Apăsă teribil pe clanța ușei, care-i rezistă. Își
35 aminti că o încuiase singur și învîrți cheia înapoi cu zgomot mare; și cînd aruncă violent ca un uragan canatul greu în lături, căldura de baie a odăiei îl primi obscură, învăluitoare și pacifică. Doamna stînsese lampa și se culcase ca și cînd nimic nu s-ar fi întîmplat. El intră lăsînd ușa deschisă, dar ușa reveni singură
40 în ușor, scriștîind somnoroasă. Întunecul nu era prea

profund, pentru că focul încins bine, din mașină, fișîndu-și lumina jucătoare prin găurelele ușei de tînichiea, ca printr-un triplu obiectiv de cinematograf, făcea să zboare pe peretele de deasupra patului, în
5 filfiri misterioase, aripile de vis ale unei neînțelese proiecțiuni.

Ochii lui Nisipoiu căzură asupra așternutului ca două păsări de pradă: întoarsă cu fața la perete, Polixenia dormea adînc, cu șuierătoare respirație, cu largi
10 mișcări ritmice ale sînilor sub plapomă. Un moment domnul Bănică stătu la îndoială dacă un somn atît de profund putea fi, la o oră ca asta și-n astfel de împrejurări, tot așa de sincer. Dar pentru că nu avea la îndemînă nici un mijloc spre a-și stabili o convingere precisă, începu să calce greoi prin cameră, să izbească lucrurile unul de altul, să trîntească scaunele care-i stau în drum. De cîteva ori se opri cu mîna pe plapomă, gata s-o tragă cu furie și să scuture cu putere pe adormită. Dar răsufletul regulat și adînc
20 îl intimida cu desăvîrșire; era într-însul ceva străin de viață, ceva care venea din alte lumi, din profunzimi necunoscute și întunecate, care-l descurajau. E drept că domnul Nisipoiu aflase, de pe la cabinetele de instrucție, unde consilierul care-și aștepta mutarea din zi în zi vrea cu orice preț să-l ia după dînsul, că uneori bănuții sunt ridicați noaptea, pe neașteptate, pentru a fi interogați încă sub puterea somnului, sleiți de odihna din ceas în ceas întreruptă, să li se smulgă
25 astfel cuvîntul mărturisirei. Dumnealui strîmbase din nas însă la auzul unor astfel de barbarii, și avusese un motiv mai mult să regrete focurile dar lucidele și îndelung pregătitele la rece dezbateri civile, pe care avea să le părăsească în curînd, nu atît pentru a face pe gustul domnului consilier, cît pentru a-și croi o
30 trecere mai sigură spre grefele de tribunal și curte. Acum, ori de cîte ori se îndepărta de patul adormitei, domnul Nisipoiu înclina să aprobe maniera forte și barbară, care-l dezgustase, și aceasta cu atît mai mult, cu cît bubuiturile și zdroncăniturile pe care le
35 provoca prin odaie păreau că înghemuiesc și mai mult pe coana Polixenia sub plapomă și-n somnul ei adînc;

cînd se apropia însă de dînsa, descoperea deodată un zgomot și mai asurzitor și se îndepărta grăbit să-l producă îndată și pe acela. Dar coana Polixenia era lemn; și conul grefier spumega de furie amintindu-și ultimele amănunte din destăinuirea indirectă a lui Băiatu.

— I-auzi, domnule, răcnea dînsul bufnind și răsturnînd în plimbarea-i nehotărîtă, să intre peste om în casă, să-l găsească despuiat și, în loc să fugă rușinată, să-i sară de gît... Nici tîrfele de la bordel, răgea disperat, țintind cu fulgerile ochilor ceafa adormitei, n-ar fi fost în stare de atîta murdărie... Ptiu... ce rușine... să te respingă omul și să dai buzna ca... ca... scroafele... Aaah... ce scîrbă... femeie în toată firea să învîrtești capul unui copil..., să-l scoți din minți... să nu poată omul să învețe... să-și dea examene... li...

Ca și cînd ar fi nimerit deodată un cuvînt magic în această avalanșă oribilă de ocări, conul Nisipoiu se opri subit.

— Licența! gemu el sufocat. Nu l-am întrebat ce e cu licența... Nu mi-a lămurit... A, ha, ce e cu licența, boierule, domnișorul... să-mi răspunzi...

Și fără a mai sta la cumpănă, domnul grefier dădu buzna înapoi, pe ușa pe care venise.

Dar fără a fi stat de asemenea la cumpănă, îndată ce au încetat pașii domnului Nisipoiu pe săliță, Băiatu a și învîrtit cheia în ușa. Cu mișcări precise și fulgerătoare, cu o siguranță dobîndită din vechi și constante exerciții, a deschis fereastra dinspre stradă și a tras geamantanul gata descătărămat de după pat. Și rînd pe rînd au încăput, în gura larg deschisă a burdufului elegant de piele, cărțile de pe masă și de pe măsuță, pardesiul, hainele și teancurile de rufe din dulap, perechile de pantofi de sub pat, articolele de toaletă de pe lavoar. Dintr-o calculată obișnuință, nici unul din lucrurile lui nu mai era risipit în altă parte; totul era într-o ordine, care contribuise, la timp, cu încă un procent, la admirația coanei Polixeni, pen-
tru un tînăr atît de ordonat, de curat, de fercheș și

de drăguț. Din zbor parcă și-a petrecut paltonul elegant în spinare, și-a acoperit capul cu ceapacul solemn, și-a înșfăcat mușamaua umflată a mandolinei. Apoi geamantanul s-a lăsat cel dintîi de pe fereastră, binișor, pe trotuar, spre eterna-i călătorie de noapte și de mister.

Putea acum domnul Nisipoiu să zgîlție în voie bună ușa încuiată pe dinăuntru a rătăcitorului său chiriaș. Putea el să bubuie în lemnul masiv pînă mîine dimineață și să apostrofaze cît de provocător pe cel prea suspect de repede și de profund adormit (întocmai ca și coana Polixeni), somîndu-l energic să-i deschidă.

Demult Băiatu ocolise colțul primei străzi, demult el socotise în minte ce avea de răspuns gardistului, care l-ar întîlni cu întreg calabalîcul în spinare, în drum spre cea dintîi stație de trăsuri. În noaptea asta va bate la amicul său bun și oarecum vechi camarad de contingent universitar, Grigoraș Idrîșteanu, pe care voise să-l asocieze în combinația cu domnul Nisipoiu. Pentru Grigoraș, Băiatu păstra și-un grăunte de admirație, pe care nu se sfia să-l rostească în față-i cu recunoașteri și complimente; nu era un individios Băiatu! Căci în acești zece ani de cînd îl cunoscuse — se împrietenisera după un examen la Civil, la un profesor foarte bine dispus și larg la notare, care obișnuia să anunțe bilele după fiecare examinare; doar ei singuri căzuseră din toată seria și, cum putură constata mai apoi, din toate seriile anului — Grigoraș totuși nu se lăsase cu una cu două. El nu pregetase să se mai prezinte, ca Băiatu, dinaintea acestor turci de examinatori; dimpotrivă, le înfruntase cerbicia cu încăpăținare și curaj, așa că după doisprezece ani (Grigoraș era cu vreo doi ani mai vechi decît Mihnea) de muncă îndîrjită și titanică, el izbutise să obțină, an-iarnă, licența mult visată.

Gîndindu-se la el, și la odăița-i cam mucedă și cam sărăcăcioasă, care nu voise să evolueze deloc odată cu pomposul titlu al locatarului, Băiatu făcea pași mari în noapte, amăgind cu gîndurile povara din mînă, care începuse să se resimtă. Noaptea era uscată și

geroasă, deși anul ăsta prima zăpadă nu apucase încă să vină. Prin vîrfurile uscate ale copacilor, trăsături virtuose de cărbune pe fondul deschis al caselor scunde, trecea un susur îndepărtat, cu modulații trist prevestitoare, ca-n melodramele cu sfîrșit duios. Deși curentul se menținea la înălțime, agitînd doar ramurile de deasupra, Băiatu îi simțea învelișul, înfășurîndu-l și pe dînsul în undele-i destinsse și reci. El regretă, cu adevărat, temperatura molcomă pe care coana Polixeni știa s-o potrivească cu atît talent în odaia ce părăsea, din lemnele aduse cu suta de la precupețul din colț; strîmbă deci din nas la gîndul că în noaptea asta va lua loc sub plapoma frățească a avocatului Idris-teanu, întocmai poate ca și acum un an, cu paltonul pe dînsul în loc de pijama și cu căciula de biber în cap — pe picioare, care măcar de pantofi trebuiau descălțate, cu covorul greu și prăfuit de pe podea. Dar și mai fîroasă îi păru perspectiva ușei încuiate și a așteptării cumplite pe recele de piatră al treptelor, jucînd pe cîte-un picior, în tovărășia bagajelor zgribulite și blestemînd cu ardoare, la fiecare nou ceas marcat în depărtare de sunetul metalic, și la fel de înghețat ca toată noaptea asta, al ornicelor administrative, întîrzierea sigură a amicului expulzat de frig prin sub-solurile cu table și biliarde ale cafenelelor din centru.

Lăsînd geamantanul îngreunat de drum din mîna amortită, pe Băiatu îl mușcă o clipă de inimă tentația întoarcerii. Poate că nu fusese cazul să plece; poate dacă va da un tîrcol îndărăt și va găsi întuneric și pace, fereastra crăpată cum o lăsase și cheia pe dinăuntru la ușă, asta ar însemna că nimeni nu i-a observat plecarea, nimeni n-a făcut controlul ferestrelor pe dinafară, nimeni nu mai are cu dînsul nimic, și că totul n-a fost decît un vis neplăcut, între un om îndîrjit de ciocanele de țuică și altul, ce se simțea cu musca pe căciulă. Mîine de dimineată totul se va îmbrăca în tihnă și în mulțumirea dinainte, convorbirea din ajun nefiind decît o simplă convorbire ca oricare alta, petrecută între doi cetățeni ca lumea, asupra unui lucru care nu-i privește pe nici unul personal.

Și mîine dimineată, după ce porțița va scîrțîi în urma domnului Nisipoiu, Băiatu ar aștepta în dulcea căldură a plapomei, cu inima sufocată de înfrigurare, ciocănitul ușor în ușă, și-apoi pașii nesimțiți ai coanei Polixeni, aducîndu-i, divin și neprețuit trofeu matinal, strînsoarea nemaiîntîlnită a intimității ei ucigătoare, rar nestemat pierdut de fire pe acest maidan îndepărtat. Fiori repezi și rămoși se înfipseră în toate măduarele lui Băiatu la amintirea visului dumnezeiesc — într-atît nu-i venea să creadă c-a fost realitate — care începuse odată cu desfacerea cravatei de către degetele fără manichiură ale coanei Polixeni. Ce, să nu mai aibe parte niciodată de această sfîntă beție, cum nu i-a mai fost dat să guste, să soarbă, să se absoarbă într-însa, nicidec în viața lui?

I se pare atît de îngrozitoare această perspectivă, că petrece îndată brațul pe sub șalele pardesiului, apucă nervos mînușa mandolinei și înșfacă hotărît geamantanul greu; dar odată echipat, rămîne să joace în loc, iarăși nedecis, descurajat, scîrbit de dînsul însuși, aducîndu-și învinuiri grele, întretăiate de și mai grele autoînjurături și autoacuzări de poltronerie și idioțenie. Fugise ca un derbedeu de rînd, după ce aruncase toată vina pe dînsa, după ce ridicase la paroxism furia soțului, descriindu-i felonia și putreziciunea iremediabilă din sufletul soției. Ah, i-e scîrbă, i-e scîrbă, i-e atîta scîrbă de sine, că-i vine să-și sfișie hainele și să se zvîrcolească pe jos, în țărînă, ca apucații din căluș.

Și pornește, strivit de povara remușcărei, înainte, pe drumul apucat, tot mai departe de aceea pe care o vede acum zguduită năprasnic de mînia soțului, strivită, însîngerată, călcată în picioare, ca o otreapă murdară, pe această stăpînă a celui mai de preț mărgăritar din lume. Băiatu sare, cu imaginația lui aprinsă, ca un liberator în ajutorul celei zdrobite, celei neprețuite, respingînd bruta sălbatecă și inconștientă, în vreme ce pasul lui, întraripat de mișcarea vie a imaginilor din minte, se îndepărtează tot mai mult de comora pe care n-a știut s-o descopere de la început.

A ajuns acum în dreptul casei Balamancelor, și nu doar că geamantanul s-a îngreunat iară peste măsură, dar amintirea Vevéii și a sindrofiei de-acum nu mai mult de două săptămîni, îi covîrșește sufletul într-atîta, 5 că-l obligă la o nouă haltă. Îl năpădește atunci amintirea sărutul fetei pe banca de sub copacul unde s-au refugiat. Sărmana, cum i-a urmărit pînă acolo, cum i-a așteptat să-și termine lungul sărut... și de cînd 10 trebuie să fi așteptat! Și cum s-a arătat gata să cheme pe Vevé la dînsa acasă, făgăduință pe care apoi s-a ferit s-o împlinească. Mă iubea, sărăcuța... dar cine dracul bănuia că nevasta lui nenea Bănică Nisipoiu are pusă deoparte o astfel de...

Băiatu lăsă din nou bagajele jos pentru a lua rezo- 15 luții eroice. Ei bine, în astă-seară nu se va mai întoarce la Nisipoiu și nu va mai reveni niciodată să dea ochi cu dînsul. Dar pe coana Polixenia o va întîlni, fie ce-o fi să se întîmple. Chiar de mîine va da tîrcoale pe-aci, în orele cînd domnul grefier e la judecătorie. Va bate 20 în geamlîcul de-afară plin de îndrăzneală, o va implora să se oprească dacă ea îi va trînti ușa în nas, o va îndemna sufocat și cu tremur, în voce, de Conservator, să nu creadă nimic, nimic din ce i-a spus bărbatul ei, care vrea s-o prindă, după ce a încercat aceeași metodă 25 și cu dînsul fără să izbutească...

Dar cum va explica această fugă lașă și subită?... Drace, o va explica el și pe asta într-un chip oarecare; o explicație se găsește ea oricînd la îndemîna omului.

Dar cînd apucă din nou toarta geamantanului, un 30 rînd de ferestre de la casa doamnei Balaman se deschise cu zgomot mare, în noapte. Băiatu n-avu timpul decît să se ferească în întunec. În cadrul întunecat al geamului deschis văzu o umbră albă, cu brațele întinse ca fantomele din proiecțiuni; pe urmă mîinile 35 căzură și apucară convulsiv prichiciul ferestrei. Un cap buhăit ca de înecat alunecă atunci în afară și Băiatu reconstitui mutra pleșuvă a chiriașului bătrîn Gălușescu, pe care lumina slab vărsată de felinarele îndepărtate o descompunea hidos.

„M-a văzut!“ crezu Băiatu numai un moment, 5 căci, în momentul următor, văzu și auzi apariția nocturnă dedîndu-se la horcăitoare exerciții de respirație care-l înfricoșară. În ochii nedefiniți bine, fosforul spaimei scînteia atît de viu, că tocmai pe trotuarul de dincolo Băiatu văzu cum duhul morței încearcă să 10 gîtuie hoștește pe bătrîn. Pe urmă respirația se calmă pe încetul și bătrînul, obosit de luptă, își rezemă capul de cerceveaua rece. Mihnea simți cum îl podidește compătimirea și-și aminti cuvintele rele ale coanei Polixenia la sindrofia Piscupeștilor: „...cu bătrînii e rău, 15 poate au nevoie de o doftorie, de doftor, de spițeri...“ „Ba și de popă“, complectase domnul Gălușescu, rîzînd o clipă, pentru a-i îngheța apoi rîsul deodată, speriat de sinistra profeție.

Memoria lui Băiatu se umplu toată de expresia 20 dîrză a coanei Polixenia în acele momente; parcă rostea un blestem, așa țintea cu ochii pe bătrînul înțeles cu ceilalți ca s-o prindă în lațul zîzaniei!

Și cumpletei înfățișări de Nemesis i se adaugă 25 îndată, în sîngele lui, amintirea apropiată a strînsorei de clește, care-l zdrobise.

„Ah, vrăjitoarea!“ gemu el de plăcere și de necaz, 30 mîine vom da iarăși ochi amîndoi, nu te teme...

De peste drum îi veni pînă-n adîncul timpanelor un 25 susur bizar, reținut, căruia se strădui, cîteva bune minute, să-i dea un înțeles: bătrînul plîngea. Își lăsase capul de tot pe pragul ferestrei și plîngea cu sugrumate și nestăpînite suspine.

Băiatu porni atunci, mai îndîrjit ca niciodată, 30 strecurîndu-se prin umbrele de ziduri și copaci... Și pînă la colțul apropiat îl însoți într-una plînsul nemai-stăpînit al bătrînului, subțiratec ca un plîns de copil...

Idrișteanu, bunul prieten a lui Mihnea, avea și foc în sobă. Afacerile nu-i merseseră cîtuși de puțin bine nici în ultima vreme, dar luase o rezoluție eroică: să intre în magistratură. I se oferise să-și aleagă trei locuri, unde era vacant postul de stagiar: un sat din Bihor, un altul în Maramureș, un al treilea în sudul Basarabiei. El înclina spre cel dintîi pentru că era numai la vreo 80 de kilometri de Oradea. Dar asta, numai așa ca să fie mai aproape de-un centru important, pentru a se mai aproviziona din cînd în cînd ca lumea. Altfel, era sătul pînă-n gît de viața de oraș și mai cu seamă de oraș mare. Și Bucureștiul ăsta ajunsese de-l scîrbea pînă peste urechi: nopți pierdute, burta goală, dîrdîială iarna, o fi de ajuns atîta. Acuma va începe o *viață nouă*! În vederea salariului de magistrat, care va purcede să curgă cu această viață nouă, obținuse cîteva mici credite, cu care-și plătise ceva la cameră, hăt, mult din urmă rămasă pe veresie, și-și permisese acest lux, pe care nu-l mai gustase deloc în ultimii doi ani, de cînd, licențiat fiind, nu se mai abătuse pe la părinți, în Oltenia: lemnele, aceste admirabile lemne de fag, care fac un atît de voluptuos clăbuc de flăcări în soba surprinsă de fericirea încălzitului, ca o domnișoară de mult uitată, cerută de curînd în căsătorie. Esența de fag este desigur lemnul de foc cel mai ideal! — era ultima opinie a lui Idrișteanu și, de aceea, dacă avea

vreun regret că are să prefere Bihorul — Maramureșului, se gîdea numai la acele imense păduri ale moșilor, în mijlocul cărora măcar știai că nu degeri niciodată.

Întîmplările din ultima vreme ale lui Băiatu, el le ascultă cu luare-aminte, dar și cu o pronunțată schimă de dispreț în colțul gurei: ah! va scăpa de toate aceste mizerii! Dacă va găsi o fată de *grof* bogat, poate o va lua, căci i-e lehamite de schimbatul gazdelor, cu emoții, noaptea, pe fereastră, cu teama coanei proprietărese în spate, cu aceea a gardistului din colț, în față... Dealtfel acuma nu mai e nici de gîndit la așa ceva, doar va face parte din magistratură, ce dracu! Și, hotărît lucru, astfel de escapade nocturne frizează puțin codul penal. Idrișteanu găsește aci locul să facă o adîncă reflecție asupra nesăbuielilor vieții de toate zilele, și mai cu seamă a celei studențești, cînd, din ignoranța legilor, cel tînăr se aruncă legat la ochi în atîtea încurcături grave de ale căror triste consecințe, la o adică, dacă și-ar putea da seama, s-ar îngrozi. Acum lui îi repugnă astfel de mici „infamii” care pentru un licențiat veritabil, și mai ales pentru unul dedicat sfintei misiuni a împărțirii dreptății, n-ar mai avea nici o scuză. El dezaprobă categoric planul lui Băiatu de a mai încerca să vadă pe Polixeni, ținînd seama de posibilitățile de pedeapsă, chiar *propria manu*, de care dispune, în modul cel mai *legal* cu putință, grefierul Nisipoiu, care, „crede-mă pe mine, e un mare cunoscător al legilor”. Grefierii ăștia sunt foarte prețioși și, în prima parte a carierei lor, tinerii magistrați sunt nevoiți să-i cultive cu multă luare-aminte, fără totuși a se lăsa cu totul pe mîna lor. „Ăștia *te duc*, dragă, într-un mod surprinzător.”

Sfatul prietenesc, de rămas bun, pe care Idrișteanu poate să i-l dea bunului său amic, e acum să se potolească și să înceapă preparatul. Iată, îi pune la dispoziție camera lui — pe care o va părăsi mîine, poi-mîine, pentru că numirea trebuie să-i sosească dintr-o zi pe alta, îndată ce va indica judecătoria aleasă — deci pînă după perioada examenelor, de care poate să se ocupe așadar în liniște.

— Chiar pînă-n martie ai achitat-o?... s-a interesat cu mare surprindere Băiatu.

La care celălalt a răspuns, pe cît de laconic, pe atît de categoric:

5 — Am spus o dată. Sunt doar magistrat acum!

Dar Băiatu s-a dat cîțiva pași îndărăt, contemplîndu-l cu brațele încrucișate:

— Ei, cum dracu, lasă ăștia dreptatea oamenilor pe mîinile tale, mă ticălosule? N-ai fugit tu noaptea cu
10 chiria neplătită, n-ai șterpelit-o din restaurante după ce te ghiftuiai bine și vedeai că se îndepărtează chelnerul, n-ai trișat la cărți, banditul? ți-aduci aminte că ai mîncat și ceva bătaie pentru astă ispravă; nu ești tu ăla care mă învățai cum trebuie să țiiu zarurile în mînă ca să iasă dubla dorită cînd le arunci? nu
15 ești tu ăla care de cîte ori ieșeai din cafenele te alegeai cu cîte o umbrelă sau un baston... c-o pălărie nouă... și odată chiar c-un *pardessus*?... Uite-o aicea, o vezi?... și Băiatu înaintă cu pași siguri spre un baston de piele cu mîner mare și întors, atîrnat în cui. Nu
20 e asta ultima ta achiziție, umbrela-baston, care se nimerise lîngă *pardessus*-ul tău, în cuiarul sălei de biliarde de la Boulevard?... Și apucîndu-l pe Idrîșteanu de umăr, îl împinse dinaintea oglinzii celei mari a dulapului: Ia uite pe ce Arsène Lupin, gentilom și pungaș,
25 a încăput tragedia moșilor din Maramureș! arată el în oglindă spre imaginea proaspătului magistrat, strînsă în *pardessus* fumuriu, pe talie, cu gambetă inobservabil lustruită de perie, cu pantofi de lac, la vîrfuri pătrate...
30

Idrîșteanu surîse calm și bătu pe umăr prietenește pe vechiul său amic...

— De ce mă insultă în propria mea casă, pe care ți-o și dăruiesc pe două luni întregi, vezi cît ești de meschin
35 și ingrat?... Mai întîi mă acuzi pe nedrept de eleganță... uite, *pardessus*-ul meu e cu talia sus, pe cînd aproape de trei ani se poartă cu ea jos... iar cît despre aventurile trecutului, să vărsăm o lacrimă peste ele... În orice caz, am tras de-acolo multă experiență, care va fi extrem de folositoare bihorenilor mei.
40 Dar să revenim la tine, neisprăvitule! De ce întorci

vorba? Aș vrea să văd licența dumată, care ți-ar șterge dintr-un condei toate nemerniciile și escrocheriile, cum mi le-a șters mie....

— Pardon, nici o escrocherie...

5 — Nu ești dumneata cel care mi-a explicat mecanismul părăsirii domiciliului noaptea?...

— Daaa... recunosc... doar atît...

— Atît? Nu ești dumneata cel care mi-a sugerat
10 geniala idee a marghilomanului cu dichis, cu care, pînă să-l explice bucătarului, chelnerul îți lasă răgazul necesar ca s-o ștergi boierește, grav, și fără nici un semn de grabă? Parcă te văd cum porneai ca un curcan, cînd îmi dădeai lecții... și aplicații pe teren... cînd mă așezai la alte mese ca să văd cum lucrezi. Nu
15 te-am scăpat eu, pezevenghiule, atunci, la „Carul cu bere“, cînd te simțise chelnării și i-am auzit cum se sfătuiau să nu te scape din ochi, de am plecat după tine la closet, să-ți dau gologani, că altfel dormeai la poliție? Răspunde aici ce te întreb, *picpocketule*! Și
20 acum, după ce m-ai împins pe calea pierzaniei, arunci cu piatra în mine, *quoque tu Brute*?

— Daa... exact, recunosc... astea eu te-am învățat. Iar dumneata, drept mulțumire, m-ai pus complice la pocherul în trei, cu semne din picior pe sub
25 masă. Nu poți nega că, înainte de a mă duce la mesele tale de cărți, nu eram novice în chestia asta!... Iar cît privește șterpelitul umbrelor, niciodată nu mi-am îngăduit o murdărie ca asta... Ți-aduci aminte, cînd mă îndemnai: „Ia-o, mă, și tu p-asta, că e de mătase și nu te vede nimeni...“ Dar pînă acolo n-am mers...
30 Am tras chiulul la niște restauratori speculanți și îmbuibăți de franci, am făcut deci operă socială, am mai păcălit p-ici pe colo, din învățătura ta, niște cartofori și niște vițioși, care nu meritau altă soartă, deci operă morală; dar ca să șterpelesc umbrelele de mătase ale unor bieți oameni nevoiași și cinstiți, la asta nu
35 m-aș fi pretat pentru nimic în lume...

— Pentru că ți-era frică...

— Frică, mie?...

40 — Păi nu mă admiri tu pentru curajul meu, măi licheaua dracului... Nu ești tu care, cînd ieșeam de

la filmele cu detectivi, mă strîngeai de braț și-mi spuneai: „Mă, tu ai adevărată stofă în tine“.

— Îmi băteam joc de tine, măi nătărăule, și tu nu-mi remarcăi finețea. Evident, te-am admirat și te admir și acum, ești o mare lichea, de-o calitate superioară, recunosc. I-auzi, cu ce seninătate pretinde el să fie magistrat... Dar în sfîrșit, du-te dracului... tocmai am nevoie de-o cameră ca asta pentru Polixenica mea. Însă, caraghiosule, nici prin gînd nu-mi trece să-ți fiu recunoscător... O s-o trec și p-asta în contul avansului pe care ți l-am făcut atunci... ți-aduci aminte, cînd mi-ai pierdut toți banii cu ăia doi, pe care credeai că-i duci. Dar te-au dus ei pe tine... Ne-au lucrat clasic... Așa pocheriști mai înțeleg și eu... ăia știau să mînuiască piciorul pe sub masă, nu ca tine, imbecilule, care-ți pierduseși pînă și cumpătul, de parcă erai gata să și plîngi...

— Idiot ești, mă... eu rîdeam atuncea, tipule, că erau banii tăi... Dar mi se pare că mă ții cam de mult cu avansul ăla... eu cred că ți l-am plătit și răsplătit de vreo douăzeci de ori pînă acum, cu țîrîta. Dar așa am fost eu, n-am trecut la catastif, că nu-s fecior de negustor...

— Ești fecior de perceptor, pramatie, și mi se pare că e anul, de cînd îmi spuneai că tat-tău și-a isprăvit de ridicat două case...

— Și are să mă ridice, tipule... Îmi pare rău că nu învîrtește afacerile în țîrgușorul ăla, unde e tat-tău negustor, să ia vreo cincizeci de piei după el...

— Gangsteri ordinari...

— A, te rog... pînă la părinți... Părinții sunt sfinți, ies din discuție...

— Vedea-v-aș jupuiți de vii, toată familia, ca pe sfinții ăi adevărați din calendar... tu mi-ai pus cărțile în mînă...

Lui Mihnea îi producea o satisfacție curioasă această recunoaștere tacită, pe care Idrîșteanu o adaptase cu o marcă vădită de superioritate, că el îl dusesse la primul pocher în trei. De fapt, Băiatu, care știa orice joc de cărți încă din clasa a doua secundară, aflase de

adevăratul rost lucrativ al măsluitului de la un con-
cetățean puțin mai în vîrstă Dumitru Bobescu, fost
ofițer de administrație în timpul războiului, pus în
urmărire pentru deturnări, și acum dezertor înrolat
în legiunea străină din Alger. Tot Dumitru Bobescu,
care la începutul cursului secundar era cu doi ani
înaintea lui Băiatu, pentru ca la sfîrșitul lui să fie cu
doi ani în urmă, era cel care-l inițiasse în arta de a
trage chelnării pe sfoară și a abandona proprietarii
pe fereastră. Băiatu nu adăogase de la el, pentru cei
din urmă, decît capitolul de importanță mediocră
pentru dascălul său, al seducerei cucoanelor acestora,
legitime și nelegitime, investite cu ținerea cheiei și cu
dreptul de a încasa chiria. Băiatu era un liric și un
romantic, orice s-ar spune: însăși mandolina lui era o
mărturie. Dar nu lipsit de întrepeditate. Astfel, la
primul pocher pe care-l încercă pe cont propriu, în
camera lui, fără știrea lui Bobescu, și care se întîmplă
să fie în trei, el pierdu ca un idiot tot tainul de arginți,
venit recent de-acasă, pe-o lună, cu toate semnele
„invizibile“ pe care prietenul și învățătorul său le
făcuse pe dosul cărților. Rămas astfel ca pasările
cerului într-un oraș mare și zgomotos ca Bucureștii,
Băiatu nu descurajă ca oricare alt fiu al provinciei,
rătăcit în această cetate de perdiție. Dimpotrivă, el
își aminti, e drept, cu destul necaz, dar și cu mare
admirație, cum mizerabilii de parteneri îi înțeleaseră
tot alfabetul clandestin al cărților, acceptîndu-le astfel
fără nici o protestare, ci numai cu semne mutești între
dînșii, pe cari intuiția profundă a lui Băiatu le extinse
și dedesubtul mesei, unde picioarele celor doi „bucu-
reșteni“ puteau comunica în voie. El nu blestemă deci
Capitala și nici nu-i jură răz bunare, ci dimpotrivă, ca
un oltean adevărat și fecior de negustor, o iubi și
mai mult, căci îi dezvăluia atîtea palpitante mistere
și „lovituri“ — și, împăcat cu sine, alergă la Bobescu
să-i împărtășească marea descoperire a pocherului în
trei.

— Mă, doi șmecheri, mă, dați dracului, doi
bucureșteni, știți d-ăia sadea... mă, de-o finețe și de-o

inteligență rară... și de-un fler, mă... începu el cu sinceră admirație.

— Idiotule! Cum n-ai înțeles de la început că asta e o sinistă pungășie. Trebuie să-ți fiu dădăcă pentru toate fleacurile? Devla ta nu putea înțelege și de la sine lucruri atât de elementare. Și-acuma îmi vii aci curățat complet... Haid, ieși afară... Nu-ți împrumut nici un gologan de cinci. Să-ți mănânci pîinea cu sudoarea frunței tale, inventînd la marghilomane cu dichis.

Și pentru a-l căli la viață, Bobescu, într-adevăr, nu-i dăte nici un gologan toată luna, ceea ce pentru Băiatu fu o adevărată catastrofă sufletească. Pentru că era infinit mai ușor să aplici metoda marghilomanului cu dichis în restaurante, așa numai de amorul artei, cînd te simțai cu gologani în buzunar, decît lefter cuc. La orice surprindere, erai pus la adăpost de neplăceri: „A, pardon, vream să dau un telefon, dar pentru că ești grăbit, haid, fă plata!” Și, îmbufnat că ai putut fi bănuț de-o atît de ignobilă infamie, nu dai, evident, nici un bacșiș, ca să se învețe pe viitor aceste canalii de chelnări cum trebuie să se poarte cu oamenii cari nici în timpul mesei nu mai prididesc de afaceri. Pe cînd, lipsit de orice suport moral în fundul buzunarelor, operația marghilomanului era un veritabil calvar, curățată masă cu noduri.

Mult timp mai apoi, Băiatu cunoscuse pe Idrîșteanu. De care, atras de o afinitate instinctivă, se alătură din ce în ce mai mult, mai ales după ce Bobescu izbuti în sfîrșit să-și ia în particular liceul și să intre în școala militară. Cu toate astea o rezervă reciprocă prezidă la începutul cimentării acestei lungi amicitii; amîndoi prietenii pîrură încă multă vreme că mai au ceva să-și spună, pe deasupra destăinuirilor de tot felul ce-și făcuseră.

— Încă nu mă înțelegi pe de-a-ntregul, aveau ei obiceiul să-și grăiască. O, ho! mai ai cîte ceva de învățat de la mine și cred că ai să-mi fii recunoscător toată viața!

Dar cu cît se arătau mai misterioși, față de ceea ce i-ar putea face recunoscători unul celuilalt, cu

atît se îngrădeau și mai mult în mutism și teamă de a nu strica o amicitie plină de atîtea nădejdi făgăduitoare. Pînă cînd, la o reprezentație de cinematograf, în care eroii principali se întîmplaseră să fie un temut trișor american dinaintea războiului de secesiune și rivalul său în amor, care-l demască în cele din urmă, Idrîșteanu, cu coada ochiului înfipț în expresia figurei amicului său, nu-și putu reține disprețul pentru această prea obișnuită întorsătură a evenimentelor de pe ecran. Mihnea Băiatu se grăbi atunci să-l aprobe și, părăsind sala, Idrîșteanu îi împărtăși tocmai ceea ce lui Băiatu îi juca pe buze: organizarea unui pocher în trei. Și pentru că Idrîșteanu luase aer de inițiator, Băiatu sta gata să-l întreprună cu un hohot formidabil, însoțit de-un ghiont prietenesc: „Cui îi vinzi tu castraveți, bibicule?” Însă tot amînînd această explozie de ironie, care avea să încurce zdravăn pe amicul plin de știință și de aere, Mihnea găsi că e mai picant pentru dînsul să păstreze încă atitudinea aceasta de ageamiu. Chiar mai tîrziu, cînd Idrîșteanu încasă cîțiva ghionți zdraveni de la un fost tovarăș de pradă, pe care-l atrăsese, mințindu-l că a găsit un ageamiu, și-l trădase în avantajul lui Băiatu, printr-o dublă manevră extrem de abilă și, evident, grea, prefăcutul novice se complăcu să-și păstreze cîndoea.

De aceea, acum, la răscrucea vieței, Băiatu putu să aducă orice reproș voi celui ce-i infectase viața cu „veninul trișajului”. Simțea o plăcere, pe care nici el nu și-o explica bine, să joace rol de victimă, și chiar ținu să repete că, în toate aventurile lui, el a pus romanticism și poezie, că propriu-zis, nu s-a pretat la nici o escrocherie ori pungășie calificată și că aportul pe care l-a adus el în societatea cu Idrîșteanu, adică părăsirea pe neplătite a gazdelor și chiulul tras chelnărilor în restaurante, nu-s decît scuzabile și simpatice aventuri studențești, codificate ca atare și ridicate la rangul de inerente poeziei, de nemuritorul român *La vie de bohème*¹, al deliciosului Murger, adoptate și practicate pe-o scară întinsă, cu o regularitate de ritual,

¹ De fapt: *Scènes de la vie de bohème*.

de mai toți studenții noștri în trecere prin Paris și mai cu seamă de câte-un mare poet, tot pe atât de ilustru în analele gazdelor pariziene, pe cât e de celebrat în analele literelor românești.

5 — Iată cu ce nobile și distinse obiceiuri te-am hără-
zit eu, scumpe amice, în schimbul trișajului cu care
mi-ai otrăvit sufletul și-n schimbul furțișagului de
prin cuierele cafenelelor, cu care, slavă Domnului,
nu ai putut să mă corupi, scumpe domnule magistrat.
10 Rămîn deci cu sufletul pur în urma nefastei d-tale
traectorii pe lângă viața mea, și fericit că am scăpat
de orice posibilitate de complicitate, pe viitor, la
pocherul în trei. De mîine mă dedic eternei mele che-
mări, aventura de dragoste, pe care o ridică și o purifică
15 îndrăzneala și pericolul, pentru care un laș ca dumneata
nu poate să aibă decît cuvinte de dezaprobare și cu-
mințenie poltronă. Du-te deci de vezi de umbrelele
și cuierele moșilor, iar cît privește dărnicia, pe care
mi-o faci cu odaia dumată, aștept nerăbdător să-mi
20 trimieți, din prima leafă, acoperirea totală, deducînd
chiria de față, a banilor pe cari ți i-am avansat și pe
cari acum, ca magistrat, ai putea să-i socotești mai în
acumitate cu regulile aritmetice.

Autoînduioșat deci, cu sinceritate și bună-credință,
25 de curățenia lui sufletească și de legitimitatea poetică
a actelor sale obișnuite, Mihnea Băiatu întreprinse
chiar de a doua zi o serie de tîrcoale pe lângă casa
doamnei Nisipoiu... Dar pe coana Polixeni n-o zări
nici măcar în coridor; iar la geamlîc nu găsi încă suficient
30 curaj să bată. Reîntors acasă, găsi pe Idrîșteanu în
culmea fericirii și în febrilitatea împachetării: primise
numirea. Veni deci la timp ca să salveze, din gura, în-
căpătoare, de cufăr al amicului său, *Codul penal* de
Papadopol și Pastion, pe care proaspătul magistrat,
35 din nebăgare de seamă, evident, îl amestecase printre
cărțile sale. Pe urmă fu nevoit să asiste pînă la sfîrșit
la această fericită împachetare, pentru ca astfel de
confuzii să nu se mai repete.

În zilele următoare, Mihnea deveni de-o activitate
40 fără pereche: împărți tîrcoalele de pe lângă Fundătură
(în Fundătură propriu-zis nu se aventura decît cu

infinite precauțiuni, căci la caz de pericol i s-ar fi
barat complect ieșirea spre stradă — și aci rezida
nenorocul lui de a nu zări chipul aceleia spre care
amintirea cea mai dulce îi da nerăgăzuite ghesuri) cu
5 adevăratele expediții ce făcu întru căutarea lui Băiatu
Mih., scumpul său salvator. Vacanța Crăciunului bătea
la ușă și el trebuia să aibe ultimele asigurări, din partea
acestui tînăr umblăreț, că în februarie examenul va
fi trecut fără doar și poate. În trei rînduri, la trei ore
10 deosebite, cercetă acasă la dînsul, dar fu cu neputință
să dea cu ochii de ochelarii imenși pe figura de scafandru
a omonimului său. Deci noi griji asaltară pe Băiatu,
care văzu că nici în astfel de condiții nu poți lua licența
fără emoții și neplăceri. Fu nevoit deci să lase deocam-
15 dată tîrcoalele de la gura Fundăturii, pînă nu va da
de fugarul ăsta neastîmpărat. Nu-l mai văzuse de
multă vreme și ideea că poate s-a răzgîndit cumva
să mai își ia acum licența, or și mai grav, că din cauza
activității lui naționaliste, nu va mai fi citit de mult
20 nici o iotă, îi scăzu obișnuitul lui optimism entuziast,
pînă la groază și disperare. O, trebuie să-l găsească
neapărat și să-l scuture zdravăn pe acest nepăsător și
ignorant de propriile lui interese!

Și astfel se întîmplă că Mihnea Băiatul călcă din
25 nou pragul Universității. Îl călcă propriu-zis, pentru
că el nu mai pătrunsese prin coridoare și prin săli
de la ultima tentativă de examen, care avusese loc
acum trei ani, și nici nu simțise curiozitatea să vadă
cum îi stă Universității acum, cîrpite și înnoite. Se
30 mulțumise, în acest interval, să pătrundă, pentru a-și
plăti taxele și a se salva de exmatriculare, cu cele mai
fanteziste certificate medicale, doar în aula clădirii
celeii vechi, unde se aflau pietrele arheologice și secre-
tariatul de la Drept. Ceea ce-l izbi de astă dată, în chipul
35 cel mai plăcut cu putință, fu îmbulzeala aceea de bîlci
din coridoare și numărul considerabil de fete, care
nici măcar nu suferea comparații cu acele al vremurilor
patriarhale de dinainte de război. Toaletele cele mai
40 varii, de la paltonul soios și cvasibărbătesc al studioa-
sei suburbane, or de provincie nouă, nepudrate și

neînduplecate dinaintea deșertăciunii atîtor găтели, și pînă la domnișoarea de familie, cu blănuri și bijuterii, reținură pe Băiatu, ca pe-un fiu risipitor revenit la sînul părintesc, o jumătate de zi în locașul celei mai înalte înțelepciuni. Sala cursului de franceză era exclusiv feminină; la seminarul de estetică literară se distră ca la teatru: aplauze, risete, dezaprobări, fluierături, la care luă și el parte cu dragă inimă, după cum vedea că procedează majoritatea. La Drept, nimeri un curs la un profesor pe care nu-l mai văzuse niciodată, dar al cărui nume, strigat de studenții ce-i anunțau venirea, îmbulzindu-se spre locuri, îi era cunoscut din auzite. Dorea chiar de mult să-l cunoască: asistă deci la o turuială leneșe, adormită și absentă, a unei măști negre și fâlcoase, care se adresa tavanului și ferestrelor, în vreme ce de pretutindeni, în sala tixită, zbîrnăiau replicile conversațiilor, întretăiate din cînd în cînd de risete înfundate și de miorlăituri.

Băiatu reveni și-a doua zi, amuzat de spectacol și hotărît să întrerupă escapadele în Fundătură pînă va da ochi cu brăileanul. Îl căutase iar acasă, îl așteptase noaptea în fața porții, îl așteptase dimineata, îl așteptase după-amiaza ceasuri întregi; dar, cum nabelor se întîmpla, Băiatu Mih. „tocmai atunci” apucase să plece.

— Cu nițel dacă veneați înainte, îl găseați! îl consola gazda lui, o durdulie scurtă și roșită zdravăn peste roșul sănătos și dur pe care i-l mai dăruise, pe deasupra, Dumnezeu, fără nici o economie.

Mihnea îi lăsă vorbă că îl va vizita a doua zi la o oră anume. Dar a doua zi, durdulia roșie și înroșită îl anunță cu regret că domnul chiriaș nu mai dăduse din ajun pe-acasă.

— Asta se întîmplă foarte des, îl informă ea. Uneori lipsește cîte trei și chiar patru zile. Și nu spune niciodată unde s-a dus. Dar noi am aflat că pornește tocmai în Moldova și ia drumurile în picioare, străbătînd satele și vestind lumea că se va întîmpla nu știu ce, și că la alegeri să voteze, chipurile, cu dînșii. Asta mi-a spus-o al meu, care de cînd lumea a fost cu liberarii și că liberarii îi lasă să facă așa pînă-și termină școlile,

că pe urmă îi înhață ei cu arcanul ... Odată a lipsit și-o săptămînă ...

Mihnea simți senzația tragică a golului, a pustiu-lui fără margini, a lipsei de reazim. Noroc că se mai afla dinainte-i această durdulie, care era departe de a prezenta nurii Polixeniei, dar care era totuși o proprietăreasă. Își continuă vizitele din ce în ce mai dezolat și mai înfricoșat de vacanța nesigură care se apropia. Și ea-l primi din ce în ce mai familiară și mai dispusă la vorbă și parcă nu tocmai așa plină de regret că Mihnea nu-și găsește, în sfîrșit, pe mult căutatul-i amic rătăcitor. Încît el se gîndi, pe bună dreptate, dacă această femeie nu-l înșeală anume cu vorba, ca să-l aducă tot mai des încoace. Astfel că, într-o bună zi, cînd ea-l întrebă dacă mai vrea să mai lase încă vreun rînd pribeagului amic, îmbiindu-l iarăși în camera acestuia, el o rostogoli ca pe-o minge în patul nedescăcut de multă vreme. Și jocul acesta mai dură și-n zilele următoare — dar Mih., plecatul să cutureiere satele Moldovei pentru a propovădui cuvîntul adevărului și îndreptarea lumii, tot nu se ivi. Primele zăpezi trecătoare ale începutului de iarnă găsiră astfel pe Băiatu într-o stare cumplită de dezolare. Niciodată, în ajunul unei vacanțe, nu se simțise încă așa covîrșit de tristețe. Și amărăciunea îi punea o doză bună de lașitate în mișcări. Astfel dibuirile pe care le mai încercă pe lîngă gura Fundătorei fură atît de descurajate și de blegi, de lipsite de orice inițiativă, că trebui să se întoarcă distrus spre mingea roșie, care-l aștepta vibrînd în odaia haimanalei de Mih., cu toate că începuse să-l dezguste.

Dar culmea tristeței i-o pricinui aceea figură palidă de fecioară, cu ochii pierduți în cine știe ce gînduri streine de tot ce e în jur, pe care o întîlni într-o dimineață pe coridoarele încă goale ale Universității. Se opri în loc și-o urmări cu sufletul apăsător ca de un bloc de piatră, pînă ce coti colțul coridorului. Se luă după dînsa, dar n-o mai găsi, în largul spațiu pe care intersecția sălilor o făcea cu capătul scării și unde studenții

aveau obiceiul să se aștepte. Coborîse oare, urcase la alt etaj, sau intrase într-una din numeroasele săli de curs ale căror uși dau tocmai aci? Altădată Băiatu ar fi făcut să plesnească aceste uși cu toată puterea în cadrele lor și ar fi examinat la moment cu ochiul lui vulturesc tot conținutul încăperilor. Într-o clipită apoi, s-ar fi repezit în stradă și-ar fi ghicit mersul elegant al fetei, dintr-o sută de mersuri, dacă părăsise cumva Universitatea. Acum însă rămăsese imobil și paralizat, incapabil de orice nouă voință de mișcare. Acea curioasă paliditate și acea stranie privire! Acel mers străin de orice apropiere, ca spre un țel ascuns și insesizabil oricărui alt ochi, și totuși atât de sigur și de ferm!

Dar pe Mihnea l-a intrigat tocmai această privire prea absentă, care a trecut pe lângă dînsul și în care, el a văzut bine, n-a încăput. El care era atât de obișnuit să i se arunce priviri în orice minut, nesolicitate chiar de ochii lui, dar numai pentru mărimea și pentru negrul lucios al ochilor, pentru părul lui creț ca fuiorul, pentru pielea subțire și dulce, de culoarea cafelei cu lapte a obrazului, pentru privirea lui cutezătoare, francă și impunătoare, care caută drept în miezul ochilor streini. Cu fetele de la Universitate se mulțumea doar cu atîta: acest rapt de priviri pe care-l săvîrșea cu duimul, numai dintr-o raită pe coridoare, în ținuta lui de *dandy* și cu pălăria lui tare al cărei soi ușor de sub boruri era anulat de poziția ei puțin pe-o parte și foarte vag ștângărește, astfel că nu poți descoperi dintr-o singură ochire pe șmecher de elegantul grav și serios. Dar încolo simțea un fel de teamă la apropierea acestor domnișoare, pe care i se părea că mai deaproape n-ar fi putut să le uimească cu nimic, cum vrea el. Așa, cînd mai da prin familii de cîte o domnișoară Vevé, de la Științe, or mai cu seamă de la Medicină, și mai era și vreun pian salvator pe-aproape, Băiatu nu se sfia să deschidă bătălia, calm și hotărît. Fetele de la Drept, asemeni nu-l intimidau prea mult, căci în afară de o încercare de întrecere a cunoștințelor juridice, ceea ce ar fi fost desigur pedant și plictisitor din parte-le, înclinarea lor spre material și util n-avea de-

sigur nici o piedică să-i întindă spiritului practic, de oltean dîrz și fecior de abili negustori. Dar îl nelinișteau studentele cursurilor de literaturi și mai cu seamă cele de la Filosofie, în genere, toate acele care se păreau lui că, în afară de diplomă și de avantagii în viață, mai caută un rost sufletului propriu, un sens vieții acesteia, ba chiar lumii întregi și infinite. He, asistase și el, nu-i vorbă, la prelegerile lui Negulescu dinainte de război, pentru că se aduna aci tot ce studentimea feminină prezenta mai de elită pe vremea aceea. Auzise astfel, involuntar, termeni care-l impresionară adînc, pentru că tocmai se vorbea de Kant, și pe care-i repetase chiar, profund mișcat, în fața oglinzii, într-o conversație închipuită cu una din fetele acelea drăguțe și dulci și foarte gătite de altminteri: aprioric, întindere fenomenală, rațiune pură, *das Ding an sich*, scepticismul lui David Hume, tiparele timpului și spațiului, formele sensibilității, transcendență, imanență, și alte expresii, care-i păreau extrem de misterioase și pe care le rostogolea în verbozitatea-i facilă, mecanic și indigest, într-un soi de monolog-discuție foarte viu și fără șir, dar asortat de-o pedantă mimică de rigoare. Totuși, asemeni Dreptului roman, Mihnea Băiatu nu parveni niciodată să ducă pînă la capăt capitolul privitor la Kant din *Istoria filosofiei* lui Alfred Fouillée, pe care o descoperise la un anticar, unde pornise în investigație anume. Pentru a se edifica, trebui să o ia mai de jos, de la Hume, al cărui nume îi făcu o rară plăcere cînd îl descoperi în carte, cu capitol aparte. Aci lucrurile i se părură mai clare, dar simți încă nevoia s-o ia și mai dinainte. Deci porni să ia toată filosofia în piept, de la brahmani și de la Zoroastru, ceea ce îl plictisi cu desăvîrsire, sări repede la greci, îl fermecă în chip deosebit Heraclit, dar pe urmă încurcîndu-se în mărăciunișul școlilor, renunță. Totuși, multă vreme umili pe Dumitru Bobescu, care, deși mai vîrstnic, înota încă îndărătnic în apele liceului particular, cu expresii ca: nirvana, renunțare absolută; cele patru adevăruri sublime; Sakya-Muni; Trimurti; Kapila, Gotama și Patandjali; Bhagavard Gita, la care mai adăuga și expresiile găsite în capitolul Kant, și rîse

de el cu afectată îngăduință, cînd întrebîndu-l : „cine a fost Ahriman?” ... obținu răspunsul că a fost un poet grec.

5 Mihnea Băiatu se bucura de o memorie suplă și plastică, dar avea nevoie de o solidă complectarea cunoștințelor elementare, și mai cu seamă de o reviziune a celor pe care memoria i le înregistrase fără discernămint. Dar o întoarcere prin locuri umblate nu-l jignează atîta, cît îl plictisea de moarte; și, cu încrederea nemărginită pe care i-o dăduse unele izbutiri, realizate de
10 facilitatea spiritului său, el tot nădăjduia că va găsi odată și odată momentul prielnic, cînd va ajunge dintr-un salt acolo unde alții trebuie să ajungă după șușuri grele și cotituri ucigătoare.

15 Totuși, simțind singur fragilitatea biete sale intelectuale, știa să vireze la moment, pieziș, cînd era prins în vreun colț. De satisfacția băieților cari l-ar fi răpus în vreo discuție cărturărească îi păsa prea puțin; apoi cu bărbații era ușor de întors conversația în domenii în care se simțea atotștiutor și puternic.
20 Dar fetele acestea frumoase, cărora le smulgea zîmbetele din ochi și de pe buze, ca florile de pe cîmp, îl țineau la distanță tocmai cu dorința vădită de apropiere ce o cetea în privirile lor. Aparența de gravitate și aerul vag de maturitate, care puneau un accent deosebit figurei și ținutei lui mult simpatice, ar fi eclatat desigur în mii de cioburi și-n fărămituri, la aceste apropieri temute. De aceea, o vizită pe la Universitate
25 era, pentru Băiatu, nou prilej de muștrări amare pentru trecutul lui și de hotărîri eroice, care îl copleșeau cu atît mai mult de mîhnire, cu cît erau mai grele și mai categorice și deci se investimîntau în egală măsură de anticipat și legitim scepticism.

30 Dar mersul acela subtil și totuși materializat, ce trecu prin viața lui spre o țintă atît de vădit străină biete sale vieți — care-i apăru cu atît mai meschină și mai vulgară, mai goală de orice sens —, îl cutremură într-atîta, încît îi paraliză orice mișcare de a se arunca înainte, a căuta, a cerceta cu ardoare, a găsi și a birui
40 în sfîrșit, de data asta — desigur de departe — mîndria, indiferența ochilor streini pentru el, concentrați spre

ceva tainic și familiar, dar iarăși atît de în afară de dînsul, că o jale amarnică îl copleșea pînă la lacrimi. Aiurit și fascinat într-adevăr, Mihnea Băiatu simți, cu o putere fără de seamăn, remușcarea și ciuda că
5 și-a pierdut atît de subit, poate pentru întîia oară în viața lui, voința și spontaneitatea mișcărilor, că nu a traversat de mai multe ori direcția insesizabilă a privirilor întunecate, că nu le-a violentat misterul imaginilor depărtate, că nu s-a impus acolo cu aerul
10 lui pseudo-boieresc și elegant, cu privirea lui electrizată o clipă, pentru a lăsa să se întrezărească posibilitatea unor bogate străfunduri; pentru ca mai apoi, cu mișcări de severă corectare, să acopere totul în vîlul nepăsării (aidoma ca al fetei) și să dispară pe îndelete
15 dar sigur, astru misterios, plecînd pentru totdeauna cu comoara lui de indescifrabile și torturatoare curiozități.

Acesta era doar jocul lui în fața exemplarelor femeiești aristocrate și superbe, care i se păreau că scapă
20 din jungla cărților și-a gîndurilor, pentru a arunca uneori priviri, mirate și neînțelegătoare, asupra tărîmurilor de dincoace, unde colcăie viața adevărată, cum îi spunea Băiatu, și unde el se simțea cu adevărat maestru și stăpîn.

25 Apariția de-o clipă nu se mai închegă din neant. Și covîrșit de tristețe fără pereche, Mihnea Băiatu părăsi girbov sălile Universității.

Zilele care urmară pînă la vacanță le petrecu înotînd ca într-un lac de amărăciuni, purtat încoa și
30 încolo de undele agitate de impulsii străine ca un biet înecat, pe care-l poate împinge și da de-o parte chiar trecerea unei broaște. Se simțea dezarticulat, aneantizat. De Băiatu Mih., nu mai putea să întrebe, căci amintirea durduliei lui de gazde, căreia nu-i știa
35 măcar nici numele, îi întorcea sufletul pe dos. Însăși îmbrățișarea rămasă în sînge și în carne a Polixeniei îi apăru acum fadă și vulgară, iar la Universitate se simțea atît de umilit să mai intre,
40 curios! tocmai pentru că o nouă întîlnire cu acea fantomă, ieșită în cale-i din nepătruns și per-

fecțiune, îl umilea dinainte și-l îngrijora peste fire. Mihnea Băiatu simțea de acum că de astă dată nu va mai rezista ispitei, nu numai de a-i bara privirile și de a i se impune ochilor; atît n-ar fi fost nimic pentru el, dar îndată, la acest simplu joc, un șuvoi va veni de undeva cu o furie de nedescris, îi va despică puterea de stăpînire ca picioarele de pămînt și-l va purta în voie spre dînsa ca pe-un pai smuls de vijelie. El nu se îndoia că fata va accepta, chiar de la al treilea asalt, cel mult, pe intrus; dar teama necunoscutului îl frămînta acum cu o putere cumplită și neînduplecată. Căci ideea unei respingeri disprețuitoare din partea acestui chip, pentru el aproape transcendentă, ar fi echivalat de bună seamă cu o alungare în infernul adevărat, din sala judecății de apoi, cu biciuri de trăsnete și cu săbii de foc pe spinare. Avea presentimentul că pe dinainte-i trecuse unul din acele exemplare, despre care numai în cărți se spune — el nu văzuse pînă acum niciodată vreunul —, ce trăiesc într-atît în lumea, tot a cărților, încît, atunci cînd le vezi în viața de toate zilele, parcă ar fi descins din paginile cine știe cărui autor de literatură, ba chiar și mai grav, de literatură profundă, filosofică. Cum se va înfățișa el dinaintea acestor ochi, care vor trebui să fie întorși din profunzimile țintei lor inaccesibile? ... Cu introducerea cursului de *Drept penal* al lui Tanoviceanu, cu *mancipatio*, cu art. 253 din *Codul penal* și cu pospaiul fragil al ecourilor rămase în urechi de pe la cursurile antebelice de economie politică, de istoria filosofiei, de estetica literară, de la cursul domnului Rădulescu-Motru și acel al domnului Charles Drouhet, unde în zilele de vară îl atrăgeau, în răcoroasa Universitate veche, zumzetul dulce de domnișoare și multicolorul freamăt al bluzelor fine și cvasitransparente?

Îmboldit și hăcuit de aceste amare și fără răspuns reflexii, Mihnea Băiatu petrecu cea mai cu noduri vacanță de la începutul existenței sale. Rămase desigur același neobosit dansator al balurilor de iarnă din micul său orașel, căruia tineretul, revenit de pe la cele mai varii școli, îi da, cu adevărat, vestmînt de sărbătoare și junețe; dar îi rămase neconținut,

în cursul celor două săptămîni de iarnă molcomă și mlăștinoasă, înfiptă ca un piron în inimă, ideea înfrîngerii prime și a dărîmării oricărei încrederi în curajul și-n rostul vieții lui.

Și parcă fu un făcut: peste această acră și cenușie dispoziție, mai căzu, colac peste pupăză, bănatul și amenințările domnului Ștefan, pe care mohoreala elegantului său fiu le făcu să crească, precum drojdia de bere, cozonacii de Crăciun:

— Mihule, mă simt dator să-ți spun, pentru a nu mai fi nici un *malanantandiu* între noi (domnul Ștefan, care nu absolvise cu succes decît o clasă secundară, se simțea obligat totuși să întrebuințeze în conversația sa unele expresii franțuzești ori chiar nemțești, curente, pe care le pronunța, desigur, în felul său). Acum mai fac ultima încercare. Dacă gazetele nu mai pomenesc nici de data asta numele dumatiale la licențiați — că pe vorbe nu mă încred — te privește. Eu nu-ți mai trimet decît banii de drum, ca să te întorci acasă și să-mi dai ajutor la pivniță. Vrei tu să rămîi pe urmă la București? ... fă cum crezi ... eu unul nu mai pot cheltui ... să fim înțeleși, Mihule, ca să nu fie nici o supărare la mijloc. Că mi-o fi de-ajuns zece, unspece ani, de cînd robesc de dimineață pînă seara ca să-ți tragi dumneata chiulhanurile la București ... de am ajuns de rîsul lumii, că toți mă-ntreabă prin oraș și la club ... ca *par exemplu*: Gheorghită, care mi-a strigat ieri în toată cafeneaua lui Rudolf, după ce ai plecat tu de la biliard: „da abă, bă Ștefane, fi-tău ăsta al tău, cînd își mai termină, bă,i școala?“ „Apoi, iarna asta, în februarie își dă licența“, -am răspuns, bazat pe vorbele tale ... or nu i-am răspuns bine? întrebă repede domnul Ștefan, apropiindu-și brusc fruntea și zgîindu-și scrutător ochii în figura fiului său.

Și văzînd că acesta și-i încruntă pe ai săi și-i dă în lături, domnul Ștefan, galben-pămîntiu de la natură, se învineți și mai rău și toată figura lui slabă se umflă ca o caracatiță la atac, destinzînd brusc, pe întregu-i cuprins placid, scamele vinișoarelor sclerozate. Mînuța lui de domnișoară bătrînă își înfipse tremurătoare de-

getele în bărbuța surie și buzele începură să-i tremure...

— Păi așa ne-a fost vorba, Mihule... Păi dacă e așa, m-ai mințit și m-ai escrocat...

5 Mihule făcu un gest de plictiseală și, fără să răspundă, ieși în antreu. El singur își condamnă această atitudine stupidă și oarecum ofensatoare, când pentru domnul Ștefan, câteva vorbe de asigurare, glăsuite la timp și cu aplomb, ar fi fost de ajuns să-l cîștige
10 ca pe-o inimă de fecioară neștiutoare.

Dar Mihnea simțea cu dezesperare că un resort se rupsese înlăuntrul lui. Siguranța îi dispăruse și un presentiment de dezastru și răstrijte se încăpățîna să-i învâluie creierul, ca într-un nor de vapori de clorofom. Nu știu cine-i sufla acolo, în ureche, cu ris șui și răutăcios, că Băiatu Mih. și-a întors gîndurile, că, saturat de atîtea licențe și covîrșit de doctoratele de la Litere, ca și de activitatea sa de propagandist național, renunțase la ultima licență, aruncînd gîndul
20 de-a o mai da, cu nepăsarea celui ce-ar găsi veștejită floarea pusă în ajun la ureche. Și considerabila disproporție dintre însemnătatea ce-o avea pentru omonimul său această licență și între grozava importanță ce Mihnea era nevoit să dea figurării unui nume pe-o
25 listă de rezultate la examene, îl strivea într-atîta, că parcă, într-o clipă de rătăcire supremă, îi venea prin gînd o vîntoasă de nebunie: să ia cărțile și să înceapă a se pregăti pe cont propriu. Dar ce să pregătească? Anul întîi? Să afle domnul Ștefan că pînă acum n-a dat nici un examen și că timp de unsprezece ani l-a mințit cu nerușinare? Dar tîrgul ăsta tot, cînd va
30 va afla — și mai ales cea gură de petece și acel nesecat zeflemist, care e nea Gheorghîță, atoateobservatorul și drămuitorul?...

35 Iar disperarea lui Mihnea e cu atît mai mare, cu cît simte neconținut în urmă-i, ca o eternă remușcare, prezența galbenă-pămîntie, cu semnele arteriosclerozei răzvrătite la rădăcinile nasului, a tatălui său.

40 — Va s-zică, Mihule, m-ai păcălit... Va s-zică și toamna asta mi-ai mîncat degeaba muncuța. Ei bine, dacă e așa... și dacă a rămas pe-un examen

cum spui... poți să-l mai prepari și-acasă... Frecvența o ajunge ea, trei ani în șir doar pentru examenul ăsta...

De ce? De ce nu poate să-i răspundă, cînd răspunsul
5 îi stă aninat pe buze doar de-o codiță putredă de fruct copt? Răspunsurile lui grozave și sigure, care erau în stare să înlătore cel mai opac nor de îndoială, doar cu un zîmbet ca o rază victorioasă de soare? Ce dracu l-a găsit de i s-a încheștat gura astfel?...
10 De unde și pînă unde presentimentul ăsta negru, că în februarie ce vine, tocmai cînd, după o tactică asiduă și susținută, ar izbuti în sfîrșit să atragă privilegiile și zîmbetul fetei palide și necunoscute, el va trebui să dispară misterios și fatal, nu ca un astru care totuși avea să revină la intervale precise, ci doar ca
15 unul care avea să strălucească efemer și fad, numai o clipă, pentru a dispărea definitiv în negura de veci?...

— Sau poate, Mihule, tu n-ai dat nici măcar examenele celelalte și m-ai mințit întotdeauna, continuă
20 să răsune ca o cobe glasul conștiinței părintești. Poate că... cine știe cum, m-ai luat din minți și m-ai...

— Cum, domnule, o să mintă gazetele... înțeleg eu, dar gazetele?... n-ai văzut negru pe alb în jurnal?...
și nu în unul... ca să zici... ce să zici?... vreau să
25 spun nu în unul... dar în toate, domnule... în cele mai mari și mai serioase...

A fost de ajuns ca limba lui să se descleșteze pentru a rosti doar aceste cuvinte, ca pe urmă vraja să dispară, lanțurile farmecelor să cadă. Mihnea își revenise. Putea
30 el să lase un cît de infim pic de bănat domnului Ștefan asupra celor consfințite prin însăși grava seriozitate a tiparului? Doamne ferește! Instinctul conservării reveni și-l stăpîni cu putere. În câteva vorbe bune și iuțite, toate bănuielele domnului Ștefan zburară ca
35 un stol de păsări negre și neliniștitoare. La timp, mai interveni apoi și coana Ecaterina, ca să restabilească pacea deplină, cu ramura de măsline a încrederei ei oarbe în darurile fiului său unic și iubit.

— Înțeleg eu, Mihule, prea te ametește cu neîncrederea și cu întrebările lui. Dar iartă-l și pe el, crede-i cât muncește și cum trebuie să fie în tot momentul cu ochii în patru la hoții ăia de băieți din pivniță și din depozit. Și lasă, Mihule, vino tu cu rezultatul scris în gazetă, ca pînă acum, și o să fim fericiți... Pe urmă să-ți aduci diploma s-o sărbătorim aci cu toții, să invităm pe mama și pe băieți (băieții erau frații ei, numeroșii unchi ai lui Mihnea) și să-i tragem un chef, mă, să dîrdîie tîrgul, cu boier Gheorghiuță cu tot... și pe urmă să mai stai și tu cu noi aici, să te mai odihnești...

— Eu să mă odihnesc? sări Mihnea ca din gură de vizuină. Doamne păzește... Abia aștept să-mi dea ăia diploma și am și prezentat-o la doctorat... Nuuu... Doamne păzește! Păi de ce să pierd eu anul ăsta cînd la doctorat se recunoaște frecvența și pentru ăi de-au aminat examenul în februarie? E timp de întîrziat acum? Mai ales la mine, care de, vorba dumneavoastră, recunosc că am cam întîrziat ceva...

Cum să nu recapeti toată siguranța în fața acestei francheți?

— Dar doctoratul îți permite, Mihule, să faci și puțină avocatură între timp? continuă glasul uscat, ca de hoceag, al domnului Ștefan.

— Evident! replică imediat Mihnea. O să-mi caut imediat un maestru, am să mă duc chiar la Micescu... ori la Rosenthal... în sfîrșit, am să încerc eu la unu tot de seama asta. E drept că ăștia nu-ți plătesc... că au cîte douăzeci pe lingă dîșii... Ba chiar ar trebui să le plătim noi, secretarii... Dar lăsați-mă, am ambițiile mele... Vreau să mă arunc de-a dreptul la mare... Or tot, or nimic... Are și întîrzierea mea un mic rost, dacă nu vă supărați...

Și cum redescinse în București, Mihnea dădu îndată cu ochii de Băiatu Mih.

— Unde-ai fost, domnule, păcatele mele? privi el cu teamă ochelarii de scafandru, de lumina cărora atîrna acum, ca de un pai, soarta vieții lui. Te-am căutat zi

de zi pe-acasă și n-am dat de dumneata un calendar întreg de săptămîni...

Buzele lui Mih. se răsrîrîseră pînă la urechi și Mihnea avu dreptul să se întrebe cu bun cuvînt, dinaintea acestei înfățișeri buburoșate și nătîngi, dacă atîta putere de memorie și inteligență merită să-și găsească sălașul sub acești ochi de gîscă, măriți caricatural de ochelari, și sub această carapace de coșuri, de linioare în smoc, de cicatrice și de gropițe.

Din răspunsurile lui Mih., Mihnea se asigură numai-decît. Examenul se va da fără nici o clintire. Ba chiar, pentru a revedea cum trebuie toată materia, Băiatu Mih. a hotărît să suspende toate escapadele propagandistice.

— Dealtfel și vremea asta păcătoasă...

— Dar chiar și de se schimbă vremea, eu cred c-a sosit timpul să-ți vezi și de interesele dumitale! rosti puțin cam categoric Mihnea, încă înfricoșat de orice pandalie i-ar mai trece prin cap scumpului său omonim.

Dar acesta îl privi atît de straniu atunci, încît Mihnea înțelese c-a mers prea departe cu accentul dojenitor al sfaturilor și-al prieteniei sale. Socoti prin urmare nimerit să mai dea oarecari lămuriri complimentare asupra interesului ce-l poartă acestui tînăr care se joacă cu cartea și cu licențele; vechile argumente cu stimulentele la învățat și cu potriveala numelui se cam tociseră și trebuiau ascuțite din nou. Mai ales că Băiatu Mih. se interesă înveselit:

— Va să zică, m-ai căutat de cîteva ori pe-acasă. M-a înștiințat și gazda mea, căreia, în treacăt vorbind, se pare că i-ai lăsat o puternică impresie! clipi Mih. atît de șiret din ochi, că Mihnea se simți obligat să-i ofere un dejun.

— Nu știu, reluă el cuvîntul la masă, nu știu dacă dumneata sesizezi cum trebuie acest sentiment, această predispoziție a mea sufletească, începu el să-și motiveze din nou atitudinile... Un moment se gîndi să-i dea pe față, răs-picat, întregul adevăr, dar ochii aceia verzuți deschis jucau prea nesigur și prea mobil sub sticla ochelarelor. Va înțelege oare el, acest bucher,

acest tipicar, hazul jocului său, pontajul pe această potrivire de nume? Sau va interpreta totul cu disprețul inerent acestor rozători de tomuri pentru toți cei ce și-au închinat viața vieței și fericirei imediate? Eu nu m-am prăpădit cu firea după studiu, glăsui el molcom, pentru a acumula în treacăt pretexte și idei, însă mi-au plăcut cei plini de voință și de dragoste de carte. I-am admirat, i-am încurajat... așa puțin, cu vorba și cu sufletul, cât mi-era în putere. În loc să fiu gelos pentru că vedeam la ei tocmai ce-mi lipsea mie, i-am admirat, i-am căutat, i-am iubit. Poate și se pare o curiozitate, o bizarerie, acest caracter al meu... nici eu nu pot să mi-l explic. Probabil m-am molipsit de la un bătrîn grefier, care mi-a fost gazdă multă vreme. Era un om grozav de inteligent... și unicul¹ lui regret pe lume era că nu învățase carte... nu pentru a parveni, a fi cineva, că era destul de bogat, avea case de zestre, avere... dar numai pentru dorința de a fi știut. M-a impresionat mult omul acela. Nu mă invidia deloc că mijloacele pe care mi le puneau la dispoziție părinții mă duceau, de-a dreptul și fără nici o bătaie de cap, acolo unde el n-ar fi putut ajunge. Căci el începuse de jos, din nimic..., din umilință..., din măturător al judecătoriei. Și nu numai că nu mă ura... dar mă îndemna să învăț..., mă certa pentru nepăsarea mea, și cele câteva examene pe care le-am luat și eu acolo, la Drept, modest, cu multe bile roșii și puține albe, acest puțin de tot, față de chipul strălucit cum fîi iei dumneata examenele, lui i le datoresc...

— Hm, curios om mai ești, domnule Băiatu, făcu Băiatu Mih.

— Așa e că sunt curios? rîse sec Mihnea, neștiind unde vrea să ajungă amicul său, care devora cu o poftă sinceră și copioasă.

— Ești curios, explică el printre înghițituri, că dumitale și se pare curios, că... mie mi s-ar putea părea curios cele ce mi le-ai spus pînă acum și că dai atîta extensiune explicațiilor de care te servești, pentru a-mi dovedi de ce te-ai ținut după mine... deși ai văzut la rezultat că eu pot și fără sfaturi să obțin

¹ În ed. de bază: *micul*.

succese la învățătură, totuși te-ai grăbit să mă dăruiești cu îndemnurile și sfaturile dumitale.

Mihnea se frămîntă, reținut, pe scaun. Dar Băiatu Mih. continuă cu seninătate, aproape strigînd, cum îl lua pe el gura:

— Lasă, coane Mihnea, la o parte toate lămuririle dumitale. Cum a fost, cum n-a fost, n-are nici o importanță. E, ți-am căzut cu tronc, atît și nimic mai mult. Te-am văzut acum: ești băiat bun și de viață... Și nu ești francmason. Acestea sunt calitățile dumitale. Apoi făcînd din ochi, lăsîndu-și pleoapa cît o aripă de liliac sub ochelarii prea măritori — și bătîndu-l pe picior: Și poate oi mai fi și om politic sau prieten de oameni politici, care ar voi să-și mai primenească partidul, hai, ce zici? rîse el cu mare poftă, ca omul care a așteptat și a știut în cele din urmă să bată tocmai acolo unde trebuie.

— Vai, mă crezi? Poți să mă crezi astfel? protestă Mihnea, dar nu cu vehemență și nici chiar cu supărare, căci ideea convorbitorului său îi făcu deodată lumină în minte. Iacă un pretext destul de interesant pe care i-l servea tocmai cel căruia trebuia servit! Fără a-l lăsa să-l creadă cu tot dinadinsul, nu trebuia în orice caz combătut cu strășnicie. Băiatu Mih. trebuia să rămînă cu această îndoială vagă.

Și Mihnea Băiatu izbuti de minune să lase tot timpul frîiele numai atît cît era nevoie. Însă Băiatu Mih. se arăta nestrămutat:

— Pentru nimic în lume, declară el lui Mihnea, nu mi-aș călca vreuna din credințele mele. Și acum, și cînd voi termina universitatea... și cînd voi fi bătrîn... A venit vremea cînd omul nostru trebuie să-și dea în sfîrșit seama de ceea ce se numește păstrarea unui caracter. Totuși demonul curiozității îl ispitea uneori: Ia ascultă coane Mihneo, fii sincer, dă-o dracului, la un pahar de vin, acolo... Ia-n ascultă... Care din ei te-o trimes încoace?

Dar Mihnea protestă atunci cu surîsul său dulce, care putea să fie tot atîta o afirmare, pe cît vrea să pară că neagă.

— Mare politician ești, nene Mihnea... Și Băiatu Mih. chicotea: Ia ascultă... și ce mi-ar da ei mie? Ia fă-mi plăcerea și-i întreabă, știi... tare sunt curios să văd cum cum mă categorisesc dumnealor. Vreau
5 să spun, ce dau ei pe mine.

Mihnea Băiatu împinse atunci șaga ușor:

— Cu un loc de deputat te-ai mulțumi...

— Să vedem... în ce partid? șopti Băiatu Mih., rămas câteva clipe pe gânduri, deși pe figură îi plutea
10 încă aerul glumei și al îngăduinței. Dar, deodată, se scutură cu toată seriozitatea, ca de Satana, și lovi cu talpa în pământ: Scumpe nene Mihnea... ministru să mă faci și nu primesc... poți să le-o spui. Eu am depus un jurământ de credință. Uite-te, te rog, la mine!
15 zgâlțâia el pe Mihnea. Mă iei unul din aceia care și-ar putea călca jurămintele?

Mihnea Băiatu suridea îngrijorat.

— Lasă, coane Băiatule, văd eu câte parale faci. Nu-i nevoie... te cunosc acum... Nu ești dumneata
20 de vânzare... dar nici eu nu stau pe lingă dumneata să te cumpăr. Crede-mă că te iubesc altfel... te iubesc cu toată sinceritatea... A fost doar o glumă... Îți jur că o glumă...

— Ce? ești gata să și juri acum? Hh... jurămintele...
25 de...

Și Mihnea păru că citește pe fața lui o vagă, o fugară decepție. Era limpede că băiatul nu și-ar fi călcat jurământul, cum spunea; dar era limpede iarăși că i-ar fi plăcut și puțină curte să i se facă.

— Poate-ți închipui că n-am bănuit îndată că ești
30 pus de liberali! îl întrerupese Mih. din aceste considerații. Cunosc, cunosc... fac colecție de licențiați *magna cum laude*!... Lasă, nene Mihneo, nu te mai ascunde după deget, te-am ghicit după... jurămint. Ha, ha,
35 ha...

Liniștit acum despre partea lui Mih., Mihnea cercetă în tihnă și-n amănunțime coridoarele și sălile Universității. Chipul fetei palide i se părea că ia naștere după
40 fiecare colț de coridor, sau adesea i se năzărea silueta ei și demersul [sic], în mulțimea studenților care-l

depășeau. Grăbea atunci piciorul pentru a constata cu dezamăgire că înaintașa era altcineva. În acest timp, închipuirea lui încorona pe față cu cele mai mari merite și cu cele mai alese însușiri. Uneori o socotea bogată și de familie princiară, dar convenea pe încetul
5 că ar putea fi și cu câteva trepte mai jos. Și-o închipuia, de asemenea, o studentă bună, mai mult o poetă și o visătoare decât o studentă eminentă, dar un suflet al datoriei, făcând haz, însă înduioșându-se de situația lui universitară, muștrindu-l și îndemnându-l la învățatură aprigă, fără preget. O! alături de ea, Mihnea se vedea parcurgând, ca un oștean biruitor, toate redutele
10 mai mult or mai puțin înalte de cursuri și de volume. Vedea dreptul roman cedând în sfârșit, plesnind ca sub apăsarea unui berbec de aramă și prăbușindu-se la picioarele învingătorului ca o cetate dărîmată. Căci un înger sta și veghea pentru norocul luptătorului. Examene veneau după examene și glasul lui Mihnea făcea minuni de vitejie. Aranjamentele lui cu certificatele medicale îi păstrau prerogativele frecvenței
15 pentru toți anii facultății, astfel că în trei sferturi de an el s-ar fi văzut posesor la propriu al mult năzuitei licențe.

Niciodată în sufletul lui Mihnea n-a mai domnit
25 atîta seninătate, atîta speranță și atît farmec liniștitor ca acum. I se părea întregul tumult al vieții lui de pînă astăzi ca o rană adîncă pe care degete de zîină pusese balsamul lor alinător. Și vrăjit de apariția care-i adusese această senzație de tihnă, pe care n-o mai simțise de demult, din copilăria depărtată, și abia mai tirziu la război, cînd ordinul armistițiului cutreierase tranșeele și vizuinele de fiară ale adăposturilor, el dibui ca un adormit în acest zumzet și-n această curgere necurmată de tinerețe, pentru a găsi pe aceea care, numai de departe, și avusese pentru el acest dar mîntuitor.
35

Și... oroare și nebulie! În peregrinările aceste ale lui în care visul lua la tot pasul forme consistente de realitate, pentru a se spulbera apoi numaidecît, însă și mai întărit, și mai despot, și mai poruncitor, Mihnea Băiatu descoperi, ieșind din pietrele arheologice și îndreptîndu-se spre ușa secretariatului de la Drept, pe

bunul amic și sfătuitor de pe vremuri, concetățean și inițiator de viață studențească (el, care nu era student), Dumitru Bobescu, aidoma cum se despărțiseră cu ani în urmă, blond ca oaia și alb ca un copil, cu buza de jos puțin ieșită și puțin lăsată, cu ochii vineți și cu risul acela gros, adânc și sacadat, de chefliu satisfăcut și vulgar. Cu ochiul acum atît de atent, Mihnea fu cel dintîi care-l zări și nu-și putu crede ochilor: cum, de unde, prin ce straniu joc al hazardului, abia scăpat de Idrîșteanu, îi ieșea înaintea acest vechi tovarăș de mizerie și de nemernicie, tocmai acum, cînd, cu fiecare nou pas în viitor, se simțea tot mai aproape de îngerul norocului său. Își surprinse involuntar piciorul cercînd să dea singur îndărăt, să cîrmească brusc spre scările înalte și încovoiate care învăluiau spațiul sălei încărcată de granit, ca două aripi de sfînx păzitor. Dar ochii cei vineți îi și paralizase mișcările și Mihnea văzu două mîini înălțîndu-se și agitîndu-se în aer, pline de fericire și de dezastru:

— Mihnea, Mihule, copilul meu drag și scump! Se lăsa îmbrățișat de brațe moi și totuși dîrze și voluntare, se simți sărutat cu buze calde și plescăitoare, învăluit de atîta efuziune, de prietenie și sinceritate, că se simți fără voie înduioșat și cucerit.

— Dumitre, tu aici?... aici la Universitate?... — Aici, mă... da spun drept că nu mă așteptam... să te mai găsesc și pe tine... zău, cînd te-am văzut, parcă mi s-a părut că suntem înapoi cu zece ani... zece ani, mă! Știi tu cît înseamnă la o viață? Dar asta îmi place de tine, Mihule, că nu i-ai băgat de seamă. Ai pus piciorul în loc și i-ai lăsat să treacă. Și așa, m-ai așteptat și pe mine. Te gîndeai tu că o să ne mai vedem vreodată... și încă aceea, mă...?

Și Dumitru Bobescu, care la fiecare trei cuvinte lăsa să-i scape cîte-o trîmbă de rîs, de astă dată dădu drum larg și sonor hohotelor lui vulgare și sacadate. Îl pupă iarăși pe Mihnea, pe care ironia celor zece ani pierduți nu-l întristă cîtuși de puțin, pentru că-și aminti îndată că, fără acest sacrificiu, el ar fi pătruns în viață blazat și dezgustat, fără nici un înger și fără nici un țel divin, asemenea lui Idrîșteanu.

Înveselit de această idee, sărută la rîndu-i pe Dumitru, dar tresări deodată cînd o siluetă înaltuță de domnișoară i se năzări din umbra blocurilor ancestrale. Nu era desigur cine se aștepta, dar urmîrind săritul elegant de antilopă, din două în două trepte, pe scările încovoiate, se cutremură de sus pînă jos auzind reflexia brutală a celui de lîngă el:

— Mă, ce dă dame au năpădit și pe-aici. E de trai, Mihule! Acum o *să-i zicem* noi adevărata viață studențească.

Și risul gros și greoi termină în puncte de suspensie, nefiresc și vulgar pentru această sală cu morminte, gîndul spurcat al amicului.

— Parcă auzisem c-ai plecat în Africa, schimbă repede Miha conversația.

— Era singurul loc unde puteam să fug fără pericol de extrădare. M-am angajat în Legiunea străină și-acolo n-au mai avut ce să-mi facă. Pen'că tu știi că mă condamnaseră la cinci ani de închisoare și la reformă. Dar eu o și ștersesem... am avut noroc că nu eram singur în încurcătură... era și maiorul meu și colonelul, care de, s-a întîmplat om cu legături multe... a!... a fost poveste mare cu depozitul de la Tîncăbești! noroc că nu m-a luat pe mine gura pe dinainte de-acolo, din străinătate, că ar fi fost o ciulama de judecăți și de reformări... ce, bă... ascultă-mă pe mine, toți și-au înfipt mîinile pînă-n coate acolo. Eu, mai practic, am șters-o la vreme. Proces, zgomot; pe mine m-au condamnat și pe maior... da maiorul nu s-a lăsat și a făcut recurs. Ai mari au tot sucit-o, au tot lungit-o... maiorul era însă hotărît să dea cărțile pe față: ori toți, or nici unul... Păstrase niște fițuici, al dracului. Știi, bilețele... lucruri mărunțele, dovezi sigure. S-a judecat procesul din nou și am fost achitați de orice ~~pena~~ penă. La mine era însă mai greu, că dezertasem. Le-am scris însă maiorului și colonelului: nu mă lăsați așa călîfac gît. În sfîrșit, de urmărire am scăpat cu niște certificate medicale și alte șmecherii, o harababură de nu mai știai să-i dai de capăt... dar partea proastă e că nu mai vor să mă reactiveze... pentru că, înțelegi tu, chestia mea nu-i tocmai, tocmai

limpede ca izvorul... și-apoi certificatele au trebuit să arate o boală incurabilă... înțelegi... în urmă cu... altfel cum pleci așa înainte de judecată, dacă te simți nevinovat. Și așa mi-a fost și mie ușor să le dau cite certificate or vrea... deși... fie vorba între noi..., am fost totdeauna la curent cu... Dar în sfârșit, domnu colonel mi-a dat toate nădejtile... pînă una alta, m-am înscris și eu la Drept... înțelegi, cu licența e altfel... vād și ei că... înțelegi... Și, la urma urmei, dacă mă lasă pe dinafară, eu scandal nu mai am de gînd să fac... asta o pricep și ei prea bine... așa că tot mi-am aranjat o carieră. Întru întîi în magistratură... ce... de ce rîzi?... al dracului... ho, că n-am de gînd să-mi putrezească oasele acolo... că pe urmă să vezi ce mai avocatură îi aștern. Asta le-am spus-o și lor: domnilor, lăsați-mă să-mi dau eu demisia, dar pentru asta trebuie să mă reintegrați în drepturile mele. Ei nu: mai bine așa cum te-am potrivit, reformat pentru motive de boală incurabilă.

Dumitru Bobescu se arăta de-o volubilitate fără pereche; se vedea limpede bucuria nemărginită ce i-o produsese întîlnirea prietenului și concetățeanului său: la răstimpuri dese își întrerupea povestea, făcea un pas înapoi sau puneă amîndouă mîinile pe umerii lui Mihnea, îl zguduia ușor și-l apropia la pieptu-i cu vorbe de dragoste:

— Mihule... nu-mi vine să-mi cred ochilor că ești tu... mă scumpule, mă dragule, mă iubitule... să vezi ce viață avem să mai ducem noi... aști trei ani... or tu, puiule, te pomenesti că ești gata să dai pe-al treilea... nu ești ca mine ageamiu de anul întîi...

Și numai rostind aceste două cuvinte, „anul întîi”, ochii lui Dumitru exultau de fericire și buzele lui plescăiau de plăcere.

— Să te vezi iar aci... cu ai tăi. Rudele mele îmi și făcuseră de petrecanie. De altmîntrelea, nici eu nu mai trăgeam nici o nădejde. Gîndește-te: Legiunea străină... marșuri forțate vară, adică acolo e totdeauna vară, prin nisip... atacuri pe neașteptate, hărțuială într-una cu triburile rebele... nu știu cum moașe-sa, tocmai acum le veniseră dracii. În sfârșit, Mihule, ce

să-ți mai spun, îmi și vedeam oasele putrezind colo, la umbra unui zgribulit de palmier, în care bate vîntul cu nisip. D-apoi și-n orașele lor, pe sub toată zidăria aceea, de parcă răzbăteau tot prin pivniți și prin tuneluri, parcă sunt cîrțițe și parcă umbli într-una printr-un cuptor încins... cît toate zilele de mare... Ah, cînd m-am revăzut aici... și cum? că și de-acolo am fugit... eram doar angajat pe cinci ani și ăia nu mai vreau să știe... Aaa, păi să-ți povestesc fuga mea din Alger, în timpul unui transport... adevărat film, Mihule... eu am trăit, bă, nu glumă. Și acuma cînd adulmec aerul ăsta de București — și Dumitru inspiră de cîteva ori, adînc și zgomotos, aerul muced al sălei încărcate de pietre — parcă tot mă cred într-un vis, Mihule, cînd mă deșteptam noaptea în somn, în călduri și nădușeli, de parcă aveam 40 de grade... și-mi venea să plîng nu altceva. Iar acuma parcă am nimerit în raiul lui Dumnezeu: anul întîi, magistrat, avocat, student, Mișu cel drag... acolo te uitasem, Mihule... zău că nu-mi mai venea să mă gîndesc la nimeni și la nimic. Mi se sfîrșea inima, doar că apuca cea mai mică amintire să-și facă loc în cap.

Fu acum rîndul lui Mihnea să-și îmbrățișeze, tandru, pe amicul său. Toată această spovedanie, sinceră și duioasă, îl făcuse să vadă în Dumitru un alt om; chiar regretă și se muștră amar că, zărindu-l întîi, putuse să ezite o clipă și să nu-și lase sufletul să se bucure în voie de neașteptata revedere. Dumitru era acum un alt om; așa cum se simțea și el, Mișu, un altul.

— Și eu m-am pocăit, Dumitre.

— Te-ai pocăit?

— M-am transformat complet, Dumitre... dar știi, complet, de sus pînă jos! dădu el convins din cap.

— Ți-ai dat examenele, cumva?

— Aș... examenele crezi că transformă pe om? Amorul, Dumitre... înțelegi... da știi, altfel de amor... l-am întîlnit tot aici pe scările facultății...

— Ei taci! Bravo mă, te pomenesti că te însori cu ea. E frumoasă, barim?

Mișu mugi ceva, un sunet interjecțional, care putea ține loc de cel mai superlativ răspuns.

— Zestre are?

Mihu dădu din umeri. În definitiv, asta îl interesa pe el acum...

— Atuncea e frumoasă rău. Cum e? brună? blondă?

Mihu își flutură degetele rășchirate în aer, în semn că în privința asta n-ar ști tocmai cum să se pronunțe.

— Așa, șatenă, cum s-ar zice, deduse Dumitru. Bravo, mă.

— E palidă la figură, încuviință Băiatu.

— Șatenă și palidă... bun... bun! Mică, durdulie, înălțuță, subțirică?

— Înălțuță...

— Și zi, numai zestrea nu te-a interesat? Să vedem dacă domnul Ștefan o să fie de aceeași părere. Bravo, mă Mihule, iată-te fiert ca un miel cu borș. Să-mi faci și mie cunoștință cu ea. Dar ia spune-mi, cum o cheamă?

Mihu pleoști ochii mari și privi uimit la bunul său prieten.

— Cum o cheamă, mă?

Se gândi să-i spună un nume la întâmplare, dar îndată socoti că lucrul e prea de seamă pentru viața lui, ca să recurgă la astfel de meschine stratageme.

— Zău că nu știu...

Un ris zguduitoar tăbări atunci asupra-i, din pieptul larg al lui Dumitru, îl improșcă drept în boi și-l palmui cu strășnicie.

— Fir-ai al dracului! se liniști abia-abia Dumitru, muștrîndu-l glumeț, cu aer de păcălit. Și eu care credeam că e ceva serios. Luaseși într-adevăr un aer de cotoi călugărit... că mă gîndeam cu groază: l-am pierdut și p-asta!

Mihnea asculta cu adîncă uimire cuvintele prietenului său. Într-adevăr, nici dînsul nu-și dădu seama, pentru o clipă, cum ajunsese să rostească, în chip atît de sigur și solemn, vorbe grele, care păreau că-l leagă oarecum. Nu se aștepta ca ascunsele lui simțiminte să fi atins chiar acest nivel, pentru că niciodată nu le dăduse grai sau prilej de afirmare răspicată. Dar ceea ce-l uimea și mai covîrșitor și probabil îl făcea să ia o mutră atît de caraghioasă, pentru a amuza fără limită pe prietenul său, era că el însuși nu mai avea

limpede fixată în minte figura aceleia pentru care se trezise grăind astfel de grave cuvinte.

Și, fără să-și dea seama cum, se pomeni destăinuind lui Dumitru încîlceala curioaselor gînduri, care-i împleteau acum creierul, și cu fiecare parcă arunca o bucată nouă de lemn în focul cu vie pălălăi al bucuriei celui alt.

— Ia uite săracu în ce hal l-a adus singurătatea și pustiu. Am băgat eu de seamă, Mihule, chiar de la început, că tu ești ceva, ceva într-o ureche... Ai predispoziții spre actorie... Dealtfel mi se pare că te-ai și înscris la Conservator... Dar nu mă așteptam, mă, să iei tu, om ce te găsești, teatrul drept fond al vieții. Fugi de-aci, nefericite, cu caraghioslîcuri de felul ăsta! Și, cînd mă gîndesc, iartă-mă că-ți spun așa ceva, dar e spre folosul tău..., cînd mă gîndesc ce țoapă mi-o mai fi și dulcineea ta... adică țoapă, nu, se corectă el, văzînd contracția dureroasă de pe fața lui Mihnea, dar cine știe ce gîscuță. E... să mi-o arăți mie! și în zece minute ți-am și făcut cunoștință cu ea... Și să vezi, dama... dacă n-o fi ca toate celelalte, îți dau voie să-mi dai două palme, chiar acolo în fața ei...

Două palme și poate mai multe i-ar fi trăsnet Mihule, chiar cu mult mai înainte ca bunul prieten Dumitru să fi convenit la de bunăvoia lor primire, în caz cînd ar fi pierdut prinsoarea. Dar sensul practic al sufletului lui oltenesc, trezit subit de celălalt conjudețean, îi temperă orice avînt, punîndu-i neconținut în balanță neantul contravaloarei vagi și nesigure, obținute în schimbul stricărei unei atît de reale și de sănătoase prietenii. O singură dată, fugar și imprecis, figura ei îi dăinuise pe dinaintea ochilor; nestatornic mai plutea și acuma, dar cu fiecare nouă zi, cu fiecare nouă asemuire, cu tot o altă figură pe scări, pe coridoare și prin săli, îi și picurase în suflet acidul corosiv al temerei că poate nici nu ar mai recunoaște-o vreodată. Poate a mai trecut pe lîngă el, într-o altă lumină, cu o altă pălărie, sub un alt palton... Poate a fost o musafiră pe-aci... vreuna care a terminat și s-a abătut în treacăt pe la secretariat, o vizitatoare care-și caută o prietenă bună, soția vreunui profesor...

Pentru întâia oară Mihnea nu mai atribuie calitatea aceasta de „soție” unei necunoscute care i-a plăcut, cu satisfacția și sentimentul de ușurare de pînă acum; pentru întâia oară el simte o strîmtorare neplăcută a pieptului și a respirației la acest gînd...

5 Dar Dumitru Bobescu este aci, aproape, ca să-l scuture de toate aceste simptome din ce în ce mai alarmante, de boală lungă, din ce în ce mai copilărești, cu cît celălalt cuvîntează robust și practic și se înveselește:

10 — Ia ascultă, bă tipule. Principalul e că noi trebuie să ne facem avocați și să cîștigăm parale... Femei, cîte poțesteți, la toate drumurile... de toate culorile și înălțimile... Paralele... e principalul... Așa că, ia spune aici, cum stai cu examenele, ai dat măcar vreunul pînă acum?

Mihnea ar fi gata să-și întoarcă pe dos sacul sufletului, aruncînd dinaintea acestui prieten cu rîs sănătos și care-l deșteaptă din amețeală și-l întoarce la dreapta și sfînta realitate, tot ce s-ar găsi pe fundul lui. Dar își amintește la timp că Dumitru i-e concetățean... și că gura lui de petece, de dragul unui haz la o masă de pocher, nu se sfiește să trădeze și cele mai sfinte amiciții. Astfel că trebuie să-i răspundă și lui sec și plictisit, ca și domnului Ștefan, cînd vrea a dovedi cu un gest sau cu două cuvinte că lucrul se înțelege de la sine, pentru a mai sta de amănunte complimentare și inutile:

30 — Prepar acum pe-al treilea...

— Al treilea? deschise pînă la urechi Dumitru gura lui largă, făcînd trei pași îndărăt... Al treilea? !... Păi tu ești un om superior, mă Mihule... Atunci, trebuie să mă dau pe lîngă tine ca un caporal pe lîngă un sublocotenent...

35 Fără să vrea, Mihnea simți o vagă și supărătoare mulțumire, pentru acest omagiu pe care nu-l merita. Înainte vreme, de bună seamă, cînd primea laude și felicitări pentru închipuite isprăvi ale sale, Mihnea se sinchisea prea puțin sau le primea cu sinceră emfază și cu un fir de ironie pe buze pentru păcălit; iată, acum simțea un fel de stînjnire, care-i dispăcea și-l plic-

tisea... Hotărît lucru, se stricase ceva acolo, în-lăuntru...

— Și cum, bă, chiar îl prepari... în regulă... serios?

5 — Îl dau acum, în iarnă, ridică el din umeri, vădit enervat, ca și cînd un inoportun s-ar fi găsit să-l pună la tortura unui interogatoriu privitor la un doliu în familie sau la cine știe ce chinuitoare destăinuiiri.

— Bravo, Mihule, am să viu să te audiez...

10 Mihnea păli deodată și ochii îi clipiră izbiți parcă de-o lumină prea subită. Totuși rîse calm:

— Asta n-ai s-o faci... pentru că... înțelegi...

15 — Te intimidezi...?! Fir-ai al dracului de chiraș pe *daiboji* și de spaimă a chelnărilor... Acuma te roșești ca fetele de pension... uite-te la el... aventurierul călugărit...

— Și totuși, ăla e examen, Dumitre...

20 — Hm... da... trebui să convină Dumitru, amintindu-și că lucrul ăsta e într-adevăr mai grav decît un simplu pocher în trei, ori o plecare din cel mai somptuos restaurant, chiar îndată după comanda marghilomanului cu dichis... Ai dreptate, dar am să fac așa încît tu să nici nu prinzi de veste că sunt în sală...

25 — Ba mai bine ai face să-ți astîmperi curiozitatea și dorul de *a da raportul* la cunoscuți, consultînd listele de înscrieri și pe urmă pe cele cu rezultate... De cele dintîi îți garantez că mă vor cuprinde și pe mine, glumi Mihnea într-o doară, pîndind pe fața amicului să nu se iște cumva vreun bănat, dar de cele din urmă... adică or să mă cuprindă și acelea, dar să vedem cu ce calificăție...

30 Dumitru primi gluma cu rîsul lui obișnuit și fără nici un sîmbure de îndoială în ochii lăptoși; la o potrivire de nume, ca aceea care avea să-l dea pe Mihule licențiat gata domnului Ștefan, chiar că nici capul lui, care fusese cîntarul tuturor escrocheriilor fine și ingenioase, cu care-și cultivase prietenii și-și pusese deoparte „micile lui economii”, găsite intacte, la loc sigur, cînd 40 cu întoarcerea din Alger, nu putea să se gîndească; în schimb, în capul lui Mihnea, cuvîntul rostit de el

însuși „calificație” produsese ravagii și dezastru, căci se gîndea cu groază la mutra pe care o va face Dumitru, cînd în dreptul numelui Băiatu Mih., va putea ceti, sufocat de surpriză și neînțelegere, designația gravă și stupefiantă: elogii — la toate materiile.

Însănătoșit de rîsul biruitor și de cuvîntările practice ale lui Dumitru, Mihnea reîncepu chiar de a doua zi escapadele pe lîngă casa domnului Nisipoiu. Despre întîmplarea cu aceștia îi povestise el ceva bunului său prieten, și Dumitru făcuse un haz titanic la azul discuției juridice din noaptea de pomină. Totuși acest fost voluntar al legiunei africane nu găsea povestea terminată, pînă ce Mihnea nu regăsea pe Polixeni, pentru a afla din gura ei, prin ce împrejurare aflase sau începuse să bănuie domnul Nisipoiu, chiar în seara cu pricina, despre necredința soției sale. Ce anume uitase Mihnea în odaia lor, de nu mai își aducea nici el aminte? Dumitru era de părere că astfel de amănunte folositoare nu trebuiesc neglijate, pentru a servi de învățăminte la încercările viitoare.

Pe urmă hazul era ca Mihnea să viziteze și de acum înainte casa grefierului, dacă însușirile misterioase ale coanei Polixenia meritau cu adevărat astfel de riscuri. În orice caz, într-o împrejurare ca asta, reală și sigură, povața lui prietenească era să nu dea nici un pas îndărăt, aventura fiind într-adevăr interesantă și plină de neprevăzut. Și, în orice caz, bogată în roade gustoase și care se pot culege imediat, deci lipsită complex de *visături* leșinate și de alte *boleșnițe* ale gîndului, pe care Dumitru le rezuma cu dispreț într-un cuvînt fiziologic și vulgar, referindu-se, desigur, la aprinderea ilogică și inutilă a lui Mihnea pentru o față necunoscută.

În cadrul iernatic și plumburiu, Mihnea găsi împrejurimile Fundăturii mai zgribulite și mai sărăcăcioase: reprezentau cu adevărat o bucată ruptă din peisagiul orașelului său provincial. Străzile erau pustii și piciorul lui călca activ pe ghețușurile crestate de topor și așternute cu cenușă, dinaintea gospodăriilor. Mihnea bătu toate străzile din jur, trecu prin fața

casei Balamancelor și privi cu oarecare sfială la fereastra camerei lui Gălușescu; ideea caraghioasă că acesta ar putea să deschidă iarăși fereastra, răstindu-se spre dînsul, într-un acces de tusă, îl făcu să accelereze mersul și chiar să se uite de cîteva ori îndărăt. În ziua aceasta și-n zilele celelalte se aventură și în Fundătură, dar întreaga mahala era parcă nelocuită și, împreună cu cenușa de pe trotoare, cerul de leșie îi împrumuta înfățișarea unui ținut stropit de lavă și de alte vulcanice amenințări. Rar scîrțîia cîte-o poartă, atît de dureros, că parcă ascutea și mai mult dinții puiului de ger din văzduh. Dar nu se vedea nimeni, încît Mihnea simți vag un început de temere superstițioasă, ceea ce produse hazul fără margini al lui Dumitru, seara, la masa de la cantină.

Hazul ăsta îl încuraja și-l expedia iarăși, în dimineața următoare, pe ulițele pustii și fermecate; dar diminețele vraja era întreruptă de oarecare animație: gospodari cu treburi, olteni înnegriți de cărbuni răcnindu-și marfa cu țipete lungi, cîntătoare și indescifrabile, hodoroghi cu piine și cu sifoane, aventuri feline ori ciocniri violente de avanposturi cîinești. Însă nici vis de Polixenia; drept care Dumitru era nemulțumit de timpul pierdut al amicului său, pe care-l califica de poltron și condamnat fără apel la amorașuri de facultate, ceea ce pentru el însemna o cădere iremediabilă în mintea copilăriei. Mihnea nu se putea reabilita din această desperată stare de lucruri decît printr-o intrare categorică și decisivă în domiciliul grefierului, în prima zi cînd îl va vedea pe acesta înfipt în scaunul lui oficial, lîngă judecător. Dar numai de judecătorie nu vroia Mihnea să audă, la orele cînd ar fi știut pe domnul Nisipoiu ocupat acolo...

Însă zilele atît de sărace la început în evenimente însemnate, se îmbogățiră deodată, într-o bună dimineață. Într-adevăr, vroidind să traverseze gura Fundăturii, Mihnea observă cu stupeoare matahala de trup a domnului Nisipoiu înaintînd încoace. Mihnea iuți la moment pasul, trecînd repede înainte, ca și cînd n-ar fi observat nimic. Dar la primul colț, la care coti

pe strada Piscupeștilor, observă cu groază că domnul Nisipoiu se ținea cu o alură identic de grăbită după dînsul. Profitînd de faptul că a făcut colțul, Mihnea aproape că-și transformă mersul grăbit în fugă sănătoasă. Când — oroare și trei mii de draci! — văzu ieșind din curtea Piscupeștilor pe Vulpache, traversînd strada și oprindu-se puțin pe trotuarul pe care înainta zoritul doctorand, pentru a examina mai cu luare-aminte această siluetă oarecum cunoscută, care înainta spre dînsul atît de vertiginos. Probabil că domnul Vulpache observa și silueta no. 2, care de bună seamă ocolise și ea colțul și înainta în marș forțat după cel ce se văzu acum prins ca într-o capcană între aceste două fapte imense și rîzătoare. Propriu-zis Mihnea nu știa dacă în urmă-i domnul Nisipoiu își manifesta satisfacția cu mare veselie, dar de amuzamentul de pe fața lui Vulpache nu mai încăpea nici o îndoială. Și nici o trăsură, nici un taxi, apărînd deodată prin aceste paragini ca o salvatoare intervenție zeiască, sosită ca-n vechile epopei, ori ca-n romanele zguduitoare, tocmai în clipa decisivă! Nimic, nimic; unica speranță nu rămînea decît o bruscă schimbare de traiectorie pe trotuarul celălalt, ceea ce ar fi împrumutat un colorit din cele mai lașe și mai meschine întîmplărei, fără a aduce nici un folos practic în schimb; pentru că Vulpache avea la dispoziție incomparabil mai mult timp să-i bareze drumul, ori și cum ar fi ocolit. Ca să încerce o deviere în vreo curte vecină, urmarea ar fi fost eclatarea cine știe cărui scandal, care s-ar fi terminat poate cu poliție și procese verbale; un moment Mihnea Băiatu nu fu părăsit de limpedea înțelegere a acestui fapt elementar, că se găsește în preajma Fundăturii Șapte Fîntîni, unde cea mai mică scînteie putea da naștere la incendii de proporții incalculabile. Deci fără a-și ogoi mersul inițial, înjurînd numai în gînd imbecila-i scăpare din vedere, că azi era zi de duminică (împrejurare de care, ca un idiot, cum se califica, abia acum la ananghie își adusese aminte), lui Mihnea nu-i rămînea decît să calculeze în scurtul interval ce-l mai despărțea de teribilu-i obstacol, măsliniu și mustăcios, și care-l

întrecea asemeni cu un cap, în ce anume parte a fălcilor să-i plaseze *uperculul* introductiv, pentru a-l urma, cît ai clipi din ochi, de cîteva *directe* fulgerătoare și-o *stîngă circulară*, pregătindu-și astfel salvarea în pasul cel mai alergător cu putință, după un *swing* final, aplicat cu toată nădejdea...

Dar domnul Vulpache îl primea cu rîs de bunăvoință și cu manifestare — dracu mai știe dacă era prefăcută! — de surpriză veselă și fericită.

— Ce mai faci, coane Băiatule? îl întîmpină el de departe, întinzînd amîndouă mîinile cu prietenie și paralizînd în Mihnea orice instinct belicos. Ne-ai uitat cu desăvîrșire!...

Apoi, privind peste capul lui Mihnea, al cărui pas bătu de cîteva ori nehotărît în loc, ca un cal năvălaș și nerăbdător, domnul Vulpache înclină capul de mai multe ori, înveselit peste măsură.

— Întăleg, întăleg, făcu el... vrea să-ți plătească o mică datorie...

Și izbucni într-un rîs atît de zgomotos, că Băiatu simți cum i se mută inima dintr-o parte într-alta; sări pe loc, judecînd redusă la cîteva pași distanța care-l mai despărțea de inimicul principal, cînd — binecuvîntați fiți voi trei sute de sfinți părinți din Niceea! — tocmai putu vedea cu nespusă fericire cum domnul Nisipoiu dispăru întunecat într-una din curțile așezate în cale-i, poate chiar în aceea în care Mihnea gîndise o clipă să se refugieze...

— Știam eu că nu vine, continuă să rîdă asigurător, cu întreg apreciabilu-i volum pectoral, conu Vulpache. Se jena de mine... Ș-apoi tot el se făcea de rîsul mahalalei... D-apoi că ce crezi dumneata?... parcă nu se știe aci, din Fundătură și pînă la Tancu la prăvălie, cine mi-e coana Polixenia... ce să-i faci?... așa se întîmplă cînd te bucuri la nevastă tînără și nurlie... Cin-te pune să-și aduci tineri fercheși în casă?... Cît o fi ei de serioși și fugiți anume încoa, ca să aibe liniște și să-și vadă de carte... degeaba... cînd o începe coana Polixeni să-și dea ochii peste cap, ce să faci și bietul băiet? Om e și el... și tînăr... îi clocotește sîngele ca-n oală, la foc...

Și conu Vulpache râdea cu poftă mare, strângînd, în semn de admirație și felicitare, mîinile amicului său. Îl invită pe la madam Balaman — era așa de nostim, și potrivit cu întorsătura de acum a lucrurilor, cum Vulpache nu-l poftea la dînsul acasă, ci la Balamance — care cu toate că după plecarea mortăciunei de Gălușescu (l-a și suflat pe unchiaș Nisipoaia, cum mă vezi și te vîd!) s-a jurat că „nu mai primește”; pentru unul ca el, ca Băiatu, chiar că ar fi gata să treacă peste o mie și una de *considerente* și să-l primească cu drag, pregătindu-i o odaie cu adevărat *gîgea*.

— Alea-s femei de gust, domnule, puse mărturie domnul Vulpache pentru ele, cu hotărîtă convingere. Le-ai lăsat o impresie adîncă, și domnișoara Vevé pot spune c-a rămas cu desăvîrșire fermecată, atestă încă dumnealui, privind scormonitor pe Băiatu. Cît privește de diferite neplăceri, care crezi că le-ai avea în mahalaua noastră, nu ti teme de nimic. Mai suntem și noi pe-aci! asigură protector bine închegatul domn Vulpache.

Imaginea lui Vevé umplu lui Mihnea toată lumina ochilor. El declară c-ar fi dispus să facă o vizită doamnei Balaman, iar Vulpache îl și înhăță cu dînsul „pentru a te prezenta chiar acum cucoanelor”. Așteptă cu el o jumătate de oră în „salon” pînă „cucoanele” se gătiră. Află atunci diferite noutăți privitoare la viața mahalalei, printre care și noutatea trecerei domnului Nisipoiu la tribunal.

— Ca să vezi ce va s-zică protecția. Toată ziua cu plocoane pe la consilier. Eu zic că l-a atins cu ceva mișcători, scoborî Vulpache vocea, deși nu mai erau decît ei doi în cameră... Ș-apoi Polixeni, dacă nu și-o fi vîrît și aci coada... Păi cum explici dumneata atîta dragoste și atîta interes din partea unui consilier, domnule Mihnea? se minună domnul Vulpache încrucișindu-și mîinile pe piept... Dar taci că ne-am scăpat de el... Cu două lucruri bune ne-am ales și noi, după plecarea lui: cum spun, că am scăpat de el... una la mîină... al doilea, că Piscupescu a fost avansat

și i-a luat locul... Acum sunt numai eu cu el... arhivar a fost făcut unul Mărin, tot băiat de-ai noștri... Domnim...

Apariția cocoanelor schimbă cursul conversației. Vevé era decoltată și spoită într-atîta în onoarea musafirului ales, că Mihnea se simți măgulit. Pianul fu îndată pus în mișcare și aperitivele, afumături proaspete din porcul Crăciunului recent, începură să sosească, stropite din belșug de vinul pe care conul Vulpache îl comandă anume de la Tancu („din ăla specialu, al lui dom Vulpache,” așa să zici! recomandase el servitoarei).

— Ți-am spus eu, strecură conu Vulpache la urechea lui Băiatu... cînd după un ceas de aperitive îl văzu complect „*cîștigat cauzei*”: asta-i altfel de familie... nu à la Nisipoiu.

Fără a mai lua avizul lui Bobescu, Mihnea se prezentă chiar în după-amiaza aceea proprietarului său, ca să-l încunoștiințeze că renunță la drepturile cedate de Idrîșteanu asupra camerei, pe care o liberează chiar de acuma, deși e plătită pînă-n martie.

— Pînă cîînd? se minună tot proprietarul lui Idrîșteanu, un bătrînel scurt, gros și astmatic. Nu, domnule dragă, camera nu e plătită de la 1 decembrie, și domnul judecător mi-a lăsat vorbă că o achiți dumneata la sfîrșitul trimestrului.

— A da? așa a lăsat vorbă domnul judecător? Bun, atunci rămîne în socoteala mea... Numai că o să adăști dumneata cîteva zile pînă-i scriu... Însă dacă e vorba s-o achit, rîse înveselit Mihnea, atunci firește... nu mă mai gîndesc s-o liberez decît tot la sfîrșitul trimestrului.

— Cum doriți! răspunse astmaticul, liniștit că lucrul e așa de simplu.

Dar Mihnea o liberă chiar în noaptea aceea, poposind provizoriu la Dumitru.

Chiar din prima zi, sărutările furișe și pătimașe începură sub acoperămintul doamnei Balaman; toate colțurile se umplură de fluidul subtil al amorului. Mihnea nu se aștepta chiar deloc la o fericire atît de

promptă și facilă. Iar surprizele veneau cu repeziciuni amănunțite. A treia zi, mai bine-zis a treia seară, când doamna Balaman era plecată prin vecini, Mihnea bău pînă la fund cupa fericirilor, pe care tînăra și subțirea sa prietenă i-o oferi, nu fără solemne jurăminte că el este cel dintîi ales al norocului, deși toate evidențele dovedeau încă o dată, în chip peremptoriu, că jurămintele femeiești nu pot face nici un fel de credință.

10 Dar asta însemna prea puțin lucru pentru un june călit și lipsit de prejudecăți ca Mihnea Băiatu: Vevé era o copilă fermecătoare. Tinerețea, frăgezimea ei erau calități cari puteau contrabalansa apreciabil misterele carnale ale coanei Polixeni; dar ceea ce făcea să crească, pînă aproape de nori, vraja acestei noi și neașteptate fericiri pentru Mihnea era calitatea ei universitară. Vevé era o intelectuală, o studentă! O studentă înscrisă în regulă la secretariatul facultății! Una din acele fete zglobii și cu ochii rîzători, puțin ironici, de care se frîngeau privirile lui pe coridoarele Universității. La Științe era Vevé, nu la Litere ori la temuta Filosofie, dar în sfîrșit... nici una din cuceririle de pînă acum ale lui Băiatu n-ar fi putut prezenta un atestat ceva mai mare de patru clase primare.

25 (Madam Turcitu pretindea că are trei clase de pension, dar negru pe alb Mihnea nu văzuse nimic.) Pe cînd Vevé, iacă, avea cartea de studentă în dulcea ei poșetă. E drept că anul înscrierii era cam cu patru unități mai mic decît actualul, și e drept, asemeni, ea recunoștea singură, că n-avea pînă acum la activ decît două examene parțiale; dar în schimb poseda o carte de studentă. Parcă el, Mihnea, era mai breaz! Acum însă, umăr lîngă umăr, și inimă lîngă inimă, ei vor putea duce pînă la ultima redută asaltul sîngeros al licenței.

35 De bună seamă Mihnea își făcu astfel de planuri în intimitatea gîndului său; pentru noile lui gazde, deocamdată rămînea tot doctorandul. Și cînd domnul Vulpache îi înșiră clevetirile lui Nisipoiu, printre care cea mai de seamă era desigur povestea cu scrisoarea găsită în carte (pentru domnul Vulpache, nu rămînea

decît o simplă poveste), Băiatu, Băiețelul, cum îl poreclise atît de șagalmic Vevé, declară cu sinceritatea-i care i-era în obicei și care uimi asistența, așa cum uimise în atîtea rînduri cu ea pe cei de-acasă, că domnul Nisipoiu — rezerve făcînd asupra proastei maniere de a umbla prin scrisori streine — avea totuși dreptate. Într-adevăr, ultimul an, licența propriu-zisă n-o dăduse încă și se înscriesese la ea pentru sesiunea de februarie; Vevé n-avea decît să consulte listele de înscrieri care se vor afișa în curînd. O conjură însă să nu caute a asista la examene, pentru că îndată ce-i va simți prezența, totul ar fi pierdut; se întimidează grozav cînd cunoscuți de-aproape vin să-l asiste. În schimb cînd se știe singur printre străini, capătă un curaj fără pereche și nu e exclus ca și examenul acesta să-l ia în condițiuni strălucite. Era o mică meteahnă sufletească aceasta, pe care Vevé o înțelese de minune și de care chiar conu Vulpache auzise. De aceea ei hotărîră ca Vevé să nici nu dea pe-acolo, nici chiar să cerceteze listele; ce dracu, erau doar oameni cu toții și oamenii se cred pe cuvînt! În definitiv, e ușor de văzut, pe urmă, dacă a luat cineva un examen sau nu...

— Da, se publică în ziare, domnule Vulpache; rezultatele ultimului an de licență se dau totdeauna la gazetă...

— Dar chiar să nici nu-l iei, domnule Mihnea, Doamne ferește, să nu vorbesc într-un ceas rău, chiar să nu-l iei... o să-l treci la vară, poftim... Ai ajuns dumeata la al treilea...

30 Mihnea puse totuși pe Vevé, într-una din pasiionatele lor înlănțuiri, să-i jure pe fericirea ei că, în afară de liste, nu va mai călca pe la examenele de la Drept cît vor ține ele; iar Vevé jură solemn, privindu-l drept în miezul ochilor, de parcă și-ar fi văzut fericirea pe care jura, acolo (și gîndea, în acelaș timp, că ea fără nimeni de-ai ei în sală și se încurcă într-atîta, de produce hilaritate în atmosfera lugubră a examenului, dar să mai știe că are în spate pe madam Balaman, ori mustața crîncenă a domnului Vulpache).

40 Pentru ea era nu se poate mai naturală stăruința

iubitului ei; cît despre domnul Vulpache, acesta zîmbea atoa-teîn-țelegător pe sub mustață și șoptise ceva și doamnei Balaman. I-auzi, nătîngul de Nisipoiu, să pretindă el că băițașul ăsta timid i-a scos ditamai cocoană dospită ca Polixeni, cu ochi de drac împielit, din minți.

— Ai să vezi că are să fie bine de tot, Mișo...

— Să te audă Dumnezeu și Maica Domnului, Mitrule, ofta madam Balaman, închinîndu-se... Fata se cam codește... de, e și ea fată, sărăcuța...

— E, parcă eu zic că să ajungă cine știe unde, acolo... Ea să se țină bine... s-o sfătuiești tu, că eu nu pot să-i spui lucruri de-ăștia... Dar tu, ca mamă... Totul e să se lasă nițel tăvălită prin pat... și-e de-ajuns atîta ca să speriem pe-un slab de înger ca ăsta... numai să mă încrunt eu nițel la el și lasă... Vevé ce-ți raportează?

— E foarte sfios, asta spune ea, dar e sigură c-o iubește... o dată a vrut s-o sărute... mămițică, m-am dat pe lîngă el, mi-a spus fata, și atunci a îndrăznit, dar eu m-am ferit repede și așa că abia de m-a atins cu buzele pe-o ureche. Și se roșise așa de tare, mămițico, da lasă că și eu abia mai puteam de rușine și mă treceau lăcrămile... Fată și ea! ofta din nou doamna Balaman, ștergîndu-și la rîndul ei lăcrămile.

Iar domnul Vulpache, bloc de marmură neagră, își rodea mustața ușor căruntă și privea cu ochi siguri în viitor, ca un om pe care nu-l pot abate din drum astfel de slăbiciuni femeiești. Drept care doamna Balaman îl privea cu mare admirație prin luminile zbicite ale ochilor; acum vedea și ea cu bucurie că Vulpache nu se mai îndoia a cui era Vevé și că „intrigele” pe care le vîra cămila de nevastă-sa că ar semăna cu Balaman, grefier la judecătorie, pe cînd Vulpache era june arhivar — deși fata se născute după zece ani de căsnicie stearpă —, nu mai prindeau. Acum Vulpache era preocupat cu tot dinadînsul de viitorul lui Vevé; cu atît mai mult, cu cît pe fiică-sa cealaltă, cea legală, o căpătuisese bine, cu bărbat bătrîn, cam ursuz și cam trăsniț, dar strașnic de bogat, că acuma

Chivița era văduvă bogată și fericită. De aceea era și ea hotărîtă să-și sfătuiască fata după planul lui; dacă el zice așa, musai o să iasă bine.

— Eu-i fac destulă morală, Mitrule, cum trebuie să se poarte, dar vezi și tu că la blestemății nu pot s-o împing...

— Da cine vorbește de blestemății, cocoană... Apăi nu m-ai înțeles deloc... dacă se lasă prea darnică, nu mai pupă bărbățul bogat și-n anul al treilea! Eu zic numai așa, știi... cînd întinde mîna, *fîșt* în colțul celălalt, ca rîndunica... Și restul lasă-l pe seama mea... Să vedem cum își permite dumnealui să scoată fata din minți... înțelegi acum mata cum vine chestia...

Mihnea Băiatu a ieșit din camera lui și cei doi convorbitori au dat buzna la geam să-l vadă trecînd prin curte. E elegant și distins, recunosc hotărît cei doi. Și frumos, mai atestă madam Balaman, fără ca Vulpache s-o contrazică. Are ochi negri și sprîncene codănite. Și părul ăla e numai fuior negru. Bietele cocoane, cugetă dumneaei, nu știu ce să mai facă, nu știu cîți sutari trebuie să mai verse pe la coafori ca să-și facă ondulații cu mașina și permanente. Și pe el, uite-l: i le-a făcut maică-sa în pîntec. Mîncă-l-ar maica de Băiețel!

Iar Mihnea Băiatu înaintează pe poartă radios și grăbit. Și-a luat asupra lui să înscrie pe Mih. la examene. Îndată, după ce va lua masa, se va și posta la ghișeul secretariatului; celălalt să n-aibă altă grijă decît să prepare înainte, neturburat. Cu înscrierile astea pierzi grămadă de timp prețios, în care ai putea revedea un curs întreg. Băiatu Mih. a convenit repede ca omonimul său oltean să-l înscrie. I-a clipit numai din ochi, întrebîndu-l cu înțeles, dar fără să mai insiste: — „Ei care e? spune-mi odată... Nici acum nu vrei să-mi spui?! — referindu-se desigur la partidul politic care a însărcinat pe Mihnea cu captarea unui partizan atît de studios. Mihnea a rîs atunci voios și Mih. a rîs de asemenea, convins deplin, dar afectînd că nu mai păstrează nici un pic de curiozitate.

O mică neînțelegere a izbucnit când a fost vorba de plata taxelor. Mih. a vrut să-i încredințeze banii, dar Mihnea a refuzat hotărît. Mih. s-a împotrivit, dar, în urma protestelor vehemente ale celuiilalt, a trebuit să accepte plictisit. Numai că a ținut să sublinieze la despărțire:

— Să nu crezi cu asta că m-ați cîștigat. Vă înșelați profund dacă v-ați închipuit că ați găsit om de vînzare! Eu nu-mi calc niciodată jurămîntul...

Iar Mihnea l-a părăsit trimițîndu-i, din întredeschizătura ușei, o sărutare. Ce, plătea el? Plătea domnul Ștefan, care ar mai fi dat bucuros întreit pe deasupra taxei, numai băiatul să-i iese licențiat. Era fericit! Dacă Mih. convenea să fie înscris, însemna că e pregătit bine și dispus să treacă examenul. Odată trecut pe listele candidaților, ar fi o slăbiciune și o înfrîngere, pentru un student atît de eminent ca dînsul, să mai dea un pas îndărăt. Deci Mihnea parcurgea în extaz străzile, gîndindu-se la rezultatul examenelor, la ziarul care îl va proclama licențiat în ochii domnului Ștefan, îl va reabilita în ochii coanei Polixenia și-l va ridica la înălțimi ametoitoare în ochii lui Vevé, ai lui Vulpache și ai lui madam Balaman. Numai canalia aia de Dumitru să nu-și bage puțin nasul în sala de examen, în ziua cînd îi va fi seria, și să miroase cum stau lucrurile. Drace, cine dracu l-a pus să-i mai trîncănească și ăluia despre sesiunea asta? Cu siguranță că idiotul va da toată șurubăria pe față numai pentru hazu-i infernal și pentru pofta de a o povesti. Și Mihnea ia hotărît unica soluție care se impune pentru a evita această năpastă: să-i declare lui Dumitru, cu aer de rătăcit, gata să alunece pe muchia prăpastiei, că a revenit la cumințenie și la sentimente omenești și că nu mai dă în sesiunea asta nici un examen.

„În iunie cu el, Dumitre. De ce să-mi stric eu bună-tate bani de taxă, degeaba... Mai bine-i pun la bătaie...”

O astfel de rezoluție negativă n-avea, de bună seamă, decît să placă bunului său prieten, care, oricît de prietenul său, nu-i era la îndemînă să fie chiar așa de distantat — ș-apoi avea să-l bucure, ca orice renga jucat

cuiva, chiar sie însuși, în speță însă, jucat domnului Ștefan, „plătitorul”.

De aceea, în astă după-amiază, cea dintîi de înscrieri, Mihnea va trebui să umble cu mare băgare de seamă ca Dumitru să nu-l surprindă dînd tîrcoale pe la secretariatul de la Drept; mintea lui bănuielnică și iscoditoare ușor s-ar aprinde de curiozitate, și notorietatea celuiilalt Băiatu repede l-ar pune pe roatele adevărului.

Dimineața asta era întunecată, uscată și geroasă, deși n-ai fi văzut urmă de zăpadă prin colțuri și pe acoperișuri. Traversînd trotuarul, Mihnea aruncă într-o doară privirile înapoi; i se păru o umbră neagră în dosul geamului de la stradă. Mihnea știe că e Vulpache, dar mintea lui se umplu într-o clipă de noaptea de demult, cînd capul lui Gălușescu se repezise holbat prin deschizătura acelorași ferestre, să-și umple gîtul sufocat cu aerul rece al întunericului imens. Plînsul acela ascuțit și neverosimil, ca de copilaș pedepsit, îl urmărise de-atunci de multe ori în noapte, cînd se întorcea singur, grăbit, spre casă, mulțumit că toate potrivelele din ziua aceea, ca din toate zilele, îi ieșiseră de minune. Atunci o undă de vînt, izbindu-se de geamuri, sau numai licărul fosforic al ferestrelor slab luminate de reflexele vagi ale nopței de oraș, îi aduceau îndată în urechi picurul hohotelor învinse. Și-și simțea bucuria încețoșată cu prevestirea de freamăt a vîntului iernatic, suflîndu-i într-o doară, drept în miezul înghețat al urechilor, că undeva, deasupra ori dedesubt, pîndește încă, și-n epoca asta de mare curaj și biruință, după o cotitură mai aproape sau mai departe, o mîină nevăzută, care se-amuză cu răutate să strice resorturi, să dărîme visuri și fericiri, să smulgă din gîtlejuri vaiete de răpus, drept refren al cîntecului fericirii din ajun...

Mihnea era mulțumit că doamna Balaman nu-i încredințase și lui odaia de la stradă, pe care o avusese bătrînul. Îl așezaseră mai în mijlocul casei, parcă să-și păzească mai bine odorul, și pentru prima oară Mihnea nu simțise nici un fel de îngrijorare că noua lui locuință nu comunică direct cu noaptea largă a libertăților. I s-ar fi părut altfel că aude în fiecare ceas tusa uscată

și mai cu seamă pîlsul acela sfredelitor, de om jefuit pînă și de suprema nădejde.

Mahalaua era acum pustie și numai pasul lui răsună sonor pe trotorele vitrificate. El grăbea piciorul ca să dea mai repede de stația de tramvai și de lume, să scape de această rea dispoziție subită, care-l încheștase și-l apăsa ca gerul ăsta greoi, ce-și clocea ouăle pretutindeni.

Dar după-masă, la patru, chiar în ușa Universității se întîlni cu Dumitru și dispoziția neagră îi reveni și-l copleși definitiv. Toate vicleniile lui fură zadarnice. Dumitru, care de bună seamă nu bănuia încă nimic, îl urmărea ca o umbră. Numai la început îl întrebase:

— Mihule, ești nebun, serios ai venit să te înscrii?...

La care celălalt se și grăbise să răspundă:

— Ba mi-am venit în minți, Dumitre... nu mai vârs eu banii pentru încercări costisitoare și dubioase...

Și pornise pe hohot mare, calp și exagerat, pe care Dumitru îl ajunsese repede din urmă și-l înghiți cu rîsul lui și mai puternic, cu accent fățiș de satisfacție ieftină și oarecum lubrică.

— Totuși îmi place să dau tîrcoale pe aici în zilele de înscriere, își rezervă el grijuliu teren de răspuns pentru eventuale surprize viitoare, înțelegi, pentru... înghesuială...

— Pentru înghesuială? se strîmbă celălalt, nedumerit de-un astfel de gust ciufut...

— Dar nu atîta la Drept, dragă; la Litere, unde te poți alege cu ceva interesant.

Și clipi din ochi cu înțeles spre Dumitru, care aproba cu gura lărgită pînă la urechi, ca un mare accent al lui ă, dar parcă încă în așteptare, nesesizînd în întregime predilecția amicului său...

Pentru a-l convinge deplin și la nevoie a-l rătăci pe-acolo, își îndrumă deci prietenul pe scări și coridoare spre ghișeul secretariatului de la Litere.

E cinci fără un sfert. Mica sală e doldora de studenți, studențe, miros de sudoare și apă de Colonia, de fum de țigări și de penibila atmosferă a așteptării. Băieții

își mută oboseala de pe-un picior pe altul, fetele privesc cu coada ochiului.

Dinaintea ferăstruiceii tăiată în grilajul de lemn, îngrămădiții formează o coadă de balaur. Striviți unii într-alții, cu mîinile imobilizate de înghesuială, abia își mai trag sufletul; singură o domnișoară, stîlcită între doi voinici chipeși, suride vag, languros și ochii i s-au închis pe jumătate. Coada balaurului mișcă neconținut, se zbate în dreapta și în stînga și crește secundă cu secundă în adîncime și în lături.

Ghișeul s-a deschis. Un cap rotofei și bălai apare, în sfîrșit, în cadrul dreptunghiular:

— Vai, da mulți mai sunteți!

Actele sunt smulse cu dușmănie din mîinile celor cari s-au postat de trei ceasuri în fața ferăstruiceii. Apoi scurt, aruncate brusc înapoi:

— Nu-s complete.

— Sunt complete, domnule.

— N-ai să mă înveți dumneata. Lipsește chitanța de înscriere...

— Am pierdut-o... dar... trebuie să aveți...

— Om fi avînd, dar înainte de toate n-avem timp.

Am terminat cu dumneata. Altul...

În cîteva minute toți cei din față sunt măturați, actele nefiind în regulă; doar la primul care a adus toate hîrțile, operația durează excesiv de lung.

Dumitru nu-și poate stăpîni căscatul și plictiseala. Aruncă lui Mihu priviri de reproș:

— Pentru ce m-ai adus aici?

— Cum, nu te amuză?... Dă-te și tu în spatele uneia, îi șoptește el... Uite-o durdulie brună în stînga ta...

— Ei și, ce-are să se întîmple? Vrei să-mi plesnească aia cîteva palme răsunătoare, aci, în mijlocul ăstora?

— Păi de ce să-ți plesnească? Fă așa ca să nu-ți plesnească... Tu nu știi să umbli decît cu... Învață-te și cu lume mai fină... Aci se fac cunoștințele.

— Ia mai lasă-mă cu cunoștințele tale... Am văzut ce cunoștințe ai tu la facultate, nici nu știi cum le cheamă...

— Țsta e hazul...

— Mersi de haz... Mie nu-mi plac studentele...
N-am velleităȝi de însurătoare... Nici nu vreau să
aud...

— Ești un caraghios... acum nu mai sunt toate ca
înainte de război... De exemplu Vevé! Ea nu e stu-
dentă?... și slavă Domnului... Numai, trebuie să
știi cum să iei lucrurile... cînd m-a văzut întii se uita
la mine ca o veritabilă prințesă... și acum...

Buzele lui Dumitru se întinseră indecent pînă la
urechi. Bruna durdulie lăsa din cînd în cînd asupra-i
strecuruș de zări negre pe sub pleoape cuvioase. Mih
făcu semn cu cotul și fostul legionar prinse mișcarea.

În patratul ghișeului se încadrează un cap fin și
blond de fată.

— Sunteți înscrisă de anul trecut, nu? Vă cunosc.
A, uite! Vă lipsește chitanța de înscriere, specială, de
bibliotecă...

— Le-am uitat în pardesiu...

— Nu face nimic, trebuie să fie la sușă. Domnul
ajutor, vă rog căutați dumneavoastră... No. 417...
Cum ați petrecut vacanța, domnișoară?...

Balaurul se umflă, se întinde, se zbate.

— Domnule secretar, e șase și un sfert...

— Domnilor, pînă nu sfîrșesc cu domnișoara...
zadarnic...

Și nimeni nu mai protestează... Priviri dulci se
încrucișează din toate părțile... Șoapte înghemuite...
Rîsete candid de fetițe sau semețe și șfichiuitoare de
veterană. Cavalerul de la Alger a deschis focul, și
rîsul lui, de parcă ar fi singur în săliță, răpăne la inter-
vale regulate fără să mai mire pe nimeni. Bruna durdulie
e roșie ca și rochia care i se vede prin deschizătura man-
toului... Privirile ei se preling încă pe vîrfurile genelor,
în jos, spre încălțămîntea solidă ca și risu-i biruitor,
al convorbitorului, dar buzele ei schițează acum din
ce în ce mai des zîmbete grațioase, între gropițele care
se deschid ca luciul de apă la fiecare picătură de duh
a vecinului.

Mihnea aruncă priviri triumfătoare spre ușa în
neostoiată agitație... Pînă la șapte mai sunt douăzeci

și cinci de minute... Va mai răzbi el prin îngrămă-
deală de la Drept, care trebuie să fie și mai teribilă
ca aceea de aci, să înscrie pe Mih.?... Mai teribilă și
mai puțin încărcată de vapori sentimentali!

E o îndoială la care nu s-ar fi oprit desigur o clipă
— și ar fi zburat îndată ce zîmbetul domnișoarei
durdulii a acceptat prima întrebare, într-o doară,
a prietenului său. Dar Dumitru i-a rostit un cuvînt,
mai multe, care parcă l-au țintuit zdravăn de aceste
podele nevăpsite, roase și murdare. Fata cu ochii în
infinit... Unde, unde, dacă e într-adevăr studentă,
ar mai vedea-o în altă parte, dacă nu aici?... În această
odaie strîmtă și neaerisită, între aceste gratii putrede
și sufocante, pe aceste podele nespălate și vîrgate de
toate probele de glod ale ulițelor bucureștene.

Și înscrierea lui Mih. fu amînată pentru a doua zi.

Dar minutele trec și, cu fiecare, ușa se deschide o
dată sau de două ori. Tot felul de chipuri omenști,
băiețești și mai cu seamă femeiești, apar ca la o revistă
grăbită, dinaintea ochilor fără răbdare ai lui Mihnea.
Dar chipul acela, pe care-l așteaptă cu inima reținută,
după fiecare smucitură a ușei, cu apăsare grea de mîh-
nire pe suflet după închiderea ei, chipul acela nu se
îndură încă să apară. Acum pare că e gata să stabi-
lească o regulă, putînd ghici după învîrtitul clanței
ce figură va trebui să se ivească. Însă regula se contra-
zice de mai multe ori și asta nu-l întristează; dimpo-
trivă, fi dă și mai multe nădejdi că, într-un fel sau altul,
atunci cînd tocmai s-ar putea aștepta la altcineva, ea
va deschide ușa. Și oricum tot va trebui să vină aci,
dacă nu azi, mîine, sau poimîine, căci mai sunt destule
zile de înscriere și „elita“, ca de obicei, nu poate veni
decît mai tîrziu, de bună seamă. El însă va trebui să
rămînă aci, de veghe neclintită, pentru ca evenimentul
cel mare să nu-l surprindă departe, să treacă străin și
neobservat, nici măcar atingîndu-l în treacăt și lăsîndu-
l fără posibilitate de revenire, ca și pînă acum, în
opacitatea unei vieți care începuse să-l înfricoșeze,
cînd se uita mai de aproape în adîncu-i, și de care nu-i
era dat să se dezlipească, damnat etern și irevocabil.

Ora șapte. Soneria țîrîie. Domnul secretar liberează ultimul caiet de cursuri.

— Pofțiți mîine, domnilor!

5 Rumoare și protestări în glumă. Balaurul plesnește în mai multe locuri și blocuri complete dintr-însul evacuează sălița, aspirate de ușa rece și larg căscată.

10 Dar perechile rămîn, mai în voie acum, ușurate de presiunea atîtor piepturi și atîtor respirații. Dumitru e în vervă mare și rîde ca de obicei, de parcă toată Universitatea ar fi a lui. Iar Mihnea a rămas cu ochii pironiți în ușa care acum nu se mai deschide în fiecare clipă. Însă tocmai destinderea aceasta subită, după care vorbele răsună prea tari și caută zadarnic să se ascundă în tonuri din ce în ce mai scoborîte, și-n care
15 numai glasul și risul lui Dumitru au rămas deopotrivă și imperturbabile, fetele încep să bată spre ieșire; bruna durdulie se trezește parcă dintr-o reverie, căci privirile ei nu se mai furișează acum în jos ca boabele de lacrimi pe genele care se văd atît de lungi și de încovoiate din profil, ci se îndreaptă dure și metalice spre convorbitorul de la care își ia drastic și categoric seară
20 bună. Nu primește nici să fie însoțită, dar constată cu haz mare un lucru care se văzuse de la sine, și anume că astăzi nu se putuse înscrie, astfel că mîine va trebui din nou să fie aci, la ora hotărîtă; ceea ce, de bună seamă, era de asemeni de la sine înțeles, dar pentru Dumitru trebuia să fie cu un înțeles mai mult.

30 La plecare, fata îngînă un nume neauzibil, din care urechea fostului ofițer nu prinse decît banala terminație. El însuși își spuse numele tot așa de scăzut, el, Dumitru Bobescu, care avea totuși o gură atît de mare și de sonoră. Încît, cînd Mihnea, care conveni în cele din urmă că trebuie să se urnească din acest loc, îl întrebă de numele ei, Dumitru ridică nedumerit din
35 umeri și izbucni în risul lui răsunător:

— Aflu eu mîine! decise el înclinînd hotărît din cap, ca un om care s-a lăsat prea mult dus de slăbi-ciune, dar care de mîine va ști ce normă de conducere trebuia să adopte.

5 Dar mîine, bruna durdulie nu vine și Dumitru se întrece cu Mihnea la observatul clanței în mișcare perpetuă. E tocmai cazul ca Mihnea să-și deschidă puțin inima privitor la propria lui așteptare; acum Dumitru va fi mai înțelegător și va concede că poți fi
10 preocupat, neliniștit chiar, de cineva pe care nu-l știi măcar cum îl cheamă, pe care-l cauți neconținut, pe care-l aștepti să se ivească deodată după fiecare colț de sală, după fiecare întorsătură a scării și de întîrzierea căruia poți chiar fi cuprins de disperare. Iar nădejdea îți rămîne neconținut în mijlocul acestui
15 tumult, ca o stea care varsă și mai multe văpăi prin zdrențele instabile ale unei goane turbate de nori.

Pentru a nu părea prea liric și deci caraghios, Mihnea găsește că trebuie să dea drumul considerațiilor sale, cu un hohot introductiv de rîs. Își lovește prietenul în coaste și pufnește apoi la fiecare trei vorbe.

— Ia uitați-vă la acest șacal de Algeria, transformat în mielușel la adierea amorului bucureștean.
20 Dumitre, îmi plăci. Ia întoarce-te acum din profil, să văd așa cum îți vine...

Dumitru bolborosește cîteva cuvinte neînțelese, care sporesc hazul lui Mihui, dîndu-și mai mult avînt
25 predispoziției lui de destăinuire și ușurare. Dar păstrează încă între dinți puțină zeflemea, drept orice rezervă:

— Așa e amorul universitar, Dumitre, și trebuie să te pleci legilor lui. El începe ca orice curs, cu o largă parte introductivă, te ia de departe, fin și discret, și te poartă astfel...

30 Dar Dumitru dă drumul unei înjurături atît de grosolane *à propos* de amorul universitar, că Mihui pierde șirul cuvintelor ce mai avea de spus. El regretă de-a binelea că n-a început cu un ton mai potrivit cu sufletul lui din clipele de față; pentru a primi, din
35 partea acestei haimanale călite de cinism și arșă de soarele tuturor aventurilor brute și meschine, confirmarea că și o inimă de marca purtată de dînșii poate bate chiar pentru o emoție mai subtilă decît cea produsă de atitudinea bănuielnică a unui chelnăr în perspectivă de a fi tras pe sfoară, or a soțului unei drăcoace de proprietărese, închiriind cu luna camere mobilate.

Dar lui Mihu îi rămîne o speranță că mîine, cînd
bruna durdulie își va face din nou apariția, toată fanfa-
ronada asta de nepăsare și grosolănie, foarte modernă
la acest clin al veacului, se va topi ca o alcătuire de
5 zăpadă sub suflarea unui vînt arzător; de aceea Mihnea
nu se grăbea să pună vreun preț pe rezoluțiile grave și
categorice pe care Dumitru le lua într-un stil ce nu se deo-
sebea prin nici o iotă de al celui mai spurcat țigan:

— Mîine îi pun chestia de încredere... Cu mine nu
10 merge... Îi propun un cinematograf, să vedem cum
răspunde la pipăială... Și dacă merge, am și invitat-o
la mine...

— Vorbești prostii, caută să-l aducă la sentimente
mai potrivite cu acoperișul sub care vorbeau Mihnea,
15 care, pentru a nu-și demasca bizara și inexplicabila
toană ce-i învîrtea acum resorturile sufletești, se silea
să privească lucrurile dintr-un unghi cît mai logic și
mai obiectiv. Evident, tot acolo ai să ajungi, mai curînd
or mai tîrziu, acolo unde țintești... dar dacă preci-
20 piți lucrurile, dragul meu, nu te feliicit pentru talentul
tău de tactician... Trebuie să nu scapi niciodată din
vedere persoana cu care tratezi... altfel tratativele se
pot rupe fără posibilitatea de revenire...

— Atîta pagubă...

25 — D-apoi n-ai să-ți mărginești toată viața la capti-
varea croitoreselor, a manichiurezelor or a semibabelor
care dau camere cu luna... Dă-o dracului de viață,
dacă-ți închipui că fericirea se reduce numai la atîta...

30 Și Mihnea scuipă cu atîta dispreț, că Dumitru îl
privi uimit și întunecat.

Iar convorbind astfel, Mihnea pierdu din vedere
mișcarea fără răgaz a minierului de alamă. Încît uimi-
rea lui întrecu orice margine, cînd în cadrul ușei se
contură mlădie și subțire silueta fetei cu ochii în in-
35 finit. Acum însă ochii aceia se plimbau printr-un *lor-
gnon* elegant asupra mulțimei din sala înscrierilor, cu
aer de doamnă mare la teatru, minunîndu-se de marea
afluență, spre și mai marea umilință a lui Mihnea, care
se simți în, și legat de gloata de față, pîrticică ano-
40 nimă și insignifiantă, într-un tot examinat atît de sus

și printr-un *lorgnon* atît de frumos încrustat. Dar fata
lăsase mult ușa deschisă și un curent hoțesc se strecură
pe la glezne și chiar excită la tusă cîteva gîturi sen-
sibile. Se auzi surdă și morocănoasă invitația: „ușa!”
5 care apoi se repetă în ecouri de profundă nemulțumire.
Și Mihnea își închipui, fără să se uite într-acolo, vreun
vlăjgan cu coșuri pe colțurile asimetrice ale feței, cu
nas ca pliscul de curcă or ca fundul de borcan și cu
fular democrat de arnici roșu striat cu galben la gît
10 — și simți o ură grea, deși fără nădejde, pe cel care
strigase și pe cel care-l complecta acum și mai aspru
și mai îndrîjit: „Hei, ușa! nu se aude?”

Nou-venita își păstră zîmbetul inițial, închise ușa
după dînsa, bravă cu semetie prin lentilele de cristal
15 privirile care îi controlau cu dispreț or cu neîncredere
aerele ei de nobilă doamnă, și acordă, lăsînd în jos
lorgnon-ul, o bunăvoință deosebită de expresie lui
Mihnea, de parcă i-ar fi ghicit că singur sufletul lui era
alături de dînsa în momentele acelea. Și în momentele
20 acelea, Mihnea simți că s-ar lua de gît cu toată gloata
asta pestriță și nătîngă, pe care *lorgnon*-ul fetei o
aprecie iarăși, cîntărind-o și evident găsind-o prea
mare, pentru a-i insufla nădejdea puținței de a parveni
la ghișeu pe ziua asta.

25 Altădată Băiatu, care știa să citească ușor toate
aceste socoteli lăuntrice, dealtminteri ușor lizibile în
ochii domnișoarelor, ar fi și sărit împins de un irezis-
tibil resort: „Vă înscriu eu, domnișoară!”

Acum însă resortul se opinti în van: voința opuse o
30 pasivitate de paralytic și apariția de vis, după ce-i mai
aruncă doar lui singur o privire anume, distinctă de
aceea generală, pentru gloată, împodobindu-și zîmbetul
pînă acum egal cu sine însuși cu un accent în plus, de
mulțumire parcă, ieși, închizînd ușa cu o grijă excesivă
35 de astă dată, și lăsînd pe Mihnea în acelaș timp pro-
fund prostit și totuși plin de el însuși.

Ah, cu ce ochi crînceni căuta el acum pe autorii
celor cîtorva interjecții de troglodiți și pe autoarele celor
cîtorva chihotiri fără răsunset, care încercară să răsune
40 în urma suavei apariții, și ce palme simți pofta să aplice
lui Dumitru care, însuși, rămăsese holbat și fără grai,

tot scurtul timp al acestei fugitive împrejurări, pentru a mîri acum înveselit și poznaș:

— Da asta ce mai fu, măi?... și izbucni în risul lui sonor, acum atît de stupid și nesuferit. Noroc că îndată apoi, se opri brusc pentru a se porni iarăși voios și măgulitor, după ce lăsase să se audă această dreaptă și sinceră constatare: Fire-ai al dracului, Mihule, ai văzut, mă, la tine s-a uitat în mod special, te-a remarcat, pezevenghiule...

Ceea ce făcu pe Mihnea să simtă pentru el o dragoste și recunoștință infinită, și risul cel fără hotar să-i pară iarăși simpatic și sănătos. Va să zică și el a văzut, va să zică a fost serios!

Mihnea a devenit gureș și fericirea lui nu mai cunoaște margini. E întreruptă doar de grosolăniile lui Dumitru, care a reînceput să-l neliniștească serios. Mai ales îl îngrozesc rezoluțiile sumbre ale acestuia; dacă va mai întîlni pe bruna durdulie, va ști el ce să-i spună! Și pe Mihnea, în suflitul căruia s-a lăsat acum senin și boare plăcută de vară, astfel de gînduri îndărătnece, această iremediabilă persistență în întunecime și-n desfrîu sufletesc, îl rănesc și-i deșiră gîndul ca gheare informe de bestie.

A doua zi, Mihu, care găsește acum în el orice soluție, a găsit mijlocul de a înscrie pe Mih. la Drept, fără a se clinti de la secretariatul Literelor: a cinstit pe-un om de serviciu care i-a îndeplinit sarcina la moment. Și pe el, iată-l așteptîndu-și aici pe fata lui din vis și din speranțe, al cărei *lorgnon* l-a edificat deplin: ea trebuie să aparțină unei nobile și bogate familii bucureștene. Și istorice nume încep să-i cutureiere capul, făcîndu-l să tresară la amintirile eroice cele mai grave or la pomelnicele cele mai răsunătoare din cronicile mondene ale gazetelor. În vremea asta, alături, risul lui Dumitru, care și-a regăsit bruna durdulie, nu mai conținește, iar acolo, departe, în mahalaua celor Șapte Fîntîni, sinistru consiliu de război s-a întrunit în jurul pianului lui Vevé. Madam Balaman e de părere ca bulucul în „odaia băiatului” să aibe loc chiar astă-seară, cînd băiatul e și puțin aiurit de învățătură,

iar Vevé, care a mărturisit roșie ca pomada de obraji că „băiețelul” îi dă asalturi desperate, trebuie să-și lase măcar bluza scoasă, ca să fie surprinsă barem cu brațele goale. Domnul Vulpache, de perfect acord asupra bluzei, calm și sigur de izbîndă, „am văzut eu cum se uită la dînsa, domnule”, e de părere totuși ca băiatul să fie lăsat să-și treacă în pace examenul.

— Ce spui dumneata, Mitrule... cînd s-o vedea cu licența terminată, pleacă pe-aci încolo...

Argumentul e într-adevăr destul de puternic, ca Vulpache să nu reflecteze adînc asupra lui. Dar o vie neînțelegere se ivește cu Vevé, care nici nu vrea măcar să audă că trebuie să-și scoată bluza și să rămîna cu brațele goale în fața unui băiat. Madam Balaman care schimbă atunci priviri încărcate de duioșie cu partenerul ei, încearcă totuși, în interesul ei, să „facă cum e bine”!

— Un părinte, maică, o mamă, care te are numai pe tine pe lume, știe pînă unde trebuie să întindă morala pe care o dă copilului său...

Iar Mihu și-a scrîntit gîtul tot întorcîndu-l spre ușa fără repaus. Ea va veni, ea trebuie să vină, dacă nu pentru el, cel puțin pentru înscriere. Rămîne de văzut atunci dacă *lorgnon*-ul de aur nu se va plimba iarăși indiferent asupra atîtor capete rurale și suburbane, căutînd cu voioasă curiozitate doar figura aceea simpatică și distinsă, căreia i-a zîmbit în ajun. Și Mihnea reconstitui atitudinile pe care și le revizuiase azi-dimineață în fața oglinzii de la dulap, înainte și după ce Vevé i se strecurase ca o șopîrlă în brațe, profitînd de prilejul că madam Balaman plecase „puțin” la Piscupești să afle rețeta cremei de zahăr ars (pentru zia-fetul ce avea să urmeze surprinderii). Dar ușa, care cu fiecare mișcare îi strîngea acuma sufletul, de parcă l-ar fi apucat ca pe niște degete rătăcite pe sub ușorii ei, nu arunca înăuntru decît figuri indiferente și insignifiante. Ghișeul secretariatului se închise din nou, rumoare de protestare în glumă se auzi din nou, grosul candidaților părăsi din nou secretariatul, perechile adîncite în conversație rămaseră din nou numai între ele, să savureze în liniște convorbirile începute. Dar ea nu

mai venea, din nou, și totuși acum, când mînerul ușei încremenise, Mihnea încă stătea cu ochii pironiți la el. Apoi mînerul începu să se miște iarăși, dar acum apăsător de mîna omului de serviciu, ce pătrundea precedat de-un lung măturoi și-acompaniat de o mare găleată, pe care o așeză grohăind monosilabe îninteligibile, nemulțumit de întîrzierea musafirilor dinăuntru. Atunci și ultimile perechi de studenți plecară, și însuși Dumitru și însoțitoarea lui se urniră, iar Mihnea auzi glasul rugător și insistent al lui Dumitru bolborosind stăruitor la urechea fetei, roșie ca o cireasă neagră, în vreme ce ochii lui o fixau cu fixitate de șarpe, iar mîna i se încolăci fără curaj peste mijlocu-i. Fata se smuci brusc și o palmă de-o sonoritate fără pereche se propti indignată în obrazul obraznicului; Mihnea n-avu timp decît să vadă fața înnegrită de stupoare a studentei și boabe de diamant scînteindu-i în ochi.

— Foarte bine, foarte bine, încuviință el și simți limpede îndemnul lăuntric, dacă lucrurile ar fi mers mai departe, să intervină în ajutorul ei.

Dar Dumitru se întoarse radios spre dînsul, cu trofeul roșu pe obraz. Omul de serviciu, singurul martor strein al împrejurării, îl gratulă cu vorbe de curaj:

— Lasă, domne student, c-așa începe totdeauna...

Ceea ce făcu pe Mihnea, cînd ieșiră, să-l zeflemisească, vădit ostil, că acum doar servitorii mai înțeleg și apreciază proceduri și gesturi ca ale lui Dumitru. Dar acesta rîdea înainte, cu o satisfacție drăcească, și cu cît Mihnea întrebuița cuvinte și mai grele, aproape insulte, pentru a-i categorisi apucăturile, cu atît Dumitru se prăpădea de rîs și se bătea cu mîinile pe burtă, arătînd uneori cu degetul întins spre amicului său, de parcă l-ar fi arătat unei mulțimi invizibile, cît e de caraghios cu ciuda lui caraghioasă pentru o palmă care nu-l privește cîtuși de puțin.

Chipul cum îl părăsi atunci Mihnea, îndîrjit la culme, păru într-adevăr să echivaleze cu o rupere de prietenie: abia acum figura lui Dumitru deveni serioasă, și Mihnea văzu prin întuneric străluciiul mirat al ochilor lui spălăciți. Încît, îndepărtîndu-se, îi păru

rău de răutatea lui fără motiv, pe care, cu drept cuvînt, nici n-ar fi știut s-o articuleze precis. Și tocmai pentru această nepricepere ca și pentru înconștiența bunului său prieten de odinioară, el simți cald de lăcrămi umplîndu-i găvanele încordate ale ochilor. Dar el simțea în sufletul lui, tocmai grație cruzimei și desolidarizării de Dumitru, o mare ușurare și o mare regenerare. Tot ce-a fost, tot ce s-a întîmplat pînă acum în viața lui i se păru infect și stupid — ba într-atîta că îi fu silă chiar de domnișoara Vevé, care se strecura spoită ca o păpușă de ceară în odaia lui, pentru a-i aduce porția obișnuită de iubire serală și furișă.

În seara asta el explică deci fetei, care era gata să-și tragă șiretul de la rochie, că e grozav de istovit și plictisit: își închipuie că e grav bolnav și mîine se va arăta neapărat unui doctor. Vevé îi cercetă fruntea cu podul palmei și nu găsi nici o temperatură. Dar această atingere îi dădu, cu adevărat, fiori de frig lui Mihnea. Cu multă delicatețe, dar cu vădită hotărîre, el îndepărtă mîna fetei, care, de pe frunte, se lăsase binișor și priceput pe sub plapumă, și-și aminti, scuturat de scîrbă pentru cea de acum, de mîna brunei durdulii, sfințită prin severul ei gest; și voința lui, proiectată cu cîteva ceasuri în trecut, îi spunea cu hotărîre acum, că dacă ar fi fost în locul lui Dumitru, ar fi căzut la moment, așa pămuit, în genunchi s-o sărute.

Vevé a ieșit cu ochii zbiciți de lăcrămi și cu sufletul strîns de îngrijorare, să-și vestească tovarășii de conspirație cari așteptau în dosul ușei salonului cu felinarul de mers în pivniță, gata aprins, ca să surprindă fata, pe jumătate dezbrăcată, în odaia luminată numai de jocul flăcărilor din sobă. Vevé se arăta extrem de surescitată: instinctul ei feminin, bănuî număidecît o rivală la capătul lanțului de împrejurări care dusesese la această schimbare bruscă și neașteptată.

— S-o fi întîlnit cu vrăjitoarea, fu de părere doamna Balaman, designînd prin vrăjitoare pe coana Polixeni. S-o fi întîlnit cu vipera aia care încheagă apele și scoate din minți și pe boșorogi... L-o fi invitat

iar, în lipsa lui Nisipoiu, și i-o fi dat să bea cafea fiartă cu scîrboșenii de-ale dumneaei, ca să-l întunece la minte.

— Aș, contrazicea Vulpache, om al realităților. De bună seamă a observat ceva... a simțit... tu, Vevé, te-ai trădat... ți-am spus că nu trebuie să te pregătești ca de bal... Și pe urmă și dumneaei, se îndreptă el spre madam Balaman — căreia în fața lui Vevé și a persoanelor streine i se adresa ceva mei reverențios — cum naiba ai dat peste scaunul ăla tocmai atunci, cînd el trecea prin curte... Puteai să nu te mai uiți pe fereastră... Doar auzeam noi poarta și pașii din săliță și... ușa lui... că nu era să vie dracu în locu-i...

Dar madam Balaman rămăsese tot la părerea dumneaei: băiatul nici nu se uitase spre fereastră. Dar se înfîlțise cu vipera „înveninată“, care-l și blagoslovise cu bunătățile ei — aci nu-și putu reține un gest de greață și un scuipat în sec...

— Dar lasă, dacă-i pe așa, cunosc eu pe o țigancă din Bolintin; care am să iau trăsura și să mă duc după ea... măcar de-o ști vipera cîte știe țiganka... și-o să-mi spuie și mie țiganka ce să-i pun în cafea băiatului, ca să-i strice farmecele viperei și să rămînă numai cu bunătățile fi-mea, care o să le biruie pe-ale năzdrăvancei, că-s de fată mare și curată...

— Fugi de-aci cu prostiile ăstea, mata...

— Ia lasă-mă, Mitrule, în pace... Păi mata știi ce țigancă e asta... Se uită la mneata doar o dată și pe urmă numai în cărți, și-ți spune tot ce ai pe suflet, cum te cheamă, cum o cheamă pe maică-ta, pe tată-tău... Și știe la farmece... a... e țigancă strașnică, fir-ar a dracului... asta face omul de se întoarce din drum și-ți vine unde poțestei... Numai să nu fi murit... se potoli puțin madam Balaman din optimista-i expansiune... Am uitat cum o cheamă, da știu casa unde stă... și știu și ce se pune în fiertură, dar nu știu descîntecul... că e mult de-atunci...

Ăste din urmă cuvinte, madam Balaman le îngîna numai pentru ea, mai mult în gînd, ferîndu-se și azi să dezvăluie lui Vulpache că acum douăzeci de ani și mai bine, pentru a-l cîștiga definitiv, îi dăduse să

guste, bine fierse și bine amestecate, cîte ceva din mai toate secrețiunile ei intime...

— Se mai poate să fie așa și din cauza învățăturii, glăsui liniștitor conul Vulpache urmărind șiruri mai solide de idei. Gîndiți-vă numai, anul al treilea de drept... ăsta credeți că e șagă dumneavoastră? Uite, Vevé de patru ani tot se încurcă cu științele ei... și tot nu le mai dă de capăt... Dar ăsta... care nu se încurcă deloc... Și cu dreptul încă, he, he, care nu e floare la ureche... școala de avocați și de magistrați... D-aia eu rămîn... tot la vorba mea... să-l lăsăm după examene... Atunci tot mai rămîne el... doar l-am iscodit... Vrea să urmeze și mai departe, la doctorat... și vrea să facă practică aci... De întors în provincie, nici nu vrea să audă... Vevé, tocmai bine, îl mai zăpăcește nițel...

— Mîine mă duc după țigancă, hotărî madam Balaman, rămasă îndărătnic într-ale ei...

În fiecare zi Mihnea e acum la Universitate și-n fiecare zi, prin săli și pe coridoare, înfîlnește visul lui. S-a statornicit acum între ei o corespondență de zîmbete și priviri, dar ușoare și sfioase ale fetei îngîndurate și melancolice; ale lui, îndrăznețe și ofensive. Pe urmă ale lui au devenit înfricoșate și umile, cînd, interesîndu-se despre dînsa, a căpătat aceste date uluitoare:

Domnișoara Velovan Arina din Craiova, fată de familie, părinți bogați, e-n preajma doctoratului: franceza, germana, filosofia. Studentă eminentă, toți anii trecuți cu distincție și licența *magna cum laude*.

Informațiile privitoare la studii și examene le-a confirmat și Băiatu Mih., carezădarnic se ținea după Mihnea să-i plătească banii de taxe. Cînd l-a întrebat despre Arina, Mih. și-a ridicat lungile lui brațe spre cer:

— Ah, ai ochit-o și pe asta. Cum văd ești un mare vînător de absolvenți *magna cum laude*... Dar cu ea ce faceți, că e femeie... or v-ați hotărît să le dați toate drepturile... Și considerîndu-l cu o ușoară dispoziție de ironie, care pentru Mihnea fu de-a dreptul ucigătoare, Mih. îl luă de mînă. Vrei să-ți fac cunoștință cu ea?

Pentru prima oară Mihnea îngălbeni și înghiți în gol auzind o astfel de propunere. El refuză categoric și imploră pe Mih. să nu deschidă vorba cu fata despre dînsul, cum acesta se arătase gata să-i făgăduiască.

În ziua aceasta fu mai trist ca niciodată. Și fără s-o mai aștepte — spre a-i întoarce, cu privirea ei parcă îndoită și tristă, salutul zîmbetului timid dar persistent, cu care el o urmărea dintr-un ungher de umbră, fascinat și rezervat în același timp, ceea ce se părea că ei îi produce plăcere și orgoliu —, părăsi în pripă Universitatea.

Examenul începu. Mihnea asistă la toate obiectele la care trebuia să fie întrebat Băiatu Mih. Sigur de izbîndă dinainte, el dovedi un aplomb care contrasta într-un chip izbitor cu figurile de ceară ale tovarășilor de bancă. Primele răspunsuri ale lui Mih. răsunară clare și precise și produsură ecouri de catedrală în inima lui Mihnea; el își ascultă omonimul cu o religiozitate desăvîrșită, de credincios, care nu înțelege nimic din tîlcul citaniilor preotești, dar care-și dă seama că în juru-i răsună expresia celei mai profunde înțelepciuni și a unicului adevăr.

Băiatu Mih. pară întrebările ce i se aruncau cu siguranța și dibăcia unui jucător de tenis și răspunsurile lui făceau drumul înapoi cu regularitatea mingiilor izbite în plin de mijlocul rachetei. După primul examen, Mihnea ieși triumfător și nimeri tocmai la poștă, unde întocmi o carte poștală în stil telegrafic către domnul Ștefan: „Examenul început. Emoție mare. Semne sigure de izbîndă desăvîrșită.”

Examenul acesta îi creă într-adevăr o dispoziție desăvîrșită; în tristețea în care-și simțise muiat sufletul, ultimele zile, el simți o adiere de răcoare și de curaj. Nu mai ocoli pe domnișoara Velovan, ci o privi iarăși drept în ochi. Fata îi acceptă privirile cu bunăvoință, dar se vedeau acum și mai bine perdelele grele de melancolie mohorînd luciul adînc al ochilor ei. Mihnea nu mai atribui infinitului această tristețe de neînțeles la o fată așa de frumoasă și care repurtează victorii școlare atît

de strălucite. Era limpede ca bună ziua că pentru chipul lui ea acordă oarecare interes și bunăvoință, pe cînd, privită de alții — și *tipi bine*, constată Mihnea cu covîrșitoare satisfacție! — ea întorcea capul mîndră și vizibil agasată.

Atunci de unde puteau proveni aceste vagi unde de tristețe, care porneau uneori din ochii ei adînci? Mihnea abia îndrăzni să schițeze gîndul că ea l-ar putea iubi chiar așa, dintr-un început, pînă la tristețe și pînă la deznădejde. Faptul ar fi putut fi adevărat, încerca el să și-l explice, la o fată care n-a știut de altceva pînă acum decît de carte; dar e oare cu putință ca o studentă eminentă și atît de frumoasă să nu fi trezit sentimente adînci în juru-i, să nu fi făcut să vibreze spre dînsa priviri de dor și călduroase declarații? În optimismu-i robust, care îl recucerise, Mihnea încercă să găsească și aci explicații. O studentă prea bună, nobilă și frumoasă, a ținut la distanță pe numeroșii ei adoratori, uluindu-i și lipsindu-i de curaj, tocmai prin acest cumal impresionant de calități; iar diversele eminente universitare, ca bunăoară un Băiatu Mih., lungă și subțiată vietate, predispusă îngrijorător la politică, n-aveau ce să inspire acestei fete, care înainte de toate era plămădită din carne și oase și care, de bună seamă, n-ar fi putut suferi pentru nimic în lume ca visurile ei roze să se topească în brațele încovoiate, lungi și păroase, de păianjen?

Pe cînd acum, în drumul vîrstei ei, și exact la răspîntia în care izbînzile școlare nu mai pot spune nici ele nimic unui sînge tînr și clocotitor, se ivise el, Mihnea, pus la patru ace, în mizeria care domnea acum peste aceste nefericite generații de studenți, cu ochii lui negri, cu sprîncenele lui îmbinate diabolic, cu părul lui încrețit cu mare artă, cu pieptul lui bombat ca un sîn de femeie, cu mersul lui drept și elegant și cu aerul lui sănătos și învingător, de bărbat chipeș, solid legat și bine format, în talazurile de stridentă și totuși fragilă pubertate, care se varsă zilnic prin atîtea săli și atîtea coridoare, ca globulele de sînge într-un complicat aparat circulator.

Statornicind aceste judecăți, Mihnea fu încântat de comparația de la urmă, pe care hotărî s-o spună și fetei după ce o va cunoaște. Își mai aminti și de altele, pe care spiritul lui frust și plastic putea dealtminteri să le furnizeze la nevoie cu ușurință; și cu această destoinicie în bagajul lui intelectual, el se simți mai bine pregătit pentru a înfrunta calitățile universitare ale domnișoarei. Ah, măcar filosofia asta dacă n-ar fi fost și acea înfricoșătoare *magna cum laude*!

Chiar în seara cînd în minte i se perindară astfel de reflecții, Mihnea vizită pavilionul anticarilor din dosul lui *Grand Hôtel*, pentru a-și cumpăra *Logica* lui Maiorescu și *Noțiunile de psihologie* ale lui Găvănescu; dar în locul lor găsi o broșurică scrisă mărunt care îl entuziasmă: *Initiations philosophiques* de Faguet.

— Asta e ce căutam! declară el anticarului, după ce o răsfoi cu luare-aminte și, de bucurie că aci a găsit cheia secretului după care, în două ceasuri, poți face față onorabilă unei culturi acumulate ani întregi, plăti fără să se mai tocmească nici de formă, el, feciorul conului Ștefan Băiatu, negustor renumit într-o jumătate de județ.

Citind-o acasă pe îndelete, se minună singur cît de ușor poate să prindă atîtea lucruri pe care înainte numai auzindu-le și se înfiora, consolidîndu-se să tragă o adîncă linie de demarcație între ceea ce era vizibil și clar, practic inteligibil, și între ficțiunile insesizabile materialmente ale spiritului, care îl încurcau atîta pînă și-n domeniul formelor abstracte dintr-unele perioade ale Dreptului roman. Expunerea aceasta însă, lentă și populară, cu sfîrșitul atît de aproape de început, pentru ca aspectele și dimensiunile să nu-l mai supuie chiar din primul moment la tortura irezistibilă a vertigului, ca volumul celălalt, al lui Fouillée, pe care-l ține totdeauna pe masă, spre uimirea înfricoșată a gazdelor, îi redeșteaptă încrederea în facultatea de abstractizare a spiritului său, în care tomuri grele și sistematizate prea complicat îi lușeră orice credință. Ba îl convinse că nu e făcut să înțeleagă altceva decît dreptul practic și mai cu seamă penalul și constituționalul. Adică singurele studii, în care sumarele lui

investigații îl convinseseră că sunt fără cap și fără coadă, și că poți să le începi chiar de la orice pagină ai deschide tratatul respectiv: predestinîndu-l în viitoarea lui carieră de avocat și viață socială la specialitatea de mare „penalog” și, ca tot românul, strașnic tactician politic.

Primele pagini din broșura lui Faguet îl reasigurară așadar că și alte domenii îi sunt deschise: fără domnișoara Arina, ar fi murit poate și de acest lucru n-ar fi luat cunoștință.

Ducîndu-se să mai asiste la examenele lui Mih., nimeri exact la aceeași arătare negricioasă și fălcoasă, la al cărei curs fusese prins odată de bulucul studenților, umplînd grămadă ușa și vestind prin strigăte informe sosirea-i molie și absentă, de somnambul. La fel cum își cuvînta atunci prelegerea, cu ochii pe pereți, prin ferestre, pe tavan, tot astfel acum întreba, fără să privească pe cel care răspunde, dormitînd și pîrînd după fiecare tăcere, care marca încetarea răspunsului, că se trezește ca din morți. Atunci ochii inexpressivi se aprindeau pe figura rasă inutil, și-năsprită de pecingenea țepilor cărunți, de-o satisfacție drăcească, de evadat proaspăt, care a dat de prima vistică nouă. Fălcile se mișcau agale și glasul-i răsuna invariabil, stins, ca din mormînt:

— Spune și dumneata!

Doar sensul acestor trei cuvinte sepulcrale denota că domnul profesor dorește ca să repete același lucru și studentul următor, căci domnul profesor nu se adresa nimănui, privind ca oamenii în ochi. Și studentul de-al doilea începea să îngîime prin masca de ceară, ce-i acoperea automat fața, aceeași poveste pe care o dusesese pînă la capăt vecinului din dreapta, acum complex pietrificat, ca și cînd își epuizase și viața cu ultimul cuvînt emis: doar urechea, tocmai prin această imobilitate de stană, părea c-a rămas trează, cu pavilionul ciulit pentru a prinde noutatea aducătoare de moarte definitivă, pe care ar fi scăpat-o noul cuvîntător, în strădania lui penibilă de a răstălmăci vorbirea celui dintîi, cu abile ochiuri, cu răsturnări asintactice de

frază, cu sfortărea nefirească și naivă de a împrumuta întregului un ton și un aer științific, nespuse de stîlcit și de caraghios. Cu ultimul cuvînt, acest nou vorbitor reintră în pacea eternă, în vreme ce primul dă cel dintîi semn de viață.

Dar figura de ocnaș bărbierit de două zile se trezește la rîndu-i din morți spre a da cuvînt unui al treilea:

— Spune dumneata.

— Ce să spun, domnule profesor?

Un rictus oribil, făcînd să apară între buzele vinete și abia dezlipite un singur dinte galben, în vreme ce ochii pătați de gălbînare se închid pe jumătate; apoi o voce tărăgănată și satisfăcută:

— Ce-ar fi trebuit să spună dumnealor...

— Dumnealor au spus tot ce trebuiau să spună...

— Aha... va să zică nu mai ai nimic de spus altceva...

Ba da, se mai găsește, oricînd se mai găsește cîte ceva de spus, deși acest ceva este acelaș lucru: trebuie, trebuie neapărat să vorbești, căci plutește aci, deasupra tuturor acestor capete, duhul înfiorător al morții: și tăcerea este însăși moartea, care abia atît așteaptă din umbră. De aceea, după o scurtă ezitare, nefericitul își recapătă glasul și o reia de la capăt.

Mihnea e consternat: trecuse și el prin destule examene teribile; asistase la altele și mai teribile, dar așa ceva nu mai văzuse niciodată. Forma de cauciuc a individului de pe catedră se repercuta asupra audiențelor în manifestări tot de cauciuc: nici un moment n-ai fi știut dacă acționează asupra acestui bloc lipsit de nervi vreo satisfacție sau vreo dezaprobare. Rînjetu-i invariabil devenea extrem de chinuitor, prin indiferența-i complectă și lipsa totală de expresie. Mihnea își simți gîtlejul strangulat de-o puternică emoție: inima i se strînsese în sine pînă cînd deveni cît o nucă. O atmosferă grea îi apăsă acum tîmplele și umerii strivitor.

Profesorul mulțumi seriei prezente fără nici un alt adaos edificator: nefericii își recăpătaseră locurile fără nici o lumină de ușurare, cocoșați de teribila nesigu-

ranță, tot atît de covîrșiți sub greaua povară a momentului, ca și atunci cînd fuseseră chemați.

Mihnea avu o tresărire subită și simți o acrimie sufocantă înălțîndu-i-se din coșul pieptului spre gîtlej, acaparîndu-i și muindu-i coardele vocale: își auzise numele strigat. Dar mișcarea promptă și sigură a celui-lalt Băiatu, de alături, îl asigură și-l mai întări puțin, fără totuși a elimina orice urmă de îngrijorare dintr-însul. Cei patru condamnați se așezară pe scaunele de execuție: Băiatu Mih. era al treilea. De astă dată tema propusă nu mai fu o chestiune generală: întrebarea cea nouă căzu deci categorică și precisă ca un cuțit de ghilotină: „Legatarul cu titlu particular e ținut la plata datoriilor succesiunii?”

Iarăși tăcere de moarte, o tăcere sinistă, care contrasta înfiorător cu huietul încontinuu pe care Mihnea îl auzise la cursul acestui profesor, de fantezia căruia depindea exclusiv rămînerea lui la București și perspectiva smălțată de zîmbete, ca de niște flori, a încrucișării de drumuri cu domnișoara Arina Velovan. Omul de cauciuc se răzbuna lent și fără urmă de arătarea vreunei satisfacții pentru toate mizeriile anului. Mihnea șopti de mai multe ori: Arina, Arina! în atmosfera irespirabilă, ca un viteaz în tranșee, numele purtător de noroc, cînd norii de gaze începeau să coboare invizibili și compacți.

Prima victimă căzuse: după o agonie grăbită, marcată printr-o bolboroseală fără sens, de contradicții și reveniri, își dăduse duhul subit, înghețînd tocmai la o jumătate de cuvînt; a doua nu avu o soartă mai bună. Și tăiușul ghilotinei se ridica mereu:

— Spune dumneata!

Era acum rîndul lui Mih.

Și Mih. glăsui clar, sigur și îndelung. Dar tocmai acest îndelung nu-i plăcu lui Mihnea. După el întrebarea nu comporta decît un scurt și sigur răspuns: da ori nu. Nu știa precis care, însă... dacă ar fi fost el pe scaunul examinării, ar fi știut el totuși cum să zguduie puțin nervii acestui butoi cîrnos, care face pe automatul de întrebări! Întîmplător ochii lui căzură alături, pe-un caiet șapirografiat de cursuri. Mihnea

il trase în dreptul lui și răsfoi foile la întâmplare. Nu găsi ce-i trebuia, dar când renunță, foile caietului răsu-
cit se întoarseră de la sine exact la pasagiile privind
legatul și legatarii. Și Mihnea prinse repede acum firul,
pe care Mih. continua să înoate încă voinicește, încon-
tinuu, sigur și clar, dinaintea automatului apreciator,
evident nu cu vorbele exacte din caietul de cursuri dar
destul de apropiat, pentru ca asemănarea să sară în
ochi pînă și incompetenței lui Mihnea. Dar firul cursu-
lui încetă, pe cînd Mih. vorbea înainte, neîntrerupt,
în vreme ce profesorul studia cu o luare-aminte desăvîr-
șită arhitectura ferestrei celei mai apropiate. Apoi
Mih. tăcu: Mihnea era satisfăcut. La urma urmelor
vorbi se încurcase! Examenul era în orice caz
salvat. Dar masa de carne neagră de pe catedră era
ocupată înainte cu arhitectura atît de simplă a feres-
trei, pe care o parcurgea fără sfîrșit o muscă trezită de
soare. Nimic, nici un semn de aprobare sau dezapro-
bare pe fața cătrănită. Se întoarse numai extrem de
plictisit că fusese întrerupt tocmai cînd musca, exaspera-
tă de eterna-i cursă, își exprimase revolta într-un zbîrniit
frenetic și, adresîndu-se următorului, rosti cu invariabi-
lulu-i glas sec:

— Spune dumneata...

Atunci fu într-adevăr o rumoare în sală, care ajută
și mai mult să învîrtească sîngele lui Mihnea, în sensuri
brusce și contrarii. Și-n stupoarea generală, el se ridică
și glăsui deodată în mijlocul tăcerii de moarte ce se
lăsase, hotărît și dîrz, cu toată uimirea tuturor, cu
toată gura lui Mih., căscată rotund și enorm cît roa-
tele enorme ale celor doi ochelari:

— Domnule profesor, dar, vă rog să-mi permiteți,
pe dumneavoastră nu vă mai mulțumește nimic, e
imposibil cineva să găsească vreun răspuns care să
vă satisfacă. Dar dacă și de data asta, dacă și de Băiatu
Mih. dumneavoastră vă arătați nemulțumit, apoi să-mi
dați voie... eu cred că nu i-ați acordat întreaga aten-
ție... dar dacă l-ați mai întreba o dată...

Se întrerupse la scrișnetul printre dinți al omonimului:
— Cin' te pune, domnule...? Ce te-a găsit,
domnule...?

Domol și greoi, profesorul întoarse capul de la
fereastră, cu mari semne de plictisală pe fața neagră
și buhavă, improșcată pînă sub ochi de punctele dese
și negre ale țepilor rase. Privește vag peste sală, dar,
5 probabil, ochii lui s-au oprit asupra lui Mihnea.

— Cine ești dumneata, domnule?

— Asta n-are nici o importanță în cazul de față,
domnule profesor. Important e că dumneavoastră
lăsați studenții să vă vorbească fără să-i ascultați,
10 fără să observați cari din ei au răspuns și cari nu...

Profesorul dă semne de nerăbdare.

— Ce dorești dumneata, domnule? Cine ești dum-
neata?...

Răsună ici, colo, cîteva pufnete de rîs. Profesorul
15 însuși se înseninează și zîmbește:

— Cum te cheamă, domnule?

Sala abia atît așteptă și izbucnește în rîs strașnic,
în semn de complezență pentru domnul profesor, care,
mirat și hazos, urmărește pe Mihnea, covîrșit de ridicol,
20 pînă la ușa, cu ochii căscați sarcastic și cu aceeași
întrebare, care provoacă salve de hohote:

— Cine ești dumneata, domnule, ce cauți aici?
Faci parte din seria asta?...

Umilit și roșu peste fire, Mihnea simte văpăi peste
25 văpăi de ciudă, de durere, de descurajare, de disperare,
învăluindu-l din toate părțile. Nu știe pe ce să-i fie
necaz: pe lașitatea celor ce le-a luat apărarea sau pe
nenorocul lui însuși. Ar vrea să se așeze undeva, căci
picioarele i s-au muiat cu desăvîrșire, dar nu și-a recăpă-
tat încă vederea, căci dinaintea ochilor lui a rămas
30 un haos, un amestec confuz de linii și culori. Încetul
cu încetul simte însă cum presiunea grea de pe piept
se ușurează și două raze de lumină pătrund prin ceața
din jurul capului aiurit. O privire dulce și un zîmbet
35 prietenesc i-au sosit din colțul celălalt al coridorului.
Și înainte ca să i se limpezească în minte fața invizibilă,
care-i trimete acești soli fluizi de prietenie și încurajare,
Mihnea presimte scumpa figură și așteaptă ca norul
dintre ea și dînsul să se risipească de tot, pentru a
40 putea să-i soarbă înfățișarea cu ochii rugători și triști.

Își revine, într-adevăr, gândind că-n vremurile patriarhale, așa trebuie să fi scoborît și apărut îngerii oamenilor orbiți de cumplite deznădejdi. Și primul lucru ce înțelege, în afară de zîmbetul îndepărtat și de privirea caldă prin *lorgnon*, care acum s-au întors și au pierit, el simte lăsîndu-se asupra-i priviri ferite, de compătimire, și aude lămurit, alături de dînsul, glas răsPICat și tineresc: — Cine dă aici examen?

Apoi Mihnea aude răspunsul rotunjit într-un cuvînt, într-un nume, care ajunge singur să întoarcă iarăși figurile celor doi spre dînsul, pline de sincere regrete și condoleanțe. Dar el primește și această comizeratiune ca un ales omagiu, căci nu e puțin lucru să te prezinți, chiar și fără noroc, la examenul al treilea — și grav și important, el depășește pe cei doi, accelerînd mersul întru căutarea zîmbetului fugar. Pentru care, însă, bate zadarnic tot restul dimineții toate coridoarele și deschide zadarnic toate ușile sălilor de cursuri.

Spectrul nenorocului și al căderii la examen au început să frămînte viu imaginația lui Mihnea. Îngerul lui păzitor nu-i mai apare în cale și asta la început îi mărește deznădejdea; dar mai apoi se simte puțin mai întărit în sine că nu întâlnește pe Arina; dacă e scris să plece, figura ei trebuie să-i rămînă numai ca o amintire, în inimă. Cu ea închisă acolo, în suflet, el va începe cu adevărat osînda studiului, în pacea patriarhală a casei părintești. Va mărturisi totul domnului Ștefan, pe care însă știe că-l va îndupleca, să-i îngăduie venirea încoace numai la examene, sub condiția luării fiecăruia, rînd pe rînd. Și el se vede dînd în iunie anul întîi, dînd în toamnă pe al doilea, dînd în ianuarie viitor pe al treilea. La toate aceste date o va putea revedea, neconținut de departe, dar ochii lui îi vor spune că pentru ea se pregătește și că atunci cînd va fi cu adevărat vrednic de dînsa se va prezenta pentru prima dată ei și părinților ei cu cele mai curate gânduri.

Mihnea își înfățișează în minte toate aceste momente scumpe, pe care imaginația lui optimistă le arată la început în culori strălucitoare. Din cînd în cînd numai, prin această feerică perindare de visuri,

apare vreo umbră însemnînd o mișcătoare pată cernită în bogăția de culori. E umbra Dreptului roman, care trece prin cărările de visuri, problematică și incertă, aducînd cu umbra subțire, lungă și adusă, a domnului Longinescu, cînd o proiectează puternic soarele pe părății coridoarelor, în zilele examenelor caniculare de iunie. Și de-acîi apoi se trag o grămadă de sumbre perspective: mai întîi acest exil forțat într-o urbe care i se pare acum atît de meschină și anostă, cu acel domn Gheorghîță, atît de gureș și atît de curios!

Apoi atîtea alte amănunte plicticoase care derivă din aceeași agasantă imagină: mutre, tot felul de mutre rotunde și țuguiate, căscînd spre dînsul priviri încărcate de întrebări ca, iarna, crenguțele pline de chiciură. De groaza lor el va trebui să se închidă neconținut în cei patru părăți ai casei, și să stea acolo singur cu cărțile și cu visul lui, pentru izbîndirea căruia trebuie să-și purifice sufletul într-o luptă, pe cît de tăcută și discretă, pe atît de înversunată și, poate, Doamne, nu totdeauna așa de sigură.

Apoi, pornind de la această nesiguranță, gânduri și mai negre vin să întunece definitiv acest vis roz de iubire și de muncă titanică: trei ani de facultate trecuți în trei sesiuni consecutive, înșirate numai în strîmtul spațiu al jumătății unui singur an. Dacă pînă la termenul izbînzei finale visul se distramă groaznic în adevărul deșteptării celei mai cumplite? Dacă altcineva, mai vrednic, mai drept, în curent cu examenele, apare deodată în acest răstimp în viața Arinei?...

Mihnea rupe îndată, în acest punct, firul unui gând care dă o atît de proastă urzeală. Se mîngîie cu ideea că poate intervenția lui hilară din ziua examenului lui Mih. i-a fost acestuia salutară. Sau dacă i-a stricat mai mult, îndirjind pe profesor, lucrurile s-ar mai putea încă îndrepta, pînă la afișarea rezultatelor. Sub motivul unor scuze cald rostite și frumos rotunjite, amorul propriu al profesorului ar fi flatat și buna lui dispoziție cîștigată. În orice caz, Mihnea se va prezenta ca rudă a lui Băiatu și-și va declina și o altă calitate în plus, care va pune nițel pe gânduri pe domnul profesor:

aceea de ziarist la un mare și popular cotidian. Ba nu, la unul mai puțin popular, dar care se bucură de prestigiul celui mai afurisit din presă.

5 Gîndul cel nou îi surîde prea din cale-afară de plăcut lui Mihnea, ca să nu se prefacă, pe loc, în hotărîre și faptă. De trei ori, la ceasuri cu totul felurite, sună la ușa profesorului și de fiecare dată i se răspunde invariabil că domnul profesor e ocupat la facultate cu examenele. El revine la Universitate, dar nu găsește
10 nici aici pe domnul profesor: în schimb găsește serii întregi de studenți, cărora le-a trecut de mult rîndul afișat de secretariat, așteptîndu-l. Sunt trei serii care n-au fost examinate la timp. Fiecare are delegații ei care caută pe domnul profesor în toate locurile, acasă,
15 la palatul de justiție, prin biblioteci, prin cafenele, dar e cu neputință de dat de dînsul. Drept care, studenții s-au plictisit și cu temerea pe care le-o inspiră negricioasa și mătăhăloasa persoană și cu teribilu-i „curs” șapirografiat, la fel de mătăhălos! Ei discută acum cu
20 aprindere, glumesc, se păcălesc, închipuind sosirea inopinată a profesorului, îl imită, unii cu talent, alții cu răutate, în vreme ce cîțiva mai retrași, cu mustați sub nas și cu aer de veterani ori de familști, profită de prilej pentru a nu le scăpa nici ultimile frimituri
25 de timp, pînă la proba de foc, și citesc pe înfundate, ridicînd în răstimpuri capul și repetînd în gînd or molfăind buzele cu botul spre tavan, ca găinile lîngă vasul din care se adapă. Apoi, deodată, îngrămădeală mare se iscă la ușa: una din delegațiile celor trei serii uitate
30 a revenit, după ce a dat de profesor, plimbîndu-se liniștit pe Calea Victoriei. Aduce deci din parte-i solie că literele: O, P, R trebuie să se prezinte astă-seară după ora 9 jumătate în sala VII. Celelalte, mîne dimineață la ora 11 și jumătate. Tunete de proteste, rîsete
35 și schelălăituri întîmpină rostirea soliei, care le aduce cam aceeași veste de trei săptămîni în șir. Cine le garantează că de astă dată se va ține de cuvînt? Și totuși literele O, P, R și cei rămași din seria anterioară vor trebui să fie prezenți în sala VII, după ora 9 și jumătate
40 seara, pentru că tocmai cînd nu gîndești, matahala poate să sosească.

Mihnea se simte extrem de trist în fața acestei dezordini, care temperează pînă la descurajare eroicele lui rezoluții. Dacă mai bine de nouăzeci de studenți
5 sunt tîrîți astfel ca niște caraghioși de-a lungul a trei săptămîni, fără nici un rost, dacă sesiunea e astfel lungită absurd un timp dublu timpului ei firesc, numai din capriciul, lenea și tembelismul acestui somnambul, cum o să-i mai răspundă lui Mihnea și ce o să-și mai amintească el de răspunsul lui Băiatu Mih., ca
10 să-i mai dea vreo speranță, în cazul imposibil că va fi podidit deodată de această bunăvoință? În orice caz, lui Mihnea îi convenea de minune că toată convorbirea va avea loc la ieșirea din Universitate sau pe străzile tăcute, la miezul nopții, cînd cele trei litere din
15 catalog vor fi epuizate: Mihnea va insista mult îndeosebi asupra calității sale de ziarist, poate așa namila se va îndupleca să scoată la lumina vreunui felinar catalogul, pe care a văzut că-l poartă în buzunar, și să-i ușureze astfel chinul insuportabil, arătîndu-i
20 bila lui Mih. și deci propria lui soartă.

Seara, profesorul a venit într-adevăr și examenul
s-a ținut într-o monotonă somnolență. Mihnea a asistat la interogarea a treizeci de studenți, fără nici o fărîmă
25 din plăcerea aceea de privitor neexpus, cu care examenele profesorilor teribili amintesc, într-o măsură mai largă sau mai îngustă, de spectacolele carnale din vechime sau de cele cu lupte de tauri din Spania. Aici era totul amortit, de-un tragic lipsit complet de solemnitate și de dramatism: ceva, ca acele execuții în masă,
30 noaptea, pe neașteptate, în peșteri anonime sau în discrete și bine înfundate subsoluri de închisoare. O execuție orbească, din care n-ai fi știut, orcît de martor ocular, cine a fost găbuit de-a binelea și cine doar rănit: lui Mihnea i-era greață de acest carnaj, care nu-i
35 inspira altă emoție decît aceea de a se ține bine să nu adoarmă. Așa că terminarea operației fu pentru el o adîncă ușurare: deși cu suflet golit complet de curajul pe care i-l luase definitiv spectacolul timp la care asistase, totuși voința lui îl mîna din urmă, după profesorul care o luase grăbit la picior.

Cînd ajunse în stradă, îl și văzu încadrat de alți doi studenți, care-și potriveau pasul după mersul lui accelerat. Să fie suita lui personală? se întreba Mihnea, fără totuși a ezita o clipă. Cînd ajunse grupul, dînd
5 bine drumul la pas, băgă de seamă că și alți studenți îl imitaseră pe nesimțite. Alaiul era acum destul de lung și profesorul se simțea nespuns de bine în mijlocul lui: în ciuda proporțiilor de hipopotam, zîmbea dulce și cocheta în toate părțile, ca o domnișoară bine anturată,
10 la bal, care promitea totul cu ochii ce se dau într-una, felin și rafinat, peste cap, dar din gura căreia nu scăpa nimic răspicat și precis.

— Nu vă aduceți aminte, domnule profesor? glăsuia unul din studenții cari-l flancaseră întii și pe cari
15 Mihnea îi socotise suită personală. Primul din seria 2-a: Marinescu, Marinescu Petre... rămas din seria anterioară.

— Ba da, mi-aduc aminte, se auzea surd rîsul răgușit al profesorului...

20 — M-ați întrebat dacă dreptul de moștenire al văduvei sărace este drept de creanță...

— Hî, hî, hî... nu cred că te-am întrebat așa...

— Ba da, domnule profesor, asta a fost întrebarea mea...

25 — Păi dacă e drept de moștenire, cum poate să fie, domnule, drept de creanță... sau invers?... Cum puteam eu să pun astfel de întrebări?... Cum poți să-mi atribui mie astfel de gugumăanii, care privesc exclusiv pe autor... Hî, hî, hî...

30 — Ah, nu, domnule profesor, dumneavoastră mi-ați pus întrebarea bine, minunat de bine. Ce este cu dreptul de moștenire al văduvei sărace... așa m-ați întrebat...

— Ia gîndește-te bine, nu ți-am spus cumva, ce este cu partea ce se cuvine văduvei sărace?

35 — Ba da, domnule profesor, exact așa! se cutremura tot de admirație Marinescu Petre. Da, într-adevăr, minunat de bine a fost pusă întrebarea... Și eu v-am răspuns ca în cursul dumneavoastră, că după unii autori e un drept de creanță... Nu am răspuns cum
40 trebuie, domnule profesor?

— Dacă ai răspuns cum scrie în curs, cu siguranță că ai încasat o bilă bună... hî, hî, hî!

— Dar dvs. nu vă amintiți ce anume bilă?

— Ești prea exigent domnule Petrescu.

5 — Marinescu.

— Marinescu... hî, hî, hî, la o sută de studenți să ții minte bilele... e greu, e foarte greu, domnule Martinescu...

10 — Marinescu Petre... Dar aveți catalogul în buzunar...

Domnul profesor găsește că nu trebuie să mai răspundă acestuia. În schimb răspunde celui din stînga cu plăcere, pînă cînd convorbirea ajunge iarăși la cuvîntul fatal: catalog. Atunci primește conversația cu un al treilea, care mai abil îl întreabă ce impresie i-a făcut seria din seara asta...

15 — Interesantă...

— V-a satisfăcut mai mult decît seriile anterioare?

— Fiecare serie aduce caracteristica ei. Fiecare

20 serie e interesantă în felul ei...

— Dar așa, în chip deosebit?

Domnul profesor găsește neconținut răspunsuri binevoitoare și neutre. Conversația însăși pare să-l amuze nespuns. Mai ales e plăcut surprins cînd Mihnea îl împărțise
25 Băiatu, care s-a făcut în cele din urmă auzit, i-a împărțit că scrie la un temut cotidian: îl felicită, ascunzîndu-și cu palma un lung căscat și-i urează toate șansele. Se minunează exagerat cînd Mihnea îl întreabă tocmai de prima serie, și-l întreabă la rîndu-i,
30 foarte serios, spre hazul compact și curtenitor al celorlalți studenți, dacă, cu tot dinadinsul, îl crede posesorul unei memorii atît de fenomenale? Și cînd Mihnea îi reamintește și el că memoria poate fi ajutată de catalogul din buzunar, domnul profesor se fîstâcește
35 iarăși, ca o fecioară sedentară și obeză dinaintea căreia animata convorbire a lunecat dincolo de o anumită măsură.

40 Mihnea revine acasă la o oră profund tîrzie, după ce a rătăcit inutil prin nocturne și zgomotoase localuri, căci dispoziția n-a putut să și-o recapete. La ultimul

colț de stradă i s-a părut că vede lumină în odaia de primire a doamnei Balaman; dar e atât de plictisit de tot ce s-a întâmplat în noaptea asta, că nu dă nici o însemnătate amănuntului. Abia când aude scîrîind în ușori porțița pe care o împinge, tresare și privește, îngrozit de perspectiva vreunei sindrofii prelungite, fereastra de deasupra-i. Dar respiră ușurat: fusese probabil doar lumina felinarului de stradă, ce se reflecta puternic în geamul cu storul lăsat. Când vrei să deschidă ușa antreului, observă apoi că broasca nu cedează; forță cheia, dar broasca rezistă înainte. Totuși, zgîlîind și mai plictisit, și mai enervat, ușa se deschide singură: o uitaseră descuiată. Mihnea o încuie pe dinăuntru și, tăind antreiașul, dădu în camera lui. Îi fu silă să se dezbrace, îi fu silă de patul care-l aștepta cu cearceaf întins, cu perne pline, parcă umplute din proaspăt, cu plapoma împăturită în lung, la perete. Stinse lumina și se așeză lângă soba al cărei foc, probabil ațîțat nu de multă vreme, arunca prin deschizăturile ușulei lumini jucăușe pe pereți.

Mihnea se înfundă lângă sobă, într-un fotoliu larg și bătrînesc, incapabil să-și scoată paltonul și pălăria. Prin perdeaua de pînză, țesută în casă, care acoperea geamul ușei dinspre săliță — ușa care da în antreu era din lemn plin — atenția lui Mihnea fu atrasă de o lumină tremurătoare: „cineva trece prin săliță cu lumina!” a gîndit atunci, firesc, Băiatu și întoarse capul și de-acolo, căci totul îl plictisea acum. Dar cum poziția fotoliului îi readuse fatal privirea într-acolo, băgă de seamă că flacăra, strecurată vag prin țesătura perdelei, tremura acum pe loc.

„E Vevé!” bănuie îndată Băiatu. Probabil a simțit mișcare aci și s-a oprit în drum. Și ținuta sumară a lui Vevé, care-i năpădi îndată imaginația, îl îndemna spre ușă, să descuie: o îmbrățișare mută, caldă și zbuciumată, barbară, în momentele acestea de delăsare adîncă și fără rază de nădejde, i-ar fi făcut bine, ar fi suflat vînt de viață prin membrele obosite. Sîngele biciui cu putere nervii lui Mihnea, dar tot nu-i aduse tăria așteptată, care să-l împingă ca pe un fulg de pe fotoliu. Gîndul că atât îi va mai rămîne din vasta dar

banala lui aventură bucureșteană, îmbrățișările cu Vevé, cînd năzuințele lui se îndreptaseră acum, în urmă, spre un vis atât de frumos, veni automat să-i paralizaze orice dorință. Dar mai veni atunci, pe deasupra, semnalul convenit, ciocănitura ușoară cu dosul unghiei în geam: o, dacă Vevé ar fi rămas nemișcată, trăgînd cu urechea și lăsînd să pătrundă înăuntru doar închipuirea trupului ei firav, înfășurat în vestminte, pe care le-ai smulge numai dintr-o smucire și tremurînd de pasiune ca flacăra aceea nestatornică din mînă, de bună seamă că în cele din urmă în Mihnea tot dorința ar fi fost mai tare; însă sunetul ăsta obișnuit, care-i aminti de obișnuința atîtor senzații trezite, și prin nimic rechemătoare, îl făcu să se îndese și mai bine în somniera lăsată.

Ciocănitul se repetă la cîteva intervale, pe urmă auzul asmuțit al lui Mihnea distinse pasul înfundat al papucilor de pîslă și zgomotul ușei care desparte antreul de săliță. Poate că în clipa asta Mihnea ar fi regretat din nou că n-a lăsat-o să intre, dacă un amănunt curios nu i s-ar fi oprit în ureche: judecînd după zgomot, fata a deschis în antreu ușa salonului și nu pe cea mai apropiată, a odăii în care dormea cu mamă-sa și unde locuise Gălușescu. Dar lucrul n-avea desigur mare importanță, dat fiind că și salonul corespundea cu odaia lor de dormit: totuși ocolul era oarecum neobișnuit. Mihnea smuci înfuriat din umeri, ca și cînd l-ar fi pișcat arzător o muscă veninoasă; acum, de astfel de gînduri se lăsa el dus?

Și pentru că nu simțea nici umbră de somn, întinzîndu-i-se spre gene, aduse în întreg cadrul minței imaginea cea scumpă. Apoi închise ochii, să nu mai vadă nici lumina sobei, pentru a aprinde de culori și mai vii lumina dinăuntru a închipuirii. Astfel, nemișcat și neconținut treaz, lângă sobă, el auzi zgomot reținut de uși și șoapte. Apoi ușa antreului din afară și pas voinic care se îndepărtează. Și iarăși șoapte și uși, și pe urmă din nou tăcere profundă și definitivă.

I s-a părut, sau în șoapte a distins accentul aspru și poruncitor al lui Vulpache? La început nici nu s-a îndoit de asta și a putut să-și explice astfel de ce Vevé

a intrat să doarmă în salon, ba încă de ce l-a așteptat pînă la ora asta! Dar dacă într-adevăr Vulpache a fost cel care a plecat, ce însemnau șoaptele din urmă, care nu puteau să se petreacă decît între mamă și fiică!

5 Oare fiica petrecea la ușă pe cel care părăsește noaptea tîrziu dormitorul mamei? Sau a avut loc, în astă-seară aci, cum bănuise la început, o mică sindrofie? Dar cum venea asta, sindrofie pe întuneric, atît de tîrziu în noapte și cu Vevé reîntorcîndu-se din fundul
10 coridorului și ciocnînd insistent să poposească și la el?

Întrebîndu-se tot astfel, Mihnea ar fi ajuns desigur să destrame fir cu fir ițele conjurației, dar imaginea cea scumpă, dominantă și exclusivă, îl făcu să
15 arunce departe de dînsul, ca netrebnice și nedemne, pentru clipele minunatei reverii, astfel de întrebări sordide.

A doua zi, la Universitate, convorbirea cu un student, care-și da și el anul al treilea, în serie cu Mih.,
20 a mai ridicat puțin moralul lui Mihnea. Convorbitorul de cîteva minute, al cărui nume trecuse în neant de cum fusese vag rostit, în chip de cunoștință, era nestrămutat convins nu numai de obținerea bilei de trecere, dar de obținerea bilei celei mai bune de către Băiatu
25 Mih. la profesorul cu aspect și nonșalanță de bivolt, care „așa e el, dar sub aerul acesta de indiferență și tembelism, ascultă cu nespuse luare-aminte și știe aprecia cu multă înțelegere și obiectivitate”.

— Așadar dumneavoastră socotiți că vărul meu
30 mi-a îndeplinit în sfîrșit fierbintea mea dorință de a-l înscrie avocat în baroul de Brăila, chiar primăvara asta? Întrebă fericit și încă neîncrezător Mihnea, regretînd că nu ascultase mai bine și nu reținuse numele scump al acestui june aducător de îngerească bună-
35 vestire...

— Desigur, desigur; cu toate că astăzi ar mai fi un examen, însă despre vărul dumneavoastră nu mai poate rămîne nici o îndoială...

— Cum, dumneavoastră ați mai rămas cu un obiect
40 nedat, cînd la anii ceilalți s-au pus și rezultatele?!

— Da... profesorul a fost reținut de niște procese în provincie... dar a fost mai bine așa, căci am avut destul timp să revedem materia... înțelegeți, o materie din cale-afară de anostă și stupidă...

5 — Și seria vărui-meu cînd intră la supliciu?

— Chiar acum la unsprezece.

Mihnea s-a și postat în ultima bancă a amfiteatrului. Mih. îl văzu și veni la dînsul.

— Sper că n-ai să te mai apuci la harță cu profesorul
10 pentru mine, se rugă el puțin ironic, ceea ce produse multă plăcere și seninătate în inima lui Mihnea.

Și primi cu plăcere restul zeflemelelor celui alt, fericit că toată temerea și toată amărăciunea din zilele trecute au fost de prisos. Și cu domnișoara zveltă și
15 mlădie care intra acum pe ușă, rîzătoare și prietenoasă, împărtășind toată sala cu minunatele ei ochiri, pe care le împlîntă și în Mihnea cu coada de pumnal a ochilor amigdalați, el văzu revenindu-i fericirea în care dispăruse și rîsul celălalt, invizibil, dar într-una
20 prezent și stăpînitor, mai bun și mai subtil, mai rezervat și mai de sus, decît cel care i se da acuma tot.

Intră un profesor mic și grăbit, prea mic și totuș aplecat încă, parcă sub povara științei, desigur în stare de grea presiune sub o frunte atît de îngustă.
25 Mihnea, care crezuse întîi că are de-a face cu un student, de mai matură vîrstă, consideră pe nou-venit cu aplombul tuturor zeflemelelor pe care le înghițise de la Mih.

Se făcu tăcere și o serie lungă fu chemată pe scaunele din față. Întrebări cu răspuns și fără răspuns începură
30 să curgă de la un capăt la altul al lungei serii. Una din acestea, spre marea uimire a lui Băiatu, deși căpătă acelaș răspuns de la întreaga serie, nemulțumi profund pe profesor.

— Scrie chiar în textul dumneavoastră așa... îndrăzni să îngăimeze unul, în tragica tăcere pe care o
35 lăsase ultimele cuvinte ale domnului profesor.

Dar domnul profesor, mic cît un titirez, răcni la vlăjganul care îndrăznise:

— Ei bine, domnule, nu scrie așa, te rog să crezi
40 că nu scrie așa...

Totuși de lângă Mihnea cineva murmură, citind de pe o cârtică de dimensiunile unui regulament C.F.R.:

— Uite, domnule, așa scrie... cum zic băieții... ce tot spune el!...

5 Dar profesorul, infuriat, trecu la loc întreaga serie, protestând înaintea înfricoșător. Numele celor ce alcătuiau seria următoare fură strigate cu vehemență și îndrjire. Mihnea se făcu galben când auzi numele lui Băiatu Mih.: inima i se contractă pînă la sufocare și gura i se căscă, parcă unui spînzurat.

10 Dar respirația îi deveni mai comodă, cînd prima întrebare, nouă, se referi la un amănunt din istorie, pe care evident Mihnea nu-l cunoștea, dar care, oricum, aparținea unui domeniu inteligibil și elegant. Răspunsurile alunecau cu grijă și surde din gitlejurile gîtuite. Mihnea era mulțumit literalmente de modul cum se prezenta noua serie. Dar la o proaspătă întrebare, concernînd o dinastie din Italia sudică, răspunsul primului din serie nemulțumi din nou pe profesorul cel mic.

— *Valois*, răspunsese studentul.

20 Dar profesorul făcu automat semn spre al doilea. Tăcere profundă. Al treilea: tăcere. Al patrulea: tăcere. Al cincilea repetă foarte nedumerit răspunsul celui dintîi. Al șaselea, al șaptelea: tăcere. Mihnea își simți iarăși omușorul strîngîndu-se. Întrebarea aluneca acum cu iuteală spre Mih. Dincolo de acesta, domnișoara cea mlădie își ondula sîinii și pîntecul în mișcări de nerăbdare și buzele îi jucau nervoase spre profesor. Mihnea recunoscu psihologia celui ce știe și care e fericit de ignoranța înaintașilor din serie. Pînă la ea, întrebarea avea să treacă pe la Băiatu Mih., care aștepta delăsă și bleg și parcă neatent. Mihnea se simți dizolvîndu-se în toată apa ce-i alcătuia compoziția sa chimică și care începu să se reverse în unde invizibile prin toți porii deschiși.

35 — Băiatu Mih....

— *Bourbon*... Din familia Bourbon.

40 Caierul întrebărilor reveni la cel dintîi. Domnișoara se lăsase la rîndu-i lichefiată pe scaun, iar Mihnea triumfa. Dar acum urmă o serie întreagă de întrebări

la fel, ce-și găseau răspunsul de-abia la Băiatu Mih., spre nervozitatea dezolată a domnișoarei, care trebuia să fi cetit bine într-adevăr și care se agita într-atîta pe scaun și-și mușca buzele atît de nestăpînit, încît la un moment dat răspunsul îi scapă ei de pe buze, cînd întrebarea ajunsese exact la Mih.

— Dumneata să-mi răspunzi cînd te-oi întreba eu. îi strigă sec profesorul. Nu-ți consider acest răspuns,

10 Întrebarea cea nouă se reîntoarse iarăși la capul seriei. Se vedea bine că examinatorul vroia să aibe încă un răspuns și de la cei care tăcuseră mîlc de la un timp. Dar acum, judecînd după tonul ei solemn și tranșant, încercarea părea să fie ultimă și definitivă.

15 Profesorul nu fu mulțumit de primul răspuns. Se adresă plictisit următorului: „Dumneata!“.

Și acest „dumneata“ trecu iarăși ca o avalanșă prin întreaga serie. Mihnea simți o puternică lovitură în cap, cînd Mih. răspunse la fel cu ceilalți. Instinctiv ochii lui se îndreptară spre domnișoara care trebuia să fie triumfătoare: dar domnișoara își încovrigase superba ei siluetă, de parcă și-o vîrșise într-o cochilie de melc.

— Ei, poftim, domnișoară, ajunse la dînsa domnul profesor.

25 — Așa scrie în cartea dumneavoastră, domnule profesor... cum au spus domnii...

Domnul profesor se înfurie iarăși:

— Ei bine, domnișoară, nu scrie așa în carte, te rog să crezi că nu scrie așa în carte, dar te rog să crezi...

30 Și pentru că toată seria se sfîrșea cu domnișoara, o trecu întreagă la loc.

— Domnule, se înfipse dreaptă domnișoara, dar pe mine nu m-ați interogat.

35 Micul profesor, de al cărui nume Mihnea auzise de unsprezece ani, dar pe care acum îl vedea pentru întîiași dată, ridică din umeri, sec și plictisit, notînd repede în catalog. Mih. se sculase, lung și miop, și fără să se urnească din loc începu să vorbească tare și răspicat. Profesorul nota furios. Apoi deodată se opri, fixă pe Mih., ascultă un moment, înclină din cap și declară:

40 — Mulțumesc!

Dar Mih. continua imperturbabil.

— Mulțumesc! răcni domnul profesor și bătu cu pumnul în masă. Vă rog, la loc...

5 Și fără să mai asculte pe Mih. care plecase în bancă, vorbind înainte, îi închise cuvîntul chemînd seria următoare.

Din locul lui, Mihnea își blestema soarta și arunca trăsnete prin ochi inamicului mic de pe catedră, pe care l-ar fi făcut *knok-aut* chiar din primul *upercut*.
10 Domnișoara nefericită se agita, țintea pe profesor și, cînd acesta își întorcea privirea spre dînsa, ea se apleca pe cîrticica deschisă, citea puțin acolo și, revoltată, bătea cu mîna în pagină. Profesorul îi spiona mișcările pe sub sprîncene și întorcea capul ori de cîte ori domnișoara înălța ochii spre dînsul. La un moment dat însă,
15 înainte de a începe noua serie de întrebări, rămase cu privirile la ea, înfruntîndu-i revolta:

— Ei bine, domnișoară, totuși nu scrie acolo așa, cum ai spus dumneata... Te rog să mă crezi domnișoară...
20

Mihnea a ieșit de-a dreptul consternat. Toată știința lui Mih. n-avea să folosească la nimic dacă trebuia să aibă a face cu profesori cari urmăreau în timpul examinării plimbarea muștelor pe geamuri sau
25 cari uitaseră ce-au scris în cărți. Și-n sufletul lui se schiță un început de panică, a cărei extensiune se afirmă neconținut, pe măsura barurilor vizitate în această după-amiază: panica, din cale-afară de simplă, a nesiguranței, care te pălește cu mișelie, chiar
30 atunci cînd te-ai prevăzut cu cele mai teribile arme. Gazul asfixiant, îndepărtat și laș, care îndoiaie cele mai ascuțite baionete și dărimă lent cel mai înfocat elan. Mihnea nu se bucură că nu și-a pus capul la frămîntat pentru a și-l îngreuna astfel degeaba; ci se
35 gîndi cu groază la micile lui economii științifice, pe care va ajunge odată și odată să le strîngă, pe mîna acestor călăi inconștienți de suflete și de inteligențe! Cumpără plic și mărci poștale să împărtășească și pe domnul Ștefan, luînd-o sincer înaintea ziarelor, cu
40 nemernicia care domnește în această lume, cu reaua-

voință ori cu ramolismul care pun tot mai țeapănă stăpînire pe omenire, înfrîngînd temerare voinți și anulînd stupid cele mai nobile și mai frumoase năzuințe.

Dar el nu se va lăsa! declarase în chip de încheiere
5 Mihnea, așternînd ultimele rînduri ale scrisorii. Va mai încerca o dată cu seria de la iunie, cu care va avea poate mai mult noroc, promise el solemn, fiind sigur că nici Mih. nu se va lăsa trîntit cu una cu două. Deși
10 nebunul, care avea atîtea *magna cum laude* la mîna putea să se lase păgubaș de una din numeroasele licențe urmărite.

Și Mihnea, care convenise să revie chiar și acasă, pînă la iunie, dacă domnul Ștefan nu vrea să-i mai
15 acorde acest „ultim” termen, tocmai pentru a-i dovedi de cîtă bunăvoință și sinceritate e animat acum, mototoli, cu ultima fărîmă de înțelepciune ce-i mai rămăsese, scrisoarea și o vîrî în fundul buzunarului pentru a o reface mai tîrziu, extrăgînd din ea numai
20 partea de la început, în care-i descriesese pe mîna căror profesori maniaci și caraghioși a încăput! Pe cînd sfîrșitul, cu rezoluția de reîntoarcere, era o nebunie să-l pună la cutia poștei: cum putea să încurajeze tocmai el pe domnul Ștefan, care atît ar fi așteptat, în această
25 veche toană a lui? Ș-apoi, ce dracu, examenul abia se terminase, rezultatele nu se puseseră! Mai întîi, trebuia să aibă loc o conferință, în care profesorii ceilalți aveau să atragă luarea-aminte afurisitului mic și uituc cine era Băiatu Mih.! Cu ce drept decreta el deci
30 insuccesul acestuia și cu ce drept, mai ales, îl proclama în periculoase scrisori!

În timpul acesta, halbele s-au întetit și viitorul apropiat îi pare mult mai blond lui Mihnea, cu cît înaintează seara și se aprind mai mult luminile în
35 ultimul local în care a ancorat.

„Cum o să cadă Băiatu Mih.?” e întrebarea salvatoare, care cade acum ca o lumină mare în capul lui Mihnea. Atunci, la examenul acesta ar urma să cadă toți studenții. Apoi, la *primul*, chiar colegii lui de serie
40 afirmă că va trece. Și cum afirmă? Cu nemărginit respect! La al doilea, el a mai vorbit ceva pe urmă.

Profesorul l-a ascultat măcar o clipă cu interes, pe
semne c-a întors-o puțin bine... O clipă... dar asta
e suficient pentru o roșie. Ce, ne trebuie neapărat
elogii? Eah... să ne mai slăbească domnul Mih. cu
5 elogiile dumnealui. Noroc că licențiații sunt trecuți la
ziar fără notele respective. Altfel, într-un caz fericit,
care se va întâmpla... sigur că se va întâmpla, domnule!
ce vorbești aci?... cum ar crede domnul Ștefan în
elogii...

10 Și pe urmă, câte n-a răspuns Mih., pînă la întrebarea
aia afurisită. Or cum a fost... cu cărbunii... a nu,
cu bancherul... Ce importanță poate să aibă asta
pentru un avocat sau pentru un magistrat? Ce, o să
judece el universul?

15 Mihnea e la a șaptea halbă și a cerut și pe a opta.
Acuma a pus miza pe norocul Arinei.

„În norocul tău, Arina!” închină el în gînd, aci,
în fundul restaurantului, la o rază de nouă mese de
ceilalți consumatori. „În norocul tău, Arina! Zîmbetul
20 tău prea dulce s-a coborît asupra mea, îngerule, ca să
mă lași acum să mă prăbușesc? În norocul tău, Arina!
Pentru tine numai și deci prin tine, vreau să înving!
Și voi învinge, Arina! Voi învinge!” șopti Mihnea în
buza halbei, convins de-a binelea acum că e vorba de
25 propria lui victorie.

Dar berea, dătătoare de visuri blonde, nu întîrzie
să ofere și mohorîtele lor reversuri.

Mihnea ajunsese la miezul nopții acasă, cu capul
complect neutralizat de gînduri și așteptări contrarii.
30 Găsi și-acum casa în întuneric, dar nu luă seama cîtuși
de puțin la asta. Nemaiputînd să suporte orice fel de
gînd, începu să se dezbrace repede. Dar atunci văzu
iarăși tremurul flăcării rătăcitoare umplînd ferestrele
dinspre săliță, încărcate de *brise-bise-uri*.

35 „Să fie Vevé?” se întrebă îndată Mihnea și simți cu
putere aprinzîndu-se într-însul fiorul aprig al dorinței.

Acum, într-adevăr, ar fi avut nevoie de îmbrățișarea
cea crîncenă, pe care numai o clipă a vroit-o noaptea
trecută. Mihnea așteptă, cu inima potopită de sînge,
40 ciocănitul discret în geam, dar simburile strălucitor,

care se putea vedea prin țesăturile subțiri, trecu de
ușă și-n curînd dispăru după el toată lumina.

„Poate-a fost madam Balaman”, gîndi cu mîhnire
Mihnea. „Să știi că Vevé e supărată”, continuă el să
5 converseze cu sine, remarcînd că toate aceste mărunți-
șuri, fără interes pînă acuma, au o mare putere răcori-
toare pentru arsura din cugetu-i, peste care mai fierbea
încă și cantitatea nu tocmai prea obișnuită, chiar și
pentru dînsul, a celor opt halbe. „Ea a bănuir, miti-
10 tica... a bănuir că eu nu dormeam... așa se și explica
persistența ciocănitului ei în ușă... Mititica...” și
cum trebuie să fi tremurat pe sălița rece, picioarele
și mîinile subțiri, în costumul sumar pe care Mihnea
și-l aminti așa de bine.

15 După cum își aminti soldurile înguste, coastele
ieșite ca niște gratii și sînișorii aceia ca două mere pe
pieptul plat, în sfîrșit, pielea extrem de albă, întinsă
pe-atîtea oase rău acoperite, amănunte pe care nu le
mai respinse cu plictiseală sau chiar dezgust, ci dim-
20 potrivă le primi cu sete și cu poftă barbară de strîns,
de strivit, de sugrumat. O, tocmai avea nevoie acuma
de oase care să iasă în relief, care să-i dea impresia
totală a sfîrîmării, a pătrunderii adînci, a contopirii
totale. Și, parcă răspunzînd la focul dorinței lui, gea-
25 murile de sus se umplură iar de primele licăriri pornite
din lumina ce se apropia. Altele veniră și se așezară
alături și el urmări cu inima ticăind acest joc zglobiu
de lumină tremurătoare și făgăduitoare. Pe urmă,
simburile lumînării reapăru prin *brise-bise-uri*. Înaintă
30 puțin și... se opri...

Mihnea, aproape dezbrăcat, se apropie tiptil de
ușă. Și, odată cu începutul ciocănitului discret, el
deschise larg, suflă în lumînare și, dintr-o mișcare,
aduse înăuntru trupul subțiratic, cu cămașă lungă și
35 papuci de casă, cu știutul tartan greu, de lîină târcată
în diverse cafeniuri, pe umeri și pe spate. Cînd încuie
ușa după dînsa, ea avu o tresărire; vroi să spună ceva,
dar renunță. El reveni la dînsa și o încercui cu atîta
putere, că oasele îi trosniră în adevăr și fata scoase un
40 geamăt atît de puțin obișnuit, încît, cu tot avîntu-i
nemăsurat, trebui s-o țină de rău:

— Sst, mai încet...

Dar ea își năpusti buzele asupra alor lui, dorită, aprinsă.

5 — Te iubesc, îi șopti, atât de tare și cu atîta furie, încît îl trebui din nou s-o aducă la realitate, în vreme ce-o împingea cu înfrigurare, de-a-ndăratelea spre pat.

— Mai încet, mai încet... sst...

— N-avea nici o grijă, ei dorm... trebuie să doarmă...

10 — Ei?... e și Vulpache?

— Da... ssst... a început să vie foarte des, îl lămuri ea în treacăt, ca una pentru care astfel de lucruri n-au nici o însemnătate... De o săptămînă eu dorm în salon, îl încunoștiință apoi, punînd deci accentul pe singurul lucru care ar interesa-o din această poveste... singură, singurică, făcu în cele din urmă, dojenitor, prinzîndu-i iarăși gura în cleștele apos și răcoritor al buzelor.

20 I se păru curios însă că ea rezistă cînd, ajunși la pat, vroi s-o răstoarne...

— Unde mi-ai fost pînă acum? îl muștră semeață.

Dar el era prea nerăbdător și ea se opunea, apucată de-o supărătoare toană. O luptă scurtă se încinse, în care pe el îl jena cumplit zgomotul stîrnit.

25 — Sst... înțelege odată... mai încet.

Dar ea îl săruta înainte pătimaș, proptindu-se zdravăn în oasele ei masive. La un moment dat, el avu impresia unui zgomot suspect, din afară...

30 — Mi se pare c-au ieșit după tine... se dădu el deoparte plictisit la culme... Vezi, dacă faci prostii...

— Ași, păreri, îl încurajă ea din nou... cînd dorm împreună, să dai și cu tunul și nu-i deranjezi, rîse, desfrînat și provocător, și repezindu-se la dînsul cu brațele-i osoase, întinse în lături, întrevăzute la lumina focului din sobă ca niște nervure, prin mînele largi ale cămășei, enorme aripi de fluture nocturn evoluînd în jurul lămpci; îl înfășură în ele, strîngîndu-l de pieptu-i plat și trăgîndu-l, acum ea, înapoi, spre patul larg și moale...

Căzură îndată într-însul și se contopiră tremurînd de ardoare și deodată, în spasmul sălbatec, ea tipă ascuțit și pătrunzător ca o fecioară brutalizată.

5 — Ce-ai făcut?... ce-ai făcut?... ești nebună? gemu el cu suflet greu și incapabil să se desfacă...

Dar trebui să descindă, cînd glasul doamenii Balaman răsună imperativ dinspre săliță:

— Vevé, ești aci? Ce-ai căutat aci? Ce? nu vrei să răspunzi?... Domnule Băiatu, te rog să deschizi imediat... Ce caută la dumneata... fata mea... noaptea, dezbrăcată?

10 Și începu să zgîlție cu putere ușa cu geamuri.

Dar Mihnea avu o idee într-adevăr de mare tactician. Făcînd semn de tăcere lui Vevé, cu degetul pe buze, el descuie ușa dinspre antreu, strigînd spre cea din săliță:

15 — Un moment, un moment doamnă Balaman... numai să iau ceva pe mine... Și veți vedea că nu e nimeni aci...

20 Apucă pe Vevé, care se supunea cu afectat mister, gata să-i facă vînt prin antreu; însă cînd dădu ușa în lături, domnul Vulpache, umplu, cît era de mare, cadrul ei cu persoana-i zdravănă, dar parcă mai mult cu imensele mustăți înnodate. Vevé scoase un țipăt și căzu în genunchi acoperindu-și fața cu mîinile. Pe urmă, cînd simți că a intrat și doamna Balaman, care 25 ocolise ca fulgerul și cu zarvă mare prin antreu, se înghemui și mai mult în podele, gemînd de parcă ar fi fost burdușită.

Doamna Balaman gemea de asemeni și plîngea îngrozită:

30 — Vai de mine, fata mea, fata mea, făcea dînsa...

Se aplecă asupra lui Vevé într-un genunchi și începu s-o zgîlție cu putere: — Fata mea, fata mea, spune că nu ți s-a întîmplat nimic, fata mea... spune că ai rămas tot fata mamei a cuminte și a curată...

35 Iar domnul Vulpache, mut și teribil, ca un justițiar, fulgera cu ochii pe adevăratul vinovat...

— Spune, fata mamei, spune...

Dar fata mamei scîncea înainte, nearticulînd nici un cuvînt și confirmînd bănuielele groaznice din capul matern.

— Cum, taci? Va să zică?... Va să zică...

5 Și un chirăit și mai sfîșietor decît al fetei țîșni din pieptul opulent al mamei și împrîșcă toată casa și poate mahalaua pînă departe.

Mihnea, care considerase scena cu sînge rece, se simți impresionat. Mama, tot mamă! se gîndi el: 10 de unde să bănuiască ea că domnișoara Vevé a trecut, hăt de multă vreme, și cine știe în ce complicitate, pragul cel cu blestem oprit. Ca unul care deci nu se simțea principal culpabil, se hotărî să aștepte în liniște desfășurarea evenimentelor, puțin tot cam contrariat 15 că ele nu începuseră măcar cu un minut mai tîrziu... Îl cam neliniștea numai, nu atît privirea, cît mai ales matismul acesta dîrz al domnului Vulpache, pe figura căruia abia acum zări, într-adevăr, unele din trăsăturile lui Vevé, în anume momente intime. Nu 20 se mai îndoi deci de adevărata paternitate a fetei și se minună doar de capriciile eredităței, care acordă moștenitorului, în clipe de extaz, masca pe care părintele o îmbracă, dimpotrivă, în momentele cînd mînia îi turbură tensiunea arterială. Dar Vevé va 25 trebui în cele din urmă să-și descleșteze dinții și atunci domnul Vulpache va binevoi să ia act că nu Mihnea deține vina inițială în această simpatică aventură.

Dar dinții lui Vevé se strîng și mai tare cu tot noul potop de întrebări deznădăjduite, cu care o asal- 30 tează nefericita mamă...

Iar Mihnea așteaptă calm și demn și chiar zîmbește cu simpatie spre Vulpache. Însă acesta-i repede brutal dispoziția înapoi, ca un zid dur, de care s-a izbit în 35 treacăt o mîngie scăpată și fragilă...

— Cum, nu vorbești? nu vrei nici să deschizi gura... Va să zică s-a terminat, va să zică de-asta ai strigat 40 adineauri de ne-ai sculat din somn (în nenorocirea ei maternă, ea uită că trădează cu acest plural pe domnul Vulpache, către care Mihnea găsește că e tocmai cazul să îndrepte o privire de îngăduință, doar poate i-o mai scădea ceva din duritatea-i marțială; dar ți-ai

găsit!). Va să zică te-a nenorocit, nefericito... ți-a întors ochii peste cap și acum și-a atins scopul... Spune, spune, dacă e adevărat, n-auzi, spune, că te omor... Și o zgîlție iarăși așa de sălbatec că Mihnea 5 se minunează cum lungile ciolane nu încep să iasă prin pielea aceea albă și prea întinsă... Spune, nenorocito, spune...

Iar Vevé are atîta tact, încît că nu scape nici o vorbă precisă. În schimb, cînd mamă-sa o amenință 10 cu doctorul, că-l va chema chiar mîine de dimineață la control, ea se lasă de tot pe podea, într-un plîns sfîșietor, care mărturisește totul...

— Aer, aer! țipă atunci madam Balaman, aer! mă-năbuș... fata mea a fost violată, Doamne, Doamne, 15 ce rușine pe numele meu... Doamne, Doamne, sub acoperișul lui bietu tată-său, care ținea așa de mult la cîntea ei... Ah, Doamne... Domnule Vulpache, du-te dincolo în dormitor, vezi că e sticla de amoniac pe lavoar... oh, Doamne, ce mi-ai făcut?... vezi să 20 nu nimerești pe-a de glicerină... Dumnezeuule, cu ce ți-am greșit de mă pedepsești astfel...

Și madam Balaman se jelește în jurul fetei întinse pe podea ca lîngă un catafalc. Iar domnul Vulpache nu face imprudența să părăsească pe cele două femei, 25 singure cu acest satir. Chiar doamna Balaman, care printre vaiete îi aruncă priviri întrebătoare, înțelege situația și renunță la amoniac.

Iar domnul Vulpache ia la rîndu-i cuvînt grav și înțelept:

— Nu mai plînge, cocoană, liniștește-te... Ce dracu, 30 doar nu avem a face cu cine știe ce vagabond — apasă el și scînteie amenințător ochii asupra acestui cuvînt — după drum, care a sărit pînă fereastră în odaia fetei... Domnul Băiatu e un om onorabil și va repara singur 35 greșeala... Așa e, stimabile domle Băiatu?... se îndreptă el calm și morocănos spre Mihnea...

Dar Mihnea, veritabil cavalier, ține să-și ia propria apărare, fără a coborî prea mult pe acea care-i acor- 40 dase cu atît elan podoabele intimidărilor ei și desigur fără a izbi chiar de la început cu atîta tărie în ideea

ce niște bieți părinți ca aceștia își fac, firesc, despre castitatea copilului lor scump.

— Coane Vulpache, declară el cu un zîmbet grațios și tranzațional, eu nu sunt omul care să mă dau
5 îndărăt de la răspunderea ce dătez pentru faptele mele...

— Ți-am spus eu? îndreptă domnul Vulpache ochi de înțelegere spre doamna Balaman.

— Deci, fi întunecă iarăși Mihnea privirile... să
10 rămînă așa cum a zis doamna Balaman... mîne să chemăm pe doctor...

Urmă un moment de tăcere adîncă și de schimb de priviri nehotărîte între cei trei, căci Vevé continua să-și ascundă fața în covor. Domnul Vulpache își
15 mîngîia mustățile lungi cu palma și părea dispus să consimtă. Dar doamna Balaman arunca priviri intrigate spre copila ei...

— Bine, dar dacă faptul n-a apucat să se consume, asta nu scuză mai puțin vina dumatăle, grăi în cele
20 din urmă Vulpache...

— Foarte bine, foarte bine, încuviință cu drăgălăsenie Băiatu... Dacă mîne de dimineață domnișoara Vevé mai e încă... h... cum să spun... așa cum
25 trebuie să fie... sau dacă a fost pînă-n noaptea asta, pentru mine e totuna... Sunt gata să trag consecințele pe care vina mea le incumbă...

Conul Vulpache era gata să cadă la tranzație, cu toată neliniștea agravată din ochii doamnei Balaman.

Dar atunci, de jos, de pe podele, porni iarăși jalea
30 sfîșietoare a celei căzute...

— Nu vreau, nu primiți..., nu primesc nici un doctor... se auzi din ce în ce mai ferm printre suspine.

Și Mihnea, care tocmai deschidea spre cei doi mîinile în semn de regret, pentru dînsul triumfal, se pomeni
35 deodată cu figura crispată și fără nici o lacrimă a lui Vevé răsărind drept în crucea ochilor lui:

— Îți convine acum să pretinzi doctorul după ce
ți-ai ajuns scopul de două luni...

Și fără a mai adăuga un cuvînt se repezi în latul
40 patului, unde se dădu iarăși jalei celei mai amarnice, manifestată prin vaiete și prin convulsii nestăpînite

ale corpului. Dar stupefacția celor doi părinți și trăsnetele de priviri aruncate celei ce abia acum le făcuse, indirect, teribila destăinuire, se mistuiră repede pe fețele lor, sub porunca tacită dar aprigă a necesității
5 comerciale. Minia lor trebuia deci să se răsfrîngă tot asupra lui Mihnea, care se apără cu îndîrjire declinîndu-și orice vinovăție. Domnișoara Vevé a intrat de bună voie în camera lui chiar în ziua mutărei; și dacă e vorba pe-așa, va spune totul. I-a cedat puțin timp
10 după aceea și fără ca el să depună nici o silință...

— ...încît chiar dacă o fi fost cum pretinde c-a fost, scumpe domnule Vulpache, dumneata, care ești om de legi, articolul... articolul... zice...

— Ce zice, ce zice?... ia lasă-mă pe mine cu legile dumatăle...

— Pardon, pardon...

Și deschizînd cu energie pe Pastion, Mihnea străbătu hotărît și înfrigurat tabla de materii: V... V... Viol...
pagina 460... pagina 460... pagina 460... răsfoi
20 codul cu grabă și siguranță. Ah, da... Art. 264... „Oricine va comite un atentat în contra pudoarei, îndeplinit, sau cercat, cu violență (aci apăsă cu tărie, pentru că și în cod era subliniat) în contra unui individ de sex bărbătesc sau femeiesc, se va pedepsi cu maximum
25 închisorei.

Dacă crima s-a comis în contra persoanei unui copil mai mic de 15 ani împliniți, culpabilul se va pedepsi cu maximum reclusiunei"... Or, precum vedeți, scumpe domnule Vulpache, aici n-avem a face cu nici una, nici
30 alta, din cele două elemente, care se cer pentru ca vina să fie constituită... Nici domnișoara nu e de cînsprezece ani și nici de violență nu poate fi vorba...

— Dar e violență morală... imorală... ticălosule, se corectă domnul Vulpache, scos din sărite... Crezi
35 că noi nu știm ce se găsește în jurisprudențele ălea care urmează... Să ne scuipați coala în guriță, dacă credeți că ne scăpați așa ușor...

— Pardon, să le citim și pe acelea, se arătă dispus la controversă Băiatu, vroind a aprinde în preopinent,
40 după vechiul obicei, flacăra amorului propriu de slujbaş al legii. Dar se putu convinge repede că de astă dată

nu mai avea a face cu domnul Nisipoiu. Domnul Vulpache îi smulse îndată cartea și o plesni cu toată energia de masă...

— Ascultă, bă tinere, se vîrî el în Mihnea... să nu crezi tu că mă *spai* eu de știința ta... Iacă îți spun, cît încă nu-mi sai din balamale; nu ieși de aicea pîn' nu-mi iscălești coala hîrtioară că într-adevăr mă *oblig* să ieu pe domnișcara Vevé, pe care am violat-o...

Dar și Mihnea nu era omul care să se lase intimidat așa, cu una cu două

— Țasta e șantaj! răcni el cu tărie, făcînd trei pași în urmă și așezîndu-se într-o poziție de apărare, într-atît de conformă cu regulile boxului, că domnul Vulpache, care nu cunoștea decît trînta românească, ezită să se mai arunce la moment asupra-i. Poftim, dacă-ți dă mîna, continuă Mihnea, căutînd să-și intimideze și mai mult adversarul... Dacă vreți să sparg toate geamurile și să fac un tîmbălău de să se adune toată mahalaua... care toată știe, continuă el pe nerăsuflăte, că dumneata m-ai adus aicea, ca să mi-o dai pe cap...

— Am martor pe Nisipoiu că așa ai făcut și cu nevasta lui...

— Nevasta e nevastă și fata mare e fată mare... Dovedește cu doctoru că dumneaei a fost cum trebuie acum două luni, poftim... că și asta se poate dovedi... și nu mai am nimic de zis...

Galbeni, cu două lămîi enorme în loc de capete, părinții își întoarseră privirile la odrasla din pat. Mihnea privi și el într-acolo și ochii i se opriră pe unul din picioarele fetei, care ieșea din tivul cămășei, mai sus de scobitura de-abia pronunțată a jaretei. Vevé, trebui s-o recunoască, cu toată subțimea ei, avea picior într-adevăr frumos și plin; și Mihnea simți din nou, ca un val de sînge, regretul că răzbunătorii pu- doarei ei pierdute nu întîrziaseră măcar un minut.

Dar el struni repede gîndul, care-l copleșea acum și care, atît de puțin cît fusese, și tot îi încropise puțin îndîrjirea și voința lui de apărare. Doamna Balaman, cu față răvășită, de zmecăică, se îndreptase acum spre Vevé, căzută parcă în adîncă prostrație, cu dosul, bine conturat de cămașa subțire, în sus:

— Cum, Vevé, nu spui nimic? se auzi stinsă și deznădăjduită vocea ei...

Dar fata rămase înaintea, cu obrazul înecat în moalele așternutului. Domnul Vulpache vrea și el să cuvînteze ceva, se vedea bine această străduință, dar nu era în stare să articuleze nimic altceva decît gemăte in-forme de răstriște și indignare...

— Vevé, Vevé, d-ăștia mi-ai fost, copila mea? izbuti să mai scîncească madam Balaman, pe urmă se abătu într-un plîns înecat, greu și stufos...

Dar atunci, domnul Vulpache nu se mai putu stăpîni și se năpusti, enorm și oțelit, asupra trupului firav din pat... O trase jos de-un picior și cînd ea, dreaptă, fremătînd de indignare, îi ceru socoteala: „Cu ce drept te amesteci?“ el o gâmbui dintr-o lovitură la pămînt, strivindu-i apoi corpul aprcape gol, prin cămașa străvezie, sub greutatea ocalelor de pumni. Fata suferea strîngîndu-și dinții și rostogolindu-se fără întrerupere, oferind loviturilor regiuni încă neîn-durerate, pentru a-și feri pe cele zdrobite. Gemea sfîrșită și-și înăbușea chirăiturile în gîtlej, pîrînd în cele din urmă că într-adevăr și-a pierdut răsufarea. Madam Balaman, care urmărise la început scena cu satisfacție, interveni înspăimîntată

— Ce faci, Mitrule, o omori...? Însă domnul Vulpache o repezi și pe ea înapoi, doar cu o scutură-tură din umeri. Săriți oameni buni, îmi omoară fata... apucă ea să ragă, abia mai putîndu-și ține inima și astmul.

Atunci Mihnea simți în el fiorul cavaleresc al don-juanului salvator de Ilene Consînzene în primejdie: contorsiunile trupului femeiesc fraged și gol, sub ploaia loviturilor barbare, frămîntările sînului necrescut, cu adevărat de impuberă, mișcările dezordonate și im-pudice ale picioarelor, amintirea acum arzătoare a actului întrerupt de intervenția subită a călăilor îi dădură sadică îmbărbătare și avînt sălbatec de luptă. Se repezi deci și apucă pe Vulpache de șale, pe la spate, ridicîndu-l cu mari efortări de pe trupul sfărîmat al victimei. Dar ca și cînd l-ar fi așteptat anume, Vulpache se scutură dintr-o smucitură de dînsul, se învîrți pe

călciie ca fulgerul și-l repezi cu atîta putere în colțul mesei, că aceasta se clătină și căzu, cu bufnet de cărți cu zornăit de cioburi.

— Ce te-amesteci tu aici...?

5 — Da ce te-amesteci dumneata... doar ești străin de această familie... și pe urmă te invit să vorbești cum trebuie, bădărane...

10 — Ce te privește pe tine, mă filfizonule? răcni vînat domnul Vulpache, prăbușindu-se asupra-i cu pumnul ridicat. Mihnea îl primi cu o joasă nepermisă, care îl făcu să șovăie un moment, dar îi duse turbarea la paroxism... Se năpustiră sălbatec unul în loviturile celui alt: Mihnea se repezea neconținut la joase, dar nu le nimerea totdeauna. În schimb pumnul lui 15 Vulpache era de oțel pur. Totuși respirația grăbită, pe care i-o accelerase, deopotrivă cu ripostele calculate și grele ale lui Mihnea, vîrsta dușmană, ascunsă și vicleană, îl făcu să rămînă cîteva clipe în urmă, pentru a-și restabili o ordine în bătăile inimei: ori tocmai de 20 momentul acesta vroi să profite Mihnea, cu care vîrsta era încă bună prietenă și aliată. Și cu toate că doamna Balaman interveni jalnică și împăciuitoare, Mihnea se avîntă:

25 — Te învăț eu minte să mai bați femei! fu strigătul lui de război.

Și-n învălmășeala cea nouă, el avu totuși scurte răgazuri să vadă pe Vevé ridicîndu-se, ca și cînd răcnetul lui de luptă ar fi trezit-o din morți. Mai auzi chiar pe doamna Balaman chirăind îngrozită: „Vevé, ce faci!” 30 și simți că în caietul nepotolit de brațe s-a mai amestecat cineva... Dar cînd Vulpache se dădu iarăși în urmă, cu mîna pe piept, cu ochii căscați, gîlgîind aer pe gît, Mihnea, care răsufila acum și el din greu, avu prilejul să constate un lucru uimitor: Vevé nu se amestecase în frămîntare ca aliată a lui, ci a lui Vulpache, care-o bătuse. Într-adevăr mîinile ei subțiri se înfipseră 35 sălbatece într-însul și degetele subțiri îi sfîșiară obrazul. Cu greu Mihnea putea să-și ferească ochii, în vreme ce ea țipa ca o hurie antică:

40 — Hoțule și tîlharule, mi-ai mîncat norocul și acum te bați cu părinții mei...

5 Și palmele curgeau cu nemiluita. Mihnea, în cele din urmă, o aruncă doar dintr-un brînci în brațele doamnei Balaman, dar furibunda porni iarăși îndîrjită la atac. Se repeziră s-o țină și Vulpache și doamna 5 Balaman, în vreme ce cu bustul pe jumătate gol, cu umbrele pudoarei întrevăzîndu-se prin cămașa care se ținea numai într-un umăr, picioarele goale, albe și pline, se zbătea superbă în criza aceasta subită de răzbunare și disperare, aruncîndu-i blesteme crîncene pentru 10 fecioria-i distrusă, cu atîta ardoare și sinceră căldură, că Mihnea își simți mintea șovăind o clipă în fața adevărului.

Dar amintirea rece și expertă îi spuse îndată că nu trebuie să aibe nici o cumpănă în această privință: 15 blestemele fetei se năruiau spre dînsul ca într-un simbol. El plătea acum pentru cel dintîi și pentru toți ceilalți, cine știe cîți, cari-l anticipaseră, cari cîntaseră fetei pe struna tuturor ademenirilor, tuturor farmecelor și-a promisiunilor, cari o seduseră cu rafinată viclenie 20 și cu înaltă școală, pentru a o lăsa apoi cu tinerețea profanată, cu sufletul pătat de otrava păcatului, ademenitoare ea însăși, întinzînd la rîndu-i curse și jucînd la rîndu-i teatru, pentru a-și răscumpăra greșeala primei naivități și a plăti tragedia celei dintîi 25 alunecări.

Suspinele ei sunt deci într-adevăr sincere și sforțările ei de a scăpa din mîinile celor doi într-adevăr spontane. Blestemele ei sunt adevărate, ca și jurămintele ei, ca și legămîntul de a se lăsa examenului 30 medical, pe care acum ea-l invocă, cu înfricoșătoare stăruință, nu din intenție de stratagemă, dar pentru a se îngrozi ea însăși de corpul ei jefuit, de sufletul ei mințit și batjocorit. Încît Mihnea se cutremură nu atît de clocotirea celorlalți, pe care glasul fierbinte al fetei 35 i-a urnit din nou spre dînsul, cu ochii amenințători și cu dorință sălbatecă de război fără nădejde și fără cîștig, pînă la orice nimicare și pînă la orice grozăvie, cît de această ancestrală și aprigă nevoie a fetei de mahala de a găsi, neapărat, repararea unui amănunt 40 fiziologic, care azi se pierde cu atîta ușurință între

două drumuri și care, pentru el, nu reprezintă nici un preț. Trebuie să nimerești aci, aproape de Fundătura celor Șapte Fintini, sau cine știe în ce cotlon uitat de provincie, ca să mai întâlnești fete care să acorde atîta valoare chiar unei castități închipuie. E încă un dram de cinste omenească în aceste suflete, trebuie să conchidă Mihnea, declarîndu-se mulțumit chiar cu această virginitate platonice.

Dar nu numai asta îi place acum la Vevé, cît noua și crescînda ei atitudine războinică și zelul ei instigator: la ceilalți nici nu se uită, cum înaintează invizibil, pe călcîie, clipită cu clipită, cot la cot, ca un rest de falangă macedoneană. 'Dar Vevé e adorabilă, ca o zeiță a furiei și a răzbunării. Palmele și unghiile ei ascuțite, ca și subțirimea trupului ei, care acum freamătă prin zdreanța de lino, i s-au părut și i se par delicioase; la un cuvînt al lui numai, ca în poveste, și această furie s-ar preschimba în cea mai tandră iubire, aceste lovituri și aceste gheare de pisică, în cele mai dulci mîngîieri... Și acest trup, care tremură de ură... frîgîndu-se de patimă sub strîngerea lui, pe care o simte, de acum, că va fi de titan...

De bună seamă nu se poate plînge că noaptea asta nu i-a frînat pînă în cele mai mărunte bucățele marasmul și descurajarea din suflet: ș-apoi mai e ceva, un gînd care-i zîmbește mai de cîteva minute și care-l face la rîndu-i să zîmbească celor trei spectre ale urei, ce nu sunt mai departe acum, cu mutrele lor haine și ochii lor magnetici, de un întins de mînă și cari s-au oprit uimite dinaintea acestei fețe zîmbitoare și prietenești. Un gînd care-l pătrunde de tot mai multă lumină și care-l face să ajungă la vorbe și la faptă...

— Stați, spune el, stați... dacă Vevé jură că e adevărat ce susține, atunci o cred! hotărăște el solemn. Și pentru că toți trei au rămas nedumeriți și parcă neîncrezători în fața subitei schimbări, Mihnea trebui să adauge: Dacă ea jură pe viața mamei ei și pe viața tatălui celui adevărat, nu pe cel din mormînt, ca pînă acum!

Părinții cei adevărați schimbă fețe-fețe, neștiind ce să creadă, apoi privesc curioși la Vevé. Dar Vevé

nu ezită: și pentru Mihnea e o plăcere s-o vadă cum jură cu atîta convingere, cu atîta falsitate și fermitate, cum cheamă chiar asupra-i pedeapsa cerului și-a dracilor în caz de nesinceritate, cum se închină și cum face mătânii, sărutînd covorul. Iar Mihnea și-amintește că Vevé se duce regulat la biserică, pune lumînări, sărută icoanele, dă acatiste, la fel de convinsă ca și doamna Balaman, și chiar aduce anaforă acasă și pentru alte zile, ca s-o ia dimineața, pe nemîncate.

— Așa să fie! rostește și el solemn, închinîndu-se. Fata are doar o secundă o ezitare, nimic decît atîta; și se închină apoi și glăsuiește și ea, ferm și grav:

— Așa să fie!

— Bine, așa să fie... Dar să știți, declară Mihnea, cu aer serios, deși zîmbește înainte unui punct luminos, nevăzut de nimeni, din adîncul cugetului său, să știți, ca să nu mai fie nici o discuție între noi: nu fac nuntă pînă nu-mi iau licența.

— Amin! întinde mîna Vulpache, la rîndu-i, solemn, ca la aldămaș.

— He, dar aici e aici! i-o apucă Mihnea, ținînd-o strîns, ca să termine ce are de spus, înainte de a i-o scutura în semn de pecetluire a legămîntului. Dacă mă trîntesc imbecilii ăștia de profesori la examen?

— Dumneata să fii sănătos, dă Vulpache să coboare nodul mîinilor în jos... Ai tot timpul.

Dar Mihnea rezistă cu fermitate grabei celui alt: — Da, dar, în cazul ăsta, conu Ștefan, plătitorul, iubitul meu părinte și viitor socru al lui Vevé, închide brusc robinetul subvențiilor lunare... rînjește Mihnea ridicînd umerii în sec, spre înțeles că asupra acestui lucru nu va mai putea să încapă nici un fel de tergiversare.

Dar îl reduce la tăcere un potop de proteste și de vaiuri, „se poate? iacă-i bună, dar aici ești ca la dumneata acasă...”

— Îți dau și bani de buzunar, îl asigură franc și culant Vulpache.

Și țigănia ia sfîrșit cu această învoială scrisă și subscrisă de toți cei prezenți. (E slăbiciunea și, evident, tactica lui Vulpache — documentul pe care-l ia îl

usucă presărind pe el cenușă de la sobă, îl împăturește și-l pune cu grijă în *portefeuille*.) Mihnea va locui aici în casă pînă la căsătoria care va avea loc numai după ce se va înscrie în barou. Zestre, casele ce se văd, cu condiția să locuiască în ele, pînă se va săvîrși din viață, și doamna Balaman. După moarte îi va lăsa și economiile ei de la bancă, nu prea cine știe cît, dar bune, iară pînă atunci pensioara o varsă tot în casă. La nuntă Vulpache își rezervă dreptul să facă o surpriză celor tineri cu un cadou, pe care de mult îl păstrează în secret; iar în testamentul lui *știe el ce va scrie*.

Protestînd șăgalnic dinaintea acestei ploi de daruri prezente și viitoare, Mihnea subscrie cu trăsături energice de voievod, oftînd dulce în tainițile sufletului:

„Arina, ce nu fac eu pentru tine, dulcele meu ideal...?”

Apoi se sărută cu toții cu dulceață și efuziune, de parcă nu s-ar fi părut de-a valma de cînd ani și ani de zile. Iar Mihnea, pălit de-o toană de amintire, nu-și putu reține un bufnet de rîs...

— Asta e o adevărată *compoziție voluntară*, lămu-rește el pe Vulpache, care s-a întors la dînsul nedu-merit...

— Compoziție... !?

— ...da, voluntară, așa e denumită în dreptul roman. *Compositio voluntaris*, explică el doct și se repezi să caute, printre cărțile vrășulite, dreptul roman. Cînd îl descoperi, răsfoi cu iuteală și siguranță paginile introducerii, în care se simțea tare. Dar cum nu găsi ce căuta, dădu el explicațiile cuvenite, într-o definiție de felul acesta: „cînd părțile se împacă... adică nu, li se da termen părților să se împace cum or ști, mai dă ăla ceva, mai lasă celălalt — adică lăsa la voința lor, de aci *voluntaris-voluntare*, adjectiv de-a treia (domnul Vulpache înclină din cap în semn de înțelegere) — și dacă nu ajungeau la învoială, atunci îi potrivea, con-form legii, *compositio legalis*...”

— Întocmai ca la noi, făcu Vulpache luminat.

— Nu... la noi a fost *voluntaris*, corectă Mihnea, surîzînd îngăduitor.

— Păi eu ce zic! Și Vulpache făcu spre doamna Balaman semn cu fața contractată elocvent: „Ce ți-am spus eu, e burduf de carte...”

Dar e tîrziu de tot și lumea trebuie în sfîrșit să se culce. Severă și imperativă, madam Balaman face loc în ușa fiicei sale:

— Vevé, poftim la dumneata, te rog...

Însă Mihnea protestează cu energie. Vevé, ruși-nată, se codește cu grații de porumbiță imaculată: dar madam Balaman o sfîrtecă literalmente cu pri-virile ei șoimești și Vevé, îngrozită subit de starea ei de acum, apucă și desfășură în pripă tartanul larg și vîrgat a toate acoperitor. Dar Mihnea nu poate să înțeleagă cîtuși de puțin această procedare: a semnat, faptul s-a consumat, acum, ce dracu?...

— Nu, maică, răspunde neînduplecată doamna Balaman. Cine te-a pus să te grăbești?... Măcar acum să-i duci dorul pînă la nuntă...

— Asta s-o mai crezi dumneata, se îndîrjește Mihnea, mai în glumă, mai în serios, dar în vădită panică; și cu pas hotărît el se apropie, și cu braț hotărît el înconjură talia lui Vevé, în semn de posesiune.

Dar doamna Balaman se apropie la rîndu-i și apucă fata de braț. Vulpache, pe care scena îl amuză, rîde indulgent pipăindu-și buzunarul de la piept, unde a fost pus la păstrare proaspătul document. Mihnea îi pretinde intervenția și Vulpache îndepărtează domol, convingînd mutește, cu ochi anume și cu zîmbet parti-cular, pe doamna Balaman, că totul de-acum e în regulă.

— Bine, te privește! îi întoarce ea spatele nemulțu-mită.

Iar Vevé, de rușine, și-a ascuns și capul în șal.

— În sfîrșit singuri — *compositio voluntaris*! scriș-nește acum Mihnea spre ochiul care, singur, îl con-templă printr-o fină deschizătură a șalului ermetic răsucit. Și mîinile lui apucă zorite și voinice; dar fata știe, cu întorsături maestre, să se împletească și mai strîns în pulpanele de lînă, pe care Mihnea le desface pe rînd și cu istovitoare obidă, pentru a vedea dispe-

rat, cu răsuflarea accelerată pînă la înec, cum se închid una după alta, de cum mîinile lui active pornesc să se străduiască alături. O ridică atunci, astfel înfășurată, și o trîntește în latul patului, scîrșnind fără oprire:

5 — De ce m-ai lovit, canalie, de ce m-ai bătut?...

Dar mireasa arvunită ține să-i învedereze, printr-o întoarcere bruscă, în lungul așternutului, că de-acum înainte iubirea lor nu mai poate fi furișă. Și șalul se desface de la sine ca să înfășure acuma întregă, nemai-
10 stăpînită, sălbateca lui răzbunare.

Așadar Mihnea a devenit familist în regulă. El se trezește dimineța, în dulcea căldură a patului, pe care l-a împărțit toată noaptea, mai în crîncen răz-
15 boi, mai în molcomă și moleșitoare pace, cu făgădu- ita lui scumpă, Vevé; parcă sunt lipiți, așa le este de greu să se despartă, pînă dimineța, cînd doamna Ba- laman le aduce cafeaua la pat pe-o tăviță de tablă roșie, cu servete, cu cornuri și cu smîntînă, minunîndu-se toată de dragălășenia lor:

20 — Vai, ce bine vă stă, parcă sunteți făcuți unul pentru altul, parcă ați avea două căpșoare de îngerași.

Doamna Balaman și-a părăsit aprehensiunea ei, mai ales de cînd rapoartele fetei au asigurat-o de pasiunea rară a lui Mihnea: i-a găsit și un nume, un *nume*
25 *literar*, pe care însă nu i-l spune decît noaptea, în zvăpăiatele lor strîngerii, cînd lumina este stinsă: Ari- na...

— Vai, mamă, cum l-a găsit el, vezi ce răsunător și poetic! După căsătorie, mi-a făgăduit că mi-l va spune și-n timpul zilei.

30 — Să nu fie vreuna pe care a iubit-o el vreodată, Arina asta? iscodi mama îngrijată...

— Nu... mamă, ce vorbești? Mi-a jurat pe lu- mina ochilor lui din cap și pe mama lui scumpă că nici n-a cunoscut-o pînă acum... E un nume fictiv, in-
35 ventat de dînsul, pentru mine, mamă... Spune că Vevé prea e... franțuzesc, pe cînd Arina, deși nu e un nume obișnuit, are totuși o... rezonanță, cum spu- ne el așa frumos — și aci domnișoara Vevé își țuguie
40 buzele — o rezonanță românească, mamă...

După ce se spală și se îmbracă, Mihnea pleacă la Universitate și nu mai e înfricoșat de plaga căderei la examene: Nici nu mai dă pe jos, prin sala cu pietre ar-
5 heologice și cu monumente funerare de la Drept. El cutreieră numai sălile de la Litere și filosofie și co- ridoarele din dreptul lor. Uneori e surprins de vreun profesor înăuntru și trebuie să rămînă ca să audieze întreaga oră: atunci, mai ales dacă profesorul e de filosofie, el ascultă cu religiozitate, încercînd să cu-
10 prindă sensul adevărat al celor spuse și neștiute, care, în capul lui, precum își dă bine seama, iau cu totul un alt sens, poate mai complicat și fără îndoială mai original decît cel pe care vrea să-l dea profesorul, dar în nici un caz cel adevărat. Și recunoscîndu-și învoal-
15 te și temerare aptitudinii filosofice, Mihnea e nevoit să regrete totuși că Arina va prefera, de bună seamă, în dulcile lor discuții, sensul exclusiv pe care-l impri- mă de atîția ani domnul Rădulescu-Motru temelor sale. Divagația e permisă, recunoaște Mihnea, numai după
20 ce dovedești că poți străbate necondus de nimeni dru- mul cel vechi și știut.

De aceea, cartea lui de predilecție a devenit ia-
răși, de cînd viitorul imediat i-a fost asigurat, bro-
șura *Inițierilor* lui Faguet. Pentru Vevé, această lec-
25 tură are perfecta ei legitimare: i-o fi lehamite băia- tului de atîta tevatură cu cărțile groase și indiges- te de la Drept, avalate cu nemiluita în toată perioada asta a examenelor, despre al căror rezultat, tocmai pentru că el păstrează un mutism așa complet, atît
30 ea, cît și d-na Balaman, cît și Vulpache găsesc că e lipsit de delicatețe să-l întrebe. Evident, în sesiunea următoare lucrurile or să se schimbe, dar pentru că pînă atunci e destulă vreme, Vevé, care, cum singură
35 spune, s-a înscris la Universitate „mai mult de formă“, e prea ocupată cu lucruri mai serioase — ca bunăoară ajutorul domestic, pe care acum trgbuie să-l dea cu atît mai virtos doamnei Balaman — ca să mai aibe timp de controlarea lecturilor lui Mihnea. Lasă, mai spre Paști, încolo, îi face ea un program special, să
40 nu creadă domnul că-l va lăsa așa, la infinit, să-și piardă vremea degeaba. Dar și acuma Mihnea, care

și-a terminat frecvențele, își motivează vizitele lui regulate la Universitate cu cercetarea asiduă a bibliotecii de la Drept, „singurul loc unde poți găsi toate cărțile de care ai nevoie”. Era deci limpede pentru toată familia că Mihnea căzuse, și că, ambițios și îndrăjit — și de bună seamă puțin rușinat — nu și-a oferit nici un răgaz și s-a hotărât chiar de-acum să „ia din nou taurul de coarne”. Încît lui Vevé, dacă scumpa ei nuntă nu ar fi în funcție decît tocmai de aceste examene plicticoase, i-ar veni serios gîndul să-l sfătuiască și să-l îndemne la puțină recreare...

— Dar e încăpățînat, mamă, și plin de ambiție! îl blamează ea în lipsă, șagalic și calin.

Iar în vremea asta, Mihnea bate cimentul facultății în căutarea adevăratei Arina; iaca, se împlinesc iarăși cîteva zile pline de cînd n-a mai zărit-o... În șuvoaiele studențești care curg fără răgaz pe cele două laturi ale coridoarelor, el înfige priviri adînci și minuțioase grupelor bălțate de studenți și studente. Și astfel prinde din zbor vestea afișării rezultatelor la anul al treilea de Drept; cu toată siguranța lui de-acuma față de surprizele viitorului, Mihnea își simte inima clătindu-se violent în coșul pieptului; sîngele îi încropește figura și-o emoție vie îi strînge sufletul în clește. Un vînt năprasnic de curiozitate îl împinge atunci cu pas accelerat prin valurile studențești spre scara fostului Senat. Și-n graba-i asiduă, abia după ce ea a trecut departe, el își dă seama că a încrucișat pe Arina. Fata nu l-a văzut, din cauza bascului prea lăsat pe ochi spre dînsul; era plecată împărtășitor în partea cealaltă, către o însoțitoare mică și blondă, cu ochi vineți, largi și plini de luare-aminte, barate în față și-n spate de liniile zgomotoase ale unor găligani de ambe sexe. Vocea ei l-a făcut să tresară, glasul ei clar, de cristal ciocnit ușor, care nu i s-a adresat încă niciodată direct, dar pe care l-a cules din aer și din toate cotloanele, l-a cules picătură cu picătură în potirul amintirii lui. A auzit numai atîta, aceste trei cuvinte, pe care ea le rostea cu glasul acela de cristal: „și de-o timiditate excesivă”.

Atît. Și nimic altceva. Și totuși cît de mult! Împărtaşea ea oare unei prietene flirtul care luase naștere aci pe sălile acestea? Interpreta ea astfel rezerva lui de a o cunceaște, absența oricărei încercări de a se apropia de dînsa, în contrast bizar cu lungile priviri ce-i adresa, cu adîncii, negrii și voluntarii săi ochi, cu care o fixa atît de strălucitor?

Mihnea avu timp să vadă pasul scump, lent și maiestos, parcă de dans, pierzîndu-se într-o forfotă de linii mișcătoare: ezită să se ia îndată după dînsa, dar ezita încă să coboare spre afișierul temut. În cele din urmă conveni că ea, care părea, judecînd după punctul întîlnirii, de curînd sosită — și asta era ceva încă amețitor de interesant, că ea intra acum pe la Drept! — trebuia să mai rămînă și se năruie pe scări la vale pentru a arunca în fugă ochii asupra listelor și a reveni numaidecît.

Se întîmplă însă să nu găsească tocmai foaia în care era trecut numele lui Mih.; i se explică, fusese oprită pentru a i se face o corectură. El trebui deci să aștepte, cu alți studenți cari erau strînși gata și se strîngeau încă, și începu să simtă, fără voie, străbătîndu-i prin haine și prin piele înfrigurarea lor. Nu lipsi nici nodul din gît, cînd omul de serviciu, mic, negru și cu mustați lungi, răsucite cu cochetărie veche, pe care-l cunoștea de unsprezece ani de zile (pe el îl cinstise ca să-i arăte odată cum se umblă prin Digeste) aduse lista îndreptată cu roșu. O frămîntare scurtă se întetîi atunci și-un șezut puternic îl aruncă în urmă, în piepturile din spate, care-l repeziră automat înainte. Răsunară exclamări de izbîndă și protestări îndrăjite. Cineva, care se strecura să iese, îi făcu loc, cu ochi plecați, cu buze strînse, cu fața cadaverică. Dar Mihnea tot nu se găsi chiar în dreptul coloanei cu litera B, pe care, de-aci, de unde se afla, nu putu să distingă nimic, din cauza neconținutei mobilități a capetelor dinainte. Auzi numai, pe unul cocoțat aproape, care citea tare, pentru ceilalți, nume și rezultate.

Răcni și el:

— Băiatu Mih.!

— Băiatu Mih.? păru că întreabă la rîndu-i mirat interpelatul. Albe cu elogi!

Mihnea șovăi. Simți efluvii mari de căldură țîșnind din membre spre inima care tresălta de fericire.

5 Apoi, cînd nepotolita stîlceală îl împinse și pe el în dreptul limanului dorit, putu vedea în sfîrșit cu ochii proprii minunea cea mare. Și tot nu se mulțumi. Numără de sus în jos pe toți cei înșirați din capul listei pînă la Băiatu Mih. și pe urmă numără liniile rezultatelor. Ei da, desigur: Băiatu Mih. era juxtapus exact în dreptul strălucitului rezultat. Mihnea nu mai vroi să mai facă numărătoarea acum și de jos în sus, dar piepturile nerăbdătorilor din urmă îl evacuară scurt, și el ieși la larg cu picioarele strivite, cu lucioșii lui galoși călcați, cu gambeta jucîndu-i pe creștet ca barca pe valuri.

„Va să zică... va să zică... va să zică...”

15 Bucurie a bucuriilor ! Dar cum dracului, domnule, cum dracu... La urma urmei toate bune, dar ce caută elogiile?

20 Cum? cum? ce importă acuma... Viitorul e de-acum al nostru, libertatea e a noastră. *La liberté est à nous!* Și ochii lui vărsau bucurie mai mult decît toți ochii ăștia, cari trebuiau să se mai întoarcă spre el, să se umple din bucuria lor. După cum alții se întorceau din calea lor, umiliți și rușinați...

25 — Ar trebui să mergem la cîte-un aperitiv propuse cineva. Iar Mihnea calculă în gînd că ar fi timp destul: Arina trebuia să mai rămînă un ceas, ce dracu! Doar nu venise ca să plece... Va putea vedea astfel dacă îl aștepta, dacă tot venind, mai zăbovea de obicei și pentru dînsul... Mai ales dacă într-adevăr despre el vorbise cu blonda cea mică, va aștepta cu dînsa să i-l arăte...

30 Dar, odată începute, aperitivele se întetiră, iar grupul amatorilor se mări, cu noi-veniți, pe care cuvînt lăsat anume printre prieteni îi îndrumau încoace. În curînd toată bodega fu numai a licențiaților și-a altor studenți, cari veniseră să bea succesul prietenilor. Mihnea ghibui și o pereche de lăutari, în șmocuri pătate și cu ghetete de lac pe piciorul gol. Sub comanda lui, țigani

trecură îndelung printr-un repertoriu bogat și atît de minunat ales, că făcu deliciul tuturor și Mihnea stîrni admirație unanimă.

— Cine e ăsta, mă? Cine e ăsta? picară primele 5 întrebări discrete. Voi l-ați mai văzut? Cineva putu da o indicație precisă: ăsta e unu... Niculescu Romulus?... De Niculescu Romulus vorbești? ripostă îndată un altul, cunăscător.. Niculescu Romulus e ăla înaltul de la masa din fund... Îi zice Niculescu Basu, de la Craiova, 10 deși el e tenor... dar are o voce teribilă... Trebuie să cînte și el acum.

— Nu cîntă, domnule, ăla prin cîrciumi... ăla urmează Conservatorul, e cu pretenții...

15 În vremea asta, Mihnea, acompaniat în surdina de lăutari, cu halba în mînă, căci trecuseră la bere, fredona pe cît de ușor, pe atît de inteligibil:

Pădure...

Pădure...

Pădure ca la Hirtoape, dodă...

20 Salve de aplauze primiră sfîrșitul cîntecului.

— Mă, cine e ăsta, mă! L-ați văzut care cumva?...

25 Dar pînă la urmă nimeni nu putu să afle cine e ăsta și nimeni nu îndrăzni să-și potolească nedumerirea, cerînd direct la masă identitatea unui băiat atît de dezghețat și de dat dracului și care pe deasupra trebuie să fi înhățat și ceva bile senzaționale, de se află într-o vervă așa de îndrăcită. E o curată rușine să fi 30 stat trei ani cot la cot cu un așa juvaer și să nu-i fi știut nici măcar de nume; dar dacă oricare dintre dînșii trebuia totuși să-și mărturisească această rușine în privința numelui, în schimb aproape toți își aduceau aminte că l-au văzut la cursuri și la examene.

— Venea regulat, domnule...

35 Iar Bărbulescu C. Vasile sări ca ars:

— Aaa... stați că mi-am adus aminte; am dat cu el Civilul... A... e foarte îndrăzneț... S-a repezit în profesor și-a ieșit trîntind ușa de, de...

În schimb o impresie literalmente detestabilă a făcut Mihnea familiei Balaman, care-l aștepta în păr, inclu-

siv deci domnul Vulpache, la 4 dimineața, când și-a făcut nesigura dar radioasa intrare pe ușa antreului. Vevé a leșinat la moment, iar printre țipetele doamnei Balaman, care se străduia să-și învieze copila, domnul
5 Vulpache a întreprins, pe ton blînd, dojenirea culpabilului.

— La orice argumentare, Mihnea răspundea scurt:

— Mi-am sărbătorit pe văru-meu... Așa sunt eu; eu am căzut, el a reușit... L-am sărbătorit... așa
10 sunt eu...

— Bine, așa oi fi fiind mata, dar puteai să anunți pe cocoane...

— A, pardon... a încuviințat îndată Mihnea salu-
tînd politicos cu gambeta pînă la podea pe cele două
15 cocoane; la care gest Vevé, ridicată pe șezut și aspi-
rînd sticluța de amoniac, pe care i-o ținea mama ei,
îngenuncheată alături, leșină din nou și se întinse iarăși
toată pe mușamaua antreului. Fără îndoială că în noap-
tea asta ea n-a mai intrat în camera, care urma să
20 mai fie nupțială încă vreo cîteva luni. În schimb Mih-
nea s-a îndreptat grăbit într-acolo trimițînd bezele lui
Vulpache și salutînd ungherele antreului cu gambeta și cu
cuvintele: *La liberté est à nous! La liberté est à nous!*...

25 Vevé a rămas profund supărată mai multe zile și
nopti de-a rîndul, spre ascunsă bucurie a lui Mihnea, care
plănuia ceva monstruos. Dar el ieși chiar de a doua
zi; și găsi la facultate pe Mih., spre care alergă cu
brațele deschise.

30 — E, acum îmi spui unde vrei să mă înscrii? îl
întrebă poznaș Mih., care nu părea deloc emoționat
de marele lui succes.

— Lasă asta! mie să-mi spui cum s-a întîmplat,
nenișorule, de ți-au picat iar elogiile astea?... La Ci-
35 vil, n-aș fi crezut pentru...

— Păi dacă mai rămîneai în sală și continuai să-mi
iei apărarea, chiar că-mi mîncai un elogiu...

— Păi bine, domnule... eu credeam că n-a ascu-
tat... tot cu ochii pe ferestre după muște...

40 — Fugi de-acolo, domnule... fii serios... ăla e
profesor mare, ăla e savant, domnule... el e familia-

rizat, domnule, cu materia, așa că putea să studieze
în voie oricîte muște ar fi dorit, el tot ar fi văzut cît
sunt de stăpîn pe curs... fără să dea vreo atenție...
și, pentru că se plictisea omul să audă tot ce-i răsună
5 ca morișca în cap de ani de zile, își căuta și el un stu-
diu în plus...

— Bine, foarte bine, la Civil... dar la ălălalt, ăl
mic, din urmă... zău dacă nu disperasem, cu tipul
ăla care uitase ce-a scris în propria lui carte...

10 — Vai de mine, fii serios, domnule, îl întrerupse
muștrător Mih. Cum poți să afirmi astfel de lucruri,
cînd zici că ți-ai dat și dumneata licența... ăla e
un specialist recunoscut!...

15 — Lasă, domnule, încerca Mihnea să reziste ace-
tei discrete umilinți. Vorbeau toți studenții, ce tot
spui dumneata... Ba chiar și dumneata ai mai ră-
mas și ai continuat să mai vorbești, după ce ți-a tre-
cut seria la loc...

20 — Bine, aia e tactica mea... atunci eu expuneam
suplimentul pentru elogi... dar dumneata probabil
că... cum să zic... nici nu trecuse vreodată pe la ure-
chile dumitale ce se vorbea acolo... Se vede că ți-ai
luat cam demult licența...

25 Băiatu Mih. a fost chemat deoparte de-un grup
de flăcăi înalți, îmbrăcați munteneste, cu șube scurte,
cafenii. Dar peste puțin, în valul de tineret, ce se spar-
ge, el vede pe Arina și pe mica ei prietenă blondă,
convorbind voios, răzimate de părete. El se prefăce
că n-a văzut încă nimic și numai coada ochiului urmărește
30 pe cele două fete. Arina l-a zărit la rîndu-i și arată
celeilalte, din cap, spre el. Blonda cea mică îl consi-
deră curioasă, dar cu vădit semn din buze că nu-i
face nici o impresie. La urmă chiar înalță din umeri,
întorcîndu-se întrebătoare spre amica ei: „Ce-ai găsit
35 deosebit la dînsul?” Arina îi răspunde cu rîs mare;
își bate joc la rîndu-i de el? „Drace, ce însemnează
rîsul ăsta...”

40 Mihnea simte o leșuală subită îndoindu-i picioa-
rele. Afurisita cea mică și blondă îi turuie înainte,
iar Arina, din cînd în cînd, întoarce capul rîzînd din

ce în ce mai zgomotos spre dînsul. Cu fiecare nouă izbucnire voioasă de rîs, întoarce capul spre dînsul.

5 Mihnea e pierdut. Ah, mititică blondă... Dar lasă, se va răzbuna crîncen... aha... o s-o întîlnească el singură odată... o să-i vîre el o pereche de ochi în privirile alea albastre și spălăcite... Va vedea ea, Arina... Ce poate o prietenă cleveuitoare...

10 O, trebuie numaidecît să termine cu *Inițierea* lui Faguet. Trebuie să înceapă neapărat *Istoria* lui Fouillee... Războiul e declarat... Cu siguranță că păpușica asta e toabă de filosofie... Asta a fost doar un sensul conversației mutești cu prietena ei, examinîndu-l: „Ce vezi la dînsul?... Un filfizon... Un tip de Calea Victoriei... Atît și nimic mai mult! Ai vorbit cu el?... l-ai întrebă dacă a citit pe Bergson... dacă a aflat de Kant...”

15 Mihnea monologhează în gînd înainte, șuierînd nepăsător, deși o dispoziție rece i s-a așezat ca o plasă umedă între umeri, pe tot spatele, aria cu care a văzut că face ravagii și care se potrivește de minune în minutul de față:

Fetele mă iubesc toate,
Nevestele jumătate...

25 Într-adevăr nici nu mai privește spre ele; el fixează acum o înăltuță zvăpăiată care se frînge toată de mijloc, răspunzînd cu rîs exagerat unui tînar foarte lat în spate și foarte serios. Fata a prins privirea lui Mihnea și-i rîde drept în ochi, lăsîndu-se pe un picior și ridicînd șoșonul lung al celui alt înainte... pentru a schimba apoi îndată, cînd e gata să-și piardă echilibrul. Mihnea îi surîde printre buzele țuguiate strîns și fata, aplecîndu-se spre partener, doar cu urechea, repede spre dînsul fățișe ochiade întrebătoare... Și Mihnea se simte parcă îmbăiat în melodia caldă, consolatoare:

Pădure,
Pădure...

Din coada ochiului a lăsat doar o rază spre grupul Arinei; și cu o rază a descoperit tot ce trebuia

să descopere. Mititica e în plină vervă, dar Arina o asculta distrată și neliniștită. Ah, iat-o, acum și-a scos *lorgnon*-ul și iată, Maică Precistă și Sfîntă a sfințelor, consideră de sus pînă jos, cu nespūsă severitate, pe zglobia înăltuță și subțiratecă. Suflete, suflete... tot suflet rîmii, cu toți David Hume și cu toți Bergsonii dumitale...

... ca la Hîrtoape, dodă...

10 A închis pentru un moment ușulița razei și acum găsește că e timpul să întoarcă ochii plini spre Arina. Va tresări de surpriză vădită că a observat-o și în semn mai ales că s-a lăsat descoperit flîrtînd cu o alta; apoi nu va mai arăta nici o atenție zvăpăiatei. Însă cînd noua stratagemă e pusă în executare, locul celor 15 două fete e gol... Avu doar timp să le vadă cotînd după colț...

20 Ah, tactica e strașnică. Dacă lucrurile au ajuns pînă aci... acum nu mai poate să le urmeze; decalogul lui monden îi interzice... și apoi trebuie văzut ce este cu această provocătoare baiaderă, care parcă n-ar avea oase, care parcă a descins aci direct de pe sîrma de la circ... Mihnea o încercuie printre grupuri, în ochiuri din ce în ce mai apropiate; el pășește ca un curcan, iar boțul buzelor revine neconștient, 25 din orice poziție, ca un magnet, spre acest neastîmpărat centru atrăgător. Ochii lui intră în ochii fetei, care-i ține totuși semeată pe ai ei, înfruntîndu-l: și i s-a părut — sau de pe fața ei veselie a pălit puțin, ca și cînd într-un candelabru s-ar fi stins o lumină... Pentru că o privește el așa de stăruitor, apropiindu-se, sau pentru că vorbitorul de alături, care nu se uită nici în stînga, nici în dreapta, i-a spus ceva neplăcut? Mihnea e pentru principiul atacului fără întrerupere; cea mai mică ezitare poate fi interpretată 35 act de lașitate. Domnul spătos și morocănos a pierit de lîngă fată; a luat-o spre fundul coridorului, probabil trimes de dînsa... cine știe, la secretariat sau cine știe unde... I-a făgăduit poate că-l așteaptă aici... ca între timp...

40 Așa că...

Și Mihnea se apropie ceremonios.

Fata îl privește speriată și-i întoarce la timp îngustul ei spate, strâns zdravăn în mantoul *marron*, aproape băiețesc.

— Vă inoportunez, domnișoară...

— Pardon, domnule, nu vă cunosc...

— O, asta nu e nimic, domnișoară... Putem face numaidecît cunoștință...

Dar cum el s-a postat iar în fața-i, fata i-a întors din nou spatele brusc...

— Nu am nevoie de cunoștința dumitale... Și te rog să mă părăsești numaidecît...

Era și timpul. Pentru prima oară, Mihnea s-a depărtat cu obișnuitu-i mers legănat, ca și când nu s-ar fi întâmplat nimic, roșu ca un rac; și doar roșul acesta, pe care acum și-l simte zdravăn pe obraji, nu știe cum să-l mai acopere. S-a postat în dosul unui stîlp, de unde privește furis, să vadă dacă „fasonul înghițit i-a fost observat”. Dar grupurile, prea răzlețite acum, par destul de absorbite în propriile lor convorbiri, ca să pară că ar fi băgat cineva de seamă. Iar de după colțul după care dispăruseră adineauri, Arina apare cu însoțitoarea ei mică. Mihnea e încă roșu și drăcoica aceea provocatoare e în partea opusă a stîlpului după care se află el acum... Oricine ar fi urmărit începutul scenei, i-ar fi putut reconstitui ușor urmarea, cu elocventul eșec, din poziția actuală și din culoarea de pe figură a personajilor.

Dar Mihnea are mimica lui specială; astfel vederea Arinei se traduce pe figura lui într-o clară expresie de satisfacție; e neîndoielnic ca bună ziua, numai aruncîndu-i o privire acestei figuri, că surpriza e pentru el așa de mare, încît orice alte preocupări, de orice alt ordin, sunt de la sine sortite indiferenței complete. Roșul însuși de pe obraz e roșul timidității, recunoscută chiar de Arina; iar dacă zvînturateca aceea i-a reținut puțin atenția, lucrul era destul de explicabil, numai privind la contorsiunile șerpoaicei, capabilă, cu astfel de mijloace, să turbure, cu atît mai mult, pe-un iremediabil timid.

Domnișoara cea mică i-a șoptit ceva Arinei, după ce l-a descoperit cu privirea; iar Arina a întrebat ceva în șoaptă și pe urmă și-a întors capul tocmai în direcția opusă locului unde Mihnea, așteptînd efectul discreției corespondențe, își umfla pieptul, dregîndu-și pînă-n ultimile cute aerul suav al inocenței!...

Un moment Arina nu privi la dînsul, cît ținu traiecul drumului ei pînă la scară; mititica de alături surîdea, fără a mai privi nici ea încoace. Dar tocmai acest ostentativ refuz de a-l vedea, acest mers înțepat și demn, această mică și blondă complicitate nu glăsuiau oare ele mai mult decît cea mai dulce și mai făgăduitoare privire, cel mai cristalin și mai încuviințător cuvînt?...

Mihnea se urni mai beat decît după petrecerea examenului; dar cum ocoli stîlpul, ochii zvăpăiatei, care acum asculta serioasă pe spătosul reîntors, se umplură deodată de lumină și de dor și porunciră, prin zbugnetul lor de unde, lui Mihnea, să mai rămînă...

Și, rușinat peste urechi, că doar cu astfel de biet *pardessus* băiețesc, el putuse să pună în cumpănă, măcar și ca simplă încercare, frumusețea și eleganța Arinei, cu Bergsonul și cu *magna ei cum laude* cu tot, ochii lui răspunseră șerpoaicei de circ, scurt și categoric: „Mai du-te dracului!” în vreme ce întoarse fața plictisit.

Mai concesiv însă, în capătul scării, pentru că, la urma urmei, pardesiul ăsta îi adusese dulcea revelație a divinei supărări, el mai aruncă o dată privirile înapoi, și figura fetei, care-l urmărea atentă, îl întîmpină cu neastăpînit cutremur al capului drăcesc și cu ochii închiși languros pe jumătate, în cercurile de-aici de departe, atît de negre, ale cearcănelor pătimașe. Numai că nu striga după dînsul: „Rămii, odorul meu...”

Că Mihnea ridică din umeri, mai nedumerit ca nicio dată în viața lui: „Asta e nebună curată!”

Era fericit, era extrem de fericit. Se potriveau toate atît de bine, și mai ales această supărare a lui Vevé, care tot timpul mesei nu-i adresă nici un fel de privire — invariabil încruntată asupra farfuriei — și această

rezervă a d-nei Balaman, care-l servea în tăcere, întrebându-l doar strictul necesar.

Se retrase deci la dînsul și începu să aștearnă avîntate rînduri către domnul Ștefan: „Dacă gazetele nu mi-ar fi luat înainte, sunt fericit să vă aduc eu vestea cea mare: sunt, sunt, sunt li-cen-ți-at!... După o matură strădanie, iată-mă, nu la limanul suferințelor, căci acum începe panta cea grea a doctoratului, cu care însă eu sper să mă joc — dar, după o muncă atît de intensă, iată-mă răsplătit întocmai după eforturile mele: nu numai trecut, nu numai albe, dar elogii...”

Se întrerupse și după o scurtă reflecție se muștră amarnic de greșeala pe care era s-o facă. Trebuie să fii nebun! Își spuse, să trezești în chipul ăsta bănuielele domnului Ștefan. Parcă el, săracul, elogii ar aștepta de la fiul său! Și-apoi în ziare nu se trec decît numele reușităților, fără nici o calificare. Mihnea șterse povestea cu elogiile, mulțumindu-se să adauge în loc, pentru orice eventualitate, ambiguitate: „și încă cum!” Apoi recopie scrisoarea, să fie fără ștersături, și trecu repede la planurile lui de viitor și mai cu seamă la doctoratul care forma obiectul principal al scrisorii, ale cărui cursuri le-a atacat din plin: „simt în mine o energie cum nici nu puteți bănuî, onorate domne Ștefan, și dumneata, coană Ecaterino”.

După ce termină cu cele mai tandre pupături și iscăli ca un ministru, ușa se deschise ca la comandă. Vevé înaintă spre el, dreaptă și dîrză, și întinse mîna spre scrisoare:

— Vreau să văd cui scrii dumneata și ce scrii anume?... Dar ar fi fost catastrofă curată să-i arate conținutul scrisorii. Îi mărturisi deci, ferind hîrtia departe, la spate, în vreme ce cu cealaltă mîină ținea pe Vevé în respect, că scrie tatălui său, explicîndu-i în succesul examenului...

— A, insuccesul? Să văd! pretinse Vevé categoric, bătînd din picior...

— Da, insuccesul... ce te uiți așa...?

...Însă scrisoarea mai conținea și alte amănunte familiare, pe care ei încă nu i le poate destăinui. În

orice caz, să fie sigură că acolo nici nu poate fi vorba de dînsa, întrucît nu era să-i aducă vestea de înșurat odată cu aceea a cădereii la licență. Astfel de lucruri se pregătesc pe îndelete și cu deosebită delicatețe. (Și demonstrîndu-i toate acestea cu tihnă și înțelepciune, se străduia să citească în fizionomia ei ce anume bănuială o adusesse încoace — or dacă nu fusese cumva de dimineată să vadă listele la facultate.)

Dar fără să lase să se înțeleagă nimic, Vevé ținea cu încăpăținare la al ei: „să văd, să văd”. Mihnea o îndepărtă cu brațul domol dar ferm: hotărît lucru, nu poate să-i arate, cel puțin deocamdată, anume argumente de ordin strict familial, care, speră el, l-ar putea determina pe domnul Ștefan să nu-i reteze pensia, invitîndu-l să-și reia preparatul în pacea din orașul natal.

— Ceea ce cred că nu ți-ar conveni nici dumitale...

— Nu pleci de-aici pînă nu văd și eu scrisoarea...

— Mai bine o rup, dacă e p-asa, schiță Mihnea un gest hotărît... Și-n gîndu-i își spuse cu convingere: să știi că nebuna a fost la facultate...

Dar Vevé îi apucă brațul cu strășnicie:

— Să nu mă minți pe mine că-i „scriu tatei”! șuieră ea printre dinți...

— A... te îndoiești de asta! respiră el ușurat, dar încă bănuielnic. Îți jur că tatei...

— Atunci te rog să faci adresa în fața mea...

— A... foarte bine...

Mihnea vîrî scrisoarea, tot cam pe departe, în plic și făcu adresa: ea-i urmări mersul condeiului peste umăr.

— Lipește...

Mihnea lipi...

— Am s-o duc eu la cutie...

— Asta nu...

— A... va să zică era destinată altcuiva, domnule! țipă ea asurzitor, smulgîndu-i-o dintr-o mișcare dibace și neașteptată.

— Vevé, n-ai s-o citești! răgi repezindu-se la dînsa, dar fata și deschisese ușa și se năpustise pe săliță, strigînd pe doamna Balaman...

O prinse tocmai când sosea aceasta, dar Vevé o aruncă doamnei Balaman:

— Mamă, să nu i-o dai, mamă, l-am prins, mamă!...

Rupe-o repede, mamă, și vezi cui vrea s-o scrie...

5 Adresa e prefăcută, mamă...

Mihnea împinse pe Vevé și se apropie grav și hotărît de doamna Balaman. Dar Vevé îi sări în spate:

— Desfă-o și citește-o, mamă...

10 — Dar înțelegei odată că e scrisă tatei! răcni Mihnea scuturîndu-se zadarnic de povara din spate. Doamnă, dacă o desfaci, eu părăsesc imediat această casă...

— Spune cui ai scris-o, șuieră Vevé în ureche.

— Tatei, am spus...

— Atunci dă-mi-o s-o duc eu la cutie...

15 — N-am încredere.

— N-am nici eu... Mamă, adu-mi mantoul și șoșonii...

Doamna Balaman dispăru ca fulgerul. Mihnea se urni după dînsa, în cărucă cu toată povara lui Vevé, care trăgea disperată de dînsul și se proptea în tocurele pantofilor, să-l întîrzie. Își făcură astfel intrarea în antreu. Doamna Balaman ridică scrisoarea pentru a-i arăta lui Mihnea că n-a deschis-o; în schimb îl obligă să aștepte pînă se va îmbrăca Vevé, și să meargă 25 amîndoi la cutie. Și Mihnea acceptă desigur; plecară deci amîndoi, spionîndu-se cu coada ochiului: el cu teamă să n-o desfacă deodată, ea să nu i-o smulgă pe neașteptate. Și cînd ajunseră la cutie, Vevé o înfipse prin clapele de metal ale deschizăturii cu icnet satisfăcut de răutate.

30 — Și-acum să vedem ce-o să-ți răspundă tata la scrisorile dumatiale de amor...

Mihnea se simți iar fericit. Rîse de teama ei tot timpul, și ea îi răspunse la fel, bătîndu-și joc de dînsul, 35 dacă-și închipuia c-o să-i dea drumul de-acasă ca să ceară la poștă restituirea scrisorii. Totuși, pe tot drumul, înălță capul fericită spre ferestrele vecinilor, pe care-i știa la pîndă, după perdele. Dar în antreu, cînd el o apucă de mîină și voi s-o atragă spre camera lor, ea reluă 40 figura ei de hurie și-l respinse cu nemărginit dispreț.

La facultate, domnișoara Arina îi întoarse, mai multe zile în șir, capul, ba chiar și spatele. Cînd, involuntar, ochii li se întîlneau totuși, ea făcea o mină atît de dezgustată că Mihnea începu să se îngrijoreze și să 5 regrete amarnic flirtul lui strategic de acum cîtva timp. Odată, cele două fete riseră atît de disprețuitor, măsurîndu-l din ungherul în care se postaseră, încît se simți pierdut. Mai rămăsese acum, ceea ce tocmai se întîmpla, să vină Mih. și să-i bată capul cu hîrțuiala tăiușului de 10 fereastră a ironiilor lui.

— Și zi așa, coane Mihneo, uitase ăla ce-a scris în carte... Ei, cum ai băgat dumneata de seamă, coane Mihneo... mare duhliu mai ești...

15 — Îmi pare rău, coane Mih. De cînd am dat eu licența, cred că mi-o fi îngăduit să uit fleacurile ăstea... Dar șopteau băieții din jurul meu...

— Nu cumva oi fi auzit dumneata greșit...

— E... coane Mih....

20 Și conul Mih. se prăpădea de rîs, rotîndu-și ochii, ei înșiși parcă pistruiți asemeni feței, prin roatele suprapuse ale ochelarilor, și bătîndu-l pe umăr, cu prea covîrșitoare simpatie, ca să nu pară de-a dreptul luătoare în rîs.

25 — Ia ascultă, mi se pare c-ai dat cam de mult licența aia... iacă, ai să vezi cît de greu o să-ți vie la doctorat...

Iar profeția asta i-o făcea cu un aer prea serios, și brusc curmat din veselia de acum cîteva secunde, ca Mihnea să nu simtă cum începe să-și iasă din sărute. 30 Un moment numai, privirea lui se rătăci spre cele două fete, pentru a judeca, după depărtarea lor, tonul cu care tocmai avea de gînd să astîmpere puțin elanul acestui june cam obrăznicel și tipicar, de care acum nu mai avea nici o nevoie. Dar, minune a minunelor! 35 Arina și tovarășa ei se uitau acum la el, cu niște ochi, Dumnezeule mare, cu niște ochi!... Admirație și simpatie erau în ochii lor, pentru dînsul și, desigur... pentru găliganul ăsta de Mih., a cărui volubilă prezență alăturată săvîrșise — Mihnea putu cîntări lucrurile 40 dintr-o aruncătură de ochi — miracolul. Și-n vreme ce se simțea astfel contemplat, în compania celui mai emi-

5 nent student din universitate, Mihnea înghițea cu
zîmbetul calin și chiar cu mare rîs de satisfacție bătaia
de joc a partenerului său. Abia putu să-i domolească
verva și să-i atragă atenția spre cele două fete, pe care
10 Mih. îndată le salută, trimițându-le și primind la rîndu-i,
de la amîndouă, zîmbete prietenești. Mihnea îl
întrebă acum de cea mai mică, dar Mih., care de bună
seamă numai asta nu-și aducea aminte, că-i mai spusese
odată numele Arinei, îi dădu lămuriri complete
15 despre amîndouă:

— Cea mai mică, adică mai scundă, că e mai mare
de vîrstă, Maricica Gheorghiadă, asistentă la Teoria
cunoașterii!...

— Teoria cunoașterii?...

15 — Da, și Psihologie... studentă eminentă; și-a
luat doctoratul cu o teză care a făcut vîlvă: *Teoriile
evidenței și eroarei în filosofiiile cartesiană și postcarte-*
siană...

20 — A... ha... gemu Mihnea... socotind în gînd:
„Psihologia... și Teoria cunoașterii... Hm... pe-
semne că asta o fi Logica“...

25 — Iar cealaltă, Velovan Arina, fată foarte frumoasă,
fină, spirituală, acidă, nu și-a trecut încă teza la doctorat,
dar e și ea asistentă, de anul ăsta... la Istoria
filosofiei...

— A... ha... zi, cea dintîi la Logică și Psihologie...
asistentă, încercă el într-o doară să se lămurească
măcar asupra primei nedumeriri.

30 — Da, la Motru. Vrei s-o cunoști? Uite, chiar
mi-a făcut semn să mă apropiu domnișoara Velovan...
Îmi permiți, te rog...

Și Mih. se precipită într-acolo, vîslind din șoldurile
noduroase, parcă lipite anume pe corpul-i lunguiet...

35 Mihnea rămase aiurit un moment, apoi pași spre
ieșire, șoptind: „Teoriile evidenței și eroarei carte-
siană și postcartesiană, adică de la Descartes... și
pînă azi... asta a văzut-o și-n Faguet... dar teoria
eroarei? trebuie, trebuie să fie ceva în Fouillée...“

40 Și se topi nenorocit printre grupurile zgomotoase,
reconstituind cu imaginația ravagiile ce le va fi făcînd
tăiușul de fereștrău al spiritelor lui Mih. pe socoteala

nemernicei lui persoane, pe care neașteptata conver-
sație cu dînsul abia o redresase în mintea celor două
fete. De ajuns să le fi povestit întîmplările cu Civilul
și cu examenul celălalt, la ce dracu a mai fost, ca să-l
5 rădă definitiv din gîndul lor, adică — totuna — de pe
suprafața pămîntului.

10 Și buimac, de parcă abia s-ar fi deșteptat după o
strașnică lovitură în cap, sau după un chef, cu rachiu
de mintă și cu ceapă cu mămăligă, ca odată la o vie,
cînd o furtună năprasnică rupsesse orice comunicație
între vîrfurile dealului și restul lumii, luă loc în tramvai,
cerînd bilet, cu resemnare, spre domiciliu-i cvasi-
conjugat.

15 Trei zile nu mai dădu pe la facultate, și poate n-ar
mai fi dat încă și mai mult, dacă Mih. nu l-ar fi strigat
pe bulevard și nu s-ar fi îndreptat rîzător spre dînsul,
făcînd semn de așteptare grupului de vîlăjani ca și
dînsul, în costum național, în mijlocul căruia se găsea:

20 — Bine, domnule, unde te-ai vîrît atunci, te-am
căutat toată Universitatea... vreau fetele să te cu-
noască... le-am spus că ești vărul meu, că ți-ai luat
licența în drept mai de mult, că ai urmat și doctoratul
și că acum prepari o teză cu o temă filosofico-juridică...
25 un anume domeniu al dreptului privit din unghiul
unor considerații filosofice personale... Nu le-am dat
mai multe amănunte, pentru a te lăsa pe dumneata să
brodezi apoi în voie, după ce te puneam, evident, în
cunoștință cu ce debitasem pe socoteala dumatăle...
30 Cred că nu te superi că te-am dat drept văr al meu...
în schimb, te-am prezentat ca pe-un veritabil exemplu
și stimulent al ambițiunilor mele intelectuale și-un
periculos rival în discuții... În sfîrșit, te-am făcut
atît de curios în ochii lor... Știi, Arinei îi cam plac
băieții fercheși, cu condiția să fie și inteligenți... și
35 invers... Numai de un fel, nu admite.

— Lasă asta, ccane Mih. Mai bine, spune drept,
ce le-ai spus...

— Pe onoare îți declar că alceva nu le-am spus
nimic...

40 — Nu le-ai spus dumneata de Civil?

— Ba da... cum să nu... Că ai asistat la examenele mele, că ai zeflemisit puțin pe profesorul de Civil pe care l-ai încurcat în niște ițe juridice, de a rămas ăla cu gura căscată, iar pe celălalt, că l-ai prins în flagrant delict de ignoranță, dovedită cu propriile lui cărți...

Mihnea își înfipse dinții în buza de jos, suferind cu abnegație. Își potoli pofta, care-i venea din toate ungherele sufletului, să pocnească pe umilul său binefăcător cu o înjurătură mare, lată și românească, drept în lumina ochilor. Se mulțumi numai să ridă nepăsător, pentru a-i lua măcar posibilitatea oricărei satisfacții, în fața vreunui colț de slăbiciune rău simulat.

— Zi, mi-o făcuși, cum văd eu... Mă aranjași, cum s-ar zice... De, îmi pare foarte rău... mi-ar fi plăcut înălțuța aceea, domnișoara Velovan... Dar nici prietena ei mică, zău că nu lasă de dorit... își ascunse el repede preferința, pentru a nu lăsa vreun pic de bănuială în ochii căscați excesiv prin ochelari.

Dar Mih. glăsui cu toată seriozitatea:

— Nu înțeleg... cum zici că te-am lucrat... Eu tocmai te-am prezentat în ochii lor în culorile cele mai vii cu putință; de exteriorul și de eleganța dumitale cred că nu mai era nevoie să adaug nici o vorbă.

— Bate-ți, bate-ți joc de mine înainte.

— E... dă-o încolo de treabă, coane Mihneo... Păi, va să zică, eu te ridic în slăvi și dumneata... Pentru că de exteriorul dumitale, ce era să le mai spun eu lor? În privința asta domnișoara Velovan părea să aibe o convingere extrem de favorabilă... Am înțeles atunci că sarcina mea se mărginea doar să te prezint din punctul celălalt de vedere, lăuntric. Îți dau cuvîntul meu, o clipă nu m-am gândit să fac nici cea mai neînsemnată ironie la adresa dumitale. Ce dracu, mi-ești cît se poate de simpatic... Mai ales cînd m-am convins că, într-adevăr, nu ești agent de partide și mi-ai arătat atîta dragoste numai din potrivirea numelui nostru. Ei bine, drept aceea, dacă-ți place cu adevărat vreuna din ele, o să-mi fii recunoscător toată viața de chipul desăvîrșit în care te-am înfățișat, și din punct de vedere intelectual și sufletesc, în ochii

lor: un gentleman desăvîrșit, un dialectician de mîna întâi, un spirit acid și de-o rafinată cultură.

— Merçi, ca pe urmă, din contrastul ce-ar fi rezultat din prezentarea mea reală, dumneata să te fi amuzat în toată voia inimei... Iată de ce am avut grijă s-o șterg la vreme...

Și Mihnea rîse cu tărie, să-i arate că puțin se sinchisește de stratagemele sale și de faptul că a scăpat o cunoștință feminină, două, mai puțin...

— Ia uită-te la dumnealui... Îmi pare rău, coane Mihneo... Se poate să crezi altfel de dumneata?... Atunci dă-mi voie să te contrazic eu și să-ți declar că dumneata nu faci chiar o astfel de impresie, pe cît îți închipui... Dumneata ești un modest!...

Mihnea era cît pe-acî să-l întrebe îngrijorat: „Ascultă, vorbești serios?” dar rîsul acela al ochilor, pe care ochelarii îi exagerau într-un contrast atît de izbitor cu șartul și gravitatea vorbirei, îl făcu să schimbe nămaidecît în glumă, mulțumind lui Dumnezeu că nu s-a făcut complect de rîs, cu o astfel de scăpare de sine:

— Nu mai spune!... Mai bine să lăsăm asta... încercă el să întoarcă astfel conversația, încît celălalt să pară acum cel încurcat și năucit de neputința sesi-zărei adevărului adevărat: și ia răspunde aici... ce te face să crezi că n-am venit la dumneata trimis de-un club anume?... hm... ia să vedem, bănuiești care...

Mih. își îndoi de haz, într-o parte și într-alta, trestia trupului său lung și subțire:

— Lasă, coane Mihneo... am primit din partea tuturor partidelor cîte-un *éclairneur*... așa că toate s-au epuizat, pentru dumneata n-a mai rămas nici unul...

— Dar dacă... totuși... unul din ele a trimis... doi *éclairneur*-i.

— Ce tot vorbești dumneata?... mi-au trimis niște tipi... dumneata ești un băiat simpatic și cam sentimental... pe cînd ăia erau niște ditamai escroci, mă nene...

— E, și... dacă mi-e permis să întreb, care a fost oare cîștigătorul lozului fericit?...

— Poți să fii sigur că nici unul... Unul singur era cît pe aci să mă ametească... dar mi-am dat seama

la vreme ca să mă scutur de ispită... L-am trimis și pe el îndată la plimbare ca pe toți ceilalți, cu toate promisiunile aurite. Și cu asta am făcut cea mai bună școală pe care o puteam face. Sunt călit acum. Nu s-a născut ăla care să se poată mândri că o să izbutască să mă încinte! Își tremură Mih. capul și corpul cu îngîmfare și cerbicie...

— Zău? făcu Mihnea mucalit și satisfăcut că găsisese spărtura de care avea nevoie pentru a-și lua revanșa...

Căci într-adevăr ochii celuiilalt se aprinseseră iar de mînie gravă, ca în momentele cvasitragice ale cunoștinței lor.

— Ei da! răspunse el brutal și sec, de parcă ar fi lăsat să cadă un capac de metal dur și detunător. Avem noi altceva în gînd, noi, generația asta care vă urmează pe dumneavoastră, se aprinse el de retorism și înversurare. Noi vrem să construim, să reconstruim țara asta, pe care au distrămat-o politicianismul, bizantinismul și rapacitatea oamenilor de afaceri. Și te rog să nu te uiți la mine ca la un vînturător de vorbe din ăia cari v-au amețit pe dumneavoastră cei din generația războiului...

Mihnea, văzînd într-adevăr că nu mai era de glumit cu omul ăsta, coborî puțin intimidat de trecătorii, cari priveau nedumeriți încoace, fitilul luminei ochilor lui.

— Noi trecem de-a dreptul la fapte. Vezi pe băieții ăia, de acolo, care mă așteaptă, în vreme ce eu pierd vremea cu dumneata să-ți vorbesc de domnișoare? — scrișni de remușcare glasul lui cuprins de flacără vie. Băieții ăia îmbrăcați național?... Ei sunt trimeșii Iașului și cu ei vom pleca, primele echipe bucureștene, ca să dăm ajutor la ridicarea primei noastre opere constructive.

Mihnea păru că depune interes, mai mult pentru a intra în voia acestei subite minii și a face pe partener să scoboare puțin glasul. Și dorința i se împlini, căci Mih. se alătură de el cu glas coborît și grav:

— Vezi brațele astea? își trase el pe cît putu minile spre coate. Ei bine, brațele astea, poimîine, se vor înfige în moloz și vor frămînta pămîntul ca să scoată

cărămizi. Vom face pe salohorii și pe zidarii; și vom clădi, pentru generațiile care urmează, căminul pe care statul nu vrea să-l clădească...

Mihnea părea că se minunează, dar el încă nu era edificat dacă i se vorbește în sens simbolic; pe urmă, rămînînd la această impresie, își reținu orice gest și orice semn al feței, care ar putea întări și mai mult pe acest trîncănitor de vorbe goale, care s-a aprins peste fire. Dar din restul cuvintelor celuiilalt înțelese mai apoi că era vorba de ceva real, o hotărîre curată de abnegație și de muncă îndîrjită, începînd de la moloz și cărămizi...

Mihnea privi aiurit spre convorbitor. Așa ceva chiar că nu i-ar fi trăsînt în minte, oricîte asociații de idei i-ar fi cutreierat capul lui de orășan român, în orice sens ar fi vrut. Nu-și putu deci reține această fatală scăpare:

— Bine, domnule, d-aia ai luat dumneata atîtea licențe, *magna cum laude*, ca să faci cărămizi...?

Regretă însă vaga ironie, crezînd că Mih. va izbucni iar în repede la aprindere. Dar acestuia se păru că-i face plăcere amintirea licențelor, considerabil unghi de perspectivă pentru aprecierea aportului și sacrificiului său personal, în curioasa întreprindere, crîncenă și uluitoare.

— Da, și din cărămizi, case... confirmă el. Noi zidim real, nu simbolic, ca ăi cu șorțul și mistria, reveni el fatal la statornica lui obsesie: francmasoneria internațională.

Dar Mihnea deveni acum curios; cazul îl interesa ca un lucru cu totul neașteptat, de care nu știa încă dacă să faci haz sau să te uimești.

— Bine, coane Mih., își arată el nedumerirea. Dar ca să faci o casă trebuie, întîi, un loc...

— Există, s-au găsit oameni de bine ca să ni-l dea...

— Trebuie apoi un plan...

— Există: sunt printre noi eminenti arhitecți și ingineri... tot *magna cum laude* ca și mine... și cari, după ce au predat planurile, luă el vorba pe care o ghici pe buzele mișcătoare ale lui Mihnea, apucă mistria și hîrlețul și se fac zidari și salahori tot ca și mine...

Zîmbetul lui Mih. încremeni pe buze...

— Bine, dar mai trebuie un deviz, parale...

— Loc pentru cărămizi avem; ni l-a oferit cineva în schimbul mînei noastre de lucru; să-i facem și lui tot atîtea cărămizi cît ne trebuie nouă. Instrumente s-au găsit ușor... încolo, nu mai rămîne decît entuziasmul și putere tînără de muncă, pe care, cred că nu te îndoiești, le posedăm bișag... rîse fericit Mih., luîndu-și apoi adio, fericit c-a putut impresiona pe acest tip de Calea Victoriei.

— Rămii cu bine, verișoare, rămii la domnișoarele dumitale, îți cedăm tot locul... noi ne ducem... să începem.

Și-i făcu, îndepărtîndu-se, semnul urărei de noroc.

În cele din urmă, Mihnea rămase tot nedumerit, dacă băiatul ăsta cu nume asemănător nu-și bătuse crunt joc de dînsul cu asemenea prăpăstii. În definitiv, în privința căminului și salahoriei, n-ar fi avut nimic de spus dacă ar fi fost într-adevăr o păcăleală; ducă-se dracului de Băiatu Mih., cu glumele lui fantastice cu tot! Dacă ar fi știut și el, la rîndu-i, pentru care glumă și mai fantastică i-a servit cu numele, chiar că nu s-ar felicita prea mult de imaginația lui. Dar rămîne punctul no. 2: fetele! Ce va fi spus el fetelor? L-a beștelit în fața lor de i-a închis acum orice porțiță de apropiere; sau l-a lăudat într-adevăr, cum spune, dar prea vădit exagerat, ca fetele să nu dorească a-l cunoaște pentru a avea într-însul un minunat subiect de amuzament? Din cînd în cînd Mihnea mai pune și posibilitatea de-a treia înainte, și anume că Mih. va fi vorbit de dînsul fără nici o intenție de batjocoră și va fi întăritat într-adevăr curiozitatea Arinei și dorul de a-l cunoaște. Dar i-e de ajuns să-și amintească de povestea cu căminul, ca să ridice îndată umerii „a restrînge“: „Aș, și-a bătut joc de mine, ticălosul!“

Din pricina acestei triple nedumeriri, Mihnea și-a întrerupt provizoriu vizitele la Universitate; dacă într-adevăr își bătuse joc de dînsul, lucrul se va vedea îndată, după expresia pe care o va lua chipul Arinei, cînd se vor reîntîlni; însă dacă această expresie avea

să fie a sarcasmului și-a rîsului batjocoritor, măcar trecerea timpului să atenueze, cît de cît, insuportabila sentință. Dacă, dimpotrivă, fata îl va întîmpina cu totul altfel de sentimente, zgrăvite pe fața ei, cu plăcerea revederii și cu bucuria dorinței de prietenie, apoi acestea vor crește cu atît mai mult, cu cît timpul va săpa un mai adînc interval între ultima și viitoarea întîlnire a ochilor lor. Pînă atunci el va mai avea răgaz să reia puțin măcar *Inițierile* ălea și chiar să înceapă la *Istoria* lui Fouillée, unde, la capitolul Descartes, găsise într-adevăr aliniatul acesta: „Regula evidenței și teoria eroarei“, care-l umpluse de înfricoșare și respect pentru ochii vineți ai Maricicăi și pentru influența considerabilă ce părea s-o aibe asupra prieteniei ei.

Deci Mihnea întreprinse înverșunate studii filosofice. Cînd întoarse ultima pagină a *Inițierilor* își aminti de un moto de pe cartea de solfegii a bunului său dascăl de muzică de la liceul din Craiova, Elie Mihăilescu, singurul profesor care-l iubise într-adevăr și care-i prezicea viitor mare, nu atît pentru vocea-i caldă, cît pentru priceperea și instinctu-i muzical: „Repetiția e mama învățăturei“. Mihnea nu repetase niciodată la muzică pentru că n-avusese nevoie; de aceea nici nu prea pricepuse el ce rost avea acest moto pe-o carte de solfegii. Dar acum, cu volumașul filosofic complet terminat și pe trei sferturi încă nestatornic în minte, părintescul sfat rămas de la iubitul lui profesor i se înfipse în creier, limpezit de orice echivoc și puternic ca un comandament. Totuși, răsfoind în îndoială pe Fouillée, mirajul cuvintelor, de-o sonoritate gravă pentru el, care designau capitole și subîmpărțiri ca: dialectica acțiunilor, teoria ideilor, teoria iubirii de bine, probabilismul, scepticismul empirist, regulile secundare ale metodei cartesiene, creațiunea continuată și providența — și altele la fel — îl speriară și-l umiliră ca pe orice ignorant; dar ca pe-un oltean vrednic ce era, îl asmuțiră să și le apropie cît mai curînd și să le stăpînească. Și astfel, cu primul volumaș încă nedigerat, el se avîntă prin pagini, care-l amuzară la început, dar care deveneau din ce în ce mai penibile, cu cît urcușul suia din greu prin succesiunea secolilor.

La un moment dat, Mihnea simți că urcă în neștire, fără să mai simtă nimic sub picioare. Era o veche impresie, pe care Dreptul roman i-o mai dăduse nu o singură dată. Disperat deci, închise cartea, o trânti furios și plecă grăbit la Universitate. Dacă e vorba să se apuce de treabă grea, cu repetiții și metodă, cel puțin să știe dacă va avea vreuna folos sau nu, de pe urma unei atît de imense sfortări. Însă nu întîlni nici pe Arina, nici pe Maricica, pentru a culege de pe chipul lor îndemnul de a aplica hotărît și tenace principiul maestrului de muzică; în schimb se interesă de povestea cu zidirea căminului de la Iași.

Primul pe care-l întrebă se uită la el înciudat și chiar cu un fir de zîmbet între buze:

— Nu știu, domnule, nimic, n-am auzit de așa ceva.

Evident că, în urma acestui eșec, care-l descurajă cu desăvîrșire, n-ar mai fi îndrăznit să se adreseze nimănui, dacă la ieșire nu și-ar fi încrucișat întîmplător drumul cu un băiat cu mapă, cu pălărie neagră și turtită, cu ȋtari naționali și cu șubă castanie. Se luă deci înapoi pe scară după el și-l opri sus, cerîndu-i scuze și explicîndu-i că e reporter la „Universul”. Atît îi trebui celui interpellat; și lui Mihnea îi crescîră ochii de fericire, aflînd că Mih. nu-i spusese bazaconii. Încît informatorul, văzînd iluminarea de pe fața lui Mihnea, îi scutură mîna voinicește, luîndu-și rămas bun, să nu piardă cursul:

— Să trăiești, măi frate, măi, îmi tresaltă inima de fericire, cînd mai întîlnesc în Bucureștiul ăsta stricat rumâni adevărați... D-apoi cum e numele dumitale?

— Băiatu... Mihnea Băiatu...

— Oi fi rudă cumva cu Băiatu Mihail, de la Brăila, unul din căpeteniile ncastre.

— Văr primar.

— D-apoi că se cunoaște! Ȃla e om mare și va fi și mai mare! D-apoi că să auzim de bine, cît mai curînd cu putință, măi frățioare întru Cristos, și-n sîngele românesc...

Ieși Mihnea ca dus de unde fermecate; privind cu dispreț la toți indivizii cu cari se întîlnea pe scară, eleganți ca și el, ȋșnind încoace de afară, din tumultul

Bucureștilor stricați. Ce știu ei, mă nene, de frămîntarea cea nouă a tineretului! Îi consideră el pe toți cu profundă scîrbă, amintindu-și de aerul poznaș al primului întrebător de adineaori.

Iar în după-masa aceleiași zile, primi și confirmarea cealaltă. Întîi întîlni pe Maricica, grăbită spre ora maestrului; ea-i revelă îndată adevărul adevărat, așa că expresia de pe figura Arinei, cînd o reîntîlni și pe dînsa, nici nu mai fu o surprindere. Pe urmă amîndouă fetele îi tăiară calea de mai multe ori, scurtînd vădit amplitudinile drumului de-o parte și de alta a punctului de încrucișare. Victoria era deci totală. Puțin îi lipsi lui Mihnea să-și ridice gambeta și să aștepte răspunsul lor la salut, apoi să înainteze. Sîngele lui violent și fără preget îi dădu chiar ghes s-o facă, la un moment dat, cînd deodată îi răsună în urechi, ca un apel al conștiinței, aceste cuvinte teribile, care-i paralizază orice putere a voinței: „Regulile evidenței și teoria eroarei!” Ca Mefisto, la vederea crucei, ametit de cele două prezențe, Mihnea se îndepărtă zîmbind, ca o enigmă indescifrabilă, din depărtare, fetelor, complect nedumerite dar și îndîrjite. Într-adevăr, gîndi Mihnea, pentru ele rămîne aceeași explicație a ezitărilor lui, care concordă de minune și cu informațiile date de Mih.: timiditatea excesivă a tinerilor adînc aplecați asupra studiilor. Incidentul cu mica zvăpăiată, care-i veni apoi în memorie, și supărarea de atunci a Arinei, fu pentru el siguranță și indiciu că fetele vor redubla pe viitor eforturile lor de a-l cunoaște, dezlegîndu-i, printr-o bunăvoință și mai evidentă, curaju-i închircit de pandecte și teze de doctorat.

Mai rămîneau deci studiile:

Cu furie oarbă se repezi în astă seară Mihnea asupra *Inițierilor*. Tot bunul lui dascăl de demult era așadar cel care îl scotea din încurcătură: tot bunul lui sfat, mai tare decît cel mai ingenios sistem de pedagogie, îl va urma acum; și-l văzu pe profesor, mîngîindu-și mustățile scurte și negre, în timp ce da tonul: *sol, si, re, si, sol!*... *Hai-deți!* Va ceti deci *Inițierile* de trei ori, va reciti cu orice sfortări un tratat de logică și altul

de psihologie, de asemenea de trei ori pe fiecare, repri-
mînd cu strășnicie acest libertinaj al spiritului, care
s-a învățat numai cu lucruri ușor digerabile, totdeauna
noi, pline de senzații ieftine. Va ceti apoi de șase ori
5 *Istoria filosofiei* de Fouillée și-și va furniza chiar mîine
un *Larousse*, pe care să-l aibe lîngă dînsul pentru orice
eventualitate. Nici un cuvînt nou și neștiut nu va mai
fi lăsat decparte. În liceu era un elev destul de ono-
rabil, chiar la studii aride și lipsite de atracție. Dar
10 își va disciplina el această tinerețe exuberantă și acest
creier clocotind dcar de năzbîtii și imagini lascive.
Repetiția e mama învățături: Doamne, cum nu mi-ai
adus tu mai devreme în amintire această cu adevărat
mare înțelepciune!

15 Și ca o binefacere a cerului pentru această nobilă
strădanie a lui, a doua lectură a *Inițierilor* i se păru
din cale-afară de ușoară și plăcută. Mihnea dezlegă
lucruri, acum, care i se părură de-o simplitate uimi-
toare și dulce, deși la prima citanie, forțată, le socotise
20 adevărate rebusuri. Trîntit pe fotoliu, la gura sobei,
picior peste picior, el savura această sumară înșirare
a năzuințelor omenești spre aflarea marelui mister,
împletită cu și mai divină satisfacție că domeniul
înțelepciunii supreme pare să-l accepte sub vasta
25 boltă a templului, pe care pînă acum îl crezuse ermetic
și definitiv închis pentru dînsul. Auzi pașii săltăreți
ai lui Vevé prin antreu și binecuvîntă de asemeni
supărarea ei, care-l lăsa să cetească și să gîndească
în voie, să viseze și poate să pronunțe în vis numele
30 scump: Arina. Vevé, după întîmplarea cu scrisoarea,
îi adresa desigur cîte o vorbă la masă, dar mult cumpă-
nită și într-atît de rezervată, încît, cînd el vroia să pre-
schimbe converbirea în glumă, ea țuguia buzele și
strîmba din nas, în semn că deocamdată relațiile lor
35 nu se pot întinde decît pînă la cuvintele necesare și
banale. Ea trecea de mai multe ori pe săliță cînd el era
gata să se culce; și el o strigase nu o dată, invitînd-o
la dînsul, dar ea trecuse înainte fără nici măcar să răs-
pundă. Odată chiar deschisese larg ușa de la săliță,
40 tocmai în momentul cînd ea trecea pe-acolo, și mutește

îi făcuse un compliment adînc, invitînd-o larg, cu
amîndouă mîinile întinse spre odaia primelor iubiri;
dar ea îi întorsese pur și simplu spatele, de asemeni
fără să zică un cuvînt.

5 „Poate își închipuie că și astă-seară o să mă dau
la pantomime de-ăștia?” își spuse Mihnea rîzînd sin-
gur de sine și îmbrățișînd cu ochi prietenoși lumina
lămpii și spinările mlădioase ale flăcărilor din sobă.
Și scuturînd din umeri, ca să alunge astfel de gînduri
10 streine de scopul de acum al vieții lui, se afundă tot
mai adînc în somiera scîrșitoare a fotoliului de modă
veche și gustă cu plescăituri de limbă savoarea școa-
lei eleate. Dar pasul zvelt de afară persista să dea
plicticoase tîrcoale, oprindu-se uneori, pentru a lăsa
15 să se audă diverse zgomote de obiecte deplasate, do-
vedind că activitatea de acolo are un rost util și bine
determinat. Pentru Mihnea era însă agasant și dorin-
ța lui cea mai vie în momentul de față ar fi fost să
se termine odată.

20 Însă grozăvie a grozăviilor: ușa de la odaia lui
fu deschisă și domnișoara Vevé intră! Ea nu-i aruncă
nici o privire lui Mihnea, pentru a vedea stupoarea
și enervarea din ochii și de pe fața lui; ea merse pînă
la șifonieră, pe care o deschise, găsindu-și acolo mult
25 de treabă; Mihnea socoti că lucrul cel mai cuminte
e să nu-i dea atenție și să-și continue lectura. Vevé
închise ușa dulapului și mai făcu ceva la etajeră, mai
potrivi ceva pe măsuta de noapte. Pe urmă porni la
ușă și apucă mînerul. Mihnea citea adîncit și imper-
turbabil. Ea reînchise ușa, pe care abia o crăpase,
30 și se apropie de sobă, vîrî înăuntru un lemn și în-
chise ușulița; flacăra începu să duduie înăuntru. Era
o căldură destul de pronunțată în odaie, ea totuși
controlă olanele și exasperată de imobilitatea celui-
lalt îi aruncă o căutătură de ură și dispreț. Voi să
35 iasă acum pe săliță, smulgînd aproape ușa din țîțini,
dar apoi deodată o izbi la loc cu mare putere și zgo-
mot și, apropiindu-se de Mihnea, îi smulse cartea din
mîini, aruncînd-o pe podea. Apoi se apropie de măs-
40 ța de lîngă pat și gunguri ușor, așteptînd cu spatele
spre dînsul.

Mihnea se ridică în liniște, își culese cartea de jos și reveni la fotoliu, unde reîncepu citirea. Vevé, care la ridicarea lui se și grăbise să ia poziție de apărare, înșelată în așteptare, înaintă iar la dînsul cu pas hotărît, îi smulse iarăși cartea și iarăși o aruncă pe jos. Mihnea se sculă cu gest de plictiseală, o ridică din nou și reveni la fotoliu. Cînd jocul se repetă a treia oară, o avertiză calm, dar hotărît:

— Te rog să mă lași să citesc.

10 — Asta nu e carte de drept, îi răspunse ea înțepat.
— Nu te privește...

Dar cum se așează pe fotoliu, ea îi smulse cartea a patra cară, dar n-o mai aruncă.

— Dă-mi cartea! gemu el scos din sărite.

15 — O bag și-n foc dacă vreau...

Se repezi la ea și i-o luă, răsucindu-i mîna cu neascunsă cruzime. Lăcrămile durerii îi și înroșiră ochii, dar ea rîse superbă și rea:

— N-ai să citești...

20 — Voi citi...

— Și mîine n-ai s-o mai găsești.

— O să vedem noi.

— În foc cu toate cărțile care nu sunt de drept.

25 — Numai un idiot poate vorbi astfel. Nu vezi că e de filosofie...

— Prostii... Mai bine ți-ai prepara examenul la care ai căzut...

30 — Mai bine ți-ai vedea de examenele tele, din care n-ai dat nici unul de patru ani... Nu ți-e rușine să-ți fie...

— Eu nu vreau să mă fac profesoară... Am cu ce să trăiesc...

— Și eu am cu ce să trăiesc... și mă voi face avocat cînd voi vrea eu... Deocamdată citesc filosofie, 35 pentru că un om al *secolului de astăzi*, un om cu adevărat civilizat, trebuie să știe de toate. Numai timpotii au oroare de cărți, și nu numai că li e groază să pună mîna pe ele, dar și cînd le văd la alții, se reped și le smulg din mîini... și le aruncă pe jos... 40 Cartea, cel mai sfînt lucru pe care l-a făcut omul de

la începutul începuturilor și pînă acum! rosti convins Mihnea. Mă dezgusti!

5 Și se trînti atît de înverșunat în fotoliu că somiera trosni acum brusc și dărăpănat. Dar ea se repezi iarăși la carte, pe care el tocmai avu timp s-o ferească; ea îi rînji însă drept în mijlocul figurei, făcîndu-i necaz ca un copil nărăvit:

10 — Ba n-ai să citești... Ți-o voi smulge și ți-o voi arunca... Sunt timpotă, și ce? Așa vreau eu să fiu, timpotă, timpotă... și cartea ți-o voi arunca în foc...

Și aluneca împrejurul ca să i-o apuce...

El o îndepărtă, pînă la lungimea brațului, fierbînd...

15 — Troglodito, în viața ta n-ai să înțelegi o iotă din ce se scrie aci...

20 Și o privi cu atît de mult dispreț, că jignirea ei crescuse peste margini; dar în cadrul minței lui apăruse acum Arina și Maricica, și amîndouă aveau cîte o carte enormă în mîini. Iar în urechea lui răsună solemn și religios: „Regulile evidenței și teoria eroarei!” în vreme ce Arina își întoarse *lorgnon*-ul spre furibunda asta ciufulită și îmbrăcată sumar, care se înverșuna să distrugă sfînta inițiere în tainele eleaților, ale divinului Platon, ale aristotelismului, în filosofia cartesiană și postcartesiană, „tîmpito...”

25 — Îmi produci o scîrbă fără margini, îi aruncă în ochii stropii glasului său profund de indignat. Orice răbdare are o limită.

— Te pomenești că vrei să mă și bați...

30 — Să nu-ți pară de mirare...

— Ei bine, te las... dacă arunci singur cartea în foc... și te faci și tu tîmpit ca și mine...

35 Și profitînd de furioasa lui uimire, se năpusti asupra-i, apucă volumașul cu precizie de pisică în mișcare și dintr-un salt fu la gura sobei. Dar el îi înhăță brațul la timp, răsucindu-l și mai dureros ca adineaori și făcîndu-l să scape cartea. O repezi apoi în lături și cum ea revenea pusă pe luptă cruntă, o feri acoperind-o cu piciorul.

40 — Lovește-mă, îi șuieră ea în ochi, bravîndu-l. Și el o plesni cu putere peste obraz, făcînd-o să se în-

toarcă pe loc. Podidită de plîns, ea se îndreptă șovăind spre pat, în latul căruia se răsturnă, înăbușindu-și suspinele în așternuturi. El o privi cu ură, dar piciorul ei frumos se dezvelise iarăși pe deasupra genunchiului și suspinele ei înăbușite și exagerate o făceau să se cutremure ca-n spasmi, că el număra instinctiv zilele și nopțile de cînd a rămas despărțit de dînsa și de orice apropiere femeiască. Își ascunse deci cartea în buzunarul paltonului și se apropie de ea dușman și hotărît. Dar ca și cînd i-ar fi simțit prin aer intențiile, ea s-a și ridicat în poziție de apărare. Lupta a ținut, tot timpul, strînsă, înfundată și pe desperate. Răsufările li se amestecau scurte și grăbite: în cele din urmă a biruit-o și, răsturnată dedesubtu-i, ea l-a scuipat în ochi, suierîndu-i: „Brută!” Robust și stăpînitor el i-a apucat calm o șuviță zdravănă din păru-i zburlit și cu o smucitură violentă și-a adus-o la frunte să se șteargă.

Cînd a lăsat-o să plece, i-a spus doar atît:

— Dacă o singură pagină îmi lipsește din cărțile mele, am și făcut bagaje. Poți să întrebi pe domnul Vulpache, tatăl dumatilă no.1, dacă mai face atunci vreun ban scrisoarea din buzunarul dumnealui...

Vevé n-a întrebat nimic pe domnul Vulpache, desigur, și a doua zi, la întoarcerea de la Universitate, Mihnea și-a găsit toate cărțile intacte și la locul lor. Dar dușmănia fetei nu mai cunoștea potolire în ochii înfrinți și umiliți. Iar Mihnea își lua mesele calm, ca și cînd nimic nu s-ar fi întîmplat. Doamna Balaman își da și dînsa seamă de situație și se părea că tot spre fiica ei aruncă priviri intrigate. Se vedea bine că între ele avusese loc puțină discuție relativ la acest subiect... Dar, de bună seamă, fata îi interzisese mamei să se amestece, de vreme ce aceasta îi arunca din cînd în cînd priviri de neînțelegere, ridica din umeri și prelungea conversațiile cu Băiatu, care o trata cu multă atenție și excesivă delicatețe.

Ceea ce creștea înverșunarea lui Vevé pînă la intensă nervozitate și mici gesturi nesocotite. Trînteia șervetului exasperată și pleca de la masă pretextînd migrene,

grețuri sau nespunînd nimic. La început, doamna Balaman o urmărise înspăimîntată și Mihnea, care-și lua calm desertul, auzea răbufnituri de conversație violentă. Apoi doamna Balaman venise la dînsul:

— Dar bine, frate, ce-i între dumneavoastră?

— Exact ce știi și dumneata...

— N-a mai fost nimic altceva...

— Nimic. Iacă așa, nu mai dă pe la mine, abia de-mi vorbește... cum o vezi...

Și nici o vorbă de seara ultimei lor îmbrățișări, de care se pare că nici Vevé nu a deschis cuvînt. Madam Balaman ridică mîinile în sus în semn că nu mai înțelege nimic. Iar Mihnea își continuă liniștit viața de toate zilele. Oculurilor concentrice ale fetelor el știe să scape cu rară dar neofensatoare dibăcie. Dimpotrivă, intră acum la cursurile pe care le asistă Arina și-o învăluie tot timpul cu privirea lui mută, tristă, de adorare profundă, totală, religioasă. Astfel că Arina a trebuit să-și astîmpere marșurile ofensive și chiar zîmbetele-i îmbietoare; a început să-l privească și ea cu aceeași tandrețe melancolică și resemnată, dîndu-și seama că se află înaintea unui sentiment adevărat și de-un calibru neobișnuit, în vremurile astea de fulgerătoare cunoștinți și de trecătoare și mincinoase apropieri.

Dar planul lui Mihnea e limpede. Se apropie vacanța Paștelui. Va pleca deci acasă și-n tihna patriarhală a provinciei va da gata pe Fouillée. Cum să te prezinți astfel în fața fetei acesteia, domnule, care intervenea, ca savant și respectat arbitru, în toate discuțiile de seminar, la care venise și el cîteodată, făcînd pe Arina să se întrecă pe sine și el s-o aprobe cu un zîmbet discret și surprins, făcînd-o astfel vădit fericită, cu toate că *Inițierile* lui Faguet și *Psihologia* lui Găvănescu, pe care, iată, o terminase și pe aceea, nu-i ajutau să înțeleagă nici măcar a zecea parte din cele vorbite? Ignoranța, groaznică, în care și-a dat seama că se găsește, l-a făcut, la rîndu-i, și mai tiran în raporturile lui cu Vevé, pentru a o îndepărta și a o scribi și mai mult de dînsul. Într-o seară a apucat-o de mînă în antreu și a smucit-o brusc, împingînd-o spre camera lui. Fata, încremenită de îndrăzneală, i-a făcut față,

cu palmele, cu unghiile, cu dinții. Dar pentru că el era desigur mai tare, lupta a luat proporții: un scaun a căzut cu zgomot; ușa a plesnit cu răsunet de explozie. Ușa din față s-a deschis atunci îndată și capetele doamnei Balaman și al lui Vulpache și-au făcut la moment apariția...

— Dar asta ce mai e, maică, pentru numele lui Dumnezeu... făcea madam Balaman frîgîndu-și mîinile rugător.

Liberată, Vevé a trecut pe lîngă ei spre salonaș, fără să le răspundă un cuvînt. Iar Mihnea, îndată ce a trîntit ușa după dînsa, a trîntit și el pe-a lui după dînsul, fără să mai dea nici o explicație mamei desperate și tatălui no. 1.

Un scurt conciliabul a avut loc atunci în antreu între cei doi părinți; și cînd Vulpache a pătruns apoi la Mihnea ca să ceară și mai amănunțite lămuriri, un spectacol înfiorător i s-a prezentat ochilor lui vulturești: Mihnea împacheta de zor, trîntind fără a se emoționa de noul-venit cărți și rufe în geamantanul lui larg și ostentativ deschis pe masă. Să fi știut el domnul Vulpache cum se pricepe la împachetat Mihnea, cu ce îndemînare și mai ales cu ce discreție, ar fi înțeles la moment că aci nu poate fi vorba decît de o simplă demonstrație! Dar domnul Vulpache nu-i cunoștea acest talent și surpriza lui a fost atît de zgomotoasă, în-cît doamna Balaman, care îl aștepta afară, pentru ca apoi în comun să facă o vizită diplomatică și fetei lor, veni atrasă de tărăboi.

Mihnea s-a arătat intransigent. Nu mai înțelege cîtuși de puțin această situație: or este, or nu este soția lui...

— Bine, maică, dar nici nu v-ați cununat...

— De vreme ce a început așa...

Domnul Vulpache, om al justiției, a amintit îndată de scrisoare; dar Mihnea s-a arătat neînduplecat și i-a răspuns răspicat că e în stare să suporte toate consecințele.

— Pentru cum se poartă domnișoara dumneavoastră cu mine se admite și divorț, domnule Vulpache, că ești *magistrat* și știi prea bine; dar să scap de urmările unei

scrisori, care, or ce-o zice dumneata, n-are să fie mai tare decît un act de căsătorie...

Așa că magistratul Vulpache i-a acordat în sinea sa juridicește dreptate lui Mihnea, și omenește, secundat de madam Balaman, care urmărea pe fața amicului ei mersul gîndului acestuia, au căutat să împace cu toate vorbele bune pe Mihnea; i-au scos rufe din geamantan și i le-au pus în dulap, i-au aranjat iar vrafurile de cărți pe masă și pe etajeră și l-au asigurat că Vevé va deveni rezonabilă mai curînd decît s-ar putea aștepta.

Și într-adevăr, cîteva minute după ce a fost părăsit și de ei, iarăși a răzbătut pînă aici, prin uși și pereți, zvon de voci întăritate. Calmat și cu zîmbet de mulțumire, Mihnea începea acum, înfundat adînc în fotoliul de lîngă sobă, prima pagină din *Logica* lui Maiorescu. Și n-a întors de două ori foaia cînd valma tot mai crescîndă a vocilor a încetat brusc, pas hotărît a străbătut antreul și ușa odăii a fost repezită din țîțini și apoi plesnită înapoi cu cea mai necăjită vehemență. Vevé intrase, și fără să-i arunce nici o privire, cu fața congestionată, cu răsuflet abia scăpînd de sub presiunea indignărei, s-a dezbrăcat în mijlocul camerei, zvîrlind în scîrbă vestmintele cu piciorul și, rămînînd goală, s-a aruncat în pat cu un rînjit straniu, indecent și scîrbit de sine însăși, în același timp. Tot timpul nu s-a uitat la dînsul și-n pat s-a întors cu fața la perete. Dar Mihnea, deși nu mai înțelegea nimic din *Logica* lui Maiorescu, și cu toate că sîngele îl biciuia cu furie prin toate măduarele, întorcea foaie după foaie, cu interesul unuia care ar urmări deznodămîntul gradat al unui roman cu peripecii. Literile îi jucau pe dinaintea ochilor și totuși nu se mișca de aci; minutele treceau după minute. Și el tot nu se urnea din loc, ca și cînd nimic nu se întîmplase. Atunci veni pînă la el, dinspre pat, freamăt de cearcaferi și-apoi un susur unduios și trist... Vevé plîngea. Fără să se miște, Mihnea ciuli urechile; fata smuci atunci plapoma, acoperindu-se toată pentru a-și înăbuși suspinele. Dar plînsul fu cu neputință de oprit și multă vreme plapoma de mătase galbenă, plapoma ei de zestre, se ridică și se lăsă îm-

pinsă și readusă de frământările unui piept zbuciumat. Și Mihnea simți în suflet o boare caldă de duioșie... plînsul acela monoton și nestăpînit, înăbușit și totuși rezbucnind într-una în noi explozii de sughituri și suspine, și plapoma asta, pe care Vevé o scosese din dulapul lucrurilor ei de mireasă, în cinstea primei lor nopți de dragoste încuviințate, îi umeziră involuntar ochii. S-ar fi ridicat desigur s-o mîngîie, dacă tocmai atunci *lorgnon*-ul Arinei nu l-ar fi oprit la timp, căci frumusețea, pînă și cea mai dulce și mai angelică, e crudă și neînduplecată — și dacă timpanul lui n-ar fi vibrat de la sine de rostirea, din nevăzut și necunoscut, a fatalilor cuvinte: „Regulile evidenței și teoria eroarei“.

Astfel că rămase aci pînă hăt în noapte, ceva mai tîrziu decît după ce încetă plînsul înfrînt și umilit. Atunci se dezbracă pe îndelete, căscînd cu cruzime, intră alături de ea în caldul plapomei și beneficia de corpul ei inert, plictisit și somnuros, plictisit și somnuros el însuși, ca de un lucru.

Vevé rămase de acum în camera comună, dar ei erau acum mai străini decît oricînd altădată. Iar lui Mihnea planul despărțirii definitive i se zugrăvi și mai limpede în liniile pe care numai le schițase în minte, atunci cînd, sub dicteul lui Vulpache, alcătuisese scrisoarea de capitulare. Nu mai putea suporta atitudinea, din ce în ce mai obstinată în resemnarea și nepăsarea ei, a lui Vevé; ura împotriva lui nu era mai mare ca aceea pe care fata o arăta părinților. Zîmbetul ei straniu și străin părea că le-o spune franc: „Veți vedea în curînd cu cine aveți de-a face“. Din nefericire, cine putea citi acest zîmbet, în această familie, decît tot Mihnea care, înduioșat de biata copilă, îi da toată dreptatea și desigur, în respectul ei, ar fi și început de pe-acum preparativele actului suprem, dacă Paștele, tîrziu în anul acesta, nu și-ar fi trîmbițat în sfîrșit vestea sosirii lui pe cumpăna orizontului. Mihnea trebuia să plece deocamdată acasă — a dovedit-o din timp familiei Balaman și domnului Vulpache, cu o scrisoare, a cărei adresă, trasă cu condei subțiratec și feminin, a stîrnit

multă neliniște în sufletul celor doi mai vîrstnici; Vevé singură zîmbea profetic.

Cu toate astea, scrisoarea, de curînd sosită, multă neliniște a produs și-n sufletul lui Mihnea cînd, cu cîteva clipe înainte, o deschisese în fața familiei, toată în păr — ca un tribunal al inchiziției — și parcursesse primele rînduri: „toată lumea a întîmpinat cu bucurie vestea succesului tău, pe care tot orașul l-a cetit în ziare“; — scria copilului iubit coana Ecaterina — „numai intrigantul ăla de Gheorghiță i-a spus-o în față lui Ștefan, la club: „vezi, mă, să nu se fi dat el la jurnal!“ Asta ne-a pus cam mult pe gînduri, Mihule, și nu pe noi, care aveam încredere în cinstea ta, dar pe rude și pe toți din oraș, care acum își găsiseră de vorbit. Pînă ce m-am hotărît cu Ștefan și am făcut o carte poștală la secretariatul facultății, cum ne-a învățat Ionică al țatei Gheorghița Ghițoaicăi. Iar la săptămîină am și primit răspunsul...“ (prin toată familia Balaman plus tatăl no. 1 s-a iscat atunci un freamăt, numai la vederea singelui care i-a invadat fața și vinelor care i-au umflat fruntea lui Mihnea, ca unui pălit de congestie cerebrală)... „Bine, Mihneo, să nu ne scrii tu că ai trecut cu elogii... căci așa era în răspuns: Băiatu Mih., cu numărul matricol cutare, examenul al treilea, toate bilele albe cu elogii. Poate nici tu nu știai cum te-au calificat profesorii tăi, care, mă, mari oameni trebuie să fie, că vezi, n-au ținut seama că tu ai mai întîrziat cu examenele și te-au apreciat după talentul tău, care, știi tu, Mihule, de cînd ți-am spus eu care am crezut totdeauna în el că e mare... o mamă nu se înșală niciodată...“

Mihnea căzu jos pe fotoliu, răsuflînd adînc înainte de a continua restul poliloghiei.

— Tata... explică el familiei, care făcu un pas spre dînsul, mai puțin Vevé... îmi scrie mama... a fost grav bolnav... nu mi-au scris mai de demult ca să nu mă sperie... a avut 41 grade temperatură, 7 zile de-a rîndul; slavă Domnului însă că și-a revenit...; n-am ce face, trebuic să plec de Paști acasă... Bun-înțeles, liniști el familia, care nu știa ce cuvînt să înceapă mai întîi, de compătimire sau de grijă asupra

plecărei ăștia subite — bineînțeles nu-mi voi lua decât schimburi pe două săptămîni și două, trei cărți...

5 Fouillée era desigur printre aceste cărți, dar, în tot cursul vacanței, mai mult de șapte pagini n-a putut ceti Mihnea. Acum coana Ecaterina era aceea care-i smulgea cartea din mîna:

10 — Ia mai lasă, maică, cetitul, că ești burduf de carte. Acum te-ai pus pe-o ureche... Ai venit aicea ca să-mi stai ca pustnicii în casă?... Aici n-ai voie decât să mănînci, să bei și să faci vizite... uite, toate fetele abia te-așteaptă...

15 În mai multe rînduri, Mihnea a șovăit să-i destăinuiască iubirea lui pentru Arina; îi sta pe buze și totuși s-a răzgîndit. Cum i-ar explica doară ezitarea asta de atîta lungă durată de a încerca s-o cunoască: s-o dea drept sfiiciune sau tactică de cuceritor?... Să-i spună că abia acum, în urmă, a remarcat-o... Pentru chipul cum vedea că înfloreste în inima lui această adevărată iubire, orice escamotare a adevărului i se

20 părea jignitoare și stupidă. Deci renunță să mai deschidă vorba; îi va spune mai târziu că a iubit-o mult timp în tăcere.

În schimb, nu termină nici *Logica* lui Maiorescu, dar ca să mai treacă de primele șapte pagini din Fouillée,

25 pe care-l împărțise, pentru a-l lua în piept din scurt, în atîtea pagine pe zi lectură!

Considerabilul său succes universitar îi fu desigur fatal. Scrisoarea decanatului — Dumnezeu să-l țină pe ăla care răspunsese în pripă, fără să mai cerceteze și fișele veteranilor sau să intre în amănunte asupra

30 situației geografice a matriculaților — circulase din mîna în mîna și din casă în casă. Pînă și domnu Gheorghită, întîlnindu-l, lăsă șfichiul ironiei lui necruțătoare departe și, cu toate că mai în vîrstă cu treizeci

35 de ani, salută cu afectat respect, așa cum făcea dumnea-lui față de toți pe care-i avea în simpatie, și-l îmbrățișă zgomotos în mijlocul clubului — nu fără a improșa măcar două, trei din săgețile lui spre tinerii ceilalți de față, cari ar fi de dorit să dovedească, de asemeni,

că știu a mînuî cartea: a de la facultate, nu a de la club, cu același talent ca și tacul.

Mai trebui apoi Mihnea să facă față la cîteva che-furi senzaționale în tîrg, cari pentru toți acești orășeni

5 pașnici și viticoli își avură nu numai scuza, dar legiti-marea lor potrivit cu victoria reputată. Iar în tot timpul acestor două săptămîni, vizitele curseră droaie în casa domnului Ștefan; și în serile de denii, în biserica principală a tîrgului, Mihnea, care era încoronat,

10 dinainte, tipul de frumusețe masculină al tîrgului, fu acum subiectul admirației integrale al suflărei feme-nine, fără deosebire de culoarea politică a familiei.

În schimbul slabului bagaj filosofic cu care se reîntoarcea, reveni însă la București cu *portefeuille*-ul

15 supraîncărcat atît de daniile cele noi ale domnului Ștefan, cît și de economiile firesc făcute stînd la madam Balaman. Astfel că din punct de vedere economic era nu se poate mai pregătit ca să înceapă războiul de independență.

20 După ce primi deci surînsul de bună revedere și binecuvîntare tandră a ochilor Arinei, porni cu pas vitelesc să ia contact cu Dumitru, care de la război nu mai dădea vacanțele prin orășelu-i natal, unde, dealtminteri, familia lui abia mai lăsase depărtate

25 urme; iar partea lui de moștenire fusese lichidată demult. Veni, chipurile, să-i mai aducă noutăți din locul de baștină, dar Dumitru le asculta cu prea vădită lipsă de interes. Altceva părea că-l rumegă pe el înă-untru, și Mihnea, care tocmai se pregătea să intre în

30 subiectul adevărat al scopului venirii lui încoace, rămase fericit surprins cînd celălalt îi ceru scuze că vrea să-l întrebă un lucru *puțin cam intim*, și anume dacă doarme *propriu-zis* în fiecare noapte cu studenta lui, în aceeași cameră, sau aceea îl vizitează doar din

35 cînd în cînd...

Cu intuiție genială în materie, Mihnea ghici unde vrea să bată scumpul său amic și-n loc să sară în sus și să-l ia de gît, destăinuindu-i că motivul acestei vizite a fost tocmai să-i ceară o neprețuită alianță în lupta

40 lui de liberare, deveni circumspect și întoarse între-barea rece și sec:

— În definitiv, ce te interesează pe tine lucruri care nu te privesc...?

5 Dumitru își ceru iarăși iertăciune pentru indiscreție, însă Mihnea insistă să-i dea explicația *curioasei* lui
10 întrebări. Și explicația nu putu desigur să fie alta decât cea pe care o aștepta Mihnea. Scumpul lui prieten rămăsese puțin în urmă cu chiria, vreo trei
15 luni, și cu toate că avea cu ce s-o plătească... „dar înțelegi tu, Mihule, aș dori să gust iarăși puțin din
10 *viața studențească*... vezi tu, mă băiete, — șopti el aruncînd cercetător ochii spre uși și ferestre — înainte
de război eram doar elev particular și știu c-am dus o viață de student față cu iubiții mei proprietari! Iar
15 acum cînd sunt student, cu carte la buzunar, măi Mihule, măi, nu e păcat să plătesc eu pe trei luni de
15 zile...? Dar de, dacă nu se poate, nu se poate... în afară de tine eu n-am pe nimeni care să mă primească
vreo trei, patru zile, pînă îmi găsesc odaie nouă... iar pe tine nu pot să te deranjez din dulcele tău cuib...
20 La hotel iarăși, nu e nici o afacere în ziua de astăzi: trei, patru zile de hotel e cît aș plăti aci pe două luni, am calculat eu... Nu-mi rămîne, vai, dragă Mihule,
decît să mă achit conștiincios, ca cel mai de pe urmă imbecil de burghez... ca un biet invalid de război
25 ce mă găsesc...

— Da de cînd mai ești și invalid de război...?

— Ia uită-te la el... măi, da novice mai ești, măi... Păi eu din ce fond pot primi pensia mea?...
30 a, or nu ți-am povestit nimic de dînsa... ei bine, așa june și frumos cum mă vezi, primesc o pensie... de
30 invalid... ca să mă împace, știi tu, sufăr de invaliditate de care poate suferi un ofițer de ață ca mine... invaliditatea registrelor... dar... r... mă înțelegi
35 'mneata... totul e pe cale de aranjare... în curînd voi redeveni iar teafăr și sănătos, iubite, și-mi voi relua
iar locul cu onoare și distincție... Le-am spus-o verde: „Domne, dacă sunt achitat, sunt cinstit... Atunci
ca ce mă țineți la pensie... Dați-mi drumul, să muncesc, că așa mi-e scopul în viață...” Zîmbi o clipă
40 gîndurilor lui, apoi reluă: Dezertarea aia, fir-ar a dracului, încurcă toate, că m-am speriat ca timpitu...

dar am primit asigurări c-o să fie transformată în misiune.

5 Mihnea găsi prilej să facă haz nemaipomenit de glumele și cinismul amicului său, deși pentru prima
oară acum simți un fior de dezgust pentru aventura
juridică și norocul lui considerabil de a se găsi simplu
nod bine strîns în plasa atîtor complicități distinse.
10 Ba chiar își exprimă admirația pentru dibăcia și perseverența lui și-i făgădui, în semn de nedezmînițită amicitie,
10 că se va priva nu pe trei zile, nu pe o săptămînă or două, dar chiar pe o lună de plăcerea de a împărți
așternutul cu iubita lui, găzduindu-l la dînsul în toată regula, cu casă, cu masă și cu tot ce mai trebuie.

— Chiar am să te rog, Dumitre, să mai prelungești
15 șederea, am să spui că ești mutat de curînd în Capitală și, cum vrei să-ți găsești un rost mai gospodăresc decît
o cameră mobilată aci, ai nevoie de mai multă vreme, să umbli și să cauți... Știi provincialii proaspeți
20 inspiră mai multă încredere bucureștenilor astora de mahala... îi cred mai naivi și mai ușor de înșelat...
Însă am nevoie de venirea ta, îți declar sincer — deveni el, deodată, plin de mister și de nevoia de destăinuire: M-a omorît, mă... înțelegi... m-a omorît literalmente...
25 Așa, de iubit m-oi mai iubi eu cu ea p-ici pe colo, în vreun colț... dar noapte cu noapte, dragă... e nesățioasă, monșer... în viața mea n-am mai văzut
așa...

30 Și prietenește, degajat, nepăsător de complicații, ca unul care se adresa unui prieten sincer și recunoscător, Mihnea, cu aer de discreție forțată de nevoia unei
ușurări sufletești, făcîndu-se că nu observă cum ochii lui Dumitru se bulbuchează, cum vinele i se încordează
și cum obrazul îi plesnește de sînge și curiozitate, îi încredință, amănunt cu amănunt, misterele senzaționale și exagerate pînă la marginile adevărului posibil
35 ale neprețuitei Vevé.

— Mă înțelegi, mă Dumitre, tu cazi ca un înger... altfel oale și ulcele se alege de mine, dacă nu mai pun
40 din cînd în cînd o pauză forțată... căci s-o las de tot mi-e cu neputință... nu cred c-o să mă pot dezbăra de ea... mi-a intrat în sînge și în carne...

Și privi la celălalt șmecher, urmărind pe fața încordată, ca pe-un ecran de demonstrații științifice, cum se dezvoltă cu o aviditate fără de seamă embrionul invidiei și al dorinței de înșelare.

5 — Mare noroc ai tu la femei, mă Mihule, gemu ca o confirmare Dumitru cu glasul sufocat pe jumătate. Cum dracu le nimerești? Și mai ales studente... Eu cum mă leg de câte una, cum mă aleg cu porția respectivă de palme... Știi întâmplarea de astă-iarnă de la facultate... Ei bine, scumpul meu, află că s-a mai repetat o dată.

— Tot cu bruna aia durdulie?...

— Ași! cu una de la Istorie și Geografie... Mă, și nu i-am zis mare lucru...

15 Mihnea scutură mîna prietenului său cu drag și efuziune.

Chiar în ziua aceea madam Balaman află de curînda venire în casa ei a celui mai bun prieten al lui Mihnea, camarad de arme, invalid de război pe punct de vindicare și de reprimire în armată, actualmente student la Drept, căci vrea să se specializeze în justiția militară, în care s-a și remarcat prin niște senzaționale lucrări militaro-juridice, specialitatea Dreptului penal.

20 — Uite ce, scumpă mămuță, cum țin așa de mult la el, iartă-mă dacă-ți propun să viu și eu cu ceva la cheltuiala casei... căci vreau o zi, două, trei, o săptămînă, două, pînă ce omul se aranjează cum trebuie, să ia și masa cu noi...

Madam Balaman respinse puțin jignită propunerea viitorului ei ginere: drept cine o ia pe dînsa, drept madam Nisipoiu? Dacă e prietenul lui Mihnea, îl primește ca și pe copilul ei. Și Vevé primi cu interes nou-tatea, ochiul vulturesc al lui Mihnea urmări cu satisfacție jocul ei de fizionomie; cel puțin scăpa de corvoada acestor nopți de umilință și injurie, servind ca simplu obiect de satisfacerea plăcerilor acestui venetic, de legămîntul căruia nimic n-o mai convingea și n-o îndemna măcar să fie liniștită! Și-apoi mai era și acea curiozitate feminină, îndoită de puțința intrării în

mica ei sferă de viață și acțiune a unui element nou, pion de condus, aliat involuntar poate, în strategia ei înfrîntă și care acum putea să se desfășoare între noi puncte cardinale, să iasă măcar din aspectul tern și monoton al capitulării sub care zăcea de atîta timp.

5 Un fior de viață veni deci să bată, ca un freamăt de aripă dezmoțită, la geamul întunecat al ultimei ei existențe; un zîmbet își frînse fulgerul minuscul între buzele clorotice. Pe el, pe acest zîmbet tocmai, îl aștepta 10 Mihnea, ca să declare că era de datoria lui să ceară și lui Vevé încuviințarea; fără această încuviințare, cu toată amicitia ce-o poartă celui mai intim prieten al său și cu toată bunăvoința atît de nobilă și de elegantă a doamnei Balaman, el va fi constrîns să nu răspundă 15 la o veche și importantă datorie de recunoștință către amicul și concetățeanul său, contractată în vreme de război, cînd, bolnav grav de tifos exantematic, Dumitru a rămas tot timpul, disprețuitor de orice pericol, la capul lui, i-a adus doctori peste doctori și n-a cruțat 20 nici o cheltuială ca să-i aducă „tocmai de la Iași” cele mai prețioase și mai greu de găsit medicamente.

Și în vreme ce Mihnea, spunînd toate acestea, își însemna în gîndul lui că trebuie să avertizeze din vreme pe Dumitru, de sacrificiul povestit, pentru a se 25 găsi în cunoștință de cauză, Vevé consimți cu un nou zîmbet, ceva mai consistent de data asta, pe care Mihnea îl întîmpină cu un adevărat toast, felicitîndu-se că nu se înșelase niciodată — cu toate micile lor „fricțiuni” — de liniile principale ale caracterului iubitei 30 sale, pe care, tocmai pentru ele, o adora mai ales și se simțea legat de dînsa pe vecii-vecilor. Și Vevé, surprinsă și fermecată, acceptă ciocnetul paharului lui și acceptă sărutul lui, astfel că la venirea domnului Vulpache ea fu aceea care doborî chiar din primele 35 reprize nedumerirea și cîștigă bunăvoința tatălui no. 1.

Și cele două nopți care urmară fură nopți întregi albe, nopți de rămas bun, care avură în sfîrșit preț și pentru Vevé. Iar a treia zi de dimineață, cînd Mihnea veni, spectru adevărat, să confirme cu viu grai lui 40 Dumitru că lucrurile se aranjaseră și, tacit, că infor-

mărilor lui asupra temperamentului lui Vevé erau exacte, bunul lui prieten nu se putu opri să-și manifeste la rîndu-i fericirea că poate aduce, cu venirea lui, unui atît de scump amic, o odihnă binemeritată. În chiar
5 noaptea aceea, trăsura cu bagajul lui Dumitru trase la poarta domnei Balaman; apoi cum era prea tîrziu și femeile nu făceau să aștepte pînă la o astfel de oră pe-un simplu prieten, oricît de bun, al ginerelui lor prezumtiv, ele se mulțumiră să privească doar pe sub
10 transperantul de la stradă.

Mihnea îi ajută cu strașnic avînt la geamantane, și nu mare fu surprinderea lui, cînd, desfăcîndu-și cuferele, Dumitru scoase dintr-unul, printre alte lucruri, și o frumoasă lampă de masă, pe care Mihnea o crezuse
15 făcînd parte din mobila camerei părăsite.

— A, lampă era a ta? făcu el plăcut surprins... De unde ai cumpărat-o, Dumitre...

— A, n-am cumpărat-o, se grăbi celălalt să înlăture o astfel de eroare. Am văzut că-ți place și ți-am adus-o
20 să ți-o fac cadou...

Și calm, Dumitru își desfăcu pardesiul larg pe care-l ținuse pînă acum cu gulerul ridicat; din el ieși un mîndru ofițer de administrație cu pantaloni civili; pe urmă, după ce desfăcu sclipitoarea tunică, explicînd
25 lui Mihnea: „știi, n-am pus-o în cufăr că e de mare ținută și se șifona“, și după ce-și scoase și pantalonii, rămase de astă dată în haina civilă și-n pantalonii bufanți de militar.

— Nu mai aveam, dragă, loc în cufăr... În grabă
30 s-au mai amestecat aci unele lucruri ale proprietăresei.

Deși fiecare din aceste lucruri, scoase rînd pe rînd la iveală, provoca firesc hazul amîndurora, rîsul forțat al lui Mihnea acoperea acum o covîrșitoare doză de dispreț și dezgust. Oricît a sărit și el noaptea pe ferestre
35 cu frumosul și sistematicul lui geamantan în spinare (față de care cufărul principal al lui Dumitru e o rudimentară și grețoasă cutie), totuși nici prin gînd nu i-a trecut vreodată să arunce printre lucrurile lui și obiecte de ale gazdei! Se felicită deci pentru curatul
40 lui instinct și, din nou, reproducîndu-și numeroasele escapade nocturne de acest soi, pe care acum le detesta,

ca și aventurile sale economice din restaurante, se convinge încă o dată mai mult că în aceste împrejurări reprobabile, el n-a fost decît victima influențelor nefaste ale unui bandit de teapa acestuia din fața lui,
5 or a actualului onorabil magistrat Idrîșteanu. Astfel că planul pe care-l pusese la cale de a se libera, lăsînd zălog domnului Vulpache și lui Vevé pe acest apaș de noapte, i se păru cît se poate de legitim, îndîrjindu-se astfel și mai mult în dorința realizării lui.

Și nu trebui să aștepte mult ca să ajungă la scopul propus; chiar din primele zile făcu remarca, înbucurătoare și încurajatoare, că toate prevederile
10 lui se realizează, că toate dorințele lui merg spre grabnică înfăptuire. Dumitru se simțea ca la el acasă, iar madam Balaman nu mai putea după acest „șmecher de oltean“. Vevé asculta cu interes atît de covîrșit povestea interminabilă a isprăvilor lui Dumitru în Africa, încît te puteai întreba, cu drept cuvînt, dacă o studentă, chiar fără nici un examen luat, dar în orice
15 caz înscrisă în regulă la universitate, și încă la o facultate cu obiect precis și pozitiv, poate fi cu adevărat uluită de toate năzdrăvăniile pe care le bălăngănea fără sfîrșit clopotul gurei lui Dumitru. Femeia e tot femeie! se convinge în cele din urmă Mihnea de lipsa
20 spiritului ei de control și, fermecat el însuși, încuraja cu exclamări neconținute pe Dumitru, privind cu nesfîrșită milă pe cei de față, în cap cu funcționarul judecătoresc, domnul Vulpache, cărora nu le trecea prin minte nici măcar să întrebe în treacăt pe povestitor, cum se face că invaliditatea lui, dacă a existat
25 într-adevăr, așa cum o prezentase el, i-a permis să săvîrșească într-adevăr așa de considerabile isprăvi nord-africane și navale.

Mihnea lăsa adesea în cameră, ochi în ochi, numai
35 ei singuri, pe Dumitru și Vevé, ca să iasă puțin afară, tot aci în casă, mai apoi ca să ia niște țigări de la domnu Tancu, în sfîrșit să facă o cursă de un ceas, care se termina cîteodată în două sau în trei ceasuri. De obicei făcea zgomot mare cînd venea, înainte de a intra
40 peste dinșii, tocmai pentru a le arăta că de o neplăcută surprindere din partea-i nici nu putea fi vorba; astfel

nu o dată îi găsi în oarecare stare de surescitare, pe care cei doi căutară s-o ascundă cu voioşenie stingherită şi cu vervă poticnită, la care Mihnea se asocia cu toată plăcerea. Iar nu după mult, veni în sfârşit şi mult aşteptatul asfinţit: Mihnea intră de astă dată prin curte şi prin săliţă, ascultă cu urechea la uşă şi când vagi şi rari scîncete, răzbind din odaia, rămasă destul de tîrziu în întunec aproape profund, îl convinseră că a sosit momentul hotărîtor, pătrunse iureş cu felinarul electric gata pregătit, tipă şi înjură, blamă cu grave insulte înşelătoria şi ingratitudinea omenească şi se năpusti atît de furios asupra bagajelor aproape pregătire, că nici o forţă omenească nu se încumetă să-l oprească. Vevé nu mai putu să zică o vorbă, madam Balaman leşină, iar domnul Vulpache, cînd sosi ceva mai tîrziu, se trezi în faţa faptului împlinit.

Chiar din ziua următoare, tocmai pentru a-şi marca sie însuşi că se bucură de un nou regim, Mihnea îşi redublă vizitele la Universitate. Camera îşi găsi repede, după ce poposi vreo trei zile la hotel. Dar şi sub aerul sfînt al libertăţii, Fouillée avansa nespuse de greoi. Şi Arina, cu care corespondenţa ochilor devenea patetică şi din ce în ce mai încordată, îi părea cu atît mai retransată în dosul atîtor autori — al căror nume guriţa ei dulce îl turuia ca o morişcă perpetuă la seminariile frecventate de acum regulat de dînsul — cu cît ochii ei încercănaţi şi privirea ei catifelată, cerîndu-i părerea muteşte, pe deasupra capetelor, îi comunica în acelaş timp, din ce în ce mai nedumerită şi mai voluntară, că momentul primilor paşi de apropiere trebuie în sfârşit să ajungă la termen.

Vacanţa cea mare bătea la uşă, căci Paştele doar căzuse atît de tîrziu ăst timp!

Dar Mihnea, strateg încercat, se temea ca de dracul tocmai de orice pas necugetat. El aştepta, cu nespuse ardoare, această vacanţă mare, de al cărei larg hiat, de bună seamă, ea părea să se îngrijească atîta. Pasul cel dintîi, al cunoştinţei, avea să fie făcut chiar în ultima zi; în primele două, trei ceasuri de convorbire de atît de mult timp dorită, nici lui Schopenhauer,

misoghinului, gîndea Mihnea cu drept cuvînt, nu i-ar arde de filosofie. Şi-n cazul că totuşi conversaţia ar fi ameninţat să ia această turnură periculoasă, el era destul de dibaci vislaş în astfel de întreprinderi cu fetele, ca să îndrepte la timp barca pe un curent favorabil; de primele trei ceasuri, şi chiar de cele două zile următoare, era deci sigur că nu va părea anost o clipă frumoasei fete. Dar de zilele care ar fi urmat mai apoi nu răspundea!...

De aceea, un rămas bun, dulce şi melancolic, cu o vacanţă considerabilă în spate, pentru a avea timp berechet să-şi pună la punct muniţiunile necesare unei întreprinderi atît de noi şi neobişnuite pentru dînsul, îi suridea într-un chip din cale-afară de promiţător şi de atrăgător. Aştepta deci ultima oră de seminar, în fervoarea unor veritabile repetiţii ca la teatru; orice deviere spre filosofie a parteneriei fu dată deoparte, în acest timp, în faţa oglinzii, în felurite chipuri, pe care şi le întipări în minte, ca punctele de reper ale unui rol de mare greutate şi răspundere. Va păşi spre ea, ultimul din şiragul de studenţi şi studente cari îşi vor prezenta carnetele de frecvenţă spre semnare. Va prezenta şi el cartea lui de vizită, cu numele magic pentru dînsa: Mihnea Băiatu, şi-i va spune cu un surîs pe care şi-l ştia adorabil: „Vă rog să-mi certificaţi şi mie aici, cea mai asiduă şi mai fidelă frecvenţă din viaţa mea, la cel mai fermecător curs din cîte mi-a fost dat să aud vreodată, la cursul minunat al ochilor dumneavoastră“.

Timp de trei săptămîni în şir a repetat cuvintele acestea, alese cu greu, după cîteva ceasuri de elaborare. Le-a schimbat în mai multe rînduri ordinea, pentru a vedea cum sună mai bine aşezarea lor în frază şi a rămas la această ultimă formă, cu care spera s-o lase mai încurcată, măcar pentru un moment, decît ar fi fost el dacă l-ar fi întrebat ce crede despre Bergson sau, şi mai grav, despre teza domnişoarei Maricica Gheorghiade, care tratează în chip eminent regulile evidenţei şi teoria eroarei.

Răspunse deci, cu ochii, nerăbdărei privirilor ei vădit agasate și dojenitoare, că momentul cel mare e cît se poate de aproape pe punctul de împlinire.

5 Și momentul sosi într-adevăr! Se întîmplă însă ca
nu domnișoara Arina Velovan să fie aceea care atesta
frecvențele; tot eșafodajul repetițiilor lui Mihnea începu
îndată să pîrîie și se năruî în bucăți. Dar în mij-
locul dărîmăturilor și al restriștei, el încă își păstră
10 sîngele rece și-și întocmi în pripă un nou plan de bătaie.
Se va duce la Arina, care de cîteva zile ridică neîn-
țelegătoare din umeri, și-i întoarce regulat spatele,
și-i va declara că, întrucît îl privește, numai de semnă-
tura ei are nevoie. Și coborî treptele amfiteatrului spre
masa profesorului, asaltată de grămada de studenți,
15 stîlciți unii într-alții, salvîndu-și de cocoloșire carnetele
gata iscălite sau purtate spre importanta formalitate
pe deasupra capetelor, cît permitea întinsul mîinilor,
ca pe niște trofee scumpe, care-și primeau în sfîrșit
mirul binecuvîntărei.

20 De pe ultimele bănci ale sălii de curs, Arina se
putuse vedea în mijlocul învîlmășelei; dar, de jos,
era complet acoperită de masa mișcătoare de capete
și brațe. Astfel că Mihnea trebui să refacă drumul
înapoi la locul lui de observație. Arina încă nu mai
25 privea încoace, ocupată de o animată conversație cu o
domnișoară, pe care el o mai văzuse din cînd în cînd
pe aici... Mihnea aștepta răbdător ca grupele zgomotoase
să evacueze, și partenera Arinei să plece. Dar
forfota se potolea încetul cu încetul, într-adevăr,
30 pe cînd domnișoara inoportună părea prinsă în taifas
lung cu Arina, căreia nici nu-i da în gînd să ridice ochii.
Fata îl văzuse coborînd și credea poate că plecase.
Dar de asta nu ducea grijă Mihnea; cînd sala se va
goli, el va începe să coboare din nou și-i va atrage din
nou atenția. Însă ce era de făcut cu juna asta, care
35 avea atît de mult de spus prietenei sale? Mihnea era
hotărît: dacă Arina va ridica în cele din urmă ochii
încoace, îi va face semn către partenera ei, cu înțeles,
ca s-o termine cu dînsa. Și Arina se uită în cele din
40 urmă în sus, îl revăzu, și ochii ei luciră mulțumiți,

dar cînd Mihnea vru să-i prindă din nou privirile și
să-i expedieze mutescul mesaj, inoportuna de alături
ridică și ea ochii încoace.

Era de disperat cu comedia asta! Totuși, mulțu-
mirea din ochii fetei pentru surpriza revederii îmbăr-
bătă pe Mihnea și el porni în jos, hotărît, mai ales că
bulucul studenților se spărsese și acum cei din urmă
își luau iscăliturile dorite; era deci timpul nu se poate
mai potrivit pentru lovitura finală. Dar ajuns jos,
10 Mihnea schimbă instinctiv linia dreaptă printr-o miș-
care tangențială; pieziș însă, se apropia totuși, tot atît
de hotărît. Cartea de vizită i-era în mînă și pregătise
și stiloul; dar cînd tîrcoalele sale nesimțite îl duseră
pînă la o distanță aproape infimă de centrul mult
15 dorit, spre care îl atrăgea cu o putere fără de seamăn
genele plecate ale Arinei și bujorul din obraji ei,
aprinși peste măsură de apropierea faptei atît de mult
timp așteptate — ceea ce Mihnea traduse cu stînje-
nirea din cauza prezenței acestei inoportune zgîite
20 și cu nasul coroiat — fatalitatea aduse iarăși un dezastru.
Căci ochii mici și răi ai tovarășei de vorbă se zgîiră și
mai rău și nasul se coroiie și mai teribil; și o mișcare
circulară și ofensivă, de cloșcă atacată, rotindu-se auto-
mat și gata de izbucnire, paralel cu mișcarea de învâ-
25 luire a lui Mihnea, transformă avîntul puțin cam
strîmtorat al aceluia în dezastruos recul.

Mihnea n-avu timp decît să vadă pe Arina zîmbind
încurcată și puțin amuzată de împrejurare și pe urmă
orice altă lumină îi dispăru din ochi; pentru ca pe urmă,
30 cînd vederea i se limpezi iarăși, să prindă rîsul de satis-
facție al inoportunei către prietena ei, pe care aceasta
îl primi cu bine deghizată stîngenire, într-o expresie
lașă de nevinovăție și de dezinteresare față de neaștep-
tatul incident. Ceea ce făcu pe Mihnea să pornească
35 indignat și vrășmaș spre ușă; ieși fără să se mai uite
înapoi și pentru atitudinea Arinei, dar mai ales pentru
lipsa lui de curaj, în clipa culminantă, cînd ar fi putut
îndrepta totul, ca prin minune, și-ar fi redus la tăcere
pe tigroaică, doar cu un compliment adînc, adresat
40 celeilalte, și cu gestul elegant al întinderii stiloului și
al cărței de vizită și mai ales cu exprimarea hotărîtă

și dîrză a dorinței de a rămîne pe vacanță cu scumpul autograf; atunci privirea ei ar fi avut o cu totul altă lumină decît aceea cu care i-a apreciat caraghioasa-i evoluție în juru-i, și care, din cauză că a provenit numai din nedibăcia și neprezența lui de spirit, se iartă...

Astfel că Mihnea se postă din nou la ieșirea Universității, pe unde știa că iese ea de obicei; îi va cere autograful aci, fie ce o fi! Doară ce dracu! Nu este tot el Mihnea Băiatu și acum? L-a schimbat Dumnezeu în cîteva zile, de nu se mai recunoaște defel nici dînsul?

Fetele și studenții ce ieșeau priveau încludați la acest june fercheș, care aștepta la ieșire cu o carte de vizită în mînă și cu un stilou desfăcut. Dar puțin îi păsa lui Mihnea de ce ar fi putut ei crede; băieților le respingea privirile cu aerul lui măreț și elegant, fetelor le surîdea obraznic, atrăgîndu-și astfel, din parte-le, după temperament, rîs rușinat, surîsuri înfruntătoare și disprețuitoare, sau întoarceri înțepate ale capului. Și Arina își făcu apariția, în susul scării, flancată de-o parte de vipera coroiată și de alta de Maricica; prezența acestora din urmă, acum, îi scoborî iarăși a_vîntul și hotărîrea. Dar tot n-ar fi dat îndărăt dacă, fiind zărit, vipera n-ar fi scăpat un cuvînt și cele două fete n-ar fi schimbat între ele vagi priviri cu înțeles. Cu siguranță că vipera a grăit: „uite, ăla!” Dar de ce Arina și Maricica nu i-au explicat nesuferitei ăsteia cine-i propriu-zis acel „ăla”; sau ea n-a auzit oare de Băiatu, Mihnea Băiatu, vărul lui Băiatu Mih. ... licențiat în 7 facultăți?...

Tocmai nedumerirea asta paralizează acum din nou voința lui Mihnea; le lasă deci să treacă pe lîngă dînsul, fără să se miște; Arina, roșie și cu capul plecat, Maricica, cu un surîs care încă nu izbutea să se definească, vipera, într-una severă și distantă. Mihnea nu mai înțelegea nimic; săvîrșise într-adevăr o gafă încercînd să se apropie la un moment atît de nepotrivit? Sau atitudinea viperei era o dispoziție personală, de fată puțin jignită că nu era ea obiectul unei îndrăzneli, pe care, fără nici o autorizație, se grăbise apoi s-o reprime? Dar atunci de ce nu căutau să scape de dînsa?

Sau poate chiar acest lucru îl intenționează acum cele două fete, care, tocmai din acest motiv, nu s-au grăbit să împărtășească furibundeii ăsteia cu cine avea de-a face...

Automat, pașii lui călcau după ele. O vor duce desigur pînă la poarta ei și-o vor lăsa acolo... Dar dacă stau împreună în acelaș cămin?...

Mihnea se simțea într-o stare de nesiguranță mai stupidă decît cea mai neașteptată decepție... dar se făcu numaidecît senin în sufletul lui, cînd, la colțul bulevardului cu Calea Victoriei, ochii Arinei scăpară scormonitori înapoi. I s-a părut sau i-a trimis un zîmbet de consolare...?

A întins pasul și pieptul lui străpunge acum încordat grupele plimbătorilor, pentru a se ține neconținut în spatele celor trei fete. Acum Maricica e la mijloc și s-a prins adînc în discuție cu vipera, al cărei profil Mihnea și-l fixează în minte pentru a-i trage o curte, știe el cum, s-o învețe zdravăn minte: mai ales că, în felul ei, e drăguță tipesa. Puțin și voluntar stingheră, Arina a întors iarăș capul, dar l-a readus repede înaintea speriată de apropierea, neașteptată și îngrijorătoare, la care descoperise acum pe Mihnea. Dar ochii ei fugiseră tot plini de lumină și mulțumire și Mihnea se simțea covîrșit de fericire în acest noian mișcător și încrucișat de grupe omenesti...

În dreptul cafenelei Capșa, un glas cunoscut îl strigă și o somptuoasă ținută militară se desprinsese de lîngă bara de metal a vitraliului luminos:

— Dumitru! scăpă Mihnea perplex și involuntar.

Da, era Dumitru. Fusese reprimat în armată cu vechimea care i s-ar fi convenit, dacă n-ar fi petrecut lunga vacanță, dictată de nevoi. Acestea sunt primele lămuriri pe care i le dă Dumitru, ținîndu-se de pasul grăbit al ceiluialt. Mihnea înțelese din asta că bucuria reactivării i-a mai potolit necazul pentru dibăcia cu care l-a lăsat, om în loc, în ițele încurcate ale familiei Balaman. E gata să-l consoleze, dar și celălalt, cînd epuizează subiectul cu armata, se arată puțin cam stînjinit de împrejurarea trecută. Nici unul

nu pare dispus să deschidă vorba asupra acestui subiect neplăcut. Îl ocolesc, pe cât pot mai departe, profitînd de orice prilej care poate mîna convorbirea în oricare altă direcție.

5 — În definitiv, ce mă gonești, mă, așa, prin mulțimea asta, că abia îmi mai țin sufletul? se nedumirește Dumitru.

— Iartă-mă, dacă trebuie să mă grăbesc... Ai dreptate, tu poți rămîne... Iacă, să ne întîlnim mîine la douăsprezece, în locul de unde m-ai strigat...

10 Și Mihnea, jucînd ca pe jeratec, strînge mîna lui Dumitru, aruncînd priviri de nerăbdare după cele fete, spre a nu le pierde din vedere. Abia acum Dumitru prinde rostul acestui zor febril.

15 — Aa... am înțeles... care va să zică te-ai și consolat, rîde el ușurat și fericit. Și izbind pe Mihnea pe umăr prietenește, continuă să-și exprime zgomotos satisfacția: Care va să zică, cum s-ar zice, te lucrezi, tipule... și-am suflat-o pe scumpa ta Vevé... Și tu în loc să fii în doliu, te-ai și consolat, pezevenghiule...

20 — Iartă-mă, Mihule, dar să-ți povestesc... — Lasă-mă, dragă, cu poveștile, își trage celălalt mîna înfricoșat... Lasă, că-mi povestești mîine...

25 — Cum observ, nu te-a impresionat prea mult chestia noastră, hai? se ia iarăși după el Dumitru, multumit de constatare, dar și puțin decepționat...

Mihnea, care face eforturi să-și desprindă mîna încheștată de celălalt, nu se poate stăpîni să nu pufnească:

30 — Cum, mă caraghiosule... tu ai aerul că tu m-ai lucrat pe mine... ha, ha, asta e nostim... bată-te să te bată, Dumitre...

— A, ha, mîrîie celălalt neîncrezător... *A d'autres!* Te înțeleg, dragă Mihnea, amorul tău propriu e în joc... dar zău că a fost fără voia mea... Tu singur recunoșteași și-mi destăinuiai că-i irezistibilă...

35 Mihnea se pornește pe-un hohot voios... Dar n-are timp să-și epuizeze acum toată veselia... Mîine însă, la douăsprezece...

40 Intrigat la culme însă, Dumitru nu-i slobozește mîna; îl urmează.

— Mihule, ălea trei dinainte, nu?... Bine, tipule, ce faci tu cu atîtea?... Hai că merg și eu cu tine...

5 — Dar ăstea sunt studente, dragă, îi rîde în nas Mihnea, cu puțină dar destul de înțepătoare compătimire.

— Daa. Și Vevé... nu e studentă?

— Două din ele sunt asistente, puilul meu; una, aceea mai mică, la Psihologie și Teoria cunoașterii, dragul meu, glăsuiește el grav și apăsător; iar aceea mai înăltuță, la Istoria filosofiei. Pe cea mijlocie s-o ia dracu...

10 — Ce vorbești, mă, se minunează în deridere Dumitru. Așa grozave sunt...?

15 — Teza celei mici, continuă Mihnea, hotărît să-l readucă la tăcere — cu care a făcut furori și a fost discutată la toate universitățile din Europa — trata despre: „Regulele evidenței și teoria eroarei în filosofia cartesiană și postcartesiană”...

20 — Mă, a dracului! făcu Dumitru, dar acum se cunosc că expresia lui nu mai fu de zeflemea, ci de respect oltenesc pentru tot ce e subtilitate pur spirituală, independentă de orice scop practic.

Și hazul lui Dumitru coti firesc de astă dată de la fete la Mihnea:

25 — Bine, mă, înțeleg, ele or fi scris teoria aia a cunoașterii și-a eroarei, or cum ziseși tu, dar ce nu înțeleg eu din toată asta, e cum dracu și-a venit și să-ți bagi nasu tocmai aci... Fir-ai al dracului de crai de mahala, te pomenesti că le scoți și p-ăstea din minți... cu toate teoriile lor...

30 — Cu pași grăbiți, făcîndu-și loc prin valurile de lume, desprinzîndu-se și reapropiîndu-se, închizînd necontenit noile grupe, întrecute între parantezele mișcării lor zorite, Mihnea și Dumitru ajunseră repede fetele și ofițerul de administrație putu vedea cu uimire cum 35 Arina arunca înapoi căutături îngrijate. Dar cînd îi revăzu, încetă de a mai întoarce capul.

— Fir-ai al dracului, ai și răsucit fata, brigandule... Ai vorbit cu ea, tipule?...

40 — Nu încă, dar cum vezi nu mai e mult pînă atunci. — Bine mă, nefericitule, hohoti Dumitru din nou, dar ce-ai să poți tu vorbi cu ea...? Că la d-ăstea, nu

merge așa... să le cînti sîrba la pian și să le spui anecdote... Sau să le povestești aventurile tale cu proprietăresele... ha... ha... ha... și cu... chelnării din restaurante, ho, ho, ho...

5 Mihnea nu-și mai putu reține o strîmbătură de durere. Amintirea atîtor nemernicii, la cîțiva pași doar depărtare de acest trup candid, de acești ochi cari descind din infinit direct către dînsul, ca o fa-
10 voare zeiască spre un muritor de rînd, îl făcu să se cu- tremure ca de un vis sinistru. Însăși apropierea lui Dumitru i se păru o profanare și o infamie. Ar fi vrut să-l îndepărteze cît mai repede cu putință, pentru ca
15 deseale întoarceri ale privirilor Arinei îl transportase pe tot acest traiect fermecat.

În colțul lui Athénée Palace, fetele au cotit-o la dreapta și ochii Arinei au scăpat iarăși pe furiș încoace...

20 — Asta e, mă, aia cu teoria cunoașterii? răsună vocea grosolană a lui Dumitru — asta de tot se uită încoace?... Tipule, o interesezi... hai să dăm asaltul, făcu el viteaz, întinzîndu-și și încordîndu-și eroic
pasul...

25 — Lasă, Dumitre, mai bine ne întoarcem, îl apucă repede de braț celălalt... Nu vreau, nu vreau... nu vreau să le acostăm...

Și se gîdea cu groază la conversația lui Dumitru, în cazul cînd fetele ar fi admis atît de ușor să fie înso-
țite de doi cavaleri cari se prezintă pe stradă.

30 Dar Dumitru se întăritase; el își blamă cu vorbe grele amicul, care da dovadă de slăbiciune și lași- tate. Cu ce putea altfel să se impună atenției lor? Cu vasta lui cultură? Și Dumitru se prăpădi de rîs, evaluînd gradul de cultură filosofică a lui Mihnea.
35 Pe cînd, într-o astfel de împrejurare, numai îndrăz- neala și cinismul ar putea să primeze. Să te vadă obraz- nic și hotărît! Asta e! Și după ce-oi cunoaște-o, s-o uimești, povestindu-i cum ai tras pe sfoară pe chelnări și cum sări noaptea pe ferestrele proprietăreselor iubite.

40 — Înțelegi, mă, cartoaă amoretată și scîncitoare? Cu asta le faci praf pe Kanții și pe Schopenhaurii lor...

Povestindu-le emoțiile prin care treceai cînd schimbai galoșii la ușile cafenelelor și cînd luai din greșeală umbrela de mătase de sub pălăria altuia... Lasă, mă Mihnea, mă ramolitule, mă, că te pun eu acum pe
5 roate... Și tu mi-ai dat pe Vevé, și eu, puile, să vezi cum ți-o dau pe filosoafa asta...

Și el călcă și mai voinicește, cu șantiurile lui stră- lucitoare, la lumina becurilor. Mihnea îl apucase strîns de braț, dar fostul legionar din Alger era dus de-un
10 avînt prea din cale-afară de năvalnic, ca să nu tîrască după el pe cel ce trăgea de dînsul cu disperare. Între timp, fetele priviseră de mai multe ori neliniștite înapoi. Ele cotiseră din nou, pe străzi tăcute și mai
15 pustii, o dată și încă o dată, și urmărirea asta asiduă și din ce în ce mai apropiată era vădit că nu le venea deloc pe plac. Iuțiseră pasul și, la intervale scurte, vipera arunca în urmă-i scînteiele negre ale ochilor ei înfricoșetori. Însăși Arina, cînd privi de astă dată
20 încoace, păru în lumina felinarului că exprimă o durere jignită, o ofensă brutală și nemeritată...

— De ajuns, Dumitre, nu mai merg un pas înainte... se opri Mihnea hotărît.

25 — Nu vezi, mă nenorocitul, se înfurie celălalt, cum se uită acum cu toatele înapoi...? Ce mai vrei, mă opăcitule, mai mult decît atît...? continuă el, sincer nemulțumit de atîta nepricepere și lipsă de curaj...

— Totuși nu mai merg, rămase ferm Mihnea în loc...

30 Dumitru dădu plictisit din umeri și porni singur înainte:

— Urmează-ne, să vii cînd te-oi striga...

35 Îngrozit, Mihnea alergă după dînsul. Dar cînd îl ajunse și-l apucă de braț, Dumitru îl respinse dintr-o smucitură:

— Ești caraghios pur și simplu... eu sunt ofițer, bă nefericitul... nu pot să dau înapoi...

40 Și șantiurile își tremurară nervos luciul reflexelor diverse sub călcătura îndîrjită a viteazului ofițer de administrație.

Urmăritele, care câștigaseră puțină distanță, traversau tocmai râul de lumină și de zgomot al Boulevardului Brătianu-Take Ionescu; se angajară apoi grăbite în adâncul obscur și liniștit al străzii Jules Michelet. Pasul vertiginos al lui Dumitru le ajunse din urmă la jumătatea străzii scurte. Mihnea, disperat și mai mult fugind, se găsea cu mai bine de zece pași în urmă, când fetele, toate trei ca la comandă, făcură front interpelatorului galant. Vipera chiar avansă un pas și, în tulburarea-i fără margini, Mihnea trebui să constate că era superbă:

— Ce doriți dumneavoastră? Întâmpină ea măreață pe îndrăzneț...

— Scuzați... scuzați, vă rog... domnișoarelor, că v-am întrerupt din drum două minute, răspunse Dumitru cu o siguranță de sine, pe care de bună seamă uniformă nouă și elegantă de pe dânsul o ducea la extrem (seara, cu albul ei înșelător, ai fi crezut că e chiar din garda regală), însă am avut plăcerea să [vă] văd adesea la Universitate și știu că sunteți studente...

— Ei, și ce dorești dumneata, domnule...?

— Aș fi vrut, v-aș fi rugat... vă rog să aveți gentilețea să-mi permiteți ca să vă întreb dacă... domnul de Istoria fi... dacă domnul Rădulescu-Motru... a... și-a închis cursurile...

— Ascultă, domnule, izbucni vipera nemaiputându-se stăpîni... Te rog să faci bunătatea și să ne părăsești imediat, pentru că altfel imediat chem sergentul... Auzi ce nerușinare?... făcu ea ridicîndu-și mîinele și frîngîndu-și-le cu disperare... Dacă-ți mai permiți vreodată să ne acostezi... reluă ea, abia mai nemerind cuvintele, să știi că ai de-a face cu...

Indignarea n-o lăsă să termine.

— Informații despre cursul domnului profesor Motru, care predă alt obiect decît credeți dumneavoastră, veți găsi la afișierul Universității, făcu și Maricica mică, pe-un ton ceva mai conciliant, dar de asemeni cît se poate de demn și mușcător.

Și lui Mihnea îi păru nespus de dragălașă, cu căpșorul ei blond și roz, cu ochii ei albaștri și îngerești, făcînd pe ofensata. Arina nu spuse un cuvînt tot timpul,

diși tot tipul gîtului și partea de jos a figurei fură prada unei mobilități nervoase fără putere de stăpînire. Rămase neconținut cu capul în pămînt și nu ridică ochii nici cînd Mihnea, ajungînd grupul, apucă pe Dumitru de braț și curmă diferendul cu un pretext atît de debil și stupid, că-l făcu să-și muște buzele mai tîrziu...

— Ia lasă domnișoarele, domnule... eu te-am invitat la un ceai, nu să-mi scandalizezi lumea din partea locului...

Dumitru rîdea cretin și mofluz, iar fetele se întoarseră toate trei, tot ca la comandă...

Lui Mihnea, care trăsesese pe Dumitru, de circumstanță, în gangul cel mai apropiat, i se păru că a reintrat definitiv în întunerecul din care vroia să iasă. Și toată această poveste, de o jumătate de an, singura pe care o țesuse și el din vis și roze, iată, eșuase atît de lamentabil, în acest gang muced, negru și străin, lîngă acest rîs idiot, care-și recăpătase curajul și care răsuna în atît de înfiorătoare și sarcastice modulații, între zidurile reci și sonore.

— Nu ne e dat nouă de filozoafe d-ăștia, mă mînzule! îl mîngîie Dumitru, confirmînd satisfăcut durerea descurajării totale, înfrîngerii definitive a lui Mihnea.

Iar acesta se tîra mut și distrus, după pasul lui, fără voință, după rîsul lui, înapoi, în lumea lor, în lumina și în zgomotul deșucheat al orașului, cu nefsîrșite mahalale, cu subsoluri suspecte de cafea, cu grădini de vară îmbrăcate în miros greu de carne friptă, cu valuri de vin astringent și cu vulgare cîntece de țigani porcoși.

Într-una din aceste grădini îl atrase Dumitru și aci îi înecă trista lui dispoziție, cu ajutorul chilelor de vin și-al sticlelor de sifon și cu rîsul lui răsunător și iscat din nimic. În cele din urmă izbuti să-l înveselească, și Mihnea se umfla acum de rîs, la gîndul ce va păți bunul său prieten cînd se va reîntoarce acasă, atît de tîrziu și atît de afumat. Îi povesti cum i s-a întîmplat lui însuși, dar din delicatețe se feri să meargă cu destăinuirile pînă la chipul cum avusese loc împăcăciunea cu Vevé. Totuși Dumitru izbuti să-l tragă ușor

de limbă și, curios, toate amănuntele acelea, în loc să-l turbure, să-l întunece, era clar, îi produceau nespus haz și interes. El însuși îi împărtăși câteva amănunte picate și chiar, spre dimineață, ajunsese cu altruismul până acolo, că îi acordă îngăduința să-l viziteze din când în când, chiar și în lipsă...

— Înțeleg, înțeleg și *merci*, făcu Mihnea voios... Vrei să mi-o *pasezi* iarăși înapoi... Nu, puilul meu, asta n-o s-o mai vezi...

10 Fu rîndul lui Dumitru să se prăpădească de rîs:

— Nu *ti teme*, îl asigură el... pînă nu termin cu licența, asta nu se va întîmpla: trebuie să fiu nebun, înțelegi, casă, masă, fată, leafa merge... Îți închipui că eu sunt imbecil ca tine să scap așa comoară din mîină? Și atunci, mișelule, peste doi-trei ani, dacă ai vrea să-ți reocupi locul, bucuros îți rezerv ție prioritatea... dacă nu, de ce să nu fac serviciul ăsta unui alt student, tînăr, plin de voință și cu drag de carte... Dar parcă văd, ticălosule, cum ai să te ții de mine și să mă implori...

20 Și lui Mihnea îi plăcu cinismul celui mai bun prieten al său; fericit, întărit, luminat pentru vechea viață, pe care voise s-o părăsească, îi jertfi iarăși câteva chile de vin și lovi, de fiecare pahar dat peste cap, cu pumnul în masă:

25 — Dumitre, fătul meu, te iubesc... cu tine alături, mă, mă resimt iarăși om, mă! mă resimt de piatră, mă tipule...

30 Și-i fu dat astfel lui Mihnea să încheie acest an de activitate studentască, marcat pe listele examenelor atît de elogios, cu un ultim succes, a cărui imensă valoare, nici atunci cînd îl repurtă, nici mai tîrziu, nu știu s-o așeze la justa ei însemnătate.

35 Cum se urnea astfel pe înserat, timp și greoi, cu suflet mort, la amintirea serei de mai înainte, cînd ochii cu misterios străluci ai Arinei pieriseră pentru totdeauna din viața lui din nou pustie, Mihnea întîlni, în schimb, grăbind, cu mers vibrînd, de forme plinuțe, strînse în vestminte rămase cam mici, pe doamna Polixeni Nisipoiu. Îi bănuia chiar din urmă identi-

tatea și cînd o depăși văzu că nu se înșelase. O salută larg, deși necontenit ceremonios, și cu satisfacție atît de deplină, că mișcarea de surpriză și de îngrijorare de pe fața Polixeniei se prefăcu deodată în zîmbet nehotărît și neutru. O întîmpină cu cea mai aleasă mostră din bogăția-i verbală, dar fu cu neputință s-o înduplece să-l însoțească doar un singur ceas pînă la noua-i locuință. Îndîrjirea ei atît de neclintită nu știu pînă la urmă cui s-o atribuie; faptului că de mult n-a mai încercat s-o vadă sau, ceea ce s-ar fi arătat mai grav desigur, ideei, care-l năpădi în cele din urmă, că o încondeiasă prea din cale-afară credulului domn Nisipoiu, în seara memorabilă a celei mai dramatice părăsiri de domiciliu din lunga-i carieră de chiriaș sentimental.

15 Orcare ar fi fost împrejurarea adevărată care determina pe coana Polixeni să nu-l urmeze, Mihnea observă un lucru totuși: că prezența și insistențele lui au un pronunțat efect de înceată dar sigură revenire pe figura încăpățînatei și că zîmbetul ei redevine, cu fiecare vorbă nouă și dulce, din ce în ce mai mîeros.

Atacă atunci cu putere coarda sentimentală: îi șopti cele mai dragăstoase cuvinte, o tutui și o imploră pe nume, își aminti, cu efuziuni de cea mai sublimă mulțumire, misterele corpului ei, despre care îi declară sub greu jurămînt că nu le-a mai găsit la altă femeie...

25 — *Merci*, îi răspunse ea pe jumătate transportată... De aceea te-ai mutat la Balamance...

30 Mihnea își duse atunci mîna la frunte. Era luminat! Îi dovedi, cu puteri de convingere redublate, că s-a mutat anume la Balamance, pentru a fi tot de dînsa aproape, că a dat necontenit tîrcoale chiar din prima zi prin fundătură, și că în fiecare seară, mai ales la început, era răpus de jale că n-a revăzut-o... De cîte ori nu avusese cu Vevé discuții, că-l întrerupea uneori cu vreun sărut, tocmai cînd el era cu gîndul la dînsa... Parcă-i cetea în gînduri, meduza aceea, pe care în cele din urmă a trebuit s-o lase, căci ridicase pretenții de căsătorie...

40 Și la insistențele Polixeniei îi povesti, de-a fir a păr, cum „nemernica îl înșelase” cu cel mai bun amic, cu

fratele lui de suflet, noutate despre care coana Polixeni părea informată și pe care o primi cu un foarte semnificativ suris: „mă așteptam eu!” Asta cam ciupi puțin amorul propriu al lui Mihnea, care încă de la început, din spirit de îngîmfare, înclina să-i dea pe față toată șurubăria; dar o mai atentă scrutare a consecințelor imediate îl făcu să lase deocamdată relațiile lui în prima formă, și chiar observă carecare succes în poza de înșelat...

Ba încă... Pentru că la urmă de tot coana Polixeni conveni să-i dea întâlnire, chiar mâine, la dînsa acasă însă, la o oră după-amiază. Gălușescu, chiriașul odăii, era tocmai în provincie, unde trebuia să mai rămînă cîteva zile; plecase să lichideze cu toată averea lui imobiliară, pe care o oferise coanei Polixeni, cu învoiala ca să-l țină la dînsa pînă la săvîrșirea din viață și să-i facă atunci cele de moarte.

— La noi se simte nespus de bine, informă Polixeni mai departe pe Mihnea. Aproape i-a trecut de năduf și el crede că-i port noroc... însă m-am gîndit ce să fac cu averea aceea după moartea lui și mai ales cum să stau eu prin judecăți, de ceartă cu neamurile sale? Am chibzuit că e bine să și-o vîndă singur și nouă să ne aducă banii „licizi”... Ne-a scris că a strîns pînă acum șapte sute de mii... mai are de vîndut un petec de vie și va lua și pe-ăla vreo șaizeci-șaptezeci de mii... După care se va reîntoarce...

Cît privește pe domnul Nisipoiu, la ora pe care i-o oferea coana Polixeni lui Mihnea, se afla la instrucție, unde acum se găsește tare ocupat. Abia dacă vine pe la șapte-opt seara...

Mihnea avu grijă să nu se despartă de ea, pînă nu luă și dete cheazășie, prin colțuri mai obscure, de ulițe neumblate, cîteva săruturi prelungi, care, avu limpede impresia, c-au sfărîmat complect orice urmă de pică în sufletul celei atît de dorite. Dar el nu prea știu să citească în ochii Polixeniei care de la un timp se strîngea tot mai pătimașă într-însul, făcîndu-l să dorească venirea acestui minunat mîine, cu cea mai teribilă viteză. Ah, ochii aceia erau grozavi; în ei se răsfrîngeau toată umilința la care o supusese domnul Nisi-

poi cînd îi aruncase în față scîrbăciunile destăinuie de nevinovatat băiat, toată indignarea obrazilor palmuiți, odată cu crîncenele noutăți, de lătărețele palme conjugale: în ei ardea acum focul cumplit al răzbunării.

Sărmanul Mihnea, el care era convins pînă peste urechi că un sărut pătimaș, cum numai el se pricepe să aplice pe buze rebele, e în stare să topească orice sloi și orice rezistență, de unde putea ști oare, biet provincial, cît prețuiește un dor de răzbunare în sufletul unei fiice pur sînge de fundătură bucureșteană? Abia ajunsă acasă, răsufînd în șuierături scurte de grabă și de punere la cale a planului răsplătitor, coana Polixeni se și apucă să mărturisească soțului ei pricina întîrzierii:

— S-a luat după mine, nu și nu, că să mă duc cu el... E, stai că am să te învăț eu, mi-am zis... Și l-am poftit aici mîine la patru... i-am spus că tu abia pe la opt dacă te întorci... Așa că fă ce-i face, roagă-te de domn consilier să-ți dea drumu înainte, cum ți-a mai dat și atunci, cînd cu parastasul bieteii mame, de a văzut Gălușescu cum ne îngrijim noi de morți, da de ai vii...

Domnul Nisipoiu strîmbă din nas cît privește Gălușescu; potriveala cu acesta nu-i prea plăcea dumnealui și poate de aceea coana Polixeni tot aducea vorba de ea, ca să-i vîre mai adînc în convingere ideea că propunerea a venit de la bătrîn. Însă erau opt sute de mii de lei la mijloc, și-apoi juridicește nu se arăta nimic obscur în toată împrejurarea. „Captația voinței”, hm! Asta ar mai fi fost ceva, dacă era vorba de-un testament. Însă în afaceri, coana Polixeni se arată condusă de-un bun instinct... ea pretindea bani lichizi și un act solid de danie cu compensația unei bune întrețineri... Mai era fiscul la mijloc care la daniile între streini stoarce cu nemiluita pe dăruiti; dar rămînea să vină Gălușescu cu banii, și atunci domnul Nisipoiu, care „nu se amesteca”, va trebui, vrînd, nevrînd, să-și dea și dînsul o părere.

Cît despre noutatea cu întâlnirea lui Mihnea, ea indispușe puțin pe Nisipoiu; insistențele aventurierului pe lîngă coana Polixenia îi treziră în adîncuri vechile resentimente. Însă stratagema soției sale îl ului; dacă

ea a făcut asta, însemnează că e o strașnică femeie și conu Nisipoiu se simți mîndru de ea. Reîntorcerea lui înainte de o anumite oră și pedepsirea nemernicului treceau desigur pe-al doilea plan. Avea să-i arate el, nu-i vorbă, cu vîrf și îndesat. Dar principalul era că Polixenia răscumpăraseră totul cu acest drăcesc plan al ei; sinceritatea nu-i mai putea fi pusă în nici o cumpănă și domnul Nisipoiu fu acum sigur că tot ce-i spusese ea privitor la aventura cu fostul chiriaș fusese adevărat; canalia căutase s-o dobîndească prin toate mijloacele: cu ochii, cu gura, cu mandolina, pînă și cu promisiuni de daruri. Dar o să-i dea dumnealui mîine un dar!... Ca slujitor al instrucției criminale, se gîndi chiar să ceară ajutorul forței publice și să-i trîntească haimanalei un proces no. 1, să știe cu cine-a avut de-a face... Totuși după prelungi dezbateri interioare, negăsind o definiție legală, convenabilă, pentru fapta ce urma să se săvîrșească, i se păru mai nimerită o chelfăneală amarnică și discretă, cu storiile trase și cu ușa încuiată...

A doua zi după-masă, el depuse un zel fără pereche, tocmai ca să-l găsească domnul consilier cu o bună treabă la activ și astfel să poată obține mai ușor învoirea. Ascultă aproape toți martorii, căci domnul consilier avea atîta încredere în subalternul său încît îl lăsa totdeauna să facă toată instrucția el singur. Punea întrebările atît de meșteșugit și transcria răspunsurile atît de clar, că domnului consilier nu-i mai rămînea decît să iscălească. Totuși, pentru a nu-și eluda îndatoririle, domnul judecător readucea înviuiții, le repeta întrebările, le reamintea răspunsurile și, fără a mai întreba dacă stăruiesc în ele, se mulțumea să îngăime un „așa e?” pe nas, grăbindu-se apoi să iscălească. Evident că interogatoriile de însemnătate mai mare, socială sau politică, erau lăsate totuși pentru venirea domnului consilier.

Pentru azi însă erau la rînd pe condică tot felul de lucruri mărunte, pe care Nisipoiu se gîndea să le dea gata în trei-patru ore. Iată de ce se reîntoarce la palat cu un sfert de oră înainte de unu... Dacă pînă la

patru și ceva le dă gata, la cinci e acasă: tocmai bine, cînd domnișorul, care ca tot domnișorul trebuie să mai întîrzie și el ceva, a sosit și e în plină vervă de craidon...

Și domnul Nisipoiu, care era acum la a șaptea cercetare, întreabă înainte:

— Va să zică nu recunoști că ai săvîrșit viol asupra dumneaei Stanca Grigorie Pătrulescu din fundătura...

— Nu, domnule procuror, a fost de bunăvoie...

— Hm... de bunăvoie... Bagă bine de seamă ce spui, băiete...

— Așa e, să trăiți, domnule procuror...

— Bine, atunci povestește singur cum au descurs faptele...

Dar învinuitul povestește fără ordine, trăgănește cuvîntul, se contrazice. Și coana Polixeni, de bună seamă, n-o să poată ține pe nebun prea multă vreme peste ora convenită...

— De ajuns, de ajuns, vrei să încurci lucrurile dumneata, dar nu merge, să vie un martor...

Cu aducerea indivizilor cari trebuiesc ascultați, domnul grefier găsește firesc vreme să-și arunce iarăși puțin gîndul acolo unde-l doare. Probabil c-o să-l ia cu dulceață, cu cafea, cu diferite pretexte, dar numai să nu bînuiască... mizerabilul...

— Numele d-tale...

Martorul își fixează identitatea și domiciliul... Domnul Nisipoiu ascultă distrat și trece cu mîna lui răspuns cu răspuns în dosar. Ar vrea să treacă mai repede peste toate aceste formalități, dar conștiința profesională nu-l lasă... Orice s-ar întîmpla, peste ea nu poate să treacă domnul Nisipoiu; de aceea citeodată e nevoit, din cauza atenției care fuge neconținut departe, să repete întrebările ca să nu greșască răspunsurile, sau ca să le prindă mai adîncit sensul. Astfel timpul se scurge mai repede, în vreme ce treaba merge mai încet... De aceea dumnealui caută, mai ales acum, după patru, să alunge orice gînduri străine de ancheta de față... Și cu toate acestea, gîndurile vin, se întorc supărătoare, ca un stol de ciori plicticoase, alungate cu o zburătură fără efect...

— Va să zică n-ai auzit nici un strigăt de ajutor venind din tufiş?

— Strigăt?... strigăt... domnule judecător, am auzit eu... da mai mult semăna a gemăt.

5 — Cum gemăt? De durere, vrei să zici?

— E, de durere pă dracu... d-aşa durere să am parte toată viaţa.

— Vorbeşte cum trebuie, băiatule, aici te afli în faţa justiţiei.

10 — Să trăiţi, domnule judecător, îi plăcea... că d-aia am zăbovit şi eu ca să aud... că, iertaţi-mă, aşa e omu... dacă ţipa ca din gură de şarpe săream eu, he, he.

15 Domnul grefier se mişcă nervos în scaun. Răspunsurile martorului nu-i plac şi pentru că lungesc discuţia şi pentru că presimte în ele sămînţă de nesinceritate. Ş-apoi mai e ceva: mizerabilul o să se grăbească să treacă la fapte. Polixenia atunci... hm, ce-ar putea să facă ea atunci...? hm... desigur... nu-i rămîne
20 decît să invoace un binecunoscut şi atotfemeiesc pretext, care o ia uneori şi înaintea aşteptărilor. Uite, lui Nisipoiu îi pare rău că n-a stat de vorbă mai pe larg cu ea, plănuiind din timp toate răspunsurile şi mişcărilor care trebuiau făcute în caz de întîrziere...
25 He, da îi dă ei în gînd...

— Cum zici dumneata?... Care va să zică striga ca din gură de şarpe...

— Nu, domnule judecător, tocmai asta zic, că dacă ar fi strigat ca din gură de şarpe, săream eu... Pe cînd
30 aşa, stam şi ascultam ca omu...

— Ascultă, băiatule, te rog să răspunzi frumos aici: striga or nu striga... asta să răspunzi dumneata, aici nu e timp de glumă şi poveste...

— Mi-aţi spus să spun tot ce ştiu...

35 — Dar despre ei, nu despre dumneata... Ei, spune acum... se văita or nu se văita?

Şi bătînd cu energie în masă, domnul grefier zîmbea luminat: He, ce să nu-i dea ei în gînd... Femeia e femeie... cînd vrea ea...

40 — Păi aici e aici meşteşugu, dacă-mi daţi voie, domle judecător, răsună şi glasul martorului. Ala

nu era vâiet, cum să zic... de... cum să zic... vătămătură.

— Dar cum era?...

5 — Hm... femeia, nu ştiţi dumneavoastră... femeia e femeie... strigă de plăcere şi zice c-o doare... cînd vrea ea...

Hotărît lucru, domnului grefier nu-i place cîtuşi de puţin acest bandit de martor, potriveala asta de vorbe, tocmai cu ceea ce gîndea dumnealui, îl supără şi-l îndirjeşte şi pînă la urmă domnul grefier izbuteşte să stabilească deplina complicitate a informatorului cu învinuitul. Atunci răsuflă parcă uşurat. Trebuia să ajungă aci dintr-un imbold ceva mai amplu decît acela pur şi simplu al stabilirii dreptăţii: din nevoia de a restabili intactă sinceritatea femeii, pe care
15 acest vlăjgan nespălat şi cu ochii coloraţi felurit vroise s-o zdruncine în sufletul lui. Îi întocmi astfel mandatul de arestare ca un omagiu adus curăţeniei sufleteşti a coanei Polixenii. Dar timpul trecea totuşi şi
20 ancheta asta îndelungă şi obositoare a unui viol banal ca oricare altul nu mai făgăduia să se mai termine. Şi după ea mai rămîneau atîtea cercetări înscrise pe condică... iar domnul consilier întîrzia... E patru jumătate acuma şi Mihnea Băiatu trebuia să fi
25 sosit... Şi martorul care venea la rînd (ăsta mai rămăsese!) era surd şi nesigur... el nu auzise nici un strigăt, dar văzuse oarecare ceartă... Văzuse după gesturi şi după buze... Şi după ce nelegiuirea se terminase... Probabil ivirea lui zădărniciise repetarea isprăvei şi de către informatorul introdus în cauză. Însă
30 nu reieşea din depoziţia lui opunerea hotărîită a femeii; indivizii afirmau că totul se petrecuse cu învoirea ei şi diferendul pe care-l surprinsese surdul, se referea doar asupra unei neajungeri la o sumă anticipat convenită...

35 Însă din atitudinea reclamantei, din înfăţişarea ei, din disperarea zugrăvită pe faţă, din certificatele ce prezenta, se vedea limpede că nemernicii minţeau cu străşnicie. Prezumpţiile erau puternice, dar mărturiile
40 insuficiente... Şi domnul Nisipoiu, pentru care pri-

matul dreptății era supremă datorie și țință, se găsea cu totul încurcat...

— Alți martori n-ai mai avea de propus dumneata?...

5 — N-aș mai avea... de unde să am? scînci femeia, cu glasul înăbușit, văzînd că biata ei dreptate începe să-i fugă de sub picioare...

10 He, dacă ar fi avut el timp, domnul Nisipoiu ar fi luat din nou în cleștele interogatoriului lui strîns și drept pe haimanalele astea, care rînjeau imperceptibil, calme și satisfăcute... Dar era acum cinci fără un sfert... Haimanaua cealaltă trebuie să fi sosit de un sfert de ceas și... și trebuie să fi început primele asalturi... Iar domnul consilier întîrzia, peste fire și 15 peste obișnuință. Și-n capul grefierului plutea într-una, din ce în ce mai insinuant, rînjetul complicei descoperit adineauri și introdus în cauză: „He, femeia, nu știți dumneavoastră”... Iar timp și răbdare suficiență lipseau tocmai acum domnului grefier, ca readucînd 20 la adevărata lumină cauza ce tocmai se străduia să descoase, să poată alunga toate aceste bănuiele infame și descurajatoare. „He... strigă de plăcere și zice c-o doare”... Ei, drăcia dracului, dar ce s-o fi întîmplat cu domnul consilier !?...

25 Mihnea a sosit într-adevăr la fosta lui gazdă încă de la patru... Coana Polixenia l-a primit tandră și decoltată, drace ! și cu niște ochi atît de sfredelitori !... L-a poftit în odaia primei lor bucurii, care servea și de dormitor și de sufragerie... Mihnea a întrebato puțin nedumerit:

— S-a întors bătrînul?...

30 — Nu încă... dar dacă te pomenești cu el pe neașteptate?...

35 Și Mihnea a pătruns în odaia depărtată de stradă, nepăsător și zglobiu, coplesit pînă-n microscopice ramificații, de senzația aceea firească momentelor premergătoare supremelor și stăruitor așteptătelor ferici- 40 rii. Chiar de la început el sfărîmă, cu sărutări patetice și cu gesturi bărbate, tentativa de lungă și de departe adusă conversație a coanei Polixeni. Dar dîn-

sa s-a ținut voinicește dinaintea tuturor asalturilor ; l-amustrat că prea e grăbit și prea merge de-a dreptul la faptă, ceea ce presupune lipsa unui sentiment propriu-zis, ci numai dorință de satisfacere momentană.

5 Dar el a protestat cu toată energia, explicîndu-i cu o logică zdrobitoare pentru dînsa, și cu lux de sărutări și îmbrățișări, ca argumente palpabile, că orice sentiment nu poate fi dovedit mai bine decît tocmai prin manifestarea lui, mai ales în ce-i privește pe dînșii, 10 cari nu sunt la prima încercare.

Argumentațiile ajung fatal iar la faptă, căci Mihnea are cu atît mai mult la îndemînă, pe măsura trecerei timpului, pe cea mai solidă din toate: posibilitatea revenirii domnului grefier... He, dacă ea ar 15 fi primit să vie la dînsul, ar fi văzut cum știe el să se poarte cu o femeie, pe care o atît de lungă trecere a timpului n-a izbutit să i-o șteargă din suflet... ceea ce însemnează „că amorul curat a vegheat totdeauna acolo”. Coana Polixeni rezistă desperată, și la 20 logică și la faptă, dar din ce în ce mai puțin stăpînă pe mișcările ei... și blesteamă în gînd pe d-l grefier... Încă e șase fără un sfert. Dacă e tont și imbecil ce să-i facă? Ar trebui acum să-i tragă o lecție să-l învețe minte... Hh!...

25 — Nu mă iubești, nu mă iubești, acum am văzut ! bolborosește ea în neștire, pe trei sferturi zăpăcită, celui ale cărui brațe o strîng acum s-o înăbușe. Și-i scapă iarăși, sleită de puteri, refugiindu-se într-un colț și rîzînd, rătăcită, cu ochii pleoștiți de torpoarea rutului 30 desțelenit.

Dar ochii aceștia se cască largi, parcă să cuprindă mai bine în înțelegerea lor ce se petrece în jur ; și deodată luminile lor tresar de grijă și spaimă. Mihnea și-a apucat pălăria și se îndreaptă spre ușă ; din 35 dreptul ei salută cu eleganța-i obișnuită, cu care a impresionat-o într-atîta la prima lor vedere:

— Scumpă doamnă, regret foarte mult, dar a trecut un ceas și jumătate de cînd am venit : e pericol și pentru mine și pentru dumneata... dacă mai în- 40 tîrziu...

— O, n-avea nici o grijă, geme ea sfârșită... Când îți spun că el vine de-abia după 7.

— Cu toate astea, face Mihnea înclinându-se din nou... văd ceva schimbat în dumneata... Nu mai ești aceeași de demult, aceea pe care am iubit-o cu atîta putere de aproape... și de departe, în tăcere...

Bănuiește! trebuie să deducă fatal coana Polixeni. Și asta din pricina tontului, a imbecilului, a dobitocului ăstuia, care într-adevăr merită toate coarnele din lume. Și pe urmă, ce drăguț știe să vorbească și canală asta, de față... Mizerabil, mizerabil, dar drăguț... Oricum, dacă domnul Nisipoiu și-a voit-o, ea ce poate să facă? Consemnul ei e să-l reție...

— Rămîi, geme ea din nou, moale, întinzînd brațe moi de ceară și lăsîndu-și pleoapele să cadă pe ziua din afară...

Și un ceas întreg trebuie să-l reție astfel neconținut. Și încă un sfert de ceas. Pentru că imbecilul, idiotul, tîmpitul, dobitocul, găgăuțul, dovlecelul dracului întîrzie într-una. Iar Mihnea n-ar mai pleca de de lîngă această comoară ascunsă, cum nu i-a mai fost dat alta să întîlnească în viață... Dar el însuși este o comoară dulce, și coana Polixeni trebuie să-l deștepte acum ea din beție, și să-l îndemne să fugă, pentru că a sosit timpul de întoarcere.

— Ți-am spus eu, puîșorule drag!... el nu vine decît peste șapte... tu trebuie să ai încredere în mine... acumă du-te, du-te... și gîndește-te la mine toată vacanța, cum am să fac și eu... și haide, haide... iacă, ultimul sărut... dar nimic mai mult... pentru că aș muri, dacă ți s-ar întîmpla cel mai mic rău...

Mihnea a ieșit pe poartă, beat, clătînîndu-se... Fericirea asta a fost într-adevăr potolitoare; și cine-i poate spune lui dacă mult visata doamnă din lumea mare, sau cea mai teribilă vedetă de cinematograf îi poate acorda una la fel...? Dacă frumoasa și savanta Arina ar fi putut să substituie, cu toate farmecele ei aparente, unicul...

Ah, Mihnea trebuie să recunoască: încheie în chipul cel mai neașteptat, cel mai strălucit, și acest an

universitar... Ah, delicioasă cenușăreasă din Fundătura Șapte Fîntîni, blagoslovită de Dumnezeu cu sfințul tău secret, astăzi chiar c-ai întrecut toate marginile și toate așteptările...

La al doilea colț de stradă, Mihnea trebuie să întrerupă dionisiacul său ditiramb; pe trotuarul celălalt înaintează ca un cal de camion, grăbit de bici nemilos, domnul Nisipoiu, căruia domnul consilier i-a trimis vorbă la ora cinci să continue toate anchetele, în liniște, pentru că motive importante familiare îl rețin pînă la 7. În orice caz să nu plece, pînă nu vine dumnealui să iscălească...

Cu gest larg, de largă efuziune, de fericire, de recunoștință, Mihnea ridică pălăria și salută cu gest de tenor italian sub balconul primadonei... Și d-l Nisipoiu se înăbușă, tușește, asudă și încurcat, orb, apoplectic... răspunde.

Aici, în încăperea asta răcoroasă și mucedă, Mihnea Băiatu are timp berechet să perinde în amintire anii săi universitari... Penultimul se deosebește tocmai prin aceste mărunte, dar tocmai de aceea atât de numeroase întâmplări, însemnate ori meschine, de obicei vesele, în orice caz cu rezultat totdeauna luminos și fericit, dar care acum îl revoltă și-l dezgustă...

Iată, peste câteva săptămîni ar fi să se împlinească anul de cînd coana Polixeni l-a poțtit la dînsa să se răzbune crunt pentru mișeleasca lui purtare și zîzanie; de cînd deci, neștiutor și nepăsător, Mihnea s-a virît în vizuină de fiară, crezînd că intră — și ieșind într-adevăr — ca dintr-o cămară de paradis! Timpul care s-a scurs de atunci — anul acesta din urmă, an universitar care începe în octombrie, cînd plutesc în aer miresmele revederilor și se termină în iunie, odată cu teii, cu examenele și cu despărțirile tandre — îl înfioară în schimb cu liniile lui puține, scurte și prea colțuros zigzagate, oprindu-se brusc și ameșitor în acest beci de temniță, cu ochiuri de fereastră în cerul albastru și dulce, tăiat, în pătrate ruginite, de puter-nice zăbrele.

Mihnea privește în acest trecut apropiat cu spaimă și cutremur: dar, oricine ar putea vedea limpede la dînsul spaimă și cutremur pentru ce-a fost — și nu

pentru ce are să fie. De urmările care vor fi, cine știe, nu s-ar putea spune nici de ele că foarte puțin îi pasă; dar el e încă, doar, sub semnul de groază al acestor zigzagări de fulger, care înseamnă ultimul lui an de viață în preajma universității.

Linia frîntă de foc începe desigur cu un punct luminos, vai, atât de luminos și de candid! Era ceva în oraș, în ziua aceea, nici nu se silește să-și aducă bine aminte ce... destul că era una din acele zile cu freamăt și mulțime, în care se petrecuse un eveniment însemnat... Un doliu național, ah da... Destul că lumea forfotea pe străzi sub soarele acela matinal, cald și dulce de toamnă... se plimba veselă și fericită... sub mîngîierea aceasta cerească... Sau poate că a fost atunci, cînd cu schimbarea guvernului, dar astfel era de neînțeles de ce străzile erau mai pline de femei decît de bărbați, se pare; sau poate tocmai lui i s-a părut așa, din pricina acestui considerabil eveniment al vieții lui, care a întunecat atîtea evenimente politice, cîte s-au petrecut în toamna aceea, și care a tivit cu aur orice zi de doliu național...

I s-a întipărit în schimb atât de bine și locul: era în Piața Palatului regal și tocmai da să urce trotoarul Căii Victoriei, din fața Hotelului Metropol.

Nu trecuse bine o săptămînă de la venirea lui în București și tocmai făcea planul cum să vestească pe coana Polixeni Nisipoiu, a cărei arzătoare imagine intimă îl frămîtase și-l năucise toată vara... Bătrînul Gălușescu îl incurca mai ales cu prezența lui neregulată și poate chiar statornică în casa pe care și-o alesese să-și ducă restul vieții...

Cînd deodată auzi, clopoțel de argint, la un pas de dînsul, la un pas înainte, răsunînd clar și precis, ca glasul de pe drumul Damascului, în vuietul confuz al talazurilor de capete:

— Unde e?... unde e?...

Abia acum își dădu seama că drept înaintea lui, cu un pas înaintea lui, era Arina, cu talia ei zvîltă și cu pasul ei săltat... într-o parte era Maricica, într-alta vipera, cu silueta fină și elegantă, întocmai ca a Ari-nei...

— Unde e, frate, unde e?... răsună din nou și mai tare și mai curios glasul Arinei... Unde este Mihnea Băiatu?...

5 Și ochii ei scormoneau prin grupurile dinainte, în vreme ce tovarășele de drum, care o avertizaseră, nesimțit probabil, roșii și cu nasul în pământ, tăceau chitic. Atunci, într-o scăpărare de înțelegere, Arina întoarse capul înfricoșat încoace și ochii ei se opriră
10 fericiți și îngroziți în ochii lui Mihnea. Și-n aceeași clipă un chirăit sălbatec, care întoarse toate privirile încoace, răsună în această zi de doliu național, or de gravă schimbare politică, sub soarele matinal și călduț de toamnă, sub albastrul de-o puritate năprasnic de dulce, atât de fără de sfârșit și fără de prihană.

15 Pe urmă pasărea speriată își trase pe cele două prietene lângă dînsa și se topi strînsă de ele, ferită în risul lor abia reținut, în marea de capete. Și Mihnea, care atât de puțin se mai gîndise la *Teoria eroarei* și la *Istoria* lui Fouillée, nu fu în stare, în acea clipă
20 surprinzător de divină, să îngîme nici un cuvînt, nu avu prezența de spirit să se plece profund, cu un salut larg, răspunzînd:

„Aici se găsește robul vostru prea plecat, domnișoară!...”

25 ...cum se gîndi, abia hăt pe urmă, că ar fi putut să facă și venindu-i să se dea cu capul de păreți că nu s-a gîndit la timp...

30 Al doilea punct luminos l-a găsit prin preajma Fundăturii celor Șapte Fîntini.

Era atât de limpede de priceput de ce Mihnea Băiatu avea drum, în ziua aceea, prin partea locului... dar lui i s-a părut uimitor de bizar să se pomenească
35 tocmai aci, înfiripîndu-se ca o a doua minune, din ploaia galbenă de soare a după-amezei de toamnă, cu Arina...

40 Venea cu Maricica din partea opusă, pe acelaș trotuar, și aveau să se întâlnească față în față... Mihnea a dat drumul pleoapelor să clipească repede, repede, pentru a sfărîma vedenia, dacă există într-adevăr... Și se minuna chiar, simțind cum i se amestecă

surprinderea cu bucurie, că a început să fie bîntuit de această din ce în ce mai stăpînitore fantomă. Un semn fatal al vieții, care i se deschidea de acum înainte, în orice caz! Mihnea strîngea însă în zadar ochii.
5 Orcît de scăldată în aureola prea galbenă de toamnă, Arina era Arina, copil frumos întrupat de raze, dar întrupat, viu, înaintînd și adiînd încoace prin învelișul minunat de măiestre linii și forme, melancolia vagă și dulce de văpaie calmă, domolită de constrîngerii. Și totuși, în tăcuta mahala retrasă, genunchii ei superbi și înalți puneau în demersul lor, sub tivul
10 fluturător al rochiei, un ritmic și neogoiat avînt...

Fetele văzuseră și ele pe drumețul care venea împotriva și consimțeau, în schimb de priviri înveselite, că o soartă vrea să se pecetluiească într-un anume fel... Dar pe buzele Arinei pierise orice urmă de zîmbet și numai genunchiul ei continua să-și zvîcnească înainte voința de a nu șovăi dinaintea oricărei întîmplări. Iar Mihnea, care auzise în adîncul capului, răsunînd ca sub o boltă cu ecouri profunde, categoricul comandament: „Acum ori niciodată” — se simți,
20 într-o clipă, iarăși laș și imbecilizat, și toată dîrzenia lui de a fi el însuși și față de această zîină, coborîită din turn de cărți și ameteitoare înțelepciuni, o simți risipindu-se ca printr-o sită, cu fiecare nou pas cu care se apropia. Se agăță deci cu disperare de ultima posibilitate, care mai rămînea și se trezi rugîndu-se, ca un prosternat dinaintea icoanelor, în pragul unui mare pericol: „Dumnezeule, Doamne! Să rupă ea zăgazurile!... Să mă întrebe ea, întii!... Dumnezeule mare!...”

35 Și privind-o drept în ochii cari îl priveau cu egală stăruință, îi ruga fierbinte, cu vocea clară a privirilor lui: „Haide, oprește-mă, întreabă-mă, divinitate coborîită în calea mea...”

Minunea se făcu...

40 Auzi și crezu că e încă închipuirea lui, care s-a întors zănatec din strînsele ei încheieturi: era vocea de argint, care răsunase în Piața Palatului regal acum cîteva zile, rostind, strigînd imprudentă și ameteînd ca o vrajă, numele lui. Acuma, acelaș glas, cu prelungi

vibrații și adânci rezonanțe, îl întreba calm și sigur, fără nici urmă de șovăire, de învălurare:

— Domnule, dacă nu vă supărați de întrebare, poate stați pe aci pe-aproape... N-ați mai văzut pe drumul pe care veniți bilete de închiriat?... Iată, batem orașul de două zile, eu și prietena mea, ca să găsim o locuință convenabilă și ne e cu neputință...

Și ca la rostirea unui descîntec, Mihnea se simțise pe dată dezlegat de orice sfială, liber de orice nod în gît, dispus la cele mai mari fapte. Va să zică nu-l întreba, întîi și întîi, dacă a auzit cumva de filosofia postcartesiană sau măcar de teoria eroarei. Îi vorbise în limbajul lui, iar acum Maricica încerca să explice tot în acelaș limbaj firescul acestei întrebări, făcute fatal în condițiunile în care a fost făcută, pe astfel de vremuri, cînd Capitala gemea de un exces considerabil de populație și cînd specula prospicia fără nici o jenă, cinică și ucigătoare, prin toate colțurile și în toate fundăturile? Camere mobilate, domnișoarelor scumpe? Haida de, dar asta e specialitatea lui...

Cu o promptitudine de cuceritoare eleganță, Mihnea s-a arătat gata să-și jertfească orice timp, orice ocupație, pînă nu va găsi o cameră pentru Arina: Maricica n-avea nevoie, pentru că stătea cu părinții în București. Deocamdată Arina locuia la dînsa, dar ținea nespus să aibe camera ei. Pînă anul trecut locuise la cămin; însă acum, ca asistentă, nu mai făcea... Își ceda locul bucuros pentru o fată lipsită de mijloace... Dar, în afară de asta, cu viața aceea de pensionat se plictisise:

— Vreau, domnule Băiatu, să gust puțin din aerul libertății... ah, vreau să fiu student, cu adevărat — observați bine, domnule Băiatu, am spus student, nu studentă...

Maricica o certa în glumă pentru acest început de licențe verbale și explica lui Mihnea că e o nebanatecă mai mult făcută decît născută, și care nu trebuia luată în serios. Dar spera că în curînd se va dezamăgi de avînturile ei de libertate și va bate din nou la ușa bunei prietene, să împartă iarăși frățește mica-i cămăruță...

Mihnea simțea cum curge în sufletul lui lumină peste lumină, cu fiecare din aceste revelațiuni. O, el se obliga să alerge, să găsească totul; și chiar de a doua zi, porni în îndrîjită expediție.

Arina dori să-l însoțească și drumul lor fu pentru dînsul o fericire întreagă. Fata însăși se amuză nespus de răspunsurile prompte, cu care improșca proprietăresele arțăgoase, de priceperea cu care știa să le prindă slăbiciunile și să le scuture ifosele, și mai cu seamă de curajul, pe care prezența ei i-l ridica la maxim, de a pătrunde pretutindeni, de a pune pieptul de-a curmezișul oricărei ostilități, de a reprima glumeț și pe loc orice încercare de ofensă. Camere se găseau destule, care ar fi convenit, și ca înfățișare și ca depărtare și ca preț, fetei. Dar proprietăresele se arătau de la început de o rezervă glacială față de domnișoare și de chiriase în genere; așa ceva nu le trebuiau și nici pe-rechi... În schimb, „pentru dumneavoastră singur oricînd“.

Și iată-l atunci pe Mihnea, respingînd, cu săgețile duhului său acid, aceste omagii indirecte care, vrînd, nevrînd, trebuiau să-l ridice în ochii tovarăsei de drum, mai ales cînd propuitoarea era vreuna din cele pe care le-ar fi preferat îndată, în vechile și deseale lui peregrinări după locuință nouă. Iar în ochii Arinei vedea cum crește grăuntele recunoștinței pentru hecatomba nesfîrșită de atîtea dornice priviri, pe care le spulbera cu dezgustul lui, în cinstea frumoasei ocrotite, platonice dar îndrăzneț ultragiante...

Era în elementul său Mihnea Băiatu, iar seara, cînd se despărțea de Arina, lectura lui redeveni cartea lui Fouillée; va veni vremea, teribilul soroc — el o știa destul de bine — cît de curînd, de bună seamă, ca să dea socoteală și pe acest teren. Cu amintirile primelor lecturi, cu cetirile actuale, aduse chiar el puțin vorba, pe o stradă îndepărtată, pe unde stătuse cîndva înaintea de război, de Heraclit, asta firește în legătură cu trecerea timpului, dar cu excesivă grijă să nu se potic-nească de la început și gata să vislească într-o glumă pregătită anume, pentru a schimba la vreme firul

convorbirei. Și o observă îngrijorat, deși se aștepta la asta, că fata acceptă cu plăcere constatarea, că în conversația lui, dealtfel destul de bogată, poate cădea din când în când și-un nume de filosof. Dar îl opri
5 hotărât, când el încercă să recapituleze ce mai aflate așară despre străvechiul înțelept:

— O, nu, te rog... să schimbăm vorba, am pînă aicea de filosofie, își tăie ea gîtul cu dunga palmei... Dacă admir ceva la dumneata este tocmai lipsa de
10 pedanterie, deși vărul dumitale mi te-a descris... mi te-a descris... ca pe-un latifundiar de studii... Îmi place la dumneata naturalețea, vigoarea proaspătă, nealterată definitiv de carte, viața, înțelegi, viața...

Mihnea simțea că înnebunește: zodia norocului
15 său parcă se deschisese în cer și-și turna asupra-i conținutul cu găleata. Se întrecu deci pe el însuși, dar fără a-și pierde cumpătul, să intre neghiobește într-o veche ogradă bine cunoscută, de pe-a cărei poartă, două bilete colorate îmbiase pe fată...

— Le cunosc... erau neînchiriate și acum o lună
20 cînd îmi căutam pentru mine... sunt ordinare... se grăbi el s-o abată pe drum înainte...

La drept vorbind, dorința intimă a lui Mihnea era ca Arina să nu găsească aceea ce dorea: cînd lucrul
25 era cît pe-aci să se întîmple, el chiar intervenea cu anume observații critice, care o făceau îndată să dea îndărăt. Mai întîi plimbările în doi îl fermecau pur și simplu, și-apoi în ele sălășluia tăria lui; o cameră găsită însemna ședere, vorbă și, desigur, vrînd nevrînd,
30 pentru o fată atît de cultă, filosofie... Și-apoi nu înțelegea prea bine această îndărătnică aplecare a Arinei spre viață, cum spunea ea. Ce libertate, ce viață mai dorea? Nici măcar nu-i trecea prin gînd să-i pună la îndoială puritatea ei, iar ca acolo, la Maricica, nici
35 că putea fi așezată la un mai bun adăpost... De ce ținea atît să-și părăsească prietena, de ce se încăpățîna să aibe o cameră a ei, aparte, despărțită de buna-amică, de privirile părinților ei...?

O ispiti pe departe asupra caracterului celor doi
40 bătrîni; dar Arina îi spuse lucruri atît de frumoase despre dragostea ce-o aveau de dînsa, de mîhnire că-i

părăsește, că Mihnea se simți iarăși îngrijorat... El
vru să-i mărturisească, după lungi ocoluri, de intențiile lui cinstite și aduse vorba chiar de căsătorie, declarîndu-i că așa, cu o fată ca dînsa, el n-ar ezita să strîngă
5 cinstita și strămoșeasca legătură, chiar așa pe loc, plecînd din colțul acesta de stradă, în care se găsesc, și luînd-o direct la primărie...

— Da, dar acolo mai trebuie și martori...

— Îi luăm de pe stradă...

10 Fata primi — Mihnea putu să vadă limpede — cu emoție și încîntare, avîntata, aproape directă lui propunere. Ochii îi exprimară toată recunoștința, dar buzele, spre spaima lui Mihnea, exprimară tocmai contrariul.

15 — Eu nu m-aș mărita, domnule Mihnea... Și rîzînd, pentru că-l văzu atît de consternat: sau cel puțin deocamdată, nu știu cît, nici nu mă gîndesc la astfel de... banalități, tăie ea, crudă, în sufletul lui, privind cu satisfacție în profunzimea străzii, în care
20 amurgul grăbit de toamnă semăna primele neguri...

Și Mihnea, care nu crezu o iotă din spusele ei, suferi cumplit că nu era francă față de dînsul, că odată gîndul
lui descoperit cu atîta dezinvoltură, ea ținea să-l învenineze cu astfel de mici contradicții și răutăți inutile...

25 Toată dispoziția lui pieri ca prin farmec și fata acum tăcută, dar foarte dispusă, păru că gustă cu nesaț această penibilă tăcere, această teribilă aducere la tăcere a unui atît de zgomotos și de inventiv partener. Merseră astfel mult, tăcuți, în negura crescîndă.

30 — Strada Muzeului! strigă ea deodată, spre marea lui surprindere că ajunseseră pe nesimțite tocmai aci. Dar asta e strada dumitale...

Era o stradă scurtă, tăcută și curată, Strada Muzeului. Ea vru să știe care-i casa lui și-apoi dori să-i vadă
35 camera...

O fată frumoasă, care declară că nu vrea să se mărite, care dorește libertate, cît mai multă libertate
și viață, viață, nespus de multă viață... Și vrea să vadă, să intre, la vreme de seară, în camera unui holtei
40 tînăr și meșter la vorbă și faptă! Nici că s-ar fi putut pentru Mihnea o surpriză mai fericită, o bucurie mai

fără pereche... Și totuși se simți covârșit de durere, de-o imens de profundă decepție, când înfipse cheia în ușa și făcu loc Arinei să intre în camera lui... Deodată, cu lumina becului care năvăli veselă în oglindă și în sticlăriile împrăștiate pe lavabou și pe etajere, capul lui se lumineă însuși:

— Știi, ce, domnișoară Arina... îți place camera mea? Sunt gata să ți-o cedez...

Dar fata, căreia îi plăcu totul de minune, refuză în ruptul capului... Îi plăcea camera și vroia să-l știe într-o astfel de cameră, unde-l va vizita și ea din când în când... Astfel va veni mâine exact la ora asta, când va ieși de la curs... Dar vroi ca el s-o aștepte aci, să nu vie s-o ia de la facultate...

— Vreau asta, îmi place! îi tăie ea de la început orice posibilitate de replică...

— Lasă, că mai vorbim noi mâine dimineață, surise el, amintindu-i că, în orice caz, fericirea de-a o revedea i-o hărăzise ea, la ore ceva mai vremelnice decât hotărâse acum, din nebăgare de seamă.

— Mâine de dimineață nu te voi însoți și nici dumneata nu trebuie să te ostenești singur, îți interzic! Îl amenință ea cu degetul, în vreme ce el simți adâncul gol în inimă, gol înfiorător de larg și de prăpăstios, pînă la ora îndepărtată de revedere, pe care i-o dăduse. Se muștră că i-a amintit la moment nepotrivit și prea cu aer de siguranță de plimbarea lor matinală; dacă i-ar fi pomenit de ea la despărțire, în poarta Maricicăi, de bună seamă că ea ar fi acceptat-o ca pe ceva firesc, așa cum s-a petrecut întotdeauna. Dar cît se strădui s-o convingă, conducînd-o acasă, să-și schimbe poziția în privința minunatei dimineți, pe care i-o răpea, ea se arătă nestrămutată: invocă grave pretexte, unul și unul, cum văzu așa de ușor cu zdrobitul lui suflet, șubrede și pripite, ca izvorite pe loc, dintr-o voință subită și inexplicabil de rea și de obstinată.

Și-a doua zi seara, când camera lui înota în lumina fericirii, după o zi întreagă de mohorîtă și sfîrșietoare nerăbdare, ceasul bătu zadarnic orele și jumătățile atît de crîncen dorite: ele se scurseră cu tragica lor

monotonie, excesiv de curdă și de chinuitoare, placidă și indiferentă. Timpul atît de dureros și de neînduplecat, când începi să-l simți, îi rînji lui Mihnea în față, arătîndu-i pentru înfrîna oară toată puterea și răutatea.

Îngrozitor cu fiecare clipă care vine în van, îngrozitor cu fiecare clipă care se adaugă zadarnic nemărginitului neant; călău cumplit la picioarele căruia te prosterni, să nu-ți curme prea repede ferocele dureri, să-ți prelungească tortura rafinată și nimicitoare; înfiorătorul timp duse cu sine ultimile clipe, în care mai putea dăinui vreo umbră de speranță...

Înfricoșat la culme de cele mai năstrușnice și mai contrarii bănuieli, Mihnea își luă în grabă *pardessus*-ul și glorioasa lui pălărie tare. Și alergă în pas gimnastic pînă la stația de tramvai; dar acolo abia rezistă ispitei de a reveni tot în pas gimnastic pe drumul străbătut, la ideea că Arina ar fi putut sosi în lipsă-i, prin capătul celălalt al străzii. Însă ceasul, care-l chinuise atîta, acuma îl sfătui, cu aceeași nepăsare, să nu-și mai facă nici o iluzie. Se aruncă în tramvaiul care era gata să-și închidă ușile automate și schimbă, la stația de legătură, pentru Izvor, unde locuiau părinții Maricicăi, de parcă l-ar fi gonit tătarii, ca-n vremurile cînd părăsea vreunul din restaurantele faimoaselor lui lovituri.

Știa care anume e fereastra Maricicăi și cînd văzu lumină acolo, îi adie în suflet balsam răcoros de alinare. De bună seamă amîndouă fetele trebuiau să fie acasă; și el inventa iarăși înfinit de variate scuze, de astă dată optimiste, și la fel de puternice ca și cele întunecate dintîi, pentru nevenirea Arinei. O, mâine ea va căuta să bată cît mai devreme la ușa lui, pentru a-și motiva absența, ca o școlăriță încurcată și roșie de prima ei abatere. Mihnea mai măsură de cîteva ori trotoarul în fața casei și-apoi, deplin asigurat de pașnice gînduri, noi, o luă agale înapoi.

Noaptea creștea calmă și frumoasă. Pe sub felinare trecători grăbiți găseau încă timp să-și arunce reciproc priviri de bunăvoință; mersul săltat or legănat al femeilor era întîmpinat și petrecut de ochi omagiali.

Toți întîlniții din seara asta se arătau bine dispuși și Mihnea se simți înfrățit cu toată lumea. Abia ceva mai

departe, el văzu acea pereche care înainta la fel de zorită și dispusă, cum crezu la început; și piciorul fin al femeii, jocul anumit al genunchiului pe sub pulpana fustei îi aminti de ceva familiar și drag. Acesta era pasul Arinei... iar femeia care avea pas la fel cu al ei... era... era parcă ea... Arina...

În locul ăsta obscur, dintre felinare, era mai greu de distins un chip chiar la mai mică distanță; dar era ea, Arina... era ea...

...la brațul unui necunoscut: un bărbat, un tânăr înalt și dîrz, cu mijloc mlădiu sub *pardessus* negru și tăiat elegant, cu păr deschis și creț sub borurile largi, de poet, ale feuturului negru.

Pasul lui Mihnea se abătu sub copacul apropiat să le facă loc; el însuși n-ar fi vrut să fie văzut — și pe urmă observă într-adevăr cu groază că n-a fost văzut... Salutul lui nelatimp și eșuat, din lipsă complectă de energie, nici nu fu luat în seamă; el revăzu cu groază acea privire străină, total absentă, acea privire pierdută în nemărginire, care-i confiscase deplin orice libertate a gândului și-a sufletului, atunci cînd o văzuse întîi, asemeni cîntăreților fermecați, a căror trecere întrerupe orice voință și orice activitate, ducînd cu sine, pe note de flaut, spre necunoscutul fericit sau tragic, magnetizate, întregi șuvoaie omenești. Fata nu rostea o vorbă: înainta 'ea' însăși fascinată de propria ei putere. Tânărul înalt de alături îi spunea ceva și Mihnea nu prinse decît acest cuvînt „înțelepciune“, care-i doborî definitiv sufletul pe pavajul murdar și dur.

Și Arina nu reveni cîteva zile în șir. Iar el știu să sufere, cu îndîrjire și scrișnet, jăratecul tăriei de a n-o căuta, nici măcar s-o vadă de departe. În seara cînd îi bătu la ușă, el știu bine că e dînsa și-o fericire imensă îl năpădi pe loc și, totuși, nici după ce-i sărută mîna, nici după ce schimbă primele și încă multe cuvinte cu ea, el tot nu putea crede în realitatea nespusei fericiri. Ea începu c-o scuză, care nici măcar nu era, cu orcîta bunăvoință, plauzibilă. Din mîndrie, Mihnea vroi s-o accepte chiar așa, dar tăria lui se frînse în cele din

urmă și necazul țîșni printre dinți și prin sclipișul dur al ochilor. Însă cel puțin izbuti pînă la urmă să și-l manifeste doar prin ironii amare și prin zbucniri de rîs seci și rele, de lamă tăioasă.

— Poate v-a vizitat un frate, sau poate un văr... Eu cred mai degrabă în rudenia din urmă, căci pălăria lui era de văr...

Arina îl măsură adînc zîmbitoare, dar repede zîmbetul ei se topi în infinitul în care-i rătăci din nou privirea. Și îngrozit de această depărtare fără de fund și fără de lumină, el se strădui desperat s-o aducă înapoi, ca de pe malul unei prăpăstii, cu vorbe blînde și glume pe care tot mai izbutea să le găsească în sufletul lui stins.

Ea deschise ochi mari și poate se miră că se găsește aici. Apoi îl privi cu mîngîiere și prietenie și-i destăinui în curgere lină și francă...

— A, de ce vorbeam?... Da, de el... De Noël. Așa-i spunem noi și prietenii lui... dar în realitate îl cheamă Emanuel Maxim... a făcut Medicina... L-am cunoscut la Maricica... era prietenul cel mai bun al lui Traian Stroe, logodnicul ei; de asemeni doctor în medicină... Acum un an plecase din București... dar acum a revenit... și-a găsit un loc la un spital, pe-aici...

— Probabil asistent al vreunui profesor...?!

— O, asistent!... Traian Stroe a fost asistent... Acum e docent... Dar Noël?

El îi mărturisi cum a trecut din întîmplare pe lîngă dînșii, dar se pare că Arina și cu Noël umblaseră mult pe jos, de vreme ce ea nu-l întrebă în ce loc anume i-a întîlnit... Cînd îi spuse că a salutat-o și că n-a primit nici un răspuns, ea păru foarte mirată:

— N-am observat deloc...

— Mi s-a părut un om grav și serios... și visător... într-adevăr...

— Serios?... și visător?... îl întrerupse ea uimită și privindu-l mai atent, dacă în ochii lui nu se ascunde vreo ironie.

Dar pentru că el o privea la rîndu-i uimit, ea zîmbi iarăși golului aceluia străin, în care acum lunecau așa de ușor ochii ei.

5 — Un singur cuvînt am auzit din ce vorbeai...
Și pe-acela l-a rostit el... și cuvîntul acela răsuna foarte potrivit sub o pălărie așa de poetică... continuă Mihnea, în mare stăpînire de sine, tocmai pentru a-i dovedi că nu-i pasă totuși, cu tot acest cuvînt și cu toată această pălărie.

10 — Un cuvînt potrivit?... Ce cuvînt?...

— Înțelepciune...

— „Înțelepciune“?... Țasta e cuvîntul?

Mihnea încuviință cu capul.

— Și l-a spus el?

15 — El, desigur...

— Cu neputință... În conversația lui nu poate să figureze acest cuvînt... și evident, nici eu nu-l puteam rosti, de vreme ce mă găseam alături de dînsul...

20 Apoi izbucni în hohot mare de veselie: Noël a rostit cuvîntul înțelepciune? Iată, eu eram lîngă dînsul și n-am auzit acest cuvînt...

25 Și rîsul ei prinse și mai multă poftă de el însuși, o ridică de pe scaun cu săltatu-i irezistibil și voios și o îndreptă spre oglindă, să-și șteargă lacrimile care-i zbiciseră ochii...

— Noël a pronunțat cuvîntul înțelepciune! bătu ea voioasă din palme. Cîteodată nu-l prea ascult, că el vorbește într-una numai nimicuri și banalități... și obrăznicii desigur... Dar am să-l pun să-l repete:
30 trebuie să-i stea ca o tichie de mărgăritar pe uniforma lui de locotent. El e ofițer medic... Dar în afară de medicina lui, pe care și pe aceea a trecut-o ca vai de lume, nu citește nimic altceva — dac-o mai fi citind-o și pe aceea — decît cărți de proastă calitate, cu hazuri lejere, pornografie și chiar romane senzaționale;
35 plac filmele cu bandiți și cele ușor sentimentale, operele și revistele, de care e foarte amator. E în curent cu toate cupletele, pe care și le produce la moment, cu mult talent, și știe să le sublinieze fin toate nuanțele obscene. Iar cît privește înțelepciunea, cum spui
40

dumneata, și filosofia, pentru el astea sunt obiecte de rîs...

5 Mihnea asculta și privea îngrozit seninătatea cu care ea îi înșira superficialitatea partenerului ei cu pălărie de visător și mai cu seamă opinia lui profanatoare despre filosofie. Bine, dar atunci ce vedea fata asta, îmbuibată de cărți și examene, în acest individ lipsit de fond și de seriozitate?

10 Și buzele lui Mihnea, studentul undecenal, exprimară atît de elocvent întrebarea, că Arina îi prinse din aer sensul. Ceru o țigare și continuă să-și descrie prietenul, urmărind jocul nestatornic al fantasmelor de fum. E brut, dar natural, acest nebun. Lipsit de orice afectare și dovedind totdeauna o franchețe adeseori supărătoare, dar foarte prețioasă. Și de-un spirit atît de bogat, atît de original și inepuizabil, că, încăput pe mîini bune și energice, răpus la pămînt și legat fedeleș, stăpînit, domesticit, în fine ca o suplă și elegantă bestie vînată vie din junglă, prelucrat cu deosebită luare-aminte, s-ar putea transforma într-un admirabil exemplar de lux...

25 Ea lăsa să se risipească fumul de tutun, pentru a vedea figura lui Băiatu, și se așeză picior peste picior, dezvăluind pînă la genunchi conturul fin, pe care ciorapul lucios îl făcea pe pulpa lunguiață; amețit de priveliște, Mihnea își întoarse privirea și ascultă înaintea, aiurit, cuvîntul ei leneș, întrerupt uneori de foșnetul mătasei negre de pe dînsa, cînd întindea mîna să scuture scrumul țigărei în tăviță...

30 — ...vezi dumneata, domnule Băiatu? Nouă ne trebuie cărți și studii îndelungi, examene istovitoare, ca să ne regăsim pe noi, ca să putem fi noi... dar e uimitor cum băiatul ăsta, incult și sălbatec, are un spirit, spirit nu e de ajuns, dar forță spirituală, atîta putere
35 de inventivitate, atîta suplețe de gîndire, cu care poate face față oricînd celor mai dificile convorbiri, atîta curaj și atîta stăpînire de sine în orice împrejurare; să-ți povestească el chipul cum și-a trecut examenele, e ceva uluitor! Nici cel mai umorist roman-cier n-ar fi putut inventa situații mai dificile, cu rezolvări atît de meșteșugite... Ei bine, el intra aproape
40

5 întotdeauna în foc cu superficiile lui cunoștințe, de care însuși își bate joc, cum își bate joc de întreaga lui persoană, cu o seninătate și cu o îngăduitoare ironie, ce te cucerește imediat... Ei bine, vioiciunea lui și-acest irezistibil farmec personal erau suficiente ca el să iasă la liman oricând, evident, nu strălucit, dar onorabil...
10 Da, domnule Mihnea, vei avea prilej vreodată să stai cu el de vorbă și ai să-i simți acest farmec, încetul cu încetul... Dar când se va învăța cu dumneata, a doua zi, a treia zi, cu cât veți deveni mai familiari, cu cât își va deschide mai larg sufletul, cu atât te va cucerii mai temeinic...

15 Mihnea holbase ochii la dînsa; aflate ceva din trecutul lui propriu, aflate adevărul adevărat și acum vrea să-l aducă pe departe, fin și matematic, la mărturisire? Nu, fata asta nu mai vorbea cu dînsul, ea vorbea fantasmelor țigărei sale și ochii ei luaseră din nou direcția aceea îndepărtată și insesizabilă. Și nesimțit îi veni atunci în minte risul drăcesc al lui Dumitru din seara de pomină a urmăririi: „Filosoafelor ăstora spune-le de aventurile cu chelnării și cu proprietăresele, dacă vrei să le interesezi cu ceva... Altfel, ce-ai să vorbești tu cu ea, mă nefericite!”...

Arina continua:

25 — ...privind-o adesea, pe această admirabilă secătură, mi se deschide deodată înaintea ochilor privilegiata celei mai însemnate părți a societății noastre românești... Printre, desigur, atâtea exemplare solide și serioase, printre cîteva chiar superioare, privește imensa desfășurare a majorității: cîtă superficialitate, cît orientalism, cîtă lene și cît tembelism, cîtă necinste și incurie... Și totuși, cîtă inteligență naturală, paradoxal! pe cît de primitivă, pe atât de rafinată... Cîtă subtilitate atavică de a face față măcar onorabil
30 unui organism complex ca viața aceasta socială...

35 Mihnea surîdea vag și buzele-i jucau de nerăbdare. Sta gata să-i spună: „Dacă-mi permiți, ascultă puțin din biografia mea...”

Dar Arina conchidea acum:

— ...Dacă n-ar fi necinstea, ci numai superficialitatea, închipuie-ți te rog, nu am fi noi infinit mai fericiți?...

5 ...nu, evident, nu trebuie să-i destăinuie deocamdată nimic de chelnării... dar de proprietărese... și-n special de menajul Nisipoiu...

10 — ...dar acum, continuă Arina, strivind restul țigărei de marginea tăviței de sticlă, mergi și mai departe și închipuie-ți această întreagă societate, scuturată și de superficialitate, întoarsă spre studiu și spre muncă sinceră și cu spor... Spune-mi atunci, cum vezi lumea noastră, țara asta... cînd toți ca Noël vor fi în școală, domnule Mihnea Băiatu, muncitori și cinstiți ca dumneata, ca vărul dumitale și ca mine,
15 cînd vor fi în viața, după școală, așa cum s-au comportat în școală?

Mihnea își despături batista de la piept, din care fugiră vagi urme de apă de Colonia, ca să-și șteargă sudoarea ce-i invada fruntea... Nu încă, nu era momentul potrivit de a-i destăinui trecutul lui... Trebuie încă unele pipăiri prealabile și asigurătoare... Ea vede în Emanuel Maxim un exemplar tipic de mari calități spirituale, informe și inculte, zăcămint prețios pentru considerabile posibilități viitoare... Foarte bine, foarte bine... dar ce preferă-acuma?... un astfel de exemplar sau unul la fel, or aproape... însă trecut prin filiera prefacerii, a perfecțiunii, prin studii mari și printr-o autoeducație puternică a spiritului și a caracterului, așa ca Băiatu Mih... sau ca... în sfîrșit...
30 ca el... ca Mihnea, așa cum îl vede dînsa acum...

— Totuși, grăi el răgușit și aproape stins, totuși... în astfel de împrejurări mai sunt și alte considerente, care trebuie să preocupe, dacă nu pot fi socotite chiar că primează... Bunăoară e posibil ca bunul dumitale
35 amic Noël să nu-ți fie atât de simpatic pre cît pare să-ți fie, doar grație acestei puteri spirituale latente, doar pentru acest filon aurifer, care zace în ascunzișul frumoasei și elegantei lui înfățișări... Sper că și această frumoasă și elegantă înfățișare joacă un rol extrem de important, trage mult în jos cumpăna,
40 în această profundă simpatie...

— Profundă? se miră ea, făcînd o schimă nepăsătoare cu buzele, dar lui Mihnea, care era cu sufletul la buze, nu-i scăpă o umbră de nesiguranță și spaimă ce-i dăinui o clipă în ochi...

5 — Eu cred că ar fi fericit să-i propui să fie domesticit de-o îmblînzitoare atît de superbă și chiar îl invidiez considerabil că nu sunt în situația lui, pentru a avea parte și eu de-o așa educație... Ah, să ai o astfel de profesoare, de directoare, în viață și-n dedalul științei... de stăpîna! se entuziasmă el liric...

10 — Te înșeli, dacă-ți închipui că ar fi fericit... Dar nici măcar nu se gîndește la așa ceva, pentru că sălbăticia lui dorește neconținut stepa ori jungla nesfîrșită a libertății. Mi-a spus-o verde în față, că nu m-ar lua decît dacă aș fi foarte bogată... pentru bani...

15 — Ați vorbit despre asta?... Probabil că a citit în ochii dumitale, sau a prins din vreun cuvînt scăpat, că nu te vei mărita niciodată și a ținut s-o ia înaintea... Cunosc eu acest tertip...

20 — Cum aș fi putut să aduc eu întîi vorba?
— Și mai e o tactică și asta, să declari dinainte tocmai contrariul de ceea ce ai dori să faci...
— Nu, nu era nici o tactică la dînsul...
— Atunci cum a putut veni vorba de căsătorie?

25 se interesă Mihnea intrigat la extrem...
— În sfîrșit, ridică ea din umeri încurcată, la curtea lui asiduă și puțin cam îndrăzneată, am atras atenția că la mine sufletul și corpul formează un tot indivizibil, pe care deocamdată, principal, l-am dedicat viitorului și necunoscutului meu soț.

30 — ...necunoscutului soț... parcă spuneai...
gemu Mihnea stins și înfricoșat...
— Spuneam... rîse ea rău și ochii ei căpătară un luciu metalic, care strivi pînă în fund sufletul lui Mihnea... Dar se scutură parcă de ceva greu și neașteptat și continuă firească și voioasă: Ți-am spus-o dumitale și aș fi vrut să i-o spun și lui... îl provocam astfel să-mi facă propunerea, pe care eu aveam s-o resping... cu o deosebită savoare; însă canală parcă mi-a ghicit

40 gîndul... și mi-a retezat-o scurt... ah, de-ai ști ce grozav instinct are această fiară...! „În cazul ăsta,

mi-a rînjit el în față, între noi doi orice drum e închis. Atunci să așteptăm pe acest necunoscut; după ce vei începe a-l cunoaște, poate îți vei schimba părerea.” Auzi? făcu ea la Mihnea, înveselită de atîta rușine, ca și cînd cine știe ce lucru extraordinar i-ar fi spus Noël...

— Îl iubești! gemu Mihnea aspru și scurt, ridicîndu-se sufocat...

10 Dar ea rîse, scuturîndu-se de această absurdă bănuială, și se ridică la rîndu-i, făcînd cîtiva pași ca spre a se dezmoți. Totuși lui Mihnea nu-i scăpa iarăși o umbră de îngrijorare în ochii ei.

— De unde deduci asta? îl întrebă apoi destul de serios...

15 — Dar nu se vede, izbucni el aproape furios. Iată cum întrebi! Și iată cum ți se par extraordinare cîteva simple obrăznicii crase, fără spirit și fără rafinament...

20 Ea rîse atunci forțat, pentru a-i dovedi contrariul, dar nemulțumită cu atîta, se apropie de dînsul, îl luă de mîneca pe care i-o scutură, îl bătu ștregărește pe umăr:

25 — Mă amuzi, tinere... Inima mea e tot așa de virgină ca și corpul meu... îți spun și dumitale cum i-am spus și lui... Și voi rămîne tot astfel, atît cît voi vrea eu... În orice caz, nu s-a ivit acela care să mă determine să fac pasul suprem, chiar în contra voinței mele...

— Rîzi, rînji și el amar, dar ești îngrozită de ce se ascunde în sufletul dumitale...

30 Ea șovăi un pas, parcă izbită peste obraz, dar continuă să se apere cu strășnicie:

35 — Ce vorbești aci? Îngrozită de ce?... Doar a stat atîta timp departe și nu i-am simțit cîtuși de puțin depărtarea... Haide, haide, văd că vrei să mă necăjești, copile, dar nu vei izbuti, copile, copil din cărți, copil din studii... rîse ea iarăși sec, plîmbînd degetele pe fruntea lui...

Și pentru că el continua să rînjească neîncetător, agasată, îndîrjită, ea-i declară solemn:

40 — Te-asigur, dacă inima nu mi-ar fi rămas virgină, același lucru s-ar fi întîmplat numaidecît cu corpul...

Dar ce poți ști dumneata din toate astea? cartea e carte și viața e viață, domnul meu... lămuri ea pe Mihnea Băiatu.

— Hm... văd că revii neconținut asupra acestei discuții între carte și viață, scumpa mea domnișoară... Cartea e doar o interpretare a vieții, a naturii... De unde deci această distincție și mai cu seamă această vădită marcă de dispreț, domnișoară doctorandă, asistentă la Istoria filosofiei? se găsi gata Mihnea să ia apărarea științei și a filosofiei, aruncând în treacăt o privire protectoare asupra modestelor teancuri de volume și cursuri litografiate, rînduite pe măsută.

— O interpretare, sau un șir de interpretări, care se contrazic neconținut și se anulează reciproc... Când ți-e capul îmbuibat de sisteme, ajungi, ca mai toți colegii mei, să te simți obligat a căuta și tu pe-al tău, privind cu grijă cogenialii de alături din bancă, dacă nu ți-a luat vreunul înainte... Avem o eflorescență de supraoameni, mai ales la cursurile noastre, la filosofie, al căror surd necaz e că de-a lungul secolelor s-au găsit alții cari să epuizeze toate combinațiile ce se puteau face cu păreri și cu noțiunile despre viață și univers... Cei mai stăpîni pe sine, ca vărul dumatile, au plecat la Iași să facă pe salahorii; cel puțin lucrează cu bolovani palpabili și cu var și se bucură de-un rezultat evaluabil la prima ochire. Vreau să spun că nu mai așteaptă consensul consacraților... Iar întrucît mă privește, scumpul meu prieten, făcu ea întinzîndu-se a somn și a lascivitate, cu mîinele împreună deasupra capului, mă complac să apreciez și să compar bestiile aduse din junglă, îi flutură ea degetele pe la nas. Iată unde m-a dus în ultimă instanță criticismul celor două secole din urmă. Felinele mele sunt creații reale și suportă triumfal orice critică; cel mult rămîi încurcată asupra culoarei ochilor și a crinierei, dacă te hotărăști cumva să alegi...

Mihnea, reîmblînzit, asculta cu auzul larg deschis. El prinsese din aceste destăinuiți multe cuvinte și aluzii, care păruă că i se potrivesc chiar personal; dar mai ales îl impresionă proclamarea aceasta, fără înconjur, a falimentului cumulului de cunoștințe arti-

ficiale, față de valoarea intrinsecă a exemplarului natural.

— Un noian de definiții; se aprinsese în vremea asta Arina, făcînd rechizitorul filosofiei. Ca să definească ce? domnule Băiatu? în ultimă analiză? Pe aceeași splendidă bestie, vitalitatea ei superbă, eleganța-i desăvîrșită. Cine a făcut opera asta de artă, cum a făcut-o, și ce e opera asta de artă, cea mai înaltă artă, dacă a făcut-o cineva? Și dacă n-a făcut-o, de unde vine și unde se duce? Toți privesc în ei înșiși ca să-și răspundă la această întrebare considerabilă, și eu privesc cu milă, cum își scrutează biete lor „interioruri” incomplete și schiloade. Ei au naivitatea să creadă că adevărul e acolo, într-înșii, dar eu mă uit la adevărata operă, care nu se poate autocontempla, cum nu se contemplă Gioconda or Venus de Milo. Și îmi place indiferența bestiei, nepăsarea cu care trece prin lume, și, mai ales, cu care-și cheltuiește puterea-i spirituală, nativă, virgină, neschimonosită de nici o îndoială, de nici un scepticism, de nici o lășitate...

Mihnea o contempla, ascultînd-o. Gîndea: iată unde duc cinci ani de filosofie! Să admirî un pehlivan ca Noél! Ah, dar și el era atunci la preț mare! Pentru că ea-l și pusese cot la cot cu Noél, fără a aștepta și dovezile, pe care i le-ar fi putut aduce evident cu grămadă, că atributele ce-i acordase fals Băiatu Mih, nu-i conrupsese cîtuși de puțin calitățile native. (Doamne, ce-o să fie cînd va afla că Băiatu Mih, chiar o mințise și cînd îi va povesti farsa formidabilă cu potriveala de nume, cu examenul, cu conul Nisipoiu și cu toate celelalte!) Mihnea nu numai că nu se mai simți obligat să ia apărarea *Inițierilor* lui Faguet și a *Istoriei* lui Fouillée, dar chiar aruncă o privire de compătimire spre masă, spunîndu-le patetic cărților, spre hazul ei și spre regretul lui imens, că n-aflase despre asta încă de anul trecut:

— Ați auzit, dragele mele?... N-am ce vă face!... Pieriți rușinate dinaintea acestei profesoare, care vă dă cu piciorul, pentru că n-ați contribuit nici cu o iotă la frumusețea ei, desăvîrșită de la Dumnezeu...

Arina făcu haz mare de vorbele lui, încîntată la rîndu-i de complimentul indirect...

— Trădare, trădare! strigă și ea acuma, teatral... Prietena voastră cea mai bună vă trădează, pentru că nu sunteți bune de nimic... și rîse frîngîndu-și în contorsiuni ameteitoare mijlocu-i elegant...

Apoi deodată țipă scurt, îngrozită, de parcă un șarpe și-ar fi ridicat capul dinainte-i. Mihnea îi prinse direcția privirei... Se uita la ceasul de pe masă...

— Nouă și jumătate! Astă-seară rămîn iarăși nemîncată... Le-am spus că minînc la cantină și că voi fi acasă la zece... Dar pînă atunci abia am timp să ajung acasă... Haidem, haidem, să ne grăbim, tinere... Peste zece n-aș suna la ușa lor, să știu că rămîn toată noaptea în stradă... Maricica e plecată în provincie de trei zile și va veni luni... Iar bătrînii se culcă cu găinile...

Mihnea se grăbi să protesteze. La urma urmei, nici nu se gîndește s-o lase să se culce nemîncată. Va lua masa cu el și apoi o va duce cu o mașină acasă. Văzînd că întîrzie, bătrînii o vor mai aștepta-o acolo, zece, douăzeci de minute...

— Nu, nu mă așteaptă, își închipuie că am rămas la cămin... Iar la cămin, n-am să mă duc neanunțată, așa tîrziu...

Mihnea îi garantă totuși că la zece, zece și zece, mașina va stopa în fața casei Maricicăi. Cu o mașină, în cinci minute treci chiar și de fundul Izvorului. Iar aci, aproape, se află un restaurant, tocmai lîngă stația de mașini.

Convinsă pe jumătate, Arina îl lovea ușor cu poșeta peste braț:

— Grăbește, grăbește, tinere, continuă ea să-i dea titulatura de curînd adoptată... N-ai să poți rezista apoi, să mă însoțești toată noaptea pe străzi...

— A, d-asta ți-e?

— Lasă, lasă, nu te lăuda... ești un cărturar și-un tabietos...

— Ei, bine, în curînd vei vedea bine cine sunt...

— Și admitînd că vei face acest sacrificiu pentru mine, nu voi putea rezista eu...

În fața restaurantului era într-adevăr un șirag de mașini. Asta o încurajă să intre. Dar aci ea protestă — ba chiar era gata să se ridice — contra comenței lui încărcate... Însă, secundat de chelner, Mihnea putu s-o liniștească. Totul va merge cu o viteză neînchipuită. Un țambalagiu adormit făcu să răsune coardele instrumentului întins pe genunchi și, după primele acorduri, un glas puțin și de demult porni un cîntec vechi și trist:

Te-am așteptat să vii...

Sub caisul înrouat...

— Ah, pe asta nu-l prevăzusem! făcu Mihnea plictisit... Îl cinstesc să tacă, se grăbi el să-și pipăie buzunarul vestei...

Dar ea-l opri:

— De ce? mie-mi place... lasă-l te rog...

Apoi ea însăși transmise, prin Mihnea, muzicantului, ce vrea să-i cînte. Cunoștea un întreg repertoriu vechi, pe care Mihnea, slavă Domnului, îl știa de asemenea. Arina îl cunoștea din familia ei, cu multe fete de vîrste diferite și o mamă frumoasă. Astfel că Mihnea o surprinse și-o amuză nespus, ajutînd memoria cîntărețului cu melodiile cîntecelor dorite. Iar fripturile întîrziiau parcă voit, și vinul, într-adevăr bun, ca și țambalul, cu veche rezonanță, se întristau de-a binelea în fața acestei grabe. Timpul își bătu și el țambalul mai tare, din părete, cu zece lovituri, profunde și grave...

— Vezi că nu m-ai ascultat? îl muștră ea... Fripturile sunt pierdute...

— Fripturile ca fripturile, dar nu-i păcat de vinișorul și de țambalagiul ăsta?... răspunse el nefericit de perspectiva compromisă a unei nopți întregi de bătut străzile, alături de frumusețea asta! Știi ce, domnișoară Arino? recourse atunci la o nouă îndrăzneală, pentru a mai prelungi măcar un ceas această nesferată fericire, rămîi! Rămîi, chiar dacă ești puțin obosită... Îți voi da camera mea în primire și eu mă voi duce la un amic...

Ea refuză întâi, deși era limpede că propunerea îi suridea. Dar țambalagiul începu, aproape la moment, într-o franțuzească humorescă:

Que le jour m'est dure
Passé loin de toi...

Și ea rămase subit și grozav de înveselită.

Dar era uimitor acest cărturar de Mihnea, care știa atâtea cîntece vechi și noi, atâtea dansuri și, mai cu seamă, care știe să joace atât de elegant...

Pentru că-n restaurantul aproape pustiu era loc berechet de joc, iar țambalagiul — „he, he, credeți că sunt numai așa de modă veche, ia ascultați aici” — știa de minune ultimele șlagăre la modă. Arina era peste măsură de încîntată; ea nu băuse aproape nici un pahar întreg, dar veselia, mișcarea și surpriza asta mai ales o îmbătaseră cu desăvîrșire. Degetele strînse lovira pe Mihnea peste obraz:

— Și tu ești o fiară din junglă! Îl tutui ea în vreme ce Mihnea îi săruta fermecat și izbînditor mîna pedepsoare.

În dans o strînse la pieptul lui, și sub arpeggiile din ce în ce mai dezlegate ale țambalului, ei se iubiră cu ochii și cu sufletul... Mihnea simți că acum este într-adevăr numai a lui... Și el care credea că minunea asta o va realiza doar Fouillée și Faguet și... și... și... dracu îi mai știe pe ceilalți!

Acasă, ea nu-l lăsă să plece. Se trînti îmbrăcată pe pat și-l sfătui să facă acelaș lucru pe canapea. Apoi vorbiră și riseră pe înfundate pînă a doua zi dimineată, cînd el purcese, acordîndu-i o jumătate de oră pentru găteală, tot la restaurantul din ajun, să se îngrijească de aducerea cafelelor cu lapte. O rugă să vie și-n seara următoare și, astfel încurajată de purtarea lui excesiv de cavalierească, ea petrecu la dînsul în primele trei nopți. În a patra, el refuză să mai rămînă, pentru că vrea s-o știe dormind. Și pentru că ea nu vroia în ruptul capului să se afle singură, Mihnea nu conveni să-i împlinească dorința decît după ce ea se va fi dezbrăcat ca la dînsa acasă și va fi intrat în pat; el va aștepta afară pe trotuar și cînd va vedea că se stinge

lumina, va fi semn că poate să intre să-și ia în primire canapeaua. Din acel moment, nici un cuvînt nu va mai putea fi rostit de dînsa, decît răspunsul la bună seara; în cazul cînd ea calcă învoiala, ca unul ce doarme îmbrăcat, el se va ridica atunci și va părăsi pe loc camera, ducîndu-se la un amic apropiat. Dumitru Bobescu.

Lucrurile pîrură că iau acest mers vreo cinci minute, cînd ea pufni deodată, dar văzînd că el nu răspunde, își acoperi fața să-și înăbușe risetele. El se forță să rămînă nemișcat, pînă cînd o simți, după respirație, că a adormit; atunci se ridică binișor și-o contemplă în tăcere la luminile felinarelor de stradă, care se împleteau prin geamuri în jocuri de interferențe. Pe urmă adormi la rîndu-i, și oboseala celor trei nopți pierdute îi ținu timpla pironită de sulul divanului pînă a doua zi de dimineată.

În ziua aceea era duminică, iar luni seara, la 11 și jumătate, trebuia să se întoarcă Maricica. Conveniseră, ea să vină și-n duminica asta să doarmă la dînsul; iar a doua zi seara, să meargă împreună la terasa Oteteleşanu, unde aveau să-i aștepte logodnicul Maricicăi și Emanuel Maxim. Rămîneau aci un ceas, pentru a se cunoaște mai bine — chiar anume, să i-l prezinte lui Mihnea, îl poftise Arina pe Noél — apoi plecau la gară cu toții.

Așa că noaptea ce avea să vină — ținuse el să declare Arinei — va fi ultima lui noapte de fericire; în cinstea ei — pentru că azi era duminică — mai aduse la cunoștința fetei că din considerente de înalt ordin sufletesc e constrîns s-o sechestreze toată ziua. Merseră împreună la masa de prînz, reveniră la dînsul, iar seara ascultară iarăși pe țambalagiul prieten, care își permitea acum să le cînte chiar ca unor înșurăței; și chelnerii îi priveau cu un astfel de înțeles, dar singurul jenat de toată împrejurarea aceasta din urmă era, chiar el, Mihnea. Arina, în schimb, se simțea foarte dispusă, ba încă, ceea ce-o amuza mai mult, era tocmai timorata și caraghioasa lui jenă.

• În noaptea asta, Mihnea se trezise subit și i se păru profund de tîrziu. Tot timpul somnului se simțise

gîtit de impresia înfricoșată a unei lipse de presiune; aerul i se părea rărit parcă și se rărea din ce în ce, împingîndu-l spre o cumplită catastrofă. O mîină îi scormonea inima în piept să i-o strîngă pînă la ultima zbatere, iar fruntea îi înota în șiroaie. Deșteptat, aerul își relua iar locul în cameră, dar spaima lui din vis îi îndreptă mina tremurătoare spre ceasornicul de pe măsută. La lumina felinarelor de-afară, putu vedea că e 3 și jumătate și o bucurie nemărginită îi pompă vinele cu sînge nou. Nu veniseră decît de două ceasuri, iar pînă mîine de dimineață, la zece, ea încă era a lui, ea respira încă aerul camerei lui, corpul ei va sta înfășurat încă în cearșafurile lui, cu care mîine seară el se va acoperi gol, gol, ca acuma dînsa, și se va răsuci în ele, adulmecîndu-le prin toți porii, va strînge perna, pe care acum stă împrăștiată cununa părului ei, la sîn, ca pe o mireasă...

Și se înalță într-o mîină să-i vadă căpșorul adîncit în somn, îngropat în perna lui, pe care mîine noapte o va săruta și o va strînge la piept... Canapeaua scîrțîi prelung și dezagreabil și el își reținu bătăile inimei. Dar fata, al cărei contur numai îl ghicea de-aci, luînd aspecte varii, imprecise și turburătoare la fiecare clipă, nu făcu nici o mișcare. El sări ușor, și papucii de pîslă, singura toaletă de noapte care și-o permisese în fața ei, în afară de pijama, călcară insensibil ca pașii de felină.

Se apropie de tăblia patului și-și duse mîna la frunte. Capul Arinei era în umbră, dar pe corpul ei, dezvelit și aproape gol, se încrucișau, împuternicindu-se, luminile vagi ale celor două ferestre. Plapoma era toată căzută într-o parte, iar mătasea neagră a cămășei se ridicase cu desăvîrșire deasupra pieptului, mascîndu-i sînii, dar descoperîndu-i arcul fin al pîntecului. Mijlocul ascuns în strînsoarea chilotelor elastice nu preschimba nici cu o infimitezimală nuanță candoarea mistică a contemplărei. Picioarele lungi și încrucișate la glezne își descopereau complect superba lor arcuire; ai fi zis o dansatoare căzută, după o excesivă întrecere cu ea însăși. Modelajul pierdut al rotulei contrasta

enigmatic cu amintirea genunchiului neastîmpărat sub tivul nobil al rochiei.

Mihnea schimbă de mai multe ori poziția pentru a-și modifica perspectiva, complectînd felurit imaginea divină. Dar la o întoarcere imprudentă, colțul Codului Pastion și Papadopol, care depășea bordura mesei, fu deplasat astfel de șoldul lui, că întregul morman de cărți de deasupra se nărui pe podea cu detunet înfrișoșetor de catapultă. Drept unică scăpare, indiscretul, care abuza astfel de legile ospitalității, își acoperi ochii păcătuitori și-și simți din nou gîtul apăsător de spaima gîndului că intenția lui ar putea fi, fără putință de limpede de dezvinovățire, interpretată cît se poate de exagerat.

Așteptă deci sentința judecătorului suprem, care putea fi și capitală, dar care putea să coboare pînă jos de tot; din severitatea sau din indulgența ei avea să afle, incomparabil cu mult mai devreme decît ar fi vrut, sentimentul adevărat al Arinei pentru dînsul. Dar nu se auzi nici un cuvînt, nici o mișcare; Mihnea deschise ochii umpluți de lumina harului, tăcerea echivalînd cu o absolvire, sau poate, Dumnezeu mare, o încuviințare!

Dar fata rămăsese nemișcată și la fel de dezvelită; și acest ultim indiciu ducea, mai mult ca oricare, la convingerea că somnul ei, probabil, obișnuit excesiv de greu, nu fusese tulburat cîtuși de puțin de asurzitorul vuiet.

Dar atunci... gînduri haine și netrebnice bîntuiră prin capul lui, aprins deodată... El luptă cu îndîrjire împotriva lor și totuși ele izbutiră să-l determine, spre a-i dovedi cît de mari ar fi sorții lor de izbîndă, măcar să învelescă pe fată. Era doar singurul lucru decent pe care-l putea face — deși animat de o intenție cu totul contrară — chiar cu riscul de a fi surprins. El săvîrși gestul și inima i se strînse cît un purice, cînd observă și de astă dată somnul cu adevărat nespus de greu al fetei; dacă, aplecîndu-se spre figură-i, n-ar fi prins susurul aproape imperceptibil al respirației, ar fi putut crede că murise. Mîna începu să-i tremure și, îngrozit, dădu iarăși plapoma la o parte;

și nici acum, nici o mișcare nu-i răspunse. Tremurînd ca un paralytic, îi smulse chiar un colț întors, pe care apăsa călcîiul ei.

5 Abia de data aceasta fata gunguri ceva, care mugi ca în adînc de peșteri în urechile lui asurzite și-i clătină puternic mintea răvășită; dar nici o altă mișcare, nici cea mai mică, nimic; în ochii lui luci atunci flacăra decisivă din ochii asasinului.

Se apropie ca un somnambul.

10 Și fu de ajuns să vadă acum, în obscuritatea trans-lucidă, chipul ei palid, extrem de mirat, înotînd în somn adînc, fără apărare, ca să simtă deodată răsucindu-i-se ceva în suflet, frîngîndu-se apoi într-un șirag amar de durereose icnete scurte... Cineva, 15 ceva... se văita parcă în el... și simți fășii peste fășii de rușine arzătoare smulgîndu-i-se singure de pe față.

Își răcori fruntea de geamul plăsmuitor de lumini fermecate și încet, cu minuțioase precauții, acoperi, ca un avar satisfăcut doar de privești, corpul nemai-văzutei minuni.

20 Emanuel Maxim... Țasta e Emanuel Maxim?... Noél... Pff... Noél... auzi!?

Mihnea îl consideră cu vag suris prietenesc, la masa veselă, în mijlocul atîtor mese vesele. Ei sunt așezați 25 în fața estradei pe care se produc diverse numere de varieteu. Jazul bubuie și apoi se pierde în tremoluri bocite de saxofoane, ca jalea clarinetelor prin bâlcirurile țărănești. Și toată lumea asta strident luminată suieră ineptia printre dinți or chiar prin ochi... Urmează 30 apoi un dans, fără melodie, dar care întreg e compus dintr-un fel de tact variabil, meșteșugit adus și revenind neconștient, care va răsună de acum înainte în urechile lui Mihnea întreaga lui viață: un cîntec fără melodie, sau o melodie fără cîntec, asemeni aceloră 35 pe care ți le sugerează cineva, folosindu-se doar de podul palmei și de vîrfurile degetelor, cu care lovește necurmat într-o tăblie de pat... Așadar, acesta e vestitul Noél... Ph... o, nu e nimic de disperat aici... o, dacă nu e decît numai atîta...

Și Mihnea rîde din ce în ce mai dispus și privește cu anumit înțeles pe Arina, care-l privește la rîndu-i fără nici un înțeles. Noél spune unele glume benigne; el nu pare deloc emoționat de prezența lui Mihnea. 5 Iar Traian Stroe, cu atît mai puțin, rămîne tăcut și indulgent pe scaunul lui, privind binevoitor pe noul cunoscut. La fiecare spirit al lui Noél, care se pare că e consacrat ghidușul companiei, el se întoarce spre Mihnea, parcă l-ar întreba numai cu surîsul: „ei, ce zici de așa ceva?” Și Mihnea surîde la rîndu-i de complezență. Iar Arina pare puțin nelalocul ei; ea nu rîde la ghidușurile benigne ale lui Noél, și ochii ei au acum într-însii ceva dur și metalic. Mihnea înțelege că ea nu e mulțumită de penuria de spirit, din astă-seară, 15 a exemplarului ei din junglă.

Dar ceea ce nu poate cu adevărat suferi Mihnea la Noél, nu-i chiar părul acela la fel de creț ca al lui, însă blond-castaniu, nici ochii aceia albaștri și dulci, dar pleoapele, pleoapele extrem de mari, pe care el 20 le ține pe jumătate plecate și care au un ton al lor aparte, extrem de delicat și de feminin. Și tot obrazul lui e delicat și catifelat, dar pleoapele acelea, mai ales cînd ochii sunt închiși, îi împrumută un aspect de păpușă de ceară, proaspăt modelată, pe care el îl detestă, 25 dar recunoaște că, într-adevăr, poate fi ceva foarte impresionant. Din cînd în cînd Noél are și cîte una bună, dar nici atunci Arina nu privește spre Mihnea, cu aerul tăcut și înveselit al lui Traian Stroe: „dar de asta ce zici?”... Și cu toate acestea Mihnea își dă seama că el 30 ar putea fi și mai inventiv și mai hazos decît Noél; nenorocirea lui e că i-a rămas ceva în gît, care-l stingherește. O, dacă n-ar fi Arina de față, care parcă l-a înțepenit de tot, cu atitudinea plictisită și mai cu seamă cu lipsa aceasta de deosebită atenție față de dînsul sau 35 mai degrabă cu egalizarea asta a atențiilor ei față de toți trei (ca și cînd unul n-ar cîntări mai mult decît celălalt pentru dînsa) o, s-ar fi simțit cu totul altfel aici! Ar fi deschis pe loc și fără preget lupta cu acest duhliu sărac, care din cînd în cînd o mai nimerește.

40 Arina l-a prezentat pe Mihnea ca și cînd ar fi prezentat pe Băiatu Mih.; și asta îl exaspera de asemeni

pe Mihnea, că Noël încuviința alături de dînsul pe-un om îndopat cu atîta carte, cu un aer prea familiar, în loc să se simtă el încuviințat; în orice caz era revoltător cu lipsa lui complectă de jenă, cînd Mihnea și Arina nu-i primeau spiritele cu zîmbete; asta nu-l împiedeca să facă altele, care de care mai proaste. Dar din cînd în cînd nemerea cîte unul bun; iar paliditatea aceea a tenului, și mai cu seamă coloritul acela de-un liliachiu subtil al pleoapelor, trebuia și Mihnea să recunoască, îi împrumuta un oarecare farmec... mai mult feminin, și care contrasta, drace, cu pieptul lui pronunțat athletic, și cu statura aceea înaltă și suplă, cînd se ridica.

„Fizicul, pur și simplu, a impresionat pe Arina!” își spunea Mihnea desfidînd în minte-i pe această nulă clovnescă, deopotrivă cu această filosoafă, captivată de luciul elementar al materiei... Și, superior, Mihnea începu să se întrețină cu măsuratul la vorbă, dar binevoitorul Traian Stroe, docent universitar.

Trenul Maricicăi n-a sosit nici la unsprezece jumătate, nici la douăsprezece și nici la unu... Neconținut tabla neagră a peronului își schimbă cifrele de cretă și-i anunță sosirea tot mai adînc în noapte. Abia la două jumătate, poticnitul și rătăcitul pe cîmpii a ajuns, vîrsîndu-și ultima suflare de viață pe coșul scurt și gros. Dar, tragică împrejurare: Maricica nu se afla într-însul.

Mihnea a simțit cum îl năpădește fericirea; s-a gîndit îndată să propună fetei s-o ducă acasă, la părinții Maricicăi, cu mașina; va lăsa pe cei doi juni pe drum și-apoi singuri și cu norocul lor vor coti fericiți spre strada Muzeului. Dar un ascuțit rece s-a înfipt numai-decît atunci în mijlocul acestei imagini luminoase: dacă vreunul dintr-înșii, bunăoară logodnicul ei, stă în apropierea Maricicăi? — sau dacă băieților le vine chef, cavaleri ce se găsesc, să însoțească pe Arina în corpore pînă la poarta sa?

Mihnea își rostogolește planul pe toate fațetele spre a evita orice eventuală neplăcere, în vreme ce Arina

se îndepărtează grăbită cu cei doi amici. Mihnea i-a ajuns din urmă, fără ca talentul lui strategic să fi făcut vreun progres. Arina pare voioasă și împrejurarea o amuză ca de obicei; și începe să tachineze pe Mihnea, pe care-l va sili să colinde cu ea toate străzile pînă mîine dimineată, pentru că la ora asta, a spus-o, n-ar suna la părinții Maricicăi chiar dacă ar tăia-o cineva în bucăți.

— Te voi urma ca un cîine credincios, o asigură el cu promptitudine, trăgînd cu urechea și cu coada ochiului să vadă nu cumva cei doi dau semne de dezertere, de la o astfel de plicticoasă perspectivă.

— Și eu te voi urma, dar scuzați, nu ca un cîine! rîse deodată Noël.

Arina și cu Traian Stroe nu-și putură reține zîmbetul, iar Noël, pentru a arăta că nu pune preț pe răutatea lui, se grăbi să adauge:

— Dar mai bine te somăm noi să ne urmezi, dumneata domnișoară, la „Ruși”, pe Doamnei, sau dacă nu la „Ducibar”.

Propunerea păru că nu surîde lui Traian Stroe. Mîine e foarte ocupat la facultate; totuși ce poate să facă? îi va însoți...

Mihnea intervine atunci cu o opinie serioasă, domnișoara Arina ar putea fi condusă foarte bine de toți, la doamna și domnul Trucinschy, de pe strada Muzeului, no. 3, unde, după o lungă căutare, și-a găsit cameră de locuit; cu toate că și-a anunțat viitoarea proprietărească că-și va ocupa camera abia joi, totuși camera e liberă și angajată; doar a dat și scont...

— E drept că ora e cam nepotrivită, dar gazda mi se pare că ți-a spus unde poți găsi cheia, înfruntă el drept în ochi pe fata care-l privea uimită și înfricoșată de curajul și aplombul cu care-i vorbea...

Ea nu îndrăzni să privească la ceilalți doi, dar Mihnea continuă, hotărît și logic:

— Altfel, presupunînd că o să mergem la „Ducibar”, cum o să te prezinți mîine dimineată obosită, acasă, la părinții prietenei dumitale sau la cămin...

Și Mihnea îi poruncea cu ochii încordați să încuviințeze și să-i mulțumească zgomotos, pentru o propunere atât de firească...

5 — Ai dreptate, îngăimă ea, cum o să mă duc mâine, așa, la oamenii aceia...? Și-apoi, n-o să țină nici acolo deschis până la opt...

Ochii lui Mihnea se destinseseră și zîmbetul izbînzei îi înflori discret în colțurile buzei

— Atunci, o mașină! țipă el...

10 Dar tot atunci, Emanuel Maxim, care se opriese ceva mai departe, cu spatele la un felinar, flutură de asemeni zîmbet și veselie din ochii lui albaștri lucioși... El începu o frîntură de cîntec, ușor șuierată parcă într-o vagă deridere, printre buzele strînse... Și o porni
15 domol... Traian Stroe îl privi uimit, apoi zîmbi și el și făcu un pas după dînsul.

— Nu pot să intru așa de tîrziu la madam Trucinschy, reveni atunci Arina, complect pierdută.

20 — Bine, dar dacă ai intrare separată și ea doarme...? se îndărătnici Mihnea cu desperare. Ce spuneți, domnilor, de ideea mea? îi înfruntă el cu cerbicie. Nu e cea mai bună?

Noël își întări șuieratul, iar Traian făcu semn că Arina poate decide...

25 Și Arina, pe care Mihnea o simți tremurînd și pe care lumina crudă a zilei ar fi descoperit-o roșie ca focul, decise:

30 — Merg la Traian, pe care-l rog să vă poftească și pe dumneavoastră... Cum e obosit va putea să se odihnească, iar noi vom vorbi încet să nu-l deranjăm și vom fuma pînă la ziuă...

— Perfect, se aprobă! strigă din fruntea micei coloane Noël, fără să se întoarcă.

35 Iar Traian Stroe se grăbi să se declare fericit amfition:

— O, dar nici nu poate fi vorba de somn și de dormit. Vom veghea cu toții pînă la ziuă; am un lichior strașnic și niște țigări de Macedonia, mi le-a adus cineva de curînd, o minune... Și cuprinzînd pe Mihnea pe
40 după șale: Ești al meu, domnule Băiatu...

Dar contrariat și pălit de o amarnică încăpăținare, Mihnea prezentă îngăimat un pretext de refuz. Și văzu bine, Arina îi aruncă o căutătură fugară, rîzătoare și rea...

5 Abia peste trei zile veni Arina la dînsul, seara la opt. O aștepta tocmai, așa cum o așteptase zadarnic toată ziua aceea, așa cum o așteptase zadarnic în ajun și răsajun; bănuia, credea, știa că totuși ea va trebui să vină.

10 Dar a avut tăria să n-o caute; numai într-o doară, chiar marți după-amiază, s-a dus în vizită la Traian Stroe. Nu pentru că ar fi fost îngrijat de ceva sau curios să afle de la el cum și-au petrecut cu toții noaptea; ci numai, evident, pentru că prea-i refuzase invitarea
15 fără un motiv bine rotunjit în ajun și băiatul ăsta solid și serios, care-i lăsase cu adevărat o atât de simpatică amintire, trebuia, fără doar și poate, asigurat din parte-i de cele mai bune sentimente.

A sunat deci la Stroe: a ieșit o servitoare a proprietarului, care apoi a reintrat să anunțe. Însă în locul lui Stroe a apărut Noël. Mihnea și-a strunit în suflet surpriza neplăcerii și poate a unei temeri imprecise, dar grele și stăpînitore; dar a făcut loc pe buzele lui surprizei false de plăcere și fericire...

25 — Nici pînă acum nu v-ați mai dus acasă? a rîs el aspru și răgușit, deși cu o puternică, o prea puternică emisiune de note rîzătoare, menite să acopere dezastru-i sufletesc...

În ochii doctorului a lucit atunci scînteia satisfacției și a ironiei. Ochii lui au păstrat tot timpul această expresie de adevărată beție, de salvăciune satisfăcută și învigorată de aerul proaspăt din junglă. Dar cuvîntul lui spunea altceva, desigur, decît această
30 perfidă privire. El se găsea aici, la ora aceasta după-masă, pentru că ajută lui Traian la consultațiuni și tratamente. În numele prietenului și tovarășului său îl ruga pe Mihnea să nu se supere: de data asta le era cu desăvîrșire imposibil să-l primească. Se afla tocmai, înăuntrul, un client de oarecare marcă și cu trata-
40 ment discret... iar cum Traian Stroe, pînă nu se va

aranja definitiv cu Maricica, e nevoit, din cauza scumpătății enorme a apartamentelor, să-și păstreze tot vechea-i cameră studențească, regretă că nu dispune de o sală de așteptare ca lumea sau de-o odaie separată, ca să facă toate onorurile ce se cuvin proaspătului lor prieten... Dar chiar așa dacă era, așteptarea tot lungă ar fi fost: amîndoi timp de cîteva ore erau prinși de virvora lucrului.

Mihnea le-a acordat toată dreptatea și asigurat, măgulit de atîtea scuze și explicații, s-a întrecut la rîndu-i în scuze și a declarat că, învățîndu-se mai mult cu dîșii, cu vremea, va afla cînd poate să-i vadă fără a-i stînjiți deloc de la lucru. Se simțea iar mulțumit și limpede, ușor, că lucrurile stau într-astfel, și chiar simți puțină simpatie plecînd din sufletul său și spre această nostimă secătură, care în orice caz va putea fi repede făcută inofensivă; dar ceea ce fu într-adevăr de nesuferit pentru dînsul, ceea ce-l izbi teribil, fu scăpărarea din nou a ochilor celuilalt, cînd văzu că Mihnea se mulțumește cu cît îi oferise... Atunci observă bine fruntea aceea înaltă, pe care cădeau sfredelușurile de păr blond, cu cornițe crețe, ca ale faunilor din vechile sculpturi. Și tinerețea aceea, care punea de bună seamă interval mai larg de cinci ani între dîșii, și robustețea aceea îngrijită, cu care desigur s-ar fi încumetat la o nevoie, dar pe care n-ar fi garantat c-o poate răzbi cu ușurință!... Și-n dosul acestei tinereți și-al acestei exuberanțe, Mihnea a văzut din nou retransați ochii incerti, care-și băteau limpede joc de dînsul, și-n luminile cărora crezu deodată că vede imagina Arinei. Arina era acolo, înăuntru, de bună seamă, și de aceea Traian Stroe, și de aceea individul ăsta decorativ nu voia... nu putea (?) să-l primească... Să-i fi îndemnat ea?... să i se fi întîmplat ceva rău, dar care putea fi acel rău?... Azi-noapte — își aminti — el îi dorise să i se întîmple ceva rău, foarte rău, ca să regrete singură că nu-i ascultase bine ticluitele lui sugestii și nu venise cu dînsul... Dar care putea fi acel rău, care putea fi?... sau poate el era un stupid și-un halucinat, care vede într-o simplă expresie de veselie, fără intenție, tot ce poate fi mai rău, de nici nu

poate măcar să meargă cu gîndul pînă acolo unde ar fi limita acestui teribil rău. Se mulțumește să întrebe, muștrîndu-se teribil apoi, că a putut să-i scape o astfel de întrebare:

— Dar domnișoara Arina a fumat zdravăn, cum se lăuda?...

— Da, foarte zdravăn, a rîs, privindu-l și mai adînc în ochi, Noél... Dar a plecat devreme, foarte devreme... a adăugat apoi grăbit, păstrînd imper-turbabil straniul și satisfăcutul lui rîs...

Însă acum Arina e aici, și ce mai vrei dovadă că ea n-a putut fi acolo, în după-amiaza aceea, și că nu ea putuse pretinde lui Noél să nu-l primească, legiuind astfel acel rîs sec și stupid de satisfacție! O, mișelul are toată nevoia să lase să-i scape acest rîs, care ar putea să scormonească și să înalțe orice fel de bănuială...

De cum a intrat, Arina și-a scos pălăria și naturalețea și familiaritatea gestului ei a întrerupt îndată orice altfel de gînduri și întrebări. În figura ei nu era nimic schimbat; poate în ochi s-a alungat la început o unduire de spaimă, de deznădejde, însă poate a fost o părere, căci ochii ei și-au reluat îndată expresia lor de toate zilele, nici măcar cea bizară, depărtată, pierdută în nemărginire, dar cea veselă, cea bună a ei, privirea ei de toate zilele...

Mihnea, pentru că așa-i dicta varianta din ultimul moment a tacticei, pe care de trei zile se străduia s-o adopte în raporturile lor viitoare, s-a arătat fericit de venirea ei și nepăsător de întîmplarea trecută. Dar Arina i-a strîns mîna mai pronunțat ca de obicei și chiar i-a ținut-o în mîna ei mai mult, privindu-l lung, cu tristă blîndețe.

— S-a terminat, în noaptea asta veți mai locui și la soții Trucinsky! i-a declarat el atunci autoritar... destul cu domnul Traian Stroe și celălalt... cum îi zice?... Crăciun pe franțuzește... Arina, cum ai putut trăda așa pe țambalagiul nostru, ca pe-un simplu tratat de filosofie, fiică trădătoare? strigă el avîntat. Haide, pregătește-te repede, ne așteaptă... și ne iartă...

Dar ea îl sfătui să se ducă singur să mănînce, îl va aștepta aci, e foarte obosită. Și se lungi în pat cu vîdit aer de obidă și plictiseală. El se apropie de dînsa îngrijat: nu, n-avea nimica, nimica, putea să pornească liniștit... Era doar plictisită, plictisită, plictisită de moarte.

Și șopti de mai multe ori, cu mare poftă și din adînc suflet, vorbele acestea: „de moarte“...

Mihnea descoperi îndată atunci că n-are nici el poftă de mîncare; va ieși numai afară, ca ea să se pregătească de dormit; și va aștepta în stradă semnul convenit.

Ea scăpă atunci un surîs amar și avu involuntar un gest întrerupt sau poate nehotărît; în cele din urmă ridică din umeri. Mihnea ieși...

Cînd reveni, o găsi plîngînd cu zbucium amar, înăbușit în perne.

El se strădui zadarnic s-o mîngîie, s-o împace, să-i afle pricina jalei. Unde mai auzise el plînsul acesta? de răstriaște, de neputință, de înfrîngere definitivă...? Ah, Vevé, în noaptea de demult... în noaptea complex stearsă din memoria lui și pe care acum o alungă iarăși, netrebnică, de lîngă această durere nobilă, îngerească...

El o mîngîie pe Arina și mîna lui se putu plimba astfel în voie pe păru-i catifelat și pe gît; și ea nu făcu nici o mișcare de opunere; o sărută pe obraji și pe ochi și mîna lui înfiptă în caldul plapomei îi cuprinsese mijlocul, de care nu-l mai despărțea decît această subțire cămașă neagră... și ea nu făcu nici o opunere... Și, îngrozit de această inerție, el se îndepărtă tremurînd de groază și de poftă asmuțită... Ea tăcu și rămase astfel mută, cu capul ascuns în perini; el se apropie s-o mîngîie iarăși și vroi să-i ridice capul, pentru ca la infinitul privirei ei sau numai la înfățișarea cît de vagă a trăsăturilor fine, gîndurile lui negre, de brută, să piară... Dar ea-și ferea ochii, și fața și-o acoperise strîns cu palmele, și corpul ei se lăsa mîinilor lui, fără apărarea brațelor, fără să opună nici o rezistență, nici cea mai neînsemnată rezistență...

De atunci zilele lui Mihnea au intrat sub zodia fericirii fără hotar. Ades se gîndea la Noël și-i venea să rîdă cu lacrimi că mutra aceea blondă și ștearsă putuse să picure în sufletul lui atîtea licori otrăvite.

Acum Arina era a lui și numai a lui, dar însăși năprasnica lui bucurie îi spunea că trebuie încă s-o cucească încetul pe încetul, s-o stăpînească definitiv și absolut. Ar fi dat mult să reîntîlnească pe Noël cu surîsul acela idiot, care da să spună ceva, dar iată, nu avusese nimic... de spus... Și cînd se gîndește că odată chiar — în noaptea cînd s-au despărțit, în apropiere de Traian Stroe, cînd i-a dorit Ainei cel mai strașnic rău cu putință — el a putut scriși în perne: „Doamne, de unde, cum s-a mai ivit așa în viața mea, cum a apărut el?“ (Cum a izbutit să revie, să se facă mutat din provincie, tocmai acum cînd Mihnea a izbutit să cunoască pe Arina: cum a stat departe de dînsa, cît și Mihnea a stat departe, și cum a revenit numai decît, cînd Mihnea a putut să se apropie de ea, să vorbească, să umble cu dînsa?)

Acum însă, își bate joc de scîrșnetele lui și, după trei zile, a determinat pe Arina să meargă iarăși la restaurantul apropiat, cu țambalagiul meșter și atotștiutor, Pico de la Mirandola al țambalului, cum îl denumise ea. Arina parcă se ridicase după o boală, așa se uita acum prin restaurant, dar apoi ochii ei, care clipiseră la început speriați, începură să se obișnuiască repede cu lumina și ea văzu că poate să se înveselească și în noua ei stare fizică, pe care desigur se hotărîse să și-o schimbe după adînci gînduri și după grave deducții și rezoluții de filosofă. Și totuși, plînsul acela premergător mării treceri, ce trist și ce uman răsunase, întocmai ca la Vevé, întocmai ca la o mahalagioaică și o înapoiată ca Vevé! Acum Arina era o femeie, era soția lui — ea va trebui doar să accepte cununia — dar era curios cum această româncă, susceptibilă prin definiție la formalități matrimoniale, întîrzia să-i ceară legitimarea situației dintre dînșii. Ea era o asistentă universitară, o profesoară, și venea să doarmă la dînsul, cu dînsul, să mănînce, să stea împreună ca soț și soție... De bună seamă

5 părinților Maricicăi le spusese că-și găsisese o cameră,
dar Maricicăi îi mărturisise tot oare?... Totuși Mihnea
dorea să aștepte: ea trebuia să-i amintească acum de
niște vechi vorbe ale lui, primite cu glumă răutăcioasă
10 din parte-i, și să-l întrebe dacă ar mai fi gata, ca și
atunci, să pornească, la moment, spre biroul care con-
sfințește, cu registre și întrebări solemne, un senti-
ment uman, ce se ține infinit mai bine pe rădăcinile
lui proprii. Întârzierea lui de a-i reaminti de asta o s-o
15 intrige și, îngrijată, va lua de bună seamă ea întii
cuvîntul... Cu apriorică satisfacție așteaptă Mihnea
acum să tremure în glasul ei această vagă neliniște
și-apoi glasul lui, hotărît și sigur, după ce va șovăi
două clipe doar, așa, de simplu joc, să sfărîme în lumina
ochilor ei recunoscători această vagă și crudă neliniște...

Dar ea nu se grăbea și el surprindea uneori, în ochii
ei, umbre de încordare și de hotărîre... Uneori o
prindea cu vorba departe și cu sufletul absent. Și
temerea se întorcea atunci de partea lui... Îi cerea
20 lămuriri și ea se mulțumea doar să-l mîngîie pe păr și
să-l privească blînd, cu nesfîrșită blîndețe în ochi.
Într-o astfel de mîngîiere calmă, platonice, adînc în
noapte, cînd nu luminau înăuntru decît felinarele,
ce-și încrucișau de afară razele de deasupra patului,
25 el i-a povestit molcom și într-un ritm de ingenuitate,
pe care însuși nu se aștepta să-l prindă, cum, într-o
noapte identică, sub o lumină identică, el i-a surprins
goliciunea, cum un teanc de cărți, prietene încă ei,
cu toate că le repudiasse categoric, au fost gata să-l
30 trădeze, deși erau ale lui, cum a putut grație lor să se
convingă de somnul ei extrem de greu și cum gîndurile
lui nemernice, care acum îl dezgustă, după cum îl
dezgustau chiar în clipele de-atunci, au fost spulbe-
rate pe loc de seninătatea gingașă a figurei ei în somn.
35 Îi plăcea mai ales cum asculta Arina, atît de furată de
mersul povestirii, parcă încordată, ca de-o mare reve-
lație, înfiorată, înfricoșată, astfel că el găsi accente și
mai curate, și mai simple, cu toate că mai îndrăznețe,
floricelele gîndului său. Cînd numi cărțile, prietenele
40 ei dragi, care vreau să-i dea de veste, ochii Arinei se

umplură de lacrimi, pentru că razele de-afară umplură
cu jocuri de reflexe luciul lor exagerat. Cu mersul
povestii, mîna ei se plimba tot mai nervoasă pe creș-
tetul lui, prin încîlceala moale a inelelor de păr...
5 Se ridică într-un cot să-l deslușească mai bine și ochii
ei străluceau acum uimitor de zornic, ca un izvor ;
în tăcere ai fi crezut că auzi picurul lacrimilor pe atlasul
cuverturii.

10 Și cînd Mihnea tăcu, fericit de efectul spovedaniei,
care-l înduioșase și pe el însuși, ea-i apăsă tare cu mîna
obrazul și fruntea și-apoi, în stupoarea-i cumplită,
începu să-i destăinuie, la rîndu-i, cu glas mai degrabă
fremătînd de ciudă și dușmănie decît de groază și
durere, o poveste aproape la fel:

15 — N-ai înțeles din ochii mei, din disperarea mea,
din absența voinței și a instinctului meu de apărare?
îl întrebă, înainte de a începe...

20 Și-i povesti apoi, în adîncul liniștei, în care bătea ca
un ceas de părete inima lui, cum în noaptea întoarcerei
de la gară, după ce-au gustat cu toții lichiorul docto-
rului și după ce i-au fumat țigările de Macedonia,
Traian a adormit buștean pe canapea. Noël, care se
arătase tot timpul însuflețit de o excesivă și suspectă
politețe, și-a amintit de ceva important și a început
25 deodată să se pregătească de plecare: s-a scuzat, a
sfătuit-o să se odihnească în liniște, fără nici o grijă,
vis-à-vis de acest savant somnoros. A întins-o chiar
el pe pat și i-a scos pantofii... pe urmă a stins și a
plecat...

30 Iar ea, doborîită de atîta zdruncin, a adormit
îndată...

35 Și mult mai tîrziu, a fost trezită brusc din somnul
adînc și fără vise, de-o durere cumplită, care i-a clăti-
nat tot creierul, de i s-a părut că-i plesnesc timpanele
în urechi. A dat să-și arunce țipătul disperării în noapte,
dar o mîină îi apăsă cu putere gura, în vreme ce-o alta
îi strîngea șalele în insuportabilă încheștare: doar
ochii au putut înnebuni de groază la vederea figurei
însălmîntătoare a lui Noël, aplecată atît de aproape
40 asupra figurei ei...

Cînd a liberat-o, zîmbetul lui a redevenit iar dulce și i-a șoptit abia auzibil, printre sforăiturile doctorului de pe canapea:

— Nu mai există virgine în ziua de azi...

5 Atunci ea a leșinat și s-a trezit de-abia în largul mare al zilei, cu cei doi doctori lîngă dînsa. Noël tocmai îi cerceta pulsul și se înțelegea cu celălalt, medical, asupra acestei *crize de histerie*...

10 Abia seara [pe] înnoptat, s-a putut reîntoarce la Maricica, dar n-a izbutit să reziste mai mult de două zile să doarmă alături de această fată dulce și curată...

Din chiar dimineța acestei destăinuirii, care l-a făcut să rătăcească năuc pînă la ziuă, după ce-a așteptat-o să recadă în somnul ei profund — prin obositoare și mărginașe locuri, prin cîrciumi suspecte, cu *cognac* otrăvitor, cu clienți întunecați și sinîștri —, Arina a devenit și mai preocupată, mai pierdută în gîndurile ei. Mihnea a căutat să pătrundă în încordata lor încălțire, și abia după meșteșugite și neogoiate încercări, a prins de la ea atîta: „El va trebui să-mi plătească, îmi va plăti crunt...”

Întîi el s-a bucurat de luciul sumbrului cărbune, care se aprindea atunci în ochiul ei, și a întrebat-o, cu amarnic sarcasm, mai mult de asmuțire, dacă-i poate fi de ajutor. Dar cînd i-a răspuns, cu un surîs trist și rezolut: „O, nu! — hm, ce idee!” el a prins să se îngrozească de ceea ce ar putea să clocească în obscurile cotloane ale gîndului ei. A vrut atunci s-o îndepărteze de aceste gînduri, s-o facă să uite, să ierte... În fond lucrul n-avea nici o importanță! se străduia el să se convingă singur, amuțindu-și mugetul de răzvrătire dinăuntru... El era doar aci ca să acopere nelegiuirea doctorului, o asigura îndurerat și plin de sălbatecă încăpăținare. Iar, uneori, sperîindu-se de crîncenele ei tăceri, deși însuși le voia astfel, și mai crîncene încă, se străduia să afle în ce-ar consta răzbunarea; de-o singură modalitate a ei se temea numai, și chiar se temea el însuși să gîndească la această insuportabilă modalitate.

Înfrișat, cînd ea răsfoi odată în volumul lui Fouillée, el se agăță de colțurile cărților ca un naufragiat de steii stîncilor salvatoare. Salută cu un adevărat imn ditirambic revenirea ei la cărțile prietene, din mijlocul junglei sălbatice și înfrișătoare. Ea-i surise trist ascultîndu-l, ba chiar luă cartea și se trînti pe canapea:

— Eu n-am citit pe Fouillée, îi spuse... Îmi place fraza lui... Și se adînci în lectură.

10 El o îngrijă atunci ca pe-o convalescentă, care reface primii pași spre viață... El singur lua cărți de drept și citea, într-o majestuoasă tăcere. Avea acum pentru teancurile de volume și de cursuri de pe masă solitudinile de bigot față de obiectele din templu. Și el, Mihnea Băiatu, înălța atunci în fața ei, ca un convins sacerdot, oda, psalmul sufletului său, celor doi idoli de hîrtie și cartoane, străjuind simetric masa ce-i servea de birou. Își arătă astfel dragostea lui nemărginită pentru carte și tot timpul acestei teatrale, dar profund de sincere explozii, figura ei nu scăpă nici cea mai

20 infimă mișcare ironică: îl ascultă uimită și atentă și ochii i se înrouară. Și ascultă de asemeni, înfrișată ca pe citania *Apocalipsului*, diatriba lui teribilă contra junglei sălbatice, și chiar contra medicinei și a științelor practice.

25 Dar cînd reveni seara, cu buzunarele *pardessus*-ului încărcate de cărți numai de filosofie, cît ai alcătui un al treilea idol, acum în mijlocul mesei, n-o mai găsi. Numai lîngă canapea, zăcea Fouillée aruncat, strivit, cu paginile vraiste. Ea nu reveni toată seara și nici în

30 serile următoare. Și nimic, nici un rînd nu rămăsese de la dînsa: decît multă vreme, neconținut, amintirea aceluia rictus sinistru cît a dăinuit teribila ei poveste și acea scînteiere a ochilor, metalică, de lamă, ori de cîte ori scăpa, din ce în ce mai rar, în ultimele zile, numele blestemat. Și cît a ținut înfrișata ascultare a psalmului și a diatribei.

.....
.....
.....
Trecură aproape patru luni de-atunci, dar și acum, cînd seara trăgea pînza-i violetă peste oraș, între-

rupînd ziua în plin spectacol, gîndul lui Mihnea se reîntorcea la ea, cu puterea dinainte, din primele zile după plecare. Nu se imprimăvăraseră încă de-a binelea; era frig și, prin scobiturile pavajului, ochiurile de apă 5 prindeau pojghiță. Aerul era rece, tare și plin de pulbere roșcată. Ramurile copacilor păreau ciorchini de brobințe, ce nu se puteau numi încă muguri. Pe cerul îndepărtat, norii se destrămau în pale groase de fum, parcă deasupra unor incendii invizibile, ascunse în 10 dosul îngrămădirilor de case. Vîrtejuri imense de ciori înspăimîntate se desfăceau în spirale fantastice, din trîmbele groase ale fumăraiei, se abăteau într-o larmă asurzitoare peste apropiatul parc public, îndoind spicul plopilor sub povara lor neagră.

15 Mihnea deschisese puțin fereastra ca să-și aeri-sească odaia. Cu mîinile pe cîrligele mobile, înainte de a o închide la loc, privea pe gînduri înserarea. Mirosul închis pe care-l găsisese în camera, totuși nu de mult părăsită, îl îndemnase să, dea drum înăuntru aerului 20 curat. Dar, în răcoarea tare a amurgului, în lumina roșiatică a înserării, i se păru, cu simțurile lui acum ascuțite la maxim, că tot aerul de-afară e îmbîcsit cu praf de cărămidă. Și rămăsese astfel nehotărît la fereastră, scîrbit de mirosul igrasios dinăuntru, scîrbit de praful înecăcios de-afară.

Un moment, o fășie i se așternu peste ochi și crezu că trăiește vremea sfîrșitului sfîrșiturilor. Un sfîrșit mai dezgustător decît tot ce putuse imagina fantezia 30 astronomilor și-a cetitorilor în viitor. O duhoare de canal, izbucnind ca o explozie din toate subsolurile orașului, o duhoare asfixiantă, dureros de strîcată. O lume îngrozită luînd cu asalt dughenele spițerilor, absorbînd cu sete și în zadar odoarea înviorătoare a tuturor flacoanelor de miresme... Și atmosfera putre- 35 găită, întinzîndu-se încet și stăruitor, batjocoritoare a tot ce e frumos, a tot ce e curat... Aburînd limpezimea de sticlă a aerului de deasupra cîmpurilor cu răsufletul ei amarnic, învinețind-o cu culoarea ei sordidă. Alungînd oameni și animale, pînă-n fundul pădurilor 40 atacate de asemeni, doborîndu-i în letargia cea mai

infectă, sub puterea de neînvins a duhoarei exalate de cadavrul pămîntului.

Închipuirea aceasta nu dură mult. De cele patru luni, sub diferite forme, ea lua viață în gîndul lui 5 Mihnea. De cînd ea fugise în lipsa lui de-acasă, pe furiș, cu tot al ei, la celălalt, în odaia chiar a celui alt, a călăului ei, de atunci era obsedat de strania descoperire ce făcuse, părăindu-i-se că simte în orice lucru mirosul putrigaiului ascuns în luciul exterior; avea el însuși 10 impresia muribunzilor, lucizi, cari se înfioară, simțînd cum dinlăuntru sufletul le adie în răstimpuri odoarea acră a cadavrului viitor.

Nehotărît încă să închidă fereastra, năucit între cele două obsesii, Mihnea privea acum în lungul străzii. 15 Privea, cu capul aplecat sub troianul gîndurilor, colțul pe unde venea ea de obicei, dinspre Universitate, în ultimele lor puține zile fericite. O privea înaintînd rîzătoare, cu genunchii ei semeți; el se ferea atunci după perdele, să nu vadă c-o așteaptă, că e necăjit de 20 întîrzierea ei... Patru luni! Patru luni a fost strînsă în brațe de celălalt, patru luni propriul ei răufăcător i-a sărutat pielea brună, fină. Și poate s-a purtat rău cu ea, poate a înjurat-o ca orice răufăcător, poate o punea să-i scoată cizmele, pe-această față învățată 25 și frumoasă, văzînd cum a abdicat steagul strălucirii ei sufletești în fața bestiei. Bestia! O, de-ar fi înjurat-o, de-ar fi lovit-o...

Pe-acolo venea ea de obicei. Și mergea iute, voluntar și grăbită, așa cum înaintează femeia aceea, doamna 30 aceea elegantă. Același picior, același mers, același mijloc...

Este ea... Da, chiar ea, Arina!

Mihnea nu poate crede ochilor deși așteaptă în- 35 tîmplarea asta, minunea asta care i s-a mai realizat odată, demult, în amurgul stropit cu pulbere de aur al toamnei trecute, atunci ușoară, senină, nimbată de fericire, pentru că el era în căutarea altor fericiri; de patru luni o așteaptă, la ora asta, de seară, cînd

ea revenea de obicei din oraș și când el sosește întotdeauna acasă, din vreme, încrezător și îndărătnic... Și iat-o, a sosit!...

5 O bucurie surdă, subită, îl sfîșie înăuntru, îl rupe în două de jos pînă sus.

— Este ea! Se-ntoarce, revine! Întoarcerea, întoarcerea! proclamă el celor patru păreți cuvîntul de atîtea ori șoptit. Și se retrage grăbit în întunericul dinăuntru, dansînd cu un scaun în brațe. În fața oglinzei se oprește, se îndeasă într-însa ca să se vadă, 10 începe să-și compună figura, stinsă de înserare, cu care o va primi...

Dar dacă va trece înainte, nu se va opri la el...?

Dacă vede întuneric și nu se va opri...?

15 Mihnea¹ se răsucesce speriat spre fereastră. Și totuși, el nu trebuie să se apropie de fereastră; ea nu l-a văzut desigur pentru că în momentul cînd a descoperit-o, ea venea grăbită, privind în pămînt. Dar prin fereastră deschisă umbra lui poate fi văzută și 20 ea poate-l va striga...

Inima i-a devenit minusculă cît o gînganie, care s-a retras în vizuina ei. Parcă a simțit pași pe sală și o bătaie ușoară în ușă. Dar poate s-a înșelat. Și totuși parcă un deget bate încontinuu în ușă, ușor, discret, nespun de discret. Să deschidă sau nu? Inima 25 asta, care acum a crescut din nou înspăimîntător, s-a pornit atît de nebună, se izbește cu atîta putere de păreții pieptului, că nimic, dar absolut nimic, nu se mai poate auzi. Nici nu mai știi, e bătaia ei, a inimei, sau 30 bate într-adevăr cineva la ușă? Și vai, bate în zadar; va crede că nimeni nu-i acasă sau că nimeni nu vrea să-i deschidă și va pleca. Mihnea se repede la ușă și apucă mînerul...

35 Dar iată, adevărata bătaie abia acum răsună defară, foarte discretă într-adevăr, dar distinctă, reală. Mihnea își retrage mîna repede, răsuflînd adînc, parcă prins săvîrșind ceva rău. Și așteaptă loviturile să se re-

¹ În textul de bază: *Velcan*.

pete. Dar bătaia întîrzie și el e gata să zvîrle ușa în lături. Ciocănitul însă începe să răsună din nou ceva mai tare; Mihnea așteaptă să se termine și abia mai 10 tîrziu întrebă grav, cu voce sugrumată: „Cine-i?”

5 A deschis.

Ea a intrat aducînd cu sine, în semiobscuritatea dinăuntru, minunea parfumului ei obișnuit: Mihnea îl recunoscuse, umplîndu-i camera, și închise ochii de fericire și de durere. Ea-l privea ferindu-și ochii de pri- 10 virile lui, pe sub bordul lat al pălăriei și prin faldurile voalului negru. La început au tăcut amîndoi: pe urmă el porni voinicește să închidă ferestrele și să dea drumul luminei. Iar ea a dat atunci drum frumosului ei glas de contraltă. Și viața-i din ultimele 15 luni a prins să se perinde domol, domol, pe dinaintea ochilor lui, căscați mari și aprinși de flacăra curiozității. Cuvintele, șovăielnice la început, întretăiate de reticențe, voalate de vagi subînțelesuri, prind încetul cu încetul spor, viață, devin sonore, agitate, violente chiar, se zbat pline de indignare regretului. El 20 ascultă înviorat. Așadar exact cum s-a gîndit; s-a purtat rău cu dînsa, a chinuit-o, a lovit-o... asta a fost toată răzbunarea ei! Mihnea tresare de jignire și de satisfacție... dar, ceea ce e mai cumplit decît toate 25 acestea, e că ea a suportat: și el simte cum, din adîncuri necunoscute de suflet, pornește ca o avalanșă o mînie surdă, puternică; de l-ar avea acum pe Noél în față, de l-ar avea!...

30 Și el se închipuie în trecut, apărînd subit, ca un răzbunător neprevăzut, ca un zeu în epopeea antică, în camera iubirei lor; mușchii i se înclătează și pumnii se strîng de fier, sub ațîțarea imaginii. Noél tocmai ridică brațul gata să sfarme; dar Mihnea îl apucă cu tărie, îl strînge cu forțe herculeene, dintr-o singură mișcare îl îndoaie, îl răsucesce ca pe-un fuior. Ea povestește 35 înainte și el se întunecă și mai mult. Imaginația lui face minuni de vitejie. Dar imaginația e capricioasă și-i prezintă din cînd în cînd și reversul: Noél e mai tare decît dînsul; iată, acum l-a îngenuncheat pe Mihnea și-i cară cu nemiluita... Și vai, ea e de față... 40

Zadarnică e orice sfortare; Noël e doar cu un cap mai înalt și cu pieptul de două ori mai robust. Din povestirea ei încă, silueta lui se detașează puternică, mândră, disprețuitoare. Mihnea și-l amintește limpede, în seara când au așteptat pe Maricica: felina din junglă, bestia...

Mihnea tremură de răzvrătire; nimic, nici un mijloc de răzbunare! Se simte slab, poltron, tremură ca prins de boală; își simte ciolanele lovindu-se între ele, le aude sunetul uscat, parcă tot corpul lui ar fi un sac de oase, neputincios și mobil, în suflarea vântului de disperare, care-l agită. Și ea, de alături, îi șoptește înainte cuvinte grele, ațîțătoare, îl îndeamnă la faptă grea...

Deodată Mihnea cascadează ochii mari, înfricoșați. Cuvântul ei a atins, acum, ceva de necrezut. Așadar acesta e adevărul? Pentru asta a venit ea?

Acolo, în pînțele acela mijeste o viață nouă. Copilul celuilalt. O stîrpitură informă se dezvoltă acolo, iasma păcatului, și femeia nu știe cum să scape de rușinoasa povară. Pocăita frumoasă de-adineaori se tocmeste acum ca un jidov pentru căpătuirea fătului ei. Fața i-e luminată de căldura pledoariei. De aceea a gonit-o Noël: copilul nu poate fi decît al lui Mihnea. De asta ea e sigură, poate să jure; de ce doar bruta nu s-a lăsat păcălită? Dovezile erau atît de puternice în seama lui Mihnea.

Băiatu o ascultă cu toate simțurile răscolite de stupoare, de furie, de jignirea cea mai cruntă: aceasta poate fi Arina Velovan, studenta eminentă, floarea Universității, asistentă la unul din cele mai grele și mai frumoase cursuri: Istoria metafizicei, fala profesorilor și mîndria părinților... Aceasta e fecioara cu ochii pierduți în infinit, femeia asta care tratează atît de comercial un lucru atît de obscen...?

Buzele lui conturează un suris sardonice, care-o oprește pe loc, în plină demonstrație impudică, cu cifre, cu date, cu revelări fiziologice intime. Femeia își plecă fruntea rușinată, zdrobită, că toată argumen-

tarea ei s-a prăbușit cu un zîmbet; parcă sub amenințarea unei lovituri, seînghemuiește în sine, ferindu-și pîntecul, ascunzîndu-l, ca un negustor nenorocos o marfă fără cumpărători.

Cîtva timp trece, privind furiș la dînsul, apoi începe să scîncească. Și o nouă demonstrație prinde să curgă din nou, cu ocoluri mai scurte, mai repezi, categorice, care se încolăcesc în jurul urechilor lui, ca niște șuierături de bice. Mihnea are toată dreptatea să nu-și recunoască copilul; vina este a ei; știa ce poartă în suflet și totuși l-a părăsit. Dar el trebuie să fie omenos, să-i ajute măcar să se scape de sarcina care o apasă, care o va necinsti toată viața. E asistentă, nu se poate duce la spital, părinții ei, profesorii vor afla totul. În nici o parte nu se poate duce, aci stă toată grozăvia...

S-o primească la el, să vorbească Mihnea cu un doctor ceva mai bun, dar necunoscut... ea-și va cere concediu pentru trei săptămîni... Operația nu va fi grea, nu va dura mult... se fac acum astea cu duiumul... cheltuielile o privesc... convalescența va trece și fericirile de odată vor reveni...

Și începu să reamintească fericirile de odată în culori vii, ațîțătoare...

Pe buzele lui Mihnea sarcasmul s-a conturat din nou. O întrebare flutură acolo gata să-și ia zborul; i se pare curios cum ea n-a înțeles-o înainte de a se închea în cuvinte: „Dacă o să mori?”

Ea vorbește înainte, cu cea mai caldă însufletire; și întrebarea, care ar îngheța-o într-o clipă, întîrzie încă pe buzele lui, se îndărătnicește să rămînă acolo, cu toate că noi gînduri o împing tumultos din urmă...

Să moară în camera lui, să se vadă învinuit, tras în judecăți, dat în jurnale. Provocator de avorturi, crimă, complice... Toată terminologia de-acolo, din codul atîtor amintiri, îi răsare în minte. Și părinții lui, cînd vor afla totul, în orașelul îndepărtat? Și astea toate pentru ea, înșelătoarea cea mai de necrezut, pen-

tru celălalt, care a necinstit-o și pe care, drept pedeapsă, singură și l-a reales! să acopere cu numele lui, cu sufletul lui, cu corpul lui, ticăloșia acestor doi nemernici...

5 Ea a tăcut și acum așteaptă înfiorată răspunsul. Dar răspunsul joacă fără gând de a porni pe buzele lui Mihnea: „Și dacă o să mori?” Nu se poate hotărî să-l arunce în față, așa dintr-o dată, de-a dreptul... Trebuie găsit un mijloc, trebuie spus cu încetul, pe de
10 parte...

E prea târziu: ezitarea lui o neliniștește, o sperie. Ea începe din nou turuiala, cu aceleași vorbe aproape, ca mai înainte: numai le accentuează acum, le explică pe cele pe care le crede mai puțin convingătoare.
15 Și Mihnea așteaptă: poate va porni de la ea ceea ce avea să spună el.

Nimic însă. Ea e tot atît de senină, atît de sigură de izbutire. Cele mai neprevăzute mărunțișuri le scoate la lumină. Dar unicul gând, cel mai însemnat din toate, cel
20 mai teribil, rămîne veșnic ocolit. Pare a nici nu-l bănuî măcar. Sau știe a-l feri cu atîta cinism, cu atîta tărie de sine, că este într-adevăr de admirat.

Ea a tăcut din nou. Îl privește speriată, cu toate trăsăturile feței ridicate, parcă gata de plîns, că nu
25 izbutește să-l înduplece. Și el rămîne neînduplecat...

— Știu eu o adresă... reîncepe. Mi-a dat-o cineva... E ceva mai scump... Dar aici am cît trebuie, își bătut ea poșeta. Așa suntem siguri de tot... Și repetă: Astăzi lucrurile astea se fac cît ai bate din
30 palme.

Uite, ar putea să înceapă: prilejul s-a oferit. Dar gura lui rămîne mută. Ochii i se plimbă înfiorați pe statura ei învoaltă. Electrizați, îi pipăie umerii rotunji, șoldurile fine, sînii neconținut semeți; și o căldură îl
35 învăluie, și un început de gând îi spune că va ceda la urmă, că nu trebuie s-o mai sperie în zadar, cu temerile lui negre... Dar corpul ăsta l-a mai văzut, l-a mai mîngîiat, l-a strivit în îmbrățișări sălbătice altul, el, nemernicul, bestia... felina din junglă... Dezgustul cel mai profund se luptă acum în sufletul lui Mihnea cu biruitoarea curiozitate de a o revedea, de a

o resimți din nou întreagă, goală, a lui... De-a o fura înapoi bestiei, gorilei... Pasul încă șovăie pe loc; ea-l așteaptă, surizătoare, cu capul pe spate, cu ochii pierduți, ca într-un extaz...

5 — Și cu toate astea, el, ca doctor, te-ar fi putut ajuta mai bine, Arina... Mai bine și mai sigur...

— Canalia...

— Zi mai bine bestia, felină din junglă... Arina...
îi rînji atunci el însuși cu rînjete de felină.

10 — Dumnezeuule, ce-am făcut? Își acoperă ea ochii...

Și el se cutremură de propriul său rînjete și de cîtă animalitate stă pretutindeni pe lume. Și i-e milă de ea, singură, subțire și frumoasă, în mijlocul generalei ferocități.

15 — Ai greșit, Arina... ai greșit... ai trădat pe filosofii tăi, pe toți înțelepții lumii pentru fiara superbă din junglă... Ai început cu Heraclit, ți-aduci aminte, Arina...?

20 Ea încuviințează pentru dînsul, cu ochii umeziți cu desăvîrșire, dar în momentele astea, numai ce-o mai fi fost și cu Heraclit nu-și mai poate aduce aminte.

Din această clipă Mihnea nu s-a mai simțit al lui. Se mișca de-acum înainte ca un automat, după porunca ei. Gîndul i-era înfășurat parcă într-un voal negru; mireasma morții plutea în juru-i din ce în ce mai deasă, mai puternică, îl însoțea pretutindeni, îl deștepta din somn. O singură idee îl mai întărea: poate, toate astea nu-s decît simple halucinații. Poate
25 totul se va sfîrși cu bine. Îl mai încuraja și siguranța de sine cu care Arina îl trimetea pretutindeni, deși uneori îi făcea impresia unei eroine antice, ce-și pregătește, cu cerbicie și cu sînge rece, un sfîrșit de o tragică frumusețe. Dar curajul lui, vestitul lui curaj, era pierdut: de unde venea oare presimțirea asta sumbră, cînd, vorba ei, avea să se petreacă ceva atît de obișnuit, atît de curent? De bună seamă, pentru că totul se rezima pe minciună și trădare; iar el se mai mișca
30 numai pentru că își înțelegea lucid sfînta lui misiune actuală: scăparea, oricum ar fi, dezlegarea ei de bestie, de fiara care devoră fecioare, la marginea cetății.

A fost greu de găsit un doctor; toți îl priveau bănuitor și pătrunzător, când Mihnea le făcea propunerea. Refuzau dintr-o dată părint foarte scandalizați. Scoborau apoi puțin vocea și priveau pătrunzător în gol, când el începea licitația. Și așteptau cu încordare ultimul cuvânt..., dar când oferta se oprea departe de cel sperat, cu un plîngător: „sunt și eu un biet student sărac” — simțul moralității se răzvrătea iarăși:

— Dar ce propui d-ta, domnule, e periculos, e oprit de lege... e imoral.

Adăugase de la dînsul încă o dată cît pusese deoparte Arina. Dar și atît nu era în stare să adoarmă moralitatea celebrităților. În schimb doctorul care se învoise cu puțin, cu neașteptat de puțin, era de tot tînăr și din cale-afară de entuziasmat:

— Facem, doar cu o condiție... La dumneata acasă, eu vin noaptea, așa, între zece, douăsprezece, în mai puțin de-un ceas totul e gata... dar cea mai mare discreție... Vecinii nu trebuie să știe nimic... Și n-avea nici o grijă: voi proceda după ultimele descoperiri ale științei... *cureta* e exclusă... Injecția cu iod e acum metoda ultimă și infailibilă...

Mihnea a așteptat afară, fumînd, tot timpul operației; când a intrat înăuntru doctorul se spăla pe mîini. Arina gema ușor.

— S-a terminat?...

Doctorul a făcut un „sst”, apoi a recomandat: „Linște complectă”, și a plecat, închizînd ușile așa de ușor după dînsul, că Mihnea a început să tremure. Iar durerile au așteptat răbdătoare ca omul științei să se îndepărteze bine, pentru a începe frămîntarea morței. Mihnea o privea zbătîndu-se ca o pasăre tăiată, rostogolind ochi îngroziți, gemînd la început înfiorată, apoi din ce în ce mai resemnată, mai dornică: „mor, aș vrea să mor”. O asculta îngrozit, o privea cu ochi rugători: „De ce să mori, Arina”?

Și el o convingea că trebuie să trăiască, mîntuită de toate aceste chinuri și mai cu seamă departe de neagra, înfiorătoare junglă.

A doua zi durerile s-au mai ogoiat, încît el a avut vreme să ascundă urmele sîngerinde ale nopții trecute. Și-n ziua următoare a fost mai liniștită, dar în a treia noapte, chinurile au pornit atacuri mai înverșunate ca oricînd.

— Aș vrea să mor! gema ea iarăși, fără să-l privească, laș, acum nepăsătoare de prezența lui. În zbaterea asta necurmată, ceva, un fior, vreo fulgerare de paralizie trecătoare, o făcuse să înțeleagă că numai moartea ar putea să-i ușureze grozăvia durerilor. Și nemaiputînd răbda ascuțișul junghiurilor necurmăte, care-i străpungeau măruntaiele — parcă o ceată nesfîrșită de tîlhari se abătuse asupra-i — o chemă rugător, cu glas de milog, pe marea, suprema salvatoare. Erau atît de neînumărați tîlharii care o asasinau, o izbeau așa de repede și fără încetare cu lungile lor junghere, că îi auzea chiar dînd buzna pe ușă, îngheșuindu-se și îmbrîncindu-se care să ajungă mai întîi. — Nu vezi, închide ușa odată... pe-acolo intră... îți spun eu... Închide ușa... Noël!...

Pronunță numele celuiilalt... Și-apoi îl rosti necentenit. Pomenea de copil, blestema pe tatăl barbar, îl implora să se întoarcă la dînsa, s-o scape de cei cari o asasinau... Nimic, nici o vorbă de el, de Mihnea... Dar acum el părea nepăsător de toate acestea. Mai degrabă ar fi alergat la doctor să-l cheme repede înapoi: să cheme și pe Traian Stroe, oricît s-ar rușina pe urmă Arina! El cel puțin va fi sincer și va controla cu severitate îngrijirile celuiilalt. Dar cum s-o lase așa singură, în zbaterea asta cumplită? Poate, spre dimineață, se va ogoi din nou suferința teribilă, cum s-a întîmplat și-acum trei seri... și-atunci va fi scăparea...

Dar el simțea limpede cătoate gîndurile acestea ușurătoare nu erau decît o simplă amăgire. Și își vedea atunci pașnica lui cameră invadată de o mulțime de lume bizară, de ciocli, de oamenii legii de-a valma, se vedea dus între arme, judecat. Și privea cu groază mișcărilor ei, tremura brusc cînd gemetele se în-

trerupeau deodată, răsufla ușor când vocea ei rugătoare se pornea iarăși:

— Aș vrea să mor...

— De ce să mori, Arina...? Nu trebuie să mori...

5 Te rog... nu trebuie să mori...

O oboseală i se ridică din fluierile picioarelor, se răspîndea moleșitoare prin tot corpul, dusă de singele încropit. Ar fi vrut să se lase alături de dînsa, în patul larg, să adoarmă, profund, să nu mai știe nimic pînă a doua zi dimineată: o va găsi în zori liniștită, întremată. Se apropie de marginea patului și se lăsă ușor pe salteaua moale; și simți parcă o povară enormă rostogolindu-i-se de pe spinare. O mîngîie pe fruntea rece, brobonată de sudoare:

15 — Arina, pe mine nu mă mai cunoști?

— Noël! șopti ea și-i înfășură brațele pe după gît. Apoi repede le smulse, le bălăbăni în aer cu furie și le repezi ocrotitoare asupra pîntecului, gemînd de groaza durerii.

20 Cînd îl chemă iarăși pe numele celui alt, el rîse deodată fără să-și dea seama de ce. Apoi privi încremenit în gol: de unde venea oboseala aceasta grozavă, care-l doboră sub puterea ei strivitoare? Doar în casa lui murea cineva, dar a doua zi avea să dea seama de această moarte. O străină, desigur, dar avea să dea seama... Și totuși era atît de sleit, era atît de puternică pofta de somn care-l cuprinsese, parcă cineva l-ar fi lovit cu un ghemotoc de cloroform peste ochi:

30 — Noël, ha, ha, Noël, mormăi el și rîse din nou, idioțește... Noël, ha, ha, ha, ha...

Ea-l privi neînțelegătoare. Apoi se încolăci din nou în jurul pîntecului, care-o ardea. Deodată tresări: simțise cum din vîrfurile mîinilor și-al picioarelor se pornise un curent rece, întinzîndu-se spre miezul corpului ca un suflu cobitor. Nările îi tremurau și ochii priviră holbați în juru-le; răceala asta o înspăimînta, alinarea pe care i-o aducea înecat, din ce în ce mai crescîndă, se părea o viclenie a necunoscutului, presimțea o grozăvie fioroasă, care avea să urmeze îndată. Pe locul unde s-a așezat Mihnea credea că stă

un monstru inform, o figură bărbătească și neagră, doi ochi ficși și rîzători țintuind-o pe pernă, două șiruri de dinți rînjiți într-un rîs nemișcat, contrastînd sinistru cu negrul bărbii mari și încîlcite. O mîna păroasă se întinde spre ea, cu degetele încîrligate, așa ca-n toate poveștile copilăriei, care-i vine acum fără nici o legătură în minte și-i picură două lacrimi în colțul ochilor. Mîna se întinde încet; ea vrea să se ferească, dar e cu neputință. Întocmai ca-n poveștile de demult, ea e fixată pe loc de-o putere fascinatoare. Mîna a atins-o acum; ea se cutremură din creștet pînă-n tălpi; dar părul negru, abundent, de pe ea, e așa de moale și mîngîierea-i așa dulce! O răcoare molcomă, care-i îngheață ușor, ușor, corpul mistuit de flăcări. Ea privește cu neîncredere încă pe moșneagul urît, care-i rîde acum blînd; mîna lui e atît de rece și de alinătoare. „Un zmeu bun, îngînă gîndul ei și ochii i se închid și buzele zîmbesc: e fericită acum și i se pare că adoarme ca un copil în brațele doicei, tocmai cînd povestea a ajuns la zmeul cel groaznic, care știe să încînte așa frumos... ca s-o atragă în groapa neagră și fără fund... prea tîrziu... degeaba o mai îngrozește doica... i-e somn... i-e așa de somn...

25 Cea din urmă tresărire a membrilor ei a zgîlțit cu o putere fără de seamă pe Mihnea din toropeala lui. El o privește cu ochii zgîlți, neconștient neîncrezător; mîinile care-i pipăiau în neștire corpul, simțindu-l cum [se] răcește treptat, s-au retras înfiorate. Pretutindeni domnește tăcerea cea mai adîncă. În patratul ferestrelor catranul nopții e atît de vîrtos, că dacă ai întinde mîna ți s-ar părea că atingi un corp solid. Felinarele de-afară parcă s-au spart, iar becul mic dinăuntru pare, în depărtarea tavanului, sub o ciupercă de tinichea, un ochi înroșit de veghere, slăbit de puteri.

„Cît o fi ceasul?“ se întreabă Mihnea.

40 El stă încă tolănit alături de trupul ei rece; își simte membrele sfîrșite, corpul i se pare așa de greu, că i-e cu neputință să-și dea seama dacă ar fi în stare

să și-l ridice. Un gând mai vioi îl îndeamnă să sară din pat, să dea alarma, să cheme pe slujitorii legii, să le explice. Poate încă va fi crezut, poate încă se va dezvinovăți... Dar e așa de întuneric afară și capul îi e
5 așa de greu! Și dacă nu-l vor crede, și dacă-l vor aresta? Măcar să pregătească un răspuns, o dezvinovățire... Pleoapele i se lăsară greoaie: de unde vine oboseala asta irezistibilă? Cine-l va crede? Cine va sta să-l
10 asculte?... Cine stă acum să gândească?... Asta e ultima noapte de libertate, de viață... Mîine... Mînea lui se oprește, cu greu poate s-o facă să întrevadă în
15 acel mîine pe un domn în haine negre și cu servietă, un domn care pronunță o perimată și melodramatică expresie: „În numele legii!”

20 E ultima noapte și e atît de moale aci... și mîine trebuie să fie atît de dur și rece, ca acest corp țeapăn. Ochii i-au căzut de-a binelea. Dintr-un colț cineva a strigat: „Noël... Noël... În numele legii, Noël, deschide.” El rîde neîncrezător: da! el, el vă poate
25 spune totul... Și ușa s-a deschis și domnul „în numele legii” a apărut în cadrul ei. E Noël în uniformă și cu pălărie de visător...

Și capul îi cade definitiv în nesimțire, alături de al moartei...

25 Conul Bănică Nisipoiu pipăi dosarul, îl mîngîie pe-o parte și pe alta și pe urmă citi iar: *Mihnea Băiatu, provocare de avort, cauzatoare de moarte.*

30 Își mîngîie apoi mustățile și părul și-și trase haina mai bine pe piept; începu să răsfoiască. Mihnea Băiatu, provocare de avort, cauzatoare de moarte, complicitate, autorul principal nemărturisit...

35 Și se cufundă în citirea amănunțită a hîrtilor, pe care, altfel, obișnuința profesională l-ar fi făcut să le parcurgă în mai puțin de-un minut, pentru a se pune în curent cu stadiul descoperirilor.

„Va s-zică așa, va s-zică bun, va s-zică e-al nostru acum...”

Domnul Bănică de mult nu se mai gîndise la Mihnea; după întîmplarea din vara trecută, cînd coana Polixeni

îi întinsese neizbutita ei cursă, doar pe la mijlocul toamnei mai venise vorba de dînsul, o adusesese chiar coana Polixenia, într-un moment cînd domnul Bănică numai la asta nu se mai gîndea.

5 Coana Polixeni, care de vreo cîteva săptămîni părea nervoasă și de nimic mulțumită, de astă dată izbucni cu vechea poveste:

— M-ai lăsat *ofansată* de minciunile lui... Și doar
10 ți-l adusesem în mîini, ce mai vrei mai mult? Dumneata ai stricat totul atunci... Nici nu știam cum să-l mai ții; mă mir cum am putut să mai mă împotri-
15 vesc, ca să nu-și ajungă... chiar din pricina dumitale... scopul, de care s-a lăudat degeaba... ca să te înveți minte, nu altceva...

20 Domnul Nisipoiu nu dădu însă prea mare luare-aminte acestei noi izbucniri, pe care o atribui cu drept cuvînt evoluției firești a nevricalelor, ce-o apucase toamna asta, cam de la mijlocul lui octombrie încoace...
25 La început se manifestaseră cu mari efuziuni de prietenie la adresa domnului Bănică, apoi din ce în ce mai adînci căderi în melancolie, pentru ca, pe măsură ce noiembrie se strîngea tot mai adînc în sine, să devie de-a dreptul nesuferită. Începuse să facă plimbări, mai la două, trei zile, în oraș pentru a se potoli; dar
30 zadarnic, totdeauna se întorcea și mai îndîrjită de cum plecase... Acum nu și nu, că vrea cu orice preț să-l întîlnească pe student și să-l mai atragă într-o cursă; vrea să-l învețe dumneaei minte pe acest aventurier, care ș-a bătut așa joc de dînsa!

35 Văzînd că face chiar planuri în regulă de investiții intense, domnul Bănică se cam enervase și el:

— Ia mai lasă-mă cu fleacurile dumitale... Dacă n-a fost nimic, cum zici, ce să mai scuturăm praful degeaba...?

40 Coana Polixeni însă s-a îndîrjit... insultată ea nu se suferă să rămîie: va pleca deci în căutarea calomniatorului și-l va găsi chiar în gaură de șarpe...

— Ba eu te rog să mă slăbești cu răzbunările dumitale... Dacă mai aflui vreodată că te-ai întîlnit cu el
45 n-are să fie bine la nici unul! a răcnit domnul Bănică, trîntind ușile și plecînd la domnul Tancu.

Seara, coanei Polixeni i-a fost rău de tot; dar chiar a doua zi nevricalele i-au dispărut și s-a întremat ca prin farmec.

5 Iar acum, iată, pe Mihnea căzînd singur, de-a dreptul în mîinile lui! Pe semne, de aceea, aseară, la cîrciumă, la domnul Tancu, o grămadă gălăgioasă de băieți i-au mai amintit puțin de fostul lui chiriaș. Dar ăștia, se vedeau bine, erau studenți din cei buni, cîntau studențește în cor, vorbeau de cursuri și de profesori. Apoi se ridicau, jurau cu mîinile în sus sau strigau ceva. S-a înțeles din ce spuneau că au să pornească în curînd, undeva, la Iași, se pare, să facă o casă, un cămin! s-o lucreze ei, cu mîinile lor. Parte dintr-înșii mai lucraseră și anul trecut și-acuma îmbărbătau

10 novicii cu veselia, cu cîntecele, cu amintirile lor fericite. Sufletul domnului Nisipoiu se imprimăvărse cu desăvîrșire lîngă atîta exuberanță; dar Piscupescu privea cu dușmănie pe neobișnuiții oaspeți ai domnului Tancu.

— Ăștia ne rîvnesc locurile noastre, șoptise el lui conu Bănică... Au pretins ca în posturile de grefieri și arhivari să fie băgați studenți și licențiați... și uită-te la ei, dacă poți lăsa dosarele și registrele pe puii ăștia de curcă...

Ostilitatea lui Piscupescu deveni mai apoi atît de ostentativă, că îndată grupul băieților trecu la ofensivă. Conu Bănică intervenise îndată să împace lucrurile: iar rezultatul fu o ceartă în regulă între dumnealui și Piscupescu, pe care băieții o înțețiră cu glume, cu ironii, cu chirăituri care imitau animalele: pe urmă plecară

25 cu toții cîntînd *Gaudeamus igitur*!

— I-ai văzut, i-ai văzut cum și-au rîs de dumneata protejații dumitale? I-a apostrofat atunci Piscupescu, părăsind la rîndu-i înfuriat cîrciuma și mai strigînd, drept ultimă lovitură, din ușa: Tot nu te-ai săturat de la celălalt...

Domnul Bănică primi insulta cu cîteva înjurături în surdină. Dar prea mult nu se sinchisi de ea, pentru că acel care o aruncase îi inspirase, în toate timpurile, un capital dezgust.

40 Numai dosarul de astăzi: isprava asta nouă a hai-manalei aceleia de Băiatu — cu un avort și cu o fată

moartă — îi umple gîndul de negre amintiri și de neliniște. Tot ce ridicase coana Polixeni de solid și de sigur în sufletul lui s-a năruit deodată cu acest dosar îngust și sumbru. Va s-zică, e de meserie domnișorul!

5 răsună acum convingerea lui Nisipoiu. Toate treacă, meargă, chiar discuția aceea din noaptea fugiei, care la urma urmei a fost și-aceea în doi peri. N-ai ști spune precis despre ce-a fost vorba: despre întîmplarea lor sau de drama care umplea atunci toate conversațiile și gazetele; iar fuga în sine, de! băiatul s-o fi temut de urmările grave ale unei bănuieli, care, oricît de neînsemnată, putea totuși să ducă cine știe unde...

10 Așa că, din vechea lui ranchiună, nu se mai ținea propriu-zis în picioare decît minciuna cu licența, dar asta era o afacere *particulară*, care nu-l privea pe dumnealui...

Din studiul dosarului, domnul Nisipoiu a fost întrerupt de vizita unui domn bătrîn și de condiție: se putea vedea îndată după vorbă și port. Domnul era

20 chiar tatăl moartei: era zdrobot și aci încă a izbucnit în plîns amar, cu sughițuri. (Ușierul i-a spus domnului Nisipoiu că tot astfel a plîns și-n anticameră, cînd a văzut pe *prevenit*...) Cînd s-a mai potolit, bătrînul a cerut grație pentru memoria fiicei lui. Era studentă la doctorat și asistentă; nu merita deci să se facă atîta vîlvă în jurul unei rătăcirii nesocotite...

25 Bătrînul are și alte fete, alți copii. Renunță la orice pretenții și nu ridică nici o învinovățire...

— Să vorbiți dumneavoastră și cu domnul consilier, îl găsiți peste două ceasuri, răspunde morocănos domnul Nisipoiu. Dar eu vă spun că e-n zadar. O să iau notă aici că renunțați la despăgubirile civile... liber sunteți s-o faceți... Dar întîmplarea căreia a căzut victimă fiica dumneavoastră e de ordine publică... justiția

30 trebuie să-și urmeze cursul...

Bătrînul își șterge iarăși ochii, și asta numai împiedică pe domnul Nisipoiu să-i facă o morală juridică no. 1. Apoi d-aia se înmulțesc păcătoșeniile omenești, pentru că rudele victimelor, în loc să pretindă severa lor sancționare, iartă și se îngrozesc de scandal. Scandalul a izbucnit doară... ce să mai ferești, ce să mai

40

apari?... A, dacă e într-adevăr de apărat ceva, aici, apoi aceea nu poate fi memoria moartei și alte lucruri de-ăstea, care se duc odată cu morții; sunt celelalte fete, care trebuiesc apărate de domnișorii ăștia stricați și criminali: ca fetele celelalte ale dumitale, ale altor altora, ca, în sfârșit, soțiile oamenilor cinstiți... Dar lasă, pentru asta o să aibă nenea Bănică grijă, acum neîntârziat... O să găsească domnul consilier o anchetă, cum nu a mai pomenit alta de când e dumnealui magistrat...

Tatăl Arinei a pornit șovăind, cocoșat, cu capul ascuns între slabii umeri ridicați; nu s-a uitat spre Mihnea, de teamă plînsul să nu-l podidească iarăși. Și abia s-a lăsat ușa coridorului după dînsul, că glasul aprodului a vibrat în sonor și melodic acord:

— Băiatu Mihnea...

Mihnea s-a ridicat stupid și indiferent. Nici măcar n-a schițat o tresărire de surpriză, cînd, dinainte-i, s-a înălțat statura enormă a domnului Nisipoiu, întîmpinîndu-l, în vreme ce-și freca mîinile de satisfacție, cu aceste tradiționale și voioase cuvinte:

— He, munte cu munte se întilnește... Și pe urmă, privindu-l cu mult drag: He, va s-zică domnul Băiatu cel frumos, doctorand în drept și călător pe ferestre... Bun... bun, iacă-i bun, iacă-i foarte, foarte bun... Dar de ce nu te mai uiți la mine, coane Băiatule? O vezi? Îi arăta el, glumind, fereastra... Pe-acea nu se sare... mușcă... hi, hi, hi...

Dar Mihnea ținea neconținut capul în pămînt. În mîntea lui dăinuia încă, ocupînd tot locul, capul frumos al bătrînului de-adîneaori, gîrbovit de durere, ascuns de rușine între slabii umeri ridicați. Unde s-o fi ducînd de-aici bătrînul? În strada Muzeului, no. 3, unde pe masa cu cărți, cu coduri și cursuri și cu *Histoire de la philosophie*, de Fouillée, a fost așezată o raclă pentru o prea frumoasă fată.

Domnul Nisipoiu a început întrebările și Mihnea încuviințează totul. E suficient numai să încline din cap. Sau să răspundă scurt: 30 de ani, profesie? student... tatăl? negustor de vinuri, mama? menajeră —,

gîndindu-se la altceva. Străduindu-se să-și înfățișeze, în gînd, tot ce ar putea să se mai întîmple acolo, în strada Muzeului? Un popă și o slujbă restrînsă, pentru binecuvîntarea drumului; nu încă cel definitiv, ci numai pînă la Craiova, unde o familie întregă în doliu o așteaptă la gară... Frați și surori, domnișoare mai mici și cu sufletul curat, prietene în costum alb de fecioare?... e cu puțință s-o întîmpine atîta nevino-văție pe-această copilă prihănită...? fetele vor întoarce capul cu ipocrizie... bătrînul înalt și subțire nu va da acest spectacol, a venit singur, s-o ascundă de apriga curiozitate a orașului, aci, departe, într-un colț de cimitir de mîna doua, ferit pe străzi dosnice, cu drum știut doar de ciocli și de antreprenorii de pompe funebre. Acum cine-o va urma pe Arina, la această ultimă etapă a drumului ei, început printr-o dumbravă de lauri? Va veni oare Maricica? Va veni profesorul ei să-i aducă iertarea pentru trădarea nesocotită a celei mai nobile înțelepciuni? Va veni poate, singur, Traian Stroe... și, Doamne, poate bestia, felina suplă și elegantă din jungă...

— Da, domnule... domnule grefier...

Mihnea simte deodată o slăbiciune prin picioare și trebuie să se razime de ceva: camera mortuară nu poate fi odaia lui din strada Muzeului, ci largul și lugubrul salon de la morgă. El închide ochii îngroziți la închipuirea rigidității trupului mlădiu de pînă alaltăieri, pe masa de disecție, sub glumele bătărilor ale felcerilor și servitorilor.

— Cum da, domnule? Dumneata nici n-ascuți ce spui eu aici... Te-am întrebat... cine-a operat-o... care a fost moașa sau doctorul de care te-ai servit...?

Mihnea tace.

— A fost moașă sau doctor?

— Doctor...

— Foarte bine, cum se numește și unde stă?... Tăcere.

— Este în interesul dumitale să ne spui... Asta îți va ușura mult situația... Acum ai mărturisit,

partea dumată de vină o știm... Nu înțeleg ce te mai oprește să mergi pînă la capăt cu destăinuirile...

Nici un răspuns...

— A, tinere, dacă-ți închipui că merge așa...
5 Apăi atunci o luăm altfel...

Domnul grefier a apăsă pe butonul de pe masă; aprodul s-a ivit.

— Adu-mi și sergentul... să veniți amîndoi.

După o jumătate de minut, sergentul a și flancat
10 pe Mihnea pe-o parte, aprodul pe cealaltă:

— *Perchiziție* corporală...

Și cei doi încep scotocirea...

— Ha, ha, îl apostrofează conul Nisipoiu cu amenin-
țătoare clătinări din cap. Îl vom afla noi îndată...
15 pe acest bandit... Să vedem ce fel de doctor e dumnea-
lui?... Cîrpaci, nu doctor... Tot așa cum ești dumnea-
ta licențiat... Ha, ha, tinere, doctorand hai?...
Lasă că avem să te trimetem noi la facultatea care ți
se cuvine dumată...

20 Agenții au depus pe masă tot ce s-a găsit în buzunare
și au ieșit la un semn al domnului grefier. Și Mihnea
contemplă pe domnul Nisipoiu, în exercițiul funcțiunei,
cu simpatie... el nu are elasticitatea felinei din junglă,
domnul Nisipoiu, el e ursul greoi și spătos, enorm și
25 puternic... și care vrea neconținut să se urce în două
picioare... El regretă nenorocul că n-a izbutit să se
apropeie decît de marginea înțelepciunei umane... o,
dacă soarta ar fi vrut altfel, el s-ar fi ținut zdravăn în
lumină, acest suflet frumos...

30 Iar domnul Nisipoiu contemplă la rîndu-i aceste
nimicuri de buzunar, care complectează de minune
aspectul posesorului: o pudrieră cu oglindă, o pilă
de unghii, un pieptăne de ebonit cu prăselele ca la
bricege... A examinat cu multă atenție conținutul
35 *portefeuille*-ului și a deschis chiar și tabachera, doar
i-o fișni în ochi vreo scrisoare revelatoare...

— Eu mă gîndesc, îi comunică el studentului,
ridicîndu-și ochii de pe toate aceste lucruri, ce va zice

tatăl dumitale, care-mi închipui că e un om cumsecade, de școala unde micul său fiu iubit va pleca să-și completeze strălucitele lui studii...

5   Și-l asigură prietenos, drept încheiere: N-avea nici o grijă, asta e școală cu diplomă sigură, fără nici un fel de examen...

10   A mai rămas de examinat un jurnal împăturit, găsit în buzunarul de la piept al *pardessus*-ului. Domnul grefier îl desface. Titlul îi este: „*Cuvîntul studentesc*“. Din el cade un tenculeț de cupuri de prin gazete, prinse într-o agrafă. Domnul grefier le cercetează cu atenție; nimic nu trebuie să-i scape ochiului de instructor. Toate au același titlu: *Noii licențiați ai Facultății de drept din București* — și se vede că au fost scoase din

15   diverse cotidiene. Ochii dumnealui alunecă grăbiți pe liniile mărunț tipărite. Și nu trebuie să caute prea mult, ca să afle ce dorește: chiar sus, la litera B, scrie negru pe alb, și aci, și dincolo, în toate: *Băiatu Mih.*

20   Domnul Nisipoiu își lasă spatele pe speteaza fotoliului:

— Cum, dumneata ești licențiat? Adineaorea mi-ai spus că ești student...

25   Dar Mihnea își păstrează atitudinea ce și-a fixat; nu mai răspunde nimic peste ce și-a îngăduit să răspundă.

30   Domnul Nisipoiu deschide acum și „*Cuvîntul studentesc*“. Aci lista studenților, cari au luat licența anul trecut, în sesiunea de iarnă, e dată cu amănunte mai ample: numele celor cu bile albe e subliniat în cursive: și un singur nume se găsește aci dominînd totul cu gravitatea aldinelor: *Băiatu Mih.* (albe cu elogii)...

Fotoliul domnului Nisipoiu s-a îndepărtat un metru de biroul masiv și greoi...

35   Domnul grefier privi lung la fostul său chirieș, apoi deodată se ridică și-i arată un scaun:

— Ia loc, te rog...

Dar Mihnea nu se uită la scaun... se uită la domnul grefier, pe care nu are încă suficient curaj să-l lumineze

că și ceea ce poartă în mîna lui e de asemenea o nemernică și o sfruntată escrocherie...

— Va s-zică... licența cu elogii... Va s-zică...

5 Și domnul Nisipoiu rumegă restul celor ce vrea să mai spună în forul său interior; mișcarea necurmată a bărbiei moi și atîrnate arăta într-adevăr că domnul Nisipoiu rumega ceva adînc și greoi...

Și deodată izbucnește, cu sinceră și profundă revoltă:

10 — Bine, domnule, nu e păcat acum de dumneata și de titlul dumitale!? He, he, vezi, nu mă înșelasem eu!... he, he, eu am ochi sigur, domnule... Dar dumneata ești cam fricos... domnule, nu stai să dai piept în discuții... Și acum la fel, domnule... de ce
15 nu vrei să spui pe al care te-a îndemnat?... Înțeleg, înțeleg, ești un cavaler dumneata... da, da, trebuie să fie un prieten... poate tot așa de strălucit ca dumneata... dar tot fără practică, întocmai ca dumneata... he, și el, bietul băiat... te-a luat de minți... lasă, bă,
20 pe mine... Înțeleg... înțeleg... ești cam credul dumneata... dar cavaler... cu toate că sari noaptea pe ferestre...

Domnul Nisipoiu aruncă o căutătură încruntată hîrtilor pe care însemnase interogatorul...

25 — Bile albe cu elogii! rostește el grav și solemn. Și începe să se plimbe furios printre birou și Mihnea, cu pași grei și grăbiți, de leu în cușcă. Se oprește apoi în fața lui Mihnea și prinde să-l scuture cu putere de umeri: Cum, domnule, ai un titlu așa de strălucit și
30 nu știi să te aperi... cum, domnule, recunoști că dumneata i-ai provocat fetei... cînd era așa de simplu să răspunzi: nu știu, domne, n-am văzut... De unde să știu eu ce-o fi făcut ea, pe-unde-o fi fost... m-am pomenit cu dînsa că-i vine rău... și n-am alergat să
35 vestesc autoritățile... m-am înfricoșat și eu... Cum, domnule, vrei dumneata să te faci avocat?... Hm, elogii... și nu știi să-ți ticluiești o apărare... și ea, de asemeni, fată deșteaptă, cu trei licențe și asistentă a unui profesor de la Facultatea de filosofie... hm,
40 acum le înțeleg eu pe toate... ce căuta la dumneata o asemenea fată...

Și domnul Nisipoiu porni iar prin cabinet în cumplita sa plimbare:

— Hm, era așa de simplu... Albe cu elogii...

5 Se opri brusc, între birou și Mihnea, și brusc își mută privirile de la unul la celălalt. Apoi apucă hîrțile de pe masă; se mai uită o dată la Mihnea, care căscase larg ochii și gura la dînsul.

— Părinții fetei n-au pretenții... fu cuvîntul hotărîtor... La parchet și la poliție, cum reiese din
10 acte, n-ai deschis gura... Nici un martor, nici o probă.

Și mîinile mari deșirară în două hîrțile acoperite de scris larg și aplecat, apoi le prefăcu în bucăți și le aruncă în coș...

15 Și domnul Nisipoiu se așeză iar la birou, solemn și impunător.

— Începem interogatorul din nou... declară dumnealui grav, cu priviri amenințătoare, cu vocea detunătoare, ca un adevărat instructor: Va s-zică, tinere, declarî că deși coabitai cu numita decedată, Arina
20 Velovan, de profesie... etc..., etc... totuși nu știi nimic, de ce va fi făcut și pe unde va fi mers ea în ziua aceea or în zilele dinainte... Nici nu știai dacă e gravidă... Te-ai pomenit cu ea acasă, zicînd că e bolnavă și culcîndu-se în pat... Așa declarî, tinere?...
25 Uite-te la mine și bagă bine de seamă ce spui? Un singur cuvînt greșit și... Ce dracu de nu știi toate astea, că doar...

Și Mihnea încuviință.

30 Era întîia oară în cariera lui, cînd domnul Nisipoiu își îndeplinea datoria de servitor al dreptății cu strîmbătate...

35 Actele au fost încheiate. Mihnea trebuie să confirme și domnului consilier cele constatate de domnul grefier. Pînă atunci mai sunt și alte anchete de făcut; de aceea domnul Nisipoiu, nemaiavînd timp de dînsul, îi dădu și acest sfat bătrînesc:

40 — Elogiile, iată, se dovedește că n-ajung: și practica e bună de ceva... asta să i-o spuie și prietenului doctor, care de... cu toate elogiile lui... în sfîrșit pentru că părinții biete fete vreau să înăbușe scandalul...

Practica, domnule... bagă bine de seamă ce-ți grăiește un om care numai de ea a avut parte... fără ea nu se poate, cu toată știința dumitale... Ți-am mai spus-o eu odată... așa e că ți-am mai spus-o...?

5 Se apropie examenele de iunie și-n atrada Muzeului, no. 3, transperantele sunt neconținut mai mult de jumătate coborâte. Ferestrele se deschid doar noaptea, când e întunec înăuntru, și stau astfel larg deschise aerului puternic și răcoros pînă în zorii zilei. Apoi, cum năvălește bine lumina, se strîng la loc de parcă ar feri o mare și dumnezeiască taină.

15 În dimineața asta cu imensă cupolă albastră, sub care se aleargă, în joc nebunatic, insesizabile străluciri de aripi și capete de heruvimi, doi inși, doi tineri: un militar în strai alb și-n lucioase șantiuri și-un civil scund și brun, în comod și elegant costum de vară, s-au oprit, venind din două locuri opuse, dinaintea celor două ferestre, cu lăsate transperante...

20 — Idrișteanu!
— Bobescu!
— Bine, mă...
— Bine, mă...

25 Și după ce-au schimbat primele exclamări de surpriză și de bucurie, după ce-au ciocănit zdravăn în ferestrele închise, s-au luat strîns pe după șale și-au pornit în parcul public din apropiere, să-și povestească reciproc viața, de unde pentru fiecare dintr-înșii fusese întreruptă pentru celălalt.

30 Iar la fereastra lui Mihnea s-au reîntors să bată din nou, după un ceas, și-apoi încă după un altul, și-apoi în după-amiaza aceleiași zile, și-apoi încă a doua și a treia zi... Și neconținut, geamurile au răsunat de-a surda de chemările lor.

35 — Și cu toate astea trebuie să fie aici... a grăit unul dintr-înșii...
— Și eu cred la fel! și-a dat cu părerea celălalt.
— Ia stai, măi...
— Ia uită-te, măi...

Și amîndoi, la cîte-o fereastră, au început să se chiorască înăuntru, încercînd să distingă, prin complicata rețea a *brise-bise*-lor, vreo mișcare, vreun semn de viață în umbra plină dinăuntru, în contrast așa de izbitor cu beția de lumină a nămiezei de vară.

— Mă, e cineva înăuntru... tu vezi ceva?
— Parcă văd și eu...
— El este...
— Atunci de ce nu vrea să răspundă?
10 — Ce-o fi făcînd?
— O fi cu vreo...
— Bine, dar și azi, și ieri, și alaltăieri...? Măcar să iasă pîn-afară...

15 Și-amîndouă capetele, acum alăturate, se strînsă și mai aproape de dubla pavază a ferestrelor înșelătoare.

— A mișcat, nu?...
— A mișcat...
— Așa e...?
20 — A apucat ceva.
— Ce?

Sfîrșiri noi și tăcere.
— O carte... mi se pare... nu?
— Adevărat... citește...

25 — Citește...
— Citește...

Și cei doi se priviră consternați. Ce, a înnebunit? Bătură iară, se opintiră, strigară:

30 — Lasă, domnule, acum cetitul... Uite Idrișteanu, aici... Mihnea, n-auzi?
— Haideă bă, nu mai face pe...

În locul ferestrei lui Mihnea, s-a deschis alături fereastra domnului Trucinschy, care explică binevoitor distinșilor vizitatori că domnul chiriaș, de cîteva zile, pleacă grăbit, cît se poate de dimineață, și revine noaptea, cît se poate de tîrziu... de nici dumnealui nu-l poate vedea și nu speră să-l vadă, pentru a-i comunica vestea, care, probabil, îi va fi nespuse de plăcută, că a fost căutat.

— Parcă nu-l văzurăm noi, bombănește, nemulțumit de lămuriri, Dumitru Bobescu, îndepărtându-se cu Idrișteanu, deopotrivă de jignit.

5 Înăuntrul, Mihnea, care tocmai pusese pe Girard pe masă și luase în schimb, să se recreeze, *Histoire de la philosophie européenne* de Alfred Weber, ascultă cu inima reținută dialogul de-afară și, cu ea ușurată, pașii ce se îndepărtau pe pavaj...

10 Urechea pîndea încă îngrijorată, în vreme ce ochii pipăiau, ca pe niște clape, muchiile cărților, de unde luase pe Weber, și care formau, în mijlocul mesei, al treilea idol, înghemuit în sine: Rabier, Jevons, Mill, Bain, Hamilton, Bertrand, Penson, Liard, Negulescu, Ebbinghaus, Milhaud, Reynard, Florian, Hermant et
15 Van der Wuele, Bergson, Rădulescu-Motru, Jacques Maritain, Benedetto Croce.

Pe urmă se întoarse spre portretul Arinei, mărit la dimensiuni de tablou, după o fotografie uitată, și-i zîmbi, arătîndu-i spre geamuri.

20 — Bestia suplă... se îndepărtează... se întoarce în junglă...

Doar cîteva clipite — așa cum întîlnise undeva, prin revistele acestea cu titluri filosofice și cu datele cele mai recente, de lîngă căpătîi — dăinui în mintea
25 lui visul unui Mihnea, în pas amețitor pe-un drum pustiu și invadat de mohorîte neguri, furișînd priviri, înapoia lui, unde se aprind ochi sau păreri de ochi, care nesimțit, de aproape, îl escortează. Dar cînd urechea-i deslușește lămurit întîiul zdupănit elastic de
30 panteră, piciorul i s-a și înfipt temeinic în caldarîmul cetății salvatoare... O, ho, poate să încrucișeze aci, pe străzile netede și bine luminate, pîlcuri triste și dezamăgite de lumină, pornite în sens invers în căutarea panterei; copii cu ochi trași și mari, cu frunți
35 visătoare, fețe dragi, mlădii și fragede, ca plantele de dimineată, amețite de-o irezistibilă hipnoză... De ce se întorc ei din această cetate, unde se găsesc atît de frumoase minuni? Poate pentru că în necurmata și pretimpuria lor zbatere ei nu găsiseră nici un liman
40 nou, nici un tărîm ascuns, nemaicunoscut, frămîn-

tărei lor. Dar el, care e un proaspăt venit, cu forțele în plină virilitate, nescătuite de nici o oboseală, își are drumul lui — el sosește chiar din jungla, pe care o cunoaște pe degete, și aci, în cetatea sfîntă, aduce
5 atîta bărbăție, cît să nu rămînă, ca toți acești fugari, neconținut dincoace de zidurile grele ale misterioaselor palate...

.....
10 Zîmbi și deschise liniștit, după indicatorul de carton, la capitolul: Spinoza. Rămăsese la teoria atributelor.

DONNA ALBA

1935

Am pornit cu stîngul în lume, ca și în război. La demobilizare, acolo, în dosul magaziiilor gării, pe cîmpul presărat cu mese și cu soldați beți de fericirea vieții reciștigate, pe toți i-am auzit: „Băgați de seamă, cînd
5 v-oți vedea cu libretul în mîină, să porniți cu dreptul!” Dar eu știu că oricît m-am muncit cu gîndul, acum un an, să mișc întîi dreptul, cînd s-o da semnalul de plecare, spre front, din obișnuință militărească — deși acum
10 nu se mai răcneau porunci scurte ca la paradă și ni-meni nu se uita cu ce pas o ia omul spre moarte —, am mișcat stîngul. Și iată-mă c-am ajuns prin atîtea ploi de foc, cu picioarele și cu mîinile zdravene, cu
15 pieptul neîngăurit, tocmai aici, în această zi sfințită a liberării de orice pericol. Iar astăzi e zi de marți și dacă toți oamenii dimprejurul meu se fac a uita c-au să pornească înapoi pe drumul vieții, cu tot dreptul
20 mișcat întîi, într-o zi atît de nefastă, eu mă simt din cale-afară de mulțumit. Mai lipsește să fie astăzi 13. Dar sunt hotărît, de acum înainte, toate faptele mari
25 pe care le voi face să le pornesc în zi de marți și de 13, căci sunt hotărît să fac numai fapte mari. Și am băgat de seamă! acestea sunt zilele oamenilor cu voință, și am mai băgat de seamă, oamenii cu voință nu trebuie să se gîndească niciodată la astfel de nimicuri și tre-
buie să întreprindă tot ce au de întreprins oricînd s-o nimeri.

Iar eu am multe de întreprins: mai întâi să-mi refac situația mea... civilă. Așa numesc situația pe care o voi avea, pe care trebuie s-o am de-acum înainte în lume. E foarte drept: războiul m-a vărsat sublocotenent în rezervă. Asta e un lucru înfiorător de important pentru mine și e o adevărată mustrare, ținând seamă cum m-a cules acest război de pe drumuri. Nu de pe drumul lung pe care l-am făcut mînat din urmă și din lături de gradații serviciului de recrutare, cu întregul meu contingent de puștani neîmbrăcați și zgomotoși și sfîrșind să rîdă numai cînd cădeau de răscurtă obo-seală sau de schijele zbîrniietoare, improșcate de un aeroplan hain. Nu de pe drumul ăsta vreau să spun că m-a cules războiul. Acest marș sălbatec, trebuie s-o recunosc, îmi da cel puțin provizoriu o direcție în viață, oricît de bine s-ar fi văzut, la capătul lui, chiar margi-nile vieții însăși.

Dar înainte de a porni într-aci, nu eram decît pur și simplu o haimana, un vagabond. Am fugit de-acasă, mai degrabă de la școală, din clasa patra de liceu, dar am fugit, se cheamă, de sub scutul și autoritatea părin-ților, cu mulți ani în urmă. Trebuie să mă fi urmărit pretutindeni cu poliție și telegrame, căci tatăl meu era doctor de tîrg și om cu stare: avea și vie și, acolo la vie, ascultînd cum țîrîie ploaia pe acoperișul hardu-ghiilor cu butoaie goale, lin, teasc și zdrobitori, prin care îmi plăcea să mă vîr, am plănuir înțîia mare îndrăz-neală din viață. Fluieram a drum lung și-mi ziceam: cînd voi pleca anul ăsta la Craiova (adică la liceu) — fiu-fiu, după două săptămîni — fiu-fiu... zbughe-o... Și rideam, gîndindu-mă nu atît la mutra tatei în fața acestei împrejurări, cît mai ales a domnului Stiëgler, directorul meu de pension... Iar ploaia țîrîia înainte și eu ceteam pe Mihail Sadoveanu, care mă îmbia la ducă... Așa țîrîia și-n cărțile lui ploaia pe șindrilele acoperișurilor și pe covergile căruțelor mocănești. Apoi mai glăsuia acolo despre zăvoaie și despre poduri umblătoare și alte lucruri multe și minunate, pe care aproape ardeam să le văd. Astfel de lucruri minu-nate se găseau ele și pe la noi, dar eu vream să le văd departe, căci în depărtare ele trebuiau să fie și mai

triste ca ploaia asta și mai dragi. Mai găsisem doi scriitori ruși cari mă invitau la plecare: Gorki și Gogol — și cu ei în servietă și cu Sadoveanu pe deasupra, am șters-o într-o bună zi, cu 38 de lei în buzunar, pe care, parte îi economisise, parte îi șterpelisem din buzunarul tatei înainte de a lua drumul, chipurile, al școalei. 7 lei m-a costat trenul pînă la Brăila, iar de-acolo toate drumurile le-am făcut mai mult pe jos. Însă la Brăila m-am făcut hamal în port — eram cel mai bun gimnastic din clasa mea și puteam să bat pe oricine din cele două clase superioare ale mele. Chiar de la Brăila mi s-a pierdut urma.

Pe urmă, pe unde n-am umblat ! Am fost și la Odesa, numai așa, ca să dorm o noapte pe chei și alte vreo două-trei prin stepă ; dar mai mult am dormit pe chei, însă pe vagabonzii lui Maxim al meu nu i-am găsit. În locul lor am dat de niște namile leneșe și murdare și care-și blestemau soarta — cu scandal mare la fie-care clipă — și scuipau în ea ; dacă ar fi putut, ar fi omorît-o, dar pentru că așa ceva nu era cu putință, se înjunghiau uneori între ele într-o hărmălaie de nesuferit. Cînd am încercat să le spun unora că tocmai o astfel de soartă e frumoasă, că e fără apăsare și fără hotar, erau să mă înjunghie și pe mine. M-am întors atunci tot la Sadoveanu, la oamenii lui mai mult muți și cari rezolvau totul cu o îmbiere spre oala cu vin : ăștia nu puneau mîna la cuțit pentru un gînd bun ce le aduceai, ba, dimpotrivă, atunci vîrau tesacul înapoi la brîu și deschideau ochi mari spre cîmpii, spre culmile, spre zăvoaiele și apele peste care împără-țeau, și urechi largi la o poveste chiar fără tîlc sau la o vorbă de duh, fără nici un folos, dar bine adusă.

Pe urmă, cu vîrsta, m-a prins dorul călătoriilor pe apă. Dar pe vapoare nu mă primeau fără învoirea părinților, fiind încă prea tînăr, din care pricină am început să mint și să mă prefac : ba am întocmit și niște certificate potrivite de minune pentru tot ce mi se cerea. Mai ales iscălitura tatei o trăgeam cu o sigu-ranță fără pereche, iar peceteile, pe care mi le împru-muta vreun servitor de pe la cine știe ce oficiu pentru un gologan sau o glumă, știam cît să le întorc în loc,

astfel ca numele țării și al instituției de care era nevoie să iese limpede, dar al localității și al județului meu să apară încurcat și întinat. Astfel am putut să ajung, cum spun, la Odesa, și mai pe urmă să fiu înrolat pe vase de comerț, care m-au dus la Constantinopol, în Grecia, în Asia Mică, în Egipt și chiar pînă în Amsterdam. Atunci eram împins din urmă de cărțile lui Pierre Loti și Claude Farrère, pentru că, dacă la alte cărți de școală nici nu mai vream să mă gîndesc măcar, îmi plăcea totuși să cetesc povestiri și romane și dorința de a pătrunde într-o literatură mai mare ca a noastră m-a făcut să pierd multe nopți (uneori între zilele de munci istovitoare) cu buchisitul unor hîrtoage cu istorioare franțuzești și a unor dicționare vechi și — băga-se-m de seamă chiar de pe atunci — puțin cam proaste. Le luasem simbrerie de la un anticar brăilean pe care l-am ajutat să se mute. Dar și la Brăila și la Galați și la Constanța îmi plăcea să mă amestec printre marinari streini, uneori le plăteam și chefurile, ba chiar mă alegeam și eu cu oasele rupte, oricît eram de voinic (pentru că ei și la beție știau unde trebuie aruncat un pumn și unde trebuie prijonit cu altul), numai ca să le prind grai și obiceiuri. Și astfel o rupeam nițel englezește și nemțește; dar ambiția mea era să învăț întîi și întîi franțuzește și, cum vase franceze nu prea veneau prin părțile noastre, învățam astfel de la turci, de la greci și de la alți streini cari știau, și mai cu seamă din cărțile cu istorioare copilărești și din dicționarele cele stîngace.

După ce a izbucnit războiul cel mare, ca la un an, am vrut să plec la Marsilia să mă înrolez în armata franceză; dar abia atunci s-a băgat de seamă că actele mele erau șubrede de tot. Ba s-a mai băgat de seamă — și eu la fel, abia atunci am băgat de seamă — că uitasem să mă prezint în anul acela la recrutare (pe vapoare nu servisem decît în marina comercială). M-am pomenit, așadar, oprit la comanduire pentru fals și nesupunere la legile militare. Și cum abaterile mele penale se împărțeau între jurisdicția militară și civilă, m-am pomenit purtat între baionete de la tri-

bunal la comenduire; așa am putut într-o bună seară s-o șterg binișor din convoi și atunci tocmai prin munții Vrancei m-am oprit. Dar pe drum am dat de crame, de dealuri și văi cu răsunset de sfîrlează și dorul de ai mei m-a încheștat deodată, cu mare tărie. Însă eu tot am mai rătăcit pînă-n miezul iernii pe coclauri neumblate, am răzbătut la drumuri nemaibătute și la răspîntii cu hanuri și cu focuri de popas ca la începutul pribegiei mele.

Dar pe aici începusem să nu mă mai simt ferit ca în porturi. Am socotit că tot mai nimerit este să mă pierd în vîlmășagul și-n lavra orașelor mari. Și m-am aciuiat la Iași odată cu primele ninsori din anul acela 1915. Însă chiar într-a doua săptămînă m-am întîlnit cu doi concetățeni din tîrgul meu oltenesc. Eu i-am recunoscut de îndată, însă credeam că ei nu vor ghici cine sunt sub trăsăturile anilor din urmă și mai cu seamă cu statura mea cea nouă, care de cînd fugisem crescuse cu repeziciune de copac.

Totuși i-am văzut că mă privesc cu luare-aminte și șopocăiesc ceva între dîșii: dacă n-ar fi fost evrei, m-aș fi întrebat ce pot căuta ei tocmai la Iași? Au șopocăit și au privit de mai multe ori în urmă, iar eu am grăbit după colțuri tot mai multe și mai întortochiate, pînă la hanul tot ovreiesc unde locuiam. Acolo am tresărit la glas strein în jargon: am întredeschis ușa, crezînd că au dat iarăși de mine conorășenii mei. Erau alții, necunoscuți, dar eu n-am mai ieșit acum din planul nou ce-mi făurisem. Mi-am pus hainele bune, potrivite cu condiția tatei, pentru că, deși trăseseam beții multe, dar un ban tot pusesem deoparte, pentru cărți de cetit, pentru îmbrăcăminte și pentru vreo lipsă negîndită (și-mi prisosiseră, pentru că umerii mei lați mi-au găsit totdeauna de lucru; mai ales femeile, cînd aveau nevoie de muncitori cu ziua, mă angajau de la prima vedere: știam eu că eram și chipeș, și nu o dată după plată — căci la plată nu renunțam nicio dată — sfîrșisem angajamentul în patul lor). M-am gătît deci ca un vrednic fiu al domnului doctor Miha-lache Aspru din Zăreni și mi-am luat bilet de tren pentru ținutul natal. Dacă tîrgușorul părintesc ar fi

avut gară, aş fi luat chiar şi bilet de clasa 2-a ca să cobor cât mai onorabil din vagon în faţa concetătenilor şi poate şi a tatălui meu. Însă din gară de la Drăgăşani mai făceam aproape şaizeci kilometri de căruţă, drum de deal şi pădure, pînă-n tîrg la Zăreni.

Tata m-a primit cu uimire şi mama s-a pierdut de mai multe ori de bucurie şi lacrimi, cînd m-au văzut. Pe urmă tata, care era om de realităţi, a umblat şi s-a zbatut în toate părţile, ca să-mi aranjeze starea precară în faţa legilor. A luat de mai multe ori în lung drumul şi mai greu al Rîmnicului, capitala judeţului, şi cu deputatul locului şi cu prefectul, care de asemenea i-era prieten politic, mi-au potrivit situaţia. La militarie, eram acum amînat pentru o aşa-zisă criză de *colici hepatice* (în viaţa mea n-am suferit altă durere decît de apăsarea cumplită a ţestei, cînd mă îmbăţam prea rău), iar chestia falsului, pentru că mai complicată, căpătă o îndreptare şi mai minunată. Procesele fură contopite într-unul şi aduse încoace, la tribunalul judeţului; iar după cîteva înfăţişeri se stinse totul. Drept mulţumire pentru ostenele tatălui meu (se prefăcea că umblă pentru mine în urma stăruielilor şi lacrimilor mamei, altfel, după el — m-asigura — n-aveau decît să mă înhaţe la armată şi să mă înghită puşcăria), făgăduii solemn să continui liceul în particular. Colicele hepatice îmi mai obţinură o amîinare şi, în iunie, spre marea fericire — pe care de astă dată nu o mai putu ascunde — a tatei, obţinui diploma de absolvire a patru clase gimnaziale.

În război am plecat cu contingentele tinere şi cu alţi amînaţi. Nu ne-au recrutat, dar din cauza invaziei au fost ridicaţi toţi cei în stare să poarte arme de la 18 ani în sus şi trimişi în Moldova. Acolo am fost ţinuţi pe lîngă oficiile sedentare pînă ne-o veni rîndul să umplem regimentele, iar cei care aveam mai mult de 4 clase de gimnaziu, împărţiţi pe la şcolile militare. În satul acela de lîngă Iaşi m-am despărţit de tata, care fusese de asemenea mobilizat cu grad de colonel medic. Cînd am ieşit din şcoală, proaspăt elev plotonier, şi m-am dus să-l regăsesc, tata murise cu trei luni

înainte, de tifos exantematic. În schimbul acestei teribile veşti, comandantul oficiului sedentar mi-a propus să mă repartizeze la regimentul de marş al diviziei. Eu însă am cerut să merg pe front, şi din durere pentru moartea tatei, dar mai ales din curiozitate. Era tocmai în anul luptelor de la Mărăşeşti, dar regimentul a trebuit să stea mai multe zile în rezervă, aproape de apa Siretului; abia mai tîrziu, după un marş forţat de o noapte şi o zi cu ploaie călduţă, neîntre-rupă şi nesuferită, de august, am fost aruncaţi în foc la Muncel, pe-o latură a Mărăşeştilor. Acolo am rămas după respingerea inamicului, am durat tranşee şi n-am mai fost schimbaţi pînă la armistiţiu; însă de lupte mari n-am mai avut parte decît o dată, la 14 septembrie, cu prilejul unei rectificări a frontului. Încolo, mici hărţuieli neînsemnate şi neîncetatul bombardament al aruncătoarelor de mine; nici o mîndrie şi nici un fel de eroism nu-ţi pîlpîia în artere, în faţa acestui soi de morţi războinice, persistente şi anonime. În cele din urmă, însă, mă alegeam şi eu, care mă „culcam“ cel din urmă la începutul bombardamentului, cu frică şi grijă pentru bruma de suflet cît îmi mai rămăsese de pe urma acestui trai de cîrţită bătută pînă-n fundul viziunii, şi acum numai că auzeam cel mai mic şuiet şi mă zvîrleam, ca un automat, la pieptul pămîntului ocrotitor.

Am păşit cu stîngul la demobilizare — cum am spus — pentru că şi cînd am plecat pe front am păşit cu stîngul. În schimb, cînd ne-a luat cercul de recrutare să ne ducă în Moldova, am pornit cu dreptul şi totuşi a murit tata. Dar nici stîngul nu mi-a fost cu noroc, pentru că ajuns înapoi la Zăreni — erau încă trupe de ocupaţie în Oltenia — cînd am confirmat mamei că e adevărat ceea ce aflase despre tata numai pe jumătate de la soldaţii reîntorşi înaintea mea, a căzut greu bolnavă de cordul ei şi peste trei săptămîni a închis ochii şi dînsa. Am rămas deci singur cu casa şi cu via, pe care, scîrbit de aceste lovituri, le-am vîndut cu preţ bun şi, după plecarea nemţilor, am luat drumul Bucureştilor.

Am inaugurat o viață de chefuri, dar cînd a trebuit în sfîrșit să schimb haina militară — aveam voie de-mobilizații să le mai purtăm — m-am revăzut, chiar în haine civile bune și elegante, vagabondul de odinioară. Atunci crunte ambiții mi-au cutureierat creierul și inima; am început să învăț cu furie, pentru a-mi continua liceul, și am știut așa de bine la examenul pentru clasa V-a, că am obținut media cea mai mare. Însă atunci am băgat de seamă că față de alți camarazi de război, cari aveau grijă să se prezinte în uniformă, profesorii erau nespuse de indulgenți. Asta m-a făcut ca la examenele ce-au urmat să mă prezint și eu cu studiile numai amănite, în schimb cu uniforma mea cea veche și care, în restriștea ponoselei ei, avea aerul cel mai eroic din toate uniforme de față. Însă cum, cu vremea, bunăvoința profesorilor pentru epoleții demobilizaților începu să se micșoreze, iată iar mijind în mine gîndul falsului și al escrocheriei, ba mai mult încă, iată chiar acest instinct înfăptuindu-se cu de la sine putere, parcă săvîrșit de altă ființă, dinaintea ființei mele uluite și paralizate. Astfel, la clasa 7-a m-am înfățișat cu mîneca tunicei dungată, deasupra cotului, de două galoane de rănit, iar la clasa 8-a, de trei. S-a întîmplat însă ca la clasa 8-a să se nimerească unul din profesorii cari fusese și la clasa 7-a; mi-a sărit inima din loc cînd ochii lui s-au oprit atît de scormonitori pe cele trei galoane, care reprezentau cele trei răni închipuite ale mele. Însă după nota care am obținut-o la anatomie — obiectul lui — am văzut că privirea fusese de respect; mai putea omul să-și amintească după un an ce galoane a văzut la mîneca unui sublocotenent!

Cu uniforma aceasta am făcut minuni și la facultate: însă precaut, din cauza comănduirei, n-o îmbrăcam decît numai la examene. Afară de-un singur nemernic — și încă tocmai cel de drept roman! — în care instinctul patriotic era mort pe semne cu desăvîrșire, toți profesorii, înainte de a-mi nota bila în catalog, se inspirau parcă contemplînd cîteva momente din nou cele patru galoane de fir auriu (deveniseră

patru, proporțional cu timpul și studiile) de pe mîneca tunicei mele, pe care și acum o păstrez ca pe-o sfîntă moaște, evident însă fără galoane de rănit. Numai, cum spun, profesorul de roman, cu o nesimțire care ar fi revoltat desigur și pe cel mai placid cetățean al României Mari, mi-a considerat mîneca în tăcere și a întors privirile ostentativ plictisit. Cum, nici patru răni pe cîmpul de luptă nu-l impresionau pe acest beneficiar al bugetului patriei? M-a întrebat despre *In jure cessio*, despre care, mărturisesc, n-am prea știut să-i dau prea multe amănunte, însă am accentuat pe singurul care-mi rămăsese clar de la mica lectură a textului, că la romani *militarii ce se distinseră în război* erau scutiți de unele din formalitățile greoaie ale mancipației și ale acestui *in jure cessio*. Și, rostind răspicat acestea, i-am bravat disprețul din ochi cu privirea mea vulturească, îndesînd cotul cu galoane pe masă. Și, închipuți-vă, acest ambuscat, parcă și-l văd, brun, gras și inexpressiv ca o tobă mare, m-a trîntit, vorba aceea, de mi-au mers fulgii, încît la sesiunea următoare, m-am simțit nevoit să-i parcurg cursul anost nu mai puțin de șapte ori.

Dar înainte de toate trebuie să reamintesc de acel moment al vieții mele, care a fost un punct de plecare al întîmplărilor ce vor urma în aceste destăinuri. A fost clipa, atît de dramatică pentru mine, cînd am văzut întîia oară pe *Alba*. Însă în minutul acela, care mi-a întors după răsuceala lui atîți ani de mai tîrziu, eu n-am știut că femeia gravă și mîndră, înaltă și încremenitor de frumoasă, care a trecut pe lîngă mine, purta numele Alba, nici că purta numele distins de familie, pe care am aflat mai tîrziu că-l poartă, și nici că în viața noastră cărările ni se vor încrucișa iarăși așa cum ni s-au încrucișat.

Destul că peste tot acest tineret, în mijlocul căruia mă găseam și care era îngrămădit dinaintea uși, cu geamuri întunecate și cu grele zăbrele, a liceului unde trebuia să ne trecem examenul de absolvire, *capacitatea*, cum îi spuneam noi, o tăcere de moarte s-a lăsat deodată. Eram toți strînși prea devreme, și intrarea în liceu, ca și în curtea liceului, rămîneau încă oprite.

Băieți chipeși, îmbrăcați elegant, cei mai mulți cu primul lor costum civil, stăteau pe ieșiturile ferestruicilor ca de cetate ale subsolului clădirii imense, sau în picioare, în grupuri zgomotoase, toți cu grijă de dunga de la pantaloni și toți îmbătați de culorile hainelor civile, cele mai multe — majoritate zdrobitoare — în *bleu-marine*. Printre grupurile staționare ale băieților, grupurile mobile ale fetelor, câte cinci-șase, cu minile petrecute una alteia pe după șale, parcurgeau îngusta și zgomotoasa tabără, presărind la tot pasul vioaiele și galeșele lor priviri, flori albastre, verzui, ruginii-închise sau negre ca fiorul din adâncul beznelor înfricoșate. Băieții le culegeau cu drag, iar alții, cei mai pirpirii, nici nu se mai uitau la aceste școlărițe, ci rostogoleau bulbucații lor ochi timizi, cu aere exagerate de îndrăzneală, trecătoarelor elegante sau aparițiilor feminine din mașinile fugare.

Se găseau și exemplare distonante, în această exuberanță și nepăsare, chiar pe treptele pline de țărână ale scării de intrare, pe care le acaparaseră din vreme ca primi ocupanți; erau îmbrăcați în haine lustruite de băieți de prăvălie sau în vechi uniforme rebegite. Ei nu vreau să piardă nici ultimele minute, căci răsoiau atenți prin cărți și maculatoare; din când în când, își șopteau înfiorați, informându-se de vreun membru necunoscut din comisie, pe când dincolo, în grămada nepăsătorilor, se auzeau expresii admirative ca acestea: „Ăla, înaltul și subțirelul? Ei bine, ăla vorbește latinește, domnule!” sau: „Cine, obraznicul ăla gras, de nu-i mai stă gura? Are scrisoare de la domnu ministru Duca în buzunar, dragă!”

Și deodată s-a lăsat acea tăcere, comunicându-se din grup în grup ca o fulgerătoare contagiune: trecea ea, Alba. Cu pas de sus, cu o privire care nu se oprea nicăieri, ea parcurgea talazurile de tineret, care se dau în lături ca valurile Mării Roșii dinaintea pasului lui Moise. Fetele înseși și-au strâns florile lor albastre, castanii și întunecate, și-n semn de firesc omagiu le-au aruncat asupra ei, pînă când a ocolit colțul: în ochii celor mai multe nu era invidia, ci mîndria și încrederea în propriul lor viitor, de care nu le mai

despărțea acum decît încă vreo două-trei examene. Dar trecătoarea cea minunată nu s-a uitat nici un moment, la nici una și la nici unul; numai eu am izbutit să întorc spre mine un moment ochii ei de nesigură culoare, dar în orice caz teribil de întunecați, și chiar să smulg un zîmbet, ce spun, un adevărat început de rîs, de pe floarea buzelor ei.

Dar cum? Dumnezeule, sinistru succes!

Eu o văzusem încă mult mai de departe, dar cînd a ajuns în dreptul meu, pentru întîia oară mi s-a întîmplat în viață, mîna a început să-mi tremure ca apucată de-un frig nervos și deodată marile dicționare, de peste 2000 de pagini al lui Bailly, format în 8, și cel de peste 1500 al lui Quicherat, au început să-mi joace sub braț; pînă să întind mîna cealaltă să le opresc, cînd ea era la un pas de mine, Bailly a și apucat spre caldarîm, de care s-a oprit cu o detunătură spăimîntătoare și pe urmă a pornit și Quicherat cu restul de cărți. Ea m-a privit înminunată de această întîmplare, și gravitatea ei s-a scuturat de mai multe ori în acele zbucniri de rîs pe care totuși se silea să le oprească.

A devenit oare mai mîndră de ea însăși plecînd mai departe? Pentru că era evident, după focul din obraji mei și după urechile mele, pe care le simțeam ca două vîlvătăi, ea și-a dat seamă care a fost cauza penibilei stîngăcii. Multă vreme în juru-mi a răsunit rîsul băieților și al fetelor; ele mă priveau chiar adînc și lung pe sub genele lăsate, dar cînd vedeau că întorc ochii într-altă parte nu se puteau stăpîni să nu izbucnească în hohote înfundate, ascunzîndu-și capul una după umărul celeilalte.

În tot timpul examinării, gîndul mi-a zburat departe în după-amiaza aceea. Fără să vreau, ba chiar silindu-mă să alung astfel de idei neroade, nu puteam să-mi explic de ce trecătoarea, care părea nobilă și avută, a tresărit atît de vehement la bubuitura dicționarelor de limbi moarte. De bună seamă, răspunsul e limpede: cine n-ar fi tresărit, cînd unui cogemite ofițer, cu trei galoane de rănît pe mîneacă, îi scapă atît de aproape două vîrtoase cărți din mîna, bufnind așa

de puternic pe asfalt? Dar mi s-a părut mie... tresă-
rirea aceea, ba da, am văzut bine... era pentru mai
mult decît atît... parcă era un zvîcnet de nemulțu-
mire pentru orice zgomot, pentru orice întîmpinare
5 nepotrivită cu mersul gîndurilor, cu potriveala împre-
jurărilor pe care femeia aceasta frumoasă le aștepta
în drumul ei. A rîs ea, fără îndoială, la urmă, și-n rîsul
ei pîlpîia orgoliul că-i fusese adresat pe neașteptate
un omagiu atît de insolit, dar acum, cînd în sala de exa-
10 men scîrțîie doar tocurele, și ochii pătrund tot mai
profund în încîlceala stilului ciceronian, eu văd bine
că rîsul acela a fost parcă de ușurare, de mulțumire,
de bucurie că toată explozia, tot neașteptatul întîm-
plării caraghioase, n-a fost decît atît ce-a fost, și încă
15 un compliment, un umil compliment al unui biet
ofițeraș descins și demobilizat care-și trece un examen
în restanță, un stîngaci și sincer compliment adresat
involuntar rarei ei frumuseți.

Dar atît și nimic mai mult: ea a plecat cu adierea
20 aceea de teamă care i-a pîlpîit deodată în ochi și-n
suflet, a plecat mai departe cu ea, numai acoperită
de un zîmbet de mulțumire, de fericire și orgoliu. Nu
știu dacă ați văzut vreun copil fraged și frumos pălit
de cine știe ce bruscă spaimă și n-ați dorit ca spaima
25 aceea să aibă un motiv real, să nu fie stîrnită de-o
biată vedenie copilărească, pentru a interveni de
îndată, pînă și riscîndu-ți viața, numai ca să primești
de pe buzele subțiri și din ochii grei un semn de mulțu-
mire, numai pentru a vedea mîinile plîpînde și febrile
30 îndreptîndu-se recunoscător spre tine? Dar acum închi-
puiți-vă pe această frumoasă femeie, cerîndu-vă aju-
torul într-un moment de cumplită panică, într-o gro-
zavă derută sufletească? Poate fi ceva mai minunat,
mai dulce, mai răscolitor, decît recunoștința unor
35 ochi frumoși de femeie? Eu îmi terminasem, cred, bine
tezele la latină și mai ales la greacă (urmasem clasica
pentru că prin porturi ajunsesem s-o rup bine în gre-
ceasca modernă și, cu toate deosebirile acesteia de
elina veche, mi-era grozav de ușor să descifrez texte
40 și să mă servesc de dicționarul enorm, care mă făcuse
de rușine adineaori) și-n așteptarea semnalului de

plecare, mergeam cu gîndul după femeia care-mi
mulțumise cu ochii pentru spontana mea gafă admira-
tivă. Dacă sufletul ei era agitat, drumul ei trebuie
să ducă pe cărări întortocheate, mă gîndeam, și mă
5 vedeam ieșindu-i dinainte la cel mai greu cot al vieții.
Mi-au plăcut totdeauna drumurile complicate, în-
curcate, al căror sfîrșit să nu poată fi văzut, nici măcar
ghicit, după primii pași. Războiul ar fi fost pentru mine
un adevărat amuzament, dacă scena luptelor s-ar fi
10 schimbat zilnic ca-n tragedia napoleoniană. Dar
monotonia tranșelor mă exasperase cu desăvîrșire,
și toată amintirea acestui formidabil eveniment al
vieții mele nu se traducea decît prin miros de pămînt
și prin imaginea unor băltoace de noroi și sînge: noro-
15 iasă glorie!

Acum stam în odaia asta de școală, pe băncile
căreia băieți de oameni așezați se străduiesc să des-
copere, în încîlceala frazelor antice, drumul cel mai drept
al vieții. Eu însumi m-am zbătut adineaora la fel,
20 pentru un astfel de drum, cu toate că mă îngrozesc
de-acum de netezimea și monotonia lui; o, capetele
astea toate, tunse sau frezate, ondulate, pomădate,
oxigenate, și dracu mai știe cum, mă dezgustă literal-
mente cu încăpățînarea lor de a-și afla, prin muncă
25 cinstită sau mici pungășii pe sub bancă, un rost cît
mai clar și o comoditate cît mai sigură a traiului lor
viitor. Mi-e scîrbă pur și simplu, cu toate că nu mă
ridic să apostrofiez pe profesor, de mizeria acestor for-
malități idioate și știu bine că mîine voi veni la fel,
30 să scriu și să mă las întrebat, să mă treacă toate nădu-
șelile în căutarea celui mai bun răspuns, că apoi voi
merge mai departe la universitate și voi frecventa
regulat și docil pe toți acești grăditori ai culturii mele,
cari trebuie să-mi dea o pecete și-o iscălitură, să aplice
35 o marcă standard pe clocotul adînc al sufletului meu.

Textul pe care l-am tradus din grecește descrie
primii pași ai lui Ulise în insula nimfei Calipso. Eu
știu tot episodul mai departe, și versurile limpezi și
armonioase, și frumusețea sentimentelor care se în-
40 cheagă aci răsună atît de distonant în această incintă
de căpătuială, că mă cutremur. „Lăsați-mă după

femeia nescunoscută, s-o pîndesc la colțul străzii, să pătrund cît de puțin în încălceala cărărilor străbătute de pasul ei majestuos!" imploră ochii mei pe domnul de greacă cu ochelari de celuloid, cu burtă cît
5 un butoi de zece decalitri și cu degetele pătate de cafe-
niul trabucurilor proaste pe care le pufăie după pro-
gram. „Iată unde vă poate duce, bravi băieți, versurile
lui Homer", par a grăi ochii lui crăpînd de satisfacție
și pîntecul crăpînd de tensiune. Iar băieții scriu de
10 zor, foarfecă dicționare și aruncă sterpe sonde în stră-
funduri de memorie, pelerini triști ai vieții în drum
neogoiat spre idolul lor, idealul lor sfînt, burta domnului
profesor sau alte burți, cu cît mai mari, cu atît mai sus
pe scara vieții netede și drepte.

15 Se vede că profesorul de limbi vechi a înțeles rugă-
ciunea ochilor mei, că ne-a permis celor ce am terminat
să ieșim. M-am postat la răsîntia din fața liceului,
pîndind în adîncul străzii pe care cotise necunoscuta.
Și mi s-a părut c-o revăd, chiar mai repede decît mă
20 așteptam. Era încă departe, însă mersul ei de antică
regină mă asigură că nu poate fi altcineva. Aș fi vrut
s-o urmăresc pas cu pas din depărtare, să-i prind pe
încetul firul nemulțumirilor, poema tristeților ei parfuma-
te cu grelele picături ale tentațiilor și misterului,
25 și gîndul mă duce hăt-depart, mă vedeam apărîndu-i
salvator în armură, în culmea supremei restriști,
cînd ea avu deodată un moment de ezitare, o mașină
a trecut pe lîngă dînsa, ea a oprit-o și s-a urcat repede.
Imbecilul, n-am înțeles dintr-un început că mă cunos-
30 cuse de la distanță după enormele dicționare; mașina
a prelins bordura trotuarului pe care mă aflam și-n
trecerea fulgerătoare, n-am văzut decît ochii adînci
care mă priveau, poate cu spaimă, poate cu minie,
poate cu batjocură, pe deasupra genții de șarpe des-
35 chise în dreptul buzelor și-al feței. E îngrozitor cum
omul nu vede încă la apropierea semenului său decît
dorința de a face rău, egoismul și interesul, și nici un
gînd bun și curat nu acordă intrusului care sosește
dintr-o altă cavernă.

40 Am așteptat aci, în locul acestor încrucișeri ale
soartei cu necunoscutul trecător și incert, zile de-a

rîndul. Tîrziu, la o săptămînă, o înmormîntare somp-
tuoasă m-a înfășurat ca o revărsare de ape negre la
postul meu de veghe; convoiul venea pe drumul de pe
care ea-și luase zborul cu mașina. Mi-am dat seama de la
5 început că mortul e un bărbat, un om cu mare situație,
și gîndul acesta m-a învăluit îndată, că ea nu e străină
de jalnica solemnitate; am cercetat deci cu luare-
aminte ferestrele mașinelor grele și cernite care for-
mau suita, dar chipul ei nu l-am văzut printre gravii
10 și eleganții jăluitori. În schimb, dintr-un grup care se
răzlețise puțin de grosul alaiului pedestru, am prins
aceste vorbe, pe care, curios, nu le-am uitat, cu toate că
nu le-am găsit nici o legătură deocamdată, nici cu
funerul convoi, nici, de bună seamă, cu aceea ce mă
15 interesa pe mine. „Și acum puteți vedea ce maestru
este acest Georges Radu Șerban..." tocmai sfîrșea
unul de vorbit, cînd au ajuns în dreptul meu. „Eu cred
c-a fost avantajat și de ardoarea lui obișnuită, care
de data asta s-a preschimbat în adevărată furie..."
20 a răspuns după un moment un altul. E atît de straniu
cum eu n-am reflectat mai adînc asupra acestor cu-
vinte, care m-ar fi adus de la început pe drumul cel
bun și, dimpotrivă, ele nu-mi veneau mai tîrziu în
minte, decît ca să ilustreze cît de indiferentă era această
25 ceremonie participanților invitați și cît de indiferentă
putea fi banala întreținere a acestora față de aceea ce se
zbătea în sufletul meu.

Astfel, zadarnic am mai pîndit la colțul liceului și
la șosea, zadarnic am bătut străzi și cartiere. Zadarnic
30 am așteptat prin *hall*-urile cinematografelor și-n vesti-
bulul teatrelor; ciudata frumusețe trecătoare nu mi-a
mai fost dat s-o văd. Cu prilejul atîtor căutări și aștep-
tări, am întîlnit alte femei, pe care, asmuțit de nenoroc,
le-am urmărit, le-am cunoscut și m-am înveselit cu
35 ele în intimitate. Degeaba, ochii lor erau limpezi și
rostul vieții lor din cele mai lămurite. Degeaba, ea
nu era, neliniștea acea delicioasă din privirile ei n-o mai
găseam și timpul trecea acum iute, cînd îmi dam seama
și mă uitam îndărătul vieții mele. Am încercat apoi
40 primul examen la facultate și m-am poticnit (ah

nemernicul de „roman“ care, cu siguranță, în ascunsul conștiinței lui simpatiza cu nemții, deși toți pretindeau că-și făcuse studiile la Paris, dacă nu era cumva de origine ungurească, așa cum îl arăta fața-i rotundă și ochii mici, negri, jucăuși), pe urmă l-am cîștigat și apoi l-am cîștigat și pe-al doilea.

În sfîrșit, mi-am luat și licența și acum băteam Calea Victoriei ca unul care nu mai avea nici o oste-neală de înfruntat în viață; dar ea, ea, zîna neliniștei și a misterului, nicăieri! Nu-mi rămînea pentru potolirea sufletului meu decît să mă obișnuiesc cu gîndul că va fi fost vreo provincială în trecere prin București, sau, Doamne! cine știe ce actuală pariziancă, revenită doar în treacăt prin patria pe care o părăsise de copilă. Și cînd astfel de presupuneri îmi cutreierau prin cap, îmi venea uneori gîndul să răscolesc țara în lung și-n lat, dar ideea Parisului nemărginit mă liniștea îndată ca pe un nebun o găleată de apă cu gheață. Bani de mult nu mai aveam, pentru că leul se rostogolise rău de tot, și scurtă vreme după primele chefuri de capitalist retras la București, cu bani la ciorap spart, am băgat de seamă că vîndusem pe nimic vișoara și casa părintească; dar eu știam să găsesc ușor și să duc bine la capăt orice lucru hamalesc, și în privința asta nici Parisul nu m-ar fi înspăimîntat. Însă acolo eu socot lumea mai călită în nevoi și disperare; pe cînd aici, unde buna stare mai trona pînă mai alaltăieri neturburată și unde groaza restriștilor țipă atît de strident, pe toate cărările, în ochii senini și neobișnuiți cu greul, e tocmai locul unui brav cavalier răătăcitor ca mine. Deci, la lucru, în căutarea unui devotament, căruia să mă subjug cu tot sufletul și trupul! Dar unde, dar cum? Durerea plînge pe atîtea fețe, dar eu vreau să fie ceva frumos, complicat și romantic; ar trebui poate să dau și un anunț la ziare. Însă toate astea sunt numai glume gratuite și pure prostii. În gîndul meu nu domnea decît o singură femeie și mai cu seamă lumina aceea ciudată din ochii ei. Iar încapătî-narea de-a nu o uita, de a nu renunța la nădejdea găsirii ei, mi-o explicam ca pe o prevenire, ca o asigurare, ca o siguranță nu numai că o voi mai întîlni

odată pe femeia asta, dar că, hotărît, ea va întoarce într-un fel sau altul acul care arată perindarea irevocabilă a seninului și gravelor intemperii pe cadranul existenței mele.

5 Cu toate că urmam Dreptul, știință care nu-mi plăcea deloc, frecventam Palatul de justiție nu pentru a învăța mecanismul proceselor, ci pentru a contempla mizeriile omenești și atîtea taine ale vieții, pe care numai judecățile le pot înfățișa. Eram satisfăcut cînd vedeam hoți pedepsiți și mă necăjeam de-a binele cînd vreun avocat izbutea să găsească o *chichiță* de amînare, tocmai cînd sabia tăioasă a sentinței se coborîse la cîțiva milimetri numai de gîtul celui tras la răspundere. În loc să mă bucure chichița, ca pe un viitor meșter apărător, în loc să mă facă să murmur și eu de admirație ca gloata de pe băncile din jurul meu, extaziată de acest renghi jucat justiției de-un limbuet firav, cu zîmbet șiret, cu haină demodată și pe figură cu stigmatul boalei de ficat, deplîngeam pe reclamantul uluit și deplîngeam sentimentul de drep-tate, care mi se părea că scoboară, din ce în ce mai mult, din conștiința oamenilor, cu cît băteam mai des să-lile umbroase și totuși prăfuite și anoste ale marelui palat. Aveam impresia limpede, din ce în ce mai limpede, că magistrați, avocați și legi de-a-mpreună, cu toți și cu toate și-au dat mîna să orbească pînă la desăvîrșire pe zeita cu un biet cîntăreș în mînă și cu sabie ruginită, și așa destul de strîns legată la ochi. Am înțeles repede în această mare clădire că dacă aș avea vreo nefericire personală din pricina vreunui semen al meu, niciodată nu m-aș adresa aci ca să mi se re-pare nemulțumirea. Și mă bucurai că nu mai am pe nimeni și nimic în lume de care să mă tem că s-ar putea înfrupta de atîta strîmbătate cîtă plutea aci și cîtă se cocea pe lungile culoare, în grefele muced, în anticamerile cabinetelor de instrucție, în sala pașilor pier-duți și mai cu seamă în această așa denumită „Ur-lătoare“, informă și monotună, al cărei vuiet era de-stul de compact ca să acopere bine articularea dis-cretă a atîtor nemernicii.

Procesele de fals mă atrăgeau îndeosebi și mă scandalizau achitățile vinovaților. Faptele mele trecute nu-mi puneau cîtuși de puțin în cumpănă revoltele actuale; să fi fost asta semn că m-am îndreptat sufletește?

5 Nici vorbă că nu, doar la examene prezentam regulat tunica galonată cu ceaprazurile aurite ale minciunei celei mai sfruntate, ale profanării celei mai nerușinate. Nici nu căutam să găsesc în faptele mele trecute și prezente motive de scuză legitimă, deși poate

10 aș fi găsit uneori, și nici nu încercam să le situez față de ceea ce vedeam aci, într-un grad mai benign ori chiar inofensiv. Mă descopeream și eu un păcătos ca toți aceștia, iar ceea ce mă deosebea de ei era numai faptul că în loc să mă bucur de-a valma cu dînșii că

15 ne găsim în bună companie, mă răzvrăteam de-a surda contra lor și contra mea, instinctiv, în fața cîte vreunei sentințe cu susul în jos, în vreme ce rațional, mai apoi, mă linișteam că așa trebuie să fie și că eu însumi, în orice caz, nu eram îndreptățit să mă ofenez pentru așa ceva.

Mai ales cînd auzeam șoapte pe culoare că la cutare magistrat deocheat (vai, și de cîți nu mai mergea vorba!) tariful pentru amîinare era atîta pentru un termen scurt sau lung, după nevoie, era atîta pentru

25 o achitare sau o condamnare, după poziția celui interesat era atîta, jubilam, cu nespusă tristețe dealtminteri, că nefericitul acela dinaintea barei, învinuit pe nedrept sau fremătînd de dorul de a-și vedea drepturile restabilite, nu mi-e frate sau soră, unchi, văr sau chiar prieten. Individ anonim, sufeream mai ușor nenorocirea ce-l păștea și pe care eu o știam dinainte; în cel mai bun caz ea avea să constea dintr-o pierdere de timp atît de mare, dintr-un jaf al avocaților așa de crîncen, că orice idee de dreptate avea să

30 se transforme pentru bietul om într-un fel de satisfacție idioată că și-a zbuciumat zdravăn adversarul, deși el însuși n-a avut o soartă mai bună.

Cu această acră și enervantă dispoziție, pentru viitoarea mea meserie, eu îmi urmam înaintea soarta. Regretam că nu am început medicina, poate și aceea

40 mi-ar fi săturat setea mea de tainic și de insolit, dar

acum era prea tîrziu să mai dau îndărăt: mi-era lehamite s-o iau de la capăt cu studiile și apoi eram grăbit să întreprind ceva serios în lume. Ce? Nu știam încă. Să mă fac magistrat nici nu visam; să mă plogonesc pentru a obține un loc mai bun ar fost fi cea mai

5 teribilă josnicie pentru mine: să fii recunoscător politicianului care a intervenit pentru tine și totuși să juri că vei distribui dreptatea în chipul cel mai obiectiv cu putință, găseam că e o mișelie, o absurditate la care mi-ar fi fost cu neputință să mă pretez; atîta mai trebuie să-mi mai și scontez turpitudinile! Iar într-un fund adînc de județ nu vream să

10 mă duc; știam că acolo trebuie într-adevăr oameni purificați ca mine acum și însuflețiți de intențiile cele mai bune, dar nici prin gînd nu-mi trecea să mă înănămolesc atît de departe. Și mi-era frică: eu, fugarul din tinerețe, apucat din nou de nostalgiile marilor orașe, nu cumva, în cele din urmă, aveam să pac-

15 tizez cu monstrul politic, să mă întorc nemernic și umilit la cea mai sinistă Canossa.

Eram doar un incomplect. Îmi dam perfect de bine seama. Mă dezgusta nemernicia și nedreptatea, dar aveam oare acum în mine oțelul necesar care să nu se poată înmlădia dinainte tentațiilor? Cînd,

25 bunăoară, apariția cea frumoasă și necunoscută avea întîmplător să-mi taie iarăș de-a curmeziș drumul vieții? Îmi simțeam apoi sufletul muiat încă în păcătoșenie, pentru că mă surprindeam gîndind: după ce-mi voi lua licența, n-am să mai uzez de nici o haină cu galoane de rănît, înțelegînd prin asta că n-am să

30 mai mă folosesc în avantajul meu de nici o turpitudine oricît de mică. Dar îmi acordam astfel soroace și asta îmi scădea și mai mult ideea, și așa destul de proastă, ce-mi făceam despre mine. O singură scînteie mai lucea în această țărîină imundă și anume

35 gîndul că eram un om sincer, gata să proclam: „Toți cei ca mine deoparte, să lăsăm pe cei buni să judece și să cîrmuiască!” Doamne, cîte capre albe ar mai rămîne, cînd noi, cele negre, le-am face în sfîrșit loc...

40 Și mai aveam o bucurie: toate astegînduri, pe care la urma urmei puteam să nu le am, îmi dovedeau că pârul caprei

care reprezenta persoana mea nu era tocmai-tocmai așa de negru...

În avocatură știam că am să-mi sfîrșesc veleatul. Și căutam pe acela care să-mi servească de ideal și 5 îndemn. I-am auzit pe toți, și nu erau puțini cei pe care-i admiram pentru logica neînfrîntă a argumentelor, pentru tactica zdrobitoare a momentelor cînd știau să se servească de aceste argumente, pentru strategia gradației în care le minuiiau. Dar în ochiul lor 10 triumfător în mijlocul bătăliilor cîștigate, surprindeam recele ironiei, opacul vitreg ca un ochi mort al lipsei de suflet. Chiar cînd pledau pentru o cauză nobilă, îi puneam numaidecît în locul adversarilor, susținînd cu ardoare tema inversă. Și era de ajuns atît: să-i mut cu imaginația dintr-un capăt în celălalt al barei, ca să mă îngrozesc de răceala de cuțit, 15 de lipsa de umanitate a acestor aprige dueluri. Eram înfricoșat mai ales văzîndu-i cît de puțin se sinchisesc de această lipsă, ba chiar o excludeau categoric din preocupările lor, afectînd exclusivitatea așa-zisului adevăr pur, nepăsarea doctorului care străbate cu 20 bisturiul măruntaiele pacientului. Straniu adevăr pur care poate fi dovedit ca valabil pe două fețe contrarii, sîmstru chirurg care poate opera și cu ascuțișul și cu mînerul cuțitului!

Înfricoșat că nu pot prinde un fir, un singur fir 25 conducător firesc și drept, în această harababură de gînduri și de revelații, mă înfigeam și mai adînc în amintirea femeii frumoase, ce-mi fusese dat să văd doar în spațiul strîmt al unei fracții infime de timp, 30 pe vremea cînd îmi treceam ultimul examen liceal. Și, lucru extrem de straniu, cu imaginea ei în minte, dădui în sfîrșit peste omul care mi se păru, în activitatea lui de luptător al dreptății, animat de-o flăcără mai nobilă, mai sfîntă. Sau, în orice caz: urmînd 35 o linie unică. Bizară coincidență!

Ca unul care-mi dădusem o frumușică avere, obținută cu trudă cîștită de niște oameni cumsecade, 40 pe-o biată sumă, pe care nu atît chefurile mele, cît și vicisitudinile economice mi-o aduseră repede la ne-

ant, mă socoteam o victimă socială și făceam cor cu cei pe care exproprierea neplătită deloc sau plătită cu preț în plină devalorizare îi adusese în sapă de lemn. Combăteam, așadar, pentru o lege a impreviziunii, care mi se părea necesară, în aceste vremuri, 5 atît pentru efectele-i economice salvatoare, cît și pentru moralitatea ei. Cu o astfel de lege mi-aș fi văzut poate reîntoarce casa părintească și vișoara, pe care nu mi le expropriase nimeni, e drept, însă le dădusem în schimbul unei valori ce-o crezusem constantă 10 ca și marfa oferită în loc. Băteam deci cu pumnul în masă contra „feloniei marei finanțe” și contra politicianismului, care bătea monedă și prospicia din devastarea vechii clase suprapuse, amăgite cu hîrtii îndoelnice, în schimbul unui imens avut. 15

Exact atunci dădui, în secția comercială a tribunalului, de această statură dreaptă și subțire ca o tulpină de brad, de această vorbire impetuoasă și totuși elegantă, deși presărată ici-colo de cîte o florică de stil, uneori și aceasta de mult fanată. De la început simpatia mea alergă spre acest om, el în- 20 suși foarte elegant, și a cărui barbă mică, neagră, străbătută de două fire argintii, prelungindu-i figura cu ochii adînci, cu pieliță de fată, îi da înfățișarea unui chip brîncovenesc, zugrăvit pe mînăstiri voievodale. 25 Numele lui, care pe mine mă turbură într-un chip deosebit, asemeni avea rezonanță istorică. Radu Șerban, numele de familie, căci îl purta așa întreg după al domnului, care pretindea că-i fusese strămoș, stricat însă de pronumele personal, franțuzit, după obiceiul clasei din care făcea parte: *Georges Radu Șerban*. Așa prinsei șoapta vecinilor din bănci. Prima dată crezusem că e vorba de un boier despuiat de avere, care vroia să dovedească judecătorilor că acei care-i 30 ajustaseră moșia se întrecuseră cu gluma; chiar glasul lui se arăta dojenitor puțin, invocînd meritele familiilor boierești în cultura și economia țării, dacă de celelalte evenimente ale trecutului nu se mai ține seama. Dar cînd intră apoi, cu o siguranță de sine uimitoare, într-o serie de considerațiuni juridice, pe care eu însumi nu le pricepeam decît pe jumătate, și cînd 40

văzui că toată argumentația lui se referă la un alt nume boieresc: Raul Ipsilant, înțelesei că e vorba de un avocat. Însă cum? Georges Radu Șerban! Judecînd după chip și prestanță, trebuia să fie om în puterea vîrstei și nu un debutant. Or, eu cunoșteam, cred, 5 toți avocații de seamă ai baroului, pe toți, deci, cari puteau vorbi chiar cu *mai puțină* bogăție retorică, argumentație juridică și îndîrjire bătaioasă ca acesta. Poate va fi fiind de la Iași, vreun profesor universitar gîndeam, sau din alt oraș mare: Brăila, Galați 10 ori Ploiești, acest om despre impetuozitatea căruia prinsesem zvon demult, la o întîmplătoare ceremonie funebră. Dar aș fi înțeles atunci ca să pledeze la Curte, în apel sau recurs, dar nu la Tribunal; ș-apoi, cuvîntul lui curat muntenesc, ba chiar oltenesc sadea, nu mai lăsa nici o îndoială că nu putea veni de dincolo de Milcov. E un avocat nou, aflai pe urmă. A început de cîțiva ani (!) și de la început s-a dovedit un 15 bun vorbitor și un om de studiu temeinic. Era mare proprietar și un priceput agronom cu întinse învățături de specialitate. Dar cînd moșiile i-au fost cîmpirțite zdravăn, s-a apucat de meșteșugul dreptului: avea o licență veche și un doctorat neterminat dinainte chiar de a se dedica agronomiei. Imediat după 20 război și-a întregit titlul cu o teză răsunătoare la Paris și iată... „promite grozav“.

M-am apucat stăruitor să urmăresc cariera aceasta bizară. O, în sărăcie lucie nu rămăsese urmașul domnului care a urcat tronul lui Mihai Viteazu. Moșie mai avea destulă și cunoștințele lui de bună seamă 30 făcuse dintr-însa o grădină. Dar spre a se feri de noi surprize sociale, și-a împărțit munca de cîmp cu cea de bară; pămînturile lui erau în preajma Bucureștilor, în valea Prahovei, unde îi rămăsese însemnate întinderi petrolifere și pe Neajlov. La cele din 35 Oltenia renunțase definitiv în schimbul concesiunilor ce i se făcuseră dincoace.

Georges Radu Șerban — ar fi putut să-și zică și Basarab, dar încă din vremea bunicu-său familia 40 renunțase la acest nume, pe care-l acaparaseră atî-

ția cvasi sau chiar neîndreptățiți — proceda cu ade-vărat boierește și în avocatură. L-am urmărit din sală în sală, din instanțele mai puțin însemnate pînă la Înalta Curte. Între cauzele pentru care interpunea 5 talentul și vitejia lui de luptător cu fibre adînc atavice era o legătură, un sens, *Rara avis*, mai bine zis *unica avis*, era un avocat care păstra o atitudine. Își apăra clasa lui socială, cu energie și tactică, de valurile tot mai nedomolite ale dezastrului. L-am ză-10 rit, desigur, pledînd și în alte procese, fără nici o legătură cu exproprierea; dar și într-acestea mi se părea că-și alege totdeauna poziția cea nobilă, pentru că dreaptă, pentru care făcea să-și încrucișeze tăiușul price-15 pereii cu adversarul.

Dar ce săvîrșea omul acesta în procesele agrare era o deplină minune; ce amploare le da el unor ches-20 tiuni care în genere păreau anoste și fără culoare!

Le ridica la proporții înfiorătoare de tragedie și de epopee, le găsea totdeauna complicații de înaltă 20 logică, dinaintea cărora reprezentanții ministerului dădeau pas cu pas înapoi, pînă la înfrîngerea finală. Uneori statul sau obștiile țărănești își întăreau puterile, cerînd concursul temutelor celebrități ale baroului; a fost o mare îngrijorare pentru mine cînd am asis-25 tat la prima luptă deschisă în acest fel. Dar pe urmă aveam o plăcere să văd cum viteazul acesta răstăl-măcea articolele legilor ca pe niște complicate figuri de floretă, învingînd adesea, fiind străpuns și doborît onorabil de cele mai multe ori.

30 Era dreaptă și sfîntă împroprietărirea țaranilor: eu însu mi strigasem astfel de atîtea ori, îndată după răz-boi. Dar ea trebuia făcută cu dreptate și înțelegere. Ș-apoi, chiar în cazurile nedrepte, mă simțeam gro-35 zav de înduioșat văzînd pe omul acesta încolțit din toate părțile, menținîndu-se elegant pe poziție și ști-ind să cadă așa cum vor fi căzut strămoșii cari i-au adus fală numelui: pînă în ultima clipă, a năruirii totale, el brava cu îndîrjire pe cei care-i doborau casta și 40 prăbușeau epoca faimei boierești, ochii lui erau lu-minați pînă la urmă de o credință dîrză și era uimi-tor să vezi această zbatere titanică, de parcă s-ar fi

5 încercat, cu toate forțele lui sleite, un singur biet om,
să salveze cu pieptul lui de la înec o corabie imensă.
Pe urmă, figura răpusă se brăzda de-o grea dîră de
răstriește; parcă era o adîncă tăietură de spadă din
10 mijlocul frunții pînă-n rădăcina nasului și-n negrul
bărbiei. Și uitătura lui de dispreț era azvîrlită întreagă
adversarilor, Curții și insensibilului public asistent:
o, cum ar fi poruncit el atunci să fie bătută cu bi-
ciul această grămadă de netrebnici. Spumega neputin-
15 cios și crunt, cruntătura asta care avea să mă urmă-
rească apoi pînă și-n adîncul viselor, și atunci vedeam
această minune a minunelor în hodorigitul Palat al
justiției românești: un avocat care știa să sufere pentru
o cauză pierdută, nu un simplu actor care-și scotea
20 masca îndată ce-a rostit ultimul cuvînt, spre a cerși
aplauze vulgului.

La un an și jumătate după descoperirea lui Georges Radu Șerban și la vreo două luni după luarea
20 licenței — era un făcut cu potrivirea aceasta între exa-
mene și marele eveniment al vieții mele — femeia nes-
pus de frumoasă pentru mine și cu' mîndru mers re-
gesc îmi încremeni iarăși ochii. Fulgerul a căzut pe
o stradă retrasă și boierească pe unde eu tot îmi mai
25 loveam piciorul de caldarîm, din obișnuință, căci tot
cam la data întîlnirii lui Georges Radu Șerban îmi
luasem orice nădejde și mă cufundasem în misterele
dosarelor și ale articolelor de lege. Automobilul, pe
care-l văzusem ieșind dintre aripile unei porți de fier,
30 cu zece case mai la deal, a venit lin spre mine și a
stopat drept în fața mea. Și să mai crezi că nu există
o înlănțuire a lucrurilor, o stranie înlănțuire ale
cărei verigi le vezi încolăcindu-se una de alta după
spații de ani sau poate de decenii. Mașina a stopat
și șoferul a sărit îndată și apoi a rupt-o la fugă înapoi.
35 A fost uitat ceva acasă?... Prin deschizătura fere-
struiceii lăsată, căci era acum un noimebrie dulce și
ruginiu, am revăzut-o. Am rămas locului, cu picioa-
rele lipite de pavaj, pietrificat. Ea m-a privit cu in-
diferență și în fața insistenței mele a întors capul plic-
40 titisită. Pe urmă m-a privit din nou și parcă am cetit

un oarecare interes bine disimulat în creșterea im-
perceptibilă a ochilor ei. M-a recunoscut? În prima
clipită am crezut-o, dar pe urmă, cînd a început să
5 privească iarăși pe fereastra dimpotrivă ca și cînd eu
nici n-aș fi existat, m-am îndoit. Oare atît de puțin
să mai păstreze în auzul ei ecoul enormelor decțio-
nare rostogolite de sub brațu-mi paralizat! Adică
de ce atît de puțin?... Deloc, deloc, deloc... Nici
o amintire, nici o fărămitură de amintire din acel bubuit
10 de grenadă, care de-atunci a răsunit de atîtea ori și atît
de puternic în urechile mele, prefăcîndu-mă, în bucăți
de rușine sau făcîndu-mă să cresc însuș în brațe
și-n suflet la gîndul că i-am adus involuntar omagiu,
o floare de mulțumire spontană și alta cu miros mai
15 adînc de orgoliu satisfăcut. Și astăzi, acum, cum ră-
sună de haotic în urechile mele bufnetul acela de de-
mult! Mă uit cu ochii care sorb zarea ca ventuzele,
să văd după care anume zid o să reapară șoferul, și
20 număr primele case, pînă într-acolo, ca măsurătoa-
rea să-mi fie și mai sigură la ivirea lui. Și cînd aceasta
se întîmplă și privirea mi se îndreptă triumfal către
ea, îi surprind coada ochiului spre mine, îngrijorată
de pricina interesului pe care mi l-a cîștigat lungul
25 străzii. Cadența grăbită a pașilor șoferului o face să
strîngă buzele într-o mișcare de înțelegere și deplină
nemulțumire. Și acum nu mă mai privește nici cu
coada ochiului și nici măcar șoferul nu-mi aruncă vreo
privire. Pe urmă mașina neagră și lucie pornește iar
fără nici un z bucium, fără nici o burzuială de motor,
30 cu șuiet lin, așa cum venise; pîntecul ei larg, de rață
leșească, pe roatele scurte, și această pornire fără opin-
tire și zgomot, toate mă fac să mă simt umilit și jos-
nic și cu rădăcini mai adînci în trotuarul de care în-
țelenisem; apoi, cînd totul dispăru, mă simții parcă
35 ușurat de-o grea și umilitoare povară, îmi privii ghe-
tele puțin scîlciate de noua pingeală, dunga de la
pantaloni crescînd ca o creastă deasupra genunchiu-
lui și luciul pardesiului meu scurt, bine periat; și eflu-
vii de voință și de încăpățînire mă podidiră din
40 toate adîncurile lăuntrului meu. Pornii cu pași siguri
spre a unsprezecea poartă, ale cărei canaturi grele un

îngrijitor în vestă și cu șorț alb de abia acum le închidea. Și pe emailul unei firme discrete, încrustată în ornamentația de fier a gardului, cetii așa de orbit, ca și de reînnoirea minunatei apariții: Georges Radu Șerban, doctor de drept de la Paris, avocat. Cons. 9-11¹/₂ a.m.

Era o casă retrasă de înaltul portal metalic, la mai mult de douăzeci de metri. O grădină în miniatură, tăiată la mijloc și pe margini de alei largi cu piatră galbenă în pătrățele mărunte, poate mai primea razele soarelui numai în zilele din preajma imediată a solstițiului de vară. Înaltele imobile vecine, care porneau chiar din trotuar, aruncau în restul timpului o neturburată umbră. Clădirea în piatră sau zugrăveală sură, era greu de distins ce anume, părea rece și impunătoare. De proporții respectabile, n-avea decît cîte o fereastră de-a dreapta și de-a stînga intrării negre în fier; iar etajul, asemeni, o ușă la mijloc cu balcon mic de fier negru din care se lasă asupra parturului un felinar cu sticlă mată fieruit așijderi și iarăși cîte o fereastră mare de-o parte și de alta. Doar persienele grele și *brise-bise*-le dinăuntru dau căldură și viață acestor ochi de cristal, de-o transparență vie și scormonitoare, de izvor. Treptele largi și lungi de piatră urcau puțin deasupra solului; la nivelul lor, de o parte și de alta, vegheau din adînc geamurile zăbrelite ale subsolului.

Acum era după-amiază și prin urmare n-aveau loc consultații; cînd omul de serviciu pieri pe una din aleiele laterale, totul muri dinaintea acestei locuințe cu atîtea sulți negre și chenare de doliu. Acum văzui și cele două felinare de-o parte și de alta a porții de fier; asemeni paralelipipedice, îngustîndu-se spre bază, din geam mat și fier negru, forjat, cizelat artistic, ca la înmormîntările clasa I.

Aș fi vrut să mă îngrozesc de aspectul acesta funebru, ca și de disprețul stăpînei și al slugilor; nici argatul care închisese poarta nu se uitase la mine, cu toate că mă oprișem net în fața lui. Aș fi vrut să plec cu gîndul că în acest mormînt luxos nu este și

nu poate fi chip de pătrundere pentru un om viu și plin de planuri strașnice pentru viitor ca mine. Bărbuța neagră, tăiată de două fire argintii, a lui Georges Radu Șerban îmi apărură apoi în minte cu aspectul ei inactual de tablou mural din mucedde biserici. Un miros de untdelemn, de candelă și de tămîie, îmi umplu deodată nările și văzui pe Georges Radu Șerban minuiind o spadă autentică, zbatîndu-se și tăind în gol, de-a surda, dinaintea jilțelor înalte ale Înaltei Curți. Ce apăra Georges Radu Șerban în fața acestor rînjete vii și omenești: pe morții din strada asta tăcută, fără nici o suflare, pe care mă apucaî s-o parcurg de la un cap la altul, doar oi da de vreo vietate oarecare. Însă nimic, nici o mișcare, nici un zgomot; din cînd în cînd, porți largi ca de enorm cavou se căscău lin și fără nici un scîrțit și cîte-un automobil prindea deodată să alunece pe asfaltul aleii mortuare, fără nici un zgomot, ca-n lumea de apoi. Apoi iarăși liniște deplină, încremenire.

Tocmai către un capăt, dădui în dosul zăbrelilor de un uriaș cîine-lup, odihnindu-se pe pîntece și lăsînd să-i spînzure dintre armăturile ascuțite ale dinților o limbă lungă și roșie, ca o panglică. Nici el nu se uită la mine, dar nu mă lăsai pînă nu-l asmuții și nu-l repezii năprasnic împotriva-mi; îl făcui să muște zăbrelile groase cu dinții lui teribili și plecai satisfăcut că, în sfîrșit, trezisem o viață în această cetate a morții. Și abia atunci frumoasa din basme, pe care o găsisem dormind în pădurea fermecată, îmi reveni cu risul ei fricos și satisfăcut de demult, cu mersu-i regesc, cu adîncurile de viață și teamă din ochii de culoare incertă și înnegurați. Și toate nedumeririle, și toate întrebările, și toate visurile și hoinărelile cu gîndul, și toate restriștile și deznădejdiile, pe care minutul trecerii ei pe dinaintea-mi mi le lăsase pe atît amar de timp în suflet, izbucniră deodată în clocot și țîșniră cu furie de abur, sub mare presiune, în văzduh. Gînduri mari și bătăioase îmi fulgerară încă nedeterminate prin zările creierului așa cum licăresc în profunduri indecise semnele furtunei potopitoare în nopțile de vară. Seva dorinții mă podidi din toate păr-

tile și ea era una cu seva dorului de luptă, care trebuie să te ducă la liman.

5 Fatal, chipul luptătorului cu spadă, care lovește în van, iarăși se aprinse viu în cadrul minții mele: domnul Georges Radu Șerban mă aștepta dinaintea
10 casei cu sumbră fațadă. Și-mi examina cu buzele boțite de scîrbă ghetele scîlciate și dunga pantalonilor, care se înălța ca o creastă deasupra genunchilor. Dar domnul Georges Radu Șerban primea să se bată cu
15 unul ca mine și asta era prea mult, era tot... Castelana cu ochi înfiorați de-o teamă al cărei rost acum părea că se deslușește n-avea decît să privească din dosul grelelor persiene prin străveziul de izvor al cristalului. Doamne, care? din dreapta sau din stînga? —
această luptă inegală dintre un elegant meșter al ar-
melor trecutului și-o haimana, revenită de prin por-
turi și-abia scăpată de pușcărie, care n-avea decît bra-
țul gol și dîrz, dîrz ca tinerețea clocotitoare.

20 Trei zile dădui tîrcoale casei cu sumbră fațadă, cum aveam s-o numesc de acum înainte. Tot timpul mă ferii dinaintea pușinelor ferestre; stăteam mai mult prin fața locuințelor vecine, pîndind să văd cine intră și cine iese din bizarul domiciliu. Dimineața văzui în-
25 tr-adevăr unii clienți sunînd la poarta avocatului: erau de obicei stranii figuri dărăpănite, elegante perimate, haine ultraperiate și bătînd în verzui, ca ale mele. Pentru acești strigoi se războia Georges Radu Șerban; pe ei, sau măcar pe cîte unul dintr-înșii, vrea el să-l
30 repue nu ceva mai sus decît ajunsese acum, cum i s-ar fi convenit poate, dar în vechi măriri, stăpîn al altora și al lumii. Și căscai ochii pînă la refuz dinain-
tea unui tînăr destul de trecut, cu capul înfundat pînă aproape de sprîncene într-o adîncă pălărie tare,
35 în pardesiul subțirel cu talia sus, modă care apusese de mult, trăgînd totuși după dînsul, de un lăntuș de metal, o javră pipernicită și păroasă, cu smocuri de păr sur picurat cu alb căzîndu-i în ochi. Cuadrage-na-
rul — nu putea fi mai tînăr, dacă-l priveai mai atent — cu aer de flăcău avea desigur oarecare eleganță în mers
40 și-un surîs fin și binevoitor, dar întreaga lui persoană

respira ceva apăsător și demodat. Fu pentru mine o adîncă mirare, cum slujitorul nu-i opri dobitoacul afară și-l lăsă să fie înghițit odată cu stăpînul de ușa mare, cu geam mat ca și al felinarelor mortuare, și cu orna-
5 mentații de fier negru, îmbinîndu-se sepulcral cu flo- rile, și mai mate decît restul, ale geamului însuși.

Dar curios, în zilele astea pe d-l Georges Radu Șerban nu-l zării, nici măcar ducîndu-se la tribunal, cu toate că odată mă urnii de pe tăcuta stradă abia
10 pe la cinci după-amiază, să-mi potolesc foamea care mă ghiontea cu disperare. Și n-o văzui nici pe ea: automobilul cel elegant ieși și reveni doar o singură dată, dar gol; îl trimiseseră poate tot la vreo înmormî-
15 nare a cine știe cărui scăpat de aceștia, pe care Dum- nezeu îl iertase definitiv, sau dracu să mai înțeleagă! Știu că inima îmi sări din loc cînd porțile se dădură în lături să-i dea drumul: și cînd îl văzui gol, parcă scînci ceva în sufletul meu. Se duce s-o ia! strigai și așteptai înfrigurat ca la ultimul examen de Roman,
20 cu profesorul care nu vrea să țină seama de galoanele răniților de război. Și el reveni tot gol, de-mi venea să mă reped cu capul în drevele de fier ale grilajului.

„Ah! trebuie făcut ceva!” îmi spuneam.

25 Această pîndă idioată dinaintea casei mi se păru acum de-o stupiditate atît de caraghioasă și de inu- tilă, că-mi fu frică de astă dată să nu mă revadă va- gabondînd pe aci și așteptînd-o. Pornii cu pas grăbit, șoptind cu disperare ca să umplu vidul din suflet: „Trebuie făcut ceva, trebuie făcut ceva”. Dar ce? Și
30 cu fiecare nou pas pătrundeam și mai mult în golul de care mă temeam.

Groaza de acest gol, de neantul care se interpunea între mine și femeia care mă stăpînea, peste voința ei, mă înnebunea literalmente și mă făcea să clănțan
35 înainte, cu glas articulat, spre uimirea îngrijată a tre- cătorilor: „Trebuie să fac ceva”, deși nu-mi trăsnea nici o iotă prin minte din ce aș fi putut, din ce-ar fi fost de făcut și gîndit. Și, drace, de ce acest neant cumplit și negru, ca abisul de la marginea lumii? cînd
40 stăteam amîndoi și ne întîlnisem doar în aceeași lume,

5 în această lume? cînd ea locuia pe strada asta, la cî-
teva sute de pași de aci și acum vorbea cu altul, poate
cu domnul cu pălărie tare și cu o biată javră legată
de lanț? Și ce poate fi ea lui Georges Radu Șerban?
10 Soție, sau mai degrabă fiică... Hotărît, avocatul, dacă
nu atinsese jumătatea de secol, mult nu mai avea
de bună seamă. Iar ea putea foarte bine să se afle și
sub douăzeci și... cin... la naiba, dar putea să-i fie
și soră... la urma urmei chiar soție de i-ar fi fost,
15 he, he,... ce dracu, mare lucru ar mai fi fost și asta: so-
ția avocatului Georges Radu Șerban, boier vechi și
domn creștin, apărător al dezmoșteniților soartei.
Un avocat ca mulți alții, cum puteam fi și eu la urma
urmei... În orice caz, domnule, onorate domnule Georges,
20 soția dumitale îmi place și ce ești dumneata mai
mult ca un avocat... Iată, mîine am să trec pe la
secretariatul facultății și am să-mi scot diploma de
licențiat — o. fi terminat odată ministerul ăla cu
iscăliturile! — și-n aceeași zi, dar exact în aceeași zi,
25 adică 17, ba nu, 17 e azi, 18 noiembrie, domnule Georges
Radu Șerban, voi merge la baroul de Ilfov și mă
voi înscrie... Și cu începere de mîine vom fi colegi,
domnule Georges Radu și cum mai te cheamă... Ei,
ce atîta mare lucru...

25 M-am înscris într-adevăr în barou și pe urmă am
dat raită prin sălile tribunalului și-ale curților, să dau
de colegul meu cincantenar și să-l sfidez. Ha, ha,
asta era tare nostim: ei bine, Georges Radule Șerban,
unde ți-e hlamida de domn? Strămoșii tăi tăiau și
30 spînzurau pe oricine ar fi vrut. Pe mine dacă m-ar fi
știut că-mi ridic ochii păcătoși la doamna, la doamna
țării, cruntă perspectivă m-aștepta: călăul întîi
m-ar fi jupuit de viu și m-ar fi umplut cu paie, după
obiceiul pămîntului, ca să-mi contemplu singur ima-
35 ginea din viață; pe urmă ar fi tras de sfoară de sus
în jos, ca să mă ridice cît mai sus, lîngă cuiul spînzu-
rătoarei, să mă contemplu de-acolo și mai bine, cu
limba căzută printre dinți, ca o panglică roșie, ca a
ciinelui din curtea boierească. Pe vremea aceea eu nu
40 eram decît un simplu cîine, un biet cîine nici măcar

boieresc; dar acum suntem colegi, domnule Georges,
să mori de haz numai auzind. Și voi lua procese ță-
rănești contra expropriaților dumitale, contra aces-
tor bătuiți de nenoroc și de capriciul timpului; să știu
5 că plesnesc ca broasca din fabulă, umflat de învă-
țatură, dar voi pierde noapte de noapte ca să studiez
și să învăț pe degete codurile și pandectele. Eu
îți făgăduiesc că numele meu se va face auzit în casa
dumitale, domnule Radule cel Frumos, cum se mai
10 numea celălalt strămoș al dumitale.

Mi-am găsit în sfîrșit adversarul în fața Înaltei
Curți. Aștepta la strana lui, înfundat în jilț. Cu ochii
închiși, cu capul pe piept, cu firele negre ale bărbiei
prinse de piepții cămășei; părea că doarme somnul
15 de veci al unui mitropolit. Aștepta ca preopinental
său, o forță a barei, să termine; și ascultîndu-l numai
pe acest preopinent, din cuvîntarea căruia, la fel ca și
pe vremea cînd eram student, nu înțelegeam iarăși de-
cît lucruri răzlețe, fără legătură, mă închipuii în lo-
20 cu-i și închipuii pe Georges Radu Șerban în locu-mi,
nici măcar înțelegînd pe jumătate, din cîte ieșeau din
bărbuța mefistofelică a rivalului temut. Îl executam
așadar maestru în cadența focoasă a pledoariei aces-
tui drac juridic simpatic, în pielea căruia mă credeam;
25 iar urmașul de domnitori își lăsa capul brîncovenesc
să cadă și mai adînc sub securea argumentației. Îl
aneantizasem.

Dar deodată se făcu o tăcere, pe care, spre ruși-
nea mea de june avocat, nu o prevăzusem: nu-mi
30 dădusem seama că vorbitorul era tocmai la încheiere.
Georges Radu Șerban se ridică mai tîrziu dinaintea
magistraților muți și solemni. Și începu foarte încet,
mi se părea nespus de curios cum niște judecători
așa de bătrîni pot auzi o cuvîntare atît de în surdină.
35 Dar glasul prindea putere încetul cu încetul pentru
a se opri apoi la o tonalitate mijlocie, ca a celor la
cari puterea și siguranța de sine strigă în locul vocii.
Ascultam atent să supun unui examen critic avutul
științific al rivalului meu; vream să văd adică de care
40 parte cade mai greu talgerul în cîntarul neînțelege-
rii mele. Cu cît Georges Radu Șerban avea să fie mai

puțin ermetic decât celălalt, cu atât acul balanței va indica mai bine sărăcia bagajului său juridic; cu modesta mea licență, un alt criteriu de apreciere mi-era cu neputință de găsit. Și forțându-mi literalmente
5 luarea-aminte, constatam cu groază că biata mea atenție alunecă teribil pe de lături; acele ei subțiri nu se prindeau deloc în angrenajul solid al raționamentelor dezvoltate. Mă mișcai îngrijat în fața imensului drum pe care aveam să-l parcurg până a ajunge la Georges
10 Radu Șerban; cu cât cuvântarea lui se desfășura mai în adâncime, cu atât mă simțeam mai uluit, mai îngrozit, mai zdrobit. Atîția bolovani din vechi cutremure, atîtea piscuri latinești, atîtea stînci ale doctrinei, atîtea ape perfide ale jurisprudențelor invocate se înălțau teribile de-a latul drumului ce aveam să urmez
15 până la casa sumbră. Mă ridicai ameitit cînd el termină și-l urmării prin toate culoarele, cum înainta încurajat de secretar și clienți; mă țineam după dînsul sărmănuț și înfrînt, ca după un părinte aspru, copilul care-și simte totuși viața cumplit de legată de mîna pedepsitoare. Îl urmării tot astfel și în zilele celorlalte.

Prin toate sălile de audiență și prin toate coridoarele se rostea numele lui Georges Radu Șerban ca al
25 unui avocat mare. Iar nemernicia mea îmi reieșea și mai evidentă din nepriceperea pe care mi-o constatam pe zi ce trece, audiind și alți avocați, incomparabil mai mărunți, și din umilințele la care mă supuneau pînă și justițiabilii: un cetățean rotofei, cel dinții
30 la care mă adresai chiar eu, refuză să mă ia apărător gratuit la cea mai îndepărtată de centru judecătoriei de ocol, de unde plănuiam să întreprind marșul triumfal înapoi spre înaltele secțiuni ale Curții și spre strada funebră a lui Georges Radu Șerban.

Mă năpusteam noaptea cu furie asupra volumelor grele pe care le cumpăram cu prețul a mari sacrificii
35 de la anticarii de lîngă chei. Pentru că eram într-adevăr clădit pe scheletul virtos al unei neînfrînte voințe și ambiții; dar dinții lăcomiei mele intelectuale se înfigeau ca în săpun în talmudismul autorilor mo-

derni, și ochii mi se închideau de neputință dinaintea vastității documentare a tomurilor celor vechi. Pe urmă
aflai din șoapta publică o noutate (pentru mine) care mă făcu să holbez cei mai uimiți ochi cari s-au
5 holbat vreodată: temutul avocat ucisese în duel acum trei ani pe un alt purtător de nume istoric: Tudor Buzescu, bogătaş, cu mari capitaluri în întreprinderi, și membru în multe consilii de administrație. De bună seamă că prima mea grijă fu atunci să aflu dacă Tudor
10 Buzescu nu locuise cumva într-o anume parte a orașului, unde văzusem cîndva o impunătoare înmormîntare, și dacă duelul n-avusese cumva loc din cauza vreunei femei. Și aflai că într-adevăr Tudor Buzescu locuise în preajma liceului unde-mi trecusem examenele
15 și că era un bărbat superb, un renumit sportiv și o inteligență suplă și fină, că femeile se prăpădeau după chipul lui voluntar, semeț și totuși cu trăsături atît de regulate, deși adînci: totuși, că *nu o femeie* fusese pricina acestui duel, ci o simplă neînțelegere
20 de club, crescută cu timpul și care izbucnise la un moment dat într-un violent conflict.

Am zîmbit atunci în sine-mi cu adînc înțeles și am urmat și mai departe investigațiile: nu mai încăpea nici o îndoială că neînțelegerea de club urmată
25 de violentă ciocnire avea o cauză mai adîncă, o cauză care scăpase tuturor, dar care mie, simplu spectator întîmplător al acelor împrejurări trecute, nu-mi putuse scăpa.

Aflai însă mai departe că cei doi combatanți nu fuseseră niciodată prieteni, nici înainte, nici după
30 însurătoarea lui Georges, care se petrecuse acum șase ani. Erau și adversari politici, și moșteniseră împreună disprețul și surda dușmănie reciprocă de la părinții respectivi, încurcați pe vremuri într-un greu și lung proces. Pricina se sfîrșise ceva mai înainte de sorocul
35 vieții celor doi adversari îmbătrîniți în luptă; o cîștigase tatăl lui Tudor, care muri apoi îndată după aceea. Avera lui se împărți la cei doi moștenitori: casele din București, depozitele și toată averea mobilă o luă Tudor, iar imensele moșii oltenești, un frate al lui mai
40 mare, care le tocă apoi repede în ultimii opt ani antebelici în petreceri monstre prin străinătate.

Neamul Buzeștilor se exproprie astfel de pe pământul strămoșesc, fără zbatere și revoltă — cum se întâmplă cu nemernicii de boieri ce-și păstrară și munciră avutul pînă după război — în curgerea lină a unui vis de fericire, în preajma ruletei din Monte-Carlo, ori dinaintea sticlelor cu vin centenar, care fac să se umple de un luciu aparte ochii curtezanelor cu păr roș sau blond. Așa se duse și pământul ciștigat de la Șerbănești, pe nimic; Georges ar fi vrut să-l răscumpere din pietate filială, căci locul acela fusese mult drag părintelui său, însă risipitorul, din răutate (probabil tot pietatea filială îl îndemna la astfel de răutate), îl petrecu unui îmbogățit acaparator. Nu desigur din acest motiv Tudor începu să deteste pe cel care-și bătea joc de un nume și de o moștenire sfântă; ci întreaga risipă el nu i-o putu ierta fratelui său, cu atît mai mult cu cît repetatele înstrăinări le săvîrșea fără veste și parcă în dușmănie. De aceea, în ajunul duelului, Tudor avu grijă să-și lase întreaga avere pentru binefaceri și nici o centimă fratelui mînă-spartă, lovit cumplit de această pedeapsă, pe care n-o aștepta chiar atît de radicală și de cruntă: mulți însă șopteau că bezmeticul așteptase la poarta sanatoriului vestea morții ca pe o sfîntă salvare și că pătrunsese în casa frate-său mult mai repede ca oamenii legii. Testamentului desigur nu mai putu să-i facă nimic, căci el fusese dat din ajun de luptă sub formă autentică la tribunal; dar tot ce căzu sub mîna lui de prin cutii și de pe etajere umplu la moment buzunarele-i și servieta încăpătoare. Servitorii declaraseră chiar că-l văzuseră în mai multe rînduri revenind sub chip de frate îndurerat pentru a face inspecția birourilor și a casei de bani, dar instituțiile legatate renunțară la investigații cînd se putu vedea ce mană imensă le revine din bănci și acțiuni nominale. Așa că Buzescu, supraviețuitor cu pronumele, întru ironia soartei, Preda, se alesese și el cu ceva de pe urma morții fratelui său, la a cărui înmormîntare, în chip de mîndră dezaprobare (gurile rele șopteau: pentru a da impresie că nu găsise mai nimic în casa mortului), nu participase; cu toate că, dacă ar fi fost întrebat amical și discret, cum face de o

duce acum, dacă nu atît de bine, în orice caz, destul de convenabil, mulți credeau că de bună seamă n-ar fi știut să răspundă.

Atît de multe lucruri aflai, ducînd cercetările pînă la extrema limită, adică pînă la testamentul lui Tudor Buzescu, pe care trebui chiar să-l citesc, pentru a vedea nu cumva se găsește într-însul vreo dispoziție subtilă, suspectă, însă revelatoare, oricît de puțin, a ceea ce mă așteptam eu, și nimeni alt, absolut nimeni, pe cît înțelesei, nu bănuia. Dar nimic, nici un semn, nici un indiciu, cît de slab; însă tocmai lipsa asta, căreia îi găsii o mie și una de explicații, mă convinse în cele din urmă și mai temeinic că numai eu singur dețineam adevărul întreg, în afară de cei închiși în sumbra casă. Cît despre rest, faptul că Georges Radu Șerban era, pe lîngă avocatul de frunte, și un strașnic mînuitor al armelor, floare la ureche, cu toate că eu nu știam să mă bat cu altceva decît cu pumnii și cuțitul, ca toate haimanalele de taverne.

Faptul că n-am dat pînă acum crezare gîndului care, întărit de atîtea grave aparențe și tentat de puterea magică a acestei perspective, mergea pînă la presupunerea unei ignoranțe totale din partea domnului Georges Radu Șerban asupra drumurilor străbătute de soția sa prin preajma casei lui Tudor¹ Buzescu în preziua duelului, n-a fost deloc de natură să mă descurajeze, ca într-o bună zi să-mi strîng cu putere dinții și să mă prezint temutului avocat. Toate evenimentele acelea avuseseră loc demult. Tudor Buzescu nu mai era acum cel mult decît o fantomă (și asta, spun drept, cu toată predilecția mea pentru mister și încurcături nu mă întrista deloc, ba dimpotrivă), iar ceea ce mă atrăgea acum spre casa cu funebră înfățișare era frăgezimea unei zîne albe, închise ermetic într-un decor de doliu. Mai tragic mister decît al acestei grele încarcerări benevole — doamna putea doar ieși ori de cîte ori dorea — nici că putea fi altul, pentru că, iarăși din investigațiile mele prin anticamerele diverselor petreceri

¹ În ed. I : Radu.

boierești și din cronicile mondene cu ani în urmă ale gazetelor bucureștene în limbă franceză, stabiliu ușor că soții Radu Șerban erau foarte retrași și doamna (al
cărei pronume tocmai îl aflasem) Alba nu se împărtășește
cîtuși de puțin din bucuriile zgomotoase ale vieții, la care strălucirea sa i-ar fi dat un atît de larg drept. Iubea ea pînă într-atîta pe soțul ei? Dar atunci ce-au însemnat toate acele împrejurări ale trecutului, care doar mie, martor involuntar, îmi glăsuieră atît de elocvent, așa cum îmi glăsuise apoi nopți de-a rîndul acest chip dulce și mîndru, chemîndu-mă cu glas ispititor de sirenă, pentru a mă izgoni apoi crunt și neîndurător cînd ochii mi se ridicau plini de nădejdi spre minunata-i făptură regească.

Sub umilința acestei a doua înfățișări a închipuirii mele și, de bună seamă, ațîtat de ea, am pătruns în sfîrșit în casa lui Georges Radu Șerban. Doamne, cîte tîrcoale n-am mai dat atunci acestei case pentru a mă retrage apoi înfrînt, doar că mă vedeam în fața porții severe; degetul se apropia tremurînd de butonul soneriei și apoi cădea paralizat. Numai ideea că poate am și fost ochit de cei din casă și că mă cercează uimiți, își bat joc de mine sau sunt îngrijorați de această nehotărîre, m-a făcut în cele din urmă să apăs, dar mai mult ideea că ea stă în dosul grelelor persiene și ride... ca atunci. I-am răspuns cu glas stîns valetului, care m-a condus, pentru că era doar ora de primire, și trebuia să mă conducă. Și-n sala de așteptare, monumentală și luminată parcă artificial prin geamurile de deasupra, stăteam într-un jîlt greu și închideam ochii din cînd în cînd, poate de grozavă mirare sau poate de grozavă fericire.

Încăperea asta înaltă și destul de largă începuse să mă apese; simțeam atmosfere peste atmosfere lăsîndu-se pe capu-mi și pe umeri, gata să mă teșească, dacă jîltul n-ar fi fost cu adevărat moale și elastic... Am vrut să examinez ornamentațiile în ghips și jocul desene-
lor zugrăvelei, dar n-am priceput nimic și m-am uitat la vecinii mei. Era unul gros și astmatic ca o focă: eu n-am văzut focă decît la cinematograf, însă nu știu ce mă face să cred că foca are un răsuflet de astmatic.

Vecinul meu era îmbrăcat într-o șubă de călătorit iarna într-o căruță, o șubă enormă, albastră și cu un enorm guler de vulpe sau de iepure. Eram acum în februarie și rostul șubei ăsteia l-aș fi înțeles afară. Dar cu toate că înăuntru caloriferul dogorea plăcut o căldură discretă și dulce, omul încotoșmănat astfel
parcă nici nu visa să-și desfacă șuba; numai o deschisese în față, lăsînd să se vadă un gheroc de pielea dracului, umflat și acela de parcă mai purta și alte boarfe pe dedesubt. În picioare avea botfori cu șirete, înalți pînă sub genunchi, ca ofițerii: fuseseră cîndva roșii, dar acum erau înnegriți și numai pe alocurea mai scăpau vreo pată din vechea culoare. Mai pe urmă am aflat că îl chema boier Gile, numele de familie i l-am uitat, că era de undeva de pe lingă Olt, făcea poezii în stil popular, și într-adevăr purta pe dedesubtul gherocului de piele de drac încă un rînd de haine, deși părea voinic și roșu în obraz. Cînd l-am cunoscut, mi-a mărturisit că la vîrsta lui un om nu poate să-și pricinuiască moartea decît numai prin frig; oricît de șubrede i-ar fi arterele și celelalte organe, e suficient să se păzească de răceală ca să nu atragă pe urma ei năruirea generală. De aceea umbla așa de încotoșmănat și iarna și vara și, cu toate că la analiză s-a dovedit că rinichii lui sunt putrezi, el nu se temea cîtuș de puțin; atîta timp cît îi ținea la căldură, n-avea habar. Dar astea le-am aflat mai tîrziu de la el, acum însă îl cîntăream cu coada ochiului și nu puteam să mă dumiresc. Dar prin nimic nu mi se da pe față nedumerirea, spre deosebire de celălalt client care aștepta, în rîndul de fotolii de dincolo de boier Gile. Acela era bine îmbrăcat și părea nervos: își răsucea mustața neagră, așa cum și-ar întoarce ceasul un om foarte grăbit, apoi cădea în gînduri adînci, din care răsărea deodată, aruncînd priviri de uimire spre bundra enormă a lui boier Gile. Îl privea cu ochii atît de mari și de plin de indignare, că am crezut la început a fi chiar adversarul de proces al boiernașului oltean; vroiseră amîndoi să angajeze pe Georges Radu Șerban și nimeriseră în același moment în camera de așteptare — rămînea numai de văzut pe care dintre ei îl va alege avocatul. Astfel mi se păru mie — și

împrejurarea asta, care mai la urmă văzui că nu-i decât o simplă închipuire, îmi mai dădu viață și mai puse puțin interes în sufletul meu; altfel parcă mă simțeam lovit de catalepsie și numai din când în când închideam ochii de mare mirare. Cei doi mă și văzuseră cum clipeșc de des, dar poate își închipuiseră că e un simplu tic, ca și al domnului care se trăgea furios de mustață și-o răsucea cu o repeziciune uimitoare, după ce privea indignat la bundra lui boier Gile.

Clientul care era înăuntru a ieșit și după el a mai ieșit un băiat tinerel, foarte elegant, de bună seamă secretarul. El a făcut semn lui boier Gile să intre, spre vădita ușurare a domnului celălalt, care atunci am văzut că nu-i poate fi rival de proces. Tinerelul și-a oprit ochii pe mine întrebător și insistent. M-am roșit deodată și am început să mă încovrighez deasupra pîntecului; dar nu m-a întrebat nimic, nici acum, nici când a venit să ia pe domnul nervos.

Cînd am rămas singur și mi-am dat seama că nu mai e nici o putință de a evita rîndul meu, o presimțire teribilă m-a copleșit deodată: dacă ea va ieși tocmai acum de după una din ușile acestea? Simțeam cum mă înec de-a binelea numai la acest gînd și ajungeam să doresc chiar ca domnul dinăuntru să termine mai repede, numai presimțirea mea grozavă să nu se realizeze, înainte de a da ochii cu teribilul, în momentele acestea, pentru mine, domnul Georges Radu Șerban.

Iar presimțirea se realizează aproape exact cum mă gîndisem eu, adică exact cînd secretarul subțirel mă întrebă în sfîrșit mirat, examinîndu-mă cu o stăruință supărătoare:

— Dumneavoastră?...

Atunci ea apărui, dar nu pe vreuna din ușile care dau înăuntru, ci pe ușa cea mare, pentru că venea de afară. Era îmbrăcată de oraș și valetul îi deschisese. La mine poate nu s-ar fi uitat, dacă nu m-aș fi ridicat tocmai atunci în picioare, încurcat și de apariția ei și de întrebarea care mi se pusese. Doar ochii s-au oprit pe mine în treacăt și am văzut în lumina lor că m-a cunoscut. A avut numai o mișcare de dispreț a feței,

pe care a alungat-o atît de repede, că multă vreme m-am întrebat dacă a făcut într-adevăr această schimă ori a păstrat tot timpul ameteitoare treceri o indiferență complectă și mai umilitoare. I-a răspuns plecăciunei secretarului: — „Bonjour Radu!” cu un accent pronunțat pe u, făcîndu-mă să mă întreb dacă n-o fi cumva chiar de origină streină. Dar toate gîndurile acestea s-au perindat grabnic prin mintea mea, pentru că trecerea ei n-a fost decît o licărire de fulger.

Și iată-mă dinaintea lui Georges Radu Șerban: urechea stîngă îmi țiuia „Bonjour Radu!”... „Bonjour Radou:!” La Radou nu m-am uitat o singură clipă, de teama vreunui zîmbet de dispreț sau de compătimire pe buzele lui subțiri, care ciripeau un grai atît de pițigăiat. Ceea ce mă uimea cu desăvîrșire era numai dîrzenia cu care puteam vorbi, deși îmi simțeam pînă și încheieturile muiate de emoție, și apoi seriozitatea și gravitatea cu care mă asculta Georges Radu (sau poate tot Radu?) Șerban. Era de neînchipuit pentru mine că nu mă întrerupsese încă, cu toate că îi ceream un lucru atît de absurd: să mă primească secretar, deși vedeam bine că are un secretar. (E drept, eu nu pretindeam nici o remunerație, oricît de greu ar fi fost lucrul ce-mi asumam, și această dezinteresare bănească am ținut s-o subliniez în două rînduri; dar poate că Radu îl ajuta în aceleași condiții, cum era obiceiul la marii avocați.) Totuși, vorbeam înainte, hotărît să spun pînă la urmă ceea ce pregătisem; era un fel de examen dealtminteri de pledoarie, pe care trebuia să-l trec dinaintea lui, această cuvîntare a mea. Deși el mă asculta fără ca vreo fibră să tresară pe obrazul lui feminin, deși înțelegeam perfect că mă ascultă într-adevăr, cu toate că ochii lui priveau neconștient aceeași floriceică albastră-marină de pe covorul albastru-cer, totuși pricepeam de minune că răspunsul îi va fi negativ. Numai cînd am atins punctul unității de atitudine din activitatea lui profesională, pe care îi mărturisii că am urmărit-o pas cu pas, el a făcut o mișcare abia perceptibilă și a ridicat ochii mirați la mine. Se mira că am fost singurul care am observat

acest lucru? Că l-am admirat pentru asta tocmai eu, care nu fac parte din clasa lui, cum m-am grăbit să-l asigur? Că mai poate fi cineva afară de dinsul care apreciază astăzi o linie dreaptă și încă doar pentru ea

5 înșăși? Sau — dracu știe — că-mi permit ca un inconștient de târgovăț bătăran ce sunt să-i pun o notă bună?

Dar nu și-a dezvăluit deloc gândul pe care acest moment al cuvîntării mele i l-a deșteptat și, parcă regretînd și el, ca și, de bună seamă, prea frumoasa-i

10 soție, că a putut lăsa măcar numai momentan să i se întrevadă un simplu clin al ascunzișurilor lăuntrice, a coborît din nou ochii la aceeași floare albastră și m-a lăsat neturburat să termin.

Cînd ultimul cuvînt al meu a zburat în aer, volatilizînd orice posibilitate de legătură cu acest om, cu această

15 casă, cu această femeie, d. Georges Radu Șerban mai păstră un timp profundă tăcere. Pe urmă îmi întinse mîna (ceea ce nu se întîmplase la venirea mea) și-mi spuse:

20 — Bine, domnule, am să mă gîndesc la propunerea dumitale... Treci într-una din zilele acestea ca să-ți dau răspunsul meu!

Și-mi strînse degetele cu o singură apăsare a degetelor lui lungi, osoase. De bună seamă că dacă mi s-ar

25 fi vorbit astfel într-un birou public, aș fi înțeles că trebuie să-mi iau orice nădejde. Dar de-aici plecam cu o mare, cu o puternică bucurie: oricum, căpătasem favoarea de a mai suna o dată la poarta cu negre săgeți, acum fără nici o sfială; de a mai pătrunde în *hall*-ul

30 elegant și sever; de a examina mai bine îmbrăcămintea și ticurile clienților tovarăși de așteptare, de a le ceda chiar rîndul, numai pentru a prinde iar clipa divină cînd doamna Georges Radu Șerban se întoarce din plimbarea-i matinală (care „la bogații ăștia” are loc

35 cam la aceeași oră) și traversează sala cu mersul ei regal. Să vedem, data viitoare, ce cuvînt, strivit repede în gînd, va lăsa totuși să scape ochii ei?

Dar acum vești triste începură să-mi curgă din viitorul acesta smălțat de fermecătoare culori ale

40 apropiatei mele vizite în sala de așteptare a d-lui avocat Radu Șerban: dacă doamna se va fi interesat

de „clientul acela mai tînăr dintre cei din urmă trei clienți”... și va fi povestit soțului ei o întîmplare cu două enorme dicționare, care au căzut odinioară de omagială stupeoare de sub brațul unui ofițer descins

5 la picioarele ei, și de asemenea de privirile insolente „ale acestui tînăr”, odată, cînd automobilul casei a trebuit să stopeze brusc și întîmplător în fața lui?

La patru zile m-am prezentat iarăși în sala de așteptare și m-am bucurat crîncen cînd am văzut-o atît de

10 încărcată de împricinați; aveam timp acum să aștept aci și să respir pînă-n fundul plămînilor această atmosferă călduță a cărei prospețime vag parfumată de esențe necunoscute nu era cîtuși de puțin alterată de atîtea

15 răsufuri. Dealtminteri, persoanele care adăstau acumă prezentau ținute decente și chiar elegante. M-am înfundat deci fericit în fundul larg al fotoliului, cînd ușa se deschise și secretarul cu glas pițigăiat apăru însoțind ca de obicei pe clientul care terminase. Domnul care venea la rînd se ridică, dar Radu, cînd dete cu

20 ochii de mine, îl opri:

— Pardon, un moment, dar numai un moment...

Apoi adresîndu-mi-se mie mă încunoștiință că „maestrul” dorește să-mi vorbească. Am roșit cu desăvîrșire și cele mai negre gînduri mi-au țîșnit în minte,

25 mai ales pentru graba acestei execuții cu adevărat sumare, și numai acel cuvînt familiar între oamenii de drept, „maestrul” în loc de „domnul avocat”, mi-a mai picurat parcă o boare de nădejde în haosul din capu-mi. Și, Dumnezeuule, domnul Georges Radu

30 Șerban m-a întîmpinat cu aceste vorbe, care mi-au umplut inima de fericire și-n același timp de teamă și cutremur, într-o măsură cum nu cred să i se fi întîmplat nici celui ce i-a fost dat să audă glasul etern pe Muntele Sinai:

35 — Am reflectat, domnule, la propunerea d-tale și răspunsul meu este afirmativ. Asupra salariului dumitale voi putea să mă hotărăsc după primele săptămîni de serviciu...

— Dar... tocmai că... eu... v-am... că nu...

Domnul Georges Radu Șerban găsi inutil să răspundă la această blîguală, ca un boier vechi și bogat, care tocmai pe dezinteresarea mea bănească n-a pus preț cînd s-a hotărît să mă angajeze. Replica lui a fost
5 întrebarea dacă sunt dispus să-l ajut chiar de astăzi de dimineață. Fără îndoială că i-am răspuns cu vocea plină a hamalului voinic (care la moment s-a și trezit în mine) cînd propuitorul îl întreabă dacă e în stare să ducă o povară ceva mai nepotrivită pentru obișnuitele
10 puteri omenești. Instinctiv am înțeles că aici, în biroul de față, în care secretar al acestui boier era Radu cu accentul pe u, rolul meu nu putea fi decît acela de hamal în adevăratul sens al cuvîntului. Și m-am comportat, spre marea satisfacție a patronului
15 meu, ca un adevărat hamal. Îi găseam domnului Georges Radu Șerban cele mai prăfuite dosare, cu cele mai vechi hîrtoage; aveam o obstinație în stăruințele mele care punea în îngrijorare pe toți grefierii, pe toți contopiștii de la starea civilă și pe toți funcționarii deținători de acte sau emițători de certificate în
20 legătură cu justiția. Plecăm și-n provincie, nu numai să descopăr dovezi, pe care nu mă lăsăm pînă nu le aduceam pe gustul domnului Georges Radu Șerban, dar îl și reprezentam la instanțele mărunte, cerînd
25 termene și chiar punînd concluzii potrivit instrucțiunilor sale. Nu mă cruțam intenționat, oferindu-mă să-mi iau drumul pentru un timp aproape pe jumătate cît mi s-ar fi oferit, și nu o dată, sosit dimineața, după un voiaj de 36 de ore, n-am pregetat să mă ocup
30 de lucrurile din ziua aceea. Încît pînă și maestrul a trebuit uneori să intervină și să-mi pună la un punct convenabil acest exces, care, laudă Domnului, oricît nu m-ar crede cineva, pe mine nu mă ruina defel.
— Mi-am dat eu seama că tocmai dumneata îmi
35 trebuiești! m-a asigurat domnul Georges, atunci cînd mi-a fixat dintru început salariul la un cuantum neașteptat de respectabil.

Pe bună românească, vorba asta venea așa: „Am băgat eu seama că boierului pur sînge îi trebuiește
40 vechil pur sînge” — și am rînjit în sinea mea, cutremurîndu-mă și mai teribil că totuși, în gîndul vechilului,

trona tot mai tiranic, ca adevărat stăpîn, un cap de ceară albă cu dinți albi în rîs încremenit, capul doamnei
5 Georges Radu Șerban, pe care, dealtfel, o lună și jumătate după angajamentul meu, eu n-am mai putut-o întîlni și vedea. Dar hamalul știa să aștepte cu anii...

Radu era și el mlădiță boierească, era slab și sidefiu, înalt și de-un blond lucios, cu dinții mari și bătînd
10 în gâlbejiu. Era bun la suflet și inteligent, frumusețea doamnei Radu Șerban, ca orice fel de frumusețe femeiască dealtminteri, părea să nu-l intereseze. În schimb, asculta toate cuvintele patronului cu ochii larg zgîiți și avea o plăcere deosebită să comenteze pledoariile și sentințele judecătorești. Pronunța un r stropsît, care
15 se subția și mai rău cînd apuca pe poarta unui dinte lipsă din stînga maxilarului de sus. La trei săptămîni după angajament (mă împrietenisem acum bine de tot cu dînsul), cînd lucram împreună într-o după-amiază în biroul maestrului, plecat la moșie, cu ocazia unei
20 pledoarii prin împrejurimi, ușa se deschise fără să mai fim anunțați și-și făcu apariția tînărul tomnatec cu gamba pe urechi și cu cătelușul cu păr creț peste ochi, pe care-l văzusem odată de pe stradă intrînd în
25 această casă. Eram gata să-l întreb ce dorește, dar binețele amabile ce schimbă cu Radu mă opriră. Pe urmă furăm prezentați: avui astfel plăcerea să cunosc încă un descendent de domn și de beizade: Raul (Raoul, cum semna el) Ipsilant. Mi-amintii că auzisem o
30 dată pe maestru pledînd pentru un împricinat cu nume similar. Aflai mai pe urmă de la Radu că era vorba chiar de el, dar procesul fusese pierdut și Raoul rămăsese, din tot patrimoniul lui strămoșesc, doar cu istoricu-i nume. Și cu o licență în drept de la Paris,
35 pe baza căreia, nici mai mult, nici mai puțin, vlăstarul domnesc era, cum mi se spuse chiar la prezentare, coleg cu modesta mea persoană. Mi-am închipuit deci, un coleg generic, coleg de bară, un avocat. Abia după
mai multă convorbire luai cunoștință cu surpriză că distinsul oaspe din ziua aceea, care ne făcuse
40 onoarea să apară între noi la ora 12 jumătate dimi-

neața, era asemeni secretar al patronului, coleg al meu și-al lui Radu.

— A, poate ați fost în vreo călătorie? comisei, ca un veritabil burghez provincial ce eram, gafa să-l întreb.

El îmi răspunse însă indiferent că n-a fost în nici o călătorie și atunci eu mă gândii că o fi zăcut bolnav. Și împinsei gafa și mai departe, împărtaşindu-i, gata de gratulare pentru însănătoșire și revenirea în mijlocul nostru, această destul de logică temere a mea. Noroc că glasul-mi se auzi numai pe jumătate, dându-i prilej să nu-mi răspundă, ocupat să întrebe pe Radu „*si les dames sont chez elles*”. După care își luă rămas bun de la noi și, trăgându-și cîinele (a cărui mutră mi-aduse aminte de-a unui lăutar bătrîn și a unui mare politician actual) de lăntușu-i galben, ne părăsi nu pe ușa pe unde intram noi și clienții, ci pe ușa laterală, pe unde apărea maestrul.

Radu m-a ajutat binevoitor să ies din toate nedumeririle. Mai întîi „*les dames*” erau doamna Georges Radu Șerban și mama ei, doamna Smaralda Ruset, născută însăși Ipsilant, mătușă lui Raoul, așadar, văr primar cu doamna Alba. (Mi-adusei într-adevăr aminte de o doamnă cu păr alb pe care o văzusem de vreo două ori trecînd prin *hall* cu un baston în mînă, deși dreaptă și plină de prestanță, o dată chiar oprindu-se să se întrețină cu unul din clienți și părăind nespuse de afectată de vorbele aceluia: mi-am închipuit, o vizitatoare a doamnei Radu Șerban.) Procesul lui Raoul, pierdut la Casație, avea de obiect nu numai o expropriere în favoarea obștei, dar mai era încurcat și de o prescripție fatală. Doamna Smaralda pierduse pe aceeași temă, cu mult mai înainte, pentru că avusesese imprudența să se încreadă, ca și restul comștenitorilor dealtminteri, în temenelele unor deținători — foști embaticari, cari nu răscumpăraseră — pricopsiți de familia lor și totuși trădători; cînd obștia și-a mai cerut și drepturile ei, din mare latifundiară, doamna Smaralda n-a mai rămas decît stăpîna unei sfuri de moșie, pe care, dezgustată de toate netrebnițiile suferite, s-a grăbit s-o prefacă în bani sunători. Restul e lesne de ghicit: și leul și francul francez — căci

trei sferturi din capital și-l depusese ca prevedere la o bancă din Paris — au căzut vertiginos. Aceeași soartă a avut-o și casa din București, pe care doamna Alba, pe atunci domnișoară Ruset (ea semna însă ca domnișoară, de dragul și pentru sonoritatea numelui matern: Alba Russet Ypsilant) o moștenise de la tatăl său; convinsă de geniul speculativ al mamei, o vînduse și ea la rîndu-i, concomitent, pentru a se vedea apoi, din mare prințesă trăită numai în streinătate (unde se înfățișa doar ca prințesă „bizantină”), cum sărăcia se apropie grozavă cu dinți și pași de lup. Și numai astfel doamna Alba convenise să accepte mîna lui Georges, cu o decenie și mai bine mai în vîrstă decît dînsa. Astfel, gîndul ei plutise în nori și mai înalți, la care eu ameteam numai gîndindu-mă și, încercînd să-i descifrez, rămăsesem cu gura puțin întredeschisă și cu stîloul înfipt în șențulețul bărbiei, poziție din care mă corectai repede, cînd Radu sfîrși și mă privi puțin mirat că pe un om de drept ca mine mă pot impresiona astfel de întîmplări prea obișnuite, și puțin cam încurcat că mersese prea departe cu vorba tocmai cu unul pe care destăinuirile lui păreau să-l intereseze atît de mult.

Mi-am impus de-acum înainte să nu mai par prea curios, pentru a afla cît mai multe; mai ales felul de a vorbi degajat și net al lui Radu și puțina importanță pe care o acorda evenimentele zilnice și familiare, pentru a merita din parte-i vreo discreție, mă încuraja să-l descos cu multă abilitate. Mă prefăceam că mă interesez mai mult de soarta lui Raoul, a cărui gambetă pe urechi și al cărui cîine cu *pedigree* păreau să întoarcă în zîmbet și buzele lui Radu, ale acestui drăguț copil (el nu era de viță domnească, numele lui de familie era Mănescu) pe care nimic nu mai putea să-l preocupe în afară de spețele dragi ale maestrului său. Indirect astfel, puteam afla cît mai multe și de ceilalți membri ai familiei Ypsilant.

Procesul lui Raoul ținuse mai îndelung, pentru că, rămas orfan, încă adolescent, minoritatea lui îi fusese într-o privință de ajutor: tutorele neglijent însă nu încasase chiriile în formă vizibilă și deținătorii uzu-

capaseră totuși prin lungă prescripție sau cu titlul de *pro herede*. Un mai mare hal de neglijență într-o administrație nici că se mai pomenise! (Gurile rele șopteau că tutorele lui Raoul, care îngrijea totdeauna și de moșia doamnei Smaralda, absenteistă convinsă, fusese înțeles cu acaparatorii; dar numele lui asemenea istoric — Ghiculescu — îl absolvise de orice fel de bănuială din partea victimelor.) Asta mă făcea să simpatizez pe Raoul, pe acest „secretar de avocat” care sosea din două în trei zile, între douăsprezece și jumătate și unu — tocmai binc când se isprăveau consultațiile, ba uneori lipsea și câte o lună! Radu credea că are și el retribuție din partea maestrului, dar nu aveam nici un indiciu doveditor, iar acum mă învățasem să nu mai fac gafa de a mă repezi cu întrebările. Văr cu Alba, Raoul nu putea decât să-mi fie simpatic și, dacă obțineam cumva prietenia lui, o nădejde încăpăținată mă făcea să mă legăn în rozele parfumate ale gândului că din când în când ar putea veni vorba și de mine în conversația lor familiară.

Mă purtai ca un veritabil gentleman cu Raoul; sentimentele ce-i arătam nu erau numai interesate, dar admiram în adevăratul înțeles al cuvântului la dînsul nepăsarea cu care își amintea, și de cele mai multe ori izbutea să nu-și reamintească, dezastrul involuntar al imensei lui averi. Când vorba venea într-acolo, știa s-o întoarcă de minune, aruncînd-o departe de el, ca pe o mînușă uzată, ca amintirea unui bacșiș nebunesc, zvîrlit la o masă de chef. În schimb îi plăcea în chip deosebit să ne întrețină despre cîinele lui, *Nuși* (!?), și de noblețea-i de sînge dovedită cu acte (atunci aflai eu de existența *pedigree*-elor). Dobitocul era într-adevăr simpatic, dar mai mult caraghios. O caricatură de cîine: cu toată bunăvoința-mi îndîrjită nu ajungeam deloc să pricep rostul atîtor atenții și în ce constă valoarea lui: l-ar fi făcut praf în două minute oricare javră de mahala.

Nu era nici frumos: părul lui spălat și răspălat era de-un alb-roșcovan — acum îl puteam observa mai bine — cu pete mai întunecate, de-un negru-castaniu. Dar tot acest păr îi invada și fața, lăsîndu-se

dedesubtul botului țuguiait ca o barbă neșesălată de troglodit. Poate o fi inteligent, o rasă mai inteligentă decât a celorlalți semeni ai lui? Cerui lămuriri lui Raoul asupra acestui punct, pentru că vream să-i iubesc cîinele cu orice preț. El mă asigură de acest lucru, dar din exemplele ce-mi dădu nu conchisei nimic favorabil. În cele din urmă, Raoul, văzînd că nu mă convinge astfel, mă doborî iar sub povara documentelor de noblețe. Și mă uitam curios la acest vlăstar de personaje istorice, care afixa indiferență pentru moșia strămoșească pierdută din neglijență boierească, dar care se fălea cu neamul boieresc al cîinelui său, căutînd să insufle javrei anoste virtuți pe cale de documente. O jale mare mă cuprinsese pentru urmașul de voievod, care însemna totuși ceva și el, personal, peste ce-l puteam arăta propriile lui documente. Era suficient să te întrețină despre „Nuși” al lui și despre diversele rase canine în general, pentru a te convinge că ai înaintea o inteligență cu adevărat scilipitoare, care — vai! — nu părea să se aprindă pînă la acest grad decât cînd era vorba de animalele lui favorite.

Totuși, Raoul avea și cunoștințe întinse de literatură. Era mult citit și avea un chip special al lui de a defini o operă și de a justifica astfel de ce îi place sau nu. Dar, vădit lucru, asupra unor astfel de chestiuni nu era dispus să întindă multă discuție și poate că și asta era o calitate. Îl descusui cu încetul căci ne împrietenisem. Ieșeam adesea seara și întîrziem noaptea de dragul lui; pentru că la dînsul primul pahar trebuia să aibă neapărat urmare, și încă lungă. Era curios că prefera localurile de mîna a doua și chiar ordinare. Varieturi suspecte, cîrciumi cu fală pentru vinurile lor vechi și fripturile lor indecente și, ca orice bețiv bucureștean democrat, hala lui Mitică Dona din Piața Mare, unde ritualul nocturn trebuia neapărat să sfîrșească.

Nu mă îngrozeam de nopțile pierdute, pentru că aveam constituție destul de robustă ca să nici nu le simt. Apoi nici nu mă amețeam, lasă că nu beam cine știe ce. Însă era o plăcere pentru mine să stau cu Raoul

Ypsilant, vărul doamnei Alba Georges Radu Șerban, născută Russet și după mamă Ypsilant, noi singuri la o masă. Ce avea omul ăsta din frumusețea și eleganța doamnei Alba? Nimic. Cu pălăria aceea pe urechi, cu nările largi și cu ochii foarte lucioși pe-o figură ternă... Ah, luciul ăsta al ochilor le era comun... Da, iată ce trebuie să privesc eu mai mult la dînsul... Ș-apoi se cunoștea că e de neam bun, orice s-ar zice, oricît urechile acelea largi ca niște frunze de curechi s-ar lăsa cam pleoștit, pornind din țeasta roșcovană, bine tunsă de la creștet în jos — sau de sub ceapacul negru, prea înfundat pe cap. Era ceva în el care-o spunea limpede, răspicat, și nu mă refer aci — cum se face de obicei — la accentul lui aproape stricat românesc, ori invers, la accentul lui impecabil cînd vorbea franțuzește și englezește.

Am putut constata astfel că există într-adevăr o noblețe, un mod de a fi, de a te arăta deosebit de al celorlalți. Că asta provenea din trecerea singelui printr-un șir de generații succesiv bine trăite ori că era cu adevărat un har divin la mijloc, n-aș fi putut răspunde. Dar Raoul Ypsilant îmi făcea limpede impresia că, dacă n-ar fi fost stipendiat de soțul verișoarei sale (de unde putea trăi el altfel?) și dacă, incapabil de a munci, ar fi decăzut cu desăvîrșire, cu siguranță că și în zdrențe, și cu ceapacul lui atunci mototolit, s-ar fi prezentat altfel decît un vagabond de rînd. Sau chiar dacă ar fi fost literalmente lipsit de inteligență, tot s-ar fi găsit ceva în felul lui de a fi care l-ar fi transfigurat puțin, l-ar fi făcut să pară un prost mai interesant decît proștii ceilalți, cei comuni.

De aceea mă pasionam de Raoul după cum el se pasiona de cîinele lui, și-mi închipui că pasiunea mea era incomparabil mai legitimă. În afară de *pedigree*-u, Raoul era ceva, era el însuși cineva. Pe lângă vinul vechi și fripturile de măruntaie indicibile, lui Raoul îi plăceau femeile cu păr lung. Era o meteahnă sufletească aceasta, care i-a pricinuit, după mine, burghezul, însemnate neajunsuri. Astfel, refuzase două partide, care bucuroși i-ar fi adus zestre zdravănă, în schimbul

numelui său, ce, precum se vede, reprezenta încă o bună valută. Lucrurile astea se petrecuseră cam imediat după pierderea definitivă a procesului, și toată lumea crezuse că gestul pretendentelor apăruse cam umilitor prin promptitudinea lui. Și toată lumea apreciașe deci refuzul de înaltă prestață al lui Raoul; dar aici, în subsolul cu miros de fleici al lui Mitică Dona, eu singur aflai adevărul adevărat. Pretendentele n-aveau păr lung, uite așa ca una din cele două tovarășe ale noastre de masă, aceea care, evident, trebuise să-și tragă scaunul lângă al lui Raoul și pe care el o mîngîia pe creștet, cu totul și cu totul transportat. Sărutări pătimașe urmară destăinuirii pe care el mi-o făcuse pe franțuzește, cu superbul lui accent care inspira respect cocotelor, iar mie discretă trufie și grija să răspund în aceeași limbă, însă numai atunci cînd răspunsurile nu puteau consta în mai mult de un cuvînt. Puțin geloasă, partenera mea mă invită desigur să nu mă las mai pe jos; „Dă-i și tu din gură pe franțuzește, micule” — dar, pentru că n-o satisfăcui, ea începu să aprecieze cu glas tare calitățile înfățișării mele, restabilindu-mi superioritatea. Evident că încăpățînarea ei de a nu mai tăcea mă agasa, cu atît mai mult cu cît n-aș fi vrut să indispon pe Raoul cu nimic, mai ales n-aș fi dorit să i se infiltreze sugestia că într-o societate feminină eu aș putea să fiu preferat dintr-unele foarte puternice prîvințe. Și doar îmi trebuia societate feminină în jurul nostru, numai și numai pentru ca odată și odată, cînd îmi voi simți sufletul oțelit, să pot aduce vorba de ea; de bună seamă, nu într-o circumstanță ordinară ca aceasta, dar mai tîrziu, cine știe, cînd, grație strînsei mele prezențe lângă dînsul, aș putea pătrunde și-n altfel de lume decît cea pe care Raoul se obstina acum s-o frecventăm. Noroc însă că princiarii vlăstar care privea cu ochi larg căscați pe partenera mea — Doamne, și ce luciu era atunci în ochii lui! — nu asculta nimic, mai bine, nu auzea nimic din ce spunea ea. Am văzut clar, el aproba neconținut, grozav de bine dispus, pe cea de lângă mine și, complect transportat, se grăbea să mîngîie la fiecare două minute coama neagră-

castanie a femeii de lângă dînsul. Atunci înțelesei abia și această nouă latură a caracterului lui princiar; pentru un simplu gust, în aparență neînsemnat, el dă cu piciorul la perspective mîndre, la situații sigure.

5 Pusei capriciul lui în legătură cu sentimentele ce un veritabil nobil ca dînsul trebuia să le aibe pentru trecut, pentru orice ține de trecut — și ce ține mai bine de trecut decît părul lung la femei? — și deodată mă

10 întrebai îngrijorat dacă doamna Alba nu poartă cumva părul lung. Netotul asta ar fi în stare să-i facă vară-si curte, pe cînd, în ipostaza contrară, ce minunat de bună s-ar fi prezentat situația pentru mine: doamna Alba ar fi valorat ceva mai puțin pentru dînsul, și asta ar fi însemnat pentru mine o porțiță mai mult,

15 prin suflul lui, spre ea.

Abia mai tirziu văzui ce putere avea această particularitate capilară a femeilor asupra celui ce-mă făcea nespusa onoare de a mă asigura acum, sub grea cheazășie de cînte, de amicitia lui eternă. Cocota cea brună îi furnizase, în schimbul modestului ei tarif, plăceri incalculabile; în noaptea următoare o căutase singur și o regăsise la locul știut, pe chei. Dar după prima oră de tandrețe, care, precum înțelesei, se consumase mai mult în mîngîierea lungului păr, Raoul, cam întrecut cu băutura, adormise. La deșteptare, dezastru! Bruna nemernică nu-și mai odihnea capul încurcat de bogăția aceea neagră pe alba pernă princiară. Canalia dispăruse, nu fără a fi trecut în razie toate buzunarele amfizionului imprudent și chiar degetele-i înțepenite de somn. Din *portefeuille* îi luase trei sferturi din retribuția pe care colegul meu o încasase cu o săptămîină înainte de la maestru, și din degete numai unul din inelele prețioase și în sine și ca valoare istorică, șianume, pe cel cu piatră de rubin.

30

Acum Raoul mă rugă să-l însoțesc pentru a găsi pe fugara, care de bună seamă își schimbase, prudentă, pentru un lung șir de nopți, vadul comercial. Și asta de ce credeți? pentru tenculețul de hîrtii albastre sau pentru valoarea rubinului și a incrustației rare a inelului, despre care Raoul îmi șopti că fusese prețuit de curînd la o sumă impunătoare de cel mai autentic

40

bijutier al Bucureștilor, dar că el speră să-l treacă și mai bine la Paris? (Tipul nu era așa de sărac cum crezusem la început; dar își purta cu el toată averea!) Nu, nu pentru valoarea inelului, care făcea cît o casă într-un parc ieftin, mă trăgea prințul Raoul nopțile după sine, de începusem oarecum să mă ajungă puțin oboseala — că pînă și domnul Georges Radu Șerban s-a uitat în vreo două rînduri la cearcănele mele puțin cam ciudat — nu, ci pentru părul lung al hoafei.

10 Căutările însă fură zadarnice și pentru că mă înfiora perspectiva pînă-n infinit a nopților ce mai aveam de pierdut (poate că prostituata asta care-mi dădea atita necaz se refugiase în provincie!), am încercat să-i ofer unele mostre noi; ce dracu, mai erau doar femei cu

15 păr lung în București! Prințul se arătă de fiecare dată mulțumit, dar nu încîntat, și dorul de cea dintîi nu i se mai ogoia deloc.

— Crezi dumneata că înainte de ea n-am mai găsit și altele, cu păr mult mai fin decît al acestora la care mă îmbii; doar a fost, *mon cher*, pasiunea mea, care m-a îngenucheat cam la un an după ce monstrul parizian a dat decretul de tunsoare tuturor femeilor de pe glob... (El a și numit un coafor parizian, dar i-am uitat numele.)

20

— Ei bine, uite aici! a continuat. (Și luîndu-mi mîna mi-o puse pe cîrlionții încîlciți și moi ai lui Nuși.) Ei, ce zici? E totuna cu al javrei ăleia de trece acum pe mijlocul drumului și în cojocul imund al căreia nu te sfătuiesc să-ți viți degetele?... Ha... ha... ha...

25

Avea un rîs rar, sacadat și invariabil, neconținut același; aceeași silabă: „ha“, aruncată afară cu mișcări largi ale toracelui. Ha... ha... ha... un fel de lătrat vesel, ca al dobitoacelor lui favorite.

30

Am izbutit în cele din urmă să-l conving că nemernica și-a luat tîlpășița din București și mi-am recîștigat liniștea deplină a nopților. Pînă acum nu făcusem nici o greșală în serviciul pe care i-l prestam domnului Georges Radu Șerban, ca un argat conștiincios, și încruntările lui de stăpîn care mă plătea — numai că întrevedea posibilitatea de a-i greși — mă înfricoșau.

40

Aveam pentru dînsul toată stima ce-o merita talentul și renumele lui, în schimb nu nutream pentru persoana sa nici un fel de sentiment mai adînc, afară, de bună seamă, de îngrijorarea cumplită că m-ar putea îndepărta din această casă. De aceea căutam să-l servesc cît mai bine și eram convins că depășesc cu contraserviciile mele cuantumul plății lui, pentru a înăbuși în inima mea orice drept al său la recunoștință și prietenie; vream ca drumul inimii mele spre acea pentru care pătrunsesem aicea să fie liber, neîncurcat de ghimpii nici unui fel de remușcări, complect, complect liber. De aceea țineam nespus la compania lui Raoul Ypsilant, în inima căruia mi se părea că ghicesc, sau în orice caz găsisem logic că trebuie să existe, o aver-siune surdă pentru cel care-l stipendia fără motiv.

În vremea asta, revăzui pe doamna Alba de mai multe ori; îmi răspundea rece la salut, ba cred că nu m-am înșelat, observînd în recele acesta din ochii ei lama de oțel a necazului că existența mea aici chiar, după inofensivele împrejurări petrecute, o plictisește pur și simplu. Inima-mi de argat îmi sfîrșia atunci ca pusă pe jăratec; mă simțeam neînsemnat și umil, și vedeam că distanța de aici la lună, care mă separa de ea, crește, de parcă luna, liberată de atracție, s-ar fi pus într-o bună zi în accelerată mișcare centrifugă.

Dar nu descurajam, asta nu; căci pe măsura acestei distanțări de stupefiante cifre astronomice, creștea, simțeam cum crește impetuoasă, amicitia lui Raoul pentru mine; prietenul ăsta care mă întrecea cu doisprezece ani va netezi și pentru mine, de bună seamă, un loc în sufletul princiilor și rebel.

Într-o zi, doamna Alba, venind din oraș, mă surprinse amuzîndu-mă de teoriile calorice ale lui boier Gile, al cărui Ford dărăpănat de bună seamă că aștepta afară pe unde trecuse dînsa; atunci văzui și eu puțină lumină în ochii încă nedefiniți pentru mine: era o scînteiere lăuntrică ce mă viza direct și o cetii de minune, era ceea ce nici nu mă așteptam altceva, căutătura de batjocură și glas mut care-mi spunea: „Evident, ți-ai găsit teapa care-ți convine“. Pentru că boier Gile, cu cojoaca lui acum în mijlocul verei și cu buhăi-

tul lui cap enorm, numai a boier, chiar expropriat, nu semăna.

Dar, în sfîrșit, era ceva omenesc în atitudinea ei pentru mine, jumătate din altitudinea la care mă obișnuisem s-o văd, parcursă într-o singură mișcare, îndărăt. De aceea doamna Alba nu-mi mai apărui așa de înaltă, ca înainte tot timpul; dimpotrivă, era o femeie potrivită, aș putea zice înăltuță, foarte puțin plină, umană și fină, și era nespus de frumoasă. Totuși, deși o fixam cu ochi arzători (orice ar fi fost să se întîmple!), n-aș fi putut spune pentru nimic în lume dacă părul ei e tuns și nici ce culoare are; apropierea ei mă orbea.

Totuși îmi propusei să-i înfrunt strălucirea, mai ales că disprețul ei vădit, concret, mă încuraja; orice s-ar spune, era un pas larg de apropiere pentru mine, era o fericire neașteptată, un înger răuvoitor apărîndu-ți dintr-o dată, într-o noapte de deznădejde fără sfîrșit, dar apărîndu-ți. O brava deci privindu-i părul și descoperii că era brună, o brună cu ten alb, mat în lumina sălii de așteptare: o, mult mă costă această descoperire! Mai întîi, ochii ei fulgerară de minie și mă săgetară cu veninul cel mai omorîtor; apoi — și asta fu cea mai grea lovitură — nu mai trecu multă vreme prin sala de așteptare. Mai așteptam acum chemarea beizadelei și condamnarea la adevărată decapitare, ca pe vremea Brîncovenilor: socoteala și teribilul concediu definitiv. Dar domnul Georges Radu Șerban, de cînd obrazu-mi restabilit denotă din nou prospețime și sănătate și începu a respira iarăși înverșunarea aprigă la muncă, se arăta parcă tot mai prietenos cu mine, ceea ce mă îngrijora, și tot mai încrezător în forțele mele, dîndu-mi sarcini din ce în ce mai grele, ceea ce mă făcea să-mi înăbuș cu greu în gît chiotul de triumf.

Oare pomenea omul ăsta, domnul ăsta mare și grav, cît de puțin despre modesta, umila mea persoană, despre bietele mele însușiri, care-l mulțumeau, în familia lui, la masa de la prînz, sau seara, cînd se revedea cu ai săi, după oboselile zilei. De bună seamă că nu: eram un argat conștiincios și atît. Sau

poate pomenea de mine ca de-un argat conștiincios, și-atît: „A, am găsit în sfîrșit un bun secretar”. Atît și nimic mai mult. Nici o comparație între activitatea mea și a lui Radu, și mai ales nici una între munca mea zilnică și a lui Raoul. Era ceva firesc ca eu să muncesc înzecit decît oricare dintre dînșii, căci aceasta era menirea mea de om venit din păturile mai joase ale societății, unde pîinea se cîștigă în mod firesc cu sudoarea frunții. Și nici Raoul, de bună seamă că nu pomenea nimic niciodată. Ce însemnătate mai aveam eu pentru el cînd se găsea în fața verișoarei sale? Un simplu tovarăș de chefuri nemărturisibile și atît! Ți-e și rușine să aduci vorba de astfel de tovarășii. Și sufletul mi se strînse de durere ca un cîine biciuit, cînd înțelesei că oricît s-ar strînge prietenia noastră, eu nu voi ocupa în gîndul lui Raoul alt loc decît într-o sferă exterioară, care nu va coincide niciodată cu sfera cealaltă, adînc intimă, pe care oamenii aceștia de demult, veniți din fundurile trecutului strălucit, și-au rezervat-o discret numai pentru ei, pentru cei dintr-o tagmă cu dînșii, în fața irumpției potopitoare la suprafață a nemerniciei obscure din adînc.

Atunci aș fi vrut, sub tortura acestor gînduri, să îndeplinesc ceva grozav, să săvîrșesc ceva neobișnuit de greu, un lucru dinaintea căruia și priceperea și talentul d-lui Georges Radu Șerban să rămînă în stupoare! Atunci, fără doar și poate, el va trebui să vorbească, să rostească de mai multe ori cu invidie și ură numele meu, și să fie anume ceva, în legătură cu ea, cu interesul ei, cu mulțumirea ei sufletească, drace, cu soarta ei, sau cine știe cum, astfel ca el să fie obligat să pomenească de faptele mele în fața ei. Atunci domnul Georges Radu Șerban, vlăstar de voievozi, va fi înfrînt, va zăcea la pămînt, răpus de mine, nemernicul, vagabondul, hamalul din portul Brăila, argatul plătit de el. Dar ce? Dar ce? Dar ce? Evident, doar prin merite cu adevărat uimitoare poate pătrunde un om ca mine în lumea aceasta închisă în sine, pe care nici loviturile timpului, nici ruina în plină creștere n-o zguduie din exclusivismul ei. Dar care putea fi meritul acela, astăzi, în epoca asta anostă? O lovitură finan-

ciară, cum reușesc toți îmbogățiții, cum auzi la toate colțurile, pe toți nespălații, toată pleava asta omească, scormonită de război, așa cum o rază de soare pune-n agitație un mușuroi umed de viermi: „Am dat lovitură! voi da o lovitură strașnică...”

Lovitura! Ah, care lovitură trebuie dată pentru a ajunge la o țintă așa de fericită? Îmbogățirea, haida-de... dacă asta ar putea impresiona pe bogata, pe trufașa doamnă Alba Georges Radu Șerban, descendentă din împărați bizantini și prinți cu renume istoric, ale cărei visuri mergeau cu mult deasupra soțului său! Altceva, cu mult mai strașnic, mai răsunător... dar ce? dar ce?... un proces din cele mai grele, care să răstoarne la pămînt o stare întreagă de lucruri, sau care să instaureze o stare întreagă de lucruri, să instaureze timpurile vechi, puterica și mărirea doamnei Alba Georges Radu Șerban... Ceva cu totul și cu totul senzațional, aproape de imposibil... Dar ce? dar ce?... Doamne, dă-mi pe acest ce, și-ți voi ridica 77 de mînștiri, în cele mai frumoase 77 de părți ale țării...

Evrika! am strigat în cele din urmă la capătul acestor torturi, de zile și nopți întregi, ale gîndului meu. Evrika! Iată: procesul Ypsilanților, revizuirea procesului Ypsilanților, recîștigarea formidabilei averi, pe care a pierdut-o marele maestru, d-l Georges Radu Șerban... Să vezi atunci nu pe doamna Alba, dar pe doamna Smaralda, această cocoană cu mers voievodal și cu baston, care se oprea uneori în *hall*, lîngă vreo cunoștință, și-o descusea, pentru a-și văicări la rîndu-i soarta, în șoaptă, cu discreție de nobilă înnăscută, cînd nu mai era nimeni altul decît convorbitorul în largă și eleganta sală de așteptare! Cum ar mai vorbi de mine doamna Smaralda, cum m-ar prezenta ea fiicei sale, cum ar șopti intrigată: „Ai văzut, un proces pe care l-a pierdut chiar Georges...?” Și chiar mult mai mult decît atît putea spune doamna Smaralda fiicei sale: „Oare... nu cumva... această pierdere... s-a întîmplat... pentru că tu visai cu mult deasupra lui...”

Fusesem prezentat de Raoul doamnei Smaralda într-o dimineață, cum poate fi dimineață pentru Raoul, care, cel mai devreme, se culcă noaptea la 3; așadar, am fost prezentat cam pe la amiază, când consultațiile se sfîrșiseră și Raoul venise ca de obicei la slujbă, să se intereseze ce a mai fost în ziua aceea. (Am fost nedrept cu Raoul, afirmînd că el nu făcea absolut nimic în birou. Dimpotrivă, privea și uneori citea conceptele pe care le făcusem în dimineața aceea și, după ce ne consulta dacă a lipit bine timbrele, se apuca să le bată la mașină. Astfel îl găsea uneori maestrul, pe care Raoul îl saluta atunci cu exclamații de bună întîmpinare, fără a se urni de pe scaunul lui, ca un om foarte ocupat — el scria repede la mașină, totuși fără nici o greșală. Alteori puneă întrebări în legătură cu acțiunea pe care o dactilografia, chiar de față cu maestrul: „A, ați făcut acțiune în rescuine cu afacerea asta“! Nu-i răspundea nimeni și el continua să țacăne clapele cu repeziciune, mlădiindu-și mijlocul elegant dinaintea mașinei și răspunzîndu-și singur: „Foarte bine, foarte bine...“ Pe urmă mai puneă cite o întrebare, care, citeodată, smulgea un zîmbet fugar subțirelului și seriosului Radu; pe obrazul maestrului nu se mișca însă nici o cută și-i spunea numai atît: „Hai Raoul, lasă asta... ești așteptat dincolo... viu și eu numaidecît la masă!“)

Doamna Smaralda întîrziase, cu toate că venise cu automobilul (maestru avea trei mașini și doi sofeuri), și cu toate că înainta ca de obicei înaltă și țănoșe, apăsa cu dîrzenie podul palmei pe mînerul de argint al bastonului mitropolitan. Raoul îi temperă graba, dîndu-i printre altele de știre că maestrul nu a revenit din oraș încă, asta mai mult ca s-o oprească pentru a mă prezenta pe mine: „Un eminent avocat, mărturisii el, un viitor mare maestru al baroului!... Georges, care-l cultivă, o să aibe cu el mai tîrziu de furcă!“ anticipă cu convingere, ca și cînd, spre marea mea uimire, mi-ar fi cetit gîndurile. Doamna Smaralda îmi acordă în urma acestor relații o atenție care mă mîguli și mă intimidă pînă la complecta fistîcire. Dacă nobila bătrînă va repeta aceste cuvinte fiicei ei?

mă gîndeam — „o, Doamne, o, Doamne, fă să se întîmple asta!“ și izbutii să-mi recapăt stăpînirea de mine, dînd întrebărilor încurajatoare și dinainte aprobative ale doamnei Smaralda răspunsuri cumpătate și de bun simț. O, cît de mult simțeam că iubesc pe Raoul, cu „r“-ul lui franțuzesc cu care pronunțase cuvintele „Georges“, „tîrziu“ și mai cu seamă „furcă“: fu-îr-că... ah, delicios!

Hotărît lucru, averea Ypsilanților trebuie salvată... Trebuie luptat cu toată energia, cu toată absurditatea încăpățînării, pentru ca nu numai această încîntătoare și nobilă bătrînă, doamna Smaralda, dar și acest prieten sublim, acest suflet mare, acest cu adevărat prinț de neam imperial, acest divin Raoul, pe care eu îl bîrfisem în gîndul meu, îl acuzasem de egoism și exclusivism de clasă, să fie repus în drepturile lui, în avuția lui răpită de pleșcarii tagmei mele. Ce caută acești pleșcari, acești argați șireți și lingușitori într-o bogăție împărătească, în mijlocul căreia nu poate sta bine decît o albă zeiță ca doamna Alba, destinată, născută să stăpînească, să lovească în prostime cu biciul și să întindă mîna pentru a fi saturată de cei ce merită, de cei ce se ridică, dedicîndu-și inteligența și viața întru apărarea și preamărirea sfintei ei persoane.

Și declamînd de fericire în felul ăsta, pe cînd înghițeam zorit în bufetul Palatului de justiție un borș național și m-aștepta fumegînd alături varza cu carne, îmi închipuiam mîna domniței Alba întinzîndu-se din vîlurile de borangic spre buzele mele. Eu nu văzusem încă bine mîna domniței Alba, dar așa trebuie să fi fost cum mi-o închipuiam eu, ca crice mîna de icoană bizantină. Și blestemai aceste timpuri stupide și anoste de sinistră nivelare: dacă și doamna Alba ar fi aidoma acestei neveste durdulii de restaurator, plină de nuri și de draci și frumoasă-n toată regula, cu care glumesc toți avocații și care-mi aduce acum ardei verde pentru varza cu carne, unde ar mai fi și mai frumosul vieții, unde treapta de mai sus, spre care trebuie neapărat să țintești cît trăiești? Lugubru! O,

dragă băiete, îmi spuneam tot eu, ascultă-mă pe mine: noblețea e ceva în sine, în afară de frumusețe..., e o mare calitate, un sublim atribut al vieții, pe care-l dărimăm ca niște imbecili, îl surpăm încetul cu încetul, de la temelie, în oceanul vulgarității, în loc să tindem spre puritatea lui...

Și ce mai spuneam eu atunci, ștergându-mi vulgar, la intervale dese, sosul de pe bărbie, grăbit să nu mi se strige procesul în care trebuia să țin locul maestrului! Și-mi închipuiam pe maestru, tihnit la masa lui regească, asigurându-și comesenii că are în sfârșit o mână dreaptă, braț solid care știe să țină dușmanul în loc pînă la venirea lui. Doamna Smaralda a adus vorba despre mine și Raoul a secondat-o; iar maestrul a acordat în sfârșit apostila lui hotărîtoare! „Este într-adevăr un strașnic ajutor... va fi un...” Iar domnița ascultă tăcută, pe gînduri. Nu mai scutură din umerii ei decolțați și marmoreeni, jicnită că a putut scăpa în convorbirea din jurul unei astfel de mese un subiect atît de plebeu. Ascultă pe gînduri și abia reține un zîmbet: îi răsună în urechi ecoul de bubuitură înfundată a celor două dicționare... Dar zîmbetul se pierde nesimțit în majestatea gravă a trăsăturilor. E un secret al ei, care alunecă în inimă, lîngă taina cealaltă, la care ea încă nu vrea să privească mai atentă: „care e rostul venirii *lui* în această casă, dacă nu...”

Dar nu vrea să-și răspundă și alungă întrebarea. Nu-i nimic, zeiță... nu-i nici o grabă... avem ani la dispoziție pentru asta... avem viața întragă...

Și m-am repezit pe coridoare și scări, în urletele prelungi ale aprozilor cari strigau primele procese, ca un cavaler în galop, chemat de huietele bătăliei proslăvitoare...

Ah, vremurile de demult...

Sunt doi ani, și mai mult chiar, de cînd îmi ajut maestrul, și am prins de minune mare parte din meșteșugul, trebuie să spun, din arta, din marea lui artă juridică. Astfel că efuziile lirice, care-mi vin din cînd în cînd și care-mi plac atîta, mai ales în singurătatea

noptilor din locuința mea, acum elegantă și complicată — o strașnică garsonieră după modelul celei a lui Raoul — sunt alternate de energice perioade de activitate. Nu am deschis încă dosarele Ypsilanților, dar cred că stăpinesc capitolele prescripției și ale posesiunilor, din mai toți autorii de seamă, mai bine decît cei mai buni maeștri ai barei. Timpul trece astfel necurmat și cu el evident acumularea anilor care întăresc stăpînirea uzurpatorilor; dar ar fi fost o copilărie să mă gîndesc că s-ar putea revizui un proces de însemnătatea asta prin simplă recalculare a unor termene de prescripție... dimpotrivă, tactica mea mă îndrumă să redeschid bătălia pe temeiul posesiunilor precare, care anulează orice fel de uzucapiuni. Am găsit lucruri senzaționale în doctrină și unele chiar aplicate în jurisprudență, noutăți care cu siguranță au scăpat dezbaterilor procesului; înainte de a-mi parvenidosarele, care au fost și duse la pod, clasate, i-am pus unele întrebări lui Raoul. Am deplină siguranță că sunt pe drumul cel bun; și chiar dacă n-aș putea salva totul, o bună parte din averea pierdută tot voi redobîndi. Raoul nici nu bănuiește rostul întrebărilor mele; dar cînd voi avea din filele dosarelor confirmarea că un element atît de esențial, ca acel care crește înfricoșetor de logică și adevăr sub taina frunții mele, îi voi arăta și maestrului punctul de vedere de la care vreau să pornesc; de bună seamă, Raoul va fi de față, pentru a evita vreo manifestare de neplăcere și mai ales vreo sugestie ori chiar ordin de oprire din partea maestrului. Am impresia că voi deschide atunci propriul lui proces, căci încă nu mi-au ieșit din cap cuvintele lui Radú: „Numai așa ea convenise să accepte mîna lui Georges, cu o decenie și mai bine mai în vîrstă decît dînsa; altfel gîndul ei plutea în nourii și mai înalți”. În privința asta am descusut puțin și pe Raoul, dar cu mare grijă, era prima oară după atîta timp de prietenie cînd deschideam cu el vorba despre dînsa. De bună seamă, printre hazurile obișnuite și cu aerul curiozității nestăruitoare, lipsite de orice fel de interes.

Raoul însă, cu obișnuita lui dezinvoltură, mi-a spus tot ce știa, și cu siguranță, dacă i-aș fi mărturisit cât de mult mă interesează capitolul acesta din viața patronului meu, ar fi regretat din tot sufletul că nu-mi poate spune mai mult. Pentru că nici el nu știa mai mult decât Radú; dar știa prin urmare ce știa Radú, și ca atare putui obține o bună confirmare, însă cu oarecare diferențe, mai mult de opinie: astfel, Raoul nu credea, ba era chiar convins că Georges n-a dispăcut cîtuși de puțin Albei, dimpotrivă. Dar iarăși era adevărat că visurile ei băteau mult mai departe: era conștientă de frumusețea ei și nespuse de ambițioasă. Cînd a survenit dezastrul, ivirea lui Georges Radu Șerban a fost o mîntuire...

Era puțină contrazicere în afirmațiile lui Raoul; în orice caz eu o vedeam și o dădeam pe seama lenoviei lui de a merge cu scrutarea pînă-n fundul lucrurilor. Radú, cu dorința lui de precizie și cu pasiunea juridică de a da o logică faptelor, făcuse mai bine legăturile — și poate el mai exprima părerile și credințele familiei lui și ale societății pe care o frecventează: evident că Georges apăruse ca o mîntuire în clipele acelea de derută. Dar întrebarea se punea dacă maestrul i-ar fi plăcut tot așa de mult pe vremea cînd ea se simțea în deplină mărire și putere, cînd n-avea nevoie de nici un mîntuitor și cînd visurile ei băteau atît de sus...

Nu cumva la procesul ei, domnul Georges Radu Șerban... cum să spun... dîndu-și seama că e mai bine... că ei îi stă mai bine pentru dînsul, așa... cînd nu e în mărire și putere, ca visurile ei să nu bată atît de sus...

Dar tăcere... sst, cea mai profundă tăcere. Nici un cuvînt despre asta lui Raoul. Dimpotrivă, să-l lăsăm numai pe el să vorbească; pentru că, iată, nici n-a trecut cine știe cît de la prima noastră discuție asupra acestui subiect, că el îmi mai aduce o știre, care întîi mă nedumirește, dar care, pe urmă, văd că se integrează minunat în sistemul meu de gîndire. „Îți pot spune că acum ei n-o duc prea bine“, mă informează Raoul, cînd pe departe aduc vorba de fe-

ricirea care trebuie fatal să domnească în deplinătatea ei între doi inși așa de potriviți, așa de făcuți, și fizicește și moral, unul pentru altul.

— El e un om puțin cam curios, ce să-i faci, vîrsta, vîrsta, e agasat de toate succesele ei în societate, pe care, crede-mă, ea le obține în chipul cel mai pasiv cu putință. E suficient ca să apară undeva — și apare foarte rar — ca să se îndrepte îndată spre ea omagiul tuturor privirilor și al șoaptelor de admirație... Căci mă pot mîndri cu vară-mea... ce zici? Há... há... há...

Am tresărit ca ars de această întrebare, și hohotele lui largi și sacadate, care treziseră din picotit javra pur sînge dedesubtul scaunului, ca un lătrat de semen, mi se părură că-mi dezbracă sufletul și mi-l lasă gol ca un trup impudic, între mesele ocupate de chefilii întîrziați. M-am simțit roșind chiar, dar cînd repede mi-am dat seama că nu putea să fie, cum nici nu era, pentru mine nimic insinuant în întrebarea și rîsul lui, am fost copleșit deodată de tristețe și mai apoi de vechea umilință. Am privit atunci cu ură pe Raoul și am înțeles de minune sufletul argaților și al embaticarilor de rea-credință cari le-au suflat pămîntul. Aveam să mă lupt cu ei, dar îi aprobam și-i simpatizam; și le eram recunoscător că îmi dau prilejul în curînd să-i lovesc de moarte. Erau de-ai mei și-mi trebuiau neapărat, pentru a-mi servi de victime trădării mele. Aceasta era doar soarta noastră, să ne izbirăm de moarte, pentru a ajunge la cei ce ne stăpînesc și pe care-i iubim mai mult decît pe noi, îi iubim și-i admirăm cu înverșunare și cu ură, pînă ce le smulgem iubirea lor. Nu era nimic paradoxal în gîndurile mele; într-adevăr, acesta era termenul, iubeam cu ura cea mai cumplită, în momentele acestea, pe aceea pe care aș fi iubit-o cu sufletul cel mai dumnezeiesc... dar poate că ura asta de-acuma mă făcea să întrevăd dumnezeiescul de mai tîrziu.

Redevenii lucid și înțelesei perfect de bine tot acest mecanism complicat al sufletului. Și mi se păru și mai legitim rostul tuturor acestor deosebiri (vulgul le spune de clasă, sau de castă).

Dar pentru că eram încă jos, atât de jos, și numai un lat de masă vulgară mă despărțea de ingerul căzut din fața mea, încercai să fiu îndrăzneț și să-l bravez cu libertatea ce-mi luai îndată, ba chiar cu o nuanță de libertinaj în colțul buzelor, de-a admira pe aceea
5 față de care aveam doar îngăduința să ascult cum pot s-o admira numai cei de seama ei.

— E într-adevăr uluitor de frumoasă! rostii atunci, și mai mult mă înfioră tîrziul grozav, intervalul
10 extrem de larg de tăcere, după care rostii aceste vorbe, decît vorbele înseși.

Raoul nu-mi răspunse. Ciocoiul de bună seamă nu-mi aproba curajul. Dar, ca un brav fiu al poporului meu, mă simțeam dus ca de-un șuvoi de încăpăținare
15 să-mi impui aprecierile, chiar cu riscul oricărei jigniri aruncate și primite. Și vă asigur că nu eram beat nici pe jumătate cît era Raoul.

— În apropiere trebuie să fie delicioasă...

Clipii buimăcit de astă dată și de tăria indiscretă a cuvintelor ce pronunțasem acum și de aroganța lor.
20 Cînd pe urmă putui vedea bine, observai pe buzele lui Raoul un zîmbet calm și prietenos. El rosti cu mîndrie — și n-aș fi putut spune dacă mîndria rasei îi da acest colorit zîmbetului lui sau mîndria de a se
25 simți printre cei mai autorizați să glăsuiască în numele unei femei atât de superbe:

— O, în apropiere — mă împărtăși exagerînd emfaza lui obișnuită, cînd își da o părere sau cînd dizerta
30 asupra raselor canine — la frumusețea chipului se adaugă șarmul unui spirit deosebit... Dar... înțelegi... trebuie s-o găsești în momentele ei bune... Altfel...

— Te *repede* din două vorbe, intervenii eu iarăși grosolan, regretîndu-mi cuvintele îndată ce le rostii
35 și pe urmă regretîndu-le și mai vîrtos după ce Raoul continuă să vorbească.

— Oh, *non*, dimpotrivă (aci își plescăi buzele în căutarea expresiei celei mai potrivite pentru defini-
40 nimic... are dese momente cînd e *horriblement* em-

betée... oh, în momentele acelea nu suferă nici pe mama ei...

Înțelegeam, înțelegeam de minune: nu suferea nici
chiar pe mama ei, așadar cu atât mai puțin pe domnul
5 Georges Radu Șerban, cu care nu prea „se-avea bine de la un timp”. Înțelegeam de minune și procesul pe care aveam să-l stîrnesc... Hă, hă, e cazul să rîd în felul amicului meu Raoul: Hă... hă... hă... cum
rîde dracul în serenada din *Faust*...

— ...e, dar are momentele ei de dispoziție, con-
tinuă Raoul printre plescăituri și frămîntări de buze,
maxilare și ochi... mai ales în lume, la o recepție,
un banchet, în sfîrșit, la o petrecere mai puțin intimă...
mai puțin familiară, vreau să spun...

15 Și eu auzeam vîind în adîncul meu ca un ecou prelung: „mai ales în lume”... „mai puțin intimă”... „mai puțin familiară”...

— O... o... o... se minună înfiorat Raoul. Atunci
sunt o sărbătoare mai mult eleganța și dispoziția ei...
20 E totdeauna nouă și deci totdeauna dincolo de orice așteptări... nimic decît o scînteiere de spirit și de diamante, și n-ai putea spune care dintre ele e cea mai ghr-ozavă...

Termenii erau cît se poate de spontan găsiți și atri-
bui acum, bucuros, deși uimit, lui Raoul și talent la
25 vorbire. Însă întrecerea acea de scînteieri mă descurajă, întăritîndu-mi totuși ura ce-o nutream pentru ea. Ce aduceam eu, înaintea femeii acesteia, din sedimentul social din care mă trăgeam: spontaneitate, de-
30 sigur, dar spontaneitatea mea, de care pălii revăzînd-o fulgerător zile și luni în urmă, la palat sau la mesele cu Raoul, grozav de vulgară, ca și cîrciuma asta in-
fectă...

— Ceea ce e mai curios, continuă Raoul, e că fe-
meia asta are o dispoziție la comandă... Cînd vrea
35 să fie dispusă, izbuteste... Și invers la fel...

Și pentru că i se păru că eu nu dau însemnătatea
cuvinită acestei observații, insistă:

— Ce zici?... așa e... așa e... e ceva asta, nu? nu
40 găsești?... această stăpînire de sine și această impe-

tuozitate după dorință... o, e într-adevăr o mare aristocrată... hă... hă... hă...

5   Îi dădai dreptate lui Raoul; asta era totul, asta însemna nobil: o măsură justă în fapte, în gesturi, în vorbe... potrivit cu clipa în care te găsești...
10   Și risipă nepăsătoare în lucrurile materiale, sau măcar priceperea de a produce iluzia unei astfel de risipe și mai ales unei astfel de nepăsări. Dar asta interesa mai puțin când era vorba de Alba... În orice caz,
15   Raoul asta e un băiat prețios pentru mine, un burduf cu aur găsit în mijlocul drumului; eu trebuie să iau seama la el, la toate gesturile și vorbele lui, așa cum observă îngrijați parveniții, la mesele scumpe, care e tacîmul de pește și cum se taie aripa de pui.
20   Și ați băgat de seamă: Raoul nu se îmbată niciodată în sensul ordinar al cuvîntului; și când vrea să spună ceva găsește forma cea mai aleasă... e ceva asta, nu? nu găsești?... Hă... hă... hă...

25   Sunt luni de când drumul meu nu s-a mai încrucișat cu al doamnei Alba prin sala de așteptare; de pe fereastră însă o văd de multe ori traversînd curtea în mașină și chiar pe jos. Așadar, doamna Alba iese uneori și pe jos. Iluzia ce-mi făceam că mă evită mi-a spulberat-o însă acum cîțva timp Radú, care, după primul an de doctorat la Paris, s-a reîntors pentru vacanță. Pînă la mijlocul lui noiembrie, când va porni înapoi, el ține să-și continue practica la maestrul Georges Radu Șerban. („La noi”, cum îmi place acum să spun.)

30   De la Radu trebuie să aflu că mai e o intrare a casei, laterală, care dă de-a dreptul la etaj. Într-o bună zi, în amurg de octombrie, fac ocolul casei să mă conving: într-adevăr, o ușă mai puțin monumentală și mai puțin funebră decît cea pe care intrăm de obicei. Scara de serviciu e prin fund, dînd în curtea cu multiplele atenanse și locuințele servitorilor. Mi se pare extrem de curios că n-am băgat de seamă aceasta mai demult; aș fi fost scutit de o iluzie, a cărei pierdere acum mă costă dur. E o muțenie de nedescris în curtea interioară: parcă n-ar fi locuită

de nimeni, deși știu că la cea mai scurtă apăsare de buton, la moment ar țîșni din căsuțele elegante, în stilul clădirei principale, cel puțin un individ cu mișcări automate de robot. Cîte una din ferestrele pierdute prin arbuștii tăiați geometric de negură se umple deodată de lumină. Numai casa cea mare rămîne în profundă obscuritate. De aci, din spate, ea pare mai puțin funebră ca din față și imens de înaltă și grea.

10   Mă reîntorc; dacă m-aș întîlni cu cineva de-al curții (mă cunosc ei toți oare?) m-aș simți obligat să explic că din pură curiozitate am făcut acest ocol. Dar pe-aci n-aș întîlni de bună seamă decît pe valeți și pe cei doi șofeuri; ei mă știu și-ar înțelege în mod firesc, fără nici o explicație, că un om, tot așa de al casei ca și ei, poate avea astfel de curiozități. Maestrul tocmai a plecat cu trenul, după-amiază, pentru un complicat proces ce-l are

20   mîine dimineață la Curtea de apel din Galați. Poate cu această conștiință sigură am dat raita asta pînă-n dosul casei. Dar mă străduiesc să-mi închipui ce ar putea fi dacă inopinat maestrul mi-ar răsări în cale.
25   De bună seamă, el nu m-ar întreba nimic, dar eu m-aș simți literalmente încurcat, dacă trebuie să-i spun sau nu de la mine; fără îndoială aș scoate o exclamație admirativă la adresa casei și a curței. La care, maestrul, asemeni cu siguranță, ar răspunde printr-o strîmbătură din buze fără înțeles sau n-ar răspunde nimic. În orice caz, lui n-ar putea să-i treacă prin

30   mintea-i aristocrată nici măcar umbra gîndului că ar mai putea fi și ceva obscur, fără scop imediat, dar cu nucleu bine definit în ascunzimi nebănuite, care a putut îmboldi această curiozitate.
35   Și nu știu de ce mă bucur din tot sufletul că maestrul nu e acasă și îmi vine să dau iarăși tîrcol, să ocolesc casa în întregime. Ceva stăruitor mă îmboldește, și iată, pornesc s-o fac chiar. Dar când am ajuns din nou la primul colț din dos, ușa laterală se deschide. Mă opresc în umbră și sunt gata s-o iau înapoi ca adineori, cu pas lent, nepăsător.

40   Dar și-au făcut apariția două siluete în costume închise. În lumina mare pe care a improșcat-o brusc felinarul mortuar (și care întărește negura din unghie-

rul meu) le pot vedea bine. E doamna Smaralda cu fiica ei. Pornesc amîndouă spre ieşire, amîndouă înalte şi drepte, şi doamna Smaralda se sprijină în bastonul negru, care nu face nici un zgomot pe pavaj. Le văd cum se îndepărtează, şi mijlocul prelung al doamnei Alba mă tulbură şi mă fascinează. E într-un *tailleur* închis care-i îmbracă strîns şoldurile şi parcă se opune mişcării coapselor ce se întipăresc în necurmat mulaj.

Dacă nu m-ar paraliza în ungherul meu acest felinar sumbru, care împroşcă totuşi o lumină atît de puternică, de-un verzuî straniu, ameiţit ca de vis hipnotic, m-aş fi luat după dînsa. Au dispărut după zidul puternic al casei, în lumina care s-a aprins acum în faţă. Felinarul de lîngă mine s-a stins apoi brusc, prăbuşindu-mă în noapte şi în neputinţă. Dar pe după negrele săgeţi ale gardului de fier, ca pe lîngă un şir încremenit de lăncieri medievali, cele două siluete negre îmi apar iarăşi; au apucat-o la dreapta pe uliţa boierească, de bună seamă către vreo casă vecină, de vreme ce au pornit-o pe jos. Dau acum drum piciorului nerăbdător, pentru că s-a stins şi felinarul din faţă, şi le revăd în fundul uliţei asfaltate, negri cărbuni mişcători topindu-se în străluciu vag, vărsat de lămpioarele trotoarelor. Şi nu pot rezista ispitei de a-mi lăsa pasul într-acolo; simt nevoia aprigă de a revedea, nevăzut şi umil, superbul mijloc îmbrăţişat de taiorul măiestru, pulp[an]ele rochiei zbătîndu-se să zăgăzuiască ochilor muritori indiscreţia formelor ucigătoare, care dau să-şi arate splendoarea.

Iată-le, acum traversează şi poate privesc încoace; cred că una, cea tînără, doamna Alba, şi-a întors privirile să se convingă poate şi cu ele de liniştea asta de necrezut, încît nici eu nu-mi aud mersul, de parcă înaintez cu paşi de lup. E prea mare distanţa pînă la mine să mă recunoască; ş-apoi nu cred nici să mă observe aci, în umbra castanului rotund în care m-am oprit. Au dispărut acum: într-o curte? nu... într-o stradă! aşa că pot porni în voie cu graba cea mai mare. Dar nu le mai găsesc; în schimb găsesc foarte aproape o altă gură de stradă, deschizîndu-se într-aceasta pe care am ajuns-o. De aci le văd bine

iarăşi; şi-au schimbat alura acum, păşesc repede şi discută animat. Bastonul doamnei Smaralda se desprinde şi recade în tact repede la pămînt; e o energie şi o tinereţe întregă în doamna Smaralda, în chipul cum ea înaintează, în chipul grozav de animat cu care vorbeşte fiicei sale; şi fiica sa n-o mai întreprinde, o ascultă, pe gînduri, înaintînd repede, vertiginos. Le aştept să intre adînc în negura de departe, pentru a mă avînta în lumina felinarului în care ele au înnotat pînă acum. Şi traversez această zonă trădătoare din cîţiva paşi săltaţi; calea e puţin întoarsă, le pierd, pentru a le revedea iarăşi, înaintînd şi mai repede şi mai decise parcă, în aria unei alte roate de lumină. Calea se încovoiaie acum mereu, şi ele merg aşa de repede, că nu mai găsesc nici o piedecă s-o iau la rîndu-mi bine la picior.

Aci aproape, ştiu, este o grădină publică, seara, aproape pustie, luminată chiorîş de cîteva felinare searbăde, prizărite printre tufişuri, dinainte de război, neşesălate. Vara e vad nocturn pentru gradaţi şi servitoare şi dormitor pentru vagabonzi; cînd vremea se răceşte; locul devine suspect şi periculos. Şi este cumplită uimirea mea cînd, terminînd grăbit curba străzii, văd pe cele două femei că s-au oprit, acum, la mai bine de două ore după faptul serii, în capul grădinii deocheate. Îşi suşotesc una alteia grăbit şi stăruitor, apoi doamna Alba părăseşte pe bătrîna, care rămîne nemişcată, dreaptă şi neagră, sprijinită în bastonul negru, aproape invizibilă pe fondul întunecat al frunzişului. Iar doamna Alba a ocolit puţin gardul scund şi a intrat prin deschizătura largă a aleii cu pas maiestos şi ferm. Nu mai înţeleg nimic, de ce doamna Alba intră singură în grădină şi ce au însemnat şoaptele lor însufleţite; poate mama încerca să oprească pe fiică de la un pas rău? Mi-aş fi putut desigur răspunde uşor la această nedumerire, dacă doamna Smaralda n-ar fi rămas sentinelă neclintită la postul ei, păzind cu îndîrjire misterul care crunt mă munceşte. Eu mă găsesc la o depărtare destul de apreciabilă de dînsa şi dacă aş buşni din umbra colţului şi a copacului între care mă feresc de luminiştea

înconjurătoare, de bună seamă n-ar putea să mă identifice. Cu toate astea nu' îndrăznesc să-mi părăsesc adăpostul; dacă cumva ochiul ei, oricît de bătrîn, are uşurinţa să descifreze mai limpede decît văzul meu?

Deodată doamna Smaralda începe să se mişte; se apropie încet de intrarea grădinii şi, la un pas de ea, se întoarce pe loc; aşteaptă puţin, parcă trage cu urechea, şi o ia înapoi. Merge iarăşi cîtva, se opreşte şi revine. Sentinela începe astfel să străbată, de o parte şi de alta, porţiunea îngustă a postului de pază. Aştept ca amplitudinile acestei pendulări încete şi plictisite să se lungească, şi îndată fac colţul, întorcîndu-i spatele şi luînd-o agale — spre a nu trezi nici măcar posibilitatea vreunei bănuieli —, pe uliţa obscură, care înconjoară opus poziţiei ei grădina tăcută şi pustie. Împosibil astfel să mă recunoască, şi după cîtva paşi sunt sigur că m-am şi abătut din linia vederii ei. Totuşi, din precauţie nu mă uit înapoi decît mult mai departe, şi abia atunci traversez spre gardul scund al grădinii, să cotrobăiesc prin semiobscuritate vreo porţiţă dosnică. Şi-o găsesc într-adevăr cam pe la jumătatea pîntecului ce grădina îl face întracoace. Inaintez cu precauţiune, desfăcînd tufişurile cu pieptul şi lăsîndu-mă plesnit bucuros de sfichiile mlădiţilor pe care le turbură insolita-mi invazie. Mă încurc de-a surda pe cîteva cărări pierdute, sperii vietăţi mărunte, care buşnesc cu zgomot printre rădăcini, şi întîrzii evident retragerea unei legănătoare perechi strîns înlănţuite sub coviltirul gros al frunzişului.

Disperarea mă cuprinde că am ajuns prea tîrziu. Şi cînd dau în sfîrşit de luminişul curiozităţii mele nebune, mi se pare că un uriaş a scos din rădăcini cel mai înalt plop din grădina asta, aşa cum scoteau copaci întregi din pămînt obuzele în război, şi mă izbeşte cu el cu putere, pe unde nimereşte, în crucea fruntei, în creştet, în cerbice şi pretutindeni. Şi totuşi stau dîrz sub ploaia loviturilor şi suport priveliştea cu bărbăţie. Am sosit prea tîrziu, de bună seamă; domnul acum salută cu respect mare şi doamna porneşte cu pas maiestuos, ieşind din largul luminii felinarului din mijloc, de care probabil se ferise. Domnul

o însoţeşte cîtăva vreme, dar ea se întoarce, şi-atunci îi văd minunat faţa, îi face un semn de renunţare desigur şi el se înclină din nou elegant şi revine. Acum, cînd s-a întors, îi revăd şi lui faţa; curios, o faţă răvăşită, trecută, în lumina cea mare de care se reapropie, chiar adînc cutată, dar distinsă, foarte distinsă. Să fie oare vreun prinţ de-al ei? Dar cu prinţii se întîlneşte o prinţesă într-o grădină publică, într-o pōnosită grădină cu proastă faimă ca asta, cu perechi ce abia se mai ţin pe picioare de beţia epidermei, înainte de a se rostogoli în rutul naturii, printre rădăcini dubioase, cu şobolani şi alte rozătoare?

Sufletul mi-e desigur deşirat ca o cortină de-o gheară, de sus şi pînă jos, dar neînţelegerea din minte-mi, aceasta-i cea care mai mă ţine. Totuşi aud în urechi răsunîndu-mi ca un cînt triumfal din afară: Misterul! Misterul! Misterul! Misterul n-a murit cu prinţul Tudor Buzescu? Totuşi, triumful acesta al subconştiinţului depărtat nu mă însufleţeşte şi nu mă face să ţîşnesc în sus de bucurie; minute întregi am senzaţia rigidităţii de cadavru, în toate cotloanele corpului meu. Apoi iată-mă iar pe străzi încovoiate şi opace, pas la pas, după pasul acestui prinţ, pe care nu-l aşteaptă nici o maşină de partea cealaltă a grădinii, şi care mă trage după el prin locuri din ce în ce mai obscure, mai neumblate şi mai nesigure. Deşi aş fi vrut, deşi-mi simţeam inima sufocată de dorinţă, de trebuinţa de a reveni în goană nebună pe drumul pe care venisem, să mă îmbăt pas cu pas de talia lungă a doamnei Alba şi de piciorul ei lung, pe care pulpana rochiei se zbate în mersul grăbit, ca sufletul meu de dorinţi!

„Prinţul“ cu faţa brăzdată de cute m-a adus dinaintea unui imobil enorm, un *block-house* cu şapte etaje, într-o răspîntie puţin umblată, dar nu prea depărtată de Calea Victoriei. Am ochit bine scara pe care a apucat, nu era chiar cea principală, dar asta a turnat încă puţină esenţă în focul turburării şi al neştiinţei din sufletul meu. Am aşteptat mai multă

vreme aci, învîrtindu-mă pe trotuarul colțului dimpo-
trivă, să văd unde izbucnesc luminile pentru cel în-
tors, la care etaj, în care parte a imobilului? Dar ni-
căieri nu se aprinse nici o lumină, afară numai de
5 mansardă, unde un petec pitic și întunecat de geam
clipi deodată de vioaie strălucire, însă asta echivala,
pentru ce așteptam eu, cu nimic, cu nicăieri. Perso-
nagiul rămînea pentru mine în acelaș adînc mister;
apartamentul lui de bună seamă era destul de întins
10 ca să conștie și din altceva decît din două-trei camere
la stradă. Însă prințul meu, celălalt, autentic, Raoul
Ypsilant, avea să mă scoată din toate aceste nedume-
riri. Fără îndoială n-aveam să-i spun nimic lui Raoul
de escapada nocturnă a doamnei Alba și a mamei
15 sale; asta era doar secretul meu intim, durerea și
totuși bucuria vieții mele, misterul, misterul mult dorit
și visat de cavalerul rătăcitor al vieții mele de
student. Dar el trebuie să știe ce om de familie bună,
ce beizadea, ori atașat de legăție cu nume de istorică
20 faimă, locuiește în *block-house*-ul din răsîntia cutare,
la etajul de bună seamă întîi... maximum al doi-
lea...? Și dacă nu știe, nu-i greu, desigur, să afle.

Însă simții o neplăcere adîncă, un gust amar um-
plîndu-mi gura pînă-n rădăcina limbei, cînd mă vă-
25 zui într-o subită lumină, înaintînd spre Alba, spre
candida zeiță mîndră și neînduplecată a gîndurilor mele,
prin porțița meschină a acestei ciudate și neașteptate
descoperiri. Nici o idee precisă nu mă jigni desigur;
poate mi se înșeiau astfel în fund de cuget linii vagi
30 de contur, însă respinsei dezgustat orice gînduri mes-
chine. „Niciodată, niciodată!” glăsuii tare ca să mă
aud eu însumi și să-mi dau și mai bine seamă în ce
nerușinare lîncezește acum gîndul meu. Glasul tare are
putere de gheață pură, de zăpadă albă, ca și numele
35 ei sfînt, care în contact cu fruntea îți alungă într-o
clipită toate miasmele din dosul ei. Și-mi strunii cu
vigoare și cu sănătoasă voluptate gîndul la procesul
cel mare, răsunător, pe care aveam să-l deschid. Cum
puteau rezista prinți de-aceștia nepuntincioși, cu fața
40 răvășită de toate stricăciunile lumii, istoviți de viață

leneșe și de cele mai rafinate perversiuni, dinain-
tea procesului grozav, a pledoariei uimitoare, care avea
să refacă puterea unei familii, să învie morții din pă-
mînt!

5 Sîcîbit la culme de ceea ce putuse trece prin min-
tea mea, nici nu întrebai pe Raoul de individul pe
care-l urmărisem noaptea trecută. Și-n zilele ce urma
mă aruncau înverșunat asupra studiilor mele. Săp-
tămîni și luni trecură; din cînd în cînd totuși luai
10 drumul spre *block-house*-ul greoi din răsîntia neum-
blată. Maritor mi-e Dumnezeu că numai indiscreția nu
mă aduse încoace, după cum nu mă ducea, în fiecare
seară, aproape involuntar, spre grădina din ce în ce
mai pustie, cu cît era mai golită de frunze... Era,
15 aveți dreptul să spuneți, necazul, invidia, gelozia,
iată cuvîntul! Asta da! Dar indiscreția? Dorul de a
ști cît mai multe lucruri ascunse, pentru ca la momen-
tul dat...? Eroare... Se poate limpede ceti doar în
sufletul meu... Profundă eroare... Nici prin gînd,
20 nici prin vis nu-mi pot trece astfel de gînduri, căutam
eu să mă conving, și înverșunat de contrazicerea in-
terioară a acestei frămîntări și a ideii că „misterul”
există oricum, i-am dat de urmă și-l stăpînesc defi-
nitiv, mă aruncam ca un turbat asupra cărților mele.

25 Devenisem atît de stăpîn pe materia care mă preo-
cupa, încît într-o împrejurare oarecare, pe cînd pre-
găteam ițele unei grele bătălii juridice, combătui fă-
țiș pe maestru în biroul nostru. Avu loc între noi un
schimb de replici calme și sigure, spre uimirea consi-
30 derabilă a lui Radú, care-și mai întîrziase plecarea
la Paris. Maestrul mă contrazise la început, pe urmă
trebui să cadă de acord, și văzui atunci în colțul bu-
zei lui acea răsfîgîre de neplăcere pe care o mai vă-
zusem de-atîtea ori la tribunal, ori la Curte, în marile
35 lui înfrîngeri. O, nu era tot atît de dureroasă, dar
se vedea cît colo, era strîmbătura beizadelei care-a
avut de îndurat o neplăcere de la un argat. Îmi su-
rîse apoi în semn de recunoaștere și de îndemn la
mai mult, dar nimic, nici o căldură, nici un elan în
40 expresia lui. Ca și pînă acum dealtminteri, ori de

cîte ori îmi mulțumea pentru servicii, pentru munca și zelul meu. Nici nu mă așteptam la *altceva* și nici n-aș fi dorit; ba încă m-ar fi îngrozit cumplit: o coborîre cîteva trepte spre mine, sau, Doamne, o scuturare caldă de mînă, brațe întinse, Dumnezeu! ce m-aș fi făcut dinaintea acestei izbucniri sufletești de apropiere? Pe cînd mîna lui rece, atingerea acea scurtă cu vîrfurile degetelor, asta ne așeza oricînd la bună distanță unul de altul, și distanța îmi trebuie neapărat pentru a avea perspectivă spre doamna Alba. Altfel mi-ar mai rămîne vreun pic de tărie pentru lovitura de măciucă a procesului?

Drept admirație, probabil, că am putut contrazice cu succes pe maestru, Radú mi-a făcut cunoștință cu una din surorile lui. Nu știu dacă a fost chiar cea refuzată de Raoul — pe cît mă lăsase Raoul să întrevăd, una din partidele refuzate de el, pe motiv capilar, fusese o soră a lui Radú — dar fetișcana asta este nespuse de drăguță. E mică și iute ca argintul viu. A venit desigur „întîmplător” să-și ia fratele la cinematograf și a dat și de mine în studiul maestrului. Pe urmă am stat de vorbă; se agita subțirică pe scaunul fără spetează, întorcîndu-se de la unul la altul și rîzînd cu dințișorii ei de șoricel. Are gura puțin cam mare, dar parcă anume făcută să-i taie fața într-un chip destul de amuzant. Îi place să-și dea pălărioara pe spate, și-atunci deasupra frunții îi ies șuvițele retezate. E o armonie întreagă în micul ei corp și o mobilitate fără pereche. Caut să-i arăt că-mi place, și asta pare să nu-i displacă, ba chiar s-o încînte. Și asta mă bucură grozav. Am nevoie de prietenie și, dacă aș putea, de admirația fetei acesteia. Nu de iubirea ei, evident, dar la nevoie... În schimb, un titirez ca asta poate să turuie vrute și nevrute în fața doamnei Alba. El poate nu numai să aducă vorba de vreo frază a mea de spirit sau de subiectul vreunei discuții la care am luat parte, dar chiar să mă ridice în slăvi. „Titirezul”, cum îi voi zice de-acum înainte, mi-e nespuse de prețios.

La despărțire nu uită să mă invite la masă pentru o zi din săptămîna următoare, și a doua zi chiar, Radú

îmi aduce aminte de această invitație. E primul meu pas pe care-l fac, cum se spune, într-o familie bună.

Arhivarul, pe care l-am plătit anume, îmi dă în sfîrșit vestea senzațională: după o lungă și îndărtnică investigație prin podul Palatului de justiție a putut da de primul dosar al afacerii Ypsilant. Adică de cel privitor la moștenirea Albei. Îl revizuiesc în pripă și nu mă mir că nu găsesc ce mă interesează chiar de la prima ochire: sunt lucruri grele, lucruri subtile ce vreau eu să aflu aci, și pentru asta îmi trebuie cîteva zile pline, cîteva dumineci, pentru a-l ceti filă cu filă. E grozav de voluminos, iar în celelalte zile sunt extrem de ocupat: pînă și duminică dimineața trebuie să fiu de față în studiul maestrului. Iar seara arhivele se închid... și pe urmă seara trebuie să dau raita obișnuită în grădinița suspectă, care mi-a devenit atît de dragă. Și pe urmă să parcurg dus și întors drumul încovoiat care mă duce la *block-house*-ul prințului misterios. O spun încă, nu din spirit meschin de iscoadă, și am pentru asta cea mai bună dovadă, cea mai hotărîită: sunt mulțumit cînd nu descopăr nimic nou, cînd mă întorc *descurajat* acasă că de-atîta amar de vreme bat drumurile degeaba. Dar asta nu mă determină cîtuș de puțin să încetez hoinăreala serală și nici, mai ales, cînd văd pe fereastra biroului pe doamna Alba plecînd, să nu mai fiu muncit de cele mai absurde și mai crîncene gînduri.

În această hărțuială fără sens și fără ieșire care are loc în sufletul meu, rîsul *Voicuței* (iscălește *Voicoutza*), al titirezului meu, este într-adevăr o rază de soare. Voicuța, nu e greu să văd, s-a încurcat zdravăn în cîngile pe care sufletul meu numai pentru ea nu le întinsese. Dar asta nu mă îngrijește; mi-e foarte simpatică și, dacă inima mi-ar fi liberă de orice griji, m-aș arunca și eu cu tot avîntul în largul de ocean al pasiunii, la care atît de micuța ei făptură mă îmbie. E un bibelou scump Voicuța; după masa pe care am luat-o în familia ei, s-a obișnuit de dă ceva mai des pe la biroul nostru. Asta pentru că eu nu prea răspund la deseale ei invitații: nu pentru că

m-aș teme că mă angajez prea mult, doar nici însu-
rătoarea nu m-ar înspăimînta; la urma urmei, și ea
e măritată. Ar putea fi o treaptă mai sus spre înăl-
țimea la care tind. Însă nu știu ce ar putea să
5 zică părinții ei, dacă ar fi să mă iau după această ne-
bunată. Eu am rămas cu vechile concepții din tîr-
gușorul în care m-am născut: n-am avut soră, dar
știu cum părinții își țineau fetele acolo. Evident, eram
adesea invitați la prietenii noștri cu surori; dar pe ele
10 nu le puteam vedea decît în anume împrejurări, sau
mai degrabă după anume formalități, cînd lucrul era
aranjat din vreme anume pentru asta. Altfel abia dacă
ne dam ziua bună în treacăt.

Pe cînd, dacă aș fi să sun toată ziua la ușa Voi-
15 cuței, așa cum mă cicălește ea că n-o fac, îmi închi-
pui că aș scandaliza pe acești oameni serioși și bogați,
cari sunt părinții ei și cu cari aduce mai mult gravul
Radu și cealaltă soră a lui, decît zglobia aceasta de
Voicuța. Ea însă socoate că fac unele rezerve și, fără
20 a mai insista, se mulțumește să mă persifleze înlăun-
trul ei, lăsînd să țîșnească spre mine doar o rază iro-
nică din ochii drăcoși, din care, ca și dintr-o anume
strîmbătură a colțului gurii, eu trebuie să înțeleg că
nici ea nu se sinchisește prea mult de mofturile mele.
25 Însă se sinchisește zdravăn. Mai ales după ce Radu
a plecat la Paris, trebuie să răspund aproape zilnic
la întîlnirile noastre, care, din cauza încăpăținării mele,
au loc mai mult în oraș. Uneori, cînd îi dovedesc că
sunt prea ocupat — și mă obligă să-i dovedesc asta
30 —, trebuie totuși cel puțin să ne încrucișăm drumul
măcar două minute, „măcar pentru a ne spune *bonjour*“.
Și trebuie s-o fac, pentru că mititica asta, cu mișcări
de viermișor, știe cum să ți se strecoare în suflet
și să-ți smulgă o făgăduință. Din pricina timpului meu
35 atît de ocupat în curgerea zilei, și cum seara ea nu
poate ieși decît pînă la o anumită oră, sunt nevoit
să sacrific pentru dînsa după-amiezile duminicelor și
sărbătorilor, adică tocmai vremea rezervată studierii
dosarului Ypsilant. Asta mă încurcă teribil, și
40 dacă n-ar fi Voicuța, o repet, fără îndoială că n-aș
plăti pentru nimic în lume simpatia ei atît de atroce, cu

un preț ce mi se pare așa de scump. Totuși, izbutesc
uneori, sub pretexte foarte complicate să mă sustrag
ordinelor ei, ba chiar îmi permit, cu riscul unor teri-
bile „figuri“, pe care nu ezită să mi le toarne la viitoa-
5 rele întîlniri, chiar în mijlocul drumului, să lipsesc de
la *rendez-vous*.

Astfel, cercetarea dosarului merge nespus de în-
cet; și de cîte ori doamna Alba îmi răsare dinaintea
ochilor, fie încrucișîndu-mi drumul, fie părăsind curtea
10 în mașină, muștrări cumplite mă devoră. Cu atît mai
mult mă simt mai vinovat și mai nevrednic față de ea,
cu cît, de la un timp de vreme, nu știu zău dacă nu
de cînd cu escapada aceea serală, privirile ce-i scapă
involuntar spre mine sunt de o răceală de oțel. Răs-
15 punsul la salut pare oarecum deferent, în orice caz
îmi acordă însemnătatea, dacă pot spune, *neînsemnată*
pentru dînsa, pe care o am în biroul soțului ei, dar
cu o răceală și de la o distanță care mă amețesc. Dacă
n-aș fi observat că odată și lui Radu i-a adresat cu-
vînt de binețe atît de străină, atît de absentă, că pînă
20 și acest brav băiat, dedicat în întregime studiului, a
făcut o schimă de nedumerire, aș fi putut crede că
am fost observat de doamna Smaralda, cînd am co-
tit grădina, în seara urmării.

25 Dar poate ar fi fost mai bine să mă muncească
această neliniște, decît să pun în legătură strînsă noua
ei dispoziție față de „noi“ toți ai casei, cu acea întîl-
nire insolită și a cărei urmare n-o mai pot cîtuși de
puțin surprinde. Pentru că, trebuie să mărturisesc, în
30 timpul absenței maestrului, ceea mai mare parte a
timpului mi-o petrec în fața clădirii celei mari în care
a dispărut prințul misterios. Toate ieșirile și toate in-
trările le controlez; toate mașinile cari stopează aci
mă fac să tresar violent. Dar nimic, nici o urmă, nici
35 un semn din necunoscutul chinuitor care mă atrage
într-acolo...

Și ghearele cumplite ale geloziei nesigure se înfig
fără milă în cugetul meu. Urăsc de moarte figura acea
brăzdată și distinsă pe care am urmărit-o și regret
40 că n-am urcat scara dosnică pe care s-a făcut nevăzută.

Oare m-ar fi putut opri cineva? Cîți nu locuiesc doară în acest imens edificiu, mai ales în mansardele acelea care privesc pitiș pe sub strașini cu ochiurile lor de geam? Oare se cunosc ei toți acești oameni cari-și-au găsit sălaș sub acelaș acoperiș imens? Nu-mi voi ierta niciodată greșala aceasta, mai bine-zis, lipsa mea de curaj.

Pe urmă mă simt dușmănind chiar pe doamna Alba, pentru acest gust al ei, care mi se pare cu totul dubios. În definitiv, întrucît poate fi socotit inferior domnul Georges Radu Șerban acelui tomnatec și putred individ nocturn? Ce aventuri incredibile, ce îndrăzneli uimitoare a putut înscrie la activul său acest bizar personaj, ca o femeie atît de distinsă să-i sacrifice un bărbat, în care se răsfrînge, ca infinitul cerului într-o picătură de apă, măreția unui întreg trecut, unei întregi istorii? Să fie ea într-adevăr dominată de vîții și perversiuni irezistibile, doamna Alba, așa ca bunăoară vărul ei, gata de orice sacrificiu pentru o brună coamă femeiască? Poate așa s-ar explica și răceala dintre ea și soțul său, de care îmi pomenise Raoul! Sau produce asupra ei o impresie atît de profundă, bolnăvicioasă, histerică și de-a dreptul caraghioasă, rezonanța deșartă a unui nume care simbolizează un grad mai mult decît al maestrului pe scara putredă a valorilor defuncte, negociate ca o emblemă de comerț, de epigoni fără valoare? O, ar dovedi destulă debilitate intelectuală această femeie, pe care exteriorul te face s-o vezi negrăit altfel, și atunci toată zbaterea asta, care mă frămîntă, n-ar fi însăși un *bluff* ridicol, o sinistră farsă pe care mi-o joc eu însumi cu atîta ardoare? Întrucît doar eforturile mele, temerara mea întreprindere s-ar putea bucura de încoronarea pe care o aștept în nopți înfrigurate, din mîșinile ei roze, cînd în biata mințe de pasăre a domniței mult visate nu prețuiește nici măcar urmașul de neam ilustru, care se învrednicește cu adevărat de numele ce-l poartă? Ce-aș mai putea însemna eu atunci dinaintea celui din urmă imbecil fără alt merit decît simplul nume cîștigat de alții, eu care tocmai vreau să răstorn în sufletul ei toate aceste prejudecăți stupide,

cu efortarea uriașă ce plănuiesc cu proaspăta-mi energie, într-o frumusețea și fericirea ei?...

Dar mi-e de ajuns să revăd într-o bună dimineață pe doamna Alba, în obraji, și-n grumazul ușor decoltat, cu toată frăgezimea roză a acelei dimineți de început de iarnă, ca toate emanațiile acestea otrăvicioase, izvorîte în nopți de nesomn, să dispară deodată și să mă înțelez ca un zînatec de visul meu, dîr ca o piatră cioplită, simbolizînd cea mai fermă voință umană. În aceste dimineți de zare stropită cu sînge, am descoperit un lucru care pentru mine are mai multă însemnătate decît chiar pactul de la Locarno, marșul asupra Romei, sau trecerea oceanului în avion. Doamna Alba are un păr dulce, castaniu și nu negru cum mi se păruse la început. Iată o bucurie mai mult și o rază de pace în noaptea de îndoieli în care mă zburcuiam; nu pentru că doamna Alba mi-ar place mai mult șatenă decît brună, ea fiind pentru mine o minune totală, indiferent de attributele-i divine contemplate în parte; dar pentru că descoperind un amănunt sigur din adevărul în sine al fapturii ei, pentru mine încă insesizabilă, ca noțiunea lui Dumnezeu pentru un filosof, mă simt mai aproape de ea, o simt mai lîngă mine, mai susceptibilă de a-mi dezvălui și alte armonice detalii ale perfecte ei structuri.

Voicuța are o slăbiciune deosebită pentru *dancing*-urile de la ora 5. Acolo îi place să ne refugiem, mai ales în zilele mocnite și ploioase. Și mă văd astfel bălăbănindu-mă vreo două-trei ceasuri în mijlocul perechilor necunoscute, neconținut cu ea, eu mare și lat în umeri, ea mărunță și agățată de mijlocu-mi, imitînd bișia fără de repaos din jur, la scîrșnete și sughițările prelungi ale unei orchestre bizar alcătuite. Muzica asta mi-aduce aminte de bîlcirile de la Zăreni, cînd clanaretul se lamenta și cimpoiul se dezumfla într-o larmă inestetică și jalnică, îmbărbătînd țărani turmentți să-și umple paharele de rachiu și să mugească animați de instinctele din cavernă. Acum nu mai întîlnesc, în aceste săli înăbușitoare, acei ochi pe care-i revăd ca prin ceață, singeroși și îndobito-

ciți; dar au desigur mult din ei, privirile în față, rătăcite, înfiorate de atingeri, pleoștite de necurmată oboseală. Și monotonia asta e ucigătoare: perechi-perechi de îndevizi de sex contrariu, care se alung[ă] reciproc, ca într-un joc neogoiat de morișcă; și un zvîcnet incon-
5 tinuu din pîntec și din șezut, care mă rușinează de mine însumi — și dacă toți de aci ar înceta la un moment dat să mai miște, lăsîndu-mă singur în plină activitate coregrafică, aș urla cu siguranță și aș lua-o
10 nebun pe străzi, ca surprins săvîrșind o faptă necuviincioasă. Dar aci, ascuns de consensul general, mă zvîrcolesc cu aplicație, și căldura trupșorului Voicuței îmi dă îndrăzneală și bici de îndemn la exagerare. Exercițiul acesta afrodisiac pe ea o transportă și o
15 face languroasă; îmi caută de la înălțimea joasă a ochilor ei privirile mele, în care se pierde lung și frenetic. Buzele uscate atunci îi tremură și-o aud monosilabînd gutural, în vreme ce mînuțele ei rotunde tresar înfiorate de-a lungul coloanei mele vertebrale. Atunci se-agață literalmente de umerii mei și o duc
20 ca un vârtej prin ameteala generală, înnebuniți de imprimarea reciprocă a contururilor răzvrătite. Pe urmă ne oprim adînc turburați și îngroziți de noi înșine; atunci gîndul meu fuge înapoi, supus și pocăit, îngenu-
25 nunchind dinaintea celei care mă alungă și mă disprețuiește: dar ochii lucioși ai Voicuței mă cheamă iarăși la ea, umezi și înfricoșați, brațele ei tari îmi în-lănțuie iar umerii, colac, și zbor cu ea, parcă du-cînd-o înot, prin oceanul de dorinți răvășite și asmu-
30 țite.

La *dancing*-urile acestea am putut cunoaște pe unele din prietenele Voicuței. Trebuia atunci să dansez și cu ele, însă nu puteam să leg nici o prietenie, căci după fiecare cunoștință, mica mea tovarășă de joc
35 schimba imediat *dancing*-ul. O singură dată îmi șopti înveselită:

— E și Smărăndița aci, cu tipul ei...

— Care Smărăndița...?

— Asta-i acum... Soră-mea...

40 — Ah, da...

Abia recunoscui pe Smărăndița prin marea de capete: era mai răsărită decît Voicuța dar nu mai dezvoltată. „Tipul” ei era tot un vlăjgan înalt, subțirel și cam șlampăt la mers și la vorbă. Dansa cocoșat,
5 rotunjind lung mișcărilor, așa cum îi ieșeau și vorbele din gură; dar era vesel băiat, oacheș ca și partenera lui și neobosit la dans. Era fiul unui avocat cunoscut, el însuși secretar al tatălui său, probabil o mediocritate, căci nu-l întîlnisem niciodată, cu toate că dasem
10 piept de vreo două ori cu părintele lui. La prezentare, Smărăndița îi apăsase puțin numele de familie, pentru a marca, fără prea multă intenție dealtminteri, mai mult din obișnuință, că luam contact iarăși cu unul de neam cunoscut. Asta însă mă îndîrji puțin și mă
15 făcu să fiu foarte prompt cu răspunsurile la întrebările lui și foarte repede cu întrebările mele, pentru a lăsa în urmă răspunsurile lui, spre marea satisfacție a Voicuței, care mă înhăță de umeri și se înfipse în mine cu dărnicie, în dansul în care ne avîntarăm la moment. Cînd ne reîntîrîm, Smărăndița ne certă familiar,
20 că ne tot răzlețim de „banda lor”, și mă invită pe-a treia zi la ele acasă, la un ceai „unde vom fi toți în păr”. Voicuța primi pentru mine invitația, sărînd în sus și bătînd din palme. A treia zi, la ceai, constatai că Voicuța își făcea un punct de onoare din venirea și pre-
25 zentarea mea: eram ambiția ei.

Prietenii și mai cu seamă prietenele din „bandă” — una răspundea asemenea la nume domnesc — mă acceptară binevoitor, chiar înainte de a deschide gura! Mărturisesc că eram puțin intimidat, îmi pregăteam
30 cu luare-aminte vorbele, și așa pregătite abia le puteam face dincolo de nodul gîtului, întru atît mă temeam să nu răspund sub „așteptarea” generală, care, precum înțelesei, era de mult stîrnită și împinsă pînă
35 la un grad de curiozitate destul de ridicat.

Cred că am răspuns cu succes la examen, pentru că, iată, purtătoarea de nume domnesc, Lilica Mavrogheni, îmi aruncă ocheade adînci de lîngă partenerul ei, un băiat zdravăn — toți de-aci sunt zdрави și sportivi — flăcău de bogătași craioveni, abia scăpat

de armată, avînd ca situație perspectiva unei fabuloase moșteniri. Lilica Mavrogheni e și ea fiică de bogătaș, păcat că nu tocmai frumoasă, așa cum aș fi dorit să fie portivîț cu numele ei. Avea statura Smărândiței, dar părea mai scundă, ca mai dolofană. O strica carecum un nas ceva mai lung pe o față rotundă, încununată de bucle negre. Totuși, îmi impunea cu numele ei fanariot, care-mi amintea de vestitele jafuri ale țării, de către domnii trimeși de Sublima Poartă acu o sută de ani și mai bine. Cum toți din societatea de față erau mai tineri ca mine, asta mă îndemna să fiu ceva mai atent cu purtarea și cuvintele mele. La fel, cei din juru-mi păreau puțin cam rezervați, perechile dispuse simetric în fotolii își împărtășeau cele ce aveau de spus cu glas scăzut; din cînd în cînd numai, cînd undeva izbucneau hohote, toți ceilalți cercau vehement, dornici de participare, să li se comunice de îndată cauza veseliei. După ceai se desfăcu și cîteva butelii de vin, pentru dezmoțirea curajului. Fetele izbucneau în rîs mare acum, lingă tovarășul respectiv, și dau pe față pricina hilarității, de astă dată fără invitație. Numai cînd gluma părea cam nesărată, trecea atunci din ureche în ureche, făcînd întregul ocol al asistenței, din care cea feminină se prăpădea de rîs, cu conștiința împăcată că discreția a fost astfel salvată. Cîte una, cu subite reticente de pudoare, protesta cu îndîrjire, cînd vecina de fotoliu se arăta gata să-i transmită baliaverna mai departe; Smărândița, care părea cea mai obrăznicuță, intervenea îndată împăciuitoare și, după ce afla cauza neînțelegerii, o da ea pe șleau, pe răspunderea ei, fără nici o jenă, în vreme ce compania de sex slab își acoperea ochii, da chiote înăbușite și mă privea pe sub degetele rășchirate, cu care își acoperea pudic satisfacția de pe figură.

Găsii că e locul să mă amuz (deși cu un ușor aer protector, pe care mă sileam să-l afișez ca fiind cît mai de formă) cu toată inima, spre ușurarea de suflet a Voicuței, care pînă acum rîdea neliniștită de dispoziția mea încă nedefinită. Vroiam să pătrund pînă în adînc în familiaritatea acestei societăți, să mă

identific cu ea, să am toată libertatea mișcărilor ei, în lumea ei, în cercul ei, care din afară se părea atît de magic și de strîns. Trebuie să lămuresc aci că mai ales fetele de față aveau cultură solidă și titluri universitare; totuși, rareori conversația lor se rătăcea pe un teren solid. Curios, totdeauna băieții atunci, dacă nu luau parte la discuție, acordau respectuos interes celor două specimene dintre dînșii, care se aventurau, cu temeritate și suplețe de saltimbanci pe trapeze, în gimnastica ideilor. Fetele se grăbeau să participe însă toate cu competență și zgomot, și desigur cu aceeași ușurință, ca și cînd ar fi vorbit într-o limbă streină, demult învățată și la perfecție cunoscută. Dar îndată ideile începeau se să concretizeze, vîntul persiflagiului le da cheag și vîrtoșenie, și totul naufragia în hohotul glumei de gust sau fără, sau în smîrcul acoperit al trivialității fine ori chiar grosolane. Aci dispoziția generală, deplasată o clipă din echilibru, se reîntorcea în sine, menținîndu-se constantă la *beaux-fix*. Sunt oameni cari abordează deodată subiecte subtile de vorbit, din nevoie pedantă ori numai pentru a face impresia că nu sunt prea proști; aceștia din urmă se grăbesc apoi la timp potrivit să revie din domeniul încălcat, care le-ar putea fi fatal. Lumea aceasta mică și gălăgioasă în care mă găseam nu se aventura în vîrtejul ideilor nici din nevoia celor dintîi și nu-l părăsea grăbită nici din teama celor de-al doilea; ci pur și simplu pentru că era puțin mușcată de incisivii cu otravă dulce ai libertinajului. Beneficiari ai unei libertăți pe care își dau seama că le-o acordă întîmplător o cotitură a vremii, arătau cu vrednicie că înțeleg să profite zdravăn de ea.

Din toată această tînără și neastîmpărată reuniune, o singură persoană da drum glasului mai puțin; în schimb, ochii ei vorbeau fără întrerupere, îmi vorbeau mie direct și sigur și, dacă mă feream de scandalul pe care-l făceau, e că mă miram cumplit cum nimeni, nici chiar Voicuța, nu observa larma-i mută și totuși asurzitoare. Mai tîrziu dădurăm scaunele în lături și dansarăm: Lilica Mavrogheni se strînse în

pieptul meu și-și exprimă dorința să danseze cu mine într-o sală mai încăpătoare. Numi un *dancing* pentru a doua zi după-amiază, și ea acceptă cu o înclinare lenșă a pleoapelor.

— O să fii acolo cu Voicuța? mă întrebă cu semnificativă indiferență.

— Nu...

Pe urmă repetai și cu printre buze întrebarea:

— O să fii cu Oswald? (evident, era vorba de „tipul” ei).

Și ea răspunse cu vagă nuanță de rîs:

— Nu.

A doua zi ne întâlnirăm într-adevăr la *dancing* și două ceasuri de joc strîns, corp la corp și suflet în suflet, fură de ajuns ca să ne căutăm apoi zoriți refugiu în garsoniera mea, care, spre bun augur, își inaugura astfel menirea cu izbîndă totală asupra unui vlăstar domnesc.

În reuniunile care urmară eram cam stingherit de duplicitatea pe care trebuia s-o joc față de Voicuța și de curajul franc al ochilor Lilicăi. Dar „izbînda” mea își găsi loc obișnuit tot alături de Oswaldul ei, iar la mine aproape că nici nu mai privi, ceea ce în loc să mă liniștească, simții bine, oricît vream să mă conving de contrariu, mă nemulțumi. Numai cînd obțineam vreun succes în discuție sau făceam adunarea să ridă cu anecdote inedite, ochii Lilicăi se înfigeau iarăși în ochii mei, comandîndu-mi să mă apropii și s-o iau la dans. Și-atunci îmi șoptea, rîzînd, fără altă introducere:

— Mîine, la 7, o să fie Voicuța la tine?

Și după o pauză scurtă reluam și eu în glumă:

— O să vii cu Oswald?

— Nu.

Acest schimb de vorbe redeveni semnalul obișnuit. Dar pentru a-l provoca, trebuia să fac adunarea să ridă zdravăn. Și asta era nespuse de greu, pentru că la moara ei se vînturase cele mai felurite glume și cancanuri, toate spiritele de la reviste și de prin publicațiile hazoase ori obscene, cu toate variantele lor.

Se întîmplă însă, ca după un astfel de mic succes al meu, Lilica să nu mai mă cheme cu ochii. M-am apropiat atunci eu de ea și i-am pus întrebarea:

— Mîine la 7 o să vii cu Oswald...

Ea rîse ca de obicei și-mi răspunse:

— Da, dacă vrei.

— Adică „nu”, vrei să zici...

— Totuși zic da... dacă dorești să-ți facem o vizită, deși noi proiectasem altceva...

Și a doua zi într-adevăr nu veni. În schimb văzui că ochii ei se fixau de-acum înainte, cu persistența ce-mi dăruise mie la început, asupra „tipului” Smărăndiței. Și, curios, nimeni, nici chiar Smărăndița, nu băgă de seamă. Cît despre Oswald, nici pomeneală. Iar eu, la rîndu-mi, găsi că lucrul cel mai elegant era să nu mai urmăresc astfel de manevre. Totuși, fără voie, băgam de seamă evoluțiile celor doi ochi negri ai urmașei de voievod asupra diferiților amici ai prietenelor sale. Ciclul se apropia din nou destul de alert de mine. Și mă minunam grozav că într-o lume atît de restrînsă, nimeni nu observă nimic. Atribuii deci junei societăți, poate din cauza acestei juneți însăși, gradul de inferioritate căruia-i incumba o astfel de insuficiență a spiritului de observație.

Nici prin gînd nu-mi trecu să-mi insult compania cu învinuirea promiscuității. Iar uluiala mea fu groaznică, într-o seară, cînd avusei cu Smărăndița conversația următoare:

— În definitiv, ce fel de om e Oswald acesta?...

— Ah... te-a cucerit și pe dumneata Lilica?...

— Nu înțeleg, cum... de ce să mă...

— Atunci îți va veni rîndul în curînd... Ea ne-a cucerit pe rînd toți amicii noștri foști și actuali... Cum apărea unul nou în arenă...

Și, izbucnind în rîs mare, cu sinceritatea ei cinică și draguță:

— În privința asta îi suntem toate recunoscătoare, că ne scapă de ei, cînd încep să devină prea obraznici... Și-mi rîse iar în față, uimită de uimirea mea, pe care

acum o afectam.

— Dar Oswald?...

— Oswald e un băiat tare bun, el va fi soțul cel mai fericit cu putință. Natura l-a înzestrat cu darul neprețuit al lipsei spiritului de observație...

5 Apoi redevenind o nuanță serioasă, Smărăndița mă conjură, ca soră și fată bună:

10 — Însă ia seama, numai două dintre noi am băgat de seamă micile trădări ale Lilicăi... Pentru că sunt trecătoare, nu le dăm nici o atenție... Dar Voicuța nu știe nimic și nu știu, zău, dacă ar accepta filozofic conduita fostei ei colege de universitate, căci ea a adus-o printre noi... Mi-e teamă să nu-ți aprinzi rău paiele în cap cu dînsa... Deci te sfătuiesc prietenește: Nu-i pune și ei aceeași întrebare...

— Care anume?

15 — Care mi-ai pus-o mie întîi: „Ce fel de om e Oswald acesta?”

20 Seară de întîlnire cu Voicuța, rece și ploioasă. Parcurgem străzile domol, ferindu-ne obrajii de biciuirile reci și subțiri ale ploii fine, improșcate ca de vaporizatori nevăzuți, din norii plumburii și joși. Ne găsim drum neconținut, astfel ca vîntul să ne bată din spate, umfîndu-ne *treanch-coat*-urile, în care, de la mijloc în sus, suntem împachetați ca niște mumii. *Trotteur*-ii mărunți ai Voicuței bat repede asfaltul luciu al trotuarului ca să țină la înălțimea pasului meu larg, pe care-l marchează pantoful modern, enorm ca un bocanc, cu vârful bont. Și această frecvență deosebită de mers mi-aduce minte de undele nevăzute ale fluidelor fizice, care, deși de lungimi felurite, toate ajung la țintă în aceeași durată de timp. Îi comunic această impresie Voicuței și ea se mîhnește teribil, că am putut să mă plictisesc într-atîta, încît să mă gîndesc la lucruri așa de depărtate, în raport cu clipa de față. Îi ripostez că piciorul ei mic și grăbit era fatal să-mi sugereze goana undelor de lumină, diafane și fine, și asta o împacă, făcînd-o să-mi arunce, de jos în sus, recunoștința măslinie a ochilor ei largi. Dar se simte obosită și eu fi propun filmul recent, de mare senzație, la un cinematograf apropiat. Ea se supără iarăși, nemai-avînd acum nici o îndoială de plictiseala pe care pre-

supune că mi-o produce apropierea ei. Mă arăt nespus de mirat de această hipocondrie psihică și-i acord ei inițiativa propunerilor. Îmi declară că ar vrea să se vadă într-o odaie caldă, să-și scoată pantofii și eu să-i povestesc ceva. Mă prefac că nu pricep cam despre ce odaie ar putea fi vorba, pentru că înțeleg să rămîn de-o pasivitate de metal în tot acest joc drăgăstos.

10 Mă tem de vreo legătură prea strînsă, mai cu seamă cînd nu e nici un Oswald, care să restabilească la un moment dat echilibrul stricat, doar în glumă și treacăt, al stărilor dinainte. Și de Voicuța mi-e teamă în special: mi-am schimbat hotărît gîndurile în privința avantajelor unei perspective matrimoniale, și-apoi prefer să mă amuze ca o copilă, și o tratez ca atare, ceea ce o necăjește în special. Totuși pasiunea ei îmi convine: 15 aș vrea chiar să se audă undeva că sunt în stare să rezist la sentimente și la o partidă strălucită. Ba îmi place uneori să merg cu visul și mai departe: să trec drept cauză rece și îndărătnică a unei cumplite disperări sufletești. Sunt sinistru, îmi dau seama, mai ales cînd privesc cu coada ochiului pe această copilă plăpîndă, frumoasă și sinceră, pe care simt că aș iubi-o cu adevărat, nu numai cu sufletul, dar și cu gîndul. O consider ca pe-o drăguță și inocentă victimă, pe care 25 o atrag după mine, pe căi sure, cu ieșiri teribile. Și cu toate astea, mă păstrez într-o ținută de rezervă bine calculată: orice mișcare aș face, oricît de departe aș duce-o, s-o cumpăr eu însumi în tîrgul de sclavi, totul să pară că pornește de la ea; ea să dea într-una ideea fiecărui pas nou.

30 Și iată, acum o simt iar oscilînd pe-o muche periculoasă; aștept deci fără prea multă emoție de altminteri (o, dacă ar fi cine doresc eu, cît de zăbatecă ar sări inima în piept!) și nu mă mir cînd rostește, în sfîrșit, 35 ceea ce tocmai de-o săptămînă așteptam:

— Haidem la tine... sunt foarte curioasă să-ți văd garsoniera...

40 Evident, n-a lipsit nici un mic scrișnet de revoltă să însoțească această hotărîre, pentru că nu eu fusesem cel care să dea ideea și ea să reziste cu toate grațiile

cuenite în astfel de împrejurări, din ce în ce mai slab, mai patetic, până la încuviințarea finală.

5 Dar acasă m-am purtat ca un brav camarad: i-am scos pantofii, i-am încălzit picioarele în mâinile mele și, când ea tocmai se găsea în cea mai ademenitoare exuberanță de chiote și langori, i-am acoperit piciorușele cu un pled și eu m-am așezat lângă divan ca un doctor lângă un suferind. I-am vorbit lucruri foarte serioase, am adus vorba de procese și chiar de un „dosar pe care

10 aveam să-l cercetez în curînd pentru a face cu el o revizuire de formidabil răsunset”.

— A, va fi ceva extraordinar, Voicuța, voi da o lovitură grozavă, din care fac punctul cel mai de onoare al carierei mele. Nimeni nu se așteaptă, nimeni nu bănuiește ce plănuiesc. Numai eu îmi pregătesc această mare fericire în taina sufletului meu, înțelegi, Voicuța, aci în adîncul ăsta insondabil — mă bătui cu mîna pe piept, de astă dată cu toată sinceritatea —, de unde va

15 țîșni adevărul și lumina vieții mele.

20 Fata mă privea uimită și confuză. Era poate și puțină admirație în ochiul ei rîzător, dar mai mult aceea simpatie ironică, pe care o au domnișoarele supercivilizate pentru junii idealști, umpluți pînă-n creștet de-o inteligență unilaterală și naivă. Eu acceptam

25 sentința aceasta bucuros, căci grație ei, fatal, Voicuța trebuia să mă aducă la realitatea secolului, învățîndu-mă cu satisfacția celui ce împărtășește lumină gustul mai precis al actualului. (Totuși, ea acorda considerabil credit potențelor ce ghicea în mine, pentru a

30 nu mă îndepărta sau a mă batjocori într-un fel sau altul ca o Lilică pe un Oswald oarecare.)

De-acum încolo fu mai ușor și pentru întîlnirile noastre. Ea venea direct la mine și astfel scăpai de povara *dancing*-urilor, care-mi avalau atît de nesățios

35 timpul. Puteam ceti în așteptare-i și chiar o rugam să-mi mai acorde cîteva minute, ca să termin un pasagiu început. Și astfel cîștigam chiar cîte o jumătate de ceas, în care timp ea răsfoia reviste pe canapea. Observasem că păstra măcar suficient respect cetăniilor mele juridice; numai cînd o făceam să aștepte

40 din cauza lor nu se supăra, și niciodată, ea care rîdea de

toate, nu scăpase vreo răutate sau chiar glumă inofensivă la adresa cărților și a bibliotecii mele juridice.

Într-o seară, eram în păr, toată banda, la „Ruși”. Era un zgomot infernal și eu mă găseam într-o vervă

5 strașnică. Eram îngrămădiți cu toții într-o nișă și vinul generos pusese îndrăzneală în gîtul și-n gesturile tuturor și mai ales pișcase strașnic fetele de limbă. Ele fumau acum necontenit, ținînd țigările între

10 degete la înălțimea nasului, trăgînd în piept și suflînd rotocoale în aer. Unele chiar îl suflau dizgrațios pe nări ca niște fumătoare de veche carieră. Comandau ele înșile, chemînd chelnerița și pe picoli, și-și exprimau dorința de-a dreptul, fără a se mai servi de intermediul cavalerului respectiv. Ceea ce-i amuza pe toți

15 deopotrivă era mai ales faptul că erau serviți de nobili veritabili, de membri din aristocrația Odesei, a Kievului și chiar a Moscovei și Petrogradului. Conți și contese și chiar rude directe de mari duci. Evident, aruncau comenzile cu destulă deferență, însoțindu-le de cît mai

20 multe expresii atenuante, dar cum pleca „baricina” la executare, comentariile începeau să curgă:

— M-a servit dama de onoare a țarinei...

— Cu siguranță că era ducesă...

— Manierele n-o dezminț nici ca servitoare...

25 „Tipul” Smărăndiței plecă în investigație și aduse răspunsul că eram serviți de baroneasa Kulicova, fiica unui șambelan de la curtea țarului.

Și totuși, după senzaționala veste nici una din aceste urmașe de domnitori și logofeți, beizadele și alte fețe

30 boierești nu făcu gestul, nu avu nici măcar gîndul de a pofti la masă pe chelnărița noastră ca pe o simplă tovarășe lovită crud de soartă. Dimpotrivă, simțeau o voluptate surdă să-i dea mai mult de ocupație, s-o vadă venind cu dexteritate aproximativă, încărcată de tăvile de metal, de tingiri argintate și de

35 tronul de porțelan al crușonului, care în acest local rusesc era de rigoare.

La rîndu-mi, mă amuzam de acest tratament între membrii aceleiași lumi bune, aceleiași mari familii

40 care-și disputa odinioară petecele globului: nici umbră

din solidaritatea celor de jos, uniți într-o dăruire
vechei lumi. Nici măcar compătimire, decât o delicată,
dar plină de rezerve, atenție... Ceva rece și ironic,
ascuns și neîndurător, ca și când ar fi avut în față pe
5 autoarea foarte simpatice a unei grave greșeli, care nu
se putea totuși numai din acest secundar motiv să fie
iertată. Un consens amarnic de milă obiectivă și
distantă, dar atât și nimic mai mult, pentru cel ce se
făcuse culpabil de groaznică vină de a nu-și fi putut
10 păstra locul, chiar în mijlocul unui catastrofal cutre-
mur de pământ.

La drept vorbind, mă bucură această revelație,
ce mă face să-mi amintesc mai cu răspicare o frîntură
de gând pe care nu-mi prea place să-l iau pe șleau la cer-
15 cetat. E vorba de raportul dintre mine și domnul
Georges Radu Șerban, în zăriștea cugetului ascuns
ce nutresc în casa lui, eu, hrănitul cu banii lui, cel ce
m-am făcut renumit cu renumele lui. Pot să alung
acum deci cu mai mult curaj această stupidă idee, care
20 mă supără din când în când ca o muscă, în somnul după-
amiezilor de vară: iată morala acestei societăți! Și,
bucuros peste fire că mai am și această ieșire dintr-o
obsesie, pe care am dăruit-o de atâtea ori, chem pe
baroneasa Kulicova și-i ofer un bacșiș gras, prevestitor
25 al celui ce va primi la urmă. Fiica șambelanului țarului
îl primește fără să roșească și asta mă înveselește și
mai mult: „fiecare pentru el“! îi strig, bătînd pe umăr
pe baroneasă și apoi glăsuiesc baroneselor din jurul
meu, în chip de comandament moral:

30 — Nu roși, cînd gologanul ți se oferă!

Ele încuviințează cu totul, dar redevin reci cînd
propun să invităm pe baroneasă la masă. Întorc capetele
și vorba, iar Lilica îmi răspunde verde că nu-mi găsește
propunerea deloc originală.

35 — Mai e destulă lume în local! mă îndepărtează
de la astfel de toană stupidă Smărăndița, iar toți
„tipii“ lor își vîră nasul în farfurie, ca să rîdă satisfăcuți
de gafa mea.

Totuși, pentru că sunt puțin cam amețit, nu mă
40 opresc să nu ofer un pahar de crușon fierbinte Kulicovei,
primul pahar din castronul repetat și pe care tocmai

îl aduce într-un nor de aburi, ce fac să-i vedem ca prin
străveziul argint al unei ape figurală într-o nimică tristă,
nici măcar cu aer de resemnare, ci fericită de activi-
tatea la care o supunem. Kulicova mă refuză cu un
5 surîs dulce, arătînd spre „mareșalul nobilimii din
Sebastopol“, care tocmai trece în frac, printre mese,
plimbînd pe dinaintea tuturor barba lui enormă de
aramă, acum simplu gaspadin Ivan, patron al acestui
local. Dar fiica șambelanului imperial, afectată de bună-
10 voința mea, surprinzînd zîmbetul stînjinit al celor-
lalți comeseni, își strînge buzele, înalță capul și ne pără-
sește demnă, eroic și — cel puțin cît mai rămîne în
ochii noștri — fără nici o umbră de umilință sau de
șovăire.

15 — Aștia-s oamenii mei! strig atunci înlăuntrul-mi,
întorcîndu-mi privirile spre luciul aspru, oțelit, al
tuturor ochilor de față, o clipă înfricoșată că intrusul
ce sunt le va cocoloși puțin prestanța.

20 „N-aveți nici o grijă!“ par a le spune, liniștindu-i
cu noul aspect al dispoziției mele... și mă gîndesc
acum cu toată siguranța de mine și cu toată limpidi-
tatea sufletească la domnul Georges Radu Șerban,
care în zilele marilor mele succese, după ce mă felicita
rece și corect, se întorcea afabil spre prințul Raoul
25 ori spre Radu, exagerat mai afabil ca de obicei, și se
întreținea cu el ostentativ, ignorîndu-mă complet
la masa mea, între tomurile și dosarele deschise.

Și soarele chipului Albei răsări pe un fond albastru,
perfect senin, în sufletul meu. Destul cu gafele acum!
30 Acum trebuie să revenim iar la verva noastră de la
început, pentru a acoperi stîngăciile de neofit și pentru
a legitima dreptul la mîndria de a mă simți în mijlocul
acestor amici! Trebuie neapărat să se audă de spiritul
meu, de glumele mele, de gîndurile mele, ce nu tre-
35 buiesc niciodată, oricît de serios substrat ar avea, să
îmbrace altă haină decât a hazului ușor cinic, a canca-
nului zglobiu, a hohotului spumos; iluzia aruncării
nepăsătoare a tot ce ai mai scump în tine, ca bucăți
compacte dintr-o avere imensă, într-o seară, la o
40 masă de joc.

Pe dreptunghiul de parchet lăsat liber la mijloc, după ce s-a perindat un cor de cazaci de circumstanță, doi copii de sex contrar, care trag o căzăcească pe vine, și un virtuos al balalaicei, irumpe deodată, roză și
5 aproape goală, înaltă și mlădie ca un lujer în vînt, o femeie cu adevărat frumoasă. Însăși comesenii mei șoptesc: „Olga Petrowna... Olga Petrowna“, și înțeleg atunci că e o dansatoare renumită. Pe urmă, sprintenia mișcărilor, salturile înalte pe care le fac
10 într-o parte și într-alta picioarele perfecte, cîte unul sau amîndouă deodată, zbuciumul acela de hamadriadă lovită de panică, la care concură ca o ființă inteligentă capătul de fașă ce se desprinde din mătasa albă de peste mijloc, toate acestea legitimează cu prisosință șoaptele
15 admirative care circulasă în prealabil. Baroneasa Kulicova ne lămurește că dansul simbolizează deznadejdea sufletului nobil rusesc, lovit de valurile revoluției proletare. Jocul începe astfel în abstract, concretizîndu-se apoi cu încetul, în expresia decadenței
20 femeii de sus în drojdia cumetrelor revoluției, pentru a sucomba apoi într-un suprem elan de revenire și regret.

Cu această explicație mai ales, jocul devine extrem de interesant, iar sfîrșitul monomimei este de un tragem
25 gism remarcabil. Baroneasa Kulicova ne mai informează că Olga Petrowna își joacă însăși povestea ei. Dar pentru că informatoarea devine la rîndu-i patetică, nu mai dăm nici o ascultare povestirii ce ne schițează ademenitor, pentru a o invita să treacă la amănunte.
30 Nu ne îndoim nici unul că subiectele acestea de film, compuse ad-hoc, fac parte din programul întreprinderii, convingere pe care avea să mi-o dezmință peste cîtva timp o vizită cu totul neașteptată în studiul maestrului meu.

35 Dar dacă legenda ne lasă reci, jocul în sine al Olgăi Petrowna a rămas prin arta și grația lui adînc înfipt în sufletele noastre, pe care le-a răvășit ca un spulber sălbatec de iarnă. Ea nu mai joacă demult, dar noi încă păstrăm tăcere admirativă și fetele de la masa
40 noastră privesc cu mai multă simpatie la fiica șambelanului. Pe urmă, însăși Olga Petrowna se ivește,

după ce s-a gătit în cabina ei, și-și ia loc în fundul unei boxe în vederea alei noastre; e primită acolo cu multă deferență și bucurie, ea rîde cu voie bună, dar
5 din cînd în cînd rămîne cu ochii pierduți în norii fumului de țigarete, care urcă spre tavan în tîrcoale leneșe, înconjurînd ca niște zdrențe de nouri strălucitoare globuri de opal. Eu o privesc amuțit de stupoare, căci acum, îmbrăcată, ea îmi pare și mai asemănătoare
10 mîndriei și frumuseței doamnei Alba. Am observat bine mersul identic și acum privirile mi-au rămas la părul șaten, ieșind de sub pălăria de postav negru cu boruri aduse în jos, și la ochii cu neputință de definiți. Lîngă mine, comesenii au prins acum fir nou de vorbă. Asmuțiți de arta rusoaicei, ei plănuiesc să dea,
15 fete și băieți de elită, un mare spectacol, dar numai pentru elita bucureșteană. Vor pune prețuri enorme, ca să nu vie decît *high-life*-ul și cîștigul va fi vărsat la fondul destinat fetelor orfane și sărace. Ideea odată emisă pare să prindă cheag. Aud pentru prima oară de
20 Scumpa Caragea al cărei talent, mi se spune, e uimitor. Întreb în ce constă acest talent și mi se afirmă că e proteic: dansatoare, cîntăreață, artistă. Cei de față n-ar putea să mă lămurească dacă-i vorba de-o descendentă directă a domnitorului Caragea, dar e probabil;
25 și gîndul meu fuge atunci spre domnița Ralu și spre teatrul ei domnesc, cea dintîi manifestare artistică în orașul ciobanului Bucur.

Spectacolul va consta dintr-o revistă al cărei text
30 îl va scrie Barbu Crăsnaru, amicul Smărîndiței, iar muzica un cronicar monden de la „La grande Roumanie“, cu vechi renume în specialitate. Sunt întrebat dacă mă aflu dispus să dau vreun concurs oarecare. Din nefericire nu cînt din nimic și nu mi-am observat
35 vreun talent dramatic. Le pun la dispoziție deci numai sufletul și bunăvoința mea, evident, luminat brusc de speranța surdă, dar robustă și de un îndărătnic optimism, că voi putea în sfîrșit vedea odată, o seară
40 întreagă, într-o ținută mai vaporosă, într-un aspect mai apropiat de intimitatea ei, pe doamna Alba și voi face tot ce-mi va sta în putință să vorbesc cu dînsa, după reprezentație, pentru că statul major din juru-mi

a decis cu unanimitate de voturi spectacolul proiectat să se termine printr-un bal cu figuri vivante și ingenioase surprize.

5 Îmboldit de această perspectivă mai ales, m-am schimbat cu desăvîrșire și sunt uluit eu însumi de succesul meu. Mă închipui de-acum în fața doamnei Alba și rostesc galanterii subtile, compun picanterii rafinate, care impresionează societatea feminină și fac să răsune, prin contrast, ca lătrături de lup, bătă-

10 rane, deși cu destulă sare, apropourile deochete ale tovarășilor de masă masculini. Nivelul conversațiilor aburite de spiritul fierț coboară neconținut, dar eu știu să mă mențin la suprafață. Acum Smărăndița își ia libertatea să înjure bărbătește pe amicul ei, pronunțînd grațios cu „r”-ul ei incomplet cele mai autentice expresii surugești. Lilica, încurajată, se preface stîngaci că încearcă s-o imite, dovedind mai degrabă un vechi exercițiu, cu îndrăzneala căruia vrea să ne familiarizeze pentru viitor. E o măreție să auzi aceste

20 buze delicate și fine, încrustări de pumnal pe catifeaua dulce a tenului, întrecîndu-se să cîrpească istorioare rușinoase, fără nici un ocol, pronunțînd cuvintele oprite cu o savoare specială, un ceas numai sau două, după ce strîmbaseră din nas că invitasem pe baroneasa Kulicova la masă.

25 Eu însă m-am preschimbat în cavalier cu perucă pudrată și proclam pe Voicuța, care-mi arată o severă răceală de cînd cu Kulicova, marchiză de Lamballe, tratînd-o prețios, cu afectate complimente înflorite

30 în stil *hôtel de Rambouillet*. Gimnastica asta mă amuză nespus și uneori izbutesc să săvîrșesc volte interesante, pe care le regret că răsună în gol; și-mi place să-mi închipui pe Alba în locul Voicuței, făcînd pe supărata și respingîndu-mi rînd pe rînd madrigalele, pentru a

35 zîmbi în cele din urmă, cîștigată de perfecțiunea la care chipul ei — acum vai! doar închipuirea ei — mă face să ajung. Și iată, fermecată, în locul ei, Voicuța mă iartă și mă aplaudă și mă ceartă în surdină... că nu mai mă gîndesc la dosarul senzațional de care i-am vorbit. Biata mititică, ea pune puțin mister în această

40 dojană, pe care o aud numai eu, trăgînd astfel o linie de

despărțire între seriozitatea legăturii noastre și *collage*-urile de suprafață ale celorlalte perechi.

Însă îmbătat de închipuirea Albei, eu mă întrec pe mine însumi și nu se poate, eu, îngăduitul, parvenitul, să nu schimb aerul scăzut al vorbelor, să nu-l primenesc pînă la cuviința expresiilor mele, întîi pe al băieților și abia pe urmă pe al Smărăndiței și al Lilicăi. Și regret iarăși orice spirit cu totul rar care-mi scapă, și care s-ar fi potrivit de minune cu prezența ei, dar care deocamdată îmbujorează numai pe Voicuța. Fetele mă privesc acum cu lumină mare de simpatie, iar pe sub sprîncenele scoborîte ale Lilicăi ghicesc că ceasul meu a sunat din nou. Izbînda mi-e

10 încununată, acum, cînd mesele celelalte sunt deșarte, și numai din cîteva boxe vecine și invizibile mai vine zgomot vesel, cînd deci nu mai amenință nici un risc dimprejur, de gestul neașteptat și îndelung aplaudat al Marioarei Dracopol, cea mai înfumurată fată din bandă, de a invita pe Kulicova să ia loc între noi.

20 Orice s-ar zice, cîștigasem o bătălie, și asta era de strașnic augur pentru ascunsele mele străduinți; o primă și solidă scontare pentru victoria finală. Mă simt cîteva clipe stăpîn peste toți acești stăpîni ai vieții pămîntești; pînă și doamna Kulicova ciocnește cu mine în semn de recunoștință. Asta de bună seamă, însă, fără a asculta o iotă din sporovăiala duioasă și complicată, ce se simte obligată s-o facă acum asupra trecutului său. Sunt beat de biruință, așa după cum cei din jurul meu sunt beți de vin și de crușon. Și plecăm

30 într-o zarvă nemaipomenită în orașul cu colțurile și fundul străzilor încă scăldate de restul întunecimilor, dar cu acoperișurile și cu largile frontoane ale edificiilor masive incendiate simbolic de întîile reflexe ale aurorei.

35 Raoul, cu care mă întîlnesc a doua zi la birou, îmi comunică lucruri uimitoare: a fost vorba despre mine la masa domnului Georges Radu Șerban! Sumbra casă a maestrului, deduc din împărtășirile lui Raoul, trece printr-o perioadă de armistițiu. Domnul Georges

40 Radu Șerban e mai comunicativ acum și chiar el a adus

vorba de mine. Pare satisfăcut în chip deosebit de ajutorul ce i-l dau și-mi prezice un viitor din cele mai strășnice.

5 — Ți-am spus eu? Ți-am spus eu? Nu mă îndoiam de asta! îl întregește acum în fața mea Raoul, muștrîndu-mă amical că nu-mi cunosc bine puterile, pe care el, cu mirosul lui, împrumutat de la... Nuși, l-a recunoscut de la început.

10 Aș vrea să-l întreb atît numai: „Dar ea a zis ceva? și-a dat vreo părere” — însă pînă la urmă nu izbutesc să-mi însușesc acest curaj.

15 Raoul, după ce dă raită cu vorba după felul lui și prin alte domenii, se întoarce iarăși la ce mă sugrumă de emoție, și cuvintele lui răsună rînd pe rînd în urechi, cutremurătoare ca un verdict pronunțat răspicat și în cadență:

20 — A... vorbea foarte convins *cumnatul* meu... Pînă și *varhă-mea*, înțelegi, care nu dă atenție la astfel de... vreau să spun care e complect absentă, cînd se vorbește de lucruri care n-o privesc direct, a ascultat și părea cu destul interes... Cît privește de mătușă-mea, ea s-a interesat de-a dreptul, nici nu știi cît de entuziasmată de dumneata e această femeie...

25 Nu, n-am înnebunit de-a binelea. Îmi pipăi mîinile și observ că sunt încă sensibil; iar prințul Raoul e în fața mea și mi-a vorbit în cea mai perfectă românească. El privește într-un colț cu ochii lui mici, tătarești și lucioși, pe care îi asmute să vadă mai bine, cu clipiri repezi din pleoapele mai vinete decît restul
30 figurei rase cu îngrijire. Își mîngîie apoi cîinele, care și mie mi-a devenit din nou nespun de simpatic, și mă fericește deodată, iarăși fără introducere, după ce-mi povestise de-o proaspătă dovadă de inteligență a lui Nuși și despre apropiata cădere a guvernului:

35 — A, nu, ascultă, adevăratul succes pentru dumneata, se aude vocea lui joasă cu dese ridicări pițigăiate, cu rh-ul lui iremediabil și cu accentul pur franțuzesc pe vorbele valahe — *e că ea a ascultat*... Aha, eu o cunosc bine pe Alba... trebuie că în vorbele bărbatu-
40 său a fost ceva anume care a impresionat-o... dar ce? dhracu știe... asta m-am răzgîndit mult și încă

nu văd... Convingerea cu care vorbea Georges? Și asta e prea puțin...

5 Ciulisem urechile ca un prepelicar la vînat și-mi ascuțeam de zor mintea să pricep și eu. Simțeam totuși că serviciul imens pe care mi-l făcuse maestrul mă neliniștea, mă indispuinea în momente care alternau cu chiuiturile mute de fericire din sufletul meu. Întoarcerea asta subită a lui mă încurca oarecum...
10 Și-mi repetam neconținut în mine: „E prea tîrziu, e prea tîrziu... Ce mai pot face? cum mai pot să dau înapoi cînd ea e atît de albă, atît de mîndră, atît de elegantă, atît de frumoasă. Și-apoi ea m-a adus aici, în casa asta... ea m-a făcut s-ajung la elogiile tardive, extrem de tardive, ale domnului Georges Radu Șerban!...”

15 Prințul Raoul și-a ridicat circumflexele sprîncenelor, descoperind fundul roz al pleoapelor, parcă lipite cu ceară.

20 — Eu cred — continuă el muncit de obsesia acestei nedumeriri, căreia tocmai el, psihologul emerit, cum mi se prezentase într-un moment de confesiune mai intimă, nu-i găsea dezlegarea — eu cred că în glasul lui Georges răsuna prea multă sinceritate, prea multă încuviințare... cum să spun... prea multă recunoaștere, la care cu greu se resemnase... a meritelor
25 dumitale... o înclinare ca înaintea unui om de care în cele din urmă trebuie să ții seama... Ah, asta e... am găsit! izbucni el fericit, în rîsul bizar și sacadat: Hă, hă, hă, hă...

30 Mă uitam înciudat la prințul Raoul. Eram beat de bucurie desigur, dar nu izbuteam să ajung la rîndu-mi la înțelegerea acestei simple nedumeriri: pentru ce îmi spunea el toate acestea? Pentru ce descoperea astfel dinaintea ochilor mei pe d. Georges Radu Șerban, care-l stipendia din inutilă generozitate? Și de ce aducea,
35 fără nici o strîmtorare, fără nici o retenție sufletească ori mentală, imaginea principial inaccesibilă a doamnei Alba, dinaintea unor ochi profani de fiu anonim al poporului?

40 După ce mă înștiință că a descoperit o ocazie, pe care va face tot posibilul să n-o scape, un cîine tot din

rasa lui Nuși, dar cu un *pedigree* incomparabil superior, prințul Raoul mă scoase de la sine, cu sporovioala lui necurmată, din profunda-mi nepricepere:

— E... uite... Georges e, netăgăduit, un nobil...

5 un descendent voievodal... asupra punctului ăstuia nu mai rămîne nici o îndoială... Neamul lui, care nu e Basarab, în sfîrșit, legătura cu Basarabii n-o poate face într-un chip din cele mai clare... (aci prințul plescăi după obiceiul lui)... lipsesc cîteva... *quelques*
10 *chainons*, înțelegi, cîteva legături... noduri... verigi... a... da... Originile Radu Șerbanilor nu par a trece dincolo de trei secole și jumătate... (îl priveam uimit pentru că eu credeam tocmai contrariul, dar ce mă mai priveau acum toate astea?) Ș-apoi chiar așa fiind,
15 n-are nici o importanță... urmaș de domni pămînteni... foarte respectabili... viteji... aventuroși... mă înclin adînc în fața lor, da, da... nu vorbesc dintr-un punct de vedere al valorii istorice... da, da... Însă care au rămas, ca persoane, ca oameni, vorbesc,
20 *avec les tares de leur race*... cum să spun, cu teama aceea de ziua de mîine, cu spiritul neisprăvitului, al grijei pentru ce va mai fi... E... he... he... *un vrai aristocrate, mon cher, s'en fout pas mal de tout ce que arrivera*... e he... eu sunt un fanariot... ha, ha, eu am rămas întreg, cum m-a lăsat rasa mea, cahre-și arhe obîrșia, *mon cher*, în gineceurile porfirogeneților...

Și Raoul își scutura în aer pentru a mă convinge mai bine antebrațele și degetele rășchirate.

30 — ...ah, pe mine ziua de mîine nu mă interesează decît dacă-mi oferă noutatea unui *match* senzațional, a sosirii unui artist cu renume, a ascultării unei conferințe, *d'un vrai homme de lettres et savant, ou peut-être politique, enfin un grand homme* și mai mult decît
35 toate, ți-o spun eu, care sunt profund scîrbit de oameni: o expoziție canină... Și cînd va sosi ziua în care voi băga de seamă că nu mai am *pas même un sou, c'est alors que je me ressouviendrais que ce jour là, il faut chercher quelque chose à manger*...

40 ...Dar — se indignă el făcînd să-i scînteie ochii tătarești și devenind livid de mînie — să mă gîndesc

eu că trebuie să strîng pentru a avea altă dată, că trebuie să fac ceva, *qu'il faut que je travaille*, cînd nu mă obligă nimic... o, acest spirit de *marchand de vin et des céréales* eu nu-l voi avea niciodată... și nici unul
5 din neamul meu... Te asigur că voi ști ce să fac în ziua aceea, da, da, da... Georges... — scoborî apoi tonul după ce rămăsese cîtva tăcut, probabil pentru a-și reproduce mental ce va avea de făcut în ziua
10 aceea — Georges e altfel construit, el s-a lansat în avocatură, deși averea lui nu se înjumătățise și putea trăi încă princiar... e... dacă nu chiar ca înainte de război... *mais en tout cas*, cît se poate de... e... e... nobil potrivit hrhangului seu...

Cu toate că logosul prințului Raoul îmi contrazicea
15 radical ideile pe care mi le făcusem și despre strămoșii săi, despre care și cel mai umil școlar român e informat că luau voievodatele în arendă, le jecmăneau după toate regulile unei conștiințioase spoliații și le abandonau la timp nimerit, cîteva clipe înainte de
20 sosirea funcționarului turcesc, însărcinat cu ridicarea vieții aceuia ce se întrecuse cu măsura și a comorilor acumulate, totuși îl ascultam cu simpatie și eram dispus să-i acord orice aprobare.

— El spune, continuă prințul Raoul, vorbind de
25 maestru — el spune *qu'il faut tra*... că adică am ajuns, noi, aristocrația de sînge... *n'est-ce pas*... am ajuns la acel *coin de l'histoire* cînd trebuie să ne amestecăm în vîlmășagul social, și pentru că nu se mai poate
30 *lutter avec l'épée*, în schimb trebuie să ne menținem cu oricare dintre mijloacele moderne de luptă: politica, avocatura, medicina, diplomația... El are dreptate evident în ce privește aceasta din urmă și *la politique*... De asemeni dacă simți talentul de scriitor ori spirit de savant, *écrire des romans ou avoir son laboratoire*,
35 asta se înțelege de la sine... Admit, evident, și de ce zic admit, că și asta se înțelege de la sine... dacă ai avere să-ți îngrijești moșiile... (din cînd în cînd în vorbirea prințului Raoul *i* și *ă* se prefăceau în *a*, *e* și *i*) se joci la bursă... se-ți ai grajd de cai... se
40 concuri la premiile aviatice... *enfin*, înțeleg dacă ai

talent de bază să faci avocatură e... ca dînsul... deși
găsesc că face prea mult exces, că-l preocupă prea mult
cîștigul, pe el, care are atîta avere, cînd ar trebui să
coboare acolo numai dus de amorul artei, pentru o
5 mare afacere, pentru *cette grande idée, cette admirable
et, d'après moi, véritablement noble préoccupation de
sauver la grande propriété, qui lui a servi de prétexte,
pour endosser la robe d'avocat... ça je le comprends, je
l'approuve, et je l'ai félicité si souvent...*

10 ...Dar trebuie să recunoaștem că el și-a depășit
linia de activitate... el a luat în serios *le métier*, ceea ce
se cheamă meseria de... de... de avocat...

De data asta privesc consternat la prințul Raoul,
dar sunt hotărît să-l ascult pînă la capăt și să nu-l
15 contrazic, fie chiar la orice concluzie ar ajunge. Drace,
dacă descendentul lui Radu Șerban Voievod nu și-ar
fi preschimbat distracția în meserie și n-ar mai fi fost
și aglomerat cu lucrări pe deasupra, ar mai fi avut el
nevoie de un secretar *muncitor*, aș mai călca eu zilnic
20 sub acoperișul doamnei Alba și aș mai fi avut plăcerea
să ascult divagațiile acestui „*charmant*” prinț Raoul!?
Noroc că maestrul e descendent de domni pămînteni,
și acum înțeleg mai bine de ce a avut el nevoie drept
ajutor de un băiat care nu descinde din gineceurile
25 porfirogeneșilor, nici măcar din iatacurile voievođite-
lor și boierîțelor autohtone. Și binecuvîntez această
țară a neamului lui Radu Șerban-Vodă, pe care inter-
locutorul meu, azi cu multă poftă de vorbă, o com-
bate atît de convins...

30 — Dar, *enfin*, concede și de data asta prințul
Raoul... cu talentul lui de vorbitor și avînd pasiunea
pe care o are, admit și această îndeletnicire, care-l
ține aci și care împiedecă pe vara mea să-și împartă
anul între Nisa, Saint-Moritz, Biarritz, Juan-les-Pins
35 (hm, hm, atenție mare, aci, Mihai Aspru!) și mai
știu eu, Paris, *Londres*, Monte-Carlo, *ou dans je ne
sais pas quel transatlantique...* dar unul ca mine,
care n-am, *mon cher...* e n-am... e n-am, e, recu-
nosc eu singur, acest talent al lui... e, nu mă poți
40 sili se... se... se... se... mă port cu servieta de ici
pînă colo (din reticența lui eu recunoscui că a evitat

pentru mine expresia: „să duc servieta cuiva”) aștep-
tînd norocul vreunui client... (Prințul Raoul scăpa
din vedere că tocmai grație maestrului ar fi fost scu-
tit de neplăcerea pe care o evocă) o, această oroare
5 n-aș fi suportat-o pentru nimic în lume... *Eh bien*,
decît asta mai bine să știu că plesnesc... O, ho, *ce
jour-là* eu voi ști ce voi face...

Din confesiunea neașteptată a prințului Raoul am
înțeles că opinia maestrului privitoare la rolul nobi-
limii, cu prilejul noii cotituri a istoriei, ar fi putut să
10 fie și un îndemn deghizat pentru dînsul personal la
muncă serioasă. Asta e o părere a mea cu totul și cu
totul burgheză; și mai aveam o nedumerire față de
tot ce-mi spusese prințul Raoul, evident, de ordin
15 tot așa de burghez ca și prima, dacă nu de-a dreptul
grobian. Dar orcum va fi fost să fie, ceea ce mă sur-
prinse și chiar îmi fură un zîmbet cu totul invizibil în
fața sa, fu că prințul Raoul veni singur să-mi spulbere
această nedumerire, chiar fără să i-o fi comunicat în
20 nici un fel, afară numai dacă telepatia nu e într-adevăr
un fenomen real și automat. Mai mult chiar, îmi mărtu-
rиси că m-a căutat și pe la Palat, ceea ce mă întări
în bănuiala că nevoia de a o elucida cît mai repede chi-
nuise destul de amarnic pe bunul meu amic. Era, nici
25 mai mult, nici mai puțin, vorba despre stipendia pe
care mîinile lui princiare o încasau lunar din caseta
domnului Georges Radu Șerban. Bineînțeles că prințul
Raoul nu-mi mărturиси că m-a căutat la Palat anume
pentru asta. Era doar o simplă deducere a mea; însă,
30 acum, reîntîlnindu-ne ca de obicei în sala de consul-
tații a maestrului, și tot ca ieri, în lipsa lui, după largi
ocoluri și întrebări cu totul streine de subiect, prințul
Raoul abordă „întîmplător” tema din ajun, tocmai
pentru a aduce vorba de ceea ce m-ar fi putut nedumeri
35 pe mine. Fu desigur o destăinuire fugară, cu totul în
treacăt, aș putea spune o simplă informație: nu era
nici dar și nici îndemnizație suma cu care era trecut în
bugetul lunar al maestrului, ci pur și simplu un fel de
acont (cel puțin așa l-am definit tot eu cu burhezeas-

ca-mi construcție mentală) periodic asupra unor afaceri pe care le-au pus amândoi la cale.

— A, e o afacere cu totul originală, mă mai împărtași prințul Raoul. Ai să vezi și dumneata atunci ce rol pot juca... da, da... cîinii de rasă în situația unui om. E... e... e... văd că nu-ți scapă nici un zîmbet dumitale și nu pot ceti *si vous souriez intérieurement*; mais orcît au rîde unii și alții, asta nu mă va abate din drumul meu. Totdeauna au fost luați în rîs cei prea nestrămutați în ideile lor...

Trebuie să mărturisesc că mă sileam zadarnic să pot vedea pe d. Georges Radu Șerban, cu privirea lui de oțel și cu zîmbetul tăios deasupra bărbii voievodale și severe, făcînd afaceri cu cîinii de rasă. Oricît prințul Raoul îmi înșira acum prețurile cu care posesorii unor *pedigree*-uri seculare sunt solicitați la expozițiile internaționale.

— Unii au făcut avere cu caii de curse, domnul meu, chiar într-o țară ca a noastră... unde preocupările originale sunt articole de satiră... eu însă, care cunosc bine străinătatea, știu ce va să zică interesul pe care-l pot avea zeci și sute de mii de oameni și pentru alte animale. În străinătate nu e om mai subțire, care să nu aibe cîinele său favorit. La noi vezi ici-colea, doar cîte o femeie... E un început bun, dar eu voi desăvîrși răspîndirea acestui obicei civilizat și boieresc... Vom mai vorbi noi despre acest lucru... după ce îmi voi negocia primele mostre, pe care plănuiesc să le desfac pe piața londoneză... Pe urmă încep cu expozițiile în România.

Aici prințul Raoul intră într-o largă considerație, dealtfel foarte judicioasă și plină de bun simț, asupra rasei cîinilor pur românești și a ameliorărilor ce le-ar putea suferi pentru a se obține o rasă demnă de a participa la expozițiile străine și mai ales a purta un nume care să ne onoreze și pe noi ca popor.

Încetul cu încetul proiectele prințului Raoul primeau proporții uimitoare, așa că fără să mai fi adus cît de puțin vorba de stipendia sa lunară, eu și începusem să cred în seriozitatea motivului ei.

Dar din confesiunea lui, în afară de ceea ce-l privea pe dînsul, reținui dorința înlănțuită a Albei de a cutreiera metropolele străine și localitățile balneare și sportive cu mondial renume. Motivele acelei perpetue neînțelegeri, cu puține și trecătoare punți de împăcare între cei doi soți, îmi apăreau astfel din ce în ce mai lămurite. Visul ei rămăsese încă la mărimile și strălucirile pe care le dorise frumusețea ei, pe care o captase însă și o ținea în cușcă gelozia rece, și cu reflex de ochi oțeliți, a domnului Georges Radu Șerban. Închipuiți-vă pe marele Alexandru, prins copilandru de-un șef de nomazi din deșert, cu piciorul legat de butuc într-un cort de purpură, ridicînd doar în deșertăciunea visului imensul său imperiu.

Așadar doamna Alba, ascunsul meu ideal, are însăși un ideal ascuns: o simt astfel incomensurabil mai depărtată de mine, și biata mea năzuință de a-i reface avutul și a-i reda libertatea îmi apare acum curmîndu-se într-o victorie sumbră pentru mine, funebră. Îmi va răsplăti totul cu un zîmbet, drace, poate cu un onorariu din cele mai grase. Îmi va zice poate și „maestre” sau cine știe, îmi va promite că mă va recomanda și la alte rude sau prieteni. Înnebunesc gîndindu-mă că tot visul meu se prăbușește atît de sinistru, sub cel dintîi avînt al visului ei, care prin mine își va putea lua zborul.

Și totuși, e atît de frumoasă doamna Alba; am văzut-o iarăși traversînd scuarul mic din fața casei. E atîta distincție în mersul ei, că nobilele mele amicitii, de care m-am legat pentru dînsa, îmi apar atît de meschine, cu înjurăturile lor bărbătești, cu degajarea aceea băiețească și nepăsătoare, cu pedanteria ascunsă mai mult sau mai puțin după o perdea de naturalețe afectată, de sinceritate calculată. Cum pot să-mi închipui că voi obține ceva prin ele? Cum pot să le închipui destăinuindu-și chiulhanurile dinaintea doamnei Alba, care le-ar îngheța cu privirea ei superbă?

Grefierul m-a întrebat astăzi dacă-mi mai trebuie dosarul pe care l-a scos din funduri de pivniță sau de pod pentru mine. „Evident, evident că-mi mai trebuie!” m-am grăbit să-i răspund, deși întrebarea lui

mi-a răscolit și mai adînc amărăciunea și lipsa de curaj în care mă găsesc.

— Fără îndoială! i-am repetat totuși și i-am explicat că afaceri multiple și grele m-au ținut departe de studierea lui. Dar l-am asigurat că în curînd mă voi întoarce la dînsul și i-am dat și date pe care el le-a primit desigur cu ridicare din umeri. Parcă-l privesc ceva pe dînsul motivele, pe care le schimb mereu, și asupra cărora insist prosteste, ce m-au ținut departe de răsfoirea lui? Mă privește în ciudat domnul gre-fier că-i dau atîtea explicații, de parcă m-aș dez-vinovăți de ceva rău, și eu însumi îmi par mie foarte ciudat și stîngaci în scuzele pe care mi le fac desigur mie însumi, cu glas tare și muștrător, astfel că mă grăbesc să plec, salutîndu-l cu o afabilitate ce-l uimește și mai vîrtos.

Umblu acum pe străzi cît mai departe de casa mea, unde trebuie să fi sunat în zadar Voicuța. Trebuie să fi ieșit îngrijitoarea etajului și să-i fi spus că nu m-am reîntors, spre marea ei uimire și dezolare, doar i-am dat ceas de întîlnire. De aceea sunt hotărît să mă abat cît mai departe de ea, de casa mea, de tot ce-ar putea să-mi iese în cale și să mă oprească din drum; umblu dezmetic; ca un cîine rătăcit, căutînd parcă un răspuns la o întrebare pe care nici măcar nu izbu-tesc să mi-o formulez.

Ce mai aștept? De ce nu mă întorc la dosarul Ypsilanților, am tot timpul în după-amiaza asta, cînd nici un proces nu mă cheamă, să mă dedic întreg răsco-lirei mormanilor de uitare sub care a fost lăsată volu-minoasa hîrtoagă? Să sap subterane și să arunc lu-mina biruitoare a felinarului meu necruțător pe pereții mucezi ai misterului în care a fost îngropat. Ce mai întîrzii? Haideți, haidem la Palat...

Și cu toate astea, mi-e cu neputință să-mi îndrumez pașii într-acolo. Frumusețea doamnei Alba mă împinge într-adevăr spre misteriosul dosar și tot ea îmi taie calea și mă respinge, îngrozindu-mă cu rîsul ei sonor, clopot de argint, care sună înfricoșător de clar și de dulce sub bolți adînci de biserici voievodale. Norocul ei nu poate fi decît nenorocul meu; suntem amîndoi

la polii opuși ai aceleiaș ax, care ne separă diametral, oricum s-ar învîrți.

Și mai e ceva mai teribil decît atît, mai teribil și mai crunt decît orișice pe lume, pentru mine... asta mă gonește și mai zăbatec pe străzile îndepărtate, tot mai îndepărtate, și asta m-a gonit și pînă acuma, văd bine și trebuie s-o spun: teama, groaza, spaima de moarte, care mă face să tresar noaptea din somn, în-fierbîntat de călduri și sudoare, ce se răcește lipicioasă, că dosarul nu va cuprinde nimic deosebit, nici un secret teribil, nimic, nici măcar o porțiță neumblată, nici o fereastră care să se poată deschide cu eforturi chiar și supraomenești, larg, spre frumusețea idealului meu...

Cînd, deodată, de necrezut!... Omul ciudat, pe care n-aș mai fi nădăjduit să-l mai recunosc și pe care-l văd și recunosc destul de bine, de la prima arun-care a ochilor, cu toată buimăceala mea. Este el, în-tr-adevăr, omul din uitata grădină publică, din noapte și din necunoscut. El vine în sens opus mersului meu, traversînd podul acesta pustiu al Dîmboviței și tra-versînd viața mea, ce-mi apărui astăzi rînjind atît de pustiu. Și se ivi astfel cu dubicasa lui prestanță de aristocrat, așa cum apar unele mărunte circumstanțe, unele lucruri de nimic, să dezlege, ca o nimica toată, grele, irezolvabile probleme seculare. Nu știu de ce îmi vine să-l salut, să mă reped la dînsul, să-l îmbră-țișez... însă îl las să treacă, solemn și grav, pentru că într-adevăr este nespus de solemn și grav, deși hai-nele-i negre, cam închise pentru un nobil, la o oră încă devreme, ca asta, arată limpede, în transparența crudă a zilei mohorîte, semnele periei des întrebui-nate. Am lăsat să înainteze cît trebuie și apoi mă întorc îndată în loc și o iau lin și ușor după dînsul. Mă simt grozav de ușor, ca și cînd cu adevărat aș fi dezlegat cea mai penibilă întrebare, pînă acum fără răspuns, a vieții mele.

Omul acesta nu-mi poate fi decît dușman, cel mai aprig dușman, mai rău poate pentru mine decît însuși protectorul meu, domnul Georges Radu Șerban. Și totuși nu știu de ce nu pot să-l urăsc, mai mult,

mi-e silă că acest mers dîrz, care nu mă poate înșela
că nu aparține unui... cvincoagenar, se îndreaptă sau
se îndepărtează, s-a îndreptat spre și s-a îndepărtat
de la întâlniri cu Alba, că strălucitoarea ei eleganță
5 s-a lăsat strînsă de aceste haine periate cu grijă și
negre la ora patru și jumătate după-amiază, că mîinile
acelea cam lungi, cărora le atribui firesc un început
de scorojală, au putut strînge mijlocul nud al Albei,
10 viziune mistică, aducătoare de moarte imprudentului
muritor de rînd, căruia i s-ar dezvălui întîmplător.
Și-l urmăresc cu tot dezgustul ce-l pot acumula în
mine pe acest om, care parcă mă trage după sine, cu
puterea unui odgon de fier ce mi l-a petrecut pe după
șale. Ghicesc instinctiv că de drumul lui îmi depinde
15 acum fericirea și scopul vieții, pe care n-o înțeleg
cîtuși de puțin fără acea care tronează de ani asupra
tuturor visurilor mele de noapte și de zi. Și cum mă
poate atrage acest individ sumbru și cu mers țeapăn
spre locul unde stă ascunsă, ferită de ochii lumii,
20 zîna fermecată?... Înțeleg, deodată, străfulgerat
iarăși de o veche idee, pe care am alungat-o răpus de
groază și rușine... Cu lăcomia unui hamal din port
sau cu lubricitatea unui bețivan de la hale, rotunjesc
acum acest gînd în cap și-l pipăi ca pe-un sold de
25 femeie. Și văd, răscolit de ură și injectat de sînge în
cuget, o înaltă și maiestuasă apariție, înfășurată în
alb și ușoare văluri, închizînd după sine, fericită, o
ușă discretă. Iar pasul meu neșovăitor lovește greu
și nervos asfaltul, ca o bătaie a destinului în poarta
30 vieții. Încrucîșez nobila și grăbita înaintare chiar
lîngă ușa păcatului, și ochii mei străpung figura, cris-
pată de uluire și moarte, ca ascuțișuri de neiertătoare
lăncii. Și apoi, desigur, zîmbetul de recunoaștere și
înțelegere și un salut larg, larg, care spune și făgăduiește
35 multe și... há, há, há, ca să rîdem ca prințul Raoul...
cere asemenea ceva...

Sunt electrizat de magica perspectivă, dar mă
trezesc muiat de sudoare, ca de ceva imund, fetid.
Unde-i dosarul Ypsilanților, unde-i avîntata pledoarie
40 și mărețul gest al liberării neașteptate, pe care-l aduc,
nobil și generos cavalier din vremi imemoriale, acum,

în plina larmă de clacsoane, avertisment de tramvaie,
explozii de camere cauciucate, duduie de păsări me-
canice în aer? — îl aduc frumosoasei închise sub șapte sute
de zăvoare și lăcate grele, în turnul imens și poso-
5 morît, în sumbrul castel înălțat din enorme și sure
pietroaie? Îl aduc *Donnei* Alba, care are oricînd ieșire
liberă din casa cu sumbra fațadă, care poate să aibă
și *rendez-vous-uri* de cel mai straniu și mai îndoielnic
gust, dar care rămîne totuși fieruită aici, în cetatea
10 posomorită a iluziilor stinse, a avînturilor oprite sub
grea osîndă, a aripilor tăiate din rădăcini... Și liberta-
tea neașteptată țîșnește deodată din stîncă neștiută,
izbită de spada mea... há, há, há, há... a acestui
biet don Quichotte, care visează cai verzi pe păreți,
15 ziua în amiaza mare — și, uite, dacă nu făceam un
salt înapoi la timp, era să mă calce tramvaiul... don
Quichotte din Zăreni...

Mă podidește rîsul și lumea se uită la mine uimită...
Însă merg înainte, în ritmul secolului meu, după
20 acest individ, care mă atrage spre o foarte modernă
și ignobilă ispravă. Oricum, e mai precisă și mai sigură
de rezultat. Și iată, acum se ridică dinaintea *block-house*-ul
cunoscut. Parcă, deși încă enorm, nu-i așa de vast
ca pînă acum și are contururi ferme, linii dure; mi se
25 pare mai real, așa cum mi-a apărut și donna Alba,
cînd am băgat de seamă că e șatenă și cînd am băgat
de seamă mai ales că e o femeie în carne și-n oase, o
femeiușcă nostimă, cu fasoane princiare și mofturi
multe, dar care prinsă la aman va ști să nu reziste...
30 Pe cînd, dacă vrei să faci pe don Quichotte cu ea...
he, he... băiatule naiv de pe apa Cerneli... don Qui-
chotte de pe Cerna...

Necunoscutul trece pe lîngă marele portal central
al clădirii și se îndreaptă, cu pas sigur, spre aripa mai
35 mică din strada laterală, cu intrare modestă. Cînd am
ajuns la colț, el și dispăruse, și m-am oprit apoi în
dreptul micii intrări prin care putuse să dispară. Era
o ușă de serviciu, nu mai încăpea nici o îndoială,
acum, la lumina zilei. Ba chiar fusese lăsată între-
40 deschisă și se agita încă în balamale pe urma celui
care o repezise în urmă-i, indiferent, ca pe orice ușă

comună. În dosu-i se vedea urcînd în spirală o scară de piatră, îngustă și murdară. Avusei un moment de teamă și stupeoare: individul nu putea fi decît un simplu intermediar, de care se servea din cînd în cînd doamna Alba; era cu neputință de închipuit ca ea să-și dea altfel de întîlniri cu un om cu haine lustruite și care urcă pe-o scară ca aceasta. Și o bucurie surdă mă copleși, în cinstea nobleței și frumuseței doanei Alba; el, acela, adversarul adevărat, dușmanul invizibil, pe care și începusem să-l urăsc de moarte, fără a cunoaște nimic din persoana lui, nu putea fi decît altfel. Poate tînăr, desigur elegant, poate frumos, bogat, desigur nobil. Cu fiecare nouă calitate pe care i-o adăugam în plus, simțeam că-l urăsc și mai mult, și în același timp cu atît mai mult mă simțeam mai mîndru de el și de ea.

O domnișoară vopsită zdravăn trecu pe lîngă mine și mă atinse în treacăt; lărgind întredeschizătura ușei, aruncă o privire în urmă-i, examinîndu-mă curios și apoi schițînd o licărire chemătoare din ochii exagerat de înnegriți. În urmă începu să urce încet, lăsînd pulpele strînse în ciorapi deschiși și lucii să întîrzie pe fiecare treaptă spre a desăvîrși chemarea. „Aici locuiesc așadar și cocote!” îmi străbătu atunci prin gînd, și ideea „intermediarului” se înrădăcină acum temeinic în mintea mea. Mă așezai în întredeschizătura ușei și ascultai zgomotul pantofilor pe treptele de piatră. Tocurile înalte băteau din ce în ce mai rar în susul scării; apoi încetară. A ajuns la etajul ei domnișoara prea vopsită sau așteaptă; mă așteaptă? Probabil că asta era; căci după cîteva minute de zadarnică zăbavă, zgomotul sușului reîncepu să-mi vină: întîi tot așa de rar, apoi grăbit, foarte grăbit, cu modificări de tact la cotiturile etajelor.

Cînd nu mai auzii nimic, pornii la rîndu-mi pe lungă scară. La toate caturile, ușile care dau încoace erau de lemn plin, închise și soioase: uși care răzbăteau în scara de serviciu. Abia sus de tot, la capătul scării, dădui de-un spațiu larg: era mansarda, care de bună seamă că mai avea altă comunicație cu restul etajelor. Și-mi amintii de prima noapte, cînd prințul misterios

dispăruse pe această scară, iar eu mă postasem la colțul de *vis-à-vis*, să văd la ce etaj izbucnește lumină; îmi amintii bine, numai la mansardă se aprinsese atunci o fereastră. Nu mai încăpea nici o îndoială că omul meu locuia aci sus și nu se abătuse prin nici una din intrările de serviciu. O luai deci de-a lungul coridorului întunecat și dispus în unghi drept și privii la toate ușile. Prin două luminoase portocalii sau prea murdare, răzbătea chiorîș o lumină searbădă, umbrită pînă la obscuritate în unele locuri. Abia puteam descifra pe cărțile de vizită. Mitzi Szeckelly (asta se vedea bine, pentru că era în dreptul intrării). Apoi: Clara Co... cos... amb... ambeanu... Cosambeanu, Clara Cosâmbeanu... Mari... ette... Be... culescu... artistă, Matilde Sola... Constanța... Bă... Bă... beanu... studentă, Yvonne Bo... Ro... bin... În sfîrșit un bărbat: Sașa Menserossi, pictor... Un rus?... italian? sîrb?... hm, hm... Menserossi... un artist, n-am mai auzit de el... Apoi coridorul cotește: înainte, înainte... cîteva uși goale... iar pe cealaltă latură! Irma Caraczony... și-au mai rămas doar două cărți de vizită! Aurica Botez și alături, tocmai în fundul coridorului: Pre... Preda... Bu... Buzescu... De astă dată, deși am descifrat repede, silabisesc încă. Pre... da... Buze... scu... Văd și totuși nu pot să cred, pricep că am zărit în sfîrșit ceea ce căutam și totuși nu mai înțeleg nimic. Cheia locatarului Preda Buzescu e înfiptă pe dinafară: va să zică s-a întors de curînd și are de gînd să iese iarăși. Prin urmare e bine să mai așteptăm puțin. Reiau cetitul biletelor de vizită înapoi; și e o tăcere adîncă în coridorul ăsta, unde nu răzbate nici un zgomot al străzii și unde doar pașii mei, cînd mă mișc, răsună pe scîndurile goale. Nu iese nimeni, nu iese nici locatarul Preda Buzescu. Dacă aș ciocăni ușor într-una din ușile acestea: nu la domnișoara Constanța Băbeanu, care e studentă, și nici la Marieta Beculescu, care e artistă... Dar la această Irma Caraczony, sau Matilde Sola, sau nu mai știu cum, Szeckelly... care stă *vis-à-vis* de intrare... poate mi-ar ieși înainte domnișoara cu ochii prea înnegriți și cu obrajii prea roșiți de adi-

neaori... poate ea mi-ar da vreo deslușire despre domnul...

5   Totuși, mă răzgîndesc apoi repede, de bună seamă eu singur să observ dacă de după ușa cu cheie în afară iese sau nu omul de adineaori și de odinioară, din grădina publică... Doamne, cum să împărtășesc cuiva că el mă interesează... Dar o cunoștință bunăoară cu domnișoara Aurica Botez, care e vecină cu domnul Preda Buzescu, așa, doar de dragul cunoștinței, nu vād ce m-ar opri...?

10   Dar asta desigur numai din spirit avocățesc, pentru a merge cu identificarea pînă la capăt. Însă lucrul e limpede. Va să zică, domnul Preda Buzescu e omul 15 din grădina nocturnă, omul care are întâlniri cu doamna Alba Ypsilant pe înserate, pe cînd afară, la poarta grădinii de doici și vagabonzi, aștepta, sprijinită în baston, doamna Smaralda, născută Ypsilant, soție de Russet? Acest nobil declasat, învinuit de jaf în camera 20 mortuară a fratelui său...

    Nu e limpede, spuneți dacă nu e limpede ca ziua...? Așadar, Georges Radu Șerban știa ce n-a știut și ce n-a putut afla toată lumea, precum am bănuit întocmai. Duelul a avut loc pentru un pretext oarecare, 25 la care cei doi nobili au convenit cavalereste, iar fratele deșucheat, care și-a vîrît ghearele în secretele mortului, de bună seamă că a dat de ceva foarte important, de vreme ce și fiica și mama au trebuit să alerge alarmate, spre obscur și suspect loc de întîlnire, 30 în lipsa soțului, la căderea nopții... Dar de ce întîmplarea avea loc după atîția ani de la moartea lui Tudor și de ce mamă și fiică alergau cu atîta ardoare la comanda răufăcătorului, dacă maestrul era în deplină cunoștință de cauză? A fost chinuit el doar de o simplă bănuială, pe care acest Preda ar putea s-o transforme 35 în siguranță prea cumplită ca să nu devoreze, ca să nu devasteze seninătăți sufletești cu greu redobîndite, chiar acum, după ani de uitare, cînd aventurierul, ajuns la capătul resurselor, a aruncat în sfîrșit năvodul 40 temut, păstrat atîta vreme în umbră?

    Continuam să mă îndeletnicesc cu descifraturile cărților de vizită de pe uși, deși le știam acum la perfecție, pentru a nu fi găsit chiar fără de rost de prima 5 viețuitoare a casei ce-mi va ieși înții înainte, dar ochii-mi rideau de repeziciunea cu care sufletul meu exaltat ca-n fața unei comori neașteptate descifra pînă la limpezime încîlceala tuturor acestor împrejurări... Misterul! Misterul! striga cu putere sufletul meu de-a lungul coridorului mut. Misterul! E-n mîinile mele 10 misterul, nimic nu-mi mai poate să mi-l smulgă...

    Dar ce poate fi cu această Aurică Botez, vecina domnului Preda Buzescu? mă întreb plin de fericire, cînd mă găsesc iarăși dinaintea odăii ei. Nu e oare vreuna din acelea care nu-ți ia în nume de rău cînd le 15 bați discret în ușă? În definitiv, am să mă scuz că vreau să cer oarecare lămuriri... mă rog, unde?... mă rog, ce?... mă rog, cine?... ce dracului să întreb dacă-mi iese înainte cine știe ce namilă robustă și cvincvagenară... ah, da... asta... domniș... doamna, vād cîteva uși fără cărți de vizită... mă rog, sunt 20 libere? aș putea să le vād... a, nu sunteți dvs.... pardon, pardon... dar ați putea să mă îndreptați, unde trebuie... poate aci, alături, la domnul Preda Buzescu... dacă m-ați îndreptat dvs., bat cu plăcere la ușa lui... 25 Aurica Botez, aș prefera să fii tinără și... și să ne putem înțelege de-aproape... vecinătatea asta va prețui pentru mine incomensurabil...

    La prima bătaie n-am primit nici un răspuns, așa că a doua oară am bătut într-o doară, deși foarte energic: poate de dincolo, atras de violența zgomotului, 30 va ieși domnul Preda Buzescu, a cărui figură a devenit iarăși cel mai chinuitor semn de întrebare. Dar, cu oarecare întîrziere, primesc răspuns din dosul ușii în care am bătut: un zgomot sec ca de pat smucit 35 zdravăn și apoi o voce clară și prietenoasă și parcă familiară:

    — Cine e?... Nu știu ce să cred asupra naturii zgomotului de adineaori, dar întrebarea se repetă, foarte curioasă. Cine-i?

Îngăimez, desigur complect neînțeles prin ușa și la distanță ce mă separă de glasul întrebător:

— Scuzați... scuzați... am crezut... am vrut să întreb...

5 Și-aș vrea și mai virtos să apară de după ușa lui, enervat de bișuielile mele, domnul Preda Buzescu, pentru a putea ști dacă într-adevăr am nevoie să mă interesez de ceva aici...

10 Zgomotul de adineauri se repetă acum și mai pronunțat: nu mai e nici o îndoială, un pat părăsit de persoana care adineauri s-a ridicat numai pe șezut...

— Viu numaidecît... aud același glas pe care cu siguranță l-am mai auzit undeva.

15 Ș-apoi ușa se deschide și prin crăpătura ei apare un cap blond și zburlit, o figură prea închisă la culoare pentru un păr atât de deschis... Nu cunosc desigur persoana asta, dar seamănă cu cineva cunoscut, de bună seamă...

— Doriți ceva?...

20 Întrebându-mă, și-a scos și mai mult capul prin întredeschizătură, și-acum văd un gât lung și albrunit, cu desenul fibrelor musculare precis și energic; gropița deasupra claviculei se vede și ea acum, ca și triumphiul intim al decoltajului. Dar o mână grăbită
25 le acopere pe toate cu reverurile pijamalei, când rădăcinile sînilor la rîndu-le încep să se destindă în afară, moleșitor.

I-am răspuns arătându-i intenția mea în privința
vreunecia din camerele care n-au cărți de vizită la ușă...
30 M-a informat atunci binevoitoare că pentru asta trebuie să mă adresez la ușa pe care scrie: Matilda Sola, dar se îndoiește dacă la ora asta madam Matilda este acasă... Are de făcut o vizită la spital și se întoarce pe la 6. Dacă nu sunt grăbit, însă, domnișoara Aurica
35 îmi dă azil la dînsa pînă la ora 6; numai s-o scuz că e prea deranjat prin odaie. S-a culcat foarte tîrziu, pe la 7 dimineața, și iată, nu s-a trezit nici să mănînce; îmi mulțumește deci că am deșteptat-o, altfel cine
40 știe cît mai dormea. Și-mi face loc, înfășurîndu-se în pijama lungă, bărbătească, sub care mă lăsa să

întrevăd străveziurile certe ale unei cămăși de noapte foarte subțiri.

E o pijama ușoară, liliachie; șalvarii, care o complectază, nu se grăbește să treacă în dosul paravanului,
5 unde se pare că are spălătorul, să și-i pună. Rămîne astfel cu picioarele goale în papucii roșii cu toc înalt; și cerînd noi scuze că mă primește așa, își potrivește cu largi aplecări, care-i descopăr pulpele lungi și dirze pînă deasupra jaretelor, cuvertura pe pat. Pe urmă se
10 întoarce și se așează la margine, picior peste picior, cu mîinile în buzunarele pijamalei. Trebuie să recunosc că picioarele goale pînă la genunchi ale domnișoarei Aurica sunt interesante și senzuale; mă pregătesc să-i comunic această primă constatare, pentru a
15 tranșa mai repede prietenia, cînd ea mi-o ia înainte:
— Și zi, vrei să te faci vecin cu noi, puiule?

Cîntăresc în minte dacă, nelămurit încă deplin
asupra identității vecinului, nu e mai convenabil să-i
spun că povestea cu odaia de închiriat a fost un pre-
20 text, mai ales că ovalul pulpelor punctate rar de rădăcina perilor fini negri-aurii mă tentează strașnic. Dar Aurica apreciază întîrzierea răspunsului în felul ei:

— Ești cam timid, puiule... dar lasă, cu noi ai să
te înveți mai curajos... suntem mai multe aici, de-ăștia,
25 care ne sculăm cam pe la ora asta... Dar cred că n-ai să te superi de atîta lucru. Încolo, să știi, suntem fete bune... oricînd poți găsi la mine o cafea cu caimac... Acum să-mi dai voie să-ți prepar un ceai... sper că
n-ai să mă refuzi să-mi ții de urît la mîncare... Mi-e
30 o foame de lup...

Și Aurica trecu în dosul paravanului, de unde răz-
bătu bufnetul benzinei transformate în flacără și
pompatul îndesat al siriusului. Reveni îmbujorată la
față, zîmbindu-mi prietenește. Iată fata care-mi tre-
35 buia! gîndii și, cum mă privea așa de sus, rîzătoare, asemănarea ei cu cineva de-aproape mă izbi iarăș chinuitor:

— Ascultă, semeni cu cineva cunoscut, dar nu pot
spune cu cine... Și cu toate astea...

40 — Ești timid, ești timid... asta e... mă mîngîie ea pe sub bărbie... Asta e vorba tuturor timizilor:

„parcă te-am mai văzut undeva“... sau „semeni foarte mult cu o prietenă a mea“. Asta nu-i imposibil... În profesiunea noastră toate suntem la fel...
5 țin ea să-mi amintească îndată că, oricât de prietenoasă se arată, nimic între noi nu poate să treacă dincolo de limita profesionalului.

— Și glasul ți l-am mai auzit undeva? insistai, iar ea se întoarse de la jumătatea drumului către siriusul duduitor, se apropie de mine și, ridicându-mi
10 bărbia cu vârful degetelor, începu să mă examineze cu atenție.

Privi în lături strângînd sprîncenele, apoi mă cercetă lung și dete din umeri.

— Da, parcă te-aș semui și eu cu cineva...

15 Apoi mai ridică o dată din umeri și fugi îngrijată după paravan. Mă ridicai și începu să cercetez fotografiile și țesătura covorului din perete. Cînd reveni cu ceaiurile, hotărîrăm să nu ne mai chinuim cu ase-
20 muirea asta, căreia nu izbuteam să-i dăm de rost. Totuși, rămăsese legămînt, cel care va nimeri întîi adevărul, va avea de la celălalt... ce? întrebă ea, scrutîndu-mă deodată cu ochi scormonitori, pentru a-mi surprinde și stimula în același timp complezența...

— O masă la „Chateaubriand“, în *chambre sépa-
25 rée!* răspunsei prompt... Dumneata?...

— Ai să vezi atunci! mă îmboldi ușor cu cotul, licărindu-și ochii negri și scuturîndu-se de un fior.

Fierbințeala ceaiului și pijamaua care acum se
30 întredeschisese prea de tot, coapsa zdravănă care se desemna dur, cum sta picior peste picior, mă îmboldi să trec la propuneri concrete.

— Dar ca să văd acum ce-ar fi să văd atunci, ce trebuie să fac...

Ea mă cîntări șagălnic cu ochii și mă amenință cu
35 degetul. Cu vecinii nu obișnuiește să lege altceva decît prietenie, dar pentru că încă nu pot să spun că i-am devenit vecin, acceptă: îi sunt simpatic și are impresia sigură că trebuie să fiu generos.

Mă silii să nu-i stric această impresie, mai ales că ea
40 știu să-mi dovedească remarcabile însușiri profesionale. Acum mă simțeam mai în siguranță întru începerea

iscodirilor: după actul nostru de intimitate, orice întrebare părea un banal mijloc de a scăpa din fatala jenă a partenerilor de amor, după potolirea simțurilor.

— Va s-zică asta e conduita ta, păpușico, față de
5 vecinii de cameră... Iată, cu asta mă faci să nu mai mă mut aci... Spun drept că am toată compătimirea pentru amicul ăsta care stă în fund: Hârzescu, Bâr-
zescu... ori cum îl mai cheamă...

— A, domnul Buzescu...

10 — Sau Buzescu... E... n-a fost nimic... între voi, niciodată...? L-ai dat afară așa, pur și simplu, pentru simplul motiv că ți-e vecin...

— O, la ce gîndești... nici n-a încercat...

15 — Cum, n-a apreciat el o fată atît de simpatică, cu niște șolduri atît de solide...? Or e vreun moș ramolit de 85 de ani...?

Și-o plesnii cu latul palmei pe crupă, în semn de compliment. Ea-mi mulțumi cu un zîmbet dulce,
20 ținînd să-mi explice că domnul Buzescu, care, departe de a fi moș, „dimpotrivă e un bărbat frumos, are mustață dulce, neagră și seamănă cu Eminescu, cînd s-a fotografiat înainte de a muri“, nu a tratat-o totuși decît cu „prietenie“ pentru că e un om foarte serios. Vine de multe ori și-i împrumută ba chibrituri,
25 ba îi cere puțină apă caldă... și ea-i cere la rîndu-i un jurnal sau vreo carte de cetit... dar atît și nimic mai mult. Gîndul lui e totdeauna departe și madam Matilda le-a informat că iubește o femeie foarte fru-
30 moasă. Chiar le-a și chemat o dată îngrijitoarea, pe ea și pe colega ei Irma, să le arate o fotografie pe care stă scris ceva în englezește. (Nu poate fi pe altă limbă, pentru că Aurica știe și ea franțuzește, madam Ma-
tilda e italiancă după tată și austriacă după mamă, Irma unguroaică... pictorul Sașa e sîrb, el le-a spus
35 că e englezește, dar n-a știut să traducă...)

— Dar cum iscălea? abia putui îngăima, sufocat de-o groaznică bănuială...

— Nu e iscălit... sau poate e acoperit de ramă, dar nu se vede...

40 — Ei și? ce... e atît de grozavă simpatia lui încît să nu se mai uite nici în dreapta, nici în stînga...?

Tot omul are o simpatie, dădui eu înainte cu gura, flecar și nepăsător, forțându-mă să articulez cât mai rotunjit cuvintele... asta nu însemnează că nu mai poți călca și cu stîngul citeodată. Ai?... ce zici?...
5 fi cerui opinia rîzător, pentru a-i stîrni pofta de vorbă.

Aurica nu-mi răspunde îndată. Întorsei privirile spre dînsa și o surprinsei clătînînd ușor capul; ochii îi erau duși cine știe unde... Vream să repet întrebarea, cînd ea dădu drum cuvîntului, care porni cu un
10 șuierător oftat:

— Cînd iubești o femeie ca asta, greu să te mai uiți la alta...

Mi-am stăpînit energic tresărirea: omagiul acesta pe care o individă cu grațiile tarifate îl aducea unei
15 necunoscute, din lumea cealaltă, vrăsmășită, a celor denumite în limbajul cocotelor, în deridere și ciudă, „cinstite“, mă zgudui adînc și prin sinceritatea lui simplă și melancolică și mai ales pentru că avusei impresia lămurită că retinele sufletești ale Auricăi reflectau
20 în momentele acestea imaginea sfîntă a Albei: cu neputință să fi avut alt chip în minte, în momentele unei altfel de spontane și sincere expansiuni admirative.

— Mai ales la o cocotă... își completează ea umilită ideea.

25 — Zău, e chiar așa de strașnică? Dar cât e de frumoasă, cum văd, tot obișnuiește să dea cîte un tîrcol și prin mansardele locuite de cocote — ca să întrebuițez termenul dumitale — frumusețea domnului Buzoianu?... rîsei cu sufletul dărîmat, pentru Aurica
30 hohotul meu însemnînd însă asigurare prietenoasă că nu fac nici o deosebire între cocote și celelalte femei.

Și nu-ul ei lung și dureros zîmbitor, în semn că mă găsesc în nedreaptă și cumplită eroare, mă cutremură de sus pînă jos. Nu, nu i-a văzut nimeni de aici nicio-
35 dată, decît fotografia, care e „superbă“, iar domnul Buzescu, nu Buzoianu, nu prea vorbește de dînsa.

Întrebat o dată de madam Matilda, a răspuns pur și simplu că e o „cunoștință“, atît... „Pare de familie bună!...“ a iscodit madam Matilda... „Da, e de familie
40 domnească și e foarte bogată, adică bărbatul ei e bogat“,

a explicat domnul Buzescu. Însă a întors apoi vorba brusc pentru a arăta madamei că dorește să nu mai fie întrebat nimic asupra acestei fotografii. Însă madama și fetele și-au făcut atunci convingerea că el o cunoștea
5 de cînd era și dînsul bogat...

— Buzescu, ce dracu, n-ai auzit de Buzești la școală

Iar Buzescu Preda
Vede cu durere
Floarea României
Ce pe vale pier...

A fost căpitanul lui Mihai Viteazu... ce tot îi dai zor cu Buzoianu și Bîrzotescu...

10 — Va să zică, e după vremea lui Mihai Viteazu vecinul dumitale, avusei puterea să mai glumesc idiot pentru a deruta orice eventuală bănuială de frămîntare lăuntrică și interes crescînd pentru cele ce aflasem sau aveam a mai afla.

15 — Da, din vremea lui Mihai Viteazu, să știi că de atunci... Pentru că e foarte cavalier și se vede de departe omul subțire. Noi îl respectăm toate și chiar îl iubim... Irma e moartă după el... și ea se pretinde de neam nobil, zice că se trage din niște conți ungurești, dar
20 el nici nu se uită la dînsa. Ea crede că el se vede cu iubita lui într-ascuns și că ea i-ar da și ceva bani, altfel cum are el, că parcă n-ar avea nici o ocupație... Dar eu și cu madam Matilda credem că el încă mai are rămășițe de avere, care mai demult a fost mare și a
25 tocat-o cu dînsa... Pe măsura de noapte mai e și o fotografie, da mai mică, a unei copilițe de școală... Despre asta, toate credem că e fata ei, făcută cu el. Madam Matilda l-a întrebat și despre fetiță, dar el
n-a vrut să răspundă decît foarte plictisit

30 „Ce te privește pe dumneata...?“
Cît e de nobil și de fin, devine foarte ursuz cînd e vorba de fotografii.

Cînd am pornit spre ușă grăbit și înfricoșat, Aurica m-a întrebat mirată dacă nu mai doresc să mă prezint
35 zinte madamei Matilda. I-am mulțumit pentru bună-

voință, însă am scăpat repede de dînsa pretextîndu-i o afacere urgentă de care mi-am adus aminte. Dar voi veni mîine să mă înțeleg cu madam Matilda, am asigurat-o, mîine dimineată cînd sper c-o voi găsi.

— Da, poți să vii pe la zece, cînd face curățenie la studentă, la pictor și la domnul Buzescu.

Este tocmai ce vreau să aflu, și a doua zi dimineată pretextînd telefonic o scuză personală inexorabilă domnului Georges Radu Șerban, urc de trei ori scara lungă de piatră la mansarda unde stă domnul Preda Buzescu. După întîia ascensiune cobor, pentru că doar ușa studentei e deschisă. Aud zgomot de sticle și apă care curge în chiuveță; madam Matilda face curățenie înăuntru și nu vreau deloc să o chem sau să mă găsească pe sală, pentru a trata aci tocmeala de închiriere, căci m-am hotărît definitiv să deviu locatarul ei și vecinul domnului Preda Buzescu: dacă se poate, și sper că se va putea, chiar prietenul lui. A doua oară socotesc greșit timpul și nimeresc cînd menajera mansardei e ocupată cu odaia pictorului. Dar sus, la capătul scării, mă întîmpină o surpriză fericită și insuportabilă în același timp, care-mi anulează cu desăvîrșire desperarea că voi trebui să mai urc o dată această scară de piatră covîrșitor de lungă: domnul Buzescu, în persoană, înaintează grav de după colțul coridorului. Este el într-adevăr: omul din grădina nocturnă. Eu citesc cu afectată curiozitate prima carte de vizită din dreptul intrării: Mitzi Szeckelly. Apoi trec să descifrez cu grav interes numele de pe ușa Clarei Cosâmbeanu. Înaintînd cercetător spre a treia ușa, pot să examinez în voie pe domnul Preda Buzescu, pe care tocmai cade raza turbure a primului luminator. E mijlociu la statură, mi se pare chiar mai scund decît m-am obișnuit să-l cred. Figura măslinie are în lumina asta cute regulate și mai puțin adînci, ochii negri și măriți de cearcăne îi dau o expresie distinsă și visătoare, un aer romantic și suferind de la sfîrșitul secolului trecut. Eminescu în pragul morții, a spus Aurica și se poate să aibe dreptate; mustața trist adusă a poetului din ultima lui fotografie. Aurica nu-i chiar o fată simplă, de asta m-am convins singur.

Domnul Preda Buzescu a trecut pe lîngă mine, aruncîndu-mi doar o privire fugară. I-am dat timp să coboare, pentru a coborî apoi și eu, desigur cu toate precauțiunile de a nu-l ajunge din urmă. Dacă e adevărat că Alba și-a dat sufletul omului ăstuia, îmi spuneam, de bună seamă că ei nu se întîlnesc decît în încăperi luminate la fel ca și coridorul madamei Matilda. Așadar, trebuie să fi rămas cu simțurile complet stăpînite de izul vremilor de demult: eroul melancolic și palid și evident ruinat. Foarte bine, foarte bine, toate astea sunt bune întrucît privește sufletul ei, care a rămas cel puțin cu două decenii în urmă. Dar corpul ei, minunatul ei corp, eleganța aceea a mersului de mare doamnă, pe care zadarnic îl cauți la teatru, în stadionuri sau pe pînza de cinematograf, corpul ăsta mi-e imposibil să-l văd gol lîngă goliciunea romantică — măslinie a domnului Buzescu, oricît fecior de boieri vechi și domni creștini va fi dînsul. Mi-e imposibil, mi-e literalmente imposibil. Dar ce are a căuta aci duelul de demult cu fratele — acela într-adevăr de credibilă potrivă cu doamna Alba —? e întrebarea care m-a chinuit toată noaptea și dimineată asta. E cu neputință de a înțelege încă o iotă din toată această amestecătură. S-o fi iubit-o amîndoi frații? Dar de ce mezinul, care și-a alcătuit cu atîta discernămint testamentul în ajunul ieșirii fatale pe teren, n-a lăsat o lescaie iubitei sărace și ferecate de mizantropia și bicisnicia domnului Georges Radu Șerban? Era cea mai nimerită lovitură pe care i-o putea da, de dincolo de moarte. Și ce zdravănă încă! Doamna Alba reîmbogățită iarăși... liberă, cu aripi noi și puternice!...

Mă simt în profundă beznă. Poate asta să rămînă singura rază care mai poate răzbate în atîta întunec: o iubeau amîndoi frații și cel mai în vîrstă a fost mai norocos. Domnul Georges Radu Șerban a simțit, nu avea nici un indiciu la îndemînă, poate a confundat pe unul cu celălalt... Mai tenebros!... Domnul Georges Radu Șerban a proferat un cuvînt mai greu la adresa familiei adverse... Și... în definitiv, la oamenii aceștia, chiar cînd insulta pornește împo-

triva unui frate declasat și repudiat, defăimarea numelui comun atrage totuși automat ridicarea săbiei. Mai cavalier, Tudor a murit spălînd onoarea numelui, pentru a putea da prilej fratelui nedemn să-l poarte
5 în glorie și amor. Și chefuri, evident. Nu pot să-mi rețin un zîmbet în fața hazului unei astfel de absurdități, care poate totuși să fi fost fața cea justă și reală a evenimentului de mult petrecut. E un zîmbet aruncat desigur ridicolului tuturor acestor conjecturi cu trezit
10 miros de vechitură și foileton muced no. 32, dar îl simt nu mai puțin usturător pe buzele-mi, care-l schițează...

Și, profund nemulțumit că toate ieșirile îmi sunt închise, urc iarăși, pentru a treia oară, într-un suflet,
15 să prind pe doamna Matilda în camera cu fotografie revelatoare, lîngă pat.

Madam Matilda n-a ajuns încă la odaia din fund; însă a trecut de colțul coridorului și mă va scuti desigur de a scobori și urca din nou scara. Voi rămîne aci, adăpostit de unghiul zidului, cînd ea va părăsi camera
20 în care se află acum și pe care o ghicesc după ușa larg deschisă, cu smocul de chei și *passe-partout*-uri înfipt în broască. Numai de n-ar veni încoa, între timp, spre ușa ei... Dar unde va fi curățînd acum? Aurica
25 mi-a spus că numai în trei camere își face de lucru dimineața. Ușa care e deschisă nu are pe ea nici o carte de vizită; are haz să pregătească tocmai odaia pe care mi-o va prezenta mie; e posibil ca Aurica s-o fi prevenit de venirea mea. Asta trebuie să fie! De după canatul
30 deschis își face apariția o femeie voinică și dreaptă, cu păr sur, însă ondulat, cu ten negricios, îmbrăcată în capot multicolorat de motive japoneze, cu șnur peste mijloc, cu ciorapi de mătase, în tîrligi de pîslă. Madam Matilda pare mult apropiată de semicentenarul nașterii sale, însă se ține bine, iar mie mi-e simpatcă, pentru că, deși se mai codește în loc, dacă să
35 vie încoace sau să treacă mai departe, smulge după un scurt răsucit smocul de chei din ușa și pornește drept în fund, spre ușa terminus a sălii. Salut în gînd sfîntul noroc și ascult cu plăcere clinchetul metalic,
40

care înseamnă alegerea cheii potrivite. Și ușa marelui mister se dă în lături ușor și banal ca orice ușa obișnuită. Însă după ce rămîne puțin înăuntru, madama
5 apare iarăși în coridor și eu mă retrag zorit după colț, neliniștit și nefericit. Madam Matilda se pare că și-a adus aminte de ceva și se îndreaptă spre camera ei. Mă întreb dacă mai am timp să dispar complet dinaintea-i sau s-o aștept, hotărît, să întind discuția pînă ce se întoarce în odaia uitată deschisă, s-o însoțesc într-acolo, ducînd-o cu vorba nesimțit.

Durata nehotărîrii mele a fost însă marcată de secunde care au trecut; îmi dau seama că madam Matilda ar fi trebuit să fie acum în dreptul ușei sale, unde mă aflu cu degetul întins spre ciocănit, ca un
15 om proaspăt sosit. Revin nedumerit spre colțul sălii și arunc o ochire mirată. Madam Matilda trage atenție cu urechea la ușa Auricăi. Vorbește oare cu ea? În cazul acesta ar trebui să glăsuiască și dînsa ceva, dar nu rostește nimic, dimpotrivă a rămas nemișcată și
20 capul i s-a lipit de tot de lemnul cenușiu al ușei. S-a întîmplat ceva grav în odaia Auricăi? Mai degrabă îmi închipui că e un client nou acolo și madam Matilda adulmecă fără saț zvonul ecourilor risipite din belșug de somiera stricată a patului. Fără îndoială că nu-i
25 turbur regalul sufletesc, pentru că îmi închipui, cu cît va întîrzia, cu atît va găsi mai în avantajul ei continuarea unei tocmeli într-o încăpere străină de discuție, împlinindu-și concomitent ocupația neglijată.

Mi se pare că n-am așteptat prea mult: madam Matilda își ridică torsul încovoiat, vădit tulburată; se observă asta mai ales din ultimile ei șovăiri de a
30 părăsi postul de ascultare și din nesiguranța, din primul moment, a pașilor. După ce a intrat în camera lui Buzescu, o mai las cîteva minute la treabă și apoi mă apropii de ușa deschisă. Bat cu oarecare discreție, ca
35 unul ce ezită în nesiguranță că va găsi aci ce caută. Și înfig apoi voinicește bustul înăuntru, cercetător, cu ochii de-a dreptul spre cele două colțuri din fund. Însă în fund nu e nici pat, nu sînt nici fotografii. Aci
40 e numai un vestibul, unde dau dintr-o parte și dintr-alta două uși, una închisă, alta deschisă, pe care tocmai

apare întrebătoare madam Matilda. Așadar, domnul Buzescu ocupă un întreg apartament.

Îmi declin scopul vizitei, și madam Matilda mă invită îndată să-mi arăte camera ce mi-a ales. Eu însă vreau s-o întârzii, cu întrebări prealabile, dacă e zgomot noaptea pe coridor, dacă e lumină destulă în noua odaie...

— Poftim numai s-o vede...

— ...dacă are igrasie...

— Igrasia la mansarda?!

— O, desigur, ce n-ai văzut așa...?

Și începui să-i demonstrez prietenos cum infiltrația regulată a apelor de ploaie poate produce umezeală chiar la un zgîrie-nor american.

— Cu atât mai mult cu cât e mai aproape de nor...

— La tote aste ve da răspuns chiar camera...

Mie mi-a vorbit de asera domnișoara Aurica așa che am și pregătite.

— Foarte bine, foarte bine, vom merge și acolo, însă dacă vă zoriți... continuați-vă dumneavoastră treaba.

— Nu me zorește nimic... Pofțiți...

Și întinse mîna atât de categoric spre sală, că teama de începutul vreunei bănuieli mă făcu să pornesc elastic și săltăreț, ca și cînd atîta aș fi așteptat și eu. La cîțiva pași de odaia Auricăi, întorcîndu-mă brusc, surprinsei pe madam Matilda ciulind urechea într-acolo și ofînd ușor.

— Aici? întrebai arătînd ușa lîngă care mă oprisem, cea mai aproape de intrarea lui Buzescu, pe linia dimpotriva celei a prietenei mele de ieri.

De bună seamă, observasem adineori că odaia rezervată mie era mult mai departe, aproape de colțul coridorului; dar mă păli zdravăn dorința să fiu *vis-à-vis* de Aurica, vecinul cel mai apropiat de domnul Buzescu pe coridor. La semnul negativ al madamei, îmi exprimai totuși, într-o doară, preferința:

— Mi-ar place să fiu vecin cu domnișoara Aurica.

— Nu e bine să fii vecin cu cine place! mă contrazise glumeț îngrijitoarea mansardei.

Apoi îmi explică că odaile — erau două, deservite de aceeași intrare — sunt rele, amîndouă avînd ciment pe jos. Ar fi fost să fie bucătăria și baia apartamentului ocupat de Buzescu, dar de la război erau lipsite de instalațiile respective. Din cauza cimentului nu se închiriau niciodată, iar proprietarul sta la îndoială dacă să le monteze din nou sau să bată podele de scînduri și să le dea cu luna. De această ezitare a profitat domnul Buzescu, care le ține și cheia, fără să le întrebuițeze și fără să plătească pentru ele chirie. E un om foarte ciudat Buzescu: nu-i place să aibe vecini în camerele care răspund pe dinăuntru cu apartamentul lui prin uși, fie ele chiar zăvorîte și lăcătuite zdravăn; s-a angajat chiar, dacă se ridică vreun pretendent, să plătească în plus și pentru ele. Cum însă, de cîțiva ani încoace, coridorul nu s-a mai ocupat vreodată complet, lucrurile au rămas așa și nici madama — din vara trecută, de cînd le-a curățit praful pe dinăuntru — n-a mai dat prin ele.

— Da ce păzește el cu atîta grijă?

— Spune că lucrează noapte, scrie, eu nu știe ce face... și nu vrea zgomot deloc linghe biroul lui, căci spre parte cuela și-a pus birou...

M-am prefăcut că examinez cu multă luare-aminte încăperea ce mi se prezenta, am încercat droturile patului și dacă merge bine robinetul, am pipăit între degete cearceaful și cuvertura. M-am interesat din nou asupra zgomotului și a obiceiurilor vecinilor, iar la preț n-am făcut nici o obiecțiune și am plătit pe două luni înainte. Apoi mi-am lăsat pe un bilețel numele, spunînd că voi aduce pe urmă carte de vizită. Numele meu era: Constant Bănicel. Și mi-am luat rămas bun repede ca să nu fiu întrebat ceva asupra profesiei.

Deoarece profesia mi-am declinat-o abia zece minute mai pe urmă, în dormitorul domnului Preda Buzescu, unde am regăsit pe madamă, pentru a-i comunica acest lucru important, pe care-l scăpasem.

Sunt comis-voiajor la comptuarul „Electric Counting house” (nu-i mai indicaî strada acestui comptuar imaginar, dar îi rostii firma cu atîta gravitate că madam Matilda încuviință cu oftat cunoscător), și se întîmplă

uneori să fiu trimis pe neașteptate în provincie — chiar diseară e posibil să lipsesc — iar altele pot să rămîn zile întregi acasă, așa că să nu se neliniștească dacă de multe ori îmi va zări dimineața patul nedesfăcut, sau, altelei, n-am să liberez camera pentru curățenie decît după-amiaza, tîrziu...

— Sunt învățată, acceptă ea cu un clipit șiret, întinzînd vîrfurile bărbiei către perețele dinspre Aurica.

Iar acolo, pe perețele acela, fotografia deasupra mășutei de noapte mă chema cu un zîmbet vag, vaporos, de pe pragul depărtat unde mă găseam și de unde înșiram toate astea cu aer grăbit și aferat.

Lumina ce năpădea prin fereastra deschisă o bătea pieziș, imprecis, o făcea puțin ștearsă. Totoși, pata acea de sepia în tonuri variate îmi spunea destul, chiar la depărtarea la care mă aflam.

Înaintai cu pas șovăielnic, să văd — motivai rîzînd stupid și grosolan — „gustul domnului Budescu“.

— M' de ce Budescu? Budescu... este urmaș de la Preda Budescu și-l chiama tot Preda... Asta fost mare viteaz și nobil, trebuie să știe dumneata.

Și-mi recită și ea, spre a mă pune la punct, versurile pe care le auzise probabil tot de la Aurica:

Dar Budescu Preda

Vede cu durere

Flore de la Romania

Che pe vale si perde...

Era o fotografie pe care o estompa mult învelișul transparent și încrețit de celoid; dar era ea, într-adevăr, Alba, bustul ei, fără pălărie, cu părul pe care nu i-l știam așa de zburlit și care da un aspect și mai *flow* întregii imagini. Era prinsă într-o ramă de lemn pirogravat, cu ferestruica nepotrivită pentru dimensiunile cartonului, astfel că inscripția de dedesubt era tăiată de ramă. Se vedea doar: „*To my dear...*“ și apoi din rîndul de desupt, pentru că scrisul mergea de jos în sus, ieșea numai un „*faithful*“ izolat. Așadar, scumpul și credinciosul ei Preda Buzescu... Această mărturisire scrisă și de bună seamă subscrisă de degetele ei, pe care nu mi le puteam închipui decît

lunguiește și fine — vai, încă nu le văzusem de aproape! — în încăperea asta sărăcăcioasă, cu pat de fier, cu depozite de mirosuri străvechi și rîncede răzbătînd din dulăpiorul mășutei de noapte, cu verdele închis al postavului pătat, cîzînd în falduri roase, din colțurile mesei de la mijloc, cu garderoba știrbă de perechile ornamentelor și cu așchii sărite din luciul învelișului de nuc, cu nelipsita mașină de spirt pe policioara de sticlă a chiuvetei, îmi strînse inima de durere și-mi împicli zarea veselă a minții mele clar cuprinzătoare. Și, cu toate astea, observai bine, trăsăturile chipului, pe care în sfîrșit puteam să-l contemplu în voie, erau de-o fermitate dulce și maiestooasă, iar ochii și aerul împrăștiat atîta vrajă nedefinită, privirile limpezi — atîta neînțeleș șăgalnic și trist în acelaș timp, și iarăși totul marca atîta noblețe și părea atît de distant, că pricepui îndată admirația plină de respect și legendă a Auricăi și a madamei (care tocmai o formula în ditirambe italienești), pentru această expresie atît de complexă și totuși așa de unitară a doamnei Alba, iubita rămasă pînă astăzi credincioasă unui declasat.

Mîhnit de moarte, am plecat din locuința acestui fericit nemernic și am parcurs coridorul îndoit al mansardei ca pe un gang lugubru de cavou. Dar cînd am ieșit la lumina zilei adevărate, soare s-a făcut și sub bolta frunței mele. Dacă doamna Alba poate păstra sentiment statornic unui astfel de individ, care nu poate fi văzut decît în anume combinații de clar-obscur, pentru a evidenția doar o asemănare cu un poet celebru (singurul lui merit, în afară de acel, tot așa de pasiv, al nașterii!), întrucît n-ar putea păși triumfător, sub orizontul vieții ei, luptătorul actual și viguros, care-i aduce înapoi, din crîncen război, averea strămoșească!? Într-adevăr, acum e nespus de verde și luminos în jurul meu, pe largul bulevard în care am răzbit, în frumoasa zi de început de mai. M-ar fi putut mohori cu drept cuvînt fotografia ei, tabloul ei încununat de-o ramură de aur, într-o încăpere cu totul și cu totul de aur. Acolo mi-aș fi resimțit într-adevăr, odată cu umilița numelui meu, infimă și nebunească — așa cum i-ar trăsni cuiva prin minte in-

cendierea Bucureștilor — zănateca și fixa idee de a revizui dosarul Ypsilanților. Însă așa cum stau lucrurile, nu pot decât să rîd cu hohote în sufletul meu; doamna Alba nu mai poate păstra pentru vechiul ei prieten
5 decât rămășițe pe fundul cutiei: boabe de milă și atît. E o mare virtute a doamnei Alba constanța ei față de un cvasicvincvagenar într-un amor început de bună seamă la frageda vîrstă de 20 de ani, pentru o eminesciană figură, purtată pe atunci de un bărbat
10 în adevăratul înțeles al cuvîntului, de 38—39 ani, cu mare renume de aventurier. Asta e tot ce doream să știu; îi plăceau bărbații aventuroși doamnei Alba, și nu căuta dacă aventura consta într-o meschină risipire de avere părintească, în orgii și rixuri prin capitale streine, dorul amarnic de ducă, atît de chinuitor și pentru dînsa, în raport cu viața cumpănită, cu meticulozitatea mecanică și oarecum avară a soțului.

Cît de simplu și de *mignon* totul! Dar ei trebuie să-
arăte cineva ce însemnează marea și nobila aventură!
20 Aventura, care singură a împărtășit și va împărtăși întotdeauna adevăratele titluri de noblețe. Inerția de repaos — e o propoziție foarte banală asta — poate fi preschimbată de oricine în mișcare perpetuă numai printr-un simplu bobîrnac; dar nu oricine poate să-
25 vîrși imensa îndrăzneală de a pompa viața unei stări de lucruri demult înmormîntate.

La Curte, unde aveam un recurs greu, domnul Georges Radu Șerban își așteaptă rîndul ca de obicei într-o strană de stejar atît de potrivită cu barba lui
30 revărsată pe plastronul alb, de care și-a rezemat bărbia. Mă apropii de dînsul și-mi vestesc sosirea printr-un compliment mut; el îmi răspunde numai cu pleoapele, invitîndu-mă să mă așez lîngă dînsul. Cînd începe procesul, iau eu cuvîntul și domnul Georges Radu Șerban aprobă cu aceeaș clipire gravă a pleoapelor.
35 Iar vocea mea se ridică din ce în ce mai sonoră. Mi-e indiferent ce impresie fac cuvintele mele pe fețele imobile și dărăpănate de vîrstă ale celor șapte înalți magistrați; mi-e cu totul indiferent ce cred colegii de barou și partea adversă; la publicul asistent

aproape nici nu gîndesc, cel mult am pentru el un zîmbet, amintindu-mi ignoranța mea de începător cînd
audiam ca student pledoariile maestrului din dreapta-mi. Și-acum numai la acesta caută cu grijă coada
5 ochiului meu, cînd glasul-mi se complăce în cele mai răsucite volute de raționamente. Așez cu îndrăzneală etaje peste etaje de considerente, dau de la mine generos loc larg argumentației eventuale a adversarilor și apoi le dărîm rînd pe rînd toate posibilitățile de
10 discuție. Maestrul mă aprobă cu aceleași înclinări aproape imperceptibile ale frunții; uneori, cînd mă abat prea departe pe căi aventuroase, deschizînd singur taberei contrare puțințe de replică, la care poate nu s-a gîndit, fruntea lui rămîne suspendată între
15 aprobare și incertitudine. Iar eu zîmbesc de siguranța uimitoare de mine și încep deodată să dărîm ceea ce am clădit pentru ei. Maestrul mă privește uimit, impasibil pentru lumea cealaltă, dar eu știu bine cînd el se află pradă uimirii. Nu pot spune dacă în principiu încuviințează această tactică de luptă, dar mi-e
20 de ajuns că l-am lăsat cu desăvîrșire interzis pentru îndrăzneala și independența mea. Căci procedeul ăsta oratoric nu face parte din bagajele lui de război; el luptă totdeauna îngrădit și se ferește de orice su-
25 gestie care ar putea folosi părții adverse. Însă mă aprobă la urmă, și-apoi, cînd mă reped din nou să smulg din posibilitățile celorlalți ultimele argumente de zdrobit, rămîne iarăși nedecis dacă să încline fruntea sau nu. Și o înclină în cele din urmă, iar eu iau
30 asta drept închinare a acestui fiu de domni în fața biruinții mele. Și-mi aud iarăși vocea sonoră și spulberătoare, ca un marș de victorie din instrumente de alamă.

Am terminat de vorbit și maestrul așteaptă replica, pentru a răspunde în cele din urmă. Dar abia
35 acum poate vedea el dibăcia metodei mele; replica e cvasicompromisă: curtea a aflat din vreme ce trebuia să afle și știe la ce poate să se aștepte; adversarii sunt stînjeniți de propriile lor argumente care au devenit locuri comune. Zadarnic ei caută să le răstă-
40

măcească, despicînd, cum se spune în popor, firul în patru. Ei nu fac decît să mă repete, iar răspunsul pe care l-au auzit aprioric îi încurcă teribil de caraghios. Președintele zîmbește, cu cei șase membri, chiar șoptește ceva celui din dreapta în dosul cartonului de termene ridicat anume ca să ascundă această trecătoare lipsă de deferență a Curții față de ea însăși. Însă nu e nevoie să se audă ce șoptesc, pentru că toată lumea știe bine ce pot să-și șoptească. Ceilalți magistrați, fără să fi auzit nimic, surîd și ei, cum suride toată lumea, cum suride lîngă mine însuși domnul Georges Radu Șerban, puțin cam interzis el însuși. Iar cînd președintele îmi întrebă adversarii dacă au cu adevărat „ceva nou” de adăugat, victoria mea e definitivă. Domnul Georges Radu Șerban, întrebat la rîndu-i dacă mai găsește că e ceva de spus în folosul cauzei noastre, ridică și dînsul din umeri și e nevoit să suridă ceva, ceva mai pronunțat. Decizia care vine mai tîrziu, după retragerea în deliberare a înalților judecători, nu confirmă decît un fapt împlinit: o mare, o fulgerătoare victorie.

Și-n ziua aceasta de biruință, cînd știu că triumful meu va vărsa benzină în clocotul urlătoarei, cînd a pornit tumultos să facă ocolul coridoarelor, sălilor de audiență și de consiliu, grefelor și arhivelor, eu mă retrag în dosul drevelor de lemn, la măsura pe care mi-o pune la dispoziție ajutorul de arhivar și unde stă deschis în sfîrșit dinainte-mi, pentru adînc și hotărîtor studiu, dosarul Ypsilanților. Știu că Voicuța se va supăra iarăși, poate mai rău ca data trecută, cînd va suna de-a surda la ușa garsonierei mele, la ora convenită. O vād sosind cu săculețul ei, în care își are ghemul cu lînă verzuie și acele lungi de împletit tricouri pentru copii săraci; de multe ori vine acum astfel la mine, să stea de vorbă și de lucru, ca la un prieten vechi. Vorbim lucruri serioase și numai ochii ei așa de mari, pe fața mignonă, îmi spun un lucru prea bine știut de mine, că dacă aș face un semn, ea ar părăsi îndată această vorbă așezată și acest împletit cuminte și mi s-ar repezi învinsă și înfrigurată cu mîinile pe după umerii mei înalți, ca pe vremea vechilor

noastre escapade în *dancing-uri*. Dar pentru că eu continui să-i spun numai lucruri serioase, Voicuța stă înțeleaptă, cu un picior sub șezut, și împletește înaintea cuminte cu acele lucioase și lungi, de-i trec de umăr în neîntreruptul lor joc. Mă voi scuza că mi-am luat în cele din urmă inima în dinți și i-am urmat sfatul: studiul dosarului, de care ea știe acum atît de mult, fără a cunoaște numai amănuntul esențial: persoana de care dosarul se ocupă. Pentru asta Voicuța mă va ierta cu siguranță, prevăd chiar privirea ei încărcată de reproșuri care încuviințează cu un fermecător regret, așa cum simt că-mi iartă și-mi interpretează drept timiditate ezitarea mea de a traduce în faptă dorința aprigă a ochilor, cînd îi învălui trupul mic, cu aprinse priviri, cîteodată. Dar lăsați-mă, lăsați-mă, am dat de urme prea covîrșitoare și sunt acaparat de gînduri prea grele ca să-mi mai complic existența! Și apoi acum, iată, numai am parcurs primele jurnale fără importanță, care mă întîmpină în cele dintîi foi întoarse, că am și uitat de Voicuța, de ajutorul de arhivar de lîngă mine, de domnul Georges Radu Șerban și chiar de triumful meu de adineaori.

Pînă azi, cu atît de largi intermitențe și-n bucățele de timp, extrem de repezi, am frunzărit toată evoluția procedurală a procesului dinaintea primei instanțe. Acum am pășit la fond, însă primele jurnale de ședință sunt și aci destul de fără importanță. Unele chestii de fapt, mărturii, interogatorii și contra-interogatorii, cereri de prezentare personală în instanță, amînări pentru verificarea semnăturilor. Dar acum sunt hotărît să nu mă scol de pe acest scaun pînă nu voi frunzări serios dosarul pînă-n ultima filă, mai mult chiar, pînă n-oi ceti cuvînt cu cuvînt jurnalele importante, ca un avocat conștiincios, înscris de curînd în barou. De la 5, de cînd am sfîrșit procesul, sunt aici, și acum e 7, oră cînd se suspendă ședințele și încep să se închidă cancelariile. Intru deci în vorbă cu slujbașul judecătoresc, care nu mă poate lăsa singur aici, și-l conrup să-și continue lucrul și mai departe, fluturîndu-i perspectiva unei copioase răsplătiri, pro-

porțională cu mărimea sacrificiului. Iar domnul arhivar
ajutor acceptă, își scoate iar haina, își răsucesce o
țigare din tabachera de metal îngălbenit, redeschide
opisele și trage spre el vrafurile de dosare, puse deo-
5 parte pentru a doua zi. Dă drumul becului electric,
și într-o scobitură de zid anume, cu verdele zugrăvelii
pătat iremediabil de rugina negrului de fum, el pre-
pară cu îndemînare, la flacăra filosofică a spiritului,
un ibricel spumos de cafea cu aromă puternică și
10 asmuțitoare. Îi refuz aferat ceașca oferită, dar îl asi-
gur că dacă va mai pune ibricelul de mai multe ori,
plăcerea mea va fi perfect satisfăcută, pentru că de
la cafea mă îmbată numai aroma. Apoi, după ce mă
asigură de calitatea superioară a materialului între-
15 buințat și după ce-mi indică adresa armeanului de
unde și-l furnizează, mă lasă în lumea dosarului meu
și el își văzu înțelegător de lucru. Citeam adîncit în
textele încîlcite, a căror grafie imposibilă izbuteam
totuși s-o descifrez; fiecare cuvînt nu trebuia să-mi
20 scape. Cînd dam iar de locuri fără importanță, îmi
plimbam ochii pentru reconfortare pe rafturile adînci
și primitive de lemn, printre teancurile de dosare și
hîrțoage de hîrtie ordinară, orînduite după anii scriși
cu pensula muiată în cerneală violetă pe indicatoarele
25 sfîșiate de hîrtie; și-mi aminteam biroul sobru al ma-
estrului, cu bibliotecile lăcuite, cu vitraliurile de cris-
tal, cu pedestalele înalte de mahon, pe care priveau
încoa, din alte lumi, busturi de-ale marilor juriști cre-
deți? — nu, busturile cîtorva voievozi munteni. Noap-
30 tea înaintase adînc și eu citeam înainte, eram acum
în fața Curții de apel și mai aveam puțin pînă la Ca-
sație. De afară zgomotul nocturn al străzii venea tot
mai potolit, tramvaiele încetaseră, iar domnul ajutor-
arhivar urmărea din picioare, prin pîcla fumului de
35 tutun, coloanele unui mare registru, cu un ochi închis,
înspre partea de unde un muc arzător de țigare, lipit
de colțul buzei, îi trimitea necurmat o șuviță jucăușă și
supărătoare de fum.

40 Zadarnic. Zadarnic mă străduiesc și caut, dezghioc
frazе încîlcite și mă bucur cu straniu rînjēt invizibil
cînd nu dau de temele ce mi-am propus. Căci pagini mai

rămîn cu sutele în urmă și negre surprize mă pot
întîmpina la tot momentul. Și, într-adevăr, două nă-
dejdi mi se duc la interval scurt, una după alta. Domnul
Georges Radu Șerban a condus totul cu pricepere, cu
5 înfocare, cu genială tactică aș putea zice. Nu e nimic
care să-i¹ fi scăpat, afară de unica nădejde ce mi-a
mai rămas și care mai stă agățată doar de un fir de păr.
Acum urmăresc șirurile multiplelor scrisuri de mînă
și multiplelor scrisuri de mașină cu inima la gură și-mi
10 închipui pe maestru zvîrcolindu-se întru căutarea
aprigă a izbîndei. Văd zbaterea mea de acum în zba-
terea lui de atunci și-i acord înapoi, rușinat, marca
înaltei lui probității. Vai, domnița Ypsilant nu e fa-
miliarizată cu limbajul dreptului, ca să înțeleagă cu ce
15 îndîrjire, cu ce eleganță totuși, cu ce frumusețe s-a
luptat soțul ei pentru dînsa. Ea poate va merge cu
gîndul pînă să-și închipuie inconștient și injust con-
trariul; iar eu văd acum cu durere și desperare cît
de nobil, cît de măreț a fost soțul ei. Și dacă nu mi-ar
20 mai rămîne nici ultima speranță, pe care nici o pagină
nouă nu mi-a spulberat-o încă, aș scrișni de te-
roare și deznădejde, că mie nu mi-a lăsat nimic, nici
cea mai neînsemnată frimitură de prilej pentru în-
drăzneală și măreție.

25 Iar cînd, cu ultimile file, s-a dus și ultima nădejde,
cînd cu sufletul la gură, aspirînd larg și șuierător, am
urmărit rînd cu rînd cum maestrul a atacat și a
susținut cu adevărată și rară eleganță și această năs-
trușnică idee, de care îmi legasem toate năzuințele,
30 singura care mă îndemnase să încerc nebuneasca re-
luare a atacului, mi-am lăsat capul să cadă, parcă
sub un pumn neînchipuit de puternic, pe foile cu mi-
ros de hîrtie învechită și închisă. Mecanic și îmboldit
de stupidă curiozitate, am urmărit înainte, năuc, toate
35 fazele luptei, surprinderea și panica adversarilor, di-
latoriile cerute în pripă și apoi rezistența desperată,
lupta aproape corp la corp și în cele din urmă înfrîn-
gerea totală a maestrului. Îi văd ca prin vis zîmbetul

¹ În ed. I: *să nu-i*.

acela caracteristic al restriștelor lui sufletești, zîmbetul disprețuitor și rău. Văd bine, aceeași soartă ar fi așteptat și atacul meu, dar poate norocul ar fi vorbit altfel cu mine; oricum, maestrul mi-ar fi fost aliatul în luptă și meritul ar fi fost înjumătățit. Meritul înfrîngerii, desigur, pentru că văd, îmi închipui limpede, n-aș fi putut face nimic mai mult decît dînsul. Dar oricum, orice nădejde e dusă; în chip de consolare, nu pot decît să-mi reproduc chipul maestrului, pe-atunci simplu aspirant la mîna ei, trebuind să aducă singur Albei, nerăbdătoarei Alba, vestea grozavă a căderii, să suporte schima ușoară a trăsăturilor divine, umbra momentană de sub arcurile ochilor și zîmbetul acela teribil, glacial, ironic, care întoarce vestitorului încuviințarea umilitoare a neputinței lui sau poate chiar a relei-credințe. Răstorn considerentele Curții peste maldărul de file parcurse și mă ridic ameit. Funcționarul dreptății mă privește tot cu un singur ochi, căci pe celălalt l-l închide îndărătnic șuvița de fum care-i iese din colțul gurii.

— E, ați găsit ceva? mă întreabă el din obișnuință, înveselit brusc că a scăpat de corvoadă.

Îl răsplătesc regește și o iau pe negrele coridoare, clătînîndu-mă.

— Pe-aici, pe-aici! îmi strigă el din urmă, indicîndu-mi drumul prin străveziul primelor semne ale zilei ce o să mai urmeze.

Mă scoate printr-o ușă subterană și eu îi strîng mîna cu febrilitate și recunoștință, ca și cînd mi-ar fi dat posibilitate să evadez din temnițele provizorii ale Palatului, pe lîngă care m-a condus. Îmi încrucșez drumul cu plutoanele deținuților, care sosesc în bine străjuite transporturi pentru procesele de mîine. Și niciodată, pe oamenii aceștia, pe care i-am apărât uneori — îmi plac mai mult cauzele civile și comerciale — nu i-am simțit mai aproape de sufletul meu. La fel cu mine, mulți din ei trebuie să fi fost înșuflețiți de o nobilă ardoare, ei vor fi vrut să readucă fericirea și libertatea pierdută unei domnițe Alba, așa cum le va fi văzut și le va fi înțeles sufletul fiecăruia. Dar au găsit ca și mine drumul astupat de avînturi

anterioare, respinse și doborîte și acelea... ca și mine...

Mă feresc să continui firul acestei asemănări. Sunt acum pe podul gîrlei, pe care-l traversez spre strada Carol. Activitatea în piață a început: grupuri neguroase de muncitori trec încoa și încolo, și semnalul primelor tramvaie răsună strident în răcoarea dimineții. Zarva începe să crească, și-n fața acestei activități voioase, care clocește în faptul ultimelor neguri, văd și mai absurdă, mai prezumțioasă, mai donchișotească, sărmana mea năzuință, reprimată atît de crud în noaptea asta de prințul singelui și al gîndului, Georges Radu Șerban. Oare n-am fost cu adevărat caraghios cînd mi-am închipuit că mîntea lui n-ar fi putut îmbrățișa pînă în ultimele posibilități crîncena zbatere pentru apărarea frumoasei lui Alba? A lui și a declasatului cu profil eminescian, nobilul de mansasarde, adoratul în surdină al cocotelor, urmașul lui Preda Buzescu... Și convoaiele de deținuți încep să se apropie iar de gîndul meu, cu surîsuri largi, prietenoase. Soldații conduc docili pe ocnași încoace; și declasațiiăștia rîd și încuviințează: iată, și ei au fost animați de cele mai frumoase gînduri!

Iar un rîs și mai apropiat, sacadat și cunoscut mă face să tresar.

— Da trebuie să fi petrecut grozav de nu m-ai auzit... te-am strigat de două ori...

E prințul Raoul, cel care a luat acum loc transporturilor de răufăcători. Prințul Raoul se întoarce de la Mitică Dona. E extrem de fericit, de aceea a ținut să mă strige mai ales și să mă întrerupă din dulcile reverii, din care se scuză că mă deșteaptă așa de brutal.

— Însă e timpul! îmi arată el dojenitor și protector cuptorul înroșit al cerului spre răsărit și aripile roze de zări, alunecînd agile spre toate punctele bolții.

Apoi îmi arată cu o satisfacție pe care rar am văzut-o în ochii cuiva, cîinele cel nou pe care l-a cumpărat în locul lui Nuși. Pe acesta îl cheamă Topsy. Dar nu există posibilitate de comparație cu acesta a celui pe care l-a petrecut. Aud un preț impunător, des-

pre care el mă asigură că e derizoriu, apoi o genealogie întreagă, care, nu știu de ce, mă face să mă gândesc de astă dată la ultimul urmaș el Buzeștilor. Și
5 răsună înșfîrșit rîsul sacadat și plin de accent, atît de felurit de accentul rîsurilor obișnuite:

— Hă, há, há... ignohranți, *mon cher*, ei n-au putut ști ce vînd... li s-a păhрут că fac o bună afacere... E-he...e... he... evident că nu m-am gîndit să le stric buna lor dispoziție... Afacerile sunt
10 afaceri... O, pot spune că am dat o lovituhră... o vehritabilă lovituhră...

Prințul Raoul s-a îndepărtat cu cîinele și cu fericirea lui. Îmobilitatea și cvasimuțenia mea l-au convins că are de-a face cu unul care s-a îmbătat în noaptea asta
15 mai mult decît este cu puțință să se îmbete cineva. Cavalereste s-a oferit să mă conducă acasă, așa cum făceam cu dînsul la primele noastre escapade nocturne. Prințul Raoul își lua astfel revanșa. Dar melancolia adîncă ce se revărsa de bună seamă din ochii
20 mei, cu nemiluita, l-a asigurat că în starea în care mă aflam tot aerul tare al începutului de zi este remediul ce mi se cuvine. Și m-a părăsit, urîndu-mi toate fericirile și privind de mai multe ori îndărăt, să mă aștepte binevoitor, dacă m-am hotărît cumva să mă
25 desfac de parapetul de metal al podului, de care spațele meu parcă se lipise. Prințul Raoul, constat acum, nu se mai îmbată zdravăn; s-a lansat în afacerile cu cîinii de rasă și a devenit om serios, cum se cuvine unui *businessman*. El are însă ceva în capul lui, o fericire, un țel, un ideal, pe cînd la mine totul e zdrobit, sfărîmat, cioburi. Ceva și mai grozav: nici măcar
30 atîta! Căci mijlocul meu de luptă pe care-l socoteam atît de înalt, atît de serios în comparație cu preocupările canine ale amicului meu princiar, era factice, inexistent. Era tot așa de inexistent ca și crima ace-
35 luia care săvîrșește un atentat, cu un pistol de copii. Arma adevărată, puternică, răsunătoare, fusese întrebuințată la vreme de prințul Georges și plesnise

în mîinile lui. Plesnise, plesnise... ea a crezut că n-a fost nici o armă în mîinele lui, ci un *bluff*... tot un pistol de copii... dar ce importanță poate să mai aibe
5 asta pentru mine?

Pe cînd strada care se mișca, pe cînd toate aceste grupuri care se întretîlesc aci, în gura pieței, se adună în fața depozitelor *en gros*, ce se deschid cu puternice pîrîturi de obloane, umplu și dezumplu platformele tramvaielor și pîntecele roșii ale autobuzelor,
10 toată această zarvă și agitație are un scop precis, bine lămurit: foamea, stomacul, grija zilei noi care sosește. Mijloacele nu interesează. *Mijloacele nu interesează*. Pentru bucata de pîine a copiilor lui, individul acesta enorm, cu șorț alb, pătat de sînge, măcelar de
15 bună seamă, care trece pe lîngă mine și-mi privește mirat hainele prea elegante pentru o lume atît de materială, ar trage lungul lui cuțit înfipt pe după carîmbul cizmei și ar lovi cu deznădejde... Așa voi lovi și eu... Pentru că un cuțit am și eu, aci în carîmbul
20 sufletului meu, din care mireasma oricărei frumoase... generoase intenții s-a volatilizat... a rămas doar cuțitul, așa cum în creierul ocnașilor de adineaori a rămas doar zgura neagră a crimei, după ce oricare fărîmă de gînd bun a devenit neant... secretul domniței
25 Alba... Preda Buzescu... fotografia cu periculoasă inscripție... *To my dear... faithful...* secretul teribil care poate fi mînuit ca o teribilă armă...

Și-acum, mă urnesc în direcția în care a apucat-o prințul Raoul... Idealul lui era legat de lanț și
30 e un cîine... Dar e un ideal bine pieptănat și curat... prințul însuși îi face baie zilnică... E ceva curat și, ca tot ce e curat, sfînt... într-un cuvînt, e un ideal...

În gîndul meu acum simt totul necurat și meschin...
35 am gustul acestei amărăciuni pe limbă... dar e singura poartă... În ochii mei nu mai văd decît un cap ras de deținut, cu rîs larg și îmbietor... Ce mai rămîne de făcut? hai, ce zici? se prăpădește el în hohote...

Și urnindu-mă greu, cu adevărat ca un om beat, în lumea asta a dimineții, care nu s-ar da de la nimic în lături pentru o boabă de fericire, fie ea chiar o felie de pâine, eu mă gândesc încă la frumusețea sfântă, haotică, a donchihotescului meu vis, care s-a năruit în noaptea asta în bulgări grei de realitate.

Și pornesc, în sensul cel adevărat al secolului meu, să trag cu urechea la uși și să prind firul întâlnirilor secrete ale donnei Alba, cu nobilul declasat și demodat din mansarda obscură și suspectă, în care mi-am găsit trist și dubios sălaș.

În dimineața asta de început de iunie domnița Alba mi-a ieșit înainte cu frăgeziimea ei de auroră, în grădina geometrică din fața casei sumbre, pe când mi se deschidea poarta grea de fier. I se deschisese și ei, în acelaș timp, ușa cu aspect funebru a marelui portal. Doamne, era un făcut cu domnița Alba: ea rămăsese singura ființă, cred, care mai puneă un preț pe ultimul vlăstar al Buzeștilor, pe meritul de a te trage dintr-un anume sînge, merit care acum trecuse în partea cailor și-a cîinilor. (Pentru că, sunt sigur, dacă ar fi posibil să ofer prințului Raoul pe Preda Buzescu, în locul cîinelui cel nou, mi-ar rîde pur și simplu în nas.) Acum domnița însoțea în chipul cel mai tandru pe-o domnișoară care-și ajunsese de bună seamă al treizecilea an al vieții. O văzusem adesea pe această domnișoară intrînd în casă și știam că e fiica domnului smolit și nervos, pe care-l găsisem în camera de așteptare a maestrului, odată cu boier Gile, cînd pătrunsesem pentru prima oară aci, într-o doară, să-mi încerc și așa norocul. (Vai, cît timp e de atunci și cît de puțin m-am deplasat, în sensul adevărat al prezenței mele în această casă, din locul în care mă găseam în acel timp; dar vremea mi se pare că a sosit, a precipitării lucrurilor!) Mai știam că domnișoara a fost colegă de pensionat cu domnița Alba, domni-

5 șoara Anișoara Sava, fiica tot unui soi de Buzesc poate, un Buzesc în devenire, dar din alte motive: pentru că povestea lui nu e decât una din variantele multiplei tragedii a claselor românești suprapuse, pe urma
 10 loviturii cumplite a reformei agrare. Domnul Manolache Sava, văzându-și moșia înjumătățită, și-a vândut și restul neexpropriat țăranilor, pentru a-și cumpăra activă a capitalei și o alta, de locuit, o vilă boierească, într-unul din cartierele noi și elegante ale Bucureștilor. Dar primul imobil, grevat de angarale ascunse,
 15 i-a fost repede smuls la licitație, pe baza unei senzaționale acțiuni pauliene, deschise și câștigate de creditorii neipotecari ai vânzătorului, astfel că din frumoasele milioane vărsate drept preț de boierul Sava, el nu se alese, pe urma socotelilor portărelului, decât cu vreo cîteva sute de mii, în chip de mîngiere. Dar se vede că un destin aprig urmărea pe nefericitul boier; la cîțiva ani după lichidarea celei mai însemnate
 20 părți a averii sale, se iscă grav pericol și pentru cea de a doua clădire. Vânzătorul ei către domnul Sava tocmai murise, dar proprietarul anterior al locului, pe care răposatul ridicase vila, deschisese proces în anularea actului de înstreinare a terenului (actul acesta se făcuse în timpul ocupației germane, pe valuta de-a
 25 tunci și într-o vreme cînd parcul, în care se ridicase mai tîrziu vila cu bucluc, nu avea nici pe departe valoarea de astăzi). Procesul acesta, început demult, din o mulțime de motive de fapt și juridice, era din cale-afară de periculos pentru domnul Sava, noroc nu
 30 numai că apărător al său s-a erijat chiar domnul Georges Radu Șerban, dar și că maestrul își făcea un punct de onoare din dobîndirea victoriei, în această luptă ingrată, împotriva foștilor precupeți, cavafi și papugii de București, mulți ajutați de milă domnească și boierească, ca și a funcționarilor parveniți prin incorectitudine, sălbateci la orice fel de câștig și gata să-și calce cele mai sfinte angajamente. (La procesul dinții, cînd domnul Sava pierduse prima casă, maestrul,
 40 pe atunci în plin debut, nu fusese angajat.)

În timpul din urmă am luat și eu parte la această luptă inegală (căci cele mai multe șanse sunt de partea cealaltă), care mă însuflețește tocmai din acest motiv, și cu toată spaima domnului Manolache Sava, cînd a văzut că maestrul îi trimete loțiitor, am izbutit să obțin pe baza unor incidente destul de istețe două amînări, ce s-au bucurat de oarecare vîlvă în culisele Palatului. Totuși, tocmai această ocolire abilă a decisivei fondului de către maestrul e de natură
 10 a speria mult pe boier Manolache, care a ajuns de-o nervozitate de neînchipuit, și a abate cu desăvîrșire pe simpatia lui copilă, care poate presimte și se scutură de pe acum de răceala duhului negru și apropiat al sărăciei aproape lucii, pentru oameni ca ei,
 15 învățați în belșug.

Poate tocmai din cauza acestei situații foarte precare a unor suflete din tagma ei, dacă nu va fi o afecțiune chiar cu adevărat din cele mai puternice, doamna Alba arată o atît de pasionată prietenie Anișoarei Sava. O ținea cu brațul petrecut pe după șale, ea, doamna
 20 Alba, pe care o socoteam rece și în orice caz cu totul reținută la efuziuni, mai ales dinaintea unei terțe persoane. Îi căuta neconținut ochii și, cînd trecui pe lîngă dîsele, auzii conversația întreruptă de două ori de aceeași exclamație emisă pe-un ton puțin prelungit, de-un
 25 patetism vibrant și învăluitor: „*My dear!*” care m-a făcut să tresar aproape vizibil. Va să zică, astfel rostește ea pe acest *my dear*; cum trebuie să-l șoptească oare? mi-am spus atît de turburat, că am salutat cu brațul tremurînd literalmente. Mi-au răspuns amîndouă cu surisuri de bunăvoință și apoi am auzit conversația îndepărtîndu-se, cu cel de-al doilea *my dear*, care însoțea, dacă nu mă înșel, stabilirea datei unei
 30 revederi. Însă trebuie să mai fi și văzut cineva pe doamna Alba în dimineața aceasta de iunie, pentru a-și putea face o idee cît de slabă de starea mea sufletească, după ce mi-a pătruns în auz tonul cuvintelor de pe fotografie. Tot sufletul meu vibra la unison și mi s-a părut că sunt întreg o notă muzicală
 35 și alt nimic; am avut limpede senzația prefacerii unui

corp material în sunet, în fluid, în vibrație, așa cum trebuie să se rezolve materia în suflet, când bate ceasul destinului.

5 Nu știu dacă ați avut vreodată această impresie, dar ori de câte ori am văzut o femeie frumoasă într-o
dimineață de iunie, am crezut că ea se încheagă chiar
pe loc din nelămuritul acela prea luminos al aerului
îmbătător de tare. Dacă n-ar fi fost alături Anișoara,
care, oricât de fină, de distinsă și cu un plăcut prelung
10 al feței, era totuși o realitate, aș fi crezut, văzînd singura pe Alba, într-o înfăptuire mitologică. Înăptuirea se realiza pe măsura apropierei unuia de celălalt, pentru că vapoazele înșelăciuni ale surplusului de lumină dispăreau cu cît înaintai spre adevăr; dar în
15 afară de acest joc al ochiului, care acum se manifesta cu o intensitate rară, ceea ce de data aceasta m-a uimit peste măsură a fost părul Albei, pe care azi îl vedeam înțîia oară neacoperit de nimic, așa zburliț și parcă topindu-se pe îndelete pe fondul perspecti-
20 vei, întocmai ca în fotografie. Dar, minune a minunilor, i-am descoperit și nuanța lui adevărată, care de-acum înainte nu va mai avea cum să mai mă înșele. Am plecat de la brun, ca să mă opresc la culoarea castanei, și iată-l acum, înșelătorul, prins în autentică lui înfățișare. E aproape blond, un blond cenușiu, care sub intensități felurite de lumină poate
25 lua aspecte felurite; dar, liber de orice vâl, e blond cenușiu, un cenușiu mătăsos și schimbător, care dă o paloare anume, un mat sobru și distant exuberanței de alb din figură, atenuînd astfel și întunecimea, atît de pronunțată cînd e adumbrită de boruri, a ochilor. Am acum în față personagiul din fotografie și aud glasul, cu intonații prelungi și cîntătoare, pronunțînd pe acel *my dear* pe care el l-a auzit de atîtea ori și mai răscolitor,
30 și mai sfîșietor de suflet, în șoaptă. „Spuneți-mi, mă adresez treptelor pe care le urc poticnindu-mă —, spuneți-mi dacă n-am dreptate să nu-mi apar mie însumi atît de meschin, trecînd în revistă, cu o luciditate de ucigaș în preajma loviturii, diversele faze
40 ale acțiunii ce pregătesc.

Acest sunet *my dear* și această învăluire a brațului... mi-e cu neputință să văd acest gest nemuritor, această viață pură strîngînd stîrful lui Buzescu, această muzică a patimei șoptind la urechea craniului eminescian de muribund: *My dear*... Eu nu cred
5 — poate pentru că o aud mai rar — dar de acum înainte îmi va fi imposibil să cred că există într-altă limbă o expresie mai potrivită pentru o astfel de șoaptă și pentru atîta iubire... dar de ce cîntecul ăsta se adresa Anișoarei Sava? Pentru că, reexaminînd cu toată seriozitatea desfășurarea lucrurilor, mi-e cu neputință, în glumă măcar, să atribui acestui patetism al tonului o cît de neînsemnată intenție, în legătură cu trecerea mea concomitentă pe acolo... S-a pierdut
15 casa boierului Sava și e nevoie de consolație mai patetică, sau...?

Prințul Raoul mi-a lămurit, puțin mai tîrziu, povestindu-mi de afecțiunea într-adevăr neobișnuită a Albei pentru prietena ei de copilărie și pension, amenințată acum de sărăcie și rămasă nemăritată.

Iată-mă-s deci întors din pretinsele pribegii ale ocupației mele — care fac pe madam Matilda să-mi cănească soarta — în mansarda înobilată de istoric și romantic vlăstar boieresc, prizărit printre cocote și
25 alte epave ale existenței. Aurica e fericită de revedere și mă invită chiar în prima după-amiază la cafelele ei. Îmi face cunoștință, dar cam peste mîna, cu Irma Caraczony, căreia, amintindu-mi de povestirea Auricăi, îi spun „contesă”.

30 — Așadar (mă străduiesc în orice moment să aduc vorba despre Buzescu fără a părea că o doresc anume), așadar, avem onoarea să fim vecini cu un prinț și o contesă...

— Eu nu mai sunt contesă, oftează atunci Irma Caraczony, și ochii ei cu cearcăne ușoare, vag încrețite, rămîn cîtva căscați în vreun trecut real ori închipuit... Nici n-am fost vreodate... însă mama mea...
35 să știe dumneta... a fost fice de contesă.

— Nu mă îndoiesc deloc, cum nu mă îndoiesc nici
40 de prințul din fund.

Irma, crezînd că încă glumesc, se simți obligată să-mi recite strofa din balada populară, cu vitejia Buzestilor, pe care o aud astfel și în această a treia versiune, de astă dată cu accent unguresc. Avea o gură mică, căptușită cu un roșu prea viu, căruia rujul de pe buze nu-i adăuga aproape nimic, și dinții foarte mici. Ochii negri, fără a fi mari, arătau un luciu umed, caracteristic, și erau încondeiați pe deasupra de sprîncene negre, cu fir mărunț, răsucit și mat, pe care nu și le subția prea mult. Era într-adevăr în toată ființa ei o delicatețe, și-n cuvînt și-n gest, care mă făcea s-o cred dintr-o obîrșie mai subțire și tocmai din cauza asta mă amuzam mult s-o văd lingă Aurica, s-o știu cîștigîndu-și existența la fel ca Aurica și să-mi amintesc într-una că dincolo de perețele Auricăi locuiește nobilul domn Preda Buzescu. Însă Aurica părea cam agasată de interesul pe care-l arătam Irmei; ea mă înfățișase anticipat, de bună seamă, drept amicul ei — mai de-aproape — cu toate că-i răsplătisem cu supratarif dărniciile ei fizice și sentimentale (sau poate tocmai de aceea) și acum, la prima cunoștință cu o nouă vecină, iată, legătura noastră nu părea să reziste deloc. Însă eu doream să cunosc cît mai de aproape toate vecinele domnului Buzescu, să mă arăt generos cu toate, să pot intra oricînd în camera fiecăreia, la nevoie să mă servesc chiar de eventualul lor concurs, în măsuri pe care nu le pot încă prevedea, în acțiunea ce mi-am propus. Dar, toate astea trebuiesc să se petreacă pe nesimțite, să par un băiat cheltuitor și stricat, foarte fericit că mă găsesc în vecinătatea atîtor fete de viață și cu totul nepăsător că am un vecin prinț, pe care mi-e indiferent că-l cheamă Buzescu, fie chiar și Preda pe deasupra. Apoi mai trebuie să mă arăt și inconstant, tocmai pentru a învedera că nimic serios și cu logică suită nu poate trece prin capul meu și pentru a putea cu lege cît mai multe date asupra persoanei domnului Buzescu, a-l reconstitui după cît mai diverse impresii, fie ele chiar ale unor femei simple; în sfîrșit, pentru a deveni eroul mansardei și a face ca zvon despre mine să ajungă și la urechile altei sale, cu care țin

neapărat să mă împrietenesc și să-l trag (eu, chefliul și nepăsătorul în sentimente, omul care trece din femeie în femeie, singurul în care poate avea încredere cel ce iubește cu adevărat), la cîteva ședințe cu vin și cu cîntec, unde sufletul se desțelenește și unde orgoliul de a te arăta iubit de cineva anume, de deasupra tuturor nădejdlor și trecînd peste toate conveniențele, se împăunează și plesnește în adevărate crize de destăinuire și sinceritate. (Mai ales cînd ascultătorul pare un biet nefericit, osîndit să nu aibe parte nicio dată de-un astfel de noroc.)

Dar „contesa“ Irma mă interesează îndeosebi. Aurica (eu țin acum minte și cele mai neînsemnate amănunte din conversațiile ce sunt nevoit să am cu aceste femei) mi-a împărtășit că Irma, mai ales, iubește pe prinț și că el nici nu se uită la dînsa. Dacă-l iubește cu adevărat, ea trebuie să mai fi mirosit unele lucruri, pe care poate nu le-a destăinuit celorlalte colege de locuință și profesie. Și, oricît, e interesant de aflat, chiar de la o femeie ușoară ca ea, sau, mai bine zis, tocmai de la o femeie blazată ca ea, ce interes poate produce într-un suflet femeiesc alura și chipul de ceară al prințului cu seamă de poet genial. Iată de ce, cînd, scoasă din fire de cochetăriile pe care le schimbam cu prietena ei „cea mai bună“, Aurica ne trimise indignată la dracu, mă retrăsei la Irma, pe care ținui s-o copleșesc cu glumele, cu rîsul și mai cu seamă cu generozitatea largă, cu care știam să răsplătesc fetele bune, ce mi se dau azi cu trupul, mâine cu sufletul. Fără îndoială că numai cantitatea gologănetului de pe colțul mesei îndemnă pe unguroaica focoasă și cu zgomotoasă tandrețe și pasiune, să accepte onorariul și să nu insiste în copilăria de a-l refuza, cum avu aerul, pe cînd îl așezam în locul știut, cu discreția cuvenită. În orice caz curioasa ei ezitare fu de natură a mă îmbărbăta: îi plăcusem femeiuștii, afară numai dacă nu fusese o stratagemă bine jucată pentru a mă cîștiga definitiv prietenei sale Aurica. Din spirit de prevedere, mă ferii să mai aduc vorba de Buzescu, rezervîndu-mi satisfacerea acestei curiozități pe îndelete și cu savantă metodă. Dar a doua

oară cînd revenii la mansardă, chipurile din voiajurile mele de afaceri, observai că Irma mă aștepta oarecum. Găsii flori proaspete într-un pahar pe măsuta de noapte — probabil le înnoia zilnic — și cînd se trezi după-amiază (eu știam cînd trebuie să vii aci, ca să dau de oamenii mei) veni bucuroasă să-mi confirme că ea mi le-a pus. De asemeni îmi aduse și o cravată — cadou din banii pe care-i dădusem — și mă înștiință glumind, că ori de cîte ori mă voi bucura de dînsa îmi va pretinde bani pentru a-mi lua cîte ceva.

— Fetițo, dar tu cu ce ai să trăiești? o mustrai cu afectat dulce interes. E vreun prinț care te întreține?...

— Asta nu te privește pe tine... și te rog se nu-mi mai intinde vreudată un ban, ca se me simte insultată... Am se-ți cumper eu cadou... din bani de la mine...

Va să zică, aici în mansarda cocotelor și a nobililor pierduți, înfrînsesem pe prinț. Teribil succes, mă felicitam cu amară ironie, dar, trebuie să spun, și cu destul amor propriu răscolit și războinic. Mă grăbii să fac semn cu ochii în direcția unde venea apartamentul lui Buzescu:

— Nu cumva o fi tocmai prințul nostru, din fundul coridorului? insistai s-o descos, pentru a nu pierde această nimerită cotitură de conversație...

— O, ți-ai ghesit, rîse ea, dînd înveselită din umeri.

— Aurica mi-a spus că ești nebună după el...

— Auriche minte, ea se leșină după dînsul și nu vine se-i spună...

— Și el nu te bagă în seamă.

— El nu baghe în seamă la mine? Se spune eu: el nu baghe în seama pe ea... Asta s-o știi de la mine! înclină ea de mai multe ori din cap, privindu-mă convingător...

— Mi se pare că vă lăudați amîndouă.

— Eu n-am nevoie se laude... Eu sint plictisite pînă-n gît de prinț aste serite la cap și gonit de amante...!

— Gonit?! Ha, ha... ha... Nu mai spune, l-a și gonit... care amantă? Aha... aia din fotografie, te pomenești...

— O iubește ca nebun... da ea nu vrea se vede la el... i dă dor de pomană, un ban, colo, ca la chine...

Îmi exprimai nedumerirea pentru această atitudine: nu-l mai iubește și-i dă bani, stimulînd, cu lipsa mea de înțelegere, cu hazul și cu contrazicerile mele, pe Irma să-mi lămurească această bizarerie, de care mă minunam din cale-afară de exagerat. Și explicația Irmei fu din cele mai simple și mai firești: nenorocitul a fost iubit cîndva de femeia frumoasă din fotografie. Pe urmă ea și-a găsit un bărbat foarte bogat, cu care s-a măritat, și pe el a început să-l uite... totuși, pentru că avea scrisori și fotografii de la ea, îl mai ajută din cînd în cînd, dar nu mai vrea să-l mai vadă...

— Cum, are și scrisori?

— Trebuie se aibe... El o are la mune cu ceva, de trimete la el atîta bănet... Dar el e prepadit... o iubește ca nebun... și-i vine se-și zboare creierile de dorul seu...

Mai rămînea să-mi adaoge Irma pe ce temei întocmise ea suita asta de deducții, care mi se părea foarte naturală. Numai punctul de plecare îl găseam încă obscur. Oare să-l fi iubit înainte de a se mărita și să-l fi trădat numai de dragul bogăției... oare asta să fi fost cuvîntul insultător al fratelui ucis în duel?... Să fi scrișnit la urechea domnului Georges Radu Șerban că a fost preferat unui frate decăzut, pentru parale... Irma asta îmi făcea impresia că se bazează pe o certitudine reală mai puternică decît orice sistem deductiv... Totuși, nu mai insistai cu întrebările deocamdată, dimpotrivă, dădui la dracu toate aceste basme care nu „ne” privesc și o strînsi cu ardoare la piept. Și nu fără cel mai sincer avînt. Unguroaica asta era o comoară de inteligență și bunsimț; ea mă scutea de a mai face investigații în aripa cealaltă a coridorului, unde aveam impresia că istoria asta nici nu pătrunsese. Aici, în dosul frunții nu

5 prea înalte, dar drepte și catifelate, unde pielița fină
era imprimată într-o parte de o vagă urmă de tăie-
tură sau lovitură, trebuie să sălășluiască bobul de ade-
văr care-mi va dărui înțelegerii mele întregul fir al
10 vieții prințului Preda. Îmi comprimam deci nerăbda-
rea de a ști totul, încercînd și izbutind uneori să gă-
sesc calități alese mîngîierilor și purtării intime a Ir-
mei. Alternînd voluptatea cu glume și istorisiri inven-
tate de mine ad-hoc, pentru a readuce iar conversa-
15 ția asupra subiectului pe care-l alungasem din preo-
cupările noastre cu atîta indiferență, mai putui ob-
ține de la pasionata mea prietenă unele amănunte com-
plimentare asupra misteriosului personaj. Totuși, obser-
vam că Irma mi-ascunde cu grijă ceva, mai lămurit,
20 ocolește să-mi explice răspicat ce sens are mărturi-
sirea ei de la început că e plictisită pînă-n gît de „prin-
țul ăsta sărit la cap și gonit de amante”. Nu e greu
desigur să trag eu o trăsură de unire: de dorul Albei,
care l-a uitat, prințul încearcă să-și îngîne nefericirile
30 sufletești cu această femeie pierdută, cu pretenții
și cu oarecare aparență de noblete.

Foarte bine, foarte bine. Dar tocmai pentru că noul
aspect al împrejurării îmi surîde de minune — Alba
nu se mai uită la dinsul, totuși are nevoie de tăcerea
25 lui —, vreau certitudine deplină, nici cel mai mic punct
de îndoială. Mai e și un punct de zare care se închide
pentru putințele de realizare ale plănuirilor mele con-
fuze încă, incomplect trasate în tumultul de neștiință
și nesiguranță care mă domină: între cei doi nu mai
30 are loc nici o întîlnire. Deci o posibilitate mai puțin
de dominare a frumoasei stăpîne a visurilor mele. De
multe ori doar, după dezastrul dosarului, am legănat
în minte, am compus și întregit ca pe un episod de
roman ori de dramă momentele gradate ale întretăie-
35 rii drumurilor noastre în preajma cuibului ei de fe-
ricire cu prințul nefericit. Într-adevăr: o trecere brus-
că, bine socotită, desigur ca din întîmplare, pe dina-
ntea ușei care se deschide discret. Îmi închipuiam chiar
o misterioasă ușă, dînd într-un apartament ferit, o
40 garsonieră plasată cu meșteșug și cu dublă ieșire, pe
care trebuia s-o studiez bine (desigur a unui prieten

binevoitor, care o cedează din cînd în cînd, pentru
două ceasuri pe săptămînă, amicului ruinat) sau, în
sfîrșit, o căsuță retrasă cine știe unde, după o perdea
de boschete, de trei ori de plopi. O vedeam din ce în
5 ce mai clar, mai în potrivire cu circumstanțele momen-
tului, pe donna Alba, înaintînd înfiorată de aventură
și de pericolul eventualităților grave; evident, o în-
chipuiam și eu (și asta mi-a plăcut mai ales din toată
turuiala cu accent maghiar a Irmei) plictisită, obosită de
10 această aventură veche și fără ieșire, dar pe care o
continuă din obișnuință și din spirit de surdă revoltă
pentru autocratismul domnului Georges Radu Șerban.
Și exact în clipele înfrigurate ale iscodirilor înconju-
rătății, iată-mă și pe mine, privind-o mirat și salu-
15 tînd-o cu jenă, preschimbata repede în ris încurajator
și complice. Uneori mai complic grotesc și ieftin scena
turburătoare: o doresc această surprindere în tovără-
șia amantului sau — oricît îmi repugnă și mă revoltă
această închipuire —, pentru eficacitatea manevrei, în
20 plin sărut de despărțire de amantul eminescian, des-
figurat total de amor și de satisfacție împlinită...

Acî reflectii grele și supărătoare mă inundă: ra-
țiunea nu vrea s-o vadă pe domnița Alba micșorată
de această apropiere rîncedă și ridicolă, de gust și fa-
25 son perimat. Dar chiar fără s-o întîlnesc real îndată
după aceea, numai închipuind-o în înfățișarea mati-
nală, cu care m-a întîmpinat pe cînd își conducea pri-
etena, și ea se îndreaptă îndată maiestosoasă în pute-
rea minții mele, regină de drept divin și etern, chiar
30 dacă aș descoperi-o aici, într-una din odăile mansar-
dei acesteia, vînzîndu-se cu chibzuită tocmeală, trăind
voit și pervers aventura nocturnă a anticei Messalina.

Abia acum, în brațele cocotei acesteia, care mi-a
adus și de la care mai aștept revelații (și poate un
35 concurs și mai activ, mai practic, pe care numai îl
bănuiesc), care respiră în somn adînc dinaintea gurii
mele și-mi înăbușă propria mea respirație cu adierile
stătute ale urmelor de parfumuri violente, simt cît
de adînc e îmbibat sufletul meu de emanațiile tele-
40 patice ale domniței Alba. O simt întreagă în mine, în
mîinile mele curge sîngele ei și, mîngîindu-i căldura

ca să mă îmbăt mai bine de curgerea lui, dau derotunjimea albă sîdie a brațelor sale. Ea este toată în mine ca o otravă plăcută, care a crescut nesimțit după lenta-i inoculare și acum mă paralizează în neașteptate momente pentru durate mai lungi, ori mai scurte, dar cu intensitate și cu exclusivitate de crud și nimicitor acces; numai că eu aștept fericit această amorfire divină, o invoc și o sorb și mă dăruiesc ei, cu voluptatea și înfiorarea candidă a celui ce-și zvîrle singur sufletul și carnea bețiilor mistice sau reci.

Trebuie să fie a mea doamna Alba, căci nu fără alt scop a trecut pe dinaintea-mi acum șapte ani, cînd pregăteam de sîrg examene întîrziate, desigur tot pentru ea, necunoscută. Ea a trecut, ca să-mi spună, cu rîsul ei mut, că pentru ea și pentru viața ei va fi toată truda vieții mele...

De la Irma n-am mai putut să smulg mai mult deocamdată; pare să se ferească, biata fată, să-mi dea relații mai cuprinzătoare asupra întîlnirilor sau convorbirilor ei cu prințul Preda. Acum observ bine, insistențele mele, oricît de voalate, ea le interpretează drept un fel de geloasă curiozitate din parte-mi, ceea ce o face să fie mai prevăzătoare în cuvînt. Și nu insist: patima mea, care s-a dezvoltat atît de reținut, atît de comprimat, cu atîtea menajamente din parte-mi, așa cum trebuie să umbli cu periculoasele preparate de laborator, cum acumulezi gazele inflamabile, gata de dezastru la cea mai neînsemnată mișcare greșită, e prea lucidă ca să mai mă precipite vreo nerăbdare, să mă facă să trezesc bănuiele cu o persistență inutilă. Nici cele mai mici, mai infime bănuiele nu trebuie să trezesc.

Mai ales acum, cînd Alba e întreagă în mine, cînd gîndul meu o pipăie clar, lucid, așa cum aș pipăi tablia asta de pat, așa cum pipăi femeia asta care doarme lîngă mine, cum o pipăi din ce în ce mai apăsător, mai sălbatec, pentru a o trezi, pentru a o simți și mai aproape de mine, a o simți în mine, căci ea e domnița Alba dincoace de pleoapele mele închise cu strășnicie. Pînă în clipele acestea n-aș fi putut defini atît

de clar, atît de decupat, atît de categoric, picătura cărui elixir căzuse în sufletul meu din ochii ei a căror culoare nici acum n-o cunosc: dorință, încăpăținare, ambiție, îndîrjire, umilință care se cere înfrîntă, năucire... Dar acum văd limpede, citesc limpede: viața mea nu are sens fără doamna Alba. Și-n vreme ce liberez pe Irma somnului ei adînc, mă rostogolesc alături și mi se pare că mă cufund în moliciunea asudată a patului ca într-o baie de noroi la meschinul gînd ce mi-a năzărit hidos, al surprinderii ignobile, cu consens de răsplătire pentru complicitate, Dumnezeu mare! al acestei fotografii — *ultima ratio* — sustrase unui decăzut (în caz cînd Irma are dreptate că întîlnirile lor au încetat) și purtate pe dinaintea ochilor vinovați de departe, ca o invitație pentru cea mai sordidă negociere.

Și iarăși donchișotescul vis pierdut al procesului formidabil mă umilește din înălțimea inaccesibilă și candidă a purității lui de zăpadă pe vîrf de munte, a eleganței lui atît de rare, atît de îndrăznețe, atît de îndepărtate de noaptea asta de insomnie, de mansarda asta cu prinți și artiști ratați, cu cocote și josnice gînduri de cambriolaj.

De mansarda asta sordidă, în care însuși minunatul meu vis alb îmi poruncește totuși irevocabil să rămîn.

La o întreprindere de mîna întîi, un comis voiajor de mîna întîi! Astfel trebuie să gîndească conlocatarele mansardei, considerînd lungile mele evadări, în timpul cărora pot să-mi văd de afacerile mele, să locuiesc în garsoniera mea propriu-zisă din parcul Filipescu, să primesc pe Voicuța acolo și să par dincoace tocmai pentru atîtea absențe un funcționar muncitor și conștiincios, înhămat la o mare și serioasă treabă. În privința asta n-am nici o grijă: toate fetele mă laudă, cu madam Matilda în cap. Dar îmi rămîne o singură și cea mai serioasă îngrijorare: opinia prințului Preda. Am băgat de seamă din rarele noastre încrucișări pe coridor că altele sa a luat cunoștință de prezența mea aici și, ca atare, de existența mea pe pămînt. Între-

barea care mă muncește este aceasta: nu cumva însă știa el de aceeași existență ceva mai înainte de prezența-mi curioasă sub acest acoperiș? Într-adevăr, un adorator al soției maestrului meu nu a avut el cumva curiozitatea să afle cam ce fel de indivizi se găsesc în apropierea iubitei lui? Ce invitați pășesc prea des în casa ei, ce secretari și comiși lucrează în biroul bărbatului său? Din atitudinea la început perfect indiferentă a prințului Preda, mai apoi din ușoara bunăvoință ce-mi trimetea de sub mustața-i tristă, de câte ori ne întâlneam pe sală, în sfârșit din satisfacția deosebită ce i-o produse primul meu salut, pe care-mi luai inima în dinți să i-l fac — fără să ne fi prezentat nimeni —, în amurgul coridorului, observa că prințul meu nu mai e în curent, de mult (sau poate nu l-a interesat niciodată), cu personalul de birou al soțului iubitei sale. Era singura concluzie cu putință de tras din purtarea lui drăguță și totuși încă rezervată, distantă față de mine; afară numai dacă nu aveam a face cu un actor de mîna întâia, care a simțit repede primejdia și așteaptă cu liniște și încredere, ca agentul fostei sale iubite — cum în cazul acesta ar trebui să mă socotească — să încerce primul asalt pentru cucerirea, să zicem bunăoară, a fotografiei din părete.

25 Dar și după ce-mi luai a doua oară inima în dinți și mă prezentai singur, extrem de politicos și deferent, făcîndu-i un larg compliment și cerîndu-mi scuze că-mi iau din proprie inițiativă o astfel de îndrăzneală, el nu se arătă surprins deloc, ba dimpotrivă

30 îmi păru extrem de măgulit de gestul meu; încă și mai mult, făcîndu-mi iarăși de vorbă cu madam Matilda, tocmai cînd era ocupată cu aranjamentul apartamentului princiar, văzui că fotografia Albei rămăsese neturburată la locul ei.

35 Într-o noapte, era tîrziu și Irma nu mă lăsa să dorm, auzirăm un ciocănit discret la ușă. Era la mine, era la Irma? (ușa ei se afla cam în fața alei mele, ceva-ceva mai la stînga) nu aș fi putut spune. Cu degetul la buze, Irma îmi făcu semn de tăcere, zîmbi apoi, vroi să-mi

40 șoptească cine știe ce, dar renunță. Și mă privi poz-

naș și oarecum nesigur, puțin îngrijorată. Ceva mai tîrziu apoi, pe cînd eram pradă înlăntuirilor ei sălbătice și a tuturor interjecțiunilor din vocabularul unguresc, aceeași bătaie discretă își făcu loc în urechile mele. Cînd criza conteni, auzirăm distinct în noapte

5 ciocănitul, de astă dată din ce în ce mai tare, și mă putui orienta ușor asupra ușei în care răsuna. Se auzea lămurit, cînd se întrerupeau ciocăniturile: „Irma!... Irma... Comtesse Irma... c'est moi... Preda...”

10 Irma zîmbea la mine, făcîndu-mi neconținut semnul discreției. Nu eram luminați decît de becul de pe măsuța de noapte, pe care-l acoperisem într-un ziar mototolit, pentru a-i micșora puterea. Pe sub ușa mea nu se putea așadar vedea nici o dungă de lumină, ca să turbure pe

15 prinț din chemarea lui, care mi se păru tremurătoare și patetică...

— *Irma, mon ange... ouvre... c'est moi... viens... viens... ma chérie... ma très douce...*

20 Și bătea iarăși repede și îndesat. În cele din urmă zgîlții și mînerul și-i auzirăm pasul tîrșindu-se pe podeaua sălii.

— E beat? întrebai în șoaptă.

— Puțin. Nu se îmbate niciodată de tot. Inse me

25 chiamo în fiecare noapte, cînd se face dor de ea... me strînge prea tare... și mai mult decît me strînge... me serute...

Am izbutit apoi să smulg vorbă cu vorbă Irmei toate amănuntele scenelor ei de dragoste cu prințul. N-o strigă pe numele celeilalte și nici nu se uită la portretul ei, în momentele acelea. Are grijă de altminteri să stingă lumina și tot timpul nu vorbește decît franțuzește, grai din care Irma nu pricepe decît cîteva cuvinte. Lucrul se petrece mai la cinci-șase nopți. Dar

30 niciodată nu e lipsit de delicatețe: dimpotrivă, dovedește un exces de galanterie, de finețe intimă, a cărei amintire face pe Irma, probabil pentru a-mi produce plăcere, să rîdă dezgustată, deși, vîd bine, ochii ei nu par cîtuși de puțin înfricoșați, nici măcar uluiți de procedeele lui. Irma, pe care o vrea totdeauna goală

40 de sus pînă jos, mărturisește în cele din urmă că se complăcea în rafinamentele lui mai mult platonice,

în care sărutul juca rolul principal. Dar este o margine în toate și ea îl părăsea de cele mai multe ori, în apropierea dimineții, îngrozitor de turburată, deși amuzată și încântată. Îmi declară însă că preferă iubirea unui

5 tânăr vlăjgan ca mine, sănătoasă și liniștitoare, chinurilor erotice ale unor astfel de degenerați, bolnăvicioși și libidinoși.

— O iștenem... l-aș da lui Auriche cu placere... dar nu vrea să aude de ea...

10 Nu-mi venea să rîd deloc de transporturile nocturne ale prințului Preda, deși acum aveam la rîndu-mi certitudinea absolută că între el și domnița Alba nu mai există de mult — dacă nu, în orice caz, la distanțe extrem de largi — întâlniri intime. Revederea

15 aceea din grădină, cu consimțimîntul și aproape supravegherea mamei, mă întărește și mai mult în supozițiile mele, deși amestecul doamnei Esmeralda mi se pare încă extrem de curios și-mi deschide porțile unor noi și grele nedumeriri.

20 Nu rîd deloc de sărmanul prinț decăzut și degenerat, pentru că ar fi să rîd de mine; iată-mă aci, în acest loc care mă degradează, în acest pat în care mă dau cu împrumut unei prostituate, pentru a o găsi pe ea, acolo sus, deasupra, dincolo de toate gîndurile și

25 acțiunile mele. Fără de ea ce-ar însemna toate aceste gînduri și acțiuni, ce rost ar putea avea ele, în tinețea mea singuratecă pe care altfel o întrezăresc îngrozitor de tristă. Voicuța, Lilica, fructe pe care le culegi îndată, numai doar să întinzi mîna. Ș-apoi unde mai

30 găsești frumusețea Albei, această supremă frumusețe în ordinea pretinsă de comandamentele sufletului meu? Frumusețe scumpă și avară, pentru că inaccesibilă și încă indefinisibilă. Ea rămîne neconținut pe linia vieții mele, monarh absolut la capătul tuturor țelurilor și actelor ce săvîrșesc, necondiționată de amă-

35 girea misterului, căci cu fiecare pas înainte, cu fiecare voal căzut, cu fiecare nouă aparență, ea se înfrînge pe ea însăși, se înalță tot mai fermecătoare, peste strîmtul sau largul orizont al inteligenței mele. Ea e pentru mine

40 un pretext de luptă, și asta e totul, așa cum nelă-

muritul zărilor și otrava lecturilor mi-a fost pretext de goană și pribegie în adolescență. Zvîrlit înapoi de reflexul cenușiu și imens al războiului, spuneiți dacă în zilele astea sure, cînd toți zeii au căzut din cer, păstra-

5 rea unuia singur, care poate n-are decît acest unic atribut, exterior dacă vreți, dar tot al dumnezeirii: frumusețea, spuneiți dacă păstrarea asta, căutarea asta de raze în oceanul tern, nu-i o îndrăzneală și o frumusețe. Tot o frumusețe.

10 Suntem doar trei inși în vuietul enorm al secolului, care ne zbatem pentru idolul acestei religii atît de restrînse și de delicioase. Încolo, nu știe nimeni nimic, din larga lumea asta, care începe acum să huruie pe străzi, odată cu înalbăstrirea ferestrelor de mansardă.

15 Acolo, în fund, nemernicul afurisit și izgonit din raiul pe care și-l evocă înălțîndu-și falși idoli; atotputernicul care locuiește astăzi cerul și păzește la poartă-i cu paloș de flăcări; și păcătosul pe care-l auziți destăinuindu-și păcatele și tîrîndu-se prin noroaiele cele mai abjecte, pentru a se învrednici cel mai de pe urmă de minunea

20 extremei frumuseți.

Trei credincioși, trei fanatici, trei frați de soartă și de durere, cari ne vom întrededora în curînd sub măreția cerului, sub privirile sfinte ale zeului pe care-l dorim

25 exclusiv. Încolo, nimeni nu știe nimic de noi, iar ei doi, nici măcar de mine.

Pe sala în care un bec orb și uzat abia mai luminează la doi pași și unde abia la ora asta a început cu adevărat domnia somnului, se aude un tîrșet dinainte

30 înfrînt și umilit, un ciocănit trist și înfricoșat: *Irma... comtesse Irma... chère comtesse... chère petite...*

Iar Irma zace răsturnată alături de mine în somn profund și mut, dezvelită aproape toată, cu un braț

35 apărîndu-și sînul stîng, cu altul căzut peste dunga patului, cu albeața goliciunii pătată indecent de umbrele tari ale încheieturilor.

— *Viens, o, ma beauté, viens, mon ange, mon bonheur... mon unique...*

40 Glasul a crescut mai lăcrămos și mai umilit decît poate fi cu putință. Iar eu rîd liniștit și fericit, sigur de

acest simulacru de lemn, pe care l-aş ceda bucuros prin-
tului izgonit de adevăratul idol. Şi-n învigorarea albă
a dimineţii de vară trasez primele linii hotărâte ale
meschinului meu plan de acţiune.

5 Dacă la început nu i-o fi părut curios Voicuţei
interesul pe care-l arătam informărilor ce-mi da despre
Alba, e fără îndoială cât se poate de firesc. Orice secre-
tar de avocat e în drept să se intereseze de familia
10 patronului său; şi-apoi, un brav elev al maestrului
Georges Radu Şerban ştia doar să pună o întrebare
fără a trezi o cât de îndepărtată suspiciune. Afară de
asta, aveam grijă oricând, în conversaţiunile noastre,
s-o întreb cu un interes şi mai mare despre familia ei,
despre Smărăndiţa şi tipul ei, despre ea însăşi, despre
15 progresele făcute cu revista teatrală, plănuită la „Ruşi”,
şi pe care o şi scriseseră autorii solicitaţi. Acum se
împărţiseră chiar rolurile şi începeau repetiţiile. După
îndemnul meu, Voicuţa primise şi ea să joace; făcea
întîi pe-un înger mic şi cuvios, pe care vremurile noi,
20 întoarse la păgînism, îl prefac în amoraş obraznic,
şi-apoi, în alte tablouri, pe-o fetiţă de şcoală, care dă
relaţii naive despre cursurile ce urmează, încît, din
jocul meşteşugit al cuvintelor şi-al locului răspunsuri-
lor, să răsară întorsături hazoase şi aluzii necuviin-
25 cioase. Voicuţa era amuzată de rolurile ei tocmai
pentru că vedea că eu mă amuz la rîndu-mi, mai
ales că replicele ce trebuia să dea nu erau lipsite de
sare şi meşteşug. Şi asta motiva îndeajuns îndemnurile
mele de a se dedica mai amplu şi mai adînc studiului
30 lor şi ambiţiei de a se înfăţişa o bună artistă, deşi con-
veneam amîndoi că în fond totul nu-i decît o copilărie
şi textul ce trebuia să înveţe o ridiculă meschinărie.
Îmi plăcea că aceste rezerve ţinea să le readucă adesea
în convorbire însăşi Voicuţa, care se complăcea însă
35 de minune în noua ei preocupare; tocmai pentru a
atenua impresia acestui zel în ochii mei, ea vroia desigur
să-mi ateste şi mai în glumă şi mai în serios că nu
pune nici un preţ pe această simplă distracţie, ca ori-
care alta.

Dar tocmai această nepăsare, afectată şi totuşi
dezminţită la fiecare moment de fapte, dovedea fragili-
tatea sufletului Voicuţei, inconsistenţa lui, lipsa lui de
interes substanţial pentru orîşice pe lume. Singura ei
5 grijă, pe care şi-o trăda cu voie ori fără de voie la fie-
care moment, de a părea că n-o surprinde nimic, că
n-o poate încînta, decît superficial, nimic, exerciţiu
pe care şi-l însuşise pînă la falsificarea propriului său
suflet, dovedea golul spăimîntător dinlăuntru al acestui
10 bibelou, pe care altfel nu l-aş lăsa aşa uşor din braţe.
Voicuţa vroia aşadar să-mi arăte că, la fel cu Smărăn-
diţa şi cu celelalte prietene ale ei, e o blazată şi o hiper-
civilizată; nu face caz de cultura ei, pentru că, asemeni,
ţine mortu de pedanterie să nu fie acuzată. Însă dacă
15 doreşti să cunoşti gradul ei de cultură, n-ai decît să
apeşi pe-un buton: atunci ea va începe să turuie orice
te interesează din literatura franceză, germană, engleză
şi chiar română, precum şi tot ce e îndeobşte cunoscut
din literaturile celelalte, va începe să turuie despre
20 orice temă din filosofie, pe care a urmat-o la facultate,
luîndu-şi licenţa cu bile albe şi distincţie; însă se va
da bătută, chiar fără s-o întreb, în privinţa limbilor
vechi, care o plictiseau, matematicii, „pe care n-a
înţeles-o niciodată şi a învăţat-o papagaliceşte, deşi
25 a avut note mari la ea”, şi în sfîrşit teologiei, pe care o
adăogă în chip de haz. Ştiam de asemenea că ea cetea
mult şi era atît de satisfăcută de bagajul cunoştinţelor
ei, încît licărul acela de bucurie care-i umplea ochiul,
cînd abordai o temă de discuţie ce-i era familiară — de
30 exemplu dacă aduceai vorba despre Proust, despre
Paul Valéry, despre predilecţiile invertite ale lui Rim-
baud sau despre Montaigne, *de omne re scibili* din
domeniile pe care ţi le indica la început — cu cît o
dovedea mai informată şi mai mulţumită de sine, cu
35 atît o făcea să-mi pară mai mărginită. Discuţia odată
terminată, ea se prefăcea în copilă dulce, afecta pe
mititica scumpă, ce vrea să fie răzgîiată şi găsea că
teribilul, după intenţia ei, contrast între omniştiinţa
ei şi între nevoia de copilărie, de zbenguială, de alin-
40 tare, de gungureală de copil, care se uită la tine cu
ochi bulbucaţi de frica pedepsei, e tot ce poate fi mai

original și mai cuceritor. Se da peste cap pe divanul meu, lăsând să-i cadă rochița, și așa destul de scurtă — era pe vremea rochiilor scurte —, descoperindu-și astfel linia perfectă a piciorușelor și mătasea neagră a pantalonășilor bufanți, în care ciorapii lucioși, pentru ea mult prea lungi, se înfingeau modulînd pulpele și începutul coapselor, ca la pajii regilor de demult. Asta se întâmpla desigur după alte zbunguieli mai mărunte, pe care Voicuța le făcea pe covor și printre fotolii, făcea pe cățelușul care mîrîie, sarea de pe scaune, făcea gimnastică, iar cînd în ardoarea mișcărilor, ca într-un fel de uitare a locului unde se afla, își dezvelea astfel dedesupturile mătăsoase, se roșea toată, își ascundea fața în palme, privind cu aceiași ochi, atît de drăgălaș bulbucăți, prin gratiile degetelor desfăcute, pentru a controla, evident, cu acelaș aer copilăresc, impresia pe care nu îndrăzneala gestului, ci noutatea priveliștii putuse s-o pricinuiască. Odată veni cu o carte împachetată proaspăt de la librărie. Pentru că intenționat întîrziam s-o întreb ce are acolo, deși așezase pachetul ostentativ pe colțul biroului (eram sigur că vrea să mă dea gata cu cine știe ce nume abracadabrant) nu se putu să nu-mi destăinuiească din proprie inițiativă:

— Nu știi ce și-a cumpărat fetița aici?

Ridicai ignorant din umeri.

Desfăcu învelișul și-mi plimbă pe dinaintea ochilor o carte pentru copii, de curînd apărută. Și mă asigură că de la un timp s-a dedat cu desăvîrșire lecturilor pentru copii, singurele care o mai amuză și-i improspătează sufletul.

Destăinuirea poate că ar fi fost interesantă dacă nu ar fi fost făcută cu această nevinovată miză în scenă.

Mă arătai foarte minunat de noua ei dispoziție sufletească și mă declarai în deplin acord cu seceta de veritabilă literatură din ultima vreme. Însă pentru a ocoli eventualitatea vreunor considerente de mai lungă durată și perspectiva unui eventual comerț de volume puero-literare, schimbai vorba, informîndu-mă de progresele partenerilor ei la repetițiile revistei. Îmi povesti și despre cei prieteni și despre cei numai cunoscuți. Admirația ei mergea mai ales spre domni-

șoara Scumpa Caragea, al cărei talent, îmi afirma categoric, e deasupra oricărei așteptări. Mai ales naturaleța jocului, în atît de variate fațete — pentru că ea deține cele mai multe și mai importante roluri —, este într-adevăr uimitoare.

— Dacă e cu adevărat descendenta domniței Ralu, îmi dădai cu părerea, lucrul e cît se poate de firesc.

Dar Voicuța nu știu să-mi precizeze din care Caragea descindea această Scumpă. Pentru că ne găseam totuși la capitolul beizadelelor, o întrebai într-o doară dacă n-au oferit vreun rol și Albei Ypsilant. Fu pentru prima oară acum, cînd observai o ușoară contractare între sprîncenele Voicuței.

Precum e limpede de bănuir, principala legătură care mă ținuse atît de strîns de fata aceasta mică era tocmai puțința de a-mi sătura, prin ea, curiozitatea pentru o mie și unul de lucruri, privind pe cea care mă interesa mai mult decît orice pe lume. Voicuța avusese cîmp larg să creadă și să rostească despre doamna Radu Șerban tot ce putea să-i treacă prin minte. N-o contraziceam deloc și nu-mi dam nici un fel de părere, chiar atunci cînd vedeam clar țîșnind exagerările și fierbînd, oricît de voalat, eterna invidie femeiască. Eu nu făceam decît să ațîț tăciunii, cînd focul vorbirii amenința să se stingă. Astfel putusem afla de dubla „grandomanie” a doamnei Alba, adică de „exagerata” părere ce-o avea atît despre obîrșia, cît și despre frumusețea ei, de „aerele” ei de filantroapă cu care vrea să „epateze”, de „sărăcia” din care a scos-o soțul ei, de „frica nebună” de a nu-i displace printr-un fel sau altul și a se trezi într-o bună dimineată depozată de palat, de bijuterii, de automobile și de toate „fumurile” ei de mare doamnă, în sfîrșit de groaza și mai mare a doamnei Esmaralda ca fiica ei să nu se aventureze în cine știe ce greșală, care ar fi trimis-o cu toată familia (familia era: mama și vărul) pe stradă. De la Voicuța aflai că doamna Alba primise în dar de la soțul ei casa din București și una din moșii, dar că donația fiind între soți, ea putea fi oricînd revocată (recunoscui aci competența juridică a lui Radu).

Ea îmi aduse chiar câteva lumini mai mult asupra caracterului lui Georges Radu Șerban, care, știa și ea, în viața conjugală se purta într-adevăr ca un tiran, desigur cu mânuși, dar tiran. Voința lui era lege pentru toți ai casei și, mai mult sub influența mamei ei, doamna Alba trebuise să se supună, pentru a-și salva situația. Afară de asta, în toate familiile mai în contact cu casa maestrului, se credea că acesta se dedicase și mai amplu, după căsătorie, avocaturii tocmai pentru a pune capăt călătoriilor ei și ambiției de a-și etala în străinătate frumusețea, bogăția și aerele. Adică exact ceea ce-mi șoptise și Raoul. În câteva cuvinte, ea conchidea apoi că toată mândria nemăsurată a doamnei Alba se năruia lamentabil la picioarele soțului ei, acceptînd, fie sub îndemn, fie pentru că se obișnuise astfel, trista stare de roabă, de dragul cîtorva bijuterii și de groaza sărăciei. Or asta nu dovedea cătuși de puțin un suflet princiar, căci tot orgoliul ei demăsurat devenea astfel caduc și ridicol...

— Poate că-și iubește soțul? mă interesai cu groază.
— Da... foarte mult... între ei e o diferență de douăzeci de ani... Desigur, contează că va „crăpa” înaintea ei și atunci donația redevine valabilă. Asta i-e toată iubirea... însă se înșeală în aceste roze speranțe... prințul Georges se ține prea bine și duce o viață prea restrînsă, ca visul să i se poată realiza, n-avea grijă. Pe urmă, cînd va ajunge de 50 de ani, ce o să mai folosească donația ambițiilor ei... o să fie o păcăleală, de-o să rîdă și ea singură, mușcîndu-și mîinile de necaz.

Cînd vrea să fie crudă, Voicuța știa să te înfioare cu răutatea ei, tocmai pentru că era așa mică și ochii îi luceau atît de tare, parcă vibra de ură tot corpul ei într-atît de mic că alt sentiment nu mai avea loc să precumpănească; din lipsă de spațiu, sentimentele se manifestau pe rînd în acest trupușor frumos. De aceea eu nu puteam conveni că logica ei este adevărată pînă-n adîncul tuturor consecințelor. Premisele sunt certe: domnul Georges Radu Șerban își tiranizează într-un fel soția, adică n-o lasă în voia fanteziilor ei de femeie frumoasă și dorurilor ei de ducă; punctul acesta

pare a fi adevărat și-mi convine de minune, îmi place. Dar ea nu se hotărăște încă să se scuture de robie, nu din cauza diamantelor, a moșiei și a aerelor de *grande dame*, ci pentru că nu se poate hotări îndeajuns. Voicuța a mai atins și un alt punct, care-mi convine iarăși nespus, și e confirmat de-un fapt indubitabil, la care am fost martor și al cărui rost adevărat abia acum începe să-mi apară. Alături de ea e bătrîna doamnă Esmaralda, care poate cu adevărat să fie obsedată de groaza mizeriilor de tot felul ce pîndesc din umbră și care chinuie în aste vremuri vitrege pe atîți urmași ai stăpînilor trecutului, pe atîți moștenitori de nume și de sînge ilustru. Ea într-adevăr trebuie să fie prea atentă la mișcările fiicei sale, ea nu se sfiește s-o însoțească, supraveghînd-o de departe, chiar la un *rendez-vous*, după toate aparențele de adio, al fiicei sale, ea trebuie să joace un rol covîrșitor în nefericirea sentimentală din ultimul timp a bietului *prince* Preda din mansarda madam Matildei.

Dar întrebarea care începe să se zbată acum în mine și să mă frămînte cu putere este: dacă un îndemn contrar ar veni tot așa de persistent dintr-o direcție opusă, doamna Alba nu s-ar găsi oare într-o prea sensibilă cumpănă? Hm, iată ceva care merită multă meditație: în orice caz, acest îndemn contrar n-ar avea de luptat numai cu bătrîna mamă și cu un copios act de donație, a cărui validitate atîrnă ca un fir de păr deasupra faptelor ei. Dar peste actul acesta și peste bijuterii, amintirea unei anume priviri a ochilor ei, ca și acea aplecare înfruntătoare a capului pe spate, mă face să trec îndată. Voicuța a mai enumerat: aere de *grande dame*, dar rostind astfel ea așează în sens pejorativ punctul pe adevăratul ei în această ordine de lucruri. Așa cum am văzut-o pe Alba în realitate și așa cum gîndul meu o vede neînterupt, înțeleg de minune că stăpînul ei nu e acest tiran de Georges Radu Șerban, pe care, din datele mele știu că nu-l iubește și nu l-a iubit niciodată, ci unul cărui i se dă cu toată ardoarea, cu tot sufletul, cu tot corpul: aristocraticul, sensul, înclinarea spre aristocratic, *son penchant pour*. Ea nu poate concepe altfel trecerea ei prin

viață, căderea materială i se pare un atentat la dreptul ei de a străluci, i se pare un ultragiu al frumuseții ei desăvârșite, depozitarea acestei frumuseți de podoabele pietrelor strălucitoare și mai ales de podoaba cea mai de seamă: posibilitatea de a împrăști, în clipa în care ar fi dorit, binefacerile de care poate dispune.

Voicuța traduce toate astea prin cele mai materiale expresii cu putință, dar eu știu ce trebuie să aleg din dispoziția ei de a birfi. Se poate să mă și înșel în această privință: oricum, însă, am impresia limpede că Voicuța nu găsește înlăuntrul ei nici un simbul de neliniște ori de îndoială, care ar pune-o în încurcătură înaintea întrebărilor și atacurilor vieții. La ea totul e drept și fără complicații: îi place ori nu-i place ceva. Considerente laterale, care să se interpună în calea voinței ei, constituind adevărate piedici cu totul și cu totul de neînvinș, așa ceva nu există pentru înfiorător de marii ei ochi pe fața mignonă. Și totuși, în cinstea ochilor ăstora, s-ar fi convenit mai multe posibilități de crâncenă ezitare, de luptă cu sine însăși. Aș fi dorit-o o fiică de comunist intransigent, bunăoară, ea însăși o înversunată adeptă a teoriilor roșii. Acaparată în întregime de lanțurile vieții burgheze în care observ că-mi merge convenabil, ba chiar peste așteptări, aș fi contrazis concepțiile ei, cu ardoarea avocățească a celei mai calde convingeri, deși n-am stat niciodată să mă întreb serios, nici când făceam pe hamalul la Brăila, care sistem social ar putea fi mai suportabil. Pe vremea aceea e drept că frecventam unele cercuri socialiste, dar numai curiozitatea mă ducea acolo, și parcă în răzvrătirea frenetică a oamenilor acelora, în scrișneteale lor de revoltă și-n poticnirea raționamentelor lor (erau unii adorabili în ignoranța lor și-n stângăcia aproape bufă, cu care conduceau greoiul car al logicei retorice) mă simțeam mai la îndemână eu, fugarul fără motiv, vagabondul de amorul artei. Pasiunea m-a atras sub toate formele ei de manifestare și oamenii aceia, unii extraordinar de inteligenți, deși orbiți de credință, alții mai nevoiași la cap (cea mai cumplită inegalitate, cea mai tipătoare nedreptate cu distribuirea calităților naturale, a inteligenții

și a meritelor, acolo am văzut-o), dar însuflețiți de aceeași patimă fără zăgaz, clocot enorm de cascadă, mă țineau parcă magnetizat sub luciul straniu al urei și dorului lor de răzbunare.

Dacă acum însă, ferit de cuirasa maturității și de lama rece a unei lucidități sceptice, care uneori mă nemulțumește ori chiar mă agasează literalmente, aș putea rezista tenace oricărei tentații ideologico-sentimentale, fie ea plasată în stînga, în dreapta ori la mijloc, cu siguranță însă că aș ocupa bucuros o poziție extremă și diametral opusă, cînd aș găsi o față ca Voicuța, așezată din timp, și nu din diletantism, de bună seamă, în poziția adversă. Jocul contrastelor și al contrariilor e tot ce mă amuză mai mult, mă înfioară și mă asmută, și sunt nespus de fericit că domnița Alba ocupă real și mai cu seamă sufletește un turn de fildeș închis muritorilor de rînd, la umărul cărora tocmai pentru asta mă simt nespus de mulțumit, în aceste momente de mare tensiune a vieții mele, că mă găsesc.

În schimb Voicuța știe să anihileze, împreunînd elemente care se anulează reciproc, orice diferențe care ar constitui vreo stavilă satisfăcerei gusturilor ei de moment. Împrejurarea face ca ea să nu fie numai-decît o Ypsilant, o Basarab, sau mai știu ce alt mare nume. Dar chiar de-ar fi astfel, îi citesc prin transparența gîndurilor că diferența dintre noi n-ar deschide neapărat înlăuntru-i un teatru de luptă; dimpotrivă, dacă acel care-ar întîmpina-o cu omagiile lui i-ar fi pe plac, poarta sufletului ei s-ar deschide de la sine, indiferent de punctul de plecare al noului-venit sau de ce-ar putea clocoti sub crusta aparenței sale.

E pentru prima oară, așadar, cînd Voicuța lasă să-i scape această contractare a frunții, pentru că numele doamnei Alba a căzut iar între noi. Și cum țiu să-l port din nou de-a lungul convorbirii noastre, pe care ea se silește s-o păstreze într-una tot în jurul revistei teatrale, observ că nu mai e nici o înșelare. Voicuța e pur și simplu scandalizată de această doamnă, pe care știu bine, o vizitează din cînd în cînd cu mare deferență și se mîndrește că are acces la ziua ei de primire.

Iată, nu se lasă nici acum pînă nu-mi repetă cu un aer de degajare care mă înveselește, că adesea e „nevoită” să-i calce, din motive „familiare”, pragul și să-i suporte săptămînal „fasoanele și prezumțiozitățile”. Și, pentru
5 că-mi ghicește neconținut zîmbetul, pe care nu știu cum să-l ascund mai bine sub mina mea cea mai serioasă cu putință (poate tocmai mina asta mă demască), ea se irită din ce în ce mai mult, mușcă și zgîrie și izbucnește într-o adevărată furie cînd încerc s-o contrazic.
10 N-am mai văzut-o niciodată pe Voicuța pradă unui astfel de acces. Sub forma asta ea mă atrage nespus și pieptul mic, dar plin și semeț, își modelează sub impetuositatea zbuciumului și mai precis și mai enervant dublul amănunt al rotundelor lui accidente.

Și iar mi-aduc aminte o întrebare care-mi răsare uneori, dimineața, în căldura patului, cînd încă nu sunt deplin trezit de lumina dinții a zilei: cum se face
20 că Voicuța vine și pleacă de la a nu știu cîta vizită în apartamentul meu, așa cum a venit și a plecat la întîia? Teama unei complicații în plus, pe care la început am dorit-o, dar pe care pe urmă am evitat-o, mi-a servit de răspuns desigur; dar totdeauna mi s-a părut incomplet, nesatisfăcător, acest răspuns. Acum văd
25 însă că a fost și stupid.

Mă apuc deci să zîmbesc dulce Voicuței și sunt gata s-o asigur că am vrut s-o necăjesc. Dar cum am început această demonstrație, văd că n-am izbutit
30 altceva decît să torn și mai mult gaz peste foc. Mă apropiu tremurînd de ea și încerc s-o mîngîi, însă mă respinge cu furie, îmi aruncă muștrări grele, își ia bascul și se duce să și-l așeze în fața oglinzii. Dar cum se vede plînsă, cu ochii înroșiți, îl trîntește de pămînt, izbucnește de-a binelea în lăcrămi și se repede la divan,
35 pe care se azvîrle cu o vigoare neașteptată, făcîndu-l să se lase și să se ridice în repezi și adînci amplitudini de parcă ar fi cîntărit întreit. Mă așez lîngă ea pe covor și o mîngîi, șoptindu-i cuvinte de împăcare, amestecate subtil cu declarațiuni de admirație. Cu tot
40 zbuciumul ce o agită în mișcări ritmice, la care par-

ticipă dintr-o dată întregul ei corp, văd bine că mă ascultă. Pe urmă suspinele se răresc și mîna mea îi mîngîie fruntea și părul... pentru a mă trezi pe nesimțite atingîndu-i umărul și brațul. Voicuța a încetat să
5 suspine și nu mai face nici o mișcare; parcă ar aștepta ceva. Parcă ar urmări mersul mîinei mele, care acum alunecă, reptilă caldă, pe șoldul ei spre coapsa plină. Dar cînd vreau să-i prind buzele sub buzele mele, se ferește, în schimb, mîna poate să mi se plimbe neturburată pe străveziul neted și lucios al ciorapilor de mătase,
10 pe genunchii și pe pulpele vii și tari, de mică sportivă. Cînd dau a doua oară s-o sărut, ea se ridică fără un cuvînt, ca o hipnotizată, traversează biroul, intră în dormitor și apoi în sala de baie, a cărei ușă o lasă deschisă. Încearcă dușul, apoi aud clar zgomotul pantofilor trezind pe rînd sonoritatea plăcilor de faianță, aud plesnetul rochiei și al rufelor în aer, le aud căderea
15 limpede și marchez intervalele dintre aceste zgomote cu imaginea copleșitoare a gestului convenit. Acum Voicuța a rămas numai să-și tragă ciorapii, și mi-o închipui în cîte-un picior, în fața oglinzii înclinată, trăgîndu-i cu supărarea și energia cu care s-a despuiat și de celelalte vestimente. Iar ușa rămîne neconținut deschisă. Mă apropiu nesimțit, șovăitor, umilit, gata
25 să-i cer iertare, îmbrățișîndu-i genunchii, sărutîndu-i mijlocul gol. Și ezit la fiecare pas, nesigur, surprins, fericit. Ciorapii au căzut și ei, i-am auzit, căci luciul alb al faianței vibrează și la atingerea mătasei, iar auzu-mi congestionat ar înregistra acum și zborul unui
30 infuzor. Iar de acolo nu mai vine acum nici o mișcare, nici cel mai neînsemnat zgomot: sunt așteptat desigur, totuși mă apropiu tiptil, ca un hoț. N-am atins nimic, n-am provocat nici cel mai slab sunet; așa că e de mirare cum ușa a fost repezită în pervazul ei cu puternica-i detunătură caracteristică, tocmai cînd degetele-mi tremurătoare se întindeau, să mă sprijine, spre acelaș pervaz mîntuitor. Totuși cheia n-a fost întoarsă și acum foșnetul dens și răscolitor al dușului bombardează vehement părății de porțelan ai căzei cu moleculele
35 milioanele de proiectile pulverizate. Și ușa stă între noi, barieră docilă, gata să cedeze la prima împin-

gere. De ce n-a întors cheia și de ce a așteptat atîta pînă să arunce ușa în pervaz? Dintr-un anume punct al dormitorului aș fi putut urmări în voie toate mișcărilor ei, i-aș fi putut vedea nestînjinit de nimic toate misterele corpului. Aș fi putut — dar n-am căutat acest loc fermecat, deși am fost așteptat atîta. Și ușa a revenit, parcă ea însăși uimită de năvingia mea, să-și îmbuce cadrul cu acel clac sec și disprețuitor. Dar cheia n-a fost întoarsă și asta e semn că s-a lăsat anume și-un mijloc de corijare: o simplă, o ușoară presiune și zîna stropilor de rouă îmi va apare toată, în toată minunăția farmecelor ei mignone, în ceața ploii irizate de razele verii, strîmbate de groasele geamuri gofrate. Răpănitul dușului e o chemare energetică, imperativă: acum s-a oprit. A pornit iar, ca să se oprească din nou scurt: un aviz, o somație... A doua somație... Pauză... A treia somație...

Văd pielea fină strepezită de recele aspru al periei de apă și nu mai văd nimic. Izbesc ușa și înaintez...

Mă primește un țipăt îngrozitor, de moarte. Mă lovește ca un drug greu și mă abate în lături. Voicuța s-a chincit melc în mijlocul conului de apă, în ceața fină a picăturilor reflectate de fundul căzii. E toată o spirală albă Voicuța și-i văd acum în bătaia dușului doar încovoierea spinării lucii și rotundul unui sold exagerat de nefirescul poziției. Dar vorbele ei sunt grele și țipătul ei hotărît; trebuie să dau înapoi orbit, zăpăcit de ploaia și de tonul categoric al indignării teribile. M-am refugiat tocmai în fundul biroului, în dosul mesei mele de lucru. Prin întredeschizătura ușei de la baie, pe care n-am avut puterea s-o arunc zdravăn după mine, în rama-i ermetică, am auzit chiar, îndată după ieșirea mea, încetarea bruscă a răpănitului de apă. Peste cîteva minute numai — trebuie să subliniez asta, într-un interval de timp mai puțin de zecimea celui ce i-a trebuit să se dezbrace, deși logica lucrurilor ar fi cerut invers — Voicuța a traversat dormitorul îmbrăcată perfect de corect, în ușorul ei costum *crème* de vară, pudrată gata și cu bascul de mătase, de aceeași culoare ca și rochia, așezat strict în locul unde știa ea atît de cochet să și-l așeze. Cînd a tăiat apoi biroul cu

pasul mic și înțepat, mi-a aruncat în treacăt mîndră și înecată toată în cel mai sarcastic dispreț:

— *Credeai* c-o să meargă așa ușor... cum ar merge cu vreo doamnă Radu Șerban *oarecare*?

La bătaile în ușă discrete și semnificative ale conțesei Irma n-am răspuns deloc, de două nopți în șir. Dealtfel m-am întors în odăița mea din mansardă trecînd cu multă precauțiune pe coridorul gol. Numai în prima seară, în fundul cotului care duce la apartamentul prințului Preda, am surprins iar pe madam Matilda încovoiată de la mijloc, cu urechea lipită de ușa Auricăi. Dar pășeam atît de încet, că ea nu m-a simțit și, pentru a nu-i da de veste că am sosit din peregrinările mele provinciale, m-am refugiat pe virful picioarelor înapoi, și-am mai rătăcit vreo două-trei ore pînă să mă reîntorc și, nevăzut de nimeni, să-mi reiau în primire camera. Cum știam mai de mult, din propria-i mărturisire, Irma, de cîte ori revenea din oraș singură, încerca la ușa mea dacă sunt „acasă”. Și-acum încercă la fel, în prima noapte, ș-apoi în a doua: așteptam molcom să reintre la ea și să se culce și-apoi pîndeam cu urechea venirea prințului Preda din oraș sau pasu-i tîrșit de la ușa lui spre odăița ei. Dar cum nimic nu se auzea, plecam după vreo trei ceasuri în garsoniera mea, ca să dorm cum trebuie. A treia noapte mă odihnii bine acasă, pe divanul cel larg și bun, ca să-mi restabilesc lipsurile de somn. A patra revenii din vreme la mansardă; madam Matilda mă simți tocmai cînd întorceam cheia în ușă și-mi ură bună venire. Cum băgasem de seamă, în aste două nopți din urmă petrecute aci, ea se culca înainte de venirea Irmei, așa că în noaptea asta n-avea cum să-i dea de veste. Și întîmplarea făcu ca tocmai în noaptea asta să se petreacă aceea ce doream, astfel că lucrurile ieșiră de minune. Pe la unu și jumătate să fi fost, nu puteam distinge clar pe cadranul fosforat al ceasului de mîină, Irma reveni singură ca de obicei și încercă la ușa mea. Irma venea totdeauna singură, pentru că prefera să-și exercite profesia acasă la clienți ori la hotel; în odăița ei avea fotografii și obiecte reprezen-

tînd amintiri, pe care ținea să le ferească de obscenitățile verbale și faptice la care se dedau mușteriii. Dealtfel, pe cît putusem prinde de la ea, avea clientela constantă și cu orar stabilit: oameni însurați, studenți serioși, doi preoți catolici și unul ortodox, o doamnă în vîrstă cu lorgnon și liceieni sfiehnici; contingentă zilnică nu era prea bogată — oricum o prefira cu atenție și în majoritatea cazurilor o permanentiza, mai ales că aproape toată i-era adusă sub garanția prietenilor mai vechi.

Așadar nu răspunsei Irmei, nu dădui semn de viață. O auzii cum închise după sine ușa ei și-apoi așteptai calm, încercînd să stabilesc poziția exactă a acului vag luminos, care indică orele dreptunghiularului meu Longines. Locul minutarului îl putem stabili ușor; însă orarul, oricît de luminos, pentru că prea scurt și rotund, greșeam totdeauna să-l așez exact la locul lui pe linia dreaptă a celor două șiruri de cifre. Mă necăjeam cu nespusă plăcere de această neizbutință, care mă făcea, ca și în cele două nopți trecute, să-mi găsesc de lucru pe întunec. Ridicam butonul și învîrteam acele la întîmplare; apoi căutam să le stabilesc direcția cu multă luare-aminte, în sfîrșit dam drum pentru control unui mic felinar electric, pe care-l luasem anume în vederea acestor nopți de veghe și al altora cu un rost ce pînă acuma doar îl năzăream. Și nu izbuteam să ghicesc decît rar adevărul; mă îndîrjeam în adevăratul înțeles al cuvîntului și nu simțeam cîtuși de puțin povara timpului. Dar ușa prințului Preda o auzii deschizîndu-se, cu toate că slaba suită de sunete ce veneau de acolo putea să mă înșele. Lăsai ceasul în pace și încordai intens auzul: pasul abia îl percepeam, dar momentele ritmice ale atingerii cu podeaua îmi înfățișau mersul acesta mai sprinten, mai hotărît, deși rar și precaut. Numai la întors, prințul Preda își tîrșea picioarele, înfrînt și umilit. Acum se auzea limpede și zgomotul discret al ciocănitului în ușa Irmei. Apoi din ce în ce mai îndesat, mai stăruitor.

— *Chère comtesse Irma... ouvrez je vous en prie... je vous supplie...* începu vocea plîngătoare.

Ascult cu sufletul la gură și parcă mă zbat să-mi proiectez voința afară, prin păreți, spre patul Irmei, ca un hipnotizator:

„Ridică-te, Irma, și-l urmează! îi poruncesc. Ridică-te! Mai tare, prințule...!”

Dar rugăciunile prințului au conținut și ascult zdrobit cum se tîrșește pe sală, jalnic și înfrînt, pasul lui nefericit... Disperarea mă cuprinde și mă strînge zdravăn în brațe: încă o noapte pierdută...

Nu știu de ce nu-mi vine să plec, de ce mă încapățînez să mă joc iar cu lumina înșelătoare de fosfor a ceasornicului meu oblong. Dar acum jocul nu izbutește să mă mai cîștige ca la început. Ba se pare că i-am prins și secretul, dar n-am nici o satisfacție pentru asta. Aș dori să plec și totuși de la ușa mă întorc la fereastră, privesc luminile orașului în negură și blocurile de zid într-atît cît intră în cercurile felinarelor. Pe urmă iar vreau să plec... Mă aplec, cu o îndrăzneală care mă înfioară abia după ce o săvîrșesc, deasupra largei strașine a mansardei, să văd dacă la capătul ferestrelor este lumină; dar îmi amintesc la timp că prințul Preda își are dormitorul pe șirul odăilor Auricăi și Irmei, așa că e inutil să-mi exagerez curajul deasupra abisului mut și întunecat. În sfîrșit...

Am sărit în urmă-mi ca o panteră. Și m-am lipit de ușa înfiorat... pași pe coridor, pașii rari, acum șovăitori și la dus, ai prințului. Îmi vine să strig de bucurie: am avut tot dreptul să mușc iarăși zdravăn din nevoia mea de odihnă, cînd mîine am atît de lucru, să rămîn aci și să aștept! Bătaia rugătoare reînțepe și odată cu ea glasul plîngător. Și Doamne, un zgomot lămurit de cheie care se învîrtește. Un dialog care răsună în șoaptă, în șoapte tremurătoare, rugătoare, în alternanță cu altele energice, șfichiuitoare. Îmi vin chiar lămurit în urechea mea:

— El n-a venit, îți jur... am încercat eu singur la ușa lui... ca să poți fi sigură...

Ș-apoi, după o scurtă pauză, sentința:

— Bine, așteaptă...

„El n-a venit, îți jur”... Poate eu...? Desigur... La ușa cărui „lui” ar mai fi putut încerca prințul,

în interesul Irmei, pe tot coridorul ăsta?... Ah, prințul meu e fermecător, cum îmi vine el singur în mină! Acum ușa Irmei se aude din nou. De bună seamă că a ieșit și o încuie, și văd parcă prin lemn, cum nefericitul radios îi ia în posesie brațul rotund și cald de somnul întrerupt. Atunci dau lumină mare în odaia mea și întorc cheia cu zgomot. Dar nu mai era nevoie. Irma văzuse dunga de lumină aprinzându-se sub ușă și nici n-am apucat bine să descui ca lumea, că ea și lovea lemnul, cu mâna, cu brațele, cu tot trupul:

— Ai venit... deschide!

Am deschis larg și Irma mi-a căzut în brațe. Pe deasupra umerilor ei am văzut capul lui Eminescu mort. Nu mai era aproape de moarte: în clipele astea el murise de-a binelea... Ochii holbați mai trădau o viață pe această mască mortuară, sinistră mască de ceară...

Foarte grațios și binevoitor l-am poftit pe prinț să intre. Dar Irma i-a răcnit înfuriată în obrazul stins:

— Mincinos, mincinos, ai spus che ciochenite în ușa a lui. Negru — pentru că prințul trecuse acum de la starea de agonie, la aceea a decesului declarat, și de aci la starea de mumificare cu o repeziciune înfiorătoare — obrazul lui se lăsa lovit de revolta ei, umilit, cădea într-o parte, plesnit de hazul și de ironiile ei.

Nădejtile mele nu merseseră pînă aicea; jignirea ce vream să-i fac prin gestul mărinimos care avea să urmeze nu era îmbrăcată în acest aparat dramatic, pe care i-l da atât de copios bucuria de a mă vedea și satisfacția de a-l înjosi pentru mine, ce eclatau acum de pe buzele Irmei. Incapabil să rostească un cuvînt, incapabil să se miște, prințul replica doar cu ochii. Ochii lui prinseseră în sfîrșit viață și reacționau cu lumini de spaimă la fiecare cuvînt al ei. Dar ceea ce îl doboră pe prinț cu desăvîrșire, și anume ceea ce socotisem eu că are să-l doboare, era tocmai propria lui lașitate, groaza de rupere definitivă, care-l țineau atât de imobil, în ploaia de ocări a unci cocote de mansardă, pe el, prințul Preda, urmașul prinților Buzești, și asta în fața unui străin, a unui comis-voiajor, la salutul respec-

tuos al căruia el răspunsese cu atîta grație înaltă, cu atîta rezervă princiară.

Era timpul deci să reintru și eu în scenă: repetai poftirea și chiar apucaii pe nenorocit de braț, împingîndu-l cu ușurință, așa de moleșit de neașteptatele lovituri cum era, pe ușa larg deschisă, înăuntru, spre marea nedumerire a Irmei. Venise rîndul ei să-și holbeze ochii. Dar ceea ce trebuia să urmeze născoci-sem și pusesem la punct cu multă meticulozitate: pînă acum avusese loc numai un prolog neașteptat, care-mi aducea, evident, un considerabil ajutor. Răspunsei deci privirilor răscolite de uimire și de indignare ale Irmei cu înclinări din cap, concesive și milositive. Prințul, care stătea ca un manechin pe picioarele rășchirate, urmărea și el, și mai distrus ca înainte, scofilcit și descompus acuma ca un cadavru învechit și dezgropat, limbajul, pe care mă prefăceam că vreau să-l feresc de ochii lui, al feței mele. Semnele binevoitoare și protectoare ale unui comis-voiajor, care intervine la o cocotă pentru un prinț... Și în ce condiții nimicitoare?... prins cu minciuna... mințind în dezavantajul chiar acestui comis-voiajor... neizbutind să reacționeze în nici un fel... surprins printr-o bruscă dezvăluire ca un ulcerat de lepră de pe care ai smuls brusc cearceaful, descoperindu-l în cea mai josnică și putredă decădere trupească și morală!

Pentru ca să duc lucrurile pînă la capăt, după planul meu, am vrut să ies zorit, să pretextez un voiaj urgent cu un tren care pleacă la 4 dimineața. Am încercat să reabilitez pe prinț, mărturisind că într-adevăr am auzit bătaia lui în ușă, că ea m-a trezit din somnul adînc în care căzusem îmbrăcat, de aseară, cînd și madam Matilda a văzut că m-am înapoiat. Îl apărăm însă stîngaci, așteptîndu-mă ca Irma să izbucnească îndată că și ea a zguduit destul de tare ușa mea și n-a primit toțiș nici un răspuns. Dar prințul a zguduit-o incomparabil mai tare, credeam că se dărîmă casa, exageram eu, pentru a face și mai incredibile argumentele ce invocam. Cu trenul de la ora 4 avu loc o adevărată furtună: cu ardoarea ei ungurească, Irma putu descoperi tentativa mea de minciună — oricît

avusei aerul că mă apăr de dibaci — și luînd pe prinț de umeri, îl aruncă afară cu un picior aplicat în șezut. Mersei cu perfidia pînă acolo încît încercai să mă iau după cel izgonit spre a-l asigura de simpatia mea, dar astfel ca ea să mă zmulgă din ușă, și satisfăcut că totul ieșise de minune, cu desăvîrșire dincolo de așteptările mele, răsplătii pe Irma în restul nopții cu sincere dovezi de iubire, reflectînd fericit că în momentele acestea, în întunerecul profund, în patul sterpelor lui invocații 5 către chipul invizibil din pereți, prințul decăzut își imaginează cum scumpa lui fotografie e terfelită de rîsul unei cocote și al unui comis-voiajor, în plin rut dezlănțuit. Și acest coșmar aieva de o noapte întreagă va trebui să biciuiască sîngele lui albastru, oricît de 10 îngroșat și moleșit, să-i împröște sufletul de indignare, să-l împungă cu greaua nevoie a reabilitării, să-l facă să mă caute singur, să-mi vorbească, să se explice, să se ridice... și să se șteargă.

15 Dacă mai poate fi cu puțință să facă toate astea...
20 Dacă nu, voi vedea, voi găsi altceva... altceva... dracul știe ce voi mai putea găsi...

Mai ales acum, omul acesta mă interesa covîrșitor. Privești recentă îmi zugrăvise halul lui de decădere și-mi colorase iarăși la orizont cu azur și portocaliu 25 cerul nădejdlor și străduințelor mele. Plumbul opac de deasupra acestei orbăcări prin mansarde și prin întimități de cocote se spărsese într-o parte, și valuri de speranță curgeau încoace, înconjurîndu-mă și săltîndu-mă, făcîndu-mă să respir o atmosferă mai pură. Nu mai aveam nici o îndoială, prințul Preda 30 era un înger izgonit. Se prăbușise definitiv din gîndurile ei și acum se zbătea în țărînă, cu brațele întinse după zeul care-l alungase. Acum zelul meu prin aceste obscure și infamante locuri avea un sens în proprii mei ochi, cel puțin un sens avuabil, la al cărui capăt și izbutință 35 nu mai roșeam să mă gîndesc. Zilele frumoase ale dosarului dătător de nebunești iluzii reinviaseră: don Quichotte, naivul și romanticul, se întorsese, dar astăzi gloaba lui călca pe teren solid, spre o țintă care nu 40 mai era o simplă vînturătoare în gol.

Prințul Preda are o fotografie cu autograf și mai are, de bună seamă, și alte urme ale trecutului... ele pot fi obiecte scumpe de frumoasă aducere-aminte, dar se pot preface și-n arme extrem de periculoase 5 împotriva celui ce n-ar mai vrea să audă glasul aceluiaș trecut. Oare o astfel de pradă dusă la picioarele doamnei Alba, pentru că ea redevine *donna*, odată cu limpezirea orizontului, n-ar fi într-adevăr încoronarea unei lupte tot așa de sălbatece, de dîrze și de nobile, ca o 10 victorie într-un proces răsunător? Și încă, gîdiți-vă prin cîte paragini de mister trebuie să treacă imaginația ei înapoi, pentru a reconstitui eroismul de-acuma... Dar să tăcem acum, încă nu știm nimic, încă n-am dobîndit nici un punct statornic de reper... Nimic 15 decît o simplă, o vagă, dar minunată speranță... brațele albe nu mai sunt pătate de balele lubrice ale acestui isteric decăzut.

L-am revăzut pe prinț în zilele următoare și l-am salutat cu destulă deferență, am primit cu mare satisfacție mîna lui, l-am însoțit de cîteva ori pe drumul lui, 20 bună bucată de cale. Am discutat cu el despre vreme, despre politică și literatură, și m-am speriat chiar într-o privință de prea buna părere ce-i dam prilejul să-și facă de-un simplu comis-voiajor. Dar el nu 25 părea speriat deloc de competența mea, pe care hotărîi totuși s-o înfrînez și s-o mînuiesc pe viitor cu mai multă zgîrcenie și băgare de seamă. În schimb, dacă prințul mă privea îndoielnic și cam speriat, era, am cetit bine în ochii lui, să vadă numai dacă n-am păstrat în memorie imaginea ridicolului în care se înecase în noaptea 30 dezastrului său și dacă în dosul tuturor manifestărilor mele de prietenie și respect nu se ascunde un sîmbure de amară ironie și o intenție de renghi. Evitam așadar să aduc vorba de evenimentul petrecut, avînd oarecum 35 aerul că găsesc nedelicat a o face, însă lăsîndu-l în acest chip să clocotească și mai mult de nedumerire și nesiguranță. În cele din urmă, în fața unui pahar de vin, prințul Preda se hazardă să pătrundă în subiectul de vorbă pînă acum atît de cu grijă ocolit de amîndoi. Teama lui de seamă, a bietului nobil scăpătat, 40 era să nu-mi fi închipuit eu că Irma i-ar fi metresă

și încă atît de stăpînă pe dînsul, „că-mi face orice fel de mizerii vrînd să mă abandoneze, iar eu îi înghit toate numai și numai să nu mă părăsească de tot”. Nu, înainte de toate, asta trebuia să-mi iese din minte, 5 că dacă ea mă preferă acum, el ar avea ceva de pierdut ori de cîștigat: între el și dînsa n-au fost totdeauna decît relații corect tarifate și dacă, în seara cu pricina, el s-a purtat cum s-a purtat, asta n-a făcut-o decît pentru că avea a face cu o cocotă, pe care, pentru 10 a evita orice fel de scandal, nu trebuie niciodată s-o contrazici.

Prințul însuși observă, de bună seamă, reamintindu-și desigur și de alte diferite amănunte ale întîmplării trecute, că explicația lui e neîndestulătoare. 15 Dar eu mă grăbii să-l întrerup, pentru a-l lăsa cu această impresie, și a-l lăsa așadar cu nevoia să revină mai apoi cu dezvoltări și mai ample. Și săvîrșii prima tentativă de a pătrunde în templul părăsit și închis pentru trecătorul strein, mărturisindu-i cu cel mai perfect aer de sinceritate că nici prin gînd nu mi-a 20 trecut ca un om ca dînsul să poată iubi o simplă cocotă, oricît Irma se străduise prin tapajul ei să mă convingă de contrariul. Ea vrea, evident, profitînd de o delicatețe rară de suflet, pe care o ia probabil drept slăbiciune, să-mi demonstreze ce sacrificiu face pentru mine, 25 renunțînd la un om ales și de mare neam; dar astea sunt simple manevre de femeie de stradă, cu care sunt prea obișnuit și nu-mi mai fac nici o impresie, cu atît mai mult cu cît mi-e perfect egal dacă o femeie de teapa sa, și chiar orice fel de femeie, mi se dă pentru că mă preferă altuia sau pentru că a fost luată la goană de foștii ei amanți. 30

Ascultătorului păru că-i place, din parte-mi, această profesie de credință în materie de femei, dar cu siguranță că lumina ochiului meu, pe care o lăsăm deschisă 35 într-un anumit mod, nu-i plăcu chiar la fel. Profitai de ocazie să merg încă un pas mai departe, exprimîndu-mi admirația pentru oameni făcuți dintr-o bucată, ca mine, pentru care femeia nu joacă nici un rol, și exprimîndu-mi compătimirea, nu lipsită de oarecare ironie (de astă dată și în glas nu numai în 40

ochi), pentru cei cari nu se pot mîndri cu tăria mea sufletească. Prințul Preda căscă ochii mari la mine, dar încă nu lăsa să-i scape ceva; primele mele asalturi 5 căzură astfel zdrobite de duritatea neîncrederei lui. Teama de a nu-i da astfel tocmai acum de bănuît mă făcu să bat în retragere și să-i vorbesc de diverse afa- 10 ceri de ale mele prin provincie: dacă omul ăsta ar pîndi o singură zi înaintea casei Radu Șerban sau dacă l-ar aduce dracu în instanță, tocmai în momentul cînd iau cuvîntul, ridicîndu-mă de lîngă maestru, toată întreprinderea de acum — căreia-i sacrific noapți, vigoare și 15 dreptul de a fi stăpînul meu însuși, și căreia i-aduc tăria de a nu roși de propriile mele gesturi — s-ar nărui deodată, ca și vasta construcție bătută din lespezi de imagini a dosarului.

Încetîinii deci zelul meu în juru-i, fără totuși a mă decide să părăsesc pentru un timp mansarda; afectai 20 chiar că-l ocolesc uneori, pentru a-i învedera indirect că sunt absorbit și de alte lucruri mai serioase decît de astfel de conciliabule în doi, la berărie, despre femei și politică. Ba căutai să mă reîmprietenesc și cu Aurica, pe care n-o mai văzusem de multă vreme și care nu mă 25 întîmpină prea veselă, de bună seamă informată poate chiar de buna ei prietenă despre legătura cu Irma și, despre ultimele evenimente ale mansardei. O dată mă prefăcui atît de bine că evit a-l întîlni, încît a doua zi mă căută singur. Îl văzusem de departe, tocmai cînd încuiam să plec; mă prefăcui că nu-i observ 30 zîmbetul de bună revedere ce mi-l trimitea prin lumina slabă a becului din coridor și nici măcar că-l observ pe dînsul: avusei impresia chiar că mă strigă, dar eu fugeam de zor și astfel dădui buzna peste Aurica, în cotul celălalt al coridorului; ea tocmai urcase scara, era îmbrăcată de oraș și avea pălăria în cap. Astfel 35 putui să-mi amintesc unde mai cunoscusem eu pe Aurica; pălăria ce-o purta acum mi-o trădă. Însă nu mă grăbii să-i comunic descoperirea mea, căci prințul tocmai ajungea din urmă în dreptul nostru; abia acum mă făcui că-l văd și-l salutai, cu o anume mișcare a ochiului, în raport cu compania în care mă găseam și din 40

care el trebuia să deducă cât de indiferente mi-s femeile și cât de puțin sunt de constant sau am predilecție pentru una anume.

— Aurico, acum te-am aflat, am pus mîna pe tine...
5 îi strigai vesel, evident mai vesel de purtarea mea cu prințul, care-mi ieșise de minune, decît de constatarea ce făcusem cu Aurica. Așa e că-ți oxigenezi părul și ți l-ai tăiat de curînd...? De fapt ești brună și pînă acum un an și jumătate, doi, ba trei, dacă nu mă înșel, 10 aveai un minunat păr negru... Spune repede, repede, dacă nu e adevărat...

— Ce te-a găsit, îmi răspunse ea și mă privi bănuielnic...

— Mă recunoști acum?
15 — Nu te recunosc...
— De prințul Ypsilant ți-aduci aminte?
— Prințul... Yp... cum i-ai zis?... Iartă-mă, dragă, dar eu nu cunosc decît pe prințul Buzescu...

O urmai în camera ei, unde-și scoase pălăria și unde buclele ei scurte și blonde tot nu mă dezarmară!
20 — Dar spune dacă nu-i adevărat că purtai părul lung... și negru...?

O priveam drept în ochi, pentru a-i surprinde orice ezitare, orice ocolire a adevărului, contemplîndu-i 25 pielea oacheșe, cum nu poate avea o femeie blondă.

— E adevărat că mi-l oxigenez, dar nu l-am mai purtat lung de cînd eram fetiță, rîse ea nu fără oarecare neliniște în sunet și priviri... Dar ce vrei să spui cu prințul ăla? reluă apoi cu oarecare seriozitate și 30 nepăsare... cum zici că-l cheamă?...
— Ypsilant...
— A, ha, Ipsilante...
— Atunci ți-aduci aminte...
— Da, da, mi-aduc... am învățat și despre ăsta la

35 istorie.

Trebuia să-i povestesc atunci, cu ochiul neconținut în gardă, despre prințul Raoul, despre pasiunea lui pentru femeile cu părul lung și mai cu seamă pentru una anume, pe care chiar c-o iubea în adevăratul 40 înțeles al cuvîntului. Nenorocita n-a știut însă să aprecieze acest sentiment, care putea să ducă la urmă

foarte serioase pentru ea (deși prințul nu mai e așa de bogat astăzi, totuși...!) și a fugit într-o noapte, șterpelindu-i un inel cu care ai fi putut cumpăra o casă...

5 — O-ho, o casă, îți cam place să exagerezi dumneata!...

— O casă, o casă, repetai cu aplomb, care nu mai poate da loc la nici o contradicție, în glas.

— Ce spui!... atît valora! scăpă Aurica, îngălbenindu-se și mișcîndu-se agitată pe scaun.

10 — O, foarte scump era, întregii, și idioata trebuie să-l fi dat pe nimic... Să nu-ți închipui c-ar fi putut cumpăra un imobil ca ăsta în care stăm, în schimbul lui... dar 600.000 lei lua pe puțin pe el, de la orice giuvaergiu de pe Calea Victoriei.

15 Aurica devenise neagră-pămîntie și nu-și putea stăpîni neliniștea care-o apucase ca frigurile, subit, nemailăsîndu-mi nici o îndoială asupra persoanei pe care o aveau în față.

20 Ea păru să cuprindă apoi deodată toată gravitatea situației prezente, și tocmai cînd mă pregăteam s-o întreb discret și cu semn de liniștire: „Ți-amintești acum?” izbucni brusc în imprecățiuni și insulte la adresa celei cu care o asemănam și care se purtase așa de rău cu un om atît de subțire. Însă băgai repede de seamă că toată ciuda ei asupra „idioatei aceleia; cum bine-i zici”, se referea mai ales la ușurința cu care 25 „probabil” negociase un inel atît de scump. Și încetă teribilul discurs, care era o adevărată izbucnire de muștrări, adresate parcă unei persoane de față, atunci cînd își dădu seama bine de culoarea cea adevărată a rînjelului meu. Atunci mă apucă de umăr și mă zgudui, rîzînd iarăși vesel și nepăsător, încît mă puse din nou în nedumerire:

35 — Știi ce, vrei să-mi faci și mie cunoștință cu prietenul tău... cu prințul acela...?

— E inutil... nu-i plac decît femeile cu părul lung... asta e lege la el...

40 — Ce idiot! ridică atunci din umeri și rîse cu obidă: Păcat! — Încît acum chiar că mă îndoii de-a binelea

dacă Aurica era cu adevărat, așa cum bănuisem la început.

Acum în urmă am adoptat altă metodă; când mă întâlnesc cu prințul Preda, de orice sunt gata să vorbesc, afară de femei. Și întorc repede cuvântul, când glasul lui începe să alunece pe nesimțite într-acolo. Mă vede acum mai des în compania Auricăi și-i place să mă tachineze, pentru a mă încuraja, aprobându-mi și admirându-mi noul meu gust. Înțeleg că vrea să mă îndepărteze astfel de Irma; iar într-o seară Aurica îmi mărturisește că prințul i-a vorbit foarte frumos de mine. Apoi, văzînd că noutatea asta mă interesează în chip deosebit, îmi spune rîzînd:

— Tipule, îți mulțumesc...

— Îmi mulțumești... de ce?... (mă gîndeam atunci la prințul Raoul).

— Pentru că mi-a mai spus că și tu i-ai vorbit foarte frumos despre mine... M-ai descris în culorile cele mai nostime... După cîte-mi povestea el că spuneai, și asta părea să fie și gîndul lui, mai să cred că ești amoretat de mine... Dar dacă mă simpatizezi în adevăr, de ce nu-mi spui mie direct...? am bănuț eu că ești sfios, cu toate rățoilele tale... hai, vino să te pup...

Și-n pupatul ei zgomotos, îmi amintii de după-amiaza de ieri, la secția[a] 3-a a Curței de apel, unde dusesem toată ședința pe degete, timp de trei ore. Maestrului iarăși nu-i mai rămăsese nimic să vorbească, iar președintele mă felicitase în plină ședință, înainte de a se retrage în dezbateri, anticipînd astfel oarecum asupra deciziei și provocînd mare rumoare în tabăra adversă. Domnul Georges Radu Șerban m-a condus după aceea cu mașina pînă la garsoniera mea din parcul Filipescu, fără a înceta o clipă să-lase deoparte gravitatea voievodală și fără să discute cu mine altceva decît afaceri de bară. Totuși, e un progres considerabil în raporturile noastre personale că a ținut să mă însoțească atîta distanță în somptuosul lui Lincoln. Mi-am dat seama de asta mai ales din modul cum m-a salutat șoferul, înainte de a trînti

portiera după mine, dar și mai înainte de a coborî din mașină mă gîndeam ca la cel mai nespus noroc al vieții mele la o întîlnire cu donna Alba, încrucișînd drumul Lincolnului cu superbul ei Bugatti, pe care-l conduce uneori singură, înmănușată pînă la coate, cu degetele ei lungi și subțiri pe volan. Am propus domnului Georges Radu Șerban să mergem întîi acasă aci, aproape de palat, în cartierul din preajma Batiștei, pentru a nu se obosi pînă-n parcul Filipescu. Și privii cu coada ochiului la mișcarea trăsăturilor lui, neștiind dacă nu cumva comisesem vreo gafă, oferindu-i să-l duc la dînsul cu propria lui mașină; în relațiile noastre de la om la om mă simțeam cu atît mai stîngaci și mai nesigur, cu cît mă simțeam uriaș în legăturile noastre de ordin profesional, uriaș la fel cu dînsul și recunoscut de dînsul astfel. Dar pe obrazul prințului nu se mișcă nici o trăsătură, îmi răspunse numai sec că vrea să facă un tur la Șosea și pe urmă reîncepu să facă pronosticuri asupra considerentelor magistraților, în speța pe care tocmai o pledasem și asupra căreia președintele își și trădase opinia lui. Era interesant că, de la un timp, prințul Georges nu mai lua cuvîntul după ce pledam eu; asta nu-l împiedeca întru nimic, la speța următoare, să mă lase să vorbesc tot eu cel dintîi. Uneori mă gîndeam să-i las o parte din susțineri să le dezvolte el însuși; însă o beție a succesului neconținut crescînd, pe care numai vorbitorii stăpîni pe argumentele lor și conștienți de magica lor putere o cunosc, mă îndemna să nu-i mai las nici o porțiță. Aș fi dorit să-l aud, ca orice avocat înfricoșat de soarta renumelui său, reluînd argumentația mea, răstălmăcînd anume puncte din demonstrație și dîndu-le aceeași dezvoltare, cu o altă rezonanță numai, cu muzică de fraze învîrtite și argumente succedanee. Dar prințul avea eleganța să nu scoată o vorbă după mine, ori de cîte ori epuizam demonstrația; mă asculta, improșcîndu-și plastronul cu firele negre ale bărbii brîncovenesti, și ochii lui păreau că subliniază tot ce spuneam, iar felicitarea de la urmă și renunțarea la cuvînt rămîneau tot aportul lui la dezbateri. Era limpede însă că acest moment final, și puțin cam cabotin, îi producea o deosebită

mîndrie, a cărei scînteie n-o putea izgoni din priviri, iar sublinierile ce le făcea cu capul în timpul oraşunilor mele însemnau pentru toţi cei de faţă că eu nu făceam să cînt acum decît compoziţia lui. Dar de unde să ştie 5 doamna Alba toate astea? Nici măcar suplul ei Bugatti, cu tresăriri parcă de muşchi şi nervi, nu ne încrucişează drumul, condus de mîinile ei cu mănuşi de muşchetar à la¹ Ludovic al XIII-lea, cu degetele lungi şi fine, pe volanul nichelat. În schimb, numai 24 de ore tre- 10 cuseră de la succesul meu covîrşitor de ieri şi această femeie voinică şi oacheşe, cu păr scurt şi oxigenat, muşca din buzele mele cu sălbatică furie, ca un corb lacom, în această sordidă mansardă, spre care îndîrjirea şi ciuda mă împinse iarăşi, îndată ce portiera Lin- 15 colnului se închisese sec, ca şi răspunsul de mai înainte al prinţului, şi atît de ermetic, în urma mea.

Îmi place această viaţă dublă, această scormonire cu tîrîncopul în tot mai adînci subterane (deşi operaţia se petrece la mansardă), alternînd cu victoriile mele 20 juridice şi cu treptele de aspră piatră, pe care urc domol dar sigur, în consideraţia principelui Georges Radu Şerban. Am impresia, cu fiecare nouă izbîndă, că el mă ridică la un cin nou, ca un voievod veritabil; şi-atunci mai cu avînt îmbrac salopeta de miner, 25 pentru a-mi tîri existenţa secundară pe coridorul madamei Matilda, ca într-un fund de noroioasă mină. Din perspectiva ascensiunii mele contempļu cu milă rostogolirea în adînc a prinţului Preda, dar nu fac un gest să-i viu în ajutor. El e groaznic de vinovat 30 de păcatul de a fi fost iubit de donna Alba (sentimente lui personale nu mă interesează cituşi de puţin). Or, nu pot ierta această cumplită vină a unui om de măreţia aristocrată şi frumuseţea intelectuală a maestrului meu, dar acestei epave pe care trebuie 35 s-o distrug pe încetul, prefăcînd-o în pulbere şi neant! Cu mare satisfacţie am observat că prinţul Preda e sensibil la alcool. Astfel că trebuie să-mi pierd nopţile regulat cu el, cum odinioară cu prinţul Raoul, prin

¹ În ed. I: *al lui*.

cîrciumi, pentru a-i descleşta sufletul şi a i-l întoarce pe dos, ca pe-un trup în sala de operaţii; vinul bun şi rachiul sunt adevăratele scalpele morale. Numai, ca 5 chirurg, eu trebuie să mă ţin bine, şi nu mi-e frică. Podgoreanul atavic din mine nu mă lasă să mă pierd dinaintea individului acesta palid ca un strigoi, închis ermetic în atîtea rezerve. Haide, strigoiule, trebuie să dai seama de faptele tale din viaţa tineretii! Îl 10 iau de gît prieteneşte şi-l scutur zdravăn, îndemnîndu-l să bea. La început, cînd l-am atras încoace, dinaintea flăcării calde şi rubinii ca focul de potasiu, prinţul Preda părea oarecum jenat şi da totdeauna el cel dintîi semnalul de plecare; asta mă făcea să mă 15 îndoiesc de tăria deghizării mele. Dar pe urmă băgai de seamă că prinţul e devorat de o jenă cu totul princiară: căci, trebuie s-o recunosc, se mai găseau multe fărămituri de-ale trecutului în acest sac de amintiri strălucitoare; prinţul nu uita că trebuie din 20 cînd în cînd să onoreze şi el pecuniar consumaţia. Cum am adulmecat această slăbiciune, am şi început să mă fălesc, ca un băiat de prăvălie care jefuieşte metodic magazinul stăpînului, înălţînd planuri roze de viitor dinaintea unui negustor falit. Vreau ca prinţul să 25 n-aibe nici o muştrare că mă „toacă”, dimpotrivă, să aibe satisfacţia şi sadica plăcere că mă pulverizează el, pe nesimţite, pe mine, arivistul zorit, care-l insult cu dărnicia mea. Mă interesam aşadar grozav de chiulhanurile lui din trecut, cînd arunca elegant şi 30 zglobiu cîte trei pogoane de pămînt pentru desfundarea unei sticle ce stătuse două secole în nisipul renumitelor pivniţe franţuzeşti. Noroc că astfel de valori alcoolice nu circulau, măcar acum, pe piaţa noastră nocturnă; dar entuziasmul cu care-i culegeam cuvintele de pe buze pentru a le rezolva în subita chemare a chel- 35 nerului şi în comandarea celui mai preţios lichid de care dispunea momentan localul — de obicei o neno-rocită zeamă indigestă şi pipărată — îi îmbujora buzele cu diabolice surîsuri şi-i umplea ochii cu diamantul topit al voluptăţii de distrugere. Eu mă strîmbam 40 totdeauna cînd îngurgitam spirtul concentrat din pahar, dar lasam să se vadă că asta îmi dă şi mai

mult elan, și mai strașnică îndrjire, ca unui tînăr novice avid de viață în mare și scump, dornic să soarbă cupa necunoscutului cu aprigă sete. Dar eu nu mă strîmbam de tăria alcoolului, ci de mucigăitu-i gust; în schimb, prințul dorea să-mi dovedească, prin seninătatea dulce cu care înghițea această otravă, cît de obișnuit e el cu rafinamentele vieții, deși aveam certitudinea limpede că nu-i plăcea nici lui, cîtuși de puțin, această poșircă infamă.

La beție puteam vorbi în tihnă de Irma și de Aurica, dar eu pîndeam momentul, mult așteptatul moment, de a-i sări în gît cu întrebarea care mă ustura și mai cumplit, cu cît mă adînceam mai teribil în aceste nopți de destrăbălare.

Acum puteam să intru în voie în apartamentul lui, dar intrai cîteva zile mai tîrziu decît aș fi putut s-o fac, iar la fotografie nici nu mă uitai deloc, nici la prima, nici la a doua vizită, deși la un moment dat eram lîngă ea, o simțeam din profil.

Astfel, cînd îmi cîștigai, prin această cumplită abnegație, dreptul de-a o admira în voie, elogiile mele nu mai cunoscuseră margini:

— Fosta dumitale soție?

— Nu.

— Soră?

— Nu...

— .....

— Femeia pe care o iubesc... e aceasta și nu Irma, femeia care te iubește pe dumneata și de care poate ai fost măgulit că m-a respins în fața și în favoarea dumitale...

— Bine... (îmi încrucișai mîinile pe piept) ... dar acum am drept să te apuc de umăr și să te clatin cu toată strășnicia... Cum, domnule !... (urlai acum, și nu știam nici eu dacă jucăm într-adevăr teatru sau strigăm cu toată sinceritatea) cum, domnule... iubești pe-o astfel de femeie... și... și te lași insultat în halul acela de-o cocotă... Dar dumneata meriți... (revolta mea se umflă pe măsura fiecărui nou cuvînt, pentru a plesni deodată brusc, după acest „meriți” zbierat

cu toată indignarea, astfel că întrebarea ce veni acum suieră aproape auzibil și decepționat)... sau poate ea nu răspunde la iubirea dumitale...?

Deloc nu mi-a scăpat această lividitate de cadavru, această zvîrcolire interioară, care-i umflă pieptul într-un oftat refutat cu spaimă, degeaba acum se sculă voios și zglobiu și bătu cu degetul pe celuloidul transparent în dreptul autografului.

— Citește aici...

Mă aplecai cu bine simulată curiozitate și mulțumire. Nu înțeleg nimic, nimic, îi spusei.

— Cum, mi se pare că lucrezi pentru un magazin englezesc...

— Electric Counting House... rîsei cu poftă, dar, afară de titlu, nici eu nici patronii și nimeni din magazin nu mai știm o boabă englezească... Ba, pardon, mă corectai cu un strigăt... eu mai știu: *All right... Goode bye... How do you do...* Ah, ha, ha, mai știu, mai știu: *Treanch-coat, Waterproof, Shakespeare, My lady* (pronunțai mi în loc de *mai*, iar el mă corijă cu un zîmbet de superioritate)...

Îmi traduse el, complectînd și cu vorbele care intrau sub ramă: „Scumpului și ciudatului, credinciosului și neconținut noului meu prieten... m... n... Preda” ... atît... ah, da și numele ei... un nume foarte frumos...

— Ce importanță are numele... cînd ea e atît de frumoasă...

— Așa e, că e atît de frumoasă? Ascultă aici și numele ei, făcu prințul entuziasmat: Alba... ce zici, Alba !?... așa e că e minunat...?

— Alba... înclinai din cap concesiv. Da, e frumos... într-adevăr... e original...

El mă privi cu îngăduință, ca pe-un comis-voiajor ce eram, mai răsărit, dar în neputință să înțeleg orice lucru mai deosebit...

— Pentru o astfel de femeie ai face orice nebunie, strigai convins, privind amețit cununa părului care se pierdea nesimțit pe fondul înconjurător și ochii atît de clari și atît de adînci și de poruncitori totuși...

— Orice nebunie! clătină și el din cap, repetînd mecanicește, cu ochii pierduți în amurgul odăii...

— Mai puțin pe-aceea de a disputa vecinilor de odaie cocotele ordinare... adăugai zeflemisitor și muștrător totdeauna, rîzînd plin de bunăvoință, dar cu sufletul încordat, la pîndă...

Dar el nu mă auzi. Privea cu ochii largi, extrem de largi, mi se pare chiar înlăuntrul lui însuși. Și repeta imbecil: „orice nebunie... orice nebunie“.

Atitudinea asta mă făcu să casc la rîndu-mi priviri tot așa de largi. Atunci el parcă se prăbuși și mai adînc în acest fel de prostrație și începu să bolborosească cuvinte care la început mi se păzură fără șir, dar pe care apoi le legai, așezîndu-le în teribile înțelesuri. Alcoolul tare, cu care el încercase să mă dărîme, înghițit în noaptea asta și-n nopțile trecute, parcă acum îl ajunsese; altfel cum mi-ar fi povestit el de frumusețea piciorului Albei, de albeața sînilor ei, de culoarea enigmatică a ochilor, de părul cețos, care se pierde imaterial în spațiu? Și toate aceste amănunte, pe care, vai, le cunoașteam atît de bine, întrerupte neconținut de aceeași bolboroseală stăruitoare, care îi îndobitocsea ochii și-i împleticea limba în gură: „orice nebunie, orice nebunie...“

Surîdeam din ce în ce mai luminat, mai asigurat că Alba trebuie să-l fi izgonit demult, încît acum el se și gîndea la „orice nebunie“. Binecuvîntam inspirația care-mi adusese aceste două cuvinte pe buze. Dar care putea fi nebunia asta? Nici el poate n-o formulase încă, dar eu trebuie să stau neconținut de veghe, pîndind izbucnirea ei, sau, drace! poate că ar trebui să-i ușurez eu însumi definirea ei, pentru a putea să intervin apoi... pentru...

Îl priveam evident cu oarecare compătimire, trasînd lucid liniile gîndirii mele și desigur că tocmai compătimirea asta readuse pe nenorocit la limpezime de minte. Drojdia-i din cuget dispăru ca prin farmec, numai la ideea insuportabilă pentru această tigvă decăzută că cineva l-ar putea compătimi.

Rise spre mine, forțînd sonoritatea hohotelor parcă, spre a mă convinge de triumful lui interior. Și începu să-mi povestească momente și scene din amorul lui

cu Alba; îl ascultam cu urechea țintă, mai mult pentru a prinde contradicții în amănunte și incoerențele lăudăroșeniei.

Degeaba, amice, îi glăsuia gîndul meu, astea toate au fost cîndva, demult, nici memoria nu îi le mai păstrează cum trebuie! Uneori se oprea în mijlocul vreunui pretins dialog cu Alba: „iar ea mi-a răspuns... stăi, frate, ce mi-a răspuns atunci?...“ Și apoi spunea ceva care suna ca un răspuns oarecare. Pe urmă deodată se corigea. „A, ba, pardon, asta a fost altădată, ah, da... cînd ne-am întîlnit...“ Și, discret, își complecta reticențele singur în minte, mie indicîndu-mi prin lumina buzelor și-a ochilor numai cît de sublimă e pentru el amintirea acelei întîlniri. Dar tot ce pălăvrăgea el consta mai mult din reticențe... Mi-era groază să-l înduplec să le complecteze. Mă mulțumeam cu mîngîierea că totul părea petrecut demult, într-un trecut îndepărtat.

Totuși, cînd îl întîlnii a doua zi, în amurg, pe coridor, buna lui dispoziție, fericirea grozavă din priviri, cu care mă întîmpină, mă lovi teribil drept în tîmplă, ca o prevestire de moarte. Mă dusesem să-l iau iarăși, căci nu vream să-i dau drumul o singură zi din cleștele alcoolului. Dar bătui de-a surda în ușa lui. Cînd re-ajunsei la ușa mea, el tocmai apăru, de după cotul coridorului. Venea din oraș și era radios: era îmbrăcat cu cele mai bune haine pe care le avea și cu o gambetă cituși de puțin lustruită, aproape nouă. Tocmai vream să-i spun că-l căutasem, cînd el, închizînd ochii pe jumătate, ca-n extaz, își duse un deget la buze și-mi șopti doar atît: „sunt fericit“! Și era într-adevăr atît de emoționat, că simții, cînd le pronunță, cum cele două vorbe îi gîlgîie în gît, ca o băutură delicioasă.

Nu mai putui glăsuî nici un cuvînt și mă rezamai de ușă: iar el trecu înainte, parcă beat de mîndria fericirii lui. Nici n-am avut puterea să părăsesc, să simulez o nouă plecare din această mansardă sordidă. Și nici n-am putut închide ochii; astfel că după miezul nopții, am putut prinde iarăși pasul prințului și în-vocația lui patetică la ușa Irmei, care bătuse fără

răspuns la mine, cu un ceas înainte. Invocația era patetică, dar parcă acum mai înviorată, mai sigură de sine, mai poruncitoare. Și avu într-adevăr efect, căci auzii glasul Irmei învoindu-se și pasul ei urmîndu-l

ascultătoare. Nici nu mai încercă mînerul ușei mele. Și simții prăbușindu-se tot sufletul din mine, tîrîndu-mă cu el în neguri, în străfunduri înfiorătoare de beznă. Așadar, toate nebuniile, toate umilințele lui nocturne nu proveneau decît din apriga nevoie de a-și vărsa și mai mult, de a-și revărsa cu totul fericirea sufletului, pe care scurtele întrevederi cu Alba nu făceau decît să i-o descopere cît e de imensă, exaltîndu-l peste orice măsură, dincolo de fire.

Voicuța a revenit singură, fără nici o convenire prealabilă prin telefon. M-a întrebat numai, rîzînd, cînd i-am deschis ușa, dacă mă așteptam s-o văd tocmai pe ea. Apoi, după ce a intrat și și-a aruncat pardesiul pe-un scaun, s-a întors iarăși pe jumătate spre mine, întrebîndu-mă, de astă dată cu glas categoric, dacă nu cumva aștept pe altcineva. Pentru că nu i-am răspuns și numai m-am mulțumit să ridic din umeri, ca-n fața unei absurdități, ea s-a simțit mai asigurată decît de orice cuvînt. Ba și-a recăpătat toată dispoziția din momentele ei cele mai bune și s-a dedat la cele mai strașnice nebunii. Eu o secondam, pentru că simțeam mai mult decît oricînd nevoia de a mă amuza prosteste, a rîde din tot trupul și a mă simți flatat de toate licențele la care ea se dădea, întru hatîrul și orgoliul meu de bărbat copleșit de atîtea atenții și avansuri. A mers pînă acolo Voicuța, cu hazul și îndrăznelile, că m-am pomenit cu ea reapărînd din baie, unde se refugiase cu un cuțit de tăiat cărți de pe birou, în chip de paj autentic: își scosese rochia și rămăsese numai într-o bluză de mătase neagră, cu mîneci, în chiloții negri și-n picioare cu pantofii înalți și cu ciorapii lungi de culoarea nisipului. Cuțitul îl atîrnase de-un șiret și-i cădea admirabil pe una din coapse, iar în cap își umflase bascul într-o parte. Înaintă spre mine cu pas sigur și mă salută solemn, cu o reverență foarte complicată.

— Paj! i-am poruncit. Vino de mă sărută...

Și pajul, fără să crînească, s-a supus. L-am luat pe genunchii mei și sărutările noastre nu mai luau sfîrșit. În cele din urmă, am dus-o în brațe spre divan, ca pe un copil, iar ea tocmai în clipele acestea s-a găsit să-mi strige în ureche, cu un rîs scurt, răutăcios:

— Mi se pare c-a sunat doamna Georges Radu Șerban! și mi-a sărit deodată din brațe, prăpădindu-se de rîs. Apoi, înclinîndu-se adînc, a reluat iarăși pe ton grav și serios: Seniore, mă duc să-i deschid!

Am căzut pe divan ca un trunchi fulgerat și mi-am vîrît capul sub răcoarea pernelor brodate. Pajul s-a reîntors și mi-a șoptit misterios în ureche că doamna Georges Radu Șerban n-a venit, așa că suntem la largul nostru. Însă, de data asta, oricît s-a zbatut, pajul n-a mai putut scăpa. La urmă, tîrziu, dintr-un fel de încăpăținare oarbă, pe care eu n-o mai înțelegeam, m-a pus să recunosc că în orice caz mi-a dat mai mult ea de lucru decît doamna Alba. Am crezut că vrea cu orice preț să-mi surprindă o cît de slabă mărturisire privitoare la raporturile mele cu soția patronului. Și mi-a scăpat așa, idiot, cu un oftat adînc și atît de sincer:

— O, dacă ar fi mers și cu dînsa tot astfel...

Și-a fost de-ajuns, firește, ca scena cînd cu dușul să se repete. Voicuța a plecat ca un glonț, fără nici o vorbă. Însă indignarea ei trebuie să fi trecut chiar dincolo de orice margini, cînd, după ce s-a îmbrăcat și s-a repezit la ușa dinspre vestibul, va fi văzut că eu rămăsesem tot întins pe divan și-i umăream mișcările în liniște, imbecilizat și incapabil nu numai să mă mișc, s-o opresc sau s-o rog să rămîie, dar fără nici o culoare, fără nici un avînt sau spaimă în ochi, indiferent, ca un animal.

Abia multă vreme după plecarea ei îmi dădui seama că avusesem un motiv destul de serios ca să procedez așa cum procedasem: incontinența, persistenta evocare a relațiunilor mele cu doamna Alba, vreau să spun, îmbrăcarea în ușurată realitate a unui miraj ce-mi

era atât de scump și mi se părea reflecția unei atât de îndepărtate înfăptuiri!

5 Dar vedenia subită a chipului eminescian și fericit al vecinului meu de mansardă mă făcu să mă scutur, pe largul divan, unde am rămas până-n tirziu, ca de un puternic fior. Sfântul meu miraj era profanat cu consimțământ de această soioasă apariție, și pentru asta n-ar fi meritat desigur un omagiu atât de greu ca ofensa pe care i-o făcusem cu atîta cruzime și imbecilitate Voicuței. Sfînta asta, așa de candidă în visurile mele — Voicuța, dacă n-are dreptate, cel puțin ar putea să aibe —, în realitate nu va fi fiind un pisc atât de imaculat și de inaccesibil, cum mă tot amăgesc pe mine însumi că ar putea fi. Sunt un netot, asta sunt, asta e singura realitate, cu atîtea ocoluri, atât de pe departe, ce le fac în jurul ei... Sunt un laș și-un neputincios, asta e totul. Și iată încă o ironie a întîmplării, cea mai teribilă din toate, cea mai neașteptată, care mă asigură că lucrul e în orice caz posibil și care mă chinuiește cu atât mai cumplit cu cît eu încă mă găsesc la o distanță așa de considerabilă de ceea ce mi se atribuie...

25 Aproape o lună am tratat, de astă dată, împăcarea cu Voicuța la telefon. Toate fazele acestei grele întreprinderi au fost întîmpinate de ea, rînd pe rînd, cu mare scrupulozitate: glasul Voicuței, care mă asigura că domnișoara nu e acasă, apoi acelaș glas, care-și declina identitatea, dar, la identificarea (superfluă) alui meu, îmi trîntea receptorul, fără răspuns, în furcă; în sfîrșit acceptarea conversației, dar refuzul oricărei întîlniri și așa mai departe.

35 Cînd, în cele din urmă, întîlnirea a fost convenită și stabilită la zi și oră riguros fixate, fatalitatea a trebuit să intervină iarăși. În ajun tocmai repertasem una din victoriile mele de seamă, și la ridicarea ședinței, cine credeți că mi s-a interpus în cale să mă felicite de succes? Lilica Mavrogheni, Doamne, cu niște ochi atât de luminoși și atât de încîntați de mine, de parcă procesul ar fi fost al ei, ori mi-ar fi fost soție sau amantă en titre. Venise la Palat să asiste la un proces de scandal, care tocmai făcea senzație, dar m-a văzut pe sala pașilor

5 pierduți și s-a luat după mine fără să mă strige, curioasă să mă vadă și să mă audă în exercițiul profesiei. Își alesese un loc mai retras pe băncile publicului, astfel ca să n-o pot vedea și să mă... intimidex cumva. Și cînd colo... la așa ceva nici nu se aștepta. Dar sunt un maestru, o somitate, și se miră ce mai fac pe secretarul, doar Georges Radu Șerban n-a vorbit nimic!... și așa mai departe. Pe urmă m-a întrebat cum o mai duc, cum îmi mai împart viața, la ce ore mă găsesc acasă de obicei. Și a plecat fără să-mi acorde, ca la succesele mele dinainte, nici un *rendez-vous*. Nu știu dacă se aștepta să i-l propun eu, totul e că m-am pomenit cu dînsa chiar a doua zi, cu o oră înainte de a sosi Voicuța. A privit satisfăcută aranjamentul de prin odaie și-apoi mi-a sărit deodată de gît, tocmai cînd vream să-i comunic că sunt așteptat urgent la domnul Georges Radu Șerban.

20 — Șiretule, va să zică mă și așteptai... deși n-am vrut să-ți împărtășesc de ieri intenția mea! Ai darul devinațiunii, scumpul meu dulce... Ah, e superb, făcea ea bătînd din palme și aspirînd adînc mirosul de crizanteme din vasul de pe birou. E delicios, e delicios... îți mulțumesc, îți mulțumesc din suflet...!

25 Și mă cuprinse iarăși atât de fericită și recunoscătoare, că mi-am pierdut orice cumpăt. Mă rugam în gînd divinității ca Voicuța să nu uite măcar una din ultimele formalități ale împăcării: nevenirea la prima întîlnire fixată, sau întîrzierea cu două ore, Doamne, măcar cu un singur ceas...

30 Ei bine, chiar de data asta Voicuța se găsi să bată la ușa mea cu o jumătate de ceas înainte. Pentru că tăceam mîlc și eu și Lilica, plecă, iar eu profitai de prilej să mă prefac că mi-am adus aminte de o neplăcută împrejurare: cu o săptămînă înainte dădusem întîlnire pentru azi, la 5, unui client foarte plicticos. Lilica însă se și postase la geam, cu ochii la porțița care dă în stradă.

— Ah, clientul tău e Voicuța... ea a fost, mititica, iată cum se duce...

40 Și văzui cuta satisfacției tăindu-i colțul buzei... Apoi reveni rîzînd la divan, ridică vestmintele aruncate

în neregulă și-o luă spre dormitor. Credeam că se duce la baie să se gătească, însă tocmai când răsuflam mai adînc îmi spuse:

5 — Știi, n-am gust să plec decît pe înserat... așa că trecem dincolo... Cînd vine clientul tău, îl primești în birou, iar eu, iacă, mă aprovizionez cu ceva reviste, pentru timpul cît lipsești.

— Și dacă mă reține două ceasuri?

— Te plictisesc?... se reîntoarce Voicuța?

10 — Vai de mine, numai mi-am făcut datoria să te avertizez că e foarte pisălog clientul meu și mă va ține destul de mult...

15 — Nu face nimic... tot sunt singură acasă... te-aștept, și spre seară mergem undeva la Șosea... sau unde vrei tu... mi-e dor de puțină muzică și aș vrea să dansez... Și completează cîntînd și legănîndu-se în tact:

Cu tine

În noapte

20 Noi doi...

25 Cu grea gimnastică de vorbe și aere prefăcute o convinsei că pentru astă-seară lucrul e imposibil; clientul cu pricina îmi va da considerabil de lucru și de studiat. Procesul e mîine după-masă și, după plecarea lui, trebuie să-mi bat capul cu căutatul unor jurisprudențe pînă noaptea tîrziu. Dar mîine-seară... ea poate fi sigură... că...

30 — Bine, atunci rămîn pînă-ți vine clientul... Tu treci dincolo și stai de vorbă cu el... eu mă îmbrac în timpul ăsta... și ce dacă am să trec prin birou la plecare?... ai să te ridici și mă conduci pînă la ușă, sper...

— Cum... dar...

35 — Nu mă jenez deloc... E cineva din cunoscuții noștri?...

— De unde aș putea eu ști ce cunos...

40 — Un client... în definitiv am să ies așa ca să nu mă... în definitiv, ai să-i spui că e o asemănare, dacă... ei, și dă-l dracului... ce ne batem capul atîta... Vino...

Era inutil să mai ridic alte eșafodaje de pretexte, căci pendulul din birou hîrli greu și începu să lovească în gongu-i armonios cele 5 lovituri sacramentale. Iar exact după cinci minute, cînd scăpai de sub dulcea 5 povară a Lilicăi, se auzi lămurit ciocănitul Voicuței.

— Închide bine ușa, strigă după mine Lilica. Eu în orice caz nu mă grăbesc... Poate nu ține mult povestea asta...

10 Închisei într-adevăr ușa după mine și mă apropiai de ușa cealaltă, în dosul căreia Voicuța tocmai își manifesta pentru a treia oară, de astă dată nespus de violent, impaciența. Ascultam cu sufletul reținut, prin lemnul despărțitor, necazul crescînd al Voicuței. Ea se găsea acum într-un fel de vestibul cu scaune și 15 mese pe margini, pe care eu nu-l încuiam niciodată; mi-era acum teamă să nu se înfunde în vreun fotoliu, cum făcea uneori, și să mă aștepte; iar între timp să-i vie celeilalte gustul de plecat. Totuși, speram că mînia ei fulgerătoare, atît de legitimă astăzi mai cu seamă, 20 prima întîlnire după împăcare, nu-i va da totuși atîta răgaz. Dar tocmai de aceea nu înțelegeam de ce nu se grăbea să plece și de ce rămăsese atît de nemișcată lîngă ușă, precum stăteam și eu de partea ceastălaltă. Mai rămînea, atrasă de atîta liniște, să apară de dincolo 25 și Lilica!

Cheia! îmi fulgeră prin minte. Ea examinează dacă sunt acasă, controlînd broasca ușei; probabil că întunerecul nu-i îngăduie să-și facă o idee precisă, nici prin acest mijloc hotărîtor, dacă sunt acasă sau nu! 30 Dar, în definitiv, ce-o interesează asta pe ea? destul că n-am fost acasă la momentul convenit, pentru a se supăra în bună pace! Aud acum pocnind ușor încuietorea poșetei și-apoi un cotrobăit metalic prin gaura cheii. Și deodată mă pomenesc cu cheia, țîșnind 35 încoace de partea ceastlaltă.

Urmează momente lungi de tăcere; probabil că cercetează acum cu ochiul prin deschizătura liberată: 40 îmi aud bățăile inimii și-mi simt cele mai mici mișcări ale ei. Apoi deodată o simt îndepărtîndu-se, îi prind pasul ușor și prind la fel zgomotul ușei din afară, cînd se reînchide, domol, atenuat. Ridic din umeri și mă

reped la fereastră. Voicuța pleca într-adevăr, o văd chiar făcînd semn unei mașini, care vine în grabă s-o ia. Și pornesc agasat, dincolo, la Lilica. O găsesc la fereastră, de unde revine rîzătoare:

5 — Am văzut, a fost tot Voicuța... mi se pare că-i dădusei *rendez-vous*, tipule nesuferit... Casanova.. ea era clientul tău, don Juan de Tenorio.

10 Nici nu știu ce-am bîlbîit drept răspuns, desigur ceva foarte încurcat, de vreme ce Lilica, triumfătoare că izbutește să mă încurce și mairău, cu fiecare nouă întrebare, bate din palme zgomotos și mă sărută amenințător.

15 Dar peste un ceas, de astă dată nu bătaia în ușă, ci soneria de la intrarea vestibulului ne-a alarmat iarăși cu semnalul ei scurt și categoric.

— Va să zică, tot era un client? Încuviință rîzătoare Lilica. Numai ia seama să nu fie tot Voicuța...

20 La asta tocmai mă gîndeam și eu... pentru a mă atrage dincolo de ușa biroului, acum a sunat afară, că să mă inducă în eroare, să mă facă să cred că am de a face cu cineva străin.

25 M-am apropiat așadar cu cea mai mare precauție de ușa biroului. Cheia rămăsese tot jos; am ridicat-o și am privit curios prin deschizătura liberă, gata să mă retrag la primul moment. Soneria a izbucnit iarăși mai apăsată și mai nervoasă. Dar țîrîitul ei violent și energic m-a încurcat și mai rău. Pe urmă a răsunat și a treia oară; apelurile din ce în ce mai repezi și mai categorice nu mai îmi lăsa[u] nici o îndoială că am 30 dea face tot cu Voicuța. Acum văzui și clanța ușei de la antreu lăsîndu-se. Și, evident, pentru că nu era încuiată, ușa cedă... Apoi apărură... o mină și un umăr de bărbat, apărură domnul Georges Radu Șerban... Am înfipt cheia în deschizătura prin care priveam și 35 la moment am dat ușa în lături:

— Scuzați, maestre... tocmai ațipisem...

40 Și l-am poftit cu gest mare, larg, înăuntru. Îmi exprimam zgomotos nedumerirea și bucuria surprizei, dar tăișul privirii maestrului îmi răci brusc avîntul. Înțelesei: aici se amestecase neapărat Voicuța. O clipă

mai ezită gîndul meu și pe urmă refăcu sumar, dar sigur, toată împrejurarea: o voce anonimă la telefon a întrebat pe maestru dacă doamna Alba e acasă; și la răspunsul probabil negativ al maestrului, vocea 5 binevoitoare i-a indicat o adresă, poate i-a dat și detalii asupra apartamentului, asigurîndu-l că nu se mai găsește nici o altă ieșire dintr-însul, astfel că vînatul e sigur...

10 N-am putut reține în primul moment, la vaga mijire a acestei idei năstrușnice, o alunecare a ochilor spre ușa în dosul căreia se găsea Lilica. Și maestrului nu i-a scăpat desigur această mișcare. L-am poftit să șadă, destul de încurcat, încercînd să evaluez sumar 15 întrucît această intervenție neașteptată în scenă va putea încurca socotelile mele; dar numaidecît apoi mi-am recăpătat surîsul și buna dispoziție, și ochii lui negri m-au fulgerat, dedesuptul sprîncenelor groase. Atunci mi-am ridicat și eu semeț capul. Îi spuneam cu privirile: *va să zică, admitiți și tu că lucrul e perfect* 20 *posibil*? Și i-am rîs în față, în vreme ce el, încurcat, îmi explica motivul vizitei; pleacă mîine și trebuie să-mi amintească de dosarul... și-mi amintește de-un dosar fără importanță. Atît de fără importanță, că rîd voios, iar el pleacă fruntea în jos sub lovitura de bici. Dar 25 reînaltă repede priviri oțelite și fâlci înțepenite:

— Te-am deranjat cumva?...

Însă nu merge mai departe. Prințul dintr-însul nu-l lasă să mă apuce de piept, să mă scuture: „Unde-i? 30 Arată-mi-o, unde e?...“

Iar eu sunt hotărît să-l fac să izbucnească. Nu mai rîd triumfător. Mă prefac încurcat și încerc să îngâlbenesc. Și ochii îmi joacă de minune. De ei sunt sigur că știu să mă 35 servească așa cum trebuie. Numai dacă aș ști să îngâlbenesc. Doamne, dacă aș ști... El trebuie să recunoască și mai pe față că lucrul e perfect posibil; el trebuie s-o recunoască aici, pe loc, cu toată indignarea și cu toată ura.

Deocamdată, glasul lui e încă stins și ocolește tot pe departe, întreținîndu-mă iar cu dosarul pe care 40 știe bine că-l cunosc tot ca și dînsul. Schițează sufocat punctele pe care trebuie să le adoptăm întru apărarea cauzei, cu care ne amăgim reciproc. La un moment

dat îl corijez: „Comiteți o greșală... lucrurile stau așa...” Și el se zvîrcolește negru sub impenetrabilitatea de stîncă a feței mele, din care cred că am izbutit să alung orice picătură de sînge. Dar nici acum nu se

5 hotărăște să arunce masca și să mă apuce de piept. Suntem amîndoi goi de sînge în obraz; el își amin-tește, în legătură, și de alte dosare, ba chiar, sfîrșit, are puterea să-mi povestească unele întîmplări din vremea debutului său ca avocat. E tot ce-l mai las

10 să-mi spună, căci asupra oricărei din afacerile noastre serioase intervin, de cum aduce vorba, pentru a-i arăta că știu dinainte ce dorește să-mi comunice. Pentru a-l face să recunoască inutilitatea cuvintelor lui, pentru a-l face să recunoască, mai ales, inutilitatea

15 prelungirii acestei vizite aici, pentru pretextele pe care le-a adoptat.

În cele din urmă, maestrul se ridică dîrz și înfiorător. Rîde și el stupid, îngrozit că trebuie să se umilească pînă și cu această ultimă scuză de circumstanță.

20 — Va să zică, aicea locuiești... aruncă el o privire circulară și silit simpatică. Doream de mult să-ți cunosc domiciliul. Dincolo... este desigur dormitorul...

Stăpînul casei cu sumbră fațadă se interesează de dormitorul meu! Descendentul lui Vodă Radu Șerban

25 are poate pretenție să-i arăt: aici e baia, dincolo closetul, „știți, pentru că eu nu pot suporta săli de baie cu closet înăuntru”. Și poate ar avea fantezia să vadă și din ce faianță e lucrată această cabină secretă, ca să-și po-tolească chinul din suflet...

30 Îl văd nespus de congestionat că nu m-am grăbit să-l întreb dacă dorește să vadă odăile, pe care i le descriu cu lux de amănunte, și că m-am postat dîrz dinaintea ușei, cu rîs cuviincios, dar care lasă să se înțeleagă că prea ușor nu se poate trece acolo.

35 Pieptul maestrului clocotește: și el încă are puterea să se rețină. Dar acum eu mă simt năpădit de pofta năvalnică și imperioasă de a afla dacă doamna Alba s-a întors acasă. Și abia acum spectrul profilului emi-nescian apare în ungherul cel mai îndepărtat al biroului

40 în care amurgul începe să țeasă păienjenis.

„Iată pe adevăratul brigand!” — aș putea să-i strig domnului Georges Radu Șerban, arătîndu-i fantoma lividă, care bîntuie și chinuie acum gîndul meu. Dar nu-i strig nimic și mă mulțumesc numai să-mi

5 frîng buzele în surîs răutăcios, care trebuie să se înfigă ca un sfredel de moarte în pieptul pietruit al strănepotului de domn. Și răutatea asta, și sfidarea grea, pe care i-o aruncă ochii mei, e cu atît mai crudă și mai batjocoritoare, cu cît simt mai îngreșat pe

10 propria-mi piele atingerea de moarte a degetelor prințului Preda pe albeața fascinantă, de zăpadă, a nudității doamnei Alba...

Nici gînd ca maestrul să se hotărăscă de plecare. S-a instalat din nou la birou și deschide acum rînd pe

15 rînd toate dosarele afacerilor noastre mai complicate pe care memoria i le pune dinainte. E o bărbăție ade-vărată și-un sînge rece incomparabil în acest om, cumplit de violent de felul lui, care știe totuși să se stăpînească în așa grad și să vorbească fără nici cea

20 mai imperceptibilă slăbire a glasului. Doar ochii lui mă sfîșie ca ghearele și numai din cînd în cînd își capătă și ei o lucire stranie de interes, cînd învăluiesc cu sadică voluptate ușa dormitorului.

Dar tocmai acum se petrece un eveniment con-siderabil, a cărui înfăptuire însă eu o socoteam mult

25 mai tîrzie; mă simțeam chiar puțin cam stînjinit că nu puteam găsi încă mijlocul de-a o provoca ușor, la comandă, în momentul pe care l-aș fi găsit priincios. Lilica, probabil nemaicontînd pe libertatea mea din

30 seara asta, așa cum o amăgisem la început cu clientul imaginar, a cărui reală vizită rămăsese în suspensie ca orice minciună descoperită pe jumătate, cu aplombul ei obișnuit, cu lipsa aceea de sinchiseală care pînă acum niciodată nu-i dăduse greș, se hotărîse să iasă. Ba

35 încă, de bună seamă pentru a marca presupusului meu client că prezența ei în acest apartament e cît se poate de naturală, așa cum ar fi aceea a unei surori, a unei rude, sau chiar [a] unei soții (ce poate interesa pe un client cu un proces atît de greu pe-a doua zi care e starea civilă sau ce fel de legături personale are avocatul său?),

40

Lilica întoarce în trecere capul cu dragălașenie spre noi, pentru a ne saluta cu o smerită naturalețe, pe care n-o putea dezminți decât luciul de păcură al ochilor ei șireți. Abia atunci mișcarea de surpriză pe care
5 domnul Georges Radu Șerban o făcu se transmise asupra ei ca un șoc; căci abia acum privirile ei, obișnuindu-se cu diferența de lumini dintre camera pe care o părăsea și aceea în care intrase, recunosc pe maestru, care, cunoscînd-o de asemeni, își ferise ochii în obștescul
10 zvicnet al intenției exagerate de discreție, mai pălmuitor decât cea mai plată sfidare, cu ochi larg și necruțător căscați. Lilica n-a putut reține un țipăt ușor și a dispărut atît de repede pe ușă, că nici nu cred c-aș mai fi putut-o găsi pe scări, dacă m-aș fi luat după
15 dînsa. Dar, evident, nu m-am deranjat nici o secundă, căci trebuia să rămîn aici, să înfrunt ochii domnului Georges Radu Șerban. „Totuși ai recunoscut că lucrul e perfect posibil!” îi strigau ochii mei, dar ai lui nu auzeau nimic. Ei redeveniseră nespus de fericiți, și
20 domnul Georges Radu Șerban, dintr-un exces, pe care nu mai izbutea să nu-l înăbușe, de bunăvoință, nu mai contenea cu autoreproșurile pentru inoportunitatea vizitei lui. Pe urmă, parcă readus la o bună realitate, dintr-un vis cu un sfîrșit atît de frumos, reîncepu,
25 cu un și mai considerabil stoc de pretexte plauzibile, să-mi motiveze rostul vizitei sale. Și dacă ironia, care spuma ușor în ochii mei, îi scăpă pînă la urmă, în schimb răutatea Voicuței îmi crease un folos înfricoșător de important: domnul Georges Radu Șerban mă vizitase,
30 domnul Georges Radu Șerban prinsese ceva din intimitățile mele... maestrul, vrînd-nevrînd, numai pentru a nu mă lăsa să bănuiesc că toată spontaneitatea caldă a gesturilor și a vorbelor lui de la urmă n-a avut alt dedesupt și că toată vizita lui a avut într-însa în plus
35 și ceva prietenesc — exclusiv, pentru afacerile noastre, era doar telefonul, prin care mai mă chemase pînă acum de atîtea ori —, trebuia să păstreze de-acum înainte și-n raporturile noastre de la birou, deci de-acasă de la dînsul, aceeași familiaritate și bunăvoință care
40 mă apropia cel puțin cu un pas mai mult de apropiatii săi. (Pînă acum, după atîția ani de lucru comun, el

nu găsisese încă de cuviință să mă prezinte soției sale. Însă putea aduce într-adevăr apropierea printr-însul o limpezire a încîlcitelor mele căi sau dimpotrivă?) În orice caz, un punct mare e cîștigat: domnul Georges
5 Radu Șerban, care s-a pretat atît de ușor unei încercări anonime de intrigă meschină, va fi mai precaut în ascultarea șoptelor telefonice sau de orice alt fel. În zilele următoare am putut constata la dînsul, printre forțatele-i atenții, străduința teribilă de a-și reține
10 mînia că se lăsase atît de ușor dus în cursă. Ai fi putut crede că necazul pentru această ușurință aproape precumpănea mulțumirea că brusc stîrnita-i bănuială fusese neîntemeiată: oricît ar părea de paradoxal, mi se părea că văd asta prin învelișul cu sticliș de oțel
15 al amabilităților sale necurmte.

Sunt în seria marelor evenimente. Căci iată și această surpriză covîrșitoare, care mă ului cu desăvîrșire, punîndu-mă apoi pe adevăratul drum drept al acțiunii mele.

20 Mă întorceam noaptea cu prințul Preda, la braț, spre marsardă. Prințul Preda, care de la o vreme nu mai părea cîtuși de puțin jenat de largile mele dărnicii, se îmbătase zdravăn. Îl dusei chiar în apartamentul său și-l prezentai fotografiei doamnei Alba.

25 — Privește, prințesă, mă aplecai adînc în fața ei, simulînd și eu pe turmentatul, privește pe iubitul tău clandestin. Iată-l cum s-a îmbătat... Nue vrednic de frumusețea ochilor tăi... e un nemernic... să-l alungi... Acum se va duce să zgîrie cu degetele ușa unei cocote infame și să se dogorească, la dragostea ei tarifată, de dorul tău... e un nemernic... cum poți să iubești pe-un astfel de decăzut, prințesă... cum poți... ?

35 Și izbucnii în hohote cutremurătoare, împingînd pe prințul Preda în glumă, ca un adevărat om beat. Prințul Preda se așeză pe pat și mă privi lung, îndobitocit. Iar eu continuai, ocrotit de beția-mi aparentă, poate cu răutate, în orice caz cu invidie și scîrbă:

— Cum pot brațele tale albe să strângă stîrvul ăsta la sîn... cum poți lăsa buzele astea învinețite și spurcate să murdărească atîta albeață...

5 Eram oare într-adevăr beat eu însumi, de-mi creștea vocea atît de amenințător și cuvintele-mi deveneau atît de grele și de îndrăznețe...

10 — Cum poate pîntecul tău să suporte povara asta sordidă... această poezie albă, divină, care trebuie să fie pîntecul tău... Cum i-a fost dat tocmai acestui păcătos, acestui decăzut, să-l cunoască, să-l vadă, să-l atingă, să-l guste, să-l umple de balele lui alcoolice...

Și rideam teribil, arătînd la prințul Preda, care căscase ochi enormi la mine:

15 — Ah, îți place mutra lui eminesciană, ah, te încîntă profilul lui... asta e tot ce-ți poate da această persoană, care-a încetat de a mai exista... ea nu mai e decît un profil... un profil al altuia... ha, ha, ha, ha... ha, ha, ha, ha... și tu, prințesă, iubești profilul altuia, te culci cu un strigoi... pfff.

20 Prințul Preda a sărit deodată de pe dunga patului și a bătut cu tărie cu pumnul în masă:

— Sfirșește, idiotule, bețivule, țoapă lustruită, băiat de prăvălie... O prințesă ca ea nu se poate uita decît la un prinț...

25 — Pffff... ha, ha, ha, ha... ha, ha, ha... ha, ha, ha... mai spune o dată, prințule... mai spune o dată ce-ai zis... Îl luai de umăr și-l scuturai ca pe-o haină veche: Numai la o astfel de căzătură se uită o prințesă, priviți, oameni buni, la cine se mai uită acum prințesele noastre... Phhh... ha, ha, ha... ha, ha, ha... hi, hi, hi... La așa prinț, așa princesă... La...

35 Dar cuvintele pe care am vrut să le mai rostesc mi-au fost oprite în gît de palma prințului Preda, aplicată ermetic pe gura mea.

— Un cuvînt dacă mai rostești, te zdrobesc, îmi urlă el răgușit în ureche... Despre mine spune cît vrei... spune ce vrei... dar despre ea...

Mi-a fost de ajuns o singură, o bruscă scuturătură a umerilor mei, ca să-l reped pe prinț tocmai în colțul cel mai îndepărtat al odăii...

5 — O prințesă care se culcă, hah, cu orice căzătură! repetai cu încăpăținare. Haide, nu-mi mai cînta pe tonul ăsta, prinț turmentat... O fi și ea prințesă, la fel ca doamna Irma, contesa noastră de-aici... Să nu crîcnești, prinț degenerat, că rup fotografia în bucăți... Să-mi răspunzi numai atîta și gata, sunt dispus să cred totul, chiar ce iese din gura ta tăvălită prin toate murdăriile. La asta să-mi răspunzi: dacă e prințesă de ce se uită la un stîrv! Haid, răspunde, vorbește, stîrvule...!

15 Prințul, care rămăsese holbat lîngă perete cînd am întins mîna amenințător spre fotografie, vroi să înainteze dar nu izbuti; vroi să glăsuiască, dar nu scoase decît un sughiț lamentabil. Paliditatea lui de mumie ajunsese iarăși la paroxism, ca în noaptea cînd trebuise să rabde injuriile și sarcasmul sîngeros al Irmei. Abia la urmă 20 putu să-și miște picioarele într-o împleticeală de paralytic și căzu pe primul scaun, de care i se lovi genunchiul tremurînd.

— La un stîrv... la un stîrv nu se uită ea... bîlbîi în sfîrșit gîtlejul lui...

25 Apoi tăcu înfricoșat, parcă și-ar fi simțit moartea înaintînd cu cîte-un pas la fiecare cuvînt rostit. Credeam că face eforturi ca să se liniștească, cînd deodată urlă cu o vioiciune neașteptată:

30 — E o sîfîntă... e curată... ea nu se va uita nici odată la un ticălos ca mine, înțelegi, niciodată... Asta nu trebuie să mi-o spui tu... o știu atît de bine...

35 Și tăcu iarăși, în vreme ce eu însumi îmi căutam un reazim în jur, mă împleticeam spre întîiul scaun apropiat, în speteaza căruia îmi proptii mîna cu putere. Prințul Preda oftă adînc. Părea că se trezise brusc din starea lui de beție și acum mă privea ca un cerșetor, bleg și umil, cerîndu-mi pomana cruțării. Dar ochiul meu îi scormonea sufletul neîndurător.

40 — Va să zică, ai mințit, îi strigai, văzînd că nu mai are de gînd să-și descleșteze gura. Va s-zică, prințesa asta e o simplă poveste... Va s-zică, iubești doar o

fotografie... Acum înțeleg, prințule, de ce simți nevoia conteselor de pe coridor... Hm, dar atunci ce însemnează autograful ăla englezesc...? mi se pare că ți l-ai compus singur, prințule, așa cum îți făurești din cocotele de pe coridor pe contesele visurilor tale...

Dar prințul părea să nu dea atenție firului momitor al cuvintelor mele. El își dusesese ochii în podea și-i bleojdise acolo, unde de bună seamă că imaginația-i bolnavă îi înfățișa o priveliște prea teribilă, de vreme ce trăsăturile lui eminesciene se contorsionau atîta...

— Stîrv... gemu el... niciodată... cu un stîrv... niciodată... niciodată...

Și pe urmă se uită drept în ochii mei, și buzele i se dezlipiră de pe șiragurile de dinți. Rînjea hidos.

Îl apucați de umăr și-l împinseți în fața oglinzii.

— Spune-mi, îi strigai, dacă mai ești altceva decît un stîrv.

El se contempla în oglindă și, parcă îngrozit de imaginea palidă dintr-însa, porni de-a-ndăratelea, parcă ferindu-se de pumnalul unui urmăritor, pînă se izbi cu spatele de perete. Privea rătăcit la oglindă, bolborosind cu sadică satisfacție: „stîrvule, stîrvule...”

Și deodată se înfipse în fața mea eroic și înveselit:

— Și cu toate astea, ascultă coala, comis-voiajorule !... începu el să strige... Cu toate astea, înțelegi... dacă aș vrea... la un singur gest al meu'nțelegi — ridică el degetul drept spre tavan... la un singur semn cu degetul ăsta de stîrv... și frumoasa asta, albeața asta, candoarea asta ar alerga ca o nebună să îmbrățișeze stîrvul, să-și lase pîntecul în voia mîngîierilor mortului... Înțelegi ce-ți spun? Ești un prost și-un dobitoc... și băiat de prăvălie ai să rămîi toată viața ta... Pe cînd stîrvul ăsta ce privești e al unui boier, mă !...

Înlemnisem. Și înțelesesem. Eram chiar să mă trădez că știu prea mult.

— Înțeleg... fotografia... scrisul de pe fotografie... o ai la mîna cum s-ar zice...

— Nu ești prost, îmi răspunse el. Dar asta nu e nimic... fotografia asta... A-ha... am... mai

am... a-ha... înțelegi... dar ce te privesc pe tine astea... nu... dacă vreau..., dacă vreau...

Și se ridică radios, și porni clătînîndu-se prin fața mea, mîndru ca un general, dar nesigur și neregulat ca un general beat...

Înfricosat, mă urnii la rîndu-mi, cu ochii injectați, cu gîtul înțepenit. Cum puteam să-i cer ultimul amănunt, singurul lucru care-mi mai rămăsese de aflat? Să-l apuc de piept și să-l dobor dintr-o smucitură, sau să-mi reiau aerul de nepăsare și caraghioslic, să-l forțez să glăsuiască înainte, stimulîndu-i amorul propriu.

Alesei mijlocul al doilea. Și prefăcîndu-mă că abia mai mă țin pe picioare, izbucnii în rîs zgîlțit și mecanic, de alcoolic pierdut iremediabil. El mă privea năuc, dar nu-și manifesta prin nici un cuvînt nedumerirea pentru veselia mea fără sens, care părea că nu-l intrighează din cale-afară. Astfel că trebuii să mă întrerup, izucnind în cuvinte întretăiate brusc de sughituri.

— Și de ce nu faci, prințule, semnul fatal?... Bf... ff... pfff...

Îmi suleameam glasul ca actorii pe scenă și mă strîmbam mai rău ca apucații de ducă-se pe pustii.

— De ce-o cruți, prinț de Danemarca, și nu-i poruncești să vină coala în patul tău jegos?... Spune, răspunde aici dacă-ți dă mîna...

Prințul se posomorî și ochii zglopii de pînă acumă căzură orbiți în pămînt. Dar eu nu-l lăsam un moment:

— Să-ți spun eu... toate fotografiile tale și scrisorile cu care te mai lauzi... nu fac doi bani... sau prințesa e tot așa de ruinată ca tine și cine știe în care mansardă face pe contesa.

Surprinsei o privire furișă a prințului spre măsuta de noapte. Acolo, pe marmora murdară, era cealaltă fotografie, a fetei de doisprezece ani, asupra căreia nici madam Matildei nu vroise să-i dea vreo relație.

Dar eu eram acum complet lămurit asupra unei bănuieli care mai mă încercase cîteodată. Mă apropiiai de măsută, lăsînd deoparte orice aer de om beat și pus pe șagă: ridicai și-i arătai fotografia de copil.

— Din cauza ei ?...

Prințul înclină din cap...

— E fetița ta?...

Prințul înclină iarăși.

5   — Și doamna din fotografie o întreține în vreo școală probabil?

Prințul încuviință îndobitocit...

— Poate chiar și tu trăiești de pe urma doamnei din fotografie...

Prințul își acoperi fața cu mâinile.

10   — Va s-zică, scrisorile au început mai de mult să-ți renteze.

Revedeam acum întreaga scenă nocturnă din grădina publică: doamna Esmaralda pusă în curent, așteptînd afară; nobilul decăzut și șantagist, încercînd să facă pe cavalerul, dorind s-o conducă curtenitor pe doamna Alba spre ieșire, după ce stabilise prețul tăcerii și poate încasase și prima rată. Iar pe deasupra tîrgului odios, chipul doamnei Alba, minunăția trăsăturilor ei, imprimîndu-se ca o dorință și un ideal în sufletul nărauit și bicisnic. Frîna puternică a răspunderii de părinte, care mai domina, grav avariata, în inima nenorocitului, și poate și teama mizeriei definitive îl mai opreau pe acest individ să nu dea drum liber pasiunii tardive și furibunde.

25   Mai rămînea ceva de aflat?

Nimic. Numai din motive de legitimă precauțiune, trebuia să fac mai departe pe nedumeritul și neștiutorul...

— Dar scrisorile astea cum de ți-au picat în mînă?...

30   Însă prințul Preda, care căzuse zdrobit pe marginea patului, mă rugă cu cel mai chinuit și mai umil accent;

— Lasă-mă, te rog... dacă ești bun, lasă-mă... aș vrea să dorm, aș vrea să dorm...

35   Cînd îl părăsii, îl văzui din ușă încovrigîndu-se în pat, așa îmbrăcat și încălțat, și trăgînd plapuma peste dînsul...

Chiar a doua zi, prințul Preda căută să mă vadă și să cerceteze cu luare-aminte și înfricoșare în ochii mei, dacă am reținut ori am pus credință pe vreuna din destăinuirile lui din ajun. De la început încă, el

mă copleși cu hazul lui și cu aluzii sarcastice la starea noastră de beție. Apoi mă îndemnă să nu cred nimic din ce mi-a spus aseară. Totul n-a fost decît scornirile bolnăvicioase ale unei imaginații otrăvite de alcool.

5   Fotografia de pe măsută reprezintă într-adevăr pe fetița lui, pe care o ține la pension, și nu gîndește o clipă s-o aducă, nici măcar pentru cîteva minute, în această mansardă dubioasă și în această ambianță sinistă. Dar fotografia din părete înfățișează o pasiune a lui de mult defunctă, o frumusețe rară, de care, e drept, a fost mai tîrziu alungat, dar care i-a dat, în scurta lor iubire, *toate* voluptățile și *toate* fericirile suflatești pe care poate să le dea cuiva o femeie superioară din *toate* punctele de vedere. Dar femeia asta, care a trăit într-adevăr ca o sfîntă, l-a respins, îndată ce a observat predispoziția lui spre stricăciune și spre decădere iremediabilă: o înșela cu femeii de rînd, o insulta cu gelozia lui amarnică, o chinuia cu toate bizareriile și toate capriciile care cutreierau ca vînturile nopții prin capul lui de alcoolic. S-a străduit apoi prin toate mijloacele s-o recîștige, a amenințat-o, e drept, chiar cu divulgarea scrisorilor, dar ea a știut să reziste. Și tocmai cînd el era gata să ajungă la cele mai năstrușnice nebunii posibile, *moartea* ei neașteptată a survenit ca o intervenție divină, să-i scape: pe ea de zarva unui scandal inconvenabil, pe el de ispita unei odioase infamii.

— Moartea ei „fizică”? am insistat nedumerit.

30   — Evident. Căci cea sufletească e cu neputință să înceteze în inima lui, s-a grăbit să-mi răspundă. Într-atît ea subzistă și e vie într-însul, încît nu o dată, chiar treaz fiind (ce mai e de vorbit cînd creierul i-e apăsător de aburii spirtului!), are halucinații de felul acelor din care mi-a dat și mie o reprezentatie.

35   — Îngerul morții acestei femei frumoase, i-am spus, e chiar fata ta, fetița ta! Prințule, într-atît subzistă frumoasa femeie de care mi-ai vorbit nu numai în sufletul tău, dar și în viața reală, încît îți furnizează și stipendii de viață și-ți ține fetița la pension. Nu tresări! Ceea ce mi-a plăcut din tot basmul iubirii tale e tocmai că ai știut să înmormîntezi pe această femeie

5 *procedendi*. Cum doamna în chestiune refuza să vină la dînsul acasă, nici singură, nici însoțită, după numeroase și neconținut întrerupte tergiversări la telefon, ea conveni să se întâlnească la o dată anume cu dînsul, pe înserat, într-o grădină publică, din apropierea străzii ei. Grădina publică o descoperise, evident, prințul, care refuzase la rîndu-i, cu energică obstinație, să o viziteze acasă la dînsa, la orele pe care i le indicase ea. La prima întâlnire sosise însă mama doamnei în chestiune, care-l recunoscuse după un anume ziar englezesc, pe care prințul îl parcurgea convențional, la lumina felinarului, din mijlocul grădinii. Doamna Smaralda îi propuse să ducă tratativele cu dînsa în numele fiicei sale, dar prințul speriat de complicații eventuale, care ar fi putut degenera, poate și din punctul cam grav de vedere al capitolului respectiv de cod penal, în urmări cu totul și cu totul neplăcute, răspunse venerabilei doamne că nu are nici un fel de tratative de dus cu nimeni și că probabil stimata doamnă era victima unei confuzii adresîndu-i-se lui. A doua zi, însă, el reluase convorbirile telefonice, pentru că mai ferite de surprize, și ceru din nou întrevvedere, care nu putea fi însă decît între patru ochi. Întrevvedere îi fu acordată principal, dar termenul ei rămase probabil în funcție de plecarea soțului doamnei din oraș, căci fu contramandat în două rînduri (în ziua făgăduită, prințul se legătuse să întrebe la o oră anumită dacă data stabilită cu prilejul convorbirii precedente rămînea valabilă).

30 Am întrerupt pe prinț, interesîndu-mă de ce nu stabilise chiar condițiile schimbului prin telefon, fără a-i mai cere întrevvedere personală: fixarea unei sume globale pentru restituirea totală a scrisorilor sau o rată periodică sub angajamentul solemn al celei mai ermetice discreții. Asupra modalității de plată, prințul îmi declară că, de cînd cu grava sa decădere materială, era „adversar hotărît al oricărei încasări globale”; și-apoi, doamna Alba, pe cît înțelesese, nu era capabilă să-i satisfacă total pretențiile bănești. 40 (Cît trebuie să fi cerut!) Iar în privința întrevvederii,

îmi mărturisii la început că se temea de tratative cu persoane invizibile, care-ți răspund tocmai de la celălalt capăt al firului de telefon. Pe urmă complectă că la asta se adăuga și o curiozitate obstinată, care i se năzărise din lectura scrisorilor (canalia nu se putuse abține să nu le citească și răscontească pe toate). Ardoarea aprigă a corespondentei îl intrigase la culme și-l făcuse să-și amintească, fără să vrea, cît de izbitor semăna la figură cu răposatul (deosebirea dintre dînsii era numai că cel mai mic de ani fusese mult mai înalt). Vream să văd, îmi explică el romanțios, „ce primă impresie produce asupra acestei superbe femei, pe care evident o și căutasem s-o văd de la distanță, șoapta trecutului mort”.

15 Pe urmă, prințul Preda îmi povesti cum decursese întrevvedere. Doamna Alba observase cu mult interes această „izbitoare” asemănare. La început păruse chiar afabilă și timidă; dar brusc redevenise tranșantă și rigidă. (Cred și eu, cînd un chip atît de scump reînviase ca să-i propună un tîrg așa de meschin și josnic!) Prințul Preda se mira de această bruscă schimbare de atitudine, pe care o puse apoi pe seama unei tactice de cochetărie.

— Dar ce puteam face? mă întrebă el pierdut. 25 Era imaginea fetei neconținut prezentă aici în fundul gîndului, ca toată splendoarea doamnei Alba să pălească în fața ei. Altfel, cum aș fi aruncat orice socoteală departe de mine și cum aș mai fi îngenuncheat la picioarele ei divine! Înțelegi tu, tinere, acest chin cumplit?... M-am și simțit totuși dator să-i lămuresc, să îmbrac în scuze nemernicia gestului meu. Și i-am spus sincer totul: i-am povestit despre fetiță... m-am zugrăvit cît sunt și cît am fost de nemernic... i-am mărturisit cum pînă și cutia în care găsisem scrisorile, 30 o adevărată operă de artă, a trebuit s-o vînd, numai și numai ca să mai amîn gestul oribil pe care trebuia să-l fac, eram constrîns de toate nevoile să-l fac, acela de-a o chema la telefon...

40 Prințul Preda glăsuia emoționat și patetic. Iar eu, acum convins pe deplin, urmăream cu ochii parcă

momentele dramatice ale scenei la care ajunsesem prea târziu. Doamna Alba nu păruse deloc înduplecată de scuzele celui care îi propunea condiții atât de odioase, pretinzându-i tribut și păstrînd în același timp în întregime dreptul de a o constrînge și mai departe după bunul plac. Iar prințul Preda numea asta „mîndrie inumană și sălbătăcie”.

— Înțelegi, imaginea, imaginea sfîntă a copilei mele, prin cruzimea sistematică de a schimba vorba ori de cîte ori pomeneam de dînsa. Era ca și cum aș fi pomenit de o rivală... Și asta era adevărul: rivala, rivalele... înțelegi... Iată-mă între aceste rivale, cele mai înverșunate cu putință, declamă el cu convingere: de o parte frumusețea desăvîrșită, de alta dragostea pură, filială, nevinovăția unui copil... Înțelegi acum chinul meu teribil de cîțiva ani în șir... Fără ieșire... fără ieșire... borborosi el, strîngîndu-și tîmplele în pumni.

Mă ridicasem pe masă, de unde contemplam, ca de pe-o amănitoare înălțime, restriștea cumplită în care se zbătea prietenul meu, așa cum Iov se zvîrcolea plin de bube în gunoiul existenței lui. Dar, poate prin contrast, eu respiram adînc aerul limpede de munte pe care mi-l da această perspectivă imaginară. Năruit în sine, prințul Preda părea un dușman zdrobit de avîntul meu triumfător. Îl înfrînsesem, pentru că aflasem de la el tot ceea ce trebuia să aflu. Acum știam de minune locul comoarei ascunse, pentru care mă tirisem atât amar de vreme pe brînci, ca reptilele și ca viermii, prin imunditățile acestei mansarde. Prințul Preda îmi arătase pînă și cutia de tinichea, o cutie mare de tutun, cu eticheta regiei, în care înghemuise toate scrisorile, după ce vînduse sălașul lor scump, lucrat de-un celebru artist, din școala italiană, căruia însă îi ignora numele, dar o veritabilă operă de artă „căci luase pe ea de la unul din anticarii cărora o arătase 60 de mii de lei”.

Nu-mi rămînea decît să-mi aleg momentul cînd aceste pietre nestemate trebuiau să intre în posesia mea definitivă. Trebuia să stabilesc cu multă luare-aminte acel moment. Într-un fel sau altul, prințul Preda

trebuia îndepărtat din apartamentul lui în noaptea în care aveam să operez, dacă de bunăvoie nu-și va relua obiceiul hoinărelilor nocturne și fără ca eu să-i mai fiu însoțitor. Contesa Irma, cu care nu încetasem să mă întîlnesc, deși în ultima vreme mult mai rar — pentru că de cele mai multe ori știam s-o evit fără a o jigni, cunoscîndu-i acum de minune programul și obiceiurile — avea să-mi fie desigur de folos. Cum? încă nu m-am gîndit deocamdată. Nu-i nici o grabă: prințul Preda are o încredere nemărginită în mine, am devenit confesorul lui indispensabil. Acum mă invită la o lectură de fragmente alese din scrisorile ascunse. Voi vedea deci și cu ochii cum trebuie să procedez, cînd voi veni să deschid singur ușa și cutia mesei: voi vedea unde trebuie să mă îndrept de la început și ce lucruri trebuie să dau atunci la o parte, ca operația să se petreacă pe cît se poate mai ușor.

Iar acum mă voi delecta să ascult proza donnei Alba. Nu e vina mea, sunt obligat s-o ascult, nu pot refuza pe prințul Preda pentru a nu trezi nici un început de bănuială; voi gusta deci dintr-un fruct oprit, fără a-mi face nici un proces de conștiință. Azi voi culege firmituri vechi, uscate, din mîna ei subțire, iar mîine, ori poimîine, cine știe, voi vedea frumusețea ei albă pîlînd, cînd va zări comoara pierdută, cheia liniștei și a fericirii ei de-acuma în mîinile mele.

Don Quichotte de pe Cerna de data asta nu s-a mai bătut cu morile de vînt. El a știut să ajungă la un liman cert și glorios, care va da mai certă semnificație avînturilor lui de pînă acum, în gol. Unde mai vedeți ridicolul duios al nevoii lui de a crea planuri homerice, care să se rezolve în cadrul unor acțiuni hilare? Don Quichotte de pe Cerna a procedat dimpotrivă după o tactică mai restrînsă, dar mai sigură, și-a comprimat avînturile, rezervîndu-se unui final incomparabil mai grandios, pentru că pozitiv, don Quichotte a încălcat în sfîrșit pozitivul, a ajuns la hotarele realității, în care s-a[u] încheșat solid contururile instabile ale fantasticelor lui visuri de nebun.

Și el e fericit, pentru că a rămas totuși un veritabil don Quichotte: adică s-a străduit să descopere o

vînă ascunsă a vieții, pe care a știut să se strecoare totuși ca printr-o peșteră de nimeni cunoscută; și-a ajuns la un capăt inaccesibil altora, de unde va aduce liniștea și fericirea unei frumoase din povești, dar

5 aieveau. Nu era asta o poveste întreagă, un basm, un vis și totuși o realitate în plin secol de preciziuni, de materialism și de trepidație mecanică?

Iar capătul peșterii obscure dusesese aci, în mansarda madamei Matilda, care se delecta cu urmărirea vieții

10 intime a chiriașelor sale prin crăpăturile ușilor sau prin gaura cheilor. O singură cameră rămăsese văduvită de posesoarea ei, dintre cele pe care le găsisem la venirea mea ocupate: odaia Auricăi, fata cu părul oxigenat, pe care aș fi crezut-o acum din nou în brațele

15 prințului Raoul dacă, întâlnindu-mă peste puțin cu acesta, n-aș fi fost asigurat de el că fericirea-i reînnoare (stranie coincidență!) nu numai că e brună (cîte vopsele minunate n-a inventat doar industria coafatului!) dar că se bucură de întreaga ei bogăție capilară de mai demult.

Poate, cine știe, Aurica și-a găsit o locuință mai convenabilă pentru profesiunea ei: a coborât cu un etaj, pentru a se înălța astfel cu un rang mai mult în ochii clienților. Dar eu sunt nespuse de mulțumit că

25 n-o mai văd printre noi, căci abia la cîteva zile după ce am observat că ne-a părăsit mi-am dat seama de imprudența ce săvîrșisem de a-i pomeni de prințul Raoul. Dacă gureșa asta incorijibilă ar fi scăpat vreun cuvînt privind prietenia mea cu Raoul prințul Preda?

30 Dumnezeu, numai că-mi reamintesc această grozavă greșală, singura verigă putredă în înlanțuirea de fier a străduințelor mele, și-mi dau și mai limpede seama cît trebuie să mă grăbesc, chiar de teama mea însumi, de a smulge din puterea acestui degenerat

35 periculos tezaurul de scrisori al doinei Alba, caseta misterioasă (o cutie de tutun) în care zace fericirea celei căreia mi-am dedicat viața, puterea și iscusința mea, din liberă și neclintită voință, asemeni bizarului cavalier medieval, învingător prin secole al batjocoritorilor lui și al ridicolului, divinului său romantism.

40

Stăm acum la gura sobei mîngiați de căldura celui dintîi foc din anul acesta; afară ține de cîteva zile o ploaie mărunță, deasă și rece de toamnă, iar orașul tot e strîns zdravăn într-o imensă manta cenușie-roșiatică. Burlanele țuruiie vîrtos, aci de-a dreptul sub

5 acoperiș, și asta îmi mărește gustul de ascultare al [sic] scrisorilor doinei Alba (căreia de-acum înainte îi voi spune numai astfel, pe italienește; în spaniolă cuvîntul scris „doña“ se pronunță „donia“, ori mie îmi place s-o

10 chem așa cum răsună în italienește, adică întocmai cum se scrie: donna, donna Alba). De bună seamă că același țuruit a dat îndemn și ghes și-acum dă neconținut avînt prințului să-mi facă această divină lectură. Eu o ascult cu religiozitate, dar din cînd în cînd casc,

15 sau îl întrerup cu vreo amintire, care n-are nici în clin nici în mîneacă, nici cu sensul frazelor citite, nici cu reflecțiile sau informările complimentare pe care prințul mi le dă asupra lor; ba îl întrerup cîteodată cu vreuna boacăna de tot, astfel că prințul Preda strînge plictisit din

20 buze, și sunt sigur că-n momentele acelea mă tratează în mintea lui de bătăran sau idiot. Dar trebuie să mă arăt astfel insensibil la această debordare de pasiune, cu care frazele doinei Alba îmi umplu auzul, pentru ca prințul să nu bage de seamă cupiditatea sălbatecă a

25 atenției mele și nici cît de mult s-a apropiat și cît de

vertiginos se mai apropie vremea cînd îi voi uzurpa dreptul de stăpîn al aceste comori.

5 Într-adevăr, rîndurile acestea, lunguiește și fine, puțin cam oblice de jos în sus, ca și în fotografie, dovedeau o pasiune devorantă, totuși, dacă se poate spune, lucidă, care-ți da mult de gîndit: pasiune care ardea în prima parte a corespondenței prin răceala și persiflajul ei, ca metalele contractate de cel mai aprig frig. Suna pretutindeni un ropot inegal de cuvinte neîmperecheabile, încleștînd dorinți încrustate în sarcasm, șopocînd reproșuri grele, în rîs rău de mulțumiri exagerate. În sensul autografului de pe fotografie, care spunea cu totul altfel decum mă lăsase să cred prințul Preda: „Scumpului, lingșitorului (*coaxing*) și necredinciosului meu prieten” — din care, de deasupra ramei vulgare furnizate de prințul decăzut, nu ieșea decît: „Scumpului... credinciosului meu prieten. (Pe rama inițială de bronz, din aceeași lucrătură veche, italienească, ca și cutia, prințul Preda realizase de

10 așemeni vreo 40 de mii lei).

Una din scrisori pomenea de-o întîlnire de la care ea lipsise — și era în chip de explicație și scuză: „...te-am despovărat astfel” — îmi traducea prințul din englezește și eu trebuia să ascult cuminte și să nu-l corijez, cînd de multe ori, recitînd textul, observam că nu reproduce fidel — „de truda de a-mi inventa noi și noi țesături de imagini, în cadrul cărora preținzi că tot mă zărești¹ în timpul dintre vederile noastre”.

Evident, nu puteam să transcriu, dar înțelesul multora mi-a rămas în memorie, ca și unele curioase fragmente, pentru care, prefăcîndu-mă că nu le înțeleg, rugam pe prințul Preda să le repete. Astfel, în scrisoarea aceasta donna Alba învinuia pe Tudor Buzescu de prea multă iscusință și rapidă inventivitate, ceea ce o împiedeca să se poată „feri uneori de bănuiala cumplită” că el găsește „la moment, la comandă”, (maginele acelea de bună seamă) și ca atare „lași gîndul liniștit în lipsă-mi, pentru a scoate din el, numai cînd mă ai în față, ca un prestidigitator dintr-o cutie miraculoasă”.

¹ În ed. I: *că mă tot măzărești*.

Astfel, donna Alba așungea la curioasa preferință să-și știe amantul mai încet la gînd. (Socot că se referea exclusiv la facilitatea lui de a o copleși cu complimente și galanterii alese, căci altfel ar fi fost cu totul absurd.)

5 ...„Mi-aș închipui, scrie ea, că dacă nu le-ai avea în chip firesc, automaț te-ai fi străduit să le ai, ți-ai fi bătut capul, rotunzîndu-le și întregindu-le neconținut și asta ar fi nespus de mulțumitor pentru mine, că te-am avut astfel la picioarele mele, tot timpul depărtării unul de altul.”

Într-altă scrisoare donna Alba îi imputa lui Tudor Buzescu că într-o societate, în mijlocul căreia se găseau amîndoi, el se arătase prea rezervat față de dînsa. Rezerva și-o impuseseră, e drept, anticipat, dar el păstrase o atitudine prea severă, „prea rigidă”. Prea luase „ad litteram” înțelegerea prestabilită, prea dovedise lipsă de mlădîiere, de tact, de subtilitate.

De două ori se întîlniseră astfel în saloane străine, arătîndu-se unul altuia reci și streini. Totuși, a doua oară ea-i reproșă că depășise măsura dincoace, se dovedise acum prea îndrăzneț și exuberant, oricît vruse să acopere buna lui dispoziție cu zarva cu care izbutise să întetească între fetele de față, ce-i făceau curte asiduă.

25 *A propos* de fete, donna Alba, îl îndemna cu un straniu persiflaj să-și aleagă una din ele, era curioasă să-i afle gustul, altfel i-ar fi indicat-o chiar dînsa. Dar găsea necesar, „vorbind serios”, ca el să se însoare. Îl sfătuia să reflecteze mai adînc la asta; ea însăși și-ar fi simțit conștiința ușurată, dacă el ar fi fost însurat.

30 Pe tîra însurătorii lui, corespondența ținea o bună bucață: pe semne, Tudor Buzescu alunecase cu primul răspuns departe de acest subiect, că ea îl întorcea singură, severă și încăpățînată. Mai tîrziu, văzînd că el continuă să ocolească sau să se amuze pe seama răbdării ei cicălitoare, donna Alba îl acuză de ipocrizie și-i prezintă în tari și momitoare culori pe acea pe care o vedea ea potrivită pentru dînsul. Se pare că donna Alba a surprins mai înainte oarecare interes, puțină întîrziere a ochilor lui pe chipul „cele

40 alese”, o infimă particulă de timp în plus față de atenția

acordată restului, iar ca urmare, răspunsul lui va fi fost de astă dată ceva mai atent, mai cuprinzător față de propunerea concretă a doamnei Alba, deși de bună seamă categoric negativ, pentru că seria scrisorilor ce urmează e un cîntec al ei de triumf: rîndurile radiază de bucuria răutăcioasă a descoperirii, iar insistențele ei, hotărîte, imperative, pentru a-l determina să facă pasul dorit de dînsa, sunt acum de-o voință aprigă, încăpățînată, care nu se înduplecă de nici un argument, de nici o implorare. Ajunge chiar să amenințe cu ruptura dacă dorința ei nu e satisfăcută, în condițiile și la datele propuse! Însă strănepotul adevăratului Preda Buzescu a știut să reziste desigur, și cu toate că ea l-a pedepsit pentru asta — e o breșă adîncă aci în șirul de date al scrisorilor — reluarea corespondenței a fost propriu-zis încununarea virtuții și fâriei lui.

Donna Alba s-a transformat ca prin farmec: rîndurile ei de-acum înoată de fîcîire și-n beția izbînzii dobîndite prin propria-i înfrîngere. Ea se arată acum patetică și caldă, îl dorește ca toată ardoarea, i se constituie prizonieră și roabă, e îngrijată de fiecare pas al lui.

Paginile lungi, îmbogățite înadîns cu flori de spirit și poate și cu atitudini sufletești voite, gîndite, cîntărite din timp și aruncate apoi cu dezinvoltură, tactic, spre a le marca spontaneitatea, de în acum din ce în ce mai strînse, scurte șuierături de pasiune, răvase de un rînd, adevărate șoapte sugrumate, care cheamă nerăbdător sau cer o oră de patină, de nebunie.

Prin cutia fermecată a prințului Freda, de tutun de lux calitatea I-a, se poate întrevădea și chipul cum prințul Tudor a cunoscut-o și s-au căutat apoi, pînă la contopire, unul pe altul. De bună seamă, ura strămoșească și disprețul integral al donnului Georges Radu Șerban a contribuit în bună partela asta. Ostilitatea fațîșă pe care a trebuit s-o adopte odată cu mariajul și cu inventarul bunurilor și acaretelor, asupra cărora devenea stăpînă, și-n care se cupîndea și lista tuturor adversităților soțului, a făcut-o fatal să-pună întrebarea dacă cel dintîi de pe listă poate fi

animat împotriva-i de aceleași sentimente ce ea se obligase să-i nutrească. Și, uimită de propria ei frumusețe, s-a mirat grozav că trupul-i extrem de alb și ochii ei nedefiniți, poate vineți, și culoarea părului care se topește în aer, ar putea provoca dușmănie în contra-i chiar în sufletul unui vrăjmaș declarat și inventariat. Curioasă, și-a impus să observe lucrul acesta mai ales în plimbările de la Șosea, în repezile încrucișări cu mașina, și a ajuns repede la convingerea că temerea e complect nejustificată. Curiozitatea odată satisfăcută, era gata să se retragă din acest joc, condus cu multă abilitate, dar pe urmă repede a băgat de seamă că-i lipsește ceva: jocul însuși. Și din ce în ce farmecul ascunsului, al clandestinității și al misterului, al dibuirii în plină lumină a zilei, în plin zgomot de reuniuni întîmplătoare, recepții, săli de teatru, ori chiar saloane — ah, donna Alba era stăpînită total de pasiunea mea pentru obscur și tainic. Doamne! cum mă va privi ea cînd îi voi pune în mînă comoara trecutului ei! — a făcut-o să-l caute și mai în adînc, mai ales în complicitatea acestui băiat superb, cum trebuie să fi fost fratele prințului Preda, fratele ponositului și decăzutului aci de față.

Predispozițiile acestuia, discreția călîtă în grele încercări, gustul de pericol, supunerea oarbă în fața capriciilor ei ghicite de departe și mai apoi rezistența dîră numai acolo unde-și da seama că amorul ei propriu va ieși micșorat, toate acestea în raport cu meticulozitatea juridică a marelui avocat Georges Radu Șerban, grija lui economică, spiritul de ordine și de clarificare, exclusivismul tenace și absența oricărei posibilități de cruțare, de înțelegere, de iertare, au plămădit și-au făcut să răsără într-însa această floare a pasiunii ei, nutrită de vîntul tuturor insurgențelor intime, muiață de apa infinit de micilor jigniri cotidiene, de pleava, acumulată cu încetul, a tuturor decepțiilor fără aparență gravă, nici serioasă, fără nici un fel de aparență. Toate acestea se cuprind limpede în scrisorile ei, pentru că adesea e muncită de gîndul de a-și legitima cu motive rotunjite aventura ei: dar, în fond, de sub temeiul rîndurilor, oricît ea ar vrea s-o acopere

cu argumente și precizuni, reiese doar, spre marea mea fericire, aplicarea tiranică a sufletului spre necunoscut, atracția de magnet a fiorului aventurii. Pentru că asta ar fi întrebarea ce se pune: de ce n-a divorțat, de ce n-a pus capăt acestei stări de nesiguranță, pe care o descrie cu atîta vervă în rîndurile ei săltărețe, cu atîta luciditate, cu atîta rece voluptate, cu atîta sadism? Donna Alba se complăcea în această nesiguranță fără îndoială, totuși aș fi dorit o confirmare deplină, aș fi vrut să văd negru pe alb că ea se ferea de-o limpezire a situației. Altfel nu s-ar fi mulțumit oare cu domnul Georges Radu Șerban, cea mai limpede, cea mai clară, cea mai răspicată minte înțilnită?

Scrisorile, pe care le-am ascultat o noapte întreagă, nu alcătuiau nici o treime din total. A trebuit deci să întocmim un program complex pentru epuizarea acestuia. Așadar, raptul pe care-l plănuisem, furtul pe care trebuia să-l săvîrșesc și care-mi da de acum delicioase emoții, se amîna de la sine. Cînd întreaga cutie va fi terminată și cînd deținătorul ei de-acum o va închide pentru cine știe cîtă viitoare pauză, în saltar, mîna mea va interveni, rășchirată, cu degetele încovoiate în noapte. O-ho, mă amuză nespus această hoție, pe care o socotesc legitimă și morală, și pe care o s-o săvîrșesc după toate regulile artei, peste cîteva zile. Fugarul și falsificatorul din trecut, care a rămas în mine, așa mic, cum l-am lăsat în ajunul războiului, zburdă de fericire, micul hoț. Îi voi da de lucru zdravăn și abia acum va fi încîntat că apucătura lui rea va fi în sfîrșit potolită. E o fericire fără margini să săvîrșești meschinării, în vederea unui țel minunat, limpede, moral. Și-n cazul de față, ferit de pedeapsă. Pentru că prințul Preda este singurul proprietar al unui bun de care nu se poate plînge c-a fost devalizat.

Dar să ascultăm scrisorile mai departe. Donna Alba abordează și tema măritişului cu Tudor și deci a divorțului cu „celălalt”. (Trebuie să lămuiesc aci că în timpul lecturii prințul Preda articula doar pronumele [*sic*] fratelui său și al donnei Alba, ca unele pe care mi le

destăinuise dinainte: pronumele maestrului nu numai că nu-l rostea, dar, pentru a mă induce în eroare, îl pronunța cu o grijă care nu s-a dezmințit nici o singură dată: Jean și mai des Jack. Mi-a dat chiar explicația că în englezește Jack nu e corespondentul, cum s-ar putea crede, al franțuzescului Jacques, ci al lui John, pe franțuzește, așadar, Jean.)

Donna Alba mărturisea uneori că ar fi dispusă să lase pe... Jack, dar nu găsea încă momentul oportun. Uneori pomenea de temeri grozave, care nu se defineau limpede: temeri în ceea ce privește propria ei persoană? temeri pentru Tudor? Alteori se arăta încîntată de viața asta plină de nesiguranță și emoții. Mă gîndeam cu strîngere de inimă, ascultînd-o, dacă nu cumva numele soțului e ceea ce o împiedecă să facă pasul decisiv (Buzeștii n-au fost domni, ca Radu Șerban), și iată că deodată, una din scrisorile ei pomenește, de parcă mi-ar fi răspuns mie, și de acest lucru. Tudor Buzescu, de bună seamă, adusese vorba. Răspunsul ei nu mai lasă nici o îndoială: „...ei nu, dacă e așa... spre a-i dovedi că se înșeală... iată că trece și la acest gest...”

Însă pe urmă nu trecu deloc, amîna, regretă iarăși „aventura” care va dispărea fatal, asigură cu toată tăria pe Tudor, că nu are nici cel mai neînsemnat sentiment, nici pentru el (Jack) personal, nici pentru numele lui, dar mai cere un răgaz, un mic răgaz pentru „aventură”, pentru această „atît de frumoasă, atît de divină aventură”, care va fi „cea mai scumpă amintire a tinereții ei”, „unicul rost al existenței ei viitoare”.

Și donna Alba cerea patetic această singură grație: „*I beseech you, this one favour* (te implor, această unică grație, Tudor) doar șase luni, sau trei, dacă nu vrei mai mult”. Iar în scrisoarea următoare se indigna teribil că el făcuse aluzie la relațiile ei trupesti cu soțul său. E abominabil, îi reproșă, să se gîndească la astfel de josnicii. Dar nu da nici o explicație, nici că le interzisese pe aceste trei sau șase luni viitoare, nici că avea de gînd să le interzică.

În cele din urmă, au convenit ca să acorde putere de arbitraj, privitor la durata cît mai avea să se numească

d-na Jack etc., adică Georges Radu Șerban, „aventurii” însăși. (Vă închipuiți acum, urechile mele!)

„Să facem aventura însăși judecător, Tudor (... *We'll adventure be its own judge...*) Ea va delimita de la sine termenul „cît voi mai fi a lui”. Dar cum putea hotărî aventura, singură? Foarte bine. Întîi trebuia căutată însă o aventură ca lumea, „o aventură care să merite să hotărască” (*an adventure deserving to pass a verdict*), într-o speță atît de ciudată, și totuși atît de firească, atît de minunată. Domnul Georges Radu Șerban va căsca ochi enormi, „cînd se va trezi în fața acestei noi-sosite” (*when he will find himself facing that new visitor*) „în fața doamnei Aventuri” (*facing Lady Adventure*) care va veni să-i ia soția.

Ascultam cu sufletul la buze și îngurgitam acum cu creierul, cu ochii, cu urechile, cu sufletul, fiecare cuvînt, fiecare silabă, fiecare sunet. Mă îndoiam dacă prințul Preda, care cetea acum rar, apăsător, ridicînd la fiecare cuvînt fruntea spre mine, să vadă dacă sesizez bine sensul acestui simbol, mă îndoiam dacă el da prețul pe care îl dam eu cuvintelor ce auzeam. Mă îndoiam chiar dacă prințul Tudor le sesizase bine, adică asta nu era mare lucru, dar dacă le gustase bine, dacă le degustase, dacă le savurase cu sufletul și cu visul, așa cum le savuram eu acum. Eu să fi avut fericirea să-mi ceară donna Alba să găsesc „Aventura”, pe doamna Aventură, care să merite să i se încredințeze această considerabilă misiune, de a smulge pentru mine pe donna Alba soțului ei!

Rămînea așadar de descoperit marea aventură. Și donna Alba își consultă partenerul asupra ei. Propunerile lui par să nu-i placă. Nu înțelege ca totul să se sfîrșească printr-o răpire ori printr-o scrisoare rătăcită; e prea banal și apoi asta nu însemnează a lăsa aventurii să hotărască. Trebuie făcut ceva, tot aci, pe loc, dar fără excesiva fereală de pînă acum. Și să lase la voia soartei momentul cînd domnul Georges Radu Șerban va prinde de veste. Așa ceva e limpede și ușor, dar ea vrea ceva mai complex și mai agitat, deși fără nici o ieșire anume, din partea nici unuia dintr-înșii, pentru a atrage atenția soțului sau celor ce i-ar putea da de

veste. O intensificare a numărului întîlnirilor, a orelor de iubire, a escapadelor cu mașina pe la minăstirile din jurul Bucureștilor, propuneri pe care i le face el, ea le accepta oricît ar putea da naștere la bănueli. Bănuelile n-au decît să vină, ele vor complica și mai mult situația: însă ei vor căuta să ascundă lucrul, pînă la dezmințirea lor complexă, pînă la dezgolierea adevărului, pînă la ultima evidență. Dar ea ar fi vrut toate acestea concentrate într-un tot, urmînd o anume gradație, mai dramatic, mai teatral. Și, mai puțin cabotin, prințul Tudor, spre marea mea satisfacție, nu găsește acest complex, pe care eu i l-aș fi găsit la moment, i-aș fi imprimat cel mai agitat ritm, cea mai nebunească și mai vertiginoasă complicație. O mostră din ceea ce aș fi putut eu face va avea donna Alba, această mult căutată donna a visurilor mele, cînd îi voi povesti chipul cum „am smuls” scrisorile lui Preda Buzescu.

Dar numărul scrisorilor s-a micșorat acum simțitor. O grea strîngere de inimă îmi provoacă persistenta bănuială că aceste puține hîrtii albe, care au mai rămas pe fundul cutiei de tutun, nu vor dezvălui, pînă la urmă, tragicul sfîrșit al aventurii, care nici nu apucase să se închege de-a bine. Dar în bună parte mă înșel. Domnul Georges Radu Șerban prinde firul împrejurărilor în chipul cel mai banal cu putință, îi cade în mînă un bilețel, în care nu se cuprindea decît atît: „Mîine, la ora trei la mine”. Și un T. și o dată în cifre, dedesubt. Îi comunică asta lui Tudor donna Alba, după prima scenă pe care i-o face maestrul. Ea se arată grozav de amărită că lucrurile s-au dat pe față într-un chip atît de stupid, tocmai cînd ea sfîrșise de înseilat liniile principale ale unei aventuri uluitoare. „Găsisem cu adevărat o «lady» pur sînge aristocratic, o lady extravagantă, complicată și majestuoasă.” Într-atît de contrariată a fost donna Alba de găsirea bilețelului, „încît, cînd domnul Georges Radu Șerban a venit s-o întrebe de proveniența lui, a ridicat din umeri”. Dar se mira cum îi scăpase; ea era încredin-

țată că l-a pus în caseta ei secretă alături de celelalte scrisori ale lui. Și doar nu era un plic neînsemnat, conținutul era scurt, în schimb formatul scrisoarei era chiar mare, așa cum obișnuia el să-i trimită. Și ea-l certa că a avut fantezia să-i scrie atât de puțin: în fața unei scrisori mai ample, uneia din exploziile acelea de dor și fericire, care-l apuca pe el din când în când, mai ales când n-o văzuse de câteva zile, ar fi simțit mai mult curaj... Dar așa? Donna Alba se întreba dacă se purtase cu adevărat lașă... în orice caz, se scuza ea, „noi convenisem doar, ca să negăm pînă la urmă, pînă cînd adevărul va rămîne gol-goluț, despuiat de furia lui cercetătoare“.

Dar mă întrebam acum și eu: de ce donna Alba ținea să se dezvinovățească atîta, mai bine zis să se apere de lipsa ei, mai degrabă, de prezență de spirit? Doar așa conveniseră într-adevăr, pînă în ultimul moment: negație pe toată linia... Nu știu de ce mi se păru scăparea aceasta a scrisoarei destul de curioasă. Nu împărtășii nimic din impresia mea prințului Preda, însă împrejurarea mi se păru și mai bizară cînd ajunsei la acest raționament:

Ea a dat desigur urmare invitației lui. Dacă scrisoarea cădea în mîinile maestrului în ziua primirii, acesta ar fi urmărit-o a doua zi pe donna Alba și lucrurile ar fi fost elucidate. Amintirea vizitei cu care m-a onorat acum cîțva timp în garsoniera mea nu-mi mai lasă nici o îndoială asupra unei astfel de procedări. Or nu s-a întîmplat așa: maestrul a găsit prin urmare scrisoarea în zilele următoare sau poate chiar în ziua întîlnirii consumate, seara, cînd s-a reîntors de la Palat. Evident însă că un om ca domnul Georges Radu Șerban nu scotocește prin cutioarele soției, admitînd că în loc s-o fi pus în caseta încuiată și cine știe unde ascunsă, a lăsat-o din distracție în vreun sertar de toaletă: plicul trebuie să fi rămas tot timpul la loc vizibil, și e bizar cum prințul, care n-a lipsit din București în acele zile (mișcările lui sunt arătate pas cu pas în corespondență), nu l-a descoperit cu o zi mai înainte? Totuși, e posibil să-i fi scăpat donnei Alba din vreun buzunar, mă gîndesc... Dar cum din buzunar? Din

poșetă, mai degrabă? Hm... a umblat ea cu plicul atîta timp în poșeta pe care, ca orice femeie, o deschide la tot momentul...

Ridic din umeri pentru mine însumi. S-ar găsi la urma urmelor destule explicații, dar, nu știu de ce, o neliniște îmi rămîne în suflet. Poate pentru că scrisul, pe care-l aud, devine acum din ce în ce mai dramatic.

Donna Alba nu se întreabă cum acel T. l-a făcut pe d. Georges Radu Șerban să se gîndească de-a dreptul la adversarul lui cel mai de seamă. Explicația vine mai jos: „după întîmplarea de la teatru“, scrie ea, „el n-a mai ezitat la cine să gîndească“. Dar mai departe nu mai pomeneste nimic de aceea „întîmplare“, care mă nedumirește cumplit. Prințul Preda, oricît se silește să-mi probeze contrariul, nu pare nici el informat asupra acestui punct. În scrisorile următoare e neliniștită că Tudor nu-i mai răspunde; în schimb, ea-i trimite câteva plicuri pe zi. Într-una expune a doua convorbire cu soțul ei, privitoare la bilețul scăpat.

„Doamnă, e scrisul celui mai mare dușman al meu și l-am găsit în iatacul dumatăle, la piciorul patului“ — așadar, exact cum bănuisem: e cu putință să fi rămas acolo două zile în șir, doar l-ar fi ridicat femeia de serviciu — sau poate aceasta l-a predat soțului? — dar atunci, întrebarea se întoarce iarăși, de ce nu l-a predat întîia zi? Or servitoarea a mai zăbovit puțin pentru a încerca și ea... Dar lanțul supozițiilor se poate complica la infinit. Mai bine să ascultăm împrejurările.

Donna Alba mărturisește că și de data asta a ridicat din umeri și a răspuns cu disprețuitoare nepăsare.

„Pieptul lui clocotea ca un tunet îndepărtat, Tudor, și aventura asta a devenit interesantă, a început să-mi placă. Răspunde-mi, e timpul dezvăluirii? De ce nu răspunzi? Vreau să știu dacă ai avut pînă acum vreun prim contact, cu el sau cu cineva, în legătură cu întîmplarea care ne privește. Dumnezeuule, dacă mai întîrzii cu răspunsul, am impresia că toate scrisorile astea intră în mîinile lui. Atunci, curierul tău ne-a trădat. Doamne, e cu putință?... În cazul acesta,

dacă dumneata ești cetitorul, domnule Georges Radu Șerban, ei bine, totul este așa precum vezi. Și a fost nespus de frumos. Păcat că se sfîrșește... și intrăm într-un frumos perpetuu, care are numai singura lipsă

5 că nu ne mai momeste de departe cu făgăduiala. Căci precum poate vei fi auzit zicîndu-se; frumusețea desăvîrșită e întrecută doar numai de propria ei făgăduială. Și mi-e frică să nu fie așa. Așadar să vedem urmarea.

10 A dumneavoastră trădătoare,
Alba Ypsilant"

Cred c-am reprodus fidel acest sfîrșit de scrisoare, a cărui lectură am rugat pe prințul Preda s-o repete.

15 Cînd el întinde mîna să ridice plicul următor, am timpul să reflectez mai din strîns asupra încetării răspunsurilor lui. Curierul n-a trădat, desigur, de vreme ce scrisorile au ajuns la destinație. A bănuiră atunci Tudor Buzescu că ea a declanșat aventura fără să-l avertizeze și că propriu-zis în asta consta toată extravaganța „*lady-ei Adventure*”, pe care ea pretindea că tocmai o născocise,

20 punînd-o totuși intenționat pe un plan exterior? Însă întrucît putea să nu-i convină lui această neașteptată a ei manevră, care ducea, la urma urmei, tot la rezultatul mult dorit de dînsul? De bună seamă, lipsa ei de consecvență (doar, pînă în ajun, dînsa era

25 acea care combătea drastic orice soi de avertizare directă a celui înșelat din partea vreunui dintr-înșii).

Apoi ieșirea din consemn: nevestirea din timp a tovarășului de luptă și mai cu seamă această persistență de a da pe seama întîmplării un act precugetat,

30 poate toate astea să-l fi îndemnat pe Tudor să-și rezerve puțină vreme pentru a observa lucrurile mai cu atenție. În sfîrșit, faptul că ea continua să nege față de soțul ei, deși îl pusese singură dinaintea celei mai drepte cărări de adevăr, nu era oare un motiv mai

35 mult pentru Tudor să creadă că ea ar dori poate să se dea puțin la o parte, ca o simplă spectatoare, lăsînd conflictul provocat să se dezlănțuie doar între cei doi, cu alte cuvinte donna nu se prăpădea așa cu firea pentru dînsul, nearătîndu-se gata să se dea cu totul de

40 partea lui. Dimpotrivă, da semne că ar lăsa mai de-

grabă „la arbitrajul soartei” să-i arăte ea care din cei doi cavaleri e mai vrednic de mîna sa. Acesta era poate „arbitrajul aventurii”, pe care e-al invocase mai demult; însă ce crezuse Tudor și cum pusese ea

5 aventura să acționeze!

Lucrurile acestea reies și mai bine din scrisorile ce-au mai rămas și cărora prințul Preda tocmai le dădea glas. Ascultîndu-le, eu îmi întăresc și-mi rotunjesc și mai lămurit convingerile, pînă ce ajung repede

10 la evidența însăși.

Donna Alba a primit în sfîrșit răspuns de la Tudor, dar e dezamăgită și chiar ofensată de răceala lui. Dar ea știe să găsească o explicație destul de comodă pentru

15 dînsa și destul de insinuantă pentru el, pentru această răceală. Dă îndărăt oare în fața aventurii? Se teme, o lasă singură? Avea așadar dreptate să se ferească de a divulga soțului adevărul: ...o inspirație fericită a servit-o așadar, oprind-o să se demaște. Îl sfătuiește și pe el să facă acelaș lucru. Să nege cu toată

20 îndărătnicia. Și ea speră că lucrurile vor ieși „după dorul lui”, adică se vor repune în starea dinainte. Numai că această stare va fi considerabil stînjinită de suspectările soțului. Întîlnirile lor vor fi aproape imposibile: le va mai rămîne corespondența, iar dragostea lor va deveni cu adevărat liliacă. „Va trece așadar

25 pe-un plan incomparabil mai înalt”, se bucură ea cu rafinată ironie și sîngeroasă perfidie.

Altă scrisoare: „Ah, el se îndoiește de sinceritatea ei, dar nu poate pricepe ce anume îl face să ajungă

30 aci. Poate faptul că n-a fost curajoasă în fața soțului? E curioasă să-i vadă mai întîi curajul lui, curiozitate care nu i-ar fi venit înainte de marea pauză în corespondența lui și de conținutul primei scrisori sosite după această pauză. Și astăzi Georges a întrebat-o cum și-a explicat prezența în camera ei intimă

35 a unei scrisori în care se cuprinde o chemare la întîlnire, și încă avînd scrisul pe care acum în urmă l-a controlat și e sigur că e al celui mai înverșunat dușman al lui sau, mai just, al unicului său dușman; și ea mărturisește senină lui Tudor că s-a minunat ea însăși și

40 și-a întrebat la rîndu-i soțul dacă nu crede cumva

că are o semnificație anume faptul că s-a găsit în odaia ei acest scris, de dușman, și nu altul.

„Cum vezi, îi scrie ea destul de amuzată pentru o astfel de împrejurare”, ți-l trimit plocon pe domnul soțul meu. În clipa când el se va întoarce și-mi va striga că dumneata i-ai mărturisit totul, atunci îi voi confirma, cu aceeași seninătate cu care-ți scriu acum, că tot ce i-ai spus este purul adevăr. Dar aveți dumneavoastră înții cuvîntul, domnule cavalier” (*Sir Knight*).

Penultima scrisoare: Donna Alba știe că soțul ei a avut o întrevedere cu Tudor. Și înțelege din atitudinea domnului Georges Radu Șerban că el nu i-a mărturisit totul. Sau mai degrabă nu i-a mărturisit nimic. Dar ce i-a declarat atunci? Ce i-a spus? Dumnezeuule, de ce n-a înștiințat-o, de ce nu o înștiințează. De ce lucrează în *afară de dînsa*? ! De ce a *călcat consemnul*?

Ultima. Ah, va să zică așa? El — Tudor — i-a răspuns în bătaie de joc domnului Georges Radu Șerban că nu știe nici el cum scrisoarea a ajuns acolo. Era adresată altei femei. Tudor a găsit foarte nostimă împrejurarea: „Doamna Alba, Doamna Alba a primit o scrisoare de la mine, o invitație la întîlnire?” a strigat el în fața soțului furios. „Asta întrece toate așteptările... Nu pentru că scrisoarea emană de la mine, dar pentru că *Doamna Alba a putut primi o scrisoare de la cineva*.” Astea sunt cuvintele care au îndîrjit pe soț, fără îndoială însă că la ele s-a adăugat și tonul ori mimica întrebărilor, de vreme ce domnul Georges Radu Șerban l-a provocat imediat. (Despre „întîmplarea de la teatru”, iar nici o pomeneală, dar rămăsesem cu impresia limpede că ea era prima verigă dintr-un lanț care se termina acum.) Și donna Alba întreabă insistent și imperativ pe Tudor să-i lămurească sensul oarecum batjocoritor al acestor cuvinte și să-i descrie în termeni cît mai preciși atitudinea lui justă din acele momente. I se pare cumplit de „inexplicabil” cum provocarea a putut să se îndeplinească pe motiv de ofensă adusă ei personal. Ea se mira ce anume din atitudinea ei l-a putut face să aibe o atare ieșire și pretinde din nou — de astă dată îl somează — să-și explice cît mai neîntîrziat întreaga lui conduită.

Cu repetițiile ei, scrisoarea aceasta pare oarecum incoerentă, comparativ cu dibăcia firească sau grija compunerii din scrisorile anterioare.

Sfîrșitul e chiar ciudat, prea total opus începutului, ca să nu te gîndești fie la durerea unei femei care iubeste cu adevărat, fie la o mare manevră sufletească, și atunci freamătul și succesiunea dezordonată a frazelor dintr-însa fatal se așează în sarcina unei abilități de rară măiestrie.

Într-adevăr, în ultima pagină donna Alba schimbă brusc tonul poruncitor și disprețuitor de pînă acum și scrie că nu mai vrea nici un răspuns. Ai crede că e o culminație a necazului ei de pînă acum, dacă n-ar urma exclamația aceasta subită: „Tudor, tu te vei bate pentru mine și eu îți pretind să-mi mai îmi[sic] scrii, ei bine, nu, nu, dragul meu. Să nu-mi mai scrii nimic. Voi veni eu, voi trece peste toate barierele și peste toate riscurile și voi veni la tine, să aflui din gura ta scumpă toate răspunsurile la îndoilele și chinurile mele și să te îmbărbătez cu strîngerile mele. Dumnezeu îmi va ajuta totul să se termine cu bine, în ce te privește, Tudor, așteaptă-mă chiar astăzi după-masă, la orele trei.”

Mă întrebam tocmai, cînd prințul Preda sfîrșea de cetit, dacă n-a fost oare această ultimă plimbare spre amantul ei prima dată cînd am văzut pe donna Alba. E drept că apoi, înmormîntarea aceea luxoasă, care trebuie neapărat să fi fost a lui Tudor, a avut loc mult mai tîrziu. Să fi tărăgănat formalitățile duelului? Prințul Preda nu știe ce să-mi spună asupra exactității datelor. El subliniază numai prețul ce trebuie pus pe această ultimă scrisoare, în care ea, indirect, dorește moartea soțului ei. Acel „în ce te privește”, după el, face cît toate scrisorile celelalte la un loc. Întreb pe Preda, deși cunoșteam de minune testamentul fratelui său, dacă totuși, prin vreun codicil particular, prin vreo ultimă dispoziție, separată de trunchiul testamentului principal, răposatul n-a lăsat ceva donnei Alba. Prințul Preda ridică din umeri: absolut nimic. Mai avea el timp de așa ceva? motivează el.

— Și-apoi, cu siguranță, el conta teribil pe brațul lui. Era un spadasin neîntrecut și băga în cerc strîns, la treizeci de pași, 100 la 100 cartușe de pistol. La cincizeci de pași, dacă greșea cu unul, rar cu două la sută.

5 Dar eu, revăzînd la tribunal testamentul, mi-am dat seama, judecînd după timpul cînd trebuie să fi fost examenul meu, că testamentul a fost întocmit în preajma morții. Întoarcerea teatrală din ultima scrisoare a doanei Alba și nici vizita ei intempestivă, 10 „pe deasupra tuturor riscurilor“, n-a prins desigur. Altfel, tot testamentul ar fi fost pe numele ei, numai așa, spre a-și persecuta, în caz de moarte, rivalul și de dincolo de mormînt. Dar de bună seamă, prințul 15 Tudor a închis ochii cu nedumerirea că ea nu s-a hotărît încă, pînă în ultimul moment, să mărturisească soțului ei adevărul adevărat.

În preajma marei serbări pe care Voicuța o pregătește împreună cu prietenele ei și cu „tipii lor“ de atît 20 amar de vreme, în studiul maestrului s-a petrecut un eveniment semnificativ pentru mine... Prințul Georges a plecat pentru trei săptămîni sau poate o lună în străinătate și, straniu, donna Alba nu l-a însoțit.

Ținta călătoriei era Haga, unde maestrul, angajat 25 de guvernul român, trebuia să studieze dosarul și să pledeze pentru stat, într-o importantă și foarte complicată chestiune pecuniară, pe bază de legi străine și de tratate, în fața tribunalului internațional. De bună seamă, pentru a-l lăsa să se ocupe liniștit de 30 această afacere considerabilă ce i se încredințase, donna Alba ținuse, cu siguranță, ea, personal, să rămînă, cu atît mai mult cu cît de reușita acestei expediții juridice depindea, în viitor, însărcinări similare din partea guvernului, la Geneva și Paris.

35 Or, de această lipsă a maestrului au ținut să profite adversarii de proces ai tatălui Anișoarei, buna prietenă a doanei Alba. Indivizii, pe motive destul de abil găsite ca să aibe aspect de seriozitate și gravitate, ceruseră Curții de apel o schimbare de termen. Iar

citația pentru dezbaterea acestei formalități procedurale sosi chiar a doua zi după plecarea maestrului; 5 fără îndoială că termenul nou, cerut pentru judecarea fondului, se cuprindea tot în săptămînilor de lipsă ale domnului Georges Radu Șerban. Spăimîntată, Anișoara a alergat la prietena ei Alba și amîndouă au venit în biroul nostru. Aci, împlinirea tocmai adusese pe Radu, proaspăt doctor de la Paris, reîntors de curînd. Alba, o văd și acum, a avut o ezitare între noi doi: 10 ochii ei m-au fulgerat doar o clipă, apoi cu nehotărîre, vădită de nesigura-i înclinare a capului, se adresă lui Radu. De bună seamă că din momentul acela rolul meu a fost să mă așez aferat dinaintea hîrtiilor și ocupațiilor anterioare, cu toate privirile neliniștite din cauza tăcerii mele pe care prietena Albei mi le trimetea. 15

Atitudinea aceasta îndrîji atunci pe donna Alba, care nu-mi mai aruncă nici o privire tot timpul rămînerii în birou. În schimb, pe buzele mele flutura un zîmbet de ironie, destul de vizibil și de ostentativ, 20 care nu trebuia să scape, dacă nu direct ochiului ei, cel puțin coadei acestui ochi, care se întorcea atît de des de la Radu spre Anișoara și înapoi. Era preludiul predării scrisorilor acest zîmbet sarcastic: deși ele nu erau încă în mîinile mele, lucrul putea fi 25 considerat ca sigur în curînd. Și el crescuse cu atît mai tăios, dar și mai amar în acelaș timp, acest zîmbet, cu cît Radu, acest băiat atît de fermecător dealtminteri, probabil amețit el însuși de considerabila importanță ce i se da, spre considerabila-mi umilință, nu 30 mă învrednici, tot timpul șederii celor două femei printre noi, cu nici o întrebare care să mă introducă în conversație. E limpede deci că, atunci cînd voi, sub aerul de reparare a greșelii, însă după plecarea doamnelor, să-mi ceară unele relații asupra dosarului, trebuia 35 să-i răspund cu aerul cel mai nevinovat din lume că, probabil, din pricina atîtor noi procese studiate între timp, abia îmi aduc aminte de ce este vorba, așa că, nefiind sigur, dacă nu mă înșel cumva, mă găsesc nevoit să-l sfătuiască a se adresa de-a dreptul dosarului însuși. 40 De bună seamă, n-am dorit niciodată răul cuiva, dar nu cred să fi încercat cineva vreodată vreo satis-

facție mai mare ca aceea pe care o simții eu, cînd aflai de succesul adversarilor în această primă ispravă hotărîtoare a carierei lui Radu. Cînd el trebui să pună în cele din urmă accentul pe lipsa maestrului, ceea ce
5 era o recunoaștere a propriei slăbiciuni, adversarii invocară automat jurnalele din dosar, din care reieșea că adesea, în momente foarte importante ale procesului, d. Georges Radu Șerban a fost înlocuit de secretarul său (recte, de mine), iar, acum, faptul că nici primul
10 secretar (ăsta eram tot eu, deși propriu-zis găsisem pe Radu la maestru, așa că, măcar cronologic, el avea întîietatea denumirii) nu găsește de cuviință să vină, era un indiciu mai mult că și apărarea a găsit motivele invocate de partea reclamantă juste și, ca atare, Curtea,
15 cu un cuvînt mai mult, cată a le admite. Fără îndoială că a mai fi insistat, precizînd momentul plecării maestrului în raport cu primirea citației, ar fi fost o umilință mai mult pentru dînsul, astfel că Radu, acest superb băiat, care venise de la Paris încărcat de ultime
20 mele teorii ca să sperie o lume întreagă cu bagajul lui de învățătură, trebui să sucumbe, pe simple motive de practică ieftină, așa cum se întîmplă de obicei cu toți începătorii îmbuibăți de fond juridic, dar incapabili să se miște în lațurile meschine, de cîlți, ale practicienilor chițibușari.

Fondul procesului se apropia așadar rapid și amica Albei își îndesi vizitele în casa maestrului, pînă și de cîte două ori pe zi. În cele din urmă se prezentă la mine
30 ea singură și mă rugă „și în numele Albei” ca la termenul viitor eu *singur* să mă prezint la proces. Acest „și-n numele Albei” era desigur pus anume în rugămintea ei pentru a acoperi probabil umilința ce mi se făcuse înainte: nu-mi făcui așadar nici o iluzie că el
35 avea aci alt rost. De bună seamă că fără să fac nici o aluzie la gafa lui Radu, care, sărmanul, abia de mai da de-atunci pe la birou, făgăduii domnișoarei că dorința ei va fi ascultată. Ea se crezu datoare atunci să-mi facă unele complimente asupra talentului meu de avocat și de vorbitor și, cu toate că aceste platitudini mă
40 dezgustau complect, ele neavînd alt mobil decît interesul personal, totuși îi dădui să înțeleagă că-mi voi

da osteneala cel puțin să restabilesc lucrurile, adică să fac ca procesul să fie iarăși amînat, pînă la venirea maestrului. Domnișoara plecă mulțumită, dar cu conștiința limpede că n-am uitat o iotă măcat din atitudinea disprețuitoare a soției patronului meu. Atitudinea mea resemnată dar demnă și mai ales accentul
5 hotărît cu care îndepărtam aluziile ei, destul de pe departe de altminteri, la insuccesul lui Radu, insucces pe care eu încercam să-l acopăr, dovedindu-i științifice inevitabilitatea, o făcură totuși să convingă pe
10 Alba, la a doua vizită, ca să vină împreună la mine. Avusei atunci cînd o văzui intrînd pe ușă o scăpărare de răutate în sufletul meu: știam că a venit greu înduplecată, dar a venit totuși, însă, mă gîndeam, va veni
15 în curînd ea singură, din propria ei convingere, umilită, înfricoșată și implorătoare. Și dădui complectă dreptate prințului Preda în discuția curioasă ce avusesem deunăzi cu dînsul, după terminarea îndelungei și dramaticei noastre lecturi.

Dar înainte trebuie să mă opresc puțin asupra
20 acestei curioase discuții, pe care am provocat-o, nici eu nu mai știu cum, în orice caz, dintr-un spirit, dintr-o pornire asupra căreia și azi stau și reflectez, o simplă curiozitate a sufletului, care, mulțumit de concursul
25 împrejurărilor, își mai creează el însuși cîte o greutate, își face singur în necaz, își ridică în fața mersului hotărît sușuri care, uneori, în împrejurări identice, pentru unii au devenit apoi insurmontabile. Ei singuri și-au anulat astfel cu o faptă necugetată, cu un cuvînt
30 chiar, dezordonat, propria lor titanică străduință, propriul lor ideal.

Așadar, stăteam la taifas cu prințul Preda, reconstituind trecutele evenimente atît pe cît ne îngăduia litera
35 scrisorilor, eu ferindu-mă de bună seamă să emit convingerile ce căpătasem, ci lăsînd să-mi scape doar păreri la întîmplare, dar țintind neconținut urechea la ce ar fi putut trece mai ca lumea prin capul și prin gura convorbitorului meu. Dar prințul trecu repede
40 peste orice considerente privind pe fratele său și se reîntoarse la capitolul a cărui evocare îi plăcea nespus:

a corespondenței sale prin telefon cu donna Alba și la
întîlnirea ce obținuse de la dînsa în grădinuța sus-
pectă. În raport cu diferitele ei cuvinte, cu diferitele
ei atitudini, cu diferitele ei mișcări, el căuta acum să
5 valorifice bănește teancul de scrisori în genere, și pe
fiecare din cele care aveau un conținut proeminent în
particular. Cea mai scumpă e desigur acea în care donna
Alba dorește înfrîngerea soțului ei; prințul Preda o
cifrează rotund la un milion. Totuși, e gata să mai
10 reducă din preț și treptat-treptat să mai cedeze din
scrisori donnei Alba, pe măsura clipelor de fericire pe
care ea i le-ar ceda în schimb.

Priveam cu dezgust pe prinț și nu știu cum îmi
veni atunci, dar nu mai putui rezista ispitei de a-l
15 năruî cu desăvîrșire în fundul gunoiului în care se țira
existența lui de-acum.

— Poate dacă i-ai fi dat întîi scrisorile și apoi i-ai
fi vorbit de copilă, ea ar... s-ar fi angajat... lăsa
să-mi scape ca din întîmplare.

20 Apoi, dintr-un salt, mă așezai cu șezutul pe masă și
începui să-mi bălăbănesc picioarele, așa cum într-o
împrejurare similară ar fi făcut orice comis-voiajor.

— Ei bine, prințule, îi strigai acum provocător.
Ai procedat ca ultimul rîndaș, ascultă-mă pe mine...
25 Îți închipui ce impresie i-ai fi făcut, tu, apariția aceasta
din mormînt, leit asemănarea lui frate-tău, aducîndu-i
scrisorile de bunăvoie? „Doamnă, i-ai fi zis... Doamnă,
iată, vi le dau toate, fără nici o pretenție... Și dacă
v-am pomenit la telefon de condiții... iertați-mă...
30 aveam o fiică... dar în sfîrșit... astea toate nu vă
priveau pe dumneavoastră... Pofțiți... pofțiți...
tot ce am...” Înțelegi, prințule...? Atunci ai fi fost
aproape de un prinț... ce zic aproape... Prinț adevă-
rat ai fi fost, dacă te-ai fi mărginit să-i dai un *rendez-*
35 *vous* la telefon și să-i aduci scrisorile... atît și nimic
mai mult...

Și rîsei zgomotos de stupefacția lui. Dar pe urmă
însăși stupefacția asta mă neliniști și mă făcu să-mi
înăbuș brusc veselia, galben și temător.

40 Spre marea mea îngrijorare, prințul rămase tăcut,
privindu-și în gînduri.

— Se poate să ai dreptate, se întoarce spre mine,
iar eu simții cum se zvîrcolește ceva înăuntru-mi, de
parcă privirile lui m-ar fi atins ca doi cărbuni înroșiți.
Știi că se poate să ai dreptate...

5 Și-n vreme ce ochii lui se înfingeau tot mai adînc
într-ai mei, mă întrebă mașinal, ca un hipnotizat:

— Crezi într-adevăr că mi-ar... că ar fi avut
grijă și de fată și... și... mi-ar fi răspuns și senti-
mentelor mele... în fața acestui gest...?

10 Cred că înnegrisem mai rău ca figura lui de mumie în
noaptea cînd contesa Irma îl batjocorise înaintea mea.
Deodată prințul izbucni într-un rîs sănătos și voinic,
care-mi mută inima din loc. De rîsul acesta depinde
soarta mea, îmi spusei. Dacă el rîde triumfător de ideea
15 pe care i-am vîrît-o în tidva lui putredă, sunt pierdut,
îmi strigai în adîncul tăcerii de moarte a sufletului
meu. Dar prințul făcea haz tocmai de contrariul. Și
atunci simții cum sufletul îmi revine și-mi umple taini-
țele creierului și-ale corpului de boarea lui răcoroasă
20 și încurajatoare.

— În ziua de azi doar comis-voiajorii și băieții de
prăvălie au mai rămas cu romantisme de-astea, măi
băiețuș! fură primele lui vorbe, care-mi aduseră inima
la loc. Mă picuile, mă, îmi strigă apoi din ce în ce mai
25 înveselit acest nobil veritabil, care om serios ar mai
proceda astfel... și care femeie serioasă n-ar mai
ride de-o astfel de prostie? Mare zevzec ești, băiatule!
O vezi tu pe femeia asta, atît de sucită, răspunzînd
astfel la un gest cum numai cei de tagma ta mai întîl-
nesc prin lectura lor de romane de mahala? Ce-ar fi
30 rîs doamna Alba de naivitatea mea! Evident, m-ar fi
bombardat acolo cu o pomană de, hai să zicem, în cel
mai bun caz, treizeci-patruzeci de mii de lei, nici cît
am încasat pe cutia scrisorilor. Și pe urmă?...
35

Fără îndoială că nici prin gînd nu-mi mai trecu să
contrazic pe prințul Preda, dimpotrivă, mă asociai la
hazul lui. Ba încă îl exagerai pe-al meu pe cît putui
mai bine:

40 — Asta ți-am spus-o ție în calitate de prinț. Ce-mi
atribui mie gugumăanii și fanfaronade de-astea, care
numai în capul prinților deșucheai și decăzuți mai pot

să mai bînuie? Intrucît mă privește, fără îndoială că aş proceda cît se poate de comercial... așa cum m-a învățat să procedez firma, pe care m-am legătuit s-o servesc cu sfințenie.

5 Prințul Preda, redevenit serios, mă aprobă pe de-a-ntregul. Pe urmă luă el cuvîntul, dovedindu-mi că nu e asta secolul pentru astfel de caraghioslicuri. Secolul asta e al comerțului și-al schimbului cel mai
10 afurisit, iar de cînd lumea secolului cîntă omului, și nu invers. „Nu știi zicătoarea?” Ho, ar da mult și el, moravurile și viața toată să se întoarcă la vremurile de demult, dar asta nu se mai poate. Încă pe vremea lui Cervantes și don Quichotte era socotit caraghios, producînd ilaritate. Dar acum... Încă de pe vremea
15 aceea Dulcineea din Toboso își bătea joc de el. „Îmi vei spune că Dulcineea era o femeie din popor, iar eu îți voi răspunde că ironia, înainte de a trece în satul lui don Quichotte, și-a făcut stagiul în saloanele boierești... Ah, numai gîndindu-mă, și parcă simt că mă
20 arde risul doamnei Alba, cînd, după ce s-ar fi văzut cu scrisorile în mînă, mi-ar mai fi acordat cîteva momente ca să-i povestesc ce e pe sufletul meu...”

În felul acesta îmi glăsui multă vreme prințul Preda spre deplina mea împăcare lăuntrică. Ba chiar
25 avu cîteva accese de triumfătoare și cinică manifestare a conștiinței lui de putere:

— Așa, o am în mîinile mele, măi june negustoraș, care nu-mi faci impresia să fii de neam prea prost. O am la
30 picioarele mele. O pot aduce unde vreau și-i pot porunci cînd vreau: Dezbracă-te... Haide, dezbracă-te în fața mea, madam... Odată cu banii, am nevoie și de mîngîierile dumitale... Ești sclava mea acum, înțelegi... Nu poți să mă blamezi, pentru că, dacă s-ar
35 întîmpla dimpotrivă, dacă tu, doamnă, m-ai prinde cu unele scrisori, în care am încercat un rău cît de mic la adresa soțului tău, să-l înșel, să-l extorchez de ceva parale, să-l șantajez, fără nici o ezitare m-ai da pe mîinile lui sau ale justiției... Așa e, doamnă? strigă el spre
40 fotografia pe care pînă acum o proslăvea și era gelos și de privirile care se îndreptau asupra-i. Așa e, doamnă? Nu răspunzi, ha?... Ei bine, atunci dezbracă-te,

dezbracă-te numaidecît, să-ți văd, să-ți simt, să-ți mîngîi corpul tău alb și punctele roze ale sînilor. Vreau
5 să mă urăști cînd te mîngîi... Ca sclavele care iubeau și desfătau pe dușmanii lor de moarte, pe omorîtorii părinților și iubiților lor... Asta au făcut nobilii din toate timpurile, tinere! se întoarce el iarăși la mine. Și sclavele albe și frumoase, prințese tot ca și ei, cedau și se dădeau, și se desfătau cu ei, uitînd de ceilalți... cum îmi va ceda mie doamna asta, femeia asta din
10 lumea mare, care pe toți îi disprețuiește, și pe mine poate cel mai mult, dar mi se va da și am să mă bucur de corpul ei, cu atît mai mult cu cît voi ceti un dispreț mai mare pe buzele ei.

Haid, ieși afară, agent comercial, cu bazaconiile tale... Pe curînd noutăți senzaționale!

15 Și eu mă grăbii să ies, amintindu-mi, spre ilustrarea celor spuse de prinț, de mutra tovarășilor mei de petrecere, nobili, unul și unul, cînd am invitat la restaurantul rusesc pe fiica de șambelan de la curtea țarului,
20 chelnăriță, să ia loc la masa noastră.

Bine, înțeleg, donna Alba este adusă și escortată de prietena ei la mine în biroul maestrului, unde sunt singur. Dar de ce timiditatea asta, de ce această privire ră-
25 tăcită și fricoasă la o femeie atît de mîndră, atît de nobilă și care la un semn m-ar face să mă arunc în foc pentru dînsa? Ah, încăpățînarea asta mîndră și disprețuitoare s-a intimidat, s-a frînt în două, ca un vlăstar prea drept și prea țeapăn. Dar veți vedea ce va urma, donna Alba, veți vedea în curînd, și eu voi putea să
30 observ pînă la ce grad va merge timiditatea și supușenia mării-voastre; fiică de voievozi!? Prințul Preda avea fără îndoială dreptate: e o copilărie să scapi o comoră ca aceea a scrisorilor din mînă, printr-un dar simplu, necugetat, cavaleresc. Va trebui să plătești, prințesă,
35 va trebui, cum spune el, bietul prinț, pe care-l voi devaliza în curînd de tot rostul, de tot sensul vieții lui de-acuma, va trebui să-ți dezgolești trupul alb și să lași punctele roze ale sînilor să dogorească de nerușinarea privirilor cu care-ți voi devasta ascunzișurile frumusețelor tale. Dar mai e ceva în privirea donnei
40

Alba care mă uimește, în vreme ce cuvintele ei caută spre mine, tremurătoare ca ale unei copile singuratece, de demult, spre primul flăcău tânăr și chipeș întâlnit în viață. Donna Alba ține mai mult ochii în pământ, e drept, dar când îi ridică spre mine, are ceva în ei de teamă, de-un fel de teamă admirativă dacă pot spune. Și e de-ajuns atîta ca eu să mă înflăcărez, să tratez de imbecil pe prințul Preda și s-o asigur pe ea, pe donna Alba — la prietena ei nici nu mă uitam aproape — că voi câștiga procesul, fie ce-o fi. Donna Alba îmi mulțumește cu un suris și dispare, iar eu, multă vreme, mă frec la ochi neîncercător în această viziune. De unde această schimbare totală de atitudine? Fără să fi ajuns pînă acum stăpîn barem al unei scrisori din cutia prințului Preda și fără ca ea să fi prins de veste că l-am cunoscut pe acest mizerabil, care-o amenință și-o speculează? Înțelegeți acum că hoția scrisorilor, care trebuie să se petreacă de astă dată cît mai repede cu putință, recapătă pentru mine alt sens, îmi dă altă însuflețire, cea mai înaltă, cea mai nobilă din cîte poate au pîlpîit sub această frunte ce încă se îndoiește de închipuirea trecută adineauri pe dinainte-i.

Donna Alba! șoptesc buzele mele. Așa te voi chema pentru prima oară cînd îți voi da scrisorile. Donna Alba! Și cuvintele ei, pe care pentru înțîia oară mi le-a adresat direct, de la sine, fără nici o știință de apropiata-mi putere asupra-i! Prietena ei nici n-a fost alături de dînsa, e complet inexistentă pentru mine acum! Ea a fost numai un simplu pretext ca oricare altul, un scaun, o carte, o consultație secundară privitoare la o scrisoare de afaceri.

— Soțul meu vorbește totdeauna de dumneavoastră, cu un entuziasm neschimbat... aproape m-am și intimidat de acest entuziasm... încît, găsind aci pe Radu, mi-a fost mai ușor să mă adresez lui... era cunoscutul nostru... iertați-mă că vă spun lucrul acesta... dar, deși sunteți de-atîția ani la noi... lucrați în biroul lui de atîția ani... aproape nici nu ne cunoaștem... e curios, dar e așa... nu-mi amintesc soțul meu să vă fi prezentat, deși putea să vă poftască din cînd în cînd... la masă... În schimb, atît el cît și

vărul meu îmi vorbeau de dumneavoastră și vă urmăream, prin ei, succesele cu cel mai mare interes. (Mi-s-a părut, sau accentul asupra cuvîntului „interes“ a fost puțin cam aspru? Dar continuarea mi-a alungat îndată orice părere.) Aș fi nespus de fericită, dacă printre succesele acestea s-ar număra și izbînda în procesul celei mai bune prietene ale mele...

Cum, mi-a spus ea într-adevăr cuvintele acestea, le-am auzit, le-am văzut, le-am simțit dezlipindu-se de pe buzele ei, cu urechile, cu ochii, cu tot sufletul meu? Și încă vorbele acestea, acestea și nu altele! Da, eu le-am auzit, așa a fost! aici le-a rostit, în fața mea, în camera aceasta; ele au rămas încă în aer, s-au pietrificat acolo, în momentul în care au fost rostite, și pentru mine nu vor mai dispărea din auz în vecii vecilor.

„...aproape nici nu ne cunoaștem... e curios, dar e așa... nu-mi amintesc soțul meu să vă fi prezentat... deși putea să vă poftască din cînd în cînd la masă... deși putea...”

20 Dar n-a vrut... atunci, n-a vrut domnul Georges Radu Șerban.

Astea sunt cuvintele pe care o mare prințesă, o mare frumusețe femeiască le-a rostit unui... unui nemernic de secretar de avocat. Și a mai spus și asta... „și vă urmăream, prin ei, succesele cu cel mai mare interes“. A spus ea asta?... Și a urmărit, într-adevăr, succesele mele, viața mea, modesta mea viață?... Spuneți dacă nu e timpul să izbucnesc în lacrimi de fericire... Ei bine, prințesă, ei bine, donna Alba, voința voastră se va împlini. Dacă procesul ăsta nu va fi câștigat pînă la venirea domnului Georges Radu Șerban, eu mă voi sinucide. Bine, bravo... Foarte bine a făcut Curtea că a comutat acest termen... Radu, cum să-ți arăt recunoștința mea că adversarii te-au înfrînt, savantule tînăr, la comutarea acea sfîntă, hotărîtoarea norocului meu. Iar după proces, scrisorile, nobilă, sfîntă, divină femeie a nopților și zilelor mele, a vieții mele!

40 — Ai avut dreptate, ai avut dreptate, am fost un nemernic, un imbecil... îmi strigă prințul Preda cînd

mă văzu. Cu siguranță că ea ar fi răsplătit gestul meu cu... cu...

„Taci, îmi venea să strig auzindu-l. Taci, să nu continui, să nu-ți mai scape un cuvânt că te zdrobesc!”

5   Îmi mușcam totuși buzele de durere și teamă, și nu puteam rosti un cuvânt. Doar în mintea mea se contura, se adâncea tot mai temeinic hotărîrea: la noapte chiar, toate aceste scrisori, toate aceste fotografii... tot... tot... dar la noapte neapărat... nici o amî-

10   nare mai mult... La nevoie îl voi constrînge cu mîna în gît... îl voi strang...

Prințul se plimba cu pași largi pe dinaintea mea.

— Ai dreptate, bunule, scumpule prieten... Te-am batjocorit, te-am dezamăgit poate cu vorbele mele de nobil decăzut. Tu te-ai dovedit mai nobil, mai înțelept...

15   Am pierdut... am fost un nemernic... ea, cu siguranță... în fața gestului mare...

— Dacă e într-adevăr un suflet deosebit, intervenii înăbușit, sufocat, dezgustat cu desăvîrșire de mine că pot să arunc îndoiala pe sufletul ei dumnezeiesc, pentru

20   a potoli pe acest desuheat isteric de la urmările gîndului pe care ca un inconștient i-l sădisem în minte. Am spus că puteai proceda astfel cu un adevărat suflet nobil, cu o doamnă cu adevărat de înaltă condiție,

25   nu numai socială dar, cum să spun, spirituală.

— Este, domnule, este... tot ce dorești. Ce dracu, nu i-ai cetit scrisorile, nu i le-ai ascultat, n-ai văzut ce suflet, ce suflet mare, nu princiar... dar imperial...

— Totuși, nu s-a dus la fratele tău în ultimele momente, cum se lăuda...

30   — De unde știi tu asta... s-a dus... s-a dus... cum să nu se ducă.

— I-ar fi lăsat ei întreaga avere... înțelegi! strigai aproape scos din fire. El se opri și mă privi mirat.

Pe urmă ridică din umeri și-și continuă cursa...

35   — Și dacă nu s-a dus, ce importanță poate să aibă.

— Are, strigai mușcîndu-mi buzele. Are. Pentru că-i o femeie interesată și rea și-și va bate joc de naivitatea ta.

— Dacă ar fi fost interesată, se ducea să-l lingusească, să-i lase averea.

40

Și după ce mai făcu cîteva tururi, prințul se opri teapăn, drept în crucea ochilor mei.

— Nu vezi, nu înțelegi cît e de nobilă și mîndră această femeie...? Nu poți deduce de aci ce va însemna pentru ea predarea tuturor acestor bilete...? Ce impresie adîncă îi va produce...? Acest gest dez-

5   interesat... care... pentru prima oară...

— Cum, și chiar ai de gînd... te-ai hotărît într-adevăr definitiv să-i dai scrisorile, să... urlai din toate puterile, îndreptîndu-mă spre dînsul cu brațele arcuite de atac...

10

— Ce te privește pe tine? murmură el cu teamă, examinîndu-mă neliștit, înfricoșat.

Această neliniște vizibilă îmi descoperi îndată greșala pe care aș fi săvîrșit-o dacă continuam în acelaș mod.

15

El se ferea uimit, dinaintea cuvintelor mele, ca de niște ispite.

— În definitiv, ai dreptate: ce mă privesc pe mine toate astea, nenorocitul? Dar mă gîndesc la biata fiică-ta... părinte denaturat... Tu nu te mai gîndești la fiică-ta deloc, bătrîn exaltat și libidinos, pe ea unde ai lăsat-o?...

20

— I-o voi da chiar ei în grijă...

— Serios?... dar atunci ea se va mulțumi să-ți făgăduiască toată sollicitudinea pentru fiică... și se va descotorosi de celelalte pretenții... Tată și amant nu merge, ghiujule... trebuie să-ți alegi.

25

Și izbucnii iar în haz mare:

— Ia uitați-vă la el ce energie l-a apucat, ce nebunie subită să săvîrșească fapte mari, eroice... acest nenorocit muritor de foame... Asta puteai s-o faci atunci, la început, prințul, cînd mai aveai vreo resursă... dar acum nu vezi cît ești de nenorocit?...

30

Ochii i se pleoștiseră iar, privindu-mă, cum i se întîmpla totdeauna cînd îl contrariai prea brutal și pe neașteptat. Aspectul caracteristic de mumie îl recu-

35

prinsese.

— Acuma cum ai s-o întorci, nenorocitul? Spune singur cum ai s-o întorci? răcneam înainte pentru a împiedeca această biată epavă să săvîrșească într-ade-

40

văr o faptă mare și frumoasă, unica faptă frumoasă a vieții lui. Cum ai s-o schimbi: „Scuzați-mă, doamnă, am revenit, nu mai sunt șantajistul de pînă acum, vă rog să uitați toate estorcările pe care le-am scos din poșeta voastră sub cea mai odioasă amenințare...”

— Cu atît mai mult o va impresiona... revenirea asta... înțelegi?... Începu el cu voce slabă, care prinse a se înzdrăveni cu fiecare nou cuvînt... Această pocăire care dovedește cruntă luptă lăuntrică...

— Ei și, ei și? Țipai pentru a-l împiedeca să se audă singur. Ei și? Foarte bine. Toate bune... Dar aici să-mi răspunzi: cum poți s-o întorci pe urmă la capitolul practic... „Pocăire, doamnă, dar aveți grijă de fiica mea... și nu uitați că nici eu n-am ce să mănînc...” Dați-mi așadar ceva amor, scumpă doamnă, dar puneți și ceva de pomană. Inima voastră aseasonată cu puține sarmale.”

Rîdeam, Țipam, mă strîmbam: Înțelege odată că nu mai ești în stare să săvîrșești ceva deosebit... e peste puterile tale... ești pierdut... ești ruinat cu desăvîrșire, prințule...

El se ferea uimit dinaintea cuvintelor mele ca de niște palme care l-ar fi izbit cu înverșunare, una după alta...

— Și apoi, îți spun: ea nu mai e aceeași de odinioară... Și apoi, dacă n-ai avut ideea asta atunci... acum nu mai poți repara meschinăria... și, în sfîrșit... e fiica ta, prințule, care te oprește... Acum nu mai poți, nu mai poți... ești mort... mort cu desăvîrșire... chiar dacă vei încerca ceva, va eșua cu desăvîrșire și vei pierde și bruma de avantaj pe care o ai acum... Ești mort, prințule...

Înaintam spre el, făcînd un pas cu fiecare nou cuvînt. Iar el da pas cu pas înapoi dinaintea cuvintelor mele, pînă cînd se împiedecă de pat și căzu în latul lui, privindu-mă cu ochii holbați. Ar fi momentul să-i smulg cheile, îmi străfulgeră atunci prin cap. Dar brațele-mi căzură moi, căci orice Țipăt de groază, orice scandal prăbușea definitiv toate sărmanele mele efortări!

Procesul... l-am cîștigat și donna Alba mă în-tîmpină fericită, în sala goală a clienților, să-mi mul-tumească. (Doamne, de ce n-a fost procesul Ypsi-lanților?...)

Anișoara a fost în ședință și-a urmărit toată lupta... (ce-aș fi dat, donna Alba să se fi aflat lîngă dînsa!) Dar trebuie să-i fi povestit de-a fir a păr totul, totul, toată suita sentimentelor ei, peste care a dominat însă groaza cea mai teribilă... Imposibil, după destinderea bruscă, ce a urmat sentinței, nu se poate să nu-i descrie întreaga zbatere a sufletului ei, așa cum descrii celor ce te așteaptă cu nerăbdare pericolul teribil prin care ai trecut pe drum. Și eram singur... și erau mulți, haită întreagă pe mine. Au ținut o ședință întreagă și jumătate dintr-a doua numai dezbaterile. Iar deliberarea a mai ținut trei ore, în ziua următoare, cînd în sala de ședințe a intrat alt complex.

Acum văd bine ochii donnei Alba: sunt albaștri-cenușii, dar sunt grozav de grei. La cea mai neînsem-nată depărtare se întunecă și-i crezi chiar negri, dacă umbra care-o înconjoară e mai accentuată. E de neînțe-les această întunecată schimbare a unor nuanțe atît de clare, atît de senine! Ce contribuie la ea? Cearcă-nele din jur, arcul categoric al sprîncenelor? Poate toate la un loc și poate alte multe, pe care, cu siguranță, le-ai putea vedea bine, dacă ea ți-ar îngădui să-ți ții ochii prea aproape de ai ei.

Mîna donnei Alba îți dă o atingere moale și răco-roasă și, scuturată puțin, pare o coardă cu flexiuni de șarpe. La sărut are un gust delicios de răcoritor și amărui. Albul ei pălit se repercutează în mii de nuanțe la orice mișcare, ca balonașele de săpun în soare.

Cît îmi vorbește, nu îndrăznesc să-i privesc gru-mazul și vîrful de inimioară cu care tăietura bluzei încearcă să i se vîre între sîinii ce-o bombează ușor într-o parte și într-alta: ascult doar vocea ei melodi-oasă, care, spre dureroasa-mi surpriză, nu-mi spune prea mare lucru. Infinit mai puțin conținut ca deunăzi, deși vorbe mai multe. Aș lua desigur mai bine seama acestei deosebiri, care n-a putut să-mi scape, dacă nu i-aș ceti recunoștința și bucuria ei toată în ochi. Și

mai cu seamă teama aceea vagă, sfîciunea aceea de prințesă în fața acestui monstru elementar, care-i taie deodată drumul, imagine în care îmi place atât să mă văd.

5 Dar timpul e aproape cînd teama asta — Dumnezeule, e cu adevărat de admirație? — se va dilata în chip spăimîntător. Cînd nu vei ști să citești în ea unde se termină admirația și unde începe frica adevărată, nebună? Cînd amîndouă aceste sentimente vor juca
10 nestatornic în ochii ciudat întunecați, întrecîndu-se unul pe altul! Spectacolul ăsta înnebunitor îl voi gusta în curînd, foarte în curînd, îl voi gusta cu toate simțurile și cu toți porii sufletului meu: atunci cînd însăși donna Alba va fi în joc, așa cum Anișoara a fost
15 zilele acestea.

Dar tocmai acum, gîndul că zadarnic pîndisem plecarea prințului Preda în nopțile din urmă mă în-
cearcă neplăcut: parcă-mi strînge inima și parcă-mi
20 înfășoară cugetul cu un vâl negru de presimțire rea. De aceea eu însumi nu mă prea simt la îndemînă în fața donnei Alba, nu sunt în stare să-i ripostez cu nici un cuvînt din cele ce pregătisem pentru această așteptată întrevedere, cu toată seninătatea ei, care mă asigură net că pînă în prezent prințul Preda n-a întreprins nimic. Scrisorile, iată marea surpriză ce trebuie
25 să-i fac! Scrisorile, care o chinuiesc în lungi nopți și neliniștite zile, aduse și aruncate în poală-i, ca niște flori culese de pe cîmp. Iată ce ar întrece peste măsură orice succes juridic, orice izbîndă cîștigată pentru o prietenă bună, și chiar pentru ea însăși! Între un
30 succes, o sfortare care intră în linia aptitudinilor și ocupațiunilor obișnuite și între această scormonitoare și îndărătnică operă de sobol, de luni și ani de zile, pentru liberarea scrisorilor, pentru ea însăși și numai
35 pentru ea, nu-mi pot închipui nici că se poate face comparație. Oricînd, sufletul femeilor a fost profund atins de aventura dificilă și materială, complicată și obscură, mai degrabă decît de orice victorie, cîștigată la lumina zilei și după mijloacele de luptă de toate
40 zilele. Extraordinarul, nepătrunsul, iată ce pot bucura un suflet ca al donnei Alba, mai ales atunci cînd toate

evenimentele converg spre persoana ei, o au pe ea însăși de cauză și fericirea ei de scop.

De aceea laudele de-acum, cu care mă intimidază
donna Alba, mi se par, poate, oarecum de circumstanță,
5 oarecum mondene și reținute. Aș vrea să-i văd coșul alb al pieptului, acest decolteu strălucitor, tăiat de vârful de inimioară al bluzei, zvicnind de surpriză și de groază, aș vrea să văd fulgerul spaimei umplîndu-i ochii de licărul lui rupt în frînturi de lumină; aș vrea
10 să-i văd mîinile cu ondulări de șerpi începînd involuntar mișcarea care roagă și cere grație: asemeni frumoasei castelane, soție a războinicului învins, vreau s-o văd cînd oamenii războinicului biruitor o duc tremurînd înaintea cumplitei lui voințe suverane! Și-apoi aș vrea
15 să-i văd privirile, cînd, cu o simplă mișcare, cît mai simplu pregătită cu puțință, afectat de simplu, îi voi întinde dalbelor ei mîini proprii puterea întreagă ce-o am asupra ei.

Spuneți-mi dacă există o satisfacție mai mare pe
20 tot pămîntul și în toată viața, decît generozitatea asta cu iz de vechitură medievală, gestul ăsta de mic burghez devorat de închipuiri romantice, poliță plătită împăratește frumoasei unei lumi mîndre și necruțătoare, spre care accesul e tăiat de cele șapte grele lacăte
25 ale disprețului congenital.

Sunt atât de aproape de acest considerabil moment al vieții mele și, cu toate astea, obiectul principal, iarba minunilor care-l poate realiza nu se află în mîinile mele: se găsește în alte mîini din strînsoarea cărora eu trebuie să le smulg cu istețime ori chiar cu forța.

Niște mîini negre, mumificate, puțin prea mici pentru a le compara cu etichetele zmeului din poveste, dar, cu aspectul lor cadaveric, destul de asemănătoare. Iată-mă-s în miezul povești, cu fătul năzdrăvan care luptă și cu zmeul care apără gelos comoara
35 fermecată. Asta e, asta e... tot romanul spre care năzuie don Quichotte de pe Cerna, cum năzuia și celălalt de la Mancha, veritabilul... Povestea, povestea... A te minți în poveste, a trăi în poveste...
40 asta e suprema necesitate sufletească... a fi cîndva eroul povești... cea mai dulce și mai subtilă mîngî-

iere sufletească: a povesti despre tine sau a auzi pe-
alții povestindu-ți... sau mai mult decât orice pe lume
a povesti lăcomiei ei ascultătoare peripețiile trecute,
pentru a smulge și a-i aduce fericirea.

5 Dar ceea ce mi se pare nespus de groaznic în aceste
momente hotărâtoare e tocmai grija ratării ultimului
moment. E neglijența sau nedibăcia hotărâtoare de la
urmă. Comoara e încă în stăpînirea mumiei fioroase,
îngrozitoare: rînjetul ei infernal și ochii de dincolo de
10 mormînt o veghează cu cea mai aprigă strășnicie;
iar, ceea ce e mai oribil, în acest colț al vieții mele,
de realizată și apoi de temută speranță a baroului,
de purtător al atîtor mari și grele victorii judiciare,
e că în povestea obscură, ascunsă, neștiută de nimeni,
15 care mă bucură mai mult decât orice izbîndă clară și
reală de bară, printr-o nechibzuință pentru care-mi
mușc mîinile, rolurile amenință să se inverseze: mu-
mia sepulcrală e gata să-mi înșface gîndul meu cel minu-
nat și să se prezinte ea, domniței „albe ca zăpada”,
20 pocăit, în rolul de făt năzdrăvan și frumos, de viteaz
dezrobitor.

Ce însemnează, așadar, toate aceste izbînzii,
pentru care, iată, mi-am cîștigat dreptul de a săruta
mîinile albe ale donnei Alba, pe muchia prăpastiei
25 înfiorătoare a acestei perspective?

Cînd am revăzut pe prințul Preda, hotărîrea lui
era nu numai luată, dar și întărită printr-un început
de executare. Așadar, nu izbutisem să-l intimidez cu
urletele de dăunazi și cu spectrul mizeriei sărmanului
30 său copil. În schimb, fusei mulțumit că spaima ce-i
produsesem atuncea nu lăsase nici o urmă în sufletu-i
ușuratec, văduv de orice circumspecție și control.
Predispoziția spre lăudăroșenie și emfază a acestui
deșucheat, care-mi păruse atît de ermetic la început,
35 alungase orice simțimînt cumpănitor de care aș fi
putut să mă tem, și liniștit acum despre partea asta,
cît se poate de liniștit și de calm, ascultam amănuntele
acțiunii sale și-a planurilor pentru viitor. Chemase
pe donna Alba la telefon și după cîteva încercări izbu-
40 tise să se înțeleagă cu dînsa. Nu-i lămurise însă scopul

întrevederii cerute pentru că-și rezerva integrală plă-
cerea surprizei covîrșitoare; dar o asigurase, pentru a o
scoate din nedumerire, că e cu totul în interesul ei să-i
acorde această nouă întîlnire. Răspunsul donnei Alba
5 a fost în cele din urmă afirmativ; totuși — spre marea
mea ușurare de suflet — ea n-a putut să fixeze încă
data și locul. Întocmai cum procedase la începutul
tratativelor dintre dînsii, în privința datei, prințul
Preda rămînea să se intereseze zilnic la anumită oră
10 și asta cu începere de săptămîna viitoare; cît despre
loc, pe care el i-l lăsase asemeni la apreciere, ea nu
avea nici o obiecție de făcut asupra grădinii în care
se întîlniseră acum trei ani.

Am statornicit bine atunci, pentru mine, motivele
15 care îndemnau pe donna Alba să temporizeze: săptă-
mîna asta trebuia să vie dintr-o zi într-alta soțul său,
care cîștigase procesul de la Haga. (Se menținea deci
neconținut cu un gît de cal înaintea mea.) La sfîrșitul
săptămîinii, chiar sîmbătă seara, trebuia să se dea în
20 sfîrșit reprezentația și balul, plănuite de atîta amar
de vreme de banda Voicuței. Mica năzbitie, năzărită
într-o doară la o masă de club, luase grave proporții,
și acum evenimentul artistic era comentat cu antici-
pație și cu multă ardoare. Spectacolul avea să aibe
25 loc la Teatrul liric; întrebai îngrijorat pe prinț dacă are
cunoștință de el.

Avea, desigur, dar regreta că nu poate participa.
Bănuia că va fi și donna Alba acolo (soțul ei tocmai
trebuie să se întoarcă din străinătate, unde a reputat
30 un mare succes diplomatic — mă informă el — „dar
nu-mi poate spune mai mult”), însă se interesase.
Locurile erau grozav de scumpe: 1000 de lei, la balcon,
de persoană. De parter și de loji nici nu mai poate fi
vorba. Oricît ar dori să vadă pe acea căreia i-a în-
35 chinat de acum înainte toată viața lui, în cea mai desă-
vîrșită strălucire, totuși găsește sacrificiul inutil;
dar avea s-o aibe în fața lui peste puțină vreme, mai
învorvărită, în blănuri ori mantou, nu-i vorba, dar
venită acolo numai pentru el. Se va mulțumi în seara
40 reprezentației s-o aștepte pe peronul teatrului, unde
elita debarcă din grelele mașini. Fără ca ea să-l bănu-

iască măcar, în umbră, îi va trimete sărutul lui cu ochii, se va întoarce apoi numaidecît acasă și-și va petrece toată noaptea fumînd și făcîndu-și cafele, cu ochii țintă la fotografia ei. Toată noaptea, hotărît!

5 — Ah, de-aș putea să nu-i pretind nimic... Totuși, în primul rînd, voi aștepta să-mi făgăduiască dînsa ajutorul...

— Pentru fată?

Dădu din umeri. Apoi după ce mai gîndi puțin:

10 — Voi ști cum să aduc vorba... și anume îi voi descrie mizeria mea, scuizîndu-mi purtarea din trecut. Fatal ea mă va întreba: „Ei și-acum? Acuma cum o duci?"; sau: „Probabil că acuma ți s-a schimbat

15 situația, de vreme ce ești capabil de astfel de eleganțe..." Evident că nu mă voi plînge... dar voi bîlbîi, mă voi încurca în așa fel în vorbă, încît ea să înțeleagă. Pri-

20 cepi cît de covîrșitoare o să pară hotărîrea mea, cînd ea își va da seama de sacrificiul ce fac. Nu crezi, nu găsești...? De bună seamă voi juca puțin teatru, voi refuza bunăvoința ei... și voi da neconținut cu

25 mustrarea de conștiință pentru trecut: însă imaginea ei... m-a determinat... a fost mai tare ca foamea care mă amenință... asta e... mai tare ca foamea... asta va fi lovitura de grație... și asta-i adevărul...

30 Și-atunci? Mai poți crede că nu mai e posibil acum gestul... că nu merge rolul dublu de amant și de om care cere de pomană... Ce dracu? cer eu doară... eu spun numai... las să se înțeleagă... atît și nimic mai mult... ea va bănuî însă și nu va putea admite ca

lucrurile să continue astfel... îmi va da ajutor cu sila... M-am gîndit eu destul...

— Ajutor da... dar cîm te va iubi?...

— Dacă-i spun că gîndul la dînsa m-a îndemnat. Ce tot vorbești aci? nu se poate... e prea grozav

35 gestul.

— Desigur *gestul* e grozav, apăsai cu oarecare ironie pe cuvîntul prea des întrebuițat de el. Dar dacă el nu se desfășoară după cum dorești tu...? Dacă bună-

40 oară îți va lua scrisorile pur și simplu, îți va mulțumi elegant și...

— N-am să-i dau eu comoara fără un preambul, pe care am să-l statornicesc dinainte...

— Spui că îi vei descrie mizeria din trecut și-apoi o vei lăsa pe ea să te întrebe asupra soartei tale de acum.

5 Ei bine, dacă ea întoarce vorba într-altă direcție?

— Fii fără grijă, voi ști cum s-o aduc înapoi...

— Dar atunci îi va pare... gestul ăsta, cum tot îi zici, îi va părea cam teatral...

10 — Îi va părea grandios, prea grandios ca amănuntele să nu dispară complet în fața întregului... În sfîrșit, văd că tocmai tu care mi-ai dat ideea nu ești pătruns pînă unde trebuie de măreția ei... Găsesc foarte firesc.

— Din partea unui comis-voiajor.

15 — De-ai ști cît mi-ești de drag de cînd mi-ai dat gîndul cel bun, ai vedea cît ești de nedrept cînd mă acuzi că aș vrea să te înjosesc sau să te ironizeze cît de puțin... Am vrut să spun numai că nefiind în

20 cauză și, mai ales, cum singur mi-ai mărturisit, neavînd nici un fel de aptitudine pentru iubire, nu-ți dai seama complet de dimensiunile ideii care ți-a scăpat. Tu ești un lucid, un inteligent și o stofă aleasă, am văzut eu. De aceea îți sunt infinit de recunoscător. Dumnezeule, și cînd mă gîndesc că întîi te-am luat în

25 rîs... Ah, scumpul meu amic, comis-voiajorule, tu ești adevăratul suflet de nobil... eu sunt un decăzut și-un nemernic... prin tine am răzbătut la lumină... Lasă-mă, lasă-mă să-ți mulțumesc... Toată viața mă

30 voi gîndi la asta și-ți voi fi recunoscător...

Și pe neașteptate prințul Preda se repezi asupra-mi,

mă înfășură cu brațele și mă sărută sentimental și

îndesat pe frunte.

Mărturisesc că eram înduioșat.

35 Maestrul a sosit joi seara, iar reprezentația de gală a societății „Approapele” (beția zdravănă de la „Ruși” dăduse așadar ființă unei asociații de caritate) a avut loc

40 simbăta. Lojile și balcoanele erau supraîntesate, băncile de la parter fuseseră scoase și privitorii stăteau în picioare. Spectacolul începuse cu admirabile tablouri

vivante: fete frumoase, în costume adecvate, uneori

aproape fără costum, compuneau grupuri alegorice, multe din ele originale și de foarte bun-gust. Spre sfârșit, tablourile vivante deveniseră chiar picante, în înțelesul mai larg al cuvîntului. Superbe nudități

5 albe ori brune se expuneau fracționat cu avînt și dărnice; estetica mijlocului se sfințea prin măreția scopului. Moraliștii puteau deci gusta priveliștea cu împăcată conștiință și, în căutarea prin rîndurile de loji a bustului donnei Alba, văzui cu ajutorul reflexurilor

10 multicolore ale rampei mulți dintr-aceștia adulmecînd figurile complexe și nemișcate cu ochii bulbucăți de interesul cel mai pur.

Revista în care jucă Voicuța mă impresionează mai puțin plăcut, deși se depuse aci un talent remarcabil.

15 Domnișoara Scumpa Caragea, de care-mi vorbise cu atît elan fostii mei prieteni, întrecu chiar așteptările celor mai fervenți admiratori; era într-adevăr multă naturalețe și rafinată observație în jocul ei. Apoi siguranța mișcărilor și aplombul glasului nu numai că

20 izbutiră să cîștige pe spectatorii cei mai dificili, dar insufilară o animație extraordinară partenerilor, astfel că scenele se perindară într-un tempo spumos și desăvîrșit. Într-adevăr, avea mare dar fata aceasta și te mirai de ce nu se consacră definitiv artei, pentru

25 care dovedea atîta chemare. Spre marea mea satisfacție, apoi, însăși Voicuța se achită strălucit de cele două roluri ale ei, de amoraș și domnișoară micuță de pension. Prietenelor și prietenilor din „banda noastră”

30 nu le scăpară nici o greșală; pînă și cele două apariții mute ale Lilicăi fură salutate cu vii aplauze de amicii din sală și rubedeniile respective.

Dar toată tinerețea asta aristocrată se străduia pentru ce? Ca să ajungă la imitația desăvîrșită a perfectului mitocan. Toată revista era alcătuită după

35 modelul celor ce fac furori în grădinile de vară. Iar eroul lor nu putea fi altul decît vestitul Nea Ghiță, nea Matache, nea Tănase, iar eroina, consoarta sa: țața Frosa, țața Leanca, țața Mița Porumbița. Descendentă domniței Ralu, care făcuse să răsune la București versurile lui Euripide, cînd parte din protipendada noastră nu sta bine încă nici cu cititul, se stră-

40

duia acum să dea nota cea mai justă vulgarității de suburbie: „te simți bine, țăticule?“, „hai să ne dăm în tiribombă, păpușelule“, „nu vrei să mă tragi în barcă, papugiule?“ Elita țării făcea haz nespuse de

5 jocurile nesărate de cuvinte: era un fel de satisfacție aci împotriva valurilor democrației potopitoare, dar lua seama că mai mult ariviștii proaspeți ori scăpații de maximum o generație din lumea ce era răscolită cu nesaț pe scenă se amuzau mai mult și mai

10 zgomotos. În fond, privind mai bine mișcările intenționate grotești și puțin nerușinate, îți puteai da seama ușor că triumful platonice al acestei boierii era tocmai o jalnică înfrîngere, iar adevărata victorie era tot a mitocanului, ale cărui fapte și vorbe făceau deliciul

15 descendenților rafinaților fanarioți. Mă întări în această impresie mai cu seamă singura excepție a regulei: în semiobscuritatea sălii remarcam pe cei doi soți Radu Șerban profund dezamăgiți. Fără îndoială nu

20 cetii nici un fel de dezgust ostentativ pe fețele lor; nu făceau mișcări de plictiseală și nici nu părăsiră loja scandalizați. Dar atît cît permitea luminiștea vagă a sălii, ochii lor se scaldau în deziluzie și stupoare, și numai donnei Alba îi flutura pe buze un zîmbet de compătimitoare îngăduință.

De multe ori ea nici nu mai privea spre scenă; cu toate că se găsea o explicație destul de limpede a acestei

25 lipse de interes pentru arta d-rei Scumpa Caragea (care, tocmai cînta un cuplet pe aria *Sunt fată de general*), totuși o ispită de gînd mă făcu să tresar că ea se folosește de prilej pentru a distinge în marea de capete din

30 sală pe cineva anume. Nu știu de ce m-a neliniștit într-atîta această nejustificată prin nimic bănuială. Din colțul obscur, în care mă găseam, am fixat cu toată

35 puterea ochilor mei arzători pe donna Alba și ochii ei de asemeni au părut la un moment că se opresc într-ai mei și rămîn astfel legați de ei multă vreme. Cearcănele ei, în penuria asta de lumină, accentuate cînd nu se uita spre scenă, păreau adevărate inele de întunec

40 nerec și se confundau cu ochii înșiși, cari crescuseră astfel considerabil. Încît n-ai fi putut ști care e adevărata direcție a privirii ei, dar poziția feței, neclin-

tirea asta de minute și sferturi de ceas, nu contribuia
cu nimic să-mi alunge gândul care mă muia în fericire:
dimpotrivă. Sub ocrotirea semiîntunericului ne permi-
serăm astfel (eu crezui tot timpul că ea-și permite la
5 fel cu mine) o adevărată deboșerie de priviri: ochii
noștri se căutară cu sete, se înlănțuiră, se strinseră,
se contopiră și tremurară în spasm. Astfel ne sur-
prinse lumina bruscă și puternică a sfârșitului de act:
rătăciți, înfiorați, descoperiți, ochii noștri (cel puțin,
10 de-ai mei sunt sigur) clipiră de rușine înaintea atitei
lumi și atitor lumini. Când îndrăznii mai apoi să ridic
din nou privirile spre donna Alba, cu sficiunea acea
înfricoșată care urmează păcatului, o găsii preocupată,
15 la fel ca și soțul său, să trimeată sau să răspundă la
salutări, în diferitele puncte ale sălii. Mă pregătii la
rîndu-mi de salutat și așteptai momentul hotărîtor,
pradă unui trac cum de mult nu-mi mai fusese dat să
simt. Urmării deci cu coada ochiului toate zigzagurile
pe care le făceau privirile lor. La fiecare colț de zigzag
20 ei aruncau un zîmbet ori un salut: cînd socotii că a sosit
clipa propice, mă înfipsei zdravăn în picioare și mă
îndoi de la mijloc cît un rob în fața unui sultan. Și
cînd mă ridicai, gemui de oroare: cei doi soți răspun-
deau rîzători, pe deasupra capului meu, lojei în care se
25 aflau părinții Voicuței. Astfel că atunci cînd pogorîră
privirile cu adevărat spre mine, nu mai putui prinde
clipa decisivă și încremenii de indignare pe propria-mi
stîngăcie, cînd ei mă salutară cu bunăvoință și priete-
nie. Mă înclinai roșu ca un rac, însă cînd mă îndreptai
30 iarăși, observai că zîmbetele lor erau și de astă dată
îndreptate puțin mai alături, unde descoperii pe prințul
Raoul. În sfîrșit, am fost zărit, am salutat și mi s-a
răspuns: cu multă amicitie de domnul George Radu
Șerban, cu o distinsă, grăbită și familiară grație, de
35 donna Alba. Dar acum mă întrebam nefericit dacă
ochii aceia măriți de întunec, dacă rotocoalele acelea
care se strîngeau și se lărgeau de pasiune mă vizaseră
sau nu pe mine în timpul actului. Așteptam cu nerăb-
dare ridicarea cortinei pentru a mă încredința, de
40 astă dată impunîndu-mi strictețea unui observator
obiectiv, dacă rotundele și întunecatele oglinjoare

fosforice emanau cu adevărat spre mine radiațiile lor
și dacă reflectau și ele doar covîrșitoarele efluvii de
pasiune ce țîșneau exclusiv din sufletul meu.

În fierberea nerăbdătoare așteptări mă găsi Raoul,
5 pe care-l despărțise tot timpul numai cîteva capete
de mine. Bunul meu prieten fu foarte fericit să mă
vadă; mă asigură despe asta manifestarea zgomo-
toasă pe care o stîrni, după felul lui, în cinstea reîntîl-
nirii noastre. Apoi mă împărtăși cu o mulțime de
10 noutăți, privind mai ales pe scumpa lui iubire cu păr
lung, negru și larg ondulat, pe care și-o regăsise. Era
tot așa de delicioasă ca la început. Însă știindu-i
vechea slăbiciune pentru inele, le ascunsese pe toate
într-o cutie secretă a biroului, după ce dăduse să i se
15 facă niște imitații superbe, care și începuseră să-i dis-
pară. Prima jefuire, pe care a simțit-o pe cînd se pre-
făcea că doarme și a lăsat-o să se consume — la puține
nopti numai după reluarea vieții în comun —, s-a
petrecut într-un chip nespus de amuzant. Pe cînd ea
20 se îmbrăca înfrigurată ca s-o șteargă, prințul Raoul
s-a prefăcut că se trezește. Ea — îi spunea Riri — goală
pe jumătate, a trebuit să se supună chemării lui, și-a
scos din nou ciorapii, pentru punerea cărora a pretextat
un motiv sub orice plauzibilitate, și-a venit cu inelul
25 între degete, ca să se prefacă apoi că-l găsește prin
așternut, ba chiar să se plîngă că s-a înțepat în col-
țurile pietrei lui. Prințul a convenit că într-adevăr era
cam larg și că e întotdeauna în pericol să-l piardă,
cum i s-a mai întîmplat dealtminteri și cu un altul,
30 „mult mai puțin costisitor, mai de mult”. Însă pentru
că pe asta l-a găsit dînsa, i-l face cadou: cu condiția
expresă să nu-l piardă. În caz cînd ea va dovedi că
știe să-l păstreze, peste șase luni îi va mai face încă
unul cadou, pe care tocmai are de gînd să-l scoată din
35 „safe-ul de la Banca Națională”. Și într-adevăr a doua
zi prințul Raoul apărui cu un safir de toată nostimada,
tot așa de fals ca și rubinul pe care i-l dăruise. Riri a
fost extrem de fericită. După șase luni ea s-a văzut
așadar și cu safirul, în vreme ce în locul lui, în degetul
40 prințului a apărut acum un strașnic smarald. Și astfel
prințul Raoul a rezolvat problema fericirii; cu cîte o

bucăciică de sticlă frumos colorată și șlefuită geometric, el a pus zdravăn căpăstru eternei nestatorniciei femeiești. L-am felicitat din suflet pentru ingeniozitatea cu care a putut nu numai să păcălească pe partenera lui de amor, dar cu care știe să-și amăgească indirect și propria lui inimă: a te ști iubit pe câteva pietricele și a te declara mulțumit pe acest fel de izbândă sufletească este într-adevăr o tărie pe care eu, căutătorul asiduu și metodic, ca un detectiv, de scrisori tainice, ar trebui s-o invidiez.

Fără a lega însă convorbire asupra unor astfel de subtilități sufletești, a căror descurcare și tălmăcire mai mult tulbură și încurcă chiar și pe cel ce le întreprinde, descoperindu-i poate multe amăgiri, de care se trezește orbit el însuși, mă mulțumii, din nestinsă curiozitate, să întreb din nou pe prietenul meu dacă părul lui Riri într-adevăr mai păstrează exact aceeași neobișnuită lungime, care l-a fermecat pe el, cunoșcătorul, și l-a îndemnat s-o iubească atât pe această față simplă și cu rele obiceiuri, găsită noaptea pe drum. Entuziasmul prințului mă încurcă iarăși cu desăvîrșire: ezitățile mele nu mai putură rezista în fața competenței lui în materie, așa că trebuii să convin, în cele din urmă, că iubita asta în nici un caz nu putea să fie una și aceeași persoană cu prietena mea din mansarda madam Matildei. Părul regăsitei păstrase intacte calitățile de la început; în privința asta talentul tactil al prințului nu putea da nici un greș. Totuși, pentru că mi-era drag și pentru că era vărul donnei Alba, și mai ales pentru că eram și eu prea uluit de această ciudățenie, îmi exprimai dorința de a-l vizita și de a-l găsi în plin menaj și în plină fericire și el mă invită cu brațele deschise, șoptindu-mi că nu va vesti pe amica lui, căreia dorește să-i facă o surpriză, mai ales că ea nu o dată l-a întrebat de mine, *de prietenul care-l însoțea cînd a cunoscut-o.*

Așa încît încep iarăși să am bănuieli în privința Auricăi; deocamdată nu pomenesc nimic, firește, prințului de mansarda misterioară, totuși sunt acum

grozav de curios să văd pe individul asta cu păr negru și lung, care i-a căzut în cale, puțin timp după plecarea vecinei mele cocote din odăița ei cu pat scîrțîitor. Cu atît mai mult doresc s-o văd, cu cît îmi dau seama cît de teribil de nedumerită trebuie să fie ea însăși, cînd prințul Raoul îi va fi povestind că sunt secretarul unui mare avocat, că dau toate dovezile că-mi voi egala în curînd maestrul (astfel că orice confuzie cu un voiajor de comerț e de-a dreptul exclusă) și că locuiesc de multă vreme într-o garsonieră nespuse de elegantă. Dar nu înțeleg de ce ea n-a căutat să elucideze aceste echivocuri, povestind prințului despre mansardă; doar Raoul îi știe profesia, așa că putea, la urma urmei, să-i dea toată povestea pe față. De bună seamă că nu i-a spus nimic, de vreme ce nici prințul nu mă întreabă nimic în privința asta: ceea ce¹ e semn că ea are motive serioase să ocolească un astfel de subiect. Iar motivul nu poate fi, dacă e într-adevăr vorba de Aurica, decît unul singur: părul blond de anul trecut al fostei mele vecine. Prințul Raoul nu i-ar ierta pentru nimic în lume că l-a păcălit cu vopseli tocmai la ce adoră el mai mult. Dar cum s-a lungit așa deodată părul ăsta? Să fie totuși o perucă, deși prințul pare gata să-și vîre mîna în foc că nu poate fi vorba de alt păr? Încep să cred că ardoarea Auricăi i-a întunecat puțin și lui vasta-i competență. Toate ar fi atunci bune, numai o ușoară neliniște îmi rămîne: dacă Aurica are tot interesul să tacă față de Raoul în privința mansardei, oare ce interes ar avea să tacă întrucît mă privește, cînd ar întîlni vreunul din foștii vecini de mansardă: mă gîndesc mai cu seamă la prințul Preda sau la Irma, care ar putea dezvălui apoi totul amantului ei cu intermitențe? Un lucru e cert: că pînă acum n-a făcut nimic, de vreme ce nu s-a întîmplat nimic deosebit în raporturile dintre mine și prințul din mansardă; n-o să se întîmple așadar nici în cele vreo cîteva zile ce-mi mai rămîn pînă voi putea obține cutia de scrisori. De bună seamă Aurica, dacă e ea amica de-acum a lui Raoul, e din cale-afară de pre-

40 ¹ În ed. I: *asta*.

caută; probabil că ocolește cu dibăcie pe orcare ar putea să-i producă vreo turburare de orce fel menajului ei. Iată un lucru pe care mi-l confirmă însuși prințul Raoul:

5 — Știi, îmi spunea el, e atât de cazanieră, *mon cher* ! Imposibil s-o conving să ieșim vreodată. Numai dimineața la opt îi place să facem o plimbare la Șosea în automobil. Însă nu ți-ar rămîne peste zece în oraș...

În actul următor, nivelul reprezentăției s-a ridicat
10 cîteva grade mai mult deasupra vulgarității celui dintîi. S-a jucat cu și mai multă dezinvoltură și s-a cîntat pe arii de toate felurile: românești, franțuzești, rusești, nemțești și ungurești. Pe urmă a început petrecerea propriu-zisă. Și nu mult după aceea m-am trezit în fața doinei Alba singure, într-un colț de sală
15 mai puțin frecventat.

Am văzut-o de departe înaintînd ușor; purta o toaletă simplă, neagră, cu luciuri de mătase, care-i accentua desăvîrșit culoarea albă a pielii; decolteul
20 în inimioară îi lungea ușor linia gîtului. Din mulțimea ei de bijuterii, de care auzisem, nu vedeam acum decît străluciiul subțire cît un fir al unui lăntșor de aur, de care sta suspendat în dreptul pieptului un briliant enorm, ce-și juca flăcările cu neastîmpăr pe
25 fondul negru, ca o mare, albă și zbuciumată stea în noapte. Brațele mate, lungi și fine, erau dezvelite pînă la încheietura umerilor, pe care tivul îi închidea cu o curbă dulce. Rochia îi îmbrățișa strîns bustul și șoldurile, apoi se desfăcea în cloș amplu, căzînd în
30 pliuri mici pînă la glezne. Încolo, nimic, nici o altă podoabă decît o superbă orhidee, prinsă cu un ac de aur la umăr, și a cărei culoare, băgai de seamă apoi, se armoniza cu garniturile pantofilor de-un auriu pal, culoare ce trebuia să răspundă ciorapilor de mătase
35 *chaire*.

O salutai cu o plecăciune largă încă de la distanță și așteptai înfricoșat, gol de sînge, zîmbetul ce se apropia. Și ea se opri în fața mea și mă întrebă cum mi-a plăcut spectacolul. Îi răspunsei că m-a mișcat nespus
40 străduința atîtor prinți și descendenți de mari boieri

de a reda cît mai autentici mahalagii, și ea înclină de mai multe ori capul rîzînd. Se îndepărtă puțin ca să privească prin lorgnon în lungul sălii, apoi reveni. Mătasea suplă a rochiei de-un negru adînc, amețitor,
5 agita cu moliciune faldurile ce se retrăgeau minunat ori de cîte ori piciorul începea să înainteze. Desigur, amețit cu desăvîrșire de profunzimea teribilă a acestui negru (pentru că în momentele acestea nu îndrăzneau să mă uit în ochii ei), luai hotărîrea și curajul de a mă convinge dacă într-adevăr în timpul reprezentației
10 ochii ei fuseseră îndreptați spre mine. Adică ei fuseseră într-adevăr îndreptați în direcția mea, dar vroiam acum să aflu anume dacă ei priviseră într-acolo numai pentru mine și mă vizaseră exclusiv, de vreme ce și în actul al doilea cele două pete de întunec de sub fruntea-i
15 cu arc regesc se răsfrînseseră asemenea, tot timpul, în centrul încordării ochilor mei; dar razele lor centrale, oricît mă străduiam să mă dumiresc, tot nu izbucisem să descopăr unde bat anume.

20 Dacă m-aș fi uitat și-acum în acești ochi, de bună seamă că n-aș fi fost în stare să îndrug două vorbe; dar, ocrotit și îndîrjit de apele negre ale mătasei, putui articula cele ce i-am grăit, cu claritate și tărie, deși, dacă ar mai fi fost nevoie de un cuvînt mai mult,
25 cu siguranță că mi-ar fi rămas stins pe jumătate în gît.

— Într-un cuvînt, cum văd, spectacolul nu prea v-a plăcut? mă întrebă ea revenind.

30 Și, după o tăcere puțin cam întîrziată, care mi-a fost necesară ca să leg cuvintele și să-mi găsesc îndrăzneala trebuincioasă pentru a le rosti cu șir, am răspuns:

— Dimpotrivă, pentru că numai auzul mi-era ațintit spre scenă, pe cînd privirile mele au îmbrățișat tot timpul cea mai mare frumusețe pe care am văzut-o în viața mea, singura căreia i-am rămas credincioas
35 ani întregi în taina gîndului meu, din clipa cînd văzînd-o înaintînd pe stradă, cu maiestatea cu care înainta acum cîteva clipe încoace, am amețit ca de o lumină prea tare a soarelui, și două cărți enorme pe care le aveam în mînă, pentru că mă găseam în fața unei școli unde trebuia să trec un examen, au căzut cu
40 zgomot la picioarele ei, ca cel mai sincer și mai desă-

virșit omagiu. Ea a zîmbit atunci, mulțumindu-mi cu ochii atît de minunat, și mi se pare puțin înfricoșată, *probabil de puternica detunătură a dicționarelor clasice*, că zîmbetul ei s-a încrustat într-atîta în sufletul meu, ca și hotărîrea nestrămutată de-a o regăsi și de-a apăra dumnezeiasca apariție de orice înfricoșare, că nu știu ce-ar putea șterge această încrustație și această hotărîre din sufletul meu. Pînă acum ele au rămas intacte, dacă nu și mai accentuate, ca în ziua dintîi, dacă mai e cu puțință să mai crească vreun lucru care la origină este infinit.

Și urmă iarăși tăcerea profundă ca negrul lucios al rochiei, tăcerea întocmai care precedase exprimarea acestei nemaipomenite îndrăzneli. Iar după puțin răspunsul veni atît de greu și atît de rău în contrast cu acest glas muzical, puțin cam aspirat acum și coborît, care-l rostea:

— Nici recunoștința datorită maestrului dumneavoastră n-a putut să diminueze... încrustațiile și hotărîrile acestea nestrămutate?

Eu am văzut limpede că donna Alba a vroit să completeze, să adauge ce? — o răutate mai mult, o ironie mai sîngeroasă și mai insuportabilă? — dar din mulțime a apărut soțul ei, și venirea lui m-a împiedecat să aud pronunțată pînă la capăt sentința-mi de moarte. Dar oare nu fusese ea rostită pînă la capăt, ce mai doream să aud? Un singur fir de speranță îmi mai rămăsese în lumina ochilor ei, spre care, răpus de tăria loviturii, înălțasem privirile mele, cerînd îndurare; și lumina aceea parcă n-ar fi fost așa de neîndurătoare ca răspunsul ei.

Dar domnul Georges Radu Șerban sosi între noi, descoperindu-mă galben ca un mort. M-am plecat adînc și înaintea lui, făcînd loc în conștiința mea acestui gînd nou, dar grozav de întîrziat, că el ar putea să pară nedumerit găsindu-mă de vorbă cu soția lui într-un coridor de teatru, la un bal public. Iar la aceasta se mai adăuga culoarea cadaverică de pe figura mea, pe care mi-o închipuiam cu nimic mai puțin pămîntie și mai sinistă ca a prințului Preda, în noaptea care a decis prietenia noastră. Cînd m-am reînălțat, am văzut pe

donna Alba păstrînd același zîmbet și aceeași lumină neconținut mai îngăduitoare a ochilor cu care-mi ascultase cutezanța și cu care mi-o respinsese apoi, aruncîndu-mă cu cîteva vorbe înapoi, în țărîna din care-mi permisesem să mă ridic. Dar fața maestrului nu exprima nici chiar cea mai elementară neplăcere; dimpotrivă, părea bine dispus și abia acum găsi prilejul să mă felicite pentru chipul cum mă comportasem în procesul Anișoarei și să-și exprime regretul că nu m-a poftit la cîte una din puținele primiri și reuniuni ce au loc foarte rar, nu-i vorba, în casa lor „pentru a ne cunoaște și din alt punct de vedere decît cel profesional”. De faptul că nu s-a gîndit vreodată să mă prezinte donnei Alba nici nu aduse vorba, dimpotrivă părea lucrul ăsta să-l preocupe prea puțin, ca și cînd cunoștința era firesc să se efectueze de la sine, ca între oameni ce sălășluiesc sub același acoperiș sau poate ca între un slujbaş stipendiat și stăpîna casei; or aci nu mai încap formalitățile prezentărilor ce nu se cuvin decît oamenilor de acelaș rang.

La drept vorbind, eu nu puteam face vreo demarcație precisă între aceste impresii care variau neconținut, împiedicîndu-mă să mă fixez asupra vreuneia anume, pentru a întemeia dintr-însa un reper veridic. Iar cînd domnul Georges Radu Șerban epuiză complimentele și regretele, donna Alba găsi de a sa datorie să-i raporteze la rîndu-i obiectul conversației noastre și anume cele privitoare la spectacol. Maestrul rise voios de scurta caracterizare pe care o dădusem reprezentației și o încuviință în total. Pe urmă doamna își luă rămas bun, întinzîndu-mi mîna cu o bunăvoință pe care o eu găsiu mai umilitare decît orice gest de mîndrie ori de dispreț. Părea să-mi spună: „Uite, te iert, dar altădată...”

Totuși, sărutai cu nespusă bucurie această mînă lunguiață, albă și netedă, care rămînea pentru mine, pentru veșnicie, mîna ce urzește ițele destinului meu. Iar ochii mei îi răspunseră, la rîndu-le, foarte binevoitori:

„Totuși, prințesă, vom putea parcurge peste puțin, cu sărutul, tot lungul brațelor ăstora superbe... căci

știm ceva, undeva, într-o mansardă obscură... Ceva, o comoară, pe care o vom avea în curînd... Drace, orice-ar fi să se întîmple, chiar mîine, nici o zi mai tîrziu..." Topii toate aceste vorbe în rîsul meu și
5 mă închinai adînc.

A doua zi era duminică: marți și miercuri veneau două sărbători la rînd, iar pentru restul săptămîinei
10 agendele noastre nu indicau nici o afacere importantă. Maestrul putea așadar să plece luni seara să-și viziteze moșiile, pe care nu le mai inspectase de mult. Prin urmare, luni seara cel mai tîrziu trebuie să obțin scrisorile: nu era exclus ca marți donna Alba să acorde prințului Preda întrevvedere cerută.

Operația nu-mi părea complicată; mă stînjenea
15 oarecum numai din punct de vedere sufletesc. Într-adevăr, mă gîndeam nu fără vie strîngere de inimă la marele act pe care-l hotărîse prințul Preda în luptă grea cu conștiința și nevoile lui. Aveam să spulber totul prin hoția mea, care devenea astfel mai puțin
20 cinstită, în raport cu considerabila lui rezoluție. Mîngierea că eu îi insuflasem această idee croică nu avea nici un efect asupra cugetului meu; într-o împrejurare ca aceasta, ideea emicșorată pînă la extrem de faptă. Și ce faptă! Un om care aruncă piinea de la gura lui și a
25 fiicei sale pentru un sentiment, pentru o iubire, ea însăși din cele mai frumoase, dar pîlînd în fața unui gest atît de uriaș. Și iată-mă pe mîine survenind ca să tîlhăresc o intenție atît de nobilă, ce lasă în urmă toată aventura mea de pînă acum! Care era capătul,
30 scopul moral care da legitimitate acestei îndelungi și îndîrjite fapte ale mele? Dorința de a libera pe donna Alba de constrîngere și-apoi așteptarea... recompensei. Prințul Preda așteaptă și el o recompensă desigur, care rămîne încă la latitudinea donnei Alba:
35 dar ce pune el pe talger: două vieți, două vieți, dintre care una întreagă, una nouă-nouță și fragedă ca lăcrămuri florilor. Iar eu pun în schimb osteneala acestor ani din urmă și-apoi nopțile pierdute cu Irma și cu prințul Preda... Hm, i-am insuflat ideea prințului Preda...

dar cine stă să asculte de așa ceva... în fața faptei uriașe?

A rămas însă un mare noroc care mă scapă de toate aceste griji și îndoieli: ironia tăioasă a donnei Alba.
5 Crunta palmuire de acum cîteva ceasuri, căci donna Alba a plecat de mult și eu am rămas aci, lăsîndu-mă îmbrîncit de grupuri într-o parte și într-alta, ca o coajă de nucă de șuvoiul apelor. Dimineata vine, se simte și-n această ermetică sală acoperită pînă în dreptul gleznelor de ninsoarea confetiilor și de panglicile zdrențuite ale serpentinelor. Cei cu cari am rămas pînă la ora asta sunt niște oameni petrecareți nevoie mare și aproape beți. Voicuța a rămas și ea și mi-a trecut de mai multe ori pe la nas, în aprigă învîrtire,
15 pe noul ei tip, un băiat înalt și frumos și simpatic. (Vechea ei mare slăbiciune pentru oameni dubli în raport cu înălțimea ei.) E neconținut lîngă dînsul, altfel m-aș apropia și, cu toată supărarea dintre noi, i-aș șopti că-mi place prietenul ei și aș felicita-o pentru el și pentru jocul ei, pe care, mai ales, l-aș umple de cele mai mari laude. Pentru că sunt aproape beat, deși nu am băut nimica: ea m-a umilit, donna Alba m-a umilit și m-a dezlegat deci de orice ezitare, de orice luptă de conștiință. Voi smulge scrisorile și mă voi simți
25 și eu, o clipă, stăpînul stăpînei mele... He, he... o clipă, două, sau cine știe cîte... acum, pentru că ea m-a dezlegat, mi-a lăsat brațe libere ca să fiu cît vreau eu de canalie... de ce n-aș gusta mai multă vreme din această băutură ameteitoare: a fi stăpînul stăpînei sale.
30 Lilica a venit să mă poștească la dans: o refuz cu multe menajamente și scuze; drace, numai de dansat nu-mi arde acuma, dar aș bea grozav. Lilica mă face nesuferit și-mi arată tot disprețul ei că m-am depărtat de „bandă”.

35 — Știu eu pentru cine! îmi strigă ea vrînd să plece.

O opresc de mîină și-i aduc elogii înfiorător de exagerate pentru rolurile ei din piesă; și biata fată mă crede cu cît exagerez mai mult, mă ascultă prietenoasă, se reazimă de umărul meu și mă întrebă cînd poate să vină la mine. Și după ce stabilem o dată apropiată, mă trage de mîină după dînsa printre dansatorii cari

nu mai obosesc, și-au ieșit parcă din fire și sar exagerat, ca anticii coribanți.

— Haidem să te împac cu Voicuța.

5 Totul s-a sfârșit în plină dimineață, undeva, într-un cabaret, în care petrecerile se termină către amiază. Am fost tachinat tot timpul cu vorbele Lilicăi: „Știu eu pentru cine”... „Știm noi pentru cine”... Ba chiar mai mult decât atita: „Să dai mult să găsești patron cu nevastă frumoasă”... „Ah, o prindea de minune negrul acela pe Alba...” (Voicuța era cea care făcuse remarcă din urmă.) ... „Ba eu nu găsesc c-o prindea deloc, scuzați domnule Aspru”, ripostă sora ei.

15 Dar acum toate săgețile ăștia care veneau direct ori indirect spre mine nu mă zgîriau deloc. Nu mai îmi spuneam acum ca odinioară: „mă supără nu răutăciioasele aluzii în sine, ci considerabila depărtare de adevăr a ceea ce mi se atribuie!” Nu, nu mai puteam spune astfel, pentru că acum, dimpotrivă, mă găseam 20 cît se poate de aproape de adevăr, la doi pași numai, și, ceea ce le întrecea pe toate în nostimadă, e că donna Alba nici nu bănuia măcar această apropiere, nu bănuia nimic divina răutăcioasă!

25 Am plecat în plină dimineață, nu fără a fixa, la întrebarea ei discretă, o oră și pentru Voicuța, a doua zi după întâlnirea cu Lilica, desigur. Trebuie să mă antrenez la îndrăzneală și volubilitate, la faptă!

30 Părăsisem demult gândul de a „da lovitura” prin cele două camere goale, care ar fi putut duce din coridor de-a dreptul în așa-zisul birou al prințului Preda. Mă convinsesem că într-adevăr amîndouă odaile era[u] închise și cheile se aflau la prinț: asta n-ar fi însemnat nimic desigur înaintea seriei de *passee-partout*-uri pe care mi le confecționasem încă de la început, dar 35 ultima ușă, care da în odaia scrisorilor, era închisă pe dinăuntru cu un lacăt enorm, vîrît prin belciuge de pușcărie; iar admitînd că ușa s-ar fi putut sparge, intrarea mai era barată de-un dulap enorm de stejar de modă defunctă, în care prințul îngrămădisese nu mai 40 puțin de o tonă de vechituri.

Dar întreaga fortificație aceasta n-avea să aibe nici o putere în fața sentimentelor omenești: al meu, de iubirea cea mai sfîntă, amestecat cu furia cea mai vulgară, deși calculată, lucidă, de umilînța care se cere 5 răzbunată, de încăpăținare aprigă și neogoiată; al lui, întrucît privea raporturile noastre de încrederea cea mai desăvîrșită, pe care i-o smulsesem prin minciună și prefăcătorie. Nici n-am mai avut vreodată o noțiune de ceea ce se cheamă josnicie omenească, 10 dezgust radical de speța căreia aparțineam, ca în momentele cînd am săvîrșit această faptă, atît de îndelung pusă la cale și atît de rapid dusă la capăt.

Îndată după chef m-am schimbat de haine și-apoi m-am și dus la prințul Preda, care tocmai își făcea 15 toaleta matinală. I-am comunicat într-o dispoziție de fericire, cum numai febra nopților nedormite îți poate da, că astăzi se hotărăște soarta mea și-a lui. Toate ziua voi fi ocupat cu tratativele ce trebuie să duc cu niște capitaliști, cari vor, nici mai mult, nici 20 mai puțin, să mă aibă de tovarăș.

În cazul izbutinței, soarta prințului era, se înțelege, asemenea pecetluită; căci ajungeam în puțină de a-i da o atribuție perfect potrivită pentru el și zdrăvan retribuită; ocupat doar dimineața de la 9 la 1 și de 25 două ori după-amiază, iar ocupația, „nici că gîndești, prințule, cît de ușoară pentru tine: translator de corespondență în franțuzește și englezește... Pentru nemțește și ungurește *avem* altul... Translator, adică știi ce va să zică asta, prințule? Tu numai traduci corespondența: alții o compun, alții o transcriu...” Leafă, 30 deocamdată 9000 lunar.

— Știi și nemțește! acceptă prințul, cu fața atît de iluminată că-mi făcu rău. Asta nu ți-o spun cu gândul vreunei augmentări de retribuție, dimpotrivă salariul 35 ce-mi oferi mă copleșește! Pentru 9000 lunar fac și pe dracu-n patru... dacă-mi cereți... Pentru că... înțelegi, mă... mă Constant, mă, mă dragul meu amic, mă dragul meu binefăcător... înțelegi tu, mă Constant mă, mă norocule, mă... că tu ești norocul meu trimis 40 de Dumnezeu, care s-a milostivit în sfîrșit și cu mine... dacă eu am 9000 lei lunar, atunci chestia cu Alba e

limpede ca bună ziua... Atunci îi dau scrisorile cu o noblețe... înțelegi tu... cu un gest... și ție-ți datorez totul... Crezu tu că am să uit asta, Arhanghele al lui Dumnezeu?

5 — Bine, prințule; bine, minunat, dar îți spun sincer, când m-am gândit la tine, nu-mi sta deloc în cap nici scrisorile, nici Alba ta; numai la ea, nefericitule, m-am gândit, la sărmana ta fiică (și podeaua nu se despică să mă înghită, când mă auzi). He, he, băiatule,
10 de când coace asta... vreau să spun afacerea asta, însă n-am vrut să-ți pomenesc nimic... cât timp lucrurile erau numai în aer. Și-apoi, mai e ceva... unul din coasociați și-ar avea omul lui... dar eu te-am recomandat pe tine cu atât avânt, că i-am convins pe ceilalți
15 toți... La urmă și asta, recalcitrantul, s-a dovedit mai flexibil... și de asta îți spun: diseară, nu mai târziu, pentru că mâine dimineață trebuie fixate locurile, mâine e luni și începem... punem pe hîrtie totul... deci diseară, la orele 9 fix, să fii la Colnade, la
20 Șosea... știi unde sunt Colnadele?

— Asta e acum...

— Prințule, cu cele mai bune haine ale tale... eu voi sosi cu el, știi, îi cam place să guste un pahar; însă uite ce te rog... să te porți ca un adevărat prinț,
25 înțelegi...? burghezul trebuie epatat... ia-l, știi... elegant de tot, dar nu de sus: să se vadă că ești prinț, dar că-i recunoști și lui importanța pe care o merită... Iacă 5000 lei, să-i ai la tine; ca să te arăți gata de a plăti și tu consumația... da n-avea nici o grijă, c-o
30 va plăti el... Dar tu să desfaci *portefeuille*-ul neapărat, cel puțin să se vadă capătul hîrtilor... Pe urmă să faci bunătatea să-mi dai banii, tipule... la prima leafă, evident... Pînă atunci, trebuie să pari și tu ceva mai puțin nemîncat...

35 Prințul, care dădea neconținut din cap și făcea semne ca omul sigur de sine, căruia i-e inutil să-i mai dai astfel de recomandatii, mă sărută cunesaț, recunoscător și fericit. Mă grăbii să plec, pentru că eram așteptat, îi motivai. „Chiar sunt în puțină întîrziere!” Îmi
40 luai deci rămas bun și ieșii, pentru a reveni de la ușă:

— Prințule, tu te și instalezi la o masă și începi să consumi, dacă vezi că întîrziem, poate că venim și la zece... Dar tu trebuie neapărat să fii acolo la 9; să nu faci impresie că ne aștepti pe noi, ca să te așezi la
5 masă (mișcare violentă de reprobare totală a unei astfel de temeri). Bagă de seamă, eu-i și spun că ți-am dat întîlnire. Ce dracu, arată-te barem acum punctual... o dată în viața ta, prințule!...

— Ei, lasă, dragă... asta-i acum... mă dădă-
cești ca pe-un copil... mă înveți tu pe mine cum să
10 mă port față de... oricine ar fi ăla... într-un restaurant... Taci că nu mă înveți și cum să țin furculița în mînă. La opt și jumătate mă înființez acolo... și vă aștept pînă la 11. Și mai mult dacă vreți... Dar întii
15 vino iar să te sărut...

Fugii, trimețîndu-i din ușă la rîndu-mi un ultim sărut și mă dusei acasă să mă culc.

Seara la nouă și un sfert eram la mansardă. Mă stînjeam însă multă vreme de la lucru madam Matilda,
20 care nu se mai sătura ascultînd la ușa odăii în care locuise Aurica; aci se mutase acum o chirie nouă, de aceeași profesiune cu precedentă, dar cu clientelă foarte extinsă și activă. De două ori, la intervale de zece minute, socotite cu ceasornicul în mînă, ieșii
25 afară și găsii la postul de observație pe libidinoasa bătrînă, pe care, la venire mă prefăcusem că n-o văd în obscuritatea incompletă a coridorului, al cărui bec îl stînsese. Credeam că ciudata ei voluptate va fi de scurtă durată, și vream să scap definitiv de dînsa, însă
30 în urmă trebui să constat că înăuntru se petrece ceva anormal, de vreme ce madam Matilda se zbuciuma de atîta timp pe loc și numai obrazul și-l imobilizase, lipindu-l de tocul ușei cu amețitoare vibrații. Mă apropiam tiptil de dînsa, când tocmai se întorsese în
35 contorsiunile ei cu fața spre apartamentul prințului, și-i pusei mîna pe umăr. Parcă ar fi fost încărcat cu nu știu cîte sute de volți brațul meu, așa a sărit madam Matilda în loc, și prima ei grijă a fost să-și ducă o mînă

la inimă, pentru a o ține să nu sară prin carapacea-i de grăsime, și-o alta la beregată, pentru a-și opri chirăitul ce-avea să urmeze primei horcăieli înăbușite de stufoare.

5 Abia acum îmi dădai seamă că procedeul meu n-a fost tocmai fericit; dacă cincantenara asta libidinoasă apuca de la început să răgească! Schimbai deci tactica total, și-n loc s-o zgudui de umăr și s-o întreb aspru cum își permite să asculte la ușile locatarilor, așa cum

10 plănuisem, făcui semnul discreției cu degetul pe buze.
— Ce ascuți aci? șoptii rizător.

Ea-și acoperi fața cu mâinile și dădu să fugă. O oprii de braț și-mi plecai și eu urechea spre orificiul broaștei, deși nu era nevoie, căci se-auzea perfect, chiar

15 de la oarecare distanță de ușă, zvicnetul sacadat al somierei.

— Frumoasă distracție ți-ai găsit... îi șoptii apoi, strângându-i și mai bine brațul moale.

— Ce se face, dacă la mine nu se găsește cine se

20 distreze...

O mîngîiai binevoitor pe obrazul care ardea; îi auzeam inima bubuind în piept, de parcă ar fi vrut să dărîme învelișul osînzos. Și pentru că ochii îi străluceau din cale-afară, îi aplicai o palmă ușoară pe umăr,

25 evaluîndu-i cu atenție bine simulată rotunjimea, apoi îi apreciai în acelaș chip globul enorm al sînului...

Ea chicotea cu cochetării de hipopotam... îi șoptii atunci în caldul urechei:

— Îți dau timp o jumătate de ceas... să te îmbraci... nu așa ca o *grossmutter* din provincie, ci... mă înțelegi... cu hainele cele mai bune pe care le ai din tinerețe...

— Hainele ale nu mai încape la mine...

— Trage-le pînă or plesni... că tot o să le scoatem noi, făcui pe spiritualul, insinuant.

35 — Am eu altele bun la cuffar...

— Perfect...

Mă opintii cu toată strășnicia de care dispuneam să-i fac vînt, și ea porni chicotind de plăcere și sălțînd din șale ca o vacă elvețiană în zbeg.

40 Mă îndreptai fără să mai pierd o secundă la ușa prințului și începui să încerc febril *passe-partout*-urile

în broască. Totul merse cu o ușurință cu totul și cu totul de neașteptat, pentru unul care cheltuise în vederea acestor citorva minute o cantitate atît de copioasă de timp. Ușa dormitorului nici nu era încuiată, așa că fu treabă de moment, după ce mă simții cu cutia de tinichea încărcată de scrisori sub braț, să traversez odaia atîtor visuri și năzuinți deșarte ale acestui biet nenorocit și să-i desprind cu o smucitură idolul scump din părete.

10 Trecui pe lîngă ușile mute ca o umbră. Numai din camera madam Matildei răzbătu și mă urmări cîțiva pași larma persistentă a robinetului de apă.

Așadar, iată-mă-s acum stăpînul comoarei, descoperitorul unei comori, al unei chei spre fericire. În visurile tuturor, în visurile chiar ale celor mai gravi, mai serioși și mai realiști oameni, stă ascunsă, sub aere acerbe de neînduplecat pozitivism, dorința romantică a unei astfel de găsiri, a unei astfel de posesiuni. Orice ați spune dar, căutînd fundul minții fiecăruia,

20 e cu neputință să nu dai (unde tocmai nu gîndești, în mai mare cantitate) de nostalgia norocului, a neașteptatului, a dobîndirii subite de puteri chiar supra-naturale și drăcești. Este un mincinos cel ce afirmă contrariul, sau un sceptic, în sensul că nu se vede favoritul împrejurărilor prielnice, dar de îndată ce capriciul norocului îl atinge cu aripa lui, iată-l și pe acest individ morocănos și prefăcut, detestînd măcar în intimitatea gîndului necredința lui anterioară în zeița Tyché, Fortuna, ori cum vreți să-i ziceți. Eu-i spun:

30 Aventura, zeița Aventura.

Pentru că aventura este mai mult decît întîmplare, o întîmplare căutată, voită, un colț din trena imensă a necunoscutului, de care te agăți orbește cu mâinile, pentru a te pomeni în mijlocul unui ocean nemai-văzut, cu zbucium grozav de talazuri dar și cu tărîm de nemaștiute priveliști, cînd știi să birui clocotul de apă înfuriată. Sunt așadar ca un conchistador într-o țară nouă: regina ținutului, cea mai frumoasă între frumoase, la un semn al meu va trebui să mi se închine.

Dar la prima întâlnire cu minunata regină, iaca, ea nici nu se gîndeşte să se plece: dimpotrivă, tot eu sunt cel care-mi abat în jos fruntea şi pieptul, în faţa zîmbetului aceluia tăios, care parcă e o continuare, parcă n-a mai conţinut, n-a dispărut nici măcar în timpul nopţii de pe această faţă divină din seara reprezentăţiei de la Liric. Majestatea-sa de bună seamă nu-mi cunoaşte puterea, de trece atît de nepăsătoare şi ironică pe lângă mine: trebuie să i-o fac cunoscută cît mai neîntîrziat. Dar cum? În ce fel? Iată o întrebare care mi se defineşte din ce în ce mai temeinic în minte. Cum? În orice caz, dacă ar fi să-i înmînez într-un fel sau altul scrisorile, n-am să le prezint într-o cutie de tutun de lux calitate I. Va să zică, întîi un mic răgaz pe care pot să mi-l acord: găsirea unei cutii convenabile pentru a păstra un lucru atît de preţios. Dar ce fel de cutie?... trebuie şi aci dovedit un gust. Iată un punct foarte important, deşi cu totul neprevăzut, în desfăşurarea evenimentului ce pregătesc: gustul. Regret că nu mai sunt în raporturi bune cu prinţul Preda ca să-l întreb de anticarul unde a vîndut cutia fratelui său; mă simt chiar foarte amărît că n-am dat însemnătatea cuvenită acestui amănunt, cînd povestitul lui ajunsese aci.

Dar, în definitiv, toate acestea sînt lucruri secundare; în fapt sînt posesorul unei mari puteri şi pot să am mulţumirea că în viaţa mea am fost hărăzit şi eu cu unul din acele daruri care te fac, în copilărie, să holbezi ochii imaginaţiei la un erou miraculos din epopeile vechi, sau din *O mie şi una de nopţi*. În fond, şi asta e o satisfacţie deosebită, să ai conştiinţa puterii care ţi-a sosit pe neaşteptate şi pe care toţi cei din jurul tău o ignoră: e chiar o prostie să faci uz de ea prea din vreme, înainte, vreau să spun, de a gusta din farmecul neatenţiei şi lipsei de importanţă cu care te tratează semenii tăi, nebănuind cu cine au de-a face. Marilor eroi şi semizeilor (ba chiar Dumnezeu şi sfîntul Petre aveau această vie predilecţie) le plăcea să străbată oraşele şi mulţimile în mantale petecite, cu pălării sparte şi desculţi, numai pentru a-şi da seama şi mai mult de puterea lor din umilinţele şi injuriile la care se

expuneau, atingînd cu cotul haimanalele uliţelor sau cerînd îndurare ca nişte simpli milogi atotputerniciei seniorilor.

Senzaţia aceasta din urmă doream s-o am mai ales cînd prinţul Georges se apropie de mine; dar, oroare, teribilul meu maestru se purta acum cu mine cu o amicitie care mă exaspera. Cît despre prinţul Raoul nici nu mai vorbesc. E drept că el sosi într-o bună zi în biroul maestrului cu acea călcătură gravă şi îndesată în tocuri, care-i sta atît de bine, drept ca un brad şi cu gambeta adîncită mult pe frunte. Dar povestea lui fu din cale-afară de impresionantă şi nefericită: Riri, apăsoaica de mansarde, fugise iarăşi. Dar asta nu era nimic. Nemernica nu se lăsase amăgită doar de sticlele artificiale ale prinţului: dimpotrivă, îl spionase bine canalia şi observase ascunzătoarea adevăratelor bijuterii. De bună seamă, primul giuvaergiu de pe uliţă consultat de dînsa îi descoperise că darurile cu care o amăgea prinţul nu făceau nici două parale. Escroaca, în loc să se lase apucată de nervi şi să-şi ameninţe amantul cu ruptura, procedase cu sînge rece şi cu răbdare. Şi cînd fusese sigură de lovitură (Dumnezeule, nu numai sărmanul de mine se putea mîndri cu talentul de fur), devalizase pe prinţ de întregul lui avut. Dar mai era şi-o culme deasupra acestei întregi tragedii: dintre toate obiectele de găteală şi de orice alt fel, ce-i aparţinuse personal, tîlhăroaica nu uitase lîngă ascunzătoarea devastată decît un săculeţ de mătase roşie, în care se afla — ce credeţi oare? — nici mai mult, nici mai puţin, o perucă, o superbă perucă de păr brun, ondulat.

Prinţul Raoul, care părea mai contrariat de faptul că toată competenţa lui se năruise, decît de bijuteriile volatilizate, mă asigură însă că era o perucă făcută tot din părul ei, pe care-l purta la început cînd a cunoscut-o; după ce i-a furat primul inel, probabil pentru a se ascunde mai uşor, şi-a retezat lungul păr şi i-a dat celui rămas altă culoare. Dar i-a părut rău pe semne de minunea aceea de cosiţe, căzute sub foarfecă, ca să le arunce. Iar mai tîrziu, iată că i-au prins de minune: vîzînd că prinţul nu întreprinde nimic împotriva-i,

și-a luat inima în dinți și a căutat să-l revadă. Conta mult, vezi bine, pe ardoarea cu care el a iubit-o și care, după atât amar de vreme, nu putea să nu izbucnească decât cu și mai multă tărie. Și-a scos așadar
5 părul mort din săculețul lui roșu și l-a reînviat, cu ajutorul unui specialist priceput, sub formă de perucă. În privința asta prințul *iar* poate să pună mîna în foc: nu există păr pe lumea asta, fie canin, fie omenesc, pe care el să nu-l cunoască după pipăit chiar după
10 30 de ani. Asupra acestui punct nu admite nici un fel de replică și e gata să facă orice fel de pariu. De aceea nu trebuie interpretată lăsarea perucii în săculeț la locul brigandajului, ca o ironie la adresa lui; o hooță inteligentă ca Riri nu putea părași, la fața locului,
15 de dragul unei glume, un atât de periculos corp delict, care pe lîngă alte indicii întru găsirea-i dădea și pe acela, considerabil, de-a avertiza pe păgubaș s-o caute sub o altă culoare și coafură.

— E Aurica! glăsuii atunci...

20 — Aurica? ridică din umerii trunchiului și din umerii obrazilor lui tătarești, în același timp, prințul Raoul. Despre care Aurică vorbești?

Și atunci îi povestii că urmărind odată o femeie care mă interesa, am fost dus de-aceasta în mansarda interesantă a unui *block-house* de construcție puțin mai veche.
25 Acolo am găsit însă un adevărat stup de fete frumoase: băteam pentru a le descoperi, în ușa fiecăreia, sub pretext de a afla pe supraveghetoarea care da cu chirie odăile. „În acest chip am pătruns și la Aurica“, o blondă
30 zdravănă și al cărei chip mi s-a părut de la început foarte cunoscut. Cum mi-era cu neputință să mă dumiresc de unde o știam pe această splendidă curtizană, am vizitat-o de mai multe ori, pînă cînd am întîlnit-o odată în pragul ușei, în toaleta de oraș. Atunci prima
35 bănuială justă mi-a tăiat îndată capul.

Și continuai astfel — ferindu-mă de a aduce vorba de prințul Preda și de locuitul meu în mansardă — să-i înșir lui Raoul conversațiile cu Aurica și stupoarea ce
40 i-a produs amănuntul că inelul de rubin în jurul căruia se învîrteau toate aceste conversații avusese o valoare grozavă, revelație care avu ca efect dispariția aproape

imediată a ei din locuința știută. Îi explicai apoi prințului de ce în scurtele noastre întrevederi pe care le-am avut de-atunci nu i-am pomenit de acest lucru: probabil pentru că nu s-a întîmplat să rămînem mai mult
5 împreună și, mai cu seamă, pentru că nu mi-aș fi putut închipui vreodată că hoțoaica, a cărei fugă eu o dădeam pe seama temerii de a se fi simțit pe jumătate descoperită, ar fi putut să-și ia îndrăzneala și să se refugieze tocmai la acela de care în primul rînd ar fi trebuit să se ferească. Numai la petrecerea de la Liric
10 eram gata să deschid vorba despre acest subiect, dacă el nu mi-ar fi luat înaintea și nu mi-ar fi exprimat mulțumirea că a găsit-o și că se simte prea fericit cu dînsa, astfel că m-aș fi simțit la rîndu-mi stînjenit
15 din cale-afară să-i mai aduc la cunoștință prea de-a dreptul că, între timp, am fost și eu dintre aceia cari i-au frecventat odaia. Mi-am făcut datoria să-l întreb numai în privința coafurei ei actuale pentru a-mi
20 întări deocamdată convingerea asupra identității sale și desigur nu m-a convins că trebuie cu atât mai mult să tac faptul că ea redevenise brună, cît că încă de la început, deci la puțin timp după ce eu o pierdusem
25 din vedere, revenise la dînsul în plenitudinea frumuseții ei capilare, cu întreaga-i coamă brună și ondulată, care-l fermecase atîta pe el, cunoscătorul, înainte. Rămînea numai, pentru a curma orice echivoc și nesiguranță, să viu să văd și eu și, iată, dacă mi-aș
fi ținut promisiunea cu un minut mai înainte...

Recapitulînd și întregind reciproc datele ce ne puteam da, rămaserăm la concluzia fermă că Aurica și Riri nu pot fi decât una și aceeași persoană; în consecință, rugai pe prinț să-mi permită să mă ocup puțin
30 eu de această împrejurare, promițîndu-i că în scurt timp îl voi repune în posesia bijuteriilor sustrase. Prințul Raoul mă refuză însă cu delicatețea lui obișnuită.

— Îți închipui *scandalul*! apăsă el asupra acestui cuvînt, care mi se păru că-l impresionează puțin cam exagerat. Cînd însă complectă: Ce-ar zice Alba, în
40 situația ei, cînd afacerea ar răzbate în jurnale? nu mai ținui cîtuși de puțin să insist și admirai cu tot sufletul

și cu toată sinceritatea chipul într-adevăr boieresc cum acest vlăstar de domni primea ultima lovitură a soartei.

5 Mă simțeam dinainte-i într-un acut simțimînt de jenă, nemernicul de mine, care mă gîndisem că aș putea răspunde și altfel risului tăios al
10 donnei Alba decît prin imediata predare a scrisorilor, îndată ce le voi fi găsit o îmbrăcăminte mai decentă, cînd Raoul întrerupse brusc religiozitatea, dacă pot spune, acestor momente cu hohotele lui sacadate:
— Cha, cha, cha... în schimb mi-a lăsat cîinele...
10 cha, cha, cha... n-a știut pe ce trebuie să pună mîna, nenorocita...

15 Și el mă părăsi rîzînd cu rară satisfacție, cu ochii parcă iluminați de o viziune pe care mi-era imposibil s-o încherb în mintea mea. Va să zică, tot ea e „nenorocita” în toată această afacere! fu singurul haz care-mi rămase, în urma lui, din marea și zgomotoasa-i dispoziție.

20 Am găsit acum o splendidă cutie, mi s-a spus de mahon, căptușită pe dinăuntru cu mătase, lucrată în vîrf de briceag de-un vestit pușcăriaș, sculptor în adevăratul înțeles al cuvîntului. Acum scrisorile sunt la
25 locul lor, parcă respiră și ele în voie, liberate din strînssoarea rău mirositoare a temniței înguste de tinichea în care le înghesuiuse prințul. Tapetul mătăsos al noii lor locuințe păstrează încă urme de necunoscute, de
30 fine parfumuri, și sper astfel că mirosul de tutun, de care s-au impregnat, le va dispărea cu vremea. Spun cu vremea, deoarece încă nu m-am decis la acțiune, nici măcar n-am croit planul procedurii de predare.
35 Știu atîta că trebuie să fie cît mai grandios, deși nespuse de simplu, și mă simt foarte încurcat la alegere, ca și donna Alba în fața doamnei aventuri. Resping tot ce mi se pare teatral, dar alung, cu un fel de temere irezistibilă și hotărîrile reduse doar la o simplă linie. Între
40 timp observ pe figura donnei Alba o dispoziție care mă zăpăcește de-a binelea, pentru că variază brusc de la o bunăvoință plină de îndemnuri a ochilor ce-mi poruncesc limpede să-i vorbesc neapărat, cu toată schima aceea neconținut înțepătoare a buzelor, la o

privire rece și disprețuitoare, cu care mă împărtășește în zilele următoare. I-am pierdut și ochii, trebuie atunci să constat, nu numai buzele; dar în curînd o voi dobîndi în întregime. Însă cum? cum? Tocmai
5 acum cînd am ajuns la limanul aventurii mele, care mi se pare formidabilă, iată, nu mai știu pe unde să apuc, nu găsesc stîncă de care trebuie anume să mă agăț, pe țărîmul ajuns cu atîta trudă, în înot îndîrjit și voinicesc.

10 Stranie întîmplare! Iată, tot prințul Preda veni să mă scoată din încurcătură cu impetuosul lui brînci. Asta s-a întîmplat la Palatul de justiție, pe cînd mergeam cu maestrul braț la braț: o, eram acum atît de departe de vremea cînd trebuia să-l urmez cu geanta
15 încărcată, pierdut în ceata clienților și a solicitanților, spre mașina elegantă, care avea să-l ducă numai pe el. Acum maestrul nu-mi mai slăbea brațul; mă plimba ca o trufie, ca un *trouvaille* al lui fericit, prin lumea magistraților, a avocaților și a justițiabililor: eram descoperirea lui, așa cum scrisorile donnei Alba erau descoperirea mea, comoara mea scumpă și făcătoare de minuni,
20 dar aceasta ascunsă acum în loc de nepătruns, chiar pentru cea mai rafinată imaginație cu puțință. Într-o după-amiază așadar, cînd maestrul îmi expunea un plan al lui nou de luptă, într-o afacere recentă și foarte complicată, așteptînd cu grijă, o zei mari și capricioși!
25 observațiile mele critice, doi ochi încordați mă¹ prinseră și se fixară în ochii mei ca două gînganii negre, pe care apoi ți-e cu neputință să le mai scoți din carne. Îi simții de departe, trecînd prin multiplele perdele de oameni, mobile și vuitoare, din marea sală a Palatului. Pe om încă nu-l descoperisem, dar îl bănuiam. Și el
30 apăru într-adevăr. Evident, m-am făcut că nu-l observ, nici că-l cunosc, și am luat cuvîntul ca să contrazic asupra unui singur punct numai pe preopinental
35 meu. Maestrul s-a oprit atunci în loc să mă asculte, cu privirea în cimentul podelei, după obiceiul lui. Avusei deci tot timpul, vorbind înainte, să observ pe prințul Preda, a cărui privire acum radioasă și

¹ În ed. I: *îmi*.

batjocoritoare o primii cu o indiferență atît de naturală, cu un aer atît de străin, că o clipă însăși lumina de pe fața lui păli, ametită complet de calmul și nepăsarea mea, ca în fața oricărui necunoscut. Dar era
5 prințul Preda și eu eram tot eu, firește, și mai eram și alături de prințul Georges.

Acesta îmi primi obiecțiile, îmi ripostă asupra lor și-și susținu iarăși punctul de vedere de la început, consolidat de astă dată și pe fațeta, pe care eu, descoperind-o mai șubredă, o atacasem. După care își
10 petrecu mîna pe după brațu-mi și mă trase mai departe după dînsul spre uimirea holbată a celui alt prinț, decăzut, pe lîngă care trecurăm amîndoi fără a-i acorda nici cea mai mică atenție.

Dar fără să fac nici un fel de mișcare înapoi, simțeam ochii lui Preda cum mă împung prin spate; cînd începu să mă strige, mă întorsei mirat și foarte
lent și-l privii cît se poate de nedumerit și de calm, într-atîta mă așteptam să înceapă să mă strige. Prințul
20 Georges se opri și el, fără nici măcar să se întoarcă; apoi cînd îmi cerui scuze de la dînsul, văzînd aerul triumfător și pasul hotărît al celui ce ne urmărea, își luă rămas bun de la mine și se îndreptă spre ieșire. Un moment măcar ochii lui nu căutară spre prințul
25 Preda, sau poate nu văzui eu bine. Părea numai puțin mirat că răspundeam la o chemare adresată pe alt nume decît cel pe care mi-l cunoștea, dar poate că și asta nu fu decît o simplă impresie a mea.

Prințul Preda îi urmărea mersul cu ochii micșorați, strîngîndu-și buzele încrețite, puțin crispate într-un
30 rînjat care îmi cam zdruncină puțin siguranța de mine.

— Ce doriți dumneavoastră? Îl întrebai prietenos (ușurat de plecarea maestrului), ca pe un necunoscut
simpatîc pe care vrei să-l scoți din eroarea în care se
35 găsește. Probabil faceți o confuzie... nu mă numesc Dănicel...

— Nici eu n-am zis Dănicel... am spus Bănicel, cum te știi...

— E o greșeală... mă numesc cu totul altfel...

— Scuzați, vă rog, domnule Aspru, domnul mare
avocat Mihail Aspru, care văd că sunteți nu numai
secretarul prințului Radu Șerban, dar și prietenul lui,
asociatul lui... Numai dintr-o nedumerire vă rog să
5 mă scoateți; de ce n-ați încercat să mă scoateți din
eroarea chipului cum v-am pronunțat numele chiar
față cu amicul dumneavoastră, soțul prințesei Alba
Ypsilant, născută Russet; de ce ați ținut să-l îndepărtați înainte de... de-a sta de vorbă cu un amic pe care
10 văd bine că l-ați uitat așa de repede... deși el însuși e născut Buzescu?

— Nu l-am îndepărtat deloc; cum aș fi putut eu
îndepărta pe domnul Georges Radu Șerban, care mi-e
patron și nu asociat, cum spuneți. Numai că domnul
15 Radu Șerban terminase instrucțiile ce avusese să-mi dea, iar eu trebuia neapărat ca să rămîn să i le execut. Evident, n-ar trebui să vă explic eu toate astea, dar, pentru că văd că persistați în confuzie...

— Sunteți prudent ca un avocat într-adevăr ilustru, precum am aflat că vă considera lumea pe-aci...
20 Drace, eu parcă trăiam într-altă lume, de n-am aflat pînă acum adevăratul nume și adevărata calitate a unui amic atît de prețios. Însă sunt mîndru, nespun de mîndru că, dimpotrivă, eu singur cunosc ce nu
25 cunoaște toată această lume, și anume, că maestrul Mihail Aspru, alias Constant Bănicel, este și un admirabil detectiv. Numai dintr-o nedumerire aș dori să mă scoateți: ca detectiv ați lucrat tot în numele patronului
dumneavoastră sau în numele frumosei dumneavoastră patroane? În cazul dintîi, sunt dispus să cred
30 că maestrul s-a îndepărtat de dumneavoastră, lăsîndu-vă într-adevăr instrucțiile necesare, precum m-ați informat; în cazul al doilea, sunt nevoit să rămîn tot la părerea mea dintîi, că dumneavoastră v-ați îndepărtat de maestrul, cu o prudență de care vă felicit;
35 căci îmi închipui cît de penibil ar fi fost, într-adevăr, și pentru mine și pentru dumneavoastră și mai cu seamă pentru ilustrul domn Georges Radu Șerban, să intrăm în subiectul de discuție care ne interesează pe noi toți și care...

— Domnule, te-am lăsat să vorbești pentru a vedea unde vrei să ajungi, dar văd că pierdem vremea în zadar... Dă-mi voie să te întreb: dumneata ai vreun proces, ai vreo neînțelegere cu vreun vecin, ai vreun act de făcut, altfel nu înțeleg ce poți dori de la mine...?

5 — E, lasă astea... Mai degrabă spune-mi ce instrucțiuni ți-a lăsat patronul pentru modesta mea persoană... Să sfîrșim cu ocolurile care, în orice caz, dumneavoastră vă smulg un timp foarte prețios...

10 — Evident că mă amuzi dumneata, de vreme ce, cum vezi, nu chem gardianul să te conducă la oficiul respectiv, adică acolo unde se distribuie diagnosticurile urgente. Sper că nu ești și furios și de aceea preferi să te mai aud și mai departe. Pînă cînd îmi vine rîndul

15 la proces, cred că mă voi distra bine cu dumneata...

— Începi, așadar, să revii și asta mă bucură, deși încă tot pe departe și cu toate că mă ameninți în chip atît de nedelicat. Eu, cu mult mai delicat ca dumneata, pentru că prințul tot prinț rămîne, țin să te previn,

20 înainte de a mai aduce vorba de gardieni și de oficii, că sunt cu madam Matilda și contesa Irma, pe care le-am lăsat la bufet. Ele sunt două femei onora... vreau să spun, două bune martore, cu care se poate dovedi ușor, înaintea oricărui oficiu, că o anumită persoană a

25 locuit în anume loc sub nume fals și-apoi a fugit într-o bună noapte, după ce s-a introdus întrebuițînd chei false în camerele altora și... cum să zic... sustrăgîndu-le obiecte...

— Va să zică ăsta-i cazul dumneavoastră. Trebuia să începeți cu asta, domnule. Asta are într-adevăr aer de afacere judiciară, care mă poate interesa. Numai că pentru a vedea dacă aveți cîștig de cauză, trebuie să-mi răspundeți la oarecare chestiuni. Dar înainte de orice trebuie să vă atrag atenția că obiectul acestui

35 jaf, pentru a vă putea plînge de el, trebuie să fie bine determinat, nu poți acuza pe cineva că te-a prădat de aerul din cameră, de un ziar vechi și fără importanță, de vreo scrisoare care nu-ți aparținea sau de vreun obiect cu care dobîndeai vreun cîștig ilicit... În al

40 doilea rînd, iarăși trebuie să vă atrag atenția că dacă afirmații lucruri care nu sunt adevărate (ceea ce în

drept se traduce cu afirmații care nu pot fi dovedite serios), spre defăimarea cuiva, sunteți grav amenințat de rigorile legii. Articolul respectiv din codul penal, adică cel care se referă la calomnii și injurii, prevede

5 pedepse care se ridică chiar foarte aproape de aceea ce s-ar fi acordat făptașului, în cazul cînd s-ar fi făcut cu adevărat vinovat de ceea ce-l acuzați dumneavoastră. Iar, ca să termin, îmi fac datoria de a vă mai atrage luarea-aminte că la acordarea unor astfel de

10 pedepse se are în vedere în primul rînd onorabilitatea persoanelor ce sunt acuzate, în raport cu onorabilitatea persoanelor care acuză și a celor ce servesc de mărturie... Cum vedeți, lucrul e nespun de delicat și riscant... În rezumat deci: trebuiesc dovezi sigure și

15 martori de perfectă onorabilitate, singurii cu cari se poate ataca onorabilitatea unui om, în sfîrșit, un obiect al delicatului precis, bine determinat și licit... Și acum să le luăm pe rînd: ce obiecte spuneți că vă lipsesc?

Prințul Preda mă privea poznaș și sigur de sine; părea dispus să se preteze jocului, ceea ce mă cam

20 încurca iarăși oarecum, evident fără a-l lăsa prin nimic să bănuiască întrucît era precară țintoșenia ce-i arătam.

— Scrisori de valoare și o fotografie, răspunse el rîzînd.

25 — Perfect. Vă erau adresate personal?

— Nu. Însă erau adresate fratelui meu, al cărui moștenitor direct și legal sunt...

— În ce constă prejudiciul bănesc sau moral ce rezultă pentru dumneavoastră din sustragerea acestor

30 scrisori; erau de afaceri? Conțineau dispoziții de ordin civilo-comercial? Cuprindeau destăinuiri cari vizau exclusiv onorabilitatea familiei dvs.

— Interesează asta?

35 — În drept, numai asta... dacă nu există prejudiciu, nu există fapt... Și subliniez: prejudiciul dvs. personal: pentru prejudiciul fie material, fie moral al altei persoane, trebuie să introduceți plîngere numai cu mandat expres și legalizat din

40 parte-i...

Prințul strînse buzele și mestecă în gol cîțva vreme.

— Mi-a cauzat un prejudiciu de ordin sufletesc...
 — Nu înțeleg, ați spus doar că aceste scrisori nu vă erau adresate personal. Dar, în sfârșit, totul e posibil...
 Numai că trebuie dovedit. Dovedită paguba, dovedit obiectul delictului. Așadar: le-a mai văzut cineva?
 5 vreun să zic știa cineva de existența acestor scrisori? Nu. Cu ce dovediți atunci că ele existau, că în ele se cuprindea ce spuneți, că acest cuprins vă produce într-adevăr o pagubă personală și, cum spuneți, morală...?
 10 — Toate acestea le știe numai cel care le-a sfetorisit, rînji el.
 — Dar dacă el nu mărturisește de bunăvoie? îl întrebați cu tot interesul, ca și cînd aș fi descusut pe oricare client strein. Fiind învinuit nu poate fi tras
 15 nici măcar la jurămînt, în penal...
 — Însă au cunoștință martorii de o fotografie...
 — Vă aparținea? Vă era dedicată personal?
 — O aveam moștenire...
 — Era a unui membru din familia dumneavoastră...
 20 — Era o amintire scumpă... toți știu că ea a dispărut odată cu persoana care...
 — A văzut cineva pe persoana aceea ridicînd-o din părete sau a întîlnit-o pe coridor plecînd cu ea...
 — Asta nu, dar... coincidență...
 25 — E o bună prezumție într-adevăr. Însă: ați găsit și au văzut martorii că ați găsit ușile descuiate, lucrurile răvășite...
 — Nu. Ușile erau încuiate și lucrurile la locul lor...
 Interogatorul urma astfel vertiginos întru avantajul meu total, și totuși prințul Preda nu părea deloc neliniștit de speranțele ce-i luam rînd pe rînd. Dimpotrivă, eu singur eram cel care simțeam o surdă neliniște în fața acestui rînjet calm, batjocoritor, suspect.
 30 Acest nenorocit, distrus acum complet, nu conșimțea să sucombe definitiv, reducîndu-se, după obiceiul lui, în urma marilor lovituri, la starea de mumie. Sau poate lovitura supremă ce-i aplicasem îi clintise puțin mîntea din loc?
 — Individul care a fugit, a plecat cumva cu chiria neplătită? pe timpul cît a stat acolo s-a dedat la vreo faptă infamantă? ați găsit vreo urmă de-a lui în aparta-

mentul dumneavoastră, sau măcar pe coridor, în apropierea ușei dvs.

— Nimic, nimic din toate acestea... sunt însă curios să aud cum va explica el, un om atît de onorabil ca dînsul, că a putut locui atîta vreme într-o mansardă ocupată de indivizi cu reputație îndoielnică...

— O, domnul meu, nu se poate provoca o astfel de explicație pe calea justiției... Sunt curiozități în viața omului... Poate vrea să se refugieze de cineva inoportun, știu eu, o amantă, sau cine știe cine, să simuleze astfel plecarea în provincie, sau vrea să-și aibe la dispoziție vreo odaie de *rendez-vous*...

— Cînd nu e însurat și are un apartament luxos...

— De ce să intrăm în astfel de amănunte... nu e
 15 însurat, dar poate că are legături destul de puternice, pentru a fi constrîns să evite a fi văzut în anumite condițiuni. Poți să pui în mișcare justiția pentru a-ți satisfacă o astfel de curiozitate care nu te interesează direct, nici pe dumneata, nici societatea, nici morala publică? Poate-i plăcea o cocotă nostimă, descendentă decăzută de conți, să zicem, unguri... Însă nu dorea ca o astfel de femeie să pătrundă în apartamentul lui, în care intra altfel de lume, și la un moment dat putea să intre o persoană a cărei privire trebuia ferită de
 20 astfel de priveriști și-a cărei prezență trebuia scutită de eventuale contacturi, de orice fel...

— O, *merci*, domnule avocat, îmi întinse de astă dată prințul Preda mîna, pe care i-o luai și i-o strînsei cu efuziune...

30 Figura lui era extrem de radioasă, înfricoșetor de radioasă. Și nu mai contenea cu mulțumirile.

— Sunteți, într-adevăr, un mare avocat... Mă rog, ce vă datorez pentru consultație?

35 Protestai cu largi gesturi care trebuiau să traducă totală dezinteresare.

— Vai, nimic... de vreme ce nu putem face nimic... nu obișnuiesc să iau onorarii de la oameni pe care-mi dau seama că nu-i pot servi deplin. Mie-mi place să cîștig procesele... dragul meu domn...

40 Rîdeam cu stînjenită voie bună de benignu-mi joc ironic de cuvinte, din ce în ce mai nesigur de suc-

cesul meu, pentru că prințul Preda râdea cu și mai multă bună voie, cu și mai largă satisfacție decât mine.

— Totuși, mi-ați dat un sfat pe care sunt nevoit să-l prețuiesc nespus, domnule... vreau să spun, 5 maestre, scumpe maestre, glăsui el dulce și perfid. Într-adevăr m-ați scăpat dintr-un iminent pericol... și pentru asta trebuie să vă fiu recunoscător. Drace, ce m-aș fi făcut dacă mă încurcam în afarcerea asta atît de puțin serioasă și cu niște martore de profesie 10 atît de puțin onorabilă în fața unor instanțe atît de grave și serioase ca acele din acest palat. În schimb, însă, m-ați lăsat să întrevăd adevăratul rost al lucrurilor și, implicit, ca un meșter avocat ce sunteți, instanța la care trebuie de acum să apelez. Pentru că, scumpe 15 domnule avocat, m-ați făcut să ghicesc persoana care, obișnuind să vie în apartamentul dvs., trebuia cruțată de priveriști neașteptate ori contacte pe care pretindeți că totuși aveți din cînd în cînd plăcerea să le căutați aiurea. Eu, mai mult ca oricare, 20 nu trebuie să aflu nici o contradicție în astfel de afirmații; de multe ori în lipsa idealului și în dorul lui teribil ai nevoie să recurgi la evadări și surrogate... Absențe mai îndelungate, supărări care trec... Toate bune, toate bune. Totuși, dacă m-ați lăsat să întrevăd 25 cu o infailibilă claritate persoana în chestiune, care precum știți și mie mi-a fost și-mi este încă nespus de scumpă, cu toată depărtarea de mine, ce pare să fi crescut și mai mult cu aceste întîmplări, în schimb pretextul pe care mi-l serviți pentru a-mi explica prezența dumneavoastră în vecinătatea locuinței mele 30 odioase, deși, cum am spus, pentru mine cît se poate de binevenit, îmi permit să-l găsesc mai puțin plauzibil. Vă rog să mă scuzați, dar ce vreți? Nu-l găsesc, nu-l văd... Înșă coroborînd prețiosul indiciu ce 35 indirect ați binevoit a-mi dăruia și pe care-l rețin fără nici o reticență, pot să-mi alcătuiesc și singur convingerile de care mai am nevoie. Și așa totul se luminează în fața mea ca ziua: prin urmare chiar persoana de care mi-ați pomenit...

— Eu nu v-am pomenit de nici o persoană... conversația dvs a trecut iar în domeniul indescifrabilului.

— Persoana pe care mi-ați sugerat-o, vreau să spun, ei bine, ea e aceea care v-a determinat să încercați 5 aventura, care v-a reușit de minune și pentru care vă felicit...

— N-aveți de ce, domnule! Ca să vă fac plăcere primesc și felicitările dvs. Sunteți, într-adevăr, 10 nespus de nostim; dar mă mir de ce nu mă felicități și pentru trecerea Atlanticului în avion, pentru descoperirea Polului Nord, pentru primul zbor cu racheta în lună...

— Zborul săvîrșit de dumneavoastră este pentru 15 modesta mea persoană tot așa de prețios și admirabil ca și isprăvile de care-mi vorbiți. Dar, reîntorcîndu-ne la ce ne interesează, țiu să vă exprim din nou miile și viile mele mulțumiri pentru informațiile și sugestiile ce mi-ați dat; așadar, ca să rezum, întocmai ca dumneavoastră adineori: instanța supremă la care 20 trebuie să mă adresez este și rămîne soțul doamnei... de ce ai tresărit? Întinse el mîna cu latul palmei rășchirat spre pieptul meu... nu trebuie să tresari...

— Ți s-a părut...

— Nu trebuie să tresari, pentru că, nobil cum sunt, 25 te asigur că la instanța supremă nu voi recurge decât după ce voi trece prin fața celei a doua instanțe: doamna —, deoarece la prima instanță, care ești dumneata, văd că nu pot face nimic.

— Fă cum dorești, domnule, eu nu înțeleg nimic din 30 ce spui, însă îți atrag atenția că dacă încerci să faci intrigi ori insinuări între mine și altcineva, din motive pe care deocamdată nu vreau să le examinez, vei risca mult. Te rog să nu uiți aceste cuvinte ale mele și seriozitatea cu care ți le spun. 35

El îmi trimise, drept orice răspuns, un sărut cu vîrfurile arătătorului. Și-mi spuse numai, zîmbitor și galant:

— Pe curînd!

După plecarea prințului Preda am rămas cu impresia limpede că el trebuie să mai aibe ceva la mînă, o fotografie pe care eu n-o știam, vreo scrisoare pe care o pusese deoparte. Gestul lui nobil, la care se hotărîse definitiv, trebuia captușit cu o rezervă de siguranță; în caz cînd efectele lui n-ar fi fost tocmai cele dorite de dînsul, mai rămînea astfel în saltar o scrisoare sau mai multe, care să repună lucrurile în starea dinainte sau să forțeze pe recalcitrantă a reflecta mai adînc cum trebuie răsplătite gesturile mari. În privința asta suflul meu se bucură în adîncul lui; el n-ar fi putut ajunge pînă la o atare meschinărie. Dar o satisfacție morală, atît de benignă, nu însemna nimic față de dezamăgirea considerabilă în care mă cufundă această teribilă bănuială, aproape evidentă. Așadar, toată munca mea, toate oboselile mele și toate sacrificiile de timp, de liniște și de seriozitate au fost zădărnice; mă vedeam aidoma ca-n dimineața care urmasa cetirei dosarului Ypsilanților. O singură scrisoare în mîinile lui anula toată valoarea comoarei pe care o dobîndisem cu atîta îndrăzneală și trudă: eram consternat. Dar care scrisoare și-o putuse oare opri pentru zile negre? De bună seamă, cea mai periculoasă din toate, pe cea din urmă. O astfel de scrisoare tocmai ar fi putut lipsi, cu toată importanța ei decisivă, fără a isca nedumeriri, dintr-o colecție ca aceasta; a fost doar scrisoarea ultimelor momente de încordare, de înfrigurare, de pregătire la luptă: era cît se poate de firesc donna Alba să-și închipuie că adresantul n-a mai stat s-o așeze liniștit în cutiuța de străveche artă, lîngă celelalte. O fi pus-o într-altă parte, cine știe unde; dar pentru că n-a mai fost găsită, de bună seamă că s-a pierdut; nu mai era nici o nevoie să-și bată capul cu lipsa ei. Canalia de prinț, pe care-l compătimeam! I-am dejucat evident intenția, dar ce folos, e tare, e încă tare, grozav de tare.

Unde-o va fi ținînd-o? mă muncesc să-mi închipui. Tot în saltarul birouașului șubred? Haida-de... n-ar mai face el o greșală ca asta! Cu siguranță c-o ține cu dînsul, o poartă cu dînsul, de bună seamă în *portefeuille*. Drace, a-l întîlni undeva, a-l atrage undeva,

bunăoară în grădinața întîlnirilor lui cu donna Alba... cu un pumn bine aplicat l-ai putea doborî fără remușcare. Și pe urmă perchiziționat ca la poliție, ca la poliție...

5 Și toate astea repede, cît se poate de repede, pînă nu dă de veste ceva donnei Alba. Oare e cu putință să fi ajuns ceva la urechea ei? Maestrul e încă aici, peste cîteva zile pleacă iar la moșie. Însă rămîne telefonul; el îi va cere din nou întîlnirea care a rămas în suspensie. Dar, pentru că nu are ce să-i mai dea în schimb... În orice caz, nu pot să cred c-a chemat-o așa de repede la negocierea singurei scrisori pe care o mai are. Dealtfel reieșea limpede asta din atitudinea lui și din sensul conversației noastre. Totuși nu e exclus s-o avertizeze acum, după această convorbire. El a plecat cu convingerea că am lucrat din îndemnul donnei Alba; așadar îi va rînji în pîlnia aparatului, rugînd-o în bătaie de joc să nu se bucure prea mult, căci ce e principal se găsește în mîna lui. O va felicita, evident, cum m-a felicitat și pe mine, pentru ideea ce-a avut și mai cu seamă pentru instrumentul ce și-a ales... Și donna Alba va fi pusă astfel în curent cu formidabila mea aventură... O, dacă ar fi așa... Și nu poate să nu fie așa... cum ar putea să fie altfel? 25 Nu pot pricepe cum? Să recapitulăm iarăși: el are convingerea că am fost în serviciul ei, mai mult decît atîta, drace, că sunt amantul ei. Ce-ar mai putea altceva atunci să-i mai rînjească în pîlnia telefonului, spuneți, decît asta?... Și-atunci, donna Alba, fatal, trebuie să-mi ceară concursul mai departe, fatal, trebuie să mă proclame confidentul ei, agentul ei... pentru dobîndirea acestei ultime scrisori... cu adevărat agentul ei de afaceri secrete... sau, dacă epava asta eminesciană nu vrea de bunăvoie... piratul ei, o, piratul ei, 35 al donnei Alba!

Ah, trebuie să ne gîndim de pe acuma, să fim gata atunci cînd ni s-o adresa dulcele ei glas, să ne gîndim la chipul cum i-am putea juca festa decăzutului ordinar și șantagist. În orice caz, va avea de-a face atunci cu mine, și de astă dată direct, pe față... și de astă

dată investit cu puterea ei... ca de puterea unei zeițe.

5   Îi voi frînge și oasele, dacă nu e ascultător și nu-și cunoaște interesul lui și-al bieteii lui fete, a cărei întreținere la pension, de altminteri, intenționasem chiar mai înainte de ridicarea scrisorilor s-o continui. Dar acum denaturatul ăsta parcă și-a uitat de tot de fata lui...

10   Dumnezeule, care va fi primul cuvînt al doamnei Alba, cum va căuta întîi spre mine, cînd mă va întreba cum am procedat? Va face evident la început pe indignată... poate va fi chiar de-a binelea, necunoscînd intențiile mele... Dar acum bate în sfîrșit la ușă momentul în care le va afla.

15   Pentru întîia oară cînd întîlnesc după aceea pe donna Alba, fața ei e împietrită de ură și dispreț. Șnapanul o pusese de bună seamă în curent cu totul. Dar maestrul era aci; astfel că donna Alba încă nu putea să-mi vorbească. Dar așteptam cu sînge rece
20   puternica izbucnire a mîniei, care se acumula astfel zi de zi, și mă legănam în țesătura de raze a urmărei acestei izbucniri, după ce voi lua și eu cuvîntul. Scrisorile n-aveam să le prezint decît după ce le voi fi complectat. Pentru că descoperisem într-adevăr lipsa
25   nu numai a celei din urmă, cum bănuisem, dar și a celeilalte, deopotrivă de periculoase, care se termina cu sinistra politețe: „A dumneavoastră trădătoare, Alba Ypsilant”. Poate mai păstrase și altele, de lipsa cărora însă nu aveam cum să-mi dau seama. Mizerabilul
30   de prinț!

Cu siguranță că-și pusese rezerva la păstrare chiar în momentele acelea de zbucium al putreidei lui conștiințe, cu care izbutise să mă amăgească și pe mine.

35   Mîna, pe care obișnuia s-o pună teatral pe inimă, nu se ridica decît ca să pipăie prin stofă hîrtia, care-l asigură că puterea lui nu scădea cu nimic. Și în chipul ăsta cît ar fi putut crește el totuși în ochii domniței Alba, Doamne, poate chiar în inima ei!

40   Dar nu m-am odihnit deloc în nopțile din urmă. În primele două m-am zvîrcolit muncit de gînduri

sterpe în perna dogoritoare de fierbințeala zădărniceii și neputinței. Am cîntărit și am măsurat în schimb tot ce ar fi fost cu putință de făcut, astfel că ideea cea nouă mi-a căzut, cu cel de-al doilea revărsat al zorilor, ca o fructă coaptă. Altceva, absolut nimic altceva, nu mai rămînea să fie ales!

Deci în a treia noapte, am pîndit lîngă ușa de jos a mansardei, deghizat de negură, și cînd contesa Irma s-a încheșat din întunecare am oprit-o cu un „pst”! discreet, ca al oricărui client banal. Ea s-a apropiat, și vă puteți închipui figura-i cînd m-a văzut. Era ceva mai mult decît culoarea surprizei, în ochii și-n trăsăturile ei, era spaima, spaima desăvîrșită. Aflase că jefuisem pe prinț de fotografie și de niște „lucruri de mare valoare”. Știa de asemeni — și de hatîrul trecutului avu gentilețea să mă avertizeze — că prințul îndată ce va pune gheara pe mine mă va și da pe mîna poliției; de altfel, plîngere împotriva-mi a și introdus la comisariat și procuror.

20   — Va să zică, Irma, n-ai fost cu el acum trei zile la Palatul de justiție...?

— Cînd te-a reclamat acolo?

— Cînd s-a întîlnit cu mine...

25   — S-a întîlnit cu tine acolo și nu arestat?... Eu nu fost niciodată cu el undeva...

— Cum putea el să mă aresteze pe mine, Irma, acest nenorocit decăzut? Eu puteam să-l arestez pe el... Uită-te, te rog, la mine și alege între noi...

30   Eram acum în fața ei și cu portul, și cu aerul, avocatul și nu agentul comercial. Izbutii s-o conving — nu fără oarecare greutate totuși — să mă urmeze la mine acasă; ea se înfricoșa desigur că o voi conduce în cine știe ce hrubă, în cine știe ce subsol misterios, astfel că atunci cînd oprii prima mașină în treacăt,
35   ea refuză să se urce. Îmi spuse că va alege ea mașina cu care mă va însoți, și pentru asta a trebuit să facem drumul pînă la stația cea mai apropiată. Cînd îmi văzu apartamentul, rîse și ea de temerile ei, dar îmi explică: „Eu fate cinstite, nu-mi place să am amante un apaș...” Pe urmă îmi sări de gît, dar eu o des-

prinsei binișor de pe mine și o așezai frumos pe fotoliul de piele din fața biroului.

— Întii lucrurile serioase, Irma. Pe urmă ne vom strînge și în brațe cît vei dori.

5   Și-i povestii, aducîndu-i un nou val de uimire în fața, că în parte prințul Preda avea dreptate. Îl jefuisem, dar de ce ? De o fotografie și de niște scrisori care aparțineau unei doamne ce-o cunosc. Cu aceste
10   scrisori, pe care pe vremuri doamna le trimisese unui frate al lui, banditul o exploata pe femeie. O teroriza la tot momentul că o denunță bărbatului și o storcea în mod neomenos de bani. Întîmplarea a făcut ca eu să fiu secretarul bărbatului ei; ea și-a pus atunci
15   nădejdea în mine și m-a rugat să-i viu în ajutor.

— Este amanta ta... se nu minte...

15   — Nu, Irma, nu e amanta mea. Dacă aș fi cunoscut-o acum 15—20 de ani, cînd s-a petrecut povestea cu scrisorile, poate că da. Dar acum e o femeie gata să
20   împlinească cincizeci de ani. Pentru prințul Preda e tocmai potrivită; mi se pare că el a iubit-o pe-atunci, dar ea a preferat pe fratele lui. Poate c-o mai iubește, dar asta nu-l împiedică s-o speculeze ca ultimul pre-
25   cupeș. El ar vrea s-o și aducă la dînsul, dar ea știe că duce prea mare nevoie de bani și nu-i răspunde la che-
30   mări; iar el n-are ce face, trebuie să se mulțumească numai cu banii. Însă situația pentru ea e intolerabilă; ea-și iubește prea mult bărbatul și vrea să se descoto-
35   rosească definitiv de acest alcoollic. I-a oferit o sumă globală, o dată pentru totdeauna, dar el a refuzat-o...
40   preferă s-o aibe neconținut la mîină și s-o exploateze; afară de asta, se știe slab și chelțuitor și se teme să aibe la un moment dat prea mulți bani la buzunar. Ș-apoi, cum ți-am spus, el tot n-a pierdut nădejdea de-a o avea. De aceea ea mi-a destăinuit totul și mi-a
45   cerut ajutorul. I l-am făgăduit și, cum știi, am făcut ceva.

— Nu înțeleg cum ai putute să te oferi așa ușor și se pierzi atîta vreme pentru o femeie care nu interesează pe tine.

40   — Foarte bine pui chestia, Irma. Îmi place de tine că ești o femeie cu judecată sănătoasă și realistă. De

aceea m-am gîndit să recurg la ajutorul tău și să te fac tovarășă.

— Tovareșe?

— Ascultă aici... Femeia, doamna asta de care-ți
5   vorbesc, pentru toate serviciile mele mi-a plătit. Mi-a plătit toate cheltuielile și cîștigul meu net a fost de 100.000 lei. Dar să vezi ceva: mizerabilul de prinț, fără să presimtă că eu vreau să-i apuc scrisorile, pro-
10   babil însă cu mult mai înainte de a mă cunoaște, de teama vreunui furt ori a unui incendiu, poartă tot-
15   deauna cu dînsul o parte din ele. Două, trei, nu știu nici eu cîte și nu-și aduce aminte nici doamna. E si-
20   gură însă că i-a[u] rămas în orice caz două și anume cele mai importante: cele pe care le-a trimis în urmă de tot. Dealtfel, cînd m-am întîlnit cu prințul la Pala-
25   tul de justiție, unde eu mă duc ca avocat și nu ca apaș ca dînsul, el mi-a rîs în față, spunîndu-mi că toată munca mea a fost degeaba. Astfel, el a recunoscut că o are încă la mîină. Ei bine, Irma, doamna care m-a
30   angajat îmi dă încă 100.000 lei dacă-i aduc și aceste ultime scrisori. Probabil că el le ține în acelaș loc pe toate; eu cred că le are în *portefeuille*, sau poate le-a cusut în haină, ori în vestă... Ascultă aici — îi pusei
35   mîina pe umăr — dacă tu mi le aduci ai de la mine 50.000 lei, fără nici o discuție. Ție ți-e foarte ușor să mă ajuți, avînd în vedere deseale invitații nocturne ce-ți face... ori le-a încetat?... mă grăbii s-o întreb îngrijorat.

— O, ce vorbește, chiar az noapte certat la el că tot timpul scoale din somn...

— Să n-ai nici o grijă că ți s-ar putea întîmpla
40   ceva, cum nu mi s-a întîmplat nici mie. Scrisorile nu-i sunt adresate, așa că și dacă te-ar bănui, n-ar putea să te reclame. Numai să nu te surprindă asupra faptului, atunci te-ar putea ușor învinui c-ai vrut să-i iei altceva.

Două ceasuri am dăscălit pe Irma cum trebuie să
45   procedeze ca prințul să nu bănuiască nimic. Fu vorba aci și de droguri pentru stîrnirea somnului, de care Irma era aprovizionată pentru uzul său personal. Îi descrisei scrisorile, îi arătai una de probă, pentru
50   a i se întipări bine în ochi formatul și patina timpului.

10 Învățați să încerce și stofa paltonului ori a pardesiului, precum și a vechiturilor pe care prințul le poartă mai rar; de asemeni nu uitați nici fundul pălăriilor, micile buzunare ale vestei, *porte-monnaie*-ul, căptușala ghetelor și orice la prima vedere i-ar părea impropriu pentru a servi de ascunzătoare. O sfătuiți, dacă perchizițiile hainelor dau rezultat negativ, să nu întreprindă nimic pînă nu se consultă din nou cu mine; cu acel prilej
10 pentru cazul cînd orice speranță va fi epuizată, încercăm să preconstituim cum ar trebui să uzeze de farmecele ei pentru a-l trage mai ușor de limbă. Pînă atunci, nici un cuvînt despre mine, numai, evident, cînd mă aduce el în vorbă; și-n acest caz ea trebuie să
15 mă înjure cu convingere, însă nu cu prea multă exagerare, ca să nu dea și astfel de bănuît.

— Dă mîna coalea, Irma, că vei executa cuvînt cu cuvînt, punct cu punct, tot ce ți-am spus, fără nici o greșală.

20 Irma mi se aruncă în brațe:

— Lase, știu eu că tu nu vei da nici un lei la mine, dar am să te servesc cu cea mai mare bunevoie... Numai se nu afle pe urmă că tu iubește la dame aceea...

— Nu, Irma, te înșeli. Uite, partea ta o iau la mine
25 din primul stoc ce am primit; uite, o pun în buzunar s-o am la mine; și cum pui mîna pe scrisori, cum îmi telefonezi la numerele ce ți-am indicat... Poți să-mi dai întîlnire oriunde crezi tu de cuviință pentru a face schimbul... să nu zici că te aduc aici la mine să-ți
30 iau și scrisorile și să-ți opresc și banii. Poți să vii chiar la Palatul de Justiție, dacă vrei... dar acolo nu mă găsești decît după-amiază; dacă mă anunți din vreme, te pot aștepta acolo cu banii în sala cea mare a pașilor pierduți...

35 Evident, Irma îmi păstra aproape întreaga iubire pe care mi-o arătase la început. Dar și pachetul de bancnote pe care îl introduse în *portfeuille* înaintea ei era prea gros, ca ea să nu ia o atitudine serioasă și să clatine de cîteva ori capul afirmativ, în semn de dîrză
40 hotărîre.

— Bine, îmi spune ea. Afacerile sunt afacerile și amor este amor, ca se nu amestecăm una pe alta ca se zice că n-am se ocup serios de ce fegheduit. Dar în noapte aste vreau se rămîne la tine...

5 Fără îndoială că are și ea dreptate. Poate îmi mai aduc aminte sau îmi trăznește prin cap ceva nou...

Evenimentele cari s-au precipitat apoi nu mi-au dezmințit decît în parte prevederile. Donna Alba a intrat în biroul meu la două zile după plecarea maestrului. Asta s-a întîmplat într-o după-amiază, căci veneam acum într-adins și după-amiezile, îndată ce terminam lucrul la Palat, fie pentru a primi vizita ei nerăbdător așteptată, fie de a intercepta pe aceea a
10 prințului Preda, în cazul cînd, pentru a fi apărută de cine știe ce neplăcere, ea l-ar fi convins să vină fără grijă, pentru a-i expune mai pe larg împrejurările dispariției scrisorilor sau pentru a trata cumpărarea celor lipsă.

Donna Alba nu mai păstra în atitudinea ei nici ironia binevoitoare, uneori sarcastică și rece, care-a urmat convorbirii noastre de la teatru, nici aspra și net dușmănoasă figură de la urmă, după probabila conversație la telefon avută cu prințul Preda. Ea părea acum
25 senină și ținea chiar să se străvadă adîncă ei liniște interioară, care vrea să-mi arate că orice-ar putea să se întîmple, pe ea n-o înfricoșează, nici măcar n-o impresionează. Iar pentru a comunica cu mine a adoptat acum aerul cel mai îndepărtat, cel mai străin, cu care tratați o afacere oarecare cu un om de care [nu] te desparte nimic altceva decît o tarabă de negoț, așa cum
30 ne despărțea pe noi în aceste clipe marele birou al domnului Georges Radu Șerban.

— Domnule, mi-a grăit ea pe cît a izbutit mai simplu și mai concis, am fost informată să sunteți în posesiunea unor scrisori care nu vă privesc cîtuși de puțin și pe care le-am adresat mai de mult unui prieten, astăzi defunct. Cum mi s-a afirmat că le-ați obținut
35 abuzînd de buna-credință a fratelui celui căruia le adresasem, chiar în preziua momentului cînd acesta se convinsese că e cuviincios să mi le predea de bună-

voie, am înțeles acum că pentru a le putea dobândi trebuie să intru în negocieri cu dumneavoastră. Am venit deci să vă ascult condițiunile.

5 Era acum momentul meu. Aspirai adînc aerul parfumat de prezența ei și mă rezimai în mîinile proptite solid de dunga biroului.

10 — Doamnă, începui cu glas ferm și rar, care-mi răsuna plăcut în propriile mele urechi, mă pregăteam tocmai să vă vorbesc de aceste scrisori și așteptam momentul priincios. Pentru că mă întrebați dumnea-
15 voastră întîi asupra lor, cu atît mai bine. Vă rog, însă, înainte de toate, să-mi permiteți să vă destăinuiesc cum a ajuns la cunoștința mea existența acestor
15 scrisori și ce m-a determinat să încerc prin sforțări uneori destul de dificile să intru în posesiunea lor...

20 Buza ei de jos se răsfrînsese delicios, deși cu scopul de a-mi învedera că intenția mea de a lungi vorba o plictisește. Dar cuvintele care urmară fură pentru mine atît de stupefiantे că rămăsei interzis, aproape
20 paralizat, bune minute întregi care urmară:

— Domnule, mi-e cu neputință să prelungesc această convorbire. Mobilul și explicațiile dvs. mă lasă complect indiferentă. Vă spun numai atît: doresc
25 să obțin aceste scrisori și vreau să cunosc prețul lor de răscumpărare. Suma vă rog s-o indicați pe o bucată de hîrtie fără nici un adaos și să mi-o înmî-
25 nați prin valet. Dacă vă temeți de vreo complicație, ceea ce e natural pentru un om care se îndeletnicește cu operații de asemenea natură, puteți să mi-o comu-
30 nicați pur și simplu prin telefon.

Și atît. Donna Alba ieși cu acelaș pas ferm cu care intrase, cu capul ridicat și cu aer de nepăsare, ca și cînd n-ar fi făcut altceva decît să dea unele dispozi-
35 țțiuni grădinarului ei. În ușa, numai, adăugă:

— Dacă încercați să-mi explicați în scris ceea ce am
35 găsit că e inutil să-mi explicați acum verbal, vă încunostiințez că voi trimite exercițiul dumneavoastră stilistic înapoi, necitit. Nu primesc decît nota de plată, cu indicația strictă a sumei, care, vă asigur, dacă nu e
40 irealizabilă, vă va fi achitată imediat.

Și cînd putui bîlbîi primul cuvînt, „doamnă“, ușa reveni, după cea dispărută, în ușorii ei. Va să zică
nimic, nici o cale de comunicat, de lămurit, de dez-
vinovățit, cu această femeie! Și lucrul era cu totul
5 firesc, dacă ea lua cu atîta ușurință de bună afirmația prințului Preda că sustragerea s-a efectuat tocmai
cînd el hotărîse să facă gestul cavaleresc; întrucît
10 intervenția mea, romantica mea intervenție, despre care ea luase cunoștința astfel indirect, putea să mai
fie interpretată drept o cumplită faptă admirabilă, săvîrșită întru mulțumirea și bucuria ei? Dar cum
15 nu-și putea pune o femeie ca dînsa întrebarea asta tot atît de firească; cum, hotărîrea aceasta subită a prin-
țului a venit atît de tîrziu, și anume, tocmai după ce
15 hoțul de scrisori de-acum a intrat în joc? Cum trebuie să fi miorlăit în pîlnia aparatului prințului Preda, ce
accent a pus cuvintelor lui de-a izbutit s-o convingă
în afară de orice judecată dreaptă, de-a izbutit să-i
20 smulgă această condamnare arbitrară, fără cercetare și apel, ca-n vremile strămoșilor ei? Ce-a putut el
să-i povestească din marele meu joc, cum l-a deformat
acest joc, cît a sfîșiat el din aventura mea, de a izbutit
25 să strîngă, în loc de lumină și interes, în sufletul ei, întunec și dispreț iremediabil? Cu ce tact trebuie
să fi vorbit banditul, cu ce stăpînire de sine, de a reușit
25 întîi să se convingă că ea nu e amestecată cu nimic în fapta mea, pentru a mă simți singur și a mă putea apoi
preface în țărîină!

30 Dar mai e o poartă prin care pot să trec pentru a-mi stabili dreptatea ce mi se cuvine. Mai e prințul Raoul, pe care trebuie să-l văd neapărat astă-seară, căruia trebuie să-i vorbesc neapărat astă-seară, să-i povestesc tot, tot...

Prințul Raoul a plecat însă demult în străinătate.
35 Și-a luat cățelul lui și a plecat, renunțînd definitiv la căutarea diamantelor, renunțînd la pasiunile lui, la totul. Eu însă nu pot să renunț. Și, iată, mi-a venit
acum o idee nouă, mare, simplă, atît de simplă ca ziua
40 aceasta. E tocmai ceea ce așteaptă donna Alba și e tocmai ceea ce mă învinuiesc de azi-dimineață, de

cînd îmi fac lenta toaletă, că nu mi-a venit în minte s-o vestesc în toiul cuvîntului ei. S-o întrerup arțăgos și bădăran pentru a i-o spune. Dar poate e mai [bine] că nu se așteaptă la nimic. Numai că totul trebuie făcut

5 cît mai repede cu putință, cît mai repede, chiar astă-seară, nu mai tîrziu. În loc de orice bilețel, cu orice sumă, donna Alba va primi astă-seară cutia întregă cu scrisori. Fără nimic, nici o explicație, nici o literă de a mea. Drace, e atît de simplu și atît de clar, că toată

10 dimineăța din juru-mi, care la început mi s-a părut pîcloasă și grea, acum s-a limpezit și e delicioasă. Aerul nu mai apasă ca de aseară și pînă acum, nu mai mă sufocă și, iată, particip și eu din toată inima la larma ciripitoare a brabeților din crengile, ce ajung

15 pînă la fereastra mea, ale plopului din ograda vecină. Clopoțelul telefonului mi se pare el însuși un șirag de note în plus la clinchetul pe care-l face sporovăiala vrăbiilor. Ridic receptorul: e de necrezut! Irma îmi povestește ceva senzațional și dramatic; a văzut scri-

20 sorile, prințul le păstra chiar în *portefeuille*, sunt două, de formatul, mărimea și cu scrisul celor ce i-am arătat. Din nefericire, prințul a bîlbîit ceva în somn tocmai cînd ea se pregătea să le vîre în buzunarul pijamalei; și s-a întors cu fața spre dînsa, continuînd să doarmă.

25 Ea însă avea impresia că se preface; or, dacă s-ar fi pus pe fugă, cu siguranță că el ar fi ajuns-o din două salturi și totul ar fi fost zădărnicit. Pe cînd așa, s-a gîndit că e mai bine să le vîre liniștită înapoi în *portefeuille* și să i-l aducă lîngă dînsul pe măsută. Prințul atunci s-a deșteptat de-a binelea (cu siguranță că s-a

30 prefăcut că se deșteaptă) și s-a întins cu zgomot.

— Ce s-a întîmplat? a făcut el buimac.

— Uite, ți-am văzut *portefeuille*-ul jos și ți l-am ridicat. Dacă nu băgam de seamă, putea să-ți rămîină

35 acolo, sub scaun, dimineăța, și să pleci fără el în oraș... deși nu era mare pagubă. M-am uitat prin el, nici o lescaie, nenorocitule. Numai scrisori de la femei.

Prințul nu s-a turburat deloc de împrejurarea aceasta, cum ar fi trebuit să facă, într-un caz la fel, orice om

40 care s-ar fi deșteptat cu adevărat, din somn profund, în momentul acela, și și-ar fi văzut *portefeuille*-ul cu

un conținut atît de prețios în mîini streine. S-a mulțumit să rînjească, iar Irma a fost la rîndu-i mulțumită de mărturisirea ei sinceră că i-a cotrobăit pe dinăuntru, lucru pe care el cu siguranță că-l văzuse cu coada ochiului. Mai rămînea de știut dacă el fusese treaz și-n clipa cînd ea-l scosese din buzunar. Judecînd după gemătul și mișcărilor lui, el se trezise ceva mai tîrziu, și anume în clipa cînd gemuse și cînd ea comitent vîrîse scrisorile înapoi. A simțit prin somnu-i iepuresc că nu e lîngă dînsul și a căscat ochii; fiind spre dimineăța, a putut-o vedea la haine. Dacă ea a calculat bine aceste clipe, calmul ei a fost salvator, ca și inspirația de a nu ascunde că s-a uitat înăuntru și de a-l zeflemisi nepăsătoare pentru conținut. Pe urmă nici o întrebare, nici o aluzie mai mult, nimic, nimic. Irma se purtase într-adevăr ca un mare maestru. Rămînea însă în teribilă îndoială clipa cînd a putut el cu adevărat să-și dea seama de ce se petrece în juru-i. Dacă momentul acesta a avut loc cu cîteva

20 secunde mai înainte, totul e pierdut; dacă, dimpotrivă, s-a petrecut cu o iotă de timp după ce i-a cotrobăit în buzunar, scrisorile vor fi și la noapte la locul lor și de astă dată Irma va întrebuița o doză ceva mai puternică de prafuri de adormit.

25 O sfătuii totuși să nu caute să-i iese înainte în astă-noapte și să-și păstreze și de-acum înainte același sînge rece. Dacă va veni el singur, bine, să-l urmeze, nu însă pînă nu-l va fi copleșit de mofturi și refuzuri, întîi categoric și apoi pe jumătate. Dacă nu, să aștepte, o noapte, două, trei...

Rămînea așadar să aștept eu însumi la fel și de aceea amînai trimiterea scrisorilor donnei Alba.

Dar ce așteptare! Prințul îmi dădu tîrcoale pe la Palat și mă salută cu cea mai francă bunăvoință și

35 prietenie. Și pentru că-i răspunsei zîmbitor, deși ceremonios, mă rugă să-i acord, într-un colț mai retras, răstimpul cît mi-ar comunica numai două vorbe. Bineînțeles că-l urmai foarte curios. Și el îmi grăi astfel:

40 — Te-aș pofti cu plăcere la un păhărel de lichior, după procese, dar mi-e frică să nu prelungim ședința

la circiumă, și n-aș mai vrea, pentru nimic în lume, să mă întorc noaptea singur cu dumneata acasă!

5 Și-n timp ce eu ridicai din umeri în semn că nu pricep nimic, el se îndepărta trimițându-mi saluturi și făcînd haz zgomotos.

Mă munceam însă cu gîndul înfrigurat: vrea să-mi arăte oare că a simțit înțelegerea mea cu Irma?

10 De două ori îmi mai telefonă Irma, dar fără a-mi da nici o interesantă veste nouă. Prima oară, prințul se uitase cam chiorîș la sticla cu *liqueur*, din care ea vroise să-l trateze și ea dăduse atunci singură pe gît păhărelul ce-i oferise lui (ea era obișnuită cu aceste prafuri), spunîndu-i:

15 — Da adică pentru ce eu se tratez la tine... Tu se cumpere *liqueur* și se dai la mine.

Se iubise cu el toată noaptea, fără nici un folos și fără să privească măcar în treacăt spre haina lui, întinsă pe speteaza scaunului; dar băgase de seamă cum îi urmărea orice mișcare a ochilor.

20 A doua oară, ea-l respinsese de-a binelea, și Irma îmi cerea părerea dacă nu procedase bine. Mă grăbii s-o felicit și să-i recomand iarăși și iarăși păstrarea celui mai desăvîrșit calm și tact.

25 Dar, la două zile după întoarcerea maestrului, fui brusc deșteptat din somn de trîmbițările sălbatece ale soneriei: Irma sosise în persoană să-mi aducă în zorii zilei vestea cea mare și trofeul. Prințul Preda bătuse la ușa ei și-o rugase să-i toarne un *liqueur*, ea-l refuzase, blestemîndu-l că i-a stricat somnul, și refuzase de asemenea să-l urmeze. Fără banii înainte, îl înștiință categoric, nu mai face nici o mișcare. El și-a scos *portefeuille*-ul, dar ea i-a dat peste el, făcîndu-l să zboare pînă la ușă...

35 — Fugi cu sărăcia asta de-acî, i-a strigat... Și cărăbănește-te și tu.

El l-a ridicat demn și a scos dintr-însul o bancnotă de 500 lei, pe care i-a purtat-o pe la nas.

40 — Asta e pentru tine, i-a spus. Dar ea a putut vedea dunga celor două plicuri ieșind dintr-una din despărțiturile uzate ale pungei lătărețe de piele.

— Adu banii, i-a pretins ea... Și după ce s-a văzut cu hîrtia în mînă:

— Asta e în contul datoriilor! i-a strigat. Să poțtești cînd vei face rost și de rest.

5 Dar la rugămințile lui a consimțit, s-a prefăcut că ascunde banii în dosul paravanului unde-și avea dichisurile intime și de-acolo și-a strecurat sub mîncă pachetelul cu praf pregătît mai dinainte. Cînd au ajuns în camera prințului, și-a adus aminte că și-a uitat cheia în ușă. A trimis pe prinț s-o ia. I-a turnat atunci praful în paharul cu apă. În timpul nopții însă prințul s-a ridicat, a luat paharul, a vărsat apa în chiuvetă și și l-a umplut din nou la robinet cu apă proaspătă. Atunci contesa Irma a luat o hotărîre năstrușnică, a uzat fără pic de întrerupere de toată arta ei pentru a obosi pe prinț pînă la extrema limită. Pe urmă i-a declarat că ea singură se simte extrem de obosită și nu mai are putere să se miște pînă la camera ei. El însă s-a oferit rînjind s-o conducă; ea i s-a aruncat atunci în spinare, petrecîndu-i brațele pe după gît și cerîndu-i s-o ducă astfel. „Dacă mă duci așa, i-a făgădui, pînă la mine, acolo îți voi arăta un fel de iubire pe care nu o arăt decît la amanții mei de inimă!”

25 El a purtat-o atunci așa, cu toate că în coridor era acum lumină plină. A încuiat numai ușa de la apartament și și-a vîrît cheia în buzunarul pijamalei. Haina îi rămăsese încuiată înăuntru. Drept răsplată ea l-a oprit la dînsa, arătîndu-i într-adevăr încă o nouă curiozitate din arta ei complexă de curtezană, strîngîndu-l cu pasiune brusc reînnoită și declarîndu-i că-l iubește, pentru că s-a convins în sfîrșit că el e nobil cu adevărat. Cum el trăgea în sfîrșit să ațipească, ea îl scutura necontenit din somn, hotărîtă să nu-i dea pace. Îi propusese să-i facă o cafea ca să-i alunge somnul; el consimți și ea putu în sfîrșit să-i verse o dată cu romul și ceva din praful miraculos.

35 — Zece cafele îți dau, prințule, și tot nu te las să dormi... Îi țipa îndîrjită în ureche, scuturîndu-l zdravăn. Vreau să văd cît ești tu în stare să rezisti, acuma cînd te-am făcut amantul meu de inimă. Dacă

închizi cumva ochii, niciodată, să știi, niciodată să nu te mai prind la ușa mea...

5 Dar, după a treia cafea, prințul era distrus. Irma l-a mai mișcat cu toată puterea și l-a înghiontit în
10 coaste și, când s-a convins că era într-adevăr insensibil ca un buștean, i-a luat cheia din pijama, apoi a intrat în apartamentul lui și a ridicat scrisorile. I-a examinat bine *portefeuille*-ul, toate buzunarele și
15 căptușeala hainei, să vadă dacă nu mai ascunsesese vreuna pe undeva. Până și cele două despărțituri ale portmoneului mă asigură că le-a cercetat potrivit
20 instrucțiunilor mele, pentru ca să-mi dea amănuntul că n-a găsit acolo decât doi poli. A revenit în camera ei după ce a încuiat bine la prinț (și la dus și la întors
25 coridorul era pustiu) și a pus cheia la loc în pijama; apoi s-a îmbrăcat sumar și a alergat la mine. Ținea să se reîntoarcă până nu se deșteaptă prințul și era aproape sigură că-l va regăsi tot așa cum îl lăsase. De tăria prafurilor ei nu s-a îndoit niciodată; atât cât i-a dat lui, și pe dînsa, care s-a obișnuit cu ele, ar fi dat-o gata și ar fi
30 ținut-o la pat cîteva ceasuri. Când a venit încoace de asemenea n-a văzut-o nimeni; dacă acelaș lucru se va întîmpla și la întoarcere, cu atât mai bine. Dacă nu, n-au decât s-o vadă; va aduce cu sine o grămadă de pachetele și legăturile de ridichi și ceapă verde, ca să se vadă c-a fost la piață.

Biata fată! În timpul cît îmi povestea am examinat scrisorile: erau într-adevăr cele două, așadar cele mai grave dintre toate, ceea ce mă îndrituia să fiu sigur acum că prințul nu mai avea nimic ascuns; dacă s-ar mai fi gîndit
30 iarăși la vreo rezervă a rezervelor pe care să le fi¹ îngropat cu grijă cine știe unde, nu și-ar fi putut alege alta într-acest scop. Înminai pachetul cu bani Irmei și ea mă privi cu recunoștință drept în ochi, dar și cu sficiunea celui ce, primind o recompensă materială, își dă seama
35 că poarta cealaltă a sufletului s-a închis. Totuși, așa lividă de eroicul ei exces, mînjită de izbucnirile perverse ale prințului Preda, sleită de puteri și de încordare, am atras-o spre pieptul meu și am sărutat-o pe frunte. Sărmana contesă decăzută Irma! Cu josnica ei artă scăpase din

¹ În ed. I: s-o îngropat.

mare cumpănă pe frumoasa principesă Alba Ypsilant, ale cărei pleoape roze despart încă la ora asta lumea de basm a visurilor princiare de grija zilei nesigure ce mijeste din neant.

5 Rămas singur, mi-am dat numaidecît seama că noua mea izbîndă va putea să aibe și urmări neliniștitoare. Prezența domnului Georges Radu Șerban aci, în București, într-o zi ca asta, mă stînjenea destul, mă punea în mare nesiguranță. După-masă aveam un
10 proces greu, care nu putea să se termine desigur astăzi. Trebuia să conving pe maestru să participe singur la dezbateri, iar eu să pot rămîne la birou, pretextînd studierea unei alte afaceri grele, care avea să intre în discuție peste două zile. Domnul Georges Radu
15 Șerban, căruia-i arătai intenția mea, după sfîrșitul consultațiunilor, nu-mi găsi rea ideea, mai ales că-i știai sublinia unele nedumeriri în privința chestiunilor de studiat, care-l interesară și pe dînsul. Revenii astfel după-amiază destul de devreme, nu fără a mă
20 simți gîduit de o supărătoare emoție, la gîndul că în timpul prînzului s-ar fi putut întîmpla ceva. Putui să mă liniștesc repede în această privință, dar pericolul nu era deloc exclus, atîta timp cît prințul Georges
25 întîrzia acasă; îmi persista tenace în miezul capului presimțirea că desperatul acela, deposedat de ultimele lui surse de șantaj și nebănuind intențiunile mele în privința existenței lui și ce făcusem pentru o fată, ar putea năvăli dintr-un moment într-altul și povesti maestrului într-un acces de furie tot ce s-a întîmplat;
30 pretextele invocate pentru a-mi legitima rămînerea la birou tocmai bine n-ar fi lipsit să întărească întrucîtva, în convingerea stăpînului casei cu sumbră față, spusele acum fără reazim ale aventurierului.

35 Și iată, acum, pentru prima oară, după atîta amar de ani, sumbra față a palatului prințului Georges îmi reappare în ochi cu toate amănuntele lui îndoliate, cu tot aspectul lui funebru de la început. Obișnuința cotidiană îi ștersese această posomorită înfățișare, iar prezența perpetuă a donnei Alba îi estompase
40 dungile severe ale negrului, îi destinsese arcurile grele

ale bolților, îi umpluse matul geamurilor cu irizări de speranțe. Dar, astăzi, pășind spre el, mi-era cu neputință să înăbuș impresia că mă îndrept spre un cavou, și-mi amintii pașii, retrăii toate emoțiile primei mele aventuri, în casa stăpînei zilelor și nopților mele. Înăuntrul biroului care-mi devenise atît de familiar, aspectul exterior al palatului se întregea în teribila impresie ce mă stăpînea, cu orînduirea rece, deși somptuoasă, a mobilierului. Dar îmi dam bine seama că îndată ce mașina cu domnul Georges Radu Șerban va porni, toate aceste obsesii vor dispărea ca iasmele de noapte la primele suflări ale zorilor; procesul avea să-l ție mult și bine la Palat, iar nenorocitul de prinț Preda, odată liberat de prima criză a mîniei, avea să redevină lucid, să mă caute în sala pașilor pierduți sau acasă și să încerce, în urma sugestiei ce aveam să-i dau chiar astăzi, oarecare tratative ce-i puteau fi folositoare, și-n care, cu deplină sinceritate, eram dispus să mă angajez.

Dar prin telefon maestrul aflase că procesul nu era printre cele dintîi pe condică și mai zăbovea. Eu deschiseseam larg dosarul de poimîine (aveam în arhiva noastră dosarul fiecărei afaceri, alcătuit din copiile exacte ale tuturor pieselor din dosarul respectiv de la Palat; un om meticulos și ordonat ca prințul Georges nu putuse să nu organizeze astfel serviciul nostru, pentru care angajasem special, la fiecare secție, cîte unul din dactilografii practicanți în cancelariile instanțelor) și-l cercetam cu mare interes, dar avusesem grijă să mă așez astfel ca să pot observa prin largă și înalta fereastră din dreptu-mi toată mișcarea străzii în fața marelui portal.

Răspundeam tocmai la unele întrebări ale prințului, care căuta un autor trebuincios prin cristalele rafturilor lăcuite, pe care se înșirau în ordine alfabetică volumele legate în piele neagră, cînd văzui pe prințul Preda apărînd în dreptul grilajului, cu ochii extrem de măriți pe fața-i suptă și mumificată, cu părul ieșind dezordonat de sub gambeta-i de formă perimată.

Îmi simții brațele încordîndu-se involuntar și apucînd dunga mesei de lucru; prințul Georges îmi

explica acum de ce-i era necesar autorul vechi pe care-l căuta. Prințul Preda privi din mers în dreapta și-n stînga sa; apoi ridică ochii de pe portal tocmai înspre fereastra noastră, dar nu coti să intre pe poartă și după puțin dispăru în partea cealaltă a străzii. A văzut mașina! gîndii; de bună seamă că îi ține calea afară s-o oprească sau își vede de drum înainte, să aștepte pe maestru la Palatul de justiție. Totuși, trecerea asta repede prin fața casei maestrului parcă mă mai liniști: dacă e mînat de-o furie irezistibilă, îmi zisei, ar fi intrat dintr-o dată înăuntru și nu s-ar fi sfiit de o mașină pusă de-a curmezișul mîniei lui. În orice caz, dacă e dispus să întindă planuri, e posibil că va începe iarăși discuția întîi cu mine sau cu donna Alba. Dar asta e ora cînd el știe bine că atît maestrul cît și secretarul său se găsesc la Palatul de justiție; am înțeles atunci! Amicul vrea să aibe o întrevvedere hotărîtoare cu donna Alba. Hotărîtoare, pentru că n-a mai chemat-o la telefon. Vrea probabil s-o amenințe, să-i arăte starea lui de disperare, s-o facă să înțeleagă că și fără nici o probă în buzunar, el tot va dezlănțui scandalul... Adică întocmai cum mă gîndisem la început; nu poate să fie altfel, mă liniștesc din ce în ce mai mult; nenorocitul, care visa dragoste romantică și cavalească, se vede acum lipsit de totul, pînă și cu viața fetei lui periclitată.

Totuși, cînd maestrul părăsi casa, simții din nou supărătoarea apăsare a carotidei. Urmării cu atenția încordată a timpanelor mașina, ocolind dincolo de poartă și claxonînd. Claxonînd oare pe prințul Preda, care va fi ridicat, dincolo de grilaj, brațele în sus, s-o oprească? Nu. Accelația mașinii cît timp mai e în dreptul grilajului crește în mod normal, astfel că deocamdată nu se petrece nimic deosebit. Dar cînd automobilul a dispărut, auzul meu își întinde zadarnic antenele în depărtare; ce poți să auzi dintr-o casă cu ziduri de cetate ca asta, chiar pe-o stradă atît de puțin umblată. Dar dacă nu aud nimic, în schimb, iată, pot vedea pe fereastră pe prințul Preda, care intră ca o tempestă... Perfect, perfect, presupunerile mele încep să se adeverească. Poftim, prințule, poftim!

E oprit la ușă jos. Ies în sala de așteptare ca să tai drumul feciorului.

— Ce s-a întâmplat?

— Un domn întreabă de doamna princesă.

— A...

Atît, un „a!” indiferent, și mă retrag. Dar am grijă să las ușa cu închidere ermetică și căptușită cu perne îndesate în piele neagră puțin crăpată, nimica toată, un milimetru, o fracțiune de milimetru, atît cît să nu se poată vedea de la început că nu e închisă. Aud astfel perfect sosirea prințului Preda și glasul feciorului: „Doamna princesă vă roagă să așteptați aci”. Pe urmă liniște. Nu văd nimic, dar îmi închipui figura răvășită a prințului decăzut, în mijlocul sălii somptuoase, care-l împresoară sfidătoare și severă, cu toată puterea de evocare a propriului său trecut. Și-n mijlocul acestei muștrări tăcute, dar încordate, înțeleg bine starea sufletului acestui nenorocit care se pregătește tocmai să joace ultimul lui rol desperat și respingător.

În sfîrșit, o ușă care se deschide energic și apoi glasul categoric al doamnei Alba:

— Domnule, dar eu v-am interzis să mă căutați aicea. Credeam că în ultima noastră convorbire la telefon ne înțelesesem. Dacă dumneavoastră socotiți că mă puteți intimida cu suplimente de îndrăzneală, vă înșelați. Vă rog să părăsiți imediat...

— Pardon, doamnă, un moment numai, și voi executa întocmai porunca dumneavoastră... Tocmai asta țineam să știu, dacă învoiala noastră subzistă și după ultima ispravă a agentului dumneavoastră, căci regret infinit, doamnă, dar nu mai pot să cred că el lucrează din proprie inițiativă. Doream mult să aflați însă că nici de data asta succesul lui n-a fost definitiv. O fi găsit el și celelalte două scrisori, dar vream să vă spun că n-a avut imaginație sau că isteța sa complice n-a avut nici o imaginație, să meargă cu investigațiile puțin, puțin mai departe... mai alături. Asta ca să punem lucrurile la punct... o dată pentru totdeauna... A căutat în *portefeuille*, dar nu i-a dat în gînd să se uite și în acest *porte-monnaie*, ce-i drept nu

prea potrivit pentru dimensiunile unei scrisori... nu l-a bătut capul c-o scrisoare ar putea fi și chită în patru, tocmai anume ca să intre într-un *porte-monnaie* în care nu dă la toată lumea în gînd să-și vîre ochiul... mai ales cînd îl vede așa, scuzați, uzat și ponosit, adică tocmai pentru aceea...

Donna Alba îl întrerupse și nu-mi scăpă accetul de uimire din glasul ei:

— Dar, domnule, spuneți deunăzi că tocmai aveți de gînd să-mi aduceți aceste scrisori din imbold personal și fără nici o condiție, cînd vi s-au stras toate.

— Din nebagare de seamă mai rămăseseră două pe fundul cutiei.

— Ați spus că vi s-au luat cu cutie cu tot, o cutie foarte prețioasă, de la fratele dumneavoastră... veche operă de artă a unui necunoscut maestru italian din secolul al XV-lea...

— ...
— Va să zică, vă oprișți deja unele rezerve, în momentul cînd v-ați luat hotărîrea să săvîrșiți marele act spontan... Foarte elegant, n-am ce zice...

Era ca un fel de bucurie batjocoritoare în vorbele doamnei Alba, nu numai ironia amară a celui ce-și vede astfel soarta alunecînd din mînă în mînă, ruptă în două de doi hulpavi care trag de ea dezmetic într-o parte și într-alta. Descopeream prea mult curaj la această femeie, în clipe atît de hotărîtoare, în care se juca norocul ei; punea ea oare aci ultimele resurse de mîndrie și sfidare, ca orice biată existență care se vede încolțită din toate părțile și se încapățînează să expire demn și vitejește, așa cum a trăit? Sau poate bucuria asta nereținută țîșnea din subita înțelegere a curățeniei gîndurilor mele în această obscură împrejurare, din care nemernicu-mi rival se detașa în sfîrșit în odioasa-i realitate, din intuiția vie pe care șnapanul însuși i-o descoperise că un aliat considerabil și neprețuit veghează credincios asupra-i, oricîte necugetate jigniri i-a adus pentru dezinteresatu-i ajutor.

— Dumneavoastră de ce nu m-ați crezut pe cuvînt că v-am dat totul, ripostă după un timp prințul Preda,

poate că vă aduceam și rezervele de care-mi reproșați... Puteam să am la rîndu-mi încredere că vă veți ține de cuvînt... în privința... ofrandei... ce-mi acordați pentru sărmana... mea fiică...? Însă, precum vedeți, trebuie să vă țineți de cuvînt... o mică dovadă trebuie să rămînă chiar între oamenii cei mai de cuvînt, rîse ironic prințul Preda.

În momentul acela deschisei brusc ușa, făcînd zgomot cu mînerul ei ca să se creadă c-o desprind chiar din strînsoarea metalicului ei pervaz. Apoi mă prefăcui că vreau să mă retrag cu discreție, dinaintea neașteptatelor prezențe, cînd prințul Preda mă apostrofă vitejește:

— Mi se pare c-ai auzit ceva... Dealtfel, nu e mare lucru, știam de mult că ascultatul la uși e una din marile dumitale calități. Dar chiar dacă n-ai auzit nimic și dacă doamna princesă îți reproșează c-ai uitat să cauți sau ai uitat să pui să se caute și-n acest modest *porte-monnaie*, te sfătuiesc să nu mai încerci... dacă n-ai avut puțină imaginație la timpul său, degeaba! Acuma poți să răscolești tot Bucureștiul, și nu vei mai da de nimic... te asigur...

Și prințul Preda scutură în aer jerpelita lui pungă, pe care Irma tocmai o controlase, după sfatu-mi, „la timpul său”, cum spunea dînsul. Nu-mi putui reține un zîmbet, un zîmbet de triumf. Și numai decît apoi nevoia de-a vorbi, de a mă făli cu faptele mele mă podidi ca un șuvoi de sînge. Și mai cu seamă nevoia de-a asigura gîndul limpezit al doamnei Alba că nu se mai găsește nici cu un fir de păr în puterea acestui individ periculos.

— Domnule, eu nu știu despre ce fapte și despre ce reproșuri vorbești dumneata; mi-ai mai povestit ceva în felul ăsta la Palatul de justiție, dar n-am înțeles nimic. Însă dacă te-a jefuit cineva de scrisorile de care vorbești și pe care, pe cît înțeleg, le dețineai în mod nedrept și imoral (apăsai asupra acestor cuvinte, pentru ca donna Alba să observe că, întocmai cum scumpa ei minte a întrevăzut în sfîrșit, lucrurile s-au schimbat acum) și dacă la prima dată sustragerea de

care vorbești n-a reușit deplin, apoi la a doua încercare fii sigur că n-a mai rămas nimic necotrobăit. Ți-o afirm cu competența celui pe care profesiunea l-a pus uneori în contact cu autorii unor astfel de isprăvi ca și cu urmăritorii lor. Dar dovada cea mai evidentă, cea mai eclatantă, a afirmației mele e tocmai hazardata și lipsita de tact prezență a dumitale aci în momentul acesta, ca și limbajul speriat și inconvenabil ce întrebuițezi... dumneata, care, din strălucirea de odinioară, rămăsesei cel puțin cu un fel mai deosebit de a vorbi, de a te prezenta și de a proceda...

Doream să glăsuiesc astfel mai departe, dar donna Alba mă amuți cu o privire mai disprețuitoare decît cea cu care ascultase pe prinț. Vorbi acum ea, adresîndu-se celuiilalt:

— Domnule, mi-e indiferent dacă mai aveți sau nu din scrisorile acelea, țin să vă aduc însă la cunoștință, o dată pentru totdeauna, că nu din cauza lor v-am acordat pensiunea știută, pe care-o veți primi și de-acum înainte dumneavoastră și fiica dumneavoastră. Iar ca ultim cuvînt, vă înștiințez că dacă vă veți mai permite să călcați aicea, ea vi se va tăia în mod automat și definitiv... și orice nouă tentativă a dvs. de a mai mă plictisi va fi reprimată în consecință.

Și plecă fără să-mi mai acorde nici măcar o privire, oricît de rea și de batjocoritoare.

Prințul Preda era extrem de radios; apoi, redevenind grav, se apropie de mine, apucîndu-mă familiar de-un nasture al hainei.

— Pentru ce mi-ai făcut asta?

— Pentru că eram sigur că ieși mai onorabil astfel din procesele dumitale de conștiință. Iată ce arăți, figura singură spune cît te simți de mulțumit acum. Și dacă doamna nu-ți pomenea deloc de cele ce ți-a pomenit acum la urmă, fii sigur că eu îmi luam asupra-mi soarta dumitale și a fiicei dumitale. Încă te pot vesti că am și expediat școalei rata pe ultimul semestru pentru fiica dumitale...

Și pipăind cu mintea ca pe-un gînd de preț surpriza doamnei Alba, cînd i se va răspunde de la pension că

poate că vă aduceam și rezervele de care-mi reproșați... Puteam să am la rîndu-mi încredere că vă veți ține de cuvînt... în privința... ofrandei... ce-mi acordați pentru sărmana... mea fiică...? Însă, precum vedeți, trebuie să vă țineți de cuvînt... o mică dovadă trebuie să rămîna chiar între oamenii cei mai de cuvînt, rîse ironic prințul Preda.

În momentul acela deschisei brusc ușa, făcînd zgomot cu mînerul ei ca să se creadă c-o desprind chiar din strînsoarea metalicului ei pervaz. Apoi mă prefăcui că vreau să mă retrag cu discreție, dinaintea neașteptatelor prezențe, cînd prințul Preda mă apostrofă vitejește:

— Mi se pare c-ai auzit ceva... Dealtfel, nu e mare lucru, știam de mult că ascultatul la uși e una din marile dumitale calități. Dar chiar dacă n-ai auzit nimic și dacă doamna princesă îți reproșează c-ai uitat să cauți sau ai uitat să pui să se caute și-n acest modest *porte-monnaie*, te sfătuiesc să nu mai încerci... dacă n-ai avut puțină imaginație la timpul său, degeaba! Acuma poți să răscolești tot Bucureștiul, și nu vei mai da de nimic... te asigur...

Și prințul Preda scutură în aer jerpelita lui pungă, pe care Irma tocmai o controlase, după sfatu-mi, „la timpul său“, cum spunea dînsul. Nu-mi putui reține un zîmbet, un zîmbet de triumf. Și numaidecît apoi nevoia de-a vorbi, de a mă făli cu faptele mele mă podidi ca un șuvoi de sînge. Și mai cu seamă nevoia de-a asigura gîndul limpezit al donnei Alba că nu se mai găsește nici cu un fir de păr în puterea acestui individ periculos.

— Domnule, eu nu știu despre ce fapte și despre ce reproșuri vorbești dumneata; mi-ai mai povestit ceva în felul ăsta la Palatul de justiție, dar n-am înțeles nimic. Însă dacă te-a jefuit cineva de scrisorile de care vorbești și pe care, pe cît înțeleg, le dețineai în mod nedrept și imoral (apăsai asupra acestor cuvinte, pentru ca donna Alba să observe că, întocmai cum scumpa ei minte a întrevăzut în sfîrșit, lucrurile s-au schimbat acum) și dacă la prima dată sustragerea de

care vorbești n-a reușit deplin, apoi la a doua încercare fii sigur că n-a mai rămas nimic necotrobăit. Ți-o afirm cu competența celui pe care profesiunea l-a pus uneori în contact cu autorii unor astfel de isprăvi ca și cu următorii lor. Dar dovada cea mai evidentă, cea mai eclatantă, a afirmației mele e tocmai hazardata și lipsita de tact prezența a dumitale aci în momentul acesta, ca și limbajul speriat și inconvenabil ce întrebuințezi... dumneata, care, din strălucirea de odinioară, rămăsesei cel puțin cu un fel mai deosebit de a vorbi, de a te prezenta și de a proceda...

Doream să glăsuiesc astfel mai departe, dar donna Alba mă amuți cu o privire mai disprețuitoare decît cea cu care ascultase pe prinț. Vorbi acum ea, adresîndu-se celuilalt:

— Domnule, mi-e indiferent dacă mai aveți sau nu din scrisorile acelea, țin să vă aduc însă la cunoștință, o dată pentru totdeauna, că nu din cauza lor v-am acordat pensiunea știută, pe care-o veți primi și de-acum înainte dumneavoastră și fiica dumneavoastră. Iar ca ultim cuvînt, vă înștiințez că dacă vă veți mai permite să călcați aicea, ea vi se va tăia în mod automat și definitiv... și orice nouă tentativă a dvs. de a mai mă plictisi va fi reprimată în consecință.

Și plecă fără să-mi mai acorde nici măcar o privire, oricît de rea și de batjocoritoare.

Prințul Preda era extrem de radios; apoi, redevenind grav, se apropie de mine, apucîndu-mă familiar de-un nasture al hainei.

— Pentru ce mi-ai făcut asta?

— Pentru că eram sigur că ieși mai onorabil astfel din procesele dumitale de conștiință. Iată ce arăți, figura singură spune cît te simți de mulțumit acum. Și dacă doamna nu-ți pomenea deloc de cele ce ți-a pomenit acum la urmă, fii sigur că eu îmi luam asupra-mi soarta dumitale și a fiicei dumitale. Încă te pot vesti că am și expediat școalei rata pe ultimul semestru pentru fiica dumitale...

Și pipăind cu mintea ca pe-un gînd de preț surpriza donnei Alba, cînd i se va răspunde de la pension că

pensia fetei lui Buzescu a fost achitată pînă la sfîrșitul anului, împinsei amical pe prinț spre ușă:

— Acum la revedere, bunule tovarăș de petrecere, grăbește-te, să nu-ți periclitezi din nou soarta, abia asigurată, cu sosirea unei persoane care nu cred că s-ar bucura deloc să te găsească aci, chiar dacă i-ai pretexta că ai venit să mă consulți într-o chestiune personală, cum îmi închipui că promptul d-tale spirit de *à propos* s-ar grăbi să-i spună...

Prințul însă îmi păru neliniștit chiar dinainte de a-i aminti această neplăcută perspectivă...

— Bine, omule, își dădu el necazul pe față, ai trimes și dumneata banii la pension fără să mă întreb, ca și prințesa Ypsilant...

Dădu să mai spună ceva, se mai încruntă o dată, făcu apoi un: „Bine!” de mulțumire și mă lăsă. Nu știu ce mă făcu să mi se năzărească atunci deodată că acest mincinos și excroc fără pereche nici n-are vreun copil...

Plănuisem să dau cutia cu scrisori donnei Alba — și odată cu ea dezlegarea sufletului ei, ca și dezlegarea sufletului meu de bănuiala nedreaptă ce încă îmi păstra pînă la protivnica dovadă — în ziua care avea să urmeze primei plecări, vag anunțată, a maestrului. Dar o vizită curioasă în studiul nostru, primită mai înainte ca d. Georges Radu Șerban să-și stabilească data precisă a călătoriei, schimbă hotărîrea mea cu desăvîrșire. Persoana care determina această schimbare era un basarabean mare și zdravăn, un proprietar bogat din Chișinău, d. Petrow, senator și soțul dansatoarei Olga Petrowna, a cărei artă și frumusețe le admirasem acum patru ani la restaurantul denumit la „Ruși”. Cazul noului-venit nu era lipsit de interes; înainte de război, domnul Petrow, care avusese mare avere la Odesa și avea încă la Chișinău, cunoscuse și luase în căsătorie pe-o fată de balet, Olga, care deveni astfel d-na Olga Petrowna și încă baroneasă, pentru că sub țari domnul Petrow era recunoscut ca drept purtător al acestui titlu aristocratic. De iubire prea mare, înainte de a pleca la război, el chiar

îi dăruise în plină proprietate o casă pe care tocmai o cumpărase la Chișinău. Revoluția însă izbucni și domnul Petrow nu mai știu de soția sa; el izbuti totuși să ajungă în Basarabia și vroia să reintre în posesiunea averii din România și implicit și a casei dăruită soției, una din cele mai importante din oraș și care întrecea prin valoare restul proprietăților redobîndite. Aci însă întîlni pe doamna Petrow, care, venită mai din vreme, făcuse și ea demersuri să reintre în posesiunea casei și reușise în cele din urmă mai mult grație talentului și a frumuseții ei decît a actelor, care erau oarecum în neregulă. Domnul Petrow se bucură foarte văzîndu-și soția și reîncepu cu dînsa traiul de odinioară, dar peste puțin observă cu groază că femeia nu prea se arată tocmai așa de bucuroasă de sosirea lui. Cel dintîi conflict serios dintre dînsii izbucni din cauza angajamentelor ei artistice. Domnul Petrow convenise în cele din urmă ca ea să execute contractele încheiate în regulă cu impresarii, pînă la sosirea lui, dar nu-i mai îngădui să se angajeze din nou, mai ales că majoritatea erau încheiate pentru București și pentru alte orașe îndepărtate din vechiul Regat și Ardeal. Femeia se prefăcu că acceptă, dar el băgă după cîtva timp de seamă că angajamentele vechi se înmulțesc mereu și nu mai dau nădejde c-or să se sfîrșească. Ceartă mare, amenințări cu despărțirea de-o parte și de alta, pînă cînd rusoaica îi făcu într-o bună zi somație să părăsească în cîteva săptămîni clădirea. Ea petrecu aceste săptămîni dînd reprezentații și, cînd reveni la Chișinău, încercă, nici mai mult, nici mai puțin, să-l expulzeze cu portăreii.

(Cînd expunerea ajunse la acest punct, ea fu întreruptă prin ridicarea bruscă de pe scaun a maestrului, a cărui față era extrem de contractată, oricît își da silința să-și recapete calmul lui obișnuit. Eu nu-l mai văzusem pînă acum într-o astfel de surescitare, așa că-l privii cu mare uimire. El îmi făcu semn, despicînd negrul mustăților de al bărbii cu albul eclatant al rîsului lui reținut, că nu e nimic și invită pe basarabean să continue.)

Domnul Petrow, indignat la culme de această impertinență, cu toate că-și iubea soția nu cu mult mai puțin ca la început (straniu ris amar ieși din gîtlejul maestrului), contestă imediat execuția și porni proces greu cu articole și jurisprudențe rusești și basarabene de anularea donației, complicată prin acte ocolite (era vorba propriu-zis de-un act de cumpărare făcut pe numele ei), proces care trecu în fața instanțelor Chișinăului, apoi se mută la București, unde fu întrerupt, prin rugămintea ei de a fi iertată. Domnul Petrow era însă (sau se făcea) neînduplecat, pentru că și el îi trimisese mai de mult mesagii de împăcare (rînjete de dispreț la maestru), însă ea nici nu voise să audă; și abia acum, la urmă, văzînd că angajamentele au scăzut, și ca număr și ca strălucire, și că pînă și restaurantul de noapte rusec, unde-și găsisese adăpost în ultimii ani, era amenințat de faliment, se gîndise să revină la dînsul, mai ales că pierduse și speranța cîștigării procesului, pe care nu mai avea nici mijloace să-l continue. Procesul ajunsese așadar acum în fața Curții de apel din București, unde tot ea izbutise să-l strămute pentru motive de suspiciune legitimă (d. Petrow era convins că mai mult pentru motivul slăbiciunii pe care o au pînă și bătrînii magistrați români în fața frumuseții femeiești); se găsea în ultima fază, și prea adînc jignitul soț era gata să-l redeschidă, pentru a termina definitiv cu el (la prima instanță îl cîștigase). Cum însă soția sa dispunea încă în mod copios de capitolul frumuseții, d. Petrow nu știa la ce avocați se mai putea aștepta tocmai acum să aibe împotrivă; mai mult chiar, se temea și de ai săi, însă auzind de faima și „seriozitatea” maestrului, crezuse că lucrul cel mai bun e să recurgă la dînsul.

— Sunteți avocatul care știți să duceți procesele pe drumul cel mai scurt spre rezolvat, pentru că niciodată nu cochetăți cu adversarul, oricine ar fi el, complimentă el cu diplomatică... sinceritate pe maestru, drept încheiere, ca un vrednic basarabean ce nu trebuie niciodată să uite cuvîntul bun de la urmă și care trebuie să dea lucrurile pe șleau.

Maestrul, care nu zîmbise o clipă auzind motivul real care determinase pe vizitator să i se adreseze, acceptă cu un avînt pe care nu i-l cunoșteam. Printre altele îi răspunse rusului:

— Am văzut și eu pe soția d-tale dansînd și am admirat-o într-adevăr și ca artistă și ca mare frumusețe. Dar tocmai pentru că e atît de frumoasă...

Și aci se întrerupse. Petrow zîmbi larg și puțin înfricoșat, dar eu văzui în negrul ochilor maestrului sclipiri de cremene și amnar.

— Dar nu înțeleg de ce n-ai divorțat încă? se întrebă îndrîjit maestrul. O soție care te somează să ieși din propria ta casă...

Basarabeanul surîse și mai larg, și de astă dată ușurat și fericit că-și găsisese omul.

— E, cocoane, glăsui el plin și pe îndelete, am început și divorț... dar s-a suspendat și acela... cine știe, de iertat, poate m-o mai îndemna Dumnezeu s-o iert... dar casa n-o mai merită...

Și-n vehemența și-n disprețul total cu care maestrul invectivă pe acest client ca oricare altul, pentru o afacere personală, care pe noi nu ne privea cîtuși de puțin, sub alt unghi decît al principiilor de drept civil în sine, revăzui, ca o sclipire de fulger în nori grei de praf și de furtună, frumusețea goală a rusoaicei, atît de asemănătoare la statură și la chip cu donna Alba. Și privii uimit la barba voievodală a vlăstarului de voievod român, neîndurat la greșelile femeiești, mișcîndu-se ca în ritmul pronunțării unei sentințe de moarte, pe cînd rostea basarabeanului zîmbitor:

— Să știi că voi face tot posibilul să-ți cîștig procesul, numai dacă îmi făgăduiești că n-ai s-o ierți niciodată!

Și abia acum mă izbi cu o putere fără de seamăn amintirea acelei vizite cu care maestrul mă onorase inoportun în momentele cînd mă împărtășam cu Lilica Mavrogheni din deliciale unei aventuri neprevăzute și trecătoare, gustată din plin tocmai pentru că era liberă de orice fel de obligație sau interes. Și iarăși mă năpădi cu putere, într-o lumină neașteptată și supără-

toare, atitudinea de dăunăzi a doinei Alba, descoperindu-mi acum tardiv aspecte asupra cărora atenția și amorul meu propriu nu stăruiseră îndeajuns în clipele cînd ele îmi apăruseră totuși, cu toată lipsa lor de consistență momentană. Înainte de orice, nu mai rămînea îndoială că singura privire ce-a acordat atunci donna Alba intervenției mele a fost de-un dispreț vădit, poate intenționat accentuat, în raport cu cel cu care tratase tot timpul pe bietul prinț Preda. Mai apoi zîmbetul acela de totală nepăsare și dezgust, cu care-l încunoștiințase „o dată pentru totdeauna” că „nu din pricina scrisorilor” i-a servit pensia știută, se referea și la mine, evident; ba nu, cuvintele acelea nu se puteau referi decît numai la mine; văzuse doar și ea prea bine că prințul Preda nu făcea alt decît să mintă cu disperarea cauzei pierdute pentru veci.

Donna Alba îmi sfida așadar puterea ce-o dobîndisem asupra-i, își bătea joc de mine și de ea. A-i fi dat scrisorile după un astfel de avertisment, însemna să le primească, drace, ca pe-un simplu jurnal de mode sau un roman franțuzesc. Și asta fu ideea care mă izbi, cînd, după plecarea basarabeanului, prințul Georges continuă să-și exprime, acum mai în voie, indignarea față de atîta slăbiciune, față de atîta lipsă de mîndrie și eleganță, cît îi fusese dat să vadă din partea acestui „rus”. Donna Alba trebuie să observe mai bine dimensiunile puterii mele, îmi spusei la rîndu-mi, și aceste dimensiuni nu-i pot apare la justa lor valoare decît acordîndu-le o perspectivă oarecare. Ei bine, donna Alba va avea prilej să măsoare chiar azi lungimea acestei subite dar considerabile perspective.

Și cînd domnul Georges Radu Șerban, care pentru prima oară de cînd lucram împreună își manifesta atît de fățiș și violent o impresie personală și o trăsătură a caracterului său îndeobște comprimat, își termină filipica (pe cînd eu mă gîndeam obstinat că numai asemănarea fizică uneori cu adevărat izbîtoare dintre soția sa și rusoaică îl face să spumeghe astfel), îi comunicai dorința mea de a-l părăsi.

Se uită la mine mirat, speriat parcă; iată așadar altă mișcare a capului său, care-mi denotă că domnul

Georges Radu Șerban nu știe decît să-și reprime pasiunile, pornirile și nedumeririle, în fața mersului obișnuit al vieții, dar atît și nimic mai mult; ele însă rezidă nenumărate și colcăie în sufletul său cu o putere de izbucnire cu atît mai mare cu cît de bună seamă sunt mai latente și mai înfrîinate.

Stătu cîtva pe gînduri mîngîindu-și barba, se ridică și se plimbă de cîteva ori în lungul odăii... și atunci bucuria mea fu cu atît mai mare că-l părăsesc cu cît îmi dădui seama că începusem a-l iubi pe omul ăsta mîndru cu care mă obișnuisem. El se opri în fața mea și-mi spuse:

— Te cam grăbești dumneata; peste un an aveam să-ți trec toate afacerile mele... pentru că și eu băgasem de seamă că aproape m-am săturat de acest capriciu.

Pe urmă corectă cuvîntul „capriciu”, explicîndu-mi că hotărîrea lui de a se dedica barei și șililor a venit în urma unei mature chibzuiei, în mijlocul naufragiului general al clasei suprapuse; deși el personal n-avea a se teme de efectele exproprierii și ale catastrofelor valutare, totuși a socotit necesar pentru împăcarea conștiinței lui că trebuie să fie un pionier al campaniei de intensă activitate, cu care credea că boierimea va întreprinde îndată lupta pentru recîștigarea preponderenței pierdute și, implicit, pentru justificarea trecutei preponderențe, precum și un apărător înversunat a ce mai rămînea să fie scăpat.

Or, cu vremea, toată această atitudine bine diferențiată s-a fărâmițat, amestecîndu-se într-o ocupațiune avocătească obișnuită, foarte interesantă și această din punctul de vedere al problemelor de drept general care-l pasionează deopotrivă, dar care-i acaparează prea din cale-afară timpul, de care mai are nevoie și-n alte direcții, unde-l împing fără voie numele și cerințele sufletului și-ale obîrșiei sale.

Ca și la venirea mea în acest birou, demult, sunt atîția ani de atunci, subliniai și acum, cînd maestrul a putut să observe că ocupația lui a devenit dintr-un principiu de luptă o meserie propriu-zisă, nu întru totul compatibilă cu noblețea princiară (unde e prințul Raoul să-l audă, revenind mai mult ori mai puțin

la ideile pe care acest simpatic prieten de neam mi le susține[a] cu atîta ardoare, mai demult, combătîndu-și cumnatul?), și-mi exprimai din nou admirația pentru linia lui dreaptă și pentru prestanța cu adevărat voievodală cu care a știut să străbată, în anii din urmă, un domeniu de preocupări mai mult burghez prin alcătuirea și rostul lui actual.

Începui apoi să enumăr diverse motive care mă îndemneau să nu mai întîrzii cîtuși de puțin în îndeplinirea hotărîrii mele; găsii la repezeală cîteva și i-aș fi putut înșira o mie și unul. Dar el nu-mi dădu răgaz de vorbit.

— În definitiv, nu sunt cu nimic îndreptățit, grăi el solemn și convins, să înduplec *o forță* în toată puterea cuvîntului de a mai păstra o situație subalternă. Regret mult că o tovărășie nu mai pot face cu dumneata, vreau să spun una formală, dealtfel nici dumneata nu pretinzi și n-ai pretins asta; în sfîrșit, vom mai putea colabora din depărtare; dacă primești, eu îți pot trece chiar de acum mai toate afacerile mele — îmi rezerv numai pentru anul ce urmează, și pe care mi l-am mai acordat ca activitate judiciară, cele vreo patru-cinci afaceri care mă obsedează și de care nu pot să mă las pînă nu voi vedea că se rezolvă în sensul pe care-l doresc...

I-am mulțumit prințului extrem, extrem de încurcat. Totuși, m-am grăbit să-i mulțumesc numai și numai ca refuzul meu, în fața acestei princiare gentileți, să nu-i pară o jignire, și mai mult încă, un motiv de legitimă suspectare. Și mă văd iarăși atît de meschin în umbra covîrșitoarei generozități de care n-am nevoie, parcă m-aș regăsi la începutul tîrziei și falsei crize de nobleță a desuheatului prinț Preda. Doamne, nu sunt omul care să mă tem acum c-aș putea rămîne fără clientelă, dar gestul ăsta de amicitie, venind tocmai de la un om atît de mîndru și de întunecat, mi se pare într-adevăr copleșitor.

Domnul Georges Radu Șerban mi-a oferit și-o masă de despărțire; pentru prima oară se întîmplă să fiu invitat la masă de d. Georges Radu Șerban.

Este o constatare asta pe care și maestrul se simte din nou dator s-o observe: nu m-a mai invitat niciodată, deși ar fi fost de dorit. O mai strînsă legătură între noi se cuvenea, mai amicală, mai familiară, repetă el regretele de la Teatrul liric, dar, în sfîrșit, afacerile, preocupările, activitatea; dacă s-ar fi săvîrșit începutul, ar fi fost apoi mai ușor; doamna Georges Radu Șerban și-ar fi adus după aceea mai repede aminte de îndatoririle lor; însă începutul, recunoaște, trebuia să-l facă el și nu l-a făcut.

Iată o mulțime de automustrări care mă bucură din cale-afară; dacă regret ceva la rîndu-mi e că domnul Georges Radu Șerban nu-și descoperă și alte vini mai grave, de nescuzat față de mine, sau că nu-mi dă măcar capătul de fir după care să le pot descoperi eu. În orice caz, cu cît dînsul se recunoaște mai în vină, cu atît diminuează importanța sufletească a ofertei de patron, ce mi-a făcut la despărțirea noastră de afaceri. Sunt chestii de tovărășie avocătească în care ne-am despărțit întocmai după cum ne-am purtat tot timpul unul față de celălalt: leali și vrednici. Ce-au a face aici sentimentele noastre particulare și mai ales acel sentiment care mă domină și care are obîrșii mai vechi decît raporturile noastre de breaslă, în care eu am avut tot timpul un rol subaltern?

Astfel îmi zic, privind acum, ori de cîte ori îmi ridic ochii, rădăcina gîtului donnei Alba, și porțiunea de piept pe care mi-o îngăduie decupajul triunghiular al decolteului rochiei de stofă albastră. Donna Alba are locul *vis-à-vis* de al meu la masă, însă mai sus decît atîta nu îndrăznesc să ridic ochii, deși sunt atît de intrigat să văd cum mă primesc privirile ei mute și ce-ar putea ele să-mi spună mai departe; dar e minunat gîtul acesta, pe care-l văd atît de aproape la lumina zilei și pe care timpul n-a încrețit epiderma vie și savuroasă cu umbra nici unui păienjenis, oricît de brusc și ori în ce unghi s-ar mișca, într-o parte ori într-alta, capul ei de suverană a casei. E grozav de tînără donna Alba cu toți cei treizeci de ani ai ei, pe care, după socotelile mele, trebuie sau e aproape să-i împlinească.

Domnul Georges Radu Șerban mă întreține cu un eveniment politic recent, pretext pentru a-mi face cunoscut dezgustul lui total pentru politică. (Și eu, care credeam că pentru politică se lasă el de drept!)

5 Aprobându-l în totul, observ că ochii mei au mai ciștigat încă o mică porțiune de loc spre ochii donnei Alba, dar laș ori strategic, cum vrei să spunei, progresul s-a efectuat tot prin ocol. Virful fraged și vag pufos al urechilor și-apoi întregul lor mic pavilion sunt

10 acum pradă privirilor mele. Vinul domnului Georges Radu Șerban e foarte bun și mi s-a oferit o masă din cele mai alese; asta mă face să mă simt la îndemână pe fotoliul meu și să mă bucur teribil că gândul de a nu mă grăbi cu predarea scrisorilor mi-a venit la timp.

15 Dar nu vi se pare curios că maestrul nu se miră încă de tăcerea prelungită a soției sale? Întrucât mă privește, când beau vin bun, eu nu mai găsesc deloc de ce să mă mir că el n-a început să se mire. Drace, poate că eu trebuie să-i adresez primul cuvânt: la drept vorbind,

20 politetea asta mă încurcă teribil, și-apoi e politicoasă să întrerupi pe maestru pentru a-i spune ei ceva, pentru a-i oferi poate ceva după masă? Nu, asta pentru nimic în lume, cel mult pot ridica acum ochii mai bărbătește, să-i cuprind tot capul în lumina privirii mele. Și-o surprind astfel pe donna Alba fixînd întrebătoare pe

25 femeia care ne servește și care trebuie să se afle undeva în cadrul ușei de serviciu. Donna Alba încuviințează ceva, aplecînd repede capul cu înțeles, apoi aud ușa trosnind ca un capac de ceas după cea care a dispărut.

30 Aștept să bravez ochii donnei Alba care acum trebuie să revie firesc spre mine; și ei revin, îmi primesc privirile mele și-și coboară luminile lor încet și indiferent spre farfurie. „La naiba” cu gravitatea asta nepăsătoare; între mine și dumneata, îi spun în mintea mea,

35 e un secret, doamnă. Acest soț care expune opinii și trage concluzii nu știe ceea ce numai noi doi știm, iar dumneata nu i-ai pomenit de așa ceva și nici acum nu te scoli voinicește de pe scaun să arăți spre mine și să strigi: „Destul, destul! Sfirșește odată! Acest om

40 pe care l-ai invitat la masă știe ceva pe care nu-l știi, are în mînă ceva care te-ar face să îngâlbenesti și să

tremuri la moment, ca gelatina de pe lunguiața farfurie din mijlocul mesei. Dar mai bine să îngâlbenesti, să tremuri, să strigi la mine, să mă ucizi, decît acest om care stă atîta de calm în fața mea să știe ceva, pe

5 care tu, soțul meu, să nu-l știi!”

Însă dacă donna Alba nu se ridică și nu strigă astfel, eu de ce să nu-mi ridic ochii la dînsa și să nu-i strig prietenește, cu sclipirea lor temperată după

10 voie, plăcerea pe care mi-o face de-a o avea în fața mea și de a tăcea complice cu mine, umăr la umăr cu suflul meu. Superb e umărul donnei Alba! Iată, electrizat de el, mai mult decît de grija agasantă a politetei, simt că trebuie să-i adresez un cuvînt. Se va supăra de el? O va face el să izbucnească? Să vedem. Deocamdată risul ochiului meu n-a făcut-o să izbucnească.

15 Să vedem acum cuvîntul...

Și-o întreb dacă a cetit o carte care, într-o privință, se referă la ce vorbise soțul său; într-o privință, pentru că

20 era o carte de literatură, și nu putea fi decît o carte de literatură pretextul care-n urma discuției cu maestrul mă putea pune în legătură cu dînsa. Nu, doamna Alba nu cetise cartea, dar răspunse cu aleasă bunăvoință, cum se cuvine unei gazde de înaltă condiție să se poarte cu invitatul soțului ei. Dar dacă n-a cetit cartea despre

25 care am întrebat-o, în schimb a cetit alta de acelaș autor. Foarte bine, pe aceea am cetit-o și eu. Schimb de impresii, spargerea zidului de tăcere dintre noi. De la o carte treci ușor la alta și de la un autor la celălalt. Donna Alba știe să descopere repede nucleul primordial al unei cărți. Părerile ei sunt juste și temeinice, îi place să vadă drept și nu ascunde nimic sub

30 rotocoale de fraze încîlcite, pentru a te lăsa să întrevezi numai colțuri dintr-un adevăr, pe care complex îl vede numai ea, și care e prea subtil pentru a țîl putea prezenta răsplat și ție. În privința asta donna Alba are ceva din mersul drept al spiritului soțului său. Ceea ce mă face și mai mult să mă cutremur de donna

35 Alba, ca de toate femeile care nu se ascund după degete când vreau sau nu vreau ceva. În schimb, glasul ei dulce mă desfată și mă îmbie. Dar iată ceva cu adevărat de negîndit: îmi pune acum și ea întrebări. Și mi-aduc

40

aminte clinchetul de argint al aceluia „My dear“ auzit
cîndva în treacăt. Doamne, închipuiți-vă vocea asta
nu numai glăsuindu-mi ceva mie, dar pentru mine,
numai pentru mine! E insuportabil de turburător
acest gând. Iar desertul a sosit, și cu el presentimentul
sfîrșitului acestui farmec indescriptibil, care a început
doar de curînd, de cînd maestrul, pe care de-atîția ani
de zile l-am auzit făcînd considerații, și-a terminat în
sfîrșit pe cele hărăzite zilei de azi.

Donna Alba îmi surîde și mă privește clar în ochi.
Supărător de clar. De ce nu văd acolo o mișcare, o
alungare de unde, pe rotundul umed al iriselor cenușii,
care să însemne: asta e pentru tine, mă tem de tine,
știm numai noi — sau altceva la fel. Dar ochii aceia mă
privesc extrem de limpede și desertul se duce. Ah,
mai e și cafeaua, pe care o pregătește chiar donna
Alba, aci, în ibrice nichelate, în urma dorinței și rugă-
minții soțului ei, care pare să aibă mare slăbiciune
(singura lui slăbiciune?) pentru această licoare...
Așadar, ea pregătește acum, cu mîna ei, ceva și pentru
mine — și pentru mine. A mai pregătit și dejunul,
firește... Dar s-a gîndit oare, comandînd japinesei
vreunul din feluri, că ar putea fi mai potrivit pentru
mosafirul ce se anunță? Mă simt rușinat singur de între-
bările mele burghezești și mă acuz vehement în minte
de grosolănia lor, care poate crește astfel nestingherită
la adăpostul muțeniei gîndului laș.

Cafeaua asta însă mi-e nespus de simpatică pentru că
are de pe acum o aromă atît de tare, iar prepararea ei
rezistă încă mîinii fine a domniței Ypsilant. Dar în
dosul conștiinței mele persistă pîcla neagră a sfîrșitu-
lui, care va veni numaidecît. Și donna Alba, suflînd
în flacări, m-a privit iar prea limpede. Își închipuie
oare că mă va birui cu limpezimea asta, cu nepăsarea
delicată, prietenească dar sigură, dar ducînd la un
liman negru, la aceeași mare moartă, pe care o simt
întinzîndu-se tot mai aproape, îndărătul conștiinței
mele, cu cît preparatul și servitul cafelei se apropie
de terminat? Ei bine, nu. Mai putem avea un subiect
de vorbă... Hm, hm... și încă subiect. Rusul, basa-

rabeauul, Petrow... Un subiect mare cît această
namilă de basarabeau.

— A, știți, maestre, am văzut dosarul lui Petrow,
am fost foarte curios să-l văd...

Petrow! Cuvîntul magic! Ah, da, Petrow! Își
recapătă maestrul toată verva. „Ți-am vorbit de el,
Alba.“ Și maestrul, care e în bune dispoziții, acum se
amuză teribil de acest basarabeau care încă ar mai
putea să ierte, după ce a fost dat afară din propria-i
casă.

Pentru prima oară cînd o umbră trece în sfîrșit
pe limpezimea privirii donnei Alba; iar în momentul
acela, privirea ei mi-a fost dedicată mie. Îmi prin-
sese intenția. Surîde, dar fără dulceața senină dina-
inte, surîde aspru și dîrz, ca dinaintea unei hîrjoane
la care e provocată. „Să vedem“, pare să zică. Și
răspunde net și tare soțului ei.

— Ei bine, dacă vrei să știi părerea mea din urmă,
găsesc că e foarte nobil din partea lui.

De neiertat greșală! gem atunci de fericire în adîncul
meu de isteț meșter al capcanelor de vorbe. Donna
Alba s-a prins în cursă mai repede decît speram, s-a
aruncat prea orbește, cu inima ei nobilă și francă, în
vălmășagul în care vreau s-o atrag.

— Într-adevăr... rîse din toată inima lui mîndră
și rea prințul Georges... noblețe rus... Ce vorbesc,
noblețea rusească știa să pedepsească... Poate vrei
să spui: generozitate de nou-venit pe planul din față...
după ce s-a ghiftuit bine de toate preceptele litera-
turii nihiliste... dar eu mi-am plasat ironia greșit;
noblețea rusească, veche, e altceva... o, e înspăi-
mîntător de reamintit cum știa ea să-și țină neatins
privilegiul și blazonul...

— În domeniul sentimental a fost cu totul altfel
și acolo și-n toate părțile... dealtminteri, în orice
domeniu, noblețea nu e brutalitate, e generozitate...

— Cine vorbește de brutalitate?... dar în orice
caz, nu pactizare, acceptare, tragerea cu buretele de
cătore chiar cel umilit peste toată josnicia eclatantă...

— ...uitarea a îndulcit mult amintirea.

— A îndulcit-o?

— ...uitarea anihilează propriu-zis amintirea, dar pe încetul, nesimțit... pentru ei, deocamdată a îndulcit-o... e un început, o primă fază... a șters pe îndelete contururile prea dure, a presărat cenușe pe evidențele prea țipătoare... când descompunerea ultimelor fășii de amintire se va fi desăvârșit, ei se vor putea numi iarăși fericiți... Și înțelepți, pentru că au știut să găsească fericirea...

Dar deodată donna Alba a privit înspăimântată spre mine. Cum, a ajuns pînă aici, s-a lăsat așa de ușor dusă pînă aici de propria ei convingere, pentru propria-i cauză, chiar în fața mea? Ea plecă fruntea, rîzînd fără plăcere cestică pe care o ducea la gură. Iar eu rîd cu calm și plăcere și-i învederez asta, ori de cîte ori ochiul, care-a redevenit distant, se reîntoarce totuși pe furiș spre mine.

— În definitiv, poate să ai dreptate! se grăbește apoi să închidă discuția, pentru a-mi tăia această ne bună plăcere care m-a apucat. Dar poarta prin care a încercat să scape e prea largă ca să nu-și dea seama că pot intra și ceilalți după dînsa, în bună voie. Enevoită să revie; pentru a porni tot pe drumul apucat întîi, cu mai multă grijă, însă, față de puterea de întindere a cuvintelor.

— ...totul depinde de momentul și împrejurările care au determinat un gest, o slăbiciune, o greșală...

Dar domnul Georges Radu Șerban e intransigent asupra acestei teme, așa că nu îngăduie nici o circumstanță:

— Sunt fapte care nu admit nici o discuție. Și nici o scuză, nici o scuză propriu-zisă, chiar acest paleativ care se cheamă trecerea timpului. Ah, trecerea asta a timpului... prescripțiile ne-au înghițit averile noastre, ele au întors lumea din temelii... delăsarea... încuviințarea... moliciunea... lenea...

Doamne, parcă i-aș fi șoptit eu la ureche prințului Georges tot ce trebuie să răspundă soției sale sub ochii și sub auzul meu!

— Dar tot ăștia ne-au și ridicat... pe părinții noștri, rîse ușor donna Alba.

— Lenea, moliciunea au ridicat pe părinții noștri?

— Moliciunea celor ce le-au încuviințat ascensiunea...

— Și asta e o virtute la dumneata?...

Domnul Georges Radu Șerban freamătă. Ochii donnei Alba fulgerară radios; găsise o diversiune. Căci maestrul se prinse îndată într-o nouă și largă considerațiune: ah, da, a mai auzit asta, dar nu, jocul ciclurilor e o simplă poveste. A fost numai un început, un singur început... a spune c-au fost mai multe începuturi e un paradox, o ineptie... și-acum e sfîrșitul, un singur sfîrșit... dacă mai continuă astfel, dacă nu se ivește o redresare generală...

— Aceste răzlețe ridicări pe ruini vreți să-mi spuneți dumneavoastră? o, nimic altceva decît simptome ale anarhiei, ale sfîrșitului sfîrșiturilor, care se apropie vertiginos. Scăparea nu poate fi decît reîntoarcerea spre trecut, totală, fără nici o condiție, fără nici o răstălmăcire...

Privirea donnei Alba nu mai manifesta o bucurie cu creșteri subite de intensitate. Pentru a nu-și demasca intențiile, ea o menținea la o expresie constantă, pe care căuta chiar s-o acopere cît mai mult. Și naviga viguros printre cuvinte, ca să-și țină bărbatul pe locul unde-l adusese. Dar în fața acestui zel care mă dispunea din cale-afară (doar apucasem să aud ce trebuia să aud!) se profila din ce în ce mai înaltă stîncă mea, de care imbarcațiunea factice a donnei Alba avea în curînd să se prefacă în țandări.

Cînd ea putu s-o zărească, fu prea tîrziu, ca să-și mai pregătească vreun refugiu într-un nou subiect de vorbă sau chiar într-o cameră alăturată, pentru că, în definitiv, masa se sfîrșise.

— Dar, reîntorcîndu-ne la locul de unde am plecat și care nu merită un ocol atît de exagerat, mă amestecai mîeros și galant, îmi voi permite să trec de partea doamnei... (a doamnei care mă fulgera cu scîlpirea grea a ochilor micșorați de ură)... și voi conveni că iertarea, care poate fi discutabilă în orice alt caz, pentru că uneori poate fi încuviințată, evident, după o matură și riguroasă scrutare, în raporturile dintre bărbat și femeie e chiar necesară de foarte multe ori...

— Astfel de concepții ne-au stricat familiile, se întoarse asupra-mi, vărsînd din ochi mîinii de oțel, maestrul.

5 — Am spus că trebuie să intervină condiții *sine qua non*. Iată, bunăoară, doamna a propus una: îndepărtarea în trecut. Poate că în cazul care-a produs această discuție nu se potrivește, dar presupunem că evenimentele astea s-ar fi petrecut să zicem aproape cu o decenie în urmă...

10 — Mai ales în iubire, mă întrerupse nerăbdător domnul Georges Radu Șerban, chiar puțin mai tare decît s-ar fi convenit într-o sală de mîncare, trecutul nu poate opera. Dimpotrivă, eu cred că tocmai aci injuria crește cu timpul... iată, adu-ți dumneata
15 amintit de-o ofensă, de-o injustiție, o trădare pe care ai suferit-o în copilărie de la camaradul pe care-l iubeai mai mult... nu știi dacă ți s-a întîmplat asta, dar mie mi s-a întîmplat adesea, pentru că eu am pus totdeauna în iubire tot sîngele meu... Ei bine, tot sîngele ăsta
20 mi se revarsă cu și mai puternică intensitate în obraji ori de cîte ori mă încercă amintiri de acestea... mai ales cînd ele-și au locul în școlile mai mari, în universitate... vreau să spun într-o vîrstă mai crescută, mai lucidă, dar tot tînără... Și ne găsim în domeniul
25 amicitiei, domnule... care e o simplă legătură conștientă... dar transpuneți, vă rog, toate astea în amor, în pasiunea care nu cunoaște rațiune, pentru că prin obîrșie e mai mult trup decît suflet, iar creier deloc; eu definesc acum iubirea adevărată, domnule, nu aventura...

30 — Exact... însă tocmai timpul e cel care face loc rațiunii în această compoziție chimică pe care ați definit-o, formulați sentențios acest loc comun, care-mi trebuia și de a cărui ieftinătate nu prind de veste mai
35 ales oamenii pasionați și constanți, cum mi se descoperea acum prințul Georges, cînd discuția a trecut într-un climat incomparabil mai torid, în raport cu temele noastre obișnuite de logică pură din civil și comercial. La drept vorbind, lucrează aci mai mult
40 amorul propriu. Iată, îl observ *la dumneavoastră*, nu mai departe, tocmai că mi-ați exemplificat cu eveni-

mente din școală, în care veninul din rana amorului propriu mușcă de fapt... ce vor zice ceilalți... asta este marea întrebare?... Dar ia presupuneți — și
5 mă reîntorsei rîzător spre donna Alba ca și cînd aș fi vroit să-i obțin aprobarea, într-o discuție cu totul și cu totul străină și foarte naturală — ia presupuneți că scandalul nu a izbucnit... nimeni n-a știut nimic... și numai amantul *en titre* singur... sau soțul, presupunem, află singur de infidelitatea iubitei...

10 — Imposibil...

— De ce imposibil?

— Imposibil să nu mai știe cineva...

Donna Alba stătea dreaptă pe scaunul ei, dreaptă și nemișcată ca o statuie, și chiar trăsăturile ei dulci
15 și fine păreau acum dure, ca tăiate în stîncă. Întrebrațele sprijinite dur de masă însemnau asemenea energie și bravare, însemnau calcularea calmă și rece a momentului de intervenit...

— E limpede ca lumina ochilor, completează prințul...
20 Știe celălalt... complicele... ai putea suferi rînjetul lui, ironia lui interioară?...

Pupilele donnei Alba se întoarseră vag spre mine. Un zîmbet tot așa de vag, mai mult o expresie de în-
cordare, îi înfloreau acum buzele. Se aștepta oare să
25 arunc a treia presupunere, aceea a compliceiui dispărut, mort, ucis *din alte motive* tocmai de cel înșelat, și deci răzbunat din timp și indirect, întrucît privește rînjetul lui prea imobil acum și comun, în fundul mormîntului.

30 Îi zîmbii la rîndu-mi generos. „Nu, n-ai nici o grijă, o asigurare ochii mei. Dar vezi bine că trebuie să deschidem odată discuția asta mai departe, doar dumneata singură cu mine.” Răspunsul ei era zîmbetul amar, umilit, dezastrul sufletului împărătesc,
35 care e nevoit să privească generozitatea unuia ca mine.

Ne ridicarăm. Domnul Georges Radu Șerban era radios. La replica lui cu care se tăiase discuția, și pe care vedeam că pune mare preț, nu mai avusesem ce să ripostez. Sunt înduioșatori de naivi, uneori, oamenii
40 de capacitatea și talentul maestrului, în domenii sufletești în care cel mai neînsemnat don Juan devine

neprețuit expert. Adăugă — pentru a nu lăsa să rămîn cu ideea că e chiar atît de necruțătoare persoana lui? — nu, pentru a-mi da lovitura definitivă:

— În fond, sunt temperamente și temperamente.
5 La drept vorbind și eu admir pe acest basarabean, că poate fi așa cum se arată. Dacă e posibilă o admirație amestecată cu compătimire; am auzit că la ruși e posibilă... Și rîse cu toată pofta.

Donna Alba, care se retrăsese la fereastră, își examina cu atenție degetele lungi și luciul unghiilor, stînjinită oarecum ea însăși de succesul precar al soțului ei, în ajutorul căruia totuși i-era cu neputință să intervină.

Licheorul ni¹ se servi alături, într-un mic salonaș
15 turcesc, cu divanuri joase, cu profuziune de covoare autentice persane, cu măsuțe scunde, încrustate cu fildeș, cu obiecte de metal vechi patinat, înflorat de ușoare și complicate desene, cu gonguri grele de aramă, cel mai mare atîrnînd deasupra intrării triumphiulare,
20 ca la corturi, sub falduri prestabilite de mătăsuri cărămizii, cu țesături în arabescuri, și pe sub umflătura perdelei ridicate a unui imens karamaniu. Căfeaua trebuia luată de bună seamă tot aci, dar pentru că prințul ținuse s-o facă donna Alba, neîncrezător poate
25 în arta jupîneselor, nu mai fusese adus aci tot arsenalul acela de ibrice, mașini de spirt (la priză oare nu ieșea tot așa de bună?) și flacăra de alcool vicleană și periculoasă sub atîtea mătăsuri și țesături.

Aceasta fu explicația pe care mi-o dădui singur,
30 pentru a alunga ideea care-mi sărise subit în cap, ca o lăcustă, că trecerea în iatacul turcesc și luarea lichiorului nu făceau parte din programul donnei Alba, care ar fi vrut poate să se descotorosească mai repede de mine, și că poftirea mea în această încăpere pornise
35 din inițiativa maestrului, fie din obișnuința pentru alți oaspeți, fie că mai avea încă poftă de vorbă, fie, în sfîrșit, pentru a fi în linia diminuării, pre cît posibil, a greșalei de care se învinuise deunăzi, că n-a deschis între noi doi mai din vreme și porțile unei apropieri
40 mai prietenești.

¹ În ed. I: *mi*.

Ceea ce-mi întărea și mai mult acum bănuielnica mea năzărire e că deocamdată stăteam acum aci cu domnul Georges Radu Șerban, iar tava de argint înnegrit în stilul decorului ce ne înconjura, cu ulciorușele arăbești de lichior și cu păhărelele de cristal, singura digresiune modernă, în ansamblul musulman, o adusesse femeia care ne servise la masă.

Maestrul îmi povestea acum unele din neplăcerile sentimentale din timpul juneței, la care făcuse aluzie
10 la masă: erau într-adevăr mici perfidii camaraderești și-apoi o grosolană trădare între prieteni, care merita poate să rămînă amintire neștearsă în memoria descendentului unei istorii foarte zburciurnate și destul de bogate în astfel de triste glorii. Și mă întrebam atunci
15 dacă, trecînd pragul ipoteticului, pus deci în fața unor fapte reale, în care o femeie ar fi jucat rolul aceluia amic prea apropiat sufletește, care-l rănise atît de grav prin felonia lui (era vorba de-o dîrză ceartă de politică studentască), intransigența maestrului n-ar fi oferit
20 pe-alocurea și vreo cît de vagă crăpătură, pentru lărgirea căreia o îndărătnicie zdravănă, cum numai femeile știu să arăte, n-ar fi făcut cu vremea progrese? Însă apoi trebuia să adopt mai degrabă această presupunere, incomparabil mai apropiată de certitudine,
25 că într-adevăr, în viața lui studentască de la Paris, o femeie simbolizase rolul nu al prietenului trădător, dar al mărului discordiei, al politicii studentești, pe care maestrul mi-o expuse în amănunte destul de legate între ele, dar de prea puțină importanță, la drept vorbind, ca să nu vîd lîmpede într-insele pendantul, ce
30 vorbesc, căptușala de mătase, fondul simplu al unei drame de alt ordin. Admirai atunci încăpățînarea și iscusința cu care acest strănepot de voievozi ocolea esențialul, motivul feminin, prea grav, prea considerabil în concepția lui, ca să-l mai pomenească într-o
35 expunere de intrigă în care bietu-i rol fusese doar al înjositului, al umilitului. Și reflectai o clipă dacă donna Alba, care de bună seamă a avut prilejul să audă această poveste de mai multe ori, n-a sesizat, cu antenele inteligenței sale, substratul acestui fragil eșafodaj de pre-
40 texte secundare și n-a cîntărit pînă la ce adîncimi a

evaluat acest om în sufletul lui nemernicia rivalului său, a trădătorului, și, cu atât mai mult, orice nemernicie de acest soi, încît nici măcar nu lasă să se întrevedă, măcar de ascultător, puțința rolului lui de victimă într-o astfel de împrejurare? Așa ceva nici nu se poate presupune, nici nu se poate concepe, și poate el însuși s-a convins că lucrurile, dacă s-au petrecut cum s-au petrecut, s-ar fi putut totuși foarte bine numai să pară astfel.

Regretam grozav că donna Alba nu era de față ca să audă aceste destăinuiri, vreau să spun, ca să vadă din ochii mei că înțeleg, că văd limpede dedesubtul lor, așa cum le-a văzut și dînsa cine știe de cînd. Dar donna Alba nu apărea, și nu consideram asta ca o jignire; îi acordam iertare galant, telepatic, și ea poate mi-o primea cu ură și deznădejde, pentru că-mi dam seama ce însemna zbuciumul ei, că acest soț distins putuse aluneca în fața mea tocmai pe povîrnișul unicei convorbiri, pe care n-ar fi vrut să alunece și, mai ales, ca orice femeie geloasă de inteligența ei, că manevrase prea stîngaci intervențiile ei, de a canaliza în altă direcție cursul de rîu al vorbelor rostite altfel de cum ar fi năzuit. Perspectiva pe care i-o deschisese prin hotărîrea mea de plecare, pentru a-i arăta întregă puterea mea de-acuma, trebuie să-i pară într-adevăr grozav de amețitoare!

Dar, ca un răspuns al gîndului meu, se auzi un pîrîit de ușă și, prin deschizătura mătăsoasă a cortului arab, văzui torsul și linia coapsei ei în mișcarea ce făcea să traverseze *hall*-ul. Dacă ar fi venit încoace aș fi crezut că a ghicit gîndurile mele, că m-a surprins anume cum îi contemplam prin ziduri fazele dezastrului sufletesc. Dar ea vroia să treacă înainte, cînd soțul o opri, pronunțîndu-i numele dispus și prietenos și rugînd-o să vină.

— Îndată! răspunse scurt, pe franțuzește, și-și văzu de drum, pentru a reveni peste cîteva fracțiuni de minut.

Chipul donnei Alba era serios și abătut cînd intră înăuntru. Maestrul o întreabă dacă nu se simte cumva

indispusă, și la răspunsul ei afirmativ se ridică îngrijat spre dînsa.

„O, nimic serios!” făcu și, pentru a-i dovedi că nu merită atîta neliniște subita-i indispoziție, zîmbi și se așază binevoitoare pe divan. Mă întrebam atunci de ce donna Alba nu se folosea de pretextul invocat pentru a ne părăsi. Dar clipitul repede ca un scăpărat al ochilor maestrului și mișcarea lui de mirosire a aerului, în care a simțit parcă ceva, îmi explică mai repede decît orice pentru care motiv donna Alba se hotărîse să rămînă și să zîmbească puțin; atunci văzui că această femeie mîndră, despre care crezusem cu totul altfel, nu avea tăria rezoluțiilor ferme, a ducerii lor neînduplecate pînă la capăt. Crezui astfel că această paralizie de voință era mărită îndeosebi de influența persoanei lui autoritare și stricte; totuși mai tîrziu pututi să-mi dau seama că revenirea ei printre noi, cu toată profunda neplăcere ce-i produceam, și care ieșea limpede din toate aceste variații de conduită și dispoziție, ca și încăpățînarea de a rămîne să audă pînă la capăt o discuție ce trebuia să-i fie penibilă aveau de rost, tocmai dimpotrivă, îndîrjirea de a-mi brava orice tentativă de indiscreție, de a-mi primi la caz de nevoie orice lovitură în față. O curiozitate cumplită, irezistibilă, o adusese în preajma noastră, în preajma mea — de a vedea dacă pot merge într-adevăr cu îndrăzneala și răutatea pînă la capăt, sau, în cel mai bun caz, de a-și da seama pînă la ce limită a răbdării pot s-o chinuiesc, chiar numai prin zgîndărirea excesivă a acestor momente de facondă bogată și nepotolită, a unui om atât de măsurat în mod obișnuit în gesturile și-n cuvintele sale.

Neliniștea, pe care încă o mărturiseau scrutărilor atente ale prințului Georges în fizionomiile noastre, o îndemnă, spre marea mea satisfacție, pe splendida femeie, să asculte cu mult interes rezumarea ce el îi făcu asupra subiectului nostru de vorbă — „o poveste care de multă vreme n-a mai intrat în convorbirile noastre, Alba, — i se adresează el — de atunci de cînd cu tragica întîmplare prin care am trecut”.

Un fulger de spaimă trecu prin ochii doinei Alba în acel moment, în contrast cu figura ei, care, spre liniștirea definitivă a domnului Radu Șerban, înclină repetat capul în semn de recunoaștere totală a spuselor lui.

Din acel moment, maestrul, care nu-i văzuse licărul de groază în cele două minunate ferestruici ale feței și sufletului ei, nu mai dădu, cel puțin aparent, semn că e în prada unei îndoieli în ce privește cugetul nostru: al meu și al soției sale. Sau tocmai această exuberanță curioasă a omului prea tăcut și crunt, această mărturisire de ușurare a conștiinței pentru fapte și împrejurări din trecut, nu era decât o stratagemă, pentru a duce pînă la capăt o investigație extrem de dificilă și tot pe atît de iscusită întru deslășirea deplină a bănuielii, încolțite cine știe de cînd în sufletul lui atît de receptiv și încăpător, că în jurul lui, în casa lui, în afară de participarea lui, se petrece ceva nou, strein, curios.

Era timpul, așadar, imitînd exemplul doinei Alba, eu însu-mi să fiu mai precaut, însă asistînd mai departe la desfășurarea acestei complicate scene familiare, mă putui convinge ușor că presupunerile mele merseseră prea departe. Mai puțin convinsă decât mine sau poate deloc, asupra acestui lucru, donna Alba nu mai știa cum să-și mascheze consternarea din ochi, cu liniștea forțată a figurii, a zîmbetului de ascultător oarecum obiectiv, și care mai degrabă era o crispăție de înfricoșare pe chipul ei fermecător.

Pentru că deodată amintirile prințului Georges atinseră un punct covîrșitor, îmi aduseră o noutate care mă ului în chipul cel mai neașteptat cu putință. Rivalul lui de la Paris nu fusese doar decât fiul vrăjmașului declarat al tatălui său, al bătrînului Radu Șerban, fusese unul din descendenții Buzeștilor, neam cu care Radu-Șerbani — ținu să mă informeze prințul Georges — erau în proces greu și necurmată vrajbă. Mlădios la minte și de concepții generoase, prințul Georges nu putea fi adeptul și susținătorul strîmtei și întunecatei psihologii a urei moștenite; într-un moment de mare elan, spre dezaprobarea părintelui său și spre marea admirație și încîntare a colegilor de învățătură, prințul

Georges îmbrățișase pe fiul dușmanului familiei sale, cu care bătrînul moșier Șerban se războia încă în fața instanțelor. Dar mustrarea teribilă, pedeapsa elanului nesocotit a venit îndată, și atunci furia atavică a năvălit în chip legitim și mai tumultoasă. S-a petrecut o ieșire pe teren chiar la Paris și prințul Georges, teribilul duelist, a fost rănit la mîină. (Iată un eveniment uimitor de care rătăcitorul pe atunci prinț Preda habar nu avea!) Iar buba coaptă a urei fără răgaz și ogoire a putut sparge mult mai tîrziu, la București, după un simplu incident de club.

— Puteau fi doi adversari, ca să zic așa, ireductibili, membrii acelui club?

Ocoeam, evident, cu întrebarea aceasta, destul de secundară și naivă în mijlocul unei astfel de destăinuiri, pentru a stimula descrierea „simplului” accident. Donna Alba era pietrificată. Ea înțelegea de minune rostul naivității mele și era nespuse de frumoasă: cu ochii ficși, cu buzele strînse, cu trăsăturile încordate, complect imobilă, era într-adevăr o minunată statuie fără viață.

Prințul Georges pronunță numele clubului în care toți descendenții boierimei de odinioară și toți ariștiții cari și-au cîștigat prin legături matrimoniale dreptul de-a etala oarecare morgă de sînge albastru se simțeau datori să se înscrie. Cunoșteam povestea și, evident, nu acestea erau amănuntele care mă interesau. Prințul Georges abia de-l frecventa pe-atunci acest club, la care plătea totuși cotizațiile din obișnuință familiară. S-a dus numai cînd a avut nevoie să-și provoace adversarul, într-un fel sau altul. *Necazul s-a reaprins la teatru, în timpul unei reprezentații de gală.* Lojile vrăjmașe se nimeriseră față în față, și-n câteva rînduri atitudinea fostului rival a fost cam îndrăzneată (poate privind prea drept pe donna Alba?). Prințul Georges nu dădu însă nici un detaliu asupra chipului sau mobilului acelei îndrăzneli; se mărgini să scrișnească în barbă numai atîta, așa cum va fi scrișnit poate în fața doinei Alba, în acel grav moment al vieții sale:

— Își închipuia poate că rana pe care mi-o dăduse la Paris l-a făcut tabú în ochii mei, și încerca să vadă cît de elastic e acest tabú... I-am răspuns, continuă, cum se cuvine, cu o promptitudine la care nu se aștepta
 5 desigur. Nu pot să regret că totul s-a sfîrșit atît de tragic, pentru că se vedea limpede cît de hotărît animat era împotriva-mi de dorul exterminării. Dar asta m-a impresionat foarte puțin în toiul luptei; n-a făcut cel mult decît să-mi crească înverșunarea și
 10 să lovesc mai cu sete. Singura mea grijă în momentele acelea a fost emoția pe care i-am cauzat-o scumpei mele Alba — se întoarse el spre dînsa, mîngîind-o ușor pe frunte și privind-o cu intensă simpatie. *Cum mă ruga ea, încă de la teatru, să renunț la acest gînd...* dacă
 15 așa ceva mai era cu putință...?! Evident, cu cît se arăta mai îngrijată de soarta mea, cu atît îmi ațîța mai mult nevoia de izbîndă. Asta a fost de cînd lumea imboldul cel mai aprig de hîrjoană: rugămintea femeii de a rămîne sub umilință, și cel mai aprig de biruință:
 20 grija ei teribilă pentru biata ta viață... Sunt momente acestea, tinere prieten, de mare exaltare sufletească, necunoscute cu totul generațiilor sportive și automobiliste de azi; miza vieții aruncată în mijlocul jocului dă alt ritm și altă căldură molesitului sînge omenesc.
 25 Din somn adînc de stană se trezi donna Alba sub mîngîierea soțului ei. Pieptul i se lăsa acum adînc și se ridica tulburător. Privirea-i se strecura înfricoșată pe sub pleoapele aproape coborîte, ca la fetele vinovate, înspre buzele mele, care tremurau de spaima teribilelor cuvinte din ultimele scrisori sustrase prin-
 30 țului Preda. „Dumnezeu îmi va ajuta să se termine cu bine în ce te privește. Așteaptă-mă la trei!” și apoi cruzimea palmuitorului și nimicitorului salut: „A dv. trădătoare, Alba Ypsilant”. Doar de culoarea rînjetului meu depindea acum existența ei! Mîndra donna Alba, a cărei apropiere mă făcea să tresar, al
 35 cărei nobil mers mă cutremura ca o apropiere supranaturală, era acum o biată copiliță tremurătoare în fața mea, și nemărginitul ei dispreț pentru cel ce-și îngăduise să arunce un ochi indiscret în fundul trecu-
 40 tului ei se topise lamentabil în această surprindere

sîngeroasă în plină cinică duplicitate, așa cum nu mai știu acum cîtă vreme descoperisem totala goliciune a Voicuței în cada odăii mele de baie. Însă era delicioasă
 5 donna Alba, în aspectul acesta de copiliță cu obrajii aprinși de bujorul spaimei de moarte! și de pe figura mea de puternic învingător ea nu putu desprinde decît cea mai umilită admirație pentru nemărginita sa frumusețe. Pleoapele ei se ridică atunci puțin mai mult
 10 ca ale păpușilor mecanice cînd le scot dimineața copiii din pătucul în care le-au culcat; și cînd înțelege bine cuvîntul ochilor mei, privirile ei fugiră de la mine, dar vădit înviorate. Și mie-mi fu atît de ajuns ca să simt nevoia aerului în gîtul sufocat de emoție. Gîndul meu
 15 era lămurit: mîine, cînd maestrul va fi la Palat, voi suna aci, voi chema pe donna Alba și-i voi întinde, fără nici un cuvînt, cutia de scrisori. Fără nici un cuvînt, fără nici un cuvînt — în această teribilă spaimă: aceasta va fi marea mea faptă, marele meu gest, marea mea lovitură!...

Astfel îmi porunceam clar și răspicat gîndul meu, cînd donna Alba făcu o mișcare nesocotită, Dumnezeule! acea delicioasă, acea divină mișcare, ce schimbă
 20 fundamental toată ordinea ideilor și voințelor mele. O mișcare foarte neînsemnată: ea se aplecă puțin să îndrepte o pernă — în aceeași țesătură cu acoperă-
 25 mîntul divanului — care se rostogolise. Și nu o ajunsese, cu vîrfurile degetelor, la prima încercare. Atunci se întinse ceva mai mult și rochia i se ridică ușor de-a lungul piciorului, pe luciul ciorapului de mătase. Un fulger
 30 nu m-ar fi orbit mai rău ca această frumusețe, nu ar fi orbit mai grozav orice gînd, orice colț de lumină în mintea cufundată ca de-un cataclism subit în străfundurile beznei de patimi. Totul a fost numai o clipă,
 35 căci ea și-a îndreptat numaidecît poala rebelă, dar genunchiul acela rotund și pulpa aceea lunguiață mi s-au înfipt prea adînc în suflet, ca să mai se facă ziuă iarăși în cugetul meu. Știu numai că mi-a șoptit cineva în ureche: „acest genunchi, dacă ai vrea, după cele
 40 pradă gurii tale”. Și îmbujorarea nouă a donnei Alba,

ce a subzistat grabei cu care și-a netezit poalele indiscrete, a fost parcă un răspuns de aprobare; un răspuns al altcuiva, care răspundea celui ce asculta în locul meu.

5 Pentru că eu însumi în momentele acelea nu mai existam; eram parcă dus pe sus de cel ce-mi glăsuia mie, pentru mine, și care uneori se despică în două, preschimbându-se astfel în două persoane distincte, din care nici una, îmi dam seama vag, că nu puteam
10 să fiu vechiul eu.

Ei, sau el, căci cele două persoane reveneau iarăși la nevoie într-una, au bîlbîit pentru mine, pe cînd mă plecam adînc în fața donnei Alba și strîngeam mîna maestrului.

15 — Sunt temperamente și temperamente... Dumneavoastră ați răzbunat crunt o simplă necuviință a unui fost dușman și prieten, pe cînd altul e gata să uite ofensele cele mai grozave ale soției lui; și iarăși — continuai cu îndrăzneală, deși asta nu era poate în nici o
20 legătură cu ce se vorbise pînă acum aici, dar era creasta de spumă a tot ce fierbea acum, la o cumplită temperatură, în sufletul meu — și iarăși sunt suflete de femei slabe, slugarnice, ca al acestei rusoaice, care vine acum să cerșească mila soțului ei, după cum sunt
25 altele care rămîn dîrze — rostii acum eu însumi aspru și dîrz — în orice restrîște, care cu un simplu, un unic gest, pot să se ridice iarăși asupra acestei răstriști, să-și restabilească puterea, să domineze situațiile, să fie ea, oricare din ele, acea spre care se
30 întinde mîna de împăcare, să fie ea care să știe a nimici orice putere, orice armă, orice piedecă de umilință s-ar întinde în calea ei... În întîmplarea basarabeanului acestuia, vă asigur, nu el e mai de compătimit, ci acea care se tîrăște acum la picioarele lui... Să fiu în locul
35 acestui basarabean, aș izgoni-o tocmai pentru că s-a lăsat astfel prinsă, tocmai pentru că se tîrăște... Femeia sclavă... toată frumuseșea ei, toată divinitatea ei dispăre în această josnicie, mai teribilă ca tot trecutul ei.

40 În două rînduri, în timpul acestei încheieri oarecum deplasate pe care o dam întîrîinerii noastre de pînă

acum, putui să-mi opresc ochii și asupra donnei Alba... ea mă privea cu ochi măriți, poate și mai palidă decît la începutul acestei convorbiri, dar calmă, mută, la fel de imobilă ca-n grelele momente prin care trecuse adineaori. Maestrul îmi răspunse:

5 — E interesant că te-ai gîndit și la ea... și evident te felicit... Iată, suntem atît de egoiști că nu vedem lucrurile decît din punctul nostru de vedere. Dumneata pari o excepție... Se cunoaște nu numai *că nu te afli în cauză*, dar nici nu te simți cu adevărat aproape de vreuna... deși avusesem altă impresie, se despică glu-meț barba lui de mustăți, pentru a se corecta apoi după o clipă.

15 Cu toate că-i strînsesem a doua oară mîna maestrului, iar acest supliment de conversație, cu ușa deschisă, era poate inconvenabil pentru o casă princiară, împinsei tupeul să aduc celor de care mă despărțeam și această noutate:

20 — Știți că m-am mutat, maestre... Locuiesc tot în Parcul Filipescu, dar acum în strada San Francisco, 93, am găsit o vilă singură, admirabilă... San Francisco, 93... Dacă aveți să-mi comunicați ceva, no-telefonului l-am păstrat, se găsește în carte.

25 Din urma soțului ei, ochii donnei Alba mă fixau demăsurat. A fost o părere sau luminile lor s-au aplecat abia perceptibil, în semn de încuviințare?

30 Plănuisem anume să întîrzii puțin a doua zi după-amiază, așteptînd acasă peste termenul obișnuit maestrului să plece la Palat — căci, răstălmăcind bine privirea de despărțire a donnei Alba, mă întăream tot mai mult în credința că semn curînd va veni de la ea. Cu toate că întinsei așteptarea aproape cu un ceas, telefonul nu-mi aduse nici o veste în această primă zi. Nici în
35 a doua, nici în a treia. A patra zi, într-o joi, el mă găsi dimineața îngropat într-un noian de neliniști și sumbre planuri de nou atac, de astă dată direct și hotărîtor, îndată ce aș fi aflat că maestrul a părăsit orașul. Acuma Alba nu mai era pentru mine o formă de poveste, o candidă și ideală întruchipare de vis;

ea devenise deodată femeia palpabilă și dorită; con-
 tururile lente și prelungi ale trupului ei se tolăneau
 lasciv în gândurile mele ca încolăcirile lenese ale norilor
 de țigări, care-mi încărcau neconținut de duminică
 5 încoace văzduhul camerelor, cu toate că obișnuit nu
 fumam. În dimineața asta, tocmai fusesem avertizat
 de vizita celui dintâi client, când soneria telefonului
 mă întoarse plictisit din drumul spre ușă; dimineața
 ce puteau veni decît vești de afaceri, și cu toate că mă
 10 dedicam îndeosebi celor complicate, cu mult avînd
 și plăcere (îmi opream doar puține, pe cele drepte,
 interesante și, evident, cît se poate de bine plătite),
 nici o afacere și nici o veste nu mai putea zgîlții sufletul
 meu din torpoarea grea, din lîncezeala cumplită în
 15 care mă doborîse așteptarea îndoită a veștii unice și
 mari, a bunăvestirii sufletului și vieții mele. Mă izbi
 astfel ca o minune căzută din cer sunetul de argint
 și cleștar al glasului ei în pîlnie. Nici nu-și spuse nu-
 mele, dar mai era oare nevoie? și mă întrebă numai
 20 dacă luni după-amiază pot fi la ora 5 acasă, „pentru
 a stabili o înțelegere asupra scrisorilor“, și-n caz nega-
 tiv, în care din zilele: marți, miercuri ori joi, din săptămî-
 na viitoare, pot s-o aștept la aceeași oră? Trei mii
 de răspunsuri galante și spirituale pregătite și noi
 25 cred că n-aș exagera din cale-afară dacă aș spune că
 mi s-au încrucișat în acele clipe în minte, toate împle-
 tindu-se în jurul aceleiași întrebări: „Vreți să spuneți
 cînd puteți veni să vă predau ce vă aparține...?“
 Dar respirația mi s-a înecat în gît și n-am putut articula
 30 decît un stîns: „Dacă sunteți bună, vă rog să-mi
 îngăduiți un moment“, în semn că trebuie să-mi consult
 agenda, deși știam bine că luni după-amiază voi fi
 acasă la orice oră. Ba chiar căutai la ziua respectivă
 în calendarul de birou și privii acolo locul gol, măsurînd
 35 astfel cu fapte răgazul ce-mi luasem pentru a-mi
 recîștiga prezența de spirit pierdută; totuși nu fusei
 în stare să găsesc cuvîntul convenabil și blînbii în aparat
 acest comun, imbecil, și brutal răspuns: „Doamnă,
 luni voi fi acasă și voi fi fericit că vă pot aștepta...“
 40 Mai vream să-i spun în continuare: „...pentru a
 deveni robul vostru fără ieșire, în schimbul libertății

sufletești ce vă acord“, sfîrșit de frază ce-mi venise în
 gînd, în momentul rostirii începutului, dacă ea nu m-ar
 fi întrerupt cu un „mulțumesc“ rece și grăbit, închi-
 zînd repede aparatul.

5 Dar sentința vieții mele se rostise: glasul Celui-de-
 sus o rostise. Și-mi păru chiar bine că totul fusese atît
 de sumar, atît de fără culoare și ton. Sfîrșitul meu de
 frază îmi păru acum o oribilă imbecilitate și mulțu-
 mii lui Dumnezeu că nu-mi fusese dat să fie auzit.
 10 Invitai pe clientul de-afară cu extremă afabilitate,
 și-n timpul expunerii necazurilor lui îl rugam din cînd
 în cînd să reia lucrurile dinapoi, de-acolo de unde pu-
 terea înțelegerii mele, invadată de milioane de gînduri,
 înceta uneori să mai cuprindă și păsurile lui. Bietul
 15 om avea impresia, pentru că știam să-i sugerez lucrul
 ăsta, că procedez astfel pentru că prefer documentarea
 amănunțită și solidă. Dar judecînd după buna mea
 dispoziție, după spiritele ce-i făceam la fiecare minut,
 după curajul și îndemnurile de siguranța ce-i dam
 20 (îndemnuri ce nu-mi scăpau în mod obișnuit în timpul
 consultațiilor, afară numai atunci desigur cînd donna
 Alba îmi ceruse ajutor pentru Anișoara Sava), bietul
 om putuse să creadă în toată voia că promisem vestea
 25 unei formidabile moșteniri sau a cîștigului maxim
 la loterie.

Norii de tutun dispărură de-acum din casa mea,
 dar fantoma elegantelor lor volute, spiritul super-
 belor lor încolăciri rămase; rămase tot văzduhul ori-
 cărei încăperi populat numai de linii unduioase, tre-
 30 murătoare, de lentă desfășurare, de tandră și pasionată
 vibrație.

Donna Alba sună, în ziua hotărîtă, la cinci și douăsprezece minute după ceasul meu. O văzusem de la fereastra biroului descinzînd dintr-o mașină de piață. I-am ieșit eu singur în întîmpinare și i-am deschis; gonisem toți servitorii pentru după-amiaza asta și vream să observe că m-am gîndit la acest lucru. Am primit-o cu un adînc compliment, ea mi-a răspuns cu un zîmbet care dorea să se vadă că e forțat. Era toată în gri-închis, doar în picioare purta *trotteur*-i de solzișori negri, iar blana de la gît, fără a fi identică în culoare cu restul îmbrăcăminții, se apropia pe cît se poate: nu sunt cunoscător în materie și n-aș putea spune căruia animal aparținuse, dar era lucitoare și somptuoasă și-i îmbrăca figura într-un chip cu adevărat princiar. În *hall*, donna Alba înaintă cîțiva pași și se întoarse întrebătoare spre mine, neștiind pe unde să apuce. Aveam aci biroul într-o parte, și un salon într-alta, cu ușile larg deschise, ca un fel de adaos al sălii de așteptare. Ieșind în întîmpinare-i, avusesem grijă să închid numai ușa biroului, ca nu cumva să intre de-a dreptul aici. Întinsei mîna spre ușa din fund unde era un al doilea *hall*, cu scara la etaj într-o parte și cu sufrageria în cealaltă. În fund era terasa, care da într-o mică grădină. Îi indicai donnei Alba — care arunca numai scurte priviri în lături și-nainte, ca
5
10
15
20
25

multă importanță locului prin care trece — frumoasa scară cu rampă de fer forjat ce-și încolăcea apoi spirala grea a bîlței deasupra capetelor noastre. Fără nici o ezitare, donna Alba începu să urce; eu o urmam la oarecare distanță pe trepte orbit, de minunea luciului de mătase al căruia păienjenis îi cuprindea din strîns începutul de unduire al pulpei, mîngîiat la răstimpuri cadențate de marginea grea a rochiei cenușii. Pe drum ea-și scosese blana, petrecînd-o pe după mînă, astfel
10
15
20
25
30

că sus, cînd se întoarse spre mine ca să primească noi indicații, păru mai abordabilă, mai puțin intimidantă, în taiorul gri, de sub care ieșea pieptul dulce și blînd al bluzei de mătase albă. Îi arătai acum chiar ușile deschise în fața cărora ne dusesse scara și pe care, după ce intrarăm, le închisei. Ea nu se întoarse surprinsă de acest amănunt și nici nu se opri; privi în treacăt la dreapta, unde sta asemenea deschis spre marele meu dormitor; și nici în această clipă nu lăsă să se între-vadă vreo mișcare de protestare, de surprindere sau de rea impresie. Înaintă pînă la o consolă-birou de mahon ce-o aveam în fund, lîngă ferestre, și se opri acolo, sprijinindu-se ușor de geanta de șopîrlă înfiptă cu un cap în tăblia mesei. Mă așteaptă să sosesc (apropiasem între timp ușile dormitorului) și se așază pe scaunul pe care o poftii după ce trecui și eu în partea cealaltă a mesei. Atunci, desfăcînd butonii de la o mînușă, pentru a-i închide iarăși, glăsui, foarte atentă la nevino-vata-i ocupație, în momentul cînd tocmai vream să deschid eu vorba:

— Domnule, cunoașteți scopul vizitei mele. Vreau să știu chiar acum condițiile dvs. pentru a intra în posesia *imediată* a *tuturor* scrisorilor mele...

Nu mă privea, însă vorbea semeț și apăsător; ținea gîtul drept, capul puțin lăsat pe spate, după obiceiul ei, și, pentru a vedea bine operația pe care o săvîrșea cu butonii mînușei, ridicase mîinile la înălțimea bărbiei. În dreptu-i, la părete, se găsea o înaltă oglindă cu pedestal, în care se putea contempla întreagă și cu ajutorul căreia puteam să-i cuprind și eu cu privirea partea de jos a corpului, ascunsă de consolă. Donna Alba stătea pi-cior peste picior, cu un ușor aer de dega-

jare, care trebuia să-mi dovedească mie că nu se simte stînjinită cîtuși de puțin. Cînd se plictisi cu încheiatul mînușei, își întinse antebrațul pe birou, așteptînd răspunsul meu, așa cum era, în profil; și părea acum mult preocupată de diferitele amănunte ale persoanei și îmbrăcămintei sale, așa cum îi apăreau în oglindă, potrivit poziției în care se găsea.

— Aș fi dorit totuși, doamnă, să-mi permiteți în prealabil a insista asupra unei rugămînți pe care v-am mai făcut-o și mi-ați respins-o, și-anume, să vă expun motivele care m-au determinat să întreprind activitatea ce am desfășurat pentru obținerea acestor scrisori, vreau să spun chipul cu totul întîmplător cum am aflat de existența lor... Vă asigur că voi lăsa cu totul la o parte peripețiile destul de plicticoase adesea, alteori pentru mine amuzante, prin care am trecut, pentru a vă elibera de sub dominația destul de neplăcută...

Donna Alba asculta acum cu multă bunăvoință, fără nici un semn de nerăbdare, micul meu preambul. Îmi răspunse însă sarcastic, trufas și înfiorător de neted:

— Dacă și asta intră în *prețul* pe care aștept să mi-l pretindeți, mă văd silită să mă supun la orice descriere și la orice discurs. Sunt în casa dumneavoastră, venită cu scop precis și determinat, și găsesc inutil și ipocrit să mai fac orice fel de împotrivire, afară, evident, de impresiile și reprobările lăuntrice, care-mi aparțin și care pe dumneavoastră nu vă pot supăra întrucît, precum am spus, sunt cu totul lăuntrice... și *platonice*...

Și spunînd astfel, o văzui șerpuindu-și frumosu-i corp prin oglindă, în semn că se așteaptă, într-adevăr resemnată, chiar la o prețuire care poate să nu fie numai decît bănească, de vreme ce am întîrziat-o, pînă la aducerea ei aici, cu încheierea tîrgului.

— În consecință, continuă ea cu un rîs ce marca succesul dobîndit asupra sufletului meu consternat și asupra ochilor mei uluiți de atitudinea ei francă și hotărîtă să înfrunte orice umilință, pentru a ne întoarce la întrebarea dumneavoastră, nu vă pot făgădui categoric decît că nu vă voi întrerupe pînă la urmă expunerea dumneavoastră, mă voi sili chiar să

vă dau ascultare fără a garanta, însă, că atenția mea va fi fidelă tot timpul bunăvoinței de a vă asculta.

Acest adaus păru să atenueze și chiar să modifice sensul catastrofal al primelor cuvinte, așa cum putuse să-l accepte înțelegerea mea desigur prea grosolană, dar oricum legitimată de ambiguitatea, poate involuntară, a frazei și de aerul donnei Alba cînd o rostise. Dar depănarea împrejurărilor care urmară nu făcură decît să mă încredințeze că nu greșisem și că donna Alba își trasase dinainte limita pînă la care trebuia să meargă cu concesiile, limită care părea limpede să înglobeze programatic și fără nici un preliminaru exact ceea ce așteptam să obțin cu expunerea cinstită a sacrificiilor mele, cu a căror evocare crezusem c-o pot ispiti, cu invocarea patetică a mobilului ce m-a determinat la ele și cu destăinuirea puterii ce persoana ei a avut și va avea în veci asupra existenței mele.

Astfel, donna Alba aștepta cu un zîmbet curios în colțul gurii, jumătate rușinat, jumătate sfruntător, ca eu să încep cuvîntul. Dar pentru că tăceam dezarmat de această atitudine cu totul neașteptată, la rîndu-mi jumătate înfricoșat de fericirea care mi se da fără nici o sforțare, jumătate nesigur încă dacă nu sunt prada unei greșite aprecieri optice și acustice, ea vorbi iarăși persiflantă și, eu socotii, cu un cinism spăimîntător:

— Cum văd, ați renunțat la poveste... Găsiți că e inutil... Într-adevăr, ar fi răpit prea multă vreme...

Și-și plecă singură capul, rușinată de imaginea ei din oglindă, pe care putuse s-o vadă rostind cuvintele pe care le pronunțase. Îngrozită de sine însăși, făcu chiar o mișcare neizbutită de a scăpa de tiranica ei reprezentare în sticla reflectatoare; dar în spate-i era o oglindă la fel, și scaunul greu de piele de sub dînsa nu putea fi mutat cu ușurință. Atunci își ridică fața și se înfruntă singură, cu voinicie. Întîlni prin luciul de apă încremenită privirea mea tulbure, îmbrățișîndu-i liniile estompate de rochie ale întregului ei corp, și întrebîndu-se cu uimire dacă e într-adevăr cu puțință ca aceste comori să se dezvăluie așa de ușor și de repede, întru deplina ei îmbătăre. Donna Alba

se cutremură din cap pînă-n picioare, vizibil sincer, dar dorind parcă să fie și văzut în acelaș timp, acest cutremur de scîrbă și de resemnare, de privirea care aluneca lacomă pe unduirile formelor ei. Iar zîmbetu-i redeveni din nou stăpîn pe sine, rece și batjocoritor. Părea că spune sfidătoare, negustorește: „Hotărăște-te odată, ce vrei, banii sau corpul meu, sau amîndouă deodată...?” Bani, văzuse așadar, din întîrzierea mea de a mă pronunța, din despărțirea mea de maestru, și acum din această mărunță, în raport cu a lor, dar foarte elegantă locuință în care mă retrăsesem, și-o adusesem, că nu doresc. Și ochii ei păreau a spune cu acel dispreț cu care mă împroșca: „Ei da, am înțeles mai dinainte și, uite, am venit!...”

Iar pentru că o prințesă ca ea nu-mi putea repeta și cu glas tare lucrul ăsta, pentru a mă scoate din buimăceală, mă întrebă dacă poate să telefoneze în oraș, cu dublura aparatului pe care o aveam în această cameră. La răspunsul meu afirmativ, ea formă cu lungile-i degete numărul trebuincios și-o auzii astfel înștiințînd pe Anișoara Sava că nu mai vine s-o ia la 7 și o roagă să vie ea, Anișoara, singură, la masă la donna Alba, la opt și jumătate.

Era într-adevăr 6 fără un sfert, trecuse așadar nesimțit aproape un ceas cu venitul încoace, cu condusul aici, cu aceste încercări neizbutite de a prinde un fir de conversație, cu atîtea ezitări și tăceri, cu vorbitul la telefon. Dacă la 8 și jumătate Anișoara Sava trebuia să vină la masă, la 8 donna Alba trebuia să plece de aici. Așadar, ea-mi reacorda, de la sine, un timp prețios, pe care nu știusem să-l întrebuițez în mod folositor; pe de altă parte, mă avertiza, indirect, că peste două ceasuri marea favoare înceta... pentru totdeauna. Era tot ce putea să-mi acorde. Minunăția frumuseții sale, a întregii ei intimități! Ce mai puteam să aștept? Dar numai pentru două ceasuri, numai pentru două... Atît era prețul zbaterii acestor aproape zece ani... Dumnezeu mai poate face socoteala acum, dacă nu și mai mult... de cînd marile dicționare de limbi vechi și moarte mi s-au rostogolit din mînă la trecerea ei vrăjită... Pentru zece ani — două ceasuri...

După ce repuse aparatul în furcă, donna Alba nu se mai așază pe scaunul din fața oglindei. Ea cerceta acum atentă tablourile mici și răzlețe de pe pereți. Rămînea mult timp înaintea fiecăruia, fără să mă întrebe nimic asupra lor, fără să mă privească... Aștepta tăcută să mă apropii poate și s-o întreb de impresiile ce-i produce... sau să n-o întreb nimic... Să mă alătur cît mai strîns de dînsa, pentru a privi amîndoi dintr-o perspectivă cît mai asemănătoare... Și mîna-mi să se întindă ca un șarpe pe de după șalele ei... și ea, cînd va simți-o, să se dea ușor înapoi ca pentru a-și mări distanța de privire, să se lovească de dîrzenia ei de fier, să se lase pe dînsa, să fie prinsă și de celălalt braț al meu, de pieptul meu, de încleștarea caldă a buzelor mele...

Mă ridic tremurînd de pe scaun. Donna Alba nu mai caută un alt tablou, deși au mai rămas cîteva. neprivite pe restul păretelui, pe care a început examinatul, precum au rămas și pe cel din spatele ei. S-a oprit la unul de lîngă canaturile acum apropiate ale ușei dormitorului. Și așteaptă... M-a simțit cu coada ochiului ridicîndu-mă și a făcut o ușoară mișcare, cu pieptul și cu gîtul, de rămînire, de așteptare, de acceptare...

Zece... sau poate unsprezece ani...

Unsprezece ani am așteptat momentul acesta, imaginîndu-l în tot felul de chipuri, afară numai de chipul în care mi se prezenta acum. L-am mîngîiat de atîtea ori sub bolțile închipuirii mele, l-am căutat povestit de alții în puternice sau slabe descrieri. Eroul literar care într-o astfel de împrejurare m-a impresionat mai adînc a fost Zvidrigailov, sărmanul Zvidrigailov... al lui Dostoievski... Nenorocitul a înfruntat cele nu știu cîte gloanțe din butelia revolverului cu care frumoasa Avdotia Alexandrovna se apăra... N-a fost nimerit de nici unul; mîna mîndrei surori a lui Rascolnikov tremura de indignare și gloanțele s-au irosit toate pe la urechile nebunului cutezător; însă cînd a prins-o în brațele lui, dezarmată și înfrîntă, cînd visul lui mîngîiat de atîția ani, în tremur de aprigă

dorință, era numai la o secundă de termenul lui, Zvidrigailov a avut puterea s-o întrebe tot ca un veritabil erou dostoevskian: „Nici acum, după ce am înfruntat moartea pentru a te cuceri, Avdotia Alexandrovna, nici acum nu poate să îndrepte sufletul tău spre mine o cît de mică adiere dintr-însul?”

El îi pipăia astfel sufletul, tocmai cînd trupul îl avea strîns în mîini. Și ea a răspuns: „Nici acum, te detest, te urăsc... mi-e silă...” Nu știu cum îi spunea lui Zvidrigailov pe numele lui mic, după cum sunt sigur că vorbele ce i-am pus în gură nu sunt tocmai cele pe care le-a rostit eroul scriitorului rus. Destul că, la răspunsul ei, Zvidrigailov a liberat-o din strînsoare și a plecat să se spînzure...

Însă Zvidrigailov era un biet ponosit, uzat, meschin, urît și mi se pare desfrînat. Dar, cu toate că bîntuit de atîtea nemernicii, sufletul lui rămăsese mare.

Pe cînd donna Alba își făcuse, necontrariată de fizicul meu, socotelile ei; aș putea să cred, complect nestînjenită și chiar să mă simt măgulit. Ea nu mă întîmpină cu browsing scos pe neașteptate din poșetă și cu gloante care, fără îndoială, în mîna ei n-ar da greș. Ea, dimpotrivă, mă acceptă, mă cheamă, dă chiar semne de nerăbdare; a găsit chiar atitudinea cea mai lesnicioasă pentru a trece de-a dreptul la împlinirea visului celui mai delicios cu putință. A mers cu ironia, cu disprețul, cu dezgustul, chiar pînă acolo că m-a izbăvit de orice preliminaru, ba chiar mi-a remis înfricoșetor de sarcastică o bucată de timp, care se risipise de-a surda pe scaune și pe sub comodă. Iar acum, văzîndu-mă că mă înțepenesc din nou aici, bănuiește, poate, că încă n-am înțeles, că încă n-am aflat curajul să înțeleg oferta ei. Colțul ochiului ei mă țintește doar printr-o singură rază... Mîna dinspre mine s-a sprijinit în sold, dînd la o parte colțul taiorului, pentru a descoperi cît mai larg caldul de mătase al bluzei. Sînul stîng își marchează astfel semeț locul lui, iar vîrfu-i țănoș e mulat în întregime de finu-i înveliș. Piciorul se ridică pe vîrf și se lasă încet, umplînd pulpana rochiei de zigzagul mișcător și amețitor al coapsei cu pulpa.

Totul așteaptă în profilul ăsta de o perfecție irezistibilă, totul e gata să se dea... Mie, să mi se dea mie... buzele subțiri, care nu s-au destins totuși o clipă din ușoara lor încordare de dispreț, nu mai sunt acum îndreptate spre mine... ce mai aștept?

Donna Alba dă chiar semne de nerăbdare? E de ajuns să-mi articulez în minte această nedumerire, ca să mă îngrozesc deodată de absurdul ei. Într-adevăr ea mă întrebă ceva despre autorul micului tablou din fața căruia nu s-a mai desprins. E cu putință oare ca să uzeze de această stratagemă pentru a mă aduce lîngă dînsa să-i dau explicații... Mi se pare iarăși că gîndul mi-a mers prea departe, a luat-o razna și mă simt din nou în mine cumplit de caraghios. Ea mă întreabă unele date privitoare la pictor care par s-o intereseze... Așadar, îi răspund de aci, de unde mă aflu.

Dar a fost de ajuns această întoarcere lentă a ei, ca să năzăresc teribila țeavă de revolver a Avdotiei Alexandrovna. O, nu era deloc metalică arma donnei Alba! Mîinile ei fine erau goale, poșeta și mînușile erau lîngă mine, pe colțul consolei. Dar ochii aceia întorși spre mine, dar răsfrîngerea aceea a buzelor mă improșcau cu toate proiectilele cele mai ucigătoare din lume. Donna Alba nu mă respinge, tocmai ca să-mi arăte cît mă disprețuiește, donna Alba mă chema învinsă, îmi ceda zdrobită, surprinsă într-un ungher pustiu, cu ascuțișul cuțitului în tîmplă.

Fața teribil de dulce, de mîndră și de disprețuitoare se întoarce și acum de la mine, să-mi facă loc... să pot ajunge lîngă trupul gata să mi se dea, cu cel mai sincer, mai ostentativ dezgust. Ea nu poate să-și reprime, măcar pentru un moment, teribila neplăcere, e peste putere să dea trăsăturilor ei o altă expresie mai puțin descurajatoare, cu atît mai mult cu cît întîrzierea mea de înțelegere sau de tactică și sarcasm o exasperează și mai mult, o nimicește, îngropînd-o definitiv sub propria ei scîrbă de sine. Și atunci întoarce capul ca să înlesnească josnicia. Și minunăția profilului ei divin este astfel iarăși a mea.

Am înfîpt atunci mîinile în săltarul biroului și am scos cutia cu scrisori pe masă. Ochiul stîng i se întoarse puțin, văzu, încuviință, tot corpul ei încuviință prin necurmat acum cutremur nervos de spaimă și rușine.

5 Și-un tresărit identic, profund, pînă-n rădăcinile sufletului, mă zgudui puternic și un țipăt de alarmă chirăi de-a lungul vălmășagului de sînge: „Ce faci, nenorocitul?” desprinzîndu-se din tumultul de instincte dezlănțuite. Ea nu auzea nimic de bună seamă din această larmă care mă doboră, ea se scuturase chiar de orice frică, de orice slăbiciune și zîmbea mută, palidă, cu fălcile strînse ca pentru o odioasă operație, fără pic de sînge în obraji. Zîmbea înainte, hotărîtă, triumfătoare, dreaptă, nețărîmurit de înaltă. Atît de

10 înaltă că puteau să urle acum toate instinctele din mine, puteau vestmintele ei să înceapă chiar de îndat să cadă, unul cîte unul, de la sine, gîndul meu se strînsese și el într-însul, se scuturase și el de orice ispită, de orice slăbiciune, și era acum și el hotărît, triumfător, drept, înalt, nețărîmurit de înalt.

15

— Aveți aici scrisorile, doamnă, mă ridicai și rostii tare, și greu, și rar vorbele acestea care căzură cu zgomot de bile de plumb.

Ea înălță deodată fruntea, căci se putu s-o înalțe și mai mult decît mi se părea înălțată, peste orice posibilitate, și întoarse astfel capul spre mine, figura lipită un moment de orice altă expresie decît a unei subite, grele, năprasnice mirări. Dar repede apoi colțul buzelor căzu în mișcarea lui de persiflaj și ochii se umplură la loc de luciul dezgustului franc. Nu răspunse nimic. Înclină capul, ca într-un fel de aprobare. Și ochii reveniră la tablou. La acelaș tablou. E-n regulă, părea să spună. Aștept...

Acuma nu mai țipă nimeni în mine; acum pot să nu mai închid ochii și să nu mai strîng zdravăn pleoapele ca să tai orice intrare acestor unduirii și linii de șarpe. Acuma nu mai plec capul în podea, ca să ascund de pe figură-mi cumplita-mi groază de mine. Acum privesc larg, aduîmec și mă dau întreg nesațului acestui viol, care va urma îndată, al gîndului și al sufletului.

Vreau să violez gînd și suflet și vreau să aud scrișnetul de stupoare, de durere și de admirație mută, al gîndului și-al sufletului care mă respinge cu gloanțele necurmăte ale disprețului. Sunt hotărît să lovesc pînă la nimicirea definitivă acest zîmbet, mai teribil decît ochiul cel mai amenințător de revolver. Și vorbele-mi cad iarăși, grele ca pietroaiele de plumb:

— La drept vorbind, nu mă așteptam să veniți...

Privirea revine automat, căscată spre mine.

— Credeam că veți încredința această penibilă misiune soțului dumneavoastră.

Zîmbetul a pălit dintru început: colțul buzelor își distramă accentul nesuferit, într-o vibrație repede, nervoasă, nestăpînită...

— Așteptam cu o nerăbdare nespusă, ca tot ce provine din partea persoanei voastre, care mă interesează în chip deosebit...

Un singur, un răzleț, un nesigur reflex al expresiei de adineaori, care dispăre apoi repede, strivit, învins, pentru totdeauna:

— ...așteptam acest semn al dezrobirii. Apariția soțului dumneavoastră însemna chiar de la ușă, pentru mine, destăinuirea pe care v-ați hotărît în cele din urmă s-o faceți, liberarea, însemna creșterea infinită a puterii dumneavoastră..., însemna încuviințarea, zdrobirea lui... v-am prezentat această perspectivă extrem de interesantă — după mine, cel puțin, un biet burghez, care a încercat să-și cîrpească un pospai de noblețe din cărți demodate — și-mi făcea impresia că ați ascultat-o, cînd am avut plăcerea să fiu invitatul soțului dumneavoastră... aveam fericirea să cred că am fost înțeles...

Donna Alba se îndreptase toată spre mine, crescuse considerabil, ochii erau cercuri mari de foc și buzele-i tremurau ca în friguri... Mîinile îi bîjbîiau ușor de o parte și de alta a soldurilor, ca înaintînd printr-o lumină orbitoare. Era acum nespus de frumoasă, era așa cum aș fi dorit-o, într-o înălțare de extaz, crescînd în fața mea ca o zeiță, și eu să ating pămîntul cu fruntea, orbit de strălucirea ei.

Iar sufletul, revărsat acum total în armonia aceasta trupească, îi aducea un spor incomensurabil de forță magnetică, de putere fermecată, care îmbată pînă-n nemărginit ochiul și-l rătăcește.

5   Însă deodată, în fața transfigurării, glasul cărnei se răzvrătește iarăși în mine, țipînd asurzitor în adîncuri: „E încă timpul să îndrepti, e încă vremea să înaintezi, să cuprinzi... să strîngi! Pe urmă n-ai decît să-i spui ce vrei, n-ai decît s-o umilești cît îți place...”

10   Dar teama de disprețu-i ucigător stă și ea trează, de veghe în aceleași adîncuri... o singură greșală, o singură ezitare și totul ar fi pierdut... Continui:

— Probabil, însă, că o noblețe autentică respinge povețele unui... succedaneu, ce zic, unei pastîșe caraghios întocmite, cu riscul chiar de a proceda apoi în modul cel mai... burghez cu putință...

Capul donnei Alba a căzut în pămînt. Mîna ei tremură în lături, ca-n căutarea unui jîlț ocrotitor... dar mișcarea e reprimată cu un zvicnet de minie al întregului ei corp și fața se ridică spre mine, teatrală și demnă... însă înecată într-o mare restrînsă și teamă.

— Am așteptat zi la zi, grăiesc înainte cu îndărătnicie, să se întîmple acest mare act de autobiruință și de biruință totală și de limpezire, de luminare...

25   I-aș fi spus maestrului: „De-acum sunteți cu adevărat fericit... Și permiteți-mi să mă consider și eu fericit că am contribuit la aceasta...”

Pentru a doua oară, capul donnei Alba se înclină lovit și se lasă moale pe-un umăr. Revăd atitudinea ei de deunăzi, din iatacul turcesc, de școlăriță pedepsită. Mai lipsește ca o mișcare oarecare să-i ridice tivul rochiei și să-i descopere genunchiul. M-aș arunca ca un nebun la picioarele ei și i-aș cere iertare pentru vorbele mele nesăbuite. Ah, imaginea acestui genunchi, care înfrînsese în splendoare orice închipuire a lui anterioară! cum mă răscolește și-acum, cum asmute în mine țipăte deșuchete și obscene: „Ce faci, ce faci, oprește-te, gîndește-te ce pierzi, gîndește-te ce minuni ascund aceste sugestive vestimente...? Într-un minut ele vor fi ale tale, toate aceste minuni...” Cel ce-mi

strigă astfel mă zmucește cu tărie de piept, îmi strînge zdravăn beregata, mă sufocă. Dar eu sunt mai tare, încăpățînarea mea e mai tare. Violul cugetului e infinit mai dulce decît o voluptate banală. Și mie-mi place să storc pînă la ultima picătură orice fel de plăcere.

5   — Cînd v-am auzit glasul la telefon, am socotit asemenea, o clipă, că spovedania s-a produs și că pot aștepta dintr-un moment într-altul vizita soțului dumneavoastră... Dar vai, glasul care are pentru mine intonații îngerești nu-mi da nici o veste cu adevărat biblică... mă lasă însă să bănuiesc că sugestia mea a rămas lipsită de tărie și nădăjduiam așadar că veți veni să-mi cereți ajutorul, să prindeți noi puteri din îmbărbătarea mea...

15   O clipă, în mijlocul acestei mărturisiri, ochii ei s-au ridicat în ochii mei, pentru a recădea apoi repede în direcția nesigură de pînă acum. Ce-a însemnat această privire? mă gîndeam. Ea a părut, în mica ei clipită de existență, plină de-o altă lumină, fragedă, caldă, îmbucurată. Ș-apoi, deodată, grozav de înfricoșată de acest tiranic joc al meu. Să-și fi închipuit într-adevăr că vreau s-o chinui cu constrîngerea de a-și descoperi singură sufletul soțului său, de-a o umili astfel pînă-n ultima putință, de-a o sili, aci pe loc, la accente de teamă, la scrișnete de rugă, de implorare. Figura ei s-a și ridicat de ceară spre mine și ochii s-au căscat în țipătul mut al disperării. Dar e momentul să sparg și această crustă din ce în ce mai îngroșată de teroare, e momentul să-i arăt adevărata

30   și marea mea putere.

— Poftiți, doamnă, aveți aci scrisorile dumneavoastră... Eu nu am dreptul să mai prelungesc o situație care ar putea să pară că împrumută un aer de siluire unui îndemn curat, pe care l-am emis pentru ușurarea voastră suflatească... pentru seninătatea conștiinței dumneavoastră, pe care nu mi-o pot închipui întinată de nici un gînd ascuns, și pe care aș fi vrut-o limpede și strălucitoare ca și marea voastră frumusețe exterioară...

40   Donna Alba șovăie, se apropie palidă, nesigură, în somn hipnotic. Am deschis capacul cutiei și prietenos,

5 pentru a-i desface sufletul din crunta încheștare de
pînă acum, am început să-i lămuresc că din nefericire
nu-i aceasta cutia de artă veche italienească în care
10 prințul Tudor își ținea comoara. Fratele lui o vînduse
de teama mizeriei pe-un preț important, iar aceasta
de față, mai modestă, săpată cu vîrf de briceag de-un
condamnat artist, e găsită de mine, pentru a scăpa
bietelescrisori din închisoarea nedemnă în care prințul
Preda le vîrșise și care era o cutie de tutun. Îi explicai
15 că am ținut să-i dau toate aceste amănunte, pentru că
n-aș fi vrut în ruptul capului să-și închipuie că mirosul
de tutun care-a alungat parfumul inițial provine din
neglijența mea și nici, mai cu seamă, a bietului prinț
Tudor.

15 Donna Alba nu stătu o clipă să contemple scrisorile
și nici să adulmece în ele fiorul greu al amintirilor. Ea
se mulțumi doar să le îndrepte puțin, le apăsă cu latul
palmei, parcă pentru a le face mai bine loc în cutie, și
20 închise capacul. Ah, divina posesiune a sufletului care
alunga astfel orice emoție străină, care anula memoria
oricărei pasiuni și posesiuni anterioare!

O clipă încercai să văd cum s-ar fi petrecut această
predare materială dacă aș fi cedat ispitei celei mai
mici slăbiciuni. Cu ce lacrimi, sau cu ce durere mută,
25 care nu vrea să se dea în spectacol în fața unui trecător
intrus, cu ce joc de teatru ar fi primit ea, din mîinile
mele brutale, aceste mărturisiri ale unui trecut „cu
totul altfel, mai nobil, mai sfînt etc.” Acum însă era
atît de emoționată donna Alba, și atît de nesigură că
30 totul nu e, poate, decît o punere în scenă, atît de gră-
bită să se convingă de adevăr, că nici nu băgă de seamă
cînd blana, care rămăsese pe colțul biroului, alunecă
pe luciul lemnului ca o imensă șopîrlă și se lăsă jos pe
fotoliu. Ea-și ridică numai geanta și mînușile și
35 porni spre ieșire, fără grabă, cu capul în pămînt, fremă-
tînd de nesiguranță, gata să se întoarcă pe loc la cel
mai neînsemnat cuvînt, la un pornit de ris, la întoar-
cerea din parte-mi, fără nici o scădere, a totalului
dispreț cu care mă împroșcase.

40 O lăsa să ajungă la ușă și-o strigai de-acolo cu
intenție.

— Donna Alba!

Se-ntoarse într-adevăr îndată, ca atinsă de un
șfichi de flacără.

— Ați uitat blana...

5 Și revenii înapoi din mijlocul odăii, pînă unde mă
luasem, socotit, după dînsa, pentru a o găsi și a i-o
aduce. Cînd fusei lîngă ea, mă întrebă slab, forțîndu-se
parcă să i se audă cuvintele, dar cu un ușor surîs de
plăcere:

10 — Donna Alba?

Nu erau această mică și sfioasă întrebare și acest
zîmbet de plăcere semnul izbînzii care începea să se
definească? Îi lămurii cu aceeași dîrză îndărătnicie
de pînă acum, pe cînd îi petreceam blana pe după
15 grumaz:

— Donna Alba e personajul care mi-a răsărit în
suflet, atunci, demult, sunt unsprezece ani aproape,
cînd ați trecut pe lîngă mine pentru întîia oară...
De atunci a rămas în visurile și aspirațiile mele ca un
20 prototip, ca o existență suprareală, spre care trebuie
să tinzi, fiind condamnat a n-o ajunge niciodată...
De aceea, orice pată persistînd pe această strălucire de
soare a gîndului meu m-ar dura cumplit, mi-ar întu-
neca umila mea existență, mi-ar goli cerul de zei...
25 de zeul suprem...

Petrecîndu-i fularul îmblănit, donna Alba se lăsase
ușor pe spate pentru a-l primi din mîinele mele. Omo-
platul ei se lipi astfel cîteva clipe de pieptul meu și
brațul meu îi acoperi în treacăt brațul. Ascultă zîmbi-
30 toare cuvintele mele și scurtele noastre atingeri n-o
făcu să tresară... dimpotrivă, în cabrarea asta voită,
puțin exagerată, ea poate aștepta ca brațul meu să se
închidă în sfîrșit, să apese, să strîngă... Era și acum
lumină de surîs pe fața donnei Alba, dar ce deosebire
35 de culoare, de sens, de intenție... cu zîmbet răsplăti-
tor și suveran, suprareala existență îmi ridica în sfîrșit
osînda de-a nu-i putea ajunge sufletul niciodată...
Dar eu trebuia să fiu înainte îndărătnic, înverșunat
de îndărătnic, trebuia să merg cu încăpățînarea îna-
40 inte, chiar pînă la reprimarea acestei luminoase schim-
bări a ei, un avînt irezistibil mă cutropise de-a o do-

bori cu desăvîrșire, fără a-i atinge un singur fir de păr, de a-i smulge sufletul întreg din minunatu-i corp și a-l opri pentru totdeauna cu mine aici, în patetica-mi singurătată.

5 Donna Alba se scutură ca dintr-o atitudine necuvenită, pe care ochi străini au surprins-o. Nu știu dacă a fost cumva înșelare, dar am avut impresia că, îndepăr-
tîndu-se, umerii ei s-au ridicat întrebători... S-a
10 întors spre mine puțin vexată și cu un vag aer de rigiditate...

Iar pătimașul meu sînge îmi zvîcnea acum turbat în urechi, pe care mi le umplea[u] pînă la asurzire, cum-
plitele lui insulte: „Imbecil, nemernic, zănatec, mai ai
15 încă acest moment, înainte de a coborî prima treaptă... înainte de a ajunge în mijlocul scărilor, înainte de a părăsi holul al doilea... deșucheat, imbecil, sinistru
cretin... don Quichotte...”

Înainte de a deschide marea ușă a vestibulului, ea
se întoarse spre mine și-mi luă mîna, pe care mi-o
20 strînse ușor. Mi-am lăsat liberă mîna între degetele ei, pentru că am avut impresia că ea vrea s-o ducă pînă în dreptul inimei. Ea, ea singură, fără nici un concurs al voinței mele, afară doar de această delăsare a mîinii în voia alei sale. Strigătul meu de izbîndă sta gata în
25 pragul buzelor și fericirea de-a o înălța ca pe un fulg sta gata în pragul cugetului meu. Dar mîna se opri la mijlocul drumului. Ea mi-o strînse acum ceva mai tare și mi-o scutură prietenos. Și-mi spuse:

— Ai fost un brav om și cu adevărat un cavalier.
30 Îți mulțumesc.

I-am sărutat mîna cu adînc respect și am deschis larg ușa, închinîndu-mă profund pentru că eram acum un brav cavalier recunoscut. Am cîștigat sau nu partida?

Pasul ei răsuna pe mozaicul din curte, se auzi
35 porțița de la stradă. Sîngele îmi vijia în urechi: „Imbecil, imbecil... don Quichotte... ai pierdut totul, don Quichotte... mori de vînt... nebunie... don Quichotte de pe Cerna...”

Și șuvoaiele lui mă înșfăcă ră deodată, sălbatece,
40 dușmane, pedepsitoare...

E într-adevăr cumplită pedeapsa singelui în nopțile albe. Toți cei cari s-au găsit aproape, la un singur pas numai de-un atît de scump noroc și l-au lăsat să scape din sfială, din neînțelegere, din stîngăcie, știu bine ce
5 însemnează torturile de apoi ale acestui padișah al vieții. Dar cînd sorocul zbuciumului se împlinea spre năvala, care începuse acum mai din vreme, a zorilor, îmi vedeam sufletul liniștit și clar pînă-n adîncul fundurilor lui, ca un crîng verde după o furtună. Nu
10 pierdusem nimic, cîntau atunci dimpotrivă toate păsările acelea zgomotoase din crîng: într-un imn de triumf, ele proslăveau chipul cum mă purtasem. Nu mă uitam nerăbdător la telefon și nu tresăream cînd altcineva se găsea să mă cheme: marea mea faptă, pentru
15 a fi și mai în adînc cuprinsă de sufletul și mintea donnei Alba, pretindea timp și perspectivă. Dar nici eu nu trebuia să aștept, împăcat în mine, roadele de ani, care nu mai aveau să întîrzie. Înțelesei și acceptai
20 că trebuie să mă zbat puțin, să mă găsesc neconținut în preajma maestrului, să-i prezint într-una mărturia prieteniei și admirației mele, să-i primesc pe-a lui, să-l mai frecventez și să mă grăbesc a răspunde cu bucurie și încîntare, cînd poftirile la masă se vor repeta.
25 Și, într-adevăr, maestrul mă rugă să trec pe la biroul lui în două din serile care urmară: trebuia să studiem acolo două afaceri importante, pe care el ținea să le continuăm tot împreună, cu toate că nu erau din cele
30 la care el se zorise să renunțe, cedîndu-mi-le mie, dimpotrivă îl interesau în gradul cel mai înalt din punct de vedere juridic. Într-a doua seară, după ce terminarăm, el mă rugă să zăbovesc o clipă, ieși și reveni după puțin, pentru a mă pofti la masă. Mă simții copleșit de emoție, deși, în clipa cînd îmi ceruse
35 să întîrzii, pricepusem despre ce poate fi vorba. Donna Alba se arătă din cale-afară de amabilă cu mine de data asta. Pot spune c-a fost de-a dreptul încîntătoare. Însuși maestrul părea dispus că soția sa participă și cu sufletul la onorurile cu care el se grăbea la tot minutul să mă încarce. Donna Alba, ea singură, mă întrebă cea
40 dintîi ce-am cetit în ultima vreme și cum mă simt ca avocat de sine stătător. Se interesă de cartierul în care

mi-era situată casa, cartier despre care ea aflate, în genere, lucruri foarte bune, și chiar îl văzuse în treacăt, dar vrea să știe și de la mine dacă sunt mulțumit. Spuneți, dacă nu mă puteam socoti cel mai fericit om din lume, după astfel de întrebări ticluite parcă anume?

Dar de ce „parcă“! Drame, poate pentru că din când în când donna Alba rămânea cu ochii adânciți în aer? Asta-i acum! Într-adevăr, ea se uită astfel pe sine uneori, cu gândurile aiurea, dar poate aci sta și mai mult dovada că ea e frământată de gânduri grele, cu al căror început plecase din casa mea. Asta trebuia să mă bucure și mai mult și chiar mă simțeam de bună seamă infinit mai fericit decât în clipele anterioare, când după aceste momente ea se îndrepta spre mine cu și mai multă dragălășenie, cu și mai mult farmec. În iatacul turcesc, unde ne mutarăm din nou apoi, conversația, care nu se întoarce cîtuși de puțin asupra subiectului de vorbă de deunăzi (și eu găsii de ales tact să nu o împing într-acolo, ba chiar s-o îndepărtez cît pot de o atare direcție, în cazul cînd maestrul ar pune-o iar pe tapet, tocmai pentru a învedera că nu vreau să preocupesc prin nimic gestul ce făcusem), fu negrăit de plăcută și apropiată. Doar mișcările acum mai degajate, însă astfel nemăsurat mai amețitoare, ale donei Alba, pe sofaua și-n decorul turcesc, fură pricinii de revolte surde ale mocnitului și nemulțumitului meu sînge, pe care-l potolisem zilnic pînă acum cu apoteoza succesului meu sufletesc. El se încăpățîna să aștepte adevărata apoteoză în mulțumirea lui și nu a sufletului și, de aceea, ori de cîte ori genunchiul ei se reliefa mai acut prin poala rochiei, ori mătasea cu aspect de picior gol a ciorapului se detașa ceva mai mult de sub negrul stofei, răsuna pînă în urechile mele clocotul lui sălbatec. Evident, nimic deosebit, nici o mișcare anume pentru mine, pentru îmboldirea ochilor și a dorințelor mele; aceasta cred că am observat-o cu limpede luare-aminte și-am alungat regretul care mă încerca uneori, cînd trebuia să-mi schimb în această privință, la lumina de var incandescent a rațiunii critice, vreo părere falsă ce-mi făceam cîteodată. Înșă gîndul meu rece și calm, gîndul meu olimpian,

pe care nu puteau să-l atingă talazurile de sînge, mă asigura că nu poate fi altfel, după întrevederea noastră misterioasă. Femeia aceasta divină putuse afla atunci, și reflecta adînc mai pe urmă, că drumul pînă la mine duce printr-un ocol de cleștar, cu văzduh de puritate polară, ceea ce evident asmuțea acum și mai înverșunat curiozitatea și sufletul ei într-acolo, însă, înaintînd cu cea mai atentă scrutare, printre stîncile ascuțite de gheață. Tot ce putui face ca s-o ajut pe acest drum nou și nu prea obișnuit femeilor, dar dorit sălbatec cînd le lași numai să-l întrezărească, fu ca ochii mei s-o umple de fericirea lor, de-a o vedea senină și mulțumită.

Beție a bețiilor! Triumf al gîndului asupra licorii negre și roșii din vine, în care zac gigantele păduri ale veacurilor în zăcămintele de petrol, toate haitele sălbatece ale trecutului, toate urletele de fiară, toată spaima dinților ascuțiți și a coarnelor fioroase și toată elasticitatea panterelor!? N-ați văzut, cînd curge sînge, cum licăre în fiecare picătură ochii monștrilor din fundul oceanelor de timp? Dar ce-au a face toate astea cu telefonul pe care mi l-a dat chiar azi-dimineață, în zorii zilei, donna Alba, în prima zi a plecării soțului ei? Ea știa că la ora asta, prea matinală, eu sunt încă sus, în încăperile de sus, în care am primit-o, sunt poate încă în pat, îngînîndu-mi visurile, care o vād numai pe dînsa, cu programul banal dar nevoit al zilei ce vine. Nu știu de ce această ascultare în pijama a glasului ei, această poruncă a nerăbdării ei de a mă lăsa îmbătat de argintul glasului ei, într-o ținută sumară, mi se pare atît de prietenoasă, de familiară, îmi dă impresia vestirii obișnuite a unei ore de pasiune și de potolire, într-o iubire în care s-a consumat orice preliminaru. Mi-a anunțat scurt venirea ei după-amiază și numai atît, după un bună dimineața cu un răsunset de frăgezimea unui buchet de trandafiri albi; la rîndu-mi, am văzut-o atunci pe dînsa într-o minunată pijama de mătase, cu picioarele goale în pantofii de casă, și căldura somnului încă nealungat deplin din sînge m-a moleșit ca puterea unei băuturi prea tari în plinul

dimineții. Aceasta e prima strângere a gîndului nostru, prima îmbrățișare a sufletelor noastre, mi-am zis, și în ziua aceea de fericire am comis o mie și una de nebunii; am făcut glume chiar și-n greaua pledoarie de după-amiază, care vream să se termine cît mai repede cu putință.

Și ea a venit. Era acum tot în taior, dar de un gri mai deschis, tot cu *trotteur*-i, însă de piele de șarpe, și bluza era mai gălbuie, ca petala de trandafir (pentru mine era azi ziua trandafirilor), blana era parcă aceeași, iar în cap avea un feutru cenușiu, potrivit altfel, dar de format aproape bărbătesc. Ea urcă acum fără să mai aștepte la tot pasul indicații de la mine, numai cînd fu să pornească de la intrare privi o clipă spre ușa acum deschisă a biroului și mă consultă cu ochii. Pentru că-i răspunsei cu o ușoară mirare sub frunte, înaintă fără să mai privească în dreapta ori în stînga; ușile i le deschideam eu și-mi exprimam, galant, mulțumirea că ea-mi cunoaște așa de bine modesta mea locuință. Ea se mulțumea să-mi răspundă doar cu un zîmbet de simpatie, de prietenie. Sus își luă locul știut, pe fotoliul ce-mi venea în dreapta, cînd eu mă așezam înapoia micului birou.

Acum nu-și mai încheie mănușile, le scoase pur și simplu, apoi se lăsă într-un cot pe colțul consolei, cu două degete spre frunte. Aceasta pentru a-mi face o mică introducere discretă — deși nu eram în pericol să fim auziți de nimeni — prin care își arăta jena de a fi nevoită să-mi pretindă întrevederi atît de nepotrivite cu programul meu. Era minunat de bun acest pretext al convorbirii noastre de astăzi, al celei de-a doua a noastre convorbiri particulare. Cum? protestai cu o tot mai caldă elocință, pe măsură ce vedeam că-i place mai mult, cum? cînd, fără știrea ei, de ani de zile, de zece ani de zile, din imbold propriu, cu avînt nemăsurat, m-am zbatut pentru liniștea, pentru liberarea ei, și tocmai acum, cînd subterana mea trudă a dat de lumina țelului sfînt căruia mi-am dedicat tineretea, acum ea poate să mă întrebe astfel? Dimpotrivă, timpul meu este al ei; ea poate să dispună de el cum va vrea. Ea e zeița și norocul meu și ea trebuie

să-mi poruncească orice dorește; Doamne, dacă ar mai exista încă o pîclă ascunsă pe zarea vieții ei, ce fericit aș fi (îmi cerui iertare pentru această necugetată dorință) dacă aș primi îngăduința-i să-mi pun din nou zelul și credința mea în lucru, de astă dată sub binecuvîntarea ei, sub ochii ei, cari mi-ar da la tot pasul puteri drăcești...

Ea-și lăsase mîna de la frunte, ascultîndu-mă, și o întinsese pe masă în direcția mea; cealaltă era sprijinită de brațul fotoliului. Mă privea cu atîta lumină în ochi, cu atîta surprindere, cu atîta fericire, ca-n fața unci descoperiri într-adevăr mari, aproape mistice. Dar tocmai pentru ca puritatea devotamentului meu să rămînă deplină, eu îmi înfrîngeam înaintea atacurilor de răzvrătire ale acestui sînge prea înnebunit de mirosul semenului său apropiat, pentru a nu scăpa nici cea mai neînsemnată aluzie de pătimasă dorință, nici cel mai mic gest de nemaiînfrînată poftă. Dar mă rugam cald zeilor cari au făcut acest trup sfînt ca gestul apropierei omenești să vie de la ea.

Și mîna ei se întinse și-mi apăsă mîna mea. Și-atunci înțelesei și binecuvîntai zeii cari au lăsat haină de trup sufletului nostru.

Dar donna Alba îmi spuse strîngîndu-mi mîna: — Îți mulțumesc, scumpul meu prieten. Într-adevăr, această nobilă dezinteresare, această afecțiune atît de pură și nemaiîntîlnită pentru sufletul meu, care poate nici n-o merită, mă copleșește. Grație dumitale au început astfel să mi se deschidă în minte unele căi ale sufletului, despre care ne-au adus multă mărturie glasurile trecutului, dar pentru care noi, oamenii vremurilor acestora, nu avem înțelegere. Astfel am putut gîndi adînc, după întrevederea noastră, la care mi-am impus să-ți mărturisesc, am venit condusă de gînduri de care mi-e rușine. M-a ars atît de cumplit flacăra rușinei, dacă mi-e permis să fac această banală figură de cuvînt, pentru că în sfera în care m-ai ridicat însăși formele expresiei simt nevoia primenirii — încît nu puteam rezista nevoii de a te revedea din nou și de a-ți cere iertare.

Uimirea cea mai grozavă nu-mi cuprinsese încă sufletul în întregime. Foarte atent la fiecare cuvânt, credeam că desprind din glasul ei, cu toată aparența de transfigurare a feții, o subtilă ironie și un răspuns teribil la purtarea și la cuvintele mele, când m-a vizitat deunăzi. Dar mărturisirea ei curse mai departe:

— Până la sfârșitul convorbirii noastre, mintea mea neînțelegătoare a crezut că-mi ofereai astfel o mică glumă nu lipsită de un abil și drăguț tact, pentru a pedepsi cu drept cuvânt dispoziția mea cam facilă într-o împrejurare care nu merita desigur să fie tratată așa ușor. Dar revenită la mine, în singurătatea casei mele, am pătruns mai adânc vorbele și purtarea dumitale... și mi-am examinat cu atenție viața mea...

Aci mîna ei strînsese iarăși mîna mea și fu de ajuns atîta ca să înțeleg că femeia aceasta se răzbuna singeros. Milioanele de globule care se strînseseră lîngă epiderma mîinei mele priveau agitate la milioanele de globule care stau și persiflau, ca după niște gratii, adăpostite de epiderma dulce și caldă a palmei ei. Iar globulele singelui meu se frămîntau de ciudă, de oroare, de furie neputincioasă, împotriva acestor globule femeiești — mai istețe, mai șagălnice și mai asmuțitoare — clocotind surd și amenințător, că nu le las slobodă năvala. O încordare a degetelor mele, o întoarcere din scurt, pe loc, a mîinii, o strîngere sălbatecă a degetelor lunguiește și a unghiilor trandafirii, și războiul ar fi fost declarat...

— Viața mea, continuă donna Alba, a fost într-adevăr minată de-o minciună gravă, a fost compromisă, stricată de această minciună, în cei mai frumoși ani ai mei. Grație dumitale, eu am descoperit această grozavă minciună... grație dumitale obrazul meu a putut roși că timp de atîția ani eu am trăit cu soțul meu, i-am primit îmbrățișările, i-am ascultat gîndurile lui sincere și bune, mințindu-l cu cea mai neturburată convingere, cu cel mai josnic avînt... Nu pot să-ți descriu în ce culori mi-am descoperit acest nefericit suflet al meu în fața oglinzii vieții mele, care ești dumneata... Vreau să-ți mărturisesc, nu pot

să-ți exprim tare aceste impresii, pentru că dumneata ești o oglindă conștientă și ai înregistrat totul la timpul său... Nu știu cum pot să-ți vorbesc astfel, fără să-mi acopăr ochii în fața dumitale...

Boscorodii ceva incomprehensibil, pentru că aș fi vrut să izbucnesc în protestări vehemente dacă aș fi putut găsi măcar un cuvînt cu care să pot începe, dar ea mă opri cu un gest al mîinei celeilalte. Cu cea pe care mi-o dase de la început mă strîngea în acest moment întocmai ca o amantă, care și-ar deschide, în sfîrșit, și sufletul ei celui ce i l-a pus pe-al lui de mult la picioare...

— Vreau să scap de această strînsoare, gemu donna Alba, strîngîndu-mă cu înversunare, vreau să scap de această minciună sordidă, care-mi apasă pînă la asfixie conștiința. Vreau să-i mărturisesc totul, vreau să-i dau lui scrisorile, pentru a face întocmai cum mi-ai deschis mintea, scumple prieten, vreau să-i explic totul, totul. Și cum sunt slabă, mă simt grozav de slabă și lașă, recurg iarăși, umilită și mică, la ajutorul dumitale, îți invoc acest ajutor, pe care nu știu cum să-ți fiu de recunoscătoare, cînd mi-afirmi că regreti că nu mai ți se oferă vreun prilej să mi-l poți da... așa cum ai dori dumneata... Iată-l, prilejul de a mă ajuta... ți-l ofer... Dumneata... te rog, te implor... du-i dumneata scrisorile...

Pauză... Stupoare. Pustiu de gînd. La răsărit, la apus, la miazănoapte și la miazăzi, deșert necurmat, neted. Doar mîna ei care strînge năprasnic mai trăiește singură, dar cu o intensitate de negrăit, în oceanul sterp de nisip.

— I-am scris totul... i-am povestit totul... reluă ea după un adînc oftat. I-am mărturisit, așa cum m-am priceput, mobilul interior care m-a îndemnat să mă descopăr în sfîrșit... Nu avea teamă, nu i-am pomenit un cuvînt de dumneata. Dumneata nu vei fi decît un simplu transmițător... nu pot, ai făcut prea mult pentru mine ca să-ți ofer un rol prea greu, inacceptabil și imposibil, socotind raporturile dumitale cu dînsul. M-am gîndit un moment chiar să te scutesc de această neplăcere și să chem în ajutor pe

5 mama mea, care se află de câteva luni la o prietenă
a ei, la Craiova... Însă mă temeam de opoziția și de
sfaturile ei... Nu, nu puteam să recurg la ajutorul
ei... nu pot să recurg la ajutorul nimănui, căci ar fi
10 să pierd iarăși totul. Numai dumneata poți să mă
ajūți, pentru că numai dumneata nu poți să-mi dai
un sfat contrar — îmi închise ea gura care se între-
deschise dornică de a curma odată această teribilă
15 comedie — pentru că numai dumneata ești singurul
om din această lume care nu poate să-mi mai schimbe
gîndurile mele...

În pauza scurtă pe care o făcu acum, sărmanul de
mine, erou al replicilor fulgerătoare din fața instan-
țelor, nu găsii nimic de rostit decît iarăși un fel de
20 muget ușor, înăbușit în gît, ca de vițel, în vis.

— Serviciile cu care te rog deocamdată să-mi vii
în ajutor, își sfîrși donna Alba cuvîntul, cît mai rezu-
mat, sunt acestea: să-mi scoți un pașaport și să-mi
obții viza pentru țările pe care le-am enumerat în
25 această listă...

Ea-mi lăsă mîna pentru a căuta în poșetă...

— De asemeni un bilet pentru Paris, în *wagon-lits*...
ai aici banii trebuincioși, îmi puse ea dinainte un plic.
30 Soțul meu vine peste două zile, rămîne trei sau patru
și plecă iarăși. Atunci vreau să am totul gata. Eu voi
veni la dumneata în ajunul plecării, îți voi readuce
cutia cu vechile scrisori... de la ... Tudor și separat
scrisoarea prin care îi lămuresc totul. Dumneata nu
35 va trebui să-i raportezi decît că, în ajunul plecării
mele, am venit la dumneata la ora consultațiilor,
ți-am dat cele ce doream să-i predai și te-am rugat
să-mi faci acest serviciu fără a-ți da vreo indicație
asupra celor cuprinse în anvelopă și cutie... Și acum,
40 pentru că te-am ținut prea mult, scumpe prietene,
te rog să mă ierți... eu mă duc, pentru că îmi rămîn
atîtea de pregătite... În privința scoaterii pașapo-
rtului și a biletului de tren, te rog să fii cu atenție,
pentru că el poate se va interesa cine m-a ajutat,
și n-aș vrea să vadă în dumneata ceva mai mult decît
pur și simplu pe transmițătorul unei corespondențe
secrete. Te rog să mă ierți însă... Cum nu am avut

la cine să mă adresez, ca să facă astfel încît să-mi
obțină aceste acte fără risc, m-am gîndit tot la dibă-
cia agenților de care te-ai servit pentru a dejuca ter-
tipurile prințului Preda, și despre care el m-a lăsat
5 să cred lucruri extraordinare. Întocmai ca atunci,
te rog să procedezi și acum și te rog să nu mă lași,
scumpul, scumpul meu prieten...

Și mîinile ei, de astă dată împreună, îmi strînseră
cu atîta căldură și desperare bietele mele degete, că
10 nu putui decît să dau toate promisiunile cerute și
s-o însoțesc neputincios, spre marea stupefacție a
milioanelor de globule, parcă acum coagulate, spre
ieșire. Pe tot drumul, ea-mi ținu mîna într-a ei, ca la
un frate, și înainte de a ieși mi-o scutură din nou cu
15 toată puterea.

Din ușa îmi mai spuse:

— Astăzi i-am scris și vărului meu Raoul că voi
trece să-l vizitez la Bruxelles. E ocupat acolo cu o
mare expoziție canină. E uimitor de inteligent băia-
20 tul ăsta; a avut succese atît de grozave cu cîinii lui,
încît mă vestește că aproape și-a refăcut averea pe
jumătate.

Am îndeplinit poruncile donnei Alba cu inima celui
ce-și cumpără singur coșciug și găteli de moarte,
25 însă fără nici o scrintire. Dar un gînd strașnic, un
pretext din cale-afară de puternic și aparent obiectiv,
pentru a o opri totuși, în ultimul moment, îmi lumi-
nase mintea cu două zile înainte de revenirea ei. Și
restul, toate formalitățile care mai rămăseseră de
30 făcut, toate vizele înșirate de mîna ei scumpă pe
însemnarea ce-mi lăsase — unica scrisoare ce aveam
de la dînsa compusă anume pentru mine — le săvîrșii
și le obținui nu numai cu grija și discreția de pînă
acuma, dar și cu un avînt, cu o bucurie, cu o nerăb-
35 dare nemaipomenită, pentru ziua revederii noastre
pe care pînă-n ajun o așteptam cu fior și cutremur.
Pentru că găsisem ideea mîntuitoare, ideea uimi-
toare, care, dezvoltată cu meșteșug, ca o pledoarie la
tribunal — și voi pune aci tot talentul, toată căldura
40 puterii mele de convingere — avea s-o determine

să renunțe la plecarea ei, *fără a avea aerul că eu sunt cel care țin s-o opresc*. Ideea, gândul, pretextul ăsta diabolic va lucra pentru mine, și ea știe că sfaturile mele sunt ridicate pe cea mai sfântă dezinteresare, sunt însuflețite de cele mai sincere intenții. Ah, ideile acestea sfinte, *ocolul acesta intelectual și aventuros*, planuri, răspanuri și acțiuni, care m-au dus aci atât de pe departe — dar cum? atât de sigur, atât de adânc, — m-au vîrît ca o rădăcină în sufletul ei, încît trebuie acum să mă smulg cu putere, ca să mă poată considera din justul unghi de vedere ce-mi convine. Cît de departe mă simt și în timp, dar și în înălțime, de acel moment al rostogolirii dicționarilor din mîna... cît de mult se va fi flatat ea de această stîngăcie, dar cît de ridicol trebuie să-i mai fi apărut eu... exact ca uimirea zgomotoasă a unei țărance, în fața unui aspect neașteptat, care o face să bată din mîini prosteste, să emită sunete guturale și incomprehensibile, care ridică în aceeași măsură obiectul admirat, pe cît se înfundă mai mult în simplitate și caraghioslic. Și la serbarea de la Liric mai avusesem naivitatea să-i amintesc această ridicolă stîngăcie, pe care creșterea puterii-mi de mai tîrziu, cine știe de cînd, o obligase să o scoată singură din memorie! Apoi, în sfîrșit, îndrăzneala aceea fără margini, pentru că la început fără un plan bine determinat, de a pătrunde în casa ei și de a mă prezenta maestrului; Doamne, parcă fu ieri prima mea așteptare în biroul marelui avocat, alături de domnul Sava, tatăl Anișoarei, și de boier Gile, despre care am auzit mai apoi că murise de căldură, pentru că plecase din cale-afară de încotoșmănat într-o prea călduroasă zi de vară! Noroc că dreapta rațiune, cumpătul just, chibzuiala adîncă m-au pus apoi pe drumul cel bun, încet dar singur. Ce-ar fi fost, oare, ce-ar fi putut ieși din asta, dacă aș fi lăsat din lanț primele mele gânduri: să mă înfig dinaintea mersului ei regesc ca un paloș de dîrzenie și să-i dau pe față, cu orice rizic, arșița adorării, care nu-mi mai încăpea în suflet. Și această teribilă îndrăzneală sub acoperămintul fiului de încruntați voievozi, Georges Radu Șerban.

O clipă numai puterea născocirilor m-a năucit și pe mine; le-am dat drumul prea departe, prea fără cernere prin calculul sever al unei juste dozări; de aceea donna Alba e în prezent, grație unei neatente exagerări, victima puterii mele de concepție, după cum, în chip firesc, sunt gata să deviu eu însumi, prin plecarea ei, propria mea victimă. Și iată, în ultimul moment, gândul măreț, gândul cel sfînt îmi vine iar în ajutor; vine să se integreze de minune în angrenajul imensei complicații pe care am desăvîrșit-o cu purtarea mea de deunăzi, restabilind-o la justa ei valoare în sufletu-mi, uluit el însuși de această negîndită și considerabilă întorsătură. Gîndul miraculos, care operează ca un adevărat făcător de minuni, el te scutește în chipul cel mai elegant cu putință de caraghioasa și melodramatica postură a prosternării în fața zeului adorat, el zguduie pe acest zeu, îl face să se desprindă singur de pe soclul în care s-a pietrificat și ți-l aduce umilit la rădăcina soclului tău. Din adorator simplu, anonim, poate chiar blestemat și alungat, gîndul ocolit, tactic, te ridică pe tine la rangul de zeu... Puternic și temut. În acel mai rău caz, cel ce vine întinzînd mîna la cel ce așteaptă, ca de la egal la egal.

Cam astfel de desucheate și copilărești reflecții mă cutreierau, se alungau, se împreunau, se zbăteau către un sens unic în creierul meu, pînă-n clipa venirii donnei Alba. Asta s-a întîmplat cu două zile înainte de data ce-și fixase pentru plecare. Maestrul părăsise orașul imediat după prînz și-avea de gînd să lipsească cinci zile. Mă înțelesesem cu donna Alba ca ea să mă anunțe îndată de plecare, pentru a mă îngriji de viza biletului de călătorie și de reținerea cabinei în vagonul cu paturi. A doua zi apoi, ea trebuia să vie în persoană să le ridice, împreună cu pașaportul, pentru a putea să plece într-a treia.

Și lucrurile începură să se petreacă întocmai. Cînd revenii de la palat, jupîneasa mă înștiință că doamna Donna (așa era înțelegerea: în corespondența noastră telefonică precum și în cea viitoare,

care avea să aibe loc prin poştă, după plecarea ei, ea nu trebuia să fie decît d-na A. Donna) îmi dădea de veste că „peste două zile e procesul şi că să mă îngrijesc de acte. Mîine vine să mă consulte.“ La 5 rîndu-mi dădui atunci telefonic *dispoziţii agenţiei respective şi cerui ca totul să fie gata pînă mîine dimineaţa la nouă, cînd mă voi duce să-mi iau biletele şi să achit suma ce mi se calculă. Nu sîrşii bine această 10 convorbire, că telefonul mă chemă iarăşi: de astă dată era chiar donna Alba, care vrea să se intereseze dacă revenisem şi dacă am fost pus în curent cu ce încredinţase jupînesei. Îi înşirai tot ce făcusem şi tot ce mai rămînea de făcut şi, spre imensa-mi surprindere, ea mă întrebă dacă pot s-o primesc chiar 15 acum, pentru a-mi mulţumi personal. Pleca peste cîteva minute şi urma să fie încoace în mai puţin de o jumătate de oră; avusei tot timpul să expediez jupîneasa, căreia îi dădui ordinul expres (ca şi la prima vizită a doanei Alba), să nu apară pînă nu voi suna-o 20 în mod anume, nici jos, nici sus, nici în faţă — nici ea, nici bărbatul ei, care îndeplinea misiunea de sefoser şi oarecum intendent, nici bucătăreasa, oricine şi oricît s-ar suna la intrare şi oriunde, altfel decît cum potrivirăm să fie semnalul meu special, singurul care 25 avea să le redeschidă accesul înăuntru.

Vestirea acestei venituri neaşteptate îmi pusese 30 zdravăn sîngele în mişcare şi mă simţeam stăpînit de-un trac considerabil: de masivitatea argumentelor mele, de tactica în care dealtmînterî mă ştiam neîntrecut a dozării lor, a ordinii şi rapidităţii lor de succesiune şi de căldura tonului cu care aveam să susţin cea mai de seamă încercare a vieţii mele, de- 35 pindea toată soarta mea. Cu atît mai bine că lucrurile se vor petrece cu o zi mai înainte; dorinţa doanei Alba de a mă vizita şi acum era un semn bun, pentru că arăta şi la ea o dispoziţie de apropiere; de bună seamă reflectase că pentru atît cît făcusem pentru 40 dînsa meritam mai multă atenţie din parte-i — ori poate găsea cu drept cuvînt că pentru o chibzuială mai amănunţită şi mai în linişte a ceea ce ne mai rămînea de făcut era nevoie de mai multă vreme de

stat împreună, şi încă împărţită în două de-un larg răstimp de reflecţie. Poate în sufletul ei descoperise în cele din urmă un gol, o şovăială, o mică neîncredere în prea largu-i şi subitu-i plan, poate venea să găsească 5 la mine încurajare şi avînt; foarte bine, foarte bine, minunat de bine, n-avea decît să poftească şi avea să vadă ea cît avînt aveam de astă dată să-i insuflu! Însă atenţie, tactica mea trebuia să rămînă intactă, seriozitatea, gravitatea mea şi-ndeosebi aerul acela 10 de obiectivitate, de dezinteresare, care-mi cîştigase pînă la orbire încrederea ei, trebuia să nu suferă nici cea mai neînsemnată clintire, să nu dea nici cel mai părelnic semn că la mijloc nu-i decît o farsă îndrăzneată şi perfidă, că în dosul paravanului scrobit şi 15 prefăcut, nu bîntuie decît cea mai puternică şi mai sălbatecă patimă omenească. Minutele treceau repezi şi tracul era pe sîrşite; simţeam cum sîngele mi se umple de mirosul băătăiei apropiate; cugetul mi se libera de îndoieli, de nesiguranţe şi laşităţi, făcea 20 loc de liberă mişcare spontaneităţii, care aştepta cu încredere şi nerăbdare în dosul perdelei subconştiente. Venirea doanei Alba în ziua asta îmi ridicase de pe suflet povara îngrozitoare a 24 de ore de nelinişte, de zbucium, de teamă, de groaza nesiguranţei.

25 Planul meu era simplu şi clar. *Argument*: voiajul, aşa cum îl plănuise ea, avea să fie extrem de costisitor. În sîrşit, asta nu putea să însemne prea mare lucru, dacă maestrul se hotăra mai repede într-un fel sau într-altul. Dar ce se întîmpla dacă, rănit de 30 moarte, de revelaţia ce eu aveam să-i aduc şi de evadarea ei laşă, pe de altă parte chinuit de dragostea ce de bună seamă i-o păstra intactă, caracterul lui puternic şi lucid avea să înoate multă vreme în nehotărîre? Ce se întîmpla dacă rezoluţia lui, verdictul 35 lui, pedeapsa pe care avea să i-o infligă consta tocmai în această amîinare a dezlegării, în această aşteptare, ca ea, biruită de tăcerea lui, de puterea lui de a nu se rosti nici într-un fel, de spectrul sinistru al mizeriei, care se făcea tot mai palpabil cu trecerea lunilor, 40 să se reîntoarcă înfrîntă, zdrobită, pentru a cere

iertarea, umilită și sfișiată. Și cine putea ști dacă o
 va aștepta atunci îndurarea celui cu suflet rănit de
 moarte; cine putea ști dacă acest urmaș de expeditivi
 tăietori de capete mai putea găsi în golul dinlăuntru-i
 5 cît de slabă putere pentru a rezista instinctului răs-
 colit de răzbunare. Fatal, la întoarcere, în urma pre-
 lungitei și nepătrunsei lui tăceri, ea trebuia să-și gă-
 sească un prea ascuns refugiu, pentru a sonda atmos-
 sfera, pentru a încerca de departe, pentru a-și face
 10 curaj! Se poate închipui ușor ce efecte sublime putea
 scoate un avocat de talia mea din această succesiune
 gradată de tragice perspective! Ce ajutor îi mai rămî-
 nea ei în străinătate? Succesele la expozițiile canine
 ale vărului Raoul? Haida-de! Se poate închipui ușor
 15 ce efecte de sarcasm putea iarăși găsi un meșter vor-
 bitor ca mine în această unică resursă a speranței,
 pentru a spulbera definitiv în ridicol toată pulberea
 ce-ar mai fi rămas din firavele ei planuri, trecute pe
 sub masivitatea de mai a argumentației¹ mele. *Ergo*
 20 (și aici se înălța, pe ruina hotărîrii ei, eșafodajul deo-
 camdată fragil, pentru că țesut din cel mai cald și
 mai sfios vis, a ceea ce puneam în loc, în sufletul ei
 golit cîteva clipe de orice nădejde): biletul de drum
 să fie scos, formalitățile pașaportului îndeplinite pînă
 25 la una, iluzia plecării să fie redată în întregime, însă
 donna Alba să rămînă în țară. Corespondența să-i
 fie trimisă la Paris, *poste-restante*, de unde prințul
 Raoul sau unul din corespondenții mei acolo, la care
 30 aveam să reflectez, o va expedia înapoi încoace. Însă
 unde anume în țară putea să-și găsească adăpost
 donna Alba, în tot acest răstimp a cărui durată era
 problematică? E limpede că la nici una din moștile
 prințului Georges, nici chiar cele pe care i le dăruise
 35 ei. Nici la vreo prietenă ca Anișoara Sava și nici la
 vreo prietenă a familiei, ca acea de la Craiova, unde
 se afla doamna Esmaralda acum. Pentru că nimeni,
 nici Anișoara, nici doamna Esmaralda, nu trebuia
 să afle tot timpul acestei neînțelese aventuri de locul
 anume al ascunzîșului donnei Alba: iluzia aflării sale

¹ În ed. I și III: *argumentației*, - ii; Ms. 5754, M.L.R.: *argumentației*.

în streinătate trebuia păstrată și față de ele prin
 acelaș sistem de corespondență plăsmuit de mine,
 de astă dată în sens invers.

5 Și-atunci, atunci? Care rămînea unica persoană,
 de a cărei credință donna Alba nu se putea îndoi nici
 măcar cu un fir de gînd, unica persoană ce nu avea să
 încerce — odată ce s-a legătuît astfel, nici prin cea
 mai neînsemnată aluzie, prin cel mai de neobservat semn
 al figurii — s-o abată din drumul ei, să-i presare neîncrede-
 10 re în țelul voinței sale? Care? Cine? Donnei Alba nu-i ră-
 mînea decît să pronunțe singură numele acestei persoane.

Aici, tot etajul acesta avea să rămînă al ei, al doam-
 nei A. Donna (pentru servitori și pentru orîșicine
 alții), nimeni nu va mai avea îngăduire să urce trep-
 15 tele scării care duc aici, nici chiar plecata și supusa
 mea persoană, fără chemarea ei. Ea va fi aci ca la
 dînsa și de nimic nu va avea să se îngrijească, în tot
 timpul acestei scurte sau îndelungi așteptări, așa cum
 zarurile lui Dumnezeu vor hotărî și cum se va lumina
 20 capul maestrului, neîntrecut în logica de bară, Georges,
 totuși fiul mîndrilor, aprigilor și încăpățînaților vlăs-
 tari ai voievodului Radu Șerban. Dar ea va sta aci,
 va locui aci, sub acoperămîntul meu și-n fiecare dimi-
 neață eu voi ști și mă voi gîndi că ea este acolo, dea-
 25 supra mea, în etajul suprapus existenței mele zilnice,
 așa cum cerul este suprapus vieții noastre pămîntești.

Și fermecat eu însumi de acest nou și elegant ocol
 al pasiunii mele, spre divinu-i țel, mă năpustii în
 goană nebună pe scări, căci de afară mă chema, sub-
 30 țire și ușor prelungit, apelul dulce al degetului ei pe
 butonul clopoțelului electric.

Donna Alba a suit și-acum singură, cu pas sprinten
 și grăbit, treptele scării mele, cu o familiaritate care-mi
 da fiori și-mi umplea sufletul de funigeei celor mai
 35 dulci speranțe. Pentru că azi era cald, ieșise în rochie,
 o rochie neagră, mată și ușor pufoasă, care-i juca pe
 corp în acest repede urcuș, ca țesătura celui mai sub-
 til elastic. Tot negrul ăsta mat, despre care învățații
 spun că e închis oricărei culori și oricărei lumini, era
 40 atît de elastic, se lipa atît de cald de orice mișcare,

încît toată teoria savantă cădea de la sine: negrul
5   asta era transparent şi donna Alba mergea goală,
gonea goală spre dormitorul meu.

10   Cu gîndul într-aripat de măiestria rară a alcă-
tuirii ei, după ce am dat din nou raport a ceea ce
aranjaseam cu agenţia de voiaj, îmi cerui permisia ca să
fac unele observaţii asupra rezoluţiei acesteia de ple-
care, ce părea să-i dea multă însufleţire şi dîrdoră
de acţiune. Donna Alba încuviinţă puţin mirată şi
15   atunci dădu numaidecît drum elanului meu. Obiş-
nuinţa de a avea succes în vorbire mă făcuse de mai
multă vreme să nu-mi mai dau seama de el, decît
prin efectul pe care-l făcea asupra ascultătorilor, şi
care venind automat nu-mi mai făcea, evident, nici
20   el, nici o impresie. Rareori, cîte o formă nouă de expri-
mare sau de îndrăzneţă săritură pe piscuri ameţi-
toare de logică mă făcea să mai mă aud, în sensul
estetic al cuvîntului, şi să mă contemplan ca într-o
oglindă, în gîndul meu, ca un Narcis al raţiunii pure.
25   Dar acum fusei nevoit să mă aud tot timpul şi să mă
impresionez eu însumi de patetismul meu. Mai ales
cînd atinsei coarda care trebuia să vibreze cu o fineţe
şi o eleganţă nespūsă, fără a-şi pierde cu nimic din
intensitatea tragică a perspectivei de decădere ce
30   putea să aştepte istorica familie Ypsilant, eu cred că
atinsei culmi de rară artă şi sunt sigur că dacă s-ar
fi nimerit aci să mă aprecieze austerul meu maestru
nu s-ar fi putut stăpîni să nu mă sărute. Javrele de
rasă ale prinţului Raoul întunecară şi mai mult
clarobscurul acestui sumbru tablou tocmai prin nota
lor strident hazlie, deşi abordată de mine cu prea
strînsă cumpătare, şi dădu sffrşitului aspectul unui
final de Edgar Poe.

35   Donna Alba mă ascultă cu mult interes, dar putui
observa că interesul acesta se referea mai degrabă
la talentul cu care-i vorbeam, decît la oracolul în-
fricoşetor căruia îi dam glas. La urmă, evident, izbutii
s-o emoţionez de-a binelea şi credeam că i-am înfrînt
40   radical entuziasmul, mai ales că rămase mai mult
timp, după ce terminai, cu privirile în nehotărît, cînd
deodată se reîntoarse spre mine bucuroasă, dar pă-

trunsă în acelaş timp şi de-o uşoară sficiune, şi-mi
spuse:

— Nu ştiu cum să mă felicit că am izbutit să-mi
cîştig, fără să-mi dau seama, un aliat şi-un prieten
5   de atît de mare talent.

10   Îmi căută miezul ochilor cu miezul ochilor ei, iar
cînd tocmai exultam mai intens, pregătindu-mă să-i
explic în ce chip anume m-a putut cîştiga nu aliat,
dar rob — donna Alba reluă cuvîntul, amuţindu-mă
15   şi precipitîndu-mă din vîrfurile înălţimilor pe care le
cucerisem în fundul celei mai sinistre şi mai lipsite
de ieşire văgăuni prin destăinuirea ce-mi făcu.

20   Mai întîi ţinu să mă încredinţeze că şi dacă lucruri-
le s-ar fi petrecut exact cum le văd eu, pornind de la
premisele de la care pornesc eu, încă nu ar fi făcut ea
primul pas către soţul ei, *orice-ar fi fost să se întîmple*.
(O, cum m-a străbătut, ca o suliţă de foc, acest „orice-ar
fi fost să se întîmple“, înţeles în cîte şi-n cît de felu-
rite forme.) Dimpotrivă, l-ar fi aşteptat ea pe dînsul,
25   dacă el convenea la (aci donna Alba prelungi vocala
terminativă, probabil încercînd să evite cuvîntul
„iertare“) ... împăcare, era rolul lui să vie, s-o caute,
să-i întindă ramura „absolvirei“ — şi numai așa l-ar
fi însoţit înapoi.

30   Dar era inutil să se mai oprească şi să cerceteze
asupra unor astfel de posibilităţi, decurgînd dintr-o
situaţie care nu era cea adevărată.

Pentru că situaţia adevărată se întîmpla să fie
aceasta:

35   Donna Alba nu se afla atît de săracă precum cre-
deam, nici nu era deloc săracă, ba chiar era cît se
poate de bogată. Poate mai bogată decît soţul ei.
Adică putea să fie astfel la un singur semn al ei. Dar
d. Georges Radu Şerban nu ştia nimic de acest lucru.
40   nici Anișoara, prietenia ei intimă, nici Raoul şi nici
nimeni altul, în afară de mama ei şi acum de mine,
în a cărei credinţă şi discreţie se biziua prea mult ca să
nu mi se destăinuie. Maestrului de asemeni îi desco-
perea abia acum acest lucru prin scrisoarea ce com-
pusese, şi pe care avea să mi-o aducă mîine, pentru a
i-o preda după plecarea ei. Dar ea vrea ca taina să se

păstreze și mai departe, rămânând numai la buna dispoziție a maestrului ca ea să ajungă sau nu la urechea lumii.

5 Această considerabilă avere constând din titluri streine, din depozite numai în străinătate și din două imobile de raport la Paris, cumpărate cu câteva luni înainte de moarte, i-o lăsase Tudor Buzescu, printr-un codicil secret al testamentului, codicil pe care-l trimisese, în ajunul duelului, notarului său la Paris.

10 Despre această avere a lui din străinătate nu știa de altminteri nimeni, nici chiar fratele său, pentru că o dobândise evident posterior despărțirii lor definitive; pe de altă parte, lăsând aici o imensă avere aflătoare în țară, nimeni nu-și mai obosise prea tare imaginația să plece cu bănatul și peste hotare, pentru a-și face o idee mai apropiată de adevăr asupra totalului moștenirii celui căzut în împrejurări atât de romantice. Nici chiar donna Alba n-a știut imediat după decesul și înmormântarea lui că a devenit o atât de bogată moștenitoare; potrivit instrucțiunilor primite, notarul a înștiințat-o despre aceasta, printr-o scrisoare închisă

20 într-un plic fără *en-tête* și adresată doamnei Esmaralda, căreia, potrivit dispoziției exprese a testatorului¹, îi revenea întreaga moștenire, în caz când donna Alba refuza să accepte. De atunci și pînă acum acest magistrat, al cărui studiu e unul din cele mai de seamă ale Parisului, a avut grijă, cerînd Tribunalului Senei un custode pe care l-a supravegheat tot timpul, de creșterea fondurilor prin capitalizarea și fructificarea veniturilor neîntrebuințate, întrucît donna Alba a întârziat chiar pînă astăzi, evident, negrăbită de nimeni și de nimic, să se pronunțe într-un fel sau altul. Doar doamna Esmaralda, în urma sfaturilor unui prea emerit jurisconsult, pe care s-a dus incognito să-l consulte tocmai la Iași, a trimis o declarație autentică notarului (autenticitatea a obținut-o la un tribunal din Oltenia) prin care-l înștiința că, întrucît o privește, ea acceptă moștenirea, dacă fiica ei o va refuza. Iar lucrurile stau astfel de aproape unsprezece ani în această fază, donna Alba avînd la înde-

¹ În ed. I și ms.: *testatorelui*.

mîină, după lege, încă douăzeci de ani ca să spună da sau nu.

Donna Alba ținu să-mi remarcă, deși ca om de legi îmi dădusem imediat seama de acest lucru, nu numai grija fostului ei amant de a-i lăsa o avere considerabilă, dar și delicatețea lui sufletească, ieșind din amănuntul acesta atât de izbitor și la care el avusese tăria să reflecteze cu deosebită luare-aminte, într-o zi de mare cumpănă a existenței sale, al menajării ei de orice neplăcere casnică i-ar putea produce neașteptatul și ispititorul testament. Într-adevăr, socotind după timpul realizării lui, codul i-ar fi impus

5 donnei Alba, în caz dacă nu se hotăra să refuze, să vestească soțului existența actului pentru a primi din parte-i adeziunea maritală de acceptare. Or, asta ar fi însemnat scandal, divoț și „*poate și mai mult decît altu*”; testatorul și-ar fi rezervat postmortem această satisfacție sinistră și s-ar fi răzbunat implicit pe cel ce l-a trimis afară din lumea celor vii, o astfel de avere

20 punînd în mare încurcătură pe acea care, ignorînd că, de drept, larg răgaz de gîndit îi stă la dispoziție, și temîndu-se, în panica primelor momente, să ceară avizul oricărui coleg de bară, cît de străin, al soțului său, s-ar fi simțit constrînsă să se pronunțe fără ezitare dacă o primește sau nu. Dar Tudor Buzescu a obținut în ceruri o satisfacție incomparabil mai puternică, prin procedeul lui de adevărată distincție boierească (ce deosebire de decăzutul Preda!), mergînd cu luarea-aminte pînă acolo încît nu numai să asigure averea doanei Alba, chiar în cazul cînd ea, zăpăcită de lovitură sau lipsită de imediat curaj, ar fi repudiat-o, acordînd-o în acest caz mamei ei, dar nelăsînd neglijată nici măcar o bagatelă ca aceea a dorinței exprimată expres notarului, ca vestirea acestui mare gest să se facă în chipul cel mai discret și

35 mai puțin vătămător pentru liniștea sufletească și onorabilitatea doanei Alba. Iar toate aceste fapte, socotite și cîntărite cu atîta meticulozitate, le plănuise și le determinase superbul om, cu toate că dibăcia lui cunoscută în luptă, precum și ascendentul pe

40

care-l căpătase asupra maestrului prin rănirea lui la Paris (donna Alba știa de la Tudor, și asta mi-o spuse fără să-i dau vreo sugestie, că într-adevăr acolo tot o femeie fusese cauza diferendului) l-ar fi putut îndreptăți numai la astfel de măsuri de ultimă voință să nu se gîndească în acele momente.

Desigur își găsisese timp în ziua aceea să studieze și el codul, reflectă donna Alba cu ochii înnoirați de lacrimi, cu atît mai mult cu cît un om care făcuse studii de drept ca dînsul își da mai bine seama cît de subtilă și periculoasă e materia testamentelor, lucru de care a avut prilejul să se convingă repede ea, de asemenea, în prima după-amiază cînd doamna Esmaralda dăduse glas tuturor articolelor respective din legea subtilizată din biblioteca maestrului, în plină activitate la palat în acel timp.

Ascultam pe donna Alba cu urechile înlocuite de două găuri deschise larg în creier, cu sufletul pe buze, sau mai bine cu el dus, pierdut. Așadar avea dreptate cînd spusese prințului Preda că nu-i servește pensiunea de teama stupidelor lui amenințări; cu toată dușmănia celor doi frați, o femeie deosebită ca dînsa, deși încă nu intrase în stăpînirea avutului lăsat de Tudor, totuși nu putea gîndi cu inima ușoară la fiica nenorocitului de Preda, oricît acest nemernic își da osteneala s-o extorcheze cît mai cu mult zel. (La obținerea averii cu siguranță că o și înzestă.) Ținui să observ aceasta donnei Alba pentru a-i învedera indirect, de asemenea, că toată opera mea de detectiv din acești din urmă ani a fost aproape de prisos, iar „marea mea scenă”, cînd cu predarea scrisorilor, fusese o biată comedie oribil de caraghioasă, în care jucasem rolul îngîmfatului ridicol. Dar atunci de ce venise ea la mine, atît de vădit dispusă la suprema concesie? Fusese într-adevăr o cursă abil întinsă, pentru a-mi arăta cît sunt de ridicol și neputincios dacă ascultînd de glasul singelui meu m-aș fi apropiat tremurător de ea, pe cînd sta în fața tabloului? Dar atunci de unde această atitudine prietenească, această încredere în mine, această rară satisfacție pentru purtarea mea de atunci, care cel mult putea

s-o impresioneze ușor, dar nu în această intensă măsură, determinînd-o la acțiuni mari și la astfel de destăinuiți? Iată nedumeriri pentru care nu voi lăsa pe donna Alba, pînă nu mi le va șterge chiar acum din sufletul meu din ce în ce mai uluit.

Deocamdată ea-mi vorbește de prințul Preda. Șnapanul m-a mințit și în privința fiicei sale, care nu era amenințată de nici un pericol: încă în viață fiind, prințul Tudor — și asta pe cînd nu era vorba de nici un duel — depusese ceva la o mare bancă și chiar cumpărase un imobil destul de prețuit pentru fiica fratelui său decăzut; numai că stipulasese prin actele de danie ca stricatul să nu aibe nici un amestec în administrarea acestei averi, care fusese dată sub îngrijirea unui consiliu de familie, descalificatul fiind nevoit să accepte și această pentru dînsul dezonorantă situație. Ba chiar acceptase să fie pus sub interdicție, pentru a i se servi și lui pînă la sfîrșitul vieții un mic venit din venitul incomparabil de mare al fiicei lui. (Dumnezeule, ce actor, mutra asta eminesciană! ce bine-mi amintesc cum plecase ochii furîș spre fotografia fetei sale, ca să-mi arate patetic ce-l împiedeca să înceapă șantajul amoros asupra donnei Alba! Iar acum dezamăgirea lui că trimisese pensia direct școlii își limpezi bine rostul în mintea mea.) La moartea fratelui său, el îi devastase casa și îi luase tot ce găsisese pe-acolo, între care și cutia cu scrisori ce și-o însușise probabil pentru valoarea cutiei, iar scrisorile nu le golise din lipsă de timp. Servitorii care nu erau ocupați cu înmormîntarea n-au putut să-l oprească, într-o astfel de împrejurare apariția unui frate bun și prin lege moștenitor direct al defunctului neputînd sugera decît legitimitate și respect, cu atît mai mult cu cît se pare că prințul Tudor nu pusese pe nimeni din ai casei în curent cu dispozițiile lui testamentare generale. Prințul Preda a avut multă vreme de petrecut și benchetuit cu prada asta macabră; pe urmă, pentru că micul lui venit servit riguros fără avansuri nu-i ajungea pentru satisfacerea nenumăratelor lui viții și patimi de îndărătnic risipitor, a început să studieze scrisorile și să evalueze ce venit i-ar putea aduce șan-

tajul respectiv. Propunerile lui au venit multă vreme după ce donna Alba și mama ei au fost puse în cunoștință de cuprinsul codicilului testamentar de la Paris.

Totuși pentru că donna Alba nu putea să mărturisească soțului ei adevărul, și nici nu găsisese încă în sine puterea de a lua o hotărâre definitivă, a acceptat o întâlnire într-o grădină publică obscură, propusă de șantagist, și s-a dus acolo cu doamna Esmaralda.

— *Mi se pare că era în anul venirii duminică la noi,* preciză ea spre complecta mea stupefiere.

Pentru a nu-i da curaj prințului Preda să-și ridice pe viitor pretențiile, ea a acceptat numai pe jumătate exigențele lui pecuniare, și-n fața aerului ei decisiv, el a fost nevoit să se învoiască și așa. În schimb, donna Alba s-a legat să servească și pensionatului fetei rata anuală pentru întreținerea ei, prefăcându-se că nu știe de donția prințului Tudor, și asta pentru că nenorocitul își motivase cererea cu starea de mizerie în care se găsește fiica lui. Donna Alba însă ținuse să-l umilească puțin, explicându-i net că face distincție între ce li va¹ da lui pentru el și ceea ce-i va da fetei. Și într-adevăr începu chiar de atunci să servească și pensiunea fetei, cu gândul că ea nu mai obținuse nimic prin testamentul lui Tudor. Astfel, veniturile ei principale n-aveau de ce să mai fie atinse până la majorat și puteau să sporească fondul. Bani erau trimiși din partea unei presupuse doamne Mănescu, care refuza să-și dea adresa, sub pretext că erau expresia recunoștinței pentru o binefacere pe care bunicul fetei o făcuse cândva mamei acestei doamne.

Îi destăinuia donnei Alba că, pentru a tempera disperarea prințului Preda, când el avea să descopere lipsa scrisorilor, și pentru a-mi ușura conștiința mea, neștiutoare de acestea toate, deși, judecând drept, fapta lui nu merita nici mila pentru copilul lui nevinnat, expediasem și eu rata pentru o jumătate de an la pensionul cu pricina, asemeni sub un nume care aduce numai vag cu al meu.

¹ În ed. I, greșit: *voi*.

— *Îți închipui, îmi răspunse donna Alba rîzînd, ce încurcătură pe bietul consiliu de familie să stabilească acum ce binefacere va mai fi primit din partea bătrînului Buzescu noul răsplătitor, pentru a-și aduce aminte de ea și după treizeci de ani!*

Și-acum, donna Alba îmi dădu în sfîrșit, fără s-o întreb, răspuns la ultima și cea mai de seamă din nedumeririle mele. De ce ocolise cu atîta băgare de seamă și meticulozitate scandalul, cînd avea totuși o poartă atît de largă de ieșire, de ce consimțise să vină la mine pentru recuperarea scrisorilor, cînd mai comod pentru ea era să facă aceea ce s-a hotărît să facă acum, încă de atunci? Dacă s-a temut de furia oarbă a maestrului, de ce nu arăta și acum aceeași teamă, întrucît nici un motiv nou nu pare să îndreptățească vreo diminuare a ei? Începuse acum într-adevăr să iubească atîta pe maestru, încît deși avea la îndemînă cel mai minunat prilej de a-și satisface dorința ei mereu nesecată de a călători și de a străluci admirată de toată lumea, totuși dragostea pentru el precumpănea oricare altă predispoziție sufletească?

Da, donna Alba iubise cîndva pe prințul Georges Radu Șerban; contrar celor ce se șoptea, îl iubise mult și-l luase din pură iubire. E drept că această alianță venea la timp s-o țină într-o situație la fel de strălucită, ca și cea în care se născuse, dar nu asta fusese motivul determinant. Ele, adică ea și mama ei, nu erau reduse la ultima stare a sărăciei, dimpotrivă, le rămăseseră destule bijuterii de valoare și uneia și celeilalte, care, valorificate, le-ar fi dat posibilitatea unei vieți destul de ridicate și fără griji; dacă prințul Georges n-ar fi fost așa cum e, sau cum a fost atunci cînd s-a hotărît să-i accepte cererea în căsătorie, fără îndoială că nu l-ar fi luat. E drept că mai pe urmă a fost decepționată de viața lui strictă și de înclinările sale autoritare. Asta a contribuit mult desigur ca tentativele prințului Tudor, pe care nu-l cunoștea înainte, dar pe care amintirile personale, cu care soțul său o împărtășea neobosit, au făcut-o să dorească să-l vadă, să aibe încă și mai multe șanse. Prințul Tudor i-a plăcut de la început, iar curtea asiduă pe care a și

5   întreprins-o, chiar de la prima lor întâlnire de priviri, a putut ușor s-o îndemne să-l cunoască mai de aproape, cu atât mai persistent cu cât o bănuială, chinuitoare, mai de mult intrată în sînge, i se părea acum brusc confirmată numai prin înfățișarea zglobie și șăgalnică a *sinistrului* adversar, despre care atât i se spusese: pricina certei de la Paris fusese o femeie — lucru de altfel confirmat mai târziu de Tudor.

10   Iubirea aceasta a fost sinceră și cu atîta mai avîntată și mai pătimasă, cu cât amîndoi, fără a și-o mărturisi, erau înfricoșați de monstruozitatea ei. Donna Alba ar fi vrut să scape de această tragică obsesie pe măsură ce-și da seama că sentimentele ei devin tot mai potopitoare și pe măsură ce se convingea tot mai

15   temeinic, prin anume încercări puse la cale de ea, de puterea din ce în ce mai înclăștată a sentimentelor celuilalt. O ieșire trebuia căutată; dar ce? Era greu de găsit ceva cu mintea limpede. Scăparea nu sta decît în lăsarea lucrării de nebunie să-și facă jocul ei.

20   Vrînd-nevrînd, se vor trezi astfel duși de voia împrejurărilor în mijlocul vîltoarei, iar de acolo rămîneau să iese tot prin miracolul hazardului liber, căruia i se dăduseră legați. Dar dacă urmau să se arunce cu ochii închiși în vîrtej, unde-o ieși să iese, firea ei romantică, aplecată peste marginea de prăpastie a aventurii, dorea un vîrtej cu totul și cu totul deosebit, ceva ca la teatru, cu mare și elegant, prin originalitatea lui, decor de împrejurări. La vîrsta ei aproape de copilă, alimentată copios de lecturi bogate în asemenea substanțe, astfel de visuri i se păreau legitime și firești. Dar „*schifele*” de aventură pe care le născocea iubitul ei, planul „*vîltoarelor*” în care el îi propunea să se afunde, nu le găsea pe placul ei; i se păreau lîncede și oarecum obosite. Nu înțelegea ca un om

35   inventiv și rapid la gînd și plin de entuziasm ca Tudor să poată găsi numai atît, tocmai acum, cînd bătuse ceasul hotărîtor. S-a simțit și ea descurajată și a bătut în retragere; s-a simțit atît de slăbită încît în minte i-a mijit chiar ideea că el ar vrea ca lucrurile să continue astfel, și toate asigurările, protestările și demonstrările lui (ca bunăoară refuzul de a primi căsă-

40

5   toria cu o partidă strălucită, aleasă chiar de ea „pentru a li se echivala situațiile”, propriu-zis ca mijloc de încercare) de pînă acuma nu erau decît de fațadă. Se pare că Tudor nu numai că a simțit această stare a ei de suflet, dar a bănuît deodată că e iremediabilă.

10   Și-atunci și-a pierdut mințile; s-a hotărît să treacă la faptă singur, fără ajutorul ei; și, într-o bună zi, la teatru, cînd s-au nimerit cu lojile *vis-à-vis*, a început s-o fixeze îndrăzneț și îndărătnic. Ea însăși s-a arătat indignată de purtarea lui și astfel, fără să vrea, i-a fost iarăși de ajutor. Întîmplarea, sau mai degrabă zăpăceala ei în acele momente, a făcut ca una din scrisorile lui să fie găsită de prințul Georges. Cuprinsul era foarte laconic — o chemare la întâlnire, fără titlu

15   și semnată numai cu o inițială; atîta lucru n-a ajuns ca maestrul, fulgerat de grozăvia surprizei, să se convingă cu adevărat de infidelitatea soției. A considerat totul ca o sfruntată necuviință în plus a celui ce se arătase atît de provocător deunăzi la teatru;

20   a întreprins o severă dar zadarnică anchetă printre personalul de serviciu pentru a descoperi pe cel ce îndrăznise să se pună în slujba prea curajosului obraznic; un schimb de cuvinte avut cu acesta l-a edificat în cele din urmă că nu se înșelase, prințul Tudor lăsîndu-l să înțeleagă că totul nu-i decît îndrăcita lui cutezanță și nimic mai mult altceva. În zadar s-a mai străduit atunci donna Alba să oprească lucrurile; însă, cînd ele deveniseră ireparabile, a săvîrșit și ea ceea ce numește „*crima*” ei: a dorit ca din luptă victorios să iese Tudor.

30

35   Ajunsă la acest punct, simții de datoria mea să-i mărturisesc că fusesem nevoit, fără intenția mea, să asist la lectura scrisorilor, pe care prințul Preda ținuse atît de insistenț să mi-o facă, încît așa cum se prezentau împrejurările de atunci, un refuz de-al meu i-ar fi dat în chip sigur de bănuît. Dealtminteri numai astfel puteam vedea unde prințul le ținea ascunse. Îi explicai pe larg în ce constau acele împrejurări, ferindu-mă, deocamdată, de a-i lămuri cum i-am cîștigat încrederea acestui prinț și mai cu seamă în ce chip am putut să-l cunosc.

40

Donna Alba mă ascultă atentă, îmi descoperi
printr-o ușoară încruntare a frunții că ar vrea parcă
s-o dumiresc de-un lucru, dar renunță să mă întrebe
ceva și continuă să-mi descrie starea ei sufletească
5 după tragica întâmplare și după vestea testamentului.
Pentru că prințul Georges trecuse prin aceste teribile
evenimente fără să ghicească nimic, și, ceea ce e mai
curios, fără ca nimic și nimeni să-i atragă atenția
asupra substratului lor (ceea ce făcu pe donna Alba
10 să creadă, cu drept cuvânt, că nimeni dintre cei din
jurul lor, ca și din cei mai departe, cari îi cunoșteau,
nu prinseseră nimic din mersul și adevăratul sens al
împrejurărilor trecute), ea se văzu, prin însăși forța
lucrurilor, constrinsă la tăcere. Se simțea cumplit de
15 vinovată față de bărbatul ei, și cu cât vremea trecea
și ignoranța lui rămânea aceeași, ca și exuberanța
încântării de sine pentru faptul său cavaleresc, cu
atât se simțea mai încercată de remușcări. Mărturia
postumă a delicateții lui Tudor și sfaturile mamei sale
20 contribuiau de asemeni s-o determine la tăcere și
așteptare. „Nu a sosit momentul priincios”, avea
obiceiul să spună doamna Esmaralda, care aflase
îngrozită de aventura nemaipomenită a fiicei sale
abia la primirea scrisorii notarului. Un răzgînd s-a
25 mai petrecut în mintea ei, cînd prințul Preda și-a
început machinațiunile lui; donna Alba crezuse — și
modul cum Tudor se purtase cu prilejul testamentului
o convinsese deplin de asta — că scrisorile fuseseră
arse de el în preziua ieșirii pe cîmp. Fără îndoială însă,
30 că acest frumos și brav om, care-și ticluisese cu atîta
sînge rece rosturile moștenirii lui, nu avusese putere
să arunce în foc în ultimul moment aceste talismane
ale fericirii. Poate crezuse că distrugerea lor însemna
moartea lui însuși, și-n momentul plecării la întîl-
35 nirea cu moartea le strînsese desigur la piept, ca pe
niște aducătoare de noroc. Oricum va fi fost (oare
simplă neglijență? — cu neputință; reversul unui joc
cinic? — mai de necrezut!), scrisorile, din cauza cărora,
pînă la vestea notarului, donna Alba trecuse mute
40 dar groaznice torturi sufletești, scrisorile existau și
reapăruseră deodată amenințătoare! A fost nevoie

aci de intervenția energetică a mamei sale ca donna Alba
să nu facă de-atunci ceea ce se hotărîse să facă acum.
Doamna Esmaralda, care avea ideile ei în privința
cinstei conjugale și care admira în ginerele ei pe un
5 om de rari și robuste însușiri pe asemenea vremuri,
a știut însă s-o rețină, s-o convingă să păstreze mai
departe acest mister al trecutului ei. Bătrîna domană
s-a gîndit chiar la oarecare combinații cu unele rude
îndepărtate, pentru a ticlui o origină plauzibilă acestei
10 bogății neașteptate, căzute cu hîrzobul din cer. Pe
urmă a renunțat la astfel de complicații, pîrîndu-i-se
neserioase, și s-a hotărît în schimb să pregătească ea
pe îndelete sufletul maestrului pentru groaznica reve-
lație ce-l aștepta. Însă, cum era de prevăzut, chiar de
15 la primele încercări s-a văzut constrinsă să bată în
retragere. Mai pe urmă, liniștită despre partea prin-
țului Preda, donna Alba renunțase ea însăși la orice
acțiune precipitată. Din punct de vedere material,
moștenirea sta bine acolo unde era, dospindu-se și
20 crescînd prin ea însăși. (Ea ar fi vroit încă de mult
să-și determine mama a primi în locul ei, pe baza
unei declarații de renunțare, dar doamna Esmaralda
se temea nu cumva și o astfel de declarație să n-aibe
valabilitate fără autorizație, și apoi și așa sorgintea
25 moștenirii nu era cu nimic acoperită.) Lucrurile
se elucidară mai tîrziu, cînd donna Alba putu să accepte
în secret, grație modificării legii românești (care
avea preponderență pentru că testamentul era datat
din București), privind capacitatea civilă a femeii
30 măritate; însă situația rămase aceeași, cele două
doamne pe de o parte neavînd nevoie și pe de alta
neputînd întrebuița fondurile și veniturile ce li s-ar
fi atribuit, fără a bate la ochii unui bărbat atît de
bănuitor, și a cărui persoană izbutise pe încetul, dar
35 în bună parte, sub influența doamnei Esmaralda,
să-și reia locul în gîndurile și-n sufletul soției sale.
Și donna Alba începu aci să-mi analizeze senti-
mentele ei cele noi pentru maestru, sentimente care,
fără îndoială, nu mai atingeau adevărata iubire, fier-
40 bintea și orbitoarea pasiune, dar care erau destul de
solid legate între ele (căci erau o mulțime) prin pu-

5 terea obișnuinței, pentru a o face iar să tremure de
aflarea teribilului mister. Ele o aduseseră la mine
pentru a-și primi dovezile greșelii din trecut, și tot ele,
umflate de morala practică a doamnei Esmaralda,
10 izbutiseră indirect s-o determine să accepte chiar
grava umilire la care s-ar fi putut expune atunci,
numai pentru a ține neconținut ascunsă pata gravă
a vieții ei casnice de acum un deceniu. Dar la mo-
mentul oportun m-am ivit eu, moralistul cestălat,
15 cu morala mea de ordin mai înalt, mai sever, mai...
absolut, mai strict, mai pur, mai lilial, ori mai cum
vreți să-i mai spuneți, și am făcut ce se știe că am
făcut, i-am smuls vâlul de pe ochi, am îndreptat-o pe
calea adevărului, eu curatul, eu apostolul, eu popa,
20 eu mitropolitul, eu patriarhul, eu papa de la Roma.

20 Mi-e cu neputință să ascult mai departe pe donna
Alba. Analiză, analiză și iar analiză. Și eu apar ne-
conținut aci, sacerdotal cum nu se mai află; iar timpul
ireparabil fuge fără potol, fuge neconținut și eu mă
văd din ce în ce mai înămolit în vorba și-n cuvintele
ei, în huma cleioasă a celei mai alese morale. Vorbim
de un ceas jumătate și presimt că la un moment dat,
odată cu vorba de încheiere, care va sosi dintr-un
moment într-altul, se va ridica brusc. Colierul de perle
25 va tremura atunci ușor și ea-mi va întinde mîna bunu-
lui rămas. M-a întreținut destul, s-a achitat de tot ce
făcusem pentru dînsa. Va mai veni și mîine, dar atunci
va veni pentru interesul ei exclusiv, ba nu, poate și
atunci îmi va mai da o jumătate de ceas..., o jumă-
30 tate de ceas de autoanaliză, de proces moral răsturnat
cu rădăcinile în sus, de elogi pentru marea mea probi-
tate, pentru marele meu caracter, pentru puternicul
dumitale suflet?...

35 Așa cum încheie acum, poftim!
— ...pentru marele dumitale caracter... pentru
puternicul dumitale suflet, zice ea tare, concomitent
cu sfîrșitul meu de gînd.

40 Dar începutul frazei ei, vreau să spun ideea din
urmă la care se referă aceste ultime cuvinte ce mașinal
auzu-mi i le-a confiscat și le-a adăugat gîndului meu

dezordonat și necuviincios — cu totul nepotrivit cu
părerea ce și-a făcut despre mine — nu-l știu, nu l-am
auzit.

5 Însă trebuie oare să-l fi auzit neapărat? Cum nu-l
știu?... el se referă desigur la probitatea mea, la
gestul meu, la frumusețea mea morală, la... la... iar
frumusețea ei fizică, îmbătătoarea ei frumusețe fizică s-a
ridicat să plece... Și colanul de perle a tremurat
10 într-adevăr ușor pe pieptul negru al rochiei... Mă
scol la rîndu-mi ca din mormînt... Și-mi răsună
neconținut în cap... a rămas numai mîine, a rămas
numai mîine...

Rînjesc și bîlbîi:

15 — Am crezut... m-am gîndit... cînd mi-ați spus
de moștenirea asta curioasă... că... atunci... cînd
m-ați vizitat întîi... Atunci prinsei mai mult curaj
și graiul mi se închegă... Că nemaiavînd aceeași
putere asupra dumneavoastră, ca în cazul cînd situa-
ția dvs. materială ar fi depins exclusiv de soțul
20 dumneavoastră, gestul meu de liberare și-a pierdut
din tăria lui...

— Ce-ți trece prin gînd? mă întrerupse cu o ușoară
încruntare a frunții; și continuă, după ce mă examină
puțin, dar încordat, pe sub gene: Dar ce-au a face
25 situațiile materiale cu acțiunile de ordin sufletesc...
Despre moștenire a venit vorba din pricina voiajului
meu la Paris... pentru liniștirea dumitale... a grijei
meticuloase ce văd că-mi porți... Apoi privindu-și
în treacăt silueta în oglindă, donna Alba reluă: Ți-am
30 mai spus că învățămîntul tras din conduita dumitale
l-am aflat în ziua următoare, la mine acasă, în singură-
tatea în care mă găseam. Aci însă, în fața dumitale,
m-am simțit tot timpul neîncrezătoare și totuși cople-
șită... și cînd m-am văzut în aerul liber al străzii
35 nici nu-mi venea să cred ochilor... Și totuși, pot să-ți
mărturisesc, ca o adevărată fiică a Evei ce mă găseam,
cînd am ajuns acasă nu m-am putut stăpînit să nu
mă uit îngrijată în oglindă... Dar asta a fost un mic
incident fără importanță, pe care a trebuit să-l regret
40 amarnic în ziua următoare. Dumitale ți-l mărturisesc
— apăsă aci pe vorbe — tocmai pentru a vedea cît

de departe a ajuns progresul meu asupra mea în-
sămi. Și pentru că mi-am impus să nu-mi cruț nici
o mărturisire, înaintea severei dumitale judecăți...
Bună seara, domnule Aspru!

5 Dar înainte de a porni, ea nici acum nu se putu
stăpîni de a-și privi imaginea în oglindă, calmă și
surizătoare, mulțumită că nimic, nici o clintire în
perfecțiunea ei n-a fost cauza acestei diversiuni mo-
rale. Imaginea ei rămînea întreagă, frumusețea ei
10 rămînea întreagă, dar astea toate nu erau pentru
mine, nu mă priveau deloc. Eu rămîneam la rîndu-mi
de nezguduit, pisc candid și auster de morală...

Mă rezemai cu mîinile în birou și o oprii cu chema-
rea sufletului meu:

15 — Donna Alba!

Ea reveni din pasul pe care-l făcuse și-mi con-
sideră înciudată, dar binevoitoare, zîmbetul, mai
degrabă schimonoseala fără culoare, care-mi lumina
figura.

20 — Aș dori să-mi mai spunei un singur lucru...
și vă rog chiar să-l roștiți cu toată sinceritatea...
fără nici cea mai slabă umbră de reticență... Pro-
miteți-mi că-mi veți acorda această favoare și vă rog
să nu-mi luați în nume de rău că acum mai stau să-mi
25 iau astfel de asigurări asupra sincerității voastre...
Întrebarea ce vă voi pune poate să aibe nevoie de
astfel de asigurări...

Drept răspuns donna Alba, a cărei mirare de pe
figură crescuse, se așază din nou pe fotoliul ei obiș-
30 nuit, și eu mă așezai asemeni pe fotoliul meu.

— Vreau să știu, doresc nespus de mult aceasta
pentru împăcarea cugetului meu, ți-u să aflu cum ați
privit dumneavoastră pe cel ce vă vorbește acum,
înainte de această prefacere sufletească pe care v-am
produs-o la urmă... Vreau să știu în ce chip mă
35 oglindea sufletul dumneavoastră, de la sine, fără nici o
intervenție a rațiunii și a flacărilor purificatoare...

Donna Alba mă măsură zîmbind și ochii ei jucară
puțin într-o parte. Zîmbetul îi îndoi și mai mult col-

țul buzelor, cînd păru nehotărîtă de unde să înceapă.
Pe urmă sprincenele-i se încordară iarăși ușor, ceea ce
mă făcu să intervin din nou, pentru a-i da curajul
să grăiască fără nici un menajament.

5 — Întrebarea, mai degrabă rugămîntea asta v-o
fac în urma sugestiei pe care mi-a produs-o, adi-
neaori chiar, istorisirea dumneavoastră, că după
ce-ați plecat de-aci, prima dată, înțîia voastră grijă
a fost să vă uitați în oglindă, cum ați spus... îngri-
10 jată...

Donna Alba care se aplecase adînc între brațele
fotoliului, pe care se sprijineau coatele ei, își ridică
ușor bustul, își prinse involuntar imaginea din oglindă
pe care nu voi să și-o mai privească, și nevrînd să mai
15 privească nici la mine, își alese o direcție intermediară,
al cărei curs îl luară acum ochii ei. Încă nu vorbea,
părea că adună amintiri sau încă nu era sigură dacă
întrebarea mea e convenabilă. Iar eu așteptam galben
ca un mort, cu răsufierea reținută, teribila ei sentință.
20 Pentru că întîrzia încă, o ajutai iarăși:

— Mă socoteați atît de monstru, încît purtarea mea
vi s-a părut atît de opusă așteptărilor voastre?...
Vă rog să puneți cea mai mare sinceritate în răspunsul
vostru, donna Alba.

25 Și ea grăi:

— Într-adevăr, mi s-a părut monstruos procedeul
dumitale... adică acea curioasă plăcere, pe care ți-ai
și împlinit-o, de a da de urma scrisorilor, de a descopri
secretul trecutului meu, pentru a mă avea în puterea
30 dumitale... Toate bunele gînduri pe care mi le in-
sufulse despre dumneata vărul meu, apoi soțul meu
și chiar mama mea, s-au năruit atunci... Iartă-mă,
dar pentru că-mi ceri să fiu sinceră și pentru că-ți
sunt datoare această sinceritate, trebuie să-ți mărturi-
35 sesc că atunci... mi s-a revelat deodată... vulgarul,
plebeul odios, pe care orice putere de inteligență și
orice lustru moral nu mai izbutește să-l fasoneze sufle-
tește... Iartă-mă, te rog, că-ți vorbesc astfel, însă
nu te pot amăgi. A fost prea puternică impresia asta
40 bruscă, pentru a nu păstra și acum amintirea teribilă
a gustului ei... Convorbirile acelea, care au avut loc

atunci, la prima masă ce ai luat la noi, mi-au mărit și mai mult această impresie, au împins-o pînă la exasperare... m-ai chinuit grozav în acele momente, astfel că atunci cînd mi s-a părut că lași să se întrevadă o mică porțiță deschisă între noi, aceea a convenirii la tăcere, în schimbul a ceva care nu putea fi de ordin bănesc, precum putusem să deduc din purtarea d-tale anterioară, am acceptat în principiu. Era prea din cale-afară de insuportabil ceea ce m-ai făcut să simt în acele momente, pentru a nu fi dorit cu orice preț liberarea definitivă! E drept că am îndurat destule frămîntări, înainte de a mă hotări și la fapta propriu-zisă. Am cîntărit mult lucrurile, și mama nu era aci ca să-i strig toată povestea asta în față și să văd care mai e sfatul ei matern, ce era datoare să-mi dea în fața acestei calamități... Pe urmă am început să mă liniștesc, încercînd să găsesc o voluptate în hotărîrea de sacrificiu, atît pentru liniștea casei și a bărbatului meu, cît și mai ales a mamei, a cărei morală senină, dezinteresată și optimistă, mă hotărîi să n-o mai întunec, atunci cînd avea să revină, cu istorisirea împlinirii prin care urma să trec.

Donna Alba făcu o ușoară pauză, pentru a zîmbi în cele din urmă colțului în care privea.

— Evident că a contribuit la hotărîrea aceasta a mea și noțiunea precisă ce-mi rămăsese asupra talentului și inteligenței duminiciale, într-un cuvînt asupra personalității d-tale în genere, din care, sunt nevoită să mărturisesc, nu pot omite aspectul duminiciale fizic. O femeie — mi-aș călca față de mine însămi cuvîntul ce mi-am dat de a mă devota în întregime adevărului, dacă n-aș spune-o — nu uită niciodată acest din urmă amănunt. Astfel, mă gîndesc ce s-ar fi întîmplat dacă prințul Preda și-ar fi manifestat și el dorința unui astfel de schimb? Fără îndoială că nici n-aș mai fi stat la gînduri să dau atunci totul pe față și să fug dezmetică în lume. Puteți să vă mîndriți — roșie de această destăinuire, donna Alba se retransă deodată în dosul acestui plural, pe care, la revenirea ei aici, îmi făcuse prietenește favoarea să-l înlătore din vorbire — cu această sinceră destăinuire, așa ca

orice don Juan de pofesie, dar dacă mai rămînea în cazul acela un pic de suflet în dumeavoastră, ați fi putut înțelege cît de mult vă uram, cît de mult m-aș fi simțit dezgustată de faptul meu, de dumneata, de mine însămi... Ați fi putut desigur să mă batjocoriți, fără să opun nici o rezistență, dar n-ar fi fost decît o pură batjocorire, eu însămi vă batjocoream în gîndul meu și toată viața aș fi păstrat despre aceste clipe cea mai penibilă, cea mai îngrozitoare, cea mai sinistră amintire...

Sinistru într-adevăr, sinistră voluptate și durere să auzi femeia asta atît de frumoasă vorbind acum calm și teoretic de batjocorirea corpului ei, sugerîndu-ți ea însăși splendoarea acelei monstruoșități scăpate, făcîndu-te să ți se învălmășească în minte atîtea orbitoare detalii ghicite și crescute printre aceste cuvinte, în vreme ce trebuie să stai asemeni calm și moral și să ascuți mai departe descrierea savantă a acestor divine orori.

Sîngele meu, care mă plesnea, cu furie de flux în furtună, drept în mijlocul urechilor și al tîmplelor, de astă dată el îmi descleşță gura și vorbe pentru mine...

— Totuși, revenită acasă, v-ați privit încă o dată în oglindă... puțin contrariată că lucrurile s-au petrecut cum s-au petrecut...

Și donna Alba nu sesiză răutatea amară, șuierul sarcastic și vrăjmaș care dădu timbrul acestor cuvinte.

Ea răspunse avîntată, pîrînd acum — în siguranță, la distanța aceasta infinită la care ne găseam, de aventura infamă prin care se crezuse constrînsă a trece — că se complace în discuție, în această discuție pentru ea senină și teoretică.

— Pentru a explica acest involuntar gest (ah, ea dorea neconținut să explice, să despice, să scoată neconținut învățăminte din gesturi atît de spontane și omenești), pot să spui că o femeie în cazul meu s-ar fi așteptat numai la două lucruri: primul, ca încercarea la care se simțea silită să-i apară mai puțin odioasă, să se petreacă măcar într-o înlănțuire de imponderabile plăcute prin ele înșile, astfel ca impresia

de la urmă să fie cât mai puțin gravă, poate chiar peste așteptarea celei venite ca mielul la tăiere, de... de... mai puțin inconvenabilă...

5 Și donna Alba își sublinie surisul în fața acestui aspect al gândului ei atât de în contradicție cu ura feroce și cu dezgustul sinistru, de care-mi pomenise pînă acuma, pentru odiosul siluitor.

— Așadar, gemui — gemu sîngele din mine, fără a-i mai putea opune nici o împotrivire — așadar, 10 s-ar fi putut petrece și asta...

Donna Alba tresări dinaintea cuvintelor și feței mele congestionate, și nu știam ce să cred — din înfățișarea serioasă pe care o reluase deodată — dacă femeia asta nu-și rîdea acum de mine în chipul cel mai chinuitor cu putință. Și totuși eu o oprișem, eu o 15 poftisem la această cumplită ședință de tortură, drace, ce pot să mai cred din astea toate...

— Și-al doilea lucru pe care l-ar mai fi putut aștepta o femeie în astfel de împrejurare, continuă ea, începînd să suridă din nou gândului ce i se desfășura acum, ar fi fost ca domnul care o avea în putere să s-o oblige doar să asculte chipul cu totul întîmplător cum a ajuns în stăpînirea obiectului de constrîngere, în schimbul căruia ea se arăta gata să meargă pînă 25 la suprema concesie. Evident, femeia va refuza întîi să asculte așa ceva — accentuă ea zîmbetul la tresăririle mele —, afectînd și mai departe rolul de nenorocită ori de resemnată pe care s-a decis să-l joace, întrucît l-a găsit mai nimerit decît pe celălalt. Dar 30 pentru că el o are în mînă, va putea măcar s-o silească la atîta...

— Și dacă ea nu-i dă nici o atenție... nu vrea nici măcar să-l audă...? strigai, ridicîndu-mă îngrozit de pe fotoliu...

35 — O femeie niciodată nu va răspunde un da în adevăratul înțeles al cuvîntului — mă invită ea să mă reazez cu un elegant gest al mîinii —, un da complet. Ea poate să strige sus și tare că nu vrea să audă, sau poate chiar să-și astupe urechile, dacă-i place 40 puțin teatru, eu te-asigur însă că în cazul ăsta le va astupa în așa fel încît să audă și cel mai neînsemnat

cuvînt... Dar pe noi nu ne pot interesa astfel de femei... permite-mi, te rog, să continui... Așadar, el îi va povesti totul de manieră să nu se întrevadă că a fost vreo rea intenție la mijloc, chit că poate, 5 cine știe, a fost...

Dumnezeule, donna Alba îmi vorbea astfel... donna Alba stătea la biroul meu, în fața mea, la un întins de mînă departe de mine și-mi vorbea astfel... ea... nu închipuirea ei... și vorbea calmă și neobosită, 10 deși vorba noastră curgea neîntrerupt de două ceasuri...

— ...iar ca o dovadă că bunele lui intenții au fost astfel și vor rămîne totdeauna la fel, el îi predă obiectul periculos, știu eu ce, niște scrisori, o fotografie, un talisman intim, un obiect pe care ea trebuie 15 să-l aibe neapărat în secretarul ei, în orice moment... i-l dă odată cu omagiile lui și-n același timp îi dă libertatea... e cu neputință ca femeia să nu-i mulțumească atunci, să nu-i strîngă mîna și să nu-l declare prietenul și aliatul ei... însă te-asigur că ea vrea să spună 20 prin aceste cuvinte mai mult decît poate să exprime... o astfel de femeie ar mai călca, poate, sub acoperișul în care a fost primită atât de civilizat și platonice... dacă imponderabilele de care ți-am pomenit nu s-ar opune cumva — în vreun fel sau altul... 25

— Dar ăsta a fost cazul meu! strigai fericit și luminat, desfăcîndu-mi larg brațele, de parcă duhul sfînt s-a pogorît asupra-mi și mi-a adus în sfîrșit mîntuirea prin glasul de argint al îngerului din fața mea... 30

Iar donna Alba reîncepu de astă dată cu un suris smerit și cu termeni aproape biblici:

— Nu încerca să mă ispitești, domnul meu, pentru că învățătura d-tale a fost prea tare ca să poată să 35 mi se șteargă ușor din suflet... Femeia de care ți-am vorbit s-a dus acasă și s-a privit fericită în oglindă. Frumusețea ei a fost mai tare decît orice pentru c-a izbutit să biruie chiar un instinct ordinar... Pe cînd la noi?... pe cînd în cazul nostru?... crezi oare că 40 nu pot să fac distincția între el și cazul celeilalte...

Nu, prietenul meu sufletesc... Dumneata mi-ai deschis ochii și mintea nu asupra tăriei frumuseții mele, ci asupra josniciei care se încuibase în sufletul meu, asupra minciunii care se sălășluise acolo...
5 evident, pentru că eram o biată femeie, îndată ce am ajuns acasă m-am uitat speriată în oglindă, pentru a mă convinge dacă nu mă părăsise ceea ce eu socoteam cu ușurință frumusețea mea... Dar ce avea să caute aci frumusețea la care mă gîndeam eu? A doua
10 zi abia mi-am dat seama de frumusețea cealaltă, pe care dumneata doreai s-o întronezi în inima mea... Și m-am cutremurat din cap pînă-n picioare de cumplita revelație... Și abia atunci am putut să te numesc prietenul și aliatul meu, franc și total, fără nici un alt
15 substrat de gînd frivol și meschin...

Și-atît. Donna Alba a tăcut. Își zîmbește propriului ei gînd, nemîșcată pe scaun. Apoi se agită ușor. Văd prin oglindă cum își aduce în poziția firească piciorul stîng, pe care-l ținuse pînă acum deasupra
20 celui drept. Dumnezeule, ce picior...! Nu, donna Alba nu se poate să plece, trebuie s-o rețin cu orice preț... trebuie să smulg vâlul de pe fața ei... sau cel de pe fața mea... Dumnezeu mai știe, dracu mai știe unde se află cu adevărat vâlul pe care l-am aruncat
25 prostește între noi, la capătul savantelor mele combinații și oculuri, în tinderea necurmată spre divinu-mi ideal. Dar cum poți să rupi un vâl așa dintr-o dată...? Degetele donnei Alba caută geanta de pe birou. Și mă trezesc vorbindu-i de prințul Preda, dezvăluindu-i
30 simțimintele ce acest nenorocit nutrea într-adevăr pentru dînsa, povestindu-i acum pe larg de tot mersul tovarășiei noastre, mărturisindu-i cum i-am dat involuntar ideea predării scrisorilor și amintindu-i — dacă mai e nevoie? — cum el a înțeles să facă
35 marele gest, oprind pe cele mai importante pentru caz de nereușită... și așa mai departe... ocol, neconținut ocol. De ce nu-i pomenesc și de chipul cum l-am descoperit pe acest individ, luîndu-mă înadins după dînsa... de ce nu-i pomenesc și de necazul ce m-a
40 muncit, de regretul grozav ce a urmat sugestiei date involuntar, a *elegantului* gest de predare... Pentru că

vreau ca tot ea să aducă vorba de asta, pentru că nu pot să mă smulg din acest nemaisfîrșit ocol... Dar acum se pare că am ajuns la capătul lui, pentru că, iată, am ajuns la momentul cînd ea poate să mă întrebe:
5 „Pentru ce i le-ai luat înainte ca el să-și împlinească gîndul ce-i sugeraseși... de unde puteai ști că el avea de gînd să oprească pe cele mai periculoase... și cine-ți spunea că pînă-n ultimul moment n-avea să se răzgîndească și să nu mai oprească nimic?” Și-atunci
10 puteam să strig: „Pentru că regretam că i-am dat această sugestie... Pentru că-i descoperisem astfel ce-aș fi făcut eu... pentru că te iubeam... ei, asta e... asta e... te iubeam... să lăsăm fățărnicile și...”

Dar donna Alba nu se gîndește să-mi pună astfel de întrebare, oricîti-o aduc de aproape de marginea
15 gîndului ei. Căci ea pare grozav de înspăimîntată de ideea că prințul Preda ar fi putut nutri un astfel de gînd, că a putut lua o astfel de hotărîre... Cum i-ar fi putut ea răsplăti...

— Oribil, oribil! face ea apucîndu-mi mîinile...
20 Îți mulțimesc din tot sufletul meu că i le-ai putut smulge la timp potrivit... pentru că ți-ai dat seama la timp că mobilul gestului cavaleresc ce vroia să facă pentru mine era atît de josnic față de curatele, superbe dumitale intenții... Ce oribil... cum să-ți mulțumesc? murmură ea cu adevărat înfricoșată, frămîntîndu-mi mîinile, cu mîinile ei calde, cu dulcea lor atingere de pură și castă recunoștință!

Și timpul se aude neconținut cum trece, eu l-aud bine cu urechile acestea în care zbîrnlîie roiuri întregi
30 de viespi; iar dacă ea nu face nici o mișcare, dacă încă nu se agită de plecare pe scaunul ei, e că hidoasa priveliște retrospectivă a iubirii prințului Preda o înspăimîntă încă. Mîna ei îmi strînge încă mîna mea, dar acum nemișcat — și ea, întreagă, nemișcată a rămas,
35 cu ochii țintă într-un punct de ungher; iar eu văd din toată această atitudine înfricoșată cît adevăr se cuprindea în spusele ei, cînd afirma că aparența, personalitatea, fizicul, în primul rînd, al demonului care o constrînge, pot hotărî chiar pe o donna Alba
40

la o jertfă ca aceea la care se hotărîse pentru mine. Așadar se hotărîse, se hotărîse... Îmi spun înfrigurat și totuși mîna cealaltă a mea nu se ridică să închidă ca o carapace de scoică, între amîndouă palmele mele, mîna ei scumpă, pe care o țin zadarnic între degetele mele...

Donna Alba zîmbește... A sosit sfîrșitul?... Se agită... vrea să plece?... Nu, zîmbește, dar rămîne, vrea să vorbească încă, mai are să-mi facă o destăinuire. Doamne, își mărturisește o veche amintire, o plăcută amintire, gîndul ei, lumina justă a sufletului ei, cînd m-a văzut înția oară, cînd marile dicționare mi-au scăpat cu atît de puternică larmă din mîini. Doamne, a rîs atunci, a rîs pe drum înainte, cu toate că sufletul ei era în mare cumpănă în acele zile. Dar înțimplarea asta, așa de nostimă și neașteptată, cît i-a limpezit sufletul ei, cît i-a întărit cugetul în acele momente de descurajare și de teamă, cînd nu-și mai găsea astîmpăr și nu mai știa unde să caute alinare. Zgomotul cărților acelor enorme a fost trîmbițarea frumuseții ei, a fost alarma farmecului ei, înaintea spaimei necunoscutului, a fost afirmarea conștiinței de puterea acestei frumuseți și acestui farmec. O expresie de admirație atît de spontană, atît de caldă, atît de sinceră și atît de... „boacăna”, i-a reamintit îndată cine e ea... Își amintește că revenind de la vizita pe care o făcuse (fusesse la amantul ei? fusesse numai la vreo prietenă, în apropiere de locuința lui? să fi fost ultima vizită la Tudor, înțînirea cerută prin scrisoarea care a dezlănțuit duelul? puteam eu s-o întreb?... și, în definit, ce rost mai aveau toate astea, cînd ea-mi face înainte atîtea destăinuiri uluitoare), își amintește că revenind m-a revăzut de departe, din nou în fața liceului, așteptînd-o. M-a cunoscut tot după dicționare. Între timp amărăciunea o invadase iarăși și n-a suferit să mă vadă din nou în calea ei; tocmai atunci a trecut o mașină și-a oprit-o; și cum s-a văzut în mașină, cum tot curajul și toate speranțele i-au revenit. Cînd a trecut pe lângă mine, a căutat să mă privească doar cu coada ochiului, dar în acel mic colț al vederii a pus toată recunoștința ei. Și nici n-a putut uita prea ușor înțimplarea asta

amuzantă. Ba își amintește chiar, că mai tîrziu, cînd lucrurile s-au liniștit și cînd ea a trebuit să se ducă în aceeași direcție — era de astă dată în mașina de casă, iar șoferul a vrut s-o apuce pe un drum mai scurt —, ea și-a exprimat dorința să ocolească puțin pe la liceul acestei amintiri.

„Ai făcut asta? Ai făcut asta?” îmi venea să-i strig, să mă ridic, să-i cad în genunchi, dar nu izbutii decît să-i strîng ușor degetele într-ale mele.

Dumnezeule, ce-am făcut? Ea și-a retras mîna, și-a împreunat-o cu cealaltă în dreptul pieptului, se uită zîmbitoare în oglindă. Va să zică pleacă, iată, a sosit iarăși această spăimîntătoare clipă.

Nu, continuă să vorbească, să-mi dezvăluie de-a lungul anilor părerea ei intimă despre mine. Cînd m-a revăzut a doua oară, privind o stăruitor prin portiera automobilului, care se opri pentru că trimisese înapoi pe șofer să ceară o însemnare ce-o uitase, nu m-a recunoscut, chiar i s-a părut îndrăzneată purtarea mea. Mi-a întors capul plictisit, dar atunci parcă i-a mijit ceva în minte; și-a readus ușor privirea pe mine, dar m-a văzut preocupat să observ din care poartă iese șoferul (cît de bine i-au rămas în minte toate aceste mici nimicuri!) și asta a intrigat-o și mai mult. Figura și aspectul meu general nu-i erau displăcute, și-apoi mai era și acea mijeală de gînd care nu vrea să se lămurească. În momentul cînd a pornit mașina, s-a luminat. Și deodată a cuprins-o regretul că nu m-a privit mai prietenos...

„Doamne, Dumnezeule, donna Alba îmi spune astfel? Glasul ei grăiește toate acestea...”

...evident, înții prietenos și-apoi cu bine subliniată supărare că stăruiesc prea mult în admirația mea. Dar gîndul că trebuie să mă fi oprit în fața casei ei nu i-a părut supărător; n-a putut, evident, să privească spre a se convinge prin ferestruica mașinii, dar m-a închipuit acolo, înfipt în fața portalului casei cu sumbră fațadă. Donna Alba mă întrebă dacă mai îmi aduc aminte de toate astea și dacă se înșelase? Doamne, cum mai mi le aduc aminte și cît de bine văzuse!

Acum e timpul, acum e timpul! răsună iarăși trompeta singelui în mine. Dar pot să întrerup pe donna Alba în această divină destăinuire... Doamne, cine știe unde poate duce această destăinuire?...

5 Se aștepta să mă revadă trecînd prin fața casei; n-ar putea spune dacă acest lucru ar fi amuzat-o sau nu. Dar nu s-ar fi așteptat pentru nimic în lume să se pomenească, așa, cu mine, în sala de așteptare a soțului său. Doamne, ce curaj! și-a zis uluită. Dar pentru 10 a-mi înfrîna zdravăn și de la început acest curaj, mi-a reprobat îndrăzneala cu o cît mai severă înfățișare și-o cît mai distantă trecere pe lîngă mine. Înăuntrul însă s-a simțit puțin neliniștită. Maestrul nici n-a spus că m-a angajat. L-a întrebat ea mai tîrziu, văzîndu-mă ieșind din sala de consultații și invitînd 15 pe clienți. Ei i-a confirmat cu un: „da, îmi face impresia unui băiat muncitor!” Și-atît. Dar ea se vede nevoită să-mi mărturisească acum, pentru că toate aceste momente îi revin atît de clar în minte, că în 20 ziua aceea s-a simțit foarte dispusă. Ce îndrăzneală! Ce curaj! se minuna singură, privind figura atît de preocupată și de marțială a soțului său, care, evident, nu mai pomenea nici o iotă de noul lui slujbaş.

Dumnezeule-Doamne, era vis ce auzeam, ce simteam eu acum? Nu, donna Alba continua și chiar 25 îmi atrase atenția, ca un fel de scuză, mai mult o cerere de îngăduință îndreptată către propria ei pu-doare, că acum va urma ceva și mai copleșitor.

Într-adevăr. Acum se chinuia să regăsească atitudinea și primul ei cuvînt de răspuns, cînd îi voi adresa primul meu cuvînt. Să fie de-a dreptul făgăduitoare, asta nu, în nici un caz. Locul de mijloc i se părea cel mai nimerit. Dar pentru un om atît de curajos și autor de... boacănă ca mine, tot răspunsul sever 30 socoti că trebuie adoptat. Mai rămînea indiferența disprețuitoare, dar asta era scoasă de la început din joc. Însă ce aveam să-i spun eu întîi, de asta depindea totul ca răspunsul ei să fie cît mai potrivit cu planul ce-și făcea. I-era teamă că în fața cine știe cărei îndrăzneli ale mele — evident de cuvînt și, fără doar 40 și poate, în afară de orice necuviință, în care caz era

hotărîtă să se plîngă soțului său — în fața cine știe cărui compliment neașteptat sau cine știe cărui salut exagerat, cînd aveam să ne pomenim singuri pe-un loc, să nu-și piardă prezența de spirit și să treacă într-un 5 domeniu vecin celui al atitudinii ce-și impusese. Temporizarea mea o făcu să se convingă și mai bine că nu eram chiar un nebun de legat, că admirația mea era profundă și sinceră, că gîndul meu era precaut și temător...

— Iartă-mă că-ți spun toate aceste copilării și, 10 mai ales, că am putut să mă gîndesc atunci la ele! mă privea cu o lumină de rugă în fața, ca acel ce-și povestește, uimit el însuși de năzdrăvăniile ce înșiră, sălbăteciile unei copilării nebunești, și oprindu-mi în același timp protestările care-mi clocoteau în suflet cu un semn 15 care vrea să-mi arate că nu dorește încă să fie întreruptă.

Așadar, continuă, se găsea în fața unui grav și serios simțimînt; în intențiile ei diminuea la rîndu-i 20 severitatea răspunsului ce-mi pregătea, cu cîte-o fracțiune de grad, pe măsură ce impresiile sale despre mine se modificau tot mai în bine. Totuși, seriozitatea simțimîntului ce-mi atribuia o cam neliniștea oarecum.

— Eram încă o proastă și o copilăroasă, grozav 25 de copilăroasă, găsi ea iarăși de cuviință să se scuze, cel puțin pentru a-și mai îngreuna franchețea acestei destăinuirii, pe care se hotărîse totuși s-o ducă pînă la capăt...

Spre adîncă ei nedumerire, temporizarea aceasta 30 însă se prelungea neconținut. Donna Alba începu să audă de primele mele succese juridice; și — ea mă rugă din nou s-o iert — ele n-o mai înveseliră ca atestările rapide de la început ale maestrului că a găsit în mine un ajutor destoinic și muncitor. Nu mai eram 35 umilul care ducea chiar o muncă de robot, numai de dragul de a se afla într-o apropiere care-i era scumpă, amenințat pînă să fie și îndepărtat la prima greșală. Cît o înduioșase de mult atunci soarta mea pe donna Alba, cînd întrevăzuse în reținerea de la început 40 grija de a nu-i displace printr-o nouă îndrăzneală

deplasată; asta îi adusese chiar o pală de îndemn să
mi se adreseze ea întâi, întrebându-mă binevoitoare...
„dacă-mi place această muncă grea...” Dar vestile
despre succesele mele se repetară necurmat și asta îi
5 tăia¹ elanul. Se auzi în cele din urmă și glasul maestru-
lui, care tocmai începea să vadă în mine un asistent
indispensabil și chiar un tovarăș... Și nici o mani-
festare de nici un fel pentru donna Alba anume, nici
un cuvânt strecurat în pripă, o nouă... faptă boacăna,
10 măcar o repetare semnificativă a întâmplării cu dicțio-
narele. Nimic, nimic... Domnul (nouă rugăminte de
iertare) călcase în casa asta pentru doamna admirată
atît de stîngaci și de bufnitor pe stradă... pentru a
se aprinde aci de propriul lui meșteșug, de pofta de a
15 ajunge, de a domina... (Vrusei s-o întrerup iarăși,
făcîndu-i cunoscut episodul cu dosarul Ypsilanților,
dar la semnul ei neliniștit mă hotărîi să păstrez această
eclatantă probă a sentimentelor mele pentru dînsa
pînă la urmă, cînd va trebui să-mi acorde rîndul de a-i
20 descrie și eu evoluția sufletului meu în tot acest timp.)

Ajunseseră pînă la dînsa — își reluă donna Alba
vorbirea — vești despre succesele „tînărului nostru
secretar” în familiile bogate ale Capitalei, iar faima sa
25 de avocat crescua pînă la intimidare. Și atunci energicul
om al acțiunii și al viitorului începu s-o dezguste.
Ea a fost aceea care a tăiat soțului ei dorința acestuia
de a-l chema uneori la masă sau la reuniunile priete-
nești din casa lor. O ezitare a avut cînd cu procesul
30 Anișoarei Sava, dar totul a fost trecător, iar la urmă,
toată bucuria pentru cîștigul prietenei ei celei mai bune
s-a preschimbat într-un fel de stingherire pentru sigu-
ranța de mine cu care am dus la capăt, și am prefăcut
în succes eclatant, făgăduința ce-i dădusem atît de
35 *concesiv și aristocrat*. Unde mai era acum îndrăznețul
și totuși nătîngul plăcut tînăr pe care ea și-l închipuise
intrînd aci, sub aparența lui de degajare, cu inima cît
un purice! Tot așa, n-a putut suferi la balul de la
Liric complimentele ce i-am rostit cu aerul sigur de
40 mine; iar în observațiile mele asupra acelei reprezen-
tații, în care tineret de neam mare se străduia să redea

¹ În ed. I și III și *ms.*; și asta îi tăia.

pe perfectul mitocan, ea descoperi aceeași afîșare a
satisfacției că am putut ajunge la o treaptă de unde
chiar pot vedea puțin mai în jos pe cei pe care mai
demult îi vedeam sus. Dar cu acel prilej mai lăsasem
5 să-mi scape și o notă mai răsunătoare, care pusese
puțin pe gînduri pe donna Alba; amintirea întâmplării
cu dicționarele și asigurarea foarte curioasă și neaștep-
tată pentru dînsa că de-atunci pînă acum mă păstra-
sem neschimbat. Mai lăsasem să audă și altceva cu
10 acel prilej, ceva care ținea tot de îngîmfarea ce nu-mi
putea suferi: că aș fi gata s-o apăr de nu mai știe
ce temeri aș fi cetit în ochii ei. Nu prea dădu totuși
atenția cuvenită acestei noi manifestări de prezum-
țiozitate, pe care crezu că e mai bine s-o pună în soco-
15 teal floricelelor de stil. Dar mai avea de răfuit o
veche socoteală cu mine donna Alba: venisem în
casa ei pentru admirația pe care în sfîrșit i-o împărtă-
șam sau pentru a-mi face strălucită carieră? Și de
aceea îmi amintise cu puțină răutate și de recuno-
20 ștința ce-o datoram soțului ei. Asta n-o împiedecase
însă să asculte cu încuviințare muștrările ce-și făcea
atunci domnul Georges Radu Șerban că nu încercase
să mă apropie din alte considerente decît ale intere-
sului profesional; de fapt maestrul nu făcea decît
25 să-și ia asupra-și dorința ei, exprimată pe vremea cînd
începusem să devin „important”, ca să nu fiu poftit
vreodată la dînșii și nici măcar prezentat; abia după
procesul Anișoarei, cu toate micile rezerve ce-și mai
făcea, donna Alba arătă că înclină spre schimbarea
30 atitudinii, iar atunci, la teatru, prințul Georges se
găsi foarte bucuros să se facă ecoul ei.

Însă numai decît după aceea, urmă alarma revela-
toare a prințului Preda; și atunci donna Alba înțelese
în sfîrșit că într-adevăr într-o privință n-o minșisem
35 la reprezentăția de la Liric. Rămăsesem neschimbat,
da, în dorința de a o cuceri, pe care a cetit-o instinctiv
în ochii mei și pe care orice femeie admirată o știe de la
început, chiar dacă atunci n-o poate prea ușor între-
zări, o știe ascunsă acolo, în ochii celui mai sincer și
40 mai credincios adorator. Numai că schimbasesem cu
totul tactica mea de a ajunge la picioarele zeului mult

5   dorit; și asta însemna că mă schimbam total eu
    însumi, drept-credinciosul și preaadoratorul. Nu mai
    eram vlăjganul uimit dinainte și prea curajos din
10   timiditate; dorința mea devenise stridentă și impera-
    tivă, eu însumi devenisem individul puternic, sigur
    de sine, care vrea să intimideze și să uluiască pe alții,
    care vrea s-o intimideze și s-o uluiască pe ea, care
15   vream s-o fac să-mi cadă ea la picioarele mele, să-mi
    fie recunoscătoare cu sufletul și corpul, că atunci când
    sunt rugat, și când *vreau* eu, știu să câștig procesele
    prietenei sale, știu să câștig orice proces (Dumnezeule,
20   nu-mi mai rămîne așadar să mă mîndresc nici cu ten-
    tativa mea de proces pentru redobîndirea averei
    Ypsilanților!), oricît de încîlcit, nu numai în fața jus-
    țiției, dar în adîncul vieții, unde cine știe prin ce mij-
    loace straniu de geniale voi fi dat de acest nenorocit
25   de prinț Preda, pe care l-am jefuit de scrisori. Dar cu
    aceasta procesul final a fost câștigat; îl câștigasem, o
    învinsesem în această lungă și inutilă luptă. Recunoscuse
    că trebuie să se constituie prizonieră... și venise în-
    frîntă și umilită la ușa mea... Numai că sufletul ei,
30   pe care-l dobîndisem așa de ușor, cu două cărți căzute
    și cu inspirația de a veni să mă angajez în biroul soțului
    ei, era acum departe, grozav de departe, și nimic
    n-ar mai fi fost de făcut pentru a-l aduce înapoi. Afară,
25   evident, de ce am făcut — mă gîndeam — dar acum
    alungîndu-i trupul, în schimb, în depărtări conside-
    rabile, cînd, iată, la începutul acestui lung și fără
    sfîrșit ocol eram atît de aproape de ea întregă!

30   — Iată dar, scumpe prietene, toate simțîmintele
    ce mi-au produs în suflet persoana dumitale, încheie
    donna Alba, ridicîndu-se de pe scaun. Nu am putut să
    ascund nimic, pentru că unui om ca dumneata nu-i
    mai pot nimic ascunde. M-am arătat în toată goli-
35   ciunea mea (goliciumea ei, Dumnezeule! cuvîntul ăsta
    m-a lovit în cap ca barda voievodului Radu Șerban)
    pentru a vedea cît am fost de rătăcită și de neînțelegă-
    toare pentru înaltele sentimente ce cu adevărat nu-
    treai pentru mine. Mă vei ierta, pentru că însuși ai
40   dovedit la început cît ești de rătăcit; pe urmă — văd

acum minunat de bine metamorfoza acesteia sufle-
tească a dumitale — cînd ai cîntărit ce fel de per-
soană era soțul meu, cînd ți-ai dat seama de ușurința
cu care te-ai apropiat de marele lui suflet, în raport cu
5   aspra-i bunăvoință și cu adevărat voievodala lui noblețe,
    cînd ți-ai dat seama apoi, întorcîndu-te spre acea pe
    care o urmăriseși, de bună seamă fără gînd curat,
    cît de departe, cît de rătăcită este și ea de acest mare
    și drept om, atunci te-ai hotărît să acționezi cu toată
10   puterea și-ai izbutit... Ce credeam eu că urmărești
    și ce urmărai dumneata anume? Cum mai pot să mă
    gîndesc la toate acestea și totuși să te privesc în față,
    și totuși să-ți strîng mîna. Eu plec acum din îndemnul
    dumitale, pentru că aștept ca el să mă cheme. Și mă
15   va chema, nu mă îndoiesc... Și am nestrămutata
    dorință ca el să facă asta din propriul lui suflet, fără
    imboldul nimănui. De aceea am hotărît ca dumneata
    să nu fi acum decît vehiculul acestei cutii a păcatu-
    lui... de aceea îți cer să nu adaugi un cuvînt, să nu
20   faci un semn peste ce te-am rugat să îndeplinești.
    Vreau ca el să mă ierte (acum pronunță nesfîit și
    apăsător acest cuvînt, parcă să văd cum sufletul ei se
    umple tot mai mult de pocăință sub ochii mei), ne-
    ajutat de nici un sfat, de nici o sugestie străină, și să
25   mă aducă înapoi.

Iar eu aveam, în tot timpul acestor patetice ale ei
declarații, senzația nîcînd mai vie a acestui timp
însuși, care trecea pe lîngă mine, învîluindu-mă și
lăsîndu-mă neconținut în urmă ca un rîu repede, pe
30   un stei înalt de piatră înfipt în mijlocul albiei. Întocmai
    ca atunci cînd luasem prima masă la dînșii, cu fie-
    care nou gest al ei, cu fiecare mișcare, cu fiecare nou
    moment al convorbirii noastre și al expunerii ei, al
    descărcării și limpezirii cugetului ei înaintea împli-
35   nirii unui mare act, eu simțeam, eu auzeam, eu înțele-
    geam numai un lucru: apropierea irevocabilă a sfîrși-
    tului, a despărțirii definitive. A, dar mai era mîine
    la mijloc, mai rămînea această ultimă zi, care putea să
    devină cea dintîi pentru un nou crug al existenței
40   mele. Dacă eu... dacă mi-aș lua curajul... dacă
    mîine, în sfîrșit, aș avea tăria să împung vitejește

această crustă tare, ce-mi închide atât de ermetic și apăsător sufletul și gîndul, pentru a lăsa să izbucnească odată tot conținutul lor arzător. Îmi mai rămîne și mîine, acest delicios, acest liberator mîine...

5 Dar donna Alba, care a pus sfîrșit chiar încheierii lungei ei confesiuni, vîd că întîrzie încă să rostească termenul ultim, formula sacrată a deznădejdiei, cuvîntul de despărțire.

10 Dar de ce deznădejde? Încă nu poate fi vorba de așa ceva, din cauza acestui sfînt, acestui divin, acestui hotărîtor mîine. Donna Alba nu se urnește din loc, ea a rămas în picioare, în fața mea, cu mîinile înfipse în marginea biroului; dar ea nu mă privește, linia ochilor ei trece peste mine, ea vede ceva deosebit
15 deasupra mea, în zarea ferestrei, că întreaga ei față e scîldată de prea vie, prea nouă lumină, ca să nu lucească de-o stranie putere, chiar în desimea acestui amurg prea avansat. Îmi simt inima întărindu-și bătăile în tăcerea amenințătoare, căci acum e ceva
20 iminent și grav în fiecare clipă care vine. Ce va aduce acum donna Alba, din dosul ochilor albaștri-cenușii, cari la cea mai neînsemnată depărtare, și mai ales acum, în mijlocul întunecului crescînd, ard ca diamantele negre? Care va fi primul ei cuvînt, cînd noul
25 sfînt duh care s-a pogorît asupra-i își va lua zborul, care va fi noua mărturie a iluminării ei?

E de neauzit, de necrezut, de neînțeles! *Donna Alba nu mai pleacă!* Voi contramanda formalitățile de drum și voi despăgubi unde va fi nevoie. Donna Alba
30 nu mai pleacă, rămîne! Dumnezeu mare, ea rămîne! Ce însemnează această îndepărtare strategică și lașă? Îmi revelează ea covîrșitoarea ei inspirație. Întrucît sufletul ei se poate socoti mîntuit în adăpostul cu
părete de mii de kilometri, în fundul căruia vrea să se ascundă? E o ipocrizie și un caraghioslîc în tot acest
35 plan de operetă. E cel mai comod și mai ieftin mijloc de ispășire a unei odioase crime. Pentru că toată povestea vieții ei, pe care pînă acum mi-a turuit-o de-a surda, se deapănă pe-un sîmbure de spaimă și
40 oroare, și tocmai pe acela l-a tăinuît. Și asta este spovedanie, și asta este ușurare, și ce avea de gînd să

facă putea să fie ispășire? Donna Alba a săvîrșit un omor. O mărturisește ea cu glasul ei dulce și înfricoșat, acum exaltat, de mistică inspirată. O dublă faptă
5 sinistră: ea a lăsat să scape scrisoarea amantului ei la piciorul patului, pentru a fi descoperită de prințul Georges. Lîngă ieșirea îndrăzneță a prințului Tudor la teatru, a adus și ea contribuția ei, fără să-l avertizeze desigur, căci apoi panica lășității și a dezertării
10 a cuprins-o, și pînă la urmă ea a negat în fața soțului ei, a cărui moarte totuși a dorit-o, la un moment, cu toată puterea sufletului (a doua ei crimă în fața lui Dumnezeu). Iar prințul Tudor i-a înțeles slăbiciunea și a luat asupra lui totul, și a avut nobila și excesiva grijă
15 ca și după moarte-i sufletul ei să nu fie turburat de nimic. Iar la eroismul celor doi, acum, cînd a bătut pentru ea ceasul liberării, al reînvierii după atîția ani de meschină prefăcătorie, „o mlaștină întreagă de lășitate“, cum vrea ea să iese la liman? Tot prin fugă,
20 tot prin lășitate... Ea vrea să ispășească, să se mîntuie cît mai ușor, cît mai de departe. I se pare îngrozitor de stupidă și de ridicolă această oribilă comedie. Dar va avea puterea să-și dezvolte ea singură acuzarea în fața maestrului; ea singură îi va aduce și-i va desface cutia păcatului, ea singură; cu glas tare și ferm
25 și nu cu scris ocolit și poltron, ea-i va dezvălui apoi tot ce nu cuprind scrisorile, tot ce mai știe pe deasupra de abominabil și de josnicie cugetul ei apăsător, pînă la ultima picătură de otravă, pe care se va sili din toate puterile, va avea tăria, va trebui s-o stoarcă.
30 „Adică întocmai cum te așteptai de la mine să procedez, înainte de a-mi da scrisorile.“

Și donna Alba îmi întinse mîini febrile, înfricoșate, care tremură de spaimă și de hotărîre. Mîine nu va mai
35 veni. Mîine e ziua așteptării și a marelui reculegeri, ajunul dării socotelilor în fața teribilului justițiar, a voievodului cu ochi șoimesc și cu paloș ascuțit, disimulat de somptuoase vestimente, așa cum așteaptă de veacuri pe zidurile ctitoriilor, așa cum îl va lumina în ceasul suprem Dumnezeu. Mîine nu va mai veni,
40 mîine nu va mai veni...

Donna Alba a ajuns la ușă cu pasul ei elastic și înalt. Afară, în *hall*-ul etajului, o ajung. Am dat drumul aci luminii și am rotit mîna în juru-mi, încercînd, negăsind altfel cum s-o întîrzii din drumul drept și irevocabil pe care i-l imprimasem în chipul cel mai stupid. Și m-apucaî imbecil, fără nici o introducere, să-i descriu întregul etaj și apoi îi mărturisii cu inima la gură că aci plănuisem s-o fac să rămînă, dacă s-ar fi îndulplecat, „vreau să spun, dacă nevoia v-ar fi constrîns” — mă corectai —, să renunțe la Paris. Aci ar fi rămas deplină stăpînă și nimeni nu s-ar fi apropiat de ea, nici chiar eu, fără chemarea ei expresă — „ca un zeu în tabernacolul lui”. Donna Alba opri ușor mirată privirea în ochii mei și-mi răspunse, fără interes, că poate ar fi acceptat propunerea, dacă lucrurile ar fi fost așa după cum le presupuneam eu, și nu i-ar fi venit marele gînd să ia singură în piept voința destinului. În mine ar fi avut orice încredere — se mai însufleți ea apoi — și s-ar fi simțit bucură și liniștită să se știe sub de-aproapea mea ocrotire.

Și donna Alba se apropie atunci de scară. Mai aruncă o privire în urmă-i, ca să mai vadă poate dacă tabernacolul era într-adevăr la nivelul înălțimii ei zeești, sau poate să-și verifice o nedumerire asupra aerului bizar pe care trebuie să-l fi luat acum figura mea, și-apoi începu să coboare fără grabă. O urmam din dreapta, cu o treaptă, două, în urmă, și acum deodată, în tăcerea stîngace pe care nu mai știam s-o alung, mi se deschise limpede în trecut și-n viitor calea pe care-o urmasem ca și acuma, alături și cam în urma acestei femei. Un asimptot era drumul ei neconținut drept, față de curba ușoară pe care o făceam în necurmata-mi apropiere de dînsa, fără să pot atinge niciodată linia impecabilă a mersului ei. Eram în-tocmai cîinele aceluia geometru antic, care însoțea în goană din ce în ce mai puțin încovoiată fuga în linie dreaptă a stăpînului său; un ram de hiperbolă care mergea să-și întîlnească tovarășa de țel tocmai la infinit. Tocmai nicăieri. Și nimic n-ar fi putut mai lesne, mai înfiorător, căsca acest gol nemărginit în sufletul meu ca această subită obsesie geometrică,

fărămitură dintr-o carte recent citită, inspiratoare de zădărnici și descurajare, cu relativitate și filosofie matematică.

Treptele s-au terminat și deschid acum dinaintea ei canaturile de geamlîc mat, care separă cele două holuri de jos. Cum i-am luat înainte și cum stau astfel în calea ei, mi se năzărește neașteptat această puternică tentație, căreia simt de astă dată că nu-i voi mai putea rezista: ce-ar fi dacă aș tăia deodată drumul donnei Alba?

Ea crede că-mi face în voie sau poate vrea să-mi arăte, să-și arăte singură, cît de puțin turburată se simte dinaintea marei sale rezoluții, cerîndu-mi și aci lămuriri privitoare la încăperile care dau în acest al doilea *hall*, iar eu îi răspund domol, cît mai domol e cu puțință, și-mi răspund și mie, cu năstrușnica mea ispită irezistibilă.

Un gest, a spus ea, un singur gest, nu lipsit de cuviință, dar îndrăzneț și hotărît, și drumul drept și drumul curb, care nu se mai întîlnesc de unsprezece ani, s-ar fi tăiat de la început. Un gest pe care l-a așteptat, un gest simplu, care n-a venit și care putea totuși înlocui toată această traiectorie greoaie, ocultă, stearpă, înfricoșătoare, care a revoltat simțul aristocratic al divinei principese. Un gest nu lipsit de cuviință, dar îndrăzneț și hotărît... sau un cuvînt frumos ales...

Și iată-ne acum în primul *hall*, dar pentru mine în ultimul, în ultimul *hall*, în ultima sală de așteptare a existenței mele. O ușă și-un neînsemnat vestibul ne mai desparte de văzduhul nopții și de clocotul lumii. Noroc că donna Alba vrea să-și completeze informațiile asupra aranjamentului casei mele... mîine sufletul ei va clocoti de cele mai cumplite frămîntări, și-n zilele următoare ea va trece de voie bună prin cea mai grozavă cumpănă a vieții. Dar azi ea trebuie să fie senină, ea trebuie să rămînă mîndră și nepăsătoare, ea poate să se intereseze de lucruri fără importanță, ca o admirabilă urmașă de domni, în pragul celor mai grele încercări ale sorții. Un gest, un singur gest... sau cum îi spunea ea: o îndrăzneală, o mică

îndrăzneală... sau cine știe care omagiu neașteptat, sau cine știe ce salut exagerat...

5 Și, îngălbenit deodată, cu ochii rătăciți, îi apuc pe neașteptate mîna și-o trag ușor spre mine, ca înaintea unui pericol iminent, ca de lingă o căscătură de prăpastie:

10 — Donna Alba, gem sugrumat, nu trebuie să faceți asta, nu trebuie să mergeți pînă acolo... Nu trebuie să-i spuneți nimic direct, în față... mînia stă totdeauna ascunsă într-însul, mai mult decît în oricare, și tremur pentru viața voastră, pentru minunata voastră frumusețe... Nu pot să vă las, donna Alba, șoptii aproape acum, strîngîndu-i tot mai înfrigurat degetele ei reci în mîna mea fierbinte.

15 Dar ea se desprinsese ușor și zîmbi cu blîndețe și compătimire, ca celui care stă gata să cadă tocmai la sfîrșitul drumului greu.

— Nimic nu mai mă poate opri, domnule Aspru... nimic.

20 — Doamnă... strigai, doamnă, dar abia acum îmi dau seama încotro mergeți... vă duceți la... la... nu îndrăznesc nici să rostesc acest teribil, acest... negru cuvînt... Și n-aș putea să-mi iert niciodată că eu... înconștient... v-am îndreptat într-acolo... înconștient... înconștient... ei, da... ca un înconștient...

25 Donna Alba mă măsură iarăși cu zîmbetul ei, care-mi mulțumea desigur pentru această efuziune foarte naturală la un biet om, la un biet căzut de pe înălțimi de voință în mlaștina sîngelui și a cărnei, dar care-mi spunea limpede, în același timp, că nu mai e nimic de făcut! Și răspunsul ei la toată această, pentru ea, bîlbîire de spaimă, ignobilă și mărunță, fu doar atît: își destine se pasul și porni.

35 Și-acum ne-am oprit la ușă, în dreptul ușei. Zîmbetul ei e același; ba pare c-a crescut. Și a crescut odată cu el aceeași compătimire pentru mine și aceeași dirză încăpăținare.

40 — Dumneata crezi că el nu va ierta?... întrebă ea, lăsînd să se audă parcă un fel de șuierat în glas. Și continuă, fără ca o clipă să i se umbrească această

insolită expresie a feței pentru cuvintele ce rostea, ca și cînd și-ar fi făcut o plăcere să zgîndăre singură pericolul spre care alerga: Oricare ar fi fost altul, cine știe... dar tocmai acela care în două rînduri l-a rănît în cel mai intim și mai exclusiv simțimînt... poate pentru el, în cel mai sfînt...

Eu înclin capul și repet ca un ecou:

— În cel mai sfînt...

10 Donna Alba parcă a tresărit. E lumină mare în *hall*-ul acesta și ea e înaltă și dreaptă și pare acum puțin turburată de privirea și de glasul meu. O singură îndrăzneală, o mică, o neînsemnată îndrăzneală... sau un cuvînt neașteptat... unsprezece ani de ocol deșert... traiectorie... asimptot...

15 Repet tare:

— Pentru toți cel mai sfînt...

Donna Alba dă un pas înapoi dinaintea pasului și a ochilor mei. Am întins mîna spre umărul ei, și atunci ea a părut că se dumirește și s-a uitat involuntar într-acolo: cine știe, o pată ușoară, de var sau de praf, și se uită mirată la umăr că nu vede nimic. Dar mîna mea s-a și strcurat ca un șarpe pe sub brațul ei, și apoi, dintr-o mișcare sigură, i-am acaparat spatele de-a curmezișul. Și fulgerător cealaltă mînă a ridicat-o în același timp, petrecută pe după cotul lungilor picioare. O expresie de uimire, de stupeoare, s-a imprimat pe figura ei înlemnită, crispată, magnetizată de figura moralei înnebunite; și buzele ei n-au apucat să se miște decît într-un incomprehensibil suspin de stupeoare, că buzele mele le-au și apucat în lacoma lor ventuză. Asimptotul s-a putut așadar uni totuși cu brațul de hiperbolă, imposibilul din geometrie a fost rezolvat! chirăie triumfal mintea-mi scoasă din țîțîni. Numai nici un cuvînt să nu se audă din gura asta cu gust de piersică nouă, care a rostit pînă adineauri atît de grave decizii! și de aceea ca un aspirator ermetic gura mea absoarbe orice blestem, orice geamăt, orice sunet. Iar mușchii îmi sunt de oțel. O-ho, donna Alba nu-i mica Voicuța, mai ales pe înaltul unui întreg etaj de trepte; dar hamalul de demult duce ca pe-un fulg delicioasa povară. Unul din brațele donnei Alba

e liber, ar putea să se agite, să lovească, să zgîrie, să apere cu ultima putere a disperării; dar el s-a lăsat moale în jos și atîrnă neputincios și minunat de romantic, cînd îl vezi astfel prin marile oglinzi. În dreptul
5 uşilor mă întorc cu spatele şi împing, apăs cu cotul, cruţ pe donna Alba de cea mai neînsemnată izbire, de cel mai mic fir de neplăcere. Mîna ei a cedat desigur, nu e deloc elegant şi aristocratic să baţi şi să zgîrii. Dar ochii ei? ce zic ochii ei?... asta e întrebarea la
10 care simt grozav nevoia să am un răspuns acum... Îmi aruncă ei tot dispreţul acela teribil pe care l-am ocolit timp de unsprezece ani, sau încuviinţează şi ei, ca şi braţul, răpuşi de voluptate? Nu pot să-mi dau
15 seama, pentru că n-am sub ochii mei dilataţi de energie şi voinţă întreaga ei faţă. Gura mea continuă să-i stăpînească complect gura ei, şi asta e toată tăria de care trebuie să dau dovadă pînă la capăt. Mi-am înclinat într-aşa fel capul meu ca să-i las liber nasul drept de grecoaică. Dar nările mele stau prost de tot,
20 şi dacă n-ar fi această considerabilă voinţă simt că n-aş putea rezista pînă la urmă; simt că m-aş prăbuşi cu ea pe treptele de piatră. Şi iată că la capătul scării într-adevăr sîngele mă părăseşte, dar mi-a fost de ajuns să ridic puţin capul şi să-mi umplu dintr-o sorbire plămîinii de viaţă, ca apoi, dintr-o mişcare sigură,
25 ca o felină dibace, să-i cuprind iar buzele în carapacea umedă şi catifelată. Ca o felină uriaşă m-am văzut într-adevăr trecînd pe dinaintea înaltelor oglinzi, cu gura înfiptă zdravăn în faţă omenească. Din poziţia ei, donna Alba nu poate vedea acest tablou
30 sîlbatec, dar dacă l-ar vedea oare, s-ar scribi într-adevăr de naturaleţea stridentă a acestei privelişti de junglă? În schimb, sufletul meu e fermecat de imaginile cu care mă întîmpină minunatele oglinzi în treacăt: genunchii divinei mele prăzi s-au golit amîndoi de acoperămintul lor lunecător şi moale, şi pulpele strînse bine în transparenţa mătasei gri descoperă acum în întregime unduirea lor ameţitoare.

Am dus astfel pe donna Alba pînă la divanul din
40 dormitor, unde nu arde nici o lumină. Şi buzele mele au aspirat iarăşi, numai o dată, larg şi din plin, ca

să-şi ia provizia din urmă, pentru lupta aceasta corp la corp, strînsă, înăbuşită, fără cruţare. Mai mult, însă zadarnic, s-au zbătut faţa donnei Alba în dorinţa de aer, pentru că acum, în nesfîrşitul sărut, în întunec
5 nerek şi-n hîrjoană, aşezarea capetelor noastre se schimba într-una; astfel, corpul a trebuit să se supună repede, parcă grăbit să treacă odată în sfîrşit prin această dură încercare. Dar liberarea lui şi a ei n-a venit decît abia mai în urmă, după ce s-a scuturat
10 pînă la ultima zvicnire de spasmul prelungit.

M-am retras atunci pînă la uşa biroului, aşteptînd acolo prima mişcare a trupului rămas inert pe canapea. Într-un tîrziu donna Alba a tresărit; s-a ridicat
15 şovăitoare, izbutind cu greu să-şi proptească degetele în învelişul persan al divanului. A ridicat în treacăt unicul intim vestmînt de care-o despuiasem, dar simţindu-mă în uşă, s-a îndreptat nehotărîtă spre uşa dimpotrivă a sălii de baie, unde-a dispărut. Am traversat atunci dormitorul din cîteva salturi şi am aşteptat-o acolo lipit de perete. Şi cînd ea a ieşit după
20 puţin, am cuprins-o din nou pe neaşteptate, rezezindu-mă din spate-i şi oprindu-i iarăşi spaima cu gura, aşa cum o adusesem pînă aci. Am plimbat-o astfel ca pe un copil în lung şi-n latul odăii; ochii nici de data asta
25 nu-i puteam vedea, deşi acum întunerecul era despicat de faşa de lumină ce pătrundea prin uşa întredeschisă a biroului. Numai cînd străbăteam faşa simţeam că mă privesc; dar graiul lor de-acum mi-era cu nepuţinţă să-l caut, să-l ascult.

Acum nu mai fu nici o luptă corp la corp, şi cînd
30 donna Alba dispăru din nou în baie, o auzii deschizînd comutatorul electric şi încercînd robinetele. Eu o pîndeam la uşă mut, căci toate scenele acestea se petrecuseră în cea mai deplină muţenie. Cînd am
35 văzut că întîrzie, mi-am găsit timp să dau drum mare luminei; apoi m-am întors la locul de pîndă. Şi pentru a treia oară am cuprins-o în acelaşi fel; dar acum o plimbam în plină lumină şi vream să-i văd ochii. Însă ea îi acoperise cu largile, cu lung îngenatele ei pleoape.
40 Ispita era prea mare, ca să nu-i părăsească pe neaşteptate gura şi să nu acopăr de sărutări aceste rotunde,

încercănite și calde clape ale vieții. Și gura ei rămasă liberă putu să rostească, să șoptească în sfârșit prelung, înfiorat, primele cuvinte: „*My dear*“.

Am așezat-o atunci pe divan și m-am aplecat
5 asupra ei, să-i povestesc totul, să-i dau pe față totul, să mă lapăd de toate aberațiile și strategiile stupide, să mă dezvinovățesc de toată morala...

Dar ea mi-a apăsât obrazii cu degetele întinse și mi-a șoptit ușor, irezistibil: „Sst... nici o vorbă!...”
10 Și după ce mă privi lung, transfigurat, continuă ca în extaz: „...nici azi, nici mâine, nici o vorbă... mâine voi fi iarăși la tine... dar nu ne vom spune nimic, nu ne vom mai gândi la nimic, nu vom face nici un plan și nici o punere în scenă... Și când *el* va veni... vom
15 merge în fața lui și-i vom spune totul... voi începe eu și-i voi descoperi trecutul... iar pentru prezent va fi rîndul tău...”

Pe urmă nu mai spuse nimic și-mi opri și mie orice cuvînt, apăsîndu-mi obrazii cu degetele lungi.
20 Și-n tăcere de moarte, sub marea lumină a tuturor becurilor, i-am descoperit atunci rînd pe rînd toate frumusețile ei ascunse, și toate au căzut rînd pe rînd pradă lăcomiei gurii mele, din creștet pînă la genunchi și din gleznă pînă la sîni, și iarăși, și iarăși, de la umeri
25 pînă-n mijlocul blond pălit...

Donna Alba se ținu de cuvînt și veni a doua zi, rămînînd la mine de la cinci după-amiază și pînă la unsprezece seara, cînd primi, ca și-n ajun, s-o duc
30 pînă-n apropiere de casă. Refuză și de astă dată, cu toată logica argumentelor mele protivnice, să mă lase s-o însoțesc pînă-n fața porții, sub cuvînt că nu înțelege ca și servitorii să fie puși în curent cu gîndurile, cu drumurile și cu viața ei. Apoi n-o mai văzui pînă
35 la evenimentul tragic care urmă. Rămăsese să mă înștiințeze la telefon, în orele de dimineață, cînd mă știa acasă, ziua și ceasul cînd trebuia să mă înfățișez la palatul cu sumbră fațadă. Dar zilele trecură și așteptarea mea fu în zadar. Totuși, ceva trebuia să se petreacă în posomorîta locuință: maestrul nu se mai
40 prezenta nici la procesele lui favorite, iar clienții

lui îmi spuseră că erau trimiși la mine de la ușă, de către fecior.

Cred că m-am purtat cu vrednicie în acele teribile zile, îndeplinîndu-mi activitatea profesională și supli-
5 nînd și pe maestru în afacerile lui, c-o fermitate care nu s-a dezmințit un moment. Numai seara — și totdeauna pînă noaptea tîrziu — cînd îmi regăseam singurătatea deplină, pe divanul supremei mele fericiri, îmi aflam refugiul atîtor gînduri negre și presimțiri
10 în evocarea neînteruptă a chipului donnei Alba, a albei ei goliciuni și a mîngîierilor ei leneșe și cutremurătoare. Și chiar cînd într-un colț răsărea deodată chipul de păpușă de ceară, bărbos și înșingerat ca o figură de muzeu, al prințului Georges; sau într-un
15 părete începea deodată să se învîrtească într-o iuțea amețitoare cercurile concentrice de foc în mijlocul cărora porneau numaidecît să curgă cele o sută de gloanțe fără greș ale pistolului său, gîndul meu, rătăcit cîteva clipe printre aceste îndărătnice vedenii, făcea eforturi disperate să recapete sfînta imagine
20 pierdută, ce revenea apoi, închegîndu-se din zare ca o ființă vie, aducîndu-mi balsam de alinare și speranță.

Iar în dimineața zilei a patra, după revenire, maestrul își curmă firul vieții cu revolverul lui fără greș.
25 Doamna Smaralda sosi în aceeași zi pe seară, chemată telegrafic de fiica ei, care avusese tăria să se dispenseze, pînă și în zilele de tragică încordare ce urmaseră teribilei destăinuiri, de asistența și încurajarea chiar a mamei sale. Abia după sosirea bătrînei doamne,
30 donna Alba mă cheamă la dînsa, cerîndu-mi să-i dau tot ajutorul. Apoi se retrase repede, lăsîndu-mă cu doamna Smaralda să trecem în revistă grijile și trebuințele înmormîntării.

Între hîrțiile maestrului se găsi modificat vechiul
35 testament, prin care lăsa întreaga avere soției sale, în felul următor: una din moșii rămînea doamnei Smaralda, cu rugămintă să aibe grijă de pomenirea lui creștinească, prințului Raoul îl lasă 500 mii lei, iar mie
40 toată biblioteca lui juridică. La aliniatul care mă privea pe mine, recomanda tuturor clienților săi să aibe „nemărginită” încredere în talentul și „onestitatea”

mea. Restul averii rămânea tot donnei Alba, pe care o binecuvînta, *urîndu-i să rămînă veșnic frumoasă.*

Și astfel, gelos de sfîrșitul rivalului său, și acest urmaș de prinți știu să-și stingă veninul crîncen din suflet cel puțin tot așa de demn și elegant.

În ziua îngropării nu îndrăznii să mă uit la donna Alba; vorbeam amîndoi, ca și în ajun, privind și unul și altul într-altă parte. Dar, mai ales, căutai s-o ocolesc, pentru a evita chiar orice vorbă, după ce, printre alte cuvîntări funebre, adusei și eu salutul meu, de fost emul, maestrului care ne părăsea. Eu îmi dau seama că am pus în vorbirea mea — și toată lumea îmi confirmă asta mai pe urmă — suflet înalt, vibrantă și sinceră durere; evident, nu mă referii decît la contactul nostru de birou și de bară, la marele merit care se pierdea, însă, înlăuntrul meu, mă simțeam nespus de stînjenit. Dealtfel, putui observa că și ea și-a impus aceeași conduită, mai ales că părea mult abătută și izbucnea din senin în lungi plîsete.

După înmormîntare avusei noi convorbiri cu doamna Smaralda, care mă reținu la masă de seară; donna Alba însă nu se arătă. Invitățile la masă continuă și-n restul săptămîinii care urmă; însă donna Alba se ținu strict de obișnuința ce-și luase de a nu se găsi singură cu mine pe-un loc niciodată. Dealtfel, n-o mai vedeam acum decît în timpul mesei de la prînz, cînd de obicei mai găseam cu dînsa, în afară de doamna Smaralda, pe Anișoara Sava, ori chiar și pe tatăl acesteia, precum și alți musafiri. Mi-era astfel cu neputință să pot afla amănunțit de la ea cum se desfășurase scena groaznicei mărturisiri și mai ales motivul pentru care mă înlăturase pe mine din periculoasa întreprindere ce ne legasem amîndoi să săvîrșim, fapt despre care testamentul maestrului nu mai lăsa nici o îndoială. Depășise orice margine mînia prințului în fața primei revelații, pentru ca o inimă omenoasă să mai fie în stare a arunca în clocotul disperării lui și pe a doua — sau în ultimul moment donna Alba se gîndise să mă cruțe de tragedia care și-ar fi canalizat poate dezlegarea cumplită în sancționarea delicioasei și-n veci neuitatei mele nelegiuiri? În van mă frămîntam să aflu vreo duminire;

cît stam în casa donnei Alba, doamna Smaralda nu se mișca de lîngă mine, iar cînd chemam aceeași casă la telefon, îmi răspundea doamna Smaralda, pe care fiica ei o ținea pe semne nedespărțită de dînsa.

Donna Alba hotărîse ca în camera în care își găsisese sfîrșit soțul ei (dormitorul lor) să ardă zi și noapte timp de un an două mari lumînări în sfeșnice grele, bisericesti; cîte o astfel de lumînare trebuia să ardă șase luni în fosta cameră mortuară (un mare salon) precum și în birou.

Ea se mutase în apartamentul mamei sale. Vara ne despărțirăm, amîndouă plecînd la moșie, iar eu la mare. Încecai atunci prin accentele sincere și pătimașe ale scrisorilor mele să fac pe donna Alba a-mi limpezi taina. Dar ea-mi răspunse foarte pe larg numai la prima, descriindu-mi zbuciumul ei în acele momente. N-a avut puterea să privească în față pe maestru, cînd a început mărturisirea: s-a lăsat pierdută pe-un scaun, a închis ochii și a început să turuie ca pe-o lecție învățată. La cel mai mic zgomot care venea din partea lui, ea strîngea și mai tare pleoapele așteptînd detunătura pedepsitoare. Și cînd vedea că nu vine nimic, continua. Ochii i-a deschis, cînd el a întrerupt-o cu vorbele: „Vreau să văd scrisorile și testamentul!” Și ea i le-a adus fără să îndrăznească nici atunci să ridice ochii. Și cînd el a întrebat-o foarte calm și foarte blînd dacă mai are ceva de adăugat peste cele spuse și peste conținutul scrisorilor, ea i-a împărtășit *hotărîrea ei irevocabilă de a-l părăsi*, apoi a izbucnit în lacrimi, s-a apropiat de el orbește, din cauza plînsului, și-a căzut în genunchi, cerîndu-i iertare și sărutîndu-i mîinile. El și-a lăsat capul în palmă și a rugat-o să-l lase singur. Chiar din seara aceea donna Alba s-a mutat în apartamentul mamei sale; la masă, prințul n-a venit decît în două rînduri, dar n-au schimbat nici un cuvînt împreună. În ajunul sinuciderii a bătut la ușa ei, a intrat atît de descompus, că ea s-a speriat; în mîină ținea cutia de scrisori pe care i-a predat-o; apoi a dat să spună ceva, dar și-a mușcat deodată buzele și ochii i s-au umezit. A ieșit

repede. Donna Alba n-a dormit toată noaptea și probabil nici el. S-a sinucis în zorii zilei, așa cum știam...

Și atât... despre mine, nimic. La scrisorile următoare, în numele fiicei sale, îmi răspundea neconținut doamna Esmaralda.

Cînd reveniră, toamna tîrziu, mă prezentai chiar în ziua sosirii, să le aduc omagiile mele. Scăpasem de la tribunal cam tîrziu, și feciorul mă introduse în fostul birou, unde mai ardea încă groasa luminare pusă din ordinul donei Alba. Mobilierul vechi fusese înlocuit, căci mi se dăduse mie, odată cu cărțile, și dulapurile de mahon și cristal. Din noul decor îmi atrase atenția o oglindă mai mare de înălțimea unui om, putîndu-se mișca pe-un ax înfipt într-o ramă de-o rară artă. Trebui să aștept aci ceva mai mult, pentru că atât mama cît și fiica se aflau în oraș, unde plecaseră să viziteze o amică și rubedenie a doamnei Smaralda, pe cît mi se spuse, bolnavă. Nu știu dacă revenise doar donna Alba, dar mă pomenii numai cu ea singură, intrînd rîzătoare. O clipă stătui înmărmurit de frumusețea ei în mare doliu, în cadrul oglinzii, ca într-un tablou de renumit maestru; mă întorsei apoi repede și mă înclinai pînă-n pămînt. Donna Alba înaintă veselă spre mine, cu amîndouă mîinile întinse.

— Te uitai în oglindă? mă întrebă ea. Nu e bine, lîngă o luminare care arde pentru un mort...

— Lîngă dumneata (mă dezobișnuisem s-o tutuiesc) nu mi-e și nu mi-ar fi fost teamă de nimic niciodată! fi răspunsei cu toată seriozitatea... Și niciodată sufletul meu nu se va simți împăcat de mîhnirea că insignifianta-mi prezență a fost eludată dintr-o grozavă împrejurare, de care eram direct responsabil, și mai ales că această eludare a fost săvîrșită de cineva anume, de care nu mi-aș fi putut închipui niciodată că m-ar mai putea îndepărta de la oricare din acțiunile ei...

— Sigur? Sigur, domnule moralist, care-ai jignit grav orgoliul meu feminin și ai ucis un om cu preceptele absolute și cu marile dumitale gesturi? rîse ea, foarte dispusă de aerul meu morocănos și acum stupefiat... Atunci uită-te înainte în oglindă! Se îndepărtă și stinse lumina electrică. Se întunecă atunci zdravăn,

și lumina nestatornică a lumînării abia îmi ajută la început să-mi disting figura înciudată de intențiile donei Alba. Cînd mă învățai cu clarobscurul ce se făcuse, o văzui înaintînd spre mine repede, cu filfăitoarele ei văluri. Ridică mîinile ca niște aripi negre deasupra-mi și mă întrebă:

— Nici acum nu ți-e frică...?

Mă întorsei și-o cuprinsei, și ea-și lăsa valurile cernite peste mine, ca un nemaipomenit de frumos simbol al morții. Flacăra lumînării pîlplia molcom prin luciul oglinzii. Îmbrățișarea fu scurtă și pătimasă. Frumoasa moarte se despărți ameteșă și se îndreptă șovăitoare să dea iar drum luminii celei mari. Al doilea sărut fu numai în treacăt, apoi mă amenință cu degetul:

— Asta să-ți ajună pînă la sfîrșitul doliului. Astăseară nu te pot reține la masă pentru că nu e mama aci. De mîine însă restabilim regula: nu ne vedem decît în prezența ei. Mai ai șapte luni, am făcut eu socoteala pentru tine.

Și dulcea moarte, care secerase pînă acum numai două fragede vieți, îmi trimise din ușă un ultim sărut, cu vîrfurile degetelor pe rîsul ucigător al albilor și minunațiilor ei dinți.

NOTE ȘI COMENTARII

ZILELE ȘI NOPTILE UNUI STUDENT ÎNTÎRZIAT — 1934

Deși l-a terminat și l-a tipărit după *Rusoaica*, în 1934, Gib I. Mihăescu lucra la romanul *Zilele și nopțile unui student întîrziat* de mai mulți ani. Scriitorul întrerupe lucrul la acest roman pentru a se putea concentra numai asupra *Rusoaicei*. Personaje și situații din *Zilele și nopțile unui student întîrziat* apar, însă, în manuscrisele lui Gib I. Mihăescu, chiar cu mult timp înainte de publicarea *Brațului Andromedei*, primul său roman (1930). De fapt toate romanele autorului își au nucleele epice în nuvelistica sa. [*Perpetuum mobile*]¹ stă la baza *Brațului Andromedei*, tipuri și conflicte din *Rusoaica* sînt păstrate în proiectele de nuvele cu acest titlu,² elaborate în perioada cînd scria nuvela *Troița*, publicată în „Gîndirea”, 1924; romanul *Zilele și nopțile unui student întîrziat* își are punctul de plecare într-o nuvelă din perioada clujeană [*Examen la „Roman”*]³. Numai *Donna Alba* se desprinde dintr-un conflict colateral din primele variante ale romanului *Brațul Andromedei*.⁴ Proiecte și povestiri timpurii, neduse la capăt, sau fragmente eliminate din timpul lucrului la primul său roman devin materiale pentru cărțile viitoare ale scriitorului, care le dezvoltă și le transformă, integrîndu-le în teme epice complexe.

Din nuvela [*Examen la „Roman”*], care formează nucleul epic al romanului *Zilele și nopțile unui student întîrziat*, cunoaștem astăzi doar 14 pagini, dintr-un număr de 23, păstrate în arhiva de la Drăgășani. Manuscrisul

¹ Al. Andriescu, Gib I. Mihăescu: *Variante necunoscute ale romanului Brațul Andromedei*, în „Manuscriptum”, nr. 1, 1978, pp. 122—132.

² Al. Andriescu, Gib I. Mihăescu: *Investigații în laboratorul romanului „Rusoaica”*, în „Manuscriptum”, nr. 3, 1978, pp. 113—114.

³ Vezi volumul de față, pp. 815—820.

⁴ Vezi ediția de față, vol. II, 1979, pp. 187—231

(A), din care lipsesc primele 9 pagini, se întrerupe brusc la pagina 23, în mijlocul unei fraze, fără ca ultimul cuvânt să fie măcar scris pînă la capăt. Nu putem spune ce l-a determinat pe autor să abandoneze lucrul la o povestire atît de alertă. Fără îndoială că necesitatea de a termina alte nuvele, la care lucra în același timp, poate oferi o primă explicație. Proiectul abandonat trebuie să fi fost elaborat în 1922, an destul de rodnic pentru tinărul scriitor de atunci, care publică mai multe schițe și nuvele, mai ales în revista „Gândirea”, în redacția căreia lucra. Mai mulți factori pledează pentru datarea lucrului la această nuvelă, pînă astăzi necunoscută, în 1922. Un personaj feminin din [*Examen la „Roman”*] poartă același nume deloc obișnuit, Fantoșa, întocmai ca eroina din nuvela *Întîmplarea*, apărută în nr. 7, din 5 noiembrie 1922, în „Gândirea”. Cum este mai greu de presupus că autorul a reluat mai târziu numele personajului dintr-o nuvelă deja tipărită, credem mai curînd că acest nume a trecut din proiectul abandonat în nuvela publicată, la care trebuie să fi lucrat cam în același timp. În sprîjinul ipotezei noastre vin și alte probe. Scriitorul a folosit pentru bruioanele sale, așa cum va proceda și mai târziu, cam tot ceea ce i-a căzut sub mînă, și în primul rînd actele sau ciornele pe care i le-a furnizat, pînă în 1930, profesiunea sa de avocat. Nuvela [*Examen la „Roman”*] este scrisă pe spațele unor formulare juridice (*Hotărîri* și *Cereri de execuție judecătorești*) imprimate în limba maghiară, pentru nevoile administrative ale Transilvaniei dinainte de 1918, pe care autorul le-a avut la dispoziție la Cluj, după instalarea sa acolo, în 1921. Și alte producții ale autorului, din perioada începutului colaborării sale la „Gândirea” (1921–1922), sînt scrise pe hîrtie asemănătoare. Să fi mai făcut studentul întîrziat Gheorghe Mihăescu vreo practică juridică la Cluj, în această perioadă, și să fi intrat astfel în posesia acestor formulare juridice? Cert este că printre manuscrisele pe care autorul le considera importante, și cu care se întoarce la Drăgășani, după mai multe peregrinări prin țară, se afla și proiectul acestei nuvele, pe care o va relua mai târziu în romanul *Zilele și nopțile unui student întîrziat*.

Înțelegem din fragmentul păstrat că protagonistul nuvelei, studentul în Drept Georgescu-Armășești, suferă din cauza succeselor, mai ales sentimentale, pe care le are colegul și omonimul său Georgescu-Geon. Ruptura definitivă dintre cei doi Georgești se produce cînd Fantoșa Apostol, studentă în filosofie, ca și alte fete curtate de Armășești, îl preferă pe Geon. Sîntem pînă aici exact în perimetrul foarte simplu al intrigii din foarte multe schițe și nuvele scrise în perioada începuturilor de Gib I. Mihăescu: personajul mai slab, indecis, sau chinuit de gelozie, suferă, mai mult în închipuire, complicînd mereu lucrurile, de persecuția unui rival mai puternic, despotice, lipsit de scrupule, cu care întîmplarea îi încrucișează pașii. Blindul Geor-

gescu-Armășești, studentul fără examenele anului întîi, sacrificate pentru plăcerile Capitalei, vădește preocupări literare, fiind și secretarul redacțional al revistei „Credincioșii tradiționalismului”. (Și alte personaje din scrierile de tinerețe ale lui Gib I. Mihăescu au veleități artistice.) Rivalul său, prezent mai ales în amintirile firavului poet, înregistrează în tot acest timp, succese mondene, invidiate de nenorocosul omonim, care se află întotdeauna în preajma sa pentru a se autoflagela cu victoriile facile ale celui alt, devenite, printr-un proces răsturnat în conștiința tinărului care se vrea victorios ca celălalt, tot pe atîtea înfrîngerii. Cu imaginația mereu aprinsă, personajul suferă, fără să fie capabil să acționeze. Pînă aici nuvela nu aduce nimic nou față de atîtea altele scrise în perioada de tinerețe de Gib I. Mihăescu, iar legăturile cu *Zilele și nopțile unui student întîrziat* par ca și inexistente, în afară de coincidența numelor și toate înouăturile care se pot produce de aici. Confuziile de persoană, avantajoase sau dezavantajoase, fuseseră folosite de scriitor și în schița *În tren*, tot în perioada începuturilor sale literare (vezi și *Figurina*), cînd prozatorul era preocupat, ca și mai târziu, de un tip de farsor mai mult involuntar, nevoit din slăbiciune să accepte o situație dezavantajoasă din punct de vedere moral, pe care în fondul său intim o detestă.

Mihnea Băiatu din *Zilele și nopțile unui student întîrziat* se înrudește, sub acest aspect, cu toți acești eroi ai începuturilor: Aldescu, din schița *În tren*, Bontaș din *Figurina* și Georgescu din [*Examen la „Roman”*]. Poate că și aceste similitudini, impasul de a nu putea ieși dintr-o anumită monotonie caracterologică, să-l fi determinat pe autor să abandoneze nuvela din urmă tocmai în momentul cînd protagonistul se decide, întocmai ca Aldescu din schița *În tren*, să beneficieze de „prestigiul” numelui celui alt. Neavînd sfîrșitul nuvelei, nu știm unde s-ar fi oprit jocul personajului.

Oprindu-ne aici deducțiile asupra destinului nuvelei, vom constata, sprijiniți pe fapte, doar identitatea situației în care se află Georgescu-Armășești, din acest proiect timpuriu, și aceea trăită de Mihnea Băiatu, din romanul scris la maturitate. Viața de plăceri boeme a studentului întîrziat Georgescu-Armășești, un fel de goliard certat cu morala conformistă, este tulburată, ca și aceea a lui Mihnea Băiatu, de scrisoarea pîrintească prin care este înștiințat că va trebui să se întoarcă acasă în cazul cînd nu-i apare numele în ziare, cum se obișnuia în epocă, printre studenții care au promovat primul examen la Facultatea de drept. Soluția i se precizează cu dificultate lui Armășești, și nu este aceea a pregătirii și prezentării la examen. El privește mai întîi, ca și Băiatu, listele afișate pe ușa secretariatului facultății, pe care figura numele rivalului său, Georgescu A. George, și-l asistă

apoi pe acesta la examen, luind doar în ultima clipă decizia să se folosească de această identitate de nume pentru a înșela vigilența părintească.

Sînt evidente sursele autobiografice ale acestor avataruri studențești din nuvela [*Examen la „Roman”*]. În împrejurările cunoscute, complicate de război, chiar autorul a fost un student întîrziat. Unii biografi ai roman-cierului au mers însă prea departe, încercînd să reconstituie biografia autorului sprijiniți, ca sursă de documentare, mai ales pe operă: „Evident, avocatul Nilă urmărește cu atenție evoluția fiului său la facultate. După trecerea citorva sesiuni, în care Gib nu ia nici un examen, tatăl procedează energic, amenințînd cu tăierea stipendiilor. Motiv pentru care conflictul latent dintre fiu și părinte începe să se redimensioneze și să capete contururi tot mai ferme.”¹ Mihail Diaconescu, autorul acestor rînduri, nu ezită să-și întărească ipotezele (cu privire la biografia studentului Gheorghe I. Mihăescu citînd largi pasaje din *Zilele și nopțile unui student întîrziat* și din nuvela *Un căldător*, „Gîndirea”, I, nr. 9, 1 sept. 1921, în care fiul se opune voinței tatălui.² Procedul ni se pare puțin exagerat, deși nu excludem unele paralelisme între biografia autorului și cea a personajelor sale. Cum ne propunem să ne folosim aici numai de documente³, vom observa doar asemănarea perfectă între ceea ce spunea despre capcanele Capitalei autorul, în cererea pe care o adresează decanului Facultății de drept, în 21 ianuarie 1916, cînd era în al II-lea an — începuse studiile juridice la București, în toamna anului 1914 — și ceea ce gîndește Georgescu-Armășești despre aceleași primejdii greu de înfruntat.

Studentul Gheorghe I. Mihăescu nu se slăsește să-l înștiințeze pe decanul facultății, profesorul Tanovioceanu, că nu poate citi „absolut deloc la București”, din următoarele surprinzătoare motive: „Orașul acesta mare, care are atîtea mreji atrăgătoare, este foarte periculos pentru firile slabe, a căror voință nu-i tocmai încheată”⁴. Și mai departe adaugă, cu o dezarmantă și inutilă sinceritate: „Rezultatul a fost trist. Alte firi mai rezistente au ținut piept bine noului fel de viață în care au intrat. Puțini însă, printre care din nefericire mă număr și eu, au fost aruncați în lături.”

¹ Mihail Diaconescu, *Gib I. Mihăescu*, Editura Minerva, București, 1973, p. 31.

² *Ibid.*, pp. 31—33.

³ Documentele privind studiile universitare ale lui Gib I. Mihăescu au fost publicate de Stelian Cincă, în comunicarea *Gib I. Mihăescu, student*, în *Comunicări*, Centrul de istorie, filologie și etnografie al Academiei R.S.R., Craiova, 1968.

⁴ Textul integral al cererii a fost publicat de Stelian Cincă, *op. cit.*, pp. 10—15, și fragmentar de Mihail Diaconescu, *op. cit.*, pp. 33—34, de unde reproducem acest citat și următoarele.

Studentul din nuvela de mai tirziu, [*Examen la „Roman”*], scrisă cînd autorul, care își ia licența abia în 1923, se mai afla încă sub coșmarul examenelor, după nouă ani de la înscrierea la facultate, raționează la fel, indicînd, pentru el și pentru camarazii în aceeași situație, o singură cauză a eșecului: „focarul necruțător al tentațiilor Capitalei”, căroră nu li se pot opune „sufletele slabe”. Georgescu-Armășești, amenințat de tatăl său că-l va rechemă acasă, dacă nu-și ia măcar primul examen, nu regretă cei doi ani risipiți, ci perspectiva de a fi îndepărtat de deliciale vieții în Capitală: „Zgomotul tramvaielor, duduitul automobilelor și ropotul cailor îi venea[u] în urechi ca undele unui vis de armonie. O muzică tristă, ce-i umezea ochii. Căci în ritmul ei treceau prin gîndu-i, în pas de revistă militară, toate frumusețile vieții citadine pe care o dusesese în acești doi ani din urmă, cînd întîmplarea îl ținuse în vreun loc necunoscut lui Geon. Și erau atît de multe aceste frumuseți! Atît de multe și trecuseră atît de repede!” Pentru a rămîne în mijlocul acestor „frumuseți”, personajul este cîștigat de ideea unui succes la examen al omonimului său, al cărui nume urma să apară astfel în ziarele citite de tatăl său, care își va forma, în felul acesta, falsa convingere că fiul nu-și pierde timpul la București. Într-o situație identică cu Georgescu-Armășești se va afla și Mihnea Băiatu din *Zilele și nopțile unui student întîrziat*.

Activitatea poetică, frecventarea redacțiilor, amănuntele că eroul din [*Examen la „Roman”*] era un tînr blond și firav, și chiar jocul omonimelor, în care intră prenumele său, dezvăluie destul de transparent identitatea autorului. În roman, Gib I. Mihăescu va renunța la toate aceste amănunte trădătoare. Mihnea Băiatu este de o constituție mai degrabă athletică, „plin la trup”, cu „părul foarte negru și foarte creț”, ochii de asemenea „negri și grei”, „cu aerul sănătos și învingător”. Dacă „semnalmentele” personajului din nuvelă nu se mai regăsesc în trăsăturile personajului din roman, iar „concurența” dintre Mihnea Băiatu și omonimul său este de altă natură decît aceea dintre cei doi Georgescu, scriitorul nemaimîzînd totul pe risul sardonice al celui mai tare, exagerat de închipuirea celui slab, în schimb atmosfera de teroare din sala examenului și îngrijorarea personajului principal sub amenințarea părintească sînt identice, și nu încapă nici o îndoială că la baza romanului de mai tirziu stă această nuvelă neterminată din tinerețe.

În opoziție cu Mihnea Băiatu, de un cinism benign și boem, un visător în fond, agasat de meschinăria mediului în care trăiește, neîndatorat oamenilor de aici, pe care îi trișează amuzat și fără remușcări, se situează Noél din același roman, adevăratul cinic, lipsit de orice scrupule, căruia îi va cădea victimă Arina. Este interesant să consemnăm că acest personaj,

„bestia din junglă”, formulă sub care apare în *Zilele și nopțile unui student întârziat* și, în treacăt, în *Donna Alba*, este schițat sumar într-un portret colectiv încă în *Brațul Andromedei*, așa cum îl păstrează bovarismul provincial al doamnei Cornoiu: „Și-și reamintea acum, și se înțeșta strins în această amintire care o întărea, de tineretul acela sceptic și sarcastic, încrezut și forte, pe care-l întâlnise în straturile suprapuse ale Bucureștilor, zvirlit acolo din cele patru vânturi ale țării de forța neînduplecată a voinții care vrea să domine; și-l revăzu de astă dată admirabil în superbia lui fără limită, renegind ascendențele, dărîmînd toți idolii trecutului, gata să ia locul, îndrăzneț pînă la cinic și înconștient, pe soclurile de-abia curățite”¹. În variantele romanului *Brațul Andromedei* se acordă un spațiu mai larg acestui tip de cuceritor care nu este, ca în versiunea tipărită, doar o „obscuie inconsistentă”, o compensație pe care o caută în imaginație doamna Cornoiu, dezamăgită de Iazăr, de Nedan și de Inelescu, de fiecare altfel, ci un tinăr „cu chipul lunguieț și superb”, care o urmărește pe frumoasa provincială la Șosea, în automobil, la teatru, prin restaurante și la Cameră. Autorul renunță să mai soluționeze în felul acesta criza erotică a doamnei Cornoiu. Personajul bucureștean este abandonat în stare de eboșă și Zina Cornoiu aruncată în brațele lui Inelescu în versiunea definitivă. Alegerea pe care o face doamna Cornoiu, favorizată de „întimplare”, care joacă un rol atît de mare în scrierile lui Gib I. Mihăescu, se fixează asupra celui mai banal și mai vulgar dintre admiratorii care o înconjoară, păstrîndu-se pînă la sfîrșit, în felul acesta, nota bufă a complicațiilor erotice din roman. Visul doamnei Cornoiu va fi trecut Arinei din *Zilele și nopțile unui student întârziat*. Noël este prefigurat de acest tinăr cuceritor, cu apariția pasageră, din *Brațul Andromedei*: „Răutate domolită dar fierbînd de îndîrjire, de fiară la cușcă, amețitor curaj dezlănțuit la cel dintîi semn al baghetei... tigrul mugind, supus pînă la orbire...”² În variantele romanului *Brațul Andromedei*, acest „curaj dezlănțuit” se reduce de fapt la virajele de cascador pe care tinărul le face cu mașina în urmărirea doamnei Cornoiu la Șosea. „Felinei inconștiente”, care-și va accentua cruzimea abia în Noël din *Zilele și nopțile unui student întârziat*, romancierul încearcă să-i opue, în partea finală, cea mai controversată a acestui roman, un Mihnea Băiatu purificat.

Publicarea mai multor fragmente din romanul *Zilele și nopțile unui student întârziat* în anul 1931³ dovedește că acesta era redactat, în mare

¹ *Brațul Andromedei*, ed. cit., p. 142.

² *Ibid.*

³ Mihail Diaconescu, *op. cit.*, p. 331, menționează următoarele titluri la *Bibliografia* operei scriitorului, care sînt de fapt titlurile unor fragmente din romanul *Zilele și nopțile unui student întârziat* apărute în 1931:

măsură, chiar de pe acum. În arhiva de la Drăgășani se păstrează prima pagină din două fragmente trimise la tipar în acest an. Primul fragment începe cu p. 95 a manuscrisului romanului — cit va fi fost lucrat pînă atunci — reluată cu un scris îngrijit, mare, ușor de citit. Pagina nu cuprinde decît aceste cîteva rînduri: „La un moment dat pasul i se opri dinaintea cuiva care-i aștepta dirz coborîrea de pe bordura trotuarului supraincîrcat și-l privea cu ochi poruncitori și zîcnind în fulgere de nerăbdare“. Restul spațiului este ocupat de titlul fragmentului și de cîteva precizări: „*Serile lui Băiașu*. Fragment din romanul“... Nu se precizează titlul romanului, locul fiind marcat de ghilimele. Cineva, probabil un redactor, adaugă „de Gib I. Mihăescu“. În colțul din stînga se face următoarea precizare de către secretariatul de redacție: „*Corp 10 dr.* Veți fi atenți cu manuscrisul, pentru a se putea restitui autorului. Vom da *luni* corectura în șpalt autorului.“ Este evident că autorul era un familiar al redacției, care avea grijă să-i satisfacă dorința de a reintra în posesia manuscrisului după tipărirea acestuia. Filele încredințate redacției erau solicitate cu atîta insistență de autor pentru că acesta le reintroducea, după ce le recupera, în corpul manuscrisului din care le scosese. O dovadă în acest sens o oferă și faptul că ulterior titlul și toate indicațiile adaose de redacție au fost izolate într-un chelar și șterse cu două linii încrucișate, numărul de pagină fiind reluat ceva mai jos, în partea dreaptă a filei.

Cel de al doilea fragment păstrat la Drăgășani din textele trimise de Gib I. Mihăescu la tipar, în timpul luorului la romanul *Zilele și nopțile unui student întîrziat*, scris tot îngrijit, deși cu unele ștersături, începe cu fila 168 bis și poartă titlul „*Chemarea lui Băiașu*“. După titlu, în care Mihnea Băiatu apare cu numele Băiașu, ca în toate versiunile mai vechi ale romanului, autorul adaugă „*Fragment de roman, de Gib Mihăescu*“. În colțul din stînga pot fi citite următoarele indicații tehnice ale secretarului de redacție al publicației respective: „*C. literar, 3 col. 9 dr.*“ Textul, corespunzător paginei 89 din ediția 1934, ultimele două alineate, este următorul:

„Astfel în primii doi ani domnul Ștefan luă cunoștință chiar din ziare că fiul său avea cel puțin «examenle de bază» și că a «scăpat de Roman», așa încît «e ca și licențiat».

O veche răfuială, „Curentul“, București, IV, nr. 1154, duminică 12 aprilie, p. 5; *Camera mobilată de închiriat*, „Vremea“, București, IV, nr. 188, 24 mai, p. 6; *Examenle și alte întîmplări*, „Gîndirea“, București, XI, seria a II-a, nr. 5—7—8, iunie—august 1931, pp. 266—271; *O prelegere de drept în aer liber*, „Viața românească“, București, XXIII, nr. 7—8, iulie—august, pp. 30—37, *Băiașul se duce să ia masa*, „Limba română“, București, III, nr. 2, 1 deo. 1931, pp. 4—6.

Dar tocmai acum gazetele se găsiră să se dezbare de acel simpatic obicei de a publica, după fiecare sesiune, liste de studenții cari au absolvit câte un an; se mulțumiră să publice doar listele licențiaților, însă de astă dată căpătară un obicei chiar stupid; nu mai primiră decît liste" [autorizate]....

Fraza neterminată și rîndul lăsat alb pînă la capăt sînt dovezi clare că fila 161 bis a fost acomodată de circumstanță pentru a introduce celelalte file ale „fragmentului”, scoase direct dintr-un manuscris mai mare, poate manuscrisul integral al romanului, într-una din variantele sale. În varianta definitivă, micul text pe care l-am citat este profund modificat și amplificat, în sensul că se precizează mai bine situația falsă a lui Mihnea și măsurile luate de gazete în legătură cu publicarea listelor de licențiați: „Noroc că abia acum gazetele găsiră să se dezbare de vechiul obicei de a înșira după fiecare sesiune numele studenților cari izbuteau să treacă primele examene; de-acum nu le mai interesează decît listele de licențiați. Ceea ce pentru unul ca Băiatu «gata cu examenele de bază», n-ar mai fi avut nici o însemnătate, dacă, odată cu această reformă, redacțiile n-ar fi adoptat și stupida măsură de a nu publica decît liste autorizate”...

Aceste două fragmente, cit și celelalte care au fost tipărite în diverse periodice, în 1931, dovedesc că în acest an scriitorul lucra intens la romanul *Zilele și nopțile unui student întîrziat*, pe care îl începuse mai de mult timp, și-l avea în parte realizat. Bănuim că „istoria” haimanalei, deci partea cea mai întinsă a romanului, era deja scrisă. Autorul nu mai avea, în 1931, nimic esențial de adăugat la partea picarescă a romanului. Goana lui Mihnea Băiatu după plăceri ușoare prin fundăturile mahalalelor bucureștene se soldează cu gazde păcălite, întîlniri nedorite cu înșelatele și înșelații, evadări pe fereastră, după o strategie minuțios încercată, chelneri trași pe sfoară, examene amînate la nesfîrșit, minciuni și stratageme inventate pentru acoperirea eșecurilor universitare, sindrofii și certuri de mahala, „discuții” juridice superficiale, aseasonate, după împrejurări, capricii, sau din nevoia de a induce în eroare un interlocutor ignorant, cu principii și terminologie din dreptul roman, prilej pentru autor de a stoarce efecte comice din confruntarea articolelor codului penal sau civil cu o realitate ieșită total de sub controlul legii. Toate acestea formcăză un lanț de aventuri bine fixat de pe a_cum într-o cronică de moravuri caracteristice unui mediu periferic, pictat cu o mină sigură, îndelung exersată. Toate fragmentele, din acest roman, publicate de scriitor în 1931, sînt pline numai de astfel de peri-peții. Gib I. Mihăescu se raporta, imaginînd aventurile lui Mihnea, la o experiență de viață și literară din tinerețe, unele întîmplări și episoade din

roman fiind strîns legate, cum am văzut, de nucele sale din această epocă. Nemulțumit de evoluția eroului său numai într-un cadru moral și social deja explorat, scriitorul încearcă reabilitarea lui și dă romanului, tirziu, un sfîrșit neașteptat, îngroșînd experiența spirituală a lui Mihnea Băiatu, de-a dreptul apoteozat în epilogul cărții. Negăsirea unei soluții care să-l satisfacă deplin, în ceea ce privește destinul lui Mihnea, ține pe loc lucrul la acest roman. Între timp scriitorul lucrează și publică *Rusoaița*, 1933, ceea ce presupune abandonarea romanului anterior, pentru un timp destul de îndelungat. Manuscrisele romanului *Zilele și nopțile unui student întîrziat*, păstrate parțial în arhiva de la Drăgășani, mărturisesc foarte exact aceste întreruperi și oscilații.

Se păstrează puține file din variantele în manuscris ale acestui roman, distruse sau rătăcite la repetatele reveniri ale autorului asupra lor. Filele păstrate sînt foarte disparate, cu multe pagini care poartă aceeași cifră, deși conținutul e diferit, ceea ce indică proveniența lor din mai multe variante, adeseori greu de separat. Operația este îngreuiată și de faptul că nu cunoaștem varianta definitivă a romanului, cea care a mers la tipar. Din variantele de atelier se păstrează în arhiva de la Drăgășani un număr de 72 file, la care se adaugă alte cîteva, păstrate la Muzeul literaturii române de la București. Am grupat aceste file în felul următor, după pagina notată întotdeauna de autor în partea dreaptă și după conținut: *A I*, pp. 46—47, 67, 72—74, 149—151, 186—187, 189—191, 227, 287—300; *A II*, pp. 270—291; *A III*, 258—259.

Paginile *A II*, 270—291 și *A III*, 258—259 nu reiau episoade din *A I*, 46—300, și nu se reiau nici între ele, ci continuă acțiunea în momente mai îndepărtate din desfășurarea ei, fapt care ne-a determinat să le considerăm variante independente. Cele mai multe din aceste file sînt scrise numai pe recto, cu foarte multe ștersături și adaosuri, cu excepția filelor *A II*, 284 și 285, care cuprind pe verso o variantă anterioară a aceluiași text.

O parte din textul *A II*, pp. 270—291 este reluată într-o variantă mai apropiată de cea tipărită în 1934, pe care am numit-o *B II*. Din această variantă se păstrează paginile 270—279 și 283. Este interesant că autorul a reluat de mai multe ori textul paginii a 270-a, o dată în *A II* și de trei ori în *B II*, continuat și pe pagina 271. Filele *B II*, pp. 271, 274 și 279 sînt scrise și pe verso, textul de aici reprezentînd variante ale aceluiași început de capitol (*B II*, pp. 270—271), care a fost scris și rescris de atîtea ori de romancier. La acestea se adaugă încă două file (217 și 218), mai greu de încadrat, și cîteva însemnări răzlețe, fără să mai vorbim de cele două pagini (96 și 168 bis), care au precedat textele trimise la tipar ca „fragmente de roman”.

Ce importanță prezintă aceste atît de risipite file de manuscris, reprezentînd mai multe variante, tăiate cu linii încrucișate de-a lungul paginilor, semn că fuseseră, la rîndul lor, vărsate într-o nouă versiune? Mai întîi ele probează desele reveniri ale autorului asupra textelor sale, într-un timp foarte îndelungat, de-a lungul mai multor ani. Dealtfel, cum am arătat și altă dată, aceste modificări nu se opreau aici. Există, printre manuscrisele autorului de la Drăgășani, o filă răzleață, nenumerotată, cu o însemnare care privește, document mai rar, partea finală a romanului. Textul cuprinde curioasa declarație a Arinei Velovan cu privire la falimentul filosofului, al omului care a acumulat multe cunoștințe în general, în fața exemplarului uman nefalsificat de cultură, natural. Frazele acestea, în care Arina face elogiul lui Mihnea dinainte de convertirea lui la asceza cărții, se pare că au fost introduse de autor chiar în timpul tipăririi romanului, dacă ar fi să ne luăm după o însemnare făcută cu creionul pe verso, probabil de cineva din tipografie: „Dacă aveți de făcut modificări în text, vă rugăm a le face la prima cor[ectură], pentru ca la a doua corectură să rămînă numai mici eventuale greșeli pentru a nu întîrzia cu modificări mai mari decît la cor[ec-tura] I-a“. Redacția editurii ținea să previe, avînd, firește, antecedente concludente, intervențiile autorului pînă și în corectura a doua.

Romancierul a lucrat în răstimpuri, o perioadă foarte îndelungată, la romanul *Zilele și nopțile unui student întîrziat*, așa cum rezultă din cercetarea manuscriselor sale. Schimbarea numelui unor personaje ne oferă indicii prețioase și asupra perioadei cînd au fost elaborate primele variante ale romanului. În varianta *AI*, care număra 300 de file cel puțin, orientîndu-ne după numărătoarea făcută chiar de autor, Mihnea Băiatu, apare cu numele de Mihnea Băiașu, iar grefierul Nisipoiu cu numele Botoran. Numai în două pagini (p. 227 și p. 270, *AI*) autorul taie numele *Botoran* și scrie deasupra *Nisipoiu*, și-l transformă pe *s* din *Băiașu* în *t*, care devine astfel *Băiatu*. Cum în textul de la p. 227 Mihnea Băiatu își face intrarea triumfală în salonul doamnei Filoftea Piscupescu (Piscupeasca) din Fundătura celor Șapte Fîntîni, confuzia de nume pe care o face amfitrioana între *Băiașu* și *Băieșoiu*, interesîndu-se de rudele tinărului în timpul prezentărilor, se rezolvă astfel: „... ăla era *Băieșoiu*... *Băiașu* n-am cunoscut“: „... ăla era *Băieșelul*... *Băiatu* n-am cunoscut“. Modificarea numelui *Băiașu* în *Băiatu* s-a făcut după 1931, pentru că în fragmentele de roman publicate, personajul apare cu numele *Băiașu*. Al doilea nume schimbat, *Botoran*, apare și în nuvela *Poarta de fier* (1928). Redactase Gib I. Mihăescu, măcar o parte din acest manuscris (*AI*), înainte de 1928, și a mai păstrat mult timp și după aceea numele care îl obseda și în nuvela amintită și în roman? Dealtfel romanul nu are nici un fel de legătură cu nuvela aceasta. Legă-

turile cu unele schițe ale începutului și o înrudire de situații și de viziune chiar cu nuvela *Vedenia* (1924) ar pleda în favoarea unei astfel de ipoteze, pe care o formulăm cu toată prudența. Cert este că autorul își extrăgea fragmentele de roman publicate în 1931 dintr-un manuscris de oel puțin 300 de pagini. Acest manuscris a fost elaborat în răstimpul mai liber de după 1930, anul cînd se tipărește romanul *Brațul Andromedei*, dar părți din el au putut fi scrise chiar înainte de 1928, cînd apare *Poarta de fier* și cînd autorul lucra la romanul cu care debutează ca romancier. Așa s-ar explica mai ușor schimbările mari de la aceste variante la textul tipărit în 1934. În variantele romanului scriitorul este mai aproape de viziunea grotescă, de comic și de farsă, din unele nuvele ale începutului, decît în textul tipărit, în care aceste note diminuează treptat, pînă la ștergerea lor în partea finală.

Rețin atenția, în acest sens, mai ales două fragmente din aceste variante, foarte îndepărtate de textul tipărit în 1934, ceea ce ne determină să le reproducem integral sub titlurile [*Greșeala Polixeniei*] și [*O discuție juridică*]. Ambele fragmente fac parte din finalul manuscrisului de 300 de pagini la care ne referim și se leagă între ele, fiind vorba de același episod: surprinderea Polixeniei Botoran (Nisipoiu) de către soțul ei în flagrant delict de adulter cu chiriașul familiei, studentul întîrziat și falsul licențiat în drept Mihnea Băiașu (Băiatu), urmată de discuția juridică dintre înșelatul dornic de răzbunare și abilul înșelător, care încearcă, pentru a cîștiga timp să abată atenția agresorului spre alt caz, comentat în lumina codului, interpretat din perspectivă morală.

În fragmentul pe care l-am intitulat [*Greșeala Polixeniei*], grefierul Botoran se reîntoarce acasă, după ce-și părăsise un timp căminul conjugal și locuise la hotel, pentru a se convinge dacă „fantele“, Mihnea Băiașu, mai locuia încă sub același acoperiș cu soția sa. Gîndul lui se leagă de speranța că Polixeni, pînă la urmă, trebuie să-l fi gonit pe corupător, semn de căință și, într-un fel, o dovadă că legătura conjugală este încă puternică. „Dacă el va fi plecat, atunci totul va fi ca înainte“, încearcă să se convingă Botoran. În roman nu se va vorbi nici de plecarea grefierului de acasă și nici de întoarcerea sa. În această variantă scriitorul se lăsa furat de întîmplări prin care trecuseră unele personaje din nuvelele sale, frămîntate de îndoieli cu privire la fidelitatea soțiilor. Botoran repetă, într-un fel, cazul lui Birnea din *Sfîrșitul* (1924). Despărțit de nevastă-sa, acesta locuiește tot la hotel, și o urmărește acasă cu gelozia sa, încercînd s-o smulgă lui Gorăscu. Botoran se află, trăgînd cu ochiul pe sub ferestrele propriei sale oaze, și în situația căpitanului Naicu din *Vedenia* (1924), ezitant și bănuitor. Planul de pedepsire a vinovaților, amînat mereu, pentru că nu se poate

convinge cu ușurință dacă Polixeni l-a alungat sau nu pe student, trimite la aceeași năvălă, în care se construiesc și se sfarmă atâtea ipoteze menite să flateze orgoliul viril ofensat. Botoran dorește însă, mai ales că vecinii și cunoscuții de la judecătoria nu știau nimic și aparențele erau salvate, s-o găsească singură pe Polixeni și coabitarea conjugală să poată fi reluată. Cu capul plin de „fantasmagorii ale geloziei care imaginează scene fictive”, cum constată Nicolae Balotă, în *Gib I. Mihăescu, omul și opera*, ediția *Nuvela*, 1969, cu referire la Birnea din *Sfârșitul*, grefierul Botoran își imaginează, ca atâtea personaje din nuvelele lui Gib I. Mihăescu, victoria reparatoare față de rival, răzbunare niciodată înfăptuită, gustată în cele mai promițătoare și mai flatante posibilități. Autorul preferă să dea acestei confruntări, după modelul povestirilor de început, o dezlegare comică. În locul amantului așteptat, care dispăruse pe fereastră, Polixeni se trezește cu bărbatul gelos. Vorbele adresate de soția infidelă, pe jumătate adormită, amantului sînt interpretate de soțul predispus să cedeze ca o chemare neașteptată și bufonada sfîrșește cu doi păcăliți, în profitul celui dispărut. Întreaga istorie este eliminată din varianta definitivă a romanului, relațiile mai mult decît echivoce dintre cei doi soți urmînd să se desfășoare altfel.

Fragmentul pe care l-am intitulat [*O discuție juridică*] păstrează o legătură ceva mai strînsă cu varianta definitivă a romanului, pînă la reluarea unor fraze, și acestea mai mult sau mai puțin modificate. Grefierul Botoran ar dori să-și salveze, din naufragiul familial pe care i-l dezvăluise, fără să vrea, Polixeni, măcar reputația de om al legii. Se pregătește deci să-l constrîngă pe Băiașu să-și recunoască vina, înainte de a-l pedepsi. Falsul licențiat nu poate fi păcălit de abilitatea juridică a lui Botoran, practician zelos al anchetelor, cum se înfățișează mereu, îi ghicește intențiile și întoarce discuția în favoarea sa. Autorul avea să rețină, mai tîrziu, numai esențialul din această confruntare juridică, renunțînd la tot ceea ce era simplă speculație profesională, în favoarea concentrării mai riguroase asupra elementelor care țin de intriga romanului.

Cercetarea manuscriselor lui Gib I. Mihăescu ne ajută să formulăm o sugestie și cu privire la transcrierea corectă a numelui romancierului. Am văzut că autorul semna fragmentele din romanul *Zilele și nopțile unui student întîrziat*, trimise la tipar, Gib. I. Mihăescu. Toate cărțile pe care le-a tipărit cu excepția *Brațului Andromedei* și a primei ediții din *Rusoaica*, au fost semnate la fel. Cele mai multe semnături autografe pe care le-am întîlnit în manuscrisele autorului au un vizibil punct după Gib. E. Lovinescu și G. Călinescu au transcris în istoriile lor literare numele lui Gib I. Mihăescu, numai astfel, fără punct după Gib, impunîndu-l în felul acesta majorității cercetătorilor. Cu toate acestea, pot fi semnalate și cazuri cînd, astăzi,

ca și în epocă, numele mic al romancierului apare și cu punct, adăugat de cei care interpretează că în *Gib* ar fi vorba de o prescurtare — ceea ce nu este exact —, și fără punct, așa cum îl scriu cei care nu consideră că aici avem o prescurtare. Mai curios este că la reeditarea romanului *Zilele și nopțile unui student întîrziat*, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1973, numele scriitorului apare cu punct după *Gib* pe coperta și pe pagina de gardă și fără punct în tot restul volumului, la fel ca și în *Postfața* semnată de Al. Piru. În volumul *Brațul Andromedei*, apărut la aceeași editură un an mai tîrziu, numele mic al autorului apare cu punct pe copertă și fără punct pe pagina de gardă. Cum autorul și-a semnat cărțile și într-un fel și în altul, sau a tolerat ca numele său mic să fie scris în ambele feluri, credem că este mai recomandabil să rămînem la transcrierea cea mai răspîndită astăzi a numelui scriitorului, *Gib I. Mihăescu*. Contrazisă de semnătura autografă, așa cum o întîlnim în cele mai multe manuscrise păstrate în arhiva familiei la Drăgășani, scrierea fără punct a numelui mic *Gib*, pentru care am optat și noi în prezenta ediție, are avantajul corectitudinii lingvistice. *Gib* trebuie scris fără punct pentru că nu este o prescurtare propriu-zisă, aliniindu-se la exemple ca *Val*, *Ben* sau *Geon* din propria sa literatură. (Vezi nuvela [*Examen la „Roman”*] din prezentul volum).

Scriere inegală valoric, lucrată de-a lungul mai multor ani, după cum am văzut, părăsită și reluată în timp ce autorul definitiva alte proiecte, mai noi, romanul *Zilele și nopțile unui student întîrziat* s-a bucurat de aprecieri critice contradictorii, situație care se prelungește, într-un mod foarte curios, pînă astăzi. Se reflectă aici, pe de o parte, inegalitatea cărții și dispoziția criticii de a se situa, în judecarea ei, cînd la un pol cînd la celălalt, cînd la realizări cînd la scăderi, ignorînd un aspect sau altul, iar, pe de altă parte, se întrevăd consecințele punctelor de vedere din care a fost privit acest roman, așezat cînd într-o perspectivă excesiv etică, cînd într-una sociologică. *Zilele și nopțile unui student întîrziat* a apărut, conform unei optici prestabilite, fie romanul înălțării morale a personajului central, Mihnea Băiatu, fie romanul aventurilor aceluiași personaj, seacătură ușuratică, simpatcă și nestatornică, preferînd expedientul oneros în locul muncii, care-și găsește în mediul periferic al Capitalei, privit cu ironie de autor, într-un tablou satiric de moravuri, terenul cel mai potrivit de afirmare. De la individ, interesul se deplasează, în această viziune sociologizantă, către mediu. Mihnea Băiatu nu mai reprezintă pur și simplu un caz menit să ilustreze un conflict sufletesc, o dramă morală, transformîndu-se într-un fel de revelator social. El se opune mediului periferic, mulțumit să trăiască din exploatarea slăbiciunilor lui: credulitatea, ignoranța și lipsa de onesti-

tate în satisfacerea aspirațiilor de parvenire, mobilul celor mai multe din acțiunile celor păcăliți de Mihnea Băiatu. În acest concurs de păcălitori, păcăliți de ingeniozitatea studentului întârziat, lucrurile evoluează mai mult spre comedia de moravuri decît spre drama de conștiință. Autorul, în mod evident, s-a decis cu greutate pentru una din cele două soluții, optînd în chip neașteptat, spre sfîrșitul romanului, pentru dramă, fapt care a dirijat orientarea părerilor critice cînd într-o direcție cînd în alta.

Critica de epocă a fost, în general, foarte favorabilă acestui roman. Deși nu este semnată de un critic de primă importanță, este foarte interesantă, prin mentalitatea pe care o dezvăluie, cronică literară a lui Pan. M. Vizirescu din „Gîndirea“, XIV, nr. 6, iunie 1935, pp. 331—333. Rolul criticului se reduce, în această foarte elogioasă cronică, la acela de apărător al autorului, într-o încercare de a justifica pînă și lipsurile cele mai evidente ale romanului. Oscilațiile, lipsa de direcție a dezvoltării epice, imposibilitatea de a controla organizarea unei structuri romanești unitare devin, în interpretarea acestui cronicar, efectele unei spontaneități creatoare: „din năzuirea unei idei izbutește să ridice o metropolă“. Manuscrisele scriitorului — și nu avem în vedere numai acest roman — mai degrabă neagă totală lipsă de premeditare a construcției epice, care ar fi numai rezultatul fericit al „gîndului spontan“. Aspru este scos din *Brațul Andromedei* (așa cum am arătat în volumul al II-lea al prezentei ediții, sprijiniți pe manuscrise), și introdus în *Donna Alba* în mod premeditat, adică după ce scriitorul își dă seama că nu poate fi pus în concurență cu Lazăr, în cucerirea aceleiași femei, așa cum apărea în primele versiuni ale romanului său de debut. Studentul întârziat l-a obsedat pe scriitor timp îndelungat, fapt care rezultă, de asemenea, foarte clar din manuscrisele cercetate. Criticul avea însă nevoie de îngroșarea caracterului spontan, punînd accentul pe „inspirație“, în dauna elaborării, pentru a ocoli, cu cuvinte frumoase, o neîmplinire a romanului. Mihnea Băiatu se sufocă, la sfîrșit, ca personaj literar, între două tendințe contrarii: idealizat în partea finală a romanului, el lasă în urmă, datorită unei comparații care îl defavorizează, o caricatură. Cum șmecherul este mult mai convingător, portretul inițial fiind realizat cu mijloace superioare, fără stridențe, cu umor și înțelegere, figura lui idealizată pare banală și artificială. Constatarea criticului de la „Gîndirea“ că actele eroilor lui Gib I. Mihăescu nu se desfășoară „în conformitate cu logica noastră, nici cu voința lor, ci după cum îi vor determina împrejurările“, pare chemată să acopere o lipsă, pe care nimic nu ne îndreptățește s-o luăm drept calitate, în modul în care este conceput protagonistul din *Zilele și nopțile unui student întârziat*, ipostazele în care se înfățișează fiind, peste intențiile autorului, caricaturale una față de cealaltă. Criticul se va strădui însă să observe numai o evoluție consecventă.

Această optică va conduce, pînă la urmă, la inversarea tabelului valoric. Partea mai rezistentă a romanului, tabloul de moravuri periferice, într-un sens mai larg, cu implicații sociale, care a făcut, de la N.T. Orășanu la Caragiale și chiar la unii contemporani, deliciul prozatorilor și autorilor de comedie români, începe să fie depreciată. Umorul gras din care se hrănește această caricatură a mahalalei bucureștene interbelice cade pe al doilea plan, și interesul unor critici ca Pan. M. Vizirescu se transferă către miraculoasa convertire a șmecherului, înzestrat subit cu calități sufletești care fac din el un adevărat anahoret, la locul lui nu printre cei păcăliți pînă nu demult, ci în cea mai deplină și voluntară recluziune printre cărți „De-acum începe ispășirea și acțiunea își caută vad în lumea sufletească, o lume de încordări și dorințe fantastice“ (p. 331). Această lume se reduce la un ideal erotic intangibil, care este, în acest roman, Arina Velovan. Mereu în contratimp față de femeia iubită, a cărei apetență erotică este foarte terestră, protagonistul se află, peste voința autorului și dorința unor critici, într-o situație mai degrabă ridicolă decît tragică după convertirea sa atît de puțin motivată la puritanism, pentru că Arina îl regretă pe necunoscutul Mihnea, decis și posesiv, și nu înțelege suspinele amoroase ale „cărturarului“ din preajmă-i, devenit paravan și complice în dragostea ei culpabilă și nenorocită pentru un tinăr cu un cod moral asemănător cu al „studentului întârziat“. Pan. M. Vizirescu nu găsește însă „nimic caricaturizat în firea acestui erou“. Dimpotrivă, „plămădit din elementele cele mai realiste, el dezvăluie o psihologie omenească de o structură foarte complicată“ (p.331). Ceea ce pare complexitate este, în realitate, numai o contradicție între două chipuri care nu se suprapun, oricîte argumente nobile ar putea fi găsite: „În Mihnea Băiatu trăiește elanul vieții și tocmai excedentul lui îl întârzie“ (*ibid*). În „eforturile lui efemere“, din cea mai întinsă parte a romanului, nu se vede deloc „*silințatragică de a renaște*“ (s.a.). după cum nu din „dorința de a renaște“, ci din caloul, amestecat poate și cu invidie, pune atîta preț pe succesele omonimului său. Nu-i vorba de un idealism înăbușit, ci mai ales de imposibilitatea realizării vreunui ideal, deși este adevărat în parte că „Arina a pus stăpînire pe viața aceasta dezordonată nu ca o femeie ci ca o chemare de dincolo de hotarul fundăturilor“ (p. 322). Afirmția se justifică numai în măsura în care avem în vedere faptul că toți eroii lui Gib I. Mihăescu nu trăiesc decît în pragul posibilului, nemulțumit de erosul satisfăcut. Toate femeile romancierului sînt neinteresante dincolo de visul bărbatului, unele din ele chiar banale și vulgare, în viața lor intimă, reală, ca această Arina din *Zilele și nopțile unui student întârziat*.

Greșeala de a vedea numai calități în acest roman, ca și în celelalte scrieri ale lui Gib I. Mihăescu, a condus la o alta, de un ordin mai general.

I s-a rezervat acestui foarte interesant scriitor de altfel, cum afirmă fără echivoc Pan. M. Vizirescu în această cronică atît de concludentă pentru modul cum a fost receptat Gib I. Mihăescu în epocă, „rolul unic de a fi salvat prestigiul romanului într-o vreme cînd mii de condeie lucrează ca să-l degradeze” (p. 332). Exagerarea pare și mai evidentă dacă ne gîndim că în același timp „lucrau” ca romancieri Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu și alții, ca să nu-l mai pomenim pe Liviu Rebreanu. Fără îndoială, Gib I. Mihăescu se situează printre primele nume de romancieri care au asigurat succesul speciei în deceniul al patrulea din secolul nostru.

Printre cronicarii din epoca receptării entuziaste, necritice, a operei lui Gib I. Mihăescu se situează și Octav Șuluțiu, critic care a scris cu regularitate despre aproape toate cărțile autorului. Cronică la romanul *Zilele și nopțile unui student întîrziat* a apărut în „Reporter”, II, nr. 31, 18 iulie 1934, și a fost reproducă în volumul *Pe margini de cărți*, Editura Miron Neagu, Sighișoara, 1938. Referirile noastre se fac la acest volum. Deși nu trece nepăsător peste lipsurile romanului, Octav Șuluțiu exagerează meritele lui pînă acolo încît îl consideră „primul roman perfect realizat al autorului care la începutul carierei s-a arătat ca un mare nuvelist și cu timpul a dovedit o muncă tenace, singură în stare de a crea un romancier” (p. 290). Surprinde în ierarhizările lui Șuluțiu în special afirmația că *Rusoaica* s-ar situa pe un loc secund, ca valoare, față de *Zilele și nopțile unui student întîrziat*. Meritele romanului rezultă atît din noutatea tipului de personaj pe care îl reprezintă Mihnea Băiatu, cît și din înșiruirea unor „momente epice de o vigoare și de un dramatism pe care nu i le bănuiam” (p. 293). Laudele cele mai mari le primește romancierul în special pentru inventivitatea epică de care dă dovadă în reliefaarea unui personaj excepțional în acțiune: „E o alternanță de normal și neașteptat, de firesc și de surpriză, care dă romanului o compoziție perfectă, fără să fie geometrică și îi dă mai ales o fizionomie. Căci romanul nu e creat pentru nici o demonstrație și nu se bazează pe nici o idee centrală, ci doar pentru figura puternic desenată a lui Mihnea Băiatu” (p. 293). Sfîrșitul cărții, „puțin forțat”, dar plauzibil pentru „cariera de surprize a unui aventurier” (p. 293), nu-i modifică în nici un fel concluzia că romanul este „de o rară savoare comică”, ceea ce este adevărat pînă la un punct, și că Mihnea Băiatu reprezintă „conturarea desăvîrșită a unui tip psihologic” (p. 295), deși acesta, după cum am încercat să demonstrăm, și așa cum rezultă și din rezervele lui Șuluțiu cu privire la finalul romanului, este minat de o contradicție ireductibilă, nemaiprezentînd nici un interes după ce se transformă în opusul său.

Entuziasmul pe care l-a trezit după 1930 romancierul Gib I. Mihăescu s-a înlînit, ieșind întărit, cu compasiunea provocată, în octombrie 1935, de moartea prematură și neașteptată a scriitorului. G. Călinescu, ocupîndu-se de anul literar 1935, în „Adevărul literar și artistic”, XV, nr. 786, din 29 deo. 1935, va observa cu dreptate: „Despre valoarea incontestabilă a acestui regretat scriitor nu-i locul să vorbim aici. În jurul lui se folosesc încă formule vechi și necontrolate și prețuiri greșite și va fi necesar ca după învingerea durerii pentru om un adevăr mai judicios despre opera lui să-și facă drumul” (p. 2). Drumul către acest adevăr își are punctul de plecare în critica anterioară anului 1935 și trece, nu o dată, și prin paginile unora dintre susținătorii entuziaști ai romancierului.

Despre romanul *Zilele și nopțile unui student întîrziat* se pronunță în termeni echilibrați Șerban Cioculescu, chiar la apariția lui, în 1934. Cercetarea manuscriselor scriitorului confirmă supoziția criticului că acest roman se leagă de literatura autorului dinainte de scrierea *Rusoaicei*, compoziția romanului fiind mult „mai puțin stringentă”, pe alocuri chiar „descheiată și familiară”, sub amenințarea unui dialog facil (p. 279). Sînt reținute totuși, de pe acum, o sumă de momente remarcabile, din partea mai dezvoltată a romanului, care merge pînă în pragul transformării radicale a protagonistului: „Dar să facem bilanțul realizărilor lui Mihăescu, pînă-n pragul acestei adevărate catastrofe sufletești. El se soldează cu beneficii certe. Sînt o seamă de scene petrecute în căutarea unei gazde, între zidurile arhivei judecătorești, în interiorul cotidian al familiei Nisipoiu sau de petreceri duminicale de mahala, unde experiența realistă a romancierului, simțul dialogului și o vervă adesea de bună calitate duc lucrurile la bun sfîrșit” (p. 279¹). Protagonistul îi apare numai „parțial realizat”, suficient însă ca să ne dăm seama că este un „tip foarte interesant” (p. 280). Timiditatea manifestată de personaj în partea finală a romanului îi „anulează cu desăvîrșire structura sa morală anterioară” (*ibid.*). Cu toată această curioasă „dislocare în unitatea structurală a personajului principal”, cartea nu-i lipsită de merite, subliniate de critic mai ales în privirea de ansamblu pe care o face, în „Revista fundațiilor”, II, nr. 12, 1935, asupra întregii opere a prozatorului. Sînt trecute în revistă „verva”, „invenția bogată”, calitățile portretului lui Mihnea Băiatu, așa cum rezultă din „primele două treimi ale romanului, un specimen interesant de șmecher, bine conturat, individualizat în mod fericit”, scenele „adeseori de un efect umoristic reușit” (p. 315) etc. Transformarea lui Mihnea, în finalul cărții, este expli-

¹ Cităm după volumul *Aspecte literare contemporane, 1932—1947*, Editura Minerva, București, 1972.

cată acum prin tendința autorului, neobservată la timp, „de a da o coloratură idealistă noilor sale plăsmuiri” (p. 316). *Zilele și nopțile unui student întârziat* nu ajunge, va conchide criticul, la valoarea *Rusoaicei* și *Donnei Alba*, înscriindu-se ca „un simplu divertisment de autor” (p. 315) sau ca „o simplă paranteză” (p. 317) în creația majoră a romancierului.

Dacă G. Călinescu nici nu observă acest roman, complet ignorat în *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, în schimb Eugen Lovinescu îl consemnează, fără să-i găsească vreo calitate. Autorul *Istoriei literaturii române contemporane*, 1900–1937, Editura Librăriei Socec, București, 1938, este dispus să alăture acest roman de *Brațul Andromedei* și de nuvelele autorului, pe care de altfel nu le prețuia. Abia astăzi, cînd cunoaștem manuscrisele lui Gib I. Mihăescu, putem spune cu certitudine că o bună parte din acest roman a fost efectiv redactată înainte de 1930, în perioada cînd autorul s-a afirmat ca novelist, de unde rezultă și asemănările cu unele din creațiile anterioare ale autorului. E. Lovinescu înscrie romanul în tematica și preocupările mai vechi ale lui Gib I. Mihăescu: „*Zilele și nopțile unui student întârziat* nu înseamnă nici ele un pas definitiv; peripețiile de pierde-vară ale studentului Mihnea Băiatu, peripeții cu gazde neachitate sau cu fete seduse și chiar cu candida studentă, în care fiorii senzualității se îmbină cu cei ai speculației filosofice, fac parte dintr-un cadru de teme prin nimic înnoite. Temperamentul scriitorului s-a realizat complet de abia în *Rusoaica* (1933), în care unii critici au văzut o capodoperă” (p. 312). Gustul criticului, obișnuit să detecteze mai ales „viața conștientă, logică, determinată de legi psihologice sigure și analizabile” (p. 313), se lasă sedus doar de frenezia interioară a unor romane ca *Rusoaica* și *Donna Alba*, mirat oarecum că acestea îi captează, nu pentru mult timp și cam fără voia lui, atenția. Laudele criticului sînt foarte bine cîntărite, chiar cu zgîrcenie, și în parte retrase în aceste aprecieri finale care scot chiar și cele mai bune cărți ale lui Gib I. Mihăescu din seria acelor ce te stăpînesc cu putere și după lectură.

S-a încercat, în critica actuală, o surprinzătoare revizuire a judecăților mai vechi asupra acestui roman. Începutul îl face Ov.S. Crohmălniceanu în *Literatura română între cele două războaie mondiale*, ediție revăzută, I, Editura Minerva, București, 1972, cînd remarcă: „Deși critica veche l-a apreciat mai puțin, *Zilele și nopțile unui student întârziat* nu e inferior celorlalte romane ale lui Gib I. Mihăescu” (p. 517). Fără să pară deloc îngrijorat de inegalitățile romanului, criticul îl elogiază ca operă împlinită, de valoare egală, atît în latura sa realistă, cît și în cea idealist moralizatoare: „Romanul are la început o originală factură picarescă și constituie cu umor și multă culoare realistă atmosfera mahalalelor bătute de perso-

najul principal. O tipologie bogată, schițată cu mină sigură, populează cartea, aducînd o imagine plină de veridicitate a acestui mediu bucureștean” (p. 518). Finalul artificios al romanului beneficiază de aceleași elogii generoase. Din convertirea lui Mihnea Băiatu, la lecturi filosofice, datorită dragostei pentru Arina, pe care vroia de fapt s-o cunoască în modul cel mai concret, criticul se străduiește să scoată mari gesturi morale reparatoare, nu înainte de a fi calificat drept „interesantă și surprinzătoare” această răsturnare în psihologia eroilor, transformați din ființe vii în scheme morale. Mihnea Băiatu urcă, își reneagă viața ușuratică și-și răscumpără toate greșelile trecutului, Arina Velovan alunecă în „jungla” simțurilor, din care Mihnea tocmai ieșise (contratimp dramatic, cu efecte mai curînd comice), și plătește cu viața această rătăcire. Lipsurile adevărate ale cărții sînt tăl-nuite din scrupul moral. Criticul subscie la teza morală a romanului fără să mai simtă nevoia unui control estetic: „Cartea are o rezonanță tonică. Eroul nu se mai mulțumește să alerge după fantome înșelătoare, ci sfîrșește prin a scoate o normă de conduită integră dintr-o experiență dureroasă care-l maturizează.” (*Ibid.*)

Al. Piru înscrie *Zilele și nopțile unui student întârziat* alături de *Rusoaica* și *Donna Alba*, printre romanele care au stabilit definitiv „reputația”, termen care vorbește doar indirect despre valoarea operei, scriitorului. *Postfața* criticului la ediția din 1973 a romanului, retipărit de Editura Scrisul românesc, Craiova, la un interval de timp atît de îndelungat după prima ediție (1934), este o pledoarie în favoarea lui Mihnea Băiatu, discutatul protagonist al romanului, considerat de Șerban Cioculescu, la apariția cărții, după cum am văzut, numai în parte realizat. Al. Piru răspunde în felul următor vechii obiecții formulate de Șerban Cioculescu: „Din moment ce Mihnea Băiatu există în trei pătrimi din roman, el trebuie să existe și în cea din urmă pătrime. Totul e ca însușirile sale, aparent deosebite, de la sfîrșit, să poată fi presupuse, oricît ar fi de neașteptate, încă de la început” (p. 402). Din păcate în secătura de la început, cu oroare de lectură, dar amator de aventuri erotice facile, nu-l putem bănuî în nici un fel pe studiosul abstras, departe de orice ispită pămînteană, de la sfîrșit. Pentru a putea argumenta consecvența personajului cu sine însuși, criticul se vede nevoit să-l alăture pe Mihnea Băiatu de alte personaje ale romancierului, trecînd peste notele care-l diferențiază de acestea: „Adevărul e că Mihnea Băiatu nu e o simplă secătură, ci un ins dotat, ca și locotenentul Ragaiac din *Rusoaica* sau ca Mihai Aspru din *Donna Alba*, cu aspirația eternului feminin, în căutarea mării aventuri a vieții sale, a femeii ideale, și asistenta universitară Arina Velovan, intelectuală cu preocupări filosofice, nu-i decît o variantă a eroinei inaccesibile, tip de frumusețe absolută

din *Rusoaica*, ori a femeii fatale care a cauzat moartea amantului și sinuciderea soțului din *Donna Alba*". (*Ibid.*) Variantele romanului păstrate în manuscris spun cu totul altceva. În toate aceste variante, elaborate mult timp înainte de *Rusoaica*, Mihnea Băiatu evoluează în atmosfera de comic și grotesc din nuvelele lui Gib I. Mihăescu, cu preocupări care-l alătură de unele personaje din acestea. Insul „cu aspirația eternului feminin, în căutarea marii aventuri a vieții sale, a femeii ideale” este posterior. Partea finală a romanului *Zilele și nopțile unui student întârziat*, în care Mihnea Băiatu se aseamănă cu Ragaiac, a fost scrisă după ce *Rusoaica* era redactată, la un timp îndelungat după elaborarea primei variante, care nsuma cel puțin 300 de pagini. În această parte, mai întinsă, protagonistul apare numai în postura de șmecher, doritor, este adevărat, să-și lărgască experiențele erotice, ca Manaru din *La „Grandiflora”*, dar neînrobît idealului de feminitate care-i consumă pe Ragaiac și pe Aspru. La reluarea lucrului, romancierul nu reușește să pună prea bine de acord capitolele nou redactate cu cele redactate anterior, fapt care se reflectă foarte bine în incongruența psihologică a personajului principal, împovărat de toate păcatele la început, tot mai pur către sfârșit.

În Mihnea Băiatu, afirmă Nicolae Manolescu în *Existența imaginară a lui Gib I. Mihăescu*, *Nuvela*, I, 1967, „scriitorul își compune o mască ideală” (p. XII). În explicația freudiană a autorului, masca aceasta este a cuceritorului, ale cărui aventuri „satisfac setea de viață și de aventuros a autorului” (pp. XII—XIII), nu a puritanului claustrat printre tomurile de filosofie.

Nicolae Balotă nu găsește acestei cărți nici o calitate, respinsă fără ezitare ca o lucrare ratată. În contradicție nu numai cu critica de epocă, ci și cu unele opinii recente, autorul volumului *De la Ion la Ioanide*, „Sinteze” Editura Eminescu, București, 1974, consideră că *Zilele și nopțile unui student întârziat* este „romanul cel mai slab al lui Gib I. Mihăescu” (p. 233). Chiar și partea picarescă a cărții, apreciată de Șerban Cioculescu și, de atunci încoace, cam de toată critica românească, este strivită de Nicolae Balotă sub modelul tipului de arivist oferit de literatura anterioară: „Istoria unui escroc prin vocație, lichea, șmecher din descendența veche în romanul românesc — a lui Dinu Păturică, Lică Trubaduru ... — e povestită de autor cu un umor de o calitate îndoielnică” (*ibid.*). Însușirile scăzute de critic din inventarul moral al lui Mihnea Băiatu (ușuratic, necugetat, amator de expediente facile) ne pun, mai curînd, în fața unui nou tip de personaj decît în fața unuia nereușit. Oricum am privi lucrurile, o sentință ca aceasta nu apare prin nimic motivată, cel puțin cînd este vorba de o întinsă parte a romanului, în care Mihnea evoluează consecvent cu firea sa: „Dar

scriitorul nu izbuteste să facă din peripețiile personajului mai mult decît ceea ce sînt: avatarurile destul de vulgare ale unei fanteze” (pp. 233—234). Nota factice a finalului nu poate fi extinsă asupra întregii cărți, cum ni se sugerează: „Conversiunea finală a șmecherului este, de asemenea, factice” (p. 234). Romanul este respins, se pare, pentru că nu corespunde unor modele psihologice, morale și literare, consacrate, fără să se insiste asupra noutăților pe care acesta le aduce în fixarea unei tipologii literare originale, în care locul arivistului este luat de descîrcăreț.

Fără să fie o capodoperă și fără să se ridice măcar la înălțimea celor două romane care au stabilit reputația autorului (*Rusoaica* și *Donna Alba*), *Zilele și nopțile unui student întârziat*, în ciuda unor impurități și incongruențe, nu este o scriere ratată. Dintre toate cărțile lui Gib I. Mihăescu, acest roman îl leagă cel mai mult pe autor de o anumită tradiție realistă a literaturii române. Elaborat într-un timp îndelungat, cum am putut stabili, cu destulă exactitate, cercetînd manuscrisele prozatorului, *Zilele și nopțile unui student întârziat* reflectă o anumită schimbare în concepția despre roman a lui Gib I. Mihăescu, observabilă în mutațiile sufletești, bruscate, ale personajului principal, neacomodat, în idilismul moralizator de la sfîrșit, cu prezentarea realistă anterioară.

[EXAMEN... LA „ROMAN”], Arhiva Drăgășani

— Așa ochi nu găsește în toată Universitatea... Ești bun să-l chemi puțin pe domnul Geon. Dar vezi, să nu pară că eu te-am îndemnat...

Cu aceste vorbe sfîrșeau mai totdeauna întreținerea între patru ochi pe care Georgescu-Armășești¹ le avea cu vreo domnișoară de la Universitate. Și cu aceste vorbe, repetate pentru a nu știu cîta oară, luase sfîrșit și amicitia strînsă, care părea pe punctul să culmineze într-una dintre cele mai subtile iubiri, între nebunațea Fantoșa Apostol de la Filosofie și secretarul redacțional al „Credincioșilor tradiționalismului”. Fapt care avu de urmare creșterea pînă la absolut a răcelei de gheață ce exista de atîta vreme între cei doi Georgești.

Dar din momentul acesta persecuțiunile pe care avu să le îndure Armășești din partea dușmanului său luară aspectul unei gravități cu mult mai mari ca înainte. Nu o dată colegii avură de intervenit în favoarea fragilității corporale a poetului, în momentul cînd, scoasă din sărite de sarcasmul rece și atît de înțepător al lui Geon², plîpînda creatură a făuritorului de versuri devenea de-o nervozitate așa de agresivă că provoca

¹ Nume scris peste A. George.

² Scris peste I. George.

pe loc ieșirea din pasivitate a brațului robust cu care natura înzestrase de asemeni pe necruțătorul șicanator. O umbră de coșmar devenise Georgescu Geon pentru Georgescu-Armășești: oriunde se ducea cel de al doilea, se ivea numaidecît cel dintîi; și acest bizar fenomen al hazardului speriașe într-atîta pe blondul tradiționalist, încît în zadar amicii căutau să-l convingă că el însuși, tras parcă de ața unei vitrege ursite, își caută dinadins drum pe căile umblate de Geon. Adevărul de fapt era că o legitimă ambiție ținea oricînd locului pe Armășești, cînd întîmplarea aducea fatala umbră pe urmele sale.

Cam în acest stadiu dăinuiau raporturile dintre cei doi Georgești, cînd în vara celui de al doilea an de facultate, în preziua examenului, același destin neîmblînzit, pus parcă să piardă cu totul pe poet, îi aduse o scrisoare din partea tatălui său, în care i se aducea net la cunoștință că dacă nici anul acesta nu va fi trecut în ziare printre cei cari și-au absolvit examenul întîi, este exclusă orice aminare a întoarcerei lui definitive la moșie. Și această severă înștiințare fu pentru nefericitul Georgescu A. George-Armășești aproape o lovitură de grație. Căci admițînd chiar prin absurd că s-ar fi găsit preparat și că ar fi putut înfrunta în mod onorabil investigațiunile profesorilor în domeniul cunoștințelor sale juridice, ba chiar că fără vreo preparație propriu-zisă și-ar fi luat curajul să treacă prin fața acestor adevărați judecători de la poarta infernului, care compuneau comisia examinatoare a anului I, era cu totul imposibil să mai fie primit în rîndul candidaților la examen, lista acestora fiind afișată pe ușa secretariatului încă cu două zile înainte de primirea scrisorii fatale.

Din cale-afară de abătut, după cetirea rîndurilor părintești, luă Georgescu-Armășești drumul Universității în ziua aceea. În ajun el tocmai găsisese un mijloc minunat de a se răzbuna împotriva lui Geon: să trimeată o anonimă părinților acestuia, în care să le explice cum de doi ani odrasla lor își pierde în zadar vremea prin București, lămurindu-le totdeodată ce cheltuieli ar cruța salvînd slabu-i suflet din focarul necruțător al tentațiilor Capitalei. Toată noaptea următoare pusese la contribuție și cele mai ascunse resurse ale spiritului său inventiv ca scrisoarea proiectată să fie cît mai convingătoare. Găsisese tocmai unele fraze norocoase și aminase restul pentru a doua zi. Iată însă că acum trebuia să lase preocuparea care-i furase somnul unei nopți și să se dea pradă unei alteia cu mult mai atroce: care dintre amicii săi au cunoștințe printre gazetari, și anume printre redactorii de la „Adevărul” și „Naționalul”, ziarele la care era abonat domnul Atilică Georgescu, vestitul mare proprietar oltean, tatăl său.

Conduc de această gravă problemă, blondul Armășești nici nu știu cum parcurse străzile pînă la Universitate, și nici nu știu cum se trezi în fața listelor care anunțau pe candidații examenului întîi. Purtați de un regret tardiv, ochii săi căutară locul alfabetic unde i-ar fi figurat numele, în cazul cînd rîndurile peremptorii ale scrisorii părintești i-ar fi amintit, cel puțin cu trei săptămîni înainte, că anii de libertate și deliciu ai vieții studentești au în anumite sesiuni unele zile nefaste, în care trebuie împlinit cel puțin de formă un banal și plictisitor oficiu. Și privirile îi rămaseră agățate de cele două cuvinte pe care le văzu acolo și care, despărțite la mijloc de părinteasca inițială, alcătuiau numele: Georgescu A. George.

„Nemernicul celălalt s-a înscris”, mirîi involuntar printre dinți Armășești. Dar: „Cade la sigur canalia!” se mîngîie el numaidecît.

Hotărît, ziua aceasta pentru el era ziua tuturor dezamăgirilor. Șovăind și curbat sub greutatea atîtor surprize crude, începu să urce în scîrbă scările de piatră care duceau la cursurile de litere. Cel puțin își va mai potoli descurajarea și amărăciunea din suflet, lăsîndu-și auzul în voia notelor cristaline ale risului domnișoarei Veturia Canta, de la Litere, cu care se împrietenise așa de mult în ultimul timp. Dar cînd ajunse în coridorul primului etaj, Armășești blestemă și clipa cînd hotărîse să urce și clipa cînd s-a născut și toate clipele vieții sale: domnișoara Veturia Canta era în consfătuire de-o intimitate care sărea în ochi cu Georgescu A. George Geon.

„Nu mai încape îndoială, își spuse poetul, că i-a căutat cunoștința și-i face curte tocmai pentru că o cunosc și-i fac și eu curte.”

Stringînd falcile cu strășnicie, el trecu nepăsător și salută sumar pe domnișoara Veturia. Și, vai, domnișoara Veturia îi răspunse tot așa de rece și tot așa de sumar.

Și ziua revanșei veni. Trebuia la urma urmei să vină odată. Este un Dumnezeu pe lumea asta!

Ziua revanșei pentru Georgescu-Armășești nu putea fi desigur decît ziua examenului lui Geon la Roman. În dimineța acestei atît de mari sărbători, Armășești porni la facultate cu pas sprinten, înnebunit de plăcere la ideea cum va surînde lui Geon cînd teribilul Socolescu îi va spune: „poftiți la loc, sunteți insuficient preparat”. O, zi sfîntă de răzbunare! Și Armășești fredonă cu înfiorare:

*Dies irae, dies illa
Favet omnes in favilla...*

Atît. Un singur zîmbet. Teribilul zîmbet al lui Geon întors lui însuși. Atît și nimic mai mult ca să fie împăcat cu sine însuși. Căci dacă el trebuia

să ia acum pentru totdeauna drumul moșiei părintești, nu lui Geon îi datora această fatală rezoluție, cit zimbetului acestuia fără pereche, zimbetului acestuia diabolic, al cărui arzător efect stăpînul lui avea să-l simtă îndată, reflectat de puterea măritoare a unor buze dușmane. Printre buzele-i întredeschise limba îi plescăi de plăcere.

— Ziua revanșei! strigă el solemn. Apoi repetă de mai multe ori, din ce în ce mai vesel, din ce în ce mai fericit, aceste două cuvinte care-l umpleau de atîta mulțumire: Ziua revanșei!

În urmă se îmbracă și ieși în oraș.

Tras de imboldul sfînt al răzbunării, Armășești mergea atît de repede pe străzi, că cineva trebui să-l strige ca să-l oprească puțin. Se întoarse, lovit în urechi de un glas cunoscut.

— A... Veturia...

Fata înaintă spre el surizătoare.

— Scuză-mă. Te-am oprit să-ți urez succes...

— Succes?

— La examen.

— Examen?

— Da. Nu dai azi „Romanul“?

— Eu?

— Da.

— Da nici nu m-am înscris.

— Prefăcutule. Te-am văzut doar pe listă ...

Armășești ezită o clipă. Apoi:

— Aaa... Nu... Ha, ha... o mică confuzie. Ăla e Geon. Amicul dumitale, completează el scoborînd vocea cu o gamă și ținînd cu ochi scrutători ochii fugari ai fetei.

Veturia dădu drumul risului ei cristalin:

— Ce Geon? Doar dinsul mi-a spus!

— Că eu dau examen ...?

— Firește ...

— Ți-a spus asta el?

Dintr-o singură fulgerare a gîndului, Armășești înțelese. Nemernicul nu dorea martori la examinare. Pe urmă, dacă ar fi reușit, i-ar fi făcut fetei o mică surpriză, așa o simplă veste fără importanță, căci prefăcutul știa cum să-și dea aere sub aparența celei mai obraznice nepăsări ... Iar dacă ar fi căzut, firește, căzutul nu putea fi altul decît Georgescu-Armășești.

— Ce canalie patentă!... Ei bine, ai să mergi cu mine și ai să te convingi care dintre noi dă examen și mai ales care dintre noi va cădea astăzi la Socolescu, șuieră printre dinți Armășești. Eu nu dau nici un exa-

men. Spun sincer: nu m-am preparat. Dar el, imbecilul, de doi ani roade cartea zi și noapte. Și ai să vezi acum ce lamentabil are să fie. Haidem, nu pierde prilejul unui spectacol minunat.

Domnișoara Veturia refuză să meargă.¹ Pretextă că prezența ei la examen ar putea intimida pe Geon. Dar nu fu de părerea lui Armășești. Dimpotrivă era sigură că Geon va reuși, cu toate că era convinsă de insuficiența preparării lui. „Dar e extraordinar de inteligent. Și nu-și pierde vremea în zadar ca alții. Petrece, dar nu uită, ca atîția, că la facultate se mai dau și examene!“

Restul drumului mintea lui Armășești frămîntă tot veninul pe care-l revărsase în sufletu-i vorbele fetei. Așadar, ea știe că Geon este cel înscris pentru examen. Canalia se lăudase și-i atrăsese atenția că lui și nu lui Armășești îi figurează numele pe listă. Nemernicul nu scăpa nimic ca să-și arate superioritatea. Pînă și nimicurile astea școlărești le speculează! Și domnișoara din răutate făcea confuzia cu lista!

Abia purtînd otrava din suflet. Armășești ajunse la Universitate. Un nou gînd și mai descurajator îi venise: dacă nemernicul este bine preparat! Ca un calvar urcă scările posomoritei clădiri. Dar cînd intră în sala examenului, calmul și buna dispoziție îl recîștigă.

Căci acolo domnea groaza cea mai desăvîrșită. Domnul Socolescu nu intrase încă, dar o tăcere de moarte stăpînea încăperea micului amfiteatru. Pașii lui Armășești răsunau printre băncile roșii, crestate de curioase desemnuri și presărate, ici-colo, cu bizare chipuri omenești. Ochi stinși și bolnavi urmăreau fără nici un pic de strălucire pe noul-venit. Se opreau asupra lui citeva clipe, apoi se ridicau spre tavan, pentru a cobori numaidecît pe ceaslovurile litografiate. Figuri de ceară ceteau șușotind parcă niște cărți de rugăciune. Înaintea spovedaniei din urmă. Priveau apoi vag în lături, bolborosind cuvinte neînțelese, pe care le subliniau cu largi înclinări din cap. Dar la un moment, plecaciunile acestea de manechine se intrerupeau brusc și ochii se refugiau speriați în ceaslovurile soioase.

O atmosferă grea de catedrală într-o zi de înmormîntare. Pînă și candelabrele și marile tăbli negre, catedra și oșul pentru hirtii de la ușă luau parte la solemnitatea gravă a momentului. Numai figura jovială a lui Armășești contrasta strident cu spațiul înconjurător, că părea figura impudică

¹ Un moment scriitorul se gîndise la altă soluție, cum rezultă din aceste citeva rînduri șterse:

< Nu-i fu greu să convingă pe d-ra Veturia, mai ales că aceasta era de o părere cu totul contrarie.

— Sunt sigură că are să reușească, spuse ea, deși nu-mi închipui să fi învățat prea mult. Dar e extraordinar de inteligent.>

a unui bețiv, rătăcit într-o biserică, în plină slujbă. Din locul pe care și-l alege lângă fereastră, Armășești fixa cu un straniu suris triumfător pe dușmanul său, care-i întorsese spatele și care, stringind cu putere fălcile, fixa cu îndărătnicie de magnetizator grămada de fascicule albe de dinainte-i.

Domnul Socolescu își făcu intrarea cu gravitate conștientă de sacrificator antic. Aruncă o privire incoloră victimelor și se așază pe jilțul înalt din dosul catedrei, nu fără obișnuitu-i gest de plictiseală. Prima serie fu chemată la supliciu, după o scurtă cuvîntare în care se lămurii asistenților că cea mai involuntară șoaptă va atrage după sine rigoarea evacuării și anularea răspunsurilor candidatului care-și pretează urechea rumorilor venite din spate. Apoi prima serie fu redusă la completă tăcere din cîteva întrebări repezi; amuțită complet, fu invitată, nu după mult, să-și reia locurile în bănci.

Pînă la Geon mai erau trei serii, timp în care Armășești, după ce mai admiră puțin culoarea neagră-vișinie, pe care o luase acum figura omonimului său, se lăsă furat de zvonul depărtat și muzical al străzii. Zgomotul tramvaielor, duduțul automobilelor și ropotul cailor îi venea[u] în urechi ca undele unui vis de armonie. O muzică tristă, ce-i umezea ochii. Căci în ritmul ei, treceau prin gîndu-i, în pas de revistă militară, toate frumusețile vieții citadine pe care o dusesse în acești doi ani din urmă, cînd întimplarea îl făcuse în vreun loc necunoscut lui Geon. Și erau atît de multe aceste frumuseți! Atît de multe, și trecuseră atît de repede! Se duseseră pentru totdeauna, întrerupte brusc de cuvintele sentinței părintești: „dacă nioi anul acesta nu-ți vîd numele în jurnale...

Armășești privea cu ochi mari, nesiguri, pe domnul Socolescu, care se zvîrcolea pe catedră, întreba ceva foarte atent, zimbea fin, se mira grozav sau se prăpădea de ris. Îl privea și-n gîndu-i se rostogolea necontenit același crîmpei de frază, modificat ușor la fiecare nouă revenire: „Dacă nici anul ăsta nu-ți vîd numele... dacă nici anul acesta nu vîd Georgescu A. George în jurnale...

— Georgescu A. George, rosti solemn vocea d-lui Socolescu, Gheorghe Petre, Grămăticu Eugen.

Armășești tresări speriat cînd i se pronunță numele. Dar își reveni numaidecît, văzînd că e vorba de rivalul lui. Zimbi ușor că l-au dus atît de departe gîndurile. Și zimbetul i se lărgi luminat de o idee care i se încheșta din ce în ce mai mult în creier, și cu atîta putere încă, încît era cu neputință s-o mai alunge. Dacă Geon. reușește la examen, în jurnale, printre cei reușiți la anul I, va figura numele Georgescu A. George. Și dacă Geon va re[uși]...

... asta, veni singură să-i spuie, peste cîteva pași mai încolo, cu voce ispititoare, cu graiul Polixeniei, cînd îi mijlocea întoarcerea în poartă, că oricum gîndul, care vine așa ca din seninul Domnului, nu trebuie aruncat ca un netrebnic.

Oare i-o fi dat ea drumul fantelii? Asta fu întrebarea care-i veni numaidecît atunci domnului grefier. Asta trebuia s-o descopere el într-o bună noapte. Și dacă va fi fost astfel, chiar dacă totul s-a tras din greșala ei, înseamnă că într-adevăr căința ei a fost mare și că lucrurile pot să se întocmească iarăși precum și înainte erau.

Dar dacă nu l-a gonit și dacă...

Domnul Botoran nu vrea să cugete mai departe. Dar i-e de ajuns să-i vină această îndoială, ca să mai amine vizita sa nocturnă cu încă o foaie de calendar.

Și astfel trece o săptămînă și chiar încă o jumătate din săptămîna ce mai vine. La judecătorie nu s-a observat nimic în tot acest timp și lucrul i se pare domnului Botoran cu totul de necrezut. Oare să nu fi prins ei de veste, vecinii...

Tot ce se poate, desigur. Dar asta nu mai lasă nici o îndoială că studentul a plecat. Pentru că nemiintrînd și nemaieșind pe poartă, poarta stă și ea liniștită. Nu mai țipă ușa cînd îi sunt balamalele neunse, și nu mai cade ca un tunet între stîlpîi strînși, cînd e repezită cu putere. Rămînînd nemișcată, nici cel de vis-à-vis nu se repede să vadă cine a intrat la Botorani.

Dar după ce termină cu această reflecție, iată, reflecția nu vrea să termine cu el. Se întoarce singură asupra ei înșiși [sic] ca o mînușă. Și lucrurile acum se prezintă astfel: poarta a țipat și vecinul s-a repezit la fereastră ca să vadă cine intră la Botorani. „A, e tinărul student... Botoran ca de obicei vine mai tirziu... Lucrurile stau deci întocmai ca înainte, nu e nimic anormal în desfășurarea lor; mahalaua n-are, prin urmare, ce vorbi.“

Botoran mai vrea să revină la reflecția lui de la început; dar reflecția se dezdoaie și vine la forma ei de pe urmă. Și e atît de supărător acest neastîmpăr al gîndului. Încît într-o seară se hotărăște. „Dacă el va fi plecat, atunci totul va fi ca înainte. Dacă nu...”

„Dacă nu, dacă nu, dacă nu...” Domnul Botoran iutește pasul pe strada pustie, de noapte.

„Orișicît e greu să mîncîci prin circiumi și să dormi în hoteluri proaste... oricît, cînd ești învățat cu cineva... cu greu să te mai dezveți... Orcît... orcît ți-o plăcea unul mai tinăr și mai fercheș... dar te întorci tot

la vechiul obicei... Parcă o s-o ia el, pe urmă... Ea nu s-o fi gândind la toate astea....

Hm, poate nu s-o fi gândit, cum nici un om al legii ca domnul Botoran nu s-a gândit, că poate tinărul făcea teatru cînd a aruncat toată vina asupra ei... Doar nu s-arată unul de aceia, slabi de inger..."

Dar gîndurile, întîindu-se din vislă în vislă și mai tare, au adus pe domnul grefier în fața casei sale.

„Cum oi vedea că e lumină în față, la el, cum mă întorc pe loc, pe călcie“, și-a zis dumnealui pe cînd cotea încoace. Și iată, vede bine că-i lumină acolo, dar pe călcie nu se întoarce. Intră pe porțiță, ca să nu se întîmple să iese cineva de la vecini, tocmai atunci, și să-l surprindă trăgînd cu ochiul pe la colțurile ferestrelor și prin crăpăturile transperanțelor de trestie chiar la casa sa. Și conul Botoran cată să descopere ceva în odaia celui tinăr prin fereastra din curte. Dar cu neputință să descopere un ochete mai larg, pe unde să-și strecoare ascuțișul neastîmpărat al privirii. Conul Botoran face pași de lup, săltați și surzi spre fereastra Polixeniei. Dar aci încalte nu răzbate nici măcar un fir de lumină prin pătura pe care coana Polixenia o întinde de obicei în dreptul geamului, nu atît contra nopței, cit a frigului, cînd dă înspre iarnă. Prin geamlîoul din săliță conu Botoran nu descopere nici o dungă de lumină pe sub ușa de la bucătărie.

Va să zică aici lumina este stinsă. Pe cînd în partea opusă a săliței, pe sub ușa lui Băiașu, dunga luminei taie dreaptă întunecimea, ca o sabie de foc.

„Sunt amîndoi acolo unde e lumină?“ se-ntreabă Botoran, „sau a rămas doar el singur să mai cetească, iar ea s-a întors să se culce la dînsa, pentru a fi bine apărată de vreo surprindere cu dichis, în numele legii?“...

Dar alături de aceste presupuneri sumbre, își mai făcu locșor în mintea lui Botoran și un gînd bun:

„Dacă ea s-a mutat în față și ține lumina aprinsă ca să stîrnească și mai zdravăn curiozitatea lui, să-l facă să dea buzna înăuntru, și acolo să descopere că porumbița e singură în cuib, iar ispititorul de minți a fost de mult alungat.“

Acest gînd bun îl făcu pe Botoran să apese pe minerul ușei de la săliță. Dar ușa era bine incuiată. Lăsă minerul în pace și cobori binîșor cele două trepte ale soăriței. Înțelese-se.

La cocoană era întunec și la domn lumină. Pentru orice străin de casă, cocoana se culcase și domnul veghea încă. Era cu neputință să juri cu mina pe cruce că domnul și cucoana ar fi împreună. Iar dacă vreunui curios sau nepoftit îi trăsnea prin minte să zgîlție mai tare ușa de la săliță, ca să se convingă definitiv, ar fi constatat că domnul a ieșit, să

vadă cine bate, în puterea nopței, de pe ușa lui, iar cocoana de pe ușa ei. Iar întîrzierea pe care ar depune-o or domnul or cocoana, ca să ajungă la ușa respectivă, neașteptatul curios ar da-o pe seama somnului, în care cocoana s-a afundat de cu seară, iar pe domn l-a surprins cu lampa aprinsă. Pentru că nepoftitul acesta n-ar avea de unde să prindă bănuială că între aceste două odăi se poate comunica repede nu numai prin săliță, dar și prin cele trei camere mijlocii, ale căror uși dau în săliță, dar care răspund și între ele: cămara, sufrageria și dormitorul. (Pe acestea două din urmă soții Botoran nu le întrebuițează decît vara, pentru că iarna se mută, cu casa și masa, în bucătărie, „înțelegeți dumneavoastră, domnule Băiașu — aude Botoran ecoul ciripitor al glasului Polixeniei — ca să nu ardem trei focuri dintr-odată“.)

Dar domnul Botoran știe toate acestea. Și mai știe că nepoftitul curios ar face greșala să se îndrepte dintru început la ușa săliței, cum a făcu și el. Noroc că n-a făcut zgomot acolo. Așa că acum poate să se îndrepte binîșor spre ferestrele luminate ale lui Băiașu. Pentru că domnul Botoran are acum o idee minunată. Va bate în geam, din stradă. Și dacă junele e în cameră la dînsul, va trebui să ajungă la fereastră în „timp util“ ca să vadă cine-i ciocănește. Dacă nu...

Și cînd domnul Botoran e gata să ciocănească, spiritul lui juridic se grăbește, tot în „timp util“, să-i dovedească slăbiciunea stratagemci. Pentru că nu sorie nicăieri că el e musai la Polixenia, și nu Polixenia în patul lui. Și atunci junele va deschide cu promptitudine fereastra, exact după cele trei secunde, cit îi va trebui Polixeniei să ajungă în patul ei, cu catrafuse cu tot.

În fața acestei strașnice potriveli, spiritul juridic al domnului Botoran începe să-și iese din albie. Pumnii i se strîng și sunt gata să se prăvale cu toată greutatea lor spre a face țândări geamurile și a sfîșia spetezele transperantului, pentru a nu mai lăsa nici un timp util celor doi, ca să se ascundă de minia lui.

Dar tot căutînd locul unde să dea mai cu folos lovitura și mutîndu-se de la o fereastră la alta, conul Botoran observă la cea de către locul viran, din spatele casei, un lucru care-l umplu de uimire: geamurile parcă nu erau bine înfipite în tocurile lor. Înălțînd rugăciuni Domnului, că-i vine-n ajutor, Botoran trase ușor în afară geamurile dinspre stradă și-și viri capul pe sub transperant: în odaie nu era nimeni, iar acum bună-voința lui Dumnezeu, implorat cu fierbinte stăruință să nu-l lase la jumătatea drumului, se realiză pe de-a-ntregul: geamurile dinăuntru nu erau împreunate decît de formă.

Botoran își scoase capul de sub transperant și privi în adîncul fundăturii. Nici țipenie omenească. Și ferestrele din vecini, catran. Puteai să

sari și înăuntrul ori în afară fără să te simți nici dracul. Așa că fără a mai pierde vremea, trase de firețul transperantului și se avintă. Duse geamurile din afară la loc și lăsă transperantul să cadă.

Patul, cu toate că pregătit pentru culcare, nici nu era atins. Pe masă, o carte deschisă. Ușa ce răspundea în șirul de odăi, încuiată din afară; ușa dinspre săliță, încuiată pe dinăuntru. Nu mai încăpea nici o îndoială.

Ce era de făcut? Domnul Botoran își propusese chiar de la hotel: să se întoarcă frumușel pe călcie, și pentru totdeauna. Fără să știe nici ea nici el, nici nimeni... Dar iată aici, parcă o putere îl ține pe loc... N-ar fi mai bine să știe și ea că el a fost și a văzut... să se ducă prin săliță și să bată la ușa lor? Chit că între timp studentelul va fugi prin odăi ca să se refugieze aici. Dar Botoran nu mai are cu el nimica: cu ea însă...

„Am înțeles acum, coană Polixeni... am priceput manevra... De ce nu l-ai lăsat mata să plece chiar din prima zi... sau de ce nu l-ai alungat... Din contră... mi-ai potrivit, în înțelegere cu el, încuietorile ca să facă suveica prin odăi... Ne jucăm *d-a pîtu*, nu așa?... ”

Și cu aceste vorbe, întoarcerea pe călcie... De astă dată pentru totdeauna...

Dar dacă dă de ei, cum nu [*sic*] se spune, și-l apucă acolo ceasul ăl rău...

Conu Botoran se-ncruntă și șovăie. Mina lui s-a proptit în masă și a dat de carte. Și simte cum atingerea lucrului de hirtie parcă-i trage pe nesimțite șuvoiul singelui din cap. Domnul Botoran mîngieie hirtia cu nesaț...

— Sunt om de-al legii, pronunță el tare cuvintele, ca să le audă singur mai bine, și să se dumirească mai bine. Nu se poate... nu sunt un ăla, un terchea-berchea... de inculpat...

Și pentru a găsi și mai mult razim sufletesc pe luciul mîngietor, coboară ochii pe pagină...

„Art. 253: Omorul săvîrșit de către bărbat asupra soției sale...”

Ochii grefierului alunecă grăbiți pe sensul articolului:

„nu este scuzabil dacă viața soțului sau a soției care a comis omorul nu a fost pusă în pericol chiar în momentul cînd s-a comis omorul...”

Botoran aprobă pe legiuitor cu scurtă înclinare a capului. Articolul ăsta niciodată nu se înțelege ca lumea, are el aerul să zică. Dar ochii merg mai departe:

„În caz însă de adulter, omorul comis de către soț asupra soției sale sau asupra complicei, sau de către soție asupra soțului sau a complicei, în casa conjugală, este scuzabil...”

— *A fortiori*, în odaia conjugală, completează Botoran.

Dedesuptul articolului, expus în caractere mari și frumoase, de parcă să-ți meargă mai bine la cap, urma litera mărunță a doctrinelor și jurisprudenței.

Botoran își trase lăcomia ațîțată de deasupra, cu sforțarea celui care și-ar trage piciorul prins de smircul cleios...

— Nu, nu... nu omor, domnule... moarte de om nu fac... spuse și împinse cartea în lături...

Ochii îi fugiră la fereastra care parcă înadins fusese lăsată neînchisă bine, veniră din nou la cartea desfăcută ca o ispită dinainte-i, tocmai la articolul acesta...

Botoran își pulveriză de trei ori scuipatul în aer și se închină:

— Piei drace..

Apoi ochii i se pleoștiră pe pagina lucioasă, cu litere mari și frumoase...

Deși ochiul i-era la depărtare de un metru, vedea de aci:

„... sau a complicei, în casa conjugală, este scuzabil...”

„În odaia conjugală, despuiați și încolăciți...” completează gândul lui...

Dar el se scutură pulverinzîndu-și iarăși saliva spre cele patru zări. Apoi se închină privind infricoșat la carte...

— Ceasul rău, ispita... șopti el.

Și pentru ca să nu se poată împlini ceasul rău, el întoarse cheia de la săliță cu zgomot și călcă apăsător, pe lingă dunga preșului, ca tocurele și tălpile să plesnească prevenitor în scîndura goală.

Ajuns la ușa conjugală însă, nu-l întîmpină, cum se aștepta, nici un zgomot dinăuntru, care să-l asigure că intrarea a devenit liberă. Lipi urechea de lemn și ascultă. La început nu distinse prea mare lucru, pe urmă auzi suspine dulci și șoapte încilcite. Singele i se aprinse în cinci părți deodată, dar el își căută din nou mîntuirea în închinat. Iar gândul bun îi veni sub forma unui plan plin de demnitate. Va intra, va păși spre pat și va smulge de sub cei doi necredincioși pătura lui castanie și atît de moale la pipăit, singurul lui lucru gospodăresc adus în căsnicie. Va trage cu putere de dînsa, presărînd pe jos pe cei doi nemernici, care-l vor privi înaintînd, cu ochi cit ceapa, și care vor ispăși, în spaima de cîteva clipe a morții care vine, murdăria lor.

Numai că acestui gînd de adevărat slujitor al legii i se opunea un obstacol: dacă ușa era încuiată, „planul” nu avea să se desfășoare chiar întocmai cum îl întocmise închipuirea domnului Botoran. Însă pătura tot în pat va rămîne; și gestul demn al ridicării ei tot putea fi executat, chiar și după zgomotoasa spargere a ușei.

Dar minune. Ușa nu era încuiată și la prima apăsare pe miner, ea se dădu singură în lături, ca și cînd n-ar fi avut nici un secret de ascuns. Întunerecul din odaie nu era prea profund, pentru că focul încins bine din mașina de gătit, țîșnindu-și lumina jucătoare prin găurile ușei de tinichea ca printr-un triplu obiectiv de cinematograf, făcea să zboare pe perețele

deasupra patului, în filituri misterioase, aripele de vis ale unei neînțelese proiecțiuni.

Ochii lui Botoran căzură asupra așternutului ca două păsări de pradă, dar acesta nu acoperea decât o singură formă omenească. Un singur cap ieșea din plapomă, și cu toate că vederea lui se obișnuise acum cu lumina aceea bizară, Botoran n-ar fi putut spune dacă ochii Polixeniei erau închiși sau deschiși, dacă îl priveau cu nimore și spaimă sau dacă erau înduioșate. Înaintă să se dumirească asupra acestei alternative și foarte aproape [de] dînsa văzu că erau închiși. Dar atunci pe figura adormită se stirni o mișcare ușoară și o voce dulce îl întimpină:

— Te-ai reîntors, dragul meu drag... (Botoran se întunecă?!)... Scumpul meu bărbătel. (Lumină pe fața lui Botoran)... Tocmai te visam... Visam că vrei să mă părăsești de tot... și simțeam că n-am să pot trăi fără tine.. Vîno, scumpul meu dulce, copilul, îngerul, norocul meu. (Doamna Botoran întinse brațele ținînd neconținut ochii închiși, dar Botoran făcu un pas înapoi, plin de ură și dezgust). Vîno, bărbătelule... de ce nu vii...

Niciodată dînsa nu-și dezmiardase soțul cu chemarea asta, „bărbătelule!”, dar mintea logică a domnului grefier nu putea să-i atribuie altă adresă decât oă-i revenea lui de drept, în calitate de titular. O acceptă deci și se luminează din nou la față, cu atît mai mult cu cît diminutivul i se părea nespus de dulce și așa de firesc după timp lung de despărțire. Pe urmă, brațele Polixeniei erau rotunde și se întindeau molatec, iar de sub așternut răzbătea o aromitoare moliciune...

— Vîno, bărbătelul meu, e atît de cald aici la mine...

— Numai decît, să mă dezbrac? răsună drept răspuns, tremurătoare, vocea gravă a lui Botoran. Și miinile lui voinice apucară ca pe nimic pieptii hainei...

Ochii Polixeniei ajunseră atunci mai mari ca oul, dar în vagul luminei aceleia ei puteau să ia fără pericol orice dimensiuni, pîrînd una cu cearcănele care, în timpul lipsei domnului Botoran, crescuse peste măsură.

[O DISCUȚIE JURIDICĂ], B II, pp. 270—271; A II, pp. 270-291, Arhiva Drăgășani

Fără îndoială, dacă doamna Botoran n-ar fi pomenit, în neașteptata ei mărturisire, de Vulpache și de Piscupescu, lucrurile ar fi culminat într-o cumplită întorsătură. Dar a fost deajuns ca s-audă aceste două nume magice și să vadă în închipuire rînjetele pe care ele le exprimau, ca Botoran să-și dea foarte bine seama, cînd a împins cu scirbă pe soția sa pătată și necinstită, izbind-o cu capul de mașina de fier, că a fost îmbrîncit la rîndu-i de o revoltă dublă. Fusesse desigur jicnit adînc de faptul în sine;

dar ca meșter om al legii, un necaz de moarte îl pâlise și creștea vîzînd cu ochii, că întîmplarea singură l-a dus la descoperirea adevărului, fără ca puterea de scrutare a spiritului său să fi intervenit cu ceva. Dacă n-ar fi fost întîmplarea oarbă, concretizată prin chipul neghiob cum doamna Botoran s-a lăsat prinsă ca prostul în mărăcini, el ar fi continuat să fie de risul mahalalei și al colegilor săi de la judecătorie, ale căror glume și aluzii abia acum îi sfîrșiau pe pielea obrazilor ca fierul înroșit.

Vulpache și Piscupescu! Spre marele noroc al lui Băiașu, aceste mustăți și aceste guri lungite pînă sub urechi ieșiră din lumea lor de hirfoage întru întîmpinarea miniei domnului Botoran, făcîndu-l să și-o ascundă cît mai adînc de ochii lor, s-o înlocuiască — Dumnezeu, cu ce sforțări! — cu un rînjel la fel, ca și cînd nu s-ar fi întîmplat nimic, dar absolut nimic, care ar putea da de vorbă.

Zăbovind puțin afară, în sala prin geamlicul căreia — uitat vîrăște de această gospodină dezmațată — răcoarea nopții îi limpezi de singele năvalnic mintea injectată, conul Botoran chiar prevăzu scena care, de bună seamă, peste cîteva zile avea să pună lucrurile la punct. La fel: noapte, țuici, întoarcere spre casă, glume și aluzii. Și-n sfîrșit glasul lui degajat: „Eu, băiete, n-am nici o grijă în privința asta; firfizonu meu de mult m-a părăsit, zicea c-a găsit mai ieftin în altă parte”. Ba chiar: „Eu am fost gata să-i las mai jos, că era băiat de treabă, dar Polixeni, o știți, nici n-a vrut să audă...”

Domnul grefier rînjește sinistru de acest renghi ingenios pe care-l va juca colegilor săi. Iar sforțarea sa supremă, în aceste momente, e ca să se domine; lucrurile să se petreacă repede chiar în astă noapte, fără zgomot, fără ca pumnii să o ia prea razna, înaintea acestor gînduri cumînți, cînd ochii vor da de mutra bobocului. Nimic, decât o sumară anchetă, o stringere dibace în chingi, pentru ca tînărul să știe că nimic nu-i poate scăpa ochiului domnului grefier, cîteva aplicații înăbușite pe obraji și pe sub fălci, numai spre îngrozire și rușinare, dar fără muieră totală a oaselor, și la urmă, cînd frica îl va face să dirdie ca piftia și-i va scoate ochii din orbite ca la broaște, un generos dar zdravăn scuipat între sprîncene și-o adînc disprețuitoare absolvire: „Și-acum fă-ți repede bagajele că eu mă duc să-ți aduc birja... Și să nu dea dracul să-mi mai ieși înainte pe-aci prin mahala, că să știi, rup cu dinții din tine...” În sfîrșit piciorul tradițional la despărțirea definitivă și... să mai poftască pe urmă... colegii... cu comentatul...

Dar în orice caz: înainte de toate ancheta, instrucția; să-l bage pe fante în vidăni [?], nu altceva. Aceasta fu ultima rezoluție a domnului Botoran cînd pași ferm spre odaia lui Băiașu. Pentru că dumnealui simțea acum, mai mult decît orice, nevoia ca din acest dezastru familiar să

rămînă cel puțin intactă conștiința ce-o avea, și pe care credea c-o împăr-tăsește sincer și celălalt, de meritele sale juridice. Ea trebuia să fie resta-bilită cu orice preț, cel puțin în cugetul său propriu.

Intră la Băiașu fără să bată la ușă, dar regretă îndată această „omisiune” și se dezaprobă, mental, vehement. Pentru că, fie el direct în cauză, un anchetator nu trebuie să-și piardă un moment cumpătul și recea judecată, punînd cu astfel de mici stîngdii în gardă pe cel care trebuie prins în cursa strîmtă a mărturisirei cu cea mai mare dibăcie.

Pe tîrîu-i prieten de pîndă ieri l-a găsit, ca și pe doamna Botoran, lungit în pat, îmbrăcat, cu minile sub cap și cu ochii duși în cine știe ce lume, în cine știe ce închipuiri, în cine știe ce amintiri.¹

Cînd a intrat, studentul a crezut că-i tot doamna Botoran și nici nu și-a întors capul. Văzînd însă că nu se apropie nimeni de dînsul și nu-l potopește cu sărutările, ceea ce dealtminteri acum l-ar fi plictisit cu desă-vîrșire, s-a uitat mirat spre ușă.

Domnul Botoran era acolo și-l privea cu stăruință prin umbra borului pălăriei. Băiașu mulțumi zeilor, fericit că tocmai nu apucase să îndemne pe doamna Botoran să-l lase în pace, cum era cit pe-acî [să] înceapă.

Dintr-un salt a fost în picioare și a salutat pe grefier cu măgulitoare cuvinte de bună venire. Și închipuindu-și că dacă i-a făcut la ora asta oncareea să-l viziteze, asta trebuie să fie în strînsă legătură cu numărul fuicilor luate înainte de masă, deduse de aci că simpatia lui gazdă are gust de conver-sație. De bună seamă, de conversație juridică, deoarece de multă vreme nu-l mai tratase cu așa ceva. (Un moment Băiașu își aminti și de drăgăstoasa hărnicie cu care degetele d-nei Botoran îi desfăcuse cu două ceasuri mai înainte gulerul și cravata de la gît; și cu toate că amintirea se complectă cu operația inversă, pe care o săvîrșise acum o jumătate de ceas, cu gîndul să plece în oraș, idee la care renunțase apoi, totuși văzînd pe domnul Botoran, mina lui căutase involuntar spre gît.)

— Îmi pare tare bine că ai venit la ora asta la mine, coane Botoran, își arată satisfacția Băiașu, găsînd gulerul la locul lui, pentru că și eu am nișel gust de vorbă. Știi, mi-e nu știu cum așa, zise el întinzîndu-se... Aș face ceva, dar parcă mi-e lene și parcă îmi stă așa ca o încropeală prin oase...

¹ Pasajele subliniate au fost reluate, cu unele schimbări, în ediția din 1934 (vezi pp. 149—153).

Pînă aici am urmat manuscrisul B II, pp. 270—271. De aici con-tinuăm transcrierea după A II, pp. 270—291, începînd cu alineatul 2, din necesitatea reconstituirii ansamblului.

Domnul Botoran înțelegea foarte bine dispoziția asta pe care i-o descria tîndrul Băiașu; de cîte ori n-o avusese și dumnealui! Ceea ce îl lăsa perplex însă era tocmai ușurința, inconștiența ori cinismul cu care acest tîndr i-o mai și spunea. Domnul Botoran n-ar fi crezut că o îndrăzneală ar putea să meargă pînă acolo¹.

Cu toate astea, iscusitul grefier ezita încă să intre în subiect. Spiritul lui juridic, care-l recîștigase deplin, în fața acestei bravări nerușinate, ca și singele rece îi aminteau regula cea dreaptă, că nu trebuie să ia nici o decizie pînă ce nu se ascultă și partea cealaltă, pînă ce nu are la mină mărturisirea acesteia, oțînută cu meșteșugite întrebări, ingenioasă tactică și savantă viclenie.

Vorbînd Băiașu își și recapitulase materia juridică de care mai dispunea ca să-și menție rangul de licențiat în ochii proprietarului său. < De mult nu mai discutaseră Drept, și de vreo două ori, cînd domnul grefier adusese vorba, Băiașu alunecase cu abilitate alături. Era deci timpul ca din proprie mișcare să se arunce [în] înot voinicesc pe firul apei, unde-i plăcea domnului Botoran să se scalde,>² *Constată însă că sacul se isprăvise și acum îl ademenea o chestie prea elementară și care i se păruse prea la puțința tuturor de a o descoase, pentru a n-o lăsa, în întreținerea lui cu dînsul, ca pe cea din urmă rezervă, pentru vremuri de complectă lipsă. Și iată acum află cu îngrijorare că vremea asta venise.*

Chestia era tocmai penală, deci chiar pe gustul gazdei sale; noroc că o împrejurare dramatică, petrecută de curînd în lumea mare, și de care gazetele erau pline, îi legitimau în momentul de față prezența în discuția chiar a doi juriști emeriți ca dinșii, care altfel nu și-ar pierde vremea cu astfel de baza-conii de romantism juridicesc.³

— Ei, ce zici de întîmplarea asta, coane Botorane?... Cred că ai citit gazetele... Ia să te vedem cum te pronunți... Am văzut eu că nu-ți plac chestiile penale, dar de-asta cred că face să ne ocupăm puțin... Așa e?

< Și pentru că Botoran tăcea, privindu-l printre plecapele strînse, Băiașu crezu că tot penalitatea afacerii îl ține așa ursuz.> Precaut, după ce se pipăi din nou la guler și la cravată, se gîndi cam ce urmă ar mai fi putut lăsa în odaia doamnei Botoran. Pălăria, uite-o colea în cui, a atîrnat-o chiar de cum a venit din oraș. Pardessus-ul de asemeni...

¹ „Niciodată domnul Botoran n-a văzut — și cite n-a văzut dumnealui! — ca îndrăzneala cuiva să meargă pînă acolo” (B II).

² Între < > reproducem, ca și în volumele anterioare, anulările din ms. (vezi și mai sus).

³ Ms. B II continuă cu încă o frază: „Mai ales că «temperatura» preo-pinenților se arătase tocmai la un grad propice pentru dezbaterea unei astfel de teme”.

În buzunare mîinile lui agere îl convinseră că toate lucrurile sînt la locul lor (în vreme ce domnul Botoran, văzîndu-l cum se caută, cîdîina din cap ca un procuror care a și sesizat mișcarea): batista, țigările, portefeuille-ul, pila de unghii și mica pudrieră de metal cu oglinjoară... A fumat, e drept, acolo o țigare, stîind de vorbă cu coana Polixeni, înainte ca acestea să-i vie deodată cheful să-i desfacă în anume înțeles cravata, schimbînd cu desăvîrșire tonul și direcția conversației începute; dar își aduce limpede aminte că lucrurile luînd această întorsătură la care nu se aștepta, Băiașu, din vechi principiu, nu mai strivise țigarea în farfuriuoră, ci o dusesse s-o arunce direct în mașină. Să fie mirosul tutunului care să-i fi dat de bănuît?... Dar domnul Botoran fumează însuși, așa că...

— Ți-am spus eu, coane Botorane, penalul are farmecele lui... Iacă împrejurarea de față... Stai numai să vezi... Va să zică ea, după ce își părăsește bărbatul și familia ei, este la rîndu-i părăsită. Atunci pretinde o ultimă întîlnire și trage cu revolverul... Eu-ți spun sincer c-aș achita-o... Cum dai voie soțului să se răzbune, cînd își prinde soția în flagrant delict de adulter, tot așa dă-i voie și ei să se răzbune cînd, după ce a fost amăgită și scoasă din mîni, e părăsită cu atîta lașitate. E... e... e... să se sfîrșească odată cu îndrăzneala acestor domnișori de industrie...

Domnul Botoran tresări și privi iar stăruitor pe domnișorul dinainte-i. <„Măi, ăsta își bate joc de mine!“ își spuse el, că doar mărturisirea s-a consumat. Gîndi la rîndu-i c-ar trebui să-l ia și el puțin peste picior pe acest uzurpator de case cinstite, înainte de a-l da tava. Un moment în urechea lui se limpezi și fraza pe care să i-o arunce în nas:

„Măi licheao, am să sfîrșesc eu acum cu tine...”

Însă ca vechi om al legii, dînsul nu trebuia să-și piardă cumpătul. Întîi instrucția, interogatoriul! Iar în spusele lui Băiașu dînsul băgase de seamă o scăpare> din vedere juridică. Ba încă două... Mai întîi de toate, tinerelul ăsta... licențiat pronunțase vorbele: „îi dai voie“, ceea ce era o eroare. Legiuitorul nu putea să dea voie părții să-și facă dreptate singură... Al doilea, se părea că-și închipuie că numai unul din soți, și anume bărbatul,¹ se bucură de scuaa legii pentru omorul săvîrșit în caz de flagrant delict de adulter...

<Conul Botoran se gîndi să înceapă de-aci rechizitoriul lui contra acestui șmecher.>

Conul Botoran fu ispitit de ideea de a-l prinde cu întrebările sale, odată cu ceea ce-l adusese încoace, și în flagrant delict de ignoranță,

¹ Textul este confuz. Din frazele anterioare reiese că Băiașu se referea la drepturile soției. Autorul dealtfel reia acest text în mai multe versiuni.

dovedindu-i că în afară de bazaconiile ălea din timpul romanilor, pe care le înșiră cu atîta risipă, știind bine că nu poate fi controlat, arată lipsă de precizie în aplicarea unui text așa de simplu, ca orice text penal, iar de civil s-a ferit.¹

Dar pînă să articuleze în minte toate aste îndemnuri, pe care le vrea cit mai sarcastice și mai înfricoșate, spiritul juridic îl înșfacă la timp pentru a-l pune pe linia cea dreaptă: vehemența aparținea execuției, pe cînd acum se gîdea încă în perioada de judecată — acum era deci locul întrebărilor inconvoiate, ca ghearele de clește care prind și string și nu mai lasă celui întreat nici o puțință de mișcare.² Și pe cînd domnul grefier se zbătea între aceste două dispoziții sufletești contrare: om și magistrat, Băiașu avu toată vremea — îndemnat de tăcerea puțin cam prelungită și atitudinea oarecum cam bizară a domnului grefier — să controleze pentru a treia oară obiectele din buzunar ori dacă nodul cravatei are vreun cusur.

Dar rezultatul acestei a treia investigații, cu mult mai metodică decît celelalte, îl asigură deplin, și cunoscînd din experiență că orice nor din minte și orice bănuială a celui cărui te adresezi pot fi ușor spulberate cu o mîndă de veselie, de dezinvoltură, de nepăsătoare îndrăzneală, cu care, legat la ochi, poți și chiar ești nevoit să dai buzna, în însuși mijlocul îndoielii, calm și sigur de sine, Băiașu reîncepu:

¹ Pagina 277 din ms. A II, ușor amplificată, devine pagina 275 în ms. B II, din care reproducem acest fragment, în care monologul interior al lui Botoran se apropie cel mai mult de textul tipărit în 1934:

Fîindcă avea chef de vorbă, trebuia lăsat firește să trîncănească înainte. Doar toți acuzații cari vorbesc mult sfîrșesc prin a se încurca singuri în propriile lor cuvinte. Și trebuie arătat boierașului acestuia fanfaron și obraznic că-n realitate nu e nimic de capul lui pomădat și poate fi prins în capcană mai ușor decît cel mai năuc dintre derbedei. Tănăsuică, delicventul cel mai găgăuș al ocolului, și nu se dă așa, pachet, în mîinile judecăței... Mai mult ca sigur — reflectă dumnealui văzînd noua ezitare a lui Băiașu — acum a început să bănuiască scopul acestei vizite nocturne și își dă seama că a făcut o prostie dînd buzna într-un subiect care-i va atrage sfărmaarea oaselor.

Domnul Botoran rinjește. Fălcile lui grele se mișcă pentru a-l îndemna să continue: „Dă-i înainte, te-ai oprit tocmai acum... Ce e cu porcii ăia de domnișori de industrie... Hai, domnișorule...”

² Ms. B II continuă astfel:

Dar avertizat de tăcerea prelungită și atitudinea cam bizară a domnului grefier, Băiașu se dăduse în cele din urmă asupra vizitei acestuia întîrziată. Cum, de unde, tipul bănuia ceva, dar de bună seamă sigur nu era, altfel doar ar fi avut altă intrare. Ca atare hîrșitul student era, nespuse de satisfăcut că-și îndrumase vorbirea pe drumul început: avea doar și el metoda sa, pe care i-o punea în mișcare uneori instinctul, alteori chiar norocul.

— Spune drept, nene Botorane, așa e că nu-ți prea place subiectul ăsta... Ai dumneata ce ai cu penalul... Dar afacerea e oricum interesantă... și pentru că preocupă pe toată lumea... tot orașul vorbește.

< Iar dedesuptul frunței Băiașu își forfeca memoria cu o cruzime barbară, fără a mai găsi în cotloanele-i goale ceva peste tot ce-i spusese și-i răspusese gazdei sale din bruma de „roman” și „civil” cit știa. S-o ia în vreo direcție oarecare, așa la întâmplare, se făcea de ris... Îl auzise doar vorbind pe Botoran și cîntărise bine cită pricepere și cit amănunt juridic dăinuia în mintea simplă a acestuia...

Însă tot dibuind în dreapta și-n stînga în compartimentele opace ale capului său frumos, de unde nu putea scoate nimic pentru că nu pusese nimic, > Băiașu căuta o alunecare către un tărîm mai în marginea acestor preocupări, unde să atragă neapărat pe domnul Botoran, a cărui voce simțea nevoie s-o audă. Tăcerea asta prelungită începea chiar să-l neliniștească de-a binelea, < oricît era acum de sigur că nu lăsase nici o urmă în odaia doamnei Botoran >. Ochii aceia, privirea aceea stăruitoare i se infiea prea adînc înăuntru-i, îl enerva, îl intimidă... Dar Băiașu avea puteri nebănuite de rezistență....

— Nu, zău, asta e ceva într-adevăr interesant, luă el iarăși cuvîntul cu aceeași nepăsătoare franchețe de pînă acum. Un jurist, un om de lege care să simtă o rară predilecție pentru o anumită ramură a dreptului și complectă indiferență, ba chiar, se pare, un fel de dispreț pentru o altă ramură... Hm... curios...

Domnul Botoran băgă la rîndu-i de seamă că sporovăielile băiatului ăstuia, luînd-o pe drumul pe care o apucase, nu-i mai puteau servi cu nimic la instrucția ce-și propusese să facă. Așa că, vrînd-nevrînd, trebui să deschidă în cele din urmă gura pentru a-l readuce la punctul de unde porniseră.

— Ți se pare dîmțit așa ceva... De unde ai soos-o că eu disprețuiesc penalul... Penalul are frumusețile lui, tot ca și civilul... Ba ce frumuseți... începu din nou să se oțărască vocea lui, iar mina să i se agite în buzunarul în care o adăcise înadins spre a o feri de vreo mișcare nepotrivită.

Băiașu miroșea neliniștea din juru-i cu porii; ochii lui deschîși mari vestiră pe domnul grefier de acest lucru < încît acesta trebui să-și îndulcească îndată glasul pentru a continua:

— Uite dumneata, cazul ăsta petrecut acum și de care se face atîta zgomot... Se nasc aci o grămadă de probleme, oare de care mai interesează... Iacă, pe mine m-a impresionat tare mult, și de-aia poate ți se pare curioasă atitudinea asta a mea, venirea mea așa pe neașteptate, minți cu

energie Botoran, convins cu strășnicie c-a apucat pista cea mai dreaptă spre țel... > El cumpăni încă dacă nu e mai bine să-l apuce deodată de gulerul hainei, să-l scuture zdravăn, ră-l ridice și să-l ducă pe sus, numai așa de guler, să-l arunce față în față cu Polixenia... să-i dea pe-amîndoi cap în cap, pînă cînd vor fi în deplin cu mărturisirile... Pe urmă iar, cap în cap, cap în cap, cap în...

Dar nu. Voluptatea instructorului e mai mare. Domnul Botoran chiar zîmbește cu plăcere la gîndul cum vor de a se ucrurile, încetul cu încetul, pe nesimțite. Și el își dă seama că zîmbetul lui, pe care-l face și mai vizibil, și mai dulce, liniștește tot mai mult pe Băiașu, îi micșorează pupilele și-i gonește paloarea de pe obraji. Pentru întia oară în viața lui, domnul Botoran adulmeca satisfacțiile cinicului.

— Stau și mă gîndesc, continuă el, jucîndu-și cu măiestrie rolul. Poate fi ea condamnată că l-a ucis...

— Nu strigă Băiașu, acum deplin lămurit asupra sincerității lui Botoran. Am spus-o și o repet... nu...

< Și bucurus că domnul grefier acordă în sfîrșit interes acestor chestiuni, el dădu drumul unui considerabil număr de considerații. Domnul îl asculta calm și încruntat. Din cînd în cînd baza frunței lui se lăsa ușor asupra ochilor. >

— Legea, domnule Băiașu, îl opri cu asprime, ține în primul rînd seama de momentul cînd s-a consumat fapta... Flagrantul delict e esențialul. „Hm, gîndi Băiașu, ce-are aici a face flagrantul delict.”¹ A treout acesta, continuă Botoran din ce în ce mai tare, chiar dacă în mină, ca să zicem așa, ai dovezile zdrobitoare: o cămașă a ei rămasă în odaia lui, sau un guler de-al lui...

Mina lui Băiașu porni reflex în sus, dar se opri la jumătatea drumului și se transformă într-un gest larg, de vorbitor care pledează cu căldură...

< — Dar legea, spuse el, bine informat asupra acestui pasagiu, mai pretinde și casa conjugală ca > teatru al flagrantului delict... oare nu va fi achitat soțul care și-a pedepsit soția necredincioasă și pe complicele ei, în casa acestuia din urmă sau în cine știe ce casă... Pe urmă legea pune acest caz în șirul faptelor scuzabile, care și ele se pedepsesc, însă incomparabil mai restrîns... Însă nu uita că procesul are loc la jurați. Întrebarea se pune întîi asupra vinovăției agentului... E vinovat cutare de omor etc., etc.... Cu alte cuvinte, a fost în facultățile lui complete, și-a dat seama ce a făcut, și așa mai departe. Chiar dacă răzbunarea a fost săvîrșită în condițiile legii, dacă jurații vor spune da, pedeapsa se va da, însă

¹ Frază adaosă ulterior, p. 283, ca și alte multe modificări.

redușă ca pentru crimele scuzabile... Pe cînd, în orice împrejurare de soiul ăsta, chiar cînd răzbunarea a fost comisă mult timp de la consumarea trădării, jurații au achitat totdeauna și în toate locurile...¹

— Va să zică dumneata ești de părere că și atunci cînd nu ai în apărarea dumatile motivul puternic al furiei subite, care-ți ia mințile și ...

— Evident, coane, doar furia de care spui îți vine cînd afli și de obicei afli totdeauna ceva mai tirziu...

— Nu, dă-mi voie să te contrazic...

— Pardon, cocoane, convingerea nu poate să se întemeieze decît dacă îi dai timp...

— Dar atunci nu mai e furie subită... furie cu gînd și cu rațiune nu mai e furie...

— De ce rațiunea scormonește mai adînc lucrurile și dă la iveală adevărul, de aceea furia crește mai impetuoasă...

— Așa e? răcni domnul Botoran rinjind fioros și împungîndu-l cu ochii. Dar în fața ochilor holbați deodată ai lui Băiașu se reculese și, schimbînd deodată tonul și intensitatea lui, întrebarea se preschimbă în întărire: Așa e! Așa e! Ai dreptate... Furia crește pe măsură ce convingerea se limpezește mai mult... Dar reîncepu să apese tare pe cuvinte: Ai dreptate, domnule Mihnea Băiașu...

¹ Filele 284 și 285 cuprînd pe verso următorul text adaos cu altă oerneală:

— Hm, eu nu cred oă aici se pune chestia flagrantului delict, opină dulce Băiașu, a cărui minte bănuia iarăși prăpastia în apropiere... Ea a făcut fapta... dar autorul moral trebuie descoperit... Cine e autorul moral... Cine a îndemnat-o să lase casa și să fugă cu dînsul... Ca pe urmă să vrea s-o părăsească... Ea a ucis, dar poate a făcut gestul fără voință, consecință firească a lanțului de fapte la care a îndemnat-o el... autorul moral, care astfel cade victimă propriilor sale uneltiri... declamă Băiașu, vîrînd să atragă cu căldura pledoariei în această chestie complicată pe d-l Botoran.

— Canalia, bine i-a făcut, răgi cu furie Botoran, izbind din picior... Ei scot femeile și fetele oamenilor din minți... El a... Și d-l Botoran se scoală și înaintează...

— Dar, se refugie Băiașu, speriat de această atitudine neașteptată și sălbatecă... asta e o fațetă a chestiunii... Dar inchipuie-ți-l și pe el... un băiat modest... un secretar dornic să-și facă o carieră, văzîndu-și de treabă... Cînd, deodată niște ochi dulci, azi o vorbă cu două înțelesuri, mine alta... azi o atingere de mîini... mîine un scaun apropiat, o atingere cu piciorul, băiatul tînr și cu seva proaspătă, cocoana mai [în] vîrstă și mai experimentată... Băiatu se retrage în odaia lui: „Măi, ce fac eu”... Cocoa-na... cioc, cioc, cioc, în ușă... Și azi așa, mîine așa... Pînă cînd, înțelegi... care-i autorul moral, coane Botorane?...

Privirile lui creșteau, iar namila de trup prindea acum proporții de zeu omeric... Creșteau văzînd cu ochii, în lumina palidă a becului slab.

Pe figura lui Băiașu paloarea se întinse statornic ca pe-o față de cadavru. Mai păstrînd încă o fărîmă de nădejde că s-ar putea totuși înșela, în mintea lui se deslușea tot mai lămurit gîndul că celălalt știa.

Dar orcît de palidă, fața lui rămînea calmă; doar încheieturile făloilor se simțeau din cînd în cînd pe sub piele, minate de-un tremur brusc și nervos. În schimb, în mintea lui Băiașu se întunecase zdrăvăn și doar din cînd în cînd fulgerele spaimei mai luminau acolo zăriști de panică. Încolo, negură și tumult. Tumultul singelui izbind haotic în fundul urechilor și-n fundul creierului și-n toate străfundurile ființei lui. Iar ființa celui-lalt creștea.

Izbucni într-un ris de nebun. Un ris pe care totuși vroia să-l moduleze, liniștitor, potolit, ca în mijlocul unei discuții senine. Iar ochii lui alergau neliniștiți prin odaie, pentru a-și găsi reazim doar pe ceva cu care ar fi putut să se apere, pe cînd gîndul lui căuta un cuvînt, o atitudine pașnică, ceva peste rotunjimea de fier a cercului care începuse să-i strîngă laolaltă, o vorbă de duh, o glumă, ceva strein de starea asta cumplită, care să-l facă și pe celălalt să ridă or să se prindă în vorbă, pentru a se asigura că totul nu-i decît o părere, o vedenie fără rost, o urciune trecătoare.

Din cînd în cînd cite un val de singe îi mai scormonea în creier, scoîndu-le din mal și împingîndu-le ca un riu năraș prin munți, fărîmi de judecată.

„Nu se poate. Nu știe. Întîmplarea care a avut loc în oraș l-a îndemnat numai să facă o apropiere... Atît... Oh, el vrea să afle acum... el vrea să știe, să prindă... Grefierul...”

Toate acestea se duc și vin în mintea lui cu iuțeli de virtej turbat; capul îi vijîie de atît cit poate trece printr-insul într-o secundă, în fracțiuni infime de secundă.

Ride și mai tare și risul lui răsună sinistru, trăgînd după el ecouri streine de vocea lui, de timbrul lui, ca într-o peșteră. Și nu găsește alt cuvînt, nu poate găsi altul, orcît se zbate într-o parte or într-alta, decît într-acelaș loc, în care simte că n-ar mai trebui să se întoarcă. Cine-l împinge neconținut într-acolo?... Oare crede că tot acolo, în domeniul acela periculos, există scăparea? Își pune singur aceste întrebări, ca și cînd ar fi vorba de altul, pe care-l urmărește și [se] teme pentru dînsul, de parcă ar ceti o poveste cu peripeții, în ritmul cărora sufletul lui s-a integrat complet.

— Asta e legea! declară el satanic. Ha, ha, ha ... Ea-ți spune: ucide... Dacă ea-ți dă arma în mână, de ce n-ai ucide? De ce n-ai simți voluptatea asta oprită... Căci poate să fie și o voluptate... Cea mai teribilă dintre toate... Și poate că tocmai pentru asta trebuie oprită...

Și-a vîrît mîinile în buzunare și, din locul unde sta, rezemat de pat, a făcut doi pași spre Botoran, fixindu-l atît de stăruitor, de parcă el ar fi tocmai cel ce e în drept să ucidă...

Se pornește din nou în rîsul lui spasmodic. Și asta îi dă impresia că a înnebunit. Tot ce mai e cuget în Băiașu are această impresie de partea cealaltă din persoana lui în care nu mai e cuget. Și lucrul ăsta parcă-i pentru el o ușurare... O simte crescînd... Le simte crescînd pe amîndouă deodată: ușurarea și nebunia... nebunia și ușurarea.

Haideea, se simte cu puteri nemaipomenite în brațe... Orcit de mult a crescut acum trupul lui Botoran, nebunia cestuilalt a crescut și mai grozavă....

Botoran se ridică....

Ho, e deasupra închipuirii de uriaș...

DONNA ALBA — 1935

Ultima carte tipărită de Gib I. Mihăescu, la fel ca toate celelalte pe care le-a scris, l-a preocupat mult timp. În primele variante ale romanului *Brațul Andromedei*, la care lucra începînd din 1927, apare ca personaj principal și Mihail Aspru, întreprinzătorul și energicul avocat din *Donna Alba*¹. În aceste variante, Aspru este angajat secretar de profesorul de istorie, deputatul și viitorul ministru Nedan, domnul Cornoiu din versiunea definitivă a romanului său din 1930. Pe trama obișnuită, frecventată pînă la abuz în comediile bulevardiere ale epocii (Nedan, doamna Nedan, Mihail Aspru, Vucol; soțul — soția — secretarul soțului — amantul), abandonată la redactarea variantei definitive a romanului *Brațul Andromedei*, prezatorul scrie cu relativă ușurință o carte bine încheiată epic, cum este *Donna Alba*. Romanele lui Gib I. Mihăescu apar la un interval foarte scurt unul față de altul: *Brațul Andromedei*, 1930, *Femeia de ciocolată*, de fapt mai mult o nuvelă, 1933, *Rusoaica*, 1933, *Zilele și nopțile unui student întîrziat*, 1934, *Donna Alba*, 1935. Această activitate bogată nu ar fi fost posibilă fără o lungă perioadă de gestație, diferită pentru fiecare roman în parte, anii de apariție, cum am văzut din cercetarea manuscriselor, nefiind concordanți cu anii de lucru. Nu-i mai puțin adevărat că la al patrulea roman, fără să mai socotim și *Femeia de ciocolată*, publicată sub forma unei nuvele în „Gîndirea”, încă din 1925, autorul avea o mîină formată, cum se spune, încît redactarea celor din urmă a mers mai repede, variantele de lucru împuținîndu-se în cazul *Rusoaicei* și *Donnei Alba*, în comparație cu *Brațul Andromedei* și *Zilele și nopțile unui student întîrziat*.

¹ În textul tipărit în 1935 prenumele personajului este Mihail, în variante Mihai.

Filiația dintre varianta C a *Brațului Andromedei* și *Donna Alba* este cât se poate de evidentă și am discutat-o pe larg, reproducind și textul acestei variante, în volumul al doilea din prezenta ediție.¹ În cele peste 117 pagini păstrate, majoritatea pe spatele unor file din varianta A a romanului *Brațul Andromedei*², interesul romancierului se concentrează mai ales asupra ambițiosului și tenacelui Mihai Aspru, care apare de la început numai cu acest nume, cu funcție caracterizantă, deși scriitorul obișnuia să schimbe, în manuscris, foarte des numele personajelor, oscilații care apar uneori chiar și în textul tipărit.

În arhiva de la Drăgășani se păstrează și douăsprezece file dintr-un text în care sînt relatate aventurile din tinerețe ale lui Mihai Aspru [*O dimineață a lui Mihai Aspru*], fragment interesant pentru legăturile cu variantele romanului *Donna Alba* cuprinse în ms. A al romanului *Brațul Andromedei*. De la variantele romanului *Brațul Andromedei* la *Donna Alba*, trăsăturile personajului se precizează, caracterul lui se adîncește, iar manierele i se rafinează. În varianta definitivă, Aspru își pierde situația de fiu scăpătat al unui mic moșier nevoit, după ce ajunge la sapă de lemn din cauza mașinațiilor unui unchi, să devină secretarul lui Nedan. Între stilatul, inteligentul și destoinicul secretar al lui George Radu Șerban din *Donna Alba* și secretarul provincial al lui Nedan din *Brațul Andromedei* diferențele sînt sensibile. El nutrește însă aceeași pasiune mare pentru soția patronului, întilnită în aceleași împrejurări, în fața liceului unde își trecea examenele întîrziate, suportă, decis să răstoarne printr-un gest măreț situația în favoarea sa, privirile indifferente ale acesteia, și-i urmărește pas cu pas, cu tenacitate de detectiv și cu gelozie, orice mișcare. Dacă Mihai Aspru este, în general, același în variantele din *Brațul Andromedei* și în *Donna Alba*, cu excepția unor schimbări care privesc doar ascensiunea lui socială, în schimb avocatul Georges Radu Șerban, os domnesco, fire voluntară și mîndră, și soția sa, prințesa Alba Ypsilant, nu mai au nimic comun cu doamna și domnul Nedan, cuplul burghez din primul roman al autorului. Similitudinile dintre aceste personaje țin numai de natura relațiilor dintre ele. Astfel, atît Georges Radu Șerban cît și Alba Ypsilant sînt personaje pe de-a-ntregul inventate în ultimul roman, situîndu-se la mare distanță de psihologiile rudimentare ale prototipurilor din vechea variantă. Nici Tudor și nici Preda Buzescu nu-l preiau, pe Vucol, amantul doamnei Nedan în prima versiune, rămînînd să-și continue aventurile sentimentale, de fante provincial, sub numele de Inelescu, în *Brațul Andromedei*. Aspru, îndrăgostit și dornic să parvină, pentru a depăși barierele sociale care-l despart de femeia iubită, se nutrește, în ambele versiuni, cu aceleași visuri, fără să se întrevadă, în cele 117 pagini ale primei variante, modul cum va proceda, care ține, în întregime, de intriga polițistă din *Donna Alba*, oprită aici doar în faza urmăririi lui

Vucol. Această variantă din *Brațul Andromedei* în care, după cum se vede, Mihai Aspru este doar într-o fază de ucenicie, încă departe de ambițiosul răsplătit de succes, este reluată de autor peste mai mulți ani (timp în care Gib Mihăescu publică romanele *Rusoaica* și *Zilele și nopțile unui student întîrziat*), în versiunea definitivă a romanului *Donna Alba*. Manuscrisul romanului se păstrează la Muzeul literaturii române din București, cota 5754. Scris mare, ou cerneală, destul de citeț, cu excepția cîtorva pagini mai pline de ștersături, manuscrisul acesta cuprinde varianta dată la tipar. Din cele 774 de file ale manuscrisului, parte sînt scrise pe hîrtie de bună calitate — filele 128—444 și 644—744 —, parte pe hîrtie de caiet — filele 444—644. Filele, fără excepție, sînt pătate de cerneală tipografică, putîndu-se recunoaște cu ușurință diferite amprente, dovadă sigură că textul a fost trimis în grabă la tipar, fără răgazul dactilografierii lui. Evident, cărțile lui Gib I. Mihăescu erau de mare succes și se lucrau în tipografie cu mare înțelegere pentru autor, care își definitiva în fază de corectură textul. Erau tolerate și trimise la tipar pînă și paginile cu numeroase ștersături (148, 151—153, 156, 157, 162, 168, 176, 179, 189, 193, 194, 200, 204, 211, 212, 221, 225, 227, 263, 282, 430, 498, 502, 539, 629), interpolări, text scris printre rîndurile tăiate, lipituri peste fila albă sau peste un text deja redactat, la care s-a renunțat, reveniri, cu altă cerneală etc. Mai rar, pot fi observate și pagini retranscrise. Lipsesc din acest manuscris, numerotat pînă la pagina 774, care cuprinde sfîrșitul romanului, primele 127 de file, la care se adaugă alte cîteva din interior: 215, 230—262, 306—424, 653, 675. Menționăm că la Muzeul literaturii române, se păstrează sub aceeași cotă și 83 de pagini din prima corectură, efectuată, ca și cea în șpalt, chiar de autor, care mai intervenea și acum, după modificările mari făcute la corectura în șpalt, după cum vom vedea, cu unele remedieri. Paginile corectate erau înapoiate din nou autorului, pentru o ultimă corectură. Pe spatele filelor 32 și 53, din prima corectură, păstrate la Muzeul literaturii române, se poate citi această scurtă însemnare: „Domnului Mihăescu”.

Manuscrisul 5754 de la Muzeul literaturii române a fost precedat, ca și alte texte ale autorului, de un bruion, din care se află, în aceeași arhivă, doar o filă. Se știe acum, după cercetarea manuscriselor, că romancierul obișnuia să-și scrie cărțile într-o primă formă, embrionară, lacunară, abia însăilată în unele cazuri, nesupravegheată ca stil, pe care o amplifica și o suda abia în varianta definitivă. În momentul cînd astfel de pagini bruionare erau vărsate în varianta următoare, ele erau șterse cu linii în cruciș. Firește, operația se făcea cu texte mari, pînă la manuscrisul unei întregi opere, sau cu texte reduse, cînd, dintr-un motiv sau altul, scriitorul

¹ Gib I. Mihăescu, *Opere*, II, pp. 190—231.

² *Ibid.*, p. 176.

se împotmolea și era nevoit să reia paginile respective într-o nouă variantă, nemulțumit de calea și de soluțiile epice anterioare. Scurtul fragment dintr-o astfel de variantă a romanului *Donna Alba*, păstrat la Muzeul literaturii române, este de la sfârșitul cărții (f. 698, ms. 5754). Din alte scrieri ale autorului se păstrează, după cum am văzut, numeroase astfel de pagini. Pentru a se vedea deosebirile foarte mari față de varianta dată la tipar (v.pp. 712—713, în vol. de față) reproducem integral acest fragment:

„mai mult decât mășteptam eu însumi, deși, sunt sigur, el era animat de gândul exterminării. Dar asta m-a impresionat prea puțin. Singura mea grijă în acele clipe a fost emoția pe care i-am cauzat-o scumpei mele Alba — spuse el, mângiind-o ușor pe frunte și privind-o cu intensă simpatie. Cum mă ruga ca să renunț la acest gând, încă de la teatru... dacă acest lucru mai era cu putință...”

Din somn adânc de stană se trezi donna Alba sub mîngierea soțului ei. Pieptul i se lăsa acum adînc și se ridica turburător. Privirea ei se strecura furiș pe sub pleoapele aproape coborîte, ca la fetele vinovate, spre buzele mele; de culoarea rinjetului meu depindea existența ei. Mîndra donna Alba, a cărei apropiere mă făcea să tresar, al cărui nobil mers era ca o apropiere supranaturală, era acum o copilă în fața mea, și disprețul ei nemărginit pentru cel ce-și îngăduise să arunce un ochi indiscret în fundul trecutului ei se vedea limpede în convingerile ei că... [ilizibil]. Dar pe figura mea ea nu putea desprinde decât cea mai umilită admirație pentru nemărginita sa frumusețe. Ea înțelese ouvîntul ochilor mei și privirile ei se învioraseră. Și mie-mi fu atît de ajuns [ca] să simt nevoia aerului...”

Aceeași filă (698) cuprinde pe verso un text bruionar, scris pe două coloane, extrem de interesant pentru cunoașterea modului în care își redacta Gib I. Mihăescu opera. Textul, scris în latul filei, trebuie citit începînd cu coloana din dreapta, dovadă că e vorba de însemnări făcute în mare grabă, fără o mai exactă apreciere a spațiului, cu singurul scop de a nu scăpa ideea. Frazele sînt, din această cauză, trunchiate, stilul febril, expresia precipitată, alineatele numeroase. Aceste citeva însemnări vor deveni, în versiunea următoare, citeva pagini (v. pp. 723—732, în vol. de față). Comentariile dostoievskiene rămîn, dar scriitorul, care a meditat mult la sfîrșitul romanului, va încerca să precizeze, în versiunea finală, o soluție proprie, departe de aceea a lui Zvidrigailov din *Crimă și pedeapsă*. Mihai Aspru rămîne un victorios, reușind să abată întotdeauna favoarea destinului asupra sa, chiar cînd, aparent, se află în impas, ca în acest fragment, în care este vorba doar de o aminare a succesului în cucerirea femeii iubite, cum se procedează, fără nici o scădere a tensiunii narative, de-a

lungul întregului roman. Adaosurile din șpalt sînt dirijate în aceeași direcție. Reproducem aici și acest text:

„Va să zică ceasul nehotărîrii și al curajului mi-l da...”

Ea se ridicase și se uita la tablourile din părăți; fără să-mi mai spună ceva mă aștepta... să mă apropii, să vorbim de tablou, s-o cuprind...

De 12 ani...

Zvidrigailov.

Nici un pic de suflet.

Ea nu mă aștepta cu revolverul, dar cu disprețul ei poate să mă(?) spurce. Pune scrisoarea pe masă...

Dar corpul ei era grozav...

Dar cineva chirăi în mine: «Ce faci?»

Totuși deodată zisei: — Credeam că bărbatul tău...

Zimbetul ei păli...

Așa mi-am inchipuit.. am vrut să te ajut ca să scap[i] de dezrobire [înrobire?]... Era elegant din parte-ți... Am întîrziat o eleganță, ca să aștept alta... Nevăzînd-o, dau scrisorile... O aștept... cu siguranță că nu va întîrzia să vină...

În mine chirăie și protestează...

Dar sunt hotărît:

Poftim scrisorile...

<Blana ca o șopîrlă>

Ea le ia și pornește neîncercătoare că nu vede nici blana jos.

— Donna Alba... blana...

Și i-o duc... I-o pun pe după git și ea așteaptă puțin răsturnată...

Gîndul mă insultă: «Imbecil, don Quichotte...»

— Donna Alba?... întrebă ea.

— E un nume din visurile mele, pentru care am făcut toate astea...

Dar sunt lucruri care vă plictisesc... Timp pierdut...

Imbecil, timpit...

Coborîm scara... Îmi vine să-i spun: «În caz că nu vei izbuti să săvîrșești liberarea, să mi te adresezi...» Dar asta e o capitulare și tac... Și ușa se închide după ea...”

Există, în ms. 5754 de la Muzeul literaturii române, citeva fragmente eliminate de autor, care merită, de asemenea, să fie cunoscute de cel ce se interesează de procesul de elaborare a acestui roman. Ele trădează grija romancierului de a supraveghea și preciza caracterul personajelor și de a limpezi epic situațiile, prin eliminări și adaosuri. Două din fragmentele eliminate (ms. 5754, pp. 189 și 574) se referă la tribulațiile, cu fiecare

variantă tot mai complicată și mai bine țesută, care-l aduc pe Aspru în posesia mult rîvnitelor scrisori ale Albei, însușite prin furt de prințul Preda Buzescu: „<Nici o ușă nu se deschide din nici o parte, oricît aș tropăi cu picioarele pe aceste podele, care, se pare, odinioară au fost vopsite maron. Mă gîndesc că poate domnul pe care l-am urmărit astăzi, și atunci de mult, ar putea fi slujitor nu... dar om de încredere al vreunui locatar din etajele de jos... și că obișnuit are intrare la patron pe scara de serviciu... Dar e cu puțință ca tocmai asemenea individ care are numai o astfel de intrare să fie trimis de patron la întîlnire directă cu doamna Alba într-o grădină publică, să aibă un conciliabul lung cu ea, în sfîrșit să încerce s-o acompanieze spre ieșire.. unde o aștepta răbdătoare mama ei, doamna Smaralda, născută Ruset și soție de Ypsilant. Pe cînd Preda Buzescu e un boier scăpătat desigur, dar boier... însă într-adevăr că lucrul este foarte complicat: de ce tocmai aventurierul acesta... > „<Cu ultimul cuvînt s-a și prefăcut că a căzut în somn adînc. Prințul s-a grăbit și el să se culce, nu după ce a mai robotit ceva prin odăi. Dar ochiul întredeschis al Irmei i-a urmărit toate mișcările. Cînd s-a convîns că el a adormit buștean, s-a ridicat de lîngă dînsul, i-a cercetat acum în buzunarele pantalonilor unde-și avea cheile...>“

Unele modificări în interiorul aceluiași text sînt impuse de nevoia de a evita repetițiile. „Cazul domnului Petrow“ este expus mult mai pe larg în pasajul eliminat, cu amănunte care amintesc de *Rusoica* și mai ales de nuvela *Visul*, tipărită, ca și romanul *Donna Alba*, în 1935. Următorul fragment din ms. 5754, pp.592—595, este eliminat tocmai din cauza unor astfel de similitudini și suprapuneri. „<Cazul domnului Petrow este curios, dar nu de specialitatea noastră. În timpul războiului participase la lupte pe frontul românesc. Revoluția îl surprinsese aici și el rămase în Moldova [...], unde avea o moșie destul de întinsă, asupra căreia își valorificase drepturile. De la soția sa, rusoaică, rămasă în interiorul Rusiei, la o altă moșie, care-i aparținea ei, nu mai avu nici o știre, pînă cînd auzi întîmplător, de la niște ofițeri români, de chefurile formidabile săvîrșite la Chișinău în tovărășia unei dansatoare, Olga Petrowna, revenită clandestin din Rusia, închisă pentru trecerea frauduloasă a frontierei, și amenințată să fie trecută înapoi, dar apoi liberată grație frumuseței ei fără pereche. Cum semnalmamentele artistei concordau cu imaginea soției sale, proprietarul Petrow plecă la Chișinău și recunoscu într-adevăr în marea artistă pe soția sa. Își înfrînă însă dorința de a-i vorbi, dorind a ști cum își petrece nopțile acea care izbutise să treacă în noua patrie a soțului ei, și a cărei primă grijă trebuia să fie venirea la moșia unde se afla dînsul, și a cărei poziție o știa, ca una care o vizitase în mai multe

rînduri. Artistă, după un succes formidabil, în care-și arată mai toată goliciunea, se așază după reprezentăție la un chef și mai strașnic. Bău; oîntă, fumă, rise, dansă pe masă, sări de-acolo în brațele unui ofițer și abia acum băgă de seamă, la cea mai retrasă masă din fundul sălei, pe-un individ care semăna cu soțul său. Pe jumătate trezită din beție de această surpriză zguduitoare, se îndreaptă spre masa lui Petrow, care continua să-și bea vutca disperărei și a dezastrului sufleteș. Alături de l se aflau mai multe sticle goale, însă cu toate că pînă acum îngurgitate o cantitate respectabilă de alcool pur, bietul om nu era încă beat; de durere sufletească nu izbutise să se îmbete.>“

Fragmentul acesta, în aparență lipsit de importanță, mai ales că nu este nici prea întins, atrage atenția asupra unei filiații semnificative. Este vorba de prima imagine a unui personaj care l-a urmărit timp îndelungat pe Gib I. Mihăescu, o femeie, în opoziție cu Valia, senzuală și lipsită de scrupule, dominată de gustul pentru plăcerile violente, sălbatică, așa cum apare „rusoica“, în fișele de lucru redactate de autor în jurul anului 1924¹, și chiar și în unele pagini pe care le scrie mai tirziu. Între „rusoica“ din primele însemnări de lucru cu privire la acest personaj încă fără nume: Ninocika, în fragmentul din romanul *Rusoica* publicat în „Gîndirea“, X, nr. 12, 1930, pp. 434—444, Natalia Alexandrovna, presupusa soție a doctorului Calomfir din *Visul*, așa cum și-o imaginează acesta, sub influența celor auzite de la locotenentul Ragaiac despre o frumoasă dansatoare, de naționalitate incertă, artistă de cabaret, în care întreveo o imagine necunoscută și revoltătoare a soției pierdute — și Olga Petrowna, din *Donna Alba*, este o asemănare frapantă. Proprietarul Petrow, din fragmentul pe care l-am reprodus aici se află în aceeași stare de prostrație alcoolică și erotică, în care visul se confundă cu realitatea, ca și Calomfir din *Visul*. Obsesia „rusoiciei“ instabile, care reușește să se „strecoare“, sub protecția răsplătită a bărbaților, este descrisă cu aceleași mijloace. Aceasta ne îndeamnă să admitem ipoteza că fragmentul din *Donna Alba* abandonat de autor este tocmai cel care a fost dezvoltat în nuvela *Visul*.

Dealtfel în întreaga operă a lui Gib I. Mihăescu s-au însoțit în permanență două tipuri feminine: o femeie ideală, sau mai degrabă idealizată de bărbat, și una senzuală. Între acești doi poli ai feminității, bărbatul se

¹ Textul acestor fișe, însoțit de comentăriile de rigoare, a fost publicat de noi, împreună cu alte texte inedite ale autorului, în revista „Manuscriptum“, nr. 3 (32), IX, 1978, sub titlul *Investigații în laboratorul romanului „Rusoica“*, pp. 113—119.

află într-o continuă așteptare, cele două imagini nefiind concordante. Imaginea serafică a Valiei, așa cum și-o imaginează Ragaiac, nu cea din aventura lui Iliad, este concurată de femeia ațîțătoare, o adevărată ispită de voluptăți carnale, întrezărită un timp și în Niculina. Cucerit de Natașa lui Tolstoi din *Război și pace*, care se regăsește mereu, după șovăiri, adevărata slăbiciune a romancierului rămâne Nastasia Filipovna, personajul damnat al lui Dostoievski, care decade fără putința recuperării. Doamna Cornoiu, Arina Velovan și Alba Ypsilant se opun moralei comune și înfățișează mai degrabă ipostaza „rusoaicei” păcătoase, prin care autorul înțelege un anume tip de femeie dorită. Pătrunderea în laboratorul de creație al autorului înlesnește foarte mult observarea dificultăților de opțiune între cele două tipuri de feminitate, evidente și în paginile tipărite. Femeia din realitate este altfel decît cea visată, și goana cuceritorului poate continua fără sfîrșit, chinuit mereu de imagini care nu se suprapun, din vina subiectului care le observă, otrăvit de aceleași iluzii ale ineditului, ale nemaicunoscutului, ca și Don Juan. Acesta este de fapt impulsul desfășurării epice în majoritatea scrierilor autorului, în care așteptarea joacă un rol atît de important.

Printre documentele păstrate de la Gib I. Mihăescu se află, așa cum am mai menționat, și numeroase șpalturi. De acest avantaj în cercetarea laboratorului său de creație se bucură în special romanul *Donna Alba*, dat la tipar în mare grabă și revizuit substanțial în timpul corecturilor. Aceste corecturi, atît în șpalt cit și în pagină, se păstrează parțial în arhiva familiei, la Drăgășani, la Muzeul literaturii române, cota 6648/1-2 și la secția de manuscrise a Academiei R.S.R., cota A 955. Materialul cel mai bogat și mai interesant se află în Arhiva Gib I. Mihăescu, păstrată de familia scriitorului la Drăgășani (17 șpalturi în lungime de circa trei pagini, cuprinzînd materia romanului din aproape o sută de pagini). În afara corecturilor obișnuite, care nu prezintă nîoi un fel de importanță pentru ceea ce urmărim noi, romancierul elimină și, mai ales, adaugă, la corectura în șpalt (§), numeroase fraze care fac din această corectură versiunea definitivă a romanului. Lăsînd deoparte cuvinte, sintagme și chiar propoziții izolate, adăose frecvent, vom ilustra aceste modificări cu cîteva mici fragmente care întregesc un portret, nuanțează o atitudine sau precizează o situație.

Un personaj episodic, cum este prostituata Irma, e umanizat și chiar înnobilit oarecum, într-un gînd recunoscător al lui Mihai Aspru. Autorul obține însă, cu acest adaos, și controlul ironic asupra personajului feminin central, de la început într-o poziție morală ambiguă: „Sărmana contesă decăzută, Irma! Cu joslă ei artă scăpase din mare cumpănă pe fru-

moasa principesă Alba Ypsilant, ale cărei pleoape rozee despart încă la ora asta lumea de basm a visurilor princiare de grija zilei nesigure ce mijeste din neant” (§, p. 22). Natura raporturilor dintre personaje, din care rezultă, în mare măsură, întregul lor mod de comportare, este mereu nuanțată de aceste adaosuri în corectură. Seaca precizare „ca prințul Georges” devine în reluare: „cum mi se descoperea acum prințul Georges, cînd discuția a trecut într-un climat incomparabil mai torid, în raport cu temele noastre obișnuite, de logică pură din Civil și Comercial” (§, p. 27). Referatul naratorului, care își comentează pe larg acțiunile, se îmbogățește extrem de mult: „Perspectiva pe care i-o deschisem [Albei] prin hotărîrea mea de plecare, pentru a-i arăta întreagă puterea mea de-acuma, trebuie să-i pară într-adevăr grozav de amefitoare!” (§, p. 28); „câci, răsălmăcînd bine privirea de despărțire a donnei Alba, mă întăream tot mai mult în credință că semn curînd va veni de la ea” (§, p. 31). „Delirul cazuistic” din *Donna Alba*, asupra căruia atrage atenția G. Călinescu în *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent* („*Donna Alba* merită atenție pentru delirul lui cazuistic”) sporește cu fiecare din adaosurile în care Mihail Aspru evaluează, în nesfîrșite raționamente, terenul cîștigat sau pierdut în cucerirea inaccesibilei, pentru că o crede astfel, Alba Ypsilant. Un scurt pasaj, în care Aspru se confundă, la sfîrșitul romanului, cu propriile sale năluciri, se dezvoltă enorm în versiunea definitivă.

Prima versiune: „Noroc că dreapta rațiune, cumpătul just, chibz niala adincă m-au pus apoi pe drumul cel bun, înocet dar sigur.

O clipă puterea născocirilor m-a năucit și pe mine; le-am dat drumul prea de-a valma, prea necernute prin calculul sever al unei juste dozări; de aceea donna Alba e în prezent, grație neatenției mele, victima puterii mele de concepție și, în chip firesc, eram să deviu eu însumi prin plecarea ei propria mea victimă. Și iată, în ultimul moment, gîndul măreț, gîndul cel sfînt îmi vine iar în ajutor. Gîndul miraculos, care operează ca un adevărat făcător de minuni, el te scutește în chipul cel mai elegant cu putință de a te prosterna în fața zeului adorat, el zguduie pe acest zeu, îl face să se desprindă singur de pe soclul în care s-a pietrificat și ți-l aduce umilit la rădăcina soclului tău. Din adorator, simplu, anonim, poate chiar blestemat și alungat, gîndul ocolit, tactic, te ridică pe tine la rangul de zeu...” (Versiunea finală, în vol. de față, pp. 742-743.)

Cercetarea manuscriselor lui Gib I. Mihăescu, mai ales a variantelor romanelor tipărite între anii 1930 și 1935, spulberă definitiv imaginea scriitorului lipsit de energie din cauza unei sănătăți șubrede, care nu insistă, de aceea, îndelung și cu rigoare, asupra textului. Variantele numeroase ale primelor sale romane, pe care le menționăm în ordinea elaborării nu

a tipăririi, *Brațul Andromedei și Zilele și nopțile unui student întârziat*, munca de supraveghere activă, cu intervenții substanțiale în corecturile tipografice la toate cărțile publicate în acest timp, dovedesc că autorul a desfășurat, în anii din urmă ai vieții, de când datează și cea mai întinsă activitate publicistică a sa, o muncă foarte intensă, poate chiar epuizantă pentru o constituție fizică nu prea robustă. Neglijent de multe ori, fără pasiunea stilului mai ales, Gib I. Mihăescu și-a lucrat totuși, cum ne-o dovedesc toate manuscrisele sale, cu mare îndirjire și stăruință cărțile.

De la apariția ei, în 1935, și pînă astăzi *Donna Alba* a fost consecvent elogiată, ca și *Rusoaica*, descoperindu-i-se mereu alte calități. Surprinde însă, mai ales în primele cronici, aceeași lipsă de rigoare în aprecieri, întemeiate sentimental, situație care se prelungește și imediat după moartea prematură a autorului. Octav Șuluțiu, de exemplu, vede în scriitor pe „unul dintre cei mai mari romancieri români”, făcînd loc, în preambulul la cronică pe care o consacră romanului *Donna Alba*, unei izbucniri sentimentale ca aceasta: „Îmi vine greu să scriu potolit despre *Donna Alba* și cred că oricît aş aştepta entuziasmul nu mi s-ar putea stratifica pentru a vorbi despre ea la rece. Cartea aceasta e scrisă cu atîta perfecțiune tehnică și cuprinde o asemenea densitate în substanță încît nu poate fi oprită exclamația de admirație ce revine de cîteva ori în cursul lecturii” (p. 296). Cînd criticul își culege, în volumul *Pe margini de cărți* (Editura Miron Neagu, Sighișoara, 1938, din care cităm) această cronică — apărută mai întîi în revista „Familia”, II, nr. 4, iulie-august 1935 —, nu-și potolește în nici un fel această admirație entuziastă. Nu-i mai puțin adevărat că în această cronică a lui Octav Șuluțiu se întîlnesc și multe judecăți fericite, care pun în valoare calitățile reale ale romanului și chiar ale întregii creații literare a scriitorului pe care îl admiră. Criticul observă, fără să-și ascundă „tonul neobișnuit de cald și aproape liric” în care scrie despre această carte, că „mai întîi autorul a știut să imprime romanului un sentiment al elanului, al aspirației, al tensiunii către un scop” (p. 300). Generalizînd, va descoperi același „sentiment” și în alte scrieri ale prozatorului, pentru a sublinia mai ales „încordarea așteptării” din romanul *Rusoaica*, idee care va reveni în observațiile critice ulterioare asupra acestei cărți. Elogiile cu care a fost copleșit protagonistul din *Donna Alba* pornesc, în parte măcar, și din această cronică, în care despre Mihail Aspru se spune că este „simbolul înălțării omului dintr-o clasă socială de jos, la o aristocrație a muncii și a spiritului” (p. 302). În special cînd este vorba de acest personaj, ardoarea laudativă a criticului devine maximă și tonul trădează în modul cel mai evident un entuziasm necenzurat critic. Mihail Aspru este privit nu numai ca un om

superior, deși criticul întrevade în caracterul lui și ceea ce îl apropie pe acesta de „un vechil de boier” (p. 302) din literatura mai veche. „Înălțarea” socială a personajului, „purificat de pasiune”, este plasată numai într-un plan ideal, desprinsă de atîtea acte discutabile, meschine sau chiar reprobabile, care vădesc lipsa oricărui scrupul moral, confundată cu o constantă energie, care îl împinge pe tînărul avocat Aspru spre cucerirea țelului dorit. Femeia care a pus stăpînire pe întreaga lui existență, pentru că ea este mobilul acestei descătușări de energie, nu parvenirea socială, misterioasa Donna Alba, personaj complex, este redusă la o schemă ideală, o „figură suavă și armonioasă”, mai presus de orice ființă de rînd. Pentru Octav Șuluțiu, care reține cu exactitate și calitățile tehnice ale romanului, enumerate pe același ton de nereținut entuziasm („romanul a fost scris cu o perfecțiune rară de ocompoziție și echilibru intern”). *Donna Alba* este „nu numai cel mai bun roman al autorului, dar și unul dintre cele mai bune ale literaturii noastre” (p. 306). Autorul nu se înșeală asupra valorii acestui roman, chiar dacă unele argumente, după cum am văzut, nu-l servesc, lăsînd să se întrevadă „mărturia unei judecăți subiective”, pe care zădarnic încearcă s-o respingă.

Un alt critic din acel timp, care s-a ocupat cu consecvență de aproape toate aparițiile editoriale ale lui Gib I. Mihăescu, este Izabela Sadoveanu. În cronică din „Adevărul literar și artistic”, XIV, nr. 760, duminică 30 iunie 1935, p. 3, autoarea încearcă o încadrare mai largă a personajelor romancierului în societatea românească de după primul război mondial: „În lumea aceasta de după război, de o complectă opacitate morală, sub platoșa unei grosolănii brutale, omul care e de obicei eroul din scrierile d-lui Gib I. Mihăescu trăiește într-un mimetism social, complect amoral, pe marginea codului de moravuri, în conflict veșnic cu codul penal”. Mihail Aspru reușește să se desprindă și să înfrîngă acest „mimetism social amoral” de după război. Din „cel mai autentic exemplar de grosolanie și de vulgaritate”, eroul se ridică pînă la „exuberanța unei naturi covîrșite de energii în posibilitate de devenire”. Mihail Aspru nu este nici un Mihnea Băiatu oarecare, așa cum se înfățișa acesta înainte de convertire, dar nici un simbol a tot ceea ce e mai pur și mai nobil în ființa omenească. Acest rol îl acordă Izabela Sadoveanu Albei Ypsilant. În „lumea de urîtenie și vulgaritate” de după război, care își găsește în romancier pictorul cel mai dotat, eroul urmărește cu mare tenacitate un „ideal de femeie”, desooperit în „strălucitoarea icoană a doanei Alba”, „exemplarul cel mai desăvîrșit al purității sufletești și al rafinamentului omenesc”. Sfirșitul romanului contrazice de fapt această icoană ideală și autoarea, care privește cartea cu un ochi exersat numai în lumina desăvir-

șirii morale, nu-și poate reține un regret când constată că „idealul” după care alergase mai mult de un deceniu Mihail Aspru „ar fi trebuit să rămână poate (s.a.) neatins până la sfârșit spre a-și îndeplini funcția sa”. Și Izabela Sadoveanu îl situează pe Gib I. Mihăescu, prozatorul care a sondat atât de adânc „viața interioară” a omului, „în fruntea generației sale ca scriitor” (p. 4). *Donna Alba* este doar o confirmare a multiplelor posibilități pe care le are romancierul de a păși cu siguranță și cu „o intuiție extraordinară” la „izvorul” emoțiilor.

După ce atrage atenție asupra virtuților tehnice ale povestirii, Lucian Boz, critic astăzi uitat, se preocupă în „Viața românească”, XXVII, nr. 7—8, iulie-august 1935, pp. 83—85, de pendularea „strălucitului ambițios” Mihail Aspru între „jocul instinctelor și cel al generozității”, privit la nivelul întregii opere a scriitorului: „D. Gib Mihăescu a zăgrăvit cu măiestrie clar-obscurul acestei lupte, dovedindu-se astfel unul din cei mai buni analiști ai zbuciumelor sufletești. Într-adevăr tipul uman „preferat al d-lui Gib Mihăescu este omul de instincte puternice, condus de o mare forță spre ținta sa, indeobște spre o femeie plină de mister” (p. 84). Această năzuință orbească, instinctivă, a eroilor lui Gib I. Mihăescu, din cele mai reprezentative scrieri ale sale, va reveni și în exegezele critice ulterioare, făcând evidentă — și sub acest aspect — utilitatea redescoperirii acestor opinii uitate în paginile revistelor timpului.

Pompiliu Constantinescu, cel mai de seamă cronicar literar din acei ani, va remarca în „Vremea”, VIII, nr. 411, din 27 octombrie 1935, p. 10, că „ascensiunea plebeului Aspru iese din jocul pur al subconștientului erotic” (p. 10). Observația este subtilă și încearcă să justifice încadrarea romancierului, cu o formulare surprinzătoare și derutantă, „luciditate onirică”, într-o zonă mai puțin frecventată de scriitorul realist, preocupat mai întâi de cronica socială: „N-aș găsi o formulare mai potrivită, spre a-i surprinde originalitatea decît aceea de halucinație realistă” (p. 10). Pompiliu Constantinescu subliniază, printre primii, aspectul stendhalian al romanului: „Psihologismul lucid, laborios, pînă la abstracție uneori, este aici un procedeu stendhalian, căci senzaționalul întîmplărilor, tot ceea ce constituie romanescul epic nu este esențial în *Donna Alba*. Dealtfel tema romanului este ea însăși vădit stendhaliană, tratînd un caz autohton de ridicare a unui plebeu, intelectual de specie mai recentă, provincial stingaci, amintind pe Julien Sorel” (*ibid.*). Autor al unei „opere cu excepționale calități”, Gib I. Mihăescu se afla, în 1935, pe punctul de a intra într-o nouă fază de creație, marcată de „încadrarea psihologismului în social”.

Ocupîndu-se de *Donna Alba*, Vladimir Streinu va configura astfel romanul românesc interbelic, într-o foarte interesantă cronică de epocă, scrisă la apariția ultimei cărți a lui Gib I. Mihăescu, reluată peste ani în *Pagini de critică*, I, Editura pentru literatură, 1968, care cuprinde o selecție de cronici, studii și eseuri ale autorului, din deceniul 1928—1938: „Romanul românesc de azi, într-un tablou diferențial, s-ar înfățișa obiectiv cu Liviu Rebreanu și Cezar Petrescu, autobiografic și analist cu Hortensia Papadat-Bengescu și Camil Petrescu, cerebral cu E. Lovinescu și N. Davidescu, iar cu puternicul Gib I. Mihăescu — psihologic, de școală rusească și anume dostoevskiană” (p. 125). Niciodată pînă acum, deși s-au mai pomenit numele unor autori ruși în preajma numelui său, nu s-a subliniat cu aceeași putere legătura dintre opera scriitorului român și literatura rusă, în special prin „modernul Dostoievski”. Spre deosebire de scriitorul rus, Gib I. Mihăescu se apleacă cu mai mult interes „asupra deviațiilor morale cele mai blinde: obsesiile”, sustrăgîndu-se prin soluții „aproape idilice” aceluși cerc de „inflexibile fatalități organice”, maladii chiar, sub care este strivit personajul lui Dostoievski (pp. 125—126). Tot „povestea unei obsesii de ordin erotic”, ca atîtea alte scrieri ale romancierului, *Donna Alba*, va beneficia, în analiza lui Vladimir Streinu, de raportări la un punct mai degrabă de extremă față de literatura lui Dostoievski: *Le Rouge et le Noir*, romanul lui Stendhal care pune cu atîta putere la centru pe „eroul energiei”, Julien Sorel. Această apropiere fusese făcută și de Pompiliu Constantinescu. Pentru Vladimir Streinu „sorelismul” lui Mihail Aspru este folosit doar ca instrument de analiză, care deschide o „putîntă de orientare asupra romanului” (p. 127). Sorelismul lui Mihail Aspru nu este așadar atît o „realitate sufletească”, oricîte fapte ar putea fi citate pentru a întări o evoluție paralelă, cît o cale de acces care ține de o metodologie comparativă. Odată străbătut drumul și scopul atins, apropierea de personajul lui Gib I. Mihăescu, criticul își poate permite această elegantă retractare: „Totuși, această legătură cu *Rouge et Noir* rămîne numai exterioară, poate ca o înșelare de sine a eroului, deoarece prea mult stăruie însuși asupra ei. Și, dacă am dat totuși oarecare atenție sorelismului lui Mihail Aspru, este pentru ca cititorul *Donnei Alba* să nu se împiedice de o asemenea impresie” (p. 128). Cu finețe, criticul va descooperi, între aceste drumuri divergente, sorelismul stendhalian și deviația morală dostoevskiană, calea proprie străbătută de eroul lui Gib I. Mihăescu și o formulă potrivită pentru arta sa, pe care le va sugera, fără să lase impresia că le impune, astfel cititorului: „El va găsi în romanul lui Gib I. Mihăescu obsesia erotică preschimbată într-un voluntarism elementar și într-o inteligență detectivă; va observa desigur linia aventuroasă a narațiunii, reținînd formele de

polițism psihologic în care lucrează autorul; va număra multe scene și pasaje de factură și forță dostoevskiană; va urmări cum complicațiile de evenimente și rezistențe, în fața înverșunării lui Aspru, se dezleagă în limpezimi de problemă a inteligenței artistice; și, în sfârșit, va conchide pentru sine că Gib I. Mihăescu este un puternic și original talent al zilei, a cărui evoluție viitoare poate arăta pe cel mai înzestrat dintre romancierii noștri de școală rusească" (pp. 128—129). „Psihologismul social" de care vorbea Pompiliu Constantinescu este transformat de Vladimir Streinu în „polițism psihologic", formulă la fel de tentantă, dar cu aceeași primejdie de a unilateraliza judecata. Cert este că, din toate părțile, darul esențial al scriitorului de a sonda abisurile sufletești primește repetate confirmări.

Șerban Cioculescu este la fel de puțin atras de latura socială a romanului *Donna Alba*. În cronica literară din „Revista fundațiilor", II, nr. 8, august 1935, pp. 423—426, reluată în volumul *Aspecte literare contemporane*, Editura Minerva, București, 1972, din care cităm, romanele *Rusoaica* și *Donna Alba* sînt socotite de critic mai curînd variațiuni pe aceeași temă: „Cu o facultate remarcabilă de reinnoire, autorul atacă aproape același subiect, fără să se repete. Este propriu marilor scriitori de a avea teme fundamentale constante, reușind în același timp să lase impresia unei impropățări neîncetate" (p. 306). Catalogîndu-l pe Gib I. Mihăescu printre „romancierii obiectivi care nu se valorifică prin scris artistic, nici prin intelectualizarea expresiei, izbutind cu toate acestea a-și adecva expresia conținutului", Șerban Cioculescu lasă deoparte aspectele sociale ale romanului, expuse în treacăt, pentru a putea „verifica tensiunea obsesiei lui Aspru, care e atmosfera însăși a romanului" (pp. 306—307). Întregul demers critic este concentrat într-un singur punct. Explicarea mecanismului sufleteșc al lui Mihail Aspru, care „se cheltuiește într-un singur sens", stăpînit numai de imaginea femeii de care dorește să se apropie. Această „mecanică sufletească elementară" stă la baza unei construcții românești remarcabilă prin echilibru: „Gib Mihăescu a pus în *Donna Alba* toată puterea temperamentului său matur, stăpîn pe orchestrarea simfonică a unui motiv muzical unic. Este vrednic de admirat cum nici un amănunt nu e de prisos în economia cărții, cum fiecare gest și cuvînt se subordonează unei finalități oarecum logice, inexorabile. O adevărată artă a compoziției arhitecturale se destăinuiește în procedarea sa epică. Eliminarea inutilului și punerea în lumină a semnificativului stau ca mărturie a unei organizări fără greș" (p. 308). Idealizarea dusă la paroxism a femeii iubite, spre care este împins totuși de o aprigă dorință, lung timp zăgăzuită, este mijlocul prin care personajul central al romanului rezistă unei ispite nefiresc prelungite, prin complicarea ingenioasă și fără de sfârșit a strate-

giei apropierii de ea. Șerban Cioculescu pune foarte decis în evidență tendința de învăluire mitică a femeii în cele mai bune scrieri ale lui Gib I. Mihăescu: „«Înfăptuire mitologică», donna Alba este, ca și eroina din *Rusoaica*, o încoronare nestatornică a eternului feminin" (p. 308). Aceste două romane, care comunică atât de bine între ele, rămînînd totuși inconfundabile, de egală valoare, formează partea cea mai rezistentă din întreaga operă a scriitorului: „*Donna Alba* este un roman de prim ordin, ca și *Rusoaica*, alături de care va sta într-un diptic prețios" (*ibid.*). Ulterior, critica a încercat unele departajări, cele mai multe în favoarea *Rusoaicei*, cum procedează și Șerban Cioculescu în sinteza pe care o consacră scriitorului la sfîrșitul anului 1935, tot în „Revista fundațiilor", la puțin timp după moartea sa neașteptată: „Nu vom ascunde impresia noastră, după care *Donna Alba* nu poate fi considerată de exact aceeași valoare ca *Rusoaica*. *Rusoaica*, încă o dată, este încoronarea operei epice a lui Gib I. Mihăescu, *Donna Alba* are însă meritul, măcar din punctul de vedere al construcției, oare este desăvîrșită, de a sta formal alături de *Rusoaica*, chiar dacă substanța ei omenească este de mai mică însemnătate" (pp. 317—318). Criticul vede evoluția romancierului în trei trepte: „Gib I. Mihăescu a evoluat, dintr-un pictor halucinat al realităților instinctuale, într-un puternic romancier al realului, cu depășiri în simbol" (p. 319). Asupra „simbolismului epic" din *Rusoaica* și *Donna Alba*, „partea poetului, a visătorului, a contemplativului", care l-a însoțit întotdeauna pe scriitorul realist, s-a insistat prea puțin.

Nemulțumit de nuvelist, pe care îl respinge cu mari reproșuri, E. Lovinescu se apropie, în *Istoria literaturii române contemporane*, cu mai multă înțelegere de romancier, a cărui operă îi apare redusă la o singură și esențială trăsătură: „Putința transfuziei unei stări sufletești este, desigur, semnul unei mari arte; ceea ce scriitorul nu știa să ne comunice, didactic și aplicat, în *Uritul*, *Frigul*, *La „Grandiflora"*, a ajuns să ne împărtășească acum prin nu știu ce forță acumulativă și frenezie interioară" (p. 313). Nici acum recunoașterea scriitorului nu este deplină. Stăruie înoc, deși se vorbește de „semnul unei mari arte", limitată însă la un singur aspect, o anumită rezervă impusă de asprele judecăți mai vechi cu privire la nuvelistica sa. Lunda este cîntărită îndelung și valoarea literară se reduce, pînă la urmă, la un efect puternic dar trecător, în care este implicat receptorul. Transferul de obsesii către cititor, care stă sub stăpînirea acestora doar cît durează lectura, rămîne inexplicabil: „Și *Donna Alba* (1935) este romanul unei monomanii, căci nu putem numi altfel pasiunea lui Mihail Aspru pentru descendența Ipsilanților, ființă aproape tot atât de idealizată și de ireală ca și «rusoaica». Cu toată lipsa de meșteșug formal,

puterea de persuasiune trepidantă a scriitorului te resoarbe și de data aceasta în obsesia lui... Cît? Atît timp cît îl citești; desfăcut din atmosfera lui morbidă, de instincte tiranice și de monomanii, din viziunea lui halucinantă și panerotică — și, ridicînd ochii spre limpedea lumină a soarelui, picla forțelor subconștiente se risipește și nu te mai mulțumești decît cu viața conștientă, logică, determinată de legi psihologice sigure și analizabile" (*ibid.*). Lipsa de „meșteșug formal” de care vorbește aici E. Lovinescu trebuie înțeleasă numai ca lipsă de îndeminare și de interes pentru stil, compoziția romanului, în care totul se desfășoară în vederea unui unic scop, aminarea „cuceririi”, prin imaginarea unor noi obstacole, fiind remarcabilă, asemănătoare, ca simplitate a mecanismului de realizare și întreținere a suspensului, cu aceea din romanele polițiste. Cu observațiile lui E. Lovinescu, făcute într-o carte de largă difuzare, cum este o istorie literară, se fixează definitiv imaginea autorului *Rusoaicei* și *Donnei Alba* ca un scriitor preocupat de tainele subconștientului omenesc cercetate la erotomani.

G. Călinescu consideră, în *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, că *Donna Alba* se situează sub nivelul *Rusoaicei*, fapt care poate provoca, sîntem avertizați, dezamăgirea scriitorului „nerăbdător”, adică dornic de un progres continuu de la o carte la alta. Romanul nu-i totuși mai „rău scris” ca *Rusoaica*. Franțuzismele supărătoare (*avalau, eclatau*), cu care criticul încearcă să ilustreze deficiențele formale ale acestui roman, punîndu-le alături de numeroasele „interjecții nelalocul lor”, se justifică oarecum prin mediul descris. Personajele n-au „suficientă reliefare pentru a fi memorate”, dar „încercarea de a zugrăvi aristocrația noastră în spiritul ei de castă nu e lipsită de interes” (p. 680). În acest sens, Gib I. Mihăescu îl depășește pe Duiliu Zamfirescu, pentru că aristocrații săi „sunt mai subtili, mai aproape de realitate”. În această latură este descoperit meritul esențial al romanului. „Privind astfel lucrurile, Gib I. Mihăescu a făcut o operă, măcar sociologică, adîncă” (*ibid.*). În afara cadrului social, „în acest roman nu avem de-a face cu o creare de realități, ci cu definirea condiției virile, cu o situație umană fundamentală”, care face ca *Donna Alba* să apară prea puțin diferențiată tematic de *Rusoaica*: „Dacă scrutăm și mai atent noul roman, constatăm că are aceeași temă ca și *Rusoaica*. Misterul scîtîc, nepenetrabil, a fost înlocuit cu aristocrația. Nistrul cu granițele castei, *Rusoaica* prin *Donna Alba*, principesa Ypsilanti și soție de urmaș de domn” (*ibid.*). Romanul se organizează ca scriere „detectivistă” în urmărirea, în planul realității obiective, a „femeii inaccesibile”. Abilitatea scriitorului constă în aceea că reușește, dovedindu-se „un puternic dialectician cazuistic”, să pună logică în această situație absurdă, cum se

dovedește de atîtea ori „lupta foarte originală, de intenții ascunse, între Aspru și Alba” (p. 681). Dacă Vladimir Streinu vorbise de „polițismul psihologic” al romanului *Donna Alba*, G. Călinescu îl va caracteriza pe Mihail Aspru „ca un Sherlock Holmes al eroticei” (*ibid.*). Criticul va mai vorbi și de „acea psihologie acută, apriori, a oamenilor fără existență exterioară”, găsind că în această privință Gib I. Mihăescu se înrudește cu Camil Petrescu. Formula în care închide G. Călinescu acest roman, contraziindu-se cu grație, îl scoate de fapt din sfera „lumii obiective”, după ce îl găsisese mai înainte, „măcar sociologică adînc”: „Ce valoare poate avea un astfel de roman? Negăsind în el nici o observație solidă, criticul prea dogmatic stă la îndoială. Totuși lumea acestor stări de conștiință izbește prin existența ei fictivă și deși cartea nu zugrăvește mare lucru, rămîi surprins de impresia de economic, de alergarea delirantă către un scop presupus. Romanul descrie dar nu lumea obiectivă a eroilor, ci eu autorului, el este monografia densă a mentalității virile” (p. 681). Romanul reprezintă, în urmărirea unui „scop presupus”, adică inventat.

Cu cîtiva ani înainte de retipărirea nuvelor scriitorului din 1967, dar mai ales cu acest prilej, reiterat de edițiile ulterioare, Gib I. Mihăescu a intrat, din nou, în atenția criticii. În momentul redescoperirii operei autorului *Rusoaicei*, critica se arăta încă fascinată de formula „bovarismului viril” lansată de G. Călinescu în legătură cu protagonistul romanelor scriitorului, înfățișat în mai multe ipostaze. Foarte exact plasat în descendența călinesciană, a exegezei romanului lui Gib I. Mihăescu, se vedește în special Ov. S. Crohmălniceanu, în *Literatura română între cele două războaie mondiale*. În romanele sale, prin Ragaiac, Mihnea Băiatu și Mihail Aspru, Gib I. Mihăescu întreprinde, așadar, „studiul psihologiei bovarice” (ed. II, 1972, p. 516). Privite din această perspectivă, romanele autorului se diferențiază prea puțin: „Romanul [*Donna Alba*] prezintă interes tot prin studiul bovarismului masculin, oarecaristic literaturii lui Gib I. Mihăescu, *Donna Alba* e iarăși o proiecție erotică a frustrărilor sociale, generate de o lume împărțită în caste. Eroina reprezintă, ca și Zina Cornoiu, „rusoaica”, sau Arina Velovan, femeia inaccesibilă. Mihail Aspru se înrudește cu Andrei Lazăr, cu locotenentul Ragaiac și cu Mihnea Băiatu, fiind la rîndul lui un tip de bărbat bovaric, observat nu fără ascuțime analitică în condițiile societății românești interbelice” (p. 519).

Acceptînd ideea „bovarismului masculin”, N. Manolescu va încerca să se desprindă de interpretarea călinesciană în primul studiu temeinic de reconsiderare a operei lui Gib I. Mihăescu, *Existența imaginată a lui Gib I. Mihăescu*, publicat ca prefață la ediția *Nuvels*, I, Editura pentru

literatură, 1967. Romanul cel mai bun al scriitorului, *Rusoaica* — o carte „excepțională”, ni se atrage atenția — este scrutat mai ales în latura tehnică și definit ca „o dramă a așteptării”. Și Octav Șuluțiu vorbise în trecut, fără să tragă toate consecințele de aici, de „încordarea așteptării” din romanul *Rusoaica*. Dacă *Rusoaica* este drama așteptării, *Donna Alba*, în care optica autorului se schimbă, este numai parodia așteptării tragice din romanul anterior: „Ceea ce se observă acum dintr-o dată în celălalt roman, *Donna Alba*, și acesta un roman al așteptării și al aspirației, este că autorul nu mai așteaptă cu adevărat, că a prefăcut așteptarea într-o convenție, într-un joc. Dacă în *Rusoaica* opera era superioară autorului, i se impunea, acum autorul își controlează opera și o mișcă după voie. El are o «idee»: nu numai va sugera așteptarea tragică, aspirația nerealizată, dar va dezvălui neputința obiectivă, socială, a realizării idealului. *Donna Alba* este un roman satiric, și el întreprinde parodia așteptării într-o lume care trivializează în mod fatal orice aspirație și face inutil orice ideal” (p. XVII). Întreruperea brutală și ironică a așteptării, prin cucerirea, aminată cu atita abilitate până la sfârșitul cărții, confirmă într-un fel poziția autorului acestui pătrunzător studiu că „*Donna Alba* e o critică a *Rusoaicei*” (p. XVIII). Întreaga acțiune de urmărire, în care Mihail Aspru ocheltuiește atita energie, zădărnici de o singură clipă de decizie, capătă un sens ironic, de unde criticul va scoate concluzia că *Donna Alba* este o satiră al cărei subiect, bine întins pe urzeala politistă a cărții, „nu trebuie luat în serios”.

Nicolae Balotă preia parțial, comentind *Donna Alba* în volumul *De la Ion la Ioanide*, ideea sorelismului personajului central, lansată altădată de Pompiliu Constantinescu și de Vladimir Streinu, care o și argumentează. Criticul încearcă un fel de autohtonizare a acestui sorelism relativ al lui Mihail Aspru, urmînd chiar sugestiile autorului: „Eroul care se spovedește în *Donna Alba*, Mihail Aspru, este — parțial numai — un Sorel, un Rastignac, mai degrabă decît un Don Quijote visînd aventuri absurde. Și totuși, acest Dinu Păturică al amorului mai puțin decît al chiverniselii este pe oît de lucid, pe atît de robît unui vis” (p. 234). Ideea este reluată mai tranșant și în altă parte: „Mihail Aspru face parte din acea specie a parvenitului amoral care, de la *Ciocoi vechi și noi*, a furnizat romanului românesc unele din tipurile sale cele mai pitorești. El nu este halucinatul, obsedatul obișnuit al lui Gib I. Mihăescu. Arivistul lucid a întrecut într-însul delirantului” (p. 235). Întîlnind în latura dezvăluită de noua critică în tehnica narativă, Nicolae Balotă va nuanța în aceste comentarii ideea de așteptare, contopind-o cu aceea de depărtare. Depărtarea implică dealtfel așteptarea: „Gib I. Mihăescu știe să exploateze, cu arta consumată

a unui creator modern de suspensuri, tensiunea iscată de înaintarea orbecăind a eroului prin subteranele pe care curiozitatea îndrăgostitului le descoperă. Între el și făptura la care vrea să ajungă este o distanță enormă” (p. 234). Această depărtare este mai mult rodul imaginației: „Distanța este necesară (s.a.) pentru obsedații închipuirii” (p. 235), cum sînt toți eroii lui Gib I. Mihăescu. În efortul lui Mihail Aspru de a parcurge această distanță, scriitorul consumă o invetivitate epică remarcabilă, romanul impunîndu-se, peste unele scăderi, ca „un triumf al fanteziei și ingeniozității” (p. 236). Critica nouă, ca și cea veche, constată „vină epică robustă, plăcerea fabulației, a închipuirii”, calități ale prozei lui Gib I. Mihăescu în general, puse atît de bine în valoare de romanul *Donna Alba*.

O viziune foarte terestră asupra literaturii autorului *Rusoaicei* și *Donnei Alba* oferă Al. Protopopescu în volumul *Romanul psihologic românesc*. Editura Eminescu, București, 1978. Criticul lasă impresia că se joacă cu cuvintele, încercîndu-le forța deșoc în sintagmesprîntare, cum sînt cele din frazele: „*Rusoaica* pe care Ragaiac o așteaptă nu este himeră, ci o făptură care întîrzie să se ivească. Nu este o fata morgana, ci o femeie lăudată pentru trupul ei de marii scriitori ai stepei răsăritene. Este deci o realitate obiectivă care întîrzie să se obiectiveze. Obstacolul îl constituie distanța, spațiul, în înțelesul cel mai pămîntesc” (p. 187). Lăsînd deoparte gluma (fără să mai vorbim de gustul indoielnic al celor pur verbale: „a pune mina”, „a infuleca filosofie”, „personajul lui Cervantes nu era fustangiu” etc.) cu „marii scriitori ai stepei răsăritene” invocați nepotrivit de critic, pentru a putea da temei confuziei pe care o face aici între ficțiunea literară și realitate, se poate răspunde, în aceeași manieră, că materia (căci ce altceva este „realitatea obiectivă”?) care nu se lasă materializată (adică „obiectivizată”) plasează în fantasticul pur. Înseamnă să nu înțelegi o întinsă construcție simbolică pentru a putea face afirmația că în *Rusoaica* „pînă și titlul indică un «ideal» foarte localizat” (p. 188). Așezat pe malul altei ape, în preajma pustiilor, să spunem, aspirațiile erotice ale lui Ragaiac ar fi fost traversate de aceeași fantasmă. Chiar cînd se bălăcește în noroi, și poate că tocmai din această cauză, eroul din romanele lui Gib I. Mihăescu este fascinat de o imagine ideală a femeii. Ca să răspundă unor exagerări, de felul aceleia pe care o face Mihail Diaconescu în monografia *Gib I. Mihăescu*, Editura Minerva, 1973, cînd vorbește de scriitor ca de un „metafizician al amorului”, Al. Protopopescu va cădea, dintr-o nevoie de simetrie, într-o exagerare contrarie. Singurul personaj, dintre protagoniștii romanelor scriitorului, care dovedește un dezvoltat simț practico, este victoriosul Mihail Aspru din *Donna Alba*. Plecînd de aici, cu ce drept am putea generaliza, și încă pînă acolo încît să vedem „tot o mașină de cucerit reali-

tatea" (p. 187) chiar și în „mașina” de fabricat iluzii cu care un fantast ca Andrei Lazăr, pe jumătate nebun, încearcă să cucerească imposibilul. Dealtfel chiar și spiritul practic al lui Mihail Aspru se întoarce, până la urmă, împotriva sa. Personajul, mai bine de un deceniu, imaginează fel de fel de acțiuni „concrete” pentru a se apropia de Alba¹, reușește să înlăture, pe căi complicate și nu prea cinstite, cele mai rezistente prejudecăți de castă, care-l separă de femeia iubită, pentru ca la primul său gest mai hotărât, aceasta să-i cedeze, demonstrându-i inutilitatea efortului și, prin urmare, lipsa „simțului practic”. Mihail Aspru este victima puterii lui de iluzionare, ca mai toți eroii lui Gib I. Mihăescu. Dacă îl privim din această perspectivă, romanul nu-i lipsit de un anume sens ironic. Puterea de iluzionare a personajului principal îl determină pe acesta să imagineze un complicat mecanism concret pentru a cuceri o femeie închipită, cea din realitate fiind vulnerabilă la săgețile trase de Eros spre căminul conjugal, gata să cedeze fără nevoia desfășurării energiei enorme pe care o chel-

¹ Aspru n-o cunoaște pe Alba Ypsilant, cum afirmă Al. Protopopescu, încă de pe cînd această „fată de viță” era o „liceană diafană” și nu „devine între timp soția unui magistrat” (p. 200). Prin fața școlii unde Aspru aștepta să intre la examene, cu dicționarele sub braț, trece chiar soția lui Georges Radu Șerban. La începutul romanului, autorul dă o sumedenie de amănunte asupra drumurilor străbătute de Alba în preajma duelului dintre Georges Radu Șerban și prințul Tudor Buzescu, amantul ei. În aceste drumuri spre casa amantului are loc istoria cu dicționarele scăpate de Mihail Aspru, ofițerul cu examenele întîrziate, cutremurat de frumusețea Albei. Iată faptele în recapitularea eroului principal: „temutul avocat Georges Radu Șerban ucisese în duel acum trei ani pe un alt purtător de nume istoric: Tudor Buzescu” „aflai că într-adevăr Tudor Buzescu locuise în preajma liceului unde-mi trecusem examenele” „Aflai însă mai departe că cei doi combatanți nu fuseseră niciodată prieteni, nici înainte, nici după însurătoarea lui Georges, care se petrecuse acum șase ani” Dacă în momentul cînd Mihail Aspru face această recapitulare, soții Alba și Georges Radu Șerban erau căsătoriți de șase ani și duelul, urmat de moartea lui Tudor, la înmormîntarea căruia Aspru asistase, din „postul său de veghe”, „la rîspîntia din fața liceului” avusese loc cu trei ani înainte, înseamnă că Alba era căsătorită tot de trei ani cu *avocatul* Georges Radu Șerban în momentul cînd ofițerul și elevul particular, împovărat de dicționare, o zărise pentru prima dată pe frumoasa trecătoare „în locul acestor încrucișări ale soartei” Romancierul acordă o mare însemnătate acestei întîlniri și e surprinzător că Al. Protopopescu a citit atît de grăbit aceste pagini, cum o dove-desce și alte erori. Georges Radu Șerban n-a fost magistrat, ci avocat, pentru că nu făcea parte din corpul judecătoresc (procuror, judecător, consilier de curte). Războiul dintre Mihail Aspru și Preda Buzescu, fra-tele necinstit al lui Tudor, n-a fost „rece” („în *Donna Alba* accentul se strămută pe războiul rece dintre Aspru și Preda Buzescu”, adică doar o simplă stare de încordare, ci un conflict activ și necrutător.

tuieste în acest scop Mihail Aspru. Lipsit de finalitate, întregul mecanism de cucerire devine absurd și această curioasă proză de aspect polițist, nutrită de o obsesie erotică, nu de urmărirea răufăcătorului (Preda Buzescu în roman), primește o investitură fantastică.

În apropiere de *Rusoaica*, *Donna Alba* este, după cele mai autorizate opinii critice, al doilea roman realizat al lui Gib I. Mihăescu, remarcabil prin forța sa epică. Plăcerea de a fabula și chiar o anumită disponibi-litate digresivă, pusă în evidență și de cercetarea manuscriselor romancier-ului, îngroașă un singur curs, se supune presiunii unei singure obsesii, sporind astfel impresia de tensiune și de dinamism epic.

[O DIMINEAȚĂ A LUI MIHAIL ASPRU], Arhiva Drăgășani

Mihail Aspru se trezi în dimineața ace[le]a cu o cumplită durere de cap. Gura i-era pungită și atît de strînsă că buzele i-erau lipite parcă pe vecie. Avea lămurită senzația că limba i s-a încheștat pe o monedă coclîtă de aramă, al cărei suc otrăvitor îi da indoita și penibila impresie a unui pericol iminent și a neputinței de împotrîvire. Simțurile însă i-erau răzvrătite și -n imagi-nația încinsă de alcoolul încă persistent în toate cotloanele corpului, se perindau siluete și figuri, cînd bălaie, cînd brune, cînd albe - marmo-reene -, întreg personajul artistic feminin al varietetului *Moulin Rouge*, în teigheaua căruia intrase azi-noapte către zori, echivalentul în bancnote al ultimului pogon din mînoasa și rotunjoara moșie părintească.

Oasele pornitului întru Domnul, boier Atanasie Aspru, poate trosni-seră azi-noapte, în culcușul lor strîmt și umed, de acest ultim necaz pe care mai putea să-l aibe din partea celor lumești și pămîntești, prea neînsemnat desigur față de grozăvia care-i deschisese nu demult drumul veciniei.¹ Acum, cu noaptea asta, orice legătură dintre tată și fiu se rupsesse; Mihail Aspru se simțea liber ca o păsărică a cerului scăpată din colivie.

Cît timp mai rămăsese cît de puțin din ogorul strămoșesc, parcă-l apăsă ceva pe cuget, parcă îl trăgea ceva de mină, cineva, și-i sufla rece, ca

¹ În varianta B a romanului *Brațul Andromedei*, tatăl lui Mihail Aspru se numea Nicolae Aspru și chiar Iancu, prieten și „tovarăș acerb de poli-tică” al domnului Nedan (Cornoiu), „împușcat de germani în timpul ocu-pației din pricina firei sale brutale și dîrze” (ed. de față., vol. II, pp. 189 - 190). În varianta C a aceluiași roman, personajul apare numai cu numele Iancu Aspru (p. 195). În această variantă (C), Mihail Aspru își rememorează și împrejurările în care, furat de un unchi, Nicodim Aspru, și-a pierdut, din cauza unei tinereți dezordonate, averea. Textul pe care îl reproducem aici are legături evidente cu variantele amintite ale romanului *Brațul Andro-medei*, din care autorul și-a extras materialul epic pentru *Donna Alba*.

o adiere de pivniță, or de mormint, în creștet, ori de câte ori trăgea *portefeuille*-ul din buzunar, sau mai ales când se arăta de-o dărnicie cu adevărat boierească.

Acuma nu mai simțea nimic; nici degete imateriale stringându-i încheietura minii și nici o adiere pe frunte; numai pe creier îl apăsa cumplit durerea alcoolului, care însă n-avea nimic din gustul amarului și sărat — ca de lacrimă — al remușcării.

Nu-l mai apăsa nimic altceva, nici măcar ghemotocul de hîrtii albastre de la piept. Așa că era timpul s-o pornească la drum. Hotelul era neplătit de șase zile și mîine, la sorocul săptămînal, portarul îl va opri în *hall* cu nota proaspătă. Nu face nimic; îi lasă și lui un geamantan gol, căci rusele îi sunt la spălătorie. Un geamantan de piele face mai mult decît o notă săptămînală. Ş-apoi au tras berechet cu dinții toți acești mîgari din trupul moșioarei bătrînești ca să nu-i păcălească și el, o dată măcar, cu inima împăcată.

În *portefeuille* mai erau totuși 500 lei. Darăștia intrau cu totul în altă socoteală. Cu toată beția lui, avusese grijă să ceară de la amicul lui cel mai bun 500 de lei, cînd se întorceau spre casă.

— Înțelegi, dragul meu, n-am o para chioară. Însă unchi-meu trebuie să-mi trimeată 20.000 lei, rata din urmă a moșiei. Chiar ieri i-am comunicat la telefon că aștept banii și mi-a spus că mi-i trimete neîntîrziat...

Dar prietenul, Garabega cel iubit, care, el singur se înfruptase cu cel puțin un sfert din moșia boierului Atanasie, se arătase chiar foarte îndatoritor.

— Asprule, mă insulti dacă mai continui cu explicațiile...

Și-i dăduse hîrtia, pe care o scosese din *portefeuille*-ul lui în așa fel încît să se vadă că e ultima la stăpîn, dar că pentru un prieten atît de dezinteresat ca Mihai Aspru o purtare la fel este ceva axiomatic.

Mihai Aspru rinji din nou, amintindu-și satisfacția cu care primise acești bani pe care știa că n-are să-i mai plătească.

El se ridică pe șezut pentru a-și vedea rinjetul în oglinda de deasupra chiuvetei. În sfîrșit, păcălea și el pe cineva! În sfîrșit apucase și el un ban străin și un drept străin în mînă! Și-i veni să pufnească de ris gîndindu-se la plecaciunile adînci ale portarului și ale comisionarilor din *hall*-ul hotelului, cînd îi vor deschide larg ușa cea mare și grea ca să plece pentru totdeauna, lăsînd în urmă-i un geamantan stricat.

Mulțumit, se virî din nou în căldura molatecă a cuverturei. Dar atunci durerile de cap, care dispăruseră odată cu rinjetul bucuriei lui din urmă, reveniră, tăindu-i creierul ca niște brice ascuțite. El strînse ochii de durere

și-și scutură trupul, după un vechi obicei întrebuițat în astfel de împrejurări, pentru ca drojdia dintr-insul, clătîtă, să-i aprindă imaginile potolitoare ale lubricității. Imaginile din ce în ce mai luminate ale desfrînatelor lui amintiri puneau parcă o perdea peste durerea din fundul creierului, pe care atunci n-o mai vedea, o lăsa să-l muște acolo, ascunsă ca jaratecul acoperit sub stratul de cenușe al nebagărei de seamă.

Închipuirea lui Aspru se întorcea la *Moulin Rouge*. Mai colindase el și pe la *Chat Noir* și pe la *Alhambra* și pe la *Barul american*. Pretutindeni mai presărase cîte un pogon, cum îi plăcea să spuie cu atîta sinceritate și nepăsare, că toți prietenii lui mureau atunci de drag de dînsul. Ei îl asigurau chiar că e un veritabil nobil, că e într-adevăr un gentilom și un elegant. Iar Mihai Aspru, surizînd cu modestie atîtor dovezi de admirație, crăpa de rușine, în adîncul cugetului său, la amintirea zgîrceniei vestite a boierului Atanasie, și a întregului său lanț strămoșesc, al cărui blazon mobilier, dacă trebuia să se ia după cele ce vorbeau camenii și după repetatele sfaturi ale bătrînului său tată pe cînd era în viață, desigur c-a avut ca deviză nescrisă și neclamată la patru rîspintii, însă niciodată călcată or luată în deșert, ceea ce constituia fala și tăria de pînă acum a acestei familii: „Calicenia la toartă“.

Dar gîndul lui se întorcea mai ades la *Moulin Rouge*, pentru că varietelul ăsta, așezat direct în fața hotelului în care locuia, îi era cu totul familiar. În dimineața asta, cînd el putea face bilanțul vieții lui la București, putea să spună cu mîndrie că nu exista femeie, în acest local de noapte cu nume atît de parizian, care să nu-i fi acordat, în schimb unuia sau mai multor pogoane, grațiile ei. Chiar casierita și chiar florăreasa țigancă, Pachița cu ochi de drac, fecioara localului, cu sini în permanență tari, ce-și ofera discret amatorilor de la mese virginitatea pe o sumă rotunjoară, care, de la primele tratative, scădea repede la jumătate, sfert, și pînă la a douăzecea parte, reducere făcută *intuitie personae*, cum Aspru își amintea că cetise în cursul de *Drept roman* al domnului profesor Longinescu, de mult (chiar după prima lectură) făcut *donatio inter vivos* bunului său amic de odinioară Smărîndache, acum jude ajutor la o judecătorie de ocol din județul Olt.

— Știi, asta pentru dumneata... altfel...

Drept ace[e]a, cînd Aspru pășea pragul varietelului avea în el ceva din senzația de mulțumire și de posesiune pe care trebuie s-o fi avut-o un pașă călcînd pragul haremului său. Măgulirea de sine creștea peste fire cînd mai ales își dădea seama că întreaga Europă își avea reprezentantele ei în această sală a dansului, a cîntecului și a plăcerii.

Imaginația lui luă rind pe rind pe toate artistele varietelui, catalogate după rasă și naționalitate, și trecu în revistă toate deosebirile lor exterioare or intime; senzația medievală și înapoiată de pașă se prefăcu atunci în satisfacția omului vremii, a omului apropierei națiunilor, a călătorului european și chiar intercontinental, căci la *Moulin Rouge* mai era și o negresă, o chineză și o creolă, care juca sălbatece dansuri în costum de *cowboy*. *Moulin Rouge*, această născocire a vremurilor...

TABLA ILUSTRAȚIILOR

Prima pagină din ms. romanului <i>Zilele și nopțile unui student întârziat</i> (Arhiva familiei, Drăgășani)	384—385
Prima pagină din fragmentul <i>Serile lui Băiașu</i> , a 95-a din ms. romanului <i>Zilele și nopțile unui student întârziat</i> (Arhiva familiei, Drăgășani)	384—385
Prima pagină din fragmentul „ <i>Chemarea</i> ” lui Băiașu, a 168-a bis din ms. romanului <i>Zilele și nopțile unui student întârziat</i> (Arhiva familiei, Drăgășani)	384—385
Filă din ms. <i>B II</i> , <i>Zilele și nopțile unui student întârziat</i> (Arhiva familiei, Drăgășani)	384—385
Chitanța eliberată de Facultatea de drept din București studentului întârziat Cheorghe Mihăescu, cu care acesta se înscrie, în sesiunea din luna iunie 1923, la examenul de diplomă (Arhiva familiei, Drăgășani)	800—801
Adresa prin care Editura „Cugetarea” îl înștiințează pe autor asupra condițiilor de publicare a romanului <i>Zilele și nopțile unui student întârziat</i> (Arhiva familiei, Drăgășani)	800—801
Filă din varianta C a romanului <i>Brațul Andromedei</i> , text care stă la baza romanului <i>Donna Alba</i> (Arhiva familiei, Drăgășani) ..	800—801
Actul de numire a scriitorului ca șef de secție la Direcția presei și informațiilor din Ministerul de Externe (Arhiva familiei, Drăgășani)	800—801
La Direcția presei și informațiilor Gib I. Mihăescu îl are coleg și pe Ilarie Voronca, de la care se păstrează o chitanță pentru încasarea unui avans din salariu. Mediul cosmopolit al Depar-	

tamentului în care lucrau cei doi scriitori se reflectă parțial în romanul <i>Donna Alba</i> (Arhiva familiei, Drăgășani)	848—849
Filă din ms. [<i>O dimineață a lui Mihai Aspru</i>] (Arhiva familiei, Drăgășani)	848—849
Carte poștală adresată de Gib I, Mihăescu, pe data de 23 sept. 1935, din spitalul Martin Luther, Sibiu, soției sale (Arhiva familie, Drăgășani)	848—849
Facsimil după un șpalt din <i>Donna Alba</i> în corectura autorului (Arhiva familiei, Drăgășani)	848—849

CUPRINS

<i>Nota editorului</i>	7
ZILELE ȘI NOPTILE UNUI STUDENT ÎNTÎRZIAT	11
DONNA ALBA	393
<i>Note și comentarii</i>	
Zilele și nopțile unui student întîrziat	795
Donna Alba	837
<i>Tabla ilustrațiilor</i>	861